UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologōn diaphorōn syngrammata palaia kai orthodoxa

Gessner, Conrad

Tiguri, 1560

VD16 G 1810

urn:nbn:de:hbz:466:1-72021

Visual Library

Th. 98 a.

ΘΕΟΛΟΓΩΝ ΔΙΑΦΟ-
ΡΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΑ-
ΛΑΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΑ.

THEOLOGORVM A-
LIQVOT GRAECORVM VETE-
RVM ORTHODOXORVM LIBRI GRAECI ET IIDEM
Latinitate donati: quorum pleriq; partim Latinè, partim
Græcè antehac non sunt editi.

CATALOGVM AVCTORVM VERSA
pagina exhibebit.

PSAL. LII.

(Zürich.)

CATALOGVS AVCTORVM QVI HOC LIBRO CONTINENTVR.

Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων συνόδων.
Apostolorum, & tredecim sanctorum & ueterum conciliorum decreta.

Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου θεοπόλεως Ἀντιοχείας, ἐπιστολαὶ δώδεκα.
Ignatij Beatissimi Martyris, & Archiepiscopi Antiocheni, epistolæ duodecim, Ioanne Brunnero Tigurino interprete.

Ἀθηναγόρου Ἀθηναίου φιλοσόφου Χριστιανοῦ πρεσβεία περὶ Χριστιανῶν.
Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.
Athenagoræ Athenien sis philosophi Christiani Apologia, uel Legatio pro Christianis: Conrado Gesnero interprete.
Eiusdem. De mortuorum resurrectione: Petro Nannio interprete.

Αἰνείου Γαζαίου σοφιστοῦ Θεόφραστος, ἤτοι περὶ ἀθανασίας ψυχῶν καὶ ἀναστάσεως σωμάτων, διάλογος.
Aeneæ Gazæi Platonici Theophrastus, siue De animarum immortalitate, & corporum resurrectione dialogus, è Græco in sermonem Latinum conuersus, Ioanne Wolfio Tigurino interprete.

Τοῦ Κυδωνίου περὶ τοῦ καταφρονεῖν τὸν θάνατον.
Cydonij de contemnenda morte oratio. Raphaele Seilero Augustano interprete.

Ἑρμείου φιλοσόφου Διασυρμὸς τῶν ἔξω φιλοσόφων.
Hermiæ philosophi irrisio gentilium philosophorum: eodem interprete.

Ἔκθεσις κεφαλαίων παραινετικῶν, χιλιαδεῖσα πρὸς ἀγαπητὸν τὸν διάκονον τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, πρὸς βασιλέα Ἰουστινιανόν.
Expositio capitum admonitoriorum, ædita ex tempore ab Agapeto Diacono sanctissimæ dei magnæ ecclesiæ, ad Iustinianum Imperatorem.

TYPOGRAPHVS CANDIDO. LECTORI S. P. D.

CVM in omnibus actionibus uiris bonis salus & utilitas reipublicæ Christianæ, qua omnes continemur, proposita esse debeat, tum maximè hanc ab ijs querendam arbitror qui libros typis excudunt & in publicum edunt. Nam ut ars typographica pietati & bonis literis prouehendis maximum adiumentum est, si bene ac legitimè exerceatur, ita uicissim uidemus magnas turbas in republica, & graues etiam offensiones eiusdem abusu excitari. Cùm scilicet praui typographi (habet enim noster ordo, ut omnia humana, suos quoque nævos) sui lucri, quàm publicę utilitatis studiosiores in lucem edunt scripta, partim maledica, & famosos libellos, quibus inter homines alioquin paratos dissidia seruntur & classicum canitur, partim obscœna, & turpia, & quæ Milesia, ac Sybaritica scripta ueterum lõge superant, quibus mores hominum ad malum sua sponte propensi quasi contagione quadam inficiuntur, partim, quod grauissimum est, impia, quibus errores pernicioſi, & manifestè blasphemiæ in uulgus spargũtur. Ab huiusmodi moribus & institutis cùm ego quàm alienissimus esse cupiam, statui paucis hîc rationem exponere, quare hos ueterum libellos in quibus fortè nonnulla sunt quæ aliquos offendant, in unum uolumen coniunctos edere uoluerim. Sunt enim nonnulli qui cùm nævos aliquos & lapsus in ueterum scriptis deprehenderint, ea statim è manibus abijciunt, & perpetuis tenebris huiusmodi libros sepeliendos esse clamant. Idq; eò magis quòd ex aduerso uident multos ita ueterum scriptis addictos, & in eorum auctoritatem iuratos, ut ipsorum auctoritatem sacris literis æquent, & dogmata religionis non tam ex sacris literis, quàm ex consuetudine, & patribus disceptari & dijudicari uelint. Illos itaq; nimium ridigos censores, qui statim omnia quæ non ad ipsorum stomachum faciunt damnant, primùm rogo ut mihi ignoscant si in his non omnia probantur quę nostrum hoc uolumen complectitur, idq; uel hac ratione quod hæc non à me primùm in lucem eduntur, sed eadem ab alijs edita sunt, attamen non in utraq; lingua. Existimo autem illos mihi non adeò iniquos fore, quin fateantur cum hæc sctipta in manibus hominum uersentur, satius esse ea in sua ipsorum lingua qua scripta sunt legi, quàm ab alijs translata. Sæpe enim interpretes eos qui in auctoribus non extant errores praua interpretatione generant, aut eos qui sunt augent, & aggrauant. Neq; tamẽ ideò omnes interpretationes abijciendas censeo quin potius in hoc ipso opere, propter eos qui Græcæ linguæ non satis periti sunt, adiunximus Græcis Latinas translationes. Quantum autem commodi typographi studiosis adferant, qui Græca Latinis translationibus adiungunt, nunc non exponam cùm in præfatione Aeliani nostri hoc ipsum abundè doceatur. Hoc tantum admonebo, si è regione Græca Latinis translationibus opponantur bonorum interpretum laudem fore illustriorem, deteriorum autem & mediocrium uitia & errata facilius caueri posse. Quod si hac ratione à Criticis nostris ueniam impetrare non possum, tum illud quoq; ab ipsis cogitari uelim, nobis non ita facile esse propter unum aut alterum nęuum abijcere & damnare tot ueterum scripta, quorum auctores uitam, & sanguinem suum religionis nomine profuderunt. Neq; enim ex uno aut altero nævo animaduerso, aut ex una, & altera sententia iudicandũ est de eorum doctrina, sed danda opera, ut ex toto corpore, scriptorum sententiam ipsorum colligamus, sæpe enim quę obscurius uno loco dicta sunt, alibi clarius ab ipsis explicantur. Quod si propter aliquos lapsus, & errores damnandi sunt integri libri, tum omnia fermè ueterum patrum scripta è manibus, & è bibliothecis studiosorum excutienda, & abeleganda erunt. Quot enim errores in Origene, quot in Tertullia no etiam à ueteribus notati sunt. Quis ignorat Cyprianum in baptizandis hæreticis à recepta nostro tempore sententia dissidere. In Ambrosio, Hieronymo, Chrisostomo & Hilario ac alijs patribus sunt quædam quæ uiris pijs, & doctis non probantur. Non tamen eorum scripta propterea in uniuersum reijciuntur, sed in eorum lectione apostolica regula seruatur, quæ iubet, omnia quidem probare, sed ea solum tenere quæ bona sunt. Nam ipsi quoque patres sua scripta ita legi uolunt, ut ea iudicio scripturarum subijciant. Ita satis ab ipsis Patribus refelluntur quidam nostræ ætatis non tam theologi quàm Patrologi, qui postha-

bitis quodammodo sacris literis omnes religionis controuersias ex patrum testimonijs & consuetudine dijudicari uolunt. Hoc enim modo etiam ipsi patres aliorum scripta legerunt, ut ea ex scripturis iudicarent. Nam de Cypriano Augustinus inquit: Nos nullam Cypriano facimus iniuriam, cùm eius quaslibet literas à canonica diuinarum scripturarum authoritate distinguimus. Neq; enim sine causa tam saluber uigilantiæ canon ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi prophetarum, & apostolorum libri pertineant, quos omnino iudicare non audeamus, & secundum quos de cæteris, uel fidelium, uel infidelium libere iudicemus. Hãc itaq; regulam beati Augustini si quis tenuerit in legendis his libellis qui in hoc opere coniunctim eduntur, non facilè impinget. Ideo autem hos libellos in unum uolumen coniunxi quòd paruuli libelli (quales omnes hi seperatim sunt) & in bibliopolijs & in bibliothecis, uel latent inter reliquos, cùm eorum usus desideratur, uel etiam in uniuersum pereunt, simul autem coniuncti studiosorum usui sunt commodiores. Imitatus autem sum hac in re Cl. typographum. D. Henricum Petri Basilienſem qui & ante in Micropresbytico, & post in Orthodographis, eodem modo multa ueterum scripta coniunxit. Vt autem studiosis consulerem ne eandem rẽ sæpius emendo inanem faciant sumptum, nullum ex illis qui ab eo utraq; lingua sunt editi huic operi inserui, præterquam Athenagoræ libellum de resurrectione, quem ipsum quoq; omisissem nisi eius legationem statuissem edere ab altero omissam. Ignatium uerò cum ille Latine tantum ediderit ego Græcum exemplar manuscriptum nactus ex bibliotheca CL. V. piæ memoriæ D. Gaspari à Nydprugck existimaui neq; Henrico Petri molestum, studiosis autem plerisq; gratum fore, si ea quæ hactenus Latinè tantum circumferebantur, Græcè simul & Latinè à me fuissent edita, præsertim denuo nuper translata, & id cum rerum Indice copiosissimo. Hoc igitur meum consilium quod sum in huius operis editione secutus, in hoc quasi aditu operis exponere uolui, quod si boni ac eruditi uiri approbauerint, est quod gaudeam, sin minus, sciant hac in re non mihi uoluntatem defuisse iuuandi studia præsertim sacra, sed potestatem.

Feci ego quod potui hoc tempore, ac Deum quæso ut mihi adsit quò plura & maiora in usum cum omniũ aliorum, tum maxime sacrorum studiorum, quibus nostram officinam cõsecraui, proferre possim. Vale. 1559.

DE CANONIBVS APOSTOLORVM.

CANONES qui uulgo Apostolorum nominantur à Clemente Romano uersi & collecti dicuntur, sed Isidorus apud Gratianũ distinctione 16. ab hæreticis incerto auctore cõpositos esse scripsit. Canones enim, inquit, qui dicũtur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recepit, nec sancti patres illis assensum præbuerunt, pro eo quod ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamuis in eis utilia inueniãtur, tamen ab auctoritate canonica, & Apostolica, eorum gesta constat esse remota, atq; inter apocrypha reputata. Ad hanc Isidori sententiam illud etiam accedit, quod testimonio aũctorum probatorum huiusmodi canones destituuntur. Nam neq; Iustino, aut Irenæo, aut Clemente, aut Origene, aut Eusebio, aut Hieronymo, aut Ambrosio, aut Athanasio, aut Augustino, aut etiam Gelasio inter authentica Apostolorum scripta referri uideas. Præterea plerique canones in concilijs quæ longè post habita sunt, nempe in Antiocheno, Niceno, Chalcedonensi tum conditi dicuntur, tum ut à Patribus constituti allegantur. Quin etiam multa in ijs dicuntur quæ apostolicæ doctrinæ & rebus ac historijs illius seculi refragantur. Verum Isidorus in præfatione Conciliorum. Concilijs, inquit, præposuimus canones apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur, quoniam plures eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias synodali auctoritate roborauerunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones. Cum autem duo fuerint Isidori, prior Cordubensis episcopus Augustini σύγχρονος, alter Hispalensis illo posterior, senioris testimonio uti Gratianum existimo, posterioris autem esse præfationem concilijs præfixam. Nam quod inquit hos canones synodali auctoritate roboratos esse, factum est in synodo Constãtinopolitana in Trullo, quę conuocata est post sextam synodum sub imperatore Iustiniano II. Zepherinus etiam Romanus episcopus in epistola ad episcopos per Siciliam, horum canonum meminit. Et Leo IX contra epistolam Nicetæ abbatis contendit canones hos esse Apostolorum. Verùm hi innumero canonum inter se non conueniunt, nam à Leone 50, à Zepherino 60, in concilio Constantinopolitano 85, munerantur. Vnde colligere licet hos canones non ab apostolis editos esse, sed paulatim collectos & uno postea nomine esse comprehensos, cum à diuersis diuerso tempore emanassent.

DE CONCILIORVM CANONIBVS ET PRIMVM de Niceno concilio.

NIcenum concilium à Constantino in Nicæa Bythiniæ congregatũ est anno post Christum natum 328. Causæ quæ pium Imperatorem ad hanc synodum conuocandam impulerunt duæ fuerunt. Primum dissensio erat inter Orientis, & Occidentis ecclesias de die Paschæ, quæ multis annis magnas & graues dederat turbas, & ecclesias distraxerat, atque adeò Orientem, & Occidentem hostiliter commiserat. Præterea Alexandriæ in Aegypto ab Arrio, cum illi in episcopatu Alexander prælatus esset, controuersia mota est de diuina natura filij Dei, quam Constantinus literis scriptis, & misso Alexandriam Osio Cordubensi episcopo frustra sedare conatus est: Arriana enim hæresis magis inualescere cœpit, ac longe lateq; grassari: quamobrem utriq; malo Imperator occurendum esse existimans, Synodum Nicenam conuocauit. Ius enim conuocandi Synodos imperatores antiquitus habuerunt. Damnatus est in hoc concilio Arrius cum nouo suo dogmate, ac fidei symbolo tota sacrarum literarum sententia de trinitate explicata: deinde certa celebrãdi paschatis ratio siue dies constituta est. Quoniã uerò dissensiones magnam in tota politia ecclesiæ ἀταξίαν inuehere solent, decreta aliqua ad mores & politiam ecclesiæ regendã edita sunt, id quòd deinceps fere in omnibus synodis factũ est. Ad dijudicandas aũt huiusmodi regulas canon sacrarum literarum adhibendus est, à quo cum aliquando recesserint boni Patres facile labi & impingere potuerunt. Nam & in his Nicenis canonibus edendis unus Paphnutius obstitit, quominus grauis, & iniquia lex de celibatu sacerdotum contra sacram, & aposto-

licam doctrinam statueretur. Præterea in huiusmodi decretis obseruandum est quod Gratianus ex Gregorio refert, regulas sanctorum patrum pro tempore, loco, persona & negocio instante necessitate traditas esse.

DE ANCYRANO CONCILIO.

ANcyrana synodus annis aliquot ante Nicænã celebrata est, quo tamen anno ignoratur. Interfuit huic synodo ac etiam præfuit Vitalis Antiochenus episcopus, qui ante Nicenã synodũ obijt. Adfuerũt prętereaMarcellus Ancyrãus, Amphió Epiphanienſis, Germanus Neapolitanus, Alphius, Apamenus, Narcissus Neroniadis, & alij quidam episcopi qui deinde Niceno quoq; concilio interfuerunt. Fuit autem Ancyra Galatiæ metropolis, circa quam Galli Tectosages habitarunt, hodie ut ferunt Mediacus nominatur. Quidam hoc concilium Anchyritanum alij Anquyranum, sed perperam nominant.

DE CONCILIO NEOCAESARIENSI.

NEocæsariense concilium etiam ipsum ante Nicænum celebratum est annus tamen huius concilij æque ut Ancyrani ignoratur. Præfuit huic concilio idem qui & Ancyrano, Vitalis Antiochenus: deinde interfuerunt etiam in hoc concilio Germanus Neapolitanus, Amphion Epiphanienſis, Alphius, Apamenus, Leontius Cæsarienſis Cappodociæ, Longinus item Neocæsarienſis, Sálaminus Germaniciæ, Narcissus Neroniadis & alij quidam episcopi, qui ante in Ancyrano, & postea quoq; in Niceno concilio præsentes fuerunt. Neocæsaria uero Póti Polemoniaci ciuitas est, in qua olim episcopus fuit Gregorius qui propter miracula quæ fecit Thaumaturgus nominatus est. Fuerunt autem (quantum coniectura assequi possum) duo hæc concilia conuocata non ad executienda & confirmanda dogmata fidei, sed ad collabentem illis in locis ecclesiæ disciplinam confirmandam & restituendam. Meminit utriusq; concilij Gratianus distinctione 16, quo etiam loco 24 canones Neocæsariæ editos esse scribit, qui numerus uitiatus uidetur, cum nostra ætate omnibus exemplaribus solum 14 habeantur.

DE CONCILIO GANGRENSI.

GAngrenſis synodus post Nicænam conuocata est propter Eustachium Sebastiæ Armeniorum episcopum, hic enim coniugium prohibuit, & à carnium cibo abstinendum esse docuit, unde factum estut multi coniugalem coniunctionem dissoluerent. Et qui communionem in ecclesia uitarent, eis in priuatis ędibus ut communicarent, suasit. Seruos, qui Deum colere uel cum prætextu pietatis statuissent, etiam præter dominorum uoluntatem libertate donauit. Et quum ipse singularem sibi & insolitum philosophorum more habitum sumpsit, tum nouas quoq; sectatoribus suis uestes dedit. Mulieres ne comã haberent constituit. Stata ieiunia auersatus, Dominicis diebus potius ieiunandum esse docuit. Incóiugum domibus precationes fieri prohibuit. Ac si Laicus quisquam cóiugum in matrimonio legitimo habens, presbyter lectus esset, eius benedictionem & communionem perinde atq; piaculum abominandum deuitare iusit. Hæc ille atq; alia hisce simila & docuit & egit, quapropter Gangrenſis in Paphlagonia synodus cum exauthoratum, cum institutis suis, anathemate quoq; iugulauit. Nicephorus ecclesiasticæ historiæ lib. 9. cap. 45. Socrates lib. 2. cap. 43. Sozomenus lib. 3. cap. 14 refert, Eustachium Armenijs, Paphlagonibus & ijs qui ad Pontum habitant monasticæ uitæ auctorem fuisse, ac leges tulisse de rebus ad hanc pertinentibus, quinetiam nonnullos Asceticum Basilij ab hoc scriptum affirmare. Eúmque nimio studio uitæ monasticæ in absurdas has opiniones & traditiones delapsum esse. Nonnullos tamen hos errores non illi sed discipulis eius ascribere.

DE CONCILIO ANTIOCHENO.

ANtiochiæ plures synodi conuocatæ fuerunt, Canones tamen hi in quibusdam editionibus Latinis referuntur ad synodum quæ Antiochiæ in ancænijs conuenit. Celebra

ta uerò

ta uerò est illa Synodus imperatore Constantio: Marcello & Probino Cos. Damnatus est, in hac synodo beatus Athanasius ab Arrianis, & in eius locum substitutus Gregorius. Edita etiam est in hac synodo confessio, aut symbolum fidei, quod prima specie Niceno consentire uidebatur, uerum Arrij sententiam defendebat. Extat hoc symbolum in historia ecclesiastica Socr. lib. 2, & apud Athanasium, item apud Hilarium in libro de synodis.

DE CONCILIO LAODICENO.

LAodicena synodus celebrata est tẽpore imperatoris Constantij, uel ut alij uolunt post mortem Souiniani. Mentio huius synodi fit in Decreto Gratiani Dist. 16. ubi scribitur Theodosium episcopum præcipuum auctorem canonum huius concilij fuisse.

DE CONCILIO CONSTANTINOPOLITANO.

COnstantinopolitanum Concilium iussu Theodosij imperatoris congregatum est, anno à Christo nato 385, Cos. Euagrio, seu Syagrio, ut eum alij nominant, & Eucherio. Damnatus est in hoc concilio à 150 patribus Macedonus cum suis sectatoribus, qui spiritum sanctum Deum esse negabant. Confirmarunt Patres in hoc concilio fidẽ Nicenam, & constituerunt patriarchas, & prouincias distribuêre, mandantes ut unus quisq; episcopus ad extraneas ecclesias non iret, causa docendi, uel ordinandi. Hoc enim olim propter persecutionis tempus indifferẽter fiebat. Alia quoq; statuêre quæ ex canonibus cognosci possunt. Numeratur hoc concilium secundo loco inter quatuor Oecumenica aut uniuersalia, quæ fidei symbola ediderunt.

DE CONCILIO EPHESINO.

COncilium Ephesinum tertium ex quatuor Oecumenicis in quo 200 episcopi congregati fuerunt, conuocatum est iussu Theodosij iunioris anno D. 435 Basso & Antiocho Cos. Causam conuocandi concilij dedit Nestorius episcopus Constantinopolitanus, qui Mariam Dei genitricem nominandam esse negabat, & humanitatem Christi à diuinitate separabat. Oppugnauit hunc acriter Cyrillus Alexandrinus episcopus ac eum damnauit, q ægrè ferens se absente factum esse Ioannes Antiochenus, cum Orientalibus episcopis se Cyrillo opposuit. Verùm imperatoris sententia Nestorius in Oasim relegatus est, & tandẽm pace facta Orientales episcopi in Nestorij damnationem consenserunt.

DE CONCILIO CHALCEDONENSI.

CHalcedonense concilium quartum ex Oecumenicis à Martiano imperatore conuocatum est, anno 455 Martiano & Adelphio Cos. contra Eutychetem. Fuit Eutyches abbas in monasterio apud Constantinopolim, qui contrariam Nestorio uiam ingressus diuinam in Christo naturam cum humana cõfundebat, huic se initio opposuit Flauianus episcopus Constantinopolitanus, ac synodo hac de causa Ephesi conuocata à Theodosio iuniore, uicit Eutyches tyrannide Dioscori Alexandrini, qui calcibus insiliens in Flauianum eum ita tractauit ut triduo moreretur. Verum Martianus Imp. qui Theodosio successit admonitus à Leone Papa synodũ apud Chalcedonem cõgregauit, in qua à 630 episcopis Eutyches & Dioscorus una cum nouo suo dogmate damnati sunt.

DE CONCILIO SARDICENSI.

SArdicense concilium in Illyrico congregatum est iussu Constantis & Constantij Impp. cum Athanasius Alexandria eiectus ad Constantem confugisset. Conuenerunt illuc episcopi plus quam 300 qui cum Nicena synodo sentirent. Ex Arrianis autem congregati sunt 76, qui tamen cum Athanasij damnationem impetrare ab alijs non possent Philippopolim Thraciæ secesserũt, ac Nicenę synodi decretũ de consubstantialitate damnarunt.

Contra uerò qui Sardicæ conuenerant, primum horum damnauerunt uesaniam, deinde Athanasij accusatores dignitate priuarunt, & fidem Nicenam confirmarunt, edita fidei ex positione quæ apud Athanasium, & Hilarium, & in ecclesiastica historia extat.

DE CONCILIO CARTHAGINENSI.

CArthagine plura concilia conuocata fuerunt, hoc autem quod hic primo loco ponitur, plerique sextum Carthaginense concilium nominant. Conati sunt in hoc concilio Romani pont. Zosimus, & Bonifacius sibi asserere primatum & imperium in omnes ecclesias, & canonē quendā concilij Sardicensis pro Niceno protulerunt, uerū ipsorum dolus ab Afris episcopis deprehensus & eorum tyrannis repudiata est. Adduntur huic concilio etiam alia Afrorum concilia, quorum tempus, & locus singulis adscribitur.

DE CONCILIO CONSTANTINOPOLITANO in Trullo.

COnstantinopoli sub Iustiniano. 1. Synodus conuocata est quàm Quintam Oecumenicam nominant Mena & deinde Eutychio episcopis Constātinopolitanis, Vigilio Romano, in hac Theodorus Ascidas Cæsareæ episcopus, damnatus est, & cum eo etiam alij qui Origenis praua dogmata sectabantur. Deinde sub Constantino Pogonato, anno imperij eius duodecimo, alia synodus conuocata est, quę sexta synodus nominatur, damnata est in hac synodo Monothelitarum hæresis, qui Eutychianum errorem aliorum nomine & titulo reuocantes, unicam solummodo in Christo uoluntatem, & operationem statuebant. Annis deinde 27 post ut Theophanes Græcus auctor docet hoc est anno secundo Iustiniani iunioris postquam is denuo in imperium restitutus est, synodus Constantinopoli cōuocata est in Trullo regio Palatio. Hæc synodus à quibusdam πενθ' ἑκτη nominatur, propterea quòd ea quæ quintæ & sextæ synodo deerant, suppleuerit, nam in illis synodis nulli canones editi fuerunt.

DE CONCILIO NICENO SECVNDO.

ANno Domini 754 Constantinus Copronymus synodo Constantinopolim conuocata usum imaginum in templis damnauit, easq; è templis eiecit, & hanc synodum septimam uniuersalem haberi & nominari uoluit. Verùm 35 annis post hanc synodum, Irenes eius uxor, post ipsius obitū cum filio Constantino aliam synodū Niceæ conuocauit per quā imagines denuo approbatæ & in templa repositæ sunt. Hāc synodum septimā, & Nicenam secundam nominant.

DE IGNATIO.

IGnatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum Apostolum episcopus commouente persecutionem Traiano, damnatus ad bestias Romam uinctus mittitur. Cumq; nauigans Smyrnam uenisset, ubi Polycarpus, auditor Ioānis episcopus erat, scripsit unam epistolam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam ad Trallienses, quartam ad Romanos, & inde egrediens scripsit ad Philadelpheos, & ad Smyrnæos, & proprie ad Polycarpum, commendans illi Antiochensem ecclesiam, in qua & de euangelio quod nuper à me translatum est super persona Christi ponit testimonium, dicens: Ego uero & per resurrectionem in carne eum uidi, & credo quia sit. Et quoniam uenit ad petrum, & ad eos qui cum Petro erant, dixit eis, Ecce palpate me, & uidete quia non sum dæmonium corporale. Et statim tetigerunt eum & crediderunt. Dignum autem uidetur, quia tanti uiri fecimus mentionem, & de epistola eius quam ad Romanos scribit pauca ponere. De Syria usque ad Romam pugno ad bestias, in mari & in terra, nocte dieq; ligatus cum decem Leopardis, hoc est, militibus, qui me custodiunt, quibus & cum benefeceris peiores fiunt. Iniquitas autem eorum mea doctrina est, sed non idcirco iustificatus sum. Vtinā fruar bestijs quæ mihi sunt præparatæ

ratæ, quas & oro mihi ueloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne sicut, & aliorum martyrum nó audeant corpus attingere. Quod si uenire noluerint ego uim faciam ut deuorer. Ignoscite mihi filioli quid mihi prosit ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his quæ uidentur desiderans, ut Iesum Christum inueniam. Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli, in me ueniant, tantum ut Christo fruar. Cumq; iam damnatus esset ad bestias, ardore patiendi cum rugientes audiret leones ait, Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inueniar. Passus est anno 11 Traiani. Reliquiæ corporis eius Antiochiæ iacent, extra portam Daphniticam in coemiterio. Hieronymus in Catalogo script. Eccl.

Præter epistolas septem quæ ab Hieronymo & Eusebio commemorantur, nostra ætate etiam quinq; aliæ Ignatio adscribuntur, ad Mariam quæ in quibusdam exemplaribus Cassobolita nominatur, ad Philippenses, ad Tarsenses, ad Antiochenos, & ad Heronem. Circúferuntur etiam Latinæ epistolæ Ignatio inscriptæ ad Ioannẽ quem seniorem appellat, & ad Mariam matrem domini. Quibus epistolis quid tribuendum sit lectori pio iudicandum relinquemus. Qui tamen plura de Ignatio, eiusq; doctrina, & his epistolis cognoscere desiderat, legat 10 cap. Centuriæ 2 nouæ ecclesiasticæ historiæ.

DE ATHENAGORA.

QVo tempore Athenagoras uixerit eius Apologia satis ostendit, quæ M. Antonino & M. Aurelio Commodo Impp. inscribitur. Ex philosopho ipsum ad Christianam fidem conuersum esse, titulus ac nomen philosophi iudicare uidetur, & hoc ipsum confirmat eximia philosophicarum rerum cognitio, quæ in eius libris apparet. Vbi uixerit, aut quando obierit, quid egerit cognoscere non potuimus quandoquidem nulla eius ab Eusebio & alijs historicis fit mentio. Legatio eius indicare uidetur ipsum aliquando à Christianis legatum missum esse ad Antoninum, quod certe factum non fuisset, nisi inter fideles magni nominis fuisset: ueruntamen Legationis suæ nihil assecutus est, principis enim animus odio Christianorum exasperatus apologia placari non potuit, uerùm post pluuia miraculosa mutatus est.

DE AENEA GAZAEO.

AEneas Gazæus Platonicus quando uixerit non est certum. Verisimile tamen est eum circa Zenonis & Anastasij tempora floruisse, ueluti & Rhenano uisum est. Propterea quod circa dialogi finem se uidisse magnæ Lybiæ sacerdotes ait, exectes à tyranno linguis articulata nihilosecius uerba pronunciantes. Quod supplicij genus Humerichus Vuandalorum rex, qui tũc Afris imperitabat, Homonsianis inflixit. Eiusdem esse à quibusdam existimantur 24 epistolæ Græcę quæ sub nomine Aeneæ sophistæ ab Aldo sunt impressæ.

DE CYDONIO ET HERMIA.

QVis hic Cydonius fuerit nó est certum existimo tamen esse Demetrium Cydonium, de quo sic scribit Volaterranus. Demetrius Thessalonicensis uir doctus æque ac sanctus, Græca Latinaq; facundia præditus, patria decedens Mediolanum uenit, ubi Latinis pariter & Theologiæ operam dedit. Thomæ Aquinatis libros in Græcum uertit sermonem, qui hodie in bibliotheca Vaticana cernuntur. Scripsit & contra Eunomium de diuinitate filij, postremo reuertens in Creta substitit, ubi erogatis in pauperes bonis, in quodam ibi coenobio persanctè, citra tamen professionem uixit pariterq; defunctus est, annis ab hinc fere ducentis. Hęc ille. Tradunt præterea extare eiusdem auctoris multos libros in Bibliothecis Italiæ Contra Cabasilã Richardi monachi librum contra Machumeticam sectam in græcam linguam translatum, qui in Latinam linguam traslatus est à Bartolomæo Piceno, & unà cum Alcorano Basileæ editus. Augustini etiam quædam ab eodem translata. Opus contra Palaman. Sermones in Pentecosten. Epistolas, Dialogos. Hermias philosophus

quis

quis fuerit quando uixerit ignoro. Nam cum plures hoc nomine fuerint, nulli tamen hicli ber conuenire uidetur ex ijs qui noti mihi sunt.

DE AGAPETO.

AGapetus diaconus magnæ & sacrosanctæ Dei ecclesiæ scripsit sententias paræniticas ad Iustinianum Cæsarem, quod scriptum Græci schedam regiam appellant, disserte nim de regis officio. Cęterum primæ omnium sententiarum collectę literæ ita sonãt, τῷ θειοτάτῳ καὶ θυσεβεστάτῳ βασιλεῖ ἡμῶν ἰουστινιανῷ Ἀγαπητὸς ὁ ἐλάχιστος διάκονος. Vixit Iustiniani tempore Agapetus Rom. PP, an autem ab illo hæc paræneſis antequam Pontificatum adipiſceretur conſcripta ſit, an ab aliquo Conſtantinopolitanæ eccleſiæ miniſtro, alijs iudicandum relinquo.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

CANONES SANCTORVM APOSTOLORVM.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ χειροτονείσθω ὑπὸ δύο ἢ τριῶν.

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ὑπὸ ἑνὸς ὡσαύτως 2
πρεσβυτέρου χειροτονείσθω, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, παρὰ τὴν τοῦ 3
κυρίου διάταξιν τελῶν τὴν θυσίαν, προσενέγκῃ ἑτέραν τινὰ παρὰ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα ὁπωσδήποτε, ἢ ὄρνεις, ἢ ζῶόν τινα, ἢ ὅσπρια, παρά τινα διάταξιν, καθαιρείσθω· πλὴν νεοτρυγήτου, ἢ σταφυλῆς τῷ καιρῷ τῷ ἑαυτῆς.

Μὴ ἐξὸν δέ ἐστιν, ποσάγειόν τι ἕτερον πρὸς τὸ 4
θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰσφέρειν, καὶ θυμίαμα, τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς.

Ἀπαρχὰς ὁπώρας εἰς οἶκον ἀποστέλλεσθαι τῷ 5
ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. διῆλον δέ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι μεριζέτωσαν τοῖς διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, γυ- 6
ναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προφάσει εὐλαβείας· ἐὰν δὲ ἐκβάλῃ, ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως δέ, καθαιρείσθω.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, κοσ- 7
μικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω· εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκο- 8
νος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρείσθω.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκο- 9
νος ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορᾶς γνωμένης, μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω. καὶ ἐὰν ἡ λόγος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγοι, ἀφοριζέσθω, ὡς ἄτοπος βλάβης αἴτιος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας τῆς προσενεγκάντος.

Πάντας δὲ εἰσιόντας πιστοὺς, καὶ τὰς γραφὰς ἀ- 10
κούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ ἐπὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας ἐκκλησίας, ἀφορίζεσθαι χρή.

Εἴ τις ἀκοινώνητος, κἂν μόνῳ οἰκῳ συνδύξηται, ὁ- 11
μοίως ἀφορίζεσθω.

Εἴ τις καθειργμένῳ κληρικὸς ὢν ὡς κληρικῷ συνδύ- 12
ξηται, καθαιρείσθω καὶ αὐτός.

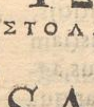

EPISCOPO manus imponunto duo uel tres episcopi.

Presbytero, & diacono, & alijs clericis unus episcopus manus imponito.

Si quis episcopus, aut presbyter præter domini constitutionem de sacrificio, ad altare offerat alia quæpiam, seu mel, seu lac, aut uini loco potionem ullam factitiã, uel aues, uel animalia aliqua, uel legumina non ex illa constitutione, deponatur: præter nouas spicas uel botros suo tempore.

Licitum autem nó esto, admouere aliud quid ad altare, quàm oleum in lampadem, & thymiama, tempore sanctę oblationis.

Aliorum decimæ, primitiæ ue fructuum omnium in domo mittantur episcopo ac presbyteris, & non super altare. Manifestum aũtquod episcopus & presbyteri dispertiunt diaconis & cæteris clericis.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus suam uxorem non eijciat occasione religionis. Si uerò eijcit, à communione pellatur: persistens, ordine remoueatur.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus seculares curas nó adsumat, alioqui deponatur.

Si quis episcopus aut presbyter aut diaconus, sanctum paschæ diem ante ueris æquinoctium secundùm Iudæos egerit, à gradu suo deijciatur.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut alius ordinis ecclesiastici, oblationis factæ particeps non extiterit, causam dicito: & si iusta fuerit, ueniam cõsequatur: Sin minus, à consortio segregetur, ut author offensionis factus populo, & suspicionem præbens in offerentem.

Omnes introeuntes fideles, & scripturas audientes, non permanentes autem in oratione & sancta communione, uelut perturbationem instituentes in ecclesia, separari oportet.

Si quis cum interdicto, etiam domi, simul orauerit, iste interdicatur.

Si quis cum depositi clericus ut cum clerico simul orauerit, deponatur & ipse.

a excom-

Si quis aut clericus aut laicus excommunicatus, uel ſuſpenſus in aliam ciuitatem profectus recipiatur ſine literis commendatitijs, excomunicetur & excipiens & exceptus (iam ſuſpenſus) uerum ſi fuerit ex cõmunicatus, aggrauetur in eũdem excommunicatio, tanquã mendacio imponentem eccleſiæ Dei.

13 Εἴτις κληρικὸς ἢ λαικὸς ἀφωρισμένος ἢ τοι ἐκκλησίας ἀπελθὼν, ἢ ἐτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφωριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθείς. εἰ δὲ ἀφωρισμένος ἐστὶν, ὥστε ἐπὶ πλεῖον αὐτῷ ὁ ἀφορισμὸς, ὡς ψευδομένῳ καὶ ἀπατῶντι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.

Dicimus, epiſcopo ſuam deſerenti parœciam, non licere in alienam inſilire, quamuis à plurib. fuerit uiolenter attractus: ſi non eſt aliqua rationabilis cauſa, quæ hoc urgeat ipſum facere, puta ſi ualeat ipſe maius lucrum habitãtibus uerbo pietatis afferre. Et hoc non ex ſeipſo, uerùm iudicio multorum epiſcoporum, & exhortatione maxima.

14 Ἐπίσκοπον μὴ δεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, ἑτέρᾳ ἐπιπηδᾶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται· εἰ μή τις λόγος αὐτὸν ἔχοι, ἢ τὸν βιαζόμενον αὐτὸν πείθειν, ὡς πλεῖον κέρδος δυνάμενόν αὐτὸν τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβαλλέσθαι· καὶ τοῦτο δὲ, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κείσει πολλῶν ἐπισκόπων, καὶ παρακλήσει μεγίστῃ.

Si quis presbyter, uel diaconus, aut de numero clericorum quiuis alius ſuam parœciã repudians in alteram conceſſerit, & omnino demigrans agat in aliena parœcia præter uolũtatem proprij epiſcopi, iam non amplius hunc myſticis operari permittimus, ipſum maximè ſuo ſi reuocanti epiſcopo, ut redeat, non obedierit, in ataxia permanens, ut laicus tamen ibi habitans communicato.

15 εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ κληρικοῦ, ἀφεὶς τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβοι ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τοῦτον μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μᾶλλον προσκαλοῖτο αὐτὸν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, ἐπανελθεῖν οὐχ ὑπακούσῃ, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ, ὡς λαϊκὸς μὲν ἐκεῖσε κοινωνείτω.

Si uerò epiſcopus apud quem ſunt, nihili faciens aduerſus eos decretam ceſſationem, receperit ipſos tanquam clericos, uelut ataxiæ magiſter à cœtu fraternitatis arceatur.

16 εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ τυγχάνων, παρ' ὃν ἐλήλυθε λογισάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἐξαγίαν, λέληθεν αὐτὸν ὡς κληρικοὺς, ἀφορίζέσθω ὡς διδάσκαλον ἀταξίας.

Alteris implicitus poſt baptiſmum nuptijs, uel pellicẽ habẽs, nõ poteſt eſſe epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex ordine clericorum.

17 Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Qui uiduam duxit, aut eiectam, uel meretricem uel ancillam, uel quampiam ſcœnicam, nõ poteſteſſe epiſcopus, aut presbyter aut diaconus, aut omnino de ſacro clericorum numero.

18 Ὁ χήραν λαβὼν, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τὴν ὧν σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ διάκονος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Duas ſorores in coniugiũ ducens, fratris ue aut ſororis filiã, non poteſt eſſe clericus.

19 Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμενος ἢ ἀδελφιδῆ, οὐ δύναται εἶναι κληρικός.

Clericus ſe fideiuſsionibus implicans, gradu ſuo deijciatur.

20 Κληρικὸς ἐγγυᾶς διδοὺς, καθαιρείσθω.

Si quis hominum exectione factus eſt eunuchus, uel ſicui ſint in perſecutione amputata uirilia, uel ſi talis ipſe natus eſt, alioqui dignus, epiſcopus etiam fieri poteſt.

21 εὐνοῦχος, εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφῃρέθη τὰ ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἔφυ, καὶ ὄντα ἄξιος, ἐπίσκοπος γινέσθω.

Qui ſeipſum mutilauit, non efficiatur clericus: nam ſuæ cædis author eſt, & hoſtis opificij Dei.

22 Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν, μὴ γινέσθω κληρικὸς, αὐτοφονευτὴς γὰρ ὄντα ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.

Si quis iam clericus exiſtens ſeipſum mutilarit, deponitor: eſt enim ſui necator.

23 Εἴ τις κληρικὸς ὤν, ἑαυτὸν ἀπακρωτηριάσῃ, καθαιρείσθω. φονεὺς γὰρ ὄντα ἑαυτοῦ.

Laicus qui ſeipſum mutilauit, ab alijs ſeparetur annos tres. Inſidiator eſt enim ſuæ uitæ.

24 Λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφορίζέσθω ἔτη τρία. ἐπίβουλος γάρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.

Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus in ſcortatione, uel periurio, uel furto deprehenſus, ordine ſuo ſummoueatur: ab eccleſia tamen non excludatur. Dicit enim ſcriptura, bis

25 Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ ἐπιορκίᾳ, ἢ κλοπῇ ἁλόντες, καθαιρείσθω, μὴ μὲν ἀφορίζέσθω. λέγει γὰρ ἡ γραφή, ἐκκλίνατε

σὰς δὲ ὧν αὐτό. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

ultionem de eodē non sumes. Eodem modo & alij clerici.

Τοὺς ἐκ κλήρου προσελθόντας γαμῆσαι, κελεύομεν βουλομένοις γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους.

26 Ex non coniugatis ad clerum euectis coniuges accipere uolentibus, permittimus hoc lectoribus & cantoribus solis.

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, τύπτοντα πιστοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, διὰ τοιούτων φοβεῖν ἐθέλοντα, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. οὐδαμοῦ γὰρ κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν· τύπτειν δέ, αὐτὸς τυπτόμενος οὐκ ἀντέτυπτεν· λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδόρει· πάσχων, οὐκ ἠπείλει.

27 Episcopum uel presbyterum, uel diaconū uerberantem fideles errantes, aut infideles iniuriam facientes, per hoc terrere uolentem, ab officio depeni mandamus. Nusquam enim dominus hoc nos docuit: imò uerò contrà, ipse percussus non repercutiebat, affectus maledictis, maledictanon reponebat: quúmque pateretur, non minabatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος καθαιρεθεὶς δικαίως ἂν ἐγκλήμασι φανεροῖς, ἅψαιτό ποτε ἐγχειρίδεισης αὐτῷ λειτουργίας· ἔστω παντάπασιν ἐκπεπτωκὼς ἐκκλησίας.

28 Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus obmanifesta crimina iustè depositus, ausus fuerit attrectare munus aliquando sibi creditum, is omnino ab ecclesia excindatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τὴν ἀξίαν ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· καὶ ἐκπεπτωκὼς παντάπασι τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου.

29 Si quis episcopus huiusce dignitatis compos fuerit pecunia factus, aut presbyter, aut diaconus, deponitor & ipse, & qui manus imposuit, ac penitus abscindatur à consortio, ut Simon magus à me Petro.

Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφορίζεσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.

30 Si quis episcopus principū potentatuúmque mundi fauore fuerit ecclesiam consecutus, deponuntor & excómunicātor omnes cum eo cómunicantes

Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, χωρὶς συναγωγῆς, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πήξῃ, μηδὲν κατεγνωκὼς τοῦ ἐπισκόπου ἐν δυσεβείᾳ ἢ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος· τύραννος γὰρ ἐστιν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, καὶ ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται. οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφορίζεσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην παράκλησιν τοῦ ἐπισκόπου γινέσθω.

31 Si quis presbyter, episcopo proprio contempto, seorsum collectas egerit, & aliud altare struxerit, nullius in iustitia & pietate criminis reū peragens episcopum, deponitor ut ambitiosus: est enim tyrannus. Eodem quoq; modo & reliqui clerici, quicunque illi suffragiū suum dederunt. Laici uerò ab ecclesiæ societate pellantur. Hæc autem post episcopi unam, & secundam, & tertiam admonitionem fiant.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἀφορισμῷ, τοῦτον μὴ ἐξεῖναι ἄλλῳ παρ' ἐκείνου δέχεσθαι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν, ἐὰν μὴ τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος.

32 Si quis presbyter aut diaconus ab episcopo sit à communione remotus, hunc nó licere ab alio recipi, quàm ab eo qui remouit: nisi fortè sit mortuus qui summouerat, episcopus.

Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, αὐτὸν συστατικῶν προσδέχεσθαι· καὶ ἀφορμολογῆσαι αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. εἰ μὲν οὖν κήρυκες εἰσὶ τῆς εὐσεβείας, προσδέχεσθωσαν· εἰ δὲ μή γε, τὰ πρὸς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέχεσθε. πολλὰ γὰρ καὶ τὰ συναρπαγὴν γίνεται.

33 Nullus peregrinorum episcoporū, uel presbyterorum, uel diaconorum sine commendatitijs excipiatur: has uerò dum secum ferunt, ipsi examinentur. Et si quidem fuerint præcones pietatis, admittantur: sin minus, illis ad uictum necessaria cum præbueritis, ulteriùs ipsos in consortium ne recipiatis. Multa nempe fiunt inuasionis & rapinæ causa.

Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν, καὶ μηδὲν περισσὸν πράττειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἕνεκα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν χώραις. ἀλλὰ μὴ δὲ ἐκεῖνο ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ θεὸς διὰ τοῦ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι.

34 Cuiusque nationis episcopos scire oportet, inter eos quis primus ac præses, & ipsum pro capite censere, neque magnum quid gerere sine ipsius iudicio: Illa uerò unumquemq; duntaxat agere, quæ ad suam parœciam pertinent, & ad loca sub illa. Sed neque primus ille quicquā faciat sine omnium consilio: sic erit enim concordia, & glorificabitur Deus per dominū in sancto

spiritu, Pater & filius, & sanctus spiritus.

Episcopum non audere extra suos terminos ordinationes facere in ciuitatibus, & regionibus sibi non subiacentibus. Si uerò conuincatur id fecisse præter uoluntatem obtinentiũ ciuitates illas, aut regiones, deponatur & ipse, & quibus manus imposuit.

Si quis ordinatus episcopus officium publicum curamq; populi suę manui commissam nõ acceperit, segregatus hic esto, dum susceperit. Eodem quoque modo & presbyter, & diaconus: sin illuc profectus, non sua uolũtate, sed populi nequitia non recipiatur, ipse quidem maneat episcopus, clerici uerò ciuitatis à societate pellantur, qui non fuerunt inobedientis & refractarij populi doctores.

Bis episcoporum cõuentus habeatur per annum. Tum super dogmatis religionis inter se discutiant & examinent, & occurrentes ecclesiasticas controuersias dirimant. Semel quidem quarta pentecostes hebdomade: iterum uerò Hyperberetæi duodecimo.

Presbyteri & diaconi sine uoluntate episcopi nihil faciant. Is etenim est, cuius fidei populus domini creditus est, & à quo repetetur animarum populi ratio.

Omnium ecclesiasticarum rerum curam gerat episcopus, & eas uelut obseruante Deo gubernet. Nec sibi tamen uendicare liceat ex ipsis aliquid, res ue Dei proprijs consanguineis donare. Si pauperes hi sint, ut pauperib. præbeat. Sed ecclesiastica non distrahat. Nec dissipet illorum causa.

Manifestæ sint episcopi facultates proprię (si quas tamen proprias habet) & manifestę res dominicæ: ut episcopus de priuatis suis, morte, quibus uult, & quomodo uult, relinquere possit. Nec intercipiantur episcopi facultates sub ecclesiasticarum rerum obtentu, nónunquam liberos, & uxorem uel cognatos habentis, aut seruos possidentis. Iustum quippe est apud Deũ & homines, ecclesiam neque damni quicquam sustinere, quod episcopalia bona ignoret: neq; episcopum uel eius cognatos occasionem ecclesiæ lædi, uel etiam necessitudine sibi coniunctos in molestias incidere, & ipsius mortem diffamari.

Volumus episcopum rerum ecclesiasticarum potestatem habere. Nempe si preciosæ hominum animæ eius fidei creduntur, multò certè magis decens est de pecunijs mandare: ut secundum eius authoritatem distribuantur indigentibus per presbyteros & diaconos, & erogentur cum timore Dei, & omni cautione. Sed & ipsum pariter ea inuicem sumere, quibus

τι, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα.

35 Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὁρίων χειροτονίας ποιεῖσθαι, εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις ἢ χώρας. εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.

36 Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, μὴ παραδέξηται τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, ὅσον ἀφορισμὸν ὑπομεῖναι, ἕως ἂν παραδέξηται· ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ ἐλθεῖν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κλῆρος τῆς πόλεως, ἀφορίζεσθω· ὅπου δὲ τοῦτο λαὸν αὐτοπάθειν ποιεῖ, καὶ τοὺς ἐγχωρίους.

37 Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἱερέων, καὶ αὐξηρίνετωσαν ἀλλήλας τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν. ἅπαξ μὲν τῇ πεντηκοστῇ ἑβδομάδι τῆς ἀναστασεως· δεύτερον δέ, ὑπερβερεταίου δωδεκάτῳ.

38 Οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι ἀδυνάμως τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ κυρίου ᾧ καὶ τὸν τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθήσεται.

39 Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τῶν τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι. εἰ δὲ πτωχοί εἰσιν, ὡς χορηγεῖται ὡς πτωχοῖς, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω.

40 Ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερὰ τὰ κυριακά, ἵν' ἐξουσίαν ἔχῃ τῶν ἰδίων τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος, οἷς βούλεται, καὶ ὡς βούλεται. καταλάβῃ. καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἁρπάζειν τὰ τῶν ἐπισκόπου, ἐπεὶ ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας. ἅπαντα γὰρ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ὃ μήτε τῇ ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας ἐνοχλεῖσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοῦ αὐτῷ ἀμφίβολα, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον ἐπισφαλῆ ποιεῖν.

41 Προσάπασιν μὲν τὸν ἐπίσκοπον οὐσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. εἰ γὰρ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτοῦ πιστεύεσθαι, πολλῷ μᾶλλον δεῖ μᾶλλον τῶν χρημάτων ἐπιτελεῖσθαι, ὥστε τῇ αὐτοῦ οὐσίαν πάντα διοικεῖσθαι τοῖς ἐνδεέσι ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου θεοῦ, καὶ πάσης σπουδῆς. μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν διοικου-

των (εἴγε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας καὶ τῶν ὑπὲρ ξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς καὶ μηδένα τρόπον αὐτοῦ ὑστερῆσθαι. ὁ γὰρ νόμος τοῦ θεοῦ διετάξατο, τοῦ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τρέφεσθαι. ἐπείπερ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδίοις ὀψωνίοις ὅπλα καὶ πολεμίων ὑπηφέρεται.

indiget (si tamen indiget) ad suos, & hospitaliter exceptorum fratrum necessarios usus. Ita ut nullo modo sint ipsi posteriore ac deteriore cæteris conditione. Nam Dei lex edicit, assidentes altari de altari pasci. Quandoquidem nec miles unquam suis stipendijs in hostes militat.

Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων, καὶ μέθαις· ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω. 42

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus aleæ uacans, aut ebrietatibus, uel desistat, uel gradu suo deijciatur.

Υποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκοί. 43

Hypodiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens, uel desinat, uel segregetur. Similiter & laici.

Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τόκους ἀπαιτῶν δανειζομένους, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω. 44

Episcopus, aut presbyter aut diaconus usuras exigens à mutuantibus, uel desistat, uel ordine multator.

Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἱρετικοῖς συνευξάμενος, μόνον ἀφοριζέσθω. εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι, καθαιρείσθω. 45

Episcopus aut presbyter, aut diaconus simul cum hæreticis orans: societate dũtaxat separet. Si uerò permiserit ipsis, ut clericis agere quippiam, deponatur.

Επίσκοπον ἢ πρεσβύτερον αἱρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. τίς γὰρ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου. 46

Episcopum uel presbyterum hæreticorum probantem baptismum, uel sacrificium, deponi præcipimus. Quid enim commune Christo cum Belial? uel quæ sors fideli cum infideli?

Επίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν τοῦ κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδιερέων. 47

Episcopus aut presbyter si quem secundum ueritatem baptizatum denuò baptizarit, aut à nefarijs pollutum non baptizarit, ut crucẽ Dominiq; mortem ridens, & sacerdotes à falsis sacerdotibus non discernens, ordine moueatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱοὺς, ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω. 48

Si quis episcopus, aut presbyter non iuxta domini mandatum baptizauerit in patrem, & filium, & sanctum spiritum: sed in tres expertes principij, uel in tres filios, uel in tres paracletos ordinis abdicatione plectatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίζατε· ἀλλὰ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοῦ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατέρος καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. 46

Si quis episcopus, aut presbyter non tres unius initiationis aspersiones fecerit, sed unam quæ fiat in mortem Domini, deponatur. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate: sed, euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & filij, & spiritus sancti.

Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλων, ἑταῖραν λάβοι, ἢ παρὰ ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφοριζέσθω. 50

Si quis laicus uxorem suam eijciens, concubinam sibi adiunxerit, aut ab alio repudiatam, communione pellatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου, οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ὑπολαθόμενος ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθούσθω, ἢ καθαιρείσθω καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀπεβαλλέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός. 53

Si quis episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut quisquis de cleri numero, non ob pietatis exercitationem, sed per detestationem, carnibus, uino, nuptijs abstinet, oblitus quòd omnia ualde bona, & quòd marem & fœminã creauit Deus hominem: sed execrans Dei creaturam calumniatur: aut se corrigat, aut deponatur, & ex ecclesia depellatur. Similiter & laicus.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τὸν ὑπὸ στρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλ' ἀπεβαλ 52

Si quis episcopus, aut presbyter à peccato reuertentem non recipit, sed reijcit, è sacerdotali

ministerio remoueatur: quia Christum offendit dicentem, gaudium erit in cælo super uno peccatore resipiscente.

λεται, καθαιρέιδω· ὅτι λυπεῖ χριστὸν, ὃν ἐπὶ τῷ χαρᾷ γίνεται ὧ ὀρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus in diebus festorum non cum alijs carnes & uinum sumpserit, execrans, & non ad religionis meditationem, deponatur, ut inustam cauterio gerens conscientiam, populoq; factus author offendiculi.

53 Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ὧ τοῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν ὁ μετὰ λαμβάνει κρέων καὶ οἶνος, βδελυσόμενος, ἐπὶ ὁ δ' ἄσκησιν, καθαιρέιδω, ὡς κεκαυσηριασμένον τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ ἄπιστον σκανδάλου πολλοῖς γινόμενον.

Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, à communionis sodalitate secernatur: præter eum qui uiæ necessitate diuertit in hospitium.

54 Εἴ τις κληρικὸς ὧ καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφορειζέδω· πάρεξ τοῦ ὧ πανδοχείῳ δι' ὁδὸν ἀναγκῶν καταλύοντος.

Si quis clericus affecerit episcopum conuicio, deponatur. Nam, Principem populi tui maledicti non incesses.

55 Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει τὸν ἐπίσκοπον, καθαιρέιδω. ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου, οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

Si quis clericus iniuriam intulerit presbytero uel diacono, à consortio separetur.

56 Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφορειζέδω.

Si quis clericus mutum, surdum, uel mancũ, uel cæcum, uel loripedem riserit, huic interdicatur sodalitio. Sed & laicus similiter.

57 Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὸν βάσεις ἐπηγμένον χλευάσει, ἀφορειζέδω. ὡσαύτως καὶ λαϊκὸς.

Episcopus, aut presbyter nullam cleri solicitudinem, uel populi curam gerens, neq; docens eos in pietate ac religione, priuetur cõmunione, permanens uerò in ea negligentia & ignauia deponatur.

58 Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφορειζέδω· ὑπομένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ, καθαιρεῖδω.

Si quis episcopus, aut presbyter indigenti cuipiam clericorum necessaria non præbuerit, ab ecclesiastico fœdere segregetur. Pertinax, gradu extrudatur, ceu fratris interfector.

59 Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἵνα τὸν κληρικῶν ὑστερῆσ ὄντος, μὴ ὑπηρετῇ τὰ δέοντα, ἀφορειζέδω· ὑπομένων δὲ, καθαιρεῖδω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Si quis mendaciter inscriptos impiorum libros ut sacros in ecclesia promulgarit ad populi & cleri corruptionem, deponatur.

60 Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ὥστε ἐκπλῆξαι λημμασιεῦσι, τῶν λοιπῶν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρεῖδω.

Si contra fidelem instituatur accusatio scortationis, uel adulterij, uel alicuius alterius nefariæ actionis, & conuictus fuerit, in clerum non admittatur.

61 Εἴ τις κατηγορία γένηται περὶ πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθείη, εἰς κλῆρον μὴ προαγέδω.

Si quis clericus humano timore Iudæi, uel Gentilis, uel hæretici, negauerit, si quidem Christi nomen, reijciatur: si uerò clerici nomen, deponatur. Resipiscens, ut laicus recipiatur.

62 Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον ἰουδαίων, ἢ ἕλληνος ἢ αἱρετικοῦ, ἀρνήσηται· εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ, ἀποβαλλέδω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρεῖδω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quisquis de clericorum numero carnes comederit cũ suæ animæ sanguine, uel à bestia captum, uel morticinum quid, deponatur: hoc enim lex interdicit. Si uerò laicus fuerit, à consortio seponatur.

63 Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ κατάλογου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγοι κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον, ἢ θνησιμαῖον, καθαιρεῖδω. τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορειζέδω.

Si quis clericus inueniatur die dominico ieiunans, aut sabbatho, præter unum solum, deponatur. Si uerò laicus, segregetur.

64 Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τὸ ἕνος μόνου, καθαιρέιδω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορειζέδω.

Si quis clericus aut laicus in synagogã ludæorum, uel hæreticorum introierit ad orandũ Deũ, deponatur, & consortio seponatur.

65 Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθοι εἰς συναγωγὴν ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν προσεύξασθαι, καθαιρεθήτω καὶ ἀφορειζέσθω.

Εἴ τις

ἔ τις κληρικὸς φ̀ μάχη τινὰ κρύσας, καὶ ἀφ̀ 66
τοῦ ἑνὸς κρούσματος ἀποκτείνας, καθαιρέσθω,
εἰ μὴ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ ἐφ̀ ἑαυτῷ κατέχει.

Si quis clericus in iurgio quempiam pulsauerit, & quo uis ictu interemerit, ob impotentis animi sui effrenationem deponatur. Laicus uerò seponatur.

εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος ἔχοι, 67
ἀφοριζέσθω, μὴ δῆναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν, ἣν ἥρπασε, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.

Si quis innuptam puellam illata ui retineat, extra communionem habeatur: Neque liceat illi alteram ducere, sed illam habere quam uiolauit, quamuis paupercula sit.

εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος 68
ἀλυτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας. ἐὰν μέντοι ἄρα συσταίη, ὅτι παρὰ αἱρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. οὐ γὰρ παρὰ τῶν πιστῶν βαπτιζόντας ἢ χειροτονηθέντας, ὅτε πιστοὺς ὄντε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus ab aliquo secundam susceperit ordinationem, deponatur & ipse, & qui manus imposuit. Nisi fortè constet ab hæreticis habere ordinationem. Nec enim possibile est à talibus baptizates, aut ordinatos esse fideles, aut clericos.

εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος 69
ἢ ὑποδιάκονος ἢ ὠδὸς ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν ὁ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδιζόμενος. ἐὰν ᾖ λαϊκός, ἀφορίζεσθω.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut hypodiaconus, aut lector, aut cantor, sanctam quadragesimam nō ieiunarit, uel quartam, uel parasceuen, deponitor: præterquam si corporis debilitate impediatur. Sin fuerit laicus, segregetur.

εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, 70
ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, νηστεύοι μετὰ Ἰουδαίων, ἢ ἑορτάζοι μετ' αὐτῶν, ἢ δέχοιτο παρ' αὐτῶν τὰς θρησκευτικὰς ἑορτὰς ξένια (οἷον, ἄζυμα ἤ τι τοιοῦτον) καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quisquis de numero atq; ordine clericorum ieiunarit cum Iudæis, aut unà festum cū ipsis egerit, aut ab eis festi xenia receperit, azyma uidelicet, aut quid simile, deponatur. Si uerò laicus, segregetur.

εἴ τις χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκοι εἰς ἱερὸν ἑ- 71
θνῶν, ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἢ τὰς ἑορτὰς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἅψοι, ἀφοριζέσθω.

Si quis Christianus oleum tulerit ad sacra gētilium, uel synagogam Iudæorum, festis ipsorū diebus, aut accenderit facem, de societate pellatur.

εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς, ἀφ' ἁγίας ἐκκλησίας 72
ἁρπάσας ἔλαιον, ἢ κηρὸν, ἀφοριζέσθω, καὶ ὁ ἐπιτιμήσας προσθέτω μεθ' ὃ ἔλαβεν.

Si quis clericus uel laicus à sancta ecclesia surripuerit oleum uel ceram, consortio seiungitor. Insuper & quintam partem apponat ad id quod abstulit.

Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν, ἢ ὀθό- 73
νην, μισθοῦ ἕνεκα εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετερίζεσθω· πάνομον γάρ. εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

Vas aureum, uel argenteum, aut uelum sanctis usib. dicatū nemo uertat in priuatos usus: contra legem enim est. Si quis uerò deprehendatur, segregatione plectatur.

Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπὶ ἴσῃ παρὰ ἀξιο- 74
πίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων· καὶ μὲν ἀπαντήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ ἐξορίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον. ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω ἐκ δευτέρου, ἀποστελλομένων ὑπ' αὐτοῦ δύο ἐπισκόπων. ἐὰν δὲ μηδ' οὕτως μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ τρίτον δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν. ἐὰν μὲν καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἢ σωθῆναι ἀρνήσηται κατ' αὐτοῦ τὰ δόκοντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

Episcopum criminis ab hominibus grauib. & fide dignis accusatum uocari oportet ab episcopis. Qui si ad iudicium adfuerit, & confessus, aut argumentis conuictus fuerit, pœna definiatur. Si uerò citatus non accesserit, secūdò uocetur, ad eum missis duobus episcopis. Similiter quoq; si non paruerit, tertiò uocator, ad ipsum rursus episcopos duos mittendo. Si ne sic quidem contumax & perfastum uenerit, synodus in eum pronunciet quæ uisa fuerint: ne iudiciū tergiuersatione detrectās lucrari quippiam uideatur.

εἰς μαρτυρίαν τῶν κατὰ ἐπισκόπου αἱρετικῶν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μὴ ὁ πιστὸν ἕνα. ἀπὸ 75
στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

Hæreticum ne recipias in testimonium contra episcopū: sed neq; fidelem unum solū. Ná duorum uel trium sermone testium quodcúq; negotium stabit & firmabitur.

Non decet episcopum fratri, uel filio, uel alteri cognato gratificantem, in episcopatus dignitatem quemcunque uelit, assumere. Non enim iustum est, quæ Dei sunt, hunc humano affectu largientem hæredes aliquos episcopatus adoptare: nec debet ecclesiam Dei pro hæreditate ducere. Si quis autem hoc fecerit, irrita sit ordinatio: ipse uerò ab ecclesia segregetur. 76

Si quis oculo lęsus est, aut crure debilitatus, 77
alioqui dignus episcopatu, capiatur: non enim
læsio corporis ipsum contaminat, sed animę in
quinatio.

Qui uerò mutus, aut surdus est, & q cæcus, 78
ne instituatur episcopus. Non quidem quia uitiato corpore, sed ne præpediãtur ecclesiastica.

Si quis dęmonem habet, clericus non capia- 79
tur: sed nec simul oret cum fidelibus. Purgatus uerò admittat. Et si fuerit dignus, instituat.

Ex ethnicorũ, & gentili uita cóuersum & baptizatum, uel ex alio turpi uitæ instituto adue- 80
nientem, uon est iustum mox in episcopũ deligere. Iniquum namque est eum qui nullum sui documentum dederit, aliorum esse doctorem. Si non alicubi diuina gratia fiat hoc.

Dicimus, quòd non oportet episcopum uel presbyterum deijcere se in publicas adminis- 81
trationes, sed ecclesiasticis uacare & inseruire usibus, ac ministrijs. Vel igitur sibi persuadeat hoc non esse faciendum, uel deponatur. Nẽmo enim potest duobus dominis seruire, secundùm Domini præceptum.

Seruos in clerum capere sine domini uolun- 82
tate non concedimus, cum damno dominorũ possidentium. Nam domesticã facit hoc euersionem. Si uerò dignus apparuerit seruus ad gradus assumptionem, qualis noster Onesimus apparuit, & Domini pmiserint ac manumiserint, domoq; sua emiserint, fiat.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus ope- 83
ram dans militiæ, & simul utrumq; retinere uolens, Romanam (puta) præfecturam, & sacram functionem, deponatur. Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei, Deo.

Si quis, contrà quam ius est, iniuriam Regi
uel magistratui dicto, factóue læserit, pœnam 84
pendito: Si clericus, deponatur: si laicus, segregetur.

Sint autem uobis omnibus clericis & laicis
uenerabiles & sancti libri, ueteris quidem te- 85
stamenti, Moysis quinque, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Iesu filij Naue, unus. Iudicum, unus. Ruth, unus. Regũ quatuor. Prætermissorum ex libro dierum, duo. Esdræ, duo. Hester, unus. Iob, unus. Psalterium, unus. Solomonis, tres. Prouerbia,

ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ ἢ τῷ
συγγενεῖ χαριζόμενον, εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκο-
πῆς χειροτονεῖν. ὃν βάλεται. κληρονομεῖ γὰρ τὰς
ἐπισκοπῆς ποιεῖται ὁ δίκαιον, τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζε-
μενον πάθει ἀνθρωπίνῳ. ὁ γὰρ τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλη-
σιαστῶν κληρονομίαν ὀφείλει πτύειν. εἰ δέ τις τοῦτο
ποιήσει, ἄκυρος μὲν ἔσω ἡ χειροτονία. αὐτὸς δὲ
ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

εἴτις αὐτῶν τυφλὸς ἢ τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ τὸ σκέλος
πεπληγμένος, ἄξιος δὲ ἔστιν ἐπισκοπῆς, γινέ-
σθω. ὁ γὰρ λώβη σώματος αὐτὸν μιαίνει, ἀλλὰ ψυ-
χῆς μολυσμός.

κωφὸς ἢ ὦν, καὶ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπίσκο-
πος. οὐχ ὡς μεμιαμμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλη-
σιαστικὰ παραμποδίζωμεν.

ἐὰν τις δαίμονα ἔχῃ, κληρικὸς μὴ γινέσθω· ἀλ-
λὰ μὴ ἢ τοῖς πιστοῖς συνδυχέσθω. καθαιρέσθω δὲ
προσδεχέσθω. ἐὰν ᾖ ἄξιος, γινέσθω.

περὶ δὲ ἐθνικὸν βίον προσελθόντα, ἢ ἐκφαύλης
διαγωγῆς, ὁ δίκαιον δοκεῖ παραυτίκα προχείρως
ἐπίσκοπον. ἄδικον γὰρ, πρὶν μηδένα παραγενέ-
σθαι ἐξεταζόμενον, ἕτερον εἶναι διδάσκαλον. εἰ μή τινα
τὰ θείαν χάριν ὅτι γέγονεν.

εἴπομεν, ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτε-
ρον καθίστασθαι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ
προσδυκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις ἢ προ-
θεσθαι ἄν, εἴτε μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρεῖσθαι. οὐδεὶς γὰρ
δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ κύριακὴν
παράκλησιν.

οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν
δεσποτῶν γνώμης, οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐπὶ λύπῃ
τῶν δεσποτῶν κεκτημένων οἰκεῖα. οὐ γὰρ ἀνατρέπει
τὸ ἴδιον ἐργάζεται. εἰ δέ ποτε ᾖ ἄξιος φανεὶς ὁ
κέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷς καὶ ὁ ἡμέτε-
ρος εὐήσιμος ἐφάνη, ᾧ συγχωρήσασιν οἱ δυνατὸν,
καὶ ἐλευθερώσασιν, καὶ τὸ οἶκε ἑαυτῶν ἐᾶ-
σαι ἐλεῦσι, γινέσθω.

ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, στρα-
τείαν ἀγόλαζων, ᾧ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν,
ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαι-
ρείσθω. τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ,
τῷ θεῷ.

ὅς τις εὑρίσει βασιλέα ἢ ἄρχοντα πρᾶξαι δί-
καιον, τιμωρίαν ἐννύτω· καὶ μὴ κληρικὸς, καθαι-
ρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω.

ἔσω ᾖ ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς, βιβλία
σεβάσμια καὶ ἅγια. τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης,
Μωϋσέως πέντε, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικὸν, ἀριθ-
μοὶ, Δευτερονόμιον. Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ, ἕν. Κριτῶν
ἕν. Ῥοὺθ, ἕν. Βασιλειῶν, τέσσαρα. Παραλειπομένων
βίβλου ἑνὸς ἡμερῶν, δύο. Ἔσδρα, δύο. Ἐσθὴρ,
ἕν. Ἰὼβ, ἕν. Ψαλτὴρ, ἕν. Σολομῶν, τρία, Παροιμίαι
ἐκκλη-

ἐκκλησιαστὴς, ᾆσμα ᾀσμάτων. προφῆται δεκαδύο, ὧν Ησαΐας ἕν, Ιερεμίας ἕν, ἰεζεκιὴλ ἕν, ὠδὴ δωδεκάπροφητον. Μακκαβαίων, τρία. ἐξωθεν ὑμῖν προσιστορείσθω μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους, τὴν σοφίαν Σιραχ πολυμαθεστάτου καινῶν βιβλίων κανών.

Ἡμέτερα δὲ (τοῦτ' ἔστι, τῆς καινῆς διαθήκης) 86
εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ιωάννου. Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες. Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο. Ιωάννου, τρεῖς. Ιακώβου, μία. Ιούδα, μία. Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο, καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος γνῶναι τὰ βιβλίοις πρέπον ἐστὶν μυστικά.) καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων.

Ταῦτα δὲ πάντα κανόνων διατετάχθω ὑμῖν πᾶσι 87
ἡμῶν, ὦ ἐπίσκοποι. ὑμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς, σωθήσεσθε, καὶ εἰρήνην ἕξετε· ἀπειθοῦντες δὲ, καὶ βασθήσεσθε, καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀΐδιον ἕξετε, δίκην τῆς ἀνηκοΐας τὴν πρέπουσαν πίνοντες.

Εἷς ὁ μόνος ἀΐδιος καὶ τῶν ὅλων ποιητὴς, ἅ- 88
παντας ὑμᾶς διὰ εἰρήνης ἐν πνεύματι ἁγίῳ διδώσει, καὶ καταρτίσει εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, ἀπρόσκοπος, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους τὴν παρουσίαν αἰωνίου ζωῆς σὺν ἡμῖν, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ ἠγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ιησοῦ χριστοῦ, τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, μεθ' οὗ δόξα αὐτῷ καὶ κράτος πάντων εἰς πατρὶ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι καὶ παναγίῳ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ecclesiastes: Cantica Canticorum: Prophetarũ duodecim, unus: unus Esaię, unus Hieremię, unus Ezechiel, Daniel unus. Maccabæorũ, tres. Hos insuper addiscenda tradatur uestris iuuenibus sophia pereruditi Sirach.

Nostra uerò, hoc est Noui Testamenti Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli epistolæ quatuordecim. Petri epistolæ duæ. Ioannis tres. Iacobi una. Iudæ una. Clemẽtis epistolæ duæ, & institutiones uobis episcopis per me Clementem in octo libris nuncupatæ: quas inomnibus publicare non decet ob arcana in ipsis. Et nostrorum Apostolorum acta.

Hæc uerò de canonib. à nobis edicta & præscripta sint uobis, ò episcopi. Vos autem permanentes in ipsis, salui eritis & pacem habebitis. Increduli autem, dictoq; non audientes, pœnas luetis: ac pugnas inter uos & dissensiones perpetuas habebitis, inobedientiæ supplicium congruum ferentes.

Deus autem solus æternus, & omnium creator uos omnes per pacem in spiritu sancto cõfirmabit, & dissidentes conciliabit in omne opus bonum, constantes, inculpatos, irreprehẽsos, dignosq; ducet æterna uita nobiscum, per intercessionẽ dilecti filij sui Iesu Christi, Dei & Saluatoris nostri: cum quo est gloria ipsi per omnia Deo patri, cũ sanctõ spiritu paracleto, nunc, & semper, & in secula seculorum.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟ

ΣΙΩΝ ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΟΚΤΩ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑΣΥνελθόντων, ἐπὶ ὑπατείας Παυλίνου καὶ Ιουλιανοῦ τῶν λαμπροτάτων, ἔτους χλς ἀπὸ Ἀλεξάνδρου, ἐπὶ μηνὶ Δεσίῳ ἐνεὰ καὶ δεκάτῃ, πρὸ δεκατριῶν καλανδῶν Ιουλίων.

CANONES TRECENTORVM DECEM ET OCTO SANCTORVM PATRVM, QVI NICAEAE CONVENERVNT, CONsulatu Illustris. Paulini & Iuliani, Anno ab Alexandro 636 die decima nona mensis Desii, ante diem decimum tertium Calendas Iulij.

Εἴ τις ἐνόσῳ ἐπὸ ἰατρῶν ἐχειρουργήθη, ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετμήθη· οὕτως μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμεν, καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενος προσκαίρει, ὥσπερ ὁ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ ἐπιτηδευόντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμώντων

If quis in ægritudine uel à medicis iectus est, uel à Barbaris castratus, placuit ut iste pmaneat in clero. Si qs aũt sanus seipsum abscidit, hic ẽtsi ẽ in clero, cessare debet. et ex hoc nullũ talẽ oportet ordinari. Sicut aũt de his qui uel affectauerint hęc, uel ausi sunt seipsos,

psos abscindere, hæc quæ diximus, statuta sunt, ita si q uel à Barbaris, uel à Dominis suis Eunuchi facti sunt, & probabilis uitæ sunt, tales hoc suscipit ecclesiastica regula in clerum.

Qm̃ multa siue p necessitatẽ, siue exquacũq; causa contra regulã gesta sunt, ita ut homines ex uita gẽtili nuper adhuc catechizati uel instituti, statim ad spiritualẽ baptismũ uenissent, & cõtinuo cũ baptizati sunt, ét ad Episcopatũ uel presbyteriũ prouecti sunt, Rectè igitur uisum est, de cætero nihil tale debere fieri. Nã & tẽpore opus est, ut sit catechumenus, & post baptismũ multa p̃batione indiget. Euidens nãq; Apostolicũ p̃ceptum est, dicens: Non neophytũ, ne fortè elatus in iudiciũ incidat, & laqueum diaboli. Si uerò p̃cedente tẽpore aliquod peccatũ admiserit, & conuictus duobus uel tribus testib. fuerit, cesset à clero qui huiusmodi est. Si quis uerò præter hæc facit, tanquã cõtraria statuti sancti Concilij gerẽs, ipse de clericatus honore periclitabitur.

Omib. modis interdixit sancta synod⁹, neq; Episcopo, neq; presbytero, neq; diacono, neq; ulli clericorũ omnino licere habere secũ mulieré extraneam, nisi fortè mater, aut soror, aut auia, aut amita, uel matertera sit. In his namq; solis personis, & harum similibus, omnis quæ ex mulieribus est suspitio declinatur. Qui autem præter hæc agit, periclitatur de clero.

Episcopum oportet ab omnibus Episcopis (si fieri potest) qui sunt in p̃uincia eius, ordinari: si uerò hoc difficile fuerit, uel aliqua urgente nẽcessitate, uel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent in unum esse congregati, ita ut etiam cæterorum qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita faciant ordinationẽ. Potestas sanè uel cõfirmatio pertinebit per singulas prouincias ad Metropolitanum Episcopum.

Seruetur & ista sententia, ut hi qui ab alijs excommunicantur, ab alijs ad communionem non recipiantur. Requiratur sanè, si fortè aliqua indignatione, aut contentione, aut qualibet commotione Episcopi sui, excõmunicati sint. Vt ergo dignâ hæc possint examinatione perquiri, rectè uisum est per singulos annos in singulis prouincijs bis in anno Episcoporum concilium fieri, ut simul in unum cõuenientes ex communi prouincia, huiusmodi examinent quæstiones, ut ita demum hi qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensas merito contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousque in communi, uel ipsi episcopo suo uisum fuerit, humaniorem circa eos ferre sententiam.

τῶν ἑαυτὸς ἐκτέμνειν, ἄρρητ. ὅσως δέ τινες τοῦτο βάρος ἢ πλεῖστον ἐνοχλήσωσιν, εὑρίσκοντο ἄλλως ἄξιοι, οὓς τὶς ὁ κλῆρος προσίεται ὁ κανών.

Ἐπειδὴ πολλὰ ἤτοι ὑπὸ ἀνάγκης, ἢ ἄλλης τινὸς παρὰ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησιαστικὸν, ὥστε καὶ ἀνθρώπους ἐκ τῶν ἐθνικῶν βίᾳ ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει, καὶ ὀλίγον χρόνον κατηχηθέντας, ἐπὶ τοὺς ὑπὸ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν, καὶ ἅμα τῷ βαπτισθῆναι προάγειν εἰς ἐπισκοπὴν, ἢ εἰς πρεσβυτέριον. καλῶς ἐδόξεν ἔχειν, τὸ λοιπὸν μηδὲν τοιοῦτον γίνεσθαι. Ὁ γὰρ ἐν χρόνῳ δεῖ τῷ κατηχεῖσθαι, καὶ μετὰ βάπτισμα δοκιμασίας πλείονος. σαφὴς γὰρ τοῦ ἀποστολικοῦ γράμματος, τὸ λέγον· μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. εἰ δὲ πρόιοντος τοῦ χρόνου, ψυχικόν τι ἁμάρτημα εὑρεθείη περὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐλεγχοίτο ὑπὸ δυὸ ἢ τριῶν μαρτύρων, πεπαύσθω ὁ τοιοῦτος τοῦ κλήρου. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ὑπεναντία τῇ μεγάλῃ συνόδῳ θρασυνόμενος, αὐτὸς κινδυνεύσει περὶ τὸν κλῆρον.

Ἀπαγορεύει καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος, μήτε ἐπισκόπῳ, μήτε πρεσβυτέρῳ, μήτε διακόνῳ, μήτε ὅλως τινὶ τῶν ἐν κλήρῳ, ἔχειν συνείσακτον ἔχοντι, πλὴν εἰ μὴ ἄρα μήτηρ, ἢ ἀδελφὴ ἢ θεία, ἢ ἃ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑπόνοιαν διαφεύγει.

Ἐπίσκοπον πρόσηκε μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ δὲ δύσκολον εἴη τὸ τοιοῦτον διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἢ ἅπαξ τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμψήφῳ γινομένῳ, καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι· τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων διδόσθαι κατὰ ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ.

Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γνώμη, ἐφ' ὧν ἐλέηρῷ ἔστι τῶν λαϊκῶν τάγματι, ὑπὸ τῶν κατὰ ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατέτω γνώμη κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, οὓς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι. ἐξετάζεσθω δέ, μὴ μικροψυχίᾳ ἢ φιλονεικίᾳ ἢ τινὶ τοιαύτῃ ἀνθρωπίνῃ πάθει τῶν ἐπισκόπων ἀποσωάγοιντο γενόμενα. ἵνα οὖν καὶ τῷ πρέποντι ἐξέτασιν λαμβάνοι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ κατὰ ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοὺς συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸ αὐτὸ συναγομένων, τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο, καὶ ὅτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρικότες τῷ ἐπισκόπῳ κατὰλόγῳ ἀκοινώνητοι ἔστωσαν παντὸς, ἕως ἂν δόξῃ μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ τὸ φιλανθρωποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον.

Habeba-

τῆ συνόδοι γινέσθωσαν, μία μὲν πρὸ τῆς τεσσαρα-
κοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης,
τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ· δεύτε-
ρα δὲ, περὶ τὸν τοῦ μετωπώρου καιρόν.

Habeatur autẽ semel concilium ante diesqu
dragesimæ, ut omnibus, si quæ sunt, simultatib.
amputatis, mundũ & solenne Deo munus pos-
sit offerri: Secundum uerò agatur circa tempus
autumni.

τὰ ἀρχαῖα ἤθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λι- 6
βύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐ-
πίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐ-
πειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνη-
θές ἐστιν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀντιόχειαν καὶ ἐν
ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι
τῇς ἐκκλησίας. καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι
εἴ τις χωρὶς γνώμης μητροπολίτου γένοιτο ἐπί-
σκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε
μὴ δεῖν ἐπίσκοπον. ἐὰν μέντοι τῇ κοινῇ πάν-
των ψήφῳ συλλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλη-
σιαστικὸν δύο ἢ τρεῖς, διὰ φιλονεικίαν ἀντι-
λέγωσι, κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος.

Habeat autẽ antiquus perduret in Aegypto, uel Li-
bya & Pentapoli, ut Alexãdrinus Episcopus ho
rum omnium habeat potestatẽ: quoniam quidẽ
& Episcopo Romano parilismos est. Similiter
autem & apud Antiochiam, cæterasq; Prouin-
cias, honor suus unicuiq; seruetur Ecclesię. Per
omnia aũt manifestum est, quòd si quis præter
uoluntatẽ & conscientiam Metropolitani E-
piscopi fuerit ordinatus, hunc concilium ma-
gnũ & sanctum censuit non debere esse Episco
pum. Sanè si communi omnium cõsensu ratio
nabiliter probato secundum ecclesiasticam re
gulam, duo uel tres animositate ducti, per con
tentionem cõtradicant, obtineat plurimorum
sententia sacerdotum.

ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις 7
ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλίᾳ ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι,
ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς τῇ μητροπόλει,
σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος.

Quoniam mos antiquus obtinuit, et uetusta
traditio, ut Aeliæ. i. Hierosolymorum Episco-
po honor deferatur, habeatq; consequẽter ho
norem, manente tamen Metropolitanæ ciuita-
tis propria dignitate.

περὶ τῶν ὀνομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς καθα- 8
ροὺς ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ καθολικῇ καὶ
ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγά-
λῃ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς, μέ-
νειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ. πρὸ πάντων δὲ ὧν
ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι
συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι, τοῖς τῆς κα-
θολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τοῦ-
τ' ἔστι, καὶ διγάμοις κοινωνεῖν, καὶ τοῖς ἐν τῷ δι-
ωγμῷ παραπεπτωκόσιν· ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτα-
κται, καὶ καιρὸς ὥρισται. ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν,
ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.
ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κώμαις εἴτε ἐν πόλε-
σιν αὐτοὶ μόνοι εὑρίσκοιντο χειροθετηθέντες, οἱ
εὑρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ ἔστωσαν ἐν τῷ αὐτῷ
ἀξιώματι· εἰ δὲ τῇ καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπι-
σκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονταί τι-
νες, πρόδηλον, ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλη-
σίας, ἕξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου. ὁ δὲ ὀνο-
μαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις καθαροῖς ἐπί-
σκοπος, τιμὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἕξει.
τιμὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς
τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. εἰ δὲ τοῦτο αὐ-
τῷ μὴ ἀρέσκει, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπι-
σκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἵνα ἐν τῷ κλήρῳ
ὅλως δοκῇ εἶναι, ἵνα μὴ τῇ πόλει δύο ἐπίσκο-
ποι ὦσιν.

Si qui uoluerint uenire ad ecclesiam Catho 8
licam ex Nouatianis, placuit sancto concilio
ut ordinentur, & sic maneã in clero. Ante om
nia autem hanc habeant ab eis confessionem,
quam per scripturam exigi oportet, ut fateantur
se cum omni consensu ecclesiæ Catholicæ
statuta obseruaturos, id est, communicaturos
se & his qui forte secũdas nuptias experti sunt,
uel his qui persecutionis tempore lapsi sunt.
Quibus tamen lapsis pœnitentiæ modus, & tẽ
pus ascriptum est, ut in omnibus sequantur ea
quæ in Ecclesia catholica obseruantur. Et ficu
bi ijdem ipsi fuerint inuenti, siue in uicis, siue in
urbibus, clerici ordinatiã Catholicis, sic etiam
in clero persistant, unusquisque tamen in suo
ordine. Si uerò Episcopus uel presbyter Eccle
siæ Catholicæ fuerit, ad quem aliqui ex his ac-
cedũt, certum est quod Episcopus quidem Ca
tholicus suam habeat dignitatem. Similiter aũt
presbyteri & Diaconi habeant. Hi uerò qui ab
istis ueniunt, si fortè Episcopus fuerit, habeat sa
cerdotij dignitatem, nisi fortè placeat Catholi
co Episcopo concedere ei etiam Episcopalis
nominis honorem. Si uerò non placuerit, inue
niat ei locũ, ut sit in parochia Chorepiscopus,
aut in clero presbyter, ut in ciuitate una nõ ui-
deantur duo Episcopi esse, & ille omnimodè in
in clero permanere uideatur.

Εἴ τινες αὐξιπάτως προῆχθησαν πρεσβύτε- 9
ροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὁμολόγησαν τὰς ἁμαρτήμασι

Si qui sine examinatione promoti presbyteri
sunt, & postea examinati confessi sunt peccata
sua,

sua. & cum confessi fuissent, contra regulam uenientes homines manus eis temerè imposuerunt, hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est defendit ecclesia sancta.

αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν τὰ κανόνι κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι τοῖς τοιούτοις χεῖρας ἐπιτεθήκασι· τούτους ὁ κανὼν ὁ πιστεύει. τὰ γὰρ πλημμελῆ ἐκκλησιαστικὴ καθολικὴ ἐκκλησία.

Quicunque ex lapsis per ignorantiam sunt ordinati, uel contemptu eorum qui eos ordinauerunt, hoc non præiudicat regulæ Ecclesiasticæ. Cum enim compertum fuerit, deponantur. 10

ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ μὴ προφάσει τῶν προχειρισαμένων, οὐδὲν ὁ προκρίνει τῇ ἐκκλησιαστικῷ. γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

De his qui præter necessitatem præuaricati sunt, aut propter ablationem facultatũ aut propter periculum, aut aliquid huiusmodi, quod factum est sub tyrannide Licinij, placuit sanctæ synodo, licet indigni sint misericordia, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendi. Si quos ergo ex animo pœnitet, tribus annis inter pœnitentes habeantur. Si tamen fideles sunt, septem annis alijs inter pœnitentes sint, duobus autem annis ijdem sine oblatione in oratione sola participent populo. 11

περὶ τῶν παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης, ἢ χωρὶς ἁφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἤ τινος τοιούτου, ὅ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου· ἔδοξε τῇ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀναξίοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμέλονται, τρία ἔτη ὡς ἀκροώμενοι ποιήσουσι οἱ πιστοί. καὶ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται. δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.

Si qui uerò per Dei gratiam uocati, primò quidem ostenderunt fidem suam, depositio militiæ cingulo, post hęc autem ad proprium uomitum reuersi sunt, ut & pecunias darent, & ambirent redire rursum ad militiam, isti decem annis sunt inter pœnitentes post primum triennium quo fuerint inter audientes. Ab omnibus uerò illud præcipuè obseruetur, ut animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur. Quicunque enim cum omni timore & lachrymis perseuerantibus, & operibus bonis conuersationem suam non uerbis solis, sed opere & ueritate demonstrant, cum tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus iam cœperint communicare, licebit etiam Episcopo humanius circa eos aliquid cogitare. Qui uerò indifferenter habuerint lapsum, & sufficere sibi quod ecclesiam introierunt arbitrantur, isti omnimodo tempora statuta complebunt. 12

οἱ δὲ προσκληθέντες μὲν ἀπὸ τῆς χάριτος, καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν φλιξάμενοι, καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν ἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες ὡς κύνες, ὠσίμας καὶ ἀργύρια προέδωκαν καὶ βενεφικίοις κατορθῶσαι τὴν ἀναστροφὴν ἁρπάσαντα· οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπεσοῦνται, μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, προσήκει σκοπεῖν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸν καρπὸν τῆς μετανοίας. ὅσοι μὲν γὰρ μὴ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ ἀγαθοεργίας, τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ καὶ σχήματι ἐπιδείκνυνται, οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῆς εὐχῆς κοινωνήσουσι, μετὰ τοῦτο δὲ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωποτέρῳ τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι. ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἀνέγκλητον ἡγήσαντο τὸ εἰσιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν αὐτοῖς ἡγήσαντο πρὸς τὴν ἐπιστροφήν, οὗτοι πάντως πληρώσουσι τὸν χρόνον.

De his uerò qui recedũt ex corpore, antiquę legis regula obseruabitur etiam nũc, ita ut si fortè quis recedat ex corpore, necessario uitæ suæ uiatico non defraudetur. Quòd si desperatus aliquis, recepta communione superuixerit, sit inter eos, qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem, & cura & probatio sint Episcopi. 13

περὶ δὲ τῶν ἐξοδευόντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε, εἴ τις ἐξοδεύει τελευταίαν καὶ ἀναγκαίαν ἐφοδιάσεως μὴ ἀποστερεῖσθαι, εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς καὶ κοινωνίας πάλιν τύχῃ, πάλιν μὲν τοῖς ζῶσιν ἐκτεθεῖται, μετὰ δὲ κοινωνοῦντι μόνης ἕως καθόλου καὶ τούτου ἐξοδεύοντος καὶ αὐτοῦντος τὸ μεταλαβεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκιμασίας μεταδιδότω τῆς προσφορᾶς.

Placuit huic sancto & magno Concilio, de catechumenis qui lapsi sunt, ut tribus annis inter audientes uerbum sint tantummodo, post hæc uerò orent eum catechumenis. 14

περὶ τῶν κατηχουμένων καὶ παραπεσόντων ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τρία ἔτη αὐτοὺς ἀκροωμένους μόνον, μετὰ τοῦτο εὔχεσθαι μετὰ κατηχουμένων.

Propter multas perturbationes, & frequentes tumultus seditionum, quæ fieri solent, placuit omnimodo istam abscindi cõsuetudinem 15

Διὰ τὸ πολὺν τάραχον καὶ τὰς ἀσταθείας τὰς γινομένας, ἔδοξε πανταχοῦ διαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα ἐνεργεῖσθαι μέρεσιν. ὅσα

quæ

τὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μετάβαινειν, μήτε ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον. εἰ δέ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας & μεγάλης συνόδου ὅρον, διάτῳ τινὶ ἐπιχειρήσειεν, ἢ ἐπιδοίη ἑαυτὸν πράγματι τοιούτῳ, ἀκυρωθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκεύασμα, & ἀποκατασταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη.

ὅσοι δὲ μὴ φοβούμενοι, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ 16
πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὰ ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωρήσουσι τῆς ἐκκλησίας, πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὅλως ὑπὸ τῷ κανόνι διέπεσουσιν οἱ τοιοῦτοι διαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν ἐν ᾧ τέτοις ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγειν ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένοντας, ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. εἰ δὲ τολμήσειέν τις ὑφαρπάσαι τὰ τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, ἢ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ὃ ἀνεχώρησεν, ὁ ἐν τῷ κανόνι διεπεσόμενος, ἄκυρος ἔσται ἡ χειροτονία.

ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, τὴν 17
πλεονεξίαν καὶ τὸν αἰσχροκερδίαν διώκοντες, ἐπιλέλησθαι, τοῦ θείου γράμματος λέγοντος· τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἐδάνεισεν ἐπὶ τόκῳ. καὶ δανείζουσί τινες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦντες, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εὑρεθείη μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τόκους λαμβάνων, ἢ μεταχειρίσεως ἄλλης μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ μισθίους ἀπαιτῶν, ἢ ὅλως ἐπὶ ἐπιτοκίῳ αἰσχροκερδῆ ἐπινοῶν ἀντὶ ἑκατὸν, καὶ ἐκπίπτειν τοῦ κλήρου, & ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσεσθαι.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν & μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἐν 18
τισι τόποις & πόλεσιν, τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν, ὥσπερ οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκεν, οἳ ἐξουσίαν μὴ ἔχοντες προσφέρειν, τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. καὶ τοῦτο ἦν ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται. ταῦτα οὖν πάντα περικοπῆναι, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι ὑπηρέται εἰσὶ τοῦ μὲν ἐπισκόπου τεταγμένοι εἶναι, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι. λαμβανέτωσαν οὖν κατὰ τὴν τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ ὑπὸ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μὴ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις. παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ὅδε τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τοῦτους ὅρους, παυέσθω τῆς διακονίας. 19

Περὶ τῶν παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται, ὡς βαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. εἰ δέ τις τῶν παρελυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθη, εἰ μὴ ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου. εἰ δὲ καὶ ἀκρισία αὐτῶν πεπλεῖσθαι αὐτοὺς εὑρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς πρὸ

quæ contra regulam est (si cubi tamen sit) id est, ne de ciuitate ad ciuitatem transeat, uel Episcopus uel presbyter, uel Diaconus. Si quis uerò post hæc statuta sancti huius concilij tale aliquid agere tentauerit, infringatur omni genere huiusmodi conatus, & restituatur propriæ ecclesiæ in qua ordinatus est.

Si qui uerò timorem Dei ante oculos non habentes, neq; ecclesiastica statuta custodientes, recesserint ab Ecclesia sua, siue presbyter, siue Diaconus, uel in quocunque ecclesiastico ordine positi fuerint, non debent suscipi in alia Ecclesia, sed cum omni necessitate cogãtur ut redeant ad ecclesiam suam. Quòd si permãserint, excommunicare eos oportet. Si quis aussus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, ordinare in sua ecclesia, cum non habeat consensum Episcopi ipsius, à quo recessit clericus, irrita erit huiusmodi ordinatio.

Quoniam multi clerici auaritiæ causa turpia lucra sectantes, obliti sunt diuini præcepti, quo dictum est: Qui pecuniam suam non dedit ad usuram: fœnerantes, centesimas exigunt, statuit hoc sanctum concilium, ut si quis inuentus fuerit post hanc definitionem usuras accipere, uel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, uel etiam species frumentorum ad septuplum dare, omnis qui tale aliquid conatus fuerit ad quæstũ, dejiciatur à Clero, & alienus ab Ecclesiastico habeatur gradu.

Peruenit ad sanctum Concilium, quod in locis quibusdam & ciuitatibus presbyteris sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neq; regula neq; consuetudo tradidit, ut hi qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his qui offerant, corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam Diaconi etiam ante Episcopum sacramenta sumunt. Hæc ergo omnia amputentur, & accipiant secundum ordinem post presbyteros ab Episcopo uel à presbytero sacram communionem. Quòd si non fuerit in præsenti uel Episcopus, uel presbyter, tunc ipsi proferant & edant. Sed nec sedere quidem licet in medio presbyterorum diaconos. Si quis autem non uult his sufficiens esse, post hanc definitionem, cesset esse Diaconus.

Si quis confugit ad Ecclesiam Catholicã de Paulianistis & Cataphrygis, statutũ est rebaptizari eos debere. Si qui uerò clerici erant apud eos, si quidẽ inculpati fuerint, & irreprehensibiles, rursus etiam ordinẽtur ab Episcopo Ecclesiæ Catholicæ. Si uerò examinati, minus fuerint apti deprehensi, deponi eos oportet. Similiter autẽ & circa Diaconos, & de omnibus qui in

eodem clero inueniuntur, eadé forma seruabitur. Commemorauimus autem Diaconissas quæ in hoc ordine inuentæ sunt, quæ nec manus impositionem aliquam habeant, & omni modo inter laicas habeantur. Similiter autem Diaconissæ quæ in Catholico Canone non habentur simili loco, id est, Laicæ, & tanquam nó consecratæ deputentur.

σήκει. ὡσαύτως ἡ καὶ περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῆς τῷ κανόνι ὑπεταγμένης ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθήσεται. ἐμνήσθημεν ἡ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ὑπεταθεισῶν, ἐπεὶ μὴ ἦ χειροθεσίαν τινὰ ἐχουσι, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαικοῖς αὐτὰς ὑπετάχθαι.

Quoniam sunt in Dominica die quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes, propterea utiq; statutum est à sancta synodo, quoniã consona & conueniens per omnes ecclesias custodienda cõsuetudo est, ut stãtes ad orationem, uota Domino reddamus.

ἐπεὶ δή τινές εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ, γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς πεντηκοστῆς ἡμέραις· ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἐσῶσας ἐδόξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς ὀφειλὰς ἀποδιδύναι τῷ θεῷ.

KANONEΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΚΥ

ΡΑ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ. ΟΙ ΤΙΝΕΣ ΠΡΟΤΕΝΕΣΤΕΡΟΙ μέν εἰσι τῶν ἐν νικαίᾳ ἐπιθέντων κανόνων, διευτερόυσι δὲ διὰ τὴν οἰκουμενικὴν συνόδου αὐθεντείαν.

CANONES SANCTORVM

PATRVM ANCYRAE CONGREGATORVM: AETATE QVIDEM, NICAEAE CONSTITVTIS priores, autoritate tamen Oecumenicæ synodi, posteriores.

Presbyteros qui immolauerunt, & postea certamen iterum inierunt, & hoc ipsum ex fide, & non aliquo argumẽto sibimet præparãtes egerũt usq; iterum teneri uiderentur, aut tormentis subijci putentut, tanquam inuiti: si ex fide ergo luctati sunt, & non ex compacto ad ostentationẽ ut caperentur, ipsi fecerunt, hos placuit honorem quidem sedis propriæ retinere: offerre autem illis & sermonem ad populum facere, aut aliquibus sacerdotalibus officijs fungi non liceat.

Πρεσβυτέρους οὓς ἐπιθύσαντας, εἶτα ἐπαναπαλαίσαντας, μήτε ἐκ μισθός τινος, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας, μήτε προκατασκευάσαντας ἐπιπλεύσαντας καὶ πείσαντας ἵνα δόξωσι μὲν ἐκουσίοις ὑποβάλλεσθαι, ἑαυτὰς δὲ ἐκὼν καὶ τῷ σχήματι προσαχθῆναι· τούτους ἔδοξε μὲν τιμῆς τῆς κατὰ τὸν καθέδραν μετέχειν, προσφέρειν δὲ αὐτοὺς ἢ ὁμιλεῖν ἢ ὅλως λειτουργεῖν τι τῶν ἱερατικῶν λειτουργιῶν μὴ ἐξεῖναι.

Diaconi similiter qui immolauerunt, postea autem iterum reluctati sunt, illum quidem honorem habere oportet. Cessare uerò debent ab omni sacro, ita ut nec panem nec calicem offerant, nec pronuncient, nisi fortè aliqui Episcoporum conscij sint laboris eorum, & humilitatis & mansuetudinis, & uoluerint eis aliquid amplius tribuere uel adimere. Penes ipsos ergo erit de his potestas.

2 Διακόνους ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀνταπαλαίσαντας, τὸν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πάντως ὀφείλει δὲ αὐτοὺς πάσης ἱερᾶς λειτουργίας, τοῦ τε τὸν ἄρτον ἢ ποτήριον προσφέρειν, ἢ κυρήσειν. ἐὰν μήν τινες τῶν ἐπισκόπων τούτους συνιδίωσιν κόματόν τινα ἢ παρατάσεως πρὸς τοῦτο, ἐὰν ἐθέλωσιν πλείονα διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἔστω αὐτοῖς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ.

Qui fugientes timore persecutionis cõprehensi sunt, uel à familiaribus, seu à domesticis traditi, & uel bona propria amiserunt, uel sustinuerunt tormenta, uel etiam carceribus inclusi sunt, & tamen proclamauerunt se esse Christianos, quin etiam perseuerante uiolentia ad id usque perducti sunt, ut manus eorum appre

3 τοὺς φεύγοντας καὶ συλληφθέντας, ἢ ὑπὸ οἰκείων παραδοθέντας, ἢ ἄλλως τὰ ὑπάρχοντα ἀφαιρεθέντας ἢ ὑπομείναντας βασάνους, ἅς διομολογήσιν ἐμβληθέντας, δοῦλοντάς γε ὅτι εἰσὶ χρισιανοί, καὶ περιοδεύοντες, ἤδη εἰς τὰς χεῖρας βίαν ἐμβαλλόντων τῶν βιαζομένων, ἢ

βιαζομένων

ρήματι πρὸς ἀνάγκην δ' ἐξαμαρτόντας, ὁμολογοῦντας δὲ διόλου ὅτι εἰσὶ χριστιανοί, καὶ τὸ πάθος τοῦ συμβαίνοντος ἀεὶ ἐπιδεικνυμένους τῇ πάσῃ κατηφείᾳ καὶ τῷ ἱματισμῷ καὶ τῇ τοῦ βίου ταπεινώσει, τότε ὡς ἐξ ἁμαρτήματος ὄντας, τῆς κοινωνίας μὴ κωλύεσθαι. εἰ δέ τινας καὶ ἐκωλύθησαν ὑπό τινος περιοστέρας ἀκριβείας ἕνεκεν, εἰ καὶ τινὰ ἄγνοιαν, ὅλοις προσδέχεσθαι. ὡσαύτως δὲ ὁμοίως ἐπί τε τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν. προσήκειν δὲ καὶ ἐκεῖνο, εἰ δύναιντο καὶ λαϊκοὶ τῇ αὐτῇ ἀνάγκῃ ὑποπεσόντες προσάγεσθαι ὑπὸ τάξιν. ἔδοξεν ὅλοις καὶ τούτους, ὡς μηδὲν ἡμαρτηκότας, εἰ καὶ ἡ πολλὰ βᾶσα εὑρίσκοιτο ὀρθὴ ἐν βίῳ πολιτείᾳ, προσχαρίζεσθαι.

Περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ λιτανησάντων εἰς τὰ εἴδωλα· ὅσοι μὲν ἀπαγόμενοι, καὶ χήματι σφοδροτέρῳ ἀνῆλθον, ὡς ὑπὸ βίας ἐχρήσαντο πολιτελεστέρᾳ, καὶ μετέσχον τῶν θρησκευμάτων ἁπάντων ἀδιαφόρως, ἔδοξεν αὐτοῖς ἀκροᾶσθαι, ὑποπεσεῖν δὲ τρία ἔτη· δύο δὲ μόνους κοινωνῆσαι, ἔτη δύο, καὶ τότε ἐλθεῖν ὑδὶ τὸ τέλειον.

Ὅσοι δὲ ἀνῆλθον μετὰ ἐσθῆτος πενθικῆς, καὶ ἅμα πίπτοντες ἔφαγον μεταξὺ ὅλης τῆς ἀνακλίσεως δακρύοντες, εἰ ἐπλήρωσαν τὸν τῆς ὑποπτώσεως τριετῆ χρόνον, χωρὶς προσφορᾶς δεχθήτωσαν. εἰ δὲ μὴ ἔφαγον, δύο ὑποπεσόντες ἔτη, τρίτῳ κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῆς τετραετίας λάβωσιν. οὓς δὲ ἐπισκόπους ἕξειν ἔχειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς δοκιμάσαντας φιλανθρωπεύεσθαι, ἢ πλείονα προσιέσθαι χρόνον. πᾶσι πάντων δὲ τῷ προάγειν δίκην, καὶ μετὰ ταῦτα, διατάζεσθαι, καὶ ὅπως ἡ φιλανθρωπία ἐπιμετρεῖσθαι.

Περὶ τῶν ἀπειλῇ μόνον ἐξαντῶν κολάσεως, ἢ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ μεδοικίας, καὶ θυσάντων, ἢ μέχρι τοῦ παρόντος καιροῦ μὴ μετανοησάντων, μὴδὲ ἐπιστρεψάντων, νῦν δὲ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς συνόδου προσελθόντων, καὶ εἰς διάνοιαν τῆς ἐπιστροφῆς γινομένων· ἔδοξε μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας εἰς ἀκροάσιν δεχθῆναι, καὶ μετὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν ὑποπεσεῖν τρία ἔτη. καὶ μετὰ ἄλλα δύο ἔτη, κοινωνῆσαι χωρὶς προφορᾶς, ἵνα οὕτω

hensas, & uiolenter attractas, super sacrificia imponerent, illis licet perseuerantibus in fide & Christianos se esse uociferantibus, hoc ergo quod eis inuitis & aliis cogentibus contigit, si luctu & mœrore animi acerbè se ferre demonstrent ipsiq; humili per bonam conuersationē habitu incedentes dolere se quòd inuiti coacti sunt doceant, hos tanquam inculpatos à cō munione non uetari. Si autem iam prohibiti sunt ab aliquibus à communione, maioris dili gentiæ & inquisitionis causa, aut per aliquorū ignorantiam, statim recipi oportet. Hoc autē obseruari conuenit & de clericis & de laicis omnibus. Laicos sanè, qui in similes necessitatis causas inciderunt, tanquam si nihil peccauerint, maximè si eos probabilis uita commendet, ad ordinationem recipi placuit.

4 De his qui sacrificare coacti sunt, insuper in templis idolorum cœnauerunt, si qui eorum cum habitu cultiore ad templa perducti sunt, atque ibi precioſiori uestē adhuc mutata, cœnæ participes facti sunt idolorum, indifferenter sumentes omnia quæ fuerunt apposita, placuit eos inter audientes uno anno constitui, tribus autem alijs annis agere pœnitentiam. Sed ex ipso triennio per biennium tātummodo orationi communicare, tertio autem anno reconciliari sacramentis.

5 Quotquot autem ascenderūt templa cū mœste lugubri, & recumbentes inter alios manducauerunt flentes: si compleuerint pœnitentiā triennij temporis, sine oblatione suscipiantur ad communionem, id est, ut ipsi oblationē nō offerant. Si autem perducti ad templa, non mā ducauerint, biennio maneant in pœnitentia. Tertio uerò anno communicent, sed sine oblatione, ut dictum est: in quarto autem anno perfectionem suam recipiant. Episcopum autem hanc habere licētiam oportet, ut perspecta singulorum conuersatione, normam regulamq; conuersationis attribuat, id est, ut humanius agens secundum uitæ modum, tempus alicui pœnitentiæ breuiare, aut etiam prolixius: qđ correctioni necessarium uiderit, addere. Discutiatur autem omnium horum & præcedens uita, & posterior, & ita circa eos sacerdotalis se humanitas moderetur.

6 De his qui minis tantum cesserunt, aut bonorum ablatione, aut transportationis pœna deterriti sacrificauerunt, & nūc usq; nō pœnituerunt, neque conuersi sunt, modò autem, id- est, tempore huius synodi se obtulerunt cōuersionis suæ consilium cupientes, placuit eos usque ad magnum diem inter audientes suscipi, ac pœnitentiā agere triēnio, & post duos alios annos sine oblatione communicare, & ita demum sex annis completis ad perfectum peruenire. Quòd si aliqui ante hoc concilium suscepti sint ad pœnitentiam, ex illo tem-

pore imputabitur eis initium sexennij constituti. Quòd si alicui horum quodlibet mortis periculum aut ex ægritudine, aut ex aliqua causa acciderit, his communio propter uiaticum suum non negabitur.

τως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον, ὥστε πᾶσαν ἐξετάσαι πλημμέλειαν. εἰ δέ τινες πρὸ τῆς συνόδου τούτους ἐξήνεγκαν εἰς μετανοίαν, ἀφ' ἑκείνου τοῦ χρόνου λελογίσθαι αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξετάσεως. εἰ μέντοι κίνδυνον, καὶ θανάτου προσδοκίαν ἐκ νόσου ἢ ἄλλης τινὸς παραφάσεως συμβαίη, τοῦτους ἐπὶ ὅρῳ δεχθῆναι.

De his qui in festis diebus paganorum, in remotis eorum locis conuiuijs interfuerunt, & suas nihilominus epulas ibidem portauerunt, & comederunt: placuit, ut post biennij pœnitentiam suscipiantur, ita tamen, ut utrum cum oblatione recipiendi sint, an ad solam communionem admitti debeant, unusquisque Episcoporum examinet uitam eorum, & præterita ac præsentia debitâ consideratione perpendat.

Περὶ τῶν συνεσιαθέντων τῇ ἑορτῇ ἐθνικῇ τῷ τόπῳ ἀφωρισμένῳ, τοῖς ἐθνικοῖς ἴδια ἐρώματα ἐπικομισαμένων καὶ φαγόντων· ἐδόξε διετίαν ὑποπεσόντας δεχθῆναι· τὸ δὲ (εἰ χρὴ,) μετὰ τῆς προσφορᾶς ἕπεσθαι τῶν ἐπισκόπων δοκιμάσαι, καὶ τὸν ἄλλον βίον ἑφ' ἑκάστου ἀξιῶσαι.

Hi autem qui secundò uel tertiò sacrificauerunt ui coacti, quatuor annis sese ad pœnitentiam submittant, duobus autem alijs sine oblatione communicent, septimo anno perfectionem recepturi communionis.

οἱ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον θύσαντες μετὰ βίας, τετραετίαν ὑποπεσέτωσαν, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνησάτωσαν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ τελείως δεχθήτωσαν.

Quotquot autem non solum à fide Domini ca deuiauerunt, sed etiam insurrexerunt in alios, & fratribus persuaserũt, & rei facti sunt persuasionis, hi per triennium quidem inter catechumenos habeantur. Per aliud autem sexennium pœnitentiæ recipiant locum: alio uerò anno, id est decimo, cómunioné sine oblatione recipiant, ut completo decennio, perfectione fruantur. Ideò autem ipso tempore etiam uita eorum & conuersatio consideranda est.

ὅσοι δὲ μὴ μόνον ἀπέστησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπανέστησαν, καὶ ἀνάγκασαν ἀδελφούς, καὶ αἴτιοι ἐγένοντο τοῦ ἀναγκασθῆναι, οὗτοι μὲν τριῶν τῆς ἀκροάσεως δεξάσθωσαν τόπον, ἐν δὲ ἄλλῳ ἐξετάσατε τὸν βίον πίστεως ἄλλος ἤ φιλοπτώσεως, κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τοῦ δικαιοσύνην πληρώσαντες, τοῦ τελείου μετάσχωσιν. ἐν μὲν οὖν τούτῳ τῷ χρόνῳ, καὶ τὸν ἄλλον αὐτῶν ἐπιτηρεῖσθαι βίον.

Diaconi quicunque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicẽtes uelle se habere uxores, nec posse se continere: hi postea si ad nuptias uenerint, maneant in ministerio, propterea quòd his episcopus licẽtiam dederit. Quicunq; sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiam: si postea ad nuptias uenerint, à ministerio cessare debebunt.

Διάκονοι, ὅσοι καθίσαντα, παρ' αὐτῶν τῶν κατασσόντων ἐμαρτύραντο, καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυναμένοι οὕτως μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμήσαντες, ἐσώσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. ὅσοι δὲ εἴτινες σιωπήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἔλθωσιν εἰς γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς διακονίας.

Desponsatas puellas, & postea ab alijs corruptas, placuit erui, & his reddi quibus fuerant antè desponsatæ, etiam si à raptoribus florẽ pudoris sui amisisse constiterit.

τὰς μνηστευθείσας κόρας, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ ἄλλων ἁρπαγείσας, ἐδόξεν ἀποδίδεσθαι τοῖς προμνηστευσαμένοις, εἰ καὶ βίαν ὑπ' αὐτῶν πάθοιεν.

Eos qui ante baptismum sacrificauerunt, & postea baptismũ consecuti sunt, placuit ad ordinem promoueri, tanquam ab omni crimine lauacri salutaris sanctificatione purgatos.

τοὺς πρὸ τοῦ βαπτίσματος θύσαντας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτισθέντας, ἐδόξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολουσαμένους.

Vicarijs episcoporũ (quos Græci Chorepiscopos uocant) non licere uel presbyteros uel Diaconos ordinare, sed nec presbyteris ciuitatis sine episcopi præcepto amplius aliquid imperare, nec sine authoritate literarum eius in unaquaq; parochia aliquid agere.

χωρεπισκόπους μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, ἀλλὰ μὴ δὲ πρεσβυτέρους πόλεως, χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ.

ὧν

οὐ κληρῳ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ὄντας, ⁊ ἀπερχομένους κρεῶν ἐσθίειν ἐφάπτεσθαι, καὶ ὄντως, εἰ βούλοιντο, κρατεῖν ἑαυτῶν. εἰ δὲ βούλοιντο, ὡς μὴ δὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα λάχανα ἐδέειν, καὶ εἰμὴ ὑποίκοιεν τῷ κανόνι ποιεῖσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως. †

14 De his qui in clero sunt presbyteri uel Diaconi, & abstinent à carnibus, hoc placuit statui, ut non eas tanquam immundas contemnant, sed contingant. A quibus quidem qui se abstinere uolunt, habeant potestatẽ, ita tamen ut si quando cum oleribus coquantur, eademtanquam carnibus pollutanon iudicent, sed ex his cibũ assumant, quamuis à carnibus se abstineant. Quòd si in tantum eas immundas & abominabiles iudicauerint, ut nec olera quæ cum carnibus coquuntur, æstiment comedenda, tanquã non consentientes huic regulæ, cessare eos oportet & à ministerio, & ordine suo. Si quis autem huius regulæ monitis nõ obedierit, sed carnes (ut dictum est) immundas & abominandas existimauerit, cessare debet ab ordine suo.

Περὶ τῶν διαφερόντων τῷ κυριακῷ· ὅσα ἐπισκόπου μὴ ὄντος πρεσβύτεροι ἐπώλησαν, ἀναβαλέσθαι τὸ κυριακόν. γνῶ δὲ τῇ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου, εἴτε προσήκει ἀπολαβεῖν τὸν τιμὸν, εἴτε καὶ μὴ διὰ τὸ πολλάκις τῶν εἰσοδίων τὸ παραγινόμενον ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τοὺς πλείονα τῶν τιμῶν.

15 Si qua de rebus ecclesię, cum episcopus non est, presbyteri uendiderint, placuit, rescisso cõtractu, ad ius ecclesiasticum reuocari. In iudicio autem erit Episcopi, si constitutum preciũ debeat recipi, nécne, propter quod sæpe contingit distractarum rerũ reditus ampliore summa pro accepto pretio reddi.

Περὶ τῶν ἀλογησαμένων ἢ καὶ ἀλογευομένων. ὅσοι πρὶν εἰκοσαετεῖς γενέσθαι, ἥμαρτον, πέντε καὶ δέκα ἔτεσιν ὑπομείναντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς. εἶτα, ὑπὲρ τῆς κοινωνίας διατελέσαντες ἔτη πέντε, τότε καὶ τῆς προσφορᾶς ἐφάπτεσθωσαν. ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν καὶ ὁ τῆς ὑποπτώσεως βίος· καὶ οὕτως τυγχανέτωσαν τῆς φιλανθρωπίας. εἰ δέ τινες καὶ πάσης ὑπὲρ τοῖς ἁμαρτήμασι γεγόνασι, τῶν μακρᾶν ἐλπίδων ταύτῃ, καὶ γυναῖκας ἔχοντες περιπεπτώκασι τῷ ἁμαρτήματι, πέντε καὶ εἴκοσι ἔτη ὑποπεσέτωσαν, καὶ κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχὰς, εἶτα, ἐκτελέσαντες πέντε ἔτη ὑπὲρ τῆς κοινωνίας τῶν ὀλίγων, τυγχανέτωσαν τῆς προσφορᾶς. εἰ δέ τινες καὶ γυναῖκας ἔχοντες, μὴ ὑπερβαίνουσι τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος χρόνου ἡμάρτον καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ βίου τυγχανέτωσαν τῆς κοινωνίας.

16 De his qui irrationabiliter uersati sunt, siue uersantur. Quotquot ante uicesimum ætatis suæ annum tale crimen cõmiserint, quindecim annis exactis in pœnitentia, cõmunionẽ mereantur orationum. Deindẽ quiquennio in hac cõmunione durantes, tunc demũ oblationis sacramenta contingant. Discutiatur autem uita eorum, quales tempore pœnitudinis extiterint, & ita misericordiam consequantur. Quòd si inexplebiliter his hæserint criminibus, ad agendam pœnitentiam prolixius tempus mĩuant. Quotquot autem peracta uiginti annorum ætate, & uxores habẽtes, hoc peccato plapsi sunt, uiginti quinque annis pœnitudinem gerentes in communnionem suscipiantur orationum. In qua quinquennio perdurantes, tũc demũ oblationis sacramenta percipiant. Quòd si qui & uxores habentes, & transcendentes quinquagesimum annum ætatis, itadeliquerint ad exitium uitæ communionis gratiam consequantur.

Τοὺς ἀλογησαμένους καὶ λεπροὺς ὄντας, ἤτοι λεπρώσαντας, τούτους προστάξαι ἁγίᾳ εὐχῇ, εἰς οὓς χειμαζομένους εὐχεσθαι.

Hos eosdem sanè non solum leprosos crimine huiusmodi factos, sed & alios isto suo morbo replentes, placuit inter eos orare, quitempestate iactantur, qui à nobis Energumeni intelliguntur.

18

Εἴ τινες ἐπίσκοποι καθεσταθέντες, ⁊ μὴ λειτουργήσαντες ὑπὸ τῆς παροικίας ἐκείνης, εἰς ἣν ὠνομάσθησαν, ἑτέραις βούλοιντο παροικίαις ἐπιέναι, καὶ διαζεῦξαι οὓς καθεστῶτας καὶ σώσεις κινεῖν κατ' αὐτῶν. τούτους ἀφορίζεσθαι. ἐὰν μέν τοι βούλωνται ὁ πρεσβυτέριον καθέζεσθαι, ἔνθα ἦσαν πρότερον πρεσβύτεροι, μὴ ἀποβάλλεσθαι αὐτοὺς τῆς τιμῆς. ἐὰν δὲ διασασιάζωσι πρὸς οὓς καθεσταθέντας ἐκεῖ ἐπισκόπους· ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς, καὶ τῶν τιμῶν τοῦ πρεσβυτερίου, μὴ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐκκρύκτους.

Si qui Episcopi susceptí non sunt à diœcesi in qua fuerant denominati, compellantur ad eandem iudicis edicto redire. Quòd si uoluerint alias ecclesias occupare, & uim facere alijs Episcopis quos ibi inuenerint, seditiones excitando aduersus eos, hos segregari oportet. Qđ si uolunt in presbyterio in ecclesia ubi prius fuerant, tanquam presbyteri residere, non repellãtur à propria dignitate. Quòd si etiam ibi seditiones cõcitare probãtur Episcopis ibidẽ cõstitutis, segregari eos necesse ẽ, & nihilominus presbyteri dignitate priuari.

Quotquot uirginitatem politicam præuaricati sunt professione contempta, inter digamos, id est, qui ad secundas nuptias transierũt, haberi debebunt. Virgines autem puellas, quæ tanquam sorores cum nonnullis uiris habitare uolunt, ab eorum consortio prohibemus.

19 ὅσοι παρθενίαν ἐπαγγελλόμενοι, ἀθετοῦσι τὴν ἐπαγγελίαν. τὸν τῶν διγάμων ὅρον ἐκπληρούτωσαν. τὰς μέν τοι συνερχομένας παρθένους τισὶν, ὡς ἀδελφὰς, ἐκωλύσαμεν.

Si quis adulterium commiserit, septem annis in pœnitentia completis, perfectioni reddatur secundum pristinos gradus.

20 ἐάν τινος γυνὴ μοιχευθῇ, ἢ μοιχεύσῃ τὶς, ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν δοκεῖ αὐτὸν τοῦ τελείου τυχεῖν, κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας.

De mulieribus quæ fornicantur, & partus suos necant, sed & de his quæ agunt secum, ut utero conceptus excutiantur, antiqua quidem definitio est, usq; ad exitum uitæ eas ab Ecclesia remoueri. Humanius autem nũc definimus, ut eis decem annorum tempus tribuatur.

21 Περὶ τῶν γυναικῶν, τῶν ἐκπορνευουσῶν, καὶ ἀναιρουσῶν τὰ γεννώμενα, καὶ σπουδαζουσῶν φθόρια ποιεῖν. ὁ μὲν πρότερος ὅρος, μέχρις ἐξόδου ἐκώλυσεν, καὶ τούτῳ συντίθενται. φιλανθρωπότερον δέ τι εὑρόντες, ὡρίσαμεν δεκαετῆ χρόνον κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὡρισμένους.

Qui uolũtariè homicidium fecerint, ad pœnitentiam quidem iugiter se submittant. Circa autem exitum uitæ communione digni habeantur.

22 περὶ ἑκουσίων φόνων· ὑποπιπτέτωσαν μὲν, τοῦ δὲ τελείου ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου καταξιούσθωσαν.

Eos uerò qui non uoluntariè, sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum pœnitentiam communioni sociauit secundum gradus constitutos. Hęc uerò humanior definitio quinquennij tempus tribuit.

23 ἐπὶ ἀκουσίων φόνων. ὁ μὲν πρότερος ὅρος ἐν ἑπταετίᾳ κελεύει τοῦ τελείου μεταχεῖν κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς· ὁ δὲ δεύτερος, τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει.

Qui auguria, uel auspicia, siue somnia, uel diuinationes quaslibet secundum morem Gentilium obseruant, aut in domos suas huiusmodi homines introducunt in exquirendis aliquib. arte malefica, aut ut domos suas lustrent, cõfessi, quinquennio pœnitentiam agant secundum antiquitus constitutas regulas.

24 οἱ καταμαντευόμενοι καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν χρόνων ὀξακολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακῶν, ἢ καὶ καθάρσει· ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς πενταετίας κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὡρισμένους. τρία ἔτη, ὑποπτώσεως. καὶ δύο ἔτη, εὐχῆς, χωρὶς προσφορᾶς.

Si quis sponsam habens, sorori eius forsitan intulerit uiolentiam, eiq; inhæserit, tanquam suæ, hac autem decepta, posteà uxorem duxerit desponsatam, illa uerò quæ uitium passa est, forte necem sibi intulerit, omnes hi qui facti huius sint conscij, decem annis in pœntentiam redigantur secundum Canones constitutos.

25 μνηστευσάμενός τις κόρην, προσεφθάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπιφορέσαι αὐτὴν, ἔγημεν δὲ τὴν μνηστὴν μετὰ ταῦτα, ἡ δὲ φθαρεῖσα ἀπήγξατο· οἱ συνειδότες ἐκελεύσθησαν ἐν δεκαετίᾳ δεχθῆναι εἰς τοὺς συνεστῶτας κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμοὺς.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΝΕΟ=

ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ, ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ· ΟΙ ΤΙΝΕΣ ΛΣΥΤΕΡΟΙ ΜΕΝ ΕΙΣΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΚΥΡΑ, ΤΩΝ ΔΕ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ ΠΡΟΓΕΝΕΣΤΕΡΟΙ, ΔΙΟ ΔΕ ΚΑΙ ΒΑΣΜΙΟΤΗΤΑ ΠΡΟΤΕΤΑΚΤΑΙ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ.

CANONES SANCTORVM

ET BEATORVM PATRVM QVI NEOCAE= SARIAE CONGREGATI FVERVNT: POSTERIORES QVI

dem illis qui Ancyræ conuenerunt, sed seniores Nicenæ conuentu: attamen propter dignitatem Niceni canones

his ante positi sunt.

Πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως 1
αὐτὸν μετατίθεσθαι· ἐὰν δὲ πορνεύσῃ
ἢ μοιχεύσῃ, ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν τελείως,
καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν.

PRESBYTER si uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere. Quòd si fornicatus fuerit, uel adulterium commiserit, extra ecclesiã abijci, & ad pœnitentiam redigi.

Γαμὴ ἐὰν γήμῃ τις δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθεῖσθαι μέχρι θανάτου· πλὴν ἐν τῷ θανάτῳ δεῖ τῇ φιλανθρωπίᾳ, εἰ πόλιν, ὡς ὑγιάναι λύσει τὸν γάμον, ἔξει τὴν μετάνοιαν. ἐὰν δὲ τελευτήσῃ ἡ γυνὴ ἐν ἰσότῳ γάμῳ ὄσα, ἤτοι ὁ ἀνὴρ, δυνηθεὶς τῷ μέλλοντι μετάνοιαν. 2

Mulier, si duobus nupserit fratribus, abijciatur usque in diem mortis. Sed propter humanitatem in extremis suis, sacramentis reconciliari oportet, ita tamen ut si fortè sanitatem recuperauerit, matrimonio soluto, ad pœnitentiam admittatur. Quòd si uir aut mulier in eiusmodi cõiugio mortem obierit, superstiti difficilis locus est pœnitentiæ.

Περὶ τῶν πλείοσι γάμοις χρησαμένων, ὁ μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὡρισμένος, ἡ δὲ ἀναστροφὴ κρίνει ἡ πίστις αὐτῶν σωτήριον ἐργάζεται τὸν χρόνον.

De his qui frequenter uxores ducunt, & de his quæ sæpius nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his constitutum manifestum est. Sed conuersio & fides eorum tempus abbreuiat.

Ἐὰν πρόθηταί τις τῇ θυμῶσαι γυναικὸς, συνηθροῦσθαι μετ' αὐτῆς, μὴ ἐλθὼν δὲ εἰς ὄργον αὐτοῦ ἡ θυμησις· φαίνεται, ὅτι ἐκωλύθη χάριτος ἐρρύσθη. 4

Si quis concupita muliere, etiam si concubitus eius desiderium habeat, non autẽ subsequatur effectus, manifestum est hunc fuisse per diuinam gratiam liberatum.

Κατηχούμενος ἐὰν εἰσερχόμενος εἰς κυριακὸν, τῶν τῶν κατηχουμένων τάξει ἵστηται· οὗτος δὲ ἁμαρτάνων, ἐὰν μὲν γόνυ κλίνων ἀκροάσθω μηκέτι ἁμαρτάνων. ἐὰν δὲ καὶ ἀκροώμενος ἐπιμένῃ ἁμαρτάνων, ἐξωθεῖσθω. 5

Catechumenus, id est audiens, qui ingreditur in Ecclesiam, & stat cum catechumenis, si peccare fuerit uisus & figit genua, audiat uerbum, se abstineat ab illo peccato quod fecit. Quòd si audiens in eo perdurat, abijci omnino debet.

Περὶ κυοφορούσης, ὅτε δεῖ βαπτίζεσθαι ὁπότε θέλει. ἐθέλων γὰρ τοῦτο κοινωνεῖ ἡ τίκτουσα τῇ πεπτωκυίᾳ· δεῖ δὲ, ἐκ τοῦ ἰδίαν τὴν προαίρεσιν τῆς τῆς ὁμολογίας δείκνυσθαι. 6

De prægnantibus, quòd oportet eas baptizari quando uolunt. Nihil enim in hoc sacramento commune est parituræ, & illi qui de eius utero fuerit editus, quia uniuscuiusque in illa cõfessione, libertas arbitrij declaratur.

Πρεσβύτερον εἰς γάμους δευτερογαμούντων μὴ ἐπιτρέπεσθαι, ἐπεὶ, μετανοίαν αὐτὸν τοῦ δευτερογάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ δεῖ τῆς ἐπιτάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις; 7

Presbyterum conuiuio secundarum nuptiarum interesse non debere, maximè cum præcipiatur secundis nuptijs pœnitentiam tribuere. Quis ergo erit presbyter, qui propter conuiuiũ illis consentiat nuptijs?

Γυνή τινος μοιχεύθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος, ἐὰν ἐλεγχθῇ φανερῶς, ὁ τοιοῦτος εἰς κληρι- 8

Si cuius uxorem adulterium commisisse, cùm esset laicus, fuerit comprobatũ, hic ad ministe-

 rium

rium ecclesiasticum admitti non potest. Quòd si in clericatu iam cõstituto eo, adulterauit, dato repudio, dimittere eam debet. Si uerò retinere eius consortium uelit, nõ potest suscepto ministerio perfrui.

ρεσίαν ἐλθεῖν ὁ διώκοντας, ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῇ, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτὴν. ἐὰν δὲ συζῇ, ὁ διώκων ἔχεται τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ ὑπηρεσίας.

Qui admiserit corporale peccatũ, & hic postea presbyter ordinatus est, si confessus fuerit quòd dante ordinationẽ suã peccauerit, nõ quidem offerat, maneat tamen in alijs officijs propter eius studij utilitatem. Nam cætera peccata censuerunt plurimi, etiam ordinatione priuare. Quod si de his nõ fuerit confessus, nec ab alijs quibus potest manifestè conuinci, huic ipse de se potestas est committenda.

9 Πρεσβύτερος, ἐὰν προσαμαρτήσας σώματι προσχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτεν τῇ χειροτονίας, μὴ προσφερέτω, μόνων γὰρ τοῖς λοιποῖς, ὧν τὴν ἄλλων ἀποδοκιμάζει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. ἐὰν δὲ αὐτὸς μὴ ὁμολογῇ, ἐλεγχθῆναι δὲ φανερῶς μὴ δυνηθῇ, ἐπ' αὐτῷ ἐκείνῳ πεποίθασι τὴν ἐξουσίαν.

Similiter & diaconus si in eodem culpæ genere fuerit inuolutus, famuli locum habeat.

10 Ὁμοίως καὶ διάκονος ἐν ᾧ τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι πεδιπέσῃ, τὴν τοῦ ὑπηρέτου τάξιν ἐχέτω.

Presbyter ante triginta annorum ætatem non ordinetur, quanuis sit probabilis uitæ, sed obseruet usque ad præfinitum tempus: Dominus enim Iesus Christus trigesimo anno baptizatus est, & tunc prædicauit.

11 Πρεσβύτερος πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονείσθω, ἐὰν καὶ παύσιμος ᾖ ὁ ἄνθρωπος ἀξίως, ἀλλὰ ἀκριβείσθω. ὁ γὰρ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν.

Si quis in ægritudine constitutus fuerit baptizatus, præsbyter ordinari nõ debet. Non enim fides illius uolũtaria, sed ex necessitate est: nisi fortè postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas cogat.

12 Ἐὰν νοσήσῃ τις βαπτισθῇ, εἰς πρεσβύτερον ἐγκαθίστασθαι. οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· ἐὰ μὴ τάχα ἐξ ἐκείνου τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴ καὶ πίστις, καὶ ἐξ ἀφθονίαν ἀνθρώπων.

Presbyteri qui cõregionales sunt, in ecclesia præsentibus Episcopis uel presbyteris ciuitatis offerre non possunt, nec dare panem sanctificatum, nec calicem porrigere. Quòd si absentes sint ciuitatis sacerdotes, & fuerint inuitati ad dandam orationem, soli debebunt dare.

13 Ἐπιχώριοι πρεσβύτεροι ἐν τῷ κυριακῷ τῆς πόλεως προσφέρειν οὐ δύνανται, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρων πόλεως, ὅτε μὴ αἴτιον δύνανται ἐν ᾧ λιμῷ, ὁ δὲ ποτήριον. ἐὰν δὲ ἀπῶσι, καὶ εἰς δύο κλῆσιν κληθῶσι, μόνον δύνανται.

Vicarij autem Episcoporũ (quos Græci Chorepiscopos uocant) constituti sunt quidem ad exemplum septuaginta seniorum, sed tanquam consacerdotes propter solicitudinem & studiũ quod in pauperes agunt, offerant, & honorabiles habeantur.

14 Οἱ δὲ χωρεπίσκοποι, εἰσὶ μὲν εἰς τύπον τῶν ο ο μήκοντα· ὡς δὲ συλλειτουργοὶ, ὀφείλουσι προσφέρουσι τιμᾶσθαι. ἐὰν δὲ ἀπῶσι, κωλύειν οὐ κωλύουσιν, μόνον δύνανται.

Diaconi. septem esse debent secundùm regulam, quanuis magna sit ciuitas. Regulæ autem authoritas ista est. Quòd & liber Act. Apostolorum insinuat.

15 Διάκονοι ἑπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη εἴη ἡ πόλις. πεισθῆναι δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν πράξεων.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΓΑΓΓΡΑ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ· ΟΙ ΤΙΝΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΝΙΚΑΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΝ ΕΞΕΤΕΘΗΣΑΝ.

CANONES SANCTORVM PATRVM, QVI GANGRAE CONVENERunt, constituti post Nicænum concilium.

ΚΥΡΙΟΙΣ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΙΣ ΕΝ ΑΡΜΕΝΙΑ, ΣΥΝΕΙΣΥΓΟΙΣ· ΕΥΣΕΒΙΩ, ΑΕΛΙΑΝΩ, ΕΥΓΕΝΙΩ, ΟΛΥΜΠΙΩ, ΒΙΘΥΝΙΩ, ΓΡΗΓΟΡΙΩ, ΦΙΛΗΤΙ, ΠΑΠΠΩ, ΕΥΛΑΛΙΩ, ΥΠΑΤΙΩ, ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΩ, ΒΑΣΙΛΕΙΩ, ΒΑΣΣΩ, ΟΙ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΓΑΓΓΡΑ ΑΓΙΑΝ ΣΥΝΟΔΟΝ, ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

DOMINIS honorabilibus consacerdotib. in Armenia, Eusebius, Aelianus, Eugenius, Olympius, Bithynicus, Gregorius, Philetus, Pappus, Eulabius, Hypatius, Proæresius, Basilius, Bassus, qui conuenerunt in sanctũ Gangrense concilium, in Domino salutem.

ΕΠΕΙΔΗ ΣΥΝΕΛΘΟΥΣΑ Η ΑΓΙΩΤΑΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΕΝ ΤΗ ΕΝ ΓΑΓΓΡΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΣ ΧΡΕΙΑΣ, ΖΗΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΔΟΚΟΥΣΑΝ, ΕΥΡΙΣΚΕΝ ΠΟΛΛΑ ΑΘΕΣΜΩΣ ΓΙΝΟΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΟΥΤΩΝ ΑΥ ΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΕΥΣΑΘΙΟΝ· ΑΝΑΓΚΑΙΩΣ ΟΡΙΣΕΝ, ΚΑΙ ΠΑΣΙ ΦΑΝΕΡΟΝ ΠΟΙΗΣΑΙ ΕΥΠΟΥΛΑΣΕΝ, ΕΙΣ ΑΝΑΙΡΕΣΙΝ ΤΩΝ ΥΠΟ ΑΥΤΟΥ ΚΑΚΩΣ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ. ΚΑΙ ΓΑΡ ΕΚΕΙΝΟ ΚΑΤΕΜΕΜΦΕΤΟ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ, ΚΑΙ ΥΠΟΝΟΕΙΣΘΑΙ, ΟΤΙ ΑΘΕΛΟΥΣΙ ΤΩΝ ΕΝ ΓΑΜΩ ΟΝΤΩΝ, ΕΛΠΙΔΑ ΠΡΟΣ ΘΕΟΝ ΕΧΕΙ· ΠΟΛΛΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΥΠΑΝΔΡΟΙ ΑΠΟΣΤΑΤΟΥΣΑΙ, ΤΟΥΣ ΕΑΥΤΩΝ ΑΝΔΡΑΣ ΑΝΕΧΩΡΗΣΑΝ, ΚΑΙ ΑΝΔΡΑΣ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ· ΕΙΤΑ ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ΜΗ ΔΥΝΗΘΕΙΣΑΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΣ, ΕΜΟΙΧΕΥΘΗΣΑΝ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΟΝΕΙΔΙΣΘΗΣΑΝ. ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΟ ΔΕ ΚΑΙ ΤΟΙΑΥΤΑ ΤΙΝΕΣ ΠΑΡΑΧΩΡΟΥΝΤΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ, ΚΑΤΑΦΡΟΝΗΤΙΚΩΣ ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ· ΚΑΙ ΙΔΙΑ ΣΥΝΑΞΕΙΣ ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΙ, ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΕΙΣ, ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΠΑΓΟΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΞΕΝΑ ΑΜΦΙΣΜΑΤΑ ΑΥΤΗ ΚΑΤΑΠΡΟΣΕΙ ΦΡΟΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΤΑ ΑΜΦΙΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΑΓΟΝΤΕΣ· ΚΑΙΠΕΡ ΠΡΟΦΕΡΟΝΤΑΣ ΤΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΣ ΤΑΣ ΑΝΕΚΑΘΕΝ ΔΟΜΑΣ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΕΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΣΥΝ ΑΥΤΟΙΣ, ΩΣ ΑΓΙΟΙΣ, ΤΑΣ ΔΙΑΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΙ. ΚΑΙ ΔΟΥΛΟΥΣ ΔΙΑΣΤΩΝ ΑΝΑΧΩΡΟΥΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟ ΞΕΝΟΝ ΑΜΦΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑΦΡΟΝΗΣΙΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΑ ΤΟΤΩΝ ΠΟΙΟΥΜΕΝΩΝ· ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΠΡΑΣ ΤΟ ΣΩΦΡΟΝΕΙΝ ΑΝΤΙ ΑΜΦΙΣΜΑΤΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ, ΑΝΔΡΙΚΑ ΑΜΦΙΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΣΑΣ, ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ ΟΙΟΜΕΝΑΣ ΔΙΚΑΙΟΥΣΘΑΙ. ΠΟΛΛΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΑΠΡΕΠΕΙΑ ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΘΕΟΣΕΒΕΙΑΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ. ΝΗΣΕΙΑΣ ΤΕ ΕΝ ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΙ, ΚΑΙ ΚΑΚΩΣ ΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΤΑΦΡΟΝΟΥΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑΦΡΟΝΟΥΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΔΥΘΙΟΝΤΕΣ. ΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΑΥΤΩΝ ΜΕΤΑΛΕΨΕΙΣ ΙΕΡΕΩΝ ΒΕΒΗΛΟΥΜΕΝΟΙ,

Quoniam conueniens sancta synodus Episcoporum in ecclesiam Gangrensem, propter quasdam ecclesiasticas & necessarias causas inquirendas, & ea quæ secundum Eustathium gesta sunt dinoscenda, inuenit multa fieri indecenter ab his qui eundem Eustathium sequuti sunt: necessariò statuit, palàm omnibus factis, amputare uniuersa quæ ab eodem male cõmissa sunt. Declaratum est enim hos eosdem nuptias accusare, & docere quòd nullus in coniugali positus gradu spem habeat apud Deum. Vnde factum est, ut mulieres multæ seductæ, relictis propriis uiris, & uiri uxorib. destitutis uinculum coniugale dissoluerent, continentiam profitentes, quam quũm retinere non possent, adulterium commiserunt. inuenti enim sunt dissensiones ac separationes in dominicis ecclesijs docere: id est, traditiones ecclesiasticas, & ea quæ in ecclesijs aguntur, debere contemni, priuatisque conuenticulis institutis, ad imitationem eorum quæ in domo Dei aguntur, omnia præsumere, celebrare. adhuc etiam uestibus cõmunibus spretis, nouos etiam & insolitos habitus assumpsisse. Primitias quoq; fructuum, & oblationes eorum, quas ueterum institutio ecclesijs tribuit, sibimet uendicasse, id est, propria ratiocinatione doctrinæ, tanquam sanctis sibi eas offerri debere, apud se & inter se dispensandas. Seruos à dominis recedentes, per hunc inusitatum religionis suæ habitum, sub specie religionis dominos contempsisse. Mulieres quoque, præter consuetudinem, & sui sexus ornatus, hinc se iustificari credentes, uirilem habitum suscepisse, pluresque earem occasione religionis tonsas, genuini decoris comas, penitus amputasse. Ieiunia quæ in ecclesia prædicantur contemnenda asseruisse. Nõnullos eorum etiam cibos carnium tanquã illicitos reputasse

In do-

In domibus coniugatorum nec orationes quidem debere celebrari persuasisse, in tantum ut easdem fieri uetent, & oblationibus quæ in domibus factæ fuerint, minimè communicandum esse decernant. Presbyteros uerò qui matrimonia contraxerunt, sperni debere dicunt, nec sacramenta quæ ab eis conficiuntur attingi. Loca sanctorum martyrum, uel Basilicas contemnere, & omnes qui illuc conueniunt reprehendere: diuites fideles qui non omnibus renunciant quæ possident, spem apud Deum non habere: & multa alia quæ enumerare nulli possibile est. Vnusquisque enim eorum per tales institutiones ab ecclesiastico canone recessit, tanquam proprias leges sibimet condidisse præsumens.

Sed nec communis his omnibus & una sententia est. Singuli enim prout uidetur & libet, ad accusationem ecclesiæ nitendo, tanquam rector non sit, uel addunt decreta uel minuunt. Propterea ergo coactum est hoc concilium in Gangrēsi ecclesia habitum, ut canones istos exponeret quibus probantur memorati extra ecclesiam esse. Quòd si per pœnitentiam condemnauerint omnia hæc quæ male senserunt, tanquam à se non bene prolata, acceptabiles fiant, atq; ideo singula quæ debeant condemnare, synodus credidit exponenda. Quòd si quis renuerit hæc quæ hodie constituta sunt, tanquam hæreticus & anathematizatus & damnatus abijciatur. Et erit non solum incommunicatus, uerùm etiam ab ecclesia habeatur extorris donec deprecetur Episcopos, & de uniuersis quæ penes eos detecta atq; deprehēsa sunt, prouiderit quid horum susceperit obseruandum.

SI quis uituperat nuptias, & dormientē cum uiro suo fidelē ac religiosā detestat, aut culpabilem æstimat, uelut quæ in regnū Dei introire non possit, anathema sit.

Si quis carnem edentem (præter sanguinem, & idolis immolatum & suffocatum,) cum religione & fide, condemnat, uelut spem propter huiusmodi perceptionem non habentem, anathema sit.

Si quis seruū prætextu diuini cultus doceat dominum contemnere proprium, ut discedat ab eius obsequio, nec ei cum beneuolētia & omni honore deseruiat, anathema sit.

Quicunque discernit à presbytero qui uxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.

Si quis docet domum Dei contemptibilem esse, & conuentus qui in ea celebrantur, anathema sit.

καὶ γ' οἴκοις γαμηκότων ὄυχὰς ποιεῖσθαι μηδὲ λόμβοι, καὶ γινομένων ὄυχῶν καταφρονῆτε, καὶ πολλάκις προσφορὰν γ' αὐτοῖς τοῖς οἰκοις τῶν γαμηκότων, γινομένων, μὴ μεταλαμβάνοντες, καὶ πρεσβυτέρων γαμηκότων καταφρονοῦντες, καὶ τῶν λειτουργιῶν τῶν ἐπ' αὐτῶν γινομένων, μὴ ἀπόμβοι· καὶ τῶν ἐκεῖ συνερχομένων καὶ λειτουργούντων κατηγινώσκοντες, καὶ πλείονα δὲ τῶν μὴ παύτων τῶν παρχόντων ἀναχωρούντας, ὡς ἐλπίδα πρὸς θεὸν μὴ ἐχόντων· καὶ πολλὰ ἄλλα, ἃ ἀριθμῆσαι οὐ δύναιτ' ἂν ὄλως. ἕκαστος γὰρ αὐτῶν, ἐπειδὴ τὸ κανόν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπέλθῃ ὥσπερ νόμους ἰδιάζοντας ἔσχεν.

Οὔτε γὰρ κοινὴ γνώμη αὐτῶν ἅπαντων ἐγένετο· ἀλλ' ἕκαστος, ὅπερ ἂν φρονήσῃ, τοῦτο προσέθηκεν, ὡς ἐμβολὴ τῇ ἐκκλησίας καὶ ἑαυτῷ βλάβη. διὸ δὴ τούτων ἀναγκαῖον ἦν παραγινομένην γ' ἁγίαν σύνοδον καταψηφίσασθαι αὐτῶν, καὶ ὅρους ἐκθέσθαι, ἐκτὸς αὐτοὺς τῆς ἐκκλησίας· ἃ δὲ μεταγνοῦσιν, καὶ ἀναθεματίζουσιν ἕκαστον τούτων τῶν κακῶς λεχθέντων, δεκτοὺς αὐτοὺς γίνεσθαι· καὶ δὴ καὶ ὅρον ἔθετο ἡ ἁγία σύνοδος ἕκαστον, ὃ ὀφείλουσιν ἀναθεματίσαντες ἐκθέσθαι· εἰ δέ τις μὴ πεισθείη τοῖς λεχθεῖσιν, ὡς αἱρετικὸν αὐτὸν ἀναθεματίζεσθαι, καὶ ἕνα ἀκοινώνητον καὶ κεχωρισμένον τῆς ἐκκλησίας. καὶ δὴ καὶ τοὺς ἐπισκόπους ὧν πάντων τῶν ὑπερισκομένων πρὸς αὐτοῖς, τοιοῦτον προφυλάξασθαι.

Εἴ τις γαμον μέμφοιτο, καὶ τὴν παθοῦσαν μετὰ τὸν ἄνδρος αὐτῆς, ὑγιαίνουσαν 1
σῶ, καὶ ὄυλαβῆ, βέλτιόν ἐστιν ἢ μέμφοιτο, ὡς ἂν μὴ δύναμένην εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις ὀυθένα κρέα χωρὶς αἵματος, καὶ εἰδωλοθύτου, καὶ πνικτοῦ, μετὰ ὄυλαβείας 2
καὶ πίστεως, κατακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν ἐλπίδα μὴ ἔχοντα, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις δοῦλον προφάσει θεοσεβείας διδάσκοι καταφρονεῖν δεσπότου, καὶ ἀναχωρεῖν 3
ὑπηρεσίας, καὶ μὴ μετ' ὄυνοίας καὶ πάσης τιμῆς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην ὑπηρετεῖσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι λειτουργήσαντος αὐτοῦ προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω. 4

Εἴ τις διδάσκοι γὰρ οἶκον τοῦ θεοῦ ὑπερόπτον εἶναι, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθεμα ἔστω. 5

Εἴ τις

Εἴ τις πρὸ τῆς ἐκκλησίας ἰδίᾳ ἐκκλησιάζοι, καὶ 6
τὰ καταφρονῶν τῆς ἐκκλησίας τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐθέ-
τα πράττειν, μὴ συνόντος τοῦ πρεσβυτέρου κατὰ
νόμον τοῦ ἀδιστότου, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis extra ecclesiam seorsim conuentus celebrat, & despiciens ecclesiam, ea quę sunt ecclesiæ uoluerit usurpare, non conuenientę presbytero, iuxta decretum episcopi, anathema sit.

Εἴ τις καρποφορίας ἐκκλησιαστικὰς ἐθέλοι λαμ 7
βάνειν, ἢ διδόναι ἔξω τῆς ἐκκλησίας πρὸ γνώμης
τοῦ ἰδιοτάτου, ἢ τοῦ ἐγκεχειρισμένου τὰ τοιαῦτα,
καὶ μὴ μετὰ γνώμης αὐτοῦ ἐθέλοι πράττειν, ἀνά-
θεμα ἔστω.

Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam accipere uel dare uoluerit, præter conscientiá Episcopi, uel eius cui huiuscemodi officia commissa sunt, nec cum eius uoluerit agere cósilio, anathema sit.

Εἴ τις δοῦλοι ἢ λαμβάνοι καρποφορίαν παρὰ 8
τοῦ ἰδιοτάτου, ἢ τοῦ ἀδιτεταγμένου εἰς οἰκονο-
μίαν ὑποπίας καὶ ὁ δοὺς, καὶ ὁ λαμβάνων, ἀνά-
θεμα ἔστω.

Si quis dederit uel acceperit oblata præter Episcopum, uel eum qui constitutus est abeo ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema sit.

Εἴ τις παρθενοῦοι ἢ ἐγκρατεύοιτο, ὡς ἂν βέλτ 9
τιον, διὰ γάμων ἀναχωρήσας, καὶ μὴ διὰ τὸ κα-
λὸν ἢ ἅγιον τῆς παρθενίας εἶναι, ἀνάθεμα ἔστω.

Quicunque uirginitatem custodiens, aut cótinentiæ studens, uelut horrescens nuptias temerat, nec propter hoc quod bonum & sanctum est nomen uirginitatis assumit, anathema sit.

Εἴ τις τῶν παρθενευόντων διὰ τὸν κύριον, καὶ 10
πταίοιτο τῶν γυναικείων, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis exhis qui uirginitatem propter dominum seruant, extollitur aduersum coniugatos, anathema sit.

Εἴ τις καταφρονοίη τῶν ἐκ πίστεως ἀγαπᾶν τῶν 11
ὄντων, καὶ διὰ τιμὴν τοῦ κυρίου συγκαλοῦν-
τας αὐτῶν ἀδελφούς, καὶ μὴ ἐθέλοι κοινωνεῖν ταῖς
κλήσεσι, διὰ τὸ ὀχλοτελίζειν τὸ γινόμενον, ἀνάθε-
μα ἔστω.

Si quis despicit eos qui fideliter Agapas, id est, cóuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei conuocant fratres, & noluerit communicare huiuscemodi uocationibus, paruipé dens quod geritur, anathema sit.

Εἴ τις ἀνδρῶν διὰ νομιζομένην ἄσκησιν πρόβο 12
λον χρῆται, ὡς ἂν ἐκ τούτου τὴν δικαιοσύνην
ἔχειν, καταφρονῶν τῶν μετ' εὐλαβείας τοὺς βύ-
ρσους φορούντων, καὶ τὴν ἄλλην κοινὴν καὶ ὑπὸ πάντων
οὖσαν σύνηθειαν κεκτημένων, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis uirorum, propter continentiam quæ putatur, amictu pallij utitur, quasi per hoc habere se iustitiam credẽs, & despicit eos qui cum reuerentia byris & alijs communibus & solitis utuntur, anathema sit.

Εἴ τις γυνὴ διὰ νομιζομένην ἄσκησιν μεταβάλ 13
λοιτο ἀμφίεσμα, καὶ αὐτὶ τοῦ ἐνθότου γυναικεί-
ου ἀμφιέσματος, ἀνδρεῖον ἀναλάβοι, ἀνάθεμα ἔστω.

Si qua mulier propter continentiam quæ putatur, habitum mutat, & pro solito muliebri amictu uirilem sumit, anathema sit.

Εἴ τις γυνὴ καταλιμπάνοι τὸν ἄνδρα, καὶ ἀνα 14
χωρεῖν ἐθέλοι, βδελυσσομένη τὸν γάμον, ἀνάθεμα ἔστω.

Si qua mulier uirum propriũ relinquens discedere uoluerit, nuptias execrás, anathema sit.

Εἴ τις καταλιμπάνοι τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, καὶ μὴ 15
παιδοτροφῇ, καὶ ὅσον ἐν ἑαυτῷ πρὸς θεοσέβειαν τῆς
ὑποκούσης ἀνάγη, ἀλλὰ προφάσει τῆς ἀσκήσεως
ἀμελοίη, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis filios suos relinquens nó eos enutrit, & quod ad se pertinet non ad pietatem diuini cultus informat, sed per occasionem continentiæ negligit, anathema sit.

Εἴ τινα τέκνα, γονέων, μάλιστα πιστῶν, ἀναχω- 16
ρεῖν προφάσει θεοσεβείας, καὶ μὴ τιμᾶν καθήκοντα
τιμὴν τοῖς γονεῦσιν ἀσυνέτως, προτιμωρίας δι-
κηόντι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας, ἀνάθεμα ἔστω.

Quicunq; filij à parentibus prætextu diuini cultus abscedunt, nec debitam reuerentiam dependuntillis, qui diuinum cultum sibi proculdubio præferunt, anathema sit.

Εἴ τις γυναικῶν διὰ τὸν νομιζομένην ἄσχημον 17
ἐπιχειροῖθ τὰς κόμας, ἃς ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς ὑπο-
μνησιν τῆς ὑποταγῆς· ὡς λύειν τὸ πρόσαγμα
τῆς ὑποταγῆς, ἀνάθεμα ἔστω.

Si qua mulier propter diuinũ cultum (ut æstimat) crines attódeat, quos ei Deus ad subiectionis materiem tribuit, tanquam præceptum dissoluens obedientiæ anathema sit.

Εἴ τις διὰ νομιζομένην ἄσκησιν ἐν τῇ κυριακῇ 18
νηστεύοι, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis propter continentiam quæ putatur, in die Dominico ieiunat, anathema sit.

Εἴ τις τῶν ἀσκουμένων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγ 19
κης ὑστερηφανεύοιτο, καὶ τὰς παρασκευαζομένας
ὑπ' αὐτῶν κοινὰς, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκ-
κλησίας, παραλύοι, ἀποκυρῶν ἐν αὐτῷ οἰ-
κοδομήματι, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis eorum qui continentiæ studẽt, absque necessitate corporea tradita in commune ieiunia, & ab ecclesia custodita, superbiẽdo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit.

Si quis

Si quis superbię usus affectu, conuentus abominatur, qui ad confessiones martyrum celebrant, & ministeria quæ in eis fiunt, simul cũ eorum memorijs execratur, anathema sit.

Hæc autem scripsimus, non eos qui in ecclesia Dei secundum scripturas sanctum propositum continentiæ eligunt, uituperantes: sed eos qui abutuntur proposito in superbiam, & extolluntur aduersus simpliciores, abscindimus. Et damnamus eos qui aduersum scripturas, ecclesiasticas regulas, noua introducunt præcepta. Nos autem & uirginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam quæ cum castitate & religione suscipitur, approbamus, & renuntiationem secularium negotiorum cum humilitate recipimus, & nuptiarum castum uinculum honoramus, & diuitias cum iustitia & operibus bonis non spernimus, & habitum simplicem ac uestem uiliorem pro corporis diligentia infucatum laudamus, sicut etiam solutas ac fractas in uestibus processiones reprobamus. Et domos Dei honoramus, & conuentus qui in his fiunt tanquam sanctos & utiles suscipimus, pietatem in priuatis domibus non claudentes, sed omnem locum in nomine Dei ædificatum honoramus, & congregationem sanctam in eadem ecclesia proutilitate communi recipimus. Et bona opera quæ supra uires in fratres paupetes exercentur secundùm ecclesiasticas traditiones, beatificamus, & omnia quæ per sanctas scripturas, & per Apostolos sunt tradita, in Ecclesia celebrari exoptamus.

Εἴ τις αὐτιῶτο, ὑπερηφανῶ φρονήσει κεχημένος καὶ βδελυττόμενος, τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων, ἢ τὰς ἐν αὐταῖς γινομένας λειτουργίας, ἢ τὰς μνήμας αὐτῶν, ἀνάθεμα ἔστω.

Ταῦτα δὲ γράφομεν, ὅτι ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὰς γραφὰς ἀσκηθῆναι βουλόμενοι· ἀλλὰ οὐ λαμβάνοντας τὴν ὑποθεσιν εἰς ἀσκησιν καὶ εἰς περηφανίαν, καὶ τὸν ἀφελέστερον βιαζόντων ἐπαιρομένους τε καὶ ἀγόντας. ὑμεῖς γὰρ τὴν καθ' ὑπερβολὴν μετὰ ταπεινοφροσύνης διώκομεν, καὶ ἐγκράτειαν μετὰ σεμνότητος καὶ εὐσεβείας γινομένην ἀποδεχόμεθα· καὶ ἀναχέουσιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀποδεχόμεθα, καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν τιμῶμεν, καὶ πλοῦτον μετὰ δικαιοσύνης καὶ ὑποιίας ὑπερθαυμάζομεν, καὶ λιτότητα καὶ εὐτέλειαν ἀμφισμάτων δι' ὠμέλειαν μόνον τοῦ σώματος ἀπερίεργον ἐπαινοῦμεν· τὰς δὲ ἐκλύσεις καὶ τεθρυμμένας ἐν τῇ διαθέσει προσόδους οὐκ ἀποδεχόμεθα. καὶ οἴκους τοῦ θεοῦ τιμῶμεν· καὶ τὰς συνόδους, τὰς ἐν αὐτοῖς, ὡς ἁγίας καὶ ἐπωφελεῖς, ἀποδεχόμεθα, ὁ συγκλείοντες τὴν εὐσέβειαν ἐν οἰκίαις, ἀλλὰ πάντα τόπον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ θεοῦ οἰκοδομηθέντα τιμῶντες, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ σύνοδον κοινὴν εἰς ὠφέλειαν τῶν κοινῶν. ἀποδεχόμεθα καὶ τὰς καθ' ὑπερβολὴν τῶν ποιίας τῶν ἀδελφῶν, τὰς κατὰ τὰς πρόσοδους τῆς ἐκκλησίας εἰς οὓς πτωχοὺς γινομένας, μεταρίζομεν. καὶ πάντα συνελθόντας ἐπαινοῦμεν, τὰ πρὸς λοιδορίαν τοῦτον τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινέσθαι δεχόμεθα.

KANONES ΤΩΝ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΝ πατέρων.

CANONES SANCTORVM ET BEATORVM PATRVM, QVI ANTIOchiæ conuenerunt.

SANCTA & pacatissima synodus in unum congregata, his qui per singulas prouincias sunt, unanimis sanctis, & consacerdotib. in Domino salutem.

Gratia & ueritas Iesu Christi Domini & saluatoris nostri, sanctã & Antiochenã ecclesiã uisitãs, & in unũ cõnectens per cõcordiã pacatissimi spiritus: multa quidẽ & alia perfecit, in omnibus autẽ suggerente sancto & pacifico spiritu, etiam hoc perfecit, ut quæ una sunt recte cõstituí, tũ plurima consideratione & iudicio una

Ἁγία, καὶ εἰρηνικωτάτη σύνοδος, ἀπὸ τοῦ θεοῦ συγκροτηθεῖσα ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐξ ἐπαρχίας συρίας κοίλης, φοινίκης, παλαιστίνης, ἀραβίας, μεσοποταμίας, κιλικίας, ἰσαυρίας· τοῖς κατ' ἐπαρχίαν ὁμοψύχοις καὶ ἁγίοις συλλειτουργοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ὡς κεφαλὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ ἑνοῦσα αὐτὸ συνάπτουσα μετὰ ὁμονοίας καὶ συμφωνίας καὶ πνεύματος εἰρηνικοῦ· πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα κατώρθωσεν, ἐν πᾶσι δὲ καὶ

λῶς ἔχειν ἔδοξεν, μετὰ πλείονος σκέψεως καὶ ἐπὶ κρίσεως ὁμοῦ πάντων ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὸ αὐτὸ συγκροτηθέντων ἐπὶ τῆς αὐτοχείας ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐπὶ τὴν ὑμετέραν γνῶσιν ἀνηνέγκαμεν, πιστεύσαντες τῇ τοῦ χριστοῦ χάριτι καὶ τῷ τῆς εἰρήνης ἁγίῳ πνεύματι, ὅτι καὶ αὐτοὶ συμπνεύσητε, ὡς ἂν δυνάμει συνόντες ἡμῖν, καὶ ταῖς εὐχαῖς συνεργοῦντες, μᾶλλον δὲ ἡνωμένοι, ἡμῖν καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι συμπαρόντες. τὰ αὐτά τε ἡμῖν συμφωνήσαντες καὶ ὡρισάμενοι, καὶ τὰ ὀρθῶς δόξαντα ἐπισφραγιζόμενοι, καὶ βεβαιοῦντες τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος συμφωνίᾳ. εἰσὶ δὲ οἱ ὁρισθέντες ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες οἱ ὑποτεταγμένοι.

Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν τὸν ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς διεδογμένα. καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαϊκῶν. εἰ δέ τις τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν, ἰδιάζειν καὶ μετὰ τῶν ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα. τοῦτον ἡ ἁγία σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἔκρινεν τῆς ἐκκλησίας. ὡς οὐ μόνον ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, ἀλλὰ πολλοῖς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς γινόμενον αἴτιον. καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιούτους καθαίρει τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαίρεσιν. τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστερεῖσθαι καὶ τῆς ἔξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἱερατεῖον μετείληφεν.

Πάντας τοὺς εἰσίοντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ κοινωνοῦντας δὲ εὐχῆς ἅμα τῷ λαῷ, ἢ ἀποστρεφομένους τὴν μετάληψιν τῆς εὐχαριστίας κατά τινα ἀταξίαν. τούτους ἀποβλήτους γίνεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἕως ἂν ἐξομολογησάμενοι καὶ δείξαντες καρποὺς μετανοίας, καὶ παρακαλέσαντες, τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης. μὴ ἐξεῖναι δὲ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μὴ δὲ κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι τοῖς μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις, μὴ δὲ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ συναγομένους. εἰ δὲ φανείη τις τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, ἢ τις τοῦ κανόνος τοῖς ἀκοινωνήτοις κοινωνῶν. ὁ τοῦτον ἀκοινώνητον εἶναι, ὡς ἂν συγχέοντα τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας.

Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τῶν τῆς ἱερατείου τις καταλειπὼν τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι. ἔπειτα παντελῶς μεταστὰς, διατρίβειν ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ πειρᾶται ἐπὶ πολλῷ

cum omnibus nobis Antiochiam ex diuersis prouincijs in unum collectis episcopis, in uestram notitiam deferantur. Credimus autem gratiæ Domini, & Spiritui Sancto pacis, quod & ipsi conspirabitis nobis, tanquam in unam fuissetis uirtutem, & nobiscum orationibus adnitentes, magis autem uniti, & in Spiritu Sancto præsente ijsdem ipsis quæ definita sunt, consentientes, & ea quæ uisa sunt recta roborantes, cum consensu Sancti Spiritus consignabitis. Sunt autem præfiniti canones ecclesiastici hi qui infra sunt scripti.

1 Omnes qui audent dissoluere regulam sancti & magni concilij Niceni, quod celebratum est in præsentia pij & Dei amantissimi imperatoris Constantini, de sancta & salutari festiuitate Paschali, excommunicatos & abiectos esse debere ab ecclesia si perseuerent studio contentionis ad subuertenda ea quæ optimè constituta sunt. Et hæc quidem dicta sunt de laicis. Si autem de præpositis ecclesiæ aliquis, id est uel episcopus, uel presbyter, uel diaconus, post hãc diffinitionem & hunc terminum, ausus fuerit in subuersionem populorum, & perturbationem ecclesiarum seorsum colligere, & cum Iudæis pascha uoluerit celebrare, hunc sancta synodus iam alienum ab ecclesia esse iudicabit, tanquã eum qui non solùm proprij peccati reus sit, sed etiam corruptionis & peruersionis causa sit. Et non solùm huiusmodi deponi à ministerio iubet, sed & eos qui ausi fuerint his communicare post damnationem depositos autem etiam honore, qui extrinsecus est, priuare oportet, quem sanctus canon & Dei sacerdotium promeruit.

2 Omnes qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se à perceptione Sanctæ communionis auertunt, hi de ecclesia remoueantur, quandiu per confessionem pœnitentiæ fructus ostendant, & precibus indulgentiam consequantur. Cùm excommunicatis autem non licere communicare, nec cum his qui per domos conueniunt, deuitantes orationes ecclesiæ simul orandum est. Ab alia quoque ecclesia non suscipiendum, quia in alia minimè congregatur. Si quis autem de Episcopis aut presbyteris, uel diaconis, seu quilibet ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste priuetur communione, tanquam qui regulam confundat ecclesiæ.

3 Si quis presbyter aut diaconus, aut omnino quilibet ex clero parochiã propriam deserens ad aliam properauerit, uel omnino demigrans

in alia parochia per multa tempora nititur immorari, ulterius ibidem non ministret, maximè si uocanti suo episcopo, & regredi ad propriã parochiam commonenti, obedire contempserit. Quòd si in hac indisciplinatione perdurat, à ministerio modis omnib. remoueatur, ita ut ne quaquam locum restitutionis inueniat. Si uerò pro hac causa damnatum alter episcopus suscipiat, hic etiam à communi coerceatur synodo, uelut qui ecclesiastica constituta dissoluat.

Si quis episcopus damnatus à synodo, uel presbyter aut diaconus à suo episcopo, ausi fuerint aliquid de ministerio sacro cõtingere, siue Episcopus iuxta præcedentem consuetudinẽ, siue presbyter, aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia synodo restitutionis spẽ, aut locum habere satisfactionis: sed communicantes ei omnes abijci de ecclesia, & maximè si posstea quàm didicerint aduersum memoratos prolatam fuisse sententiam, eiusdem communicare tentauerint.

Si quis presbyter aut diaconus episcopum proprium contemnens, se ab ecclesia sequestrauit, & seorsum colligens altare constituit, & commonenti episcopo non acquieuerit, nec consentire uel obedire uoluerit semel & iterum conuocanti, hic damnetur omni modo, nec ultra remedium consequatur, quia suam recipere non potest dignitatem. Quòd si ecclesiam conturbare, & solicitare persistat, tanquam seditiosus per potestates exteras opprimatur.

Si quis à proprio episcopo cõmunione primatus est, non ante suscipiatur ab alijs quàm suo reconcilietur episcopo, aut certè ad synodum quæ congregatur occurrens pro se satisfaciat, & persuadens concilio, sententiam suscipiat alteram. Hęc autem definitio maneat circa laicos & presbyteros & diaconos, omnesq; qui sub regula esse monstrantur.

Nullus peregrinorum sine pacificis, id est, cummendatitijs suscipiatur epistolis.

Presbyteri qui sunt i agris, canonicas epistolas dare nõ possũt, aut ad solos tãtùm uicinos episcopos lras destinare. Corepiscopi aũt qui sunt irreprehẽsibiles, dare possũt pacificas epistolas

Per singulas regiones episcopos conuenit nosse Metropolitanum episcopum, solicitudinem totius prouinciæ gerere. Propterea quod ad metropolim omnes undiq; qui negotia uidẽtur habere, cõcurrãt. Vnde placuit eũ & honore præcellere, & nihil ãplius præter eũ cæteros episcopos agere, secũdùm antiquã à patrib. nostris regulam cõstitutam, nisi ea tantùm quæ ad suam diœcesim pertinent, possessioneſqúe

χρόνῳ, μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα καλοῖντο τῇ ἐπικοπῇ ὑφ' ἰδίου ἡγουμένου εἰς τὴν παροικίαν ἢ ἑαυτὸν παραινοῦντι μὴ ὑπακούοι. εἰ δὲ ἡγεμένοι τῇ ἀταξίᾳ, παντελῶς αὐτὸν καθαιρεῖσθαι ἢ λειτουργίας, ὡς μηκέτι χῶραν ἔχειν ἀποκαταστάσεως. εἰ δὲ καθαιρεθέντα ἅψαιτο τῶν αὐτῶν λειτουργιῶν ἑτέρου ἐπισκόπου, κἀκεῖνον ἐπιτιμίας τυγχάνειν ὑπὸ κοινῆς συνόδου, ὡς παραλύοντα τοὺς δεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικούς.

4 Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθείη, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, θλιμμόσειῇ τι πράξαι τῆς λειτουργίας, ἢ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν παράταξαν συνήθειαν, εἴτε ὁ πρεσβύτερος, εἴτε ὁ διάκονος, μηκέτι ἐξὸν ἦν αὐτῷ, μηδ' ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως, μή τε ἀπολογίας χώραν ἔχειν. ἀλλὰ δὲ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ πάντας ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα, εἰ μαθόντες τὴν ἀνόφασιν τὴν κατὰ τοῦ προειρημένου ἐξενεχθεῖσαν θλιμμόσειαν αὐτοῖς κοινωνεῖν.

5 Εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καταφρονήσας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἰδίου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγεν, καὶ θυσιαστήριον ἔκτισεν, καὶ τοῦ ἐπισκόπου προσκαλεσαμένου ἀπειθοίη, ᾗ μὴ βέλτιστο αὐτῷ πείθεσθαι, μὴ δὲ ὑπακούειν καὶ πρῶτον καὶ δεύτερον καλέντα, τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μὴ δὲ δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμήν. εἰ δὲ παραμένοι, θορυβῶν καὶ ἀνασατῶν τὴν ἐκκλησίαν ἅψαιτο τῆς ἐξωθεν ἰσχύος, ὡς σασιάσειν αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι.

6 Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀκοινώνητος γέγονεν, μὴ πρότερον αὐτὸν τῷ ἑτέρῳ δεχθῆναι (εἰ μὴ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ παραδεχθέντος τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου) ἢ συνόδου γινομένης ἀναντύξασθαι ἀπολογήσεται· πείθειν τε τὴν σύνοδον, καταδέξασθαι τὴν ἑαυτοῦ ἀπόφασιν. ὁ αὐτὸς δὲ ὅρος ἐπὶ λαϊκῶν καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κανόνι.

7 Μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων.

8 Μὴ δὲ πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ταῖς χώραις κανονικὰς ἐπιστολὰς διδόναι, ἢ πῶς μόνους τοὺς γειτόνας ἐπισκόπους ἐπιστολὰς ἐπιπέμπειν, οὓς ἢ ἀνεπιλήπτους χωρεπισκόπους, δεῖ δόναι εἰρηνικάς.

9 Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς παρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας· ὅθεν ἐδόξεν τῇ τιμῇ προκρίθαι αὐτὸν, μηδέν τι πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, ἃ τοῦτα μόνα ὅσα τῇ ἐκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις,

χώρας. ἑκάστου γὰρ ἐπίσκοπου ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν δυλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. πρωτεύειν δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου. μηδὲ αὖτ', ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.

Subiectas. Vnusquisq; enim episcopus habeat suæ parrochiæ potestatem, ut regat iuxta reuerentiam singulis competentem, & prouidentiam gerat totius regionis quæ eius urbi subest: ita ut presbyteros & diaconos ordinet, & singula iudicio comprehendat. Amplius autẽ nihil agere tentet absque episcopo Metropolitano, nec Metropolitanus sine cæterorum gerat consilio sacerdotum.

Τοὺς γὰρ τοῖς κώμαις ἢ τοῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν ἔσχηκασιν ἐπισκόπων εἰλυφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐᾶσθαι τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ, καθιστᾶν δὲ ἀναγνώστας καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἐξορκίστας, καὶ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ, μήτε δὲ πρεσβύτερον μή τι διάκονον χειροτονεῖν τολμᾶν, δίχα τῆς ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾧ ὑποκεῖνται αὐτοί τε καὶ ἡ χώρα. εἰ δὲ πλημμελεῖν τις παραβαίνοι τὰ ὁρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἧς μετέχει τιμῆς. χωρεπίσκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως, ᾧ ὑποκειται, ἐπισκόπου.

Qui in uicis uel possessionibus uel qui Chorepiscopi nominantur, quanuis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sanctæ synodo placuit ut modum proprium recognoscant, ut gubernent sibi subiectas ecclesias, earumq; mode ramine curaq; contenti sint. Ordinent etiam lectores & subdiaconos, atq; exorcistas, quibus promotiones istæ sufficiant. Nec presbyterum uerò nec diaconum audeant ordinare absque ciuitatis Episcopo, cui ipse cum regione subiectus est. Si quis autem transgredi statuta tentauerit, depositus, quo utebatur honore priuetur, Chorepiscopum uerò ciuitatis Episcopus ordinet cui illę subiectus est.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ ὅλως τῶν κανόνος, ἄνδυ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσειεν πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν, τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι καὶ ἀπόβλητον γενέσθαι, οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει. ὡς παρενοχλεῖν βλαπτα τὰς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοὰς παρὰ τὸ θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας. εἰ δὲ ἀναγκαία καλοίη χρεία πρὸς βασιλέα ὁρμᾶν, τοῦτο πρᾶττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου, ἢ τῶν ἀπ' αὐτοῦ τε τούτων γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι.

Si quis Episcopus aut presbyter, aut quilibet regulæ subiectus ecclesiæ, præter sententiam & literas episcoporum prouinciæ, & præcipuè Metropolitani, adierit Imperatorem, hũc reprobari & abijci oportere non solùm à communione, uerùm & ab honore, cuius particeps uidetur existere, quia uenerandi principis auribus molestiam tentauit inferre contra leges ecclesiæ. Si igitur ad ire principem necessaria causa deposcit, hoc agatur cum tractatu & cõsilio Metropolitani, & cæterorum Episcoporum qui in eadem prouincia commorantur, qui etiam proficiscentem suis prosequantur epistolis.

Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι βλαπτήσειε τὰς βασιλέως ἀκοὰς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, πᾶσαν ἀναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐξετασίν τε καὶ ἐπίκρισιν, ἐκδέχεσθαι. εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας, ἐνοχλήσειε τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδὲ μιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μὴ δὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μὴ δὲ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως πρόσοικον.

Si quis à proprio Episcopo presbyter, aut diaconus, aut si episcopus à synodo fuerit fortè damnatus, & Imperatoris auribus molestus extiterit, oportet ad maius Episcoporum conuerti concilium, & quæ putauerint habere iusta, plurimis Episcopis suggerant, eorumq; discussiones ac iudicia præstolentur. Si uerò hæc paruipendẽtes molesti fuerint Imperatori, hos nulla uenia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitus opperiri dijudicamus.

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, οὐχ ὡρισθὲν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς πρωτοκαθεδρίαν λειτουργίας, μὴ δὲ εἰ συνεπαγοιτο ἑαυτῷ ἑαυτῷ ἑτέρους. εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ μητροπολίτου τοῦ σὺν αὐτῷ ἐπισκόπου, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο.

Nullus Episcopus ex alia prouincia audeat ad aliam transgredi, & ad promotionem ministerij aliquos in ecclesijs ordinare, licet consentiuideantur prębere nonnulli, nisi literis tam Metropolitani, quàm cæterorum qui cum eo sunt Episcoporum rogatus aduenerit, & sic ad

actionem ordinationis accedit. Si uerò nullo uocante inordinato more deproperet super aliquibus ordinationibus & ecclesiasticis negotijs ad eum non pertinentibus componendis, irrita quidem quæ ab eo geruntur existant, ipse uerò incompositi motus sui, & irrationabilis audaciæ subeat ultionem, ex hoc iam damnatus à Sancto consilio.

Si quis Episcopus de certis criminibus iudicetur, & contingat de eo comprouinciales Episcopos disidere, cùm iudicatus ab alijs innocens creditur, reus ab alijs æstimatur: pro totius huius ambiguitatis absolutione Sanctæ synodo placuit ut Metropolitanus Episcopus à uicina prouincia iudices alios conuocet, qui controuersiam tollant, ut per eos simul & per comprouinciales Episcopos, quod iustum uisum fuerit, approbetur.

Si quis Episcopus de certis criminibus accusatus, condemnetur ab omnibus Episcopis eiusdem prouinciæ, cunctiq; consonanter eandem contra eum formam decreti protulerint, hunc apud alios nullo modo iudicari, sed firmam concordantem episcoporum prouinciæ manere sententiam.

Si quis episcopus uacans in ecclesiam uacantem prosiliat, sedemq; peruadat absque integro perfectoq; concilio, hic abijciatur necesse est, & si cunctus populus quem diripuit, eum habere delegerit. Perfectum uerò concilium illud est, ubi interfuerit Metropolitanus antistes.

Si quis episcopus per manus impositionem episcopatum acceperit, & præesse populo constitutus ministerium subire neglexerit, nec acquieuerit ire ad ecclesiam sibi commissam, hunc oportet communione priuari donec susceperit coactus officium, aut certè de eo aliquid integra decreuerit eiusdem prouinciæ synodus sacerdotum.

Si quis episcopus ordinatus ad parochiam minimè cui est electus, accesserit, non suo uitio, sed quòd eum aut populus uetet, aut propter aliam causam non tamen eius uitio perpetratã, hic & honoris sit & ministerij particeps, dummodo nil molestus ecclesiæ rebus existat, ubi ministrare cognoscitur. Quẽ etiam obseruare cõueniet quicquid synodus perfecta prouicię, quod uisum fuerit, iudicãdo decreuerit.

Episcopus non eligatur asq; synodo & absente metropolitano prouinciæ. Hoc autẽ præsente melius quidem esset omnes ex tota prouincia comministros simul adesse, ac conuenit ut metropolitanus per epistolam eos conuocet, quòd si oẽs uenerint id melius est. Quod si hoc difficile factu fuerit plures tũ adesse oportet,

ει δε μηδενος καλουντος απελθοι ακτητως επι χειροθεσια τινος, και ταρασσοι τους εκκλησιαστικων πραγματων μη προσηκοντων αυτω. ακυρα μεν τα υπ' αυτου πεπραγμενα τυγχανειν, και αυτον δε υπεχειν της ακαιρου αυτου και της παρα λογου επιχειρησεως τιν' αποτεισουσαν δικην, καθηρημενον ηδη υπο της αγιας συνοδου.

14 Ει τις επισκοπων επι τισιν εγκλημασι κρινοιτο, ειτα συμβαιη τους αυτου διαφωνειν τους εν τη επαρχια επισκοπους, τους μεν αθωον η κρινομενον αποφαινοντων, τους δε ενοχον. ινα δε απαλλαγης πασης αμφισβητησεως, εδοξε τη αγια συνοδω τον της μητροπολεως επισκοπον απο της πλησιοχωρου επαρχιας μεταπαλειν ετερους τινας τους επικρινουντας, και τοις αμφισβητουσιν δηλουντας. το βεβαιωσαι συν τοις της επαρχιας τον παρεσομενον.

15 Ει τις επισκοπος επι τισιν εγκλημασιν κατηγορηθεις, κριθειη υπο παντων των εν τη επαρχια επισκοπων, παντες τε συμφωνοι μιαν κατ' αυτου εξενενεγκοιεν ψηφον· τουτον μηκετι παρ' ετεροις δικαζεσθαι, αλλα μενειν βεβαιαν την συμφωνον των επι της επαρχιας των επισκοπων αποφασιν.

16 Ει τις επισκοπος χολαζων επι χολαζουσαν εκκλησιαν εαυτον επιρριψας, υφαρπαζοι τον θρονον δηλα συνοδου τελειας. τουτον αποβλητον εστω, και ει πας ο λαος, ον υφαρπασεν, ελοιτο αυτον. τελειαν δε εκεινην εστω συνοδον, η συμπαρεισι και ο της μητροπολεως.

17 Ει τις επισκοπος χειροθεσιαν επισκοπου λαβων, και ορισθεις προεσθαι λαου, μη καταδεξοιτο την λειτουργιαν, μηδε πειθοιθ απιεναι εις την εγχειρισθεισαν αυτω εκκλησιαν. τουτον μεν αν κοινωνιων, εως αν αναγκασθεις, καταδεξοιτο η ορισοι τι περι αυτου η τελεα συνοδος των κατα την επαρχιαν επισκοπων.

18 Ει τις επισκοπος χειροτονηθεις εις παροικιαν μη απελθοι εις ην χειροτονηθη, ο παρα την εαυτου αιτιαν, αλλ' ειθισθη της λαου παραιτησιν, η δι' ετεραν αιτιαν ουκ εξ αυτου γινομενην. τουτον μετεχειν της τιμης ων της λειτουργιας, μονην μηδεν παρευχλουντα τοις πραγμασι της εκκλησιας, ενθα αν συναγοιτο. εκδεχεσθαι δε τουτον, ο αν η της επαρχιας τελεα συνοδος κρινασα τον παρεσομενον ορισει.

19 Επισκοπον μη χειροτονεισθαι δηλα συνοδου και παρουσιας του εν τη μητροπολει της επαρχιας. τουτου δε παροντος εξαπαντος βελτιον μεν συνεναι αυτω παντας τους εν τη επαρχια συλλειτουργους, και προσηκει δι' επιστολης τον της μητροπολεως συγκαλειν, και ει μεν απαντοιεν οι παντες, βελτιον. ει δε δυσχερες ειη τουτο τους

φύς γε πλείους ἁπάντων παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γενέσθαι. καὶ οὕτως μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἦθι παρουσίας ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατάσασιν. εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίγνοιθ, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν. εἰ δὲ κατὰ τὸ ὡρισμένον κανόνα γίγνοιθ ἢ κατάσασις, ἀντιλέγοιεν δέ τινες διὰ οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον.

Διὰ τὰς ἐκκλησιασικὰς χρείας, καὶ τὰς τῶν ἀμφισβητουμένων διάλυσις, καλῶς ἔχειν ἔδοξε συνόδους κατ' ἐπαρχίαν τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι δύο τοῦ ἔτους. ἅπαξ μὲν μετὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, ὥστε τὴν τεσσαρακοστὴν ἑβδομάδι πεντηκοστῆς ἐπιτελεῖσθαι τὴν σύνοδον, ὑπομιμνήσκοντος τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ κατὰ τὴν μητροπολιτικὴν. τὴν δὲ δευτέραν σύνοδον γίνεσθαι τοῖς ὀκτωβρίοις, ἢ τις ἐσὶ δεκάτη ὑπερβερεταίου. ὡς τε τὰς αἰτίας ταύτας τῶν συνόδων πρώτας μὲν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ πάσας τοὺς ἀδικεῖσθαι νομίζοντας, καὶ παρὰ τῆς συνόδου ἐπικρίσεως τυγχάνειν. μὴ ἐξεῖναι δὲ ἰδίας καθ' ἑαυτοὺς ποιεῖσθαι ἀνευ τῶν πεπισευμένων τὰς μητροπόλεις

Ἐπίσκοπον ἀπὸ παροικίας ἐτέρας εἰς ἑτέραν μὴ μεθίσασθαι, μήτε αὐθαιρέτως ἐπιβῆναι ἑαυτῷ, μήτε ὑπὸ λαῶν ἐκβιαζόμενον, μήτε ὑπὸ ἐπισκόπων ἀναγκαζόμενον. μένειν δὲ εἰς ἣν ἐκληρώθη ὑπὸ τὴν θεῖαν ἀρχὴν ἐκκλησίαν, καὶ μεθίσασθαι αὐτὸς κατὰ τὸ ἤδη πρότερον ἐξενεχθέντα ὅρον.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐπιβαίνειν ἀλλοτρίας πόλεως μὴ ὑποκειμένης αὐτῷ, μὴ δὲ χώρας τῇ αὐτῷ μὴ διαφερούσης ἐπιχειροτονίας τινός, μὴ δὲ καθιζάνειν πρεσβυτέρους ἢ διακόνους εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους. εἰ μὴ ἄρα μετὰ γνώμης τοῦ οἰκείου τῆς χώρας ἐπισκόπου. εἰ δέ τις βουληθείη τοιοῦτο, ἄκυρα εἶναι τὰ χειροθετήματα, καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι αὐτὸν αὐτῷ καθιζάνειν ἕτερον ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν πρὸς τῆς τελευτῆς τοῦ βίου γένηται. εἰ δὲ τοιοῦτον γίγνοιθ, ἄκυρα εἶναι τὰ κατάσασιν. φυλάττεσθαι δὲ τὸ δεσμωτήριον τὸ ἐκκλησιασικὸν περιοχῆς, μὴ δεῖν ἄλλως γίνεσθαι, ἢ μετὰ συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκόπων, τῶν μετὰ τῆς κοίμησιν τὸν ἀναπαυσαμένου τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προαγαγεῖν τὸν ἄξιον.

Τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ καλῶς ἔχειν φυλάττεσθαι δεῖν, μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως καὶ πίστεως τὰ εἰς τὸ παντὸς ἐπιφέρειν καὶ κρίνειν θεῖον, ἃ καὶ διοικεῖσθαι προσήκει μετὰ κρίσεως καὶ ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου τὸ πεπισευμένον παντὸς λαοῦ καὶ τὰς ψυχὰς ὧν συναγομένων. φανερὰ εἶναι τὰ ἀναφερόντα τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ γνώσεως τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ὥστε τοτὲ εἰδέναι καὶ μὴ ἀγνοεῖν, τίνα ποτέ ἐσι τὰ ἐκκλησίας, ὥστε μηδὲν αὐτοὺς λανθάνειν, ἵν' εἰ συμβαίη τὸν ἐπίσκοπον μεταλάξαι τὸν

aut per literas suffragari: & sic secundum maioris partis præsentiam aut suffragium fiat ordinatio. Quod si aliter ac constitutum est fiat, ordinatio tallis nullius momenti esto. Si uerò secundum constitutam regulam electio facta fuerit, & aliqui priuato contentionis studio contradixerint, tũ maioris partis suffragiũ uincito.

Propter utilitates ecclesiasticas, & absolutiones earum rerum quæ dubitationem controuersiamq; recipiunt, optimè placuit ut per singulas quasq; prouincias episcoporum concilia bis quotannis celebrentur. Prima quidem tertia septimana festiuitatis paschalis, sic ut quarta septimana Pentecostes synodus absoluatur prouincialibus uerò metropolitanus hõc in memoriam reuocet. Altera uerò synodus fiat idibus Octobris, hoc est decimo die hyperberetæi. Ad has autem synodos ueniant presbyteri & diaconi, & omnes qui peccasse existimantur, & à synodo iudicentur. Non liceat autem aliquas synodos facere absque illis quibus metropolis commissa est.

Episcopus ab alia parochia nequaquam migret ad aliam, nec sponte sua prorsus insiliens nec ui coactus à populis, nec ab episcopis necessitate cõpulsus: maneat autẽ in ecclesia quã primitus à Deo sortitus est, nec inde trãsmigret secũdum priſtinũ de hac re terminũ cõstitutũ.

Episcopus alienam ciuitatem quæ non est illi subiecta, non adeat nec ad possessionẽ accedat quæ ad eum non pertinet, super ordinatione cuiusquam, nec constituat presbyteros, aut diaconos, alteri episc. locis subiectis, nisi fortè cũm consilio & uoluntate regionis episcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentauerit, irrita sit eius ordinatio, & ipse coerceatur à synodo.

Episcopo non licere pro se alterum successorem sibi constituere, licet ad exitum uitæ perueniat. Quòd si tale aliquid factum fuerit, irrita huiusmodi sit constitutio. Seruetur autem ius ecclesiasticum id continens oportere non aliter fieri nisi cum synodo & iudicio episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum qui dignus extiterit, promouere.

Quæ sunt ecclesiæ, sub omni solicitudine & conscientia bona, & fide quæ in Deum est, qui cuncta considerat iudicatq;, seruentur, quæ etiam dispensanda sunt iudicio & potestate pontificis cui cõmissus est populus, & animæ quæ in ecclesia congregantur. Manifesta uerò sint quæ pertinere uidentur ad ecclesiam, cum notitia presbyterorum & Diaconorum qui circa ipsum sunt, ita ut agnoscant, nec ignorent quæ sint ecclesiæ propria, nec eos aliquid lateat: ut si cõtigerit episcopũ migrare de seculo, certis exi

ſtẽtibus rebus quæ ſunt eccleſiæ, nec ipſæ colla pſę depereãt, nec quę ꝓpria ꝓbantur epiſcopi, ſub occaſione rerũ peruadantur eccleſiæ. Iuſtũ namq; & acceptũ eſt corã Deo & hominibus, ut ſua Epiſcopus quibus uoluerit derelinquat: & quę eccleſię ſunt, eidẽ cõſeruẽtur eccleſię, ut nec eccleſia aliquod patiat̃ incõmodũ, nec Epiſcopus ſub occaſione proſcribatur eccleſiæ, & in cauſas incidant qui ad eum pertinent, & ipſe poſt obitum maledictionibus ingrauetur.

Epiſcopus eccleſiaſticarũ rerũ habeat poteſtatẽ ad diſpenſandũ erga omnes qui indigent, cũ ſumma reuerentia & timore Dei. Participet autẽ & ipſe quibus indiget (ſi tamen indiget) tã in ſuis quàm in fratrũ qui ab eo ſuſcipiũtur, neceſſarijs uſibus profuturis, ita ut in nullo qualibet occaſione fraudẽtur, iuxta ſanctũ Apoſtolũ ſic dicentẽ: Habẽtes uictũ & tegumentũ, his contenti ſimus. Quòd ſi cõtentus iſtis minimè fuerit, conuertat autẽ res eccleſiæ in ſuos uſus domeſticos, & eius cõmoda, uel agrorũ fructus nõ cum presbyterorũ cõſcientia Diaconorũq; pertractet, ſed horũ poteſtatẽ domeſticis ſuis, aut propinquis, aut fratribus, filijsq; cõmittat, ut per huiuſmodi perſonas occultæ lædãtur eccleſiæ rationes, ſynodo prouincię pœnas perſoluat. Si autẽ & aliter accuſetur epiſcopus, aut presbyteri qui cũ ipſo ſunt, quod ea quæ pertinẽt ad eccleſiã, uel ex agris, uel ex alia qualibet eccleſiaſtica facultate ſibimet uſurpẽt, ita ut ex hoc affligantur quidẽ pauperes, criminationi uerò & blaſphemijs tam ſermo prædicationis quàm hi qui diſpenſant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, ſancta ſynodo id quod condecet iudicante.

βίον, φανερῶν ὄντων τῶν διαφερόντων τῇ ἐκκλησίᾳ πραγμάτων, μήτε αὐτὰ διαπίπτειν καὶ ἀπόλλυσθαι μήτε τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου ἐνοχλεῖσθαι προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. δίκαιον γὰρ καὶ ἀρεστὸν παρά τε τῷ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου, οἷς ἂν αὐτὸς βούλεται καταλιμπάνεσθαι. τὰ μὲν τοι τῆς ἐκκλησίας, αὐτῇ φυλάττεσθαι· καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ὑπομένειν ζημίαν, μήτε τὸν ἐπίσκοπον προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτοῦ διαφέροντας, μετὰ τοῦ καὶ αὐτοῦ μετὰ θάνατον δυσφημίᾳ περιβάλλεσθαι.

Ἐπίσκοπον ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων ἐξουσίαν. ὥστε διοικεῖν εἰς πάντας τοὺς δεομένους, μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ φόβου θεοῦ. μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων (εἴγε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερῆσθαι. κατὰ τὴν θεῖον ἀπόστολον λέγοντα. ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεβάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. εἰ δὲ μὴ τούτοις ἀρκοῖτο, μεταβάλλοι δὲ τὰ πράγματα εἰς οἰκικὰς αὐτοῦ χρείας, καὶ τοὺς πόρους τῆς ἐκκλησίας ἢ τοὺς τῶν ἀγρῶν καρπούς, τὴν μετὰ γνώμης τῶν πρεσβυτέρων ἢ τῶν διακόνων χειρίζοι, ἀλλ' οἰκείοις αὐτοῦ καὶ συγγενέσιν ἢ ἀδελφοῖς ἢ υἱοῖς παράσχοιτο τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ, διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας. τοῦτον εὐθύνας παρέχειν τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. εἰ δὲ καὶ ἄλλως διαβάλλοιτο ὁ ἐπίσκοπος ἢ οἱ σὺν αὐτοῦ πρεσβύτεροι, ὡς τὰ τῆς ἐκκλησίας διαφέροντα, ἤτοι ἐξ ἀγρῶν ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς εἰς ἑαυτοὺς ἀποφερόμενοι ὡς θλίβεσθαι μὲν τοὺς πένητας, διαβολὴν δὲ καὶ δυσφημίαν προστρίβεσθαι τοῦ τε λόγου καὶ τοῖς οὕτω διοικοῦσιν· καὶ τούτους διορθώσεως τυγχάνειν, τὸ πρέπον δοκιμαζούσης τῆς ἁγίας συνόδου.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΛΑΟΔΙ

ΚΕΙΑΙ ΤΗΣ ΦΡΥΓΙΑΣ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ μακακαρίων πατέρων.

CANONES SANCTORVM

ET BEATORVM PATRVM QVI IN LAODICEA Phrygiæ conuenerunt.

SAncta ſynodus quæ apud Laodiceã Phrigiæ Pacatianæ conuenit ex diuerſis prouincijs Aſiæ, regulas expoſuit eccleſiaſticas, ſicut infra ſcriptum eſt.

De eo quod oportet ſecundùm eccleſiaſticum canonẽ eos qui liberè & legitimè ſecũdis

Ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ λαοδικείαν τῆς φρυγίας πακατιανῆς συγκροτηθεῖσα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς ἀσιανῆς, ὅρους ἐξέθετο ἐκκλησιαστικοὺς, οὓς ὑποτέτακται.

Περὶ τοῦ, δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα τοὺς ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις

γάμους, μὴ λαθρογαμίαν ποιήσαντες, ὀλίγου χρόνου παρελθόντος, & χολασάντων τὰς προσευχὰς καὶ νηστείας, τότε συγγνώμῃ ἀφιέσθω αὐτοῖς τῆς κοινωνίας ὁ εὐχαριστία.

nuptijs iuncti sunt, nec occultam permistionē operati sunt, pauco tempore exempto, uacare orationibus & ieiunijs, secundum ueniam reddi eis communionem.

πρὸ τ, οὓς ἁμαρτάνοντας ἐν διαφόροις παθήμασι καὶ προσκαρτεροῦντας τῇ προσευχῇ & ἐξομολογήσει ἐν μετανοίᾳ, ἐν τῷ ἀποστροφῇ τῶν κακῶν τελείαν ποιεῖσθαι τότε τῷ ἀναλογίαν τοῦ πάσματος, καιρὸν μετανοίας δοθέντος τοῖς τοιούτοις, ἐφ' οὓς οἰκτιρμὸς ἐν τῷ ἀγαθότητι τοῦ θεοῦ προσήκειν τῇ κοινωνίᾳ.

2 Hi qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt, & oratione & confessione, ac pœnitentia malorum suorum perfectam conuersionem demonstrant, pro qualitate peccati, pœnitentiæ tempore his dato tribuendū est, propter misericordiam & bonitatem Dei, ad communionem sunt applicandi.

πρὸ τ, μὴ δεῖν πρόσφατον φωτισθέντα, προάγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ.

3 Non oportet neophytum promoueri ad ordinem sacerdotalem.

πρὸ τ, μὴ δεῖν ἱερατικὸν δανείζειν καὶ τόκους, καὶ τὰς λεγομένας ἡμιολίας λαμβάνειν.

4 Non licere fœnerare in sacerdotali ordine cōstitutis, uel usuras uel lucra quæ sesquialtera dicūtur, accipere.

πρὸ τδ, μὴ δεῖν τὰς χειροθεσίας ἐπὶ πᾶσιν ἀκρωμένων γίνεσθαι.

5 Non licere manus impositionem super ordinandos, præsentibus catechumenis fieri.

πρὸ τ, μὴ συγχωρεῖν τοῖς αἱρετικοῖς εἰσιέναι εἰς τὴν οἴκον τοῦ θεοῦ, ἐπιμένουσι τῇ αἱρέσει,

6 Non concedendum hæreticis ingressum domus Dei in hæresi permanentibus.

πρὸ τ, οὓς ἐκ τῶν αἱρέσεων, τοὺς ἔσω νοναδιανοὺς ἢ τετραρεισκαιδεκατίτας ἢ φωτεινιανοὺς ἢ τεσσαρεισκαιδεκατίτας ἐπισκόπους, ἵνα μὴ πιστοὶ ὄντες πρὸ ἐκείνοις, μὴ προσδέχεσθαι, πρὶν ἂν ἀναθεματίσωσι πᾶσαν αἵρεσιν, ἥτις μετὼς ἐν τῇ κατέχουσι, καὶ τότε λοιπὸν οὓς λέγομεν πρὸ αὐτοῖς πιστοὺς, ἐκμανθάνοντας τὰ τῆς πίστεως σύμβολα, χρισθέντας τε τῷ ἁγίῳ χρίσματι, ὅταν κοινωνῶσι τῷ μυστηρίῳ τῷ ἁγίῳ.

7 Nouatianos uel Photianos, uel etiam quarto decimanos quos Græci Tessarescædecatites appellant, id est, qui quartadecima luna primi mensis cum Iudeis Pascha celebrāt conuersos, sed & eorum fideles non recipi, priusquam condemnent omnem hæresim maximè uero eam in qua detinebantur: & tunc, qui apud eos fideles dicuntur, symbolū fidei doceantur, atq; ita unctos etiam sancto Chrismate diuino sacramento communicare conuenit.

πρὸ τδ, οὓς ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν λεγομένων φρυγῶν προσφεύγοντας, ἢ & τῶν κλήρων νομιζομένων πρὸ αὐτοῖς συγχωνοις, ἢ καὶ μέγιστοι λεγοίντο. οὓς δεῖ ὄντος μετὰ πάσης ἀκριβείας κατηχεῖσθαί τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ὡσαύτως τῷ ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων.

8 Eos qui conuertuntur ab hæresi quę dicitur Cataphrygarū, & si in ipsorum clero opinato, & quāuis magni dicantur, huiusmodi cum omni diligentia catechizari oportet, & baptizari ab ecclesiæ & Episcopis & presbyteris.

πρὸ τδ, μὴ συγχωρεῖν εἰς τὰ κοιμητήρια ἢ εἰς τὰ λεγόμενα μαρτύρια παντῶν τῶν αἱρετικῶν ἀπιέναι οὓς τῆς ἐκκλησίας, ὀλίγης ἢ θεραπείας ἕνεκα ἀλλ' οὓς διδόντας, ἐὰν ὦσι πιστοὶ, ἀκοινωνήτους γίνεσθαι μέχρι τινός. μετανοοῦντας δὲ & ὁμολογοῦντας ἁμαρτάνειν, παραδέχεσθαι.

9 Non concedendum in cœmeteria, uel quæ martyria hęreticorum dicūtur, Catholicos orationis gratia & petendæ curationis intrare. Sed & qui ierint, si sunt fideles, incōmunicabiles factos ad pœnitentiā usq; ad aliquod tempus redigi. Pœnitentes autem eos, & errasse se confitentes, suscipi oportere.

πρὸ τδ, μὴ δεῖν οὓς τῆς ἐκκλησίας ἀδιαφόρως πρὸς γάμου κοινωνίαν σπᾶν πεῖν τὰ ἑαυτῶν παιδία αἱρετικοῖς.

10 Eos qui ad ecclesiam pertinent, indifferēter filios proprios hæreticorum nuptijs minimè sociare debere.

πρὸ τδ, μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας ἤτοι προκαθημένας, ἐν ἐκκλησίᾳ καθίσασθαι.

11 Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ uel præsidentes appellantur (apud nos uiduę seniores, uniuirę, matricuriæ appellantur) in ecclesia tanquam ordinatas constitui non debere.

πρὸ τδ, οὓς ὑπὸ τῶν κρίσει τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν περιξ ὑπὸ τῶν καθίσασθαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν, ὄντας ἐκ πολλῶν δεδοκιμασμένους, ἐν τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, καὶ τῇ τοῦ βίου λόγῳ πολιτείᾳ.

12 Episcopi iudicio Metropolitanorum & finitimorum Episcoporum constituantur ad ecclesiæ principatum, qui multò antè in sermone fidei & recta operatione per suam conuersationem fuerint probati.

πρὸ τ, μὴ τοῖς ὄχλοις ὑπὸ τρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίσασθαι εἰς ἱερατεῖον.

13 De eo quòd non sit populis concedendum electionem facere eorum qui altaris ministerio sunt applicandi.

Sanctas oblationes ad uicem eulogiarũ, per festiuitatem Paschalem ad alias parochias mitti minimè oportere.

14 Περὶ τοῦ, μὴ τὰς ἁγίας εἰς λόγον εὐλογιῶν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα, εἰς ἑτέρας παροικίας ἀποστέλλεσθαι.

Nõ licere præter eos qui regulariter cantores existunt, quiq; pulpitũ ascendunt, & de codice legunt, alium quemlibet in ecclesia psallere.

15 Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν πλέον τῶν κανονικῶν ψαλλόντων τοῦ ἄμβωνα ἀναβαινόντων, καὶ ἐκ διφθέρας ψαλλόντων, ἑτέρους ψάλλειν ἐν ἐκκλησίᾳ.

Sabbatis Euangelia cum alijs scripturis legẽda esse censemus.

16 Περὶ τοῦ, ἐν Σαββάτῳ εὐαγγέλια μετὰ ἑτέρων γραφῶν ἀναγινώσκεσθαι.

In processionibus, non connectere, id est ex diuersis uersibus & sensibus libri unum canticũ minimè coniungere, sed singulorum psalmorũ ordinabiliter debere fieri lectionem.

17 Περὶ τοῦ, μὴ δεῖν ὡσαννὰ πεῖν ἐν ταῖς συνάξεσι τοὺς ψαλμούς, ἀλλὰ δι' μέσου καθ' ἕκαστον ψαλμὸν γίνεσθαι ἀνάγνωσιν.

De eo quod semper supplicationes orationũ etiam oportet ad uesperam celebrari.

18 Περὶ τοῦ, τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῆς εὐχῆς παρὰ γίνεσθαι.

De eo quod oportet seperatim post concionem episcopi preces catichumenorum perficere: quibus egressis orent etiam hi qui in pœnitẽtia sunt cõstituti. Et post manus impositionem his quoq; secedentibus, tunc fideles orare debebunt. Quorum tres orationes fiant, una quidẽ, id est prima, per silentium, secunda uero & tertia per uocis pronunciationem, & tũc demum pacem dari debere. Et posteà quàm presbyteri Episcopo pacem dederint, tunc oblatio offeratur. Solis autem ministris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidem communicare.

19 Περὶ τοῦ, δεῖν ἰδίᾳ προσεύχεσθαι μετὰ τὰς ὁμιλίας τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κατηχουμένων εὐχὴν ποιεῖσθαι, καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτοὺς κατηχουμένους, τῶν δὲ μετανοίαν τὴν εὐχὴν γίνεσθαι, καὶ οὕτω προσεύχεσθαι ὑπὸ χεῖρα καὶ ἐξομολογουμένων. ὅτως δὲ πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς, μίαν μὲν τὴν πρώτην, δι' σιωπῆς. τὴν δὲ δευτέραν καὶ τρίτην διὰ προσφωνήσεως πληροῦσθαι· εἶθ' ὅτως τὴν εἰρήνην δίδοσθαι. καὶ μετὰ τὸ, προσευχέσθαι δεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ τὴν εἰρήνην, τότε αὐτὸν λαϊκὸν τὴν εἰρήνην δίδοναι. καὶ ὅτως τὴν ἁγίαν προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι· μὴ μόνοις ἐξὸν ἐστὶν τοῖς ἱεράτευσιν εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν.

Non oportet diaconum sedere ante presbyterum, sed ex iussione presbyteri sedeat. Similiter autem honorificetur & diaconus à ministris inferioribus & omnibus clericis.

20 Οὐ δεῖ διάκονον ἐμπροσθεν πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἀλλὰ μετὰ κελεύσεως τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι. ὁμοίως δὲ ἔχειν τιμὴν καὶ οὓς διακόνους ὑπηρετοῦντας, καὶ πάντων τῶν κληρικῶν.

Non oportet subdiaconos licentiam habere in secretarium, siue sacrarium (quod Græci diaconicon appellant) ingredi, & contingere uasa Dominica.

21 Ὅτι δὲ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ καὶ ἅπτεσθαι δ' ἁγίων σκευῶν.

Ministrũ non oportet oratione uti, nec ostia derelinquere.

22 Οὐ δεῖ ὑπηρέτην ὡράριον φορεῖν, οὐδὲ τὰς θύρας ἐγκαταλιμπάνειν.

Non oportet lectores aut psalmistas orarijs uti, & sic legere aut psallere.

23 Ὅτι δεῖ ἀναγνώστας ἢ ψάλτας ὡράριον φορεῖν, καὶ ὅτως ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν.

Non oportet clericos seruientes à presbyteris usque ad diaconos, & deinceps ordinis ecclesiastici omnes usque ad ministros, aut lectores, aut psalmistas, aut exorcistas, aut ostiarios, aut etiã eos qui in proposito continentiæ sunt, tabernas intrare.

24 Ὅτι δεῖ ἱερατικὸν ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἐξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν ἢ ἀναγνωστῶν ἢ ψαλτῶν ἢ ἐξορκιστῶν ἢ θυρωρῶν ἢ τοῦ πάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι.

Non oportet diaconum panem dare, nec calicem benedicere.

25 Ὅτι δεῖ ὑπηρέτας ἄρτον διδόναι, οὐδὲ ποτήριον εὐλογεῖν.

Non oportet exorcizare eos qui necdum ab Episcopis sunt prouecti, neq; in ecclesijs, neque intra domos.

26 Ὅτι δεῖ ἐξορκίζειν οὓς μὴ προαχθέντας ὑπὸ ἐπισκόπων, μήτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, μήτε ἐν ταῖς οἰκίαις.

Non oportet ministros altaris, uel quoslibet clericos aut laicos ad Agapen uocatos, partes tollere propter iniuriam quæ ex hac occasione ecclesiastico ordini possit deputari.

27 Ὅτι δεῖ ἱεράτικὸς ἢ κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺς καλουμένους εἰς ἀγάπην, μέρη αἴρειν, διὰ τὸ ὕβριν τῇ τάξει προσγίνεσθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ.

Non oportet in basilicis seu ecclesijs Agapẽ facere, & domo Dei manducare, uel accubitus sternere.

28 Ὅτι δεῖ ἐν ταῖς κυριακαῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ ὑδρίαν μὴ ἀπόθετα στρωννύειν. ὅτι

ὅτι δεῖ χριστιανοὺς ἰουδαΐζειν καὶ ἐν τῷ σαββάτῳ 29
σχολάζειν. * ὡς χριστιανοί. εἰ δὲ εὑρεθεῖεν ἰουδαΐζοντες, ἔστωσαν ἀνάθεμα παρὰ χριστῷ.

Non oportet Christianos iudaizare, & in sabbatho uacare, sed operari eos in eadem die, Dominicam præponendo eidē diei. Si hoc eis placet, uacent tanquam Christiani. Quòd si inuenti fuerint iudaizare, anathema sint.

ὅτι δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἢ ἀσκητάς, μὴ σχεδὸν 30
γυναικῶν μετὰ γυναικῶν ἀσχολεῖσθαι, μηδὲ πάντα χριστιανῶν, ἢ λαϊκῶν. αὕτη γὰρ πρώτη καταγνῶσις πρὸς τοὺς ἔθνεσιν.

Non oportet ministros altaris, uel etiam clericos quoslibet, aut cōtinentes se, aut omnē oīo Christianū cū mulierib. lauacra habere cómunia. Est em̄ apud Gentiles prima reprehensio.

ὅτι οὐ δεῖ πᾶσι πάντας αἱρετικοὺς ἐπιγαμίας 31
ποιεῖν, ἢ διδόναι υἱὸς ἢ θυγατέρας. ἀλλὰ μᾶλλον λαμβάνειν ἂν ὑπαγγέλλοιντο χριστιανοὶ γίνεσθαι.

Non oportet cum hæreticis commiscere cónubia, uel filios & filias dare, sed potius accipere, si tamen profiteantur Christianos se futuros esse & Catholicos.

ὅτι δεῖ αἱρετικῶν εὐλογίας λαμβάνειν. αἱ γὰρ 32
κατάραι εἰσὶν ἀλλογίαι μᾶλλον, ἢ εὐλογίαι.

Non oportet hæreticorū benedictiones accipere, quoniam maledictiones magis sunt quā benedictiones.

(δαι. (orare.

ὅτι δεῖ αἱρετικοῖς, ἢ σχισματικοῖς σωδύχε 33

Non oportet cum hęreticis uel schismaticis

ὅτι δεῖ πάντα χριστιανὸν ἐγκαταλείπειν μάρ 34
τυρας χριστοῦ, καὶ ἀπιέναι πρὸς τοὺς ψευδομάρτυρας, τοῦτ' ἔστιν αἱρετικῶν, ἢ αὐτοὺς πρὸς τοὺς προφθάσαντας αἱρετικοὺς γενομένους. οὗτοι γὰρ ἀλλότριοι τοῦ θεοῦ τυγχάνουσιν. ἔστωσαν οὖν ἀνάθεμα, οἱ ἀποχώρησαντες 35
πρὸς αὐτούς.

Non oportet omnino Christianū derelictis martyribus Christi abire ad falsos martyres. Hi enim alieni à Deo sunt. Quicunque autem abire uoluerint, anathema sint.

ὅτι δεῖ χριστιανοὺς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπιέναι καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν καὶ συνάξεις ποιεῖν. ἀποστάτας ἀπαγόρευται. εἴ τις οὖν εὑρεθείη ταύτῃ τῇ κεκρυμμένῃ εἰδωλολατρίᾳ σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα. οὐκ ἐγκατέλιπεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰδωλολατρίᾳ προσῆλθεν. 36

Non oportet Christianos, derelicta ecclesia Dei abire, & ad Angelos appellare, & congregationes facere: quę omnia interdicta sunt. Quicunq; autem inuentus fuerit occultæ huic idololatriæ uacans, anathema sit, quoniam derelinquens Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, accesit ad idola.

ὅτι δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς, μάγους ἢ ἐπαοιδοὺς εἶναι, ἢ μαθηματικοὺς ἢ ἀστρολόγους, ἢ ποιεῖν τὰ λεγόμενα φιλακτήρια. ἃ τινά ἐστι δεσμωτήρια τῆς ψυχῆς αὐτῶν. οὓς δὲ φοροῦντας, ἐκβάλλεσθαι ἐκ τῆς ἐκκλησίας κελεύσαμεν.

Non oportet ministros altaris, aut clericos, magos & aut incantatores aut mathematicos, aut astrologos esse, aut facere quę dicūtur phylacteria, quæ sunt quædam uincula animarum. Hos autem qui talibus rebus utūtur, proijci ab ecclesia iussimus.

ὅτι δεῖ παρὰ τῶν ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν τὰ πεμ 37
πόμενα ἑορτάσιμα λαμβάνειν, μηδὲ συνεορτάζειν αὐτοῖς.

Non oportet à Iudæis, uel hæreticis feriatica quæ mittuntur accipere, nec cum eis dies agere, feriatos.

ὅτι δεῖ παρὰ τῶν ἰουδαίων ἄζυμα λαμβάνειν, 38
ἢ κοινωνεῖν τοῖς ἀσεβείαις αὐτῶν.

Non oportet à Iudæis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.

ὅτι δεῖ τοῖς ἔθνεσι συνεορτάζειν, καὶ κοινω 39
νεῖν τῇ ἀθεότητι αὐτῶν.

Non oportet cum paganis festa celebrare, & impietatis eorum habere societatem.

ὅτι δεῖ τοὺς καλουμένους εἰς σύνοδον, 40
καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι καὶ διδάσκειν ἢ διδάσκεσθαι, εἰς κατόρθωσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν. εἰ δὲ καταφρονήσειν ὁ τοιοῦτος, ἑαυτὸν ἀδικήσει. παρεκτὸς, εἰ μὴ δι' ἀνωμαλίαν ἀσθενείας ἀπολιμπάνοιτο.

Non oportet uocatos Episcopos ad synodū cōtemnere, sed abire debere, & aut docere, aut doceri quæ sunt ad ecclesiæ cæterorumq; correctionem utilia. Quòd si cōtemserit, seipsum uidetur accusasse, nisi fortè pro infirmitate ire non possit.

ὅτι δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κανονικῶν 41
γραμμάτων ὁδεύειν.

Non oportet ministrum altaris uel etiam laicum sine canonicis literis proficisci.

ὅτι δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κελεύσεως 42
ἐπισκόπου ὁδεύειν.

Non oportet ministrum altaris, uel quemlibet clericum præter iussionem episcopi ad peregrinandum proficisci.

ὅτι δεῖ ὑπηρέτας, καὶ βραχὺ, τὰς θύρας ἐγ 43
καταλείπειν καὶ τῇ δυχῇ σχολάζειν.

Non oportet ministros. i. ostiarios, uel breui temporis ab ostijs deesse, & orationi uacare.

ὅτι δεῖ γυναῖκας τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσέρχεσθαι. 44

Non oportet mulieres ingredi ad altare.

Non

Nó oportet post duas hebdomadas quadrageſimæ quenquam ad baptiſmum ſuſcipi. 45 ὅτι δεῖ μετὰ δύο ἑβδομάδας πλέχεσθαι εἰς τὸ φώτισμα τὴν τεσσαρακοστῆς.

Baptizandos oportet fidei ſymbolum diſcere,& quinta feria ultimæ ſeptimanæ uel Epiſcopo uel Presbytero reddere. 46 ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους, τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

Qui in ægritudine conſtituti baptiſmũ perceperunt,facti ſani fidei ſymbolum doceantur, ut nouerint qua donatione digni ſunt habiti. 47 οἱ δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ φῶς μα, καὶ εἶτα ἀνέσαντας, ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν, καὶ γινώσκειν ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν.

Oportet baptizatos poſt baptiſmum ſacratiſſimum chriſma percipere,& Chriſtiregni participes fieri. 48 ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους μετὰ τὸ βάπτισμα κεῖσθαι χρίσματι ἐπουρανίῳ, καὶ μετόχους αὐτῆς γίνεσθαι τῆς βασιλείας τοῦ χριστοῦ.

Non oportet in quadrageſima panem offeri nisi ſabbato & dominica tantùm. 49 ὅτι οὐ δεῖ τῇ τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μόνον.

Nó oportet in quadrageſimæ quinta feria ultimæ hebdomadę ieiunium diſſolui& totã quadrageſimam inhonorari, ſed per totos hos dies ieiunare,& eſcis aridioribus uti. 50 ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστεραίᾳ ἑβδομάδι τῶν πέμπτων λύειν, καὶ ὅλων τῶν τεσσαρακοστῶν ἀτιμάζειν. ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντας.

Non oportet in quadrageſima martyrum natalitia celebrari, ſed eorum in ſabbato & dominica tantum memoriam fieri. 51 ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλιον ἄγεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνείαν ποιεῖν ἐν τοῖς Σαββάτοις καὶ κυριακαῖς.

Non oportet in quadrageſima aut nuptias, uel quælibet natalitia celebrare. 52 ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἄγεσθαι.

Non oportet Chriſtianos ad nuptias euntes tripudiare,uel ſaltare, ſed caſtè cœnare uel prãdere,ſicut competit Chriſtianis. 53 ὅτι οὐ δεῖ χριστιανοὺς εἰς γάμους ἀπερχομένους, βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι. ἀλλὰ σεμνῶς δειπνεῖν ἢ ἀριστᾶν, ὡς πρέπει χριστιανοῖς.

Non oportere miniſtros altaris, uel quoslibet clericos uel etiam laicos Chriſtianos ex ſymbolis conuiuia celebrare. 54 ὅτι οὐ δεῖ ἱεραλικοὺς ἢ κληρικοὺς ἐκ συμβολῆς συμπόσια ἄγεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ λαϊκούς.

Non oportet Presbyteros ante ingreſſum epiſcopi ingredi eccleſiam, & ſedere in tribunalibus,ſed cum epiſcopo ingredi:niſi fortè aut ęgrotet epiſcopus,aut peregre profectus ſit. 55 ὅτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷ βήματι. ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσιέναι. πλὴν εἰ μὴ ἀνόμαλοίη ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

Non debere in uillis & uicis epiſcoposordinari,aut uiſitatores id eſt, qui circumeãt conſtituti.Hos autem qui ante hoc ordinati ſunt,nihil agere cenſemus ſine conſcientia Epiſcopi ciuitatis.Similiter etiam Presbyteri nihil ſine præcepto & conſilio Epiſcopi agant. 56 ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίσαντα ἐπισκόπους ἢ περιοδευτάς, οὓς μέντοι πρὸ τούτου, πρὸ καλέσαντος, μηδὲν πράττειν αὐτοὺς ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει. ὡσαύτως δὲ καὶ πρεσβυτέρους μηδὲν πράττειν αὐτοὺς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Non oportet in domibus oblationes ab Epiſcopis ſiue Presbyteris fieri. 57 ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς οἴκοις προσφορὰς γίνεσθαι παρὰ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου.

Non oportet pſalmos priuatos in eccleſijs dici,neque libros qui ſunt extra canonem legere,niſi ſolos canonicos noui & ueteris teſtamenti. 58 ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία. ἀλλὰ μόνα τὰ κανονικὰ τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης.

ΟΣΑ ΔΕΙ ΒΙΒΛΙΑ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΕΣΘΑΙ.

ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

ΓΕΝΕΣΙΣ ΚΟΣΜΟΥ. Β ΕΞΟΔΟΣ ΑΠ' ΑΙΓΥΠΤΟΥ. Γ ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ. Δ ΑΡΙΘΜΟΙ. Ε ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ. Ϛ ΙΗΣΟΥ ΝΑΥΗ. Ζ ΚΡΙΤΑΙ. ΡΟΥΘ. Η ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Α. Θ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Β. Ι ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ. ΙΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α. ΙΒ ΕΣΔΡΑΣ Α. ΙΓ ΒΙΒΛΟΙ ΨΑΛΜΩΝ ΡΝ. ΙΔ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ. ΙΕ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ. ΙΣ ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ. ΙΖ ΙΩΒ. ΙΗ ΔΩΔΕΚΑ ΠΡΟΦΗΤΑΙ. ΙΘ ΗΣΑΙΑΣ. Κ ΙΕΡΕΜΙΑΣ. ΒΑΡΟΥΧ ΘΡΗΝΟΙ, ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ. ΚΑ ΕΖΕΚΙΗΛ. ΚΒ ΔΑΝΙΗΛ.

QVAENAM LEGERE OPORTEAT.

Veteris Testamenti.

1 GEnesis mundi. 2 Exodus ex Aegypto. 3 Leuiticus. 4 Numeri. 5 Deut. 6 Iesu Naue. 7 Iudicum. Ruth. 8 Esther. 9 Regum primus & secundus. 10 Regum tertius & quartus. 11 Paralipomenon primus & secundus. 12 Esdræ primus & secundus. 13 Libri Psalmorum centum quinquaginta. 14 Prouerbia Solomonis. 15 Ecclesiastes. 16 Cantica Canticorum. 17 Iob. 18 Duodecim prophetæ. 19 Esaias. 20 Ieremias, Baruch Threni, & epistolæ. 21 Ezechiel. 22 Daniel.

ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑ.

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ ΕΠΤΑ, ΤΟΥΤΕΣΙ, ΙΑΚΩΒΟΥ ΜΙΑ ΠΕΤΡΟΥ ΔΥΟ, ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΡΕΙΣ, ΙΟΥΔΑ ΜΙΑ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΑΥΛΟΥ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ. ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΜΙΑ, ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΥΟ, ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΜΙΑ, ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΜΙΑ, ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΜΙΑ, ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΜΙΑ, ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΔΥΟ, ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΜΙΑ, ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΥΟ, ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΜΙΑ.

QVAENAM LEGERE OPORTEAT.

Noui Testamenti.

Quatuor Euangelia.

Secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannem.

Acta Apostolorum.

Epistolæ catholicę septem, nempe Iacobi una. Petri duæ. Ioannis tres. Iudæ una.

Epistolæ Pauli quatuordecim, ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galathas una, ad Ephesios una, ad Philipenses una, ad Colossenses una, ad Thessalonicenses duæ, ad Hebręos una, ad Thimotheum duæ, ad Titum una.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΠΑΤΕΙΑΣ ΦΛΑΒΙΟΥ ΕΥΧΕΡΙΟΥ, ΚΑΙ ΦΛΑΒΙΟΥ ΕΥΑΡΕΣΤΟΥ, ΠΡΟ ΕΠΤΑ ΙΔΩΝ ΙΟΥΛΙΩΝ.

CANONES SANCTORVM

PATRVM, QVI CONSTANTINOPOLI CONVEuerunt Consulatu illustiss. Flauij Eucherij & Flauij Euaprij ante diem 7 idus Iulij.

ΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕΣΑΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ, Ω ΚΑΤΕΤΑΞΑΝ ΟΣΟΥΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ ΕΚΤΕΘΕΙΣΑΣ ΚΑΝΟΝΑΣ.

ΤΩ ΕΥΣΕΒΕΣΑΤΩ, ΚΑΙ ΘΕΟΦΙΛΕΣΑΤΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΘΕΟΔΟΣΙΩ, Η ΑΓΙΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΤΟΠΩΝ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ. ΑΡΧΗ ΜΕΝ ΗΜΙΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ, ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΤΟΝ ΑΝΑΔΕΙΞΑΝΤΑ ΕΝ ΥΜΙΝ ΤΟΣΑΥΤΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ, ΑΛΛΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΕΙΡΗΝΗΝ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΙΟΥΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΣΥΡΙΓΜΟΝ. ΑΞΙΩΣ ΔΕ ΟΥΤΕΣ ΤΩ ΘΕΩ ΤΗΝ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΝ, ΑΝΑΓΚΑΙΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΓΕΝΗΜΕΝΑ ΕΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΣΥΝΟΔΩ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝ. ΚΑΙ ΟΣΟΙ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΕΠΙ

SANCTAE synodi dedicatoria ad pijssimum regem Theodosiũ magnum, cui canones ab ipsis expositos subiecerunt.

Pijssimo & Dei amantissimo regi Theodosio sancta synodus episcoporum qui ex diuersis regionibus Constantinopoli cõgregati sunt. Principium literarum ad pietatem tuã nobis est gratiarum actio erga Deum, qui aliud pium regnum exhibuit ad cõmunem ecclesiarũ pacem, & sanæ fidei confirmationem: reddita autẽ Deo debita gratiarũ actione necessariò ea quæ in sancta synodo acta sunt ad tuam pietatem referimus. Nẽpe quod Constantinopolim secundum

secundum tuæ pietatis scriptum conuenimus, ac primùm renouauimus mutuam consensionem: deinde euulgauimus breues regulas quibus Nicæa patrũ fides à nobis corroboratur, & hæreses quæ postea enatæ sunt anathematizantur. Præterea ad rectam ecclesiæ gubernationem certos & ordinatos canones constituimus. Hæc autẽ omnia huic nostræ epistolæ subiunximus. Proinde rogamus tuam clementiam ut sanctæ synodi decretum pietatis tuæ scripto ratum facias. ut quemadmodum ecclesiam honorasti literis uocationis, sic etiam obsignes finem eorum quę placuerunt. Dominus stabiliat regnum tuum in pace & iustitia & id transmittat generationibus generationum, & addat terreno cornui frutionem cœlestis regni. Deustẽ in columen & omnibus honestis excellentem orbi gratificetur precibus fidelium, utpote uerè pijssimum & Dei amantissimum regem.

Hæc decreuerunt episcopi qui ex Christi gratia Constantinopoli conuenerunt ex diuersis prouincijs, conuocati per pijssimum imperatorem Theodosium.

1 Fides trecentorum decem & octo patrũ qui in Nicæa Bithyniæ conuenerunt nõ reijciatur, sed rata maneat, ac anathematisẽt omnis hæresis. Speciatim uerò Eunomianorũ, deinde Anomœorum & Arrianorum, item Eudoxianorũ, & Semiarianorum, item Pneumatomachorũ & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photinianorum, & Apollinaristarum.

2 Episcopi qui extra diœcesim sunt ad ecclesiasq; extra terminos earũ sunt, nõ accedant, neque confundant & permisceãt ecclesias, sed secundum regulas constitutas, Alexandriæ quidem episcopus, solam Aegyptum gubernet, Orientis autem episcopi, solius Orientis curã gerant, seruatis honoribus primatus ecclesiæ Antiochenæ qui in regulis Nicænæ synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis episcopi ea quę sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodo diœcesim pertinent, gubernent. Ponti autem episcopi, Ponticæ tantum diœcesis habeant curam. Thraciæ uerò ipsius, tantummodo Thraciæ. Non inuitati Episcopi, ultra diœcesin accedere non debent super ordinandis aliquibus, uel quibuscunq; disponendis ecclesiasticis causis seruata regula quæ supra scripta est de unaquaque, diœcesi. Manifestum nanque est quòd per singulas quasque prouincias, prouincialis synodus administrare & gubernare omnia debeat secundum ea quæ sunt in Nicæa definita. Ecclesias autem Dei quæ sunt in Barbaricis gentibus constitutæ, regere atque administrare oportet secundum consuetudinem quam à patribus obtinuisse dinoscitur.

Con-

τὸν μὲν τῆς κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς ῥώμης ἐπίσκοπον. διὰ τὸ, εἶναι αὐτὴν νέαν ῥώμην.

περὶ μαξίμου τοῦ κυνικοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει γεγενημένης. ὥστε μήτε μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γεγενῆσθαι ἢ εἶναι, μήτε οὓς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν ὁτῳοῦν ποτε βαθμῷ κλήρου τινὸς καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γεγενημένων ἀκυρωθέντων.

περὶ τοῦ τόμου τῶν δυτικῶν, καὶ ὅτι ἐν αὐτοχείρᾳ ἀπεδεξάμεθα τὸν μίαν ὁμολογοῦντας τινὸς τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἐπειδὴ τινὲς τῶν ἐκκλησιαστικὴν συνταξίαν συγχεῖν καὶ ἀνατρέπειν βουλόμενοι, φιλεχθρως καὶ συκοφαντικῶς αἰτίας τινὰς κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουσι πρόσωπον ἢ χαίνειν τὰς τῶν ἱερέων ἀτιμίας καὶ παραχὰς τῶν εἰρηνευόντων τῷ λαῷ παθέσκολάζειν ἀδίκως ποιοῦντες. διὰ τοῦτο ἔγνωκεν ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ἐν κωνσταντινουπόλει συνεληλυθότων ἐπισκόπων, μὴ ἀνεξετάστως ποσεῖσθαι τὸν κατήγορον, μηδ' ὅλως πάσιν ἐπιτρέπειν τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας, μὴ δὲ μὴν πάντας ἀκκλείειν. ἀλλ' εἴ τις ὁτιοῦν κατὰ τινὰ μέμψιν, τοῦτ' ἔστιν, ἰδιωτικὴν ἐπαγάγοι λόγον ἀδικεῖσθαι, ἢ ἄλλο τι παρὰ δίκαιον παρ' αὐτοῦ πεπονθέναι. ἐπὶ τῶν τοιούτων κατηγορῶν μὴ ἐξετάζεσθαι, μήτε πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μήτε τὴν θρησκείαν. χρὴ γὰρ πάντα τρόπον, τόν τε σωφρονοῦντα καὶ ἐπίσκοπον ἐλεύθερον εἶναι, καὶ μὴ ἀδικεῖσθαι λέγοντα, ὁποίας ἂν ἢ θρησκείας τῶν δικαίων τυγχάνῃ. εἰ δὲ ἐκκλησιαστικόν τι ἔγκλημα ἐπὶ ἐπισκόπου, τόν τε δοκιμάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα· ἵνα πρῶτον μὲν αἱρετικοῖς μὴ ἐξῇ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὁτουοῦν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ οὓς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ οὓς τῶν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποχίζοντας δὲ καὶ αὐτομάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. ἔπειτα δὲ οὓς εἴπομεν, τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας αἰτίας ὄντι προκατεγνωσμένοι εἶεν καὶ ἀποβεβλημένοι, ἢ ἀνθυπόνοοι εἴτε ἀπὸ κλήρου, εἴτε ἀπὸ λαϊκοῦ τάγματος. μὴ δὲ τούτοις ἐξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν αὐτὸ τὸ οἰκεῖον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται. ὁμοίως δὲ καὶ οὓς ὑπὸ κατηγορίαν προλαβοῦσαν ὄντας, μὴ πρότερον δὲ ἐκκλῆσαι ἐπὶ ἐπισκόπου κατηγορίαν ἢ ἑτέρῳ ἐγκλήματι, πρὶν αὐτοὺς ἀθῴους ἑαυτοὺς τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς ἀποδείξωσι ἐγκλημάτων. εἰ μή τινες, μήτε αἱρετικοί, μήτε ἀνθυπόνοοι εἶεν, μήτε κατεγνωσμένοι ἢ ἐπὶ ἴσοις πλημμελήμασι,

3 Constantinopolitanæ ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanũ episcopũ, propter quòd sit noua Roma.

4 De Maximo Cynico & eius inordinata constitutione quæ Constantinopoli facta est, placuit neque Maximum episcopum esse, nec eos qui ab ipso in quolibet gradu clerici sunt ordinati, cùm omnia quæ circa ipsum, & ab ipso acta sunt irritum deducta esse uideantur.

De separatione occidentalium, etiam Antiochenos recipimus qui unam deitatem patris et filij & Spiritus sancti confitentur.

5 Quoniam multi qui ecclesiasticum ordinem confundere & euertere uolunt causas aliquas odiose & sycophãticè aduersus gubernatores ecclesiæ orthodoxos episcopos confingunt, nihil aliud molientes quàm ut existimationem de sacerdotib. impuram faciant, & tumultus in populis pacificis excient. Hac de causa placuit sancto concilio episcoporum qui Constãtinopoli conuenerunt, accusatores non admittere absque aliqua inquisitione, neque omnibus permittere ut ecclesiæ gubernatores accusent neque etiam omnibus prohibere. Si igitur aliquis priuatam querelam aduersus episcopum mouerit quod ab eo fraudatus aut aliud quid præter ius passus sit: in huiusmodi accusationibus non inquiratur neque de persona neque de religione accusatoris. Oportet enim omnino conscientiam episcopi liberam esse, ut eum qui se iniuria affectum dicit, suum ius cõsequi, cuiuscunque religionis fuerit. Si autem accusatio aduersus episcopum mota de rebus ecclesiasticis fuerit, tum accusatorum personas æstimare ac censere oportet, ut principio quidem hæreticis non liceat accusare orthodoxum episcopum de rebus ecclesiasticis. Hæreticos autem nominamus cùm eos qui olim ab ecclesia proscripti sunt, tum hos quoque qui postea à nobis anathematizati sunt. Deinde eos qui sanæ fidei confessionem simulant, se ab episcopis iustis separant sese & contrarias congregationes faciunt. Præterea si qui sunt ab ecclesia quibusdam de causis damnati & abiecti, aut excommunicati, siue ex clero sunt, siue ex laicorum ordine. His quoque non liceat episcopum accusare nisi prius se proprio crimine purgarint. Si militer qui ante accusati sunt nõ suscipiãtur ad accusãdos episcopos aut reliquos clericos nisi ante probauerint se innoxios esse illorum criminum quæ illis impinguntur. Si uerò aliqui neq; aliquorum delictorum causa accusati, aut dãnati atq; hæretici neque excõmunicati fuerint, neque se habere dicunt actionem ecclesiasticam contra episcopum, hos iubet sancta sy-

nodus accusationem inchoare coram omnibus eius prouinciæ episcopis, & coram illis in quibuscunq; causis crimina episcopi arguere. Si uerò prouinciæ episcopi crimina quæ episcopo intenduntur dijudicare, tum accedant ad maiorem synodum episcoporum eius diœceseos, qui hac de causa conuocati fuerint. Ac cusationem uerò non ante instituant quàm se scripto pari periculo condemnent, si conuincantur in actione causæ rei episcopi sycophan phanticè egisse. Si uerò spretis his quæ eo quo indicauimus modo statuta sunt, ac ausus fuerit regias aures obtundere, & iudicia principum secularium, uel synodum uniuersalem turbare, contumeliosè contemnens omnes eius diœceseos episcopos, hic omnino ad accusandum non suscipiatur, utpote qui iniuriam infert canonibus, & ordinem ecclesiasticum perturbat.

λέγοιεν δὲ ἔχειν τινὰ ἐκκλησιαστικὴν ἢ τὴν ἰδιωτικὴν κατηγορίαν. τοῦτος κελεύει ἡ ἁγία σύνοδος πρῶτον μὲν ὑπὲρ τοῦ ἐπισκοπῆς παντὸς ἰδιωτικοῦ γίνεσθαι τὰς κατηγορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχειν τὰ ἐγκλήματα τοῦ γνῶναι περὶ ἁμαρτίας τοσαύτης συμβαίνη ἀδύνατον εἶναι τοὺς ἐπισκόπους πρὸς διόρθωσιν τῶν ὑπὸ φερομένων ἐγκλημάτων τῷ ὑποκειμένῳ τότε αὐτοὺς προσφέρεσθαι μείζονι συνόδῳ τῆς διοικήσεως ὑποκειμένων ἐκείνης, ὑπὲρ ἁμαρτίας τοιαύτης συγκαλεμένων, καὶ μὴ πρῶτον γίνεσθαι τὴν κατηγορίαν, πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτὸν ὑφ' ἵσον αὐτοῖς ὑποτιμήσασθαι κίνδυνον. εἰ δὲ γνῶ τῶν πραγμάτων τάξει συνοφαντῶντες ὑφ' καὶ κατηγορούμενοι ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖεν. εἰ δέ τις καταφρονήσας τῶν ὑπὸ τὰ προδηλωθέντα διολογμένων, τολμήσειεν ἢ βασιλικὰς φοχλεῖν ἀκοὰς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαιοσύνα, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταράσσειν, πάντας ἁμάρτοι τοὺς ὑπὸ διοικήσεως ὑποκειμένους. ἢ ὅλως τὸ πρᾶγμα εἰς κατηγορίαν μὴ ἔρχεσθαι, ὡς καθυβρίσαντα τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηναμένων τάξιν.

Eos qui orthodoxorum fidei addunt & 7
partem eam quæ ab hæreticis seruatur suscipimus iuxta subscriptum ordinem & consuetudinem. Arianos quidem & Macedonianos & Sabbatianos, & Nouatianos, & eos qui se nominant Puros & Sinithros, & Quartodecimos, siue Quartanos & Apollinaristas suscipimus si dant libellos & anatematizant quæ non eodem modo sentit quo sancta & uniuersalis ac apostolica Dei ecclesia. Si obsignentur prius & unganturſancto unguento frontem & oculos ac nares & os atque aures. Dum uerò eos obsignamus dicimus: Signaculum doni Spiritus sancti. Eunomianos uerò unica immersione baptizatos, & Montanistas qui nunc Phryges dicuntur, & Sabellianos qui filij paternitatem docent & alia grauia committunt & alias omnes hæreses (quando quidé in præsentia multi sunt & præsertim qui ex Galatia ueniunt, & qui illas sequuntur si orthodoxis adnumerari uolunt, instar Græcorum suscipimus: & prima quidem die eos Christianos facimus, secunda catechumenos, tertia uerò die eos exorcizamus ter in faciemeorum & aures sufflantes, & sic ipsos catechizamus, & tum in ecclesia eos perseuera re facimus ac audire scripturam & tum demum eos baptizamus.

τοὺς προσιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τὴν μεθοδίαν τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα ὑπὸ τὸν ὑποτεταγμένον ἀκολουθίαν καὶ συνήθειαν. ἀρειανοὺς μὲν καὶ μακεδονιανοὺς καὶ σαββατιανοὺς, καὶ ναυαλιανοὺς, καὶ λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστερούς, καὶ τοὺς τεσσαρεσκαιδεκατίτας ἑτερετρόδοξας, ὑπὸ ἀπολιναριστὰς δεχόμεθα διδόντας βιβλίους καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. καὶ σφραγιζομένους πρῶτον μὲν τὸ ἅγιον μύρον, τό, τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα. καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς, λέγομεν, σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. τοὺς μέντοι ἀνομοίους μὲν τοῦτο εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ μοντανιστὰς τοὺς νῦν λεγομένους φρύγας, καὶ σαβελλιανοὺς τοὺς ἱστορίαν διδάσκοντας. καὶ ἑτεραλλαχείας ποιοῦντας, καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις (ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς γαλατίας χώρας ἐρχόμενοι) πάντας τοὺς ὑπ' αὐτῶν θέλοντας προσίεσθαι, τῇ ὀρθοδοξίᾳ ὡς ἕλληνας δεχόμεθα, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς χριστιανοὺς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους, εἶτα τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τὸ ἐμφυσᾶν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς καὶ εἰς τὰ ὦτα. καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν. καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΔΙΑΚΟ=

ΣΙΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ, ΤΩΝ ΕΝ ΕΦΕΣΩ ΣΥΝΕΛ-

θόντων ἐπὶ τῆς ὑπατείας Φλαβίου Θεοδοσίου τὸ τρισκαιδεκάτου, καὶ Φλαβίου Οὐαλεντινιανοῦ τὸ τρίτου, τῶν αἰωνίων αὐγούστων, πρὸ δέκα καλανδῶν Ἰουλίων.

CANONES DVCENTORVM

SANCTORVM ET BEATORVM PA=

TRVM, QVI IN EPHESO CONVENERVNT CON-

sulatu Flauij Thedeosij decimotertio, & Flauij Valentiniani tertio semper augustor um, ante diem decimum Calendas Iulij.

ΑΓΙΑ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ ἐν Ἐφέσῳ συγκροτηθεῖσα ἐκ θεσπίσματος τῶν θεοσεβεστάτων βασιλέων, τοῖς κατ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τε καὶ πόλιν ἁγιωτάτοις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, καὶ παντὶ τῷ λαῷ.

Συναχθέντων ἡμῶν ἐν τῇ θεοσεβεῖ γράμματι τῶν Ἐφεσίων μητροπόλεως, ἀπέστησάν τινες ἑαυτοὺς ἡμῶν, ὄντες τὸν ἀριθμὸν τριάκοντα, μικρῷ πλείους. οἵτινες τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μὴ δὲ μίαν ἔχοντες πρόφασιν, ὡς ἐξ αὐθεντείας ἱερατικῆς εἰς τὸ δοῦναι ἢ λαβεῖν ἑκατέρᾳ βλάβην ἢ ὠφέλειαν, διὰ τὸ καί τινας φανῆναι αὐτοῖς καθηγεμόνας, πρὸ πάντων μὲν τὰ Νεστορίου καὶ τὰ Κελεστίου φρονήματα, ἀδιορθώτους, καθὼς ἐπεστάλη ἐν τῷ μὴ ἐλεῖν μεθ' ἡμῶν Νεστορίου κατανεῦσαι. οὓς τινας ὁ ἅγιος σύνοδος πάσης μὲν ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἐποίησεν, πᾶσαν δὲ αὐτῶν ἐνέργειαν ἱερατικὴν παρεῖλεν, δι' ἧς ἦν ἐν παντὶ βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν τινας.

Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς ἁγίας συνόδου, μένοντας ἐν χώρᾳ ἢ πόλει διὰ τινα αἰτίαν ἢ ἐκκλησιαστικὴν, ἢ σωματικὴν, μὴ ἀγνοεῖσθαι τὰ περὶ αὐτῶν τετυπωμένα. γνωρίζομεν οὖν μετὰ χαρᾶς ἁγιότητι καὶ ἀγάπῃ, ὅσπερ ἐστὶ καὶ ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ἀποστατήσας τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, πρόσθεν μὲν τῆς ἀποστασίας συνεδρεύων, ἢ μετὰ ταῦτα προσεθέμην, ἢ τὰ κελεσίου ἐφρόνησεν ἢ φρονήσει. ὅστις νῦν τῆς ἐπαρχίας πάσης παρῃτήσατο τὸ διαμένειν ἐν ταύτῃ, πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκβεβλημένος καὶ ἀνενέργητος ὑπάρχων. ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας πᾶσι κόποις, καὶ τοῖς περιέμητροπολίταις τοῖς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας φρονοῦσιν ὑποκείσεται εἰς τὸ παντὸς καὶ τὸ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι.

Εἰ δέ τινες ἐπαρχιῶται ἐπίσκοποι ἀπελείφθησαν τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ τῇ ἀποστασίᾳ προσετέθη-

SANCTA & œconomica synodus, Epheſi ex decreto pientiſsimorum Imperatorum congregata, ſingularum prouinciarum ac ciuitatum Epiſcopis, preſbyteris, diaconis, & uniuerſo populo.

Cùm eſſemus Epheſi ſecundum pias imperatorum literas congregati, defecerunt quidam à nobis numero paulo plus 30. Hi nullā omnino eccleſiaſticæ facultatis communionem habentes, ut ex authoritate ſacerdotali cuiquā nocere uel prodeſſe poſsint: propterea quod quidam ex ipſis ſunt depoſiti, cum primis Neſtorij & Cœleſtij ſequi manifeſtè ex eo ſunt deprehēſi, quòd Neſtorium nobiſcū condemnare noluerunt, quos ſancta ſynodus communi decreto ab omni eccleſiaſtica communione alienos eſſe ſtatuit, & omnem ſacerdotij efficaciam illis ademit, per quam uel nocere uel prodeſſe poterant.

1 Quoniam autem oportebat & abſentes à ſancta ſynodo, morantesq; in urbibus & prouincijs ob aliquod impedimentum, ſiue eccleſiaſticum ſiue corporeum, non ignorare quę de ipſis ſunt conſtituta, ſignificamus ſanctitati ueſtræ ac dilectioni, ut ſi quidam metropolita prouinciæ, deiecta ſancta & œcumenica ſynodo, aut acceſsit ad illorum defectionis conſeſſum, aut accedet in poſterum, ſiue cum Cœleſtio ſenſit aut ſentiet, ipſe nihil amplius poterit agere aduerſus prouinciæ epiſcopos, ut qui iam inde à ſynodo totius eccleſiaſticæ communionis expers ſit factus, & prorſus inutilis, ſed & ipſis epiſcopis illius prouinciæ circumq; uicinis metropolitis recta ſentientibus ſubiacebit, ut omnino deiectus ſit à ſede Epiſcopatus.

2 Si qui autem prouinciales epiſcopi à ſancta ſynodo defecerūt, uel deficientibus adheſerūt

aut adhærere tentarunt, uel etiam postquam subscripserunt Nestorij depositioni, rursus ad defectionis cõsessum nihilominus recurrerũt: istos placuit sanctæ synodo penitus alienos esse à sacerdotio, à graduq; cecidisse.

Si qui uerò clerici, in singulis urbibus aut regionibus à Nestorio & conspirantibus sacerdotio prohibiti sunt, quòd rectè sentirent, iustum putauimus hos quoq; proprium gradum accipere. In summa autem clericos orthodoxæ & œcumenicæ synodo consentientes iubemus eis qui defecerunt aut defecturi sunt, episcopis nullo pacto aut ratione subiectos esse debere.

Si qui autem clericorum defecerint, & ausi fuerint uel priuatim uel publicè quæ sunt Nestorij aut Cęlestij sapere, sancitum est à sancta synodo istos quoque depositos esse.

Quicunq; autem ob turpia gesta sunt à sancta synodo condemnati, uel à proprijs eorum episcopis, quib. præter canones Nestorius qui nullum rerum discrimen habebat, & qui cum illo eadem sentiunt restituere conati sunt gradum uel communionem, aut conarentur, istos censuimus inutiles esse, & manere nihilominus depositos.

Similiter autem & si qui uelint ea quæ de singulis per sanctam synodum gesta sunt Ephesinam, quocunque modo mouere: sancta Synodus ipsa decreuit, siquidem Episcopi aut clerici fuerint, eos omnino à proprio cadere gradu. Sin uerò laici, aut alij, sine communione permaneant.

Collocutio eiusdem sanctę synodi ædita post quam lecta fuit expositio sanctorum aut beatorum Patrum trecentorum decem & octo apud Nicæam, & impium symbolum à Theodoro Mopsuestiam si confictum, & à Charisio presbytero Philadelphiæ porrectum sanctæ synodo Ephesinæ.

His igitur lectis, decreuit sancta hæc synodus alteram fidem nemini licere proferre aut scribere, aut componere, præter eam quæ definita fuit à sanctis Patribus apud Nicæam urbem in Spiritu sancto congregatis. Eos autem qui fuerint ausi aliam fidem componere siue porrigere, aut proferre, his qui uolunt ad cognitionem ueritatis conuerti, uel ex gentibus, uel ex Iudæis, uel etiã ex qualibet hæresi, istos siquidé episcopi fuerint aut clerici, alienos esse episcopos quidem ab episcopatu, clericos autem â clericatu. Si uerò laici fuerint, anathematizari. Parimodo si deprehẽsi fuerint aliqui siue episcopi, siue clerici, siue laici sentientes, aut docentes ea quæ continentur in expositione per Charisium allata presbyter de incarnatione

ἢ προσεθλῶαι πειραθῆιν, ἢ κὴ ἐκὼ γράψαντες τῇ Νεσορίε καθαιρέσει ἐπαλινδρόμησαν πρὸς τὸ τῆς ἀρχιερασίας σωιέδριον· τοὺς τοιούτους ἡ ἁγία σωόδος ἀλλοτρίους εἶν τῆς ἱερωσώης καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐκτιπίπτοντας.

3 Εἰ δέ τινες καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ χώρᾳ κληρικῶν ἐκὼ Νεσορίε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων τῆς ἱερωσώης ἐκωλύθησαν δῆλα δὴ ὀρθῶς φρονεῖν· ἐδικαίωσαμεν καὶ τούτους πρὸ ἰδίου ἀρχιερατικοῦ βαθμοῦ· κοινωνὸς δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ οἰκουμενικῇ σωόδῳ συμφρονοῦντας κληρικὸς, κελεύομεν τοῖς ἀρχιερατήσασιν ἢ ἀφισαμένοις ἐπισκόποις, μηδόλως ἐποκεῖσθαι ἢ μηδένα τρόπον.

4 Εἰ δέ τινες ἀποστήσαιεν τῶν κληρικῶν, ἢ βλάψαιεν ἢ κατ' ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ τὰ Νεσορίε ἢ τὰ Κελεσίε φρονήσαι· κὴ τούτους εἶν καθηρημένους, ἐκὸς τῆς ἁγίας σωόδε διειλικρίνηται.

5 Οσοι δὲ ὧν ἀπόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας σωόδου ἢ ἐκὼ τῶν οἰκείων ὧν σκόπων· καὶ τούτοις ἀκανονίσως ἢ τὴν γνώμην ἄσαν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ ὁ Νεσόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, ἀφελοῦσαι ἐπειράθησαν, ἢ πειραθεῖεν κοινωνίαν ἢ βαθμὸν, ἀνωφελήτους μένειν καὶ τοὺς, καὶ εἶν ὅλως ἢ ἧττον καθηρημένους ἐδικαιώσαμεν.

6 Ομοίως δὲ καὶ εἴ τινος βούλοιτο τὰ πρὸς ἑκάστα πεπραγμένα τῇ ἁγίᾳ σωόδῳ τῇ ἐφέσῳ διωθλήποτε τρόπῳ πρᾶξαι θλεῖν· ἡ ἁγία σωόδος ὥρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοὶ· τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀφπίπτειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀκοινωνήτους ἐκὼ εἶναι.

7 ΔΙΑΛΑΛΙΑ ἣν αὖθ' ἁγίας σωόδε, ἐκφωνηθεῖσα μετὰ τὸ ἀναγνωσθῆναι τὴν ἔκθεσιν τῶν ἁγίων σὺν δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ, καὶ τὸ ἀνοσιες σύμβολον τὸ ὑπὸ Θεοδώρε τε Μοψουεστίας πλασθὲν, ἐν ᾧ ὑπάρχει πρὸς λυτῆρα φιλαδελφίας ὠφελίμως τῇ αὐτῇ τῆς ἐφεσίων ἁγίᾳ σωόδῳ.

8 ΤΟΥΤΩΝ δὲ ἀναγνωσθέντων, ἔδοξεν τῇ ἁγίᾳ σωόδῳ, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἢ γράφειν ἢ συνταράσσειν ἢ συνιθέναι, παρὰ τὴν ὁρισθεῖσαν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαέων συναχθέντων πόλει, σὺν ἁγίῳ πνεύματι. οὓς δὲ τολμῶντας ἢ συνιθέναι πίστιν ἑτέραν ἢ γοῦν προκομίζειν ἢ προφέρειν τοῖς θέλουσιν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐξ ἑλληνισμῶ, ἢ ἐξ ἰουδαϊσμῶ, ἢ γοῦν ἐξ αἱρέσεως οἱασδήποτε τοῦτος, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους εἶν τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος ἢ ὑπηρεσίας, καὶ τοῦ κληρικοῦ τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι. ὡσαύτως δὲ καὶ τρόπον, εἰ φωραθείη τινὰ εἴτε ἐπίσκοπον εἴτε κληρικὸν, εἴτε λαϊκὸν ἢ φρονοῦντες ἢ διδάσκοντες τὰ ἐν τῇ ὡρισμενῇ ἐκθέσει παρὰ Χαρισίου τοῦ πρεσβυτέρου, περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως

πήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἤγουν τὰ πικρὰ καὶ διεστραμμένα τοῦ Νεστορίου δόγματα, ἃ καὶ ὑποτέτακται· ὑποκείσθωσαν τῇ ἀρφάσει τῆς ἁγίας ταύτης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου· ὥστε δῆλον, ὅτι τὸν μὲν ἐπίσκοπον ἀπαλλοτριοῦσθαι τῆς ὑπισκοπῆς καὶ εἶναι καθηρημένον, τὸν δὲ κληρικὸν ὁμοίως ἐκπίπτειν τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκός τις εἴη, καὶ οὗτος ἀναθεματιζέσθω, καθὰ εἴρηται.

ΨΗΦΟΣ τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου, ἐκφωνηθεῖσα ἐκ προσελεύσεως γενομένης αὐτῇ πρὰ τῶν κυπρίων ὑπισκόπων.

ΠΡΑΓΜΑ πρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀπστόλων καινοτομούμενον καὶ τῆς παύτων ἐλευθερίας ἁπτόμενον, προσήγγειλεν ὁ θεοφιλέστατος συνεπίσκοπος Ρηγῖνος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τῆς κυπρίων ἐπαρχίας ζήνων καὶ Εὐάγριος· ὅθεν ἐπειδὴ τὰ κοινὰ πάθη μείζονος δεῖται τῆς θεραπείας, ὡς καὶ μείζονα τὰ βλάβην φέροντα, εἰ μὴ δὲ ἔθος ἀρχαῖον πρηκολούθησεν, ὥστε τὸν ἐπίσκοπον, τῆς ἀντιοχέων πόλεως, τὰς ἐν Κύπρῳ ποιεῖσθαι χειροτονίας καθὰ διὰ τῶν λιβέλλων καὶ τῶν οἰκείων φωνῶν ἐδίδαξαν οἱ εὐλαβέστατοι ἄνδρες οἱ τῆς πρόσοδον τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ποιησάμενοι ἕξουσι τὸν ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον, οἱ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν Κύπρον προεστῶτες κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ὁσίων πατέρων καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ὑπισκόπων ποιούμενοι. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐπαρχιῶν πραφυλαχθήσεται. ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ὑπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν οὐκ οὖσαν ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ἤγουν τῶν πρὸ αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν· ἀλλ' εἰ καί τις κατέλαβεν καὶ ὑφ' ἑαυτῷ πεποίηται βιασάμενος, τοῦτον ἀπαλλοτριοῦσθαι, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες πραβαίνωνται, μὴ δὲ ἐν ἱερουργίας προσχήματι, ἐξουσίας τύφος πρεισδυήτῃ, μὴ δὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπαλλείσαντες, ἣν ἡμῖν ἐλωρήσατο τοῦ ἰδίου αἵματι ὁ κύριος ἡμῶν ἰησὸς χριστὸς, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερώτης.

Ἔδοξε τοίνυν τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, σώζεσθαι ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια αὐτῇ ἐξαρχῆς ἄνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος ἄδειαν ἔχοντες, ἑκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀσφαλὲς ἐκλαβεῖν· εἰ δέ τις μαχόμενον τύπων τοῖς νῦν ὡρισομένοις προκομίσοι, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ.

Ἐπιστολὴ τῆς αὐτῆς ἐν ἐφέσῳ ἁγίας συνόδου, πρὸς τὴν ἐν παμφιλίᾳ εὐαγῆ σύνοδον, περὶ Εὐσταθίου τοῦ γενομένου αὐτῶν μητροπολίτου.

ΜΕΤΑ βουλῆς πάντα ποίει, τῆς θεοπνεύστου λεγούσης γραφῆς· χρὴν δεῖ μάλιστα τοὺς ἱερᾶσθαι λαχόντας μετὰ πάσης ἀκριβείας τῆς ἐφ' ἅπασι τοῖς πρακ

incarnatione unigenitj filij Dei, seu scelerata atque peruersa Nestorij dogmata, quæ & subiecta sunt, subiacent sententiæ sanctæ huius & œcumenicæ synodi. Vnde liquet episcopum quidem alienum ab episcopatu, atque depositum esse, clericumq́ similiter cecidisse à clero: & si lacus fuerit, anathemati subiacere quemadmodum dictum est.

Edictum eiusdem sanctæ synodi ex aduentu Cypriorum episcoporum constitutum atque uulgatum.

Rem nouam, ac præter ecclesiasticas leges & canones sanctorum Apostolorum, quæ & libertatem omnium tangit, Deo dilectus coëpiscopus Regynus annunciauit, unà cum Deo dilectis episcopis Prouinciæ, Cypri, Zenône, & Euagrio. Vnde quoniam communes casus maiori cura indigent, quippe qui maius damnum dent, si antiqua non consuetudo seruatur: Itaq́ cum Antiochenus episcopus in Cypro ordinationes faciat, quemadmodum per libellos & proprias uoces fidem fecere religiosissimi uiri, qui ad sanctam synodum huc accesserunt, habebunt ius suum intactum & inuiolatum qui sanctis Cypriorum ecclesijs præsunt secundùm canones sanctorum Patrum, & antiquam consuetudinem per seipsos religiosissimorum episcoporum facientes ordinationes. Idem autem & in alijs diœcesibus omnibusq́ ubiq́ prouinciis erit seruandum, ut nullus uidelicet Deo dilectorum Episcoporum alienam inuadat prouinciam, quę non prius atq́ ab initio sub illius, seu antecessorum fuerit potestate. Sed & si quis occupauerit, uel ui sibi subegerit, idem ipse restituat, ne Patrum statuta frangantur, néue sub specie sacræ functionis potētiæ tumor irrepat, sicq́ incogitantes & paulatim libertatem perdamus, quam Iesus Christus Dominus noster redemptor hominum omnium proprio sanguine nobis quæsiuit & condonauit.

Placuit igitur sanctæ & œcumenicæ synodo, ut singulis prouincijs pura & inuiolata, quæ iā inde ab initio habent, sua iura seruentur, ut unusquisq́ Metropolita secundùm priscum & solitum morem rerum faciendarum æqualiter facultatem obtineat, propriumq́ ius firmum possideat. Quòd si quis superbia contumaci definitis obuiam erit, hunc abrogatum iri placuit toti sanctæ & œcumenicæ synodo.

Eiusdem sanctæ Ephesinæ synodi epistola ad sacram Synodum in Pamphilia de Eustathio qui ipsorum metropolita factus erat.

Sine concilio sacræ scripturæ nihil facias. At qui hæc in primis eos, q sacro aliquo in munere uersari uolūt, magna diligētia, omniq́ studio

in id incũbere ſuadet uti in omnib. reb. adminiſtrãdis, agendisq; ſumma adhibeatur & tempeſtiua conſideratio: quò ſcilicet per omnem uitam nunquam ſpe fruſtrari, nunquam uentis occurrere, nunquam non omnia auferre ex ſententia ac pro uoto contingat. Et ſanè hæc non parum rationi conſentanij habere oratio uidetur. Verùm interim non ignorat, incidere ali quando tantas aſperitates, tantoſq; ac tam intolerandos dolores, qui mentẽ humanam tanquam ſubito aliquo fulminis percellant impetu, itaq; eam perturbatã peruerſamq; reddant, ut & ab utilium honeſtorumq; indagatione abducatur, & ad ea quæ natura ad lædendũ ſunt comparata, ſpecie bonitatis perſequenda impellatur. Et tale quiddam ſanctiſſimo illi religioſiſſimoq; uiro Euſtathio contigiſſe cognouimus. Eſt enim hic & ex teſtimoniorum examinatione delectus: & omnino ex Canonicarum legum uoluntate atq; ſententia. Poſtea uerò cum in tumultum à nonnullis (ut dicit) pertractus eſſet, ſubitisq; ac inſperatis undique malis circumſeptus: quoniam ob tranquillitatem illam nimis diuturnam, ſuſtinere tam multas, tamq; graues, quæ ei incumbebant, curas non uellet, & procidere ſibi naſcentem ubiq; infamiam, dum licebat, recuſarent: protulit tandem, hunc neſcio quo pacto libellum. Quum contra oportebat eam, quam ſemel fidei ſuæ ſancti officij cómiſſam curam habuerat, fortitudine ſpirituali tenere, labores ſubire, ac animo uolenti digniſsimi ſudoris digniſsima præmia expectare. Quæ diligentia, quoniam in hoc ſemel requiſita, deſiderata fuit (id tamen ex ocij atque ſecuritatis quidem aſſuetudine potius, quam ex ignauiæ, deſidiæq; uitio) non leui equidem cauſa, quę ueſtra pietas eſt & probitas, ad ſanctiſsimum, Deiq; amantiſsimum fratrem noſtrum, ac epiſcopali dignitate æqualẽ, Theodorum eligendum compulſi eſtis, qui tantum onus tantãq; curam eccleſiæ ſubiturus ſit. Indignum quippe fuiſſet, orbam ac uiduam manere eccleſiam: Indignum, paſtore carere ſeruatoris noſtri ouilia. Quid ergo? Flens, ac ſupplex rogatum uenit Euſtathius: cum ſanctiſsimo Theodoro epiſcopo non de ciuitatis amplitudine, non de eccleſiaſtici muneris dignitate decertans: ſe ſolum Epiſcopalis nomine honorem, ac uocationẽ excuſans. Hominis nos ſenectus ſanè cómouit uniuerſos: planè eius miſertũ eſt. Nec ut priuatas eius preces ac lachrymas, ſed tanquã publicas, ac nominis totius Eccleſiæ, exaudientes: cogitare, atq; inquirere cœpimus, legitimã ne aciuſtã paſſus eſſet deiectionẽ, an de abſurdis factis, dictiſue, per obtrectationem nonnullorum in iniquiorum ſuſpicionem deueniſſet. Statimq; reperimus, hominem perpetraſſe huiuſmodi nihil: ſed potius illi pro officij offenſione, excuſationem officij, initio datum fuiſſe. Vnde factum ut neq; pio ueſtro ſtudio ſuccenſeremus, quo in illius locũ neceſſario hic eſt ſanctiſſimus Theodorus ſuffectus epiſcopus, & (quoniam in culpanda hominis tranquillitate non

ita

σφόδρα φιλονεικεῖν ἀκόλουθον, εἰ δεῖ δὲ μᾶλλον ἐλεῆσαι, πρὸ βύτλιν ἔξω καὶ πόλεως τῆς γενεᾶς αὐτῶν, καὶ πατρώων γνωρίσματα γνωρίζειν, καὶ τοῖς ἐν τῷ γενόμενα χρόνοις. ἐδικαίωσεν ἡ ὡσὲ πάντα δίκαια πάσης αὐτῆ εὐλογίας ἔχειν αὐτὸν, τό, τε τῶν πατρὸς ὄνομα, καὶ τὴν ἱερωσύνην, καὶ κοινωνίαν. ὅτου μόνον, ὥστε μὴ χειροτονεῖν αὐτὸν μήτε μὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντα ἱερουργεῖν ἄνευ ἰδίας αὐθεντίας· ἀλλ' εἰ ἄρα συμπαραλαμβανόμενον, εἴτουν ὑπερεπόμενον, εἰ τύχοι παρὰ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισπόμενον, ἢ διάθεσιν καὶ ἀγάπην τὴν ἐν χριστῷ. εἰ δὲ πού βουλεύσηται δὲ χρεῖττόν τι τοῦτο αὐτῷ ἢ νῦν, ἢ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, ἀρέσει καὶ τῷ ἁγίᾳ συνόδῳ

ita pertinaciter in hærẽdũ putaremus, potiusq; ætatis, ac misericordiæ habẽdã rationẽ ducere mus, q& senex esset, & pulsus ab ea urbe, in qua & educatus ipse & tã longinquo ciuitatis iure, patricia fuerit ortus origine) iustũ, rectũq; esse definiremus, uti absq; omni prohibitione, contradictioneq; & nomen retineat Episcopi, & honorem, & cõmunionem: ea tamen lege, ut neq; suffragij ipse autoritatẽ habeat, neq; Ecclesiastici officij capescendi potestatem, nisi id sibi uel adiuuandi causa, uel concessionis ratione, uel affectu fraterno amoreq; Christiano, ab alijs forte liberaliter deferatur. Quod si uos de eo melius consiliũ aut nũc explicare potestis, aut in posterum explicare studebitis, gratum id nostræ acceptũq; sanctæ synodo futurum est.

KANONES ΤΩΝ ΕΞΑΚΟ-

ΣΙΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΠΑΤΕ-

ρων τῶν ἐν Χαλχηδόνι συνελθόντων, ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ αἰωνίου αὐγούστου καὶ τοῦ ἀνακεκηρυγμένου, τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν νοεμβρίου.

CANONES, SEXCENTO-

RVM ET TRIGINTA SANCTORVM ET

BEATORVM PATRVM QVI CHALCEDONE CONVENE-

runt Martiano semper Augusto consule & eodem designato, ante diem octauum Calendas Nouembris.

ΝΟΥΣ πρὸς τῶν ἁγίων πατέρων κατ' ἐκάστην σύνοδον, ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαίωσεν. 1

Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὲρ χρήματα χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἀπρασίαν χάριν, καὶ χειροτονήσοι ὑπὲρ χρήματα ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ τὸν ὅλως τινὰ τῶν ἐν κλήρῳ καθηγεμονευόντων· ἢ περὶ βαλλοίτο ὑπὲρ χρήματα οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τὸν κανόνα, δι' αἰσχροκερδείαν οἰκείαν. ὁ αὐτὸς ὑπὲρ χειρήσας ἐλεγχθείς, κινδυνευέτω πρὸς τὸν ἰδικὸν βαθμόν· καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐκποίαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ πρόβολος· ἀλλ' ἔσω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φρονήματος, ὅπερ ὑπὲρ χρήμασιν ἐτύχη. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς ὅλως αἰσχροῖς καὶ ἀθε-

ANonis sanctis patribus in unaquaque synodo usque nunc prolatas regulas tenẽre statuimus.

Si quis episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & pretio redegerit Spiritus sancti gratiam quæ uendi non potest, ordinauerítque per pecuniam episcopum, uel chorepiscopum presbyterum aut diaconum, uel quemlibet de his qui cognominantur in clero, promouerit, & dispensatorem aut defensorem, uel quemlibet qui subiectus est regulæ, pro sui turpissimi lucri commodo: is qui hoc attentare probatus fuerit, proprij gradus periculo subiacebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione uel promotione facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate uel solitudine quam pecunijs acquisiuit. Si quis uerò mediator tam turpidus & ne-

phandis datis uel acceptis extiterit, siquidem clericus fuerit, à proprio gradu decidat: si uerò laicus aut monachus anathematizetur.

Peruenit ad sanctã synodum, quia de his qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum possessionum conductiones, & causas secularium negotiorum suscipiunt, & à sacris officijs se per desidiam separant, ad domos aũt seculariũ cõcurrũt & substãtiarũ eorũ gubernatiões auaritię causa suscipiũt. Decreuit igitur sancta & uniuersalis & magna synod⁹, neminẽ horũ deinceps, hoc est episcopum siue clericũ aut monachum conducere possessiones, aut misceri secularibus possessionibus posse nisi fortè qui legibus tutelas siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut ipsius ciuitatis episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, & orphanorum ac uiduarum quæ indefensa sunt, aut earum personarum maximè quæ ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. Si quis uerò trasngressus fuerit hæc præcepta, ecclesiasticæ subiacet correctioni.

Qui uerè & purè solitariam eligunt uitam, digni sunt conueniente honore. Quidam tamẽ monachorum habitu utentes indifferenter res ecclesiæ cũ policitis cõfundũt, per ciuitates incedũt, nec nõ & monasteria, sibi cõstitui curãt. Placuit igitur neminẽ aut ædificare aut cõstruere monasteria aut oratorij domũ, sine cõscientia ipsi⁹ ciuitatis episcopi. Eos uerò qui per singulas ciuitates seu, possessiones in monasterijs sunt, placet nobis episcopo subiectos esse debere, & quieti operã dare, atq; obseruare ieiunia & orationes, in locis in quibus semel se Deo uouerint, permanentes: & neq; communicare ecclesiasticas, neq; seculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria monasteria, nisi forte iubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius ciuitatis episcopo. Et neminem seruorum suscipi in monastẽrium, ut sit cùm eis monachus, nisi cum domini proprij licentia. Prætereuntem uerò hæc decreuimus extra communionem esse, ne nomen domini blasphemetur. Conuenit ergo ciuitatis episcopo, curam solicitudinemq; necessariã monasterijs exhibere.

Propter eos episcopos & clericos qui de ciuitate ad ciuitatẽ trãseũt, placuit definitiones datas à sanctis patribus habere propriã firmitatẽ.

Neminem absolute ordinari iubemus presbyterum neque diaconum, nec quemlibet in ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi manifestè in ecclesiæ suæ ciuitatis, siue possessionis, aut in martyrio, aut in monasterio, hic qui ordinatur, mereatur ordinationis publicæ uocabulũ. Eos autem qui absolute ordinãtur,

μήτοις λήμμασιν, καὶ ὅτῳ, εἰ μὲν κληρικὸς ἐν, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναζων, ἀναθεματιζέσθω.

3 Ηλθεν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, ὅτι τινὲς τῶν κλήρῳ κατειλεγμένων τινες, ὑπὲρ αἰσχροκερδείας, ἀποτελείων κτημάτων γίνονται μισθωταὶ, καὶ πράγματα κοσμικὰ ἐργολαβοῦσι, τὴν μὲν τοῦ θεοῦ λειτουργίας καταραθυμοῦντες, οὓς δὲ τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, ἐπ' ὀνόματος χαρισμάτων ἀνεχομένους ὑπὲρ φιλαργυρίαν· ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, μηδένα τῶν λοιπῶν, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικὸν, μὴ μοναζοντα, μὴ μισθοῦσθαι κτήματα, μὴ πράγματα ἐπιτάττειν ἑαυτῷ κοσμικῶς διοικήσειν. πλὴν εἰ μή τινα νόμου τολμῶν εἰσάγοιλίκων ἀπραγμόνων ἀδιβοωλίῳ, ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψει φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀπρονόητων, καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, διὰ τὸν φόβον τοῦ θεοῦ· εἰ δέ τις παραβαίνειν τὰ ὡρισμένα τοῦ λοιποῦ ἀδιχειρήσοι, ὑποκείσθω τοῖς κανόσι.

4 Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη μετέχοντες βίον, τῆς πολυπραγμοσύνης ἀπεσχοινισμένοι. ἐπεσκοτίσθησαν ὑπὸ μοναχικῷ κεχρωσμένοι πρόσχήματι, πρὸς ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσουσι πράγματα, πολλοῦ δεῖ διαφόρως τῶν τοῖς πόλεσι, τὰ μὲν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς σωτηρίαν ὠκοδομηκότες· ἐν οἷς μηδένα μὲν μισθοῦσθαι δικαιοῦμεν, μὴ δὲ σωτηρίαν μοναστήριον ἢ ἀγρὸν ἢ οἰκίαν τινὰ) οἶκον πραγματεύεσθαι τοῦ τῆς πόλεως ἀδικοῦντα· οὓς δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας, ὑποτεταχθαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεσθαι, τῇ προσευχῇ τῇ πρὸς θεὸν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ τοῖς τόποις ἀπεταγμένους προσκαρτεροῦντες, μήτε ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς πράγμασιν ἐπιπλέκεσθαι, μήτε πραγματεύεσθαι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἐπιτρεπομένους ἐξιέναι τῆς ἑαυτῶν μονῆς, εἰ μή τις ἄρα ἀδιάπτωτος διὰ χρείαν ἀναγκαίαν ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἀδιοικήτου. μηδένα δὲ προσλέγεσθαι τοῖς μοναστηρίοις πλέονα ἀδιάκριτον. τὸν δὲ πραγματευόμενον τὸν ἴδιον οἰκοδεσπότην. τὸν δὲ πραγματευόμενον τὸν ὅρον, ὡς εἴρηται, ἀποτελεῖν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοῦ μὲν ἐπισκόπου τῆς πόλεως, χρὴ τὴν δέησιν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων.

5 Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἀδιοικήτων ἢ κληρικῶν· ἔδοξε τοῖς πρὸ τούτων πατράσι κανόνας πρὸς τῶν ἁγίων πατέρων ἐκτεθῆναι τῷ ἰχνῷ.

Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι. μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι· εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ, ὁ χειροτονούμενος ἀδιακρίτως ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ ἁγίων χειροτονεῖσθαι

ὥσεσιν ἁγία σύνοδος ἄκυρον ἔχειν τὴν διαύτῳ χειροθεσίαν, καὶ μηδ' ἁμαρτωλύειν ἐνεργεῖν ἐφ' ὑβρει τοῦ χειροτονήσαντος.

decreuit sancta synodus uacuã habere manus impositionem, & nullum tale factum ualere ad iniuriam ipsius qui eos ordinauit.

7 Τοὺς ἅπαξ γὰρ κληρωτεταγμένους καὶ μοναστὰς, ὁρίζομεν μήτε ὠδὶ στρατείαν μήτε ὠδὶ ἀξίαν κοσμικὴν ὀρέγεσθαι. εἰ δέ τολμῶντας, καὶ μὴ μεταμελομένους ὥστε ὠδισρέψαι τῶν τοῦ θεοῦ προτέρων βουλῶν, ἀναθεματίζεσθαι.

7 Eos qui semel in clero taxati fuerint, siue in monasterio deputati, decreuimus neq; ad militiam neq; ad honores seculares uenire. Eos autem qui hoc ausi fuerint facere, & non eius rei pœnitere maluerint, ut ad hoc idem reuertantur, quòd ante obtentu Dei sibi proposuerunt, conuenit anathematizari.

8 Οἱ λαϊκοὶ τῶν παροικιῶν καὶ μοναστηρίων μαρτυρίων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπισκόπου, ἤτοι τῶν τοῦ ἁγίου πατέρων παραδοθέντων, καὶ μὴ ἐπὶ αὐθαιρεσίαν ἀφωριάτωσαν. καὶ μὴ ἐπὶ αὐθάδειαν ἀφωριάτωσαν τὴν ἰδίαν ἐπισκοπὴν· οἱ δὲ τολμῶντες αὐτρεπῆ τὴν διαύτωσιν ἐξαυτύπωσιν πάντοτε πρόπτωμα, καὶ μὴ ὑποτασσόμενοι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ· εἰ μὲν οὖν κληρικοὶ, τοῖς τῶν κανόνων ὑποκείσθωσαν ἐπιτιμίοις· εἰ δὲ μοναζοντες ἢ λαϊκοὶ, ἐστωσαν ἀκοινώνητοι.

8 Clerici in parochijs, aut monasterijs, aut martyrijs cõstituti, sub potestate sint eius qui in ea ciuitate est episcopus, secundum traditionem sanctorum Patrum, neq; per præsumptionem recedant à suo episcopo. Eos uerò qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocunque modo, uel si noluerint subiacere proprio episcopo, si quidem fuerint clerici, secundum personarũ ordinationem subiaceant condemnationibus canonũ. Si uerò monachi, seu laici fuerint, communione priuentur.

9 Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχοι, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ὠδὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ πρότερον τῷ καθ' ἑαυτὸν γυμνάζέτω πρὸς τὸν ἴδιον ἐπισκοπον, ἢ γοῦν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου πρὸς οὓς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθω· εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα ποιήσοι, κανονικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις· εἰ δὲ καὶ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχοι πρὸς τὸν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, πρὸς τὴν σύνοδον τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω· εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοῖ, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τοῦ βασιλεύσης Ῥωμαίων πόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω.

9 Si clericus aduersum clericum habet negotium, non relinquat suum episcopum, & ad seculariaiudicia non concurrat, sed prius negotium agitetur apud proprium episcopum: uel certè ex sententia episcopi, apud arbitros ex utraq; parte electos audiatur negotium. Si quis uerò contra hoc fecerit, canonum correctionibus subiaceat. Et si clericus aduersus suum uel alium episcopum babeat causam, apud audientiam synodi prouinciæ conqueratur. Si uerò contra ipsius prouinciæ metropolitanum episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergant ad ipsius diœcesis primates, aut certè ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, ut eorũ ibi negotium terminetur.

10 Μὴ ἐξεῖναι κληρικὸν ἐν δύο πόλεων κατ' αὐτὸν καταλέγεσθαι ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τε τὴν ἀρχὴν ἐχειροτονήθη, καὶ ἐν ᾗ προσέφυγε, ὡς μείζονι δόξῃ, διὰ δόξης λογικὴν ἐπιθυμίαν, οὗτος δὲ γε τοῦτο ποιοῦντας, ἀποκαθίσασθαι τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ ἐξ ἀρχῆς ἐχειροτονήθησαν, καὶ ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν· εἰ μὴ δι' ἀδικίας μετέστη ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, μηδὲν τοῖς προτέραις ἐκκλησίαις, ἤτοι τῷ τοῦ αὐτοῦ μαρτυρίῳ ἢ παροικίῳ ἢ ξενοδοχείῳ ἐπιτιμωνέιν πράγμασιν· οὓς δὲ γε τολμῶντας μετὰ τὸν ὅρον τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου, πράξειν τι τῶν ἀπηγορευμένων, ὥεσιν ἁγία σύνοδος, ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ.

10 Non liceat clericum in ecclesijs duarũ ciuitatum ordinari, in ea in qua ab initio ordinatus est, & in ea ad quam ut maiorem confugit, propter uanæ gloriæ desiderium, qui uerò hoc fecerit, eum indubitanter reuocari decet ad suam ecclesiam, in qua ab exordio ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis uerò iam translatus est ab una ecclesia in aliam, nihil habeat commune cum priori, siue sub ecclesia cõstitutus martirijs, siue in parochijs uel xenodochijs, aut eorum negotijs. Eos uerò qui ausi fuerint post ordinationem huius magnæ & uniuersalis synodi agere quæ prohibita sunt, statuit sancta synodus cadere de proprio gradu.

11 Πάντας οὖν πτωχοὺς καὶ δεομένους χωρὶς δοκιμασίας ὠδισολίοις ἤτοι εἰρηνικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις ὀφείλειν οἰκείωσθαι, καὶ μὴ συναλικοῖς, οὐδὲ τὰς συναλικὰς ὠδισολὰς προσήκειν τοῖς ἐπὶ τοῦ λήψεως μόνοις πρέπειν προσώποις.

11 Omnibus pauperibus & opis egentibus statuimus cum probatione dandas esse ad iter solum epistolas siue pacificas ecclesiasticas non autem commendatias literas, quoniam istę solummodo personis insignibus dandæ sunt.

Peruenit ad nos quòd quidam præter ecclesiasticas ordinationes, affectantes potentiam, per pragmaticum sacrum unam prouinciam in duas diuidant, & ex hoc inueniantur duo metropolitani episcopi in una eademq; prouincia esse. statuit ergo sancta synodus deinceps nihil tale attẽtari à quolibet episcopo. Eos uero qui tale aliquid tentauerint, cadere de proprio gradu. *

Extraneo clerico & lectori, extra suam ciuitatem sine commendatitijs literis proprij Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

Quoniam in quibusdam prouincijs concessum est psalmistis & lectoribus uxores ducere, constituit sancta synodus prorsus cuiquam ex his non licere alterius sectæ accipere uxorem. Si quis uerò præuenit, & habet iam de tali connubio filios, si fortè præuenerint eos iam apud hæreticos baptizari, debent eos offerre sanctæ ecclesiæ catholicę ut ibi communicent. Qui uerò adhuc baptizati, non sunt, omnimodo non posse eos in hæretica ecclesia baptizari, nec in matrimonio iungi hęretico, Iudęo uel Pagano, nisi fortè spoponderit se uenire ad orthodoxã fidem, dum coniungitur personæ orthodoxæ. Si quis uerò hanc definitionem sanctæ synodi præterierit, regularum condemnationibus subceat.

Diaconissam non debere ante annos 40. ordinari statuimus, & hoc cum diligente probatione. Si uerò ordinationem susceperit, & quan so cunque tempore obseruauerit ministerium, & postea se nuptijs tradiderit, iniuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit, cum eo qui in nuptijs illius conuenerit.

Si qua uirgo se dedicauerit Deo, similiter monachus, non licet eis nuptijs iungi. Si uerò inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. statuimus uerò posse eis fieri humanitatem si ita probauerit episcopus loci.

Per singulas ecclesias parochias rusticanas permanere immobiles apud eos qui eas tenent episcopos decreuimus, & maximè si eas sine uiolentia per triginta annos gubernauerunt. Si uerò intra triginta annos facta fuerit de his dubitatio, liceat eis qui se dixerint læsos, propterea mouere apud synodum prouinciæ certamẽ. Si quis uerò putauerit se à proprio episcopo uel metropolitano grauari apud primatẽ diœceseos, aut apud Cõstantinopolitanæ ciuitatis sedem agat negotium, sicut dictum est. Si uerò quælibet ciuitas per authoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum ciuilibus & publicis ordinationibus, etiam ecclesiarum parochianarum sequatur ordinatio.

12 ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὡς τινὲς παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν πρὸς φιλαρχίαν διωκήσεως, τὴν πραγματικῷ τρόπῳ μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι, ἐν τῇ αὐτῇ παρχίᾳ. ὥρισεν οὖν ἡ ἁγία σύνοδος, τὸ λοιπὸν μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι παρὰ ἀξίαν ποιεῖν. ἐπεὶ τὰ τοῦ ἀχειροτονήτου ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. ὅσοι δὲ ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης ἀπολαύειν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος, διλλὰ ὅλη σωζομένῳ τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν ὑπεικόντων δικαίων.

13

Ξένους κληρικοὺς ἀναγνώσεις μὴ ἐπιφερομένους ἐπιστολὰς συστατικὰς γραμματοφόρου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μηδὲ ὅλως μηδαμῶς λειτουργεῖν.

14 Ἐπειδὴ ἔνιοι ἐπαρχίαις συγκεχωρήκασι τοῖς ἀναγνώσαις καὶ ψάλταις γαμεῖν. ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, μὴ δεῖναί τινι αὐτῶν ἑτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν. ἂν δὲ ἤδη ἐκ τοιούτου γάμου παιδοποιήσαντες, εἰ μὲν ἐφθάσαν βαπτίσαι τὰ ἐξ αὐτῶν τέκνα παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς, προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωνίᾳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. μὴ βαπτίζοντάς δὲ, μὴ δυνάσθαι ἔτι βαπτίζειν αὐτὰ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς, μήτε μὴν συνάπτειν πρὸς γάμον αἱρετικῷ ἢ ἰουδαίῳ ἢ ἕλληνι. εἰ μὴ ἄρα ἐπαγγέλοιτο εἰς τὸν ὀρθόδοξον πίστιν, τὸ σωτήριον φῶς πρόσωπον τῷ ὀρθοδόξῳ. εἰ δέ τις τοῦτον τὸν ὅρον παραβαίνοι ἁγίας συνόδου, κανονικῷ ὑποκείσθω ἐπιτιμίῳ.

15

Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ τοῦτο μετὰ ἀκριβῆ δοκιμασίαν. ἡ δέ γε δεξαμένη τὴν χειροθεσίαν, καὶ χρόνον τινὰ παραμείνασα τῇ λειτουργίᾳ, ἑαυτὴν ἐπιδιδόναι γάμῳ, ὑβρίσασα τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, ἡ τοιαύτη ἀνάθεμα ὁριζέσθω μετὰ τοῦ αὐτῆς συναφθέντος.

16 Παρθένον ἀναθεῖναι ἑαυτὴν τῷ θεῷ, ὡσαύτως δὲ καὶ μονάζοντας, μὴ δεῖναι γάμῳ προσομιλεῖν. εἰ δέ γε ἐτολμήθη τοῦτο ποιοῦντες, ἐκβάλλεσθαι ἀκοινώνητοι. ὀφείλουσι δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντείαν ἐπ' αὐτοῖς φιλανθρωπίας, καὶ τὴν τόπου ἐπίσκοποι.

17 Τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας ἢ ἐγχωρίους, μήτε παραλύειν παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς θεοφιλέσι ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα εἰ τριάκοντα ἐτῶν χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες τυγχάνουσι. εἰ δὲ γένοιτο τῶν τριάκοντα ἐτῶν γραφή τις, ἢ γραφοίτω τόπου ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικῆσθαι πρὸς τοῦτον, κινεῖν παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικάζεσθαι, καθὰ προείρηται. εἰ δέ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις ἢ αὖθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ παροικιῶν, ἡ τάξις ἀκολουθείτω.

Τὸ φυσιωμοσίας ἢ φρατρίας ἔγκλημα, ἢ πα- 18
ρὰ θεῖ ἔξω νόμων παντὸς κεκώλυται, πολλῷ δὴ
μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγο-
ρεύειν πρόσηκεν· εἴ τινες οὖν κλῆρικοὶ ἢ μονάζοντες
εὑρεθεῖεν, ἢ συωμοσμένοι ἢ φρατριάζοντες, ἢ κα-
θαιρέσεις συρράττοντες τῶν ἐπισκόποις ἢ συγκλήτοις,
ἐπιπεσεῖσθαι πάντως τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

Coniurationum & conspirationum crimen (quod apud Græcos dicitur phratria) publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi, hoc multo magis in sancta Dei ecclesia (ne fiat) conuenit abdicari. Si qui uerò clerici uel monachi inuenti fuerint coniuratores aut cõspiratores, aut phratrias uel factiones cõponentes aliquas suis episcopis aut alijs clericis omnino cadant de proprio gradu.

Ἦλθεν εἰς ἡμετέρας ἀκοὰς, ὡς γίνεται τὰς ἐπαρχίας 19
ἀκανονίσμωτα σώζοιτο τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων ὁ γί-
νοντα, καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τοῦ διορθώ-
σεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων· ὅρισε
συνοδικῶς ἡ ἁγία σύνοδος ἐν τοῖς τῶν ἁγίων πατέ-
ρων κανόσι, ἵνα τοῦ γινομένου τῶν κατὰ ἐπαρχίαν ἐπισκόπων
καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν οἱ ἁγιώτατοι ἐπίσκοποι συνέρχωνται,
ἵνα οἱ μητροπολίτου ἐπισκόπου δοκιμάσαντος, καὶ διορθω-
θῶσιν ἅπαντα τὰ ἀνακύπτοντα· οἱ δὲ μὴ σωφρονοῦν-
τες ἁγιώτατοι ἐπίσκοποι ἐνοχλῶσι τοῖς ἑαυτῶν πόλεσι,
καὶ τῶν ἀγροικιῶν διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλεύθερους,
ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι.

Peruenit ad nostras aures quod in prouincijs constituta episcoporum concilia minimè celebrentur, hoc ex eo probatur quod multæ quæ correctione opus habent ecclesiasticę res negligantur. Statuit ergo hæc sancta synodus secundum regulas patrum bis in anno in unum conuenire per singulas prouincias episcopos eo loco quem Metropolitanus cõstituerit, ubi singulis quę emerserint, corrigantur. Qui uerò nolue rint conuenire episcopi constituti in suis ciuitatibus, & hoc maximè cum sui corporis sanitate sint consistentes, cum etiã ab omnibus alijs urgentibus necessitatibus & inexcusabilibus negotijs sint liberi, eos fraternè corripiendos esse.

Κληρικοὺς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, καθὼς ἤ- 20
δη ὡρίσαμεν, μὴ ἐξεῖναι ἄλλης πόλεως τὰ πρέποντα
ἐκκλησίαν· ἀλλὰ στέργειν ἐκείνῃ τῇ λειτουργεῖν ἐξ
ἀρχῆς ἠξιώθησαν· ἐκτὸς ἐκείνων, εἰ τινὲς ἀφεῖσαν
τὰς ἰδίας παροικίας ἀπὸ ἀνάγκης, εἰς ἄλλην ἐκ-
κλησίαν μετῆλθον. εἰ δέ τις ἐπισκόπου μετὰ τὸν
ὅρον τοῦτον, ἄλλου ἐπισκόπου προσκοντα δέξοιτο
κλῆρον, ἐπέσχον ἀκοινώνητον εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα
τὸν μεξάμενον, ἕως ἂν ὁ μεταστὰς κλῆρικὸς, εἰς τὴν
ἰδίαν ἐπανέλθοι ἐκκλησίαν.

Clericos in singulis ecclesijs constitutos, sicut iam definiuimus, non liceat in alterius ciuitatis ecclesijs ordinari, sed quiescãt in ea in qua ab initio ministrare meruerũt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex necessitate ad alias ecclesias migrauerunt. Si uerò aliquis episcopus post definitionem istam, ad alium episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sanctæ synodo, & hunc qui susceperit, & eum qui susceptus est tadiu excommunicatos manere, quoad ipse clericus ad propriam reuertatur ecclesiam.

Κληρικοὺς ἢ λαϊκοὺς κατηγοροῦντας ἐπισκόπων 21
ἁπλῶς καὶ ἀδοκιμάστως, μὴ προσδιέ-
χεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθείη
αὐτῶν ἡ ὑπόληψις.

Clericos aut laicos qui passim accusant & sine probatione, episcopos aut clericos, ad accusationẽ non recipiendos decreuimus, nisi prius discutiatur eorum existimationis opinio.

Μὴ ἐξεῖναι κληρικοὺς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐ- 22
πισκόπου διαρπάζειν τὰ διαφέροντα αὐτῷ πρά-
γματα, καθὼς καὶ τοῖς παλαιοῖς κανόσιν ἀπηγόρευ-
ται· ἢ οὖν τοῦτο ποιοῦντας λυσθῆναι εἰς τοὺς ἰ-
δίους βαθμούς.

Non liceat clericis post mortem episcopi sui rapere res pertinentes ad eum, sicuti præcedentibus regulis constitutum habetur. Si uerò hæc fecerint, periclitari se nouerint de proprio gradu.

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί 23
τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι παρὰ
τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔνιοι δέ ὅτι καὶ ἀκοινώνητοι ὑφ' ὁ-
μοῦ ἐγένοντο παρ' αὐτοῦ καταλαμβάνοντες τὴν βασι-
λεύουσαν πόλιν, τὴν πολὺν ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες καὶ θορυβοῦντες
τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατάστασιν, ἀναστρέφουσί τε οἴ-
κους ἀνδρῶν· ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοι-
οῦτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὴ πρότερον διὰ τὸ ἐκκλίνειν τὴν
κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν τῶν τοῦ
θρόνου τῆς βασιλευούσης πόλεως, εἰ δέ τις αὖ τοὺς

Peruenit ad nostras aures quod quidam monachi nihil habentes sibi iniunctũ à proprio episcopo, interdum uero etiam illi qui ab eo fuerant excommunicati, ueniunt ad ciuitatem Cõstantinopolitanam & in ea aliquandiu manent, ac turbas & tumultus tranquillitati ecclesiasticæ inferunt, & diuersorum domos corrumpũt. Statuit igitur sancta synodus hos primùm per defensorẽ sanctæ Cõstantinopolitanæ ecclesiæ cõmoneri, ut regia urbe exeat. quòd si in eisdẽ

rebus

rebus impudenter perseuerauerint, tum etiam inuiti per eundem defensorem eijciantur, & ad propria loca redeant.

Quæ semel sunt dedicata monasteria Consilio Episcoporum, maneant perpetuò monasteria, & res quæ ad ea pertinent, monasterijs reseruari oportet, nec posse ea ultra fieri secularia habitacula. Qui uerò permiserint hoc fieri, subiaceant ijs condẽnationibus quæ per canones constitutæ sunt.

Quoniam quidam metropolitanorum (sicut ad eos perlatum est) negligunt greges sibi creditos, & differunt ordinationes facere episcoporum, placuit sanctæ synodo intra tres menses fieri ordinationes episcoporum, nisi fortè inexcusabilis necessitas coegerit ordinationis tempus amplius protelari. Si autem quis hoc non obseruauerit, ipsum debere ecclesiasticæ condemnationi subiacere. Redditus uerò eiusdem uiduatæ ecclesiæ integros reseruari apud œconomum eiusdem ecclesię censemus.

Quia in quibusdam ecclesijs (ut rumore comperimus) episcopi præter œconomos facultates ecclesiæ tractant, placuit omnem ecclesiam habentem episcopum habere œconomum de clero proprio ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, & ex hoc eueniat dispergi eiusdem res ecclesiæ, & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si uerò quis non obseruauerit hoc, diuinis subiacet regulis.

Eos qui sibi rapiunt uxores, uel eos qui eis auxilium præstiterint, statuit sancta synodus, si quidem clerici fuerint, decidere à proprio gradu. Si uerò laici fuerint, anathematizentur.

Decretum eiusdem sanstissimæ synodi factũ de dignitate sedis sanctæ Constantinopolitanæ ecclesiæ.

Nos ubique insistentes Sanctorũ Patrum definitionibus, deo dilectorũ episcoporum qui sub piæ memoriæ rege magno Theodosio in regia urbe Constantinopoli noua Roma conuenerunt, eadem sentimus, definimus & decernimus de dignitate sanctæ Constantinopolitanæ ecclesiæ nouæ Romæ. Etenim sedi ueteris Romæ Patres meritò primatum dederunt, propterea quod ea urbs imperium tenebat. Eundem quoq; scopum habentes centum & quinquaginta Dei amantes episcopi, eandem dignitatem tribuerunt sedi nouæ Romæ, cum ratione iudicantes urbem imperio & senatu honoratam pari dignitate frui cum uetere regia Roma, & in ecclesiasticis rebus æque ut illam magnificari, cum secunda ab illa existat. Itaque Ponticę Asianæ & Thracicæ dioeceseos metro

πράγμασιν ὑπομένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

24 τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια, κατὰ γνώμην ἐπισκόπου, μένειν εἰς τὸν διηνεκὲς μοναστήρια καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι τοῦ μοναστηρίου, καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι ταῦτα κοσμικὰ καταγώγια. τοὺς δὲ συγχωροῦντας τοῦτο γίνεσθαι, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίοις.

Ἐπειδή περ τινες τῶν μητροπολιτῶν, ὡς περιηχήθημεν, ἀμελοῦσι τῶν ἐγκεχειρισμένων αὐτοῖς ποιμνίων, καὶ ἀναβάλλοντα τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων. ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐντὸς τριῶν μηνῶν γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, εἰ μή ποτε ἄρα ἀπραίτητος ἀνάγκη παρασκεύασοι, ὑπεταθήναι τὸν τῆς ἀναβολῆς χρόνον. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτῷ ἐκκλησιαστικῷ ὑπεύθυνον. τῆς μέντοι πρόσοδον τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας σῶαν παρὰ τῷ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττεσθαι.

Ἐπειδὴ ἐν τισιν ἐκκλησίαις, ὡς περιεχήθημεν, δίχα οἰκονόμων οἱ ἐπίσκοποι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χειρίζουσι πράγματα, ἔδοξεν πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἔχουσαν καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου, οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ὑπεύθυνον. ὥστε μὴ ἀμάρτυρον διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι τὰ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν τοῖς θείοις κανόσιν.

τοὺς ἁρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας ἢ συναιρουμένους τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. εἰ δὲ λαϊκοὶ ἀναθεματίζεσθαι.

ΨΗΦΟΣ τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου, ἐκφωνηθεῖσα χάριν τῶν πρεσβείων τοῦ θρόνου τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας κωνσταντινουπόλεως.

ΠΑΝΤΑΧΟΥ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι καὶ τῶν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι κωνσταντινουπόλει νέᾳ ῥώμῃ, γνωρίζοντες τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης. καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τῆς πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀλαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν.

καὶ

politæ ſoli, ac præterea harum dioeceſium epiſcopi inter barbaros agentes, deſignentur à ſede ſanctæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ. Vide licet ut ſinguli metropolitæ dictarũ dioeceſiũ cum eiuſdem prouinciæ epiſcopis deſignent epiſcopos in prouincijs, quemadmodũ ſanctis canonibus præcipitur. Metropolitæ uerò dictarum dioeceſium decernantur, quemadmodũ diximus, à Conſtantinopolitano epiſcopo factis ſecundum cõſuetudinem ſuffragijs conſentientibus & adipſum relatis.

Ex actis eiuſdẽ ſanctę ſynodi, de Photio & Euſtathio Tyri epiſcopis.

Magnificentiſsimi & illuſtriſsimi principes dixerunt.

De epiſcopis ordinatis à reuerẽdiſsimo Photio epiſcopo quos poſtea reuerendiſsimus epiſcopus Euſtathius remouit, & presbyteros eſſe iuſsit quidnam uidetur ſanctæ ſynodo?

Paſchaſinus & Lucẽtius reuerendiſsimi epiſcopi, & Bonifatius presbyter legati Romanæ eccleſiæ dixerunt.

Epiſcopum in presbyteri gradum referre ſacrilegium eſt. Si uerò iuſta cauſa eſt ob quam epiſcopatu moueatur, tum eum ne presbyteri quidem locũm tenere oportet. Qui uerò abſque crimine aliquo ſua dignitate moti ſunt, ad epiſcopalem dignitatem reuertantur.

Anatolius reuerendiſsimus Conſtantinopolitanus archiepiſcopus dixit.

Hi qui dicuntur ab epiſcopali dignitate peruenisſe in presbyterorum ordinem, ſi iuſtis de cauſis damnati ſunt, merito neque presbyteri honore digni erunt: ſi autem ſine aliqua iuſta cauſa in inferiorem gradum depreſsi ſunt, iuſti ſunt, ſi innocentes apparuerint, ut epiſcopatus dignitatem & ſacerdotem recipiant.

Omnes reuerendiſsimi epiſcopi clamarunt.

Iuſtum eſt iudicium patrũ. Omnes idem dicimus. Patres iuſtè decreuerũt. Calculus archiepiſcoporum uincito.

Magnificentiſsimi & illuſtriſsimi principes dixerunt.

Quæ ſanctæ ſynodo placẽt in omne tempus firma conſeruantur.

Eiuſdem ſanctæ ſynodi ex quarta actione caput in quo de epiſcopis Aegyptiacis conſideratur.

Magnificentiſsimi & illuſtriſsimi principes ac ampliſsimus Senatus, dixerunt.

Quoniam reuerendiſsimi epiſcopi Aegyptij

subscribere epistolæ sanctissimi archiepiscopi Leonis dissuaserunt, non ut cum catholica fide pugnarent, sed dicentes hanc esse consuetudinem Aegiptia cæ dioeceseos, ut absque sententia & informatione archiepiscopi nihil faciant huiusmodi, & orant ut remissio illis detur, usq; ad designationem futuri Alexandrinæ urbis episcopi. Visum est nobis rationi consentaneum esse ut ipsis eodem habitu modo in urbe regia permanentibus remissio detur, quousque Alexandrinæ urbis episcopus electus fuerit.

Paschasinus reuerendissimus episcopus legatus apostolicæ Romanæ sedis dixit.

Si uestra potestas præcipit & iubet illis aliquam humanitatem præbere fideiubeant se hanc urbem non egressuros priusquam Alexandrina urbs episcopum accipiat.

Magnificentissimi & illustrissimi principes & amplissimus Senatus dixerunt. Sanctissimi Paschasini decretum firmum esto. Ideoq; in proprio habitu maneant reuerendissimi episcopi Aegyptij, uel fideuibeant, si hoc fieri ab ipsis potest, uel iuramento fidem faciant se expectaturos designationem futuri Alexandrini episcopi.

ἐχώς μαχόμενοι τῇ καθολικῇ πίστει, ὑπογράψαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἀρχιεπισκόπῳ λεγεντῶνι τῷ παρόντι ἀνέβαλοντο, ἀλλὰ φάσκοντες ἔθος εἶναι ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ διοικήσει πρὸ γνώμης καὶ ἀπανπωσιμ τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν ποιεῖσθαι. καὶ ἀξιοῦσιν φιλοθωπίαι αὐτοῖς ἄχρι τῆς χειροτονίας τοῦ ἐσομένου τῆς ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀπιέναι. δύλογον ἡμῖν ἐφάνη τὴν φιλάνθρωπιαν, ὥστε αὐτοῖς μένουσιν ἐν τῇ ὁμοίᾳ σχήματος ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει, μὴ δοθῆναι πρεσβευθῆναι, ἕως ἂν τὴν χειροτονηθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως.

Πασχασῖνος ὁ δυλαβέστατος ἐπίσκοπος τῆς ἀποστολικῆς θρόνου ῥώμης εἶπεν.

Εἰ προστάττει ἡ ὑμετέρα θεοσέβεια, καὶ κελεύεται τῷ ἁγιωτάτῃ τῆς ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπῳ φιλανθρωπίας ἐπιδεῖξαι, ἐγγύας δότωσαν, ὅτι οὐκ ἐξέρχονται τοῦτης τῆς πόλεως, ἕως ἂν ἡ ἀλεξανδρέων πόλις ἐπίσκοπον λάβητε.

Οἱ μεγαλοπρεπέστατοι καὶ φιλοσέβαστοι ἄρχοντες, καὶ ἡ σύνκλητος εἶπεν· ἡ τοῦ ὁσιωτάτου πασχασίνου ψῆφος, βεβαία ἔστω. ὅθεν μένοντες ἐν τοῦ οἰκείου σχήματος οἱ δυλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῆς αἰγυπτίων, ἢ ἐγγύας πρὸ ἐξόδου, εἰ δύνανται παρ' αὐτῶν λαμβάνειν, ἢ ὁμωμοσίας κατὰ πίστιν ὀφείλουσιν, ἀναμένοντας τὴν χειροτονίαν τοῦ ἐσομένου ἐπισκόπου τῆς ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως.

KANONEΣ TΩN EN ΣAP=

ΔΙΚΗ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΝ· ΓΑΤΡΩΝ·

CANONES SANCTORVM

ET BEATORVM PATRVM QVI SARdicæ conuenerunt.

SAncta Synodus Sardicæ congregata ex diuersis prouincijs, ea quę hìc subiecta sunt definiunt.

Osius episcopus Cordubensis dixit: Non minus mala consuetudo, quùm pernicioſa corruptela, funditus eradicanda est, ne cui episcopo liceat de ciuitate parua, ad aliam trãsire ciuitatem. Manifesta est enim eã qua hoc facere tentat. Nullus enim unquã inuẽtus est episcop. qui de maiori ciuitate, ad minorè trãsire studeret. Vnde apparet auaritiæ ardore eos inflammari, & potius ambitioni ſeruire, ut dominationẽ maiorẽ habere uideãt.

ΑΓΙΑ σύνοδος ἡ ἐν Σαρδικῇ, συγκροτηθεῖσα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ὥρισεν τὰ ὑποτεταγμένα.

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδύβης εἶπεν· ὁ φθόρος ἡ φαύλη συνήθεια, ὅσον βλαβερωτάτη ἐν πραγμάτων διαφθορᾷ, ἐξαιρεθῆναι τὴν θεμελίων δεῖ ἐκείνων, ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξῇ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς, εἰς ἑτέραν πόλιν μεθίσασθαι· ἡ γὰρ αἰτίας ταύτης πρόφασις φανερά, ὅτι ἐν τούτοις πράγμασιν ἀδιχειρίστῳ. ὁθεὶς γὰρ τοιαῦτα ἐπιχειρεῖ εὑρεθῆναι ἐπισκόπων θεδιώκται, ὃς ἀπὸ μείζονος πόλεως εἰς ἐλαχιστοτέραν πόλιν μεταδίασῃ μεταβαίνων· ὅθεν σπουδὴν δεῖ παντὸς πλεονεξίας τρόπου ἐκκαίεσθαι τοὺς πιστούς· ἐν μᾶλλον τὴν ἀπὸ μείζονος διαδύμης, ὅπως ἐξουσίαν δοκοῦσιν μείζονα κτήσθαι.

πῆσθαι· εἰ πᾶσι φίλον οὕτω ἀρέσκει, ὥστε τὴν δικαιότητα αὐστηρότερον ἐκλιμβάνεσθαι. ἡγοῦμαι μὴν καὶ λαϊκῶν ἔχειν οὕτος χρῆσθαι κοινωνίαν

Si igitur hoc placet, huiusmodi pernicies sæuius, & austerius uindicetur. Existimo enim nec cum laicis istis habendam esse communionem.

2 Οσιος ἐπίσκοπος ἔφη· εἰ καὶ τις τοιοῦτος εὑρεθείη σκαιὸς ἢ πλημμελὴς, ὡς πρὸς τῶν πιστῶν δικαίαν φέρειν παραίτησιν δοκεῖν βεβαιοῦσθαι ἀπὸ τοῦ πλήθους, ἐὰν μὴ κεκομίσθαι γράμματα· δῆλον ὅτι, ὀλίγους τινὰς δεδωκέναι μισθῷ καὶ διαφθαρέντας τῇ ἐκκλησίᾳ σκιάζειν, ὡς δῆθεν ἐρωτῶντας μὴ αὐτὸν ἔχειν ἐπίσκοπον· καθάπαξ τὰς ῥᾳδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας, κολάσεως εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μήτε τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας· εἰ δοκεῖ καὶ ὑμῖν ταύτῃ, ἀποκρίνασθε. ἀπεκρίναντο· τὰ λεχθέντα ἥρεσεν

2 Osius Episcopus dixit: etiamsi talis aliquis extiterit furens, aut temerarius, ut fortasis talem excusationem afferens assereret se à populis literas accipere. Manifestũ est potuisse paucos aliquot premio & mercede corrumpi (eos qui synceram fidem non habent) ut clamarent in ecclesia, & ipsum petere uiderentur episcopũ. Omnino igitur has fraudes, & artes puniendas esse arbitror: ita ut nec laicam in fine cómunionem talis accipiat. Si itaq; omnibus placet hæc sententia, statuite. Responderunt: Dicta placent.

3 Οσιος ἐπίσκοπος ἔφη· Καὶ τοῦτο προσθεῖναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἀδικούμενον ἀπὸ ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνοι, εἰ μή τις παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἑαυτοῦ πληθείη· ἵνα μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τὰς φιλαγάπους ἀποκλείειν πύλας. μὴ οὖν δὲ ὡσαύτως πονηρόν, ὥστε ἐάν τινι ἐπαρχίᾳ ἀδικούμενον ὑπὸ τοῦ ἀντικρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ σωφρονοῦντα πρᾶγμα φαίνῃ, μηδεμίαν ἑτέρου ἐκ τούτων ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας ἀδικουμένους αὐτῶν γνώμονας ἀδικαλεῖσθαι· εἰ δέ τις ἀδικούμενον ἀπὸ τινι πράγματι δόξει καταλείπεσθαι, μὴ ἐπιλαμβάνεσθαι ἑαυτοῦ μὴ σαθρὸν ἀλλὰ καλὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ αὖθις ἡ λείσις αὐτοῦ· εἰ δοκεῖ ὑμῖν, τῇ ἁγίᾳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τοῦ ἀρχόντου τῶν μήλων ἡμῶν σωμένῃ, μὴ γραφῆναι, πρὸς τούτῳ τῷ μεγάλῳ ἡμῶν σωμένῃ, τῷ ἀγαθῷ Ἰουλίῳ τῷ ἀδικούμενῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἀδικούμενον, εἰ δόξει αὐτῷ ἀναθεωρεῖσθαι τὴν δικασίαν, καὶ ἀδικαλεῖσθαι αὐτὸς ἥξειν. εἰ δὲ μὴ συνδοκῇ δικάσαι τοιοῦτον ἐπίσκοπον τὸ πρᾶγμα, ὡς πάλιν δίκαιος κρίνειν τὰ ἀποφασθέντα μὴ ἀναλύεσθαι. τὰ δὲ ὄντα, βέβαια τυγχάνειν.

3 Osius episcopus dixit: Illud quoque necessariò adijciendum est, ut ne quis episcopus de sua prouincia ad aliam prouinciã, in qua sunt episcopi, transeat, nisi à fratribus suis inuitatus: ne uideamur ianuam claudere charitatis. Hoc autem sic prospiciẽdum, ut si in aliqua prouincia aliquis episcopus contra fratrem suum litẽ habuerit, neuter horum ex alia prouincia aduocet episcopum arbitrũ. Quod si aliquis episcopus damnatus fuerit in aliqua causa, & putat se non putrem, sed bonã habere causam, ut iterum iudicium renouetur, si uobis placet charitate Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his qui eam examinarunt, Iulio Romano episcopo, ut per uicinos eius prouinciæ episcopos si iudicauerit renouandum esse iudicium renouetur, & det iudices. Si autem probauerit talem causam esse, ut non refricentur eaq; semel acta sunt. Quæ decreuerit confirmata erunt.

4 Γαυδεντίου ἐπίσκοπος ἔφη· εἰ δοκεῖ ἀναγκαῖον, προσθεῖναι ταύτῃ τῇ ἀποφάσει, τοσοῦτον ἀγαθὸς εἰλικρινοῦς πλήρη ἰσχυρισμὸν, ὥστε ἑαυτὸν ἐπίσκοπον καθαιρεθῆναι τῇ κρίσει τούτων τῶν ἐπισκόπων τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ τυγχανόντων, μὴ φάσκειν παλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μὴ πρότερον εἰς τὸν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον χειροτονεῖσθαι, ἕως μὴ ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος ἐπιγνοὺς περὶ τοῦ τοιούτου ἐξενέγκῃ.

4 Gaudentius episcopus dixit: Addendum, si uidetur necessarium, huic sententiæ quam plenam sanctitate protulisti, ut si quis episcopus depositus fuerit eorum episcoporum iudicio qui in uicinis locis cómorantur, & proclamauerit agendum sibi negotium in urbe Roma, alter episcopus in eius cathedra non prius ordinetur, quàm causa fuerit in iudicio episcopi Romani determinata.

5 Οσιος ἐπίσκοπος ἔφη· ἤρεσεν, ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος κατηγορηθείη, καὶ συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς γνοείας τῆς αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ αὐτὸν ἀποκινήσωσιν· καὶ ὥσπερ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, καὶ βουληθείη αὐτὸν ἀκοῦσαι, δίκαιον

5 Osius episcopus dixit: Placuit, ut si quis episcopus accusatus fuerit, et iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint: si appellauerit qui deiectus est, & confugerit ad episcopum Romanæ ecclesiæ & uoluerit se audiri, si iustum putauerit ut re-

nouetur iudicium, uel discussionis examé, scribere his episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia sunt, ut ipsi diligenter omnino requirant, & iuxta fidē ueritatis definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua mouerit episcopum Romanum, ut è latere suo presbyterum mittat erit in potestate sui episcopi quid uelit, & quid æstimet. Et si decreuerit mittēdos esse qui presentes cum episcopis iudicent, habentes eius authoritatē à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si uerò crediderit episcopos sufficere ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio indicauerit. Responderūt episcopi: placet.

τε εἶναι νομίσῃ ἀναυεώσασθαι αὐτοῦ τὴν δέκτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ μελῶς, καὶ μετὰ ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσιν, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος δέξεν ἔγκωσι. Εἰ δέ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καὶ τῇ δεήσει τῇ ἑαυτοῦ τὸν ῥωμαίων ἐπίσκοπον κρίνειν δόξῃ, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστείλοι. ἵνα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ καὶ ὁρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι οὗς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντείαν τούτου παρ' οὗ ἀπεστάλησαν· καὶ οὗτος θετέον· εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν, καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου ποιήσει, ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ. Απεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

Osius episcopus dixit: Si contingerit in una prouincia in qua plurimi fuerint episcopi unum remanere episcopum, ille uerò negligentia quadam noluerit couuenire, & consentire in ordine episcoporum, & populi cōuenerint, & quærant fieri ordinem inquerente ab illis episcopo: Episcopus qui remansit debet prius monere per literas antistitis qui in ea prouincia commoratur (metropolitanum inquam episcopum) & ostendere quod populi petant sibi rectorem, & hoc iustum arbitror, ut & ipse ueniat, & cum ipso ordinet episcopum. Quod si conuentus literis tacuerit & dissimulauerit, nihilq; rescripserit, satisfaciēdum esse populis. Vocandi etiam sunt ex uicina prouincia episcopi ut ordinent metropolitanum episcopū. Licentia uerò danda non est ordinandi episcopum aut aliquo in uico, aut in modica ciuitate, cui sufficit unus presbyter: quia non est necesse ibi episcopum fieri, ne uilescat nomē episcopi, & authoritas. Sed illi ex alia prouincia (ut iusserunt) episcopi in eis ciuitatibus constituere debēt episcopos, quæ antea episcopos habuerunt. At si qua talis, aut tam populosa est ciuitas quæ meretur habere episcopū, habeat, si hoc omnibus placet. Synodus respondit, Placet.

6 Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίγνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου· χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐν ἀπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ οὗτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένητο, μήτε μὴν ἀντιγράφοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γενέσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ οὗς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· μὴ δεῖναι δὲ ἁπλῶς καθιστᾶν ἐπίσκοπον κώμῃ τινὶ ἢ βραχείᾳ πόλει, ἢ τινι καὶ εἷς μόνος πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ· οὐκ ἀναγκαῖον γὰρ ἐπισκόπους ἐκεῖσε καθίστασθαι, ἵνα μὴ κατευτελίζηται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα καὶ ἡ αὐθεντεία· ἀλλ' οἱ τῆς ἐπαρχίας, ὡς πρόειπον, ἐπίσκοποι ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν καθιστᾶν ἐπισκόπους ὀφείλουσιν, ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον γεγονότες ἐπίσκοποι· εἰ δὲ εὑρίσκοιτο οὕτως πληθύνουσά τις ἐν πολλῷ ἀριθμῷ λαοῦ πόλις, ὡς ἀξίαν αὐτῆς καὶ ἐπισκοπῆς νομίζεσθαι, λαμβανέτω, εἰ πᾶσιν ἀρέσκει οὗτος. Απεκρίναντο πάντες, Αρέσκει.

Osius episcopus dixit: Importunitates nostræ, & nimia frequentia & iustæ petitiones fecerūt ut nos nō tātam haberemns uel gratiā uel fiduciā, quantā habere debem9. Multi enim episcopi non cessant ad comitatum ire, & maximè Aphri, qui (sicuti cognouimus) sanctissimi fratris & coepiscopi nostri grati salu-

7 Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἡ ἀκαιρία ἡμῶν, καὶ ἡ πολλὴ συνέχεια, καὶ αἱ ἄδικοι ἀξιώσεις, πεποιήκασιν ἡμᾶς μὴ τοσαύτην ἔχειν χάριν καὶ παῤῥησίαν, ὅσην ὀφείλομεν κεκτῆσθαι. πολλοὶ γὰρ τῶν ἐπισκόπων οὐ διαλείπουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον παραγενόμενοι. καὶ μάλιστα οἱ ἄφροι· οἵτινες, καθὼς ἐγνώμεν, παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπου

πο γράτο τὰς σωτηριώδεις συμβολὰς ὁ πρᾶσσ-
χοντι, ἀλλὰ καταφρονῶσιν ὅτως ὡς ἵνα αὖθρω-
πον εἰς τὸ στρατόπεδον, πλείσας καὶ διαφόρους καὶ
μὴ δικαιωμένας ἀφελῆσαι τὰς ἐκκλησίας δεήσεις
διαπομίζειν, καὶ μὴ, ὡς ὀφείλει γίνεσθαι καὶ ὡς πο
σάκις ὄδη, τοῖς ὠγίοις καὶ τοῖς λαϊκοῖς ἢ ταῖς χή-
μαις συναίρεσθαι καὶ ὠφελεῖν, ἀλλὰ κοσμικὰ
ἀξιώματα καὶ πραξεις πρὸς αὐτὸν τίνων
ἐσκαύτης, ἢν θαυμὸν ὀκ αὐδυσκανδάλο πο-
νηρὸν καὶ καταγνώσεως προξενεῖ· πρεπωδέστε-
ρον δὲ εἶν νόμιζε ἐπίσκοπον τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν
πρέχειν ἐκείνω, ὅστις αὖ ὑπό τινος βιάζηται, ἢ εἴ
τις τὴν χηρὰν ἀδικοῖτο, ἢ αὖ πάλιν ὀρφανός τις ἀπ
στερῖτο τῶν αὐτῷ προσηκόντων, εἰ πρ ἄρα καὶ τοῦ-
τα τὰ ὀνόματα δικαίαν ἔχειν τὴν ἀξίωσιν· εἰ τίνων,
ἀγαπητοί ἀδελφοὶ, πᾶσιν ὕμιν δοκεῖ, ὑπεκίνατο
μὴ γὰρ ἐπίσκοπον χρῆναι εἰς τὸ στρατόπεδον πα
ραγίνεσθαι παρεκτὸς τούτων, ὅς αὖ ὁ δυσεβέστατος
βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασιν μεταβαλ-
λοίτο· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει τινὰς δικη-
σθεισμένους καταφυγεῖν τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν
ἑαυτῶν ἁμαρτήματα εἰς προθυσισμὸν ἢ νῆσον κα-
τακαδικάζοντας, ἀπ' αὖ πάλιν διαλιποῦσι τοῦ ἀπ
φάσει ἐκδεδομένης τοῖς τοιούτοις, μὴ ἀργητέαν εἶν
τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ χωρὶς μελλησμοῦ καὶ αὐδενὸς δι
σπαζοῖς τοιούτοις αἰτεῖσθαι συγχώρησιν. εἰ τίνων
καὶ ὕμιν ἀρέσκει, σύμψηφοι γίνεσθε ἅπαντες. ἀ-
πεκείναντο ἅπαντες· ὁρίζεσθω καὶ οὕτω.

Ὁσίου ἐπισκόπου εἶπεν· Καὶ οὗτο ἡ ἀγχίνοια ὑ-
μῶν κεινάτω, ἵν' ἐπειδὴ ἔδοξεν διὰ τὸ μὴ πίπτειν
τὸν κατάγνωσίν τινα τῶν ὑπισκόπων ἀφικνεῖσθαι
εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴ τινες αὐτῶν τοιαύτας ἔχοιεν
αἰτήσεις, ὧν ἐπαινῶ ἐπεμνήσθημεν, διὰ ἰδίου διακό-
νου ἐκπέμπειν· οὕτω γὰρ ὑπηρέτου τὸ πρόσωπον ὀκ
ἐπιφθονον τυγχάνειν, καὶ τὰ προσκεχειρισμένα βᾶ
ον κομιδῆ ταχέως διανύσειν. ἀπεκρίναντο πάντες.
καὶ οὕτω ὁρίζεσθω.

Ὁσίου ἐπισκόπου εἶπεν· καὶ τοῦτο ἀκόλουθον
μένον εἶν, ἵνα τις ἐπαρχίας ἐπισκόποις
πᾶσι ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἑαυτοῦ ἐκπεμ-
ποιεν δεήσεις, ὁ τὴν μείζονι τυγχάνων πόλει, τοῦ-
τέστι, τὴν μητροπόλει, αὐτὸς καὶ τὸν διάκονον αὐτοῦ
καὶ τὰς δεήσεις ἀποστέλλοι, πρὸς ἔχων αὐτῷ συστα-
τικὰς ἐπιστολὰς, γράφων δηλονότι τὴν ἀκόλουθίαν
καὶ πᾶσι τοῦ ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν,
ὅσοι τινες τὴν ἐκείνῳ τῷ ἐπαρχίῳ τὴν τόποις ἢ τὴν ταῖς
πόλεσιν διάγοιεν τὴν ὧν ὁ δυσεβέστατος βασιλεὺς
τὰ δημόσια πράγματα διακυβερνᾷ· εἰ δέ ἔχοι τις
τῶν ὑπισκόπων φίλους τὴν τῇ αὐλῇ τοῦ παλατίου
βούλοιτο πρί τινος, ὅπερ πρεπωδέστερον ἔη, ἀξιῶ-
σαι, μὴ κωλύοιτο διὰ τοῦ ἑαυτοῦ διακόνου καὶ ἀχιώ-
σαι καὶ τὴν τέλαδαι τέρπις, ὥστε τοῦ αὐτοῦ ἀγα-
πητοῦ βοήθειαν ἀξιοῦσθαι αὐτὸν παρέχειν ἡγοῦντο. οἱ
δὲ εἰς ῥώμην παραγινόμενοι, καθὼς προέρηκα τῷ
ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπῳ ἰουλίῳ.

taria consilia non recipiunt, sed spernunt atq; contemnunt, ut non solum ad comitatū multas & diuersas ecclesiæ non profuturas proferāt causas, et non, ut fieri solet, aut oportet, aut pauperib. aut Laicis, aut uiduis, subueniatur, sed & dignitates seculares et administrationes quibusdā postulāt. Hæc itaque prauitas olim non solum murmurationes, sed & scandala excitat. Honestius autem huic esse duxi ut episcopi illi intercessionē præstent, qui ab aliquo iniqua uiopprimitur, aut si uidua affligat, aut pupillus expolietur: si tamē isthæc nomina iustā habeāt causam, aut petitionē. Si uobis ergo fratres charissimi omnibus hoc placet, decernite ne episcopi ad comitatum accedant, nisi fortè hi qui religiosi Imperatoris literis, uel inuitati uel uocati fuerint. Sed quoniam sæpe contingit, ut ad misericordiam ecclesiæ confugiant qui iniuriam patiūtur, aut qui peccantes in exilio uel insulis damnantur, aut certè quamcunque sententiam suscipiunt, subueniendum est his, & sine dubitatione petenda indulgentia. Hoc ergo omnes decernite, si uobis placet. Vniuersi dixerunt: & hoc constituatur.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque prouidentia uestra tractare debet, qui decreuistis ne episcoporum improbitas nitatur, ut ad comitatum pergant. Quicunque ergo, quales superius memorauimus, preces habuerint uel acceperint, per diaconum suum mittant, qui persona ministri inuidiosa non est, & quæ impetrauerit, celerius poterit referre. Responderunt omnes: etiam hoc constituatur.

9 Osius episcopus dixit. Et hoc consequens esse uidetur, ut de qualibet prouincia episcopi ad suum fratrem & coēpiscopum nostrum preces mittant qui in maiori ciuitate, hoc est, in metropoli consistit ut ille & diaconū eius, & supplicationes destinet tribuens ei etiam commendatitias epistolas scribens significat pari ratione ad fratres & coēpiscopos nostros, qui in illo tempore in his regionibus & urbib. morantur in quibus pijssimus imperator rempublicam gubernat. Si uerò habeat episcoporum amicos in palatio qui cupit aliquid, quod tamen honestum est impetrare, nō prohibetur per diaconum suum rogare, ac significare his quos scit benignam inter cessionē sibi absenti posse præstare. Si uerò Romā uenerint (sicut dictū est) sānctissimo fratri & coepi

scopo nostro Iulio preces quas habent tradát, ut & ipse prius examinet, si honestæ & iustæ sunt, & præstet diligentiam atque solicitudinem ut ad comitatum perferantur. Vniuersi episcopi dixerũt placere sibi, & honestum esse hoc consilium.

Osius episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissimè tractetis, si fortè aut diues aut scholasticus de foro aut ex administratore episcopus fuerit postulatus, ut non prius ordinetur nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi aut presbyteri fuerit perfunctus, & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen episcopatus. Habebit aũt uniuscuiusque ordinis promotio utiq̃ prolixum tempus quo possit probari qua fide sit, quáue modestia, qua grauitate & uerecundia, & si dignus fuerit probatus, diuino sacerdotio illustretur, quia conueniens non est, nec ratio uel disciplina patitur, ut temere & leuiter ordinetur aut episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui neophytus est, maximè cùm & magister gentium beatus Apostolus ne hoc fiat denunciasse & prohibuisse uideatur. Diuturnior autem probatio conuersionẽ & mores singullorum aptè exprimere poterit. Vniuersi dixerunt hæc placere ipsis, ac nullo modo mutanda esse.

Osius episcopus dixit: & hoc quoque statuere debemus, ut episcopus si ex alia ciuitate uenerit ad aliam ciuitatem, uel ex prouincia sua ad aliam prouinciam, arrogantiæ causa pro priæ laudi seruiens, quàm religioni deuotus, et multo tẽpore manere statuerit, ciuitatis uerò illius episcopus sit ineruditus, non contemnat illum, neque frequenter concionando episcopi illius ciuitatis faciem pudefaciat. Hac enim occasione turbæ excitantur, & tali fraude alienam sedem auellere & sibi despondere studet, qui non dubitat sibi commissam ecclesiam relinquere & ad aliam transire. Definiendum itaque in hac re tempus aliquod, quoniam episcopum omnino non susципere inhumani et sæui hominis esset. Meministis autem superiori tẽpore Patres nostros statuisse ut laicus qui in ciuitate commoratur, si tribus dominicis per tres septimas in coetum non uenerit communione priuetur. Si ergo hæc circa laicos constituta sunt, non licet aut decet, neq̃

τὰς λιτὰς, ἃς ἔχουσιν παρ' ἐκείνου, λιτάνας ὀφείλουσιν παρ' ἐκείνου, ἵνα πρότερον αὐτὰς διομάζῃ· εἰ μή τινες δι' αὐτὸν ἀναχωρῶσιν, καὶ ὅτως τὴν ἑαυτοῦ πρόσασιαν μὴ φροντίδα παρέχωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ παρεῖναι. ἄπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἀπεκρίναντο ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ πρεπωδέστατα λέγειν τὴν συμβουλὴν ταύτην.

10 Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐὰν νομίζω, ἵνα μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ὅλης ἐξετάζοιτο, ὥς τε ἐάν τις πλούσιος ἢ σχολαστικὸς ἀπὸ ἀγορᾶς ἀξιοῦτο ἐπίσκοπος γένεσθαι, μὴ πρότερον καθίσασθαι, ἐὰν μὴ καὶ ἀναγνώστου διάκονου καὶ πρεσβυτέρου παρεσίαν ἐκπλήσῃ, ἵνα κατὰ ἕκαστον βαθμὸν, ἐάν περ ἄξιος νομισθείη, εἰς τὸν ἀκρότατον βαθμὸν ἀνέλθῃ. ἔξει δὲ ἑκάστου τάγματος ὁ βαθμὸς ἐκ ἐλαχίστου χρόνου μῆκος, διὰ τὸ πίστιν αὐτοῦ καὶ τὴν πραγμάτων καλοκαγαθίαν, καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν πείραν γνώσεως χρηναι δοκιμασθῆναι. καὶ γὰρ ἄξιος τῆς θείας ἱερωσύνης νομισθείς, τὸ μεγίστης ἀκρωτηρίου τιμῆς. ὅτε γὰρ προσῆκόν ἐστιν ὅτε καὶ ὑπὸ ἐμοῦ ὅτε καὶ ἀγαθὴ ἐπαναστροφὴ ὠφελεῖται τὰ μικρῶς καὶ κόσμως ὠφελεῖσθαι, ὥστε καὶ ἐπίσκοπον πρεσβυτέρου καὶ διάκονον πολλαχοῦ καθίσασθαι· ὅτου γὰρ αὖ ἐκότως νέφυτος νομισθείη, ἐφεσθῆναι μάλιστα καὶ ὁ μακαριώτατος ἀπόστολος, ὃς καὶ τῷ ἐθνῶν γεγένηται διδάσκαλος, φαίνεται λωλύσας ταχείας γίνεσθαι τὰς καθιδρύσεις· ἐπεὶ γὰρ μικρὸς χρόνος ἡ δοκιμασία, τῇ ἀναστροφῇ καὶ τῇ ἑκάστου τρόπου ἐκ ἀπείρους ἐντυγχάνοντας ἐκτυπωθῆναι. ἅπαντες ἔπαινέσαντες ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ καθάπαξ μὴ δεῖν ἀναβάλλεσθαι ταῦτα.

11 Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· καὶ τοῦτο δὲ θεῖσαι ὀφείλομεν, ἵνα ἐπίσκοπος, ὅταν ἐξ ἑτέρας πόλεως ἀπαγίνηται εἰς ἑτέραν πόλιν, ἢ ἐκ ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, κόμπου χάριν ἐγκωμίοις οἰκείοις ὑπηρετούμενος, ἢ θρησκείας καθοσιώσεως, καὶ πλείονα χρόνον διάγειν, καὶ μὴ ὁ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπίσκοπος ἔμπειρος ἢ ἀσφαλείας· μὴ καταφρονεῖ ἐκείνου καὶ σιωπᾷ ἑστερον ὁμιλεῖ καταχύειν καὶ καταδυσωπεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ αὐθάδη ἀδίσιωπου· αὕτη γὰρ ἡ πρόφασις εὐθὺς παρέχους ποιεῖ, καὶ ἐκ τοιούτου πανουργίας τὴν ἀλλοτρίαν καθέδραν ἑαυτῷ προμνᾶσθαι καὶ παρασπᾶσθαι πανδημεί, μὴ δισταζων τὴν αὐτῷ παρακαθεσαν ἐκκλησίαν καταλιμπανειν, καὶ εἰς ἑτέραν μεθίστασθαι· ὁρίσεον τοίνυν ὧν τοῦτο χρόνον, ἐπειδὴ μὲν οὐκ ἐξὸν ἐπίσκοπον τῶν ἀπανθρώπων μὴ σκαιὸν εἶναι νομίσαι· μεμνῆσθαι δὲ χρὴ προάγοντι χρόνῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν διακεκρίκαι, ἵνα εἴ τις λαϊκὸς ἐν πόλει διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας, ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, ἀκρίνοιτο τῆς κοινωνίας· εἰ τοίνυν περὶ τῶν λαϊκῶν τεθέσπισται, οὐ χρὴ οὐδὲ πρέπει, ἀλλ'

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

οὐδὲ συμφέρει ἐπίσκοπον, ἢ μὴ δημίαν βαρυτέραν ἀνάγκην ἔχοι ἢ πρᾶγμα δυχερὲς, ὥν πλεῖσον ἀφεστάναι αὐτὸν ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, καὶ λιπεῖν τὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ λαόν· ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπαν· καὶ ταύτην τὴν γνώμην σφόδρα τῷ πρεσβυτέρῳ ὁρίζομεθα.

neque etiam utile est, episcopum longiori tempore ab ecclesia sua abesse, & populum sibi commissum relinquere: nisi grauis necessitas aut res aliqua difficilis obstet. Omnes Episcopi dixerunt: hanc sententiam decentissimam esse definimus.

ὁσιος ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδὴ οὐδὲν παρελεῖπτον, καὶ τοῦτο ὁρισθήτω· τινὲς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἐπίσκοποι καθίσανται, ὀλίγους μὲν ἔχουσι, μεκτήσαντο σφόδρα ὀλίγα ὑπάρχοντα ἴδιά, ἐν ἑτέροις δὲ τόποις κτήσεις μεγάλας, ἐξ ὧν καὶ τοὺς πένητας δύνανται ἐπιστῆσαι τροφήν. οὕτως αὐτοῖς συγχωρητέον εἶναι κρίνω, ἵνα ἐὰν μέλλοιεν εἰς τὰς ἑαυτῶν παραγίνεσθαι κτήσεις, καὶ τὴν συνήθειαν τῶν ἰδίων ποιεῖσθαι, τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας, τοῦτ' ἔστιν, τρεῖς ἑβδομάδας ἐν αἷς ἑαυτῶν κτήμασιν αὐτοὺς διαγειν, ἐν τῇ ἀγχιδούσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ πρεσβύτεροι ὑπάρχουσιν οἱ τοῦ μὴ χωρὶς συνελθούσης τῆς ὅλης ἐκκλησίας εἶναι συνέρχεσθαι καὶ λειτουργεῖν, ἐὰν μὴ συνέρχεσθαι εἰς τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἔστιν ἐπίσκοπος, ἁγίων· ὥσπερ γὰρ τὸν τρόπον καὶ τὰ ἐκεῖσε αὐτοῦ πράγματα παρὰ τῶν αὐτοῦ ἀκριβείαν, εὐθημίαν ὑπομένει ζημίαν, καὶ τὸν ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου ἐκκλίνειν δόξῃ ἔγκλημα· ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπαν, ἀρέσκει καὶ αὐτῇ ἡ διατύπωσις.

11 Osius episcopus dixit. Quia nihil præter mittendum est, etiam hoc definiatur. Quidam fratrum & coepiscoporum nostrorum in urbibus in quib. episcopi cõstituũtur uidẽtur possidere paucas proprias possessiones, alijs habẽt uerò in locis amplas ex quibus etiã pauperes iuuare possint. Eis iudico hactenus permitti oportere ut quando accedũt ad possessiones suas, & fructus colligunt, tres dominicas, hoc est, tres hebdomadas in suis prædijs maneant. In proximã autem ecclesiam in qua presbyter cõuentũ habet (ne ipsi absque conuentu esse uideantur) accedant & sacra faciant, neq; frequẽter in urbẽ in qua episcop. est ueniat. Hoc enim modo res ipsius domesticæ nihil damni facient propter eius absentiam, & ipse superbiæ & iactantiæ crimen declinabit. Vniuersi episcopi dixerunt hæc sententia nobis placet.

ὁσιος ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν· καὶ τοῦτο πᾶσιν ἀρέσκει, ἵνα εἴτε διάκονος ἦτε πρεσβύτερος εἴτε τις τῶν λοιπῶν ἀκλήρων ἀκοινώνητος γένηται, καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον φεύγοντα αὐτὸν καταφύγοι, γινώσκοντα ἀκρεκινῆσθαι αὐτὸν τῆς κοινωνίας παρὰ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐπισκόπου, μὴ χρῆναι τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἀδελφὸν αὐτοῦ ὕβριν ποιοῦντα, πρέχειν αὐτῷ κοινωνίαν. εἰ δὲ βουλήσοιτο τοῦτο ποιῆσαι, γινωσκέτω συνελθόντων τῶν ἐπισκόπων ἀκρισίαν ἑαυτὸν δώσειν καθεσθῆναι· ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπαν· ἀρέσκει καὶ τοῦτο τὸ ὅρισμα· καὶ φυλάξει, καὶ διατηρήσει τὸν πάντων ὁμόνοιαν.

13 Osius episcopus dixit. Hoc quoque omnibus placeat, ut siue diaconus, siue presbyter, siue quis clericorum ab episcopo suo communione fuerit priuatus, & ad alterum cõfugerit episcopum qui eum noscat, et sciat eum ab episcopo suo fuisse abiectum communione, nõ oportere, episcopo, & fratri iniuriã faciẽti, cõmunionem indulgere. Quòd si hoc facere nõ dubitauerit sciat se conuocatis episcopis causas esse dicturum. Vniuersi episcopi dixerunt. Hoc statutum, & pacem semper seruabit, & concordiam inter omnes custodiet.

ὁσιος ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ δὲ πάντοτέ με κινοῦντα ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω· εἴ τις ἐπίσκοπος ἔρχοιτο εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως αὐτικρὺ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου κινηθεὶς ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας πάντα ἐθελήσοι· πονητέον ἐστὶν μὴ ἀθρόον τὸν βλαπτον κατακρίνεσθαι καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερῆσθαι· πάντες εἰρήκασιν· ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν· εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν τὴν ἀξιοῦν, ἵνα μετὰ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα· οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπάρχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσιν· κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν βιοῦντα, γνησίως φέρειν ὀφείλει,

14 Osius episcopus dixit. Quòd me adhuc mouet reticere non debeo. Si quis episcopus iracundus sit (quod non debet esse in tali uiro) & statim contra presbyterum, aut diaconum motus, uelit eum ex ecclesia exterminare: prouidendum est ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Omnes dixerunt. Qui iectus est habeat potestatem confugiendi ad Metropolitanum episcopũ illius prouinciæ: si uerò Metropolitanus absit, ad finitimum recurrere etiam liceat, ut causa eius diligentius tractetur: quia non oportet petentibus audientiam negare. Verùm ille episcopus qui aut iustè, aut iniustè eũ abiecit patiẽter ferre debet,

ut inquisitio negotij fiat, ut uel rata sit eius sententia, nec emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, excommunicatus ante cognitionem causæ, non debet communionem sibi uindicare. Si autem aliqui ex clericis qui conuenerunt ad audiendum, uiderint eius fastum, & superbiam, quia iam non decet iniuriam, uel contumeliam corruptum ferre, eum seuerioribus ac grauioribus uerbis castigent, ut honesta præcipienti episcopo obediant. Nam quemadmodum episcopus clericis syncerum amorem charitatis & animum exhibere debet, ita quoque uicissim ministri infucata debēt episcopis suis præstare obsequia.

ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται· καὶ ἐκυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ· πρὶν δὲ ὑπομελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἅπασα ἐξετασθῇ ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸς δικαιώσεως τοῦ πράγματος, ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν· ἐὰν δέ τινες τῶν κληρικῶν τινες, καθ' ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐ πρόσφορόν ἐστιν, ὕβριν ἢ μέμψιν ἐδέκτην ὑπομένειν, πικροτέροις καὶ βαρυτέροις ῥήμασιν ὑπεξαιρεῖσθαι τοῦτον ὀφείλουσιν, ἵνα τοῖς πρέπουσι λειτουργοῦντι ὑπηρετῶνται καὶ ὑπακούωσιν. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τοῖς ὑπηρέταις εἰλικρινῆ ὀφείλει, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διάθεσιν παρέχειν, ἣν αὐτὸν πρόσωπον οἱ ὑποτεταγμένοι ἀρίδηλα τοῖς ὑπισχνοῦσι τὰ πρὸς λειτουργίας ἐκτελεῖν ὀφείλουσιν.

Osius episcopus dixit: Et hoc uniuersi constituimus, ut quicunque episcopus ex alia parochia uoluerit alienum ministrum sine consensu ipsius episcopi in aliquem gradum constituere, nó sit rata eiusmodi ordinatio. Si qui nostri autem usurpauerit hoc à fratribus, & coēpiscopis & admoneri debet, & corrigi. Omnes dixerunt: Hæc quoque definitio firma & immobilis esto.

15 Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· καὶ τοῦτο δὲ πάντες ὁρίσαμεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουληθῇ, ἀλλότριον ὑπηρέτην χωρεῖς τὴν συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, εἰς τινα βαθμὸν καταστῆσαι, ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἡ καταστασις ἡ τοιαύτη νομίζοιτο· εἴ τινες δὲ ἡμῶν, ἐὰν τοῦτο ἑαυτοῖς ὑπερέψεται παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων, καὶ ὑπομενήσκεσθαι καὶ διορθοῦσθαι ὀφείλουσιν· ἅπαντες εἰρήκασι καὶ ὅτως ὁ ὅρος σύτω ἀσάλευτος.

Aetius episcopus dixit: Non ignoratis quanta & qualis sit Thessalonicensium ciuitas. Sæpe ad eam ueniunt ex alijs regionibus presbyteri, et diaconi, & non sunt contenti breui tempore morari, & aut resident ibi, aut certè uix post longa spatia ad suas ecclesias redire cogũtur. De hoc igitur statuendum.

16 Αἴτιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἀγνοεῖτε ὁποία καὶ ἡλίκη τυγχάνει ἡ τῶν θεσσαλονικέων μητρόπολις· πολλάκις ἐπιγαροῦσιν εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἑτέρων ἐπαρχιῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι παραγίνονται, καὶ οὐκ ἀρνούμενοι βραχείᾳ διαγωγῇ χρῶνται, ἀλλὰ πολυχρονίους ποιοῦντες ἅπαντα γὰρ χρόνον αὐθωτοῦσιν διατελεῖν, ἢ μόλις μετὰ πλεῖον χρόνον εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπαρχίας ἀναχωροῦντα· περὶ τούτων δὲ ὁρισέον,

O S I V S episcopus dixit: Hæc quæ circa episcopos constituta est in his personis obseruentur.

17 Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἕως οἱ ὅροι, οἱ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων ὁρισθέντες, φυλαχθήσονται ἐν τούτοις τοῖς προσώποις.

Osius Episcopus dixit: Suggerente fratre et coépiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit, ut si aliquis uim perpessus est, & iniquè expulsus pro disciplina & catholica cófessione, uel pro defensione ueritatis, effugiens pericula, innocens & deuotus ad aliam uenerit ciuitatem, non prohibeatur immorari, quãdiu aut redire possit, aut iniuria eius remedium acceperit: quia durum est eum qui persecutionem patitur, non recipi à nobis. Etiã & larga beneuolentia & humanitas ei est exhibenda. Omnes dixerunt: placet & hoc

18 Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ὑποβάλλοντος τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ὀλυμπίου καὶ τοῦτο ὥρισεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος βίαν ὑπομένας ἀδίκως ἐκβληθῇ, ἢ διὰ τὴν ἐπισεβῆ μὲν ἢ διὰ τὴν ὁμολογίαν τὴν καθολικῆς ἐκκλησίας, ἢ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκδίκησιν. καὶ φεύγων τὸν κίνδυνον, ἀθῷος καὶ παθὼν σιωπηλὸς ὢν εἰς ἑτέραν ἔλθοι πόλιν, μὴ κωλυέσθω ἐκεῖ διατρίβειν, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ, ἢ τὸ ἐγκλημα αὐτῷ γεγενημένης αὐτῷ ἀπαλλαγὴν εὑρεθῇ. σκληρὸν γὰρ καὶ βαρύτατον, ἐλασίαν ἄδικον ὑπομεμενηκότα μὴ ὑποδέχεσθαι ὑφ' ἡμῶν· πολλὴ γὰρ καλοκαγαθία καὶ φιλοφρόνησις ὀφείλει παρασκευάζεσθαι τοιοῦτος· πάντες εἰρήκασιν. ἤρεσεν καὶ τοῦτο.

Gaudentius episcopus dixit. Nosti Aetie frater tunc quando episcopus electus es,

19 Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οἶδας ἀδελφὲ Αἰέτιε, ὡς ἐν Γλυκαῖς ποτε κληθεὶς ἐπίσκοπος, ἢ εἰρήνη

ἀφορμὴν λοιπὸν ἐβράβευσεν, ἵνα μήτινα λείψανα
δυσνοίας τοῖς τῶν ἐκκλησιαστικῶν φανῇ πεμείνα· ἐ-
δόξε καὶ τοῖς περὶ Μουσαῖον καταξιωθεῖσι καὶ τοῖς
περὶ Εὐτυχιανὸν, ἐπεισιόντων τῶν ἐγκλημάτων εὑρέ-
σεως, πάντας ἀποδέχεσθαι.

Ὁ σιωτατος ἐπίσκοπος Ὠσιος εἶπεν· ἡ ἐμὴ μετριότης ἀ-
ποφαίνει ὅτι αὐτοὺς ἐπεισιόντας ἡσυχίαν καὶ ἀνομο-
νοησίαν ὀφείλομεν ἔχειν, καὶ ἀνεκτικοὺς εἶναι πρὸς πάντας
ἐμβιοῦντας· ἀπαξιοῦν εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν
προσηγμένους ὑπὸ τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐὰν μὴ βού-
λωνται ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομασθησαν ἐκκλη-
σίας, τοῦτο λοιπὸν μὴ ἀποδέχεσθαι· δυτυχιανὸν δὲ μή
πω ἐπισκόπου ἑαυτῷ διεκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' ὅ γε μη-
δὲν, ὡς ἐπίσκοπον νομίζεσθαι. εἰ δὲ λαϊκὴν κοι-
νωνίαν ἀπαιτῆσιν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι· πάν-
τες εἶπαν ἀρέσκει.

Γαυδεντίου ἐπισκόπου εἶπεν· τοῦτα σωτη-
ρίως καὶ ἀκολούθως ὁρισθέντα καὶ πρεπόντως
τῇ ἱερωσύνῃ ὑμῶν τῷ ἱερέως, καὶ θεῷ ἀρέσαντα καὶ
ἀνθρώποις τοῖς δυνάμιν καὶ τοῖς ἰσχὺν ἑαυτῶν κα-
τασῴζειν ἀδυνήσονται· ἐὰν μὴ καὶ φόβος τοῖς ὄζε
πρέσεως ἀκροάσεσιν ἀκολουθήσει. ἴσμεν γὰρ καὶ
αὐτοὶ, πλειονάκις διὰ τὴν ὀλίγων αὐθαδίαν τὸ
δοκοῦν καὶ σεβασμιώτατον ὄνομα ἡμῖν ἐσφαλῶσθαι εἰς
καταγνῶσιν ἐληλυθέναι· εἰ δοίνων τις τὰ πρὸς τὸ
ἀδέοντα φρονήσει, ὡσοὶ λάζωρ τύφῳ μᾶλλον ἢ
ἀληθείᾳ ἢ τῷ θεῷ ἀρέσθαι, ἑτοίμου τι διὰ πράξα-
σθαι. δεῖ γινωσκέτω ἐγκλήματι ἀρχὴν ἐαυ-
τῷ ἀδύτων καθίσασθαι, καὶ τῇ τιμῇ τῇ πράξιμα
ἡμῶν σωτῆρος ἀρβάλλειν. ἅπαντες ἀπεκρίναντο·
πρέπει καὶ ἀρέσκει ἡμῖν ἡ τοιαύτη γνώμη· τῷ δὲ
ἐκάστῳ μᾶλλον γνώριμον γενήσεται καὶ πλη-
ροφορήσεται, ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς πρόοδοις
ἐπὶ καταλίπῃ καθεστώτων ἀδιανοήτων θεασάμε-
νος ἐπίσκοπον ὠνίζηται καὶ αἰτίαν τῆς πρόοδου, ἵνα
τοῦτο πορεύηται. καὶ ἐὰν μὲν εὕρῃ αὐτὸν
ἐν πρατοπεδοῦντα, ὠνίζητήσει τὰς αἰρέ-
σεως τὰς ἐπ' αὐτῷ προκειμένας· κἂν κεκλημένος ἀ-
φικνῆται ἐπὶ τὸν τῶν μισθῶν ἐμπόδιον γίγνοι-
τ' ἐν δὲ ὠνιδ' ἐξέως χάριν, καθὼς εἴρηται τῇ ὑμετέ-
ρᾳ γνώμῃ, ἢ διά τινων ἀξιώσεις ἀποδοῦναι ἐν τῷ
πρατοπεδοῦ, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ
ἐπιγράφειν, μήτε κοινωνεῖν τῷ τοι-
τῳ. ἅπαντες εἶπαν· ὁρίζε-
σθω καὶ οὕτω.

pacem in posterum sancitam esse, ut nullæ reliquiæ dissensionis de rebus ecclesiasticis remaneant. Visum est eos qui à Musæo & Eutychiano constituti sunt omnes recipi, quando quidē nullum crimen in illis reperitur.

Osius episcopus dixit. Meæ mediocritatis hæc est sententia. Quando quidem quieti & patientes esse debemus ac sufficientem erga omnes misericordiam habere, eos qui semel in clerum ecclesiasticum recepti sunt à fratribus si noluerint reuerti ad illas ecclesias ad quas nominati sunt, in posterum non recipi. Eutychianum uerò neque episcopi nomen sibi uendicare debere, neq; etiam Musæum episcopū nominari. Quod si communionem laicam petierint eam non oportet illis negare. Omnes dixerūt: placet.

Gaudentius episcop. dixit. Ea quæ salubriter ac ordinatè definita sunt & nostro sacerdotali statui & honori conueniunt, & Deo atque hominibus placitura sunt, uim ac robur suum retinere non possunt, nisi metus est sententijs dictis coniungatur. Scimus enim & ipsi, sæpissimè propter paucorum impudentiam, religiosum sacerdotale nomen fuisse reprehensum. Si igitur aliquis contra omnium sententiam uisus uoluerit fastui & superbiæ magis placere quàm Deo aut aliud aliquid agere: is debet scire criminis defensioni & iudicio se obnoxiū fore, & honorē dignitatemq; episcopalē se missurum. Omnes responderunt, decet, ac placet nobis hæc sententia. Hoc tamen ita cognoscetur & perficietur si unusquisque nostrum qui in uia uel ad canalem habitamus, cum episcopum uiderit quærat itineris causas, & quo tendat, & siquidem eum inuenerit ire ad comitatum, requirat & illud quod superius comprehensum est. Quod si uocatus est, non impediatur. Si uerò (ut superiꝰ memorauit sanctitas uestra) propter desideria & ambitiones ad comitatū pergat, neque literis eius subscribatur, neque in communionē recipiatur. Vniuersi dixerunt constituatur hoc quoque.

KANONEΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΑΡ=

ΘΑΓΕΝΝΗ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΔΙΑΚΟΣΙΩΝ ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΕΠΤΑ
ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων.

CANONES CCXVII. SAN=

CTORVM ET BEATORVM PATRVM
qui in Carthagine conuenerunt.

POst consultatum gloriosissimorum Imperatorum Honorij duodecimum, & Theodosij octauum Augustorum, octauo Calunij, Carthagine, in secretario basilicæ Fausti conuenerunt. Aurelius Papa unà cum Valentino primæ sedis Numidiæ, & Faustino ecclesiæ Potentinæ primæ sedis, prouinciæ Italiæ Liceni, legato ecclesiæ Romanæ, sed & legatis diuersarum prouinciarum Aphricanarum, id est, Numidiarum duarum, Byzacenæ, Mauritaniæ, & Sarianæ, sed & Tripolis, & Vincētio Colusitano, Fortunatiano Neapolitano: & cæteris episcopis prouinciæ Proconsularis, ducenti decem & septem, nec non Philippo & Asello presbyteris legatis Romanæ ecclesiæ, hæc etiam illis placuit astantibus diaconis

Aurelius episcopus dixit. Post diem præstitutam concilij, ut recordamini fratres charissimi, multa flagitata sunt, per expectantes fratres nostros, qui nunc ad præsentem synodum legati aduenerunt, quæ gestis necesse est consocientur. Qua de re Domino nostro de tantæ cógregationis coetu gratias referimus. Superest ut tam exemplaria Niceni concilij quæ nũc habemus, & à Patribus constituta sunt, quàm etiam hic à decessioribus nostris eandem firmantes synodum, uel quæ secundum eam formam per omnes clericorum gradus à summo usque in ultimum salubriter ordinata sunt in medium proferantur. Ab uniuerso concilio dictum est: Proferantur.

Daniel notarius recitauit. Niceni concilij fidei professio, uel statuta sic se habent.

Et cum dixisset, Faustinus episcopus plebis Potentinæ, prouinciæ Italiæ Piceni legatus Romanæ ecclesiæ dixit. Iniuncta sunt nobis à se de apostolica aliqua p scripturã, aliqua etiã in mandatis

ΜΕΤΑ τὴν ὑπατείαν τῶν γενναιοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ δωδέκατον καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν αὐγούστων, τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν ἰουνίων, ἐν καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Φάυστα συνελθόντων. Αὐρηλίου τοῦ πάπα, ἅμα Βαλεντίνῳ τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νομιδικῆς χώρας, Φαυστίνου τὸ πικέντ ποτεντινῶν ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας τὸν τοποτηρητὴν τῆς ἐκκλησίας ῥώμης· ἀλλὰ καὶ διαφόροις τοποτηρηταῖς τῶν ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν, τοῦτ ἔστι, τῶν δύο νομιδιῶν, τῆς βυζακηνῆς, μαυριτανίας, καισαριανῆς, καὶ τριπόλεως. καὶ βικεντίου κολεσιτανοῦ φορτουναλιανοῦ νεαπολίτου. καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις τῆς παλαιᾶς παπαιανῆς χώρας διακόσιοι δεκαπέντε· ἐμοὶ δὲ καὶ φιλίππῳ καὶ ἀσέλλῳ τοῖς πρεσβυτέροις τοποτηρηταῖς τῆς ἐκκλησίας ῥώμης· παῦσαι καὶ αὐτοῖς ἤρεσεν, παρεστῶσι τῷ διακόνῳ.

Αυρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. μετὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου, ὡς μεμνῆσθε ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, πολλὰ δεηθέντες ἐνδελεχῶς ἀναμείνωμεν ἡμᾶς οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν, οἱ νῦν εἰς τὴν παροῦσαν συνόδου τοποτηρητὰς συνελθόντας αὐτοῖς ἐπαναγκαίοις, ἀνάγκη ἐστὶν ἐνθυμεῖσθαι. διὸ δὴ δεόντως ἐπὶ τῇ συνελεύσεως τοσούτου πλήθους ὑπολειφθῆναι, χάριτας ἀναπέμψαι. ἵνα δὲ μᾶλλον τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἃ νῦν ἔχομεν καὶ ἐπὶ τῶν πατέρων κατέσχεν· δεῖ δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπὶ τῶν προγεγραμμένων ἡμᾶς τὴν αὐτὴν σύνοδον βεβαιῶσαι τῷ, καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ τύπῳ καὶ πάντας οὓς τῷ κληρικῷ καθεδροὺς ἐπὶ τοῦ ἀκροατοῦ ἕως τοῦ ἐσχάτου σωτηρίως τάχιστα, εἰς μέσον προσενεχθῆσαι. Ἀποκρίσεις τῆς συνόδου ἐλέχθη. πρόσενεχθῆσαι.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἥτις τὰ ὁρισθέντα ἔστως ἔχει.

Καὶ ἐν τῷ λέγειν, Φαυστῖνος ἐπίσκοπος πικέντ, τῆς λαοῦ τῆς ποσσιλίωσ τῆς Ἰταλῶν χώρας τοποτηρητὴς τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας εἶπεν· ἐπετάχθη ἡμῖν ἐκ τῆς ἀπὸ συνόλικῶν καθέδρας, ἵνα ἐγγράφως βακιλαΐσιε, ὡς

ὡς αὐτῶν μεμνήμεθα ἐν τοῖς ἀνωτέρω πεπραγμένοις, τοῦτ' ἔστι περὶ τῶν νικαίας κανόνων, ἵνα φυλαχθῶσι καὶ ὁ ὁρισμὸς αὐτῶν καὶ ἡ συνήθεια· ἐπεί τινα τάξει καὶ κανόνι κρατεῖται, τινὰ συνηθείᾳ ἐτυπώθη· περὶ τούτων οὖν πρώτοις, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ μακαριότητι ὑμῶν συζητήσωμεν, καὶ μετὰ ταῦτα, τὰ λοιπὰ τῶν πεπραγμένων, ἐφ' ἁρχῇ οὖν πρῶτα πάντα βεβαιωθῶσιν, ἵνα καὶ πρὸς τὴν καθολικὴν καθέδραν αὐτοῖς ἡμῶν ἀποτεταγμένοις ὑμετέροις ἐμφανίσαι δυνηθῆτε, καὶ ἐφ' αὐτῷ προσκαιρῶτε πάντα λαλήσητε, ὡς ἂν μέλλῃ ἀνεμνήσθημεν. ἐν ᾗ ὑπέρ τῶν κεφάλαια τῶν πράξεων ἤδη τοῖς πεπραγμένοις ἐπιβεβλήσεται· περὶ τούτων οὖν πρῶτον, ὡς πρέπει πᾶν, τί ἀρέσκει τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι, πράξαι ὀφείλομεν. ἐλθέτω οὖν ἀναγνωσθὲν εἰς μέσον τὸ κομμονιτώριον), ἵνα δυνηθῆτε γνῶναι, τί ἐν αὐτῷ προσκαιρεῖται· ὅπως πρὸς ἕκαστα ἀπόκρισις δοθῇ.

Αὐρηλίου ἐπισκόπου εἶπεν.

Προκομιζέσθω τὸ κομμονιτώριον, ὅπερ οἱ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν τοῖς πεπραγμένοις ἔφαχθ', ἐφάνησαν καὶ τὰ λοιπὰ ἀκολούθως, τῶν τε πεπραγμένων καὶ τῶν πρακτέων.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω κομμονιτώριον.

Τῷ ἀδελφῷ φαυστίνῳ, καὶ τοῖς τέκνοις φιλίππῳ καὶ ἀσέλλῃ τοῖς πρεσβυτέροις, ζώσιμος ἐπίσκοπος.

Τὰ καταπιστευθέντα ὑμῖν πράγματα ὁ λανθάνειν ὑμᾶς ὅτως ὡς ἵνα ἡ ἡμετέρα ἐπεῖσε, μᾶλλον ἡ ἡμετέρα ἐκεῖσε ἐν ὑμῖν πᾶσα ἐστὶ, πάντα ἐκτελέσατε· μάλιστα κὴ οὕτω ἡμῶν ἐχόντων τὸ ἐν τάλαμα καὶ τὰ ῥήματα τῶν κανόνων, ἅτινα πρὸς πλείονα βεβαίωσιν καὶ πρόσθεν τῷ κανόνῳ

Et cum recitasset Alypius episcopus Tagastensis, ecclesiæ legatus prouinciæ Numidis dixit.

De hoc iam superioribus etiam literis concilij nostri rescripsimus, & id nos seruaturos profitemur, quod in Niceno concilio constitutum est. Adhuc tamen me mouet, quoniam cũ inspiceremus græca exemplaria huius synodi Nicenæ, ista ibi nescio qua ratione minimè inuenimus. Vnde petimus uenerationem tuã sancte Papa Aureli, ut quia authentica concilij Niceni in urbe dicuntur esse Constantinopolitana, aliquos cum scriptis tuæ sanctitatis mittere digneris, & non solum ad ipsum sanctum fratrem nostrum Constantinopolitanum episcopum, sed etiam ad Alexandrinũ, & Antiochenũ uenerabiles sacerdotes, qui hoc nobis concilium sub stipulatione literarum suarum dirigãt, ut omnis postmodum ambiguitas auferatur, quia nos ita ut frater Faustinus attulit, minimè inuenimus ista tamẽ ea tantisper seruaturos (ut antea dixi) donec integra exemplaria ueniant, profitemur. Petendus est autem literis nostris & uenerabilis ecclesiæ Romæ episcopus Boniacius, ut ipse quoque dignetur ad memoratas ecclesias aliquos mittere, qui eadem exemplaria prædicti Niceni concilij, secundũ eius possint scripta proferre. Nunc autem memorati concilij qualia exemplaria habeamus his gestis sociemus.

Faustinus episcopus legatus ecclesiæ Romanæ dixit.

Nec uestra sanctitas præiudicat ecclesiæ Romanæ, siue de hoc capitulo, siue de alijs, quia dicere dignatus est frater noster & coepiscopus Alypius, dubios esse canones. Sed hæc ipsa ad sanctum & beatissimum Papam nostrum scribere dignemini, ut & ipse integros canones inquirens, cum uestra sanctitate de omnibus constitutis tractare possit. Sufficit enim ut, sicuti uestra sanctitas apud se tractat, ita & ipse ex se ipso inquirat, ne contentio inter ecclesias nasci uideatur, sed magis charitate raterna deliberare positis, ipso rescribente quid melius obseruari debeat.

Aurelius episcopus dixit.

Præter ista quæ promisimus actis, necesse est ut etiam nostræ paruitatis literis sancto fratri & consacerdoti nostro Bonifacio singula quæ tractauimus plenissimè intimemus. Ergo si omnibus placeat prosecutio nostra, ore omnium condiscamus.

ΚΑΙ ἀναγνωσθήτω, ἀλύπιος ἐπίσκοπος τῆς ταγαστέων ἐκκλησίας ὑποτυρκτης τῆς νομιδικῆς ἐπαρχίας, εἶπεν.

ΠΕΡΙ τούτου ἤδη καὶ τοῖς αὐτόθι γράμμασι τῆς σωτῆρος ἡμῶν αὐτεγράψαμεν. νῦν δὲ ὑμᾶς φυλάξειν ὁμολογοῦμεν, φοβούμενοι τὸ μὴ τῆς Νικαίας συνόδου ταῦτα ἐκεῖ ἐκ οἵου ποίου λόγου ἐλαμβάνειν ὀφθῶμεν τῷ ἡμιόλιον τῷ σῷ ἁγιωτάτῳ πάπᾳ Αὐρηλίῳ, ἐπειδὴ τὰ αὐθεντικὰ τῆς τῶν Νικαίας συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει λέγεται εἶναι, ἵνας μετὰ γραμμάτων τῆς ἡμετέρας ἁγιωσύνης πέμψαι καταξιώσητε· καὶ μὴ μόνον πρὸς αὐτὸν τὸν ἁγιώτατον ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας θεοσκεπεῖς ἱερεῖς εἰ ἵνας· τῶν αὐτῶν συνόδου ἡμῖν μετὰ ὑποσημειώσεως τῶν εἰκείων γραμμάτων ἀσφάλειαν, ὥστε πᾶσαν μετὰ ταῦτα ἀμφισβήτησιν ἀφαιρεθῆναι. ἐπειδὴ καὶ ἡμᾶς ὅτως, ὡς ὁ ἀδελφὸς Φαυστῖνος ἤνεγκεν, οὐδαμῶς εὑρομεν ταῦτα· ὅμως ἡμᾶς πρὸς ὀλίγον φυλάξαντας, ὡς προεῖπεν, ἕως ὅτε γνήσια ἔλθωσιν ὁμολογοῦμεν· ὀφείλομεν γὰρ αἰτῆσαι γράμματα ἡμετέροις νῦν τοῖς σεβασμιώτατον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἡμῶν ἐπίσκοπον Βονιφάτιον, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁμοίως καταξιώσῃ πρὸς τὰς μνημονυθείσας ἐκκλησίας σεβασμίνας, ὀφείλοντας τὰ αὐτὰ ἀντίγραφα τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα ἀγαγεῖν. ναῦν δὲ τῆς μνημονυθείσης γνησίας σωότητος, ἅπερ ἔχομεν ἴσα τοῖς πεπραγμένοις τότε συζυξομεν.

ΦΑΥΣΤΙΝΟΣ ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς ῥώμης εἶπεν.

ΟΥΔΕ ἡ ἡμετέρα ἁγιωσύνη πρόκειμαι ποιεῖν τὴν ἐκκλησίαν ῥώμης, εἴτε περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου, εἴτε περὶ ἄλλων· ἐπειδὴ ἠξίωσεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Ἀλύπιος ἀμφιβόλους εἶναι τοὺς κανόνας. ἀλλὰ ταῦτα πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον πάπαν ἡμῶν γράψαι καταξιώσατε, ἵνα καὶ ὅτως ὁλοκλήρους τοὺς κανόνας συζητῶν μετὰ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, περὶ πάντων περιαδῇ τὸν τρακτάϊσιν. ἀρκεῖ γάρ, ἵνα καθὼς ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη πρὸς ἑαυτὴν τρακτάϊζει, ὅτω καὶ αὐτὸς καὶ ἐὰν τὸν συζητήσῃ· μή πως φιλονεικίαι μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τὶς ἀναφυῇ· ἀλλὰ μᾶλλον ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, βουλεύσασθαι αὐτηρέφοντα αὐτόθι, τί φέλει ὑρεισθόνως φυλαχθῆναι.

ΑΥΡΗΛΙΟΣ ἐπίσκοπος εἶπεν.

ΕΚΤΟΣ ὧν προτεθείκαμεν γνῶναι τοῖς πεπραγμένοις, ἀνάγκη δὴ καὶ γράμμασι τῆς ἡμετέρας βραχύτητος τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ πάντα ὅσα ψηλαφῶμεν εἰς πλήρες ἐμφανίσαι· ἐὰν τοίνυν πᾶσιν ἀρέσκῃ ἡ ἡμετέρα ἐπακολούθησις, μάθωμεν σώματι πάντων.

Σύμπα-

Σύμπασα ἡ συνοδος εἶπεν· ἀρέσκει.

Νουατος ἐπίσκοπος ποτηρητὴς μαυριτανίας σιτιφησης εἶπεν.

Μεμνήμεθα νῦν τοῦ ἐν κομμονιτωρίῳ περὶ πρεσβυτέρων, ἐπιμελῶς διακόνων περιέχειν, πῶς ὀφείλει παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἢ ἐκ τῶν ὁμορούντων ἀκούεσθαι, ὅπερ ἐν τῇ νικαίων συνόδῳ οὐδαμῶς ἀνέγνωμεν· διὸ τοῦτο αὐτὸ κελεύσῃ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγνωσθῆναι.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν.

Ἀναγνωσθῆ αὐτόπου καὶ τοῦτο τὸ ζητούμενον.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω.

Περὶ ἐγκλήτων δὲ κληρικῶν, τοῦτ' ἔστι, τοῦ ἡττονος τόπου ἡ συνόδου βεβαίας δίκης ἀπόκρισις, τοιαύτης ἢ μείζονα πράξειν, ἡγησάμενα ὀφείλειν ἀκηκοέναι, ἐπεσκήφθω τοῦτο λελεκται.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν.

Τὸ ἐπιλυπεῖν με, σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλει· ἐάν τις τυχὸν ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ οὐκ ὀφείλει, τάχιον ἢ κατὰ τραχέως κινηθεὶς, περὶ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, ἀφορίσαι τοῦτον ἢ ἰδίας τελέσαι ἐκκλησίας· προνοητέον, ἵνα μὴ αὐταῖς αἰτίαις κατακριθῇ, ἢ τῆς κοινωνίας· ἐχέτω ἐξουσίαν ὁ ἐκβληθεὶς παρελθεῖν τοὺς ὁμόρους, ὡς τε ἀκουσθῆναι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ· μὴ ἀμελέστερον φυλαχθῆναι οὐκ ὀφείλειν αὐτὸν ἀκαλούπτως ἀκουσθῆναι· κἀκεῖνος ὁ ἐπίσκοπος, ὁ εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως ἐκβαλὼν αὐτὸν ἀνεξηκάκως διέξεισι, ὅπως τὸ πρᾶγμα σταθῇ, καὶ ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ ἢ ψηφος αὐτοῦ καὶ παυσῇ.

Καὶ τοῦτο ἀναγνωσθέντος, αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος ἡ ἐκκλησίας ἱππώνης ἡ νομιδικῆς χώρας εἶπεν.

Καὶ τοῦτο ἡμᾶς φυλαξοντας ὁμολογοῦμεν, σωμένης ἡ ἀκριβεστέρας ζητήσεως ἡ ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν.

Ἐὰν ἐμοὶ μὴ δοκεῖ ἀρέσκει τῇ ἀρεσκείσῃ δὲ πάντων ὑμῶν ἀγάπης βεβαιώσατε.

Σύμπασα ἡ συνοδος εἶπεν· πάντα τὰ ἐν τῇ νικαίᾳ τῇ συνόδῳ ὁρισθέντα πᾶσιν ἡμῖν ἀρέσκουσιν.

Ιουκοῦνδος ἐπίσκοπος ἡ εὐπατρίτου λης ἐκκλησίας ποτηρητὴς ἡ βυζακινῆς χώρας εἶπεν· τὸ ὁμοδοξοῦν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ πᾶσαν πλῆρες ἐστὶν ἀλαμβάνεται.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος ποτηρητὴς ἡ ἐκκλησίας ῥώμης εἶπεν. Ακμὴν ἡμῖν ἐπαγγελίαν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, τοῦτο μὲν, τοῦ ἁγίου ἀλυπίου τοῦ δὲ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν ἰουκούνδου. ἵνα ἀκυρωθέντα πιστεύω, πνὰ βεβαιωθῇ. ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἀμφίβολον ἔν ἐχομένων τῶν αὐτῶν κανόνων· συγχαρῶ ὡς ἀρέσκει καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πῶς τοῦ ἁγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἐπισκόπου ἡ ἐκκλησίας ῥώμης, ἀναγαγεῖν ἢ ὑμετέρα ἁγιωσύνη καταξιώσει· ἵνα ὡς ὅπερ ὁ ἁγιώτατος Αυγουστῖνος ἐβούλετο κατηξίωσεν, σκέψασθαι δυνηθῇ ἑκάστη).

Vniuersum concilium dixit: Placet.

Nouatus episcopus legatus Mauritaniæ Sitifensis dixit:

Nunc meminimus in hoc præsenti commonitorio lecto etiam de presbyteris, siue diaconis contineri, qualiter ab episcopis suis, uel à finitimis audiri debeãt, quod in Niceno concilio minimè legimus. Vnde hoc ipsum iubeat sanctitas uestra nobis recitari.

Aurelius episcopus dixit:

Recitetur ad locũ etiã hoc, quod depoſcit.

Daniel notarius recitauit.

De appellationibus autem clericorũ, id est, minoris loci, restat ipsius synodi certa responsio. De qua re quid acturi sitis, credimus inferẽ dũ, quod taliter dictũ est ex Sardicẽsi cõcilio.

Osius episcopus dixit:

Quid me adhuc moueat, reticere non debeo. Si episcopus fortè iracundus (quod esse non debet) citò, aut asperè commoueatur aduersus presbyterum, siue diaconum suum, & exterminare eum de ecclesia uoluerit, prouidẽ dum est ne innocens damnetur, aut perdat cõmunionem. Et ideo habeat potestatem electo, ut finitimos interpellat episcopos, ut causam suã audiant, & diligenter tractent, quia non oportet negari audientiam roganti. Et ille episcopus qui aut iustè, aut iniustè eum eiecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur, aut probẽt eius, aut emendetur sẽtẽtia & reliqua.

Cumque recitaretur, Augustinus episcop. ecclesiæ Hipponis prouinciæ Numidiæ dixit.

Et hoc nos seruaturos profitemur, salua diligentiore inquisitione concilij Niceni.

Aurelius episcopus dixit.

Si hoc etiam omnium uestræ charitati placet, responsione firmate.

Vniuersum cõciliũ dixit: omnia quæ in Niceno cõcilio statuta sũt, nobis omnib. placẽt.

Iocundus episcopus ecclesiæ Sufetulæ, legatus prouinciæ Byzancenæ dixit: Quòd constitutum est in Niceno concilio, uiolari à quoquam nullatenus potest.

Faustinus episcopus, legatus ecclesiæ Romanæ dixit: Adhuc secundum professionem sanctitatis uestræ tã sancti Alypij, quàm & fratris nostri Iocundi aliqua infirmari credo, aliqua firmari quod fieri non oportebat, cùm iã in dubium ipsi canones uenerint. Ergo ut placet, & nobis et uobis, ad sanctũ & uenerabilẽ accesiæ Romanæ Bonifaciũ episco. uestra scribere dignetur sanctitas, ut & ipse, quod sancto Augustino statuere dignato est, deliberare possit.

Nam hoc seperandum & reticendum, est, de appellationibus inferioris gradus. Si ergo adhuc in dubium uenit de hoc capitulo, iustum est ut beatissimæ Romanæ sedis episcopus informari debeat, si tamen in approbatis canonibus hoc inueniri possit.

Aurelius episcopus dixit: Etiam quæ dudum uestræ charitati indicauimus, nunc patimini exemplaria statutorum Niceni concilij: sed & quæ hic salubriter à nostris prædecessoribus. secundum eiusdem concilij normam formata sunt, uel quæ nunc ordinata sunt à nobis recitari & gestis inseri.

Omne concilium dixit: Exemplaria fidei & statuta Nicenæ synodi, quæ ad nostrum concilium per beatæ recordationis olim prædecessorem tuæ sanctitatis (qui interfuit) Cecilianum episcopum allata sunt, sed & quæ Patres ea exemplaria sequentes hic constituerũt, uel nunc communi tractatu statuimus, his gestis ecclesiasticis inserta manebunt, ita ut superius dictum est, uenerabilibus uiris Antiochenæ, & Alexandrinæ, sed & Constantinopolitanæ ecclesiarum episcopis scribere uestra beatitudo dignetur, ut exemplaria uerissima concilij Niceni sub astipulatione literarum suarum derigant, quo declarata ueritate, ea capitula (quæ in commonitorio præsens frater & coepiscopus noster Faustinus, & compresbyteri Philippus, & Asellus secũ attulerunt) aut ibidem reperta, à nobis firmabuntur: aut si nó inueniuntur, collecta synodo de hoc in sequẽti tractabimus.

Daniel notarius Niceni concilij professionem fidei, uel eius statuta recitauit, in concilio Aphricano.

Confessio fidei Synodi Nicenæ.

Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, omnium uisibilium & inuisibiliũ conditorem. Et in ũnum dominum Iesum Christũ filium Dei, natum de patre unigenitum, hoc est de substantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum uerum de Deo uerò, natum non factum, unius substantiæ cũ patre (quod Græci dicunt ὁμοούσιον) per quẽ omnia facta sunt siue quæ in cœlis siue quæ in terris. Qui propter nos homines & propter nostram salutẽ descendit, & incarnatus est (de spiritu sancto) & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die. Ascendit in cœlos, sedet ad dextram patris, inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Et in spiritũ sanctũ. Eos autẽ qui dicunt, erat quãdo nó erat, & priusquã nascereť nó erat, & quod ex nó exitẽtib. factũ sit, uel ex alia

καὶ γὰρ τοῦτο παραχωρητέον ὅτι καὶ σιωπητέον, ἢ ἔστι πρὸς τὴν ἐγκλήτων τῆ κατωτέρα βαθμὸς, ἐὰν ἀκριβῶς εἰς ἀμφίβολόν ὄντι. Ἐπὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου δίκαιόν ὅτι μὲν ἐπίσκοπον τοῦ μακαρίου θρόνου ὀφείλειν τυπῶσαι, εἰ μή τι ἀρχὴ ἐχέθαι τοῦτο τοῖς κανόσιν εὑρεθῆναι δύνατται.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὰ ἐκπαλαι τῆς μετέρας ἀγάπης παρ' ἡμῶν ἐμφανισθέντα ἴστε τῷ ὁσιωτάτῳ ἡμῶν Νικαίας συνόδου, νῦν καταξιοῦσθαι. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κατεγνωσμένα, καὶ τὰ ὑπὸ τῆς αὐτῆς συνόδου τύπον σωτηριώδη. ἐπιμελῶς καὶ τὰ νῦν παρ' ἡμῶν ταχθέντα ἀναγνωσθῆναι καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐκβληθῆναι.

Σύμπαντα ἡ συνόδου εἶπεν· τὰ ἴσα τῆς πίστεως καὶ τοὺς ὅρους τῆς Νικαίας συνόδου τῶν πάλαι πρὸς ἡμᾶς διὰ Κεκιλιανὸν τὸν προκεκτῆσθαι τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης προσφωνεχθέντας· ἐν μὲν καὶ ἄπορα τοῖς ἐπέμπτα τὰ μὲν ὑπὸ τοῦτα κατέσκαφε, τὰ νῦν δὲ κοινῇ συζητήσει παρ' ἡμῶν ὡρίσθη καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθέντα μένει δὲ ὅπου καθὼς προλέλεκται πρὸς τοὺς σεβασμίους ἀδελφοὺς τῶν ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, γράψαι καταξιοῦσης τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἵνα τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς Νικαίας συνόδου μετὰ πάσης σπουδαιότητος τῶν ἐκκλησιῶν αὐλιχείας,

λης οὐσίας λέγοντας ἀλλοιωτὸν ἢ τρεπτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀπ-στολικὴ ἐκκλησία.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ὅροι τῶν ἐν νικαίᾳ συνόδου ἐν εἴκοσι κεφλαίοις ἀνεγνώσθησαν· ἔπειτα τὰ ἐν ταῖς συνόδοις τῶν ἀφρικῆς νομοσθητηθέντα τοῖς πρόσθεσι πεπραγμένοις ἐντιθέμενα γινώσκονται.

Ὥστε τὰ ἐν τῇ νικαίᾳ συνόδῳ ὁρισθέντα, παντὶ τρόπῳ πραφυλαχθήσεται.

substantia, uel natura, dicentes mutabilem & conuertibilem filium Dei, hos anathematizat chatolica & apostolica ecclesia.

Similiter definitionum Niceni concilij uiginti capita recitata sunt. Deinde ea quæ in Africanis concilijs decreta sunt, ea his quoque actis inserta esse notum esto.

1 Vt ea quæ in Nicena synodo difinita sunt omnino seruenter.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν.

Ταῦτα οὕτως πρὸς ἡμῖν ἔχονται τὰ ἴσα τῶν ὁρισθέντων, ἅπερ τότε οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκ τῶν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ἑαυτὸν κατήγαγον ἧς τὸν τύπον φυλαττόντα τὰ ἐπόμενα καὶ ὁρισθέντα πρὸς ἡμῶν βεβαιωθέντα φυλαχθῶσιν.

Περὶ κηρυκτέας τῆς ἁγίας τριάδος· σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· Θέλοντος τοῦ θεοῦ ἡ σὴ ὁμολογία, ἡ ἐκκλησιαστικὴ πίστις, ἡ δι' ἡμῶν πραδιδομένη ἐν ταύτῃ τῇ ἐν δόξῳ συνελεύσει, πρωτοτύπως ὁμολογητέα ἐστίν. ἔπειτα ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις μετὰ συναινέσεως ἑκαστοῦ καὶ ὁμοῦ πάντων φυλακτέα ἐστίν. πρὸς βεβαιωτέας δὲ τὰς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν τῶν ἐνάγχος χειροτονηθέντων διανοίας, ταῦτα δεῖ προσθῆναι ἃ παρὰ τῶν πατέρων βεβαίᾳ διατυπώσει πραλάβομεν. ὥστε τῆς τριάδος, τοῦτ' ἔστι τοῦ πατέρος καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὴν ἑνότητα, τὴν μηδεμίαν ἔχειν διαφορὰν γινωσκομένην, ἣν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἐγκαθιερωθεῖσαν κατέχομεν· καθὼς ἐμάθομεν, οὕτω τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ διδάξωμεν. Ὁμοίως ἀπὸ πάντων τῶν ὑπισκόπων τῶν ἐνάγχος προαχθέντων ἐλέχθη φανερῶς· Οὕτως δεχόμεθα. οὕτως διδάσκομεν. τῇ πίστει τῇ εὐαγγελικῇ ἅμα τῇ ὑμετέρᾳ διδασκαλίᾳ ἑπόμενοι.

Aurelius episcopus dixit.

Sic se hæc apud nos exemplaria decretorum quæ tum Patres nostri secum ex Nicena synodo attulerunt, ad quorum formã ea quæ sequuntur à nobis definita & confirmata seruentur.

2 De prædicatione sanctę trinitatis Vniuersa Synodus dixit. Deo propitio, professio tua ecclesiasticæ fidei quæ per nos traditur in hoc coetu primùm confitenda est. Deinde ecclesiasticus ordo cum omnium pariter & singulorũ consensu conseruandus est. Ad confirmandos quoque animos fratrum & coêpiscoporum nostrorum nuper promotorum, ea sunt addenda quæ à Patribus certa dispositione accepimus. Nempe ut trinitatis hoc est patris & filij & spiritus sancti unitatem, quæ nullam noscitur habere differentiam, quam in nostris mẽtibus consecratam retinemus, sicut didicimus ita etiam Dei populum doceamus. Pariter ab omnbus episcopis nuper promotis clarè dictum sit, sic accepimus, sic tenemus sic docemus, fidem apostolicam simul & uestram disciplinam sequentes.

Περὶ ἐγκρατείας· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐν τῇ προλαβούσῃ συνόδῳ ὡς περὶ ῥυθμοῦ ἐγκρατείας καὶ ἁγνείας ἐξητεῖτο, ἤρεσεν ὥστε τοῦ τρεῖς βαθμοὺς τούτους τοῦ συνδέσμῳ τινὶ ἁγνείας διὰ τῆς καθιερωσύνης συμπεπλεγμένους (φημὶ δὴ ὑπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους) ὡς πρέπει ὁσίοις ὑπισκόποις καὶ ἱερεῦσι θεοῦ καὶ λευίταις καὶ ὑπουργοῦσι θείοις καθιερώμασιν, ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν· ὅπως δυνηθῶσιν, ὃ παρὰ τοῦ θεοῦ ἁπλῶς αἰτοῦσιν, ὑπιτυχεῖν. ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀπεστόλων πραδοθὲν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχαιότητος κρατηθὲν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν.

3 De continentia Aurelius episcopus dixit. Quum in præterito concilio de cõtinentiæ & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres uinculo quodã castitatis per consecrationem annexi sunt (episcoporum inquam presbyterorum & diaconorum) quos decet ut sanctos episcopos & Dei sacerdotes & leuitas ac inseruientes diuinis sacramentis continentes esse in omnibus: quo possint quod simpliciter à Deo postulant impetrare. Vt quod apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus.

Περὶ διαφόρων τάξεων ὀφειλουσῶν ἀπέχεσθαι γυναικῶν· Φαυστῖνος ἐπίσκοπος πικένου τῶν ποτεντηνῆς χώρας, τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας ῥώμης εἶπεν. ἀρέσκει ἵνα ἐπίσκοπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος καὶ πάντες οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες τῆς τῶν σωφροσύνης φύλακες γυναικῶν ἀπέχωνται.

4 De aduersis ordinibus quos à mulierib. abstinere oportet, Faustinus episcopus Potentinus Picenæ regionis legatus Romanæ ecclesiæ dixit. Placet episcopi presbyteri & diaconi & omnes qui sacra tractant continentiam seruantes mulieribus abstineant.

Ἀπὸ πάντων τῶν ὑπισκόπων ἐλέχθη· ἀρέσκει, ὥστε

Ab omnib. episcop. responsum est. Placet

omnes eos, continentiam seruare qui ad altare accedunt uel illi seruiunt.

πάντας σωφροσύνην τηρεῖν τοὺς τοῦ θυσιαστηρίου προσεδρεύοντας, ἤτοι δουλεύοντας.

De insatiabilitate.

Περὶ ἀπληστείας.

Aurelius episcopus dixit. Insatiabilem cupiditatē quā omnium malorum matrem esse nemo ignorat oportet cohibere. Nemo alieni finibus abutatur, aut statuta à patribus lucri causa transgrediatur, atque omnino nulli clericorum liceat quacunque tandem de re usuram accipere. Atque ea quidem quæ nouiter instituta obscura sunt & penitus latēt, nos consideratione adhibita infirmabimus. De illis uerò quæ manifestissima diuina scriptura præcipit non est deliberandum, sed magis obtemperandum: Quæ uerò in laicis iure reprehenduntur ea multò magis in clericis condemnanda sunt.

5 Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὴν τῆς ἀπληστίας ἀπληθυμίαν, ἣν πάντων τῶν κακῶν μητέρα εἶναι οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, δέον ἐπέχειν· ἵνα μή τις τοῖς ἀλλοτρίοις ὅροις κατακέχρηται, μὴ δὲ, ἵνα διὰ κέρδος τοὺς τῶν πατέρων ὅρους τὶς ὑπερβαίνῃ· μὴ δὲ, ἵνα παντοίως τινὶ κληρικῷ ἐξὸν εἴη ἀπὸ οἱουδήποτε πράγματος τόκον λαβεῖν· καὶ τὰ μὲν νεωστὶ ἀνενεχθέντα ἀμαβρὰ ὄντα, καὶ καθόλου λανθάνοντα σκοπούμενα περὶ ἡμῶν τυπωθήσονται· περὶ δὲ ὧν φανερώτατα ἡ θεῖα γραφὴ ἐθέσπισεν, οὐ δεῖ ψηφίζεσθαι ἀλλὰ μᾶλλον ἕπεσθαι. ἀκολούθως γὰρ τὸν ἐν λαϊκοῖς ἀπλήψιμον, πολλῷ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς ὀφείλει καταδικάζεσθαι.

Vniuersa Synodus dixit. Nemo aduersus prophetas, nemo aduersus euangelia impune fecit.

Σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· οὐδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, οὐδεὶς κατὰ τῶν εὐαγγελίων, χωρὶς κινδύνου ἐποίησεν.

Vt unctio non fiat à presbyteris.

6 Ὡς τε χρίσμα ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι.

Fortunatus episcop9 dixit. Meministis præterito concilio fuisse statutum ut chrisma, uel reconcialiatio pœnitentium, aut uirginū consecratio à presbyteris non fiat. Si quis autem emerserit hoc faciens quid de eo statuendum? Aurelius episcopus dixit. Audiuit dignatio uestra suggestionē fratris & coëpiscopi nostri fortunati. Quid ad hæc dicitis?

Φουρτουνάτος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν ταῖς προλαβούσαις συνόδοις μεμνήμεθα ὁρισθέντα, ὥς τε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν μετανοούντων ἢ κορῶν καθιέρωσιν ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. ἐὰν δέ τις ἀναφυῇ τοῦτο πράττων, τί δεῖ περὶ τούτου ὁρίσαι;

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὸ ὑμέτερον ἀξίωμα ἤκουσεν, τὸ ἀνενεχθὲν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν φουρτουνάτου· τί πρὸς ταῦτα λέγετε;

Ab uniuersis episcopis responsum est. Chrismatis confectio & puellarū consecratio à presbyteris non fiant: uel reconciliare quenquam publicis sacris presbytero non liceat, hoc omnibus placet.

Ἀπὸ πάντων τῶν ἀπισκόπων ἐλέχθη· χρίσματος ποίησις, καὶ κορῶν καθιέρωσις, ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γένηται· μή τε δ καταλλάξαι τινὰ εἰς δημοσίαν λειτουργίαν πρεσβυτέρῳ ἐξεῖναι· τοῦτο πᾶσι ἀρέσκει.

De reconciliatione eorum qui in periculo sunt.

7 Περὶ τῶν ἐν κινδύνῳ καθεστώτων καταλλαγῆς.

Aurelius episcopus dixit. Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari diuinis altaribus petierit si episcopus absens fuerit debet utique presbyter consulere episcopum & sic periclitantem eius præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio corroborare.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐάν τις ἐν κινδύνῳ καθεστὼς αἰτήσῃ ἑαυτὸν καταλλαγῆναι τοῖς θεροῖς μοναστηρίοις τοῦ ἀπισκόπου ἀπόντος, ὀφείλει εἰκότως ὁ πρεσβύτερος ἐρωτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, καὶ οὕτως τὸν ἐν κινδύνῳ καταλλάξαι κατὰ τὴν ἐκείνου παραγγελίαν, τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα ὀφείλομεν σωτηριώδει βουλῇ κυρῶσαι.

Ab uniuersis episcopis responsum est. sufficit quo sanctitas uestra necessariò nos instruere dignata est.

Ἀπὸ πάντων τῶν ἀπισκόπων ἐλέχθη, ἀρκεῖ ὅπερ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, ἀναγκαίως ἡμῶν ὠφελῆσαι κατηξίωσεν.

De illis qui patres accusant, & nulli alicuius criminis reo episcopum accusare liceat.

8 Περὶ τῶν τοὺς πατέρας αἰτιωμένων, καὶ ὥς τε μηδενὶ διαβεβλημένων ἐξεῖναι ἀπισκόπου κατηγορεῖν.

Nuadius episcopus Mazulitanus dixit. Sūt multi non bonæ conuersationis qui existimant patres & episcopos passim accusari oportere: debent ne admitti nec ne? Aure-

Νουάδιος ἐπίσκοπος μαζουλιτανὸς εἶπεν. εἰσὶ πολλοὶ οὐκ ἀγαθῆς ἀναστροφῆς, οἵ τινες ἡγοῦνται τοὺς πατέρας καὶ ἀπισκόπους, ὡς ἔτυχεν ὀφείλειν ἐνάγεσθαι; τοὺς τοιούτους δεῖ προσδέχεσθαι, ἢ μή;

Αὐρή-

Aurelius episcop. dixit. Placeat ergo charitaueſtræ eos qui aliquibus ſcelerib: irretiti ſunt, uocem accuſandi patres non habere.

Ab uniuerſis episcop. reſponſum eſt. Si talis criminis alicuius reus fuerit non admittatur.

9 De illi qui culpa propriorum criminum ex eccleſiaſtico conuentu eiecti ſunt.

Auguſtinus episcopus legatus Numidicæ regionis dixit: Etiam hoc definire dignemini ut episcopus aut presbyter in communionem illos ſuſcipiens qui propter ſua crima meritò ab eccleſia eiecti ſunt, eidem crimini obnoxius declaretur cum illis qui episcopi ſui legitimum decretum ſubterfugiunt.

Ab uniuerſis episcopis reſponſum eſt. Omnibus placet.

10 De presbyteris qui à ſuis episcopis corripiuntur.

Aurelius episcopus legatus Numidicæ regionis dixit: Illud prætermittendum non eſt ſi quis fortè presbyter ab episcopo ſuo correptus tumore uel ſuperbia inflatus, putauerit ſeparatim Deo ſacra à ſe offerenda, uel aliud erigendum altare contra eccleſiaſticam fidem crediderit, non exeat impunitus.

Valentinus episcopus primæ ſedis Numidicæ regionis dixit. Neceſſariò fidei & diſciplinæ eccleſiaſticæ cõgrua ſunt quæ frater noſter Alypius proſequutus eſt. Reliquũ eſt ut quid uideatur ueſtræ charitati dicatis.

11 Si quis presbyter contra episcopum ſuum inflatus ſchiſma fecerit, amathema eſto,

Ab uniuerſis episcopis dictũ eſt: ſi quis presbyterorũ in ſua ſtatione repræhenſus ac damnatus eſt, debet ad uicinos episcopos rem deferre, ut illi cauſam cognoſcant & ipſe per eos ſuo episcopo reconcilietur. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbia quod abſit inflatus, à ſui episcopi communione ſeparauerit ſe, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur & locum amittat. Inquirendum tamen eſt an querimoniam aduerſus episcopum iuſtam habuerit.

12 Si quis episcopus citra ſynodi tẽpus de aliquibus criminibus reus fuerit, audiatur à duodecim episcopis.

Felix episcopus dixit. Adijciatur etiam hoc ſecundum ſtatuta ueterum conciliorum, ut ſi quis episcopus (quod abſit) in reatum aliquẽ incurrerit, & propter magnam neceſsitatẽ nõ potuerint plures conuenire ne ipſe reus maneat audiatur à duodecim episcopis. Presbyter autem à ſuo & ſex alijs episcopis audiatur:

diaconus uero à tribus.

Non licere episcopum nisi à pluribus ordinari, si tamen necessitas postulet etiam à tribus episcopum ordinandum esse.

Aurelius episcopus dixit. Quid ad hoc dicit uestra sanctitas. Ab uniuersis episcopis responsum est. Ea quæ decreuere maiores nostri nobis seruanda sunt, omnia quæcunq; tandẽ fortè obuenerint. Primates cuiuscunq; tandẽ prouinciæ hoc non audeant, uerùm multi episcopi congregati episcopum eligant. Si autem necessitas postulat tres episcopi quocunque tandem in loco fuerint ex mandato primatis episcopũ eligãt. Quod si quis eorũ aliqua in re propriæ cõfessioni aut subscriptioni aduersatus fuerit, hic seipsum honore priuauit.

Vt à Tripoli unus episcopus in legationem mittatur: & ut presbyter illic à quinque episcopis, audiatur.

Similiter placuit ut ex Tripoli unus episcopus legatus ueniat propter regionis inopiam. Deinde ut presbyter illic à quinque episcopis audiatur: diaconus à tribus: quemadmodum supra dictum est. Manifestum autem est hæc facienda præsidente proprio episcopo.

De diuersis ordinibus seruientibus ecclesię, ut si aliqua de re accusatus iudicium ecclesiasticum declinat, periculo subiaceat. Item ut liberi sacerdotum non accedant spectacula secularia.

Itẽ placuit, ut quisquis episcoporũ presbyterorum diaconorum seu clericorum, cùm in ecclesia ei fuerit crimen intentatum, uel ciuilis causa mota, si derelicto ecclesiastico iudicio publicis iudicijs purgari uoluerit, etiam si pro ipso prolata fuerit sententia, locũ suũ amittat, & hoc in criminali actione. In ciuili uerò perdat id quod euicit, si locum suum retinere uoluerit. Hoc etiam placuit, ut à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis, ad alios iudices ecclesiasticos, ubi est maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint uel inimico animo iudicasse, uel aliqua cupiditate aut gratia deprauati. Sane si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero quàm constitutum est non liceat prouocare. Præterea libri sacerdotum spectacula secularia non exhibeant neque spectent. Hoc uerò omnibus Christianis semper interdictum est ut ubi blasphemiæ sunt non accedant.

Vt nullus episcopus, aut presbyter, aut diaconus conductionibus utatur: & ut lectores

καὶ ὁ διάκονος, ἀπὸ τριῶν.

13 Περὶ τοῦ, μὴ δεῖναι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀπὸ πολλῶν, χειροτονεῖσθαι. εἰ δὲ ἀνάγκη γένητο, καὶ ἀπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονηθείη.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τί πρὸς ταῦτα λέγει ὑμῶν ἁγιοσύνη; Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. ὀφείλει περὶ ἡμῶν τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν πρὸ ἡμῶν, φυλαχθῆναι· ὧν τινῶν ὡς ἔτυχεν ἀβούλως. οἱ πρωτεύοντες τῆς διασδήποτε ἐπαρχίας οὐ κατὰ τολμῶσι· πολλοὶ οὖν ἐπίσκοποι συναχθέντες, ἐπίσκοπον χειροτονήσουσιν. εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, τρεῖς ἐπίσκοποι ἐν οἱῳδήποτε ἂν τόπῳ ὦσι τῷ τοῦ πρωτεύοντος παραγγέλματι χειροτονήσουσιν τὸν ἐπίσκοπον. καὶ ἐάν τις ἐν τινι ἐναντιωθῇ τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπεστερήσῃ τῆς τιμῆς.

14 Ὡς τε ἀπὸ τριπόλεως ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἐλθεῖν. καὶ ὡς τε τὸν πρεσβύτερον ἐκεῖσε ἀπὸ πέντε ἀκούεσθαι ἐπισκόπων.

Ὁμοίως ἤρεσεν ἀπὸ τριπόλεως διὰ τὴν τῆς χώρας ἔνδειαν, ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν ἐλθεῖν, καὶ ἵνα ὁ πρεσβύτερος ἐκεῖσε, ἀπὸ πέντε ἀκούηται ἐπισκόπων. καὶ διάκονος ἀπὸ τριῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· τοῦ ἰδίου αὐτοῦ δῆλον, ὅτι ἐπισκόπου προκαθειμένου.

15 Περὶ διαφόρων τάξεων τῇ ἐκκλησίᾳ δουλευουσῶν· ὡς τε, ἐάν τις εἰς ἐγκληματικὸν πρᾶγμα περιπέσῃ, καὶ παραιτήσηται τὸν ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον κινδυνεύειν, καὶ ὡς τε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων κοσμικοῖς θεωρίοις μὴ προσιέναι.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὡς τις δήποτε τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ κληρικῶν, πράγματος αὐτοῦ ἐγκληματικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κινουμένου ἐὰν παραιτούμενος τὸν ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, δημοσίοις θελήσῃ καταρθῆναι δικαστηρίοις· κἂν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ψῆφος ἐκφωνηθῇ, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἀπολέσῃ· καὶ οὐδὲν μὴ ὠδὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ· ἐπὶ δὲ πολιτικοῦ, ἀπολέσῃ τὸν εἰς ὃ ἐνίκησεν, ἐὰν τὸν ἴδιον τόπον θελήσῃ κατέχειν· καὶ οὐδὲν γεμὴν ἤρεσεν ὡς τε ἐὰν ἀπὸ οἱωνδήποτε δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν, ὠδὶ ἄλλους δικαστὰς ἐκκλησιαστικοὺς ἔχοντας μείζονα τὴν αὐθεντείαν ἐκκλητος γένηται, μηδὲν βλαπτεῖν τούτους ὧν ἡ ψῆφος λύεται· ἐὰν ἐλεγχθῆναι μὴ δυνηθῶσιν, ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν δεδικακέναι, ἢ τινὶ χαρίτι ὑποφθαρῆναι· ἐὰν δὲ κατὰ συναίνεσιν τῶν μερῶν ἐπιλεγέντες ὦσι δικασταὶ, εἰ καὶ ὀλιγώτεροι ἔσωνται τῶν ὁρισθέντων, μὴ δεῖναι ἐκκαλεῖσθαι· καὶ ὡς τε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων, θεώρια κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν μὴ δὲ θεωρεῖν· οὐδὲν δὲ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὡς τε ὅπου βλασφημίαι εἰσὶ, μὴ προσιέναι.

16 Ὡς τε μηδένα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἐκλησίν τινα λαμβάνειν· καὶ ὡς τε οὐδὲ ἀνα-

ἀναγνώσας γαμετὰς λαμβάνειν. ἵνα οἱ κληρικοὶ γυναικῶν ἀπέχωνται. καὶ ποίῳ δὲ καιρῷ ἢ αὐτοὺς, ἢ τὰς παρθένους καθιερῶσθαι.

uxores ducant, clerici autẽ uxoribus abstineant: quo item tempore cùm ipsos tum etiam uirgines consecrare oporteat.

Ὁμοίως ἤρεσεν ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται, ἢ πραγματευτάρχαι, μὴ δὲ ἐκπινῶν αἰσχρᾶ ἢ ἄτιμα πράγματα τῶν τροφῶν ποιίζωνται. ὀφείλουσι γὰρ ἀκριβλέπειν ὡς ἐν γεγραμμένον· οὐδεὶς στρατευόμενος τῷ θεῷ, ἐμπλέκει ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς· ἤρεσεν, ὡς πρὸς ἀναγνώσας εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἡβῶν ἐρχομένων, ἀναγκάζεσθαι, ἢ συμβίους ἀγαγέσθαι, ἢ ἐγκράτειαν ὁμολογεῖν.

Itẽ placuit ut episcopi, & presbyteri, & diaconi, non sint conductores, uel procuratores neque illo turpi uel inhoneſto negotio uictũ quærãt. Nam reſpicere in hoc ſcriptũ debent: Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus. Placuit ut lectores cùm ad annos pubertatis uenerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα κληρικὸς, ἐὰν χρήματα δῶ φιλοχρήσει, τὰ χρήματα λάβῃ· ἐὰν ἐδίως, ὅσον δέδωκε λαβῇ.

Similiter placuit ut clericus ſi pecuniam accomodauerit, pecuniam accipiat, ſi aliam ſpeciem quantum dederit accipiat.

Καὶ ἵνα πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν μήτε διάκονοι χειροτονῶνται. ἀλλὰ οἱ ἀναγνῶσαι, ἕως δεκαμὴν μὴ προσκυρώσειν.

Item ut minores uigintiquinque annis diaconi non ordinentur, ſed lectores, qui populũ non confirment.

Ὡς τὰς ἐκάστῃ ἐπαρχίαν δεῖν τὸν μακροδιαπέσας πρωτεύοντα ἔχειν ἴδιον. 17

Vt unaquæq; prouincia propter lõginquitatem proprium primatem habeat.

Ἤρεσεν, ἵνα ἡ μαυριτανία σιτιφηνσις, ὡς ἄττη, τὸν πρωτεύοντα ἔχειν νουμιδικῆς χώρας, ἧς πόλις ἐκ παλαιοῦ κεχώρισται, ἴδιον ἔχειν πρωτεῖον συναινέσει πάντων τῶν πρωτευόντων τῶν ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν, τῆς πάντων ὑπάρχοντος, διὰ τὸ μακροδιαπέσας, ἔχειν ἐπιτρέπειν.

Placuit ut Mauritania Sitiphenſis, quemadmodum petijt à primate, Numidicæ regionis, cui à ſynodo attributa eſt, proprium primatẽ habeat, conſentientibus omnibus prouinciarum Africæ primatibus & uniuerſis epiſcopis propter longinquitatem hoc illis permiſsum.

Ἐάν τις κληρικὸς χειροτονῆται, ὀφείλει νουμεμηνίσκεσθαι τοῦ ὅρους φυλάττειν· καὶ ἵνα τοῖς σώμασι τῶν ἀποθνησκόντων εὐχαριστία μὴ δίδωται, μηδὲ βάπτισμα· ἵνα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας πρὸς σωφρονισμὸν οἱ μητροπολῖται ἔρχωνται. 18

Si quis clericus ordinatur admonendus eſt, ut canones ſeruet. Et ut corporibus mortuorum euchariſtia & baptiſma non dentur. Et ut ſingulis annis in omnes prouincias metropolitæ ad ſinodum ueniant.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε χειροτονουμένοις ὑπὸ τῶν κληρικῶν, πρότερον ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς τὰ δόγματα τῶν συνόδων εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν γίνεσθαι· ἵνα μὴ τοιοῦτες ᾖ τὸ ὁρᾶν ἐνδέσμεταμεληθῶσιν.

Item placuit ut ordinandis epiſcopis aut clericis prius ab ordinatoribus ſuis decreta conciliorum auribus eorũ inculcentur, ne ſe aliquid contra ſtatuta concilij feciſſe pœniteat.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων μὴ δίδηται εὐχαριστία. γέγραπται γὰρ, λάβετε, φάγετε, τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματα, οὐδὲ λαβεῖν δύνανται, οὐ φαγεῖν. καὶ, ἵνα μὴ οὐδ' ἤδη τελευτῶντας βαπτίζωσι τοιήσῃ ἢ τῶν πρεσβυτέρων ἄγνοια.

Item placuit ut corporibus defunctorũ euchariſtia non detur. Scriptum eſt enim accipite, edite: corpora autem defunctorum neque accipere poſsunt, nec; edere. Item ut iam morientes nõ baptizentur per presbyterorũ ignorantiam.

Διὸ βεβαιότερον ὄντων ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ. ὥστε κατὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ ὅρους διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας, αἵτινες πολλάκις πρὸς ὄλεθρον τῶν λαῶν παλαιοῦνται, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν συνόδου συγκαλεῖσθαι, πρὸς ᾧ πάντες οἱ τὰς ἐπαρχιῶν τὰς πρώτας καθέδρας ἐπέχοντες ἐκ τῶν οἰκείων συνόδων, δύο ἢ καὶ ὅσους ἂν δόξῃ πέμπωσι τοὺς ἑαυτῶν ἀπεστάλκασιν· ἵνα ἐν τῇ συναχθείσῃ συνελλόδει, πλήρης ᾖ ἡ ἐξουσία.

Præterea confirmatum eſt in hac ſynodo, ut ſecundum Nicenos canones, propter eccleſiaſticas cauſas, quæ ad perniciem plebium ſæpe iuueteraſcunt, ſingulis quibuſq; annis cõcilium conuocetur. Ad hoc autem omnes qui in prouincijs primas ſedes habent, ex ſuis concilijs binos, aut quot elegerint, epiſcopos legatos mittant, ut in congregato conuentu plena poſsit eſſe authoritas.

Ὡς τὸν ἐπισκόπου κατηγορουμένου, πρὸς τὸν πρωτεύοντα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τὸ πρᾶγμα ἀνενεχθῆναι. 19

Vt epiſcopo accuſato res deferatur ad primatem prouinciæ.

Aurelius episcopus dixit: Si quis episcoporũ accusatur, ad primatem eius prouinciæ causam deferat accusator Nec à communione arceatur cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam corã iudicio electorum iudicum, literis euocatus die statuta minimè occurrerit, hoc est infra spacium mensis ex ea die qua tum literas accipisse constiterit. Quod si aliquas ueras necessitatis causas probauerit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum mensem integram habeat facultatem. Verùm tandiu post mensem secundum non communicet, donec purgetur. Sin autem nec ad concilium anniuersarium occurrere uoluerit, ut uel ibi causa eius terminetur, ipse in se damnationis suæ sententiam dixisse iudicetur. Tempore uerò quo non communicat, nec in sua ecclesia uel parochia communicet. Accusator autem eius si nunquam diebus causæ dicendæ defuerit, à communione non remoueatur. Si uerò aliquãdo defuerit subtrahens se, restituto in communionem episcopo, remoueatur à cõmunione accusator. Sic tamẽ ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurre uoluisse, sed nõ potuisse, probauerit, Illud interim notum est, quod cum causa agi cœpit in episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad accusandum non admittatur, nisi proprias causas non tamen ecclesiasticas, asserrere uoluerit.

Αυρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐὰν τι τῶν ὠθισκόπων κατηγορῆται, πρὰ τοῖς τῆς αὐτοῦ χώρας πρωτεύουσιν ὁ κατήγορος ἀναγάγῃ τὸ πρᾶγμα. καὶ μὴ δὲ ἀπὸ τῆς κοινωνίας κωλυθῇ ὁ κατηγορούμενος, εἰ μὴ διὰν πρὸς ἀπολογίαν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ὠθιλεγέντων δικάζειν, γράμμασιν προκληθεὶς, τῇ ὡρισμένῃ ἡμετέρᾳ οὐδαμῶς ἀπαντήσοι τοῦτ' ἔστιν, ἐντὸς προθεσμίας μηνὸς ἀφ' ἧς ἡμέρας φανείη τὰ γράμματα δεξάμενος· ἐὰν δὲ ἀληθεῖς τινὰς καὶ ἀναγκαστικὰς αἰτίας ἀποδείξῃ τὰς αὐτὸν κωλυσάσας ἀπαντῆσαι πρὸς ἀπολογίαν τῶν κατ' αὐτοῦ προτεθέντων, ἐντὸς ἑτέρου μηνὸς ἀκεραίαν ἐχέτω εὐχέρειαν· μετὰ δὲ τὸν δεύτερον μῆνα μὴ κοινωνήσῃ, ἕως οὐ καθαρὸς ἀποδειχθείη. εἰ δὲ πρὸς σύμπασαν τὴν ἐτησίαν σύνοδον ἀπαντῆσαι μὴ βουληθείη, ἵνα κἂν ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ περαιωθῇ, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐκπεφωνικέναι κριθήσεται. ἐν δὲ τῷ καιρῷ ᾧ οὐ κοινωνεῖ, μὴ δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μὴ δὲ ἐν προικίᾳ κοινωνήσῃ· ὁ δὲ τούτου κατήγορος, ἐὰν μηδαμοῦ ἀπολειφθείη ἐν ἅις ἡμέραις γυμνάζεται τὰ τοῦ πράγματος, μηδαμῶς κωλυθῇ ἀπὸ τῆς κοινωνίας· ἐὰν δέ ποτε ἐλλειψῇ ἑαυτὸν ὑποσύρας, ἀποκαθισταμένου τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ὠθισκόπου, αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐκβληθῇ ὁ κατήγορος· οὕτως μέν τοι, ὡς μὴ καὶ τῆς εὐχέρειαν αὐτῷ ἀφαιρεῖσθαι τῆς κατηγορίας τοῦ πράγματος, ἐὰν δυνηθῇ ἀποδεῖξαι κατὰ τῆς προθεσμίαν, οὐχὶ μὴ τεθεληκέναι, ἀλλὰ μὴ δεδυνῆσθαι ἀπαντῆσαι. ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς ἐν τῷ κινεῖσθαι τὰ τοῦ πράγματος ἐν τῷ τῶν ὠθισκόπων δικαστηρίῳ· ἐὰν διαβέβληται τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μὴ προσδεχθῇ εἰς κατηγορίαν· εἰ μηδὰν ὑπὲρ ἰδίου πράγματος, μὴ μέν τοι περὶ ἐκκλησιαστικοῦ, θελήσῃ ὠθιβαλέσθαι.

De presbyteris & clericis qui accusantur.

Si autem presbyteri uel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex uicinis locis cum proprio episcopo legitimo numero collegarum, quos ab eodem accusati petierint, hoc est una secum in presbyteri nomine sex, in diaconi tribus, causas eorum discutiant. Eadem uerò dierum, & dilationum, & à communione remotionum, & personarum accusatoris & rei forma seruanda est. Reliquorum autem clericorũ causas, etiam solus episcopus loci congnoscat & finiat.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν κατηγορουμένων

Ἐὰν δὲ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι κατηγορηθῶσιν, προσζευγνυμένου τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν ἐκ τῆς πλησιαζούσης τοποθεσίας αἱρετικῶν ὠθισκόπων, οὓς οἱ κατηγορούμενοι αἰτήσοντες τοῦτ' ἔστιν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρεσβυτέρου ἕξ, καὶ τοῦ διακόνου τρίων. σὺν τούτοις αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν κατηγορουμένων ἐπίσκοπος τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐξετάσει· τοῦ αὐτοῦ τῶν ἡμερῶν καὶ ὑπὲρ θέσεων καὶ ἐξετάσεων καὶ προσώπων μεταξὺ τῶν κατηγορούντων καὶ κατηγορουμένων τόπου φυλαττομένου. τῶν δὲ λοιπῶν κληρικῶν τὰς αἰτίας, καὶ μόνος ὁ ἐντόπιος ἐπίσκοπος διαγνῶ καὶ περατώσει.

Vt liberi clericorũ hæreticis matrimonio non iungantur.

Ὡς τε τὰ τέκνα τῶν κληρικῶν ἐν συνοικεσίῳ μὴ συνάπτεσθαι αἱρετικοῖς.

Item placuit ut liberi clericorum, ethnicis aut hæreticis matrimonio non iungantur.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥς τε τέκνα τῶν κληρικῶν ἐθνικοῖς ἢ αἱρετικοῖς γαμικῶς μὴ συνάπτεσθαι,

Vt episcopi & clerici nullos cõiungant qui non uere orthodoxi Christiani sunt & si huius non cognati fuerint. Propter donum aut domesticã largitionẽ (ut dictum est) nemo his episcop. aut clericorũ huiusmodi coniungat

Ὡς τε οὐδὲ ὠθισκόπους καὶ οὐδὲ κληρικοὺς μηδένα συνάγειν τοῖς μὴ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, εἰ καὶ συγγενεῖς ἔτι μὴ ὦσιν. Μηδὲν διὰ δωρεᾶς τῶν οἰκείων πραγμάτων, ὡς εἴρητες, οὐδὲ ὠθισκόπους ἢ κληρικοὺς τούτοις συνεισάγειν.

Ὡς τε

Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους πέραν θαλάσσης μὴ ἀπ-
δημεῖν.

Ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀπδη-
μείτωσαν· εἰ μὴ μετὰ ψηφίσματος τοῦ πρώτης κα-
θέδρας τοῦ ἰδίου ἑκάστης χώρας ἐπισκόπου· τοῦτ' ἔστιν,
εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτεύοντος κατεξαίρετον λά-
βη, τὴν, ἥτις λέγεται ἀπολυτική, τετυπωμένην ἢ
τοι πράθεσιν.

23 Vt episcopi non abeant peregre trans mare.

Item placuit ut episcopi trans mare nō proficiscantur, nisi ex decreto primę sedis episcopi in unaquaquæ prouincia: hoc est nisi à primate præcipuè sumpserint literas quas dicunt dimissionis, formatas, uel commendatorias.

Ὥστε ἐκτὸς τῶν καθολικῶν γραφῶν, μηδὲν ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνώσκεσθαι.

Ὁμοίως, ἵνα ἐκτὸς τῶν κανονικῶν γραφῶν, μη-
δὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκηται, ἐπ' ὀνόματι
θείων γραφῶν· εἰσὶ δὲ αἱ κανονικαὶ γραφαὶ τοῦτ' ἔ-
στιν, γένεσις, ἔξοδος, λευϊτικὸν, ἀριθμοὶ, δευτερο-
νόμιον, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, κριταὶ, τῶν βασιλειῶν
τέσσαρες, τῶν παραλειπομένων βίβλοι δύο, Ἰώβ,
ψαλτήριον, Σολομῶνος βίβλοι πέντε, τῶν προ-
φητῶν βίβλοι δώδεκα. Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιὴλ,
Δανιὴλ, Τωβίας, Ἰουδὶτ, Ἐσθὴρ. Ἔσδρου βίβλοι δύο.
Τῆς νέας διαθήκης εὐαγγέλια τέσσαρα, πράξεων
ἀποστόλων βίβλος μία, ἐπιστόλαι Παύλου, δεκατέσ-
σαρες, Πέτρου ἀποστόλου δύο, Ἰωάννου ἀποστόλου τρεῖς,
Ἰακώβου ἀποστόλου μία, Ἰούδα ἀποστόλου μία, ἀποκάλυ-
ψις Ἰωάννου βίβλος μία. τούτῳ δὲ ἀδελφῷ καὶ συλ-
λειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν αὐ-
τῶν μερῶν ἐπισκόποις, πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προκει-
μένου κανόνος γνωρισθῇ, ἐπειδὴ πρὰ τῶν πατέ-
ρων ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωστέα παρελαί-
βομεν.

24 Vt præter catholicam scripturam nihil in ecclesia legatur.

Itē placuit ut præter scripturas canonicas, nihil in ecclesia legatur sub nomine diuinarū scripturarum. Sunt autem canonicæ scripturæ: Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deutronomium, Iesus Naue, Iudicum, Regum quatuor, Paralipomenon duo libri, Iob, Psalteriū, Salomonis libri quinque, prophetarum duodecim libri, Esaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Esther, Esdræ, libri duo. Noui testamenti Euaugelia quatuor, Acta apostolorum liber unus. Pauli epistolæ quatuordecim. Petri apostoli duæ, Ioannis apostoli tres, Iacobi apostoli una, Iudæ apostoli una, Ioannis apocalypsis liber unus. Hoc etiam fratri & consacerdoti nostro Bonifacio & alijs earum partium episcopis, pro confirmando isto canone notum fiat, quandoquidem ista à patribus accepimus in ecclesia legenda.

Περὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν ἑπομένων τάξεων τῶν
τὰ ἅγια μυστήρια ψηλαφουσῶν, ἤρεσεν ἀπὸ γυναι-
κῶν ἐγκρατεύεσθαι.

25 De episcopis & reliquis deinceps ordinib. eorum qui sacra mysteria tractant, placuit ut à mulieribus se contineant.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Προστίθημι ἀδελ-
φοὶ τιμιώτατοι πρὸς τούτοις, ἐν τῷ ἀναφέρεσθαι ἕνε-
κεν ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς ἰδίας γυναικάς τινῶν τῶν
ἀκληρικῶν ἐξαιρέτως ἀναγνωστῶν, τὸ καὶ ἐν διαφό-
ροις συνόδοις βεβαιωθέν· ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους
τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους
καὶ πρεσβυτέρους, ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς ἰ-
δίους ὅρους καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι, ἵνα ὡς μὴ
ἔχοντες ὦσιν· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσωσιν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ
ἀποκινηθῶσι καθήκοντος. τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς,
πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, εἰ μὴ ἐν προβεβηκυίᾳ κεί-
ρα. Ἀπὸ πάσης ἐλέχθη τῆς συνόδου, Ἅπερ ἡ ὑμετέρα
ἁγιωσύνη δικαίως ἐρύθμισεν, ἱερὸ πρεπῆ ὄντα τῷ
θεάρεστα βεβαιοῦμεν.

Aurelius episcopus dixit. Addo hoc fratres uenerandi ad ea quæ referentur de continentia quorundam clericorum erga proprias uxores & separatim lectorum, quod & in diuersis synodis confirmatum est. Nempe ut subdiaconi quia sacra mysteria tractant, & diaconi ac presbiteri sed & episcopi, secundum suos canones ab uxoribus contineant, ut sint tanquā non habentes. Atque nisi hoc fecerint ab ecclesiastico officio amoueantur. Reliqui uerò clerici ad hoc non adigantur nisi perfecta ætate. Ab uniuersa Synodo responsum est: Quæ uestra sanctitas iustè disposuit, quæ sacerdotes decent confirmamus.

Ὥστε μὴ ὑπό τινος διασπᾶσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας
πράγματα.

26 Vt res ecclesiæ à nemine dispergantur.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν, μη-
δεὶς πιπράσκῃ· ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν προσόδους μὴ ἔ-
χῃ, καὶ πολλῆς ἐπείγει ἀνάγκη, τοῦτο ἐμφανίζεσθαι τῷ
πρωτεύοντι τοῦ αὐτοῦ ἐπαρχίας, καὶ μετὰ τοῦ ὡρισμένου
ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκόπων βουλεύεσθαι, τί δεῖ πρᾶξαι.

Similiter placuit ut nullus rem ecclesiasticā uēdat. Quod si res aliqua nullos reditus habuerit, & necessitas ad id agat, tum id indicetur primati prouinciæ, & adhibito definito numero episcoporū deliberetur quid sit agèdū.

Si

Si autem tanta necessitas ecclesiam urget, ut ante uendendum deliberari non possit, cùm ad huius testimonium uicinos uocabit episcopus, curamque adhibebit ut omnes casus qui ecclesiæ suæ acciderunt synodo exponat. Hoc si non fecerit reus coram Deo & synodo apparebit, ac alienus à suo honore.

εἰ δὲ τοσαύτη ἐπείγει ἀνάγκη τῇ ἐκκλησίας, ὡς μὴ δύνασθαι πρὸ τοῦ πωλεῖν βουλεύεσθαι, καὶ συναγαγόντας εἰς μαρτυρίαν καλέσει ὁ ἐπίσκοπος, φροντίδα ποιούμενος τῆς ἀρχαιότητος τῆς συνόδου πάσας τὰς συμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῷ πράξεις· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσει, ἔνοχος ἔσται τῷ θεῷ καὶ τῷ νόμῳ φανεῖται, καὶ ἀλλότριος τῆς οἰκείας τιμῆς.

Presbyteri & diaconi ob grauius aliquod delictum correpti, laicam manum impositionem non accipient.

Similiter confirmatum est ut si quãdo presbyteri aut diaconi ob grauius aliquod delictũ correpti fuerint, propter quod necessariò à ministerio amoti sunt, ut non amplius illis manus imponantur ut pœtentibus aut fidelibus laicis. Neque illi permittendum est ut rebaptizati ad cleri gradum progrediantur.

27 Πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι ὃν βαρυτέρῳ ἁμαρτήματι ἐλεγχθῶσιν, χειροθεσίαν, ὡς λαϊκοί, μὴ δεχέσθωσαν.

Ὁμοίως ἐβεβαιώθη, ὡς ἐάν ποτε πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἐπί τινι βαρυτέρᾳ ἁμαρτίᾳ ἐλεγχθῇ ὑπὸ τῆς ἀναγκαίως αὐτὸν τῆς λειτουργίας ἀφικέσθαι, μὴ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς χεῖρας ὡς μετανοοῦσιν, ἢ ὡς πιστοῖς λαϊκοῖς· μὴ δὲ ἐπιτρέπεσθαι αὐτοῖς, ὥστε ἀναβαπτιζομένους πρὸς τὸν τοῦ κλήρου βαθμὸν προκόπτειν.

Presbyteri & clerici qui in suis causis appellatione trans mare utuntur, in communionem non recipiantur.

28 Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, καὶ κληρικοί, οἱ ἐν τῷ ἰδίῳ πράγματι ἐκκλητον τῷ ἐχούσῃ, ἐπὶ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης ἐκ κοινωνίας μηδ' ὅλως δεχθῆναι.

Item placuit ut presbyteri, diaconi, & reliqui inferioris ordinis clerici, si in causis suis conquiruntur de iudicijs suorum episcoporũ, audiantur à uicinis episcopis, & cum consensu episcopi ipsorum, ab ipso aduocati episcopi causam inter eos componant. Præterea si in his causis appellatione uti uoluerint non admittent, sed primates suarum prouinciarum, quemadmodum & de episcopis sæpe definitũ est. Qui autem iudicia trãsmarina appellant, à nemine per Aphricam in communionem suscipiantur.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοί, ἐν αἷς ἔχουσιν αἰτίαις, ἐὰν τὰ δικαστήρια μεμφῶνται τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσωνται αὐτῶν· καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθέσθωσαν οἱ προσκαλούμενοι δ' αὐτῶν ἐπίσκοποι, διὰ τὸ καὶ περὶ αὐτῶν ἔκκλητον τῷ ἐχούσῃ νομίσωσιν, μὴ ἐκκαλέσωνται εἰς τὰ τοῦ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν· ὡς καὶ περὶ τῶν τοιούτων πολλάκις ὥρισται. εἰ δέ τις πρὸς πρωτικὰ δικαστήρια διεκαλέσατο, τὸν ὅλον γνῶ τῇ ἀφορικῇ διεξιέναι εἰς κοινωνίαν.

Si quis excommunicatus priusquam audiatur communicare ausus fuerit, hic seipsum cõdemnat.

29 Εἴ τις ἐκ κοινωνίας ὤν, πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι κοινωνῆσαι τολμήσει, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν κατάκλισιν προσάγαγε.

Similiter placuit uniuersæ synodo ut is qui propter suam socordiam excõmunicatus est, siue episcopus seu qualiscunque tandem clericus, si tempore suæ excommunicationis antequam audiatur communicare ausus fuerit, hic contra se ipsum damnationis sententiam tulisse iudicabitur.

Ὁμοίως ἤρεσεν συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ἵνα ὁ διὰ ῥᾳθυμίαν αὐτὸς ἐκ κοινωνίας γεγονὼς ἢ ἐπίσκοπος, εἴ τε ὁποσοῦτινος κλήρου, ἐὰν πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι ἐκ κοινωνίας αὐτοῦ, πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι, εἰς κοινωνίαν τολμήσει, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν κατάκλισιν τῶν ἁμαρτημάτων διαγνώσεται κρίθῆ.

De accusatore & reo.

Περὶ κατηγοροῦντος κατηγορουμένου.

Similiter placuit si reus aut actor eo in loco ex quo reus est metuerit ne ignominia á temeraria multitudine afficiatur, locum sibi in propinquo eligat, ad quem non difficulter testes adduci possunt, & illic causa finiatur.

30 Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁ κατηγορούμενος ἢ ὁ κατήγορος ᾖ ἐν τῷ τόπῳ, ὅθεν ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν φοβῆται ἀτιμίαν προπετῆς πολυπληθίας, τόπον ἑαυτῷ ἐκλέξηται ἐγγύς, ἐν ᾧ ἔστιν αὐτῷ εὐχερῶς μάρτυρας προκομίσαι, ἐν ᾧ καὶ τὸ πρᾶγμα περατοῦται.

Sed

Ἐαν τινες κληρικοὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων πρὸς
31 βιάζωνται καταφρονῆσαι, μὴ δεῖ ἐκεῖ μένειν, ἐξὸν
ἀναχωρῆσαι ἐκ ἀθέλητοι.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα εἴ τινες κληρικοὶ ἢ διάκονοι, ἐὰν μὴ πειθαρχῶσι τοῖς ἰδίοις ἐπισκόποις αὐτῶν διὰ τὰς ἀναγκαίας αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, φύτους πρὸς μείζονας ἀναβιβάζειν τιμὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν. μὴ δὲ ἐν ἐκείνῳ ᾧ βαθμῷ διηκονήσωσιν, ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι ἐκ ἀθέλησαν.

Ἐάν τις τῶν κληρικῶν πτωχὸς, πρόφασιν εἰσλη-
32 ψόμενος τοῦ κτήσασθαί τι ποτε, ὑποκείσθω τῇ ἐξουσίᾳ τῶν ἐπισκόπων.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ καὶ ὁποιοιδήποτε κληρικοὶ οἱ μηδὲν ἔχοντες, ἐὰν προφάσεως τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως αὐτῶν ἀγροὺς ἢ διαφόρους χωρία ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν ἀγοράσωσιν, ἵνα ὡς ἰδίοις κτήμασι πράγμασιν ἐφίλοις πεποιημένοις, ἔχωσι τὴν ἀνομνηθέντος, τῇ ἐκκλησίᾳ ἑαυτοὺς εἰσκομίσωσιν. ἐὰν δὲ εἰς αὐτοὺς ἐκ ἰδίως φιλοτιμίας ἢ διαδοχῆς συγγενίας προσῆλθε, ἐξ αὐτοῦ ποιήσωσιν ὅ ἔχει ἡ πρόθεσις αὐτῶν· εἰ δὲ ἐκ μετὰ τὸ προθέσθαι εἰς τ' ὀπίσω μετατραπῶσιν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἁγιότητος ἀνάξιοι, ὡς ἀδόκιμοι, κριθῶσιν.

Ὡστε πρεσβυτέρους πρᾶγμα τῆς ἐκκλησίας ἐν ᾗ
33 καθιέρωνται, μὴ πιπράσκειν. καὶ ὡστε μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξεῖναι πράγματι κατακεχρῆσθαι τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μήτρικος.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε οὐ πρεσβυτέρους τὰ γνώμῃ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται· οὐ πρόπω καὶ οἷς ἐπισκόποις ἐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας ἀγνοοῦσιν τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ ὅσους τίνων ἀνάγκης, μὴ δὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι κατακρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μήτρικος.

Ἀναγνωσθέντα ἔτι μὲν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ διάφοροι σύνοδοι πάσης τῆς τῶν Ἀφρῶν χώρας, ἐπληρώθησαν ἐν τοῖς πολλαπλασίοις χρόνοις Αὐρηλίου ἐπισκόπου Καρχηδόνος.

Ἐκ τῆς συνόδου τῆς ἐν Ἱππῶνι ῥηγίῳ γενομένης ἐπὶ τοῦ φιλοχριστοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου τὸ τρίτον καὶ ἐπὶ Ἀβουνδαντίου τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου, ἰδίοις ὀκτωβρίαις ἐν Ἱππῶνι ῥηγίῳ εἰς τὸ σύκρητον τῆς ἐκκλησίας πάκης. καὶ τὰ λοιπὰ πεπραγμένα ταύτης τῆς συνόδου διὰ τοῦτο ὑπ' ἐγράφησαν, ἐπειδὴ τὰ ἐν αὐτῇ ὁρισθέντα, ἐν τοῖς ἀνωτέροις δέκυνται ἐγκέκλεια.

Ἐκ τῆς συνόδου Καρχηδόνος, ἐν ᾗ προτυπεν
πάλιν ἐπίσκοποι τῆς ἀνθυπαλιανῆς πρὸς τῇ συνόδῳ
ἀρσέλιον. Ἀδρυμέτου, ὧν τὸ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Ἀρκαδίου τὸ τρίτου, καὶ Ὀνωρίου τοῦ δευτέρου, τῶν αὐγούστων ὑπάτων, πρὸ δεκαεξαπλασιδῶν ἰουλίων

Si clericorum aliqui promoti à suis episcopis id contempserint, ne illic quidem maneāt unde recedere noluerunt.

Item placuit quicunque clerici aut diaconi non obtemperauerint episcopis suis, qui eos propter necessarias causas ecclesiarū suarum, ad maiores honores in ecclesia promouere uolunt, ut tum ne in illo quidem gradu ministrēt ex quo recedere noluerunt.

Si clericus pauper ad aliquem ordinem promotus quicquā aliquando acquisierit, subiaceat potestati episcoporum.

Item placuit ut episcopi, presbyteri, diaconi, uel quicunque clerici, qui nihil habētes ordinant, & tempore episcopatus aut clericatus sui agros uel quæcunque prædia nomine suo comparant, tanquā rerum diuinarum inuasionis crimine teneantur, nisi admoniti ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicuius, uel successione cognationis uenerit, faciant inde quod proposito eorum congruit. Quod si à suo proposito retrorsum exorbitauerint honore ecclesiastico indigni tanquam reprobi iudicentur.

Vt presbyteri res ecclesiæ in qua consecrati sunt non uendant. Et nulli episcopo liceat rebus abuti titulo ecclesiasticæ matricis.

Similiter placuit, ut presbyteri absque sententia suorum episcoporum rē ecclesiæ in qua consecrati sunt non uendant. Quemadmodū etiam episcopis prędia ecclesiæ non licet uendere ignorāte synodo aut suis presbyteris. Præterea si nulla necessitas hoc exigat ne episcopo quidem liceat abuti rebus titulo ecclesiasticæ matricis.

In hoc concilio præterea recitata sunt diuersa concilia totius Africæ, quæ superiori ætate Aurelij Carthaginensis episcopi celebrata sunt.

Ex concilio quod fuit in Hippone Regio. Illustrissimo rege Theodosio Augusto tertio, & splendidis. Abundantio octauo Coss. idibus Octobris in Hippone Regio in secretario ecclesiæ pacis. Reliqua huius cōcilij acta propterea non conscripta sunt, quod ea quæ illic definierunt, superioribus sunt inserta.

Ex synodo Carthaginensi in qua episcopi proconsularis prouinciæ legati missi sunt Adrumetum, sub illustrissimis regibus Arcadio tertio, & Honorio secundo Augustis Consu-

libus: ante diem decimum sextū calendas Iulij

Car-

Carthaginem. In hoc concilio legati delecti sunt episcopi procosulares ad Adrumetinam synodum.

EX CARTHAGINENSI CONCILIO in quo multa definita sunt.

CAesario & Attico illustrissimis Cos. ante diē quintum calendas Septembris, Carthagine in secretario ecclesiæ Restitutæ, præsidente Aurelio episcopo cum episcopis, astantibus diaconis, præsentibus etiam uictore sene pupianita, Tito Megripetano, Euangelo Assuritano, Aurelius Carthaginis episcopus orationem ad episcopos habuit.

Aurelius episcopus dixit: Post constitūtam synodi diem cùm consedissemus (quem admodum meministis fratres beatissimi) & expectaremus aduentum legatorum ex omnibus Africæ prouincijs ad diē nostræ discceptationis quam ante constitutam fuisse diximus, lecta etiam epistola comministrorū nostrorum Byzacenorum, illud quoque interea uestræ dilectioni recitatum esset, quod illi unà mecum statuerunt qui tempus diemq; synodi præuenere, præterea quoque lectæ sunt fratrum nostrorum Honorati & Vrbani (qui nobiscum hodie synodo intersunt) legationis literæ missæ ex Sitiphensi regione. Præterea uerò frater Regino Begetselitanæ regionis, literas nostræ mediocritati repræsentauit, à Crincentiano & Aurelio cōministris nostris primæ sedis duarum Numidiarum, in quibus literis uestra charitas unà mecum meminit ab illis nunciari quod aut ipsi dignati sunt ad hāc synodum uenire, aut pro more legatos mittere. Quoniam uerò hoc non est factum, legati qui tam longè ex Mauritania Sitiphensi uenerunt testantur, se non posse diu morari. Propterea fratres si uestræ charitati uidetur recitētur literæ fratrū nostrorum Byzacenorum & breuiarum quod epistolæ annexuerunt, ut si quid charitati uestræ displicuerit, quæcunq; diligentia adhibita emendari poterunt, in meliorem formam redigantur. Nam & hoc coēpiscopus noster Mizonius primæ sedis uir celeberrimus, pro sua grauitate & prudētia ad meam tenuitatem scribens petijt. Si itaq; placet recitentur ea quæ disceptata sunt & singula à uestra charitate cognoscantur.

Nihil ex Hipponēsi cōcilio emēdandū esse. 34

EPIGONVS episcopus dixit. In hoc bruiario (quod decerptum est de concilio Hipponensi) nihil arbitramur esse emendandū, uel assuendum, nisi ut dies sanctæ

εἰς Καρχηδόνα. Ἐμ ταύτῃ τῇ συνόδῳ ⸗ προκειμενα ἐπελεγησαν ἐπίσκοποι Ἀνθυπατλιανοὶ πρὸς τὴν Ἀδρυμετινὴν σύνοδον.

ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ γνῶται πολλὰ ὡρίσθησαν.

ΕΠΙ Καισαρείου καὶ Ἀττικοῦ, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν σεπτεμβρίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας ρεστιτούτης, ἐν ᾧ καθεδρεύοντος Αὐρηλίου ἐπισκόπου, ἅμα τοῖς συνόδοις, παρεστώτων διακόνων, παρόντων καὶ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπὶ μὲν Βικτορος τοῦ γέροντος τῆς Γεμπανίτου, Τίτου τοῦ μυγριπεταυοῦ, Εὐαγγέλου ἀσσυριταυοῦ. ἐμίλησε πρὸς τοὺς συνόδους Αὐρήλιος ἐπίσκοπος καρχηδόνος.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· μετὰ τὸ καθεδρεῦσαι ἡμᾶς τὴν προωρισθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου καθημένων ἡμῶν, ὡς μεμνῆσθε ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, καὶ προσδοκώντων ἐκπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς τὰς πραγματείας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἡμετέρας συζητήσεως, τῆς ὡς εἶπεν προοριζομένης, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀναγνωσθείσης ὑπὸ σολλῶν τῶν ἀπὸ τῆς βυζακίου συλλειτουργῶν ἡμῶν ἃ κἀκεῖνοι σὺν ἐμοὶ πεπραγματεύσαντο ἵνα μὴν ἀγανακτήσωσιν ἐὰν ἅμα ἐμοὶ σπουδάσητε ὑμεῖς τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου προλαβόντες, ἐπὶ μὲν ἀναγνωσθῆ καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν Ονωράτου καὶ Οὐρβανοῦ τῶν ἅμα ἡμῖν σήμερον τῆς συνόδου μετεχόντων ὑποτυπώσεις ἀπαλαιθείσας τῆς Σιλιφγίσης χώρας. πάλιν δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ρεγίνου τῆς Βεγετσελιτάνης χώρας γράμματα τῇ ἐμῇ μετριότητι ἐφανέρωσεν, ἀπὸ Κεϊνκωνιανοῦ καὶ Αὐρηλίου τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν τῶν τῆς πρώτης καθεδρας τῶν δύο Νομιδιῶν. ἐν οἷς γράμμασι τοὺς ἐπαγγείλασθαι μεμνῆται ἅμα ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ὅπως ἀπὸ παρεξίωσιν ἔλθειν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον, ἢ πρὸ ἐθου ἀπὸ ἔχοντα ⸗ποτυπώσεις. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀδιαφόρως γέγονεν, διαμαρτύρονται ἀπὸ τοσούτου μήκους τῆς Μαυριτανίας Σιτιφγήσης ἐλθόντες ὑποτυπῶται, ὡς πολὺν μὴ δύνασθαι ἐμβραδύνειν. ἀλλ' ἐὰν οὐκ ἀδελφοί, ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ τὰ γράμματα τῶν ἀπὸ τῆς βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, ἡ καὶ βραχίονα, ὅσπερ τῇ αὐτῇ σπουδῇ προσέθεσαν, σὺν ταύτῃ τῇ παρακλήτῳ σπουδῇ ἀναγνωσθῆναι, ἵνα ἐάν τινα τυχὸν ἢ αὐτῶν γνωσθῶσιν τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅσα τῇ σπουδαίᾳ διορθωθῶσι διορθωθείσας, εἰς κρεῖττον μετατυπωθῶσι· οὐκοῦν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν σωτήσιος ἐπίσκοπος ἡμῶν Μιζώνιος, ὁ τῆς πρώτης καθέδρας πόλεως ἀνήρ, ἀξίως τῆς ἐκείνου σωφροσύνης αὐτὸς γράφων πρὸς τὴν ἐμὴν ὀλιγότητα ἠξίωσεν. ἐὰν οὖν ἀρέσκῃ τὰ συζητηθέντα, ἀναγνωσθῆναι κἀκεῖνα καὶ ἕκαστα ἐπὶ τῆς ὑμετέρας καταληφθῆναι ἀγάπης.

Οπὸδλγ ἐκ τῶν ἱππῶνι συνόδλε εἰκ διορθωτέον.

Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐμ τούτῳ τῷ βριβίῳ τῷ ἀπὸ ἀφεθέντι ἐκ τῶν ἱππῶνι συνόδλε, οὐ νομίζομεν διορθωτέον ἢ προδλτέον· εἰ μὴ, ἵνα ἡ ἡμέρα τῆς ἁγίας

πάσχα

πάσχα γὰρ τοῦ καιρῷ τῆς συνόδου γνωρισθείη.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μὴ εὐχερῶς τὰ τέκνα αὐτῶν ποιεῖν ἐμαγκήπατα. Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς τὰ τέκνα αὐτῶν μὴ ἐὰν αὐτεξουσίως ἀπιέναι διὰ ἐμαγκηπατίωνος. εἰ μηδὲν εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν πληροφορηθῶσιν, ὡς λοιπὸν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν εἰς αὐτοὺς συντείνειν.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς μὴ χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ πάντας τοὺς ἰδίους, χριστιανοὺς ποιήσωσιν. Ὥστε ἐπισκόπους καὶ διακόνους καὶ πρεσβυτέρους μὴ χειροτονεῖσθαι πρίνη πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ποιήσωσιν.

Περὶ τοῦ, μὴ δεῖναι πεῖραι τέρω ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου, τί ποτε ἐν τοῖς ἁγίοις προσφέρειν. ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μηδὲν πλέων τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου προσενεχθείη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κύριος παρέδωκεν· τοῦτ' ἔστι ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου. ἀπαρχὴ δὲ εἴτε μέχι εἴτε τάλα, ὡς εἴωθεν προσφερέσθω ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθίμῳ εἰς τὸ τῶν πίων μυστήριον· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐν θυσιαστηρίῳ προσφέρεται, ὅμως ἰδίαν ἐχέτω κυρίως εὐλογίαν, ὡς ἐκ τοῦ ἁγιάσματος τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος διΐστασθαι· μηδὲν δὲ πλέον ἐν ταῖς ἀπαρχαῖς προσφερέσθω, ἢ ἀπὸ σταφυλῶν καὶ σίτου.

Ὥστε κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους πρὸς παρθένους ἢ χήρας μὴ εἰσιέναι. Κληρικοὶ ἢ ἐγκρατευόμενοι, πρὸς χήρας ἢ παρθένους, οὐ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν καὶ συναίρεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων, μὴ εἰσίτωσαν· καὶ τοῦτο δὲ μὴ μόνοι ποιήτωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκληρικῶν, ἢ μετὰ τούτων μεθ' ὧν ὁ ἐπίσκοπος ἢ οἱ πρεσβύτεροι μόνοι ἔχουσι τὴν εἴσοδον πρὸς τὰς τοιουτοτρόπους γυναῖκας, ἢ ὅπου πάρεισι κληρικοὶ ἢ ἔντιμοί τινες χριστιανοί.

Περὶ τοῦ, τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον μὴ προσαγορεύεσθαι ἔξαρχον τῶν ἱερέων. Ὥστε τὸν τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἔξαρχον τῶν ἱερέων, ἢ ἄκρον ἱερέα, ἢ τοιουτοτρόπον τί ποτε· ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας.

Περὶ τοῦ, μὴ καπηλεύεσθαι τοὺς κληρικούς, εἰ μὴ ἐπιξενουμένους. Ὥστε τοὺς κληρικοὺς χάριν τοῦ τρώγειν ἢ πίνειν μὴ εἰσιέναι εἰς καπηλεῖα, εἰ μηδὲν ξενίας συνωθουμένους.

Περὶ τοῦ, ἀπὸ νηστικῶν τοῦ θεῷ προσάγεσθαι θυσίας.

Ὥστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. ἐὰν δέ τινων κατὰ τὸν δειλινὸν καιρὸν τελευτησάντων εἴτε ἐπισκόπων εἴτε τῶν λοιπῶν πράθεσις γένεσθαι, μόναις εὐχαῖς ἐτελεσθῇ, ἐὰν οἱ ταύτην ποιοῦντες, ἀριστήσαντες εὑρεθῶσιν.

Περὶ τοῦ, μηδαμῶς συμπόσια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιτελεῖσθαι.

paschæ tempore concilij innotescat.

35 De eo ut episcopi & clerici non ita facilè liberos suos emancipent. Episcopi, uel clerici filios suos à potestate per emancipationem exire non sinant, nisi de moribus eorum fuerint & de ætate securi, ut possint ad eos iam propria pertinere peccata.

36 De eo ut episcopi & clerici non ordinentur nisi antea suos omnes christianos fecerint. Vt episcopi, & presbyteri, & diaconi non ordinentur, priusquam omnes qui sunt in domo eorum, Christianos catholicos fecerint.

37 De eo quod non liceat quicquam præter panem & uinum aqua mixtum in sacris afferre. In sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm quod ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & uinum aqua mixtum. Primitiæ uerò, seu mel & lac, quod uno die solennissimo in infantum mysterio solet offerri, quanuis maximè mulctari, lac offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, ut à sacramento Domini corporis & sanguinis distinguantur. Nec amplius in primitijs offeratur, quàm de uuis & frumentis.

38 Vt clerici aut continentes ad uirgines uel uiduæ nõ ingrediãtur. Clerici, uel cõtinentes ad uiduas: uel uirgines nisi ex iussu uel permissu proprij episcopi, aut presbyterorum non accedant, & hoc non soli faciant, sed cum conclericis, uel cum quibus episcopus, aut presbyteri, soli habeant accessum ad huiusmodi fœminas, aut ubi clerici præsentes sunt, aut graues aliqui Christiani.

36 De eo quod primus episcopus non nominetur princeps sacerdotum. Primæ sedis episcopus non appeletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantùm primæ sedis episcopus,

40 De eo quod clerici non in cauponam diuertant nisi peregrinantes. Clerici edendi uel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

Sacramenta à ieiunis celebranda.

41 Sacramẽta altaris nõ nisi à ieiunis hominib. celebrentur, excepto uno die anniuersario quo Cœna Domini celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, siue episcoporũ, siue cæterorum cõmendatio faciẽda est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt, iam pransi inueniuntur.

42 De eo ut cõuiuia non celebrẽtur in ecclesis.

Nulli episcopi, uel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi fo tè transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiusmodi conuiuijs, quantum fieri potest prohibeantur.

Ωστε ἀδησιώπους ἢ κληρικὸς γ' τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμπωσιάζεσθαι· εἰ μὴ δ' ἂν τυχὸν ἀνάγκη ἔχοιεν διαβάντες ἐκεῖ καταλύσωσιν. καὶ οἱ λαοὶ δ' ἀποτιουτρόπων συμποσίων ὅσον δυνατόν ἐστιν, κωλυθήσιν.

De pœnitentibus. Pœnitentibus secundum differentiam peccatorum episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. Et ut presbyter, inconsulto episcopo, non reconciliet pœnitentem, nisi absentiæ episcopi necessitate cogente. Cuiuscunque autem pœnitentis publicum & uulgatissimum crimen est, quod uniuersam ecclesiam commouerit, ante absidem manus ei imponatur.

43 Περὶ τῶν μετανοούντων. Ωστε τοῖς μετανοοῦσιν κατὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων διαφορὰν τὴν τῶν ἀδησιώτων κρίσει τὰς μετανοίας γ' κυρῶ ψηφίζεσθαι· πρεσβύτερον δὲ πρὰ γνώμης τοῦ ἀδησιώτου μὴ καταλάσσειν μετανοοῦντα· εἰ μὴ δ' ἀνάγκης σωωθούσης γ' τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἀδησιώπου. ὁπηνοσλήποτε δ' μετανοοῦντος, εἰ πολλὴν ἐζεθρυλημμένον δῆμον ἐκλημα ἐπισυμπαζητῇ ἐκκλησίαν κινῆν, πρὸ πάντος τοῦτον ἡ χεὶρ ἐπιτεθῆ.

De uirginibus. Virgines sacræ cùm parentib. (à quibus custodiebantur) priuatæ fuerint, episcopi prouidétia, uel presbyteri, ubi episcopus absens é grauiorib. fœminis cómedétur, aut simul habitantes inuicé se custodiãt, ne passim uagando ecclesiæ lædant existimationem.

44 Περὶ παρθένων. Ωστε τὰς ἱερὰς παρθένας, ὅτε τ' πατέρων χωρίσωνται, ἐξ ὧν ἐφυλάσσοντο, τῇ δ' ἀδησιώτῳ, ἢ αὐτὸ ἀπόντος, τῇ δ' πρεσβυτέρῳ πρὸς ταῖς πιωτέραις γυναιξὶ πρατίθεσθαι, ἢ ἅμα καθέδρας ἀλλήλας φυλάσσειν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλαζόμεναι, τὴν ἐπιλυπὴν βλάψωσι τῆς ἐκκλησίας.

De illis qui ægrotant & pro se respondere non possunt. Aegrotantes qui pro se respondere non possunt, cùm uoluntatis eorum testimonium sui proprio periculo dixerint, baptizentur.

45 Περὶ τῶν ἀδυνάτων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι μὴ δυναμένων. Ωστε τοὺς ἀδυνατοῦντας, οἳ λυσὶν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι εὐδύνανται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅτε τῇ αὐτῶν πίστει καὶ ὑπὲρ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ ἐίνωσιν.

De scenicis qui pœnitentiam agunt & ad dominum se conuertunt. Scenicis, atque histrionibus, cæteris q; huiusmodi personis, aut apostatis pœnitentiã agentib. & se ad Deũ cóuertẽtibus gratia, & reconciliatio non negetur.

46 Περὶ σκηνικῶν μετανοούντων καὶ ὑποκριτῶν τῶν πρὸς τὸν κύριον. Ωστε τοῖς σκηνικοῖς καὶ μίμοις καὶ τοῖς λοιποῖς κοινωνικοῖς προσώποις, ἢ ἀποστάταις, μετανοοῦσι καὶ ἀδιαφόροις πρὸς τὸ θεῖον, χάριν ἢ καταλλαγὴν μὴ ἀρνεῖσθαι.

De supplicijs martyrum. Liceat etiam legi passiones martirum, cùm anniuersarij dies eorum celebrantur.

47 Περὶ τῶν παθῶν τῶν μαρτύρων. Δέχεσθαι μὲν ἀναγινώσκεσθαι τὰ πάθη τῶν μαρτύρων, ὅταν αἱ ἐτήσιαι αὐτῶν ἡμέραι ἀποτελῶνται.

De Donatistis, & infantibus qui ab illis baptizati sunt. Placuit ut consulamus frates & consacerdotes nostros Syricium & Simplicianum, de solis infantibus qui baptizantur per Donatistas qui (quod suo non fecerunt iudicio) cùm ad ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conuersi, parentum illos error impediatne promoueantur sacri altaris ministri. Quibus insertis, Honoratius & Vrbanus episcopi, legati prouinciæ Mauritaniæ Sitifensis dixerunt: iamdudum cùm apud sanctitatem uestram allegaremus scripta, dilati sumus ea contemplatione, quousque fratres nostri aduenire possent de Numidia legati: sed quia non pauci dies sunt, quibus expectati minimè uenerunt, ultra prætermittere quæ nobis mandata sunt à nostis coepiscopis non oportet atque ideo frares, suggestionem nostram libenter

48 Περὶ δονατισῶν & παιδίων τῶν πρὸ τοῖς δονατισταῖς βαπτιζομένων. ἤρεσεν ἵνα ἐρωτήσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς κ' συλλειτουργοὺς ἡμῶν, Σιρίκιον καὶ Σιμπλικιανὸν περὶ μόνων τῶν νηπίων τῶν πρὸ τῶν δονατισταῖς βαπτιζομένων, μή πως οὐκ ὑπὲρ ἰδικῆς προθέσεως ἐκ ἐποίησαν, τῇ τῶν γονέων πλάνῃ ἐμποδίσῃ αὐτοῖς πρὸς τὸ, μὴ προκόπτειν εἰς λειτουργίαν τὸ ἁγίου θυσιαστηρίου, ὅταν πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν σωτηριώδει προθέσει ἐπιστρέψωσιν. Τούτων δὲ ἀναγνωσθέντων ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων κ' ὁσιωτάτων ἐπισκόπων Νουμιδίας εἶπον· ἐκ πολλοῦ, ὅτε πρὸς ὑμετέραν ἁγιωσύνην ἀπεστελλόμεθα, τὰ γραφέντα ὑπερεθέμεθα τούτου τῇ καθανοήσει, ὅτι προσδοκῶμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν παραγενέσθαι ἐκ τῆς ἐπαρχίας Νουμιδίας ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ὀλίγαι ἡμέραι εἰσὶν, ἀφ' οὗ οἱ πρεσβύτεροι ἐδυνάμεθα πρεσβύτερον πρὸς τὰ γενάμενα ἡμῖν ἀπὸ τῶν ὑπεναντίων δέ. καὶ διὰ τοῦτο ἀδελφοὶ τὴν ἀναφορὰν ἡμῶν

πεποίμεθα

libenter admittite. De fide enim Nicæni tractatus audiuimus. Verùm est de sacrificijs inhibendis post prandium, ut abiciunis (ſcuti dignũ est) offerãtur, & tũc & nunc firmatũ est.

De anabaptismis, & iteratis ordinationib. aut translationibus episcoporum. Illud autem ſuggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuensi synodo uidetur ſtatutum, ut non liceat fieri rebaptizationes, & reordinationes, uel translationes episcoporum. Nam Crescõnius uilæ Reghensis episcopus, populo ſuo cõtempto Becenam inuaſit eccleſiam: & usque hodie sæpe commonitus (ſecundum quod ſtatutum fuerat) relinquere eandem quam inuaſerat plebem contempſit. Aduersum istum quæ prõnunciata fuerant, confirmata quidem audiuimus, ſed petimus (ſecundum quod nobis mãdatũ est) ut dignemini dare fiduciam, qua iam neceſsitate ipſa cogẽte liberum nobis ſit rectorem prouinciæ, ſecũdum ſtatuta gloriosiſſimorum principum, aduersus illum adire, ut qui miti admonitioni ſanctitatis uestræ acquieſcere noluit, & emẽdare illicitum, autoritate iudiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit: Seruata forma diſciplinæ nõ æſtimabitur appetitus, ſi à uestra charitate modeſtius conuentus recedere detrectauerit, cùm fuerit ſuo contemptu & contumacia faciẽte: etiam autoritate iudiciaria conuentus. Honoratus & Vrbãus episcopi dixerũt: Hoc igitur omnib. placet? Ab uniuerſis episcopis dictũ ẽ. Placet, et iuſtũ ẽ.

Quot episcopi alium ordinare debeant.

Honoratius & Vrbanus episcopi dixerunt: Et illud nobis mandatum eſt, ut quia proximè fratres noſtri Numidiæ duo episcopi ordinare præſumpſerũt pontificem non niſi à duodecim cenſeatis celebrari episcoporum ordinationes. Aurelius episcopus dixit: Forma antiqua ſeruabitur, ut non minus quàm tres ſufficiant, qui fuerint à metropolitano directi ad episcopum ordinandum. Quia in Tripoli forte, & in Arguze interiacere uidentur barbaræ gentes, in Tripoli autem (ut aſſeritur) episcopi ſunt quinq; tantummodo, & poſſunt fortè de ipſo numero uel duo neceſsitate aliqua occupari: difficilè eſt. n. ut de quolibet nũmero oẽs poſſint occurrere, nõ tamẽ debet hoc ipſum ĩpedimẽto eſſe eccleſiaſticæ utilitati. Nã & in hac eccleſia, ad quã dignata eſt Sanctitas humaniter cõuenire, crebrò ac penè per diẽ Dominicã ordinãdos habemus. Nũquid nã frequenter duodecim potero, uel decem, uel nó multò minus aduocare epiſcopos? Sed facilè ẽ mihi duos adiungere meę puritati uicinos. Quapꝓpter cernit mecũ charitas urã, hoc ipſũ obſeruari nó poſſe.

Quot episcopi addendi sint ad numerum eorum qui ordinant, si de episcopo ordinando aliqua controuersia orta fuerit. Sed & illud est statuendum, ut quando ad eligendum episcopum conuenerimus, si qua contradictio fuerit oborta (quia talia tractata sunt apud nos) non præsumant ad purgandum eum qui ordinandus est, tres episcopi iam: sed postulentur ad numerum supradictorum (si haberi possunt) unus uel duo, & in eadem plebe cui ordinandus est. discutiantur primò personæ contradicentium deinde etiam illa quæ obijciuntur, pertractentur. Et cum purgatus fuerit in conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum uestræ sanctitatis animo concordat roboretur uestræ dignitatis unanimi responsione,

Ab uniuersis episcopis dictum est: Satis placet.

51 Πόσοι ἐπίσκοποι προστεθῆναι ὀφείλουσιν τοῦ ἀριθμῷ τῶν χειροτονούντων ἐὰν περὶ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἀντιλογία γένηται. Ἐκεῖνο δὲ ὁρίσαι δεῖ, ὥς τε ἐάν ποτε πρὸς ἀντιλογὴν ἀντιλογίαν προσέλθωμεν, καὶ ἀναφυῆ τις ἀντιλογία ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα παρ' ἡμῖν ἐτρακταίσθησαν, τολμηρὸν εἶναι λοιπὸν, τοῖς μόνους πρὸς τὸ καθᾶραι τὸν χειροτονηθησόμενον εὑρεθῆναι· ἀλλὰ τῷ προελεχθέντι ἀριθμῷ προστεθῆ εἷς καὶ δύο· καὶ ἀντὸ τοῦ λαοῦ τοῦ μέλλει χειροτονεῖσθαι, ἔξετα σθῶσι πρῶτον τὰ πρώσωπα τῶν ἀντιλεγόντων. εἰς ὕστερον γὰρ καὶ τὰ προτεθημένα συζευχθῶσι. καὶ ὅτε καθαρὸς φανείη ἀνδημοσίας προσόψεως, εἶθ' οὕτως χειροτονηθείη· ἐὰν τοῦτο κατα δέχηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, τῇ ὁμονοητικῇ ἀποκρίσει τοῦ ὑμετέρου ἀξιώματος βεβαιωθείη.

Ἀπὸ πάντων τῶν ἀνδισκόπων ἐλέχθη πάνυ ἀρέσκει.

Vt ab ecclesia Carthaginensi indicetur dies paschæ. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt: Quoniam de commonitorio nostro omnia coniungenda sunt, audimus etiam de die Paschæ nobis esse mandatum, ut de ecclesia semper Carthaginensi (sicuti adsolet) instruamur, & non sub angusto temporis spacio. Aurelius episcopus dixit: Si sanctitati uestræ uidetur (quoniam nos spopondisse iamdudum memimus) ut singulis quibusque annis ad tractandum conueniamus: & cùm conuenerimus in unum, tunc diuulgabitur sanctus Paschę dies per legatos qui adfuerint concilio. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt: Nunc de præsenti cœtu petimus, ut literis prouincias nostras de hac die informare dignemini. Aurelius episcopus dixit: Ita fiat necesse est.

52 Ὥστε ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καρχηδόνος ἀγγέλεσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα. Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς, οἱ ἐπίσκοποι εἶπον. Ἐπειδὴ τὰ ἐν τοῦ κομμονιτορίῳ ἡμῶν πάντα δεῖ συζεῦξαι, προσίθεμεν ἔτι μὴν ἐνταλὲν ἡμῖν περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα. ἵνα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καρχηδόνος ἀεὶ παρασκευαζώμεθα, καὶ μὴ ἐν στενῷ τοῦ χρόνου διαστήματι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ἐὰν δοκῇ τῇ ἁγιωσύνῃ ἡμῶν, ἐπειδὴ μεμνήμεθα ἤδη ἐκ πολλοῦ ἡμᾶς ἐπαγγειλαμένους, ὥστε ἐν ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς συνέρχεσθαι πρὸς τὸ συζητεῖν, ὅταν εἰς ἓν συνέλθωμεν, τότε διαδοθήσεται τοῦ ἁγίου πάσχα ἡ ἡμέρα διὰ τῶν εὑρεθησομένων ἐν τῇ συνόδῳ τοποτηρητῶν. Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον. Νῦν διὰ τῆς προύσης συνελεύσεως αἰτοῦμεν, ἵνα γράμμασι τυπῶσαι τὰς ἡμετέρας ἐπαρχίας καταξιῶσηται. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναγκαῖόν ἐστιν οὕτως γενέσθαι.

De uisitatione prouinciarum. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt. Et illud nobis uerbo mandatum est, ut quia constitutum est in concilio Hipponensi, singulas prouincias tempore concilij uisitandas esse, dignemini etiam ex ordine (quod hoc anno & superiore distulistis) Mauritaniam prouinciam uisitare.

Aurelius episcopms dixit: Tunc de prouincia Mauritania (propter ea quòd in finibus Africæ posita sit, & quòd barbaris uicina) nihil statuimus. Sed præstet Deus, ut ex abundanti, nō pollicētes hoc facere & uenire possimus ad uestram prouinciam. Cogitare enim debetis fratres, quia hoc sibi & Tripolitani & Argusitani fratres potuerunt exigere, si ratio patereur.

53 Περὶ τοῦ, τὰς ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι. Κἀκεῖνο ἡμῖν διὰ λόγου ἐντέταλται, ὥστε καὶ ἡμᾶς καταξιῶσαι τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν ἱππῶνι συνόδου ὀφείλομεν ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐν τοῦ καιρῷ τῆς συνόδου ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ καὶ τοῦ ἄλλῳ ἐνιαυτοῦ ὑπερέθεσθε κατὰ τάξιν ἐπισκέψασθαι τὴν μαυριτανίαν.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τότε περὶ τῆς τῶν μαυριτανῶν χώρας οὐδὲν ὡρίσαμεν, διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς ἀφρικῆς κεῖσθαι αὐτήν. καὶ ὅτι τοῦ βαρβαρικῷ παράκεινται. ὁ δὲ θεὸς παράσχοι ἐκ περιουσίας δύνασθαι ἡμᾶς καὶ μὴ ἐπαγγειλαμένους τοῦτο ποιεῖν, καὶ παραγίνεσθαι εἰς τὴν χώραν ὑμῶν. ὀφείλετε γὰρ ἐννοεῖν ἀδελφοί, ὅτι ἐὰν λογισμὸς ἀπαιτεῖ τοῦτο περὶ ἑαυτὸν διεξελθεῖν, ἠδύναντο καὶ οἱ τριπολιτανοὶ καὶ οἱ ἀργοῦ ἱτανοὶ ἀδελφοί.

Ὥστε

Ὥστε τὰς διοικήσεις, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἐπίσκοπον ἕτερον μὴ δέχεσθαι. 54

Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ἐν πολλαῖς συνόδοις ὥρισας συνεδρίῳ ἱερατικῷ, ἵνα τὰ πλήθη τὰ ἐν ταῖς παροικίαις ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων κατεχόμενα τὰ ἴδιον ἐπίσκοπον μηδέποτε ἐσχηκότα, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οὗ ἐξαρχῆς κατέχονται, μὴ λαμβάνοιεν ἰδίους, τοῦτ' ἔστιν, ἐπισκόπους. ἐπειδή τινες δηλαδὴ τυραννίδος τινὸς ἐπιτετυχηκότες, τὴν τῶν ἀδελφῶν κοινωνίαν ἀποστρέφονται· καὶ ὅταν δὲ ἀποφαυλισθῶσιν, ὡς ἂν εἴ τινι παλαιᾷ τυραννίδι δεσποτείας ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσιν· πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων φυσιούμενοι καὶ μωροὶ ἐπὶ αὐχένας ἐπανίστασι κατὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, τὸ πλῆθος συμποσίοις καὶ κακοηθέσι συμβουλίαις διεγείροντες, ὡς εὐνοίᾳ τούτους ἑαυτοὺς ἰθυντὰς καθιστάνειν. ἔστι δὲ ἐπισήμως εὐκταῖον παρὰ τῆς ὑμετέρας κατεχρῆσθαι διανοίας, πιστότατε ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ὅτι πολλάκις τὰς τοιαύτας ὁρμὰς μὴ προσδεχόμενος ἐκώλυσας· διὰ δὲ τὰς τῶν τοιούτων κακοθελεῖς ἐννοίας, καὶ τὰ φαύλως συμφρονουμένα βουλεύματα, ἔστι λέγω, μὴ ὀφείλειν καθηγητὴν ἴδιον δέξασθαι τὸ πλῆθος τὸ ἐν τῇ λεγομένῃ παροικίᾳ ὑποκείμενον ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ, καὶ μηδέποτε ἴδιον ἐπίσκοπον ἐσχηκός. διὸ ἐὰν συμπάσῃ τῇ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ ἀρέσκῃ τὸ παρ' ἐμοῦ, βεβαιωθῇ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν τῇ ἐξακολουθήσει, οὐκ ἀνθίσταμαι, ἀλλὰ ἔστι ἐμὲ καὶ πεποιηκότα καὶ ποιήσαντα ὁμολογῶ δηλαδὴ περὶ ἐπὶ ὁμονοοῦντας, οὐ μόνον τῇ ἐν καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ἱερατικῇ συγκληρώσει. εἰσὶ γὰρ πλεῖστοι συμπνέοντες τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν, ἅ τινα ὡς λέλεκται ἀπατῶσι κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν καὶ κολακεύοντες πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθρώπους κατεγνωσμένου βίου. μᾶλλον δὲ φυσιούμενοι καὶ ἐκ τῆς συγκληρώσεως ταύτης, ἑαυτοὺς χωρίζοντες. οἵτινες τοῦ ἰδίου πλήθει ἐπιβεβιδόμενοι, πολλάκις συγκληθέντες ἐλθεῖν εἰς σύνοδον παραιτοῦνται, ὡς φοβούμενοι μή πως τὰ τούτων ἀποπήματα φανερωθῶσιν. λέγω οὖν, ἐὰν δοκῇ, ὀφείλομεν παντὶ τρόπῳ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ μὴ δὲ τὰς ἰδίας ἐκκλησίας τὰς κακῶς εἰς αὐτοὺς περιεθούσας, καὶ ἵνα αὐθεντικῶς δημοσίᾳ ἐκβάλλωνται, καὶ αὐτῇ τῶν πρωτευόντων καθέδρᾳ ἀποκινῶνται. χρὴ γὰρ ἐπὶ σύμπασι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ὅλῃ τῇ συνόδῳ προσκολλωμένους, μὴ μόνον τὴν οἰκείαν κατέχειν δικαίως καθέδραν, ἀλλ' ἔτι μὴν τὰς τοιαύτας διοικήσεις κεκτῆσθαι. ἐπὶ δὲ δοκοῦντας τοῖς ἰδίοις ὄχλοις ἀρκεῖσθαι, καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονοῦντας μὴ μόνον τὰς διοικήσεις ἀπολλύειν, ἀλλ' ἔτι μὴν, ὡς εἶπον, καὶ

Vt dioeceses absque consensu episcopi sui nullum alium episcopum recipiant.

Epigonius episcopus dixit: Multis concilijs hoc statutum à cœtu sacerdotali est, ut plebes quæ in in diœcesibus ab episcopis retinentur, quæ episcopum proprium nunquam habuerunt, non nisi cum uoluntate eius episcopi, à quo tenentur, proprios accipiant rectores, id est, episcopos. At uerò quia nonnulli dominatu quodam adepto, communionem fratrum reliquerunt, quã postquam quadam quasi uetusta tyrannide spreuerunt sibi dominationem uendicant. Multi etiam presbyteri tumidi atque stolidi aduersum episcopum suas ceruices erigunt, uel conuiuijs sibi conciliantes plebem, uel certè persuasu maligno, ut ex fauore eosdem uelint sibi collocare rectores. Quod quidem insignæ mentis tuæ tenemus uotum frater religiose Aureli, qui hæc sæpe oppressisti, non curando tales petitores. Sed propter eorum malos cogitatus, & prauè concinnata consilia hoc dico, non debere rectorem accipere eam plebem quæ in commemorata diœcesi subiacuit ueteri episcopo, nec unquam proprium episcopum habuit. Quapropter si uniuerso sanctissimo cœtui placet hoc quod prosecuutus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris & consacerdotis nostri prosecutioni non obsisto: sed hoc & me fecisse, & facturum esse profiteor circa eos sanè qui fuerint concordes, non solùm circa ecclesiam Carthaginensem, sed circa omne sacerdotale consortium. Sunt enim plerique conspirantes cum plebibus proprijs, quas decipiunt (ut dictum est) earum scalpentes aures, blandi ad seducendum uitiosæ uitæ homines, uel certè inflati, & ab hoc consortio separati, qui putant propriæ plebi incubandum, & nonnunquam conuenti ad concilium uenire detrectant, sua fortè ne prodantur flagitia metuẽtes. Dico igitur si placet, circa hos non tantum diœceses non esse seruandas, uerùm & de propria ecclesia quæ illis malè fauerit, omnimodo admitendum, ut etiam autoritate publica reijciantur, atque ab ipsis principalibus cathedris remoueantur. Oportet enim ut qui uniuersis fratribus, ac toti concilio adhæserit, non solùm suam cathedram iure integro, sed & tales diœceses possideat. At uerò qui sibimet putant plebes suas sufficere, fraterna dilectione contempta, non tantum diœceses amittant, sed (ut dixi)

etiam proprijs publica careant autoritate, ut rebelles poſſeſtati. Honoratus & Vrbanus epiſcopi dixerunt: Summa prouidentia ſanctitatis ueſtræ omnium reſponſione ea quæ proſequi dignatus es, roborentur. Vniuerſi epiſcopi dixerunt: Placet, placet.

Vt alieni clerici ab alijs epiſcopis non recipiantur. Epigonus epiſcopus dixit: In multis concilijs hoc ſtatutum eſt, etiam nunc hoc confirmandum eſt à ueſtra prudentia, beatiſſimi fratres, ut clericum alienum nullus ſibi præripiat epiſcopus præter eius arbitrium cuius fuerit clericus. Dico autem Iulianum (qui ingratus eſt Dei beneficijs per meam paruitatem in ſe collatis) ita temerarium & audacem extitiſſe, ut eũ qui à me baptizatus eſt, & cùm eſſet puer egentiſſimus, mihi ab eodem commendatus, cumq; multis annis à me aleretur, atque creſceret hunc (ut dixi) baptizatum in eccleſia mea per manum paruitatis meæ, & qui in diœceſi Mappalienſi lector eſſe cœperat, imò annis fermè duobus legerat, hunc neſcio quo contemptu humilitatis meæ, idem Iulianus arripuerit, quem dicit quaſi proprium ciuem ſui loci Vazaritani, & me inconſulto uſurparit: nam & diaconum illum ordinauit. Hoc ſi licet, pateat hæc licentia à nobis beatiſſimi fratres: ſin minus, tanta impudentia cohibeatur, ne alienam dictus Iulianus ſibi uſurpet. Numidius epiſcopus dixit: Si non poſtulata neque conſulta tua dignatione, id uidetur feciſſe Iulianus, iudicamus omnes iniquè factum atq; indignè. Quapropter niſi idem Iulianus correxerit errorem ſuum & cum ſatisfactione eũdem clericũ (quẽ fuerat auſus ordinare) reſtituerit tuæ plebi contra ſtatuta concilij faciens, contumaciæ ſuæ ſeparatus à nobis excipiet iudicium. Epigonus epiſcopus dixit: Aetate pater, & ipſa promotione antiquiſſimus uir laudabilis frater & collega noſter Victor uult hanc petitionem generalem omnibus effici.

Licere Carthaginenſi epiſcopo undecunque clericum ordinare. Aurelius epiſcopus dixit: Sermonem meum admittite fratres: Contingit nunnũquam ut eccleſiæ quæ diaconis egent, uel presbyteris, uel epiſcopis hos à me petant: & tamen memor ſtatutorum id ſequor, ut conueniam epiſcopum eius, cùm petitur clericus, atque ei ſignificem, quod eius clericus à qualibet

κὴ τῶν ἰδίων τόπων ἀρχοντικῆ ἐξουσίαν ὡς αὐτὰς τὰς δωμασίας. Ονωρᾶτος καὶ Ουρβανὸς, ἐπίσκοποι εἶπον. Ημετέραν πρόνοιαν τῆς ὑμετέρας ἁγιοσύνης ταῖς πάντων βουλαῖς γνῶναι δεδώκαμεν, καὶ λογιζόμεθα ὀφέλειαν τῇ πάντων ἀποκεῖσθαι βεβαιωθῆναι τὴν ὑμετέραν ἀκολούθησιν. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει, ἀρέσκει.

Περὶ τοῦ, ἀλλοτρίους κληρικοὺς μηδαμῶς παρ' ἑτέρων ἀποδιδέχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους. Επίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν. Εν πολλοῖς συνόδοις ὥρισται, καὶ νῦν ἐπιμελῶς ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐβεβαιώθη συνέσεως, μακαριώτατοι ἀδελφοί, ὥστε μηδένα ἐπίσκοπον ἀλλοτρίου κληρικοῦ, παρὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου αὐτὸν ἀποσπᾶν· ἀναφέρω δὲ Ιουλιανὸν τὸν χάριτος γενέσθαι πρὸς τὰς ἐμὰς βραχυτάτας εἰς αὐτὸν σωρουθείσας ὑπὸ σωτὰς τῆς θείας ἐνεργείας, ὅτι τὸν πάντως καὶ ἀμερῶς ἀγαπώμενον, ὥστε τὸν ἀπὸ νηπίας ἡλικίας ὑπ' ἐμοῦ βαπτισθέντα, τὸν μὴ δὲ πολλοῦ γάλακτος δεηθέντα μοι, μηδὲ πολλὰ ἔτη δεηθέντα ἐμοῦ τροφῆς καὶ αὐξήσεως, τὸν, ὡς εἶπον, γνήσιον ἐμὴν ἐκκλησίας τῇ χειρὶ τῆς ἐμῆς μητριότητος βαπτισθέντα, μὴ δεικνύμενον γνήσιον τῶν μαπαλιτῶν πρὸς οἰκίαν αὐτὸν γνῶσιν γενόμενον, καὶ ὧν δύο ἔτη ἐκεῖσε ἀναγινώσκοντα. Οὐκοῦν ὁποίαν ποίαν καταφρονήσεως τῆς ἐμῆς μητριότητος ἁρπάσαι τὸν αὐτὸν Ιουλιανὸν, καὶ λέγω πολίτην καὶ διαφέροντος αὐτῷ βασιλικὰ τόπου, μὴ πρὸς τὴν ἐμὴν γνώμην τοῦτο κατακινῆσαι. καὶ γὰρ μὴ διάκονον οὐκ ἐχειροτόνησεν. οὐκ εἰ ἔξεσιν, γνῶθι ὑμῖν ἡ διαύτη ἀδεια μακαριώτατοι ἀδελφοί. εἰ δὲ μέγα, τοῦτος αἰτεῖς κωλυθῆναι μὴ ὁ λεχθεὶς Ιουλιανὸς ἀδικηναῖ ἀλλοτρίοις. Νεμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Εἰ μὲ ἐρωτηθέντος μὴ δὲ αἰτηθέντος τῆς σῆς ἀξίας φανέν οὐκ πράξας Ιουλιανὸς, κρίνομεν πάντες ἀδίκως γενόμενον καὶ μὴ ἀξίως· διὸ εἰ μὴ ὁ αὐτὸς Ιουλιανὸς διορθώσηται τὴν οἰκείαν πλάνην, καὶ μετὰ ἀποβεραπεύσεως τῷ ὑμετέρῳ λαῷ τὸν αὐτὸν ἀποκατάστησι κληρικὸν, ὃν ἐτόλμησεν χειροτονῆσαι, καὶ τῶν ὀφειλόντων τῇ σωόδῳ πράξῃ, καὶ χωρισθεὶς ἀφ' ἡμῶν τῆς οἰκείας μονοδυνίας ἀπενέγκει τὴν κρίσιν. Επίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ο κατὰ τὴν κεφαλὴν πατὴρ, καὶ αὐτῇ τῇ πρωτοπαθείᾳ χαιότατος καὶ ἐπαινετὸς ἀνὴρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Βίκτωρ, τὴν αἴτησιν ταύτην γενικὴν βούλεται ὑπὸ πᾶσιν ἐκτελεσθῆναι.

Περὶ τοῦ, δεῖναι τοῦ ὑπισχνουμένου καρχηδόνος, ὅθεν θέλει, κληρικὸν χειροτονεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸν λόγον μου προσδέξασθε ἀδελφοί. συμβαίνει πολλάκις αἰτεῖσθαί με ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν γενομένων διακόνων ἢ πρεσβυτέρων ἢ ὑπισχνουμένων. ἐγὼ ὅμως μεμνημένος τῶν ὁρισθέντων. τούτοις ἕπομαι, ὡς τε συνελθεῖν με τοῦ ὑπισχνουμένου αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου κληρικὸν. καὶ ταῦτα αὐτὰ ἐμφανίσαι, ὅτι κληρικὸν αὐτοῦ αἰτουμένου ὑπὸ τῆς

ὑπὸ τῆς διασταθέντος ἐκκλησίας. ἰδὲ οὖν ὦ τί πα
θόντες ἐκ ταύτης ἐγκλήσεως· ἢ διὰ τὸ μή τι μετὰ τοῦ
πατρὸς ἡμῶν συμβῆναι, ταῦτ' ἔστιν γνῶναι παθεῖν μοι οὐκ ἐν
τούτῳ τῷ πράγματι πρὸς ἐμοῦ αἰτουμένους. ἐπειδὴ οἴδατε πολλῶν ἐκκλησιῶν καὶ χειροτονιῶν
φροντίδα με βαστάζειν, ὥστινι ἡνίκατε τῶν σωτε
ρίων συνέλθω μετὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων τῆς
ὑμετέρας συγκαταθέσεως, ἐὰν ἀκαθοσίωτος εὑ-
ρεθεὶς, δίκαιον δὲ κρίναι ἢ ὑμετέραν ἀγάπην,
πάλιν ποιῆσαι. ἐγὼ γὰρ, ὡς ἴστε ἀδελφοὶ, καὶ συν-
χώρησιν θεοῦ πολλῶν ἐκκλησιῶν φροντίδα αὐτὲ
χομαι.

Numidius episcopus dixit: Fuit semper hæc potestas huic sedi, ut undecunque uenisset, & de cuius nomine fuisset conuentus pro desiderio cuiusque ecclesiæ ordinaret episcopum. Epigonus episcopus dixit: Bonitas sequestrat potestatem. Minus enim præsumis frater quàm possis, & cùm te bonum & clementem omnibus præbes, habes enim hoc in arbitrio ut satisfiat personæ uniuscuiusque episcopi si uel primo tantùm conuentu cognoueris potestatem huic sedi esse asserendam: quoniam necesse ipse habes omnes ecclesias fulcire. Vnde nos tibi potestatem non damus, sed eam tuo arbitrio obsignamus, ut licitum fasq; sit id quod tu uelis obtinere, & eos qui petuntur præsules ecclesijs præficere possis, & unde uoles. Posthumianus episcopus dixit. At si quis unum duntaxat habuerit presbyterum, numquid debet illi ipse unus anteferri? Aurelius episcopus dixit: Sed episcopus unus esse potest, per quem dignatione diuina, presbyteri multi constitui possunt, unus autem episcopus difficilè inuenitur constituendus. Quapropter si idoneum episcopatui quis habuerit presbyterum, & unum (ut dixisti frater) habuerit, etiam ipsum ad promotionem dare debebit. Postumianus episcopus dixit: Ergo si habet alius episcopus abundantes clericos, debet mihi aliæ plebs subuenire. Aurelius episcopus dixit: Sanè quando tu ecclesiæ alterius subueneris, persuadebitur illi qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur.

Νουμίδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἀεὶ ὑπῆρ-
χεν ἡ αὐθεντεία αὕτη τῷ θρόνῳ τούτῳ, ἵνα ὅθεν
ἂν ἔλθῃ, καὶ περὶ οἱουδήποτε πρεσβύτου ὀνόμα-
τος ἡ πλῆθος τῆς θυμίαν ἐκάστης ἐκκλησίας ἐχειρο
τονήσει ἐπίσκοπον. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ἡ
ἀγαθοθέλεια μισάξει τὴν ἐξουσίαν· ἧττον γὰρ τολ
μᾷς, ἂν περ δοκῇς ἀδελφὲ, ἐν τῷ, πᾶσιν ἐαυτὸν ἀπο
δεικνύειν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον. ἔχει γὰρ οὕτω
καὶ τὴν κρίσιν σὸν, τὸ, ἀποθεραπεύσαι ἑνὸς ἑκάσ
του ἐπισκόπου τὸ πρόσωπον· ἐν πρώτῃ δὲ καὶ μόνον
συνελθόντι, εἰ συμβαίνῃ τὸν ἐπ' ἐξουσίας ταύτης τῆ
καθέδρᾳ δεῖν ἐκδικητέον· ἐπεὶ δὴ ἀνάγκην ἔχεις
πάσας τὰς ἐκκλησίας ὑποστηρίζειν· ὅθεν ἐξ
ουσίαν σοι ἡμεῖς οὐ δίδομεν, ἀλλ' ἀποσφραγίζομεν
ταύτην τῇ σῇ προαιρέσει, ὡς τε ἐξεῖναι σοὶ κρατεῖν
ὃν θέλῃς, καὶ προχειρίζεσθαι προεστῶτας τοῖς ἐκ-
κλησίαις, καὶ ταῖς λοιπαῖς οὗς ζητουμένοις καθ' ὅθεν
σοὶ δοκῇ. Πισεμπιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν. Εἴ
τις, οἷον πρεσβύτερον, μόνον ἔχῃ πρεσβύτερον, μὴ ὀ-
φείλει καὶ αὐτὸς οὗτος ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι; Αὐρή-
λιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Κατὰ συγχώρησιν θεοῦ δυνά
του ὁ εἷς ἐπίσκοπος πολλοὺς χειροτονεῖν πρεσβυτέ
ρους. πρεσβύτερος δὲ πῶς ἐπισκοπῶν εὑρεθήσεται· διὸ ἐὰν τις εὑρεθῇ ἔχων ἕνα
μόνον πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸν ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι; Aurelius episcopus dixit: Sed episcopus unus esse potest, per quem dignatione diuina, presbyteri multi constitui possunt, unus autem episcopus difficilè inuenitur constituendus. Quapropter si idoneum episcopatui quis habuerit presbyterum, & unum (ut dixisti frater) habuerit, etiam ipsum ad promotionem dare debebit. Postumianus episcopus dixit: Ergo si habet alius episcopus abundantes clericos, debet mihi aliæ plebs subuenire. Aurelius episcopus dixit: Sanè quando tu ecclesiæ alterius subueneris, persuadebitur illi qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur.

Περὶ οὗ γὰρ ταῖς παροικίαις χειροτονημένους 57
ὑπάρχοντας μή πινα ἐαυτοῖς ἐκδικεῖν διοίκησιν.
Ὀνωράτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον. Ἠκού-
σαμεν ὁρισθῆν, ἵνα αἱ παροικίαι μὴ ἀξιοῦνται
λαμβάνειν ὑπερόπτους, εἰ μὴ ἡ συναίνεσιν τό-
του, ὑφ' ὃν καθίσανθ. ἐν δὲ τῇ χώρᾳ ἡμῶν καὶ συν
χώρησιν τοῦ ἄρχοντος κατέχοντος τὰς διοική-
σεις ὑπάρχων, τινὲς εἰς τὰς αὐτὰς παροικίας χει-
ροτονηθέντες ἐπίσκοποι ἑαυτοῖς ἔτι μᾶλλον ἑτέρας

De episcopis qui in paroccijs ordinati sunt ne quam diœcesim sibi uendicent. Honoratus & Vrbanus episcopi dixerunt: Audiuimus constitutum, ut diœceses non mereantur episcopos accipere, nisi cum consensu eius sub quo fuerint constitutę, sed in prouincia nostra, cùm aliqui fortè in diœcesi (concedente eo episcopo in cuius potestate fuerant constitutæ) ordinati sunt episcopi, etiam alias diœceses sibi

uendicant, hoc & corrigi charitatis uestræ iudicio, & inhiberi de cætero debet. Epigonius episcopus dixit: Singulis episcopis seruatum est quod decebat, ut ex massa diœcesium nulla caperetur, ut proprium episcopum habuisset, nisi consensu illius qui potestatem habet. Si uerò ipse consenserit, ut eadem diœcesis permissa proprium episcopum habeat, ad cæteras electum remittat non diœceses, quia exempta de fasce multarum sola meruit honorem episcopatus suscipere. Aurelius episcopus dixit: Non dubito charitati uestræ omnium placere, eum qui in diœcesi concedente priori episcopo constitutum episcopum, solam eandem retinere plebem in qua fuerit ordinatus: quoniam igitur uniuersa arbitror fuisse tractata, si omnia cum animo uestro conuenerunt, sermone uestro cuncta roborate. Vniuersi episcopi dixerunt: Omnia nobis hæc placuerunt, & hæc nostro subscriptione firmauimus. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & cæteri episcopi subscripserunt.

In hoc concilio definitum est ut episcopus non nauiget absque literis dimissionis. Cæsario & Attico illustrissimis Coss. ante diem sextum calendarum Iulij: placuit neminem episcoporum nauigare absque literis dimissorijs sui primatis. Qui acta quærit ea in originalibus exemplaribus inueniet.

Ex hoc concilio subscripti episcopi ad reges legati missi sunt. Post consulatum clarissimorum regum, Honorij Augusti quarti, & Eutychiani illustrissimi, ante quintum calendas Maij, Carthagine in secretario ecclesiæ restitutæ.

In hoc concilio legationem susceperunt Epigonius & Vincentianus episcopi, ut legem petant à clarissimis regibus de illis qui ad ecclesiam confugiunt, ut quicunque tandem accusatione postulati fuerint, nemo eos audeat auellere. In hoc concilio legatio mittitur ad Romanum & Mediolanensem episcopum, de infantibus baptizatis ab hæreticis. Et ad regem, de auferendis monumentis idolorum, ac de alijs plurimis rebus.

Post consulatum flauij Stiliconis illustrissimi ante diem decimum sextum calendas Iulij, Carthagine in secretario ecclesiæ restitutæ, Aurelius episcopus considens cum coepiscopis, astantibus diaconis, dixit: Ecclesiarum Dei quæ per uniuersam Africam constitutæ sunt necessitates unà mecum exactè nouit

διεκδικῆσιν. οὐδὲν καὶ κωλυθθῆναι τῇ ἀγάπῃ τῆς ὑμετέρας κρίσεως, καὶ ἀναρτηθῆναι τοῦ λοιποῦ ὀφείλει. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν. Ἑκάστῳ ὠθισκόπῳ τὸ πρέπον ἐφυλάχθη, ἵνα ἐκ τῆς συγκτησίας τῶν προικιῶν μηδὲν ἀποδρεφθείη πρὸς τὸ ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος. ἐὰν δὲ αὐτὸς παραχωρήσῃ ὥστε τὴν αὐτὴν διοίκησιν ὠθιτραπεῖσαν ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰς τὰς λοιπὰς τὸν προχειρισθέντα μὴ ὠθιβαλέσθαι διοικήσεις, διότι μία ἐκ τοῦ σώματος τῶν πολλῶν ἀφαιρεθεῖσα αὐτὴ καὶ μόνη ἠξιώθη τιμὴν ἰδίας ὠθισκοπῆς ἀναδέξασθαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Οὐκ ἀμφιβάλλω τῇ πάντων ὑμῶν ἀγάπῃ ἀρέσκειν, ὥστε τὸν κατὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ προτέρου ὠθισκόπου ἐν τῇ διοικήσει προχειρισθέντα ἐπίσκοπον μόνον αὐτὸν κατέχειν τὸν λαὸν εἰς ὃν ἐχειροτονήθη. ἐπειδὴ οὖν πάντα νομίζω εἶναι τετρακταισμένα, ἐὰν πάντα συχῇ τοῦ λογισμῷ ὑμῶν, πάντα βεβαιώσατε τῇ ὑμετέρᾳ ἐκφωνήσει. Πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα ἤρεσεν· καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ταῦτα βεβαιοῦμεν. Καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας καρχηδόνος τοῦ παρόντι δεκρέτῳ συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὡρίσθη. ἵνα ἐπίσκοπος χωρὶς ἀπολυτικῆς μὴ πλεύσῃ. Ἐπὶ Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἑξκαλανδῶν Ἰουλίων, ἤρεσεν μηδένα τῶν ὠθισκόπων πλεῖν χωρὶς ἀπολυτικῆς τοῦ πρωτεύοντος. τὰ πεπραγμένα ὁζητῶν, ἐν τοῖς αὐθεντικοῖς εὑρήσει. Ἐκ τῆς συνόδου ταύτης τοποτηρηταὶ πρὸς βασιλέας ὑπογεγραμμένοι ἐπίσκοποι ἀπεστέλλοντο· μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου αὐγούστου τῷ τετάρτῳ καὶ Εὐτυχιανοῦ τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Μαΐων, ἐν καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ῥεστιτούτης ἐκκλησίας.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἀνεδέξατο Ἐπιγόνιος καὶ Βικεντιανὸς οἱ ἐπίσκοποι· ἵνα νόμου ἀξιωθῶσιν παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων περὶ τῶν καταφευγόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οἱαισδήποτε ἐγκελευσμένων εὐθύναις, ὥστε μηδένα τολμᾶν ἀποσπᾶν. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβεία ἀποστέλλεται πρὸς τοὺς Ῥώμης καὶ Μεδιολάνου ἀπιστόπους περὶ τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βαπτισθέντων. καὶ παρὰ τοῦ βασιλεῖ, περὶ τοῦ τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων ἀφαιρεθῆναι, καὶ περὶ ἄλλων δὲ πλείστων πραγμάτων. Μετὰ τὴν ὑπατείαν φλαβίου στελίχωνος τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ δεκαὲξ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ῥεστιτούτης ἐκκλησίας προκαθίσας ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ, παρεστώτων τῶν διακόνων, αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἄφρων χώραν καθιδρυμένων τὰς ἀνάγκας ἀκριβῶς ἅμα ἐμοὶ ἐπίσταται

ἡ ὑμε-

ὑμετέρα ἀγάπη ἁγιώτατοι ἀδελφοί· καὶ ἐπεὶ δὲ τ κυρίε πρέχοντος κἂν ἡμίερει σωήχθη ἡ παρουσία τῆς ὁσίας ὑμῶν συνελεύσεως, δοκεῖ μοι εἰς μέσον προκομίσαι τὰς αὐτὰς, ὡς ἔφην, ἀνάγκας ἃς περὶ οἰκείας φροντίδος ἐδυνήθην ἀνιχνεῦσαι· ἃς ἵνας πίνακα ἀδίκου ῥώσεως ἡ ὑμετέρα εἰλικρίνης, ἀναλαβοῦσαι ἔσαι ἀποδέξασθαι ἵνα σωιερέα ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ, τὸν ὀφείλοντα τῇ τ κυρίου βοηθείᾳ διὰ τῶν ὑμῶν, ταύτας αὐτὰς τὰς ἀνάγκας ἀναδέξασθαι, καὶ ἀδρέως ἰθανυσίας ἐπιπομίσαι πρὸς τὰ πραγματικὰ τῆς ἰταλίας μέρη, δύνηθῆ, αὐτῷ τε τῷ ἀνάγκῳ καὶ τὸν πόνον καὶ τῷ φιλίαν ἡμῶν πρᾶξαι τοῖς ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν. ὁσίῳ ἀνεισίῳ τῷ πρωσκυνητῷ ἁγίῳ τ ἀποστολικῆς καθέδρας ἀδικαίῳ· ὁσίῳ δὲ ἔτι μᾶλλον, τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ Βενερίῳ τῷ ἱερεῖ τ φ Μεδιολάνῳ ἐκκλησίας. ἐκ τούτων γὰρ τ θρόνων ἐκωλύθη, ὅπερ ὠφελίμως καὶ δικαίως μεγάλως ὀφείλειν, πρόνοιαν ἔχειν. ὅτι πολλαὶ τοιαύτη δεῖ κληρικῶν φύσεις, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι οὕτως ὑπάρχουσιν ἔρημοι, ὡς μηδὲ ἀνάγνωσιν κἂν ἀναγράμματον ἔχειν εὑρίσκεσθαι. πρὸ δὲ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρω βαθμῶν καὶ τάξεων, σιωπᾶν τὸν ὑπολαμβάνω· ἐπεὶ δῆλον, ὡς εἴπερ, ἐὰν ἡ τ διακόνου ὑπουργία ἐκ δυσχερῶς εὑρίσκηται, πολλῷ πλέον περὶ τῶν ἀνωτέρων τιμῶν κατάδηλον ὑπάρχει. καὶ οὐ καθημερινὲς τῶν διαφόρων καὶ ἀρδέλεν ἀποθνησκόντων λαῶν τὸ λοιπὸν ἐχ ὑποφερόμεν· οἷς εἰ μή ποτε θελήσωμεν βοηθῆσαι, βαρυτάτην καὶ ἀναπολόγητος αἰτίαν τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν ἐκδέχεσθαι ἡμᾶς πρὸς τὸν θεῶν.

ueſtra charitas fratres dilecti. Ac quoniam Domino id præſtante, congregata eſt (etſi non integrè) præſentia ſancti ueſtri cœtus, uiſum eſt mihi in medium afferre eas de quibus dixi neceſsitates, quas quidem propria cura indagare potui. Poſtquam autem ueſtra integritas has neceſsitas ratas fecerit cõſequens erit ut unus ſacerdos, è noſtro numero excipiatur, quem oportebit Dei auxilio per ueſtras preces, has neceſsitates ſuſcipere ac fortiter peragendas deportare in tranſmarinas Italię partes. Hic etiam poterit cùm ipſam neceſsitatem, tum etiam labores & paucitatem noſtram exprimere & demonſtrare, ſanctiſsimis fratribus & communiſtris noſtris. Tum Anaſtaſio uenerando & ſanctõ Apoſtolicæ ſedis epiſcopo, tum præterea ſanctiſsimo fratri Venerio ſacerdoti Mediolanẽſis eccleſiæ, ab his.n. ſedibus prohibitum eſt quod cognoſcerent communi periculo procurandum eſſe. Quòd tanta eſt clericorum penuria ac multæ eccleſiæ ita deſolatæ ſunt, ut ne diaconũ quidẽ niſi illiteratũ reperire poſsint. De cæteris autem ſuperioribus gradibus & ordinibus tacendum exiſtimo. Quoniam ſi diaconi miniſterium (ut dixi) non facilè inuenitur, multò de ſuperioribus gradibus manifeſtius eſt: de quotidianis ferè ex diuerſis populis morientibus deinceps nihil proferemus, quibus ſi punquam uolumus auxiliarij, grauiſsima, & in excuſabilis ſententia neglectarum animarum nos expectat apud Deum.

58 Ὅτι οὖν μικροὺς πρὸς τοῖς δουλισσοῖς βαπτιζομένους ἐν τῇ καθολικῇ κληρικοὺς χειροτονεῖσθαι. Διὸ ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ συνόδῳ ὁρισθὲν μεμνῆσθαι ἅμα ἡμῶν καὶ ὑμετέρα ὁμοψυχία, ὥστε οὖν πρὸς τοῖς δουλισσοῖς μικροὺς βαπτιζομένους, μηδέ πω διωκμένους τῷ κλάνῳ τ πλάνης αὐτ τ ὄλεθρον, μετὰ γνῶσιν κακοῦ ἀκλινῶς πρᾶξαι, ἀδιγνωσθέντας τὴν ἀλήθειαν τῷ φαυλότητα ἐκείνων βδελυττομένους πρὸς τὴν καθολικὴν τ θεοῦ ἐκκλησίαν τ ἀνὰ πᾶσαν τ κόσμον διακεχυμένην, ἐξ ἀρχαίας δόξης ἀποθέσεως τ χρόνος ἀναδιδάσκειν οὖν τοιούτους ἐκ τ πλάνης ὀνόματος μὴ ὀφείλειν ἐμποδίζεσθαι εἰς τάξιν κληρώσεως ὁπόταν τ ἀληθινὴν ἐκκλησίαν ἴδιαν ἑαυτ ἐλογίσανθ τῇ πίστει προσερχόμενοι· ἐν γὰρ αὐτῇ τῷ χριστῷ πιστεύσαντες, τ τριάδος τὰ ἀγιάσματα ὑπεδέξαντο. ἅτινα πάντα ἀληθῆ ἐν ἁγίᾳ καὶ θείᾳ οὖν δηλόν ὅτιν, καὶ ἐν τούτοις πᾶσαν τ τῆς ψυχῆς ἐλπίδα ὑπάρχειν· κἂν εἰ τὰ μάλιστα ὄνομα τῆς ἀληθείας ἐν ἀπεμφά τινα πρᾶσιδόναι προπετεύεται. ταῦτα ἐπειδὴ ἁπλᾶ εἰσιν, ὡς διδάσκει ὁ ἅγιος ἀπόστολος λέγων, εἷς θεὸς, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· καὶ τὸ ὀφεῖλον πρὸς ἅπαξ δίδοσθαι ἐπαναλαμβάνεσθαι οὐκ ἐξεστιν· ἀναθεματίζομένων

58 Vt paruuli à Donatiſtis baptizati in catholica clerici ordinentur. Vnde quoniam ſuperiori concilio ſtatutum eſſe mecum recognoſcit unanimitas ueſtra, ut hi qui apud Donatiſtas paruuli baptiſati ſunt, nondum ſcire ualentes erroris eorum interitum, & poſteaquam ad ætatem rationis capacem peruenerunt, agnita ueritate, falcitatem eorum abhorrentes, ad eccleſiam Dei catholicam per uniuerſum mundũ diffuſam, ordine antiquo per manus impoſitionem recepti ſunt, debere talibus ſuſcipiendum munus clericatus non impedire nomen erroris, cùm ueram eccleſiam illorum putauerint, ad fidem accedendo, & ibi Chriſto crediderint, & trinitatis ſacramenta perceperint; quæ omnia uera & ſancta atque diuina eſſe certiſsimum eſt, & in his omnem animæ ſpem conſtitutam. Quanquam maximè & hæreticorum præſumpta audacia ueritatis nomine palliata, hæc tradere audeat. Quæ quoniam ſimplicia ſunt, ut præmonet beatus Apoſtolus, dicendo: Vnꝰ Deus, una fides, unũ baptiſma, & iterari nõ liceat, quod ſemel dari oportet, anathẽatiſato nomine

nomine erroris, recipiantur per manus impositionem in usiam ecclesiam, columbam (ut dictum est) & unam matrem omnium Christianorum, ubi omnia illa sacramenta salubriter, & æternè, & utiliter accipiuntur, quæ perseuerantibus in hæresi magnam damnationis pœnam conquirunt, ut quod eis in ueritate ad æternam uitam consequendam esset luminosius, hoc in errore sit tenebrosius atque damnosius. Quod fugientes nonnulli, & matris ecclesiæ ubera cognoscentes, qui illa omnia sancta mysteria amore ueritatis crediderunt atque perceperunt, quibus Sacramentorum rebus, cùm uitæ bonæ probitas acesserit, sine dubio ad officium clericatus tales esse applicandos, & maximè in tanta rerum necessitate, nullus est qui nó concedat. Quanquam nonnulli eiusdem sectæ clerici cum plebibus atque honoribus suis ad nos transire desiderent, qui amore honoris, aut persuadent ad uitam, aut retinent ad salutem. Sed hoc maiori fratrum supradictorum considerationi dimitendum censeo, ut prudentiori suo consilio nostræ suggestionis sermonem cùm perpenderint, quid de hac re eis placeat, nos informare dignentur. Tantum de his qui infantes baptizati sunt, satagimus ut nostræ, si placet, in ijsdem ordinandis consentiant uoluntati. Omnia ergo quæ superius comprehendimus, apud sanctos episcopos agenda esse, mecum honorabilis fraternitas uestra perpendit.

De reliquijs idolorum & templorum quæ abolere oportebat, de quibus orandi sunt religiosissimi reges. Vt reliquias idolorum per omnem Aphricam iubeant penitus amputari (nam plerisque in locis maritimis, atque possessionibus diuersis adhuc erroris istius iniquitas uiget) ut præcipiant, & ipsa deleri, & templa eorum quæ in agris, uel in locis abditis constituta nullo ornamento sunt, iubeantur omnimodo destrui.

Vt clerici propter cognitionem iudiciorum suorum priuatorum non cogantur publicè testimonium dicere. Petendum etiam ut statuere dignentur, ut si fortè in ecclesia quamlibet causam, iure apostolico ecclesijs imposito agere uoluerint (& fortasse decisio clericorum uni parti displicuerit) non liceat clericum in iudicium ad testimonium deuocari eum qui cognitor, uel præses al. præsens, fuerit. Et nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.

τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος διὰ τοῦ ἐπιθέσεως τοῦ χειρὸς ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν, τοῦ ὡς εἴρηται περιστερὰν καὶ μόνην μητέρα τῶν χριστιανῶν. ἐν ᾗ πάντα τὰ ἁγιάσματα σωτηριωδῶς αἰώνια καὶ ζωτικὰ παραλαμβάνονται· ἃ τινα τοῖς ἐπιμένουσιν ἐν τῇ αἱρέσει μεγάλην τῆς καταδίκης τὴν τιμωρίαν πορίζουσιν· ἵνα ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἀκολουθητέον φωτεινωτέρως, οὗτος γένηται αὐτοῖς ἐν τῇ πλάνῃ σκοτεινότερον καὶ πλέον καταδεδικασμένον· ὅπερ τινὲς ἔφυγον καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς μητέρος τὰ εὐθύτατα ἐπιγνῶντες, πάντα ἐκεῖνα τὰ ἅγια μυστήρια φίλτρῳ τῆς ἀληθείας ἐπίστευσαν καὶ ὑπεδέξαντο τοῖς τοιούτοις, ὅταν δοκιμὴ χρηστοῦ βίου προσέλθοι, ἀναμφιβόλως καὶ κλῆρος πρὸς ὑπουργίαν τῶν ἁγίων προσκυρωθήσεται· καὶ μάλιστα ἐν τῇ τοσαύτῃ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ· οὐδεὶς ἔστιν ὁ μὴ οὗτος παραχωρῶν· εἰ δὲ τινὲς τοῦ αὐτοῦ δόγματος κληρικοὶ μετὰ τοῦ πλήθους καὶ τῶν τιμῶν αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς μετελθεῖν ποθήσουσιν, οἵτινες τοῦ ἔρωτι τῆς τιμῆς συμβουλεύουσιν πρὸς ζωὴν ἐκατέχουσι πρὸς σωτηρίαν. ἀλλὰ οὗτος καταληπτέον κρίνῳ τῇ μείζονι κατανοήσει ψηφιζομένων τῶν προλεχθέντων ἀδελφῶν, ἵνα τῇ συνεστωτέρᾳ αὐτῶν βουλῇ τοῦ ἡμετέρας ἀναφορᾶς τὸν λόγον διαγνῶσι, καὶ ἡμᾶς βεβαιῶσαι καταξιώσωσιν εἰς τὸ ὀφεῖλον περὶ τούτου τοῦ πράγματος πρὸς ἡμῶν τυπωθῆναι· μόνον δὲ περὶ τῶν ἐν νηπιότητι βαπτισθέντων ἀρχούμεθα, ἵνα εἰ ἀρέσκει αὐτοῖς, τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσωσι προαιρέσει περὶ τοῦ χειροτονεῖσθαι τούτους. πάντα τοίνυν, ἃ ἀνωτέρω συνηγάγομεν πρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις ἀποσκόποις, πρακτέα εἶναι δικαιοῖ, ἅμα ἐμοὶ ἡ ἐντιμος ὑμῶν ἀδελφότης.

61 Περὶ τῶν ἐγκαταλειμμάτων τῶν εἰδώλων ἐναῶν τοῦ ὀφειλόντων ἐξαλειφθῆναι· ὧν χάριν αὐτῆσαι δεῖ οὐδὲ θρησκευτικωτάτους βασιλεῖς. Ὥστε τὰ ἐγκαταλείμματα τοῦ εἰδώλων τὰ κατὰ πᾶσαν τοῦ ἀφρικὴν κελεῦσαι παντελῶς ἀνακοπῆναι· καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις παραθαλασσίοις καὶ διαφόροις κτήσεσιν, ἀκμάσει ἔτι τῆς πλάνης ταύτης ἡ ἀδικία ἵνα παραγγελθῶσι καὶ αὐτὰ ἀπαλειφθῆναι. καὶ οἱ ναοὶ αὐτῶν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν ἀποκεκρυμένοις τόποις χωρίς τινος εὐκοσμίας καθεστῶτες, παντὶ τρόπῳ κελευσθῶσι καταστραφῆναι.

60 Περὶ τοῦ, κληρικοὺς χάριν διαγνώσεως τῆς οἰκείας αὐτῶν κρίσεως, μὴ ἀναγκάζεσθαι δημοσίως μαρτυρεῖν. Δεῖ αὐτῆσαι ἔτι μὴν, ἵνα ὁρίσαι καταξιώσωσιν, ὡς τε ἐάν τινες ἐν ἐκκλησίᾳ οἱανδήποτε αἰτίαν ἀποστολικῷ δικαίῳ τοῦ ταῖς ἐκκλησίαις ἀποκειμένῳ γυμνᾶσαι θελήσωσιν, καὶ ἴσως ἡ τομὴ τοῦ κληρικῶν τοῦ ἑνὶ μέρει ἀπαρέσοι, μὴ ἐξεῖναι πρὸς δικαστήριον εἰς μαρτυρίαν προκαλεῖσθαι τὸν κληρικὸν ἐκεῖνον τὸν πρότερον τὸν αὐτὸν πρᾶγμα σκοπήσαντα, ἢ ἐν σκοπουμένῳ παρατυχόντα· ἐν ἵνα μὴ δὲ προσώπῳ τὶς ἐκκλησιαστικῷ προσῆκον ἐναχθείη περὶ τοῦ ὀφείλειν μαρτυρεῖν.

Περὶ

περὶ τοῦ, ἀφεληθῆναι τὰ τῶν ἐθνικῶν συμπόσια. 61

De colendis gentilium conuiuijs.

κἀκεῖνο ἔτι μᾶλλον δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τῶν χριστιανῶν βασιλέων, ἐπειδὴ παρὰ τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια ὅτων ὠφελῶνται ἐκ τῆς ἐθνικῆς πλάνης προσγενόμενα, ὡς καὶ χειρωθῆναι τοῖς ἕλλησι λάθρα προσυνάγεσθαι ἐν τῇ τὰ τῶν τελετῶν ἵνα κελεύσωσι τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι, καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν κτήσεων. μάλιστα ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς γνησίοις τῶν μακαρίων μαρτύρων αὐτά τινας πόλεις καὶ εἰς αὐτὸν αὐτὸν ἱερὸς τόπους τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα φορῶνται· ἐν αἷς ἡμέραις, ὅπερ καὶ λέγειν αἰσχύνη ἔστιν, ὀρχήσεις μυσαρὰς εἰς αὐτὸν ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκτελοῦσιν, ὡς τε τῇ τῶν οἰκοδεσποινῶν τιμῇ, καὶ ἄλλων ἀναριθμήτων γυναικῶν τῇ αἰδοῖ τῶν θυλάβων εἰς τὴν ἁγίαν ἡμέραν παραγομένων, λάγνους ὕβρεσιν ἐφορμᾶν· ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας πίστεως χεῖρον φθάνειν τὴν προσέλευσιν.

De colendis gentilium conuiuijs.

Illud etiam petendum à Christianis regibus, ut quæ contra præcepta diuina conuiuia multis in locis exercentur, quæ ab errore gentili ortum tracta sunt, ita ut nunc à paganis Christiani, ad hæc clam celebranda cogantur. Vt iubeant uetari talia, & de ciuitatibus, & de possessionibus imposita pœna prohiberi, maximè cùm etiam in natalibus beatissimorum martyrum per nonnullas ciuitates, & in ipsis locis sacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam (quod pudoris est dicere) saltationes sceleratissimas per uicos atque plateas exerceant, ut matronalis honor & aliarum innumerabilium fœminarum pudor deuotè uenientium ad sacratissimum diem, iniurijs lasciuientibus appetatur, uel etiam ipsius sanctæ religionis penè fugiatur accessus.

περὶ θεωριῶν, ἵνα ἐν τῇ κυριακῇ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἁγίων ἑορταῖς μηδαμῶς ἀποτελῶνται. Κἀκεῖνο ἔτι μᾶλλον δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα τὰ θεάματα τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς φαεσφαέσι ἡμέραις τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως κωλύωνται· μάλιστα, ὅτι ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ ἁγίου πάσχα οἱ ὄχλοι μᾶλλον εἰς τὸ ἱπποδρόμιον, ἤπερ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνέρχονται· ὀφείλειν μετωχθῆναι τὰς ὡρισμένας αὐτῶν ἡμέρας ὅτε ἀπαντήσεις, καὶ μὴ ὀφείλειν τινὰ τῶν χριστιανῶν πρὸς τὰ θεάματα ταῦτα ἀναγκάζεσθαι.

De spectaculis, ut dominica die & diebus festis sanctorum non peragantur. Nec non & illud petendum, ut spectacula theatrorum, cæterorumq; ludorum die Dominica, uel cæteris religionis Christianæ diebus celeberrimis amoueantur, maximè quia sancti Paschę octauarum die populi ad Circum magis, quàm ad ecclesiam conueniunt, & deberi transferri deuotionis eorum dies (si quando occurrerint) nec oportere etiam quenquam Christianorum cogi ad hæc spectacula.

περὶ τῶν καταδικαξομένων κληρικῶν.

Κἀκεῖνο δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα ὀφείσαι καταξιώσωσιν, ὥστε κληρικὸν οἱ ἀσελγῶτατε τιμῆς τυγχάνοντα, ἐὰν ὁ ἁμαρτήσοτε ἐγκλήματι, τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει καταδικασθέντα, μὴ ἐξεῖναι τὸν αὐτὸν, εἴτε παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἧς ὑπῆρχεν, εἴτε ἐπὶ παντὶ ἀνθρώπῳ διακριθῆναι ποινῆς, ὧν ὄφλει παραιτήσεως ζημίας χρημάτων τε ἕνεκα, ὅπως μὴ ἡλικίαν μὴ ἢ φύσιν ἀπολογήσεσθαι κελεύσωσιν.

De clericis condemnatis.

Et illud petendum ut statuere dignentur, ut si quis cuiuslibet honoris clericus, iudicio episcoporum quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum siue ab ecclesijs quibus præfuit, siue à quolibet homine defensari, interposita pœna damni, pecuniæ, atque honoris, quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipiant.

περὶ τῶν μίμων τῶν γινομένων χριστιανῶν.

Περὶ τούτων ἔτι μᾶλλον αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα ἐάν τις ἐξ οἱουδήποτε παιγνιώδους ὑποθέματος, πρὸς τὸ χριστιανισμὸν χάριν ἐλθεῖν θελήσοι, καὶ ἐλεύθερος ἀπ' ἐκείνων τῶν αἰσχρῶν διαμεῖναι, μὴ ἐξὸν ἐστί τινι τὸν τοιοῦτον πρὸς τὰ αὐτὰ γυμνάσματα πάλιν προτρέπεσθαι ἢ καταναγκάζειν.

De Mimis qui Christiani facti sunt.

Et de his etiam petendum, ut si quis ex qualibet ludicra arte ad Christianitatis gratiam uenire uoluerit, ac liber ab illa macula permanere, non eum liceat à quoquam iterum ad eadē exercenda reduci, uel cogi.

περὶ ἐλευθεριῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων αἰτητέον ἀπὸ τοῦ βασιλέως. Περὶ ἐλευθεριῶν δηλασὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κηρυκτέων, ἐὰν τὰ θεῖα ἱερεῖς φαίνωνται ποιοῦντες ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἡμέτερα δῆλον ποιοίθησεται τούτων τάξει ἐπῆλαι, δοθείσης φανερᾶς ἀδείας πεμπομένου τοῦ κήρυκος ἵνα διαλήπτε ἀξία πίστεως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῶν ψυχῶν σωτηρίας ἐκτελέσαι δυνηθέν· καὶ ἡμᾶς ἐναντίως φώπιον τοῦ κυρίου ὑποδεξώμεθα τοῦτα πάντα.

De libertatibus eorum qui in ecclesia fuerunt petendum à rege. De manumissionibus sanè in ecclesia dicendis, si id nostri consacerdotes per Italiam facere reperiuntur, nostræ etiam erit fiduciæ, istorum ordinem sequi, data planè licentia misso legato, ut quæcunque digna fide pro statu ecclesiæ & salute animarum agere potuerit: nos laudabiliter in conspectu Domini omnia hæc accepturos.

Si

si sanctitati uestræ placet, edicite, ut & meã suggestionem fratam esse uobis aduertant, & nostram omnium consensionem synceritas eorum libenter accipiat. Ab uniuersis episcopis dictum est: Omnibus placent, hæc quæ iniuncta sunt, & prudenter à tua sanctitate narrata, peragenda sunt.

De Aequitio episcopo condempato. Aurelius episcopus dixit: Equitij etiam olim merito suo episcopali sententia damnati, non arbitror prætereundam esse legationis causam, ut si fortè eum in illis partibus repererit, sit eidem fratri nostro curæ, pro ecclesiæ statu (quod oportuerit, uel ubi licuerit) aduersus eum peragere. Ab uniuersis episcopis dictum est: Multum placet & ista prosecutio, maximè cùm olim damnatus sit Equitius, & eius impudens inquietudo pro statu & salute ecclesiæ magis ubique repellenda. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi: Similiter & cæteri episcopi subscripserunt.

In hoc concilio lectæ sunt literæ Anastasij Romani pontificis, quibus monet cãtholicos episcopos de Donatistis.

Vincentio & Flauio illustrissimis consulibus, idibus Septembris episcopi ex omnibus Africæ prouincijs congregati & considentes Carthagine in secretario ecclesiæ restitutæ. Nempe Aurelius eiusdem sedis episcopus cum reliquis quos propria subscriptio indicat, dixit. Lectis literis beatissimi fratris & consacerdotis nostri Anastasij Romanæ ecclesiæ episcopi, quibus fraternæ, seu potius paternæ charitatis solicitudine & integritate nos hortatus est ut hæreticorum, & schismaticorum donatistarum insidijs, & impudentiæ, quibus catholicam ecclesiam per totam Africam grauiter uastarunt, locũ nullo modo demus. Gratias agimus Domino nostro Deo quòd tam piam curam inspirare dignatus est honestissimo, & sanctissimo suo sacerdoti: de membris Christi etiam illis quæ in diuersis terræ partibus, attamen in una corporis harmonia constituta sunt.

Vt cum Donatistis mansuetè agatur.

Deinde pertractatis & consideratis omnibusque utilitati ecclesiæ conuenire uideatur, annuente atque admonente spiritu Dei

66 Περὶ Αἰκυτίου ἐπισκόπου τοῦ καταδικαδέντος. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ Αἰκυτίου δὲ μὴν τὸ ἐπάλαι ἤδη τῶν ἰδίων ἀξίαν τῇ τῶν ἐπισκόπων γνώμῃ καταδικαδέντος, τὸ πρᾶγμα οὐκ ὄιμαι παρατεῖσθαι τῇ πρεσβείᾳ· ἵνα, ἐὰν τυχὸν εὕρῃ ἔνδον ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἔσται τῷ φροντίδι τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ὡς χρὴ καὶ ὅπου δέον ἐστὶν κατ' ἐκείνου διαπράξασθαι. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων εἴρηται· πολὺ ἀρέσκει καὶ αὐτῇ ἡ δίκαιος θέσις. μάλιστα, ὅτι ἐκκαλεῖται κατὰ δίκαιον ὁ αὐτὸς Αἰκύτιος καὶ ἡ τούτου αὐθάδεια τοῦ αὐτοῦ ἀνησυχία ὑπὲρ τῆς καταστάσεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐκκλησίας, μᾶλλον καὶ μᾶλλον παντὸς κατεπείγεται ἐστιν. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν, τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῇ πρόνοιᾳ ψυχισμὸν σωτηρίας. καὶ ἀναγνωσθέντα ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ γράμματα ἀναγνασθέντα Ἀνασασίου τοῦ ἱερέως Ῥώμης, πρὸ τῶν ἀποστόλων ὑπομνήσαντα οὓς καθολικοὺς ἐπισκόπους.

Ἐπὶ Βικεντίου καὶ Φλαβίου τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, ἰδίοις ἑπτεμβρείαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σύνολον συναχθέντες ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἐπίσκοποι, τοῦ ἐστιν Αὐρήλιος ὁ τοῦ αὐτοῦ θρόνου ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἑτέρων αὐτῶν, ὅσους δηλοῖ ἡ ἰδία ὑπογραφὴ ἕκαστον. ἀναγνωσθέντων γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Ἀνασασίου τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, δι' ὧν ἀδελφικῆς, μᾶλλον δὲ πατρικῆς ἀγάπης μεμίμνα καὶ ἐλικρινότητι ἡμᾶς προτρέπετο, ἵνα πρὸς τῆς τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν δολιότητος καὶ ἀναισχυντίας τῆς τῶν ἀπὸ τῶν ἄκρων καθολικὴν ἐκκλησίαν βαρέως τοῦ θεοῦ, μὴ δὲ ἁπλῶς παραπαιούσαμεν χάριτας, ὁμολογοῦμεν καὶ διαστήμῃ ἡμῶν θεῷ, ὅτι διαύτῳ δυσεβῆ φροντίδα ἐμπνεῦσαι κατηξίωσεν, καὶ ἔτως καλλίστῳ καὶ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ ἱερεῖ ὑπὲρ τῶν μελῶν τοῦ χριστοῦ, τῶν κἂν ἐν διαφόροις τῆς γῆς μέρεσιν, ἀλλ' ἐν μιᾷ σώματος ἁρμονίᾳ καθισαμένους.

67 Περὶ τοῦ, μετὰ τῶν δονατιστῶν πρᾶως διαπραξασθαι.

Μετὰ ταῦτα ἀναγνωσθέντων καὶ κατανοηθέντων πάντων ὧν τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι συμβέβηκεν δοκοῦντων, ὑπανδύσαντος καὶ ἐνεχόμενον

ἐντῷ τῷ πνεύματι τῷ θεῷ, ἐπελεξάμεθα ἡμῖν, καὶ εἰρηνικῶς ὅλα πραξαθαι, μετὰ τῶν μηδενὸς ἀνθρώπων κἂν εἰ τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τυραννικῆς σωματικῆς γνώσεως αὐθαδεστέρῳ λιχνοείᾳ ἐπιχέοντα, ἵνα ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν πᾶσιν καθόλου γνωρίσωμεν τοῖς τῆ ἐκείνων κοινωνίᾳ καὶ ἑταιρείᾳ ἀγνοοῦσιν ἀπὸ πάσας τὰς τῆς ἀφρικῆς ἐπαρχίας πῶς ἐλεεινῷ πλάνῃ κατηλέηθησαν ἴσως. καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος ἡμῶν ἐν ἡμερότητι σωαγόντων αὐτὰ διαφαραφρονοῦντας, μήποτε, αὐτοῖς μετανοιαν πῶς τὸ ἀδιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἵνα ἀνασφήλωσιν οἱ ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου βρόχων αἰχμαλωπευθέντες αὐτῷ εἰς τὸ αὐτοῦ θέλημα.

eligimus cum memoratis hominibus (quanuis de Dominici corporis unitate in quieta dissensione præcisis) leuiter & pacificè agere, ut (quantum in nobis est) omnibus qui eorum communione & societate irretiti sunt per uniuersas prouincias Aphricanas penitus innotescat, quàm miserabili errore deuincti sunt, ne fortè (sicut dicit Apostolus) nobis in mansuetudine corripientibus diuersa sentientes detillis Deus pœnitentiam ad cognoscendā ueritatem, & resipiscant de diaboli laqueis, captiuitati ab ipso in ipsius uoluntatem.

Περὶ γραμμάτων ὀφειλόντων τοῖς ἄρχουσιν ἀποσταλῆναι, ὡς τε κατάδηλα γενέσθαι τὰ μεταξὺ τῶν δονατιστῶν καὶ μαξιμιανιστῶν πραχθέντα. 68

Ἠρέσθη οὖν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου γράμματα πρὸς οὓς τῆς ἀφρικῆς ἄρχοντας δοθῶσιν, ἀφ' ὧν αἰτήσαι ἁρμόδιον ἐδοξεν, ποῦ τε βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐν οἷς ἡ τῶν ὑδροπότων αὐθεντεία ἐν ταῖς πόλεσι καταφρονεῖται· ἔτ' ἐσιν, ἵνα ἀρχοντικῇ δυνασείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ, καὶ χριστιανικῇ πίστει ἀναζητήσωσι τὰ γεγομένα ἐν ἰδίοις τόποις, ἐν οἷς οἱ μαξιμιανισταὶ ἐκκλησίας κατέχουσιν. ἔτι δὲ καὶ οὓς ἀπ' αὐτῶν ἀρχίσαντας, καὶ δημοσίοις πεπραγμένοις τῇ πρὸς τούτων γνῶσιν βεβαίαν πᾶσαν ἀναγκαίως ποιήσωσι ἐν πᾶσιν.

De literis mittendis ad principes, ut ea quæ inter Donatistas & Maximianistas acta sunt manifestentur.

Itaque placuit ut ex concilio nostro literæ darētur ad iudices Aphricanos, à quibus hoc peti congruum uideretur, ut in hoc adiuuent communem matrem ecclesiam catholicam, in quo episcopalis authoritas communiri in ciuitatibus potest, id est, ut iudiciciaria potestate, atque diligentia, ex fide Christiana quid gestum sit in omnibus locis, in quibus Maximianistæ basilicas obtinuerūt, qui ab eis schisma fecerunt inquirant, & gestis publicis propter firmam notitiam omnibus necessariā faciant inhærere.

Περὶ τοῦ, οὓς κληρικοὺς τῶν δονατιστῶν ἐν τῷ κλήρῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀναδέχεσθαι. 69

Vt clerici Donatistarum inclerum catholicæ ecclesiæ recipiantur.

Εἰς ὕστερον ἤρεσεν, ἵνα γράμματα πεμφθῶσι πρὸς οὓς ἀδελφοὺς καὶ συμπεπτισκόπους ἡμῶν, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν ἀρχιεπισκοπὴν καθέδρας, ἐν ᾗ πρόκαθηται ὁ μακαριώτατος καὶ τιμιώτατος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Ἀνάστασιος. ἐπειδὴ γινώσκει τὴν ἀφρικὴν μεγάλην ἔχειν ἀνάγκην, ὥστε διὰ τὴν ἐκκλησίας εἰρήνην καὶ χρησιμότητα, καὶ δι' αὐτῶν δονατιστῶν, οἵτινες ἂν ἤποτε κληρικοὶ διορθωθέντες τῇ βελτίονι πρὸς τὴν καθολικὴν γνώμην μεταθέσθαι θελήσωσιν ἐν τῇ τόπῳ ἑκάστου καθολικοῦ ἐπισκόπου προαιρέσει, καὶ βουλὴν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ λειτουργοῦντος τῇ ἐκκλησίαν, ἐὰν οὕτως συμβαίνειν τῶν χρείαν ἐν ἑκάστῃ φανείη, ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτοὺς ἀναδέχεσθαι· καθὼς καὶ ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις ποτὲ ἐν αἱρέσεως γεγενῆσθαι φανερόν ἐστιν· ὅπερ πολλῶν καὶ μεγάλων τόπων ἐν τῇ ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν. ἐν οἷς ἡ διαύτη πλάνη αἱρεσις, τὰ πρακτέα γράμματα μαρτύρονται. οὐχ ἵνα ἡ σύνοδος ἡ ἐν τοῖς πραγματικοῖς μέρεσι τῆς θαλάσσης πραγματος γεγομένη διαλυθῇ, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνο μένῃ ποτὲ οὓς οὕτως μετελθεῖν πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν βουλομένους, ὡς τε μηδεμίαν ὑπὸ τούτων ἐν ἑνότητος σωτομίαν

Deinde placuit ut literæ mittantur ad fratres & coëpiscopos nostros, & maximè ad sedem apostolicam (in qua præsidet memorato uenerabilis frater & collega noster Anastasius) quo nouerit habere Aphricam magnā necessitatem, propter ecclesiæ pacem & utilitatem, ut & ipsis Donatistis, quicunque clerici correcto concilio ad catholicam unitatē transfire uoluerint, secundū uniuscuiusque episcopi catholici uoluntatem atque consilium, qui in eodem loco gubernat ecclesiam (si hoc paci Christianæ prodesse uisum fuerit) in suis honoribus susciпiantur, sicut prioribus eiusdem diuisionis temporibus factum esse manifestum est. Quod multarum & penè omnium Aphricanarum ecclesiarum, in quibus talis error exortus est, exempla testantur. Non ut concilium quod in transmarinis partibus de hac re factum est, dissoluatur, sed ut illud maneat circa eos qui sic transire ad catholicam ecclesiam uolūt, ut nulla per eos unitatis com

pensatio procuretur. Per quos aut uel omni modo perfici, uel adiuuari manifestis fraternarum animarum lucris catholica unitas in locis in quib. degunt, uisa fuerit, nō eis obsit, quod contra honores eorum (quamuis salus nulli interclusa sit) in transmarino concilio statutū est, id est, ut ordinati in parte Donati, si ad catholicam correcti transire uoluerint, non suscipiantur in honoribus suis secundum transmarinum concilium, exceptis his per quos catholicæ unitati consuletur.

περιεργάζεσθαι· δι' ὧν δὲ παντὶ τρόπῳ ἐκτελεσθῆναι καὶ προσβοηθῆναι, ἡ καθολικὴ ἑνότης φανερῷ κέρδει τῶν ἀδελφικῶν ψυχῶν φανείη ἐν τοῖς τόποις οἷς διάγουσιν μὴ ἐμποδίσῃ τούτοις, τὸ ὁρισθὲν κατὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν ἐν τῇ περαματικῇ συνόδῳ, ὁπόταν τὸ σωθῆναι οὐδενὶ προσώπῳ ἀποκέκλεισται. τοῦτ' ἐστιν, ἵνα οἱ χειροτονηθέντες ἐν τοῦ τῶν δονατιστῶν μέρει, ἐὰν πρὸς τὴν καθολικὴν πίστιν διορθωθέντες μετελθεῖν θελήσοιεν, μὴ κατὰ τὴν περαματικὴν σύνοδον μὴ δεχθῶσιν ἐν ταῖς οἰκείας τιμαῖς. ἀλλὰ μᾶλλον οὗτοι προσδεχθῶσιν, δι' ὧν τῇ καθολικῇ ἑνότητι γίνεται πρόνοια.

De legatione mittenda ad Donatistas pacis componendæ gratia.

70 Περὶ τοῦ, πρεσβείαν πρὸς τοὺς δονατιστὰς ἀποσταλῆναι χάριν τοῦ τὴν εἰρήνην συνθεῖναι.

Deinde placet ut his peractis legati etiā prædicandæ pacis atque necessitatis gratia (sine qua salus Christiana non potest obtineri) è numero nostro ad ipsorum Donatistarum, siue quos habent episcopos, siue ad plebes mittantur, per quos legatos omnibus in notitiā perferatur, quàm nihil habeant quod aduersus ecclesiam catholicam iustè possint dicere, maximè ut manifestum fiat omnibus per gesta etiam municipalia, propter documentorū firmitatem, quid ipsi de Maximianistis schismaticis suis egerint, ubi eis diuinitus demōstratur, si attendere uelint, tam iniquè tunc illos ab ecclesiæ unitate defecisse, quā iniquè nunc clamant à se Maximianistas schisma fecisse. Ex horum tamen numero, quos plenaria concilij sui autoritate damnauerant, in suis honorib. denuò receperunt, & baptismum quem damnati & exclusi ab eis dederant, acceptauerunt, ut ostēdatur quàm stulto corde resistant paci ecclesiæ toto orbe diffusæ, cùm ista faciant pro parte Donati, neque se istorum quos ita receperūt communione, propter intuitum pacis, contaminari dicant, & aduersus nos contendunt, id est, ecclesiam catholicam, etiam in extremis terrarum partibus cōstitutam propter unicam eorum cōmunionem, quos tunc omnes accusantes conuincere nequiuerunt.

Ἤρεσεν ἔπειτα, ὥς τε τούτων πραχθέντων τοποτηρητὰς περὶ τοῦ κυρύξαι εἰρήνην καὶ ἑνότητα, ἧς τινος χωρὶς ἡ τῶν χριστιανῶν σωτηρία καθίστασθαι οὐδύναται, πεμφθῆναι ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ πρὸς τοὺς τῶν αὐτῶν δονατιστῶν, εἴτε τινας ἔχουσιν ἐπισκόπους, εἴτε λαούς· δι' ὧν τοποτηρητῶν πᾶσιν ἐν γνώσει γένηται, πῶς οὐδὲν ἔχουσιν εὔλογον κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μάλιστα ἵνα φανερὸν πᾶσιν γένηται διὰ τῶν πολιχνιωτικῶν πεπραγμένων πρὸς πίστωσιν τῆς ἀποδείξεως, ἅπερ αὐτοὶ τῶν μαξιμιανιστῶν τῶν ἰδίων σχισματικῶν ἔπραξαν, ἔνθα αὐτοῖς θεόθεν ἀποδείκνυται, ἐὰν ἐπισκῆψαι θελήσοιεν, οὕτως ἀδίκως τότε αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως ἀποσχίσαντας, ὥς περ κράζουσιν ἀδίκως ἀπ' αὐτῶν τοὺς Μαξιμιανιστὰς νῦν ἀποσχίσαι. ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων, οὓς τινας φανερᾷ τῆς οἰκείας βουλῆς αὐθεντείᾳ κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς ἀνεδέξαντο· καὶ τὸ βάττισμα, ὃ οἱ πρὸς αὐτοῖς καταδεδικασμένοι καὶ ἐκβεβλημένοι δεδώκασι, πρὸς δέξαντο, πρὸς τὸ δεχθῆναι. πῶς μωρᾷ καρδίᾳ ἀντιτάσσοντες τῇ εἰρήνῃ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ διακεχυμένης, ταῦτα ποιοῦντες ὑπὲρ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ μὴ λέγοντες ἑαυτοὺς μολύνεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῶν πρὸς αὐτοῖς οὕτως διὰ τὸ ἀκούσιον τῆς εἰρήνης ἀναδεχθέντων· ἡμῖν δὲ φιλονεικοῦντες, τοῦτ' ἐστιν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῆς γῆς καθεστώσῃ, διὰ τῆς μιᾶς μὲν τούτων κοινωνίας, ὧν τινων πρώην κατηγιῶντο πάντες ἐλέγξαι αὐτοὺς οὐκ ἀδυνήθησαν.

Quos nam clericos ab uxoribus se continere oporteat.

71 Περὶ τοῦ, ποῖοι ὀφείλουσι κληρικοὶ γαμετῶν ἀπέχεσθαι.

Præterea cùm de quorundam clericorum, quanuis erga uxores proprias continētia referretur, placuit, episcopos & presbyteros & diaconos secundū sua statuta etiam ab uxoribus suis continere. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueātur officio. Cæteros autē clericos ad hoc nō cogi, sed uniuscuiusque

πρὸς ὑπὸ τούτοις ἐν τοῦ περὶ ἐγκρατίας τῆς περὶ τὰς οἰκείας γαμετὰς τινων μνημονεύεσθαι κληρικῶν, ἤρεσεν, ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γαμετῶν, ὅπερ εἰ μὴ ποιήσαιεν, ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποκινηθῶσι τάξεως· τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, ἀλλ' ὀφείλειν κατὰ τὴν

ἡ ὑφεσις ἐκκλησίας σωμήθειαν πθαφυλάπεσθι.

Περὶ τῶν ἰδίους λαοὺς γνα τελιμπανόντων.

Πάλιν ἤρεσεν, ὡς τε μηδενὶ ἐξεῖναι ὡπισκόπω καταλειφθέισης ἢ αὐθωντικῆς αὐτοῦ καθέδρας, πρός ἄλλην ἐκκλησίαν γὴ διοικήσει καθεσθῆναι ἐαν μὴ ἀφορμὴν· ἢ γὴ οἰκείῳ πράγματι, ὥσπερ ὁ χρὴ ἐπολὺ ἀπασχολημένῳ ἀμελεῖν ἢ φροντίδος τῆ ἢ συνεχείας τ ἰδίου θρόνου.

Περὶ νηπίων ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι ὁσάκις ἀμφιβάλλεται πρὸς αὐτῶν, εἰ ἀρα ἐβαπτίσθησαν.

Ομοίως ἤρεσεν πρὸς τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες· καὶ οὐδὲ αὐτὸ ἐξ τῶν κέρας πρὸς ἢ πθασιοθείσης αὐτοῖς μυστηρίοις ἀπρεπέσεσθαι ἀδιστασίας ἐχωσι, χωρὶς παντὸς προσκόμματος ὀφείλειν τοῦτο βαπτίζεσθαι· μή ποτε ὁριστὸν λουτρὸν ἀποστερήσει αὐτὰς παντὸς τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ ἀρέσεως· ἐκ τούτου γὰρ οἱ πατέρες τῶν μαύρων ἀδελφοὶ ἡμῶν ὧδε ἐβουλεύσαντο, ὅτι πολλοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐξαγοράζουσι.

Περὶ τοῦ, τὸν ἡμέραν τοῦ πάσχα γὴ τῇ ἡμέρᾳ σωόδου ἀγγέλλεσθαι.

Ομοίως ἤρεσεν, ὡς τε τὸν ἡμέραν τοῦ προσκυνητοῦ πάσχα σὺν ἢ τῶν τετυπωμένων ὑπογραφὴς πᾶσιν ἐμφανίζεσθι· ἢ δὲ ἢ σωόδος ἡμέρα, ἢ αὐτὴ φυλαχθῇ, ἥτις ὠείδη γὴ τῇ ἱππῶνι συνόδῳ τέτ ἐστιν, ἢ πθ σεπτεμβρίων ἰφάλεια γὴ ἐγραφῆναι πρὸς αὐ πρωτόνοιας πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα ὅτε τῇ ἑαυτοῦ σωόδου ποιεῖσθαι, τοῦτον τὸν ἡμέραν φυλάπωσιν.

Περὶ τοῦ, μὴ ὀφείλειν ἐπίσκοπον ὑπὸξενόμενον καθέζεσθαι γὴ ἢ καθέδρᾳ ὑπὸξενεῖται.

Ομοίως ὠείδη, ὡς τε μηδὲ γὴ ἐξεῖναι μεσίτην τῇ καθέδραν κατέχειν, ἢ τινι μεσίτης δέδοται δι᾽ ἀσθένειάν ποτε τῶν λαῶν ασθείας ἢ δυσχερασίας, ἀλλὰ ασθάλειαν γὴς γὴ αὐτοῦ τοῖς αὐτοῖς πονοῦσιν ἐπίσκοπον. εἰ δὲ πρὸς ὄχλον ἀμελήσει, μετὰ τῇ πρώτην τοῦ γὴ αὐτὸν ἢ ὑγιοῦντος μεσίτης.

Περὶ ἐκδίκων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὀφειλόντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτηθῆναι.

Σύμπασιν ἐδόξεν αἰτῆσαι ἀπὸ τῶν βασιλέων διὰ τῶν πτωχῶν κάκωσιν, ὧν τοῖς ἐπαχθείαις πάσας ἡ ἐκκλησία πθοχλεῖται. ὡς τε ἐκδίκους τοῦτο μετὰ ἢ τοῦ ὑπισκόπου πρόνοιας ὑπολαμβάνειν ἢ τῶν πλησίον τυραννίδος.

Περὶ τῶν μὴ ἀπαντώντων γὴ ταῖς σωόδοις ὑπισκόπων.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσάκις διά ποτε σωόδου δεῖ σωεχθῆναι, οἱ ἐπίσκοποι, οἷς ἔνδον ὅτε κέρας ἢ πάθγειαν, ὅτέ ἔνι βαρυτέρα ἀνάγκη ἐμποδίζον, πάρμοδίως ἀπαντῶσιν, ἡ τῆς πρωτόνοιαν ἐκάστης ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας ἐμφανιθέν πρὸς πάντων τῶν ὑπισκόπων, ἔτε τρεῖς σωαθροίσεις

ecclesiæ consuetudinem obseruari debet.

72 De ijs qui suam plebem deserunt.

Rursum placuit, ut nemini episcoporum sit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam ecclesiam in dioecesi constitutam se conferre, uel in re propria diutius quàm oportet constitutum, curam, uel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

73 De infantibus baptizandis quando de eo dubitatur an baptizati sint.

Item placuit de infantibus, quoties non inueniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi possunt per ætatem de traditis sibi sacramentis idonea respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc enim legati Maurorum fratres nostri hoc consuluerunt, quia multos tales à barbaris redimunt.

74 De die paschæ annunciando in die synodi.

Item placuit ut dies uenerabilis Paschæ formatarum subscriptione omnibus intimetur. Dies uerò concilij idem seruetur, qui in Hipponensi concilio constitutus est, id est decimo Calendas Septembris. Et scribendum uerò est ad omnium pronunciarum primates, ut quando apud se concilium congregant, istum diem seruent.

75 Episcopũ qui peregrinatur non oportere in ea cathedra considere ubi peregrinatur.

Item constitutum est, ut nulli intercessori licitum sit cathedram, cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studijs, uel seditionibus retinere, sed dare operam ut intra annum eisdem episcopum prouideat. Quod si neglexerit, anno exempto interuentor alius tribuatur.

De ecclesiarum defensioribus petendis à rege.

76 Vniuersis uisum est postulandum ab imperatoribus propter afflictionem pauperum, quorum molestijs sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensores eis aduersus potentias diuitũ cũ episcoporũ prouisione deligãt.

De episcopis qui non ad synodos ueniunt.

77 Itẽ placuit ut quotiescunq; concilĩ congregandũ est, episcopi qui neq; ætate, neque ægritudine, neq; aliqua grauiori necessitate impediũtur, cõpetẽter occurrant, et primatib. suarũ quarũq; prouinciarũ intimetur, ut de uniuersis episcopis uel duæ, uel tres turmæ

fiant, ac de singulis turmis uicissim, quotquot electi fuerint, ad diem concilij instantissimè occurrant. Quod si non potuerint occurrere, si post aduentum tractatoriæ aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint (nisi rationem impedimenti sui apud suũ primatem reddiderint) ecclesiæ suæ communione debere esse contentos.

De Cresconio.

De Cresconio Villarhegensi hoc omnibus uisum est, ut hinc quoque primati Numidiæ intimetur, quò cognoscat memoratũ Cresconium scriptis suis conueniendum esse, ut proximo uniuersali Aphricano concilio suam præsentiam non differat exhibere. Quod si uenire contempserit, inse cognoscat sententiam promulgatam.

De curatoribus ecclesiæ Hipponensis.

Rursum placuit, ut quoniam Hipponensium Diaretorum ecclesiæ destitutio non est diutius negligenda (& ecclesiæ ibi ab his retinentur, qui Equitij facinorosam communionem declinauerunt) missis ex præsenti concilio episcopis, Regino, Alypio, Augustino, Materno, Theasio, Euodio, Placiano, Vrbano, Valerio, Ambiuio, Fortunato, Quoduultdeo, Honorio, Iannuario, Apto, Honorato, Ampelio, Victoriano, Euangello, & Rogatiano, conuentis ergo & correctis his qui culpabili pertinacia fugam eiusdem Equitij expectandam putabant, cum omniũ uoto eis episcopus ordinetur. Si autem illi pacem considerare noluerint, non impediant in eligendo ad ordinandum præposito utilitatem tanto tempore ecclesiæ destitutæ.

De clericis qui suas causas non intra annum paragunt.

Rursus constitutum est, ut quoties clericis conuictis, & confessis in aliquo crimine, uel propter eorum quorum uerecundiæ parcitur, uel propter ecclesiæ opprobrium, aut insolentem insultationem hæreticorum atq; gentilium (si fortè causæ suæ adesse uoluerint, & innocentiam suam asserrere) intra annum excõmunicationes hoc faciant. Si uerò intra annũ causam suã purgare contẽpserint, nulla eorum uox postea penitus audiatur.

Vt eos qui ab alieno monasterio suscepti sunt, neq; rectores monasterij neq; clericos ordinare liceat.

78 Περὶ Κρεσκωνίου.

Περὶ Κρεσκωνίου τοῦ Βιλλαρικησίου τοῦτο πᾶσιν ἔδοξεν, ἵνα γνῶσι καὶ οὗτος ὁμοίως ἐμφανὲς ὂν πρωτεύοντι τῆς Νουμιδείας, πρὸς τὸ εἰδέναι αὐτὸν ὀφείλειν γράμμασι οἰκείοις πρὸς συνέλευσιν παρέσεσθαι τὸν μνημονευθέντα Κρεσκώνιον, ὡς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τῇ πλησιαζούσῃ συμπάσῃ ἀφρικανῇ συνόδῳ πράξειν. ἐὰν δὲ τοῦ ἐλθεῖν καταφρονήσῃ, ἔσται εἰδὼς κατ' αὐτὸν ὑφ' ἡμῶν νομοθετηθησομένων.

79 Περὶ τῶν ἐν Ἱππῶνι φροντισῶν τῆς ἐκκλησίας.

Πάλιν ἤρεσεν, ἵνα ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας τῶν ἐν Ἱππῶνι φροντισῶν ἡ ἐκκατάλειψις ἐκ ὀφείλει ὅλως πολὺ ἀμελεῖσθαι, & ἐπειδὴ αἱ ἐκεῖ ἐκκλησίαι κατέχονται παρὰ τῶν τῆς αἱρέσεως τοῦ Αἰκυπίου κοινωνίαν παραιτησαμένων τεμφθέντων ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ ἐπισκόποις, Ρηγίνῳ, Ἀλυπίῳ, Αὐγουστίνῳ, Ματέρνῳ, Θεασίῳ, Εὐοδίῳ, Πλακιανῷ, Οὐρβανῷ, Βαλερίῳ, Ἀμβιβίῳ, Φορτουνάτῳ, Κωδουλτδέῳ, Ὁνωράτῳ, Ἰωαννουαρίῳ, Ἄπτῳ, Ὁνωράτῳ, Ἀμπελίῳ, Βικτοριανῷ, Εὐαγγέλλῳ & Ρογατιανῷ καὶ συμπαθῶν καὶ συμπαθησόντων καὶ διορθωθέντων τῶν ὧν ψύχῃ μονονουχὶ τῷ φυγῷ τοῦ αὐτοῦ Αἰκυπίου πρωτοκλησίαν λογιζομένων, μετὰ τῆς πάντων ὑγιοῦς ἐπισκόπου τοῦτοις χειροτονηθῆναι. ἐὰν δὲ μὴ θελήσωσιν ἐκεῖνοι τῆς εἰρήνης κατανοῆσαι, μὴ ἐμποδίσωσιν τὴν ὑπόλοιπον τοῦ πλέθρου πρὸς τὸ χειροτονηθῆναι εἰς χρησιμότητα τῆς ὧν τοσοῦτον χρόνον ἐγκαταλειφθείσης ἐκκλησίας.

80 Περὶ τῶν μὴ φροντιζόντων κληρικῶν γνῶναι τὸ πρᾶξαι τὸ ἴδιον πρᾶγμα.

Πάλιν ὡρίσθη, ἵνα ὁσάκις κληρικῶν ἐλεγχθέντων ἢ καταβεβλημένων τινὰ ἐγκλήματα, εἴτε διὰ τὴν αἰδεσιμότητα, ὧν χάριν τὸ ἐπιεικὲς γίνεται, εἴτε διὰ τὴν ἀλαζόνα τῶν αἱρετικῶν ὕβριν γαυρίασιν, ἐὰν ὡς εἰκὸς ἐπαγωνίζωνται τῷ ἰδίῳ πράγματι, καὶ τὴν ἰδίαν ἀβλαβείας φροντίσαι θελήσωσιν, γνῶναι ἀνοινωνησίας γνῶναι τοῦτο ποιήσωσιν· ἐὰν δὲ γνῶναι τὸ πρᾶγμα αὐτῶν καθῆκαι καταφρονήσωσιν, μηδεμία τούτων ἡ λιτὴ φωνὴ παντελῶς προσδέχεσθαι.

51 Ὡς οὓς ἐκ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδεχθέντας, μὴ δὲ ἡγουμένους τοῦ μοναστηρίου μὴ δὲ κληρικοὺς χειροτονεῖν.

Ὁμοίως

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τίς ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου τινά, καὶ πρὸς κληρωσιν προσαγαγεῖν θελήσει, ἢ τὸ ἴδιον μοναστήριον ἡγούμενον καταστήσει, ὁ αὐτὸς ποιῶν ἐπίσκοπος ἀπὸ τῶν λοιπῶν κοινωνίας χωριζόμενος, τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεσθῇ μόνῃ. ἐκεῖνος δὲ, μὴ δὲ κληρικὸς μὴ δὲ ἡγούμενος ὢν μένῃ.

Περὶ ἱδιοκτήτων τῶν αἱρετικὰς ἢ ἕλληνας κληρονόμους καταλιμπανόντων.

Ὁμοίως ὤφειλεν, ἵνα ἐάν τις ἐπίσκοπος κληρονόμους συγγενεῖς ἢ ἐκ τῆς τοῦ ἰδίας συγγενείας αἱρετικὰς ἢ ἕλληνας προτιμήσῃ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μετὰ θάνατον ἀνάθεμα τῷ τοιούτῳ λεχθείη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μηδαμῶς πρὸς τοῦ θεοῦ ἱερουσιν αὐγεσθαι μὴ δὲ δυνηθῇ ἀπολογήσασθαι, ἐὰν ἀδιάθετος ἀπέλθῃ. ἐπειδὴ γρύμων ἐπίσκοπος, ὀφείλει τῷ πραγμάτων αὐτοῦ τῶν διατύπωσιν ἁρμοδίαν τῷ ἑαυτοῦ ἐπαγγέλματι ποιήσασθαι.

Περὶ ἐλευθεριῶν.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρὸς τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων ἐλευθεριῶν, ἀπὸ τοῦ βασιλέως, αἴτησις γένηται.

Περὶ τῶν πλασμάτων μνημείων τῶν μαρτύρων.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πανταχοῦ αἱ ἀπὸ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ἀμπελώνων θυσιαστήρια ὡσανεὶ εἰς μνήμην μαρτύρων καθισάμενα, ἐν οἷς ὀστᾶ ἢ σῶμα ἢ λείψανον μαρτύρων, ἀπὸ κείμενα δείκνυται ἀπὸ τῶν ἐπίσκοπων ὡς ἐπίσκοπον, εἰ ἔστι δυνατὸν, κατασκέφονται. εἰ δὲ τῶν θορύβοις δημοτικοῖς ὁ συγχωρεῖται, ὅμως τὰ πλήθη ναθετηθῶσιν, μὴ ὀχλαγωγεῖσθαι τόπος ἐκείνος. καὶ ἵνα οἱ τὰ ὀρθὰ φρονοῦντες, μηδεμίᾳ ἐπισκοπῇ μιανθῶσιν τῶν ἁγίων τόπων καταδεσμῶνται, καὶ πανταχῶς μὴ δὲ μνήμη μαρτύρων ἀθετεῖσθαι, εἰ μή που τὸ σῶμα ἢ τινα λείψανα πεῖσιν ἢ ἀρχαιότητι πεπαίδευνται. ὅσα γὰρ δ' ἐνυπνίων καὶ ματαίων ἀποκαλύψεων ἀνθρώπων πᾶσιν ὑποδείκνυται ποτε καθίσαντα θυσιαστήρια, παντὶ τρόπῳ τὰ τοιαῦτα ἀποκινεῖσθαι.

Περὶ τοῦ, τὰ λείψανα τῶν εἰδώλων ἐκριζωθῆναι.

Ὁμοίως ἤρεσεν αἰτεῖσθαι ἀπὸ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, ἵνα τὰ λείψανα τῶν εἰδωλολατρείας μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἰκοδεσπότοις τοῖς ἢ ἄλσεσιν ἢ εὐθέτοις, πάντῃ τρόπῳ ἐξαλειφθῆναι.

Ὡς τὰ γράφεσθαι καὶ ἃ μὴ γράφεσθαι, ὁπόταν τις γράψαι χρεία ἐκ τοῦ ἐν καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ' ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐπιστολάς.

Ἀπὸ συμπάντων τοῦ ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἵνα ἐάν ἤρεσέν τινα γράμματα ὀφείλειν ἀπαγορεύεσθαι ἐν τῇ συνόδῳ, ὁ προσκαιρὸς ἐπίσκοπος ὁ ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ πεπαθημένος καξιοῦ ἐπ' ὀνόματι πάντων ἀπαγορεύειν μὴ γράφειν. ἐν οἷς ἤρεσεν ἐπιμελῶς ἐπιτυγχάνειν ἐπισκόπους τοῖς ὀφείλουσιν

Item placuit ut si quis de alterius monasterio repertum, uel ad clericatum promouere uoluerit, uel in suo monasterio maiorem monasterij constituerit, episcopus qui hoc fecerit, à cæterorum communione separatus, una sui populi communione contentus sit: & ille neq; clericus, neq; præpositus perseueret.

82 De episcopis qui hæreticos aut gétiles hæredes relinquunt.

Item constitutum est ut si quis episcopus hæredes extraneos à consanguitate sua, uel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Nec excusari possit, si intestatus defecerit, qui utique debuit factus episcop. rei suæ ordinationē cógruā suæ ꝓfessioni nequaquā differre.

83 De libertatibus.

Item placuit ut de manumissionibus in ecclesia celebrandis ab Imperatore petatur.

84 De fictis monumentis martyrum.

Itē placuit ut altaria quæ passi per agros, & per uineas tāquā memoriæ martyrū constituūtur, in quib. nullū corpus, aut reliquiæ martyrū conditæ probātur, ab episcopis qui locis eisdē prę sunt (si fieri potest) euertātur. Si autē hoc per tumultus populares non sinitur, plebes tamē admoneāt, ne illa loca frequētēt, ut qui rectè sapiūt, nulla ibi superstitione deuicti teneāt. Et omnino nulla memoria martyrū ꝓbabiliter acceptet, nisi ubi corpus, aut reliquiæ reliquię sunt, aut origo alicui habitationis, uel possessiōis, uel passiōis fidelissima cōtigine traditā. Nā quę ꝓsōnia, et ꝓpinanes quasi reuelationes quorumlibet hominū ubicūq; cōstituunt altaria, omnimodo reprobentur.

85 De idolorum reliquis eradicandis.

Item placuit ab Imperatoribus gloriosissimis peti, ut reliquiæ idololatriæ, non solum in simalachris, sed in quibuscunque locis, uel lucis, uel arboribus omnimodo deleantur.

86 Vt scribantur & subscribantur epistolæ, quoties opus erit ab episcopo Carthaginēsi omniū episcoporū nomīe. Ab omnib. episcopis respōsum est.

Vt si quæ literæ dictandæ in concilio placuerint, uenerandus episcopus qui huic sedi præsidet, omnium nomine dictare, & subscribere dignetur, in quibus etiam ad episcopos legatos (qui sunt mittendi per

prouincias Aphricanas in cauſa Donatiſtarum placuit literas dari tenorem mandati continentes, quem non egrediantur. Et ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus Carthaginenſis huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi. Similiter & cæteri epiſcopi ſubſcripſerunt.

ἀρεσαλῶαι εἰς τὰ ῥ̄ ἀφρικῆς ἐπαρχίας ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀνατπεσθῆναι γράμματα δοθῆναι, ἃ ὠφελήσει φανερὰ τοῖς πολιτικοῖς πράγμασι, ἃ ὠφελήσει μὴ παρεξελθόντα. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος ῥ̄ καρχηδονέων ἐκκλησίας, ᾧ πρόκειται ψηφίσματι συνήνεσα καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. Ομοίως καὶ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

In hac Synodo præcedentia decreta firmãtur Glorioſiſsimis Imperatorib. Arcadio & Honorio clariſsimis Conſulibus ſexto Calendas Septembris, in ciuitate Meleuitana, in ſecretario eccleſiæ. Cùm Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginis in concilio uniuerſali conſediſſet, aſtantibus diaconis dixit. Quoniam eccleſiæ ſanctæ unum eſt corpus, omniunq; membrorum caput eſt unum, factum eſt uolente Domino, ac noſtram infirmitatem iuuante, ut ad hanc eccleſiam conuenerimus, dilectionis & fraternitatis gratia inuitati. Vnde quæſo charitatem ueſtrã, quia ita credendum eſt, quòd noſter acceſſus ad uos nec ſuperfluus, nec inſuauis eſt cunctis, ut noſtrum omnium conſenſus appareat cõuenire cùm præſtantibus ueterum decretis ſiue uixta Hipponenſe Concilium firmata, ſiue poſtea in Carthaginenſi maiori Synodo conſtituta ſint: ſic & nunc ex ordine à nobis decreta. Veſter enim fraternus conſenſus luce clarior apparabit, ſi quę à nobis ſuperioribus Concilijs legitimè conſtituta ſunt nõ ſolum in his rebus conſenſu ueſtro ſed & ſuperſcriptionibus, apparuerit. Sanctinus epiſcopus primæ ſedis Numidiæ dixit: Credo omni fraternitati non placuiſſe: nos autem ſubſcribentes ſubſcriptione propria confirmamus placere. Et ſtatuta propria manu confirmarunt. Nicytius epiſcopus primæ ſedis Mauritaniæ Sitiphenſis dixit: ſtatuta iudicia licet. iudicio non firmẽtur & conſtituãtur ab omnibus, tamen meæ paruitati hæc placent, ut mea ſcriptione confirmabo.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυρωθῆ. Ἐπὶ τῶ γενναιοτάτω βασιλέως Ἀρκαδίου τὸ δ̄ καὶ Ὁνωρίου τῶ γενναιοτάτω ὑπάτω· τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν σεπτεμβρίων· ἐν Μελιβεταίων πόλει εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς καρχηδονέων ἐκκλησίας προκαθίσας ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων εἶπεν. Επειδὴ ἡ ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἓν σῶμα ὑπάρχει, καὶ πάντων τῶν μελῶν μία ἐστὶ κεφαλὴ, συνέβη θέλοντος τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐνισχύοντος, ὡς τε πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς, ἀγάπης, καὶ ἀδελφότητος χάριν προτρεπόντας. διὸ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἐπειδὴ ὅτως ὀφείλει πιστεύεσθαι, ὅτι ἡ ἡμετέρα πρὸς ὑμᾶς προσέλευσις, ὅτε πρέπουσα ὅτε ἡδυτάτη πᾶσίν ἐστιν, ἵνα ἡ συναίνεσις πάντων ἡμῶν φανερωθῆ ὁμονοεῖν τοῖς συνελθοῦσι τῶν ὑγιεστάτων τῶν πάλαι, εἴτε ἐν τῇ ἱππῶνι συνόδῳ βεβαιωθέντων, εἴτε μετὰ ταῦτα τῇ ἐν καρχηδόνι κειμένῃ συνόδῳ ὀρισθέντων· ὁμοίως δὲ καὶ νῦν ἐν τάξει ἡμῖν ἃ νενομοθετημένα. τό τε γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος ἡ ὁμόνοια λαμπροτέρα τοῦ φωτὸς ἀναδείξει, ἐὰν τὰ ἐξ ἡμῶν τοῖς ἀνωτέροις συνόδοις νομίμως ὁρισθέντα, μὴ μόνον τῇ τῶν ἔργων πράξει περὶ πραγμάτων συναινέσει ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπογραφαῖς ἐπὶ μᾶλλον φανερώσηται. Σανκτῖνος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς νουμιδίας εἶπεν. πιστεύω, ὅτι οὐ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἤρεσεν· ὑπογραφόντων δὲ ἡμῶν τῇ ἰδίᾳ ὑποσημειώσει βεβαιοῦμεν ἀρέσαι. Καὶ τὰ ὁρισθέντα ἰδιοχείρως ἐβεβαίωσεν. Νικήτιος ἐπίσκοπος τῆς μαυριτανίας σιτιφγήσης εἶπεν· τὰ ἀναγνωσθέντα ψηφίσματα ἐπεισὶν λογισμὸν οὐκ ἐσείρωται, καὶ ἀεὶ πάντων ἐκυρώθησαν, ἐπὶ μὲν καὶ τῇ ἐμῇ βραχύτητι ταῦτα ἀρέσκουσιν, ἃ πρὸ τῇ οἰκείᾳ γραφῇ βεβαιώσω.

De actione epiſcoporũ, ut qui poſterius ordinati ſunt, prioribus ſe anteponere non audeant.

87 Περὶ πράξεως ἐπισκόπων, ὥστε τοὺς μετὰ ταῦτα χειροτονηθέντας μὴ τολμᾶν ἑαυτοὺς προτιμᾶν τῶν προτέρων.

VALENTINVS epiſcopus dixit: Si permittit bonum patientiæ ueſtræ proſequor ea, quæ præterito tempore in eccleſia Carthaginenſi geſta ſunt, & ſubſcriptionibus fratrum firmata claruerunt & iam nos hoc ſeruaturos eſſe profiteor.

Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑμετέρας ἀνεξικακίας ἐὰν ἐπιτρέπῃ, ἀκολούθως διηγήσομαι τὰ ἐν τῷ προλαβόντι χρόνῳ εἰς τὴν καρχηδονέων ἐκκλησίαν πραχθέντα, καὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν ὑπογραφαῖς φανερῶς κυρωθέντα, καὶ ἡμᾶς ἔτι μᾶλλον φυλάξοντας ὁμολογήσω.

ἐκεῖνο

ἐκεῖνο φήσω ὧν ἁμεθα, ἀμίαντον ἀεὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φυλάττεσθαι κατάστασιν ἕνα τοὺς μηδένα τῶν ἀδελφῶν τολμᾶν ἑαυτὸν προτιμᾶν τῶν πρὸ αὐτοῦ. ἀλλὰ ταῖς τῆς ἀγάπης τάξεσιν ἀεὶ πρέχεσθαι τοῖς προτέροις, ὅπερ οἱ ἐπακολουθοῦντες τῶν χαριεστάτων κατεδέξαντο. τοῦτο μὲν τὴν πρόξενον ἡμῖν τοῦ μετρίου ἁγιοσύνην χρεὼν ἦν τοῖς ὑμετέροις διαλαλιαῖς βεβαιῶσαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐκ τοῦ μὴ ταῦτα ἡμᾶς ἐπιλαμβάνειν, εἰ μὴ ἐὰν τυχὸν ἀκατανόητόν τι διάνοιαν ἀνεφύκαμεν ἃ πρὸς οὐδὲν ὁρᾶν τὰς ὑμετέρας ἀποδύσεις ἐξώσασαι· ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη κοινὴ δεῖ αἰτία, ἣν νῦν φανερώσων ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὡς τὸ ἕκαστον ἡμῶν γινώσκειν τὴν πρὸς τὸ θεοῦ ψηφισθεῖσαν αὐτῷ τάξιν, καὶ ἵνα οἱ μεταγενέστεροι τοῖς προτέροις ἀναφέρωσιν, μὴ τολμήσωσιν πρὸς γνώμην τούτων τί ποτε πράττειν· ὅπερ δὴ καὶ λέγω καθὼς τὴν ἐμὴν ὑποτρέχειν λογισμόν, οὐ καταφρονοῦντας τῶν πρὸ αὐτῶν, ἵνα ἀκρατεῖς καὶ ἀκρατεῖς τινας, κωλυτέους ἁρμόδιον εἶναι ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου. Σάγκτιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν. Ἡκουσεν ἡ σὴ αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν παρουσία τὴν ἔξαπόλυσιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Αὐρηλίου, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται. Διατίμιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τοῦτο παρὰ τῆς ψήφου τῶν ἀρχαίων δοθείσης, τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσει ἐκδοθήσονται, ἵνα πᾶν τὸ ἐχόμενον τοῖς πεπραγμένοις τοῦ προτέρου συνόδου τοῦ καρχηδονίου ἐκκλησίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσει πεπληρωμένως βέβαια παρὰ πᾶσι φυλαχθείη. Σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον. Ἡ τάξις αὕτη καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐφυλάχθη, καὶ ἀφ' ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν θεοῦ φυλαχθήσεται. σωζομένου ἔτι μὲν τοῦ δικαίου τῶν πρωτευόντων τῆς Νουμιδίας καὶ μαυριτανίας ἐκ τοῦ καρπηδησίου καὶ ματρικίου τῆς Νουμιδίας, ἐπειπάρεσεν πᾶσιν τοῖς ὑπισκόποις τοῖς τῇ σωσθλῳ ὑπογράψασιν, ἵνα τὸ ματρίκιον καὶ ἀρχέτυπον τῆς Νουμιδίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην καθέδραν ἢ καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κωνσταντίναν.

Sed illud scimus, inuiolatè semper mansisse ecclesiasticam disciplinam, ita ut nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet anteponere, sed officijs charitatis id semper exhibitum est prioribus, quod ab insequentibus gratanter semper acciperetur. Hunc ordinem iubeat sanctitas uestra melius uestris interlocutionibus roborari. Aurelius episcopus dixit: Non docuerat quidem ut hæc repeteremus, nisi fortè existerent inconsideratæ mentes quorundam, quæ ad hæc statuenda nostros acuerent sensus. Sed & communis hæc causa est, quam insinuauit frater & consacerdos noster, ut unus quisque nostrũ ordinem sibi decretum à Deo cognosceret, ne posteriores anterioribus se præferant, nec eis inconsultis aliquid agere præsumant. Qua de re dico (pro ut captus animi mei retinet) eos qui putauerint spretis maioribus aliquid præsumendum, competenter ab omni esse concilio coercendos. Xantippus episcopus primæ sedis Numidiæ dixit: Audiuit omnium fratrum præsentia prosecutionem fratris & consacerdotis nostri Aurelij, quid ad hæc respondent: Diatimius episcopus dixit: Quæ maiorum decreuit sententia, nostro assensum macipabuntur, ut quæ præteritorũ conciliorum gestis tenentur Carthaginensis ecclesiæ, nostra assensione plenè apud omnes firma teneantur. Vniuersi episcopi dixerunt: Hic ordo & à Patribus, & à maioribus seruatus est, & à nobis, Deo propitio, seruabitur, saluo etiam iure primatus Numidiæ & Mauritaniæ scrinio & matrice Numidiæ. Deinde placuit omnibus episcopis qui in hac synodo subscripserunt, ut matricem aut archetypum Numidiæ, etiam in primam sedem aut in metropolim Constantinam mittant.

Περὶ Κουοδβαλτδέου ὑπισκόπου.

Περὶ Κουοδβαλτδέου ἔτι μὲν τοῦ κρυτειάτου, ἐπαδὴ τοῦ φανέντος αὐτοῦ αἰτήσαντος πρὸ τῆς ἡμετέρας εἰσφερεσθῆναι συνόδου, ἐρωτηθεὶς εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὑπισκόπους ἀκροᾶσθαι, πρῶτον μὲν ὑπέσχετο, τῇ δ' ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο μὴ ἀρέσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἔδοξεν πᾶσι τοῖς ὑπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κουοδβαλτδέῳ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ τὸ κατ' αὐτὸν πρᾶγμα πρατωθῇ τῷ ὑπισκοπῷ ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸ πράγματος, εἰ δή τι χρισιανῷ δύνατται δοκεῖν.

De Quotuultdeo episcopo.

De Quoduultdeo etiã Centurienſi (quoniam aduersarius ipsius cum se petijsset introduci ad concilium nostrum, interrogatus utrum cum eo uellet apud episcopos experiri, primò promiserat, & alia die respondit, hoc sibi non placere, atque discesserit) placuit omnibus episcopis, ut nullus eidem Quoduultdeo communicet, donec causa eius qualem potuerit terminum sumat. Nam adimi ei episcopatum, antequam causæ eius exitus appareret, nulli Christiano uideri iurè potuisset.

De maximiano episcopo.

De Maximiano autem Bagensi, et ad eum, & ad ipsam plebem placuit, de concilio literas dari, ut & ipse ab episcopatu discedat, & illi sibi alium requirant.

Episcopi ordinati ab illis qui ipsos ordinauerũt literas accipiãt, in quibus dies & cõsul addatur.

Deinde placuit ut quicunque deinceps ab episcopis ordinantur per prouincias Aphricanas, literas accipiant ab ordinatoribus suis manu eorum conscriptas, continentes consulem & diem, ut nulla altercatio de posterioribus, uel anterioribus oriatur.

Quod hi qui etiam semel tãtum in ecclesia legerunt nõ possunt ab alijs ordinari.

Item placuit ut quicunque in ecclesia uel semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginẽsis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & cæteri episcopi subscripserunt.

IN HOC concilio referuntur gesta episcoporum legatorum qui trans mare missi sunt, clarissimo rege Theodosio & illustrissimo consule Rumorido, ante diem octauum calendas Septembris, Carthagine in ecclesia Secundi.

AVRELIVS episcopus ũniuerso concilio præsidens astantibus diaconis dixit. Ratione hoc postulante uestra fraternitas in hoc concilium à mea mediocritate conuocata est. Nam ut quemadmodum uestra sanctitas meminit dudum durante concilio, misimus fratres nostros legatos trans mare, hos oportuit in sanctitatis uestræ conuentum progressum peractæ legationis exponere. Quamuis autem hesterna die eadem de causa nobis consedentibus exceptis rebus ecclesiasticis exactæ quæ ab illis acta sunt tractauimus, nihilominus decet ut hodiernæ diei inquisitio ecclesiasticis actis confirmetur, propter prouinciarum Africæ episcopos qui huic concilio non interfunt. Ordo igitur rerum postulat, ut primùm à fratribus & consacerdotibus nostris qui ad hanc synodum ex Byzacio aut Mauritania uenerunt quæramus ut decernant quæ synodo huic utilia sunt. Afferentibus itaque Philogio Getauenustiano, Feliciano episcopis Byzacenæ

89 Περὶ Μαξιμιανοῦ ἐπισκόπου.

Περὶ Μαξιμιανοῦ δὲ τοῦ Βαγρήσε, ἤρεσεν ἐκ τῆς συνόδου γράμματα δοθῆναι καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν λαόν, ἵνα κἀκεῖνος ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς ἀναχωρήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι ἑαυτοῖς ἄλλον ἀναζητήσωσιν.

90 Ὡς τοὺς χειροτονηθέντας ὑπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς ἐπιστολὰς λαμβάνειν, ἐν αἷς ἥτε ἡμέρα καὶ ὁ ὕπατος προφέρεται.

Ἐπειτα ἤρεσεν, ἵνα οἱ ποθ' ὑπὸ τῶν χειροτονηθέντων ἀπὸ τῆς ἀφρικῆς ἐπαρχίας, γράμματα λάβωσι πρὸς τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς, περὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν ὕπατον καὶ τὴν ἡμέραν. ὡς τε μηδεμίαν ἀμφισβήτησιν περὶ ὑστέρων ἢ πρωτέρων ἀναφυῆναι.

91 Περὶ τοῦ, οὗ κἂν ἅπαξ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνῶντας, μὴ ὑπ' ἄλλων ὑπὸ ἄλλων πρόχειρίζεσθαι.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσις ὁπωσοῦν ἐν ἐκκλησίᾳ, κἂν ἅπαξ ἀναγνῶ, ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας πρὸς κλήρωσιν μὴ καταδέχηται. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἰμὶ ἐν καρχηδόνι ἐκκλησίας ταῖς πρόσθεν ψηφίσμασι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθὲν ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ἐμφανίσοντα τὰ πραχθέντα ὑπὸ τῶν πέραν εἰς θαλάσσης ἀπεσταλέντων προτυγχάνων ὁσιώτατε ἐπίσκοπε, ἐδεήθη τοῦ εὐλογοστάτου βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ αἰωνίου, καὶ Ῥωμορίδου τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου· τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν σεπτεμβρίων ἐν καρχηδόνι εἰς τὸν ἐκκλησίαν Σεκούνδου.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσας πρεσβυτέρων τῶν διακόνων εἶπεν. Λόγῳ ἀπαιτήσαντος ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης πρὸ ἐμοῦ μετριότητος ταυτῃ τῇ συνόδῳ προεπράξατε. ἐκπαλαι γὰρ, ὡς μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἁγιοσύνη, συνόδου γενομένης ἀπεστείλαμεν ἀδελφοὺς ὑμῶν πρὸς τὰ πέραν εἰς θαλάσσης πρεσβευτὰς, ὅς ἐχρῆν ἐν τῇ συνελεύσει εἰς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τὴν κίνησιν διηγήσασθαι εἰς θαυμαστὴν προθυμίας· καὶ κἂν ἐν τῇ χθεσινῇ ἡμέρᾳ περὶ τοῦ πράγματος καθεδόντων ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὑπομελῶς, ἃ ἐπράξαμεν, ἐψηλαφήσαμεν· ὅμως πρέπει σύμφορον τὴν αἴρεσιν εἰς χθεσινὴν ἡμέραν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ἐκβεβαιῶσαι, διὰ τοῦ ὁσιωτάτου τῶν ἐπαρχιῶν εἰς ἀφρικῆς, τοῦ μὴ πραγματευομένου ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ· ἡ τάξις οὖν ἀπαιτεῖ τῶν πραγμάτων ἵνα ἐν πρώτοις παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν τῶν περὶ ταύτην τὴν σύνοδον ἔστι ἐκ τοῦ βυζακίου ἔστι δὲ μαυρεταν[illegible] πραγματευομένων ζητήσωμεν, πῶς συμφέρειν ψηφίζονται τῇ παρούσῃ συνόδῳ, καὶ προσαγενόντων φιλογίου, γεταβγησιανοῦ, φιλικιανοῦ, τῶν ὁσιωτάτων εἰς βυζα-

Βυζακινῆς χώρας τὰ γράμματα ἢ προτυπήσεως τὰ καὶ ἀναγνωσθέντα, ἔτι δὲ προσενεγκόντων λόγων Σιλβανοῦ τε προτυπήτου ἢ Μαυρεταν[ί]ας χώρας ἢ Σιλβανοῦ τὰ γράμματα ἢ Βοπόλεως. Καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τούτων τῶν ἐγγράφων ὑφ' ἡμῶν τε πραγμάτων συζυχθέντων πρὸς τὴν Βυζακίων πόλιν. Νομίδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέχομεν σοὶ ἀδελφὲ καὶ συνεπίσκοπε ἡμῶν σοῦ ἢ Βυζακηνῆς χώρας καὶ Μαυριτανίας σπουδὴν εἰς τὸν σύνοδον προτυπήτας ἀφεῖναι. νῦν γὰρ ἠσώμεθα, ἐὰν προτυπήται ἢ Νομιδίας πρεσβύτεροι, ἢ ὑλακδίου ἢ τριπολιτανῆς χώρας, ἢ ἢ καισαριανῆς μαυριτανίας. Περὶ δὲ ἢ Μαυριτανίας σιλφήσης ὧν ἐπίσκοποι, Λεπιανὸς καὶ Σιλβανὸς ὧν ἐπίσκοποι προτυπήται ἢ μαυριτανίας σιπφήσης χώρας εἶπον. Βραδέως πρὸς σοῦ ἢ καισαριανῆς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἡ συνοδικὴ ἦλθεν, ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνοι λοιπὸν ἐπιχωρήσασι, ὅμως πάντως ἐλεύσονται, καὶ θαρρεῖ μὲν περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ὅτι εἰς πίστιν ἐν τούτῳ τῇ συνόδῳ πραχθήσεται, καὶ αὐτοὶ ἀναμφιβόλως τὰς ἰδίας συναινέσεις πρὸ ἐξοίσουσιν. Περὶ δὲ ἢ Νομιδίας ἐπισκόπων, Αλύπιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡμεῖς μὲν ἢ Νομιδίας ἦλθομεν, ἐγώ τε καὶ ἅγιοι ἀδελφοὶ Αυγουστῖνος καὶ Ποσείδιος· αἱ δὲ ἢ αὐτῆς Νουμιδίας προτυπήται πεμφθῆναι οὐκ ἠδυνάσθησαν, ὅτι ἀκμὴ ὑπὸ θορύβου τοῦ περὶ τοὺς ἐπισκόπους ἰδίαις ἀνάγκαις ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀπασχολοῦνται ἐμποδιζόμενοι· ἐπεὶ καὶ τῶν συνοδικῶν ἢ ὑμετέρας ἁγιωσύνης τῷ ἁγιωτάτῳ γέροντι Σαγκτίππῳ, ὡς αὐτὸς ἔφη, σωτηρίου περὶ παρούσης ζητήσεως σύνοδον καταμηνῦσαι, ὅπως καταρτισθεῖσα προτυπήσεις, περὶ τούτων ἀφεθῇ τῇ συνόδῳ, ἀλλὰ δι' ὑμετέρων γραμμάτων ἐμὲ οὖν ἀναμνήσαντος, ἀπελογησάμην δι' οἰκείων γραμμάτων περὶ τοῦ ἀπὸ τῶν προνομίων ἐμποδισμοῦ, ὡς αὐτοῖς εἶπον. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅτι οἱ προελθόντες ἀδελφοὶ καὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν ἐκ τῆς Νομιδίας, ὅτε τὰ πεπραγμένα ἢ συνόδου ἐπιδώσουσιν, οὐδέως, καὶ τὰς ἰδίας πρέσβεσιν, συναινέσεις καὶ εἰς ἑτέρας ἀγαγεῖν παρασκευάσουσιν, ὁπόταν ἀφέσουσιν· ἀναγκαίνω δὲ τὴν φροντίδα ἢ καθέδρας ταύτης προνοηθῆναι, ὅπως αὐτὰ τὰ προελθεῖσιν ἐμφανῆς καταστῶσι.

Bizacenæ regionis litras ſuæ legationis quæ etiam lectæ ſunt, ac præterea aſſerentibus Luciano & Siluano legatis Mauritaniæ Sitiphenſis legationis literas, & his lectis Aurelius epiſcopus dixit. Harum literarum contextus actis inſeratur. De byzacenis epiſcopis. NVMIDIVS epiſcopus dixit. Animaduertimus fratres & coepiſcopos noſtros ex Byzacena regione & Mauritania Sitiphẽſi legatos ad concilium miſiſſe, nunc igitur quæramus an legati Numidiæ adſint, aut etiã Tripolitanæ regionis, aut Mauritaniæ Cæſarienſis. De Mauritaniæ Sitiphenſis epiſcopis, Lucianus & Syluan9 epiſcopi legati Mauritaniæ Sitiphenſis dixerunt. Synodica epiſtola tardè ad fratres noſtros Cæſarianæ Mauritaniæ peruenit, uerùm illis reliquum eſt ut feſtinent, tamẽ omnes uenient, ac de illorũ animis confidimus ſiquid in hac ſynodo ſtatuatur quod etiam ipſi indubitato aſſenſum præbituri ſunt. De Numidiæ epiſcopis, Alypius epiſcopus dixit. Nos quidem ego & ſanctiſsimi fratres Auguſtinus ac Poſidius ex Numidia uenimus. Sed ex eadẽ Numidia legati mitti non potuerunt, quoniam adhuc epiſcopi tumultu Tironati impediti, propriis neceſsitatibus in ſuis oppidis operam dant. Quoniam & ſynodicam ueſtræ ſanctitatis epiſtolam ut niſi ſanctiſsimo ſeni Xantippo ut de præſente quæſtione ſynodum indiceret, ut legatio præparata ad hoc concilium mitteretur, uerùm ſecundò literis meis admonitus, excuſauit ſe proprijs literis de impedimento tironum, de quo ſuperius dixi. AVRELIVS epiſcopus dixit: Non eſt dubium iam dictos fratres & coepiſcopos noſtros ex Numidia, quando acta ſynodi acceperint, confeſtim etiam ſuum aſſenſum præbituros eſſe, & daturos operam ut ulterius deducantur ea quæ placuerint. Neceſſarium ut cura huius ſedis prouideatur, ut hæc ipſa antedictis manifeſta fiant.

ΠΕΡΙ τῶν τριπολιτῶν ἐπισκόπων. 92

De Tripolitanis epiſcopis.

Περὶ δὲ τριπόλεως ἀδελφῶν ἡμῶν, οὐκ ἠδυνήθημεν γνῶναι, ὅτι Δουλκίτιον ἀδελφὸν ἡμῶν ἀπέσταλκαν προτυπητήν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπαντῆσαι οὐκ ἠδυνήθη, τὸ δὲ γένος τέκνων ἡμῶν ἐστὶ βεβαίως ἐλθόντες ἐκ τῆς προειρημένης χώρας, ὅτι ὁ μὲν μονόβυβλος Δαλκίτιος εἰς πλοῖον ἐσῆλθεν· ἡ δὲ πεῖσαι ἡμᾶς πολλὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος αὐτῷ συμβῆναι,

De fratribus noſtris Tripolitanis hoc cognoſcere potui, quod Dulcitium fratrem noſtrum legatum miſerunt. Verùm poſtquam non potuit aduenire, hoc nobis quidam filiorum noſtrorum confirmarunt, qui ex dicta regione uenerunt, Dulcitium iam dictum nauem conſcendiſſe, itaque credendum moram illi ex tempeſtate iniectam eſſe

quæ eum tardare coëgerit. Attamen de hoc, si uestræ charitati placet, eadem forma seruetur, ut ea quæ synodo placuerint ad eos mittantur. Ab omnibus episcopis dictum est, quæ à tua sanctitate definita sunt omnibus placent.

τὴν αὐτὴν ἀναγκάσασαν βραδύναι· ὅμως καὶ περὶ τούτου, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ αὐτὸς τύπος φυλαχθείη, ἵνα τὰ ἀρέσαντα τῇ συνόδῳ πρὸς αὐτοὺς ἀποσταλῶσιν. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τῆς σῆς ἁγιοσύνης, πᾶσιν ἀρέσκει.

De conueniendis Donatistis.

93 Περὶ τοῦ, τοῖς δονατισταῖς συνελθεῖν.

Aurelius episcopus dixit: Quod in tractatum uenit charitatis uestræ, puto hoc ecclesiasticis gestis esse firmandum. Professio uestrum omnium hoc deprompsit, debere unũquenque nostrum in ciuitate sua pro se conuenire Donatistarũ præpositos, aut adiungere sibi uicinum collegam, ut pariter eos in singulis quibusque ciuitatibus, uel locis per magistratus, uel seniores locorum conueniant. Hoc si omnibus placet, edicatur. Ab uniuersis episcopis dictum est: Omnibus placet, & omnes hac subscriptione nostra firmabimꝰ. Petimus etiam ut epistolas ad iudices de cõcilio mittendis, pro omnibus subscribat sanctitas tua. Aurelius episcopus dixit: Si uidetur charitati uestræ, forma conuentionis eorum recitetur, ut hunc tenorem prosecutionis omnes (si placuerit) teneamus. Ab uniuersis episcopis dictum est: Recitetur. Lætus notarius recitauit.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τὸ εἰς ψηλάφησιν ἐλθὸν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, λογίζομαι ὀφείλειν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις βεβαιωθῆναι. ἡ γὰρ ὑπόσχεσις πάντων ὑμῶν, τοῦτο προεβάλετο, ὀφείλειν ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ' ἑαυτὸν συνελθεῖν τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν δονατιστῶν, ἢ προσζεῦξαι ἑαυτὸν γείτονα, ἕτερον, ἵνα ὁμοίως τοῖς τριούτοις ἐν ἑκάστῃ πόλει καὶ τόπῳ διὰ τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν πρῶτα φερόντων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις συνέλθωσιν. τοῦτο ἐὰν ἀρέσκῃ πᾶσι, προαγγελθείη. Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. Πᾶσιν ἀρέσκει· καὶ πάντες τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ἐκυρώσαμεν· αἰτοῦμεν ἔτι μὴν, ἵνα ταῖς ὑπὲρ στολαῖς, ταῖς ὀφειλούσαις ἐκ τῆς συνόδου πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀποπεμφθῆναι, ὑπὲρ πάντων ἡ σὴ ὑπογράψῃ ἁγιοσύνη. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ τύπος τῆς πρὸς ἐκείνους συνελεύσεως ἀναγνωσθείη, ὅπως τοῦτον τὸν τόνον τῆς ἐπακολουθήσεως πάντες, ἐὰν ἀρέσκῃ, κρατήσωμεν. Ἀπὸ πάντων τῶν ὑπισκόπων ἐλέχθη· Ἀναγνωσθείη. Λαϊκὸς νοτάριος ἀνέγνω.

Forma congressionis cum Donatistis.

94 Ὁ τύπος τῆς πρὸς τοὺς δονατισταὶς συνελεύσεως.

Episcopus catholicæ ecclesiæ dixit: Quod de authoritate illius amplissimæ sedis impetrauimus, petimus grauitatem uestram recitare, atque ut in effectum deduci iubeatis. Recitata autem iussione, atque actis innexa, episcopus catholicæ ecclesiæ illius dixit: Quod mandatum sit, ad Donatistas per uestram grauitatem perferendum audire, & actis inserere, et ad eos perferre dignemini, eorumque responsionem rursus apud acta uestra nobis insinuare. Conuenimus uos ex concilij nostri catholica authoritate missi, de uestra correctione gaudere cupientes, cõsiderantes Domini charitatem, qui dixit: Beati pacifici, quia ipsi filij Dei uocabuntur, & admonuit per Prophetam, etiam his qui dicunt se fratres nostros non esse, dicere nos debere, Fratres nostri estis. Hanc ergo pacificam ex charitate uenientem communionem nostram contemnere non debetis, ut si quid ueritatis habere nos arbitramini, non dubitetis adserere, id est, ut congregato uestro concllio, deligatis ex nobis, quibus

Ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· τὸ παρὰ τῆς αὐθεντείας ἐκείνης τῆς μεγίστης καθέδρας ἡμῖν ὑπὲρ τραπὲν αὐτοῦμεν τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἀναγνωσθῆναι, καὶ εἰς πέρας ἀχθῆναι κελεῦσαι. ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς κελεύσεως καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐντιθεμένης, ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· Τὸ διὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος πρὸς τοὺς δονατισταὶς ὀφεῖλον ἀπενεχθῆναι ἐντολικὸν ἀκοῦσαι, καὶ πεπραγμένοις ἐμβαλεῖν· καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκομῖσαι καταξιώσατε, καὶ τὴν τούτων ἀπόκρισιν πάλιν διὰ τῶν ὑμετέρων πεπραγμένων ἡμῖν ἐμφανίσαι. συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς ἀποσταλέντες ἐκ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς συνόδου, ὑπὲρ θυμοῦντες χαρῆναι περὶ τῆς ἡμετέρας διορθώσεως. ὑπισάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου εἰπόντος, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται ὑπέμνησεν δὲ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἔτι μὴν καὶ τοῖς βουλομένοις λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν λέγειν ἡμᾶς, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστέ. ταύτην τοίνυν τῆς ἀγάπης εἰρηνικὴν ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμνησιν, ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα ἐὰν τίποτε ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς οἴεσθαι, ἀντιλαβέσθαι τούτου μὴ ἀμφιβάλητε· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα συναχθείσης συνόδου ἡμῶν ὑπὲρ λέξοισθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν

causam assertionis uestræ cõmitatis, ut & nos posimus hoc facere hoc est ut etiam de concilio nostro deligantur, qui cum eis quos delegeritis, constituto loco & tempore quicquid quæstionis est, quod uestram à nobis separat communionem, cum pace discutiant, & tandem aliquando, adiuuante Domino Deo nostro, finem uetusus error accipiat, ne propter animositatem hominum infirmi nostri & ignari populi sacrilega dissensione dispereãt. Si enim hoc fraternè acceperitis, ueritas facilè diluceſcet. Si autem hoc facere uolueritis, diffidentia uestra facilè innoteſcet. Cùmque recitata esset, ab uniuersis episcopis dictum est: Satis placet. Hoc fiat. Et subscripseruut. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis, huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & cæteri episcopi subscripserunt.

IDEM CONCILIVM legatos ad Imperatores misit de Donatistis. Gloriosissimo regi Honorio Augusto VI. Cons. ante diem decimũ sextum calendarum Iulij Carthagine in ecclesia Secundi. In hoc concilio legationem susceperunt Theasius & Euodius, aduersus Donatistas. Commonitorium hæc complectens in eodem concilio compositum est.

95 Commonitorium quod legati aduersus Donatistas missi acceperunt.

Commonitorium fratribus theasio & euodio legatis ex Carthaginensi concilio ad gloriosissimos religiosissimosq; principes missis, cum Domini auxilio pijssimos Imperatores adierint, eis insinuent quemadmodum plena fiducia secundum superioris anni concilium Donastitarum præpositi actis municipalibus sunt conuenti, ut si considerent de assertionibus suis, electis ex suo numero aliquibus idoneis, nobiscum pacificè conferrent, & mansuetudine Christiana, si quid uertitatis tenerent, non ambigerent demonstrare, quò ita synceritas catholica, quæ iam pridem superioribus temporibus claruit, nunc quoque per imperitiam, uel pertinaciam resistentibus innoteſceret: sed quia diffidentia premebantur, nihil penè ausi sunt respondere. Vnde quia impletum est erga eos episcopale ac pacificũ officium, & illi qui ueritati respondere nequiuerunt, ad immanes uiolentias sunt

sunt conuersi, ita ut multos episcopos multosq; clericos (ut de laicis taceamus) insidijs oppresserint, ecclesias etiã aliquas inuaserint, aliquas inuadere pertentauerint, Imperatorũ ipsorum iam clementiæ est consulere, ut ecclesia catholica, quæ eos religioso utero in Christo genuit, & fidei firmitate nutriuit, eorũ etiã prospectione muniatur, ne temerarij homines religiosis temporibus infirmos populos terrẽdo præualeant, quoniam secundò deprauare non possunt. Nota est enim & sæpe legibus cõclamata circumcellionum qua furiunt detestabilis manus, quæ etiam ipsorum religiosissimorum supra Principum frequentibus sanctionibus condemnata est, aduersus quorum furorem possemus non insolita, nec à scripturis sanctis aliena impetrare subsidia, quando Apostolus Paulus (sicut in Apostolorum actibus fidelibus notum est) factiosorum conspirationem militari etiam submouit auxilio. Sed nos illud poscimus, ut catholicis ecclesiæ ordinibus pre ciuitates singulas, & uicinorum quorumq; possessorum per diuersa loca, sine ulla dissimulatione tuitio præbeatur. Simul etiam petendum, ut illam legem quæ à religiosæ memoriæ eorum patre Theodosio de auri libris decẽ in ordinatores, uel ordinatos hæreticos, seruent etiam in possessores (ubi eorũ congregatio deprehenditur) promulgata est, ita deinceps confirmari hanc legem præcipiant, ut in eos ualeat contra quos propter eorũ insidias catholici prouocati contestationem deposuerunt, ut hoc saltem terrore à schismatica, uel hæretica prauitate desistant, qui consideratione æterni supplicij emendari corrigiq; dissimulant. Petendum etiam, ut lex quæ hæreticis uel ex donationibus, uel ex testamentis aliquid capiendi, uel relinquendi denegat facultatem, ab eorum quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi, uel sumendi ius adimat, qui pertinaciæ furore cæcati in Donati starum errore perseuerare uoluerint, cæterũ illis qui consideratione unitatis & pacis se corrigere uoluerunt, absq; interdicto huius legis capiendæ hæreditatis aditus pateat, si adhuc in errore hæretico constitutis, aliquid ante donationis, uel hæreditatis obuenit, his sanè exceptis qui lite pulsati putauerint ad catholicam transeundum quia de talibus credibile

μετεπεφάγαμεν, ὡς πολλοὺς ὧν ἱερέας καὶ πολλοὺς κληρικοὺς, ἵνα τὸ πρὸς τῶν λαϊκῶν σωπήσωμεν, ὧν βουλαῖς συνεχῶμεν. καὶ πολλὰ δὲ ἐπιβεβήκασιν ἐκκλησίας ἐπέβησαν, καὶ ἄλλας ἐπειρῶντο ἐπελθεῖν ἐμοὶ ἐπειρώθησαν, ἢ αὐτῶν φιλανθρωπίας λοιπὸν ὅτι προνοήσασθαι, ἵνα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἐν θρησκευτικοὺς γεννήσασα, γασὶ καὶ τῇ βεβαιώσει ἢ πίστεως ἐκθρέψασα, τῇ αὐτῶν εὐλαβεῖ προνοίᾳ ὀχυρωθῇ· μή ποτε προπετεῖς ἄνθρωποι ὧν τῶν δυσεβῶν αὐτῶν χρόνων φόβῳ πνὶ τῶν ἀδεννάμων, λάθρα κατασκάσασι σύσωσιν. ἐπειδὴ ἐνίοτε θοντο ῥύπους, ἀκρασίαν οὐδιώκανται ἐγνωσαι γὰρ καὶ πολλάκις τοῖς νόμοις ἐκβοᾶται τῶν πρασωπαγόντων ἀβδελυκτὴ πλῆθος, ποῖα δυπράττεται, ἅπινα ἰῇ πολλάκις τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῶν τῶν προλεχθέντων δυσεβεστάτων αὐτοκρατόρων κατεδικάσθησαν. ἧτ ὃν ἢ ἐκείνων μανίας δυνάμεθα συμμαχείας θείας τυχεῖν, οὐκ ἀγνοοῦντες δὲ οὐδὲ ἀλλοτρίας ἀκ τῶν ἁγίων γραφῶν, ὁπόταν Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὡς τοῖς ἀληθινοῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων δεδήλωται, τὴν συμπνοιαν τῶν ἀτακτων στρατιωτικῇ ἀσφαλείᾳ βοηθείᾳ ἡμεῖς μὲν οὖν αἰτοῦμεν, ἵνα τοῖς καθολικοῖς πόλεσι τῶν ἐκκλησιῶν, αὐτὰ ἑκάστῳ πόλει ἑκάστῳ κτήσεως αὐτοπροθέτως παραφυλακὴ παρασχεθῇ. ἅμα δὲ καὶ χρὴ δεῖσθαι, ὡς περὶ νόμου μὲν ἐκτεθῆναι πρὸς τοῦ ἢ δυσεβοῦς μνήμης πατρὸς αὐτῶν Θεοδοσίου, περὶ πρὸς τῶν δέκα τοῦ χρυσίου λίτρων, τῶν ἧτ τῶν χειροτονούντων καὶ χειροτονουμένων αἱρετικῶν φυλάξωσιν, ἐπιμὲν καὶ κατὰ τῶν λιτουρῶν τῶν παρ' οἷς ἡ ἐκείνων εὑρεθῇ συναγωγή· ἐν οὕτως βεβαιωθείσης μὲν τοιοῦτον νόμου κελεύσωσιν, ὡς ἰσχύειν κατὰ πάντων ὧν δι' οὓς τῶν βουλὰς οἱ καθολικοὶ προτραπόντες δι' μαρτυρίαν ἀπέθεντο· ἵνα κἂν τούτῳ τοῦ φόβῳ ἐκ τοῦ ποιεῖν σχίσματα καὶ ἐκ τῶν αἱρετικῶν φαυλότητος παύσωνται, οἱ τὴ κατανοήσει τοῦ αἰωνίας κολάσεως καθαρθῆναι διορθωθῆναι ὑπερβεβλημένοι. κἀκεῖνο ἐλπίζω αἰτήσασθαι, ἵνα τῇ αὐτῇ δυσεβείᾳ ὁμοίως τὸ παρόντος μὲν ἐπαναλειφθείη, ὁ τὴν δυσχέρειαν τῶν αἱρετικῶν ἀφαιρούμενον, τοῦ ἐστὶ ἐκ διαθηκῶν πύρις δικάσθαι λαμβάνειν τί ποτε ἢ καταλιμπάνειν καὶ ἁπλῶς ἐπεῖν, τοῦ ἐστὶ καταλιμπάνειν τί ἰδίου πείσματος τυφλωθέντων, καὶ γὴ τῶν δοκατιστῶν πλάνῃ ὠθεῖσθαι βουλομένων. τοῖς δὲ τῇ κατανοήσει ἢ γνώστης καὶ εἰρήνης ἑαυτοὺς διορθώσασθαι βουλομένοις ὑποκειμένου τοῦ τούτου νόμου ἀνοιχθείη ἡ ἀκρόασις τοῦ λαμβάνειν κληρονομίαν· εἰ καὶ ἔτι ῥύπις αὐτοῖς ἢ τῇ τῶν αἱρετικῶν πλάνῃ καθεσθῆναι προσθήκη τί ποτὲ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας, δηλουμένων ἐκείνων δικαστῶν, οἵτινες μετὰ τὸ εἰς δίκην αὐαχθῆναι ἐλογίσαντο ὀφείλειν πρὸς τὴν καθολικὴν μετελθεῖν. πρὸς γὰρ τῶν τοιούτων πρὸς τοῦτον

σύτιον, ἵνα, μὴ τῷ φόβῳ τῆ ἐπανίας κείσεως, ἀλλὰ τῇ ἁπλοτητι τῆ γνώμης λυσιτελείας, τῇ καθολικῇ ὑπερτιμᾶν προτιθῆσαι. πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι τῆ βραβείας χρέα ἐστὶ τῶν ἰδιωτειῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἰδίας. καὶ ἄλλο δὲ, εἴπερ ἐστὶ ποτε καταγνῶσαι τῆ ἐκκλησιαστικῆ χρησιμότητι λυσιτελοῦν, οὐκ ἐστὶ πρᾶξαι καὶ ἀζανεῖν, αὐτεξούσιον, ψηφιζόμενα προτυγχάνειν. Κἀκεῖνο δὲ πρὸς τούτοις ἤρεσεν, ἵνα γράμματα ἐκ τῆ ἡμετέρας συνελεύσεως πρὸς τοὺς εὐδοξοτάτους βασιλέας καὶ τὰς ὑπερεχούσας ἀξίας ἀρχαλάσι, δι' ὧν πληροφορουῦτο ὡς τὸ συμβαῖνεσι παντων ἡμῶν ὑπὸ ἀντυχεσθαι κομιτάτον τοὺς τοποτηρητὰς παρ' ἡμῶν εἶναι ἀρχαλάντας. ἀλλ' ἐπειδήπερ αὐτοῖς γράμμασι πάντας ἡμᾶς ὑπογράφαι βραδύτατόν ἐστιν, ἵνα μὴ τοῖς ἑκάστου ἡμῶν ὑπογραφαῖς τὰ αὐτὰ γράμματα φορτωθῶσιν, αἰτοῦμεν ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ἵνα καὶ τούτοις ἡ σὴ ἀγάπη ὑπογράψαι ἐπ' ὀνόματι πάντων ἡμῶν καταξιώσῃ. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆ καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ πρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέγραψαν.

Γράμματα ἔτι μᾶλλον πρὸς τοὺς ἄρχοντας πέμψαι δεῖ, ἵνα ἕως ὁ κύριος, τοὺς τοποτηρητὰς ὑποστρέψαι πρὸς ἡμᾶς ἀξιώσῃ, πρὸ φυλακῆς αὐτὰς τῶν πόλεων τάξεις τῆ κτήσεως τῆ χωρίων τῆ καθολικῆς ἐκκλησίας ἀμελείσωσιν. Εἰ μὲν δεῖ πρόσωπόν τι ἐκ τῆ πρὸς Αἰκυΐσι, ἵνα μὴ ἀναδοθεὶς αὐτῆ ἀζωθησόμενα τῆ διοικήσεως, ἃς ἐκ τῆ φρονήσεως τῆ καὶ ἐπιτροπῆ ἐκκλησίας ἰδιαίτερον δικαίως πρὸς ἑαυτὸν δεκδικεῖ καὶ γράμματα δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆ Ῥώμαι τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ πεπαθέσθαι αὐτὸν τοποτηρητὰς, πεμφθῆναι ὀφείλουσι καὶ πρὸς αὐτὸν ἄλλος δὲ, ἐπειδὴ ὁ βασιλεύς. Καὶ ὑπέγραψαν ὁμοίως. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆ καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ πρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

credibile est, non metu coelestis iudicij potius, quàm terreni commodi auctitate unitatem catholicam præoptasse. Ad hæc autem omnia præsidio opus est potestatum suarum quarumcunque prouinciarum. Sanè pro utilitatibus ecclesiæ quicquid intellexerint prodesse, agendi & imperandi liberam decernimus legationem. Illud præterea cunctis nobis placet, ut literæ de coetu nostro ad gloriosissimos Imperatores & eminentissimas potestates derigantur, quib. instruantur, nostro omnium consensu ad beatissimum comitatum legatos à nobis esse directos. Sed quia ijsdem literis ab omnibus subscribi tardissimum est, nisi singulorum subscriptionibus eædem epistolæ onerentur, petimus frater Aureli, ut ijdem tua charitas nostro omnium nomine subscribere dignetur. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & cæteri episcopi subscripserunt. Literæ etiam ad iudices mittendæ sunt, ut donec Dominus legatos ad nos redire permittat tuitiones per ordines ciuitatũ, & possessores prædiorum ecclesiæ catholicæ impertiunt. Adiungendum de Equitio, ut improbitas eius, qua sibi ius sacerdotale improbissimè uendicat, ab Hipponensi Diaretorũ dioecesi secundum statuta Imperatorum repellatur. Literæ etiam ad episcopum Romanæ ecclesiæ commendatione legatorum mittendæ sunt, uel ad alios, ubi fuerit Imperator. Et subscripserunt. Item Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis, huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & cæteri episcopi subscripserunt.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ ὁρισθέντα ἐν βραχέσι φανερὰ πρόσθεσις. ὑπὸ σελεχίωνος πάλιν τῆ ἀνθεμίου, τῶν λαμπροτάτων, τῇ πρὸ δεκάτης καλανδῶν σεπτεμβρίων τῆ καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆ δευτέρας κλήσεως. Τὰ πεπραγμένα τῆ παρούσης συνόδου, διὰ τὸ μὴ ἐκ τοῦ ἐξακριβῶσαι γεγράφθαι, ἐπειδὴ μᾶλλον τὰ πρὸς τὸν καιρὸν ἀναγκαῖα ἐπορίζειν ἡρικὰ ὡρίσθησαν, δι' ὧν βραχέα συνέσεως τῶν πεπραγμάτων τῆ αὐτῆ συνόδου διετυπώθη. Τὸ βραχὺ τῶν κεφαλαίων.

Ἵνα ἐλευθέρα τοποτηρησία ἐκ πάσων τῶν ἐπαρχῶν εἰς τὴν σύνοδον ἀποσταλῇ πρὸς Μιζόνιον.

Τοποτηρηταὶ γράμματα ἀποσταλῶσι πρὸς τὰ γεληθησαν, διὰ τὸ ὀφείλειν ἐλευθέραν ἐκ τῶν μαιβ πρεσβείαν· ἵνα ἐπὶ τῆ καρχηδόνι μόνῃ γνῶσις ἐγγένηται, πεμφθῶσι γράμματα πρὸς τοὺς ἄρχοντας

QVAE in hoc concilio definita sint breuis additio declarat. Stilicone & Anthemio illustrissimis antè diẽ decimum calẽdarum Septembris Carthagine in ecclesiam secundæ regionis. Acta præsentis concilij nõ ex integro descripta sunt, ꝓpterea quod magis ea quæ illis temporibus necessaria erant quandoquidem generalia definierunt, quamobrem breuis summa opusculorũ concilij informata est. Breuiarium capitum.

96 Vt libera legatio ab omnibus prouincijs ad concilium dirigatur, ad Mizonium.

LEGATI & literæ propter liberam dirigendã legationẽ destinare præcepta sunt, ut quia apud Carthaginem tantum unitas facta est, dentur etiam literæ ad iudices,

ut & alijs prouincijs & ciuitatibus operam impendii uoleant unitati, ut gratiarum actiones de Carthaginensi ecclesia pro uniuersa Aphrica de exclusione Donatistarum cum episcoporum literis ad comitatum mittantur. In hoc consilio quædam ex decretis superioribus emendantur, gloriosissimis Imperatoribus Honorio septimo, & Theodosio secundo, Augustis Consulibus: denuo idibus Iulij Carthagine in basilica regionis secundæ, cùm Aurelius episcopus unà cum episcopis suis consedisset, astantibus diaconis suis, ait: Quoniam constitutum fuerat in cõcilio Hipponensi, ut singulis annis contraheretur concilium Aphricæ plenarium, non tãtum hîc apud Carthaginem, uerùm etiam per diuersas prouincias suo ordine, & hoc reseruatum est, ut indiceremus aliquando in Numidia, aliquando in Byzatio. Et hoc laboriosum omnibus fratribus usum est ut non fieret publica synodus nisi ex necessitate.

Placuit ut non sit ultrà fatigandis fratribus anniuersaria necessitas, sed quoties exegerit causa communis, id est, totius Aphricæ, undecunque ad hanc sedem de hac re datæ literæ fuerint, congregandam esse synodum in ea prouincia ubi opportunitas persuaserit. Causæ autem quę communes nõ sunt, in suis prouincijs iudicentur. 97

Vt non liceat ab electis iudicibus prouocare. 98

Si autem fuerit prouocatum, eligat qui prouocauerit iudices, & cum eo & ille contra quem prouocauerit, ut ab ipsis deinceps nulli liceat prouocare. De legationibus diuersarum prouinciarum. Cùm legationes diuersarum prouinciarum apparuerint urbanè recipiantur, hoc est Numidiorum, Bizacinorum, Maurorum Sitiphensium, similiter & Cæsarianorum, atq; etiam eorum qui ex tripoli uenerint.

De exactoribus ecclesiæ. 99

De his placuit ut Exactores ad omnia ecclesiæ utilia quinq; eligi petantur, qui in diuersis diuidantur prouincijs.

A regibus patronis defensionem capitum ecclesiæ petendam esse. 100

Placuit etiam ut petant ex nomine prouinciarum omnium legati perrecturi, Vincẽtio & Fortunatianus à gloriosissimis Imperatoribus, ut dent facultatẽ defensores constituẽdi scholasticos, qui in actu sũt, uel in munere defensionis causarũ, ut more sacerdotũ, quinciq; ijdẽ ipsi qui defẽsionẽ ecclesiarũ susceperint,

ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις ὑπὲ πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ἄρχοντες, παρουσίαν ὑπαχωρεῖν γνῶναι κελεύσωσι τὴν φύσιν, ἵνα ἐν παρεχομένοις δυσχερείαις ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τὸν ὅπου πάσης τῆς ἀφρικῆς πρὸς τὸ ἀπολαβεῖν αὐτὸν ἀποστείλας, μετὰ γραμμάτων τῶν σκόπων ὧν ὁ κομιτᾶτος πεμφθῶσιν. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τινὰ ἐκ τῶν αὐτοτόμων ὁρισθέντων διορθοῦνται, ὧν τῶν φιλοξενωτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, αὐγούστων ὑπατείων. πάλιν ἴδιοις ἰδίαις ἐν παρεχομένοις ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὸ δυτόρου κλήματος, Αὐρηλίου ὑπισκόπου ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ πανθαδίκους, πρεσβύτων τῶν διακόνων. ἐπειδὴ πάλαι ὠφείλετο εἰς τὸν ἐν Ἱππῶνι συνόδου, ὡς τε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλήρη συνάγεσθαι σύνοδον τῆς ἀφρικῆς, μὴ μόνον ἐν ταύτῃ ἐν παρεχομένοις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν τάξει· ἔτι δὲ ἐφυλάχθη, ὡς τε μένειν ἡμᾶς εἰς τὸν Νομιδίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸν Βυζάκιον. καὶ ἔδοξε ὑπὸ πάντων τοῖς ἀδελφοῖς ἐνδοξε, συνόδου μὴ γίνεσθαι κοινὴν τε καὶ ὁλοτελῆ, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης.

Ἠρέσθη, ὡς τε μὴ εἶναι πράγματος γνῶσιν ἀναγκαίαν τοῦ σωτηρίου τοῦτο ἀδελφούς. ἀλλ' ὁσάκις αὖ κοινὴ χρεία καλέσει, τότ' ἔσται πάσης τῆς ἀφρικῆς γραμμάτων διδομένων ὁθενδήποτε πρὸς ταύτην τὴν καθέδραν, σύνοδον ὀφείλειν συνάγεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα ἡ χρεία ἡ ὠφελήσει τὴν συνοδεύσει. αἱ δὲ αἰτίαι αἱ μὴ ὄσαι κοιναί, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις κριθῶσιν.

98

Ἵνα αἱρεθὲν διακρίνας μὴ ἐξῇ εἶναι ἐκκαλεῖσθαι.

Ἐὰν δὲ χρήσηται ἐκκλητος, καὶ ὑπολέξηται οἷς καλεσάμενος διακρίνας, καὶ μετ' αὐτοῦ κἀκεῖνος καθ' ὃν ἐξεκαλέσατο, τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τούτων μηδενὶ ἐξέσται ἐκκαλεῖσθαι. Περὶ προτηρησίων διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὑφ' ἓν τὸ προτηρησίαι διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐμφανισθῆσαι, χαριζόντως προσδεχθῆσαι. τοῦτ' ἔστι τῶν νομιδίων, τῶν βυζακινῶν, τῶν μαύρων σιτιφησίων, ὁμοίως δὲ καὶ καισαριανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ τριπόλεως.

Περὶ ἐκβιτασῶν τῆς ἐκκλησίας.

99

Ἠρέσθη πρὸς τούτοις ὡς τε ἐκβιβασὰς πάντων τοῖς τῆς ἐκκλησίας χρειώδεσι πρόντε ὑπολεγῶναι αἰτηθῆναι, οἵτινες ἐν τοῖς διαφόροις διαμερισθήσονται ἐπαρχίαις.

100

Ἵνα ἀπὸ τῶν βασιλέων αἰτηθῇ σωμάτων κατὰ λῆψις ὑπὲρ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐκκλησίας.

Ἠρέσθη ἐπιμόνως, ἵνα δὲ ὀνόματος πάσης τῶν ἐπαρχιῶν οἱ προσθησόμενοι πρεσβεύσαι, βικαρίου τοῦ φουρτουνατιανὸς αἰτήσωσιν ἀπὸ τῶν φιλοξενωτάτων βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἄδειαν, τοῦ καταστῆσαι φιλίνους σχολαστικοὺς, οἵτινες ὑπὲρ λειτούργημα τοῦ ἐκδικεῖν τὰ πραγματα, ὧν τὴν δόλωμα ἔχουσιν ἐν ἵνα ὡς ἱεροῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας οἱ αὐτοὶ τῶν ἐκδίκησιν τῶν ὑπολήψεων αὐτῶν ἐξεμένοι,

ἀνεχρεῶν

habeãt facultatem pro negotijs ecclesiarum quoties necessitas flagitauerit, uel ad obsistẽdum obrepentibus, uel ad necessaria suggerenda ingredi iudicium secretaria.

Libera legatio esto. 101

Placuit, ut legationem liberam habeant ad comitatum missi delecti legati. Testimonia Mauritanorum sacerdotum de primoso. De his manifestum est Mauritanos, & Cæsarianos testimonia exhibere suis literis de conueniendo Primoso per ciues Thigabensis ciuitatis, ut ex regijs institutis omnino præbeat suam præsentiam: licet (ut oportuit) quæsitus Primosus non est inuentus, ut diaconi renunciarunt: tamẽ cũ petijssent Mauri ipsi ut literę ex omnibus concilijs mitterentur religioso fratri seni Innocentio, placuit mitti ut nouerit quæsitum Primosum in Concilio nequaquam esse inuentum.

De populis qui nunquam episcopos habuerunt. 102

Placuit & illud, ut plebes quæ nunquam habuerunt proprios episcopos, nisi ex concilio plenario uniuscuiusque prouinciæ, & primatis, atq; consensu eius ad cuius diœcesim eadem ecclesia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.

De populo & diœcesi conuersis à Donatistis. 103

Sanè ut illæ plebes quæ cõuersæ sunt à Donatistis, & habuerunt episcopos, sine dubio inconsulto concilio habere mereantur: quæ autem plebes habuerunt episcopum, & eo defuncto noluerint episcopum proprium habere, sed ad alicuius episcopi diœcesim pertinere, non eis esse denegandum. Nec non & illud suggestum est, quòd episcopi qui ante legem Imperatorum de unitate latam, conuerterũt populos ad catholicam, quos habebant ipsi, eos obtinere debeant. Verùm à lege unitatis, & deinceps oporteat uniuersas ecclesias uendicare sibi episcopos catholicos eorum. Locorum, ad quæ loca sub hæreticis pertinebant, uel conuersorum ad catholicam, uel non conuersorum hæreticorum, & diœceses, & si qua fortè sunt instrumenta ecclesiæ, uel ad eius ius pertinentia. Qui uerò aliqua usurpauerunt, post legem Imperatorum usurpata, conuenti restituant.

De suggestione Maurentij episcopi. 104

Adsuggestionẽ uel postulationẽ episcopi

Maurentij (cum lecta fuisset scheda, quã obtulit episcopus Placentius, qui personam legati Numidiarum gestabat) sententia eiusdem Placentij recitata est in conspectu episcoporum. Et cùm quærerentur hi quos adesse uoluit à diaconis pro forib. id est, seniores à noua Germania, ac minimè inuenirentur, secundò, uel tertiò requisiti, propterea censuit sanctum concilium, ut literæ ad eundem senem Xantippum prerogentur, quo nouerit uoluntati plebis memoratæ nullo modo iniuriam episcopi succumbendum. Maurentius episcopus dixit: Quoniam requisiti sunt seniores à noua Germania secundò ac tertiò, & nõ sunt inuenti, quibus præceptum erat à primate, ut huc occurrerent ad uenerabile concilium, quod nunc agitur Idibus Iunij suiq; absentiam omnes procurarunt: idcirco decernat ex hac re aliquid sanctitas uestra, ne sub molestia calumniæ ipsorum innocens uidear laborare. Cõcilium sanctum statuit debuisse quidem secundum censuram sacerdotalem, ex hoc cõcilio aduersus contumaces ferri sententiam: sed quia mansuetudo ecclesiastica seruanda est in omnibus causis, præmisserũt ad senem Xantippum, ut nouerit iudices de concilio electos sine dilatione considerare debere in ciuitate Thubursicensi, ut negotio congruum adhibeatur examen. Maurentius episcopus dixit: Iudices peto sanctum senem Xantippum, sanctum Augustinum, Florentiũ, Theasium, Sãhsuchium, Secũdum, & Possidium. Hos decerni mihi iubeatis. Sanctũ concilium concessit iudices postulatos. Reliquos autem iudices, ad complẽdum numerum necessarios, eligentibus ipsis senioribus à noua Germania, senex Xantippus curauit decernere.

Μαυρεντίου, ἀναγνωσθέντος τοῦ σχεδαρίου, ὃν προσωποῦγκε Πλακεντίου ὁ ἐπίσκοπος ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑποτυράννου τῶν νομιδιῶν ἀναπληρῶν, ὅπερ ἦν τὸν γνωμικὸν τοῦ αὐτοῦ Πλακεντίου ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων· ἐν ζητουμένοις τῶν τοῦ θυρῶν τοῦ λεγομένου παρεσῶναι διακόνων, τῶν ἐσιτοντῶν τοῦ ἀπὸ τῆς νέας Γερμανῶν, ἐν μιᾷ μὲν εὑρεθέντων, ἐν δὲ τρισὶ μὴ εὑρεθέντων· ἐκεῖνος δὲ τὸ ἁγιώτατος, ὥστε γράμματα πρὸς τὸν αὐτὸν γέροντα Σάγκλιππα ἐκπεμφθῆναι, δὲ καὶ γνῶναι, ὅτι ὁ προαιρέσει τοῦ μνημονευθέντος λαοῦ βραδύνει ἀποπεπλῆκται ὁ ἐπίσκοπος. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδὴ ἐζητήθησαν οἱ γέροντες οἱ ἀπὸ νέας Γερμανῶν δεύτερον καὶ τρίτον, καὶ οὐχ εὑρέθησαν οἷς ἦν προτεταγμένον πρὸς τὸν ναῦν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ συνόδου ἀπαντῆσαι, ἵνα περὶ τῆς ἀπάντων ἐφρόντισαν· καὶ διὰ τοῦτο κρίνει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη περὶ τούτου τοῦ πράγματος, μήποτε συκοφαντίας. Ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν· ὀφείλει μὲν ἐν τῷ ἱεραρχικῷ κρίσιν ἐκ τῆς συνόδου ταύτης ἐπὶ μονοτρόπων ἐνέγκειν ἐκφορεῖς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμερότητα ἐκκλησιαστικὴν δεῖ φυλάττειν ἐν ὅλοις τοῖς πράγμασι, ἔπεμψεν γράμματα πρὸς τὸν γέροντα Σάγκλιππα), ὅπως γνωκρίσας ἐπιλεγέντας ἀπὸ τῆς συνόδου, οὓς ὀφείλοντας ἀνυπερθέτως σκοπῆσαι ἐν βαθυρσικῇ τῇ πόλει, πρὸς τὸ, ἁρμοδίαν πραγμάτων πρᾶξιν γνῶσιν. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν. Κρίνας αὐτῷ τὰ ἁγιώτατον Σάγκλιππον, Αὐγουστῖνον τὸν ἁγιώτατον, Φλορεντῖνον, Θεάσιον, Σαμψύχιον, Σεκοῦνδον καὶ Ποσείδιον· ὅπερ φιλῶσί μοι κελεύσατε. Ἡ ἁγία σύνοδος ἐπένευσεν οὓς αἰτηθέντας κριτάς, οὓς λοιποὺς δὲ ἀναγκαίους δικαστὰς πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς νέας Γερμανῶν γέρουσιν ἐκλεξάσθαι ἡφίσεται ὁ γέρων Σάγκλιππος.

De pacificandis ecclesijs Romana, & Alexandrina.

105 Placuit etiam, ut de dissensione Romanæ atque Alexandrinæ ecclesiæ ad sanctum Papam Innocentium scribantur, quo utraq; ecclesia intra se pacem, quam præcepit Dominus, teneat.

Περὶ τοῦ εἰρηνοποιηθῆναι τὰς ἐκκλησίας Ῥώμης καὶ Ἀλεξανδρείας.

105 Ἠρέσεν ἐπὶ μᾶλλον, ὡς τε περὶ τῆς διχονοίας τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν Ἰννοκέντιον γραφῆναι· ὅπως ἑκατέρα ἐκκλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν, ἣν κύριος παρήγγειλεν.

Relicti à mulieribus uel dimissæ à uiris sic maneant.

106 Placuit ut secundum euangelicam & apostolicã disciplinã, neq; dimissus ab uxore, neq; dimissa à marito alteri cõiungatur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si cõtempserint, ad pœnitentiam redigantur. In qua causa legem imperialem petendam promulgari.

Περὶ τῶν οὐκ ἀνδρὸς ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολυόντων, ἵνα ἔτσι μένωσιν.

106 Ἠρέσεν, ὡς τε περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ καὶ ἀποστολικοῦ τούτου νόμου, μήτε τὸν ἀπὸ γυναικὸς ἐλθεῖν, μήτε ἢ ἀπὸ ἀνδρὸς καταλιφθεῖσαν, ἑτέρῳ συζυγῆναι· ἀλλ' ἢ ἔτσι μένωσιν, ἢ ἑαυτοῖς καταλλαγῆναι. ἔσπερ ἐὰν καταφρονήσωσιν, πρὸς μετάνοιαν καταναγκαδῆναι. ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτεθῆναι χρὴν αἰτῆσαι.

Περὶ

Περὶ τῶν πῶς τὴν θυσιαστήριον ὀφειλόντων λέγεσθαι εὐχάς. 107

Ηρέσγεν ἅπαντας, ὡς τεθεῖσας κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ εὐχὰς, εἴτε ὁμιλίας, εἴτε προσφωνήσεις, εἴτε τὰς τῶν χειροθεσίας, ἀπὸ πάντων ἀδιστέλλεσθαι, καὶ πάντως ἄλλας ἢ τῶν πίστεως μηδέποτε προσενεχθῆναι. ἀλλ' αἵτινες ἄν ποτε ἀπὸ τῶν σωφρονεστέρων συνήχθησαν, λεχθήσονται.

Quæ præces dici debeant pro altari.

Placuit etiam hoc, ut preces quæ probatæ fuerint in concilio, siue præfationes, siue commodationes, seu manus impositiones ab omnibus celebrentur, nec alię omnino contra fidem proferantur, sed quæcunque cum prudentioribus fuerint collatæ, dicantur.

Περὶ τῶν τὴν διάγνωσιν τῶν δημοσίων ὑπομνημάτων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτούντων. 108

Ηρέσγεν, ἵνα ὁσιδήποτε ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνωσιν δημοσίων ὑπομνημάτων αἰτήσοι, τὰ ἰδίας τιμῆς στερηθείη· ἐὰν δὲ κρίσιν ἐπισκοπικὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσοι, μηδὲν αὐτῷ ἐμποδίσοι.

De ijs qui cognitionem publicorum iudiciorum à Regibus petunt.

Placuit ut quicunque ab Imp. cognitione iudiciorũ publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem episcopale iudicium ab Imperatore postulauerit, nihil ei obstit.

Περὶ τῶν ἀφρικῆ κοινωνούντων, καὶ θελόντων πέραν τὴν θαλάσσης διαπορεύεσθαι. 109

Οσιδήποτε μὴ κοινωνοῦν τῇ ἀφρικῇ, εἰς τὰ πέραπκὰ πῶς τὸ κοινωνεῖν ὑφερπύσει, τὴν ζημίαν τὴς κληρώσεως ἀναδέξεται.

De communicantibus in Africa, & mare traijcere uolentibus.

Quicunque autem non communicant in Africa, si in transmarinis ad communicandũ obrepserint, iacturam clericatus excipiant.

Ἵνα οἱ ὑπὸ τὸ κομιτᾶτον πορεύόμενοι, τὴν αἰτίαν ἐκείνων καὶ τοῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, ἱδρῖσι ἀποδώσωσιν ἐμφανίσαι. 110

Ηρέσγεν, ἵνα ὁσιδήποτε πῶς τὸ κομιτᾶτον πορεύθῆναι θελήσοι, τὰ τῆς ἀπλυτικῆς τῆς ὧν τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης πεμπομένη κατάκλησις γράπται, καὶ ἵνα ἐκεῖθεν ἐπὶ μὲν ἀπλυτικὸν λάβῃ ὑπὸ τὸ κομιτᾶτον. διὸ ἐὰν ὁ λαβὼν ἀπλυτικὸν πῶς τὴν Ῥώμην μόνον σιωπήσῃ τὴν ἀγάπλω, δι' ὧν εἰς τὸ κομιτᾶτον αὖθις χρὴ πορεύθῆναι, θελήσῃ δύνεως εἰς τὸ κομιτᾶτον βαδίσαι, ἀπὸ κινεῖται τῆς κοινωνίας. ἐὰν δὲ ἐκεῖσε τὰ τῆς Ῥώμης αἰφνιδία ἀνάγκη ἀναφύῃ τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὸ κομιτᾶτον, ἐμφανίσῃ αὐτὸν τὴν ἀγάπλω τοῦ ὑπισχνοῦντος τὰ τῆς Ῥώμης σῶσκοπα. αἱ δὲ ἀπὸ τῶν πρωτευόντων ἢ τῶν ἀεὶ ποτε σῶσκόπων, τοῖς ἰδίοις κλήρικοῖς δίδόμεναι, χῶσι τὴν ἡμέραν τῶν πάσχα· ἐὰν ἢ ἀκμὴν ἡμέρα τῶν πάσχα τῶν αὐτῶν γνῶναι τῶν κατὰ κλησιν ἐκεῖσιν, ἀπὸ προκυψάσης προσζυχθείη· οὗτος τρόπος ἑωθεμιτὰ τῆς ἐπιστείαν γράφεσθαι γνῶναι τοῖς δημοσίοις ὑπομνήμασιν. Ηρέσγεν κἀκεῖνο, ὡς περὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἐκλιῶν καὶ τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, ὅσα πεμφθέντες πρεσβευταὶ ἐκ τῆς ὑμίας ἁγίας ταύτης συνόδου πανόλεων χρήσιμα συμβάσιν, ἐκ τῶν δοκιμωτάτων αὐτοκρατόρων βασιλέων. Ηρέσγεν ἓν μὲν τῇ αὐτῇ τοῦ παντὸς τῶν σῶσκόπων, ἵνα πάσας τὰς ὀφειλούσας δοθῆναι ἐκ τῶν συνόδων ἰδιωλάς, ἡ σὴ ἁγιωσύνη μόνον ὑπογράψῃ. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ πρόνῳ ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνοὺς ὑπέγραψα. Σιῶδος ἡ τῶν ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν, ὧν Βάσσου καὶ φιλίππου, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ

Synodus aduersus ethnicos, & hæreticos Basso, & Philippo clarissimis cõsulibus ante

decimum sextum Calendas Iulij, Carthagine in secretario restitutę ecclesiæ. In hoc cócilio legationem susceperunt Restitutus, & Florentius episcopi contra gentiles & hęreticos illo tempore quo Seuerus & Macarius sublati sunt: & horum causa Euodius, Theasi⁹, & Victor episcopi sigillo insignierunt.

Synodus iudicio episcoporum, Gloriosissimis Imperatorib⁹ Honorio octauo, & Theodosio tertio Augustis, Cósulib. 18. Cal. Iulias, Carthagine in basilica secunda. In hoc concilio placuit, ut non sibi unus episcopus uendicet cognitionem. Gesta huius concilij ideo non descripsi, quoniam prouinciale, non uniuersale celebratum est.

Synodus contra Donatistas.

Post consulatum gloriosissimorum Imperatorum Honorij octaui, & Theodosij quarti Augustis. 18. Cal. Iulias, Carthagine in basilica regionis secundę. In hoc concilio legationem susceperunt contra Donatistas Florentius, Posidius, Præsidius, & Benantius episcopi, eo tempore quo lex data est, ut libera uoluntate quis cultum christianitatis exciperet.

Synodus contra dogma Pelagij, & Celestij.

Gloriosissimis Imperatoribus Honorio duodecimo, & Theodosio octauo Augustis, Consulib. Cal. Maij, Carthagine in secretario basilicæ Fausti cum Aurelius episcopus in uniuersali concilio consedisset, astantibus diaconis, placuit omnibus episcopis (quorum nomina, & subscriptiones inditę sunt) in sancta synodo Carthaginensis ecclesiæ constitutis.

Adam mortalis à Deo non est factus.

Quicunque dixerit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.

Paruuli in remissionem peccatorum baptisantur.

ITEM placuit, ut quicunque paruulos recentes ab uteris matrum baptisandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptisari, sed nihil ex Adã trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur, unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non uera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est quod ait Apostolus, Per unum hominem peccatum intrauit in

ἐξ καὶ δεκάτῃ καλανδῶν ἰουλίων, ἐν καρχηδόνι εἰς τὸν σήκρητον τοῦ ῥεστιτούτου ἐκκλησίας. Εν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεδέξαντο Ρεστίτουτος καὶ Φλορέντιος, οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ τῶν ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν ἐν ἐκεῖνο τῷ καιρῷ, καθ' ὃν Σευῆρος καὶ Μακάριος ἀνῃρέθησαν. καὶ διὰ τὴν τούτων αἰτίαν Εὐόδιος, Θεάσιος καὶ Βίκτωρ, οἱ ἐπίσκοποι ἐσφράγισαν.

Σύνοδος περὶ διαγνώσεως ὑπισκόπων, ὑπὸ τῶν ἐν δοξοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ ἔβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τρίτον, τῶν αὐγούστων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἑπτὰ καιδεκάτῃ καλανδῶν Ιουλίων, εἰς καρχηδόνα ἐν τῇ Σεκούνδου ἐκκλησίᾳ. Εις ταύτην τὴν σύνοδον ἤρεσεν, ὥς τε ἕνα ἐπίσκοπον μὴ ἐκδικεῖν ἑαυτοῦ διάγνωσιν. Τὰ πεπραγμένα τοῦ προύσης συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη, ἐπειδὴ ὑπιχωρίως καὶ οὐ κατὰ κοινοῦ ἐπετέλεσθη.

Σύνοδος κατὰ τῶν δονατιστῶν, μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐν δοξοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ ὄγδοον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τέταρτον, τῶν αὐγούστων, πρὸ ὀκτωκαιδεκάτῃ καλανδῶν ἰουλίων, ἐν καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κλήματος Σεκούνδης. Εν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἐδέξαντο κατὰ τῶν δονατιστῶν, Φλορέντιος, Ποσείδιος, Πραισίδιος, καὶ Βενάντιος, οἱ ἐπίσκοποι. Εν τούτῳ τῷ καιρῷ νόμος ἐδόθη, ἵνα ἐλευθέρᾳ προαιρέσει ἕκαστος τὴν χριστιανότητος τὴν αὔξησιν ἀναδέξηται.

Σύνοδος κατὰ τῶν αἱρέσεως Πελαγίου καὶ Κελεστίου.

Επὶ τῶν ἐν δοξοτάτων ὑπάτων Ονωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον τῶν αὐγούστων, καλάνδαις μαΐαις, εἰς καρχηδόνα ἐν τῷ σηκρήτῳ τοῦ Φαύστου ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ὑπισκόπου συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσαντος, πρεσώτων τῶν διακόνων, ἤρεσεν, πᾶσι τοῖς ὑπισκόποις τοῦ ἐν καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἁγίᾳ συνόδῳ καθεστῶσιν, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ὑπογραφαὶ ἐντέθησαν.

111 Οτι Αδὰμ θνητὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐγένετο.

Ινα ὅστις λέγῃ τὸν Αδὰμ τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, θνητὸν γενόμενον οὕτως, ὡς εἴτε ἁμαρτήσει, εἴτε μὴ ἁμαρτήσει, τεθνηζόμενον ἐν τῷ σώματι, τοῦτ' ἔστιν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος μὴ τῇ ἀξίᾳ τοῦ ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τοῦ φύσεως, ἀνάθεμα ἔστω.

112 Οτι τὰ μικρὰ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζονται.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁστισδήποτε τὰ μικρὰ τὰ νεογέννητα ἐκ τῶν γαστέρων τῶν μητέρων βαπτιζόμενα ἀρνεῖται, ἢ λέγει εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτὰ βαπτίζεσθαι, μηδὲν δὲ ἐκ τοῦ Αδὰμ ἕλκειν προγονικῆς ἁμαρτίας τὸ ὀφεῖλον καθαρθῆναι τοῦ λουτρῷ τοῦ παλιγγενεσίας (ὅθεν γίνετο ἀκόλουθον, ὅτι ἐν τούτοις ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος οὐκ ἀληθὴς, ἀλλὰ πλαστὸς νοεῖται) ἀνάθεμα εἴη. ἐπειδὴ οὐκ ἄλλως δεῖ νοῆσαι τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ, δὲ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσ-

κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ᾧ πάντες ἥμαρτον. εἰ μὴ ὃν τρόπον ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ πανταχοῦ διακεχυμένη τε καὶ ἡ πλανωμένη ἀεὶ γνόησεν. διὰ γὰρ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς πίστεως, καὶ οἱ μικροὶ ἔτι μὲν οἱ μηδὲν ἁμαρτημάτων εἰς ἑαυτοὺς ἔτι μὲν πλημμελεῖν δυνάμενοι, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀληθινῶς βαπτίζονται. ἵνα καθαρθῇ γὰρ αὐτοῖς διὰ τῆς παλιγγενεσίας, ὅπερ ἤλκυσαν ἐκ τῆς ἀρχαιογονίας.

mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt: nisi quemadmodum ecclesia catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam paruuli qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem ueraciter baptisantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt.

Ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφεσιν χαρίζεται ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ βοηθείαν παρέχει τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν. Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁστισδήποτε εἴποι τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἣ τινι δικαιοῦται διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, πρὸς μόνην ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἰσχύειν τῶν ἤδη πεπλημμελημένων καὶ μὴ παρέχειν ἔτι μὲν βοηθείαν πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι, ἀνάθεμα εἴη.

113 Gratia Dei non solum remissionem peccatorum gratulatur, sed etiam auxilium præbet non amplius peccandi. Itē placuit, ut quicunq; dixerit gratiā Dei, qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solā remissionem peccatorum ualere, quę iam cōmissa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema sit.

Ὅτι ἡ χάρις τοῦ θεοῦ οὐ μόνον γνῶσιν παρέχει, ὡς δεῖ πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἔτι μὲν ἐμπνέει ἡμῖν, ἵνα ὃ ἐὰν ὑπογινώσκωμεν, καὶ πληρῶσαι ἰσχύσωμεν.

114 Gratia Dei non solum cognitionem præbet, ut par est, uerùm etiam concedit nobis charitatem, ut si quid cognoscimus, etiam implere ualeamus.

Ὁμοίως, ὁστισδήποτε εἴποι τὴν αὐτὴν χάριν τοῦ θεοῦ τῆς διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν εἰς τοῦτο μόνον ἡμῖν βοηθεῖν, πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, ὅτι δι' αὐτῆς ἡμῖν ἀποκαλύπτεται καὶ φανεροῦται ἡ γνῶσις τῶν ἁμαρτημάτων, ὥστε γινώσκειν ἃ δεῖ ὑπιζητεῖν καὶ ἃ δεῖ ἐκκλίνειν, οὐ μὲν δι' αὐτῆς ἡμῖν παρέχετο, ἵνα ὅπερ γνῶμεν ποιητέον, καὶ ποιῆσαι ἔτι μὲν ἀγαπήσωμεν καὶ ἰσχύσωμεν, ἀνάθεμα εἴη· τοῦ γὰρ ἀποστόλου λέγοντος ὅτι ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ, ἀσεβὲς πάνυ δεῖ πιστεύειν, πρὸς μὲν τὸ φυσιοῦν ἡμᾶς ἔχειν τῆς χάριν τοῦ χριστοῦ, πρὸς δὲ οἰκοδομεῖν μὴ ἔχειν. ὁπόταν ἑκάτερον δῶρόν ἐστι τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ εἰδέναι τί ποιεῖν δεῖ, καὶ τὸ ἀγαπᾶν ὃ δεῖ ποιεῖν. ἵνα τῆς ἀγάπης οἰκοδομούσης, ἡ γνῶσις φυσιοῦν μὴ δυνηθῇ. ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ γέγραπται, ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν. οὕτως ἔτι μὲν γέγραπται. ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν.

Item quisquis dixerit, eandem gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccādum, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia peccatorum, ut sciamus quid appetere, quid uitare debemus ut sicut faciendum cognouerimus: etiā facere diligamus, non autē per illā nobis pręstari, ut quod faciendū agnouerim⁹, agere ualeam⁹, anathema sit. Cū enim dicat Apostol⁹, Sciētia inflat, charitas uerò ædificat: ualde impiū est, ut credam⁹ ad eā quæ inflat, nos habere gratiā Christi, ad eā quę ædificat, nō habere, cū sit utrūq; donū Dei, & scire qd facere debeamus & diligere quod oportet facere, ut (ædificāte charitate) sciētia nos nō possit inflare. Sicut aūt de Deo scriptū est, Qui docet hominē sciētiā: ita etiam scriptum est, Charitas ex Deo est.

Ὅτι ἄνευ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος, οὐδὲν δυνάμεθα πληροῦν.

115 Absque Dei gratia nihil implere possumus.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁστισδήποτε εἴποι, διὰ τοῦτο τῆς χάριν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης δέδοσθαι, ἵνα ὅπερ ποιεῖν διὰ τοῦ αὐτεξίου δυνάμεθα, εὐχερεστέρως πληρῶμεν διὰ τῆς χάριτος· ὡσανεὶ καὶ ἡ χάρις μὴ ἐδίδοτο, οὐκ εὐχερῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐδυνάμεθα τὰς δίχα ἐκείνης ἔτι μὴν πληρῶσαι τὰς θείας ἐντολάς· ἀνάθεμα εἴη. περὶ γὰρ τῶν καρπῶν τῶν ἐντολῶν ὁ κυριὸς ἐλάλει. ὅπου οὐκ εἶπεν χωρὶς ἐμοῦ δυσχερῶς δύνασθε ποιεῖν· ἀλλ' εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν.

Item placuit, ut quicunq; dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum iubemur arbitriū, facilius possimus implere per gratiam, tanquam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamē possimus etiam sine illa implere diuina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficili⁹ potestis facere: sed ait, sine me nil potestis facere.

Ὅτι οὐ μόνον ταπεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἀληθινὴ ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν αὕτη, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχωμεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν.

116 Non solum uulgaris sed etiam uera uox illa sanctorum: si dixerimus, quòd peccatum non habemus nos ipsos seducimus.

Item placuit, quod ait sanctus Ioãnes apostolus, si dixérimus, Quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & ueritas in nobis non est: quisquis sic accipiendum putauerit, ut dicat propter humilitatem non oportere dici, nos nõ habere peccatum, non quia uerè ita est, anathema sit. Sequitur enim Apostolus, & adiungit. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. Vbi satis apparet, hoc non tantum humiliter, sed etiam ueraciter dici. Poterat enim Apostolus dicere: Si dixerim⁹, quia nõ habemus peccatum, nos ipsos extollim⁹, & humilitas in nobis non est: sed cum ait, Nos ipsos decipimus, & ueritas in nobis non est, satis ostendit, eum qui dixerit, se non habere peccatum, nõ uerum loqui, sed falsum.

In Dominica oratione sancti de se dicunt, Dimitte nobis debita nostra.

Item placuit, ut quicunque dixerit, in oratione Dominica ideo dicere sanctos, Dimitte nobis debita nostra, ut non pro seipsis hoc dicant, quia non est eis iam necessaria ista petitio, sed pro alijs qui sunt in suo populo peccatores, & ideo non dicere unumquemque sanctorum, Dimitte mihi debita mea, sed dimitte nobis debita nostra: ut hoc pro alijs potius, quàm pro se iustus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim & iustus erat apostolus Iacobus cum dicebat: In multis enim offendimus omnes. Nam quare additum est omnes, nisi ut ista sententia conueniret. Et psalmo ubi legitur, Non intres in iudicium cũ seruo tuo, quoniam non iustificabitur in cõspectu tuo omnis uiuens. Et in oratione sapiẽtissimi Salomonis, Non est homo qui nõ peccet. Et in libro sancti Iob, In manu omnis hominis signat, ut sciat omnis homo infirmitatem suam unde etiam Daniel sanctus & iust⁹ propheta, cum in oratione pluraliter diceret, Pecauimus, iniquitatem fecimus, & cætera quę ibi ueraciter & humiliter cõfitetur, ne putaret (quẽadmodũ quidã sentiũt) hoc non de suis, sed de populi sui potius dixisse peccatis, postea dixit: Cũ orarem, & cõfiterer peccata mea & peccata populi mei Dño Deo meo, noluit dicere peccata nostra, sed pctã populi sui dixit, & sua, quoniã futuros istos qui tã malè intelligerent (tanquam Propheta) præuidit.

Verè à Sanctis dicitur, remitte nobis debita nostra.

ITEM placuit, ut quicunque ipsa uerba Dominicæ orationis, ubi dicimus: Dimitte nobis debita nostra, ita uolunt à

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅπερ εἶπεν ὁ ἅγιος Ιωάννης ὁ ἀπόστολος· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀληθεία ἐν ἡμῖν οὐκ ἐστιν. ὁστις δήποτε οὕτως περαληπτέον νομίσει, ὡς εἰπεῖν διὰ ταπεινοφροσύνην μὴ ὀφείλειν λέγεσθαι ἡμᾶς μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, οὐχ ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἐστιν, ἀνάθεμα εἴη. ἐπακολουθεῖ γὰρ ὁ ἀπόστολος καὶ προσζεύγνυσιν οὕτως· ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ὅστις ἀφίσει ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαρίσει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἔνθα πάνυ δεδήλωται οὐκ μὴ μόνον ταπεινοφρόνως, ἀλλ' ἔτι μὴν ἀληθῶς λέγεσθαι. ἠδύνατο γὰρ ὁ ἀπόστολος εἰπεῖν, ἐὰν εἴπωμεν, οὐκ ἔχομεν ἁμαρτίαν, ἑαυτοὺς ἐξυψοῦμεν, καὶ ταπεινοφροσύνη ἐν ἡμῖν οὐκ ἐστιν, πάνυ ἀπέδειξεν τὸν λέγοντα ἑαυτὸν μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, μὴ ἀληθεύειν ἀλλὰ ψεύδεσθαι.

Οτι ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγουσιν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,

117 Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁστισδήποτε εἴποι, ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ διὰ οὐκ λέγειν οὐκ ἁγίους, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὐχ ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν οὐκ λέγουσιν, ἐπειδὴ αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἐστιν ἀναγκαία αὕτη ἡ αἴτησις, ἀλλ' ὅτι ὑπὲρ ἄλλων τῶν ὄντων ἐν τῷ λαῷ αὐτῶν ἁμαρτωλῶν. καὶ μὴ λέγειν ἕνα ἕκαστον τῶν ἁγίων, ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματά μου, ἀλλ' ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ὡς ὑπὲρ ἄλλων οὐκ μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν δίκαιον αὐτοῦτα νοεῖσθαι· ἀνάθεμα εἴη· ἅγιος γὰρ καὶ δίκαιος ἦν Ιάκωβος ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἔλεγεν, ἐν πολλοῖς γὰρ ἁμαρτάνομεν πάντες, ἐπεὶ διὰ τί προστέθηται τὸ πάντες, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἔννοια αὕτη ἁρμοσθῇ καὶ τῷ ψαλμῷ ὅπου ἀναγινώσκεται, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρῖσιν μετὰ τοῦ δούλου σου. καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ σοφωτάτου σολομῶντος. οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἥμαρτεν· καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ ἁγίου Ιὼβ τὸ ἐν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου σημαίνει, ὥς τε εἰδέναι πάντα ἄνθρωπον τῆς ἀθένειαν αὐτοῦ· ὅθεν ἔτι μὴν ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος Δανιὴλ ὁ προφήτης, πληθυντικῶς λέγων, τὸ ἡμαρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἐκεῖ ταπεινοφρόνως καὶ ἀληθινῶς ὁμολογεῖ· ἵνα μὴ νομισθείη ὥς τινες νοῦσι οὐκ μὴ περὶ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ περὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μᾶλλον λέγειν ἁμαρτιῶν. Μετὰ ταῦτα εἶπεν, ὅτι εὐχόμην καὶ ἐξομολογούμην τὰς ἁμαρτίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου κυρίῳ τῷ θεῷ μου, οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. ἀλλὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπεν καὶ ἑαυτοῦ· ἐπειδὴ μέλλοντας τούτους κακῶς νοεῖν ὡσανεῖ προεῖδεν ὁ προφήτης.

118 Οτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται, τὸ, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα οἵ τινες δήποτε αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς δεσποτικῆς εὐχῆς, ὅπου λέγομεν, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, οὕτως βούλονται ἀπὸ

τῶν

ἁγίῳ λέγεσθαι, ὡς ταπεινοφρόνως καὶ ἐκ καλῆς καρδίας λεχθῆναι, καὶ ἀνάθεμα εἴη. τίς γὰρ ἐστὶν ὁ εὐχόμενον μὴ ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κυρίῳ ψυδομένοις τὰ ἑαυτοῦ χείλεσιν αὐτῷ λέγοντα, ἀφεθῆναι ἀφαιρεθῆναι τὴν ἢ καρδίᾳ λέγοντα, τὰς ὀφειλὰς ἀφαιρεθῆναι ἁμαρτίας αὐτῷ, μὴ ἔχειν.

sanctis dici, ut humiliter, non ueraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim frater orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labijs sibi dicit dimitti uelle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur debita non habere?

Περὶ τῶν λαῶν τῶν ἀπὸ τῶν δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων.

119 De populis à Donatistis conuersis.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἐπειδὴ πρό τινων χρόνων ἐν τῇ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τὴν πληρωθεῖσαν τῇ σωφρόνῳ ὑγιείᾳ, ἵνα διαλύσῃ ποτὲ ἐκκλησίαι, ἐὰν διοικήσει καθεσθῆναι, πρὸ τῶν νόμων τῶν περὶ τῶν δονατιστῶν γενεθέντων καθολικαὶ γένωνται, ἐκείνοις τοῖς τόποις ὧν ἦκουσιν, ὧν τινῶν ἦσαν τῶν ἐπισκόπων πρὸ τοῦ καθολικῇ γενέσθαι τῇ κοινωνίᾳ. μετὰ δὲ τοὺς νόμους διαλύσῃ ποτὲ κοινωνήσαι, ἐκείνοις ὑπάκουσιν, οἷς καὶ ὅτε ἦσαν εἰς τὸ μέρος τῶν Δονάτου καὶ ἐπειδὴ πολλαὶ φιλονεικίαι ὕστερον μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων περὶ τῶν διοικήσεων ἀναφύονται καὶ ἀναφύονται, οἷς τότε ὁ τελεία δοκεῖ γεγενῆσθαι πρόνοια, νῦν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἤρεσεν, ἵνα ὁπηδήποτε καθολικὴ ἐγένετο, καὶ τὸ μέρος τῶν Δονάτου καὶ διεφόρους θρόνους αὐγήκασα ἦσαν, ἐν οἱῳδήποτε καιρῷ ἕνωσις ἐκεῖ ἐγένετο ἦ ἔσαι, εἴτε πρὸ τῶν νόμων, εἴτε μετὰ τοὺς νόμους, ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ αὐήκωσιν, ᾧ ἵνα ἡ ἐκκλησία ἐκεῖ ὑπάρξασα καθολικὴ αὐτῆς.

Item placuit, quoniam quidem ante aliquod annos in ecclesia plenario concilio cóstitutum est, ut quæcunque ecclesiæ in diœcesi constitutę, ante leges de Donatistis latas, catholicæ factę sunt, ad eas cathedras pertineãt, per quarum episcopos factum est, ut catholicæ unitati communicarent, post leges autem quæcunque communicauerint, illuc pertineant, quò pertinebant cum essent in parte Donati. Sed quia multæ controuersiæ postea inter episcopos de diœcesibus ortæ sunt, & oriuntur, quibus tũc minus uidetur esse prospectum, nunc isto concilio sancto placuit, ut ubicunque cathedra fuit, & pars Donati, & ad diuersas cathedras pertinebant, quocũque tẽpore illic unitas facta est, uel facta fuerit, siue ante, siue post leges, ad eam cathedrã pertineant, ad quam catholica quæ iam ibi fuerat, pertinebat.

Περὶ τοῦ, πῶς μεταξὺ ἀλλήλων μερίσονται τὰς διοικήσεις οἱ ἐπίσκοποι, ὅσον μὲν οἱ καθολικοί, ὅσον ἢ οἱ ἐκ τῶν δονάτου ἐπιστρέψαντες.

120 Quomodo inter se diuidere debeant diœceses episcopi, partim quidem catholici, partim uerò à Donato conuersi.

Οὕτω διαλαβεῖν, ἵνα εἰ πού ἐπίσκοποι ἀπὸ τοῦ δονατιστῶν πρὸς τὴν καθολικὴν γνώμην ἐπέστρεψαν, ἴδιόν τι πρὸς ἀλλήλους διέλωσι τὰς ὅσας εὑρισκομένας διοικήσεις, ἐν θατέρᾳ ἦσαν ἀμφότεραι τὰ μέρη, τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἄλλοι τόποι πρὸς ἐκεῖνον, ἄλλοι πρὸς ἐκεῖνον αὐήκωσιν ὅτως, ἵνα ὁ παλαιότερον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ μείζονα, ἧττον ὁ ἧττον ἐπιλέγηται. εἰ δὲ τύχοι ἓν ἔσαι τόπος, προσχωρείσθω ᾧ πλείονι μᾶλλον γειτνιάζειν εὑρίσκηται· ἐὰν δὲ ἀμφοτέροις ἴσος γείνηται, ἐκείνῳ προσχωρηθῇ, ὃν ὁ πλῆθος ἐπιλέξηται. εἰ δὲ τύχοι οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ τὸν ἴδιον θελήσωσι, καὶ οἱ ἐκ τοῦ μέρους τῶν δονάτου μεταστρέψαντες τὸν ἴδιον, τῶν πλειόνων ἡ γνώμη πρωτιμηθῇ τῶν ὀλιγοτέρων. εἰ δὲ τὰ μέρη εἰσὶν ἴσα, τῷ παλαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ καταλογιζέσθω. ἐὰν δὲ ἄνισοι πλείονες τόποι εὑρεθῶσιν, ἐν οἷς ἀμφότερα τὰ μέρη εἰσίν, ὡς μὴ δύνασθαι ἴσα μερισθῆναι, τὸ ἀριθμοῦ τῶν αὐτῶν τόπων αὐτὸν ὑπάρχοντος, πρῶτον μεριζέσθωσαν οἱ ἴσοι ἀριθμοί, καὶ τῷ ἀριθμοῦντι τόπῳ ἓν φυλαχθῆναι, ὅπερ ἀνωτέρω λέλεκται, ὅτε περὶ τοῦ ἑνὸς ἦν τόπου.

Ita sanè ut si episcopus ex Donatistis ad catholicam unitatem conuersus est, æqualiter inter se diuidant eas, quæ sic fuerint inuentæ diœceses, ubi ambę partes fuerunt, id est, ut alia loca ad illum, alia ad illum pertineant, ita ut ille diuidat, qui amplioris temporis in episcopatu habet, & minor eligat. Quod si fortè unus fuerit locus, ad eum pertineat cui uicinior inuenitur. Quod si ambabus cathedris æqualiter uicinus est, ad eum pertineãt quem plebs elegerit. Quod si fortè antiqui catholici suum episcopum uoluerint, & illi suum qui ex Donati parte conuersi sunt, plurimorum uoluntas paucioribus præferatur. Si autem partes æquales sunt, maioris temporis episcopo deputetur. Si autem ita plurima loca inueniuntur, in quibus ambæ partes fuerunt, ut non possint æqualiter diuidi, uelut si impari numero fuerint, distributis eis locis qui parem habent numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo seruetur, quod superius dictum est, cum de uno tractaretur loco.

Περὶ τοῦ, ἐάν τινα διοικήσιν ἐξ αἱρέσεως ἐλεύθερώσῃ ἐπίσκοπος, καὶ περὶ τριετίαν κατάσχῃ, μηδεὶς αὐτὴν ταύτην ἀναζητείτω.

121 Si quam diœcesim ex hæresi liberauerit episcopus, & circa triennium retinuerit, nemo eam repetat.

Item

Item placuit, ut etiam si quisquam post leges aliquem locum ad catholicam unitatem conuerterit, si eum per triennium nemine requirēte retinuit, ulterius ab eo nō repetatur. Si tamen per ipsum triennium fuit episcopus, qui potuit repetere, & tacuit, præiudicium patietur. Si autem non fuit, non præiudicetur matrici, sed liceat (cum locus acceperit episcopum quem non habebat) ex ipso die intra triennium repetere. Item cū si fuerit episcopus ad catholicam ex Donati parte conuersus, non ei præiudicetur præfinitum tempus, sed ex quo die conuersus est, habeat, per triēniū protestatem repetēdi loca, quæ ad ipsius pertinebant cathedram.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐὰν τις μετὰ τοὺς νόμους τόπον τινὰ πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα μεταστρέψῃ, καὶ οὗτος μὲν τριετίαν, μηδενὸς ἀναζητοῦντος κατάσχοι, τὸ λοιπὸν δὲ μὴ ἀναζητηθῇ· ἐὰν μέντοι ἐν τούτοις ὁ πρότερος ἐπίσκοπος τὴν τριετίας ὑπερέχῃ ἐπίσκοπος ὁ ὀφείλων ἀναζητῆσαι, καὶ ἠσύχασεν. εἰ δὲ μὴ ἔχων, μὴ προκειμαπιδῆ ἐν τῇ μάτρικι, ἀλλ' ὅτε ὁ χρόνος τόπον λάβῃ ἐπίσκοπον, δίδοιτο εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τότε ἡμέρας ἐν τοῖς τριετίας ἀναζητῆσαι. Ομοίως δὲ καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος ἐκ τῶν τῆς Δονάτου μερῶν πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψῃ, μὴ προκειμαπιδέτω πρὸς τὸν ὡρισμένον χρόνον, ἀλλ' ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπέστρεψεν, ἐχέτω ἐξουσίαν ἀναζητεῖν ἐν τοῖς τριετίας οὗς τόπους τῇ αὐτοῦ ἀνήκοντας καθέδρᾳ.

De his qui in plebes quas ad se putant pertinere (inconuentis his à quibus tenentur) irruerint,

Item placuit, ut quicunq; episcopi plebes quas ad suam cathedram existimant pertinere, non ita repetunt, ut causas suas episcopis iudicantibus agant, sed aliò retinente irruerint, siue uolentibus, siue nolentibus plebibus, causæ suæ detrimētum patiantur. Et quicunque iam hoc fecerint, si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt, ille inde discedat, quem constiterit, prætermissis iudicijs Ecclesiasticis, irruisse. Nec sibi quisque blandiatur, si à primate (ut retineat) literas impetrarit, sed siue habeat literas, siue non habeat, conueniat eum qui tenet, & eius literas accipiat, ut eum appareat pacificè tenuisse ecclesiam ad se pertinētem. Si autem ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa finiatur, siue quos eius primates dederint, siue quos ipsi uicinos ex consensu elegerint.

122 Περὶ τῶν ἐν τοῖς λαοῖς, ὅς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνήκειν, ἐπιβαινόντων πρὸ γνώμης τῶν αὐτοὺς κατεχόντων.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε ἐπίσκοποι τὰ πλήθη, ἃ νομίζουσιν ἐφ' ἑαυτῶν αὐτῶν ἀνήκειν, μὴ ὄντως ἀναζητῶσιν, ὥστε ἄλλων ἐπισκόπων περὶ πράξεως· ἀλλ' ὑπὸ ἑτέρου κατεχομένοις ἐπέλθωσι τοῖς λαοῖς, εἴτε θέλουσιν, εἴτε μὴ θέλουσιν τὸ ἴδιον πρᾶγμα τῆς ζημίας ὑπομένουσιν· καὶ οἱ ὅσοι δήποτε οὕτω ἐποίησαν, εἰ μὴ ἡ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων συμπλοκὴ ἐπρωτεύθη, ἀλλ' ἀκμὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ φιλονεικοῦσιν, ἐκεῖνον ἀρτῇ ἐκεῖθεν· περὶ ὃν εἰχθείη, ὃν παρελθόντες οὗς ἐκκλησιαστικοὺς διακρίσεις ἐφοβήθη ἐποίησεν, καὶ μὴ ἐὰν τόν τις κωλακεύσῃ, ἃ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος γράμματα περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαβεν· ἀλλ' εἴτε γράμματα ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνελθοὶ ὁ κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματα λάβοι· ὡς τε φανῆναι ὅτον ἐν ἐκκλησίαν ἐνήκουσαν καταχεῖν ἐκκλησίαν. ἐὰν δὲ κἀκεῖνος ἵνα ζήτησιν αὐτῷ ἀγαγὼν, καὶ πρωτεύσῃ μεταξὺ ἐπισκόπων κεινόντων, εἴτε ὃς ὁ πρωτεύων αὐτοῖς δοκῇ, εἴτε ὃς γειτνιώντων ἐν συναινέσει ἐπιλέξωνται.

De ijs qui populos ad se pertinentes negligunt.

Item placuit, ut quicunque episcopi negligunt loca ad suam cathedram pertinentia in catholicam unitatem lucrari, conueniantur à diligētibus uicinis episcopis, ut id agere nō morentur. Quod si intra sex menses à die conuentionis, non hoc effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant: ita sanè, ut si ille ad quem pertinuisse uidebantur probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impunè ibi sint, & suā diligentiam fuisse præuentam, ut eo modo eius curasolicitior uetaretur;

123 Περὶ τῶν ἀμελούντων τῶν αὐτοῖς ἀνηκόντων λαῶν.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱ τινὲς δήποτε ἀμελοῦσι τόπων τῶν ἀνηκόντων τῇ αὐτῶν καθέδρᾳ, πρὸς τοῦτο κερδᾶναι πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα εἰσκληθῶσιν ἀφ' γειτνιώντων αὐτοῖς ἐπιμελῶν ἐπισκόπων, πρὸς τὸ, μὴ ἀναβάλλεσθαι αὐτὸν πρᾶξιν· διὸ ἐὰν ἐν ἓξ μησὶ πρὸ ἡμέρας μιᾶς ἐξ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ πρὸς τοῦτο συμπλοκὴ μηδὲν ἀνύσωσι, τῷ δοκοῦντι μᾶλλον λοιπὸν τοῦτο κερδᾶναι προσκυρωθῶσιν· ὃ τῶν μέντοι, ἵνα ἐὰν ἐκεῖνον πρὸς ὃν ἀνήκειν τοῦτο, ἀνήκῃ, οἱ διάφοροι ἐξεπίτηδες διὰ ἵνα οἰκονομίαν ἐκλέξῃ ἀμελεῖν. οὗτος τὸ αἱρετικὸν ἐπιλεξαμένων, ὥστε ἀθορύβως αὐτοὺς πρὸς ἑαυτοὺς. καὶ οἱ ὁστοῦν ἂν αὐτὸ ἐπιμέλεια ἀφ' ἑτέρου προσελήφθη, ἢ τινι, εἰ κατεχέσθαντο, οὗς αὐτοὺς αἱρετικοὺς πλέον ἐκκλησ-

τοῦ

τούτου μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων διαγινωσκομένου, οἱ τόποι τῇ αὐτοῦ καθέδρᾳ ἀκρκατασταθῶσιν· τῶν δὲ κρινόντων ἐπισκόπων, ἐκ διαφόρων ὄντων ἐπαρχιῶν ἐκεῖνος ὁ πρωτεύων τοῦ δικαστὰς δώσει, οὗ τινος ἐν τῇ χώρᾳ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει τόπος, περὶ οὗ φιλονεικεῖται. ἐὰν δὲ κατὰ κοινὴν συναίνεσιν γείτονας ἐπιλέξωνται κριτὰς, ἢ εἷς ἐπιλεγῇ ἢ τρεῖς· καὶ ἐὰν τρεῖς ἐπιλέξωνται καὶ ἀρεστῶσι, ἢ τῇ τῶν ὅλων ψήφῳ ἐξακολουθήσωσιν, ἢ τῇ τῶν δύο.

cum hoc iudices episcopi cognouerint, suæ cathedræ loca restituant. Sanè si episcopi inter quos causa uersatur, diuersarum sunt prouinciarum, ille primas det iudices, in cuius prouincia est locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito uicinos iudices elegerint, aut unus eligatur, aut tres. Quod si tres elegerint, aut omnium sententiã sequantur, aut duorum.

Ὅτι οὐκ ὀφείλει τῶν ἐπιλεγομένων δικαστῶν ἡ γνώμη ἐξουθενεῖσθαι.

104 Electorum Iudicum sententia non est contemnenda.

Ἀπὸ δὲ τῶν δικαστῶν τῶν κατὰ κοινὴν συναίνεσιν ἐπιλεγέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκβαλεῖσθαι. ὅστις δὲ δήποτε ἀκριβειθείη διὰ μονοτονίαν μὴ θέλειν τοῖς δικαστῶν πειθαρχῆσαι, ὅταν γινόσκων ὅτι πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος δώσει γράμματα, ὥστε μηδεμίαν τῶν ἐπισκόπων αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως οὗ πειθαρχήσῃ.

A iudicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. Et quisquis prouocatus repertus fuerit per contumaciam nolle obtemperare iudicibus, cùm hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas ut nullus ei communicet episcopo, donec obtemperet.

Ὡς τε τὸν καταφρονοῦντα τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐπίσκοπον στερεῖσθαι τῆς κοινωνίας.

125 Contemptor suæ diœcesis episcopus communione priuetur.

Ἐὰν ἐν τοῖς ματρικίοις, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις ἐπίσκοπος ἀμελὴς γένηται κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ὑπομνησθείη ἀκρ τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, καὶ ὑποδειχθείη αὐτῷ ἡ ἰδία περιφρόνησις πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀκρλογίαν· ἐὰν δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῇ ἐν τῆς μηνῶν ἓξ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ διάγων, μὴ τῶν ὀφειλόντων πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιστραφῆναι τὴν φροντίδα ποιήσηται· τῷ τοιούτῳ μὴ συγκοινωνηθῇ, ἕως οὗ ἐστὶ πληρώσῃ· εἰ δὲ ὁ ἐπεξεργαστὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένηται, τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ.

Si in matricibus cathedris episcopus negligens fuerit aduersus hæreticos, conueniatur à uicinis episcopis diligentibus, & ei sua negligentia demonstretur, ut se excusare non possit. Quod si ex die quo conuenitur intra sex menses, si in eius prouincia executio fuerit, & non eos ad unitatem catholicam conuertendos curauerit, non ei communicetur, donec adimpleat. Si autem executor ad loca non uenerit, non asscribatur episcopo.

Περὶ τῶν τοὺς διονατιστὰς κοινωνῆσαι ψευδομένων ἐπισκόπων.

126 De episcopis qui Donatistas communicasse sibi, mentiti sunt.

Ἐὰν δὲ ἀκριβειθῇ τὸν τοιοῦτον ψευσάμενον περὶ τῆς ἐκείνων κοινωνίας, ἐν τῷ λέγειν, αὐτοὺς κεκοινωνηκέναι, οὓς δείκνυται, συνειδήσει αὐτοῦ μὴ κοινωνῆσαι, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἔτι μὴν ἀκρλέσει.

Si autem probatum fuerit eum de communione illorum fuisse mentitum, dicendo eos communicasse, quos eo sciente non cõmunicasse constiterit, etiam episcopatum amittat.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν, ἵνα μὴ ἐκκαλῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς ἀφρικῆς συνόδους.

127 De presbyteris & clericis ut non appellent nisi ad Africana Concilia.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοὶ, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν περὶ τῆς ψήφου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπους μέμφωνται, οἱ γειτνιῶντες ἐπίσκοποι τούτων ἀκροάσοντες, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων περατώσωσιν οἱ παρ' αὐτῶν κατὰ συναίνεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι· ἐὰν δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσιν, μὴ ἐκκαλέσωνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς ἀφρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν· πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης ὁ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι, ἀκρ μηδενὸς ἐν ἀφρικῇ δεχθείη εἰς κοινωνίαν.

Item placuit, ut presbyteri, diaconi, uel cæteri inferiores clerici in causis quas habuerint (si de iudicijs episcoporum suorum quęsti fuerint) uicini episcopi eos audiant, & inter eos quicquid est finiant, adhibiti ab eis ex cõsensu episcoporum suorum. Quod si & ab eis prouocandum putauerint, non prouocent nisi ad Africana cõcilia, uel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autẽ qui putauerit appellãdum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur.

Περὶ παρθένων μικρῶν, ἔτι μὴν καλυπτέων.

128 De uirginibus etiam minoribus uelandis.

Item

Item placuit, ut quicunque, episcoporum necessitate periclitantis pudicitiæ uirginalis (uel cum petitor potens, uel raptor aliquis formidatur, uel si etiam aliquo mortis periculoso scrupulo compuncta fuerit, ne nõ uelata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet) uelauerit uirginem, seu uelauit intra uiginti & quinque annos ætatis, non ei obsit cõcilium, quod de isto annorum numero constitutum est.

Ne diutius episcopi teneantur in concilio, ternos ex se singularum prouinciarum iudices eligãt.

Item placuit uniuerso concilio, ne diutius uniuersi episcopi qui ad concilium congregati sunt, tenerentur ab uniuerso concilio, iudices ternos de singulis prouincijs eligi. Et electi sunt de prouincia Carthaginensi Vincentius, Fortunatianus, & clarus. De prouincia Numidiæ Alypius, Augustinus, & Restitutus. De prouincia Byzancena cum sancto sene Donatiano primate Cresconius, Iocundus, & Aemilianus. De Mauritania Sitifensi Seuerianus, Asiaticus, & Donatus. De prouincia Tripolitana, Plautius, qui ex more legatus unus est missus, qui omnes cum sancto sene Aurelio uniuersa cognoscãt. A quo petijt uniuersum concilium, ut cunctis siue gestis quæ confecta iam sunt, seu epistolis, ipse subscribat. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & cæteri episcopi subscripserunt.

Rursũ in hoc Cõcilio adfuit Romanæ ecclesiæ legatio. Post Consulatũ clarissimorũ Imperatorũ Onorij duodecimi, & Theodosij octaui, augustorũ, ante tertiũ Calend. Iunij Carthagine in secretario restitutæ ecclesiæ, Aurelio episcopo, una cum Faustino Piceno potentinæ ecclesiæ Italiæ regionis, legato Romanæ ecclesiæ, Vicentio colusitano, Fortunatiano Neapolitão, Mauriano Vzipparensi, Adeodato simedicita, Pẽtadio carpitano, Rufiano muzuensiano, Prætextato siceliuensi, Quoduultdeo ucrẽsiano, Candido abbiritano, Gallonio uticensi, legatis Anthypatianæ regionis. Alypio Thagabensino, Augustino hipponeregiano, Possidio Calamẽsino, legatis Numidicæ regionis. Maximiano acyregensi, Iucũdo Suffetulensiano, Maximiano exse, & Ilariano ab orreocelijs, legatis Byzacinæ regionis. Nouato Sitiphẽsi, & Leone

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσισδήποτε ὑπὸ τῶν σπουδαίων ἀνάγκῃ τῆς θηνικῆς σωφροσύνης κινδυνεύσῃ ὅτι ἢ ἐρασὴς δύναται, ἢ ἁρπαξ τις δύναται ἐν ἐπηρείᾳ, ἢ ἐμπεσὼν ὑπό τινος θανατηφόρου κινδύνου αὐτὴ σκηνυχθεῖσα, πρὶν ἀκαλύπτως ἢ τῶν γονέων αὐτῆς τῇ φρονήσει ἀνάγκῃ, εἰ δὲ μὴ χωρὶς τῆς ἐμῆς ζημιωθῶσι, καλύψῃ παρθένον ἢ ἐκάλυψεν γήρας φιλοῦσαν ἐνοσιπρόντε, μηδὲν ἐν τούτῳ βλάψῃ πρὸς τοῦτο τὸ ἀριθμὸ τῶν φιλουσῶν καθεῖσα σώφρονα.

129 Διὰ τὸ, μὴ οὕτως ὠφελεῖσθαι ὑπὸ πολὺ ἐν τῇ συνόδῳ κατέχεσθαι, δεῖ ἑνὸς ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ὑπολέξοντα δικαστάς.

Ομοίως ἤρεσεν πάσῃ τῇ συνόδῳ, εἰ μὴ ὑπὸ πολὺ ὀφείλει τὴν συνόδου συναχθῆναι ὠφελοῦντας σύμπαντας κατέχεσθαι, δεῖ ἑνὸς ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ὑπολεγῆναι δικαστάς. Καὶ ἐπελέγησαν, ἐκ τῆς ἐν καρχηδόνι ἐκκλησίας, Βικέντιος, Φορτουνατιανὸς καὶ Κλάρος. ἐκ τῆς νουμιδικῆς ἐπαρχίας, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, καὶ Ρεστιτοῦτος. ἐκ τῆς βυζακινῆς ἐπαρχίας, μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου γέροντος Δονατιανοῦ τοῦ πρωτοῦντος, Κρεσκώνιος, Ἰοκάνδος, καὶ Αἰμιλιανός. ἐκ τῆς μαυριτανίας σιτιφγήσης, Σεβηριανὸς, Ἀσιατικὸς, καὶ Δονάτος. ἐκ τῆς τριπολιτανῆς ἐπαρχίας, Πλαύτιος, ὅτις τὸ ἔθος εἰς ὑποτηρησίαν πεμφθείς. οἱ λοιποὶ πάντες μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου γέροντος Αὐρηλίου σύμπαντα σκοπήσασιν· ἀφ' ἑαυτοῦ σύμπασα σώσωσι, ἵνα πᾶσιν ἔτι πεπραγμένοις τοῖς ἤδη ἐκτελεσθεῖσιν, ἔτι ὑπολαῦσι αὐτὸς ὑπογράψῃ. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος ἐν καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι σωμφέρει, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Πάλιν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ παρῆν ἡ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἡ ἀποστολική. Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν κυρίων ἡμῶν, τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουνίων ἐν καρχηδόνι εἰς τὸ σηκρέτον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ὁσιωτάτου ἅμα Φαυστίνῳ πικήνου τῆς ποτεντινῆς ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας, ἀποστολικῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Βικεντίῳ κολουσιτανῷ, Φορτουνατιανῷ νεαπολίτῃ, Μαυριανῷ ἀζιππαρηνσιάτῃ, Ἀδεοδάτῳ σιμηδικίτῃ, ῥηγταδίῳ καρπιτανῷ, Ῥουφιανῷ μιζηνσιανῷ, Πραιτεξτάτῳ σικιλιβηνσιάτῃ, καὶ Βολτδλέῳ ἐκρηνσιανῷ, Κανδίδῳ ἀββιταν῵, Γαλλωνίῳ τικηνσιάτῃ, τῆς ἀποστρεπτῆς τῆς αὐθυπατικῆς χώρας· Ἀλυπίῳ θαγαβηνσῖν῵, Αὐγουστίνῳ ἱππωνηρηγιανῷ, Ποσιδίῳ καλαμησινῷ, τοῖς ὑποτρεπτοῖς τῆς νουμιδικῆς χώρας. Μαξιμιανῷ ἀκυρεγησιάτῃ, ἰουκούνδῳ σοφετολησιανῷ, Μαξιμιανῷ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἱλαρίανῷ τῷ ἀπὸ ὀρρεοκελίων, τοῖς ἀποστρεπτοῖς τῆς βυζακινῆς χώρας· Νοβάτῳ σιτιφγησιάτῃ, καὶ Λέοντι

ὁπῆγ-

ὀπηγησιανῶν, τῆς τοποτηρητοῦς τῆ μαυριτανῶν χώρας τῆ σιτυφγώσης· Νομέλω ῥουσσατγησιανῶν, λαμεγντίῳ ἰνοσιτανῶν, καὶ Νεμμδριανῶν ῥουσγουνιάτῃ, τῆς τοποτηρητοῦς τῆ καισαριανῆς μαυριτανῶν χώρας, ἐκ πάσης τῆ συνόδου κεκλημένοις ἐπισκόποις τῶν ἑτοίμων ἤδη ὄντων τὰς ἐκκλησίας τελειῶσαι, καὶ τινῶν ἔτι ἀναβαλλόντων, πολλῶν δὲ ἐπισπευδόντων τοῖς λοιποῖς ἔτι ἀναβαλλομένοις παρελθεῖν ὀλιγωρίαν καὶ ὑποφυγὴν μὴ ποιήσασθαι, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπανελθεῖν ἐκκλησίας, ἤρεσεν σὺν πάσῃ τῇ συνόδῳ, ὥστε μηδένα τῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος συλλεγομένων ἐκ μιᾶς ἐπαρχίας τοὺς ὀφείλοντας ἀπολιπεῖν χάριν τοῦ τὰ λοιπὰ πρᾶξαι· καὶ ἐγένετο, ὡς τὰ παρόντα, ὧν ὑπογραφαὶ τῶν αὐτῶν παρουσίαν μαρτύρουσι.

Quod excommunicati ad accusationem admitti non debeant.

Placuit omnibus, quoniam superioribus conciliorum decretis de personis, quæ admittendæ sunt ad accusationem clericorum, iam constitutum est, & quæ personæ non admittantur, non expressum est, idcirco definimus eum ritè ad accusationem non admitti, qui posteaquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus est, siue sit clericus, siue laicus accusare uoluerit.

130 Ὅτι οἱ ἀπὸ κοινωνίας ὄντες, εἰς κατηγορίαν οὐκ ὀφείλουσιν προσδέχεσθαι.

Ἤρεσεν τοίνυν τοῖς ἐπισκόποις τοῖς αὐτοῖς τῆ συνόδῳ ψηφίσασθαι περὶ προσώπων κληρικῶν τῶν μὴ ὀφειλόντων εἰς κατηγορίαν προσδέχεσθαι οἰκείαν, καὶ οὐκ ἐπεξεργάζεσθαι, ποῖα πρόσωπα μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο ὁρίζομεν τοῦτον ὀρθῶς πρὸς κατηγορίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, ὅστις μετὰ τὸ ἀπὸ κοινωνίας γενέσθαι, ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἀφορισμῷ ὑπάρχῃ, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκὸς ὁ κατηγορῆσαι βουλόμενος.

Quod serui, & liberti, omnesq; infames personæ non debeant accusare.

Item placuit, ut omnes serui, uel proprij liberti ad ãccusationem non admittantur, uel omnes quos ad accusanda publica crimina leges publicæ non admittunt. Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, histriones, ac turpitudinibus subiectæ personæ, hæretici etiam, siue pagani, seu Iudæi, sed tamen omnibus, quib⁹ accusatio denegatur, in causis proprijs accusandi licentia non neganda.

131 Ὅτι οἱ δοῦλοι καὶ ἀπελεύθεροι καὶ πάντα τὰ ἠτιμωμένα πρόσωπα, κατηγορεῖν οὐκ ὀφείλουσιν,

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πάντες οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἴδιοι ἀπελεύθεροι, εἰς κατηγορίαν μὴ προσδέχωνται. καὶ πάντες, ὅσοι πρὸς κατηγορητέα ἐγκλήματα οἱ δημοσίοι νόμοι, ὁ προσδέχονται, πάντες ἐπὶ μηδὲ οἱ παρὰ πάσαις αἱρέσεσιν ἐβαπτισμένοι, τοῦτ' ἔστιν μήτε, καὶ ὅλως τοῖς αἰχρότησιν ὑποβεβλημένοις πρόσωπα, αἱρετικοὶ ἐπὶ μηδὲ εἰ τε Ἕλληνες εἴτε Ἰουδαῖοι. πλὴν ὅμως πᾶσιν οἷς ἡ φιλαυτία κατηγορίαν αἰρεῖται γενέσθαι τοῖς ἰδίοις αἰτίαις τὸν τῆς κατηγορεῖν ἐξουσίαν μὴ ὀφείλειν ἀρνεῖσθαι.

Item placuit, ut quotiescunque clericis ab accusatoribus multa crimina obijciuntur, & unum ex ipsis, de quo pri⁹ egerit, probare nó ualuerit, ad cætera iam non admittatur.

132 Ἵνα ὁπόταν τις ἐγκλήματος ἀπολειφθῇ μὴ δυνάμενος, πρὸς ἕτερον μὴ εἰσδέχηται.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσάκις δήποτε κληρικοῖς ἐπὶ κατηγόρων πολλὰ ἐγκλήματα ὑποβάλλωνται, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν πρῶτον ἐπράχθη, ἀπολειφθῆναι μὴ δυνηθέν, πρὸς τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα μὴ προσδέχεσθαι.

Qui ad testimonium admittendi sint.

Testes autem ad testimonium non admittendos, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, uel etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem infra annos quatuordecim ætatis suæ nó admittantur.

133 Τίνας δεῖ προσδέχεσθαι εἰς μαρτυρίαν.

Μάρτυρας δὲ εἰς μαρτυρίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, οὓς μὴ πρὸς κατηγορίαν εἰσδέχεσθαι παρηγγέλθησαν, εἴτε μᾶλλον ὃς αὐτὸς ὁ κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου προκόμισεν· μαρτυρίας δὲ γῆρος κείρας γειάων δὲ κατωτέρω μὴ προσδέχεσθαι.

De episcopo qui excommunicat eum qui sibi soli crimen dicit esse confessum.

134 Περὶ ἀφορισθέντος τοῦ ἀπὸ κοινωνίας ποιουμένου ἐφ' αὑτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαντα.

Item placuit, ut si quando episcopus dicit, aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, & pœnitere noluerit, non putet ad iniuriam suam episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare, secretè tamen interdicat ei cõmunionem, donec obtemperet.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν ποτε ἐπίσκοπος λέγῃ ἀπὸ αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκεῖνος ἀρνῆται, μὴ λογήσηται ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἰδίαν ὕβριν σωτείνειν. ὅπερ αὐτὸς μόνος ὁ πεπόνθετο. ἐὰν καὶ τῇ σκινδαλαμῷ τῆς ἰδίας συνειδήσεως λέγειν μὴ θέλειρέαν τὸ κοινωνεῖν τῷ ἐρευμένῳ ἵνα μὴ ὡς ἐτυχόν τινα σφρύσῃ τὴν κοινωνίας ἐπίσκοπος.

Vt non temere quenquam communione priuet episcopus.

135 Ἀφ' ὅσον τῷ ἀφωρισμένῳ μὴ κοινωνεῖ ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, τῷ αὐτῷ ὡσκόπῳ ἄλλοι μὴ συγκοινωνήσουσιν ἐπίσκοποι. ὥστε μᾶλλον τὸν φυλάττεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μὴ λέγειν κατά τινος, ὅτι ἀπρόκλητος ἐλέγξαι παρ' ἑτέροις. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος ἐπὶ τούτοις τὰ ὁρισθέντα τῇ γνώμῃ πάσης τῆς συναθροισθείσης συνόδου καὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος ἀρέσκει, πάντων τῶν πραγμάτων τὸ πεπερασμένον καὶ τὴν συζήτησιν τῆς διατυπώσεως, τῆς πέμπτης ἡμέρας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πεπραγμένα ἀναλέξονται. ἃ τινα δὲ ἀκμὴν ὑπὲρ ἐπεξεργάσιλαν, τὴν ἕκτης ἡμέρας διὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν φαυστίνου τοῦ ἐπισκόπου, φιλίππου τε Ἀσέλλου τῶν πρεσβυτέρων, τῷ θεοσεβεστάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ ἀντιγράψομεν. Καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τοῖς πρόσθεν τῶν ὁρων πεπραγμένοις τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐγκειμένοις ὑπέγραψα. Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος τῆς νεμιδικῶν χώρας, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τῆς ποτενζανῶν ἐκκλησίας, ἐπαρχίας πικένε, προτηρητὴς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Ἀλύπιος ἐπίσκοπος θυγατρήνσης, προτηρητὴς τῆς νεμιδικῶν χώρας, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος ἱππώνης, προτηρητὴς τῆς νεμιδικῶν ἐπαρχίας, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Ποσειδίος ἐπίσκοπος καλαμηνσης, προτηρητὴς τῆς νεμιδικῶν ἐπαρχίας, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Φορτουνατιανὸς νεαπολίτης, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Πεντάδιος καρπετανὸς, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Πραιτέξτατος σικιλιβήνσης, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Κουοδβολτδέος Βερίσης, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Καὐδιδος γερμανίας, τῆς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Γαλλώνιος ὑπικήνσης, τοῖς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Ἰουκένδιος σαφφετελήνσης, προτηρητὴς τῆς βυζακινῆς ἐπαρχίας, τῆς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Μαξιμιανὸς, προτηρητὴς τῆς βυζακινῆς ἐπαρχίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Ἱλαρεινος ὀρρεοκίλης προτηρητὴς τῆς βυζακινῆς χώρας, τῆς πρόσθεν πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Νινέλλος

Item placuit, ut si quando episcopus dicit, aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, & pœnitere noluerit, non putet ad iniuriam suam episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare, secretè tamen interdicat ei cõmunionem, donec obtemperet.

Vt non temere quenquam communione priuet episcopus.

Quamdiu excommunicato non communicauerit suus episcopus, eidem episcopo ab alijs non communicetur episcopis ut magis caueat episcopus, ne dicat in quenquã, quod alijs documentis conuincere non potest. Aurelius episcopus dixit: Iuxta statuta totius concilij congregati, & meę mediocritatis sententiam placet facere rerum omnium cõclusionem. Vniuersi tituli designati & digesti huius diei tractatum ecclesiæ gesta suscipiant: quæ uerò adhuc expressa non sunt, die sequẽti per fratres nostros Faustinum episcopum, Philippum, & Asellum presbyteros uenerabili fratri & coepiscopo nostro Bonifatio rescribimus. Et subscripserunt. Aurelius episcopus his definitionibus peractis, quæ apud nos habitæ sunt, subscripsi. Valentinus primę sedis episcopus Numidicę regionis his actis subscripsi. Faustinus episcopus Potentinæ ecclesiæ prouinciæ picenæ, legatus Romanæ ecclesię his actis subscripsi. Alypius episcopus Thygatensis, legatus Numidicæ regionis his actis subscripsi. Augustinus episcop⁹ Hipponensis, legatus Numidicæ prouinciæ his actis subscripsi. Possidius episcopus calamensis, legatus Numidicæ prouinciæ his actis subscripsi. Fortunatianus Neapolita his actis subscripsi. Pentadius carpetanus his actis subscripsi. Prætextatus Sicelibensis his actis subscripsi. Quoduultdeus Bericensis his actis subscripsi. Candidus Germanus his actis subscripsi. Gallonius uticensis his actis subscripsi. Iucundus suffetulensis, legatus Byzacinæ prouinciæ his actis subscripsi. Maximianus legatus Byzacinæ prouinciæ his actis subscripsi. Ilarianus orreocila legatus Byzacinæ regionis his actis subscripsi. Ninellus

ρσυρρεανίτης, ῥ καισαριανῆς χώρας ῥποτηρητὴς, ῥὶς πᾶσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Λαυρέντιος ἱππῶνος, ῥ καισαριανῆς χώρας ῥποτηρητὴς, πᾶσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Νομεριανὸς ῥασουγερίτης, ῥ καισαριανῆς χώρας ῥποτηρητὴς, ῥὶς πᾶσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Λέων ἀκρόκτης, ῥ καισαριανῆς χώρας ῥποτηρητὴς, ῥὶς πᾶσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Καὶ λέων, ῥ σιτηφγίτης ἐπαρχίας ῥποτηρητὴς, ῥὶς πᾶσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι διακόσιοι δεκαπέντε, ὁμοίως ὑπέγραψαν. Φίλιππος πρεσβύτερος ῥποτηρητὴς ῥ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οἷς πᾶσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. Καὶ Ἀσέλλος πρεσβύτερος, ῥποτηρητὴς ῥ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ῥὶς πᾶσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα. τοῖς δ' ἡμῶν ἀπεσταλεῖσιν.

rusurreanita Cæsarianæ regionis legatus his actis subscripsi. Laurentius Icositanus Cæsarianæ regionis legatus his actis subscripsi. Numerianus rusuguriota, Cæsarianæ regionis legatus his actis subscripsi. Leo apomocta Cæsarianæ regionis legatus his actis subscripsi. Allus Leo sitiphensis prouinciæ legatus his actis subscripsi. Et reliqui episcopi ducenti septemdecim similiter subscripserunt. Philippus presbyter legatus Romanæ ecclesiæ his actis à nobis constitutis subscripsi. Asellus presbyter legatus Romanæ ecclesiæ his actis, subscripsi, per nos missis.

Ἀρχεται ἡ ἀπὸ πάσης ῥ γ' ἀφρικῆ συνόδου πρὸς Βονιφάτιον πάπαν ῥ ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, διὰ Φαυστίνου ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου πρεσβυτέρων, τῶν ῥποτηρητῶν ῥ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀπεσταλεῖσα ὑπὸ συνόδου.

136 Incipit, ab uniuerso Africano concilio ad Bonifatium Romanæ ecclesiæ episcopum, per Faustinum episcopum, Philippum & Asellum presbyterũ, legatos Romanæ ecclesiæ, missa epistola.

Δεσπότῃ μακαριωτάτῳ, καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Βονιφατίῳ, Αὐρήλιος, Βαλεντῖνος ῥ πρώτης καθέδρας ῥ νουμιδικῆς ἐπαρχίας, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγενόμενοι τὸν ἀριθμὸν διακόσιοι δεκαπέντε ἐκ πάσης ῥ γ' ἀφρικῆ συνόδου.

Domino beatissimo & honorabili fratri Bonifatio Aurelius, Valantinus primæ sedis prouinciæ Numidiæ, & cæteri qui præsentes adfuimus numero ducenti septemdecim ex omni concilio Africæ.

Ἐπειδὴ τῷ κυρίῳ ἤρεσεν, ἵνα πρὸς ὃν ἅμα ἡμῖν διεπράξατο ἡ ἁγιωτάτη ἀδελφοὶ ἡμῶν, Φαυστῖνος ὁ σὺν ἐπίσκοπος, καὶ οἱ σὺν πρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἀσέλλος, μὴ τῷ ῥ μακαρίας μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἀπὸ πάπᾳ, ἀφ' οὗ πρὸς ἡμᾶς γράμματα καὶ γνῶλας ἤγαγον, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ πιότητι εἰς τὸν ἐκεῖνο τόπον θεόθεν καταθέσει ἡ μετρία βραχύτης αὐτῶν πράξει, τὰ τῇ ἑκατέρῳ ἡμῶν ὁμονοίᾳ πραχθέντα ὀφείλομεν διὰ βραχέων ἐμφανῆ κατασῆσαι, ὁ μὲν τὰ τοῖς ἐκτεταμένοις τῶν πεπραγμένων κυλίσμασι κατεχόμενα· ἐν οἷς σωζομένης μὲν ῥ ἀγάπης, ὁ χωρὶς δὲ μικροῦ ῥ ἀμφισβητήσεως κάματος παρελκύσαμεν, σκεπτόμενοι τὰς ὁ πρᾶγμα σωτείνοντα, τοῖς πεπραγμένοις ἐν θεῖναι. Ἐκεῖνος γὰρ, εἰ ἦν ἐν τῷ σώματι τούτῳ, χαριέστερος ἐλέχετο ἂν βλέπειν ἐρρωμένως πρὸς πρᾶτον θήκυεις ἀδελφέ. Ἀπάριος ὁ πρεσβύτερος, οὗ τινος καὶ περὶ ῥ χειροτονίας καὶ ῥ ἀκοινωνησίας καὶ περικλήσεως ἀνεφύη, ὁ μόνον τῇ ῥ σίκη, ἀλλὰ καὶ τῇ ὑ πάσῃ τῇ ἀφρικῇ ἐκκλησίᾳ, ὁ μικροῦ σκάνδαλον περὶ πάντων, ὧν ἐπλανήθη, συγγνώμην αἰτήσας, τῇ κοινωνίᾳ ἀποκατέστη. πρῶτος γὰρ ὁ σωτὴρ ὁ ἡμῶν Οὐρβανὸς ὁ ῥ σίκης, ὅσον ἐν αὐτῷ διορθωτέον, ἀναμφιβόλως διορθώσατο. ἐπειδὴ ἡ ῥ ἐκκλησιαστικὴ ἁρμονία ἡ ἡσυχίας ὁ μόνον πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ

Quoniam Domino placuit, ut de his quæ nobiscum egerunt sanctissimi fratres nostri, coepiscopꝰ Faustinus, & cõpresbyteri Philippus & Asellus non beatæ memoriæ episcopo Zozimo (à quo ad nos mandata & literas attulerunt) sed tuæ uenerationi (qui in eius locum es diuinitus constitutus) humilitas nostra subscriberet, ea breuiter insinuare debemus quæ utrorumque concordia terminata sunt, nõ ea quæ prolixis gestorum uoluminibus continentur, in quibus (salua quidẽ charitate, non tamen sine paruo altercationis labore) demorati sumus, ea gestis delibantes, quæ nunc ad causam pertinẽt, quanquam & ille (si adhuc esset in corpore) hoc acciperet gratius, quod uideret paratius terminatum, Domine frater. Apiarius presbyter (de cuius & ordinatione & excommunicatione fuerat exortum, non solum Sinensi, uerum etiam toti Africanæ ecclesię non leue scandalum) de omnibus erratis suis ueniam petens, communioni est restitutus. Prior autem coẽpiscopus noster Sicensis Vrbanus, quod in eo corrigendũ uisum est, sine ulla dubitatione correxit. Quia uerò paci & quieti ecclesiæ non tantum ad præsens, sed etiam

n posterum prospiciendum fuit (quoniam talia multa præcesserãt, ut uel similia, uel etiã grauiora deinceps præcaueri oporteret) placuit nobis, ut de Sicensi ecclesia, retento scilicet honore gradus suis presbyter remoueretur Apiarius, & accepto epistolio ubicunque alibi uellet & posset presbyterij munere fungeretur, quod eidem Apiario per literas proprias postulanti, sine difficultate concessimus. Sanè priusquam hæc causa isto termino clauderetur, inter alia quæ diuturnis disceptationibus uersabamus, quia rogatio ipsa poscebat, ut apud acta ecclesiastica à fratribus nostris Faustino coëpiscopo, & Philippo, atque Asello compresbyteris quæreremus, ut promerent quicquid eis nobiscum fuisset iniunctum agẽdum, nonnulla quidem sine ullo scripto prosequuti sunt uerbis: sed cum id potius flagitaremus quod in literis ferrent, commonitorium protulerũt. Quod recitatum nobis etiam gestis, quæ secum ad nos deferunt, est alligatum. In eis quatuor quidem nobiscum agenda mandata sunt: unum, de appellationib⁹ episcoporum ad Romanæ ecclesiæ sacerdotem. Alterum, ne ad comitatum episcopi importunè nauigent. Tertium, de tractãdis presbyterorum, & diaconorum causis apud finitimos episcopos, si à suis excommunicati perperã fuerint. Quartum, de Vrbano episcopo excommunicando uel etiam Romam euocando, nisi ea quæ uidebantur corrigenda, corrigeret. Quorum omnium de primo, & tertio, id est, ut Romam liceat episcopis prouocare, & ut clericorum causę apud suarum prouinciarum episcopos finiantur. Iam priore anno, etiam literis nostris ad eundem uenerabilis memoriæ Zozimum episcopum datis, insinuari curauimus, ut ea seruare sine ulla eius iniuria paulisper fineremus, usque ad inquisitionem statutorum concilij Nicẽni. Et nunc de tua poscimus sanctitate, ut quemadmodum ea apud Niceam à patribus acta, uel constituta sunt, si: ea à nobis facias custodiri, & ibi apud uos ita, quæ in commonitorio attulerunt, facias exerceri, id est: Si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eiecerint eum, & appellasse uideatur, & confugerit ad beatissimum ecclesiæ Romanæ episcopum, & uoluerit audiri, & iustum putauerit, ut

renouetur

εἰς τὸ μέλλει προνοιαν ποιήσασθαι, ὅπ πολλὰ τοιαῦτα προκεχώρηκεν, ὅπως ἀκόλουθα τοῖς ὁμοίοις ἢ καὶ βαρυτέροις τῶν μετὰ ταῦτα προπαραφυλαξώμεθα· ἤρεσεν ἡμῖν ἵνα ἐκ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας ἀκινδύνως ὁ πρεσβύτερος Ἀπιάριος, φυλαττομένης αὐτῷ ἀληλονότι τῆς τιμῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ. καὶ λαμβάνων ὡσοῦν ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ βουληθείη καὶ δυνηθείη ἐν καθήκοντι τοῦ πρεσβυτερίου λειτουργήσει, ὅπερ τῷ αὐτῷ Ἀπιαρίῳ δι' οἰκείων γραμμάτων αἰτήσαντι χωρὶς τινος ἀνυχερείας συνεχωρήθη. περὶ τοῦ δὲ αἰτίαν αὐτὴν ἐν τοιούτῳ πράγματι μεταξὺ τ ἄλλων, ἃ τινα διευκρίσιν ἐγνώσεσιν ἀναφερόμενα αὐτοῦ τ λόγου ἀπαιτήσαντος, ὥστε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς περιεργωτέροις ζητῆσαι ἡμᾶς πρὸ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ συνεπισκόπου, καὶ Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν συμπρεσβυτέρων, ἵνα προσενέγκωσιν ἐπιπλέον τῶν αὐτοῖς ἅμα ἡμῖν πρακτέον ὦν τραπῶ, τινὰ μὲν ἀγράφως εἰπόντες λόγῳ ἐπεξεργάσασθαι· ἡμῶν δὲ ἀπαιτησάντων ὅπερ ἐπεφέροντο ἐγγράφῳ κομονιτορίου, ἦν προύγαγον· ὃ δὴ ἀναγνωσθὲν πρὸ ἡμῶν, τοῖς περιεργωτέροις ἐπὶ μέν τῶν ἐτάξαμεν τοῖς καὶ πρὸς ἡμᾶς δι' αὐτῶν ὧν τοῦ πρόντος φερομένους. ἐν ᾧ τέσσαρα αὐτοῖς τινα ἅμα ἡμῖν πρακτέα ἐτάλαβεν· ἓν, περὶ ἐγκλήτων ὡσκόπων πρὸς τὴν ῥωμαίων ἐκκλησίας ἱερέα· δ' εὐτρόπιον, ἵνα ὡς τὸ κομιτᾶτον ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχεν μὴ πλύσωσιν· τρίτον, περὶ τ, τὰς αἰτίας τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ζητεῖσθαι πρὸ τοῖς ὁμόροις ὡσκόποις, ἐὰν ἐκ τῶν ἰδίων ἀκοινωνήτως προσετῶς χθόνιοι· τέταρτον, περὶ ουρβανοῦ τ ὡσκόπου ἀποκοινωνητέου, εἰ μὴ ἐπὶ μεῖζον ἐν ῥωμῇ ἐλεητέου, εἰ μὴ τὰ ὀφείλοντα διορθωθῶσι διορθώσητε· ἐξῶν πάντων περὶ τ πρώτου καὶ τρίτου, τοῦτ' ἐστιν, ἵνα ἐξεστιν εἰς ῥώμην τοῖς ὡσκόποις ἐκκαλεῖσθαι, καὶ ὅτι τῶν ὑπὸ ἐκκλησιῶν αἱ αἰτίαι πρὸς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ὡσκόποις πρατῶνται· ἤδη γὰρ δεῖ προλαβόντι φιλανθρωπίᾳ γράμμασιν ἐπὶ μεῖζον ἡμετέροις πεμφθεῖσιν δεῖ αὐτῷ ἐν προσκυνητῇ μνήμῃς Ζωσίμῳ δεῖ ὡσκόπῳ ἐπιτουλάζαμεν ἐμφανῆσαι, ἵνα τοῦτο χωρὶς ἐνὸς ὑβρεως αὐτοῦ πρὸς ὀλίγον φυλαξώμεν, ἕως ὁ ζήτησις γράψηται τῶν ὅρων ἐν Νικαίᾳ συνόδου· καὶ νῦν δὲ ἀπὸ ἐν σῆς αὐτομεθα ἁγιοσύνης, ἵνα ὃν τρόπον ταῦτα τὰ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ἐπράχθησαν καὶ ὡρίσθησαν, ὅπως αὐτὰ παρ' ἡμῶν φυλαχθῶσι ποιήσῃς· καὶ αὐτόθι πρὸ ὑμῶν τὰ ἐν δεῖ αὐτῷ κείμενα κομμονιτορίῳ γυμνασθῶσι ποιήσῃς. τοῦτ' ἐστιν, ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ οἱ συνελθόντες ὡσκόπων ἐν αὐτοῦ ἐπαρχίας κρίνωσιν, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτὸν, ὅταν δόξῃ ἐκκλῆσθαι καὶ πρὸς τὸν μακαριώτατον ἐν ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον καταφύγῃ· ἐὰν συμβῇ αὐτὸν ἀκουσθῆναι, καὶ δίκαιον λογίσηται, ὡς τὸ ἀνεγχθῆναι

ἀνεγχθῆναι τῷ κρίσιν, χράψαι κατάξιώσιν ὑῖς γὼ τῇ ὁμόρῳ καὶ ἐγγίζουσιν ἐπαρχίαις καθεσῶσιν πρόσωπος, ἵνα αὐτοὶ πάντα ὧν μελῶς ἀνάζητήσωσιν, καὶ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας πράτωσιν. ἐὰν δὲ καὶ ὁ παρακαλῶν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἀνωθεν ἀκαθάρτως ἰδίᾳ ἱκεσίας κινήσῃ πρὸς ῥωμαϊκὸν ἐπίσκοπον, ἵνα ἐκ τοῦ ἰδικοῦ αὐτοῦ πλούτου πρέσβυτέρους ἀπελθὼν ἐν τῇ ἰδίᾳ οὐσίᾳ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, πέμψῃ καὶ κρίνῃ. καὶ ἐὰν ψηφίσηται οὗς ὀφείλοντας μετὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων παρόντας κρῖναι, ἔχοντας τὴν αὐθεντείαν αὐτοῦ ἰδίου ἀπελθεῖν, ἔσται ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ· ἐὰν δὲ καὶ πεισθῇ ἀρκεῖν οὓς ἰδίους ἐπισκόπους πρὸς τὸ πρᾶξαι τὰ τοῦ πράγματος, ποιήσῃ ὅπερ ἐν σοφωτάτῳ αὐτοῦ συνεδρίῳ βουλεύσηται. ὁμοίως περὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐὰν τις ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ εἶναι οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ τραχέως κινηθῇ κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, καὶ θελῆσαι ἔξω ἐκ τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐκκλησίας. πρόνοητέον δέ, ἵνα μὴ ἀδίκως καταδικασθῇ ἢ ἀκοινώνητος τῆς κοινωνίας. ἐχέτω ὁ ἐκβληθεὶς διοίκησιν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς ὁμόρους, καὶ ἂν αἰτίαν αὐτοῦ ἀκατάκριτον, καὶ ὧν μελέσθω κριθῆναι. ὅπου παρακαλοῦντι αὐτῷ ἢ ἀκροάσασθαι ἀρνεῖσθαι λαικὸν δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὃν δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν, ἀναξιοπρεπῶς κατασχεθῆναι τὰ τοῦ πράγματος διοικεῖσθαι, ἵνα ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ ἡ γνώμη αὐτοῦ τοῦ τε συλλόγου, ἕως τῆς πρώτης τῶν ἀληθεστάτων διοικήσεως τῆς Νικαίας συνόδου, ὑῖς τε πραγμόνοις ἐνεβλήθησαν· ἅ ἵνα, ἐὰν ἐκεῖ ᾖ πρόπον ἐν αὐτῷ τῷ κομμονιτορίῳ πεδιέχοντα ὑφ' ἡμῖν διὰ τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἀποστολικῶν καθεδρῶν ἐμφανισθῶσι, καὶ πρὸ ὑμῶν τῇ αὐτῇ τάξει ἐν Ἰταλίᾳ φυλάττονται, οὐδαμῶς καὶ ἡμεῖς τῶν τοιούτων μεμνῆσθαι, βουλόμεθα· οὐχ ὑποφέρειν ἐπαγόμεθα, ἀλλὰ πεποίθαμεν, ὅτι βουθοῦντος ἡμῖν ἐλέους κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐν τῆς ἁγιωτάτης πίστεως ἐν ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐκεῖ πλοῦν ὑποστέλλομεν ἐν τύπῳ ὄντων. φυλάττεσθαι ὑπὲρ ἡμᾶς ἅπαντα καὶ μὴ λαλοῦντων ἡμῶν ἀφάλεσιν φυλαχθῆναι ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, ἅπερ ἐν τῷ σοφίαν καὶ δικαιοσύνῃ, ᾧ σοι ὁ υἱὸς ἐδωρήσατο, καὶ αὐτὸς ἐπιμελῶς σωσοῦσι ὀφείλειν φυλαχθῆναι, ἐὰν τυχὸν ἀλλοίως ἔχωσιν οἱ κανόνες τῆς Νικαίας σωόδου· ἡμεῖς γὰρ πλείοσιν ἐν τυγχανόντων βιβλίοις, οὐδαμοῦ αὐτὰ ἐγνωμεν ἐν τῇ Νικαίᾳ σωόδῳ ἐν ῥωμαϊκοῖς βιβλίοις, ὃν πρότερον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν· ὅμως, ἐπειδὴ ἐν τούτοις ἐς οὐδὲν βιβλίοις γραικὸν τοῦτο εὑρεῖν ἠδυνήθημεν ἐκ τῶν αὐτολικῶν ἐκκλησιῶν, ἐν ἁλεγονται τὰ αὐτὰ ψηφίσματα, οὐ ναὶ τὰ αὐθεντικὰ ἐπιμελῶς εὑρεθῆναι, ἡμῖν προσενεχθῆναι μᾶλλον ποθοῦμεν· διὸ καὶ τὴν σὴν σεβασμιότητα δεόμεθα, ἵνα γράψαι καὶ αὐτὸς ἔτι μὲν καταξιώσῃς πρὸς τοὺς

renouetur examen scribere his, episcopis dignetur qui in finitima & propinqua prouincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem ueritatis definiant. Quòd si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua mouerit episcopum Romanum, ut è latere suo presbyterum mittat, erit in potestate episcopi quid uelit, & quid æstimet. Et si decreuerit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis iudicent, habétes authoritatem eius à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si uerò crediderit episcopos sufficere, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo suo consilio iudicauerit. Item de presbyteris & diaconis. Si episcopus quis iracundus (quod esse non debet) citò, aut asperè commoueatur aduersus presbyterum, siue diaconum suum, & exterminare eum de ecclesia uoluerit, prouidendum est ne innocès damnetur, aut perdat communionem: habeat potestatem eiectus, ut finitimos interpellat episcopos, & causa eius audiatur, & diligentius tractetur, quia non oportet ei negari audientiam rogãti, & ille episcopus qui aut iustè aut iniustè eum reiecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur, ut aut probetur eius, aut emendetur sententia. Hæc utiq; usque ad aduentum uerissimorum exemplariorum Niceni concilij inserta gestis sint; quę si ibi (quemadmodum ipsa, quod apud nos fratres ex apostolica sede directi commonitorio allegauerunt) continerentur, eoq; ordine uel apud uos in Italia custodirentur, nullo modo nos talia (qualia commemorare iam uolumus) uel tolerare cogeremur, uel intolerabilia pateremur. Sed credimus, adiuuante misericordia Domini dei nostri, quòd tua sanctitate Romanæ ecclesiæ præsidente, non sumus iam istum typum passuri, & seruabuntur erga nos ea, quæ nobis etiam non differentibus, custodiri debeant, cum fraterna charitate, quæ secũdum sapientiã atq; iustitiã quam tibi donauit altissimus, etiam ipse prospicis esse seruanda, si fortè aliter se habent canones concilij Niceni. Quanuis enim plurimos codices legeremus, sed nusquam in concilio Niceno in latinis codicibus legimus, quemadmodũ in supradicto cómonitorio inde directa sunt: tamen quia hìc in nullo codice Græco ea potuimus inuenire, ex Orientalibus ecclesijs, ubi perhibẽtur eadẽ decreta posse etiá authentica reperiri, magis nobis desideram⁹ afferri. Pro quare tuam quoque uenerationẽ obsecram⁹, ut scribere etiam ipse digneris ad

illarum partium sacerdotes, hoc est, ecclesiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & Constantinopolitanæ, & alijs, si etiam tuæ placuerit sanctitati, ut inde ad nos ijdem canones apud Niceam ciuitatem à patribus constituti ueniãt, te potissimum hoc beneficium cunctis occidentalibus ecclesijs in Domini adiutorio cõferente. Quis enim dubitet, exemplaria esse uerissima concilij in Græcia Nicenæ synodi congregatæ, quæ de tam diuersis locis, & de nobilibus Græcis ecclesijs adlata, & comparata concordant? Quod donec fiat, hæc quæ in commonitorio supradicto nobis allegata sunt, de appellationibus episcoporum ad Romanæ ecclesiæ sacerdotem, & de clericorum causis apud suarum prouinciarum episcopos terminandis, nos usque ad probationem seruaturos esse profitemur, & beatitudinem tuã ad hoc nos adiuturam in Dei uoluntate confidimus. Cætera uerò quæ in nostra synodo gesta, uel firmata sunt, quoniã supradicti fratres nostri Faustinus coëpiscopus, Philippus & Asellus presbyteri secum ferunt, si dignat⁹ fueris, tuæ nota facient sanctitati. Et subscripserunt Dominus noster te nobis annis pluri mis custodiat, beatissime frater. Subscripserunt quoque Alypius, Augustinus, Posidius, Marinus, & cæteri episcopi.

EPISTOLA Cyrilli Alexandrini episcopi ad Concilium Africanæ prouinciæ: in quibus authentica, concilij Niceni è Græco translata per Innocentium presbyterum, misit. Quæ literæ cum Concilio Niceno per commemoratum Innocentiũ presbyterum, & Marcellum subdiaconum Carthaginensis ecclesiæ, sanctissimo Bonifatio episcopo Romanæ ecclesiæ, ante sextum Calẽdas Decembris, missæ sunt. 137

DOMINIS honorabilibus & sanctis fratribus, & coëpiscopis, Aurelio, Valentino, sed & omni sanctæ congregationi in Carthaginensi synodo congregatæ, Cyrillus salutãs in Domino charitatem uestram, scripta uenerationis uestræ multam habentia quærimoniã cum omni lætitia per filium nostrum Innocentium presbyterum suscepi, quibus à nobis speratis, ut de scrinio nostræ ecclesiæ uerissima exemplaria, ex authentica synodo apud Niceam ciuitatem Metropolim Bythiniæ à sanctis patribus constituta, atque firmata, sub nostræ fidei professione uestræ dilectioni porrigamus: unde Dñi uenerabiles fratres (salute pẽsute) necesse habui

ἐκεινῶν τῶν μερῶν ἱερεῖς, τοῦτ' ἔστιν τῆς τῶν ἀντιοχέων ἐκκλησίας, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ τῆς τῶν Κωνσταντινοπόλεως, καὶ ἄλλοις δέ, ἐὰν πᾶσιν τῇ σῇ ἁγιοσύνῃ, ὅπως ἐκεῖθεν ἡμᾶς οἱ τῶν Νικαίων πρὸς τὸν ἅγιον πατέρων ὁρισθέντες ἐλθωσιν κανόνες, σὺν παραιρεῖσθαι τὴν δυναστείαν ταύτην πάσας τὰς δυτικὰς ἐκκλησίας τῆς τοῦ κυρίου βοηθείας σωσάσης. τίς γὰρ ἀμφιβάλλει τὰ ἴσα ἀληθέσατα εἶναι τῶν γραικῶν τῆς τῶν Νικαίων συναθροισθείσης συνόδου, ἄλλως δὲ πῶς διαφόρως τόποις ἐν ὑδίσημων γραικῶν ἐκκλησιῶν πεσενεχθέντα ἢ συγκεχυμένα ὁμονοεῖσθαι· ὅπερ ἕως ὁ χρόνος τὰ τῷ πολεχθέντι κομμονιτορίῳ ἡμῖν πεσενεχθέντα περὶ τοῦ τῆς τῆς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἔρεια ἐκκλήτων τῶν ὑδισκότων, καὶ περὶ τῶν αἰτιῶν τῶν κλεικῶν τῶν ὀφειλόντων πραγμάτων πρὸς τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων ὑμᾶς ὁμολογεῖσθαι καὶ φυλάξοντας ἕως τῆς ὑδικυρώσεως, ἐν τῷ ὑμετέραν μακαριότητα, θέλοντος τοῦ θεοῦ πεσπερ ἡμῖν βοηθήσασθαι πεπόμεθα· τὰ δὲ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνόδῳ πραχθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ἐπειδὴ οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ ἡμῶν Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος, Φίλιππος καὶ Ἀσέλλος οἱ πρεσβύτεροι, μεθ' ἑαυτῶν ἀπενέγκωσιν, ἐὰν καταξιώσητε, γνωσὰ ποιήσουσιν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιοσύνῃ. Καὶ ὑπέγραψαν· Ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει σε ἡμῖν ἐπὶ πλείστους χρόνους μακαριώτατε ἀδελφε. Ὑπέγραψαν ὁμοίως, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, Ποσείδιος, Μαρῖνος, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι.

Ἀρχεται τὰ πρὸς τὸν τῶν Ἀφρικῆς συνόδου αὐτὶ γραφα Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου. τῶν οἷς τὰ ὠθέντικὰ τῆς τῶν Νικαίων συνόδου ἐκ γραικῶν μεταβληθέντα ὑπὸ Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου ἀπέσταλεν· αἵπνες ὑδίσολαι μετὰ τῆς τῶν Νικαίων συνόδου ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου καὶ Μαρκέλλου ὑποδιακόνου τῆς τῶν χαρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ ἁγιοτάτῳ Βονιφατίῳ ὑδισκόπῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τῇ πρὸ ἑξκαλανδῶν δεκεμβρίων ἀπεσάλησαν.

Κυρίοις ἁμιωλάβοις καὶ ἁγιωλάβοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ, καὶ πάσῃ τῇ τῶν χαρχηδόνι συναθροισθείσῃ ἁγιωλάτῃ συνόδῳ, Κύριλλος ἀσπαζόμενος τῶν κυρίων τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. τὰ γραφέντα πρὸς τῆς ὑμετέρας πιότητος πολλὴν ἔχοντα θρησκείαν, μετὰ πάσης χαρᾶς δεξάμενος τέκνα ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐδεξάμην. τοσοῦτον ὧν πρὸς ὑμῶν ἐλπισθέντων, ὡς τε ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐκκλησίας κεινίσθαι τὰ ἀληθέσατα ἴσα τῆς τῶν Νικαίων μητροπόλεως τῆς βιθυνίας αὐθεντικῆς συνόδου, τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντα καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ κάτω τῆς ὁμολογίας τῆς ὑμετέρας πίστεως, τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἡμᾶς ἀναγκαῖον ἡγησάμην, κύριοι τιμιώτατοι ἀδελφοὶ, ἀσπασμοῦ προκειμένου, δεῖ τοῦ αὐτ

αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Ιννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, τὰ πιστότατα ἴσα τὰ τοῦ αὐθεντικῆς συνόδου τοῦ ἐν τῇ Νικαέων πόλει τοῦ βιθυνίας ἐχόμενα, τῇ ὑμετέρᾳ ἀκρεῖλαι ἀγάπῃ· ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ζητοῦντες εὑρήσετε· περὶ δὲ τοῦ πάσχα, ὡς ἐγράψατε, ἀγγέλλομεν ὑμῖν, τῇ πρὸ δεκαεπτὰ καλανδῶν μαΐων ἡμῶν ὑπερτελέσοντας τῇ ὑπεισερχομένῃ ἰνδικτιόνι. Η ὑπογραφή. ὁ θεὸς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν, τὴν ἁγίαν ὑμῶν σύνοδον φυλάξει, ὅπερ εὐχόμεθα τιμιώτατοι ἀδελφοί.

Αρχεται ἡ ὑπιστολὴ Αττικοῦ τοῦ ὑπισκόπου κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τοὺς αὐτοῦ.

Τοῖς κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ μακαριωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αυρηλίῳ, Βαλεντίνῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν τῇ ἀφρικῇ συνελθοῦσιν συνόδῳ, Αττικὸς ἐπίσκοπος. Διὰ τοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ἡμῶν, γράμματα τοῦ ὑμετέρας ἀγάπης μετὰ πάσης εὐχαριστίας ἐδεξάμην, τῷ κυρίῳ εὐχαριστῶν, ὅτι ἠξιώθην τοσούτων ἀδελφῶν εὐλογίας ἀπολαῦσαι· Κύριοι μακαριώτατοι ἀδελφοὶ ἐγράψατε, δηλαδὴ ἵνα τοὺς ἀληθεστάτους κανόνας τοὺς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τοῦ βιθυνίας πρὸς τῶν πατέρων ὁρισθέντας μετὰ τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν ἀποστείλω, καὶ τίς ἐστιν ὁ τὴν κοινὴν πίστιν καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἀπὸ τῶν πατέρων βεβαιωθέντας τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς ἀρνούμενος. ὅθεν διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ὑμῶν πάνυ σπεύδοντος, καθὼς οἱ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ὁρίσθησαν κανόνες, ἐν ὁλοκλήρῳ, ὡς ἐκελεύσατε, ἀπέστειλα, αὐτῶν τῆς ὑμετέραν ἁγίαν σύνοδον ὑπὲρ ἐμοῦ πλείστας εὐξάσθαι καταξιῶσαι. Η ὑπογραφή· Ο κύριος ἡμῶν φυλάξει τὴν ὑμετέραν ἁγιοσύνην ὅπερ εὐχόμεθα ἁγιώτατοι ἀδελφοί.

Αρχεται τὰ ἴσα τοῦ ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὰ ἀποσταλέντα τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν δεκεμβρίων, μετὰ τῆς ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ἔννατον, τῶν αὐγούστων, Βονιφατίῳ τῷ ὑπισκόπῳ ῥώμης.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν· καὶ εἰς ἕνα κύριον ἡμῶν Ιησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατέρος μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατέρος· θεὸν, ἐκ θεοῦ· φῶς ἐκ φωτός. θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ πατέρι· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθόντα καὶ ἐν ἀνθρωπήσαντα· παθόντα, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν καιρὸς ὅτε οὐκ ἦν· καὶ ὅτι δὲ οὐκ ὄντων

per harum latorem filium nostrum Innocentium presbyterum, fidelissima exemplaria ex authentica synodo in Nicæa ciuitate Bythiniæ habita, uestræ charitati dirigere, quæ & in ecclesiastica historia requirentes, inuenietis. De pascha uerò (ut scripsistis) nunciamus uobis decimo septimo Calendas Maias, nos futura indictione celebrare. Subscriptio. Deus, & Dominus noster sanctam uestram congregationem custodiat, quod optamus charissimi fratres.

138 Epistola Attici episcopi Constantinopolitani ad memoratum concilium.

Dominis sanctis meritò beatissimis fratribus & coëpiscopis Aurelio, Valētino, uel cæteris clarissimis in synodo Africæ habita constitutis. Atticus episcopus, Per filium nostrū Marcellum subdiaconum nostrum scripta uestræ dilectionis cum omni gratiarum actione suscepi, Domino gratias agens, quòd merui tantorum fratrum benedictione perfrui, Domini beatissimi fratres. Scribitis sanè ut uerissimos canones apud Niceam ciuitatem metropolim Bithyniæ à Patribus cōstitutos, sub fidei astipulatione dirigam. Et quis est qui communem fidem, uel statuta à Patribus firmata suis fratribus deneget? Qua de re per eundnm filium meum Marcellum subdiaconum uestrum nimium festinantem, sicut statuti sunt in Nicea ciuitate à Patribus canones integros (ut iussistis) direxi, petens ut pro me plurimum uestra sancta congregatio orare iubeat. Subscriptio. Deus noster sanctitatem uestrā custodiat, quod optamus sanctissimi fratres.

Exemplaria synodi Nicænæ missa ante sextū Calend. decembris, post consulatum, gloriosissimorum Imperatorum Onorij, duodecimi, & Theodosij noni, augustorū, Bonifatio episcopo Romæ.

Credimus in unum Deum patrē omnipotentem, uisibilium nec non & inuisibiliū creatorem. Et in unum Dominū nostrum Iesum Christum filium Dei, natum ex patre, unigenitum, hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum uerum ex Deo uero, natum non creatum, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt cœlestia & terrestria. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus passus est. Et resurrexit tertia die. Ascendit in cœlum, uenturus inde iudicare uiuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos uerò qui dicūt erat tempus quādo non erat, & quia ex nihilo

factum, uel ex alia substantia, uel essentia esse, aut mutabilem, aut conuertibilem filium Dei dicunt, anathematisat catholica & apostolica ecclesia. Huic symbolo fidei, etiam exẽplaria definitionum Nicæni concilij ex memoratis sacerdotibus adiuncta sunt, ut superius in omnibus continentur: quæ nos nunc rursum eadem scribenda esse necesse non putauimus.

ἐγήνετο, ἢ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ φάσκοντες ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Τῷ παρόντι συμβόλῳ τῆς πίστεως, καὶ τοῖς τῶν ὁρῶν τῶν ἁγίων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐκ τῶν μνημονευθέντων ἱερέων προσετέθη, ὡς ἀνῆκεν ἐν πᾶσιν πολλάκις ἔχοντα· ἅπερ ἡμεῖς γνόντες πάλιν τὰ αὐτὰ γράφειν ἀναγκαῖον οὐχ ὑπεστείλαμεθα.

Epistola concilij Africani ad Papam Celestinum urbis Romanæ episcopum.

139 Ἀρχετύπῳ ἐπιστολῆς τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τὸν πάπαν, τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐπίσκοπον.

Domino dilectissimo & honorabili fratri Cœlestino Aurelius, Palatinus, Antonius, Tutus, Seruus Dei, Terentius, Fortunatus, Martinus, Ianuarius, Optatus, Celticius, Donatꝰ, Theasius, Vincentius, Fortunatianus, & cæteri qui in uniuersali Africano concilio Carthaginis affuerunt. Optaremus si quemadmodũ sanctitas tua de aduentu Apiarij lætatos uos fuisse, missis per compresbyterum nostrum Leonem literis intimauit, ita nos quoque de eius purgatione hæc scripta cum lætitia mitteremus. Esset profectò & nostra & uestra modò alacritas certior, nec festinata, nec præpropera uideretur, quæ adhuc tam de audiendo, quàm de audito præcesserat. Aduenientes sanè ad nos sancto fratre & coëpiscopo nostro Faustino concilium congregauimus, & credimus ideo eum illò missum, quoniam sicut per eius operam presbyterio ante redditus fuerat, ita nunc posset de tantis criminibus à Tabracenis obiectis, eo laborãte purgari: cuius tanta ac tam immania flagitia decursus nostri concilij examen inuenit, ut & memorati patrocinium potius quàm iudicium, ac defensoris magis operam, quàm disceptatoris iustitiam superarent. Nam primùm quantum obstiterit omni congregationi diuersas iniurias ingerendo, quasi ecclesiæ Romanæ asserens priuilegia, & nolens eum à nobis in communionem suscipi, quem tua sanctitas (credens appellasse, quod probare non potuit) communioni reddiderat, quod minimè tamen licuit, quod etiam gestorum ex lectione melius cognosces. Triduano tamen laboriosissimo agitato iudicio, cum diuersa eidem obiecta afflictissimi quærerem⁹, uel moras coëpiscopi nostri Faustini, uel tergiuersationes ipsius Apiarij, quib⁹ nefandas turpitudines occulere

Δεσπότῃ ἀγαπητῷ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Κελεστίνῳ Αὐρήλιος, Παλατῖνος, Ἀντώνιος, Τοῦτος σέρβος θεοῦ, Τερέντιος, Φορτουνᾶτος, Μαρτῖνος, Ἰανουάριος, Ὀπτᾶτος, Κελτίκιος, Δονᾶτος, Θεάσιος, Βιγκέντιος, Φορτουνατιανός, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ τῇ καρχηδόνος εὑρεθέντες. Ηὐχόμεθα ὃν τρόπον ἦσθε ἀγιοσύνῃ σου τῆς οὐσίας τοῦ Ἀπιαρίου χαρέντας ὑμᾶς ἐν ἡλώσῃ γράμμασιν ἐμφανῆναι διὰ τοῦ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Λέοντος, οὕτως καὶ ἡμεῖς ὁμοίως περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ αὐτοῦ τὰ παρόντα γράμματα μετὰ χαρᾶς ἀπεστείλαμεν. Ἵν᾽ γὰρ σπουδαιότερα καὶ ὁ ἡμέτερα καὶ ὑμέτερα προθυμία ἀσφαλεστέρα, καὶ δοκεῖ ἀσφαλτικὴ εἶδέναι ἢ ἐπὶ τοῦ ἀκμὴν ἀκούσαι ἢ πρὸς πρὸς ἀκεδάφυτος προσυπαμένη. Παραγενομένου δὲ ἡμῖν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἁγιωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συμπισπόπου ἡμῶν Φαυστίνου, συνήξαμεν συνόδου, ἐν ᾗ συνεδρεύσαμεν διὰ τοῦτον αὐτὸν μετ᾽ ἐκείνου ἐμφανῆ, ἵνα ὡς πρὸ ὀλίγου τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ τῷ πρεσβυτέρῳ ἀπελύθη, οὕτως καὶ νῦν δικαιωθῇ τῷ αὐτοῦ συμπίπτῳ ἐκ τῶν ἐκ τῶν ἐν Θαβρακιανοῖς ἐπιβληθέντων τοσούτων ἐγκλημάτων καταρθιῶν· ὅτινος τὰ τοσαῦτα καὶ ὅτως παμμεγέθη ἀδικήματα, ἡ πλῆθος καταδραμεῖν τὴν ἡμετέρας συνόδου εὗρεν, ὥστε καὶ τοῦ μνημονευθέντος τὴν πατρωνίαν μᾶλλον ἢ πρὸς κρίσιν, καὶ τῶν ὡς ἐκλίκα ἀπολογίαν μᾶλλον ἢ πρὸς διαγνῶσιν δικαιοσύνῃ ὑπερνίκησεν· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸς μεγάλας ποιήσῃ τῇ συνόδῳ διαφόρους ὕβρεις ποιῶν, ὡσανεὶ τὰ προβιλέγια τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας διεκδικῶν. καὶ θέλων αὐτὸν παρ᾽ ἡμῶν εἰς κοινωνίαν δεχθῆναι, ὃν ἡ σὴ ἁγιοσύνη πεπαῦκε ἐκκλεῖσθαι, ὅπερ ἀποδεξάμενοι οὐκ ἠδυνήθη, τῇ κοινωνίᾳ ἀπεδώκεν. ὅμως ἦλθον αὐτῷ τῷ δεξαμένῳ, ὅπερ ἐπὶ μὲν τῇ ἀναγνώσει τῶν πραγμάτων κρείττονος γνώσις, τριημέρου μὲν τοι δίκης ὑπὸ μόχθου κινηθείσης. ἐν ὅσῳ τὰ διάφορα τῷ αὐτῷ ἐμβληθέντα σωτηριβόμενοι ἐζητοῦμεν, ὁ θεὸς δίκαιος κριτὴς, ὁ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, τὰς παρολκὰς τοῦ συμπισπόπου ἡμῶν Φαυστίνου, καὶ τὰς τριφυγίας τοῦ αὐτοῦ Ἀπιαρίου, δι᾽ ἃς τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ αἰσχρότητας συγκαλύψαι ἐπι-

ἐπρεσβ. μεγάλη σωτηρία ἐπεμψε τὸ σιχαντὸ
διαβολικὸ καὶ δυσωδες ἑρμα ὑβριστὴς καταργηθέ
ντος καὶ τὸ ἀναισχυντίας καὶ ἀρνήσεως, δι' ἧς τὸν θε
όστομον ἡδονὴν ὁ βόρβορον ἐβάλετο καταβυθί
σαι. τοῦ γὰρ θεοῦ ἡμῶν τὴν σωτήριον αὐτοῦ σχο-
χορήσαντος, καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτὰ ὡς ἐν φ
λοῖ τὸν ἐγκλημάτων ἡδονῇ καταβιβασμένα, πᾶ
σιν ἐπὶ μικρὸν ἀνθρώποις ὀμοσιδύξαντος, αὐτὸ
νοὶ εἰς ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν ὑποβληθέντων
αὐτῷ ἐγκλημάτων ὁ διάβολος ἀρνητὴς ἀξερύγξεν.
καὶ μόλις ποτὲ πρὸς αὐτῶν τῶν ἀπιθανότων ὀνει-
δῶν ἑαυτὸν ἤλεγξεν, καὶ αὐτὴν ὁμο-
ίως τὴν μετρίαν ἐλπίδα, ἣν ἔνιοι ἀδίκως ἐβλα
ψαν, καὶ ἡμεῖς ἐκ τῶν ὅτων ἐπαισχυνθῶν
αἵλων ἰδιάσθαι καθαρθῆναι, μετέτρεψεν εἰς σε-
ναγμὸς, εἰ μὴ ὅτι ταύτην ἡμῶν τὴν λύπην μιᾶς τῆ
μετὰ παραμυθίας κατεπράϋνεν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τὸ
ἀνιαρὸν τοῦ διαφωνεῖν καμάτου ἀπέλυτωσεν, ἐν τοῖς
ἰδίοις πρώτοις ὁδήποτε ἴασιν, εἰ καὶ ἀκουσίως
καὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας αὐτημαχομένης ὁμολο-
γήσας πεφυκέναι, κύριε ἀδελφέ. ἐν προφάτῳ
γνώμῃ τοῦ καθήκοντος τὸ ὀφειλόμενον προσκυνή
σεως ἐκπληρεμένου, ἱκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ
πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς, οὓς ἐντεῦθεν παραγι-
νομένους, δυσχερῶς μὴ προσδέχησθε· μὴ δὲ ὡς παρ'
ἡμῶν ἀποκοινωνήτους, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θε
λήσητε δέξασθαι· ἐπειδὴ πρῶτον καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ συ
νόδῳ ὁρισθὲν ἐν δυσχερὲς εὑρεῖν ἢ σὴν σεβασμιότητα· εἰ
γὰρ τοῖς κατωτέρων κληρικῶν περὶ λαϊκῶν φαί
νεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ
τῶν ἱερέων βέλτιστα παραφυλαχθῆναι; μὴ
ἐν ἑαυτῇ τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναστα
θέντες παρὰ τῆς ἁγιοσύνης, ἀποδιάλυτοι καὶ
κοινοὶ μὴ χρὴ φανῆναι ἀποκαθισάμενοι τῇ κοινω
νίᾳ καὶ τῷ πρεσβυτέρων δὲ ὁμοίως καὶ τῶν ἐπομέ
νων κληρικῶν, ἵνας αἱρεσεῖς ἀποφυγὰς, ὡς ἔσῃ σε
βάσιον, ἀποδιώξει ἡ ἁγιοσύνη σου. ἐπειδὴ καὶ οὐ
διάφορον τῶν πατέρων τὸν ἀπηγορευμένα τῇ
ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς νι
καίας συνόδου, εἴτε κληρικὸν τὸν κατωτέρω βαθμὸν,
εἴτε καὶ λαϊκὸν ὧν ἀδικοῦντες τοῖς ἰδίοις μητροπολί-
ταις σφαιρωτάτοις κατεπέμψαν. σωστὸς γὰρ καὶ
δικαίως σωθήσῃ, ἂν ἀναδήποτε πράγματα ἀνα
δῶσιν, ταῦτα γὰρ τοῖς ἰδίοις ὀφείλειν πρατόδοξ
πᾶσιν, ὅτε γὰρ μιᾶς καὶ ἑνὸς προνοίας ἐλογήσαντο
ἐλλείψειν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, δι' ἧς ἡ
δικαιοσύνη ἐκ τῶν τοῦ χριστοῦ ἱερέων καὶ ὁρᾶται
φρονίμως καὶ κατέχεται σαθερῶς. μάλιστα, ὅταν γνώ
καὶ ἑνὸς συγχωρήσωσι, ἐὰν ποθὲν ἡ δίκης τῶν
ἀγνοούντων προῖσαται αὖθις πρὸς τὰς σωθόδους
καὶ ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μᾶλλον εἰς οἰκουμενικὴν
σύνοδον ἐκκαλέσασθαι εἰ μή ἄρα τίς ἐστιν, ὅσις πε
πίσθησε, γνώ ὡτινι δήποτε δυνάσθαι τὸν θεὸν ἡμῶν
ἐμπρῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμή-

conabatur, Deus iudex iustus, fortis & longanimis magno impedio resecauit. Tetriore quippe ac putidiore obstinatione compressa, qua tantum liuidum cœnum impudentia negationis uolebat obruere, Deo nostro eius conscientiam coartante, & occulta quæ in illius corde tanquam inuoluta criminum iam damnabat, etiam hominibus publicante, repentè in cõfessionem cunctorũ obiectorũ flagitiorum dolosus negator erupit. Et tandem de omnibus incredibilibus opprobrijs ultronius se ipse conuicit, atque ipsam quoque nostram spem, qua eum & credebamus, & optabamus de tam pudendis maculis posse purgari, cõuertit in gemitus, nisi quoniam, istam nostram mœstitiam uno tantum solatio mitigauit, quod & nos labore diuturnioris quęstionis absoluit, & suis uulneribus qualemcunque medelam, etsi inuita (ac sua conscientia reluctante) confessione prouidit, Domine frater. Præfato itaque debitæ salutationis officio impendio deprecamur, ut deinceps ad uestras aures hinc uenientes, non facilius admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem ultrà uelitis excipere, quia hoc etiam Niceno concilio definitum facile aduertet uenerabilitas tua. Nam etsi de inferioribus clericis, uel laicis uidetur ibi præcaueri, quantò magis hoc de episcopis uoluit obseruari? ne in sua prouincia communione suspensi, à tua sanctitate uel festinanter & præpropere, uel indebitè uideantur cõmunioni restituti? Presbyterorum quoque, & sequentium clericorum improba refugia (sicuti te dignum est) repellat sanctitas tua, quia & nulla Patrum definitione hoc ecclesiæ derogatum est Africanæ, & decreta Nicena siue inferioris gradus clericos, siue ipsos episcopos suis metropolitanis apertissimè commiserunt. Prudentissimè enim iustissimeq; uiderant, quæcunque negotia in suis locis (ubi orta sunt) finienda, nec unicuique prouincię gratiam sancti spiritus defuturam, qua æquitas à Christi sacerdotibus & prudẽter uideat, & cõstantissimè teneatur, maximè quia unicuiq; cõcessum est, si iudicio offẽsus fuerit cognitorũ ad cõcilia suæ prouinciæ, uel etiã uniuersale cõciliũ prouocare. Nisi fortè quisquã est q credat, unicuilibet posse Deũ nostrũ ex animis inspirare iustitiã, & innumerabilibus

congre-

congregatis in consilium sacerdotibus denegare, aut quomodo ipsum transmarinum iudicium ratum erit, ad quod testium necessariæ personæ uel propter sexus, uel propter senectutis infirmitatem, uel multis alijs intercurrentibus impedimentis adduci non potuerunt. Nam ut aliqui tanquam â tuæ sanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus Patrum synodo constitutum. Quia illud quod pridé per eundem coëpiscopum nostrum Faustinũ, tanquâ ex parte Niceni concilij exinde transmisistis, in concilijs uerioribus (quæ accipiũtur Niceni) à sancto Cyrillo coëpiscopo nostro Alexandrinæ ecclesię, & à uenerabili Attico Constantinopolitano antistite, ex authẽtico missis, quæ etiam ante hoc per Innocentium presbyterum, & Marcellum subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa sunt, uenerabilis memoriæ Bonifacio episcopo prædecessori uestro, à nobis transmissa sunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire. Executores etiam clericos uestros quibusque potentibus nolite mittere, nolite concedere, ne fumosum fastum sæculi in ecclesiam Christi (quæ lucem simplicitatis, & humilitatis diem, Deum uidere cupientibus præfert) uideamur inducere. Nam de fratre nostro Faustino (amoto iam pro suis nefandis nequitijs de Christi ecclesia Clausimo Apiario) securi sum⁹ quòd eum (probitate ac moderatione tuæ sanctitatis salua) fraterna charitas ulterius in Africa minimè sustinere patiatur. Subscriptio. Deus noster sanctitatem uestram æuo longiore optantem pro nobis custodiat, Domine frater.

τοῖς εἰς συνόδου συγκροτισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι, πῶς δὲ αὕτη ἡ πρὸς ἀμφοτέρους βεβαία ἔσται, πῶς διὰ τῶν μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα, ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρους ἀδυνασίαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐγκαθιστάμενοις ἀδύνατα. πόθεν γὰρ τὸ, τινὰς ὠφελεῖ ἐκ τοῦ πλάγιον τῆς ἁγιωσύνης τὰ πρόσωπα, ἀδεμιᾶς τῶν πατέρων συνόδου ὁρισθείσης εὑρίσκομεν. ἐπεὶ δὲ ἡ ὁσία πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου. ὠφελεῖ ἐκ μέρους τῆς τῶν Νικαίων συνόδου αὐτόθεν ἀπεσταλτο γὰρ τοῖς ἀληθεστέραις ἀντιγραφαῖς τῆς τῶν Νικαίων, ἃς πρὸ ἐτῶν ἐδεξάμεθα ἀπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου, τοῦ τῆς ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ Ἀττικοῦ τοῦ τῶν κωνσταντινοπόλεως ἁγιωτάτου, πεμφθείσας ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων· ἃ τινὰ ἐπὶ μιᾶς πρὸ τούτου διὰ Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν, οὐ τῆς πρωτοκωνστ μνήμης Βονιφατίῳ τῷ αὐθεντοτάτῳ τῷ πρεσβυτεροπολίτῃ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν δεῖ ἐπέμφθησαν. οὐδὲν ὅπως ἐκ ἰδιωτικῆς θήκης εὑρεῖν. ἐκβιβασάς τινων κλησικὰς ἡμῶν τινῶν αὐτόνομον μὴ θέλετε ἀφεθέλειν μήτε πρασχωρεῖν, ἵνα μὴ καπνώδη τύφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ φῶς τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς πραεινοφροσύνης τῶν ἡμέραν τοῖς μὴ θεὸν ἰδεῖν ὠφελουμένοις προφέρει. τοῦ γὰρ Κλαυσίμου Ἀπαρίου ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Φαυστίνου τῆς ἰδίας ἀθεμίτους ἀρχιερωσύνας ἐκ τῆς χριστοῦ ἐκκλησίας ἀπεκινυδεύτου, οὗ ἔσται τῇ δοκιμῇ καὶ ῥυθμίσει τῆς ἁγιωσύνης σου τοῦ σώζεσθαι τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην πρὸς αὐτόν ἡ ἀφρικὴ ἐκλαμπρῶς ὑπομένει. Ἡ ὑπογραφή. ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἁγιωσύνην ὑμῶν ὧν μάκιστον χρόνον φυλάξει ὑπὲρ ἡμῶν ὁσιωτάτην κύριε ἀδελφέ.

Ex monumentis actorum Constantinopoli aut de Agapio, & Bagadio utroque usurpante episcopatum Bostræ. Consulatu clarissimorum & pientissimorum Imperatorum nostrorum Flauij Arcadij, Augusti tertiò & Onorij secundo ante 3. Cal. Octobr. in Photisterio sanctæ catholicæ ecclesiæ Constantinopoli, sedentibus sanctissimis episcopis Nectario Constantinopolitano, Theophilo Alexandrino, Flauiano Antiochæo, Helladio Cęsareæ Cappadociæ, Gelasio Cæsareæ Palestinæ, Gregorio Nyssenſi, Amphilochio Iconio, Paulo Heracleensi, Arabiano Angyrensi, Ammone Adrianopolẽsi, Phalerio Tarso, Lucio sacræ ciuitatis, Elpidio Laodicæo, Paulo Vxeo, Dioscoro Hermopolitano, Probatio Veronicẽsi, Theodoro Mompsoestiẽsi, Bizo

Ἐκ τῶν πραχθέντων ὑπομνημάτων τῆς κωνσταντινοπόλεως, ἢ περὶ ἀγαπίου καὶ βαγαδίου, ἑκατέρου αὐτεχομένου τῆς ὑπερορίου βόστρης. Ὑπατείας τῶν ὑπερβεβαστων καὶ θεοφιλεστάτων βασιλέων ἡμῶν, Φλαβίου Ἀρκαδίου αὐγούστου τὸ τέταρτον, καὶ Ὀνωρίου τὸ δεύτερον, τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ὀκτωβρίων, ἐν τῷ φωτιστηρίῳ τῆς τοῦ κωνσταντινουπόλιν ἁγιωτάτης καθολικῆς ἐκκλησίας καθεδρῶντων τῶν ἁγιωτάτων ὑπερόπων, Νεκταρίου τοῦ τῆς κωνσταντινου πόλεως, Θεοφίλου ἀλεξανδρέας, Φλαβιανοῦ ἀντιοχείας, Ἑλλαδίου καισαρείας καππαδοκείας, Γελασίου καισαρείας παλαιστίνης, Γρηγορίου νύσης, Ἀμφιλοχίου ἰκονίου, Παύλου ἡρακλείας, Ἀραβιανοῦ, ἀγκύρας, Ἀμμωνος ἀδριανου πόλεως, Φαλερίου ταρσοῦ, Λουκίου ἁγρᾶς πόλεως, Ἐλπιδίου λαοδικείας, Παύλου ξέως, Διοσκόρου ἑρμου πόλεως, Προβατίου βερονίκης, Θεοδώρου μομψουεστίας, Βίζου

σελευ-

σελυκείας, Επαγάθω μαρκιανουπόλεως, Γερουσίω κλαυδιοπόλεως, καὶ ἑτέροις διαφόροις τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κατὰ τὸν ἱερατεῖον. καὶ εἰσελθόντων, Βαγαδίου καὶ Αγαπίου, Νεκτάριος ἐπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· Αἱ ἁγίαι σταύρους σωσθῆναι κατὰ θεὸν χάριν πάλιν ὧδε ἁγίῳ τόπῳ τούτῳ συνελθεῖν μέλλους, εἰ δοκιμάζει ἡ αὐτὴ τῶν ἁγίων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν σύνοδος· ἐπειδὴ καὶ ἑστῶτας ὁρῶ τοὺς διαφερομένους πρὸς ἑαυτοὺς πρὸς τοὺς βοσπορίων ἐπισκόπους, τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, Βαγάδιον καὶ Αγάπιον, πρὶν πρὸς ἀλλήλους ἀρξάσθαι δικαίων. Καὶ μετὰ τοῦτο, πραχθῆναί τινα πρὸ αὐτοῖς χάριν τοῦ αὐτοῦ καθαιρέσεως καὶ ἐμφανισθῆναι καθαίρεσιν τοῦ ῥηθέντος Βαγαδίου γενομένην τοὺς δύο καὶ μόνων τῶν ἐπισκόπων τῶν καὶ παρόντων ἤδη καὶ τοῦ κυροῦ τοῦ αὐτοῦ συνόδου. Αραβιανὸς ἐπίσκοπος ἀγκύρας εἶπεν. Ὃ τοῦ πράγματος ἕνεκα δίκης, ἀλλὰ τοῦ ὑφεστῶς βίου παντὸς, δεδοικὼς τὸν ἀεὶ τὴν ἁγίαν συνόδον διαλαλῆσαι, ἐξεστι γενέσθαι καθαίρεσιν παρὰ δυοῖν ἐπισκόπων, ἢ οὐ· καὶ περὶ ἀπόντος μητροπολίτου ἐξεστιν· ὅλως πρόκριμα πρὸς τὴν πρᾶξιν ἐποίησιν· δεδοικὼς δὲ μὴ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τούτων τινὲς λαβόμενοι ἰδιοκτησίας, ῥιᾳδίως παρὰ μέσων, ἀξιῶ ὑμᾶς ἀκρίνασθαι· Νεκτάριος ἐπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· Επαινετῶς ἐσκηψατο ὁ δυλαβέστατος ἐπίσκοπος Αραβιανός. ἐμοὶ διαμένης δίκης ἰδομένοις, τὸ παρελθὸν μὴ κατακρίνειν, τὸ ἐφεξῆς ἀσφαλησώμεθα. Αραβιανὸς ἐπίσκοπος ἀγκύρας εἶπεν. Τὸ παρελθὸν ἡ τῶν μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ σώσθω κατακρίνει, ἡ κελεύσαι μὴ ἐλαττῆσθαι τριῶν τοὺς χειροτονοῦντας, μὴ δὲ ἀπόντος μητροπολίτου· τοῦ δὲ μέλλοντος ἐνεκεν, δεδοικὼς ἐγὼ τὴν ὑμῶν ἐρώτησιν ἐποιησάμην· ἀξιῶ οὖν ὑμᾶς ἀφῶς διαλαλῆσαι, ἢ μή τι παρτημένως μήτε ἀμφιβόλως, ὡς τε μὴ δέξεναι τοὺς δύο ἀνθρώπων μή τε καθαιρεῖσθαι μή τε χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀκολούθως τῇ Νικαίᾳ συνόδῳ. Καὶ μετ' ἄλλα, Ὁσίου τοῦ ἐπισκόπου ἀλεξανδρείας εἶπεν· Περὶ τῶν ἀπελθόντων ἀδιαφόρων ὑφορᾶν ἐμφέρειν ἀγανακτήσεως. ἐπειδὴ πρὸ μὲν πάντων κατακρίθησαν, εἰ μή τις πρὸς τῶν μελλόντων διασκοπεῖν τίς τῶν ὀφειλόντων καθελεῖν, φαίνεταί μοι, μὴ μόνον τρεῖς πρεῖναι προσήκειν, ἀλλὰ καὶ, εἰ διαφέρει, οὗ πάντας ἐπιχώτας ἵνα τῇ τῶν πολλῶν ὑφῇ ἀκριβεστέρα ἡ κατάκρισις τοῦ ἀξίου καθαιρέσεως διακωλύηται παρόντος καὶ κρινομένου. Νεκτάριος ἐπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως εἶπεν. νομίμων ἐσκηψέων καὶ δογμάτων πρυτανευομένων ἀκόλουθον, οὐ διὰ προσώπων τινὰς αἰτίας τὰ ῥιζωτὰ δογματίζεσθαι. Ριγαρουῆ καὶ πρὸ ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Αραβιανὸς ἐσκηψατο τὰ μέλλοντα ἀσφαλίσασθαι ἐκ λόμενος, ἀκόλουθος καὶ φιλανθρωπος ἡ τοῦ ἁγιωτάτου ἱερωτάτου ὁσίου θεοφίλου ψῆφος διορισαμένη,

Seleucienſi, Epagato Marcianopolenſi, Gerontio Claudiopolenſi, & alijs diuerſis epiſcopis, & uniuerſo ſacerdotum ordine. Ingredientibus etiam Bagadio, & Agapio Nectarius epiſcopus Cóſtantinopolitanus dixit: Sanctę huius ſynodi per Dei gratiam rurſus in hunc ſanctum locum congregatæ, ſi uidetur hæc ſanctorum fratrum, & collegarũ ſynodus: quoniam ſtantes uideo inter ſe diſſidentes de Boſtrenorum epiſcopatu fratres noſtros Bagadium, & Agapium, qui incipiunt inter ſe diuidi. Et poſtea quędam ab illis gratia huius propoſita acta ſunt, & declaratum abrogationem dicti Bagadij factã à duob⁹ ijſq; ſolis epiſcopis, qui etiam obierunt tempore hui⁹ ſynodi. Arabianus epiſcopus Ancyrenſis dixit: non huius litis cauſa, ſed omnis ſequentis uitæ, id ueritus precor ſanctam ſynodum ut dicat liceat ne aliquem abrogari à duobus epiſcopis, nec ne: item an abſente Metropolitano liceat, nec ne. Nullum præiudicium aduerſus hanc cauſam faciens. Verit⁹ autem ne ex his monumentis nónulli ſumpta poteſtate hæc audeant, dignum exiſtimo ut reſpondeatis. Nectarius epiſcopus Conſtãtinopolitanus dixit: Pulchrè ſuaſit epiſcopus religioſiſsimus Arabianus. Veruntamen cũ par cauſa accidere poſsit, prętcrita non damnantes, quæ deinceps futura erunt præmunimus. Arabianus epiſcopus Ancyrenſis dixit: præteritum, ſynod⁹ beatorum patrum qui in Nicæa cóuenerunt, condemnat, qui iubet ut non ſint minus quàm tres qui ordinent, nec; abſente Metropolitano epiſcopo. De futuro autem ueritus, hæc interrogaui. Cẽſeo igitur ut uos palàm exponatis ſine ulla cõtradictione, aut ambiguitate, ut non liceat à duob⁹ hominibus nec abſolui, nec conſtitui epiſcopũ, iuxta Nicænũ cóciliũ. Et poſt cętera Thephilus, Alexãdrin⁹ epiſcop⁹ dixit: Fieri nó poteſt ut ſtętętia indignatiõis contra eosferat qui diſceſſerũt, qñquidẽ nõ prẽſentes dãnati ſunt. Attamẽ ſi cõſideratio fiat quinã poſsit aliquẽ deponere, tũ mihi uidet, nó modo tres oportere ſ̃entes eſſe, ſed oẽs etiã ꝓuinciales, ſi fieri poſsit. Vt multorũ ſentẽtia demõſtret dãnationẽ exactè factã eſſe ei⁹ qui depoſitione dignus eſt & præſens iudicat. Nectarius epiſcopus Conſtantinopolitanus dixit, ſecundum legitimas adhortationes & dogmata quæ prę cipuam dignitatẽ obtinent conuenit, ut talia non quarundam perſonarum cauſa ſtatuantur. Itaq; quẽadmodum ſanctiſsimus epiſcopus Arabianus hortatus eſt uolens futura prę munire, ſic etiam apte & humaniter, ſentẽtia ſanctiſsimi epiſcopi Theophili definitum eſt,

non

non oportere reum iudicatum nec à tribus, nec à duobus absolui: sed suffragio maioris concilij, & prouincialium: quemadmodum Apostolici canones constituerunt. Flauianus episcopus Antiochię dixit: Restituti à sanctissimis episcopis Nectario, & Theophilo firmi sint, & nos omnes ecclesiastici assentimus.

μὴ χρῆναι πρὸς τὸ ἑξῆς, μή τε πρὰ τριῶν μή τέ γε πρὰ δύο τῶν ὑπεύθυνον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ γὰρ πλείονος συνόδου ψήφῳ καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ οἱ ἀπροστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. Φλαβιανὸς ἐπίσκοπος ἀντιοχείας εἶπεν· ὑπερκατέθεντο οἱ περὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἐπίσκοπον Νεκτάριον, καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἐπίσκοπον Θεόφιλον δοῦλα, καὶ στέργομεν πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοί.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΟΝ

ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΝ ΤΩΙ ΤΡΟΥΛΛΩΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

παλλατίου συνελθόντων ἁγίων πατέρων, ὑπὸ Ιουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως.

CANONES SANCTORVM

PATRVM QVI CONSTANTINOPOLI IN TRVLLVM REGIVM PALATIVM CONVENERUNT, sub Iustiniano pientissimo, & Christiano rege nostro.

ALlocutio ipsius sanctæ synodi ad pientissimum regem: cui canones à se expositos subiecerunt.

Pio, & Christiano regi Iustiniano sancta & uniuersalis synodus, quæ nutu & assensu pij tui imperij congregata est in urbem regiam, & religionis diuinæ cultricem.

Infinita, & diuina gratia redéptoris & saluatoris nostri Iesu Christi nniuersam terrã cóplectente, & uiuificante ueritatis prædicatione omnium rumore disparsa, populus qui residebat in tenebris ignorantiæ lucem uidit magnam cognitionis, & solutus uinculis erroris regnum cœleste ueteri seruituti permutauit: Ille uerè primus draco, illa mens, magnus ille Assyrius, qui à pulchritudine primi splẽdoris depulsus est, ab ijs qui prius captiui fuerunt capitur, & uirtute uerbi incarnati omnibus uiribus priuatur quẽadmodũ scriptũ est, gladij inimici defecerunt in finẽ. Vbiq; enim rationalis cult⁹ legibus sancit̃, & integer fructus offert̃, & De⁹ sacrificat⁹, & tradit⁹ in corporũ simul & aĩarum acquisitionẽ, saluos facit eos

ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου, πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα. ᾧ ὑπέταξαν οὗς ὑπ' αὐτῶν ἐκτεθέντας κανόνας.

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ Ιουστινιανῷ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ κατὰ θεῖον νεῦμα καὶ θέσπισμα τοῦ εὐσεβεστάτου ὑμῶν κράτους συναθροισθεῖσα, κατὰ ταύτην τὴν Θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν.

1 Τῆς Ἀῤῥήτου καὶ θείας χάριτος τοῦ λυτρωτοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ιησοῦ χριστοῦ πᾶσαν περιλαβούσης τὴν γῆν, καὶ τοῦ ζωηφόρου τῆς ἀληθείας κηρύγματος, ταῖς ἁπάντων ἀκοαῖς ἐνσπαρέντος· ὁ μὲν λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, φῶς εἶδεν μέγα τὸ τῆς ἀδιγνώσεως, καὶ τῶν τῆς πλάνης ἠλευθερώθη, δεσμῶν, βασιλείαν οὐρανῶν τῆς παλαιᾶς δουλείας ἀνταλλαξάμενος. ὁ δὲ τοῦ κάλλους τῆς πρώτης λαμπρότητος διέσπαρσιν ἀπωσθεὶς ὁ πρῶτος δράκων, ὁ νοῦς, ὁ μέγας ὁ ἀσσύριος, ὑπὸ τῶν πρὶν αἰχμαλώτων ἁλίσκεται. καὶ γίνεται τῇ δυνάμει τοῦ σαρκωθέντος λόγου, πάσης ἰσχύος ἀλλότριος, καθὼς γέγραπται, ὅτι τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλειπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος. πανταχοῦ γὰρ λατρεία λογικὴ νενομοθέτηται, καὶ ὁλοκάρπωσις ἀναφέρεται· καὶ ὁ θεὸς θυόμενος καὶ διαδιδόμενος εἰς σωμάτων ὁμοῦ καὶ ψυχῶν περιποίησιν, θεουργεῖ

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ὧν μετέχοντας, ὑφ' ὃ καὶ δαίμονες φυγαδεύονται, καὶ ἱερὰ τῶν ἀνθρώπων ἀθροιζομένη πανήγυρις ἐπ' ἐκκλησίας, μυστικῶς ἁγιάζεται. ☩ τρυφῆς ὁ παράδεισος τοῖς πᾶσιν ἀνέῳκται· καὶ τέλος, γίνεται τὰ πάντα καινά· ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ἀνθρωποκτόνος διάβολος ἅπαξ κατὰ τοῦ παντοκράτορος κυροῦς πραχυλιάσας τὴν ὠδινήσας, τὴν τεκοῦσαν πόνον δεδρακὼς, μὴ φέρων βλέφειν ἡμᾶς ἐγερθέντας ἐκ τῆς παραβάσεως πτώματος, ☩ τῷ οὐρανῷ διαβαίνοντας δι' ἀπιχῆς ἡμῶν, τουτ' ἔστι χριστὸν τὸν δι' ἡμᾶς λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν. ὃν καὶ ἡμῖν τὰς καρδίας βέλεσιν, ☩ οὓς πιστὸς ἱκετεύσκων τοῖς πάθεσιν, ὡς ἂν χωρισθεῖεν τῆς δουλείσης αὐτοῖς ἐνεργείας ἐκ τῶν δυνάμεως ἡμᾶς τε καὶ χάριτος. ὁ δὲ ἀγαθοποιὸς ἡμῶν ἀθλοθέτης τῆς σωτηρίας ἀρχηγὸς παρέδωκε θεὸς ἀδουλώτους ἡμᾶς, καθ' ἑκάστην αὐτανεξουσίαν γραῦ, οὓς γὰρ τῷ ἰδίᾳ στασιάσαντα δι' ὃ τὸ πλοῦτον αὐτῷ τῆς δυσεβείας παρατεταμένης, ☩ ὑπὲρ πάσαν ὑπερφανίαν πολεμοῦντας πάσαις μάχαιραν, ὃ ὄφιν ἔπιμα θεᾶ, καὶ ὅτως συμπλακόντων ἐν πονηρῷ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος κατέλυσαν, ὁδηγοὶ τῶν ποιμνίων γενόμενοι καὶ τὰς ὁδοὺς κυρίου οὐ λαὸς δυθετίζοντες ὅπως μὴ τῆς πρημένης τῆς ἀνομίας τὸ ἀγνοίας τῆς πρέπτος ὁδοῦ τότε τὴν διολισθαίνοιεν. ἐδόκει γὰρ ὑπὲρ τῷ εἰ καὶ μὴν χαρισάμενον, καὶ πρόστῳ μεγέθει συγκαταβάσεως τε καὶ παπεινώσεως, τὸ ἡμέτερον γένος μεταποιήσαντα· καὶ πῶς ἑαυτὸν ἀναπαλεσάμενον ἀναβιβάσαντα, ☩ τὸν εἰς τὸ δεξιᾶναι τρίβον ἡμῖν τοῦ ἐξαίσιος τῆς τῶν τῆς ἐκκλησίας λαμπήρων διδασκάλων, φωταγορόντων τὰ τῆς θεοῦ ἡμῶν διαβήματα, ☩ πῶς τὸ δυαγγέλιον πορευόμενον, ὧν καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει τῆς θεοῦ ἀπόστολον· ὅθεν τὴν νῦν ἡμῖν τὸν οἰκεῖον βίον διεξάγοσι ῥᾳθυμότερον, ☩ τῇ τῶν λογισμῶν ἀργαίκαθύδιοιν, ὡς ἐπεισελθεῖν ἀφυλακτὶ τὸν τοῦ ὀλοσίτιον ἐχθρὸν, ☩ τῆς μικρὸν τὸν ἀρετὸν ὑπονιφάντα, τὸν κακίαν ἡμῖν αὐθυπογεγκεῖν· ὁ τῆς μείζω τούτου τῶν ὧν πάντα ὑπὸ ἁλισχῶν ὅλικά τε χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, σὺ τὸν σοφὸν ἡμῖν κυβερνήτην τὸν δυσεβῆ βασιλέα πῶς ἁτοῦτο ὄντως ἀπεστρωμένον, οἰκονομοῦντα οὐ λόγος γὰρ κείσει, φυλάσσοντας τὸν αἰῶνα ἀληθειαν, ποιοῦντα κρῖμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς, καὶ ἐν ἀμώμῳ ὁδῷ πορευόμενον· ὃν ἡ σοφία κυφορήσασα, καὶ μαιδύσασα καλῶς ταῖς ἀρεταῖς ἐνδρέψασά τε καὶ τελειώσασα, ☩ θεὸς πληρώσασα πνεύματος, ὀφθαλμὸν οἰκουμένης ἀπέδειξεν, τῇ τοῦ νῦν καθαρότητι καὶ λαμπρότητι διαυγάζουσα πορφαφῶς τὸ ὑπήνορον. ὧν τῶν ἐαυτοῦ ἐκκλησίαν πρέπειν, καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ μελετᾶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδίδαξεν, πῶς καὶ παρασμὸν καὶ οἰκοδομῶν τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν. ὃς ὃ θερμῶ τοῦ πρὸς θεὸν πόθου ὑπὲρ ζηλωτῶν

qui cum illo participant, à quo & dæmones fugantur, & sacra hominum celebritas ad ecclesias congregata, mysticè sanctificatur, & delitiarum paradisus omnib⁹ aperitur, & postremò omnia noua fiunt. Vbi uerò diabolus homicida ille, qui semel contra Dominum omnipotentem ceruicem erexit, & partus doloribus tortus enixus est molestiam defectionis, ferre non posset ut spectaret nos à lapsu transgressionis erectos, cœlos iam attigisse, idq; per primitias nostras, nempe Christum qui se ipsum dedit redemptiõis precium pro nobis: non destitit suæ improbitatis tela intẽtare, fideléque uulnerare affectibus, quo eos seiungat excludatq; ab operatione & uirtute spiritus ipsis donati, nec non honore & gratia. Ibi autem bonus ille certaminum præfectus ac salutis dux, Deus scilicet nos non auxilij inopes reliquit, qui in omni natione excitat qui in uitæ huius stadio, armis freti munitiq; pietatis aciem contra instruant, cumq; isto hoste congrediantur. Qui stricto ense spiritus, uerbo nempe Dei, cum malo isto commisi, tyrannidem qua nos opprimebat, destruxerunt, duces gregis facti, & uijs domini plebem dirigentes, ne per præcipitia iniquitatis ab ignorantia prævalente agantur ac lapsi ruant. Hoc non cõueniebat ei qui & uitam donauit, & qui usque adeò se demisit ac humiliauit dum genus nostrum integrum restitueret, quiq; ad se reuocauit, & reduxit, quiq; idem ad id quòd licitum fasq; est callem nobis demonstrat per ecclesiæ lumina & doctores qui lucem præferunt in rebus Deum spectantibus gressibus nostris, & ad Euãgelium cohortantur, quorum etiam conuersatio in cœlis est, secundum diuinum Apostolum: inde est quòd nobis qui nũc uitã nostram otio transigimus, & securi stertimus, obrepat incautis hostis ille uiam obsidens, & paulatim uirtutem suffuretur, & malitiam loco eius insinuet. Christus Deus noster, qui ingentem illã totiꝰ mũdi gubernat nauim onerariã, te nobis nauclerũ prudẽtẽ, imperatorẽ piũ, reuera præsidẽ excitauit, qui uerba iudicio & delectu habito ꝓmis, qui seruas ueritatẽ perpetuo, & uia irreprehensibili incedis. Quẽ sapiẽtia utero cũ gestasset suo, & obstetricis munere fũcta esset, adeoque scitè educasset uirtutibusq; induisset, & spiritu sancto replesset, totiꝰ orbis oculũ declarauit, effecitq;, qui suæ mentis puritate & luce illustraret lucide subditos. Eidẽ suã ecclesiã commẽdauit, legemq; suam dies noctesq; animo uersare edocuit, ad instau-

rationem & ædificationem subditorum populorum. Qui cum flagranti Dei amore Zelo

feruidum illum Phinees superasses, & peccatum expunxisses præpotēte illa pietate & prudentia tua, gregē quoque uitijs, & perditis moribus eripere proposuisti. Par enim erat eū gubernacula qui post cœlestem inclinationē & nutum, generis humani accepisset non solum sua priuatim spectare, & quo modo uitā rectè & prospere agat, sed omnes suæ ditionis homines tempestatibus & procellis seruare, & magna illa lapsuum confusione, dum undequaque ingruunt uenti illi malitiæ, corpusq; illud nostrum uile & abiectum percellūt. Cùm autem sancta & œcumenica, id est, generalia concilia, in hac regia & Dei custodia & præsidio tuta urbe congregata, unum temporibus Iustiniani beatæ memoriæ alterum uerò sub piæ memoriæ Imperatore Constantino patri tuæ clementiæ, mysterium fidei patrio animo explanassent neutiquam sacros canones literis mandarunt more reliquorum sanctorū conciliorum quatuor Generalium, quibus populi auocarentur à deteriore illo & abiecto uitæ genere, ac ad meliorem illam & celsiorem uitam traducerentur: inde gens illa sancta, regale sacerdotium, pro quo Christ⁹ mortem pertulit, multis ob perturbationem affectibus distracta & abrepta, & paulatī à diuina caula auulsa resectaq;, & per ignorantiam obliuionē à uirtutū factis præclaris relapsa, &, ut cū Apostolo loquar, filiū Dei proculcās, & sanguinē testamēti, quo sanctificata est cōmunē existimās, spūs gratiā cōtumelia affecit. Eā tu ceu peculiarē populi cū statuisses cōgregare, exēplo Christi, qui oué errantē in móte inuestigabat, & pprio stabulo restituere, & persuadere ut seruet māda ta diuina q; præcepta, omnēq; salutis cōtēplationē cū animo multū uersasses ac Deū quæsi uisses, secūdū oraculū q; ita ait, qui Dñm quærit, inueniet scientiā uinctā iustitię: qui uerò rectè ipm requirūt, inueniēt pacē, sanctā illā & à Deo collectā generalē synodū cōuenire definiuisti, quo multorū simul cōsensu & cōcordia cōmode geras absoluas q; felicite, quod magno studio incūbis. Pręterea si q; reliquiæ Græcanicæ aut ludaicæ stultitiæ & ineptiarū tritico maturo ueritatis immixtę sunt, euellas eas, ut zizania tollant, & ecclesiæ leges reparget. Vbicūq; enī cōgregati fuerint in nomine meo, ero in medio ipsorū, uox dñi attestat. Et iterū p Hieremiā nobis acclamauit. Exquirite me toto corde uestro, & cōspiciendū me uobis præbebo. Eam igitur ob rem cū tuę pietatis iussu cōuenerim⁹ in hanc Dei præsidio munitam regiamq; urbem canones sacros conscripsimus. Eóque tuā pietatem obscuramus,

ὑπερβαλὼν φλωτὲς, καὶ τῶν ἁμαρτίαν ἐκφυγεῖν ἁγίαν τῶν κράτει τῆς θυσεβείας τε καὶ σωτείσεως, καὶ τὸ ποίμνιον τῆς κακίας τε καὶ φθορᾶς σωτεξελέσθαι προθέλω· ἐπειπὼν γὰρ τὸν τῶν ὁιηρεμένων μετὰ τῶν ἄνω ξοπλῶ τὸ ἀνθρωπίνα γήνος ἐπειλημμένον, μὴ μόνον τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπεῖν, καὶ ὅπως οἱ ὁικεῖοι αὐτῷ διὰ βίου, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἀρχόμενον ἐκ τρικυμίας παρισώζειν· τὴ τῆς πολιτῶν τε πλασμάτων συγχύσεως ὠκλυζόντων ταῖς ῥιπαῖς τε πνεύμάτων τῆς πονηρίας καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν ἐκταρασσόντων τῆς παπεινώσεως· ἐπειδὴ δὲ αἱ ἁγιαι Θ οἰκουμενικαὶ συνόδοι, αἳ ἦσαν ταύτῃ τῇ βασιλίδι καὶ θεοφύλακτῳ πόλει συναθροισθεῖσαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων Ιουστινιανοῦ τοῦ θείας λήξεως, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ γνησιωτάτου παῖδος τῆς μνήμης χαρμονὴν ἡμῖν βασιλεύσαντος, πατρὸς τῆς σῆς ἡμερότητος, τὸν πόθον τῆς πίστεως πατρικῶς διαπεφανώκασι μυσταγωγίαν, ἑδραιοτέρους ἰσχὺς κανόνας γνωρίσαν· καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἁγιαι τέσσαρες οἰκουμενικαὶ συνοδοι, δι' ὧν ἀφεστήσονται μὲν οἱ λαοὶ τῆς χέρσου καὶ ταπεινοτέρας διαγωγῆς, ὧν δὲ τὸν κρείττονα Θ ὑψηλότερον μεταθῶνται βίον· γνῶτε δὲ τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανεν, ὑπὸ πολλῶν δὲ ἀταξίας παθῶν διαπεπλεγμένον ὑπὸ ῥώμῃ, Θ τῆς μικρὸν τῆς θείας μανδρας ἀπρόσκοπον καὶ διατμηθῆναι, καὶ τῇ ἀγνοίᾳ καὶ λήθῃ, τῶν τῆς ἀρχαίας καρποφορίας ἀπολισθῆσαι, καὶ ἀποσολικῶς ἐπεῖν, τὸν ὑὸν τοῦ θεοῦ καταπατῆσαν, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ᾧ ᾧ ἡγιάσθη κοινὸν ἡγκατέμιξεν τῷ πνεύματος φῶς βεῖσι χάειν· ὅθεν λίαν ὡς πρέπον λαὸν τῶν σωναγαγεῖν βαλιθείς, μεμήσεται τὸ πλανώμενον πρόβατον τῶν τὸ ὄρος ὑψηλοτέρως χεῖν, καὶ τῇ αὐτοῦ προκατασῆσαι αὐλῇ, καὶ πεῖσαι φυλάττειν τὰς φωλάς τε καὶ τὰ θεία προστάγματα, δι' ὧν τῶν νεκρῶν ἀποχωροῦσιν ὀργὰν ζωοποιούμεθα, πᾶσαν τε πειρνοήσας σωτηρίας διασκεψιν, καὶ θεὸν ἐκζητήσας τῆ τὸ φάσκον ἔγειρε, ὁ ζητῶν τὸν κύριον, εὑρήσει γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης· οἱ ὀρθῶς ζηλοῦντες αὖ τὸν, εὑρήσουσιν ἐρωμένω, τῷ ἁγίαν ταύτῃ καὶ θεόλεκτον οἰκουμένικῷ συναθροισθεῖσαι σύνοδον ὥρισας, ὅπως τῆ τοῦ πολλοῦ τῶν τὸ αὐτὸ σῶ νοῦσι τε καὶ συμπνοίᾳ, κατορθωθείη σοι εἰς πλέον τὸ ασταζόμενον· ἀλλὰ καὶ εἴπερ λέγειν ἑλληνικῆς ἢ ἰσθ' αἰκῆς σκαιότητος ὀφ τῆς ἀληθείας ὠρέμην σίτῳ ἐγκατεμίκτειν ζίσυς αὖ τῆς ζηλαίου ἀρθείη, καθαρὸν ἀποθέχθειν τὸ τῆς ἐκκλησίας λήϊον· ὅπου γάρ εἰσιν συνηγμένοι ὦ τοῦ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐγὼ μέσῳ αὐτῶν, ἡ κυρία ἔφη φωνή· καὶ πάλιν διὰ Ιερεμίου ἡμῖν ἀνακεκραγεν· ἐκζητήσατέ με ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ὦφθαι ὑμῖν. ὧν δὴ χάριν τῆς κέλευσιν τῆς θυσεβείας σωελθόντες κατὰ ταύτῃ τῇ θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν, κανόνας ἱεροὺς ἀνεγράψαμεν· διὸ τῆς θυσεβείας δεόμεθα, τὰς

nitam regiamq; urbem canones sacros conscripsimus. Eóque tuā pietatem obscuramus,

πρὸ τούτου τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει ταῦτα τῇ εὐσεβεῖ τῆς μνήμης βασιλέως ἡμῶν προσάγοντες ἅπερ ὅσπερ τοῖς τῆς ἐκκλησίας γράμμασιν τὴν ἐκκλησίαν τετιμήκασι, οὕτω καὶ τῶν δοξάντων δι' ὅλου βεβαίωσιν ἐποιήσαντο. ὁ δὲ κύριος συνέξει σὺν τῇ βασιλείᾳ τὴν εἰρήνην καὶ δικαιοσύνην, καὶ πλατύνει γενεὰς γενεῶν· καὶ προθείη ὑπὸ τὴν ἐκείνου κράτη καὶ τῆς βασιλείας τὰ οὐράνια τῇ πολιτείᾳ. τάξις ἀρίστη πάντως ἀρχομένου τοῦ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι, τῇ τοῦ θεολόγου φωνῇ. σὺν τῇ εὐσεβείας ὑφ' ἡμῶν πάλιν δι' ἃ πρυσίως κηρυττομένης, τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ἣν Χριστὸς τεθεμελίωται, διὰ τοῦτο αὔξεσθαι καὶ προκόπτειν, ὡς τὰ τῆς Λιβάνου κέδρου ταύτης ὑπερεκτείνεσθαι, καὶ τοὺς ἀρχαίους τοὺς ἱεροὺς ποιήσασθαι λόγους, χαρίεν θείᾳ ἐσόμενον ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρωτον ὑπάρχειν τοῖς παραδοθεῖσιν πίστεσιν ἡμῖν, ὑπό τε τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ λόγου τῶν θεοκρίτων ἀποστόλων, ἔτι δὲ καὶ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τῷ Κωνσταντίνου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς καὶ τῶν σὺν αὐτῷ λοιμώδους αἱρέσεως ἐνικήσαντος ἐπορθοῦντος ἀπολυθείας ἀπεῖναι ἀκαινοτόμητον δὲ τῇ ὁμογνωμοσύνῃ καὶ πίστεως τὸ ὁμοούσιον ἡμῖν ἐπὶ τῶν τριῶν καὶ θεαρχικῆς φύσεως ὑπισχνεῖσθαι ἀπεικάλυπτόν τε καὶ διετράνωσαν, μὴ δεῖν κρύφθαι, καὶ μηδὲν ἔξω παραχωρήσαντες. ἀλλὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα προσκυνεῖν μιᾷ προσκυνήσει ὡς πιστὸς ἀναφωνήσαντες ἐκδιδάξαντες. καὶ τὴν τε τῶν αἱρέσεων βαθμὸν καὶ θεότητος λόξαν καθελόντες καὶ διαπαλαίσαντες, τοῦ τε νῦν τὴν αἱρετικὴν συσσωρευθεῖσαν ἐκ φαύλης καὶ ὀρθοδοξίας μειρακιώδη ἀθύρματα καταβαλόντες καὶ ἀνατρέψαντες. Ὡσαύτως ἡ καὶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως ἀπὸ τῶν αὐτῶν τῇ τῇ βασιλίδι πόλει συναχθέντων ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων κυρωθεῖσαν πίστιν κρατυνομεν, τὰς θεολόγους φωνὰς ἀσπαζόμενοι, καὶ τὸν Βέβηλον Μακεδόνιον τοῖς πατρῴοις ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας συνελαύνοντες, ὡς ὄντα αὐτῶς τὸ δεσπόζον δοξάσαι τολμήσαντα, καὶ ἁγίσαι τῇ ἀτιμήτῳ μονάδι λυτρικῶς προσελθόντα, ὡς αὐ μὴ τελεῖν ἡμῖν τὸ τῆς ἐλπίδος εἰς μυσήριον· τοῦ βλασφήμου τούτου καὶ τῆς ἀληθείας λυμεῶνος, καὶ Ἀπολιναρίου τοῦ τῆς κακίας μύστου συγκατακρίναντες. ὡσαύτως τὸν κύριον αὐτολήψεται σῶμα, ἀνυσεβῶς ἐκήρυξεν. ὡς τοῦθ' ὁ καὶ ἡμῖν ἀτελῆ τὴν σωτηρίαν γίνεσθαι συλλογιζόμενος, ἀλλὰ μὴν καὶ παρὰ τῶν ἐφεσίων πόλει τὸ πρότερον σωαχθέντων, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου γενομένου ἡμῶν βασιλέως, διακοσίων θεοφόρων πατέρων ἐκ-

patrũ qui ante in hac Deo ꝓtegente tuta ciui tate, ætate piæ memoriæ Imperatoris noſtri, collecti fue ãt uoces ſeu ſentẽtias tibi offerẽtes, ut ſicut eccleſiã literis uocationis honoraſti, itidẽ & eorum quę decreta ſunt per pios apices obſignes confirmeſq; finẽ. Dñs autem fulciat tuũ imperiũ pace & iuſtitia, ac proroget per multas ætates: & addat terreno imperio, etiam regni cœleſtis perfruitionem. Optimus ordo eſt, ſiue ſermonem ſiue aliud ingrediaris negotiũ quodcunq; à Deo auſpicari, & ad eundem referre finẽ, ſecundum Theologi dictũ. Vnde cũ & pietas à nobis ſit clare prædicata, & eccleſia, quæ Chriſto fundamento nititur, uſq; incrementa capiat & promoueatur, ita ut Libani cedros altitudine ſuperet nunc quoq; ſacros ſermones orſi ex gratia diuina ſtatuimus definimusq; ut fides illa nihil innouata & pẽnitus illæſa perſtet quæ tradita eſt nobis ab apoſtolis à Deo delectis qui & ſpectarunt ſuismet oculis, adeóq; adminiſtri fuerunt ſermonis: nec non à trecentis decem & octo ſanctis & beatis patribus qui Nicææ conuenerunt tempore Conſtantini olim noſtri imperatoris contra Arium impium, & aſſerebat gentilem diuerſitatem uel magis proprie loquendo multitudinẽ deorum: Qui ex concordia fidei unam ſubſtãtiã nobis trium in diuinã ab æterno natura perſonarum & reuelarunt & explanarunt, non occultari iſto modo permittẽtes, ſed patrem & filiũ & ſpiritum ſanctum adorari una eadẽq; ueneratione fideles palam edocentes inæqualibus etiã gradibus in deitate ſublatis & cõuulſi, alijſq; quæ hæretici conſtruxerant ex arena, contra orthodoxos puerilibus luſib⁹ deiectis & ſubuerſis. Similiter & eam, quæ ſub Theodoſio magno imperatore olim noſtro, à centum quinquaginta ſanctis patribus in hac regia urbe congregatis prædicata eſt, fidem confirmamus, Theologicas iſtas ũoces amplexati, & prophanum illum Macedonium cum prioribus ueritatis hoſtibus profligantes ceu ſeruum qui auſus eſt cõtumaciter dominium ſũ premũ ipſũ ſuis opinionib⁹ metiri, quiq; ſcindere indiuiduã unitatẽ prædonis inſtar præſũpſit: quo minus nobis firmũ ſolidũq; ſpei noſtræ myſteriũ eſſet. Sceleſto illi & rabido ueritatis hoſti, etiam Apolinarium uitijs dicatum accuſemus, qui Dominum non uerum corpus aſſumpſiſſe impiè eructauit. Inde ipſe quoq; imperfectam ſalutem nobis obtigiſſe colligens. Quin etiam doctrinas quæ à ducẽtis diuinis patrib⁹ in Epheſiorũ urbe prius Theodoſio filio Arcadij imperãte cõgregatis

traditas, ceu robur infractũ pietatis, obſignamus & confirmamus, unũ Chriſtum filiũ Dei eumq; incarnatũ prædicantes, ac ipſius citra ſemen genitricẽ impollutã, perpetuò uirginẽ, propriè & uerè deiparã celebrantes, ac nugatoriã illã Neſtorij diuiſionẽ & ſeparationẽ, ut quæ procul relegata alienaq; ſit à diuina ſorte repudiantes, qui Chriſtũ hominẽ unum ſeorſim decernit, & Iudaicã impietatem renouat. Porrò etiã fidem, quæ in Chalcedonenſiũ metropoli, imperatore Marciano, à ſexcentis triginta eximijs patribus columnę inſculpta eſt rectè uereq; ratam habemus: quę unum Chriſtum filium Dei ex duabus compoſitum naturis, & in ijſdem duabus naturis glorificatũ uoce clara & intenta ſuperioris ætatis hominibus tradidit. Et Eutychen delirum ſtultũq; qui opinione ſeu apparentia ingens illud œconomiæ ſeu diſpenſationis arcanum peragi pronunciauit, tanquam abominandum quid & pollutionem ſacris eccleſiæ ſeptis expulit. Vnà etiam Dioſcorũ & Neſtoriũ, hũc quidẽ diuiſionis, illum uerò confuſionis defenſorẽ propugnatoremq;, qui ab impietate pugnãte & cõtraria in idẽ perditionis & omni Deo expertis Balarũ præcipites ruerunt. Adhæc etiã pias uoces centum ſexaginta quinq; ſanctorũ patrũ, qui in hac ipſa regia urbe cõgregati fuerunt Iuſtiniano piæ memoriæ imperante nobis, ſpiritus inſtinctu prolatas eſſe agnoſcim⁹, & ſubditos noſtros edocemus. Qui Theodorũ illũ Mõpſueſtiæ, Neſtorij præceptorem, & Origenẽ & Didymũ & Euagriũ, qui Græcas fabulas denuo finxerunt, & corporũ nonnullorum & animarũ nobis circuit⁹ & mutationes refricant, ſuæ mentis furore & ſomnijs, & mortuorum ad uitam reuocationẽ impiè ludibrio habẽt: quiq; à Theodoreti literis prodita contra ueram fidem, & duodecim articulos ſeu capita Cyrilli, & Epiſtolam appellatam Iba, ſynodo frequenti deteſtati & abominati ſunt. Et eius quæ nuper coacta fuit in hac ipſa regia urbe, Conſtantino diuo nobis imperante, ſynodi ſextæ fidem, quæ præ alijs plus authoritatis accepit, dum pius imperator ſigillis ſuis eius tomos, id eſt, uolumina communiuit, in omne æuum durante confirmatione, ac in poſterum profitemur nos ſeruaturos conſtanter: quæ duas appetitiones ſcilicet uoluntates, & duas naturales actiones, incarnationis diſpenſatione unius Domini noſtri Ieſu Chriſti ueri Dei decernere nos ſanctè religioſéque declarauit. Eos uerò qui rectum ueritatis dogma adulterarunt, & unam uoluntatem, unámque actionem in

πθγότα διδάγματα, ὡς κραλτῶ ἀρξαγὲς τῆ δι σεβείας, ὧν σφραγίζομθν ἵνα χρισὸν τὸν ὑὸν τ θεῦ καὶ σαρκωθγότα κηρύττοντδ, καὶ τὼ ἀνὸν ἀσπόρως τεκεῖσαν, ἀχραν τὸν ἀειπάρθνον, κυρίως τῆ ἀληθειαν θεοδόκον δοξάζοντδ· καὶ τὼ λερῶ λγ τῦ Νεσορίου διαιρεσιν, ὡς ἀχρισμθνίω θεας μοίρας ἀχριώντδ, ἀνθρωπογ ἰδικῶς τὸν ἵνα χρισὸν δογματίζοντῶ, καὶ τὼ ἰσραϊκὼ ἀναιρωῶντῶ δυσσέβειαν· τὸ μὲν ἀλλὰ καὶ τὼ ἐν χαλκηδόνι ἐν μητροπόλει καὶ Μαρκιανῦ καὶ αὐτῦ χρονίω ἡμῶν βασιλέως, τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοκρίτων πατέρων συλγραφθεῖσαν πίσιν ὀρθοδόξως ὡς κυρῦμθν· ἣ τις τὸν ἵνα χρισὸν τὸν ὑὸν τὸ θεῦ ἐκ δύο σωτηθγότα τ φύσεων, ἐν δυοταῖς αὐταῖς δοξάζομθν φύσεσιν μεγαλοφώνως ὅις πάρασι πδιδέδωκαν, καὶ Εὐτυχέα τὸν μεταῤῥονα, τὸν δοκήσει τὸ μέγα τ οἰκονομίας μυςήριον τελεδῶσαι ἀκφυάμθν, ὡς ἀκρόπαιόν τε καὶ μίασμα τῶν ἱερῶν τῆ ἐκκλησίας πόλεβόλων ἐξέλασγσῶν αὐτῶ· δὲ καὶ Διόσκορον καὶ Νεσόριον, τὸν μὲν, τῆ διαιρέσεως, τὸν δὲ, τῆ συγχύσεως ἀκεραπισλύτε πρόμαχον, οὓς ἐκ δαμέτρ τῆ ἀσεβείας πρὸς ὧν ἐκπεπλωκότας ἀκλείας καὶ ἀθεότητῶ βάραθρον, ἀλλά γε καὶ τὰς δυσεβεῖς φωνὰς τῶν ἐκακὸν ἐξεκονίσα τωγότε θεοφόρων πατέρων, τῶν ἐν τῶ ταύτω τῶ βασιλίδ σωαγειρμθνων πόλιν ὧν Ιουσινιανῦ τῦ τῆ δυσεβῦς λήξεως γνωμθνίω ἡμῶν βασιλέως, ὡς ἀπὸ τῦ πνδύματῶ ἁγιωθέντας γινώσκομθν, καὶ αὖθ' ἡμᾶς ἐκδιδάσκομθν. δι Θεόδωρον τὸν Μοψυεσίας, τὸν Νεσορίν δηλάδη καλογ, Ωριγθνῶ τε καὶ Δίδυμον καὶ Εὐάγριον, οὓς τὰς ἑλλωνικὰς ἀναπλασαμθνδς μυθοποιίας, νῦν μάτων τινῶν καὶ ψυχῶν ἡμῖν πδιόδους καὶ ἀλλοιώσεις ἀναπεμπάσαντας τῶν τῦ πραφορᾶς τε καὶ ὀνειρώξεσιν, καὶ εἰς τῶν νεκρῶν ἀνασεβῶς ἐμπδοινύζαντας ἀναβίωσιν. τὰ γραφέντα πρὸ Θεοδωρήτ τῆ τῆ ὀρθῆς πίσεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τῦ μακαρίτ Κυρίλλ, καὶ τῶ λεγομθνῶ Ιβᾶ ὑπ συνόλῶ, σωοδικῶς ἀνεθεμάτισαμέν τε καὶ ἐβδελύξαμεν· καὶ τῶ ἐπὸ τῆ γενάγχ συναθροισθείσης τῆ τούτω τῶ βασιλίδι πόλιν ὑπ τῦ γ θείᾳ τῇ λήξει γνωμθνίω ἡμῶν βασιλέως Κωνσαντίνυ ἐκτης ἁγίας σωόδ πίσιν, ἣ μαζόνως τὸν κῦρ ἐδέξατ. δι' ὧν ὁ δυσεβὴς βασλεὺς σφραγίσα οὗ τούτις νόμους κατασφαλίσατ, πρὸς τῶ γ τῶν τοῦτ αἰῶνι ἀσφάλειαν· καὶ αὖθις ὁμολογῦμθν φυλάττειν ἀπεγκέφκτον, ἣ δύο φυσικὰς θελήσεις ἤτοι θελήματα, καὶ δύο φυσικὰς γενεργείας ὑπ τῆ γ σάρκων οἰκονομίας τῦ γὸς λυρίυ ἡμῶν Ιησῦ Χεισῦ τῦ ἀληθινῦ θεῦ δοξάζειν ἡμᾶς θεοφιλῶς διεσαφησγν, οὓς τὸ δύθὲς τῆ ἀληθείας δόγμα παραχαράξαντας, καὶ γ θέλημα καὶ μίαν γενεργίαν ὧν τῦ γὸς κυρίυ

κυρίε τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ λαὸς ἐκθιάσαντες τῇ τῆς εὐσεβείας ψήφῳ πεπαιδεύκασι, φανερὸν Θεόδωρον τὸν τῆς φαρὰν, Κύρον τὸν ἀλεξανδρείας, Ὠνόριον τὸν Ῥωμης· Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον, Πέτρον, οὓς ἐν τῇ ταύτῃ θεοφυλάκτῳ πόλει προϊσταντας πόλει, Μακάριον τὸν ἀντιοχέων ἐπίσκοπον, Στέφανον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, καὶ τὸν ἄφρονα πολυχρόνιον· ἐν τούτοις ἀνέπαφον περῖδε τὸ κοινὸν σῶμα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, τῆς συνιούσης φαῦλα, πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ ὑπερφανώτων ἀνδρῶν, οἱ γεγόνασι φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, τῇ πίστει κρατεῖν βεβαίαν, καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον διαμένειν θεσπίζομεν. καὶ τὰ αὐτῶν θεοπαράδοτα συγγράμματά τε καὶ δόγματα πάντες, ἀσπαζόμενοί τε καὶ ἀναθεματίζοντες, οἷς τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, καὶ τῆ τοῦ θεοῦ φρυαξαμένους κατὰ τῆς ἀδικίαν εἰς ὕψος ἐπαιρόντας· εἰ δέ τις τῶν ἁπάντων μὴ τὰ προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα κρατεῖ καὶ ἀσπάζεται, καὶ ὅτως δοξάζει καὶ κηρύττει, ἀλλ' ἄλλως φρονεῖν ἐστὶ καὶ πειρᾶται, ἔστω ἀνάθεμα ἤτοι ἐν ἑνὶ τῶν προειρημένων ὅρων τοῦ τε προδηλωθέντων ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων καὶ τῆς χριστιανῆς καταλόγου, ὡς ἀλλότριος, ἀφανιζόμενος ἐκεῖθεν· ἡμεῖς γὰρ ὅτε προσιθέναι, ὅτε μειῶσαι ἐκεῖθεν τὰ προειρημένα πάντως ἀνεγνώκαμεν, ἢ καθ' ὁντινοῦν τρόπον ἐδιωμεθα λόγῳ.

Ἔδοξε δὲ τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ, καλλιστά τε καὶ ἀσφαλέστατα, ὡς τε μεῖναι καὶ ἐπὶ τῶν βεβαίως, καὶ ἀσφαλῶς πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρείαν παθῶν, οὕτω τοὺς τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων ἀρχόντων ὀγδοήκοντα κανόνας παραδοθῆναι δι' ὧν τοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἁγίοις ἀρχόντων ἀκολούθως τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους κανόνας οἷς ἐπὶ παλαιοῦ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἐκκλησίας ἐνόθευσαν καὶ ξένα τῆς ἐκκλησίας παρεισήνεγκαν, ὧν οὐ πρέπει κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρῶσαι, τοῖς τῶν πιστῶν δόξαις προσφόρως ἀποβολῇ πεποιήμεθα πρὸς τὴν τῶν χριστιανικωτάτων ποιμένων οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν, ἀθλαμῶς ἐγκείνοντες τὰς τῆς αἱρετικῆς ψευδολογίας λυμήματα, καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν ἀποστόλων καὶ ὁλοκλήρῳ διδαχῇ προσέροντες. ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ οὓς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας οὓς τοῦ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τόν τ' ἐν τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ. ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Γάγγραις. πρὸς τούτοις δὲ τῆ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς συνόδου. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ κατὰ τὴν Φρυγίας. προσέτι καὶ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα τῶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι συνελθόντων πόλει. καὶ τῶν διακοσίων τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει τὸ πρότερον συναγηγερμένων.

uno Dño Deo noſtro Ieſu Chriſto populos edocuerunt pietatis calculo dānauit, dicim⁹ Theodorū ortundū è Pharā, Cyrū Alexandrinū, Honoriū Romanū, Sergiū, Pyrrhū, Paulū, Petrū, qui in hac Dei præſidio tuta urbe preſides fuerunt, Macariū qui fuit Antiochenorū epiſcopus, Stephanū ipſius diſcipulum, & illū amentē Polychroniū. Exindè integrū conſeruans cómune corpus Chriſti Dei noſtri, & uno uerbo rē expediā, omniū qui ī eccleſia Dei excelluerunt uirorū, qui fuerūt mundi ceu lumina, uerbū uitę retinentes, hāc fidē firmā prę ualere, & uſq; ad cósummationē ſęculi immotam permanere ſancimus & præcipimus, nec non diuinitus tradita ipſorū monumenta & dogmata: reiectis omnib⁹ & anathemate percuſsis, qui ueritati infenſi cótra Deū ne quicquā fremunt, & iniuſtitiā extollere omni ſtudio & conatu nitunt. Quod ſi quis eſt omniū qui prædicta pietatis dogmata non tenet nec amplexatur, ſicq; & ſentit & promulgat, ſed contradicere his conatur, ſit anathema ſecundum ante commemoratā definitionē à prædictis ſanctis beatisq; patribus, & è Chriſtianorū albo ceu alien⁹ extrudatur eijciaturq;. Nos enim nec addere quicquam, nec auferre his quę ante definita ſunt penitus decreuim⁹, nec ulla probabili ratione poſſemus.

Viſum eſt & hoc ſacræ huic ſynodo optimè & honeſtiſsimè, ut maneant etiā poſt hac firmi, & immoti ad animarum medelā & ſanādos affectus, octoginta quinq; canones ſancti à ſanctis & celebratis apoſtolis. Quoniā uerò his ipſis canonibus mandatū eſt, ut recipiamus eorundē ſanctorū apoſtolorū per clemētē conſtitutiones, quibus iā pridē ab diuerſæ ſectæ hominib⁹ nō ſine eccleſiæ pernitie quēdā adulterina & peregrina eccleſię inſerta ſūt, quæ decentē pulchritudinē diuinorū dogmatū nobis offuſcant, huiuſmodi ergo conſtitutiones recēs abiecim⁹, ad Chriſtianiſsimi gregis ædificationē & ſecuritatē, minimè inſerentes hæreticæ falſiloquētiæ fœturā, & genuinæ & ſyncerę apoſtolorū doctrinæ obiter immiſcētes. Prętерea cōfirmamus etiā oēs reliquos ſacros canones qui à ſāctis & beatis patrib⁹ ſāciti ſūt, nēpe à trecētis decē & octo illis patrib⁹, qui Niceæ cōgregati fuerūt, & hic qui Ancyræ, nec nō etiā ijs qui Neocęſareæ, itēq; his qui Gāgris, adde etiā his qui Antiochię q̄ eſt in Syria: quin etiā his qui Laodiceæ ī Phrygia ſitæ: Præterea etiam à centum illis & triginta qui in hac Dei cuſtodia munita regiáque urbe conuenerunt, ac ducentis illis qui in Epheſiorum metropoli prius congregati fuerunt.

Et quæ ab illis ie xcentis triginta patrib⁹ Chalcedone congregatis: itéq; ab his Sardicæ, nec non & his qui Carthagine, insuper & his qui iterũ in hac regali Dei præsidio tuta urbe sub Nectario huius regalis urbis præsulæ cóuenerunt, & Theophilo Alexandrię archiepiscopum agente. Imò etiã Dionysio archiepiscopo Alexandriæ megalopolitano eodéq; martyre. Et Gregorio illo miraculis editis claro episcopo existente Cęsareæ, Athanasio Archiepiscopo Alexandriæ, Basilio Archiepiscopo Cęsareæ in Cappadocia sitę, Gregorio episcopo Nysæ, Gregorio inquã theologo, Amphilochio Iconij episcopo, Timotheo archiepiscopo Alexandro megalopoli existẽte, qui ante Theophilum archiepiscopus fuerat Alexãdromegalopoli & Gennadio patriarcha existẽte huius à Deo protectæ regiæ urbis, adhęc etiã sub Cypriano qui fuit archiepiscopus regionis Aphrorũ, idémque martyr, & eius ætate celebratæ synodi canonem sancitum, qui in locis antistitũ illorum tantum ex more ipsis per manus tradito obtinuit. Et statuim⁹ ne cui liceat prædictos canones corrũpere, aut abrogare, aut alios quàm propositos approbare canones falso titulo cópositos à nõnullis qui ueritatem conati sunt quæstui habere. Quod si quis conuictus fuerit innouare ullum prędictorum canonũ, aut tentarit subuertere reus erit secundum talẽ canonẽ pœnã ex eius præscripto luens, per id ipsum cui impingit, curatus.

καὶ τῶν Καλχηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριακόντα ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων. ὡσαύτως καὶ τῶν Σαρδικῶν. ἔτι μὴν καὶ τῶν Καρθαγένη, πρὸσέτι γε μὴν καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου, καὶ Θεωφίλου τοῦ μακαρίου ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου· ἀλλὰ μὴν καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου μακαρίου ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως καὶ μάρτυρος. καὶ Γρηγορίου ὡσαύτως μακαρίου καισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρείας Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου καισαρείας καππαδοκίας, Γρηγορίου ὡσαύτως Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ ἰκονίου, Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρομεγαλοπόλεως τοῦ πρὸ τοῦ θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου τῆς ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως. καὶ Γεννα δίου πατριάρχου μακαρίου τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως, ἐπὶ μὲν καὶ τοῦ Κυπριανοῦ τοῦ μακαρίου ἀρχιεπισκόπου τῆς ἄφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς συνόδου ἐκτεθὲν κανόνα, ὃς γε πρὸς τῶν πεπρωμένων τόπων, καὶ μόνον, ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς ἐθὼ ἐκράτησεν. καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προειλημμένους παραχαράττειν κανόνας, ἢ ἀθετεῖν, ἢ ἑτέρους παρὰ τοὺς πρόκειμένους παραδέχεσθαι κανόνας ψευδεπιγράφους ὑπό τινων συντεθέντας πρὸς τῆς ἀληθείας καπηλεύειν ὑπὸ χειρὸς αὐτῶν. εἰ δέ τις ἄλλον κανόνα τῶν εἰρημένων λυμεῖσθαι ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῇ, κατάκριτος ἔσται ἐν τῷ τοιούτου κανόνος, ὡς αὐτὸς ἀγορεύει, τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποκείμενος, καὶ ὑπ' αὐτοῦ γε τοῦ πρὸ πολλοῦ θεραπευόμενος.

Quoniam religiosus, & Christianus Rex noster allocutus est sanctam, & uniuersalem synodum, ut ministros ecclesiæ puros, & ex ministerio irreprehensibiles exhiberet synodus: & dignos intellectualibus summi Dei sacrificijs, & summi Pontificis oblationibus, ac ut se purgent ab abominationibus ipsis illatis propter illicitas nuptias. At cum hi, qui sunt Romanæ ecclesiæ, canonis summum ius seruare proposuerint, huius autem ciuitatis sedes benignitatem, nos uerò unum è duobus componentes (ut nec ex lenitate dissolutionem, nec ex rigore austeritatem maximè cum lapsus ignorantiæ ad non exiguam uirorum multitudinem pertineat) sancimus, eos qui ad secundas trãsierunt nuptias & usq; ad. 15. Iãuarij ueniẽtis quatuor indictiones annis. 6199. nec à pẽccato cui mãcipati sũt resipiscere uoluerit, depositióí canonicę subiacere

3 Ἐπειδὴ δὲ ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς, τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκουμενικῇ προσεφώνησε συνόδῳ, ὡς τὸν μὲν κλῆρον καταλεγομένους, καὶ ἄλλοις τὰ θεῖα διαπορθμεύοντας καθαροὺς ἀρχιερέας καὶ λειτουργοὺς ἀμώμους, καὶ τῆς νοερᾶς καὶ μεγάλης θεοῦ καὶ θυμάτων, καὶ ἀρχιερέως θυσίας ἀξίους, ἀναπεφάνθαι τε τὰ ἐξ ἀθεμίτων γάμων τοῖς ἐπιτριβέντα μύσει· πρὸς τοῦτο δὲ τῶν ῥωμαίων ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τὴν ἀκριβείας τυγχάνειν κανόνα προτεθειμένων. τὸν δὲ ὑπὸ τὸν τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως θρόνον, τὴν φυλανθρωπίας καὶ συμπαθείας εἰς ἓν ἀμφότερα μίξαντα, πατρικῶς ὁμοῦ καὶ θεοφιλῶς, ὡς μήτε τὸ πρᾶον ἐκλυτεῖν, μήτε συφορὸν τὸ αὐστηρὸν καταλείψαι. μάλιστα ἐξ ἀγνοίας πλῆθος, διὰ μικροὺς σωρεύσαν, ὡς ἐπὶ ὀλίγων αὐτοῖς

τῶ Θ τῆ λιγαμίας πάθει πεσόντας, πῶς δὲ τῆς ἡμῶν ἀγνωσίας τὸ συμφέρον ἐπιγνώντας, καὶ τὸ κακὸν ἀφ' ἑαυτῶν ἀποθέμενους, καὶ πόρρω τοῦ ζηλώσαι τοῦτο, καὶ νόθον συμπλοκὴν ἐκδιώξαντας, ἢ καὶ ὧν πρὸ τῆς δευτέρου γάμου γυναῖκες ἦσαν πεπλουτήκασιν, ἢ καὶ αὐτοὶ πῶς ἀποσφαλῶ ἦσαν μεταμαθόντες τῆ σωφροσύνῃ, ἐπὶ τῷ πρώην αὐτοῖς πεπονηθότων ταχέως ἀπολαβόμενοι, ἔτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι ὄντες ἐγχωροῖεν. δόξαν πεπαῦσθαι μὲν πάσης ἱερατικῆς λειτουργίας ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ ἤδη ἀπὸ ῥητοῦ τινα χρόνου ἀποτιμηθέντας. τῆς ἡμῶν τῆ καθέδρας ἐσομένους μετὰ δακρύων κωλυθέντας τῆ προσδοκίᾳ τῆ προσκλαύσαντας τῷ κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἁμάρτημα. δύνασθαι γὰρ ἕτερον τὰ οἰκεῖα τυμελᾶν ὀφείλοντα τραύματα ἀνακόλασθον, γαμετὴν μὲν μιᾶς τινα φθορᾶς, χήρα δὲ ἢ προσληφθεῖσα ἐτύγχανεν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσοι μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμου γνήσιον παρανόμως προσομιλήσαντες τῆ ἔστιν πρεσβύτερος καὶ διάκονος καὶ ὑποδιάκονος, ἢ ὀλίγον χρόνον ἀρχθέντας τῆς ἱερᾶς λειτουργίας καὶ ἀποτιμηθέντας, οἷς αὐτοῖς γνήσιος οἰκείοις ἀποκατασταθῆναι βαθμοῖς, μάλιστα μὲν ἕτερόν τινα πρὸ πάντας βαθμὸν προδήλως διαλυθέντα αὐτοῖς τὸ ἀθέσμως συνοικεσίου. ταῦτα δὲ τοῖς κατὰ πληροφορίαν μέχρι τῆ τριακαιδεκάτης, ὡς εἴρηται, τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς, τῆ τετάρτης ἰνδικτιῶνος γενόμενοις προδήλοις παίσμασι καὶ μόνον ἱερατικὸν ἐντυπώσαμεν, ὁρίζοντες ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο, καὶ ἀνακαλοῦμεν τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, τὸν διὰ γάμοις συμπλακέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενον, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Qui uerò eos hanc secundarum nuptiarum affectionem transierunt quidem, sed ante nostram cognitionem procul peregrinam spuriamq; coniunctionem abiecerunt, uel quorum uxores secundæ obiere, uel ipsi ad cõuersionem prouidentes, in animum sobrietatem reuocarunt, & subito eorum omnium quæ prius contra leges erant, obliti sunt, siue presbyteri siue diaconi sint, uisum est eos cessare debere ab omni sacro munere & actione in certũ tempus dãnatos, dummodo honores quidem suæ sedis & statum retineant contẽti primo accubitu: lachrymis à Domino efflagitantes, ut sibi remittat illud ignorantiæ peccatum, ineptum enim est ut alijs bene precetur, qui necesse habet curare sua uulnera. Cæterũ qui uni quidem coniuncti sunt uxori, sed quę uidua esset cum ascita fuit, similiter & qui postquam fuere electi, nuptijs illegitimis adhæsere, hoc est presbyteri, diaconi & hypodiaconi: ad breue aliquod tempus damnati, semotiq; à sacra administratione, rursus ad eosdem restituantur gradus, dummodo ad maiorem non procedant gradum latenter illegitimo contubernio soluto. Et hæc quidem solum in sacerdotibus disposuimus de manifestis lapsib⁹ ut dictũ est à decimoquinto Ianuarij mensis quartæ indictionis definientes ab hoc tempore, & restituentes canonem illum, qui prohibet, ut qui ad secundas nuptias transierit post baptismũ, uel pellicem habuerit, non possit episcopus aut presbyter creari, uel diaconus, aut omnino ordinis sacri. Similiter & qui uiduam assumpserit, uel repudiatam, uel amitam, uel ancillam, uel meretricem, esse non potest episcopus uel presbyter, uel diaconus, uel omnino ordinis sacri.

4 Εἴτις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ θυρωρὸς, γυναῖκα ἀφιερωμένῃ θεῷ μιχθείη, καθαιρεῖσθω, ὡς τὸν νύμφιον τῆ θεῆ διαφθείρας· ὁ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω.

4 Si quis episcopus, uel presbyter, uel diaconus, uel subdiaconus, uel lector, uel cantor, uel ostiarius cum muliere Deo dicata coierit, deponatur, ut qui Christi sponsam uiolauerit. Si autem laicus, segregetur.

5 Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐμφερομένων ἀνυπόπτων προσώπων ἐκτὸς διάγων, γυναῖκα κεκτῆσθω ἢ διαπαντὸς, ἐπὶ λήμματι ἑαυτῷ τοῦτο θῆται, τηρείτω. εἰ δὲ παραβαίνει τις τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα, καθαιρεῖσθω. ὁ αὐτὸς δὲ τρόπος καὶ οἱ εὐνοῦχοι παφυλαττέσθωσαν, ἐπὶ ἄμεμπτον ἑαυτοῖς προνοούμενοι. παραβαίνοντες δὲ, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρεῖσθωσαν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθωσαν.

5 Nemo qui ordini sacerdotali adnumeratus est ex personis non suspectis quæ in canone censentur foris manens, mulierem aut ancillas possideat, seq; ipsum hac in re suspicioni nõ obnoxium faciat. Qui uerò à nobis definita transgressus fuerit, deponantur. Hoc ipsum etiam Eunuchi obseruent & seipsos, ut seipsos inculpatos præstent, transgredientes uerò si clerici fuerint deponantur, si laici separentur.

Quoniam in Apostolicis canonibus dictũ est, eorum qui non ducta uxore in clerũ promouentur, solos lectores & cantores uxorem posse ducere: & nos hoc seruãtes, decernim⁹, ut deinceps nulli penitus hypodiacono, uel diacono, uel presbytero post sui ordinationẽ, coniugium cõtrahere liceat. Si autem hoc facere ausus fuerit, deponatur. Si quis autem eorum qui in clerum accedunt, uelit lege matrimonij mulieri coniũgi: antequam hypodiaconus, uel diacon⁹, uel presbyter ordinetur, hoc faciat.

6 Επειδὴ παρὰ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν εὕρηται τῶν εἰς κλῆρον προσαγομένων ἀγάμων, μόνους ἀναγνώστας καὶ ψάλτας γαμεῖν, καὶ ἡμεῖς τοῦτο παραφυλάττοντες, ὁρίζομεν, ἀπὸ τοῦ νῦν μηδαμῶς ὑπὸ διάκονον ἢ διάκονον ἢ πρεσβύτερον, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ προεχομένην χειροτονίαν, ἔχειν ἄδειαν, γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικέσιον. εἰ δὲ τοῦτο τολμῆσαι ποιῆσαι, καθαιρείσθω· εἰ δὲ βούλοιτό τις τῶν εἰς κλῆρον προερχομένων, γάμου νόμῳ συνάπτεσθαι γυναικὶ, πρὸ τοῦ τῶν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας τοῦτο πραττέτω.

Quoniã in nonnullis ecclesijs diaconos officia ecclesiastica habere cognouimus, & ex hoc nõnullos eorum arrogãtia & licentia fretos ante presbyteros sedere, statuimus ut diaconus etiã si in dignitatate, id est, in quouis sit officio ecclesiastico, ante presbyterũ non sedeat, præterquã si proprij Patriarchæ, uel Metropolitani uicẽ gerẽs adsit in alia ciuitate super aliquo capite. Tũc enim ut locũ illius implens honorabit. Si quis autẽ tyrannica adductus audacia tale quid efficere ausus fuerit, is ex proprio gradu deiectus, sit omniũ ultimus ei⁹ ordinis, in cui⁹ est catalogo in sua ecclesia.

7 Επειδὴ δὲ μεμαθήκαμεν ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν, διακόνους τυγχάνειν ὀφφικίαν ἐκκλησιαστικὰ ἔχοντας, ἐν τοῦθέν τε τινὰς αὐτῶν αὐθαδείᾳ καὶ αὐτονομίᾳ κεχρημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι, ὁρίζομεν ὥς τε τὸν διάκονον κἂν ἐν ἀξιώματι, τοῦτ' ἔστιν ἐν ὀφφικίῳ τῷ οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ τυγχάνοι, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι. ἐκτὸς, εἰ μὴ τὸν πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου, ἐν ἑτέρᾳ πόλει παραγένηται ἐπί τινι κεφαλαίῳ. τότε γὰρ, ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν, τιμηθήσεται. εἰ δέ τις τοιούτῳ τολμήσοι τυραννικῷ χρώμενος θράσει διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος ἐκ τοῦ οἰκείου καταβιβασθεὶς βαθμοῦ, ἔσχατος πάντων γινέσθω τοῦ ἐν ᾧ περ καταλέγεται τάγματος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ· τοῦ κυρίου ἡμῖν παραινοῦντος, μὴ χαίρειν ταῖς πρωτοκλησίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίστῃ Λουκᾷ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν· ἔλεγεν γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλησίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς. ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλησίαν. μή ποτε ἐντιμώτερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι. δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετὰ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν· ἀλλ' ὅταν κληθῇς, ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς εἴπῃ σοι. φίλε προσανάβηθι ἀνώτερον. τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν, ὑψωθήσεται. τὸν δὲ αὐτὸν φυλαχθήσεται καὶ πρὸ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ταγμάτων· ἐπειδὴ τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἀξιωμάτων, κρείττονα τὰ πνευματικὰ πρωτεύομεθα.

Cum ipse Dominus nos hortetur ut non amemus primos accubitus, secundum doctrinam ab ipso Domino & Deo traditam apud sanctum euangelistam Lucam. Dicebat enim ad inuitatos parabolam, intẽdens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos. Cum inuitat⁹ fueris ab aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens is qui te & illum uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere. Quin potius cùm uocatus fueris, uade, accumbe in nouissimo loco: ut cum uenerit qui te inuitauit dicat tibi: Amice, ascende superius: tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: quia omnis qui se extollit deijcietur: & qui se deijcit extolletur. Hoc igitur obseruetur etiam in cæteris sacris ordinibus, quandoquidem mundanis dignitatibus spirituales præstantiores esse scimus.

8 Εν πᾶσιν τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν θεσπισθέντα καὶ ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι, ἀνανεοῦμεν καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι πρωτοκόπων, ἐνθὰ ἂν ὁ τοῦ μητροπόλεως δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. ἐπειδὴ δὲ διά τε τὰς τῶν βαρβάρων πρωτοφορμάς, διά τε προσπιπτούσας ἑτέρας αἰτίας, ἀδυνάτως οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσιν, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους ποιεῖσθαι, ἔδοξεν ὡς τρόπῳ παντὶ ἅπαξ τοῦ ἔτους

E A quæ à sanctis patribus nobis tradita sunt nos ualere in uniuersum uolumus, ac renouamus canonem qui præcipit ut quotannis fiant in singulis prouincijs synodi episcoporum quocunque in loco metropolitanus episcopus decreuerit. Quoniam uerò ꝓpter barbarorum incursiones ac alias ob causas q̃ incidũt ecclesiæ p̃sides nõ possunt bis ĩ anno synodos celebrare, uisũ est ut omnino semel

ἑνὸς τῶν προγεγραμμένων ἀδιαφόρων διὰ τὰς ἑκάστου ἀναφυόμενας ἐκκλησιαστικὰς κεφάλαια ἑκάστην ἐπαρχίαν γίνεσθαι σύνοδον, ἀπὸ τῆς ἁγίας τῆς πεντηκοστῆς ἑορτῆς, καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς ἑκάστου ἔτους κατὰ τὸν τόπον, ὃν ὁ τῆς μητροπόλεως, καθὰ πρόκειται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος. οἱ δὲ μὴ συνιόντες ἀδιάφοροι ὄντες, γινώσκουσιν ἑαυτῶν τὰς πόλεις, καὶ ταῦτα γὰρ ὑγιᾶ διάγοντες, καὶ πάσης ἀπραγμοσύνης καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικὰς ὧραι πλήρεσθαι.

9 Μηδενὶ ἔξεστω κληρικῷ καπηλικὸν ἐργαστήριον εἰσέρχεσθαι γὰρ τῷ πιστῷ εἰσιέναι καπηλεῖον ἐκ θείας πίπτει παραδόσεως, ὅσῳ μᾶλλον ἄλλοις ἐστὶ τοῦτο διακωλῦσαι καὶ ἃ μὴ θέμις αὐτῷ ἐγχειρεῖν, εἰ δὲ μή, πρίζεσθαι ἀποστέλλειν, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

10 Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τόκους ἢ τὰ λεγόμενα ἐπικαρπίας λαμβάνων, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

11 Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι, ἢ λαϊκὸς, τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω, ἢ τροφὴν προσεισάγεσθω, ἢ φιλίαν προσκαλείσθω, ἢ ἰατρείας παρ' αὐτῶν λαμβανέτω, ἢ ἐν βαλανείοις τέρψις φανερῶς συλλείσθω. εἰ δέ τις τοῦτο πράξει ἢ χειροῖν, ἢ μὴν κληρικὸς ὢν, καθαιρείσθω ὁ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω.

12 Καὶ δὴ δὲ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ καὶ ἑτέροις τόποις οἱ τῆς ἐκείσε θεοφιλέσταται ἐπίσκοποι συνοικοῦσι τὰς ἰδίας γαμετὰς, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπ' αὐτοῖς προβεβλῆσθαι χεῖρα δύνανται, ὡς πρᾶγμα τιθέμενα πρόσκομμα τοῖς ἄλλοις τιθέντες καὶ σκάνδαλον. πολλῆς οὖν ἡμῖν ἀσφαλῶς ὄσης, ἵνα πάντα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπὸ χεῖρα ποιμνίων ἁρμοσθῇ. ἐδόκει, ὡς τὸ μηδαμῶς τὸ πρεσβύτερον εἰς τοῦτο γίνεσθαι. εἰ δέ φαμεν, ἐκ τῆς ἀθετήσεως ἀναστρέφειν τὸν ἀσχολικῶς νομοθετημένων, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ ἀμείνονος προνοίας, τὸ λοιπὸν προνοηθέντες, καὶ τὸ μὴ δοῦναι μᾶλλόν τινα κατὰ τὴν ἱερατικὴν κατάστασιν. φησὶν γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος· πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε, ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν· μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ. εἰ δέ τις φωραθείη τὸ ἰδιον πρᾶγμα καθαιρείσθω.

13 Ἐπειδὴ ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωσται, τοὺς μέλλοντας διακόνους ἢ πρεσβυτέρους χειροτονίαν ἀξιοῦσθαι, καθομολογεῖν ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τοῦ ἀρχαίου ἐξακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰς τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικίσια,

singulis annis ab episcopis, propter causas ecclesiasticas quæ ut uerisimile est exoriũtur, in unaquaq; prouincia synodꝰ fiat à sacro paschatis festo usq; ad finẽ Octobris mensis, annuatim eo in loco quem, ut diximus, metropolitanus episcopus elegerit. Episcopi uerò qui non conuenerint, & suas urbes inhabitãt, ac sani & incolumes sunt, & ab omni inexcusabili ac necessaria narratione liberi sunt, fraternè plectantur.

9 Nulli clericorum liceat cauponariã tabernam habere. Nam si huic in cauponam ingredi non permittitur, quantò minus alijs in illis seruire, quæ ipsum attingere nefas est. Si quis autem talia facit aut cessẽt, aut deponatur.

10 Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui usuras uel centesimas, accipit, uel cessẽt, uel deponatur.

11 Nemo eorum qui in sacrõ ordine censentur, aut laicus Iudęorum azyma comedat, uel ullam cum eis familiaritatẽ ineat, uel in morbis accersat, uel medicinas ab eis suscipiat, uel unà cum eis in balneis lauetur. Si quis cõtra fecerit, si sit clericus deponatur, si laicus, excommunicetur.

12 Ad nostram cognitionem hoc quoq; peruenit quòd in Africa & Lybia ac alijs in locis, sunt Dei amantes ecclesiarum præsides uxoribus suis cohabitant, & postquam ordinati sunt non æstimant quòd alijs offendiculum & scandalum ponunt. Quamobrem cum magno studio teneamur ut omnia ad utilitatem gregis qui sub manibus est peragantur uisum ut ab hoc tempore nihil tale deinceps fiat. Hoc autem dicimus non ut spernamus aut immutemus ea quæ apostolicè statuta sunt, sed prouidentes saluti & meliori promotioni plebis, item ne uituperio exponatur sacerdotalis ordo. Inquit enim diuinus apostolus omnia in gloriam Dei facite, tales estote ut nullum præbeatis offendęculum neque ludæis, neque Græcis, neque ecclesiæ Dei: quẽadmodum ego per omnia omnibus placeo, non quęrens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut salui fiant. Imitatores mei estote sicut & ego Christi. Si quis igitur deprẹhensus fuerit hæc facere deponatur.

13 Quoniam cognouimus, in Romana ecclesia in ordine canonis traditum, ut hi qui digni iudicantur ut diaconi uel presbyteri fiant, cõfiteantur se in posterum nolle suas uxores attingere, nos antiquum canonem apostolicæ diligentiæ & ordinis sequentes, sacrorum uirorum coniugia legitima etiam

etiam in posterum ualere uolumus, nullo modo ipsorum cum uxoribus coniunctionem soluētes neq; priuantes eos mutuo congressu tempore conuenienti. Quamobrem qui dignus fuerit ut subdiaconus diaconus aut presbyter ordinetur, hic legitimæ uxori cohabitans nullo modo prohibeatur talem gradū conscendere, neque tempore ordinationis postuletur ab eo professio ut legitimum cum propria uxore congressum deserat. Ne hac ratione coniugium à Deo institutum & eius præsentia consecratum, iniuria uiolenter afficiamus, euangelio clamante, Quod Deus coniunxit homo non separet: & apostolo docente, coniugium esse honorable, & cubile impollutum, ac uxori unctus ne quæras solui. Nouimus eos qui Carthagine conuenerunt curam habētes grauitatis uitæ ministrorum, dixisse, subdiaconos sacra mysteria tractantes, diaconos item & presbyteros, secundum proprias regulas debere à coniugibus continere, ut quod ab apostolo traditum est & antiquitus obtinuit similiter seruemus, sciētes uniuscuiusq; rei tempus & maximè ieiunij ac orationis. Oportet enim eos qui altari inseruiunt tempore eo quo sacra administrant in omnibus se continere, ut ea quæ à Deo simpliciter petunt adipisci possint. Si quis igitur contra Apostolicos canones ausus fuerit mouere aliquos sacerdotū, ut presbyteros inquam diaconos aut subdiaconos priuet congressu & communione uxorum, deponatur. Eodé modo si presbyter aut diaconus suam uxorem religionis prætextu eiecerit, segregetur, & si perseuerauerit, deponatur.

Canon sanctorum & diuinorum patrum etiā hac in re seruetur, ut presbyter non ordinetur ante trigesimum annum, etiam si fuerit homo singulariter dignus tñ seruetur. Dominus enim Iesus Christus trigesimo anno baptizatus est, & docere cœpit. Similiter diaconus ante uigesimum quintum, & diaconissa ante quadragesimum non ordinetur. 14

Subdiaconus non ordinetur minor natu annis uiginti. Si uerò aliquis contra constitutum tempus ordinatus fuerit in quocunq; ordine ecclesiastico deponatur. 15

QVONIAM Actorum liber septem diaconos ab apostolis constitutos esse tradit, & Neocesarienſis synodus obediens actis apostolorum, in canonibus suis sic apertè disseruit, quòd septem debent esse diaconi, quantumuis magna urbs fuerit. 16

καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὸν πρὸς γαμετὰς συμφέραν διαλύοντα, ἢ ἀφορωῦτα αὐτοὺς τοῦ πρὸς ἀλλήλους ἐν καιρῷ τὴν προσήκουσαν ὁμιλίας· ὥς τε, εἴπερ ἄξιον εὑρεθείη πρὸς χειροτονίαν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου, ὅτι μὴ δικαίως κωλύεσθαι τοῖς τοῦ βαθμοῦ ἐμβιβάζεσθαι, γαμετῇ συνοικῶν νομίμῳ, μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτεῖσθαι ὁμολογεῖν, ὡς ἀφιστάναι τῆς νομίμου πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν ὁμιλίας· ἵνα μὴ ἐν τοῦτῳ τὴν ἐκ θεοῦ νομοθετηθεῖσαν καὶ εὐλογηθέντα τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ γάμου καθυβρίζειν ἐκβιαζώμεθα τὴν εὐαγγελίου φωνὴν βοώσης· Ἃ ὁ θεὸς ἔζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· καὶ τὴν ἀφόλαστον διδάσκοντος τίμιον τὸν γάμον καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον, καὶ πορνείας γαμικὴ μὴ ζήτει λύσιν. ἴσμεν δὲ ὥσπερ καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες τὴν ἐν βίῳ σεμνότητος τῶν λειτουργῶν πεπεμένοι πρόνοιαν, ἐφάσκειν, ὡς τοὺς ὑποδιακόνους, οὓς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ οὓς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους ἤτοι οὓς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι, ἵνα κἀν τοῖς ἁγίοις τῶν ἀφόλων πεπαιδευμένοι, καὶ ἐν αἷς οἱ ἁγιασμοὶ τῆς κρατυθῶσι, ὁμοίως φυλάξωμεν, καιρὸν ἴδιον ἑαυτῶν ὑπισχνούμενοι πράγματος, καὶ μάλιστα νηστείας καὶ προσευχῆς. χρὴ γὰρ οὓς δεῖ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἁγίων μετὰ χειρήσεως ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν, ὅπως δυνηθῶσιν, ὃ παρὰ τοῦ θεοῦ ἁπλῶς αἰτοῦσιν ἐπιτυχεῖν. εἴπερ οὖν τολμήσει παρά τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινήσαί τινας τῶν ἱερωμένων, πρεσβύτερον φαμὲν ἢ διάκονον, ἀποστερεῖν τὸν πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω· ὡσαύτως καὶ, εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλει, ἀφοριζέσθω· ὡμῳμένων δὲ, καθαιρείσθω.

Ὁ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων ἡμῶν πατέρων κανὼν ἐν τούτῳ, ὡς τε πρεσβύτερον πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι, κἂν πάνυ ὁ ἄνθρωπος ἄξιος, ἀλλ' ἀποτρεῖσθαι· ὁ γὰρ κύριος ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν· ὁμοίως, μήτε διάκονον, πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἢ διακόνισσαν πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν χειροτονεῖσθαι.

Ὑποδιάκονον μὴ ἧττον τῶν εἰκοσὶ ἐτῶν χειροτονεῖσθαι. εἰ δέ τις τῶν ἐν διαφωνίᾳ ἱερατικῇ κατασταθείη πρὸ τοῦ ὁρισθέντας χειροτονηθεῖναι χρόνους, καθαιρείσθω.

Ἐπειδὴ αἱ τῶν πράξεων βίβλοι ἐπὶ διακόνους ὑπὸ τῶν ἀποστόλων πεποιήκασιν, οἱ δὲ ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου οὕτως ἐν τοῖς ἐκτεθεῖσι πρὸ αὐτῶν κανόσιν σαφῶς διεξῆλθον, ὅτι διάκονοι ἐπὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, κἂν πάνυ μεγάλη ἡ πόλις ᾖ, πεισθῶσι δὲ ἐκ τῶν βίβλων τῶν πρά-

πράξεως· ἡμεῖς δὲ ἀποστολικῷ ῥητῷ τὸ νοῦν ἐφαρμόσαντες τῶν πατέρων, εὕρομεν ὡς ὁ λόγος οὐ περὶ τῶν διακονούντων ἀνδρῶν λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς χρείας τῆς τραπέζης τοπουργίας τῶν πράξεων. Βίβλος ἔτως ἐχόντως. Ἐν ταῖς ἡμέραις πληθυόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας· οὓς καταστήσωμεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. Καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανεν, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα· πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. Quam interpretationem ecclesiæ doctor Ioannes Chrysostomus sic explicat. Admiratione dignum est quòd multitudo non diuisa est in electione horum uirorum, quòd apostoli ab ipsis præteriti sunt. Qualem autem dignitatem si habuerint & quam ordinationem susceperint necessariò discendum est. Vtique diaconorum. Attamen hoc in ecclesijs non est: sed hæc administratio est presbyterorum, & tum nullus erat episcopus sed solum apostoli. Quamobrem puta manifestum & conspicuum neque diaconorum neque presbyterorum nomen esse. His de causis nos quoque denunciamus ut ante dicti septem diaconi, non eligantur ut mysterijs inseruiant, secundum iam explicatam doctrinam, uerum tales sint qui administrationem aggrediuntur cómunium negotiorum eorum qui cógregati sunt, ac sint etiam nobis typus humanitatis & studij circa egenos.

Nos cum dicto apostolico mentem patrum adaptassemus inuenimus eos esse locutos non de uiris qui ministrant mysterijs, sed de ministerio quòd in usu mensarum adhibeatur, cum liber Actorum sic habeat. In diebus autem illis crescente numero discipulorum, ortum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ ipsorum. Cæterum duodecim illi cùm iussissent adesse multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est placitum, ut nos derelicto sermone Dei, ministremus mensis. Circumspicite ergo fratres, uiros ex uobis spectatæ probitatis septem, plenos spiritu sancto & sapientia, quibus delegabimus hoc negotij. Nos uerò deprecationi & administrando sermoni incumbemus. Et placuit hic sermo coram tota multitudine. Et elegerunt Stephanum uirum plenum fide & spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum proselytum Antiochenum. Hos statuerunt in conspectum apostolorum. Hæc interpretans ecclesiæ doctor Ioannes Chrysostomus sic explicat. Admiratione dignum est quòd multitudo non diuisa est in electione horum uirorum, quòd apostoli ab ipsis præteriti sunt. Qualem autem dignitatem si habuerint & quam ordinationem susceperint necessariò discendum est. Vtique diaconorum. Attamen hoc in ecclesijs non est: sed hæc administratio est presbyterorum, & tum nullus erat episcopus sed solum apostoli. Quamobrem puta manifestum & conspicuum neque diaconorum neque presbyterorum nomen esse. His de causis nos quoque denunciamus ut ante dicti septem diaconi, non eligantur ut mysterijs inseruiant, secundum iam explicatam doctrinam, uerum tales sint qui administrationem aggrediuntur cómunium negotiorum eorum qui cógregati sunt, ac sint etiam nobis typus humanitatis & studij circa egenos.

Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ διαφόρων ἐκκλησιῶν κληρικοί, τὰς ἰδίας, ἐν αἷς ἐχειροτονήθησαν, ἐκκλησίας καταλιπόντες, πρὸς ἑτέρας στενοχωρουμένους ἐπισκόπους, καὶ γνώμης ἴδια τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις κατατάττουσιν ἐκκλησίαις, ἐκ τούτου τὸ συνήθως ὑποτάκτους αὐτοὺς κατασταθῆναι, ὁρίζομεν ὡς τοὺς ἀπὸ τῆς ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τοῦ παρόντος ἰνδικτιῶνος, μηδενὶ τῶν ἀπανταχοῦ κληρικῶν, κἂν ἐν οἱῳδήποτε τυγχάνῃ βαθμῷ, ἄδειαν ἔχειν, ἄνευ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐγγράφου ἀπολυτικῆς, ἢ ἐπιστρεπτικῆς ἐπιστολῆς ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ ὁ μὲν ἐπὶ ξένῃ ἀφυλακτήτως ἐπιδημῶν, ἀλλὰ κατασχέσει τόπου ἐπ' αὐτῷ ἐν τῇ χειροτονίᾳ αὐτῷ ἐπιτεθησόμενον, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ παραλόγως αὐτὸν προσδεξάμενος.

17 Quoniá diuersarum ecclesiarum clerici, ecclesias proprias in quibus ordinati sunt deserunt, & ad alios episcopos concurrunt, & præter sui episcopi sententiá in alienis ecclesijs ordinant, hinc uerò uenit ut tales in nullo ordine cogi possint, statuimus, ut à mense lauario aduenientis quartæ indictionis nullus omnino clericorum in quocunque tandem gradu fuerit facultatem habeat ut sine proprij episcopi scriptura dimissoria in aliena ecclesia ordinem aliquem habeat. Qui uerò hoc in posterum nó obseruauerit, & eum à quo ordinatus est dedecore affecerit, hic deponat, & is quoque à quo præter rationem susceptus est.

Clericos

Clericos qui propter barbarorum incursiones uel aliquo alio modo, ex infortunio exules facti sunt, cessante ea ratione, aut barbaris qui incursionem fecerunt domum redeuntibus, iubemus denuò ad suas ecclesias reuerti, atque eas non aliquandiu minus dissimulanter deserere. Si uerò aliquis non permãserit iuxta præsentem canonem deponatur, donec reuertatur ad suã ecclesiam: idẽ quoq; fiat episcopo qui eum detinet.

18 Τοὺς πρὸφάσει βαρβαρικῆς ὑπ' ἀνομίας, ἢ ἄλλως πως ἐκ πολιτείας μεταναστάς γενομένους ἀλλοεικὸς, ἵνικα δοκῇ ὁ τρόπος αὐτοῖς ἀρκαύσαντα, ἢ καὶ τῶν βαρβάρων τῶν ἀνομαὶ, ἰδίαν τὴν ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο, οὕτως γνῶσις οἰκείας ἐκκλησίας πρόσιέναι ἐπανέρχεσθαι, καὶ μὴ ὑπὸ πολὺ ταύτας ἀπροφασίστως καταλιμπάνειν. ἐὰν δέ τις μὴ τηρῇ τὸν τοῦτο ἀνονόητον κανόνα, ἀφορίζεσθω, μέχρις ἂν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐκκλησίαν ἐπανάβαμεν. ὁ αὐτὸς δὲ τρόπος καὶ τῶν τῷ κατέχοντι αὐτὸν τόπῳ γινέσθω.

Quòd oportet eos qui præsunt ecclesijs, in omnibus quidem diebus, sed præcipuè Dominicis omnem clerum & populum docere pietatis ac rectæ religióis eloquia, ex diuina scriptura colligentes intelligentias & iudicia ueritatis, & non transgredientes iam positos terminos uel diuinorum patrum traditionem. Sed & si ad scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo ecclesiæ luminaria & doctores suis scriptis exposuerũt: & maiorem exijs laudem assequũtur, quàm si quæ à se dicuntur componant: ne dum quandoq; ad id hæsitant, ab eo quod conuenit excidãt. Per prædictorum enim patrum doctrinã populi ad eorum quæ sunt bona & expetẽda, & inutilia ac reijcienda cognitionem ueniẽtes, uitam in melius componunt, nec ignorantiæ uitio conuincuntur, sed doctrinæ mentẽ adhibentes, seipsos adiõne mali quid eis accidat excitant, & imminentiam suppliciorum metu sibi salutem procurant.

19 Ὅτι δεῖ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας γνώσιμον ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲ τοῖς κυριακαῖς, πάντα τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον ἐκ τῶν θείας γραφῆς ἀναλεγομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματα καὶ κρίματα, καὶ μὴ παρεκβαίνοντας τοὺς ἤδη προτεθέντας ὅρους, ἢ τὴν τῶν θεοφόρων πατέρων παράδοσιν, ἀλλὰ εἴ γραφικὸς ἀνακινηθείη λόγος μὴ ἁπλῶς τοῦ ἑρμηνεύεσθαι, ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι διὰ τῶν οἰκείων συγγραμμάτων πρέπον μᾶλλον γνῶσιν εὑρίσκωσιν, ἢ λόγος οἰκείως σωτάπτοντες, ἐσιν ὅτε πρὸς ἄπορως ἐχόντων ἀπάντησιν τοῦ προσήκοντος. διὰ γὰρ τῶν προειρημένων πατέρων διδασκαλίας οἱ λαοὶ γνώσει γινόμενοι, τῶν πρεπόντων αἱρετῶν καὶ τῶν ἀσυμφόρων ἀβλήτων, τὸν βίον μεταρυθμίζουσι πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ τοῦ τῆς ἀγνοίας ἐλαττώματα πάθει, ἀλλὰ προσήκοντες τῇ διδασκαλίᾳ, ἑαυτοῖς πρὸς τὸ μὴ κακῶς παθεῖν προάγουσι, καὶ φόβῳ τῶν ἐπηρτημένων τιμωρίων, τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς ἐξεργάζονται.

Non licet episcopo in aliena ciuitate publicè docere. Si hoc facere deprehensus fuerit, cesset ab episcopatu, presbyteri autẽ munere fungatur.

20 Μὴ ἐξέστω τῷ ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν, δημοσίᾳ διδάσκειν. εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ὑπεσκοπῆς παυέσθω· τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἐνεργείτω.

Qui alicui crimini ecclesiastico obnoxij fuerint & propter illud in uniuersum ac longo tempore depositi & in laicorũ locum detrusi sunt, si sponte ad conuersionem respiciẽtes peccatum propter quod gratia excideruntirritum faciunt, & ab se perfectè alienos constituunt, clerici ritu tondantur. Si uerò non spõte hoc peccatum negauerint cõmam laicorum ritu nutriant, ut pote qui conuersationem in mundo cœlesti uitæ præponunt.

21 Οἱ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικοῖς τεταλαιπωμένοι γενόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο πανταπασιν καὶ διὰ μακρὸν ἀφορισθέντες καὶ ἀποβαλλόμενοι, καὶ ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν ἀρθέντες τόπῳ· εἰ μὲν ἑκουσίως πρὸς ὑπεροφλῆ ὁρῶντες ἀθετοῦσι τὴν ἁμαρτίαν, δι' ἣν τὴν χάριτον ἐκπεπτώκασι, καὶ τοῦτο τέλεον ἀμοιρίτως ἑαυτοὺς καθιστῶσι, καὶ τὸ κληρικὸν κειρέσθωσαν σχῆμα· εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐθαιρέτως ἀρνήσωνται, καθάπερ οἱ λαϊκοὶ τὴν κόμην τρεφέτωσαν, ὡς τὸν ἐν κόσμῳ ἀναστροφὴν τῆς οὐρανίου ζωῆς προτιμήσαντες.

Episcopi aut cuiuscunque ordinis clerici qui propter pecuniam ordinati sunt, ac non quod ipsi probati & uita eorum delecta sit, deponantur, & hi etiam qui illos ordinarunt.

22 Τοὺς ὑπὲρ χρήματα χειροτονηθέντας ἐπισκόπους ἢ ὁποιουδήποτε κληρικοὺς, καὶ ὁ κατ' ἐξέτασιν καὶ τὸν βίον αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προσήκοντα· ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας.

Nullus Episcopus, siue presbyter, siue diaconus purissimam præbens communionẽ,

23 Περὶ τοῦ μηδένα τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, τὴν ἀκραιότατα μετάδοσιν δίδοντα

νίας πρὰ τῶν μετέχοντος εἰς πράττειν τοῦ τοιαύτης μεταλήψεως χάριν ὀβολὸς ἢ εἶδος τὸν οἰονοῦν. οὐδὲ γὰρ πεπραμένη ἡ χάρις, οὐ δὲ χρήμασι τὸν ἁγιασμὸν τοῦ πνεύματος μεταδιδόαμεν. ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ δώρου, ἀπανουργεύτως μεταδοτέον. εἰ δὲ φανείη τις τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων ἀπαιτῶν, ᾧ μεταδίδωσιν τοῦ ἀχράντου κοινωνίας τὸν οἰονοῦν εἶδος, καθαιρείσθω, ὡς τῶν Σίμωνος ζηλωτὴς πλάνης καὶ κακουργίας.

Μὴ δὲ ἔστω τινὶ τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι, ἢ μοναχῷ, ἐν ἱπποδρομίαις ἀνιέναι, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀνέχεσθαι. ἀλλ' εἰ καί τις κληρικὸς κληθείη ἐν γάμῳ· ἡνίκα δ' ἂν τὰ πρὸς ἀπάτην εἰσέλθοιεν παίγνια, ἐξαναστήτω καὶ πραυτίκα ἀναχωρήτω. οὕτω τοῦ τῶν πατέρων ἡμῖν προστατεύσης διδασκαλίας· εἰ δέ τις ὑπὸ τούτῳ ἁλῷ, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνανεοῦμεν καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς προσκίας ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαραλλεύτους πρὸ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ὑπισκόποις. καὶ μάλιστα, εἰ τριακονταετεῖ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ᾠκονόμησαν. εἰ δὲ ἐν τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηταί τις ἢ γίνοιτο περὶ αὐτὸν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἠδικῆσθαι, περὶ τούτων κινεῖν πρὸ τῇ συνόδῳ τοῦ ἐπιχείας.

Πρεσβύτερον, τὸν κατὰ ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντα, καθέδρας μὲν μετέχειν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κανόνος ἡμῖν νομοθετηθέντα, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι. ἀρκετὸν γὰρ τοῦ τοιούτῳ ἡ συγγνώμη, εὐλογεῖν δὲ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ἐφείλοντα, τραύματα ἀνακόλουθον. εὐλογία γὰρ, ἁγιασμοῦ μετάδοσίς ἐστιν. ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχων, διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἀγνοίας πρὰ πτῶμα, πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει. μή τε τοίνυν δημοσίᾳ μή τε ἰδίᾳ εὐλογείτω, μή τε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καταμενέτω ἑτέροις, μή τέ τι ἄλλο λειτουργείτω. ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ προσκλαιέτω τοῦ κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτοῦ τὸ ἐκ τοῦ ἀγνοίας ἀνόμημα. πρόδηλον γὰρ, ὡς ὁ τοιοῦτος ἄθεσμος γάμος διαλυθήσεται, καὶ οὐδαμῶς ὁ ἀνηρμετουσίαν ἕξει πρὸς τῇ δι' ἧς ἱερᾶς ἐνεργείας ἐστέρηται.

Μηδεὶς τὸν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων ἀνοίκειον ἐσθῆτα ἀμφιεννύσθω, μή τε ἐν πόλει διάγων, μή τε ἐν ὁδῷ βαδίζων, ἀλλὰ στολαῖς κεχρήσθω ταῖς ἤδη τοῖς ἐν κλήρῳ καταλεγομένοις ἀπονεμηθείσαις. εἰ δέ τις διαπράξοιτο τὸ τοιοῦτο, ὑπὸ ἑβδομαδιαμίαν ἀφοριζέσθω.

Ἐπειδὴ ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις μεμαθήκαμεν σταφυλῆς ἐν τοῦ θυσιαστηρίῳ προσφερομένης κατά τι κρατῆσαν ἔθος, τοῦ λειτουργοῦ ταύτην τῇ ἀναιμάκτῳ τοῦ προσφορᾶς θυσίᾳ συναπτόντας, οὕτως ἅμα τοῦ λαῷ διανέμειν ἀμφότερα. συνείδομεν, ὥς τε μηκέτι τοῦτο τινὰ τῶν ἱερωμένων ποιεῖν, ἀλλ' εἰς ζωοποίησιν καὶ ἁμαρτιῶν

ab eo qui communicat, eius participationis gratia, obolos uel quamuis aliam speciē exigat. Nō est enim uænalis gratia, nec pecunijs spiritus sanctificationem impartimur: sed ea ijs qui digni sunt, absque ulla fraude est communicanda. Si uerò aliquis eorum qui clero adnumerantur petierit, cui tradiderunt omnem formam immaculatæ communionis, deponatur, tanquam imitator erroris, & mali doli Simonis.

24 Nulli qui sacro ordini adnumeratur, aut monacho liceat ad ludos Circenses accedere, aut pueros saltatorios tolerare. Quod si clericorum aliquis ad nuptias uoccatus fuerit, ingredientibus pueris ad fraudem instructis, surgat & confestim discedat. Sic enim patrum disciplina iubet. Si quis autē in tali culpa deprehēsus fuerit, aut cesset, aut deponat̄.

25 Renouamus etiam in omnibus canonem qui iubet, per singulas ecclesias parochias rusticanas permanere immobiles apud eos qui eas tenent episcopos, maximè si eas sine uiolentia per triginta annos gubernauerunt. Si uerò intra triginta annos facta fuerit de his dubitatio, licere eis qui se dixerint læsos propterea mouere apud synodum prouinciæ certamen.

26 Presbyter qui per ignorantiam illicitis nuptijs est implicatus, sit quidem cathedrę particeps (quemadmodum sacris canonib⁹ percipitur) à reliquis autem operationibus abstineat. Ei enim qui talis est, satis est si uenia detur. Eum uerò alijs benedicere, quem sua uulnera curare oportet, non decet. Benedictio enim est sanctificationis distributio, qui uerò hanc non habet propter ignorantiæ peccatum, quomodo illam alteri distribuet. Nec ergo publicè, nec priuatim benedicat, nec Christi corpus alijs distribuat, nec aliquod aliud ministerium obeat, sed prima sede cōtentus, Domino defleat, ut illi ex ignorantia peccatū condonetur. Manifestum est quòd nefarium coniugium dissoluetur: & uiro nō licet cum ea cōgredi propter q̄ sacra actiōe priuat⁹ est.

27 Nullus clericorum induat uestem quæ illi non conuenit, siue in urbe sit, siue iter facit, uerùm utatur uestibus illis quæ his qui in clerū asciti sunt dantur. Qui contra hæc fecerit per unam hebdomadam segregetur.

28 Qm̄ in diuersis ecclesijs intellexim⁹ uuā ad altare allatā ministros cū īcruēto illo oblationis sacrificio cōiunctā, ex quadā quę inualuit consuetudine, utraq; simul populo distribuere, decernim⁹ ut nullus sacerdos hoc ampli⁹ faciat, sed ad uiuificationem & peccatorum

remissionem solam oblationem populo impertiat. Sacerdotes uerò has uuas allatas priuatim benedicentes: non secus ac primitias quasdam distribuant petentibus ad laudem datoris fructuum, per quas nostra corpora diuina dispositione augentur & nutriuntur. Si quis clericus secus fecerit, deponatur.

Canon Carthaginensis iubet ut sacramentum altaris celebretur, non nisi à ieiunis hominibus, excepta una die annuatim in qua cœna Domini celebratur. Fortè uerò propter quasdam in illis locis causas ecclesię utiles, sancti illi patres hac ratione & ordine usi sunt. Cùm autem nemo nos urgeat ut diligentiam remittamus, decernimus secundum Apostolorum ac patrum traditiones, neminẽ debere in quadragesima quintam diem ultimæ hebdomadis soluere, & totam quadragesimam dehonestare.

Cum omnia ad ecclesiæ utilitatem facere nobis propositum sit, statuimus etiam eos sacerdotes regere qui sunt in barbaricis ecclesijs, itaque si canonem apostolicum de non eijciendis proprijs uxoribus prætextu religionis, transgrediendum putant & præter ea quæ statuta sunt faciendũ, deinceps cõsentiẽtes cum suis coniugibus, mutuo congressu abstineant, decernimus ut tales nullo modo posthac cum his cohabitent, quemadmodum illic manifestam suæ promissionis probationem & declarationem dabunt. Hoc uerò publicamus & illis manifestamus non aliã ob causam quàm propter ipsorum pusillanimitatem ac mores externos.

Clericos qui oratorijs quæ sunt intra domos ministrant uel baptizant, hoc illius loci episcopi sententia facere decernimus. Qui hoc sic non seruauerit, deponatur.

Quoniam nouimus in Armeniorum regione uinum tantum in sacra mensa offerri, aquã illi non miscentes, qui incruentum sacrificiũ peragunt, prętexentes ecclesiæ doctorem Ioannem Chrysostomũ propter hæc uerba in interpretatione Matthæi. Cuius rei gratia non aquam sed uinum post resurrectionem bibit? Pernitiosam quandam hæresim radicitus euellere uoluit, eorum qui aqua in mysterijs utuntur, ita ut ostenderet, quia & quando hoc mysterium tradidit, uinum tradidit, & quando post resurrectionem in nuda mysterij mensa uino usus est: ex germine autem ait uitis: quæ certè uinum non aquam producit. His uerbis existimant magistrum prohibere aquæ oblationẽ in sancto sacrificio ut iã nũc

ἄφεσιν τῷ λαῷ τῆς προσφορᾶς μόνης μεταδιδόναι. ὡς ἀπρὸς χὴν δὲ τὴν τῆς στοφυλῆς λογιζομένους προσένεξιν, ἰδικῶς τοὺς ἱερεῖς εὐλογοῦντας τοῖς αὐτοῖς ταύτης μεταδιδόναι πρὸς τὴν τοῦ διωτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, δι' ὧν τὰ σώματα ἡμῶν κατὰ τὸν θεῖον ὅρον αὔξει τε καὶ ἐκτρέφεται. εἴ τις οὖν κληρικὸς παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιήσοι, καθαιρείσθω.

29 Ὁ τῶν ἐν καρθαγέννῃ διαγορεύει κανὼν, ὡς τὰ ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ὑπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται· ἴσως τινὶ καῦτα διά τινας κατὰ τοὺς τόπους προφάσεις τῇ ἐκκλησίᾳ λυσιτελεῖς τῶν θείων ἐκείνων πατέρων τῇ αὐτῇ χρησαμένων οἰκονομίᾳ. μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐν ἄγοντος καταλειπεῖν τὴν ἀκρίβειαν, ὁρίζομεν, ἀποστολικαῖς καὶ πατρικαῖς ἑπόμενοι παραδόσεσιν, μὴ δεῖν ἐν τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν.

30 Γάντα πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας βουλόμενοι διαπράττεσθαι, καὶ τοὺς ἐν ἓς βαρβαρικαῖς ἐκκλησίαις ἱερέας οἰκονομεῖν διεγνώκαμεν. ὥστε εἰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα τὸν περὶ τοῦ προφάσει εὐλαβείας τῆς οἰκείαν γαμετῆς μὴ ἐκβάλλειν, ὑπεραναβαίνειν οἴοντες δεῖν, καὶ πέρα τῶν ὁρισθέντων ποιεῖν. ἐκτούτου μετὰ τῶν οἰκείων συμφονοῦντες συμβίων τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας ἀπέχονται· ὁρίζομεν τούτους μηκέτι ταύταις συνοικεῖν καθ' οἱονδήποτε τρόπον. ὡς ἂν ἡμῖν ἐν τεῦθεν ἐντελῆ τῆς ὑποσχέσεως παρέξοιεν τὴν ἀπόδειξιν. πρὸς τοῦτο δὲ αὐτοῖς, οὐδ' ἄλλο τι, ἢ διὰ τὴν τῆς γνώμης μικροψυχίαν, καὶ τὸ τῶν ἠθῶν ἀπρεπεγνομένον, καὶ ἀπαγὲς ἐκδεδώκαμεν.

Τοὺς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας τυγχάνουσι λειτουργοῦντας κληρικοὺς, ὑπὸ γνώμην
31 τοῦτο πράττειν τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπίσκοπον, ὁρίζομεν ὥς τε εἴ τις κληρικὸς, μὴ τοῦτο οὕτως παραφυλαξῃ καθαιρείσθω.

Ἐπειδὴ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἐν τῇ τῶν
32 Ἀρμενίων χώρᾳ, οἶνον μόνον ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσάγουσιν, ὕδωρ αὐτῷ μὴ μιγνῦντες, οἱ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες, προτιθέμενοι τὸν τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον φάσκοντα, διὰ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἑρμηνείας ταῦτα· τίνος ἕνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστὰς, ἀλλ' οἶνον, ἄλλην αἵρεσιν πονηρὰν πρόριζον ἀνασπῶν. ἐπειδὴ γάρ εἰσίν τινες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεχρημένοι, δεικνὺς ὅτι καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκεν, καὶ ἡνίκα ἀναστὰς χωρὶς μυστηρίων καὶ ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἴνῳ ἐχρῆτο, ἐκ τοῦ γενήματος φησὶν τῆς ἀμπέλου. ἄμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ· ἐκ τούτου τε τὸν διδάσκαλον οἴονται ἀνατρέπειν τὴν τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἱερᾷ θυσίᾳ προσαγωγὴν, ὡς ἂν μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέ-

κατεγνωκε τῆς ἀγνοίας, τῶν τ πατρῶν διανοίαν ὀρθοδόξως ἀπεκαλύπτομεν· ἡ γὰρ πονηρᾶς τῶν ὑδροπαρασταθῶν αἱρέσεως παλαιᾶς ὑπαρχούσης, ὁ τοιούτοις οἴνου μόνου τῆ ὑδαίᾳ τῆ οἰκείᾳ θυσίᾳ κέχρυνται, ἀνασκευάζων ὅπως ὁ θεοφόρος αὐτὸς τῆς παρούσης ἡμῖν αἱρέσεως διδάσκαλος, καὶ διαπύρους ὡς ἀληθῶς καὶ ἀρτοδότας ἴσχυται πᾶσι τοῖς ἐν πίστει, τὴν οἰκείαν παράδοσιν τοῦ λόγου ἐπὶ τῆ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, ᾗ ἔδοτο τῶν ποιμαντικῶν χαρισμάτων ἡγεμονίαν, ὕδατος οἴνῳ μιγνυμένου παραδόσθαι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τελεῖσθαι δεήσεως, τὴν ἐκ τῆς θείας πλευρᾶς καὶ πηγῆς τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἀναίμακτον τοῦ ὕδατος κρᾶσιν παραδεικνύς. ὅτις εἰς ζωὴν πίστιν πάντας τὸ κόσμου ἐξεχέθη. καὶ ἀμαρτιῶν ἀπολύτρωσιν, καὶ τῆ πάσης δὲ ἐκκλησίας, ᾗ ἔδοτο οἱ πνευματικοὶ φωστῆρες ἐξελάμψαν, ἡ θεόσδοτος αὐτοῦ τάξις κρατεῖ. καὶ γὰρ ὁ Ἰάκωβος ὁ τῆ σαρκὶ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἀδελφὸς, ἡ Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας πρῶτος τὸν θρόνον ἐπεσκόπησεν. ὁ τῆ Βασίλειος ὁ καισαρείας ἐπίσκοπος, ὃ δὲ κλέος ἔσχε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διελθεῖν, ἐγγράφως τῆ μυστικῆ ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδώκοτες, ὅτε τελοῦσι τῆ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν· καὶ οἱ τῆ Καρθαγένη συναχθέντες ὅσιοι πατέρες, ὅτως ἐγκαθαρμένη σωαχθήτωσι τοῖς ἁγίοις μυστῆ πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου προσφερόμενος, ὡς ἦν αὐτὸς ὁ κύριος παρεδέδωκεν, τοῦτ' ἔστιν ἄρτος καὶ οἶνος, ὕδατι μεμιγμένος. εἴ τις ἔρι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, μὴ ἔστι τὰ παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τάξειν ποιεῖ, τὸ ὕδατι οἴνῳ μιγνὺς ὅτως τὸν ἄκρατον προσάγει θυσίαν, καθαιρείσθω, ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον διαγγέλλων, καὶ καινίζων τὰ παραδεδομένα.

ab ignorantia liberentur, illius patris mẽtem orthodoxè aperimus. Cùm enim antiquam prauamq; Hydroparastarum hęresim, qui pro uino sola aqua in sacrificio usi sunt subuerteret ut ostenderet illos aduersari apostolicæ traditioni illam orationem composuit, quan doquidem & suæ ecclesiæ ubi est illi pastoralis administratio tradita, aquam uino miscendam tradidit, quando incruentum peragi sacrificium oportet, ex pretioso & honorando nostri Redemptoris latere sanguine & aqua, contemperationem attendens quæ in totius mundi uiuificationem effusa est, & peccatorum redemptionem. Et in omni etiam ecclesia ubi spiritalia luminaria refulserunt, hic ordo diuinitus traditus seruatur. Nam & Iacobus Domini nostri Iesu Christi secundum carnem frater cui primum Hierosolymitanæ ecclesiæ thronus creditus, & Basilius Cæsariæ, archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarũ orbem peruasit, mystico nobis in scripto tradito sacrificio, ita peragẽdum in sacro mysterio ex aqua & uino sacrum poculum ædiderunt. Et qui Carthagine conuenerunt sancti patres, ita apertè tradiderunt ut in sacris nihil nisi corpus & sanguis Dñi offeratur, quemadmodũ ipse Dominꝰ tradidit, hoc est panis & uinum aqua mixtum. Si quis ergo episcopus uel presbyter non secundum traditum ab Apostolis ordinẽ facit ut aqua uino mixta sic incruentum offerat sacrificium, deponatur, ut imperfectè ac simpliciter mysterium enuncians, & quæ tradita sunt innouans.

Ἐπειδὴ περ ἐγνωμεν ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ μόνους κλήρῳ οὓς ἐκ γένους ἱερατικοῦ κατάγοντα, ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν ἑπομένων, τὸν ὅρον πρᾶξιν ὧν ποιοῦντων, λυτὰς δὲ αὐτῶν καὶ μὴ ἀφιερωμένους ἱερουργοῦντας καὶ ἀναγνώσας τοῦ θείου νόμου καθίσασθαι σωεδρεύομεν, ὥσε ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ ἔξεναι προῖς εἰς κλῆρον βουλομένοις προάγειν τινὰς εἰς τὸ γένος ἀποβλέπειν τ προχειρίζομένου· ἀλλὰ δοκιμάζοντες, εἰ ἄξιοι εἶεν τῆ οὓς τεθέντες ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ὅροις ἐν κλήρῳ καταλεγῶσι τούτους ἐκκλησιαστικῶς προχειρίζεσθαι, εἴ τε καὶ ἐκ προγόνων γεγόνασιν ἱερέων, εἴτε μή. ἀλλὰ μὴ δέ τινα τ ἀπαντῶν συγχωρεῖν, εἰ ἄμεμπτον τῆ τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγομένων τάξιν, οὐ θέσις τῷ λαῷ λόγους ἀποφαίνειν. εἰ μή τι αὖ ἱερατικῇ κουρᾷ χρήσηται ὁ ριούτου, καὶ τὴν εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ποιμένος κανονικῶς ὑποδέξηται. εἰ δέ τις φωεσθείη παρὰ τὰ προγεγραμμένα ποιῶν, ἀφαιρείσθω.

Quoniam cognouimus in Armeniorum regione eos solos ad clerum admitti, qui sunt ex genere sacerdotali, more iudęorum, quiin electione hoc faciunt: imò & nonnullos eorum non attonsos, cantores, & diuinę legis lectores constitui. Decernimus ut deinceps nõ liceat ad eius cui manus imponitur, genus respicere, sed examinantes an digni sint, expositis in sacris canonibus decretis, eos in cleri catalogum referri, & ecclesiasticè promoueri siue sint ex maioribus suis sacerdotibus, siue non. Item ut nulli eorum liceat populo in suggestis diuinas scripturas explicare, nisi is sacerdotali tonsura usus fuerit, & benedictionem à suo pastore canonicè susceperit. Si quis secus fecerit, deponatur.

Illud quoque dum canon facer apertè præcepit, quòd cum coiurationis & sodalitatis initi crimen etiam ab his qui nullis legibus tenentur, punitum sit, multò magis in ecclesia Dei prohiberi deceat: nos quoque obseruare studemus, ita ut si qui clerici uel monachi deprehendantur, qui coniurationem & societatem inierint, uel episcoporum uel collegarum facultatibus inhiauerint de suo gradu prorsus deijciantur. 34

Nulli omnium Metropolitarum liceat mortuo episcopo, qui eius throno subest, res eius uel ipsius ecclesiæ sibi uendicare, sed sint sub custodia cleri ecclesiæ cui defunctus præfuit, usq; ad alterius episcopi promotionem: præterquam si in eadem ecclesia non relicti sint clerici, tunc enim Metropolitanus ea nó diminuta seruabit, ordinando episcopo omnia reddens. 35

Renouantes quæ sanctis patribus. 150. qui in hac regia urbe conuenerunt, & à. 630. qui Chalcedone conuenerunt constituta sunt, decernimus ut thronus Constantinopolis æqualia priuilegia cum antiquæ Romę throno obtineat, & in ecclesiasticis negotijs ut illa emineat, secundus post illam existens. Post quem Alexandrinorum Metropolis numeretur thronus, & post eum Hierosolymitanæ ciuitatis. 36

Postquam diuersis temporibus Barbari incursiones fecerunt, & ita plurimæ ciuitates uenerunt in impiorum potestatem: sicut prę ses eiusmodi ciuitatis non possit post ordinationem, suum thronum consequi, & in ipsa sacra sede confirmari, atque ita secundum consuetum morem ordinare, & quæ ipsi episcopo conueniunt, facere & peragere: nos honorem & uenerationem habentes sacro muniri, neque ullo modo in detrimentum iuris ecclesiastici ethnicorum uiolentiam cedere uolentes his qui sunt ita ordinati, & ob expositam causam in suis sedibus non sunt constituti, quod pronunciatum est obseruari placuit. sic ut ordinare clericos quosuis regulariter possint, & uti primatus potestate pro sua moderatione, & sit firma ac legitima omnis eorum administratio: neque enim si quid ob tẽporis difficultatem non perfectissimè fiat, ministerij exacta ratio negligetur. 37

CANONEM qui à patribus factus est, nos quoq; obseruamus, qui sic edicit: 38

Καὶ ὥστε δὲ τὸ ἱερατικὸν κανόνος σαφῶς διαγορεύοντος, ὡς ὁ τὰ σωματοσίας ἢ φραβρίας ἐγκλημα· καὶ πρὸ τῶν ἔξω νόμων πάντων κεκώλυται, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ ὤφειλε διαγορεύεσθαι ἀπαγορεύειν πρόσικε. ἡμεῖς παραφυλάττειν σπουδάζομεν, ὡς εἴ τινες κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ ἐυρεθεῖεν, ἢ σωμοσύμβιοι ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς τυροῦντες ὑπουργῶν ἢ συγκλητικῶν, ἐκπίπτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βεθμοῦ.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν πάντων μητροπολιτῶν τελευτῶντος ὑπουργεῖν τὰ τοῦ κατ' αὐτὸν θρόνου τὰ αὐτοῦ πράγματα ἢ ἄλλως κατ' αὐτὸν ἐν πλησίας, ἀφαιρεῖσθαι ἢ σφετερίζεσθαι, ἀλλ' ὑπὸ παραφυλακὴν ἔσεσθαι τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας, ἧς ὁ πολυτυχὼς ἐτύγχανεν πρόεδρος, μέχρι τοῦ τόπου ὑπουργοῦ προαγωγῆς. ἐκτὸς εἰ μὴ κλῆροι εἶεν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ ἐγκατελέφθησαν. τότε γὰρ ὁ μητροπολίτης ταῦτα παραφυλάξει ἀμείωτα, τῇ χειροτονηθησομένῳ ὑπουργῷ πάντα ἀποδώσει.

Ἀναγεγραμμένοι τὰ πρὸς τῶν ἑκατὸν πατέρων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Καλχηδόνι συναθροισθέντων νομοθετησάντων, ὁρίζομεν ὡς τὸν τῆς κωνσταντινοπόλεως θρόνον ἴσων ἀπολαβεῖν πρεσβείων τοῦ πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μετὰ τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, καὶ μετὰ τοῦτον τὸν τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως.

Ἐπειδὴ τινες διάφορος καιρὸς βαρβαρικὰς ἐπιγενόμενος ἐφόδους, καὶ πλεῖσας πόλεις ἐν τυραννικοῖς χερσὶν ἐποίησαν, ὡς ἐν τοιούτῳ πόλεως προέδρου μετὰ τὴν ἐπ' αὐτὸν χειροτονίαν τὸν οἰκεῖον θρόνον μὴ παραλαβεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ ἱδρυτικὰ κατασάσεα ἐν δρωθῆναι, καὶ ὅτων ἐν τῇ κρατῆσαν ἔθη τὰς χειροτονίας καὶ πάντα αὐτῷ τῷ τοῦ πώ αὐτὸν ἔχειν τε καὶ μεταχειρίζεσθαι· ἡμεῖς τὸ πιστὸν καὶ βάσιμον τῇ ἱεροσύνῃ φυλάττοντες, καὶ μηδαμῶς πρὸς λύμην τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαίας, τῷ ἐθνικῷ ἐπήρειαν ἐνεργεῖσθαι βαλόμενοι, τοῖς ὅτων χειροτονηθεῖσιν, καὶ διὰ τὴν προκειμένην αἰτίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν μὴ ἐγκατασῆσιν θρόνοις τὰ ἀπὸ κρίνοντα τυγχάνειν, συνεράκαμεν, ὡς τε καὶ χειροτονίας κανονικῶς διαφόρων κανονικῶς ποιεῖν, καὶ τὴν προεδρίας αὐθεντείαν ἐν τῷ ἰδίῳ θρόνῳ κεχρῆσθαι, ἡ βεβαίαν ἐνομισμένην εἶναι πᾶσαν τὸν αὐτῶν πρᾶξιν διοίκησιν, ὅ γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης καιροῦ τῆς ἀκριβείας παρεγράφησεν, ὁ τῆς οἰκονομίας ὅρος παριορισθήσεται.

Τὸν ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν παραδόντα κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν, ἐν ὅτῳ διαγορεύοντα, ὥστε

εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθείη τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἡ τάξις ἀκολουθείτω.

Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ιαννοῦ τοῦ τῆς κυπριωννήσου προέδρου, ἅμα τοῦ οἰκείου λαῷ τῶν τὴν ἑλλησπόντιον ἐπαρχίαν, διά τε τὰς βαρβαρικὰς ἐφόδους, διά τε τὸ τοῦ ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καὶ καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι τοῦ εἰρημένης μεταναστάντος νήσου, προνοίᾳ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ καὶ μόχθῳ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, συνορῶμεν ὥς τε ἀκαινοτόμητα διαφυλαχθῆναι τὰ παρὰ τῶν ἐν ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθόντων θεοφόρων πατέρων τῇ θρόνου τοῦ προγεγραμμένου ἀνδρὸς παρασχεθέντα προνόμια, ὥς τε τὴν νέαν ἰουστινιανούπολιν τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς κωνσταντιέων πόλεως· καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ καθιστάμενον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, πάντων προεδρεύειν τοῦ ἑλλησποντίων ἐπαρχίας, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων πνευσκόπων χειροτονεῖσθαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν· τὰ γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ ἔθη, καὶ οἱ θεοφόροι ἡμῶν πατέρες παραφυλάττεσθαι διεγνώκασιν, τοῦ τοῦ Κυζικηνῶν πόλεως πνευσκόπου ὑποκειμένου τῷ προέδρῳ τοῦ εἰρημένης ἰουστινιανουπόλεως, μιμήσει τῶν λοιπῶν ἁπάντων πνευσκόπων, τῶν ὑπὸ τὸν λεχθέντα θεοφιλέστατον πρόεδρον Ιωάννην· ὑφ' οὗ χρείας καλούσης, καὶ ὁ τοῦ αὐτῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπίσκοπος χειροτονηθήσεται.

Κανὼν περὶ μοναχῶν καὶ μοναστηριῶν.

Ἐπειδὴ τοῦ θεῷ κολλᾶσθαι διὰ τοῦ ἐκ τῶν τοῦ βίου θορύβων ἀναχωρήσεως, λίαν ἐστὶ σωτήριον, χρὴ μὴ ἀνεξετάστως ἡμᾶς παρὰ τῶν καιρὸν τοῦ τὸν μονήρη βίον αἱρουμένους προΐεσθαι· ἀλλὰ τὸν παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν πατέρων τοῦ ἐν αὐτοῖς φυλάττειν ὅρον, ὥς τε τὴν ὁμολογίαν τοῦ κατὰ θεὸν βίου, τότε προΐεσθαι δεῖ, ὡς ἤδη βεβαίαν καὶ ἀπὸ γνώσεως καὶ κρίσεως γινομένην μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν. ἔστω τοίνυν ὁ μέλλων τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεσθαι ζυγὸν, οὐχ ἧττον ἢ δεκαετὴς, ἐν τῷ προέδρῳ κειμένης, καὶ τοῦ ἰδίου τούτῳ δοκιμασίας εἰ τὸν χρόνον αὐτῷ ἀνξηθῆναι λυσιτελέστερον ἡγεῖται πρὸς τὴν ἐν τῷ μονήρει βίῳ εἰς ἀγωγὴν καὶ κατάστασιν. εἰ γὰρ τοῦ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ κανόσι, τὴν ἑκουσίως ἑαυτὴν προσάγουσαν τοῦ θεῷ, τοῦ τὴν παρθενίαν ἀσπαζομένην, τὸν ἑπτακαιδέκατον διανύουσαν χρόνον, τοῦ τῶν παρθένων τάγματι ἀριθμεῖσθαι νομοθετεῖ· ἀλλοῦν τῷ περὶ τῶν χηρῶν τε τοῦ διακονισσῶν παραδείγματι κατακολουθήσαντες, εἰς τὸν εἰρημένον χρόνον ἀναλόγως τοῦ τὸν μονήρη βίον ἑλομένους περιεστήσαμεν· ἐν γὰρ τοῦ θείῳ ἀποστόλῳ γέγραπται, ἑξήκοντα ἐτῶν τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χήραν. οἱ δὲ ἱεροὶ κανόνες, τεσσαρακοντα ἐτῶν τὴν διακόνισσαν χειροτονεῖσθαι παραδεδώκασιν, τὴν ἐκκλησίαν χάριτι

Si qua ciuitas à regia potestate, innouata est uel innouabitur, ciuilem ac publicam formam, ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequatur.

39 Cùm frater & collega noster Ioannes insulæ Cypriæ præses unà cum suo populo iu Hellespontum prouinciam (& propter Barbarorum incursiones, & ut à gentium seruitute liberentur, ac tantum sceptris Christianissimæ potestatis subijciantur) ea inquam insula migrauerit prouidentia benigni Dei, & labore boni ac sancti nostri regis: statuimus ut ea nõ mutata conseruentur, quæ prius Ephesi in cõuentu sanctorum patrum priuilegio sedis huius nominati uiri tributa sunt, ut noua Iustinianopolis ius obtineat Constantiæ ciuitatis. Et qui in illa constitutus est pientissimus episcopus toti præsit Hellesponti prouinciæ, & à suis episcopis antiqua consuetudine ordinetur. Nam cuiusque ecclesiæ instituta sanctissimi nostri patres obseruanda statuerunt, ut Cyzenicæ urbis episcopus subsit præsidi nominatæ Iustinianopolis, exemplo omnium episcoporũ, qui iam dicto sanctiss. præsidi Ioanni subijciuntur. à quo cum usus exigat ipse quoque Cyzenicæ ciuitatis episcop⁹ ordinabitur.

40 Canon de monachis, & monasterijs.

Quandoquidem adhærere Deo per secessionem ab huius mundi tumultibus perquam salutare est, decet non temerè nos alieno tempore qui solitariam uitam delegerẽt, admittere, sed traditam nobis à patribus regulam etiam in his obseruare, ita ut professio & obligatio huius Deo acceptæ uitæ tum admittenda sit, cum iam esse firma potest cognitione & iudicio per supplementum rationis. Sit igitur qui monasticum subibit iugum non minor decem annis, inquisitione præsidi permisso, num expediat tempus illi longius concedere ad uitæ monasticæ introductionem & conformationem. Quamuis enim magnus Basilius in sacris suis canonibus, eam quæ spõte seipsam Deo consecrat, & amplectitur uirginitatem, si sit annos septemdecim nata numerari in ordine uirginum iubet: attamen uiduarum & diaconissarum exemplum sequuti id quod diximus tempus consentaneè expetentibus monasticam uitam præstituimus. Est enim scriptum in diuo Apostolo, sexaginta annorum in ecclesia censeri uiduam. Cæteri uerò sacri canones quadraginta annorum diaconissam ordinari tradiderunt, cùm iam ecclesiam gratia

diuina potentiorem esse factam & proficere uidissent, & eam fidelium in diuinis præceptis obseruandis constantiam, ac firmitatem: quam cum nos quoque optimè perspexerimus, modò constituimus, ut benedictionem gratiæ illi qui est grata Deo certamina susceptur, tanquam sigillum quoddam celeriter imprimamus, atque ita ne postea flaccescat, neu cunctetur, confirmemus, magisque ad boni excitemus electionem & in ea constantiam.

Eos qui in urbibus uel uillis uolunt secedere, ac sibi separatim attendere, prius quidem in monasterium ingredi oportet, & anachoritiam (hoc est) ab alijs separatam ac semotam uiuendi rationem exercere, & spatio triennij ei qui in mansione præest in Dei timore parere, & obedientiam in omnibus (ut æquum est) implere. Et ita huius uitæ eligendæ institutum profitentes: & quòd eam ex toto corde sua sponte amplectuntur, ab eius loci præsule examinari approbentur. Deinde sic alio anno extra clausurum fortiter se gerere debent, ut scopus eorum magis manifestetur: tunc enim plenè ac perfectè significabunt, quòd nõ inanem gloriam captantes, sed propter ipsum pulchrum & honestum hoc silentium prosequantur. Post tanti autem temporis complementum, ũ in eodem eligendæ uitæ instituto permaneant, includi ipsos, & eis non amplius licere, quando uoluerint, ex tali mansione egredi: præterquàm si propter cõmunem utilitatem uel etiam necessitatem ad mortem urgentem adiudicabantur, & ita cum benedictione eius loci episcopi. Qui autem exceptis his casibus exierint, primò quidem uel inuitos ipsos dicta clausura coërceri. Deinde ieiunijs & alijs afflictionibus ipsos curare, scientes quoniam nemo qui manum suam aratro immisit, & retrò conuersus est, aptus est regno cœlorum.

De eremitis qui quidem nigris uestibus induti & capite comati urbes obeũt, & cum uiris ac mulieribus uersantur, & propriæ professioni faciunt iniuriam, statuimus tonsis comis reliquorum monachorum amictum suscipere, eosq; in monasterio constitui. Quòd si hoc non elegerint, eos omnino ex urbibus expelli, & solitudines quæ eremi dicuntur habitare, ex quibus sibi etiam denominationes contraxere.

Liceat omni Christiano uitam therapeuticam eligere, & rerum ad uitam pertinentium

41 Τοῖς γὰρ πόλεσιν ἢ χωρίοις γὰρ ἐγκλείστους βουλομένοις ἀναχωρεῖν, καὶ ἑαυτοὺς καταμονὰς ποιεῖσθαι, πρότερον γὰρ μοναστηρίῳ εἰσιέναι δεῖ, καὶ τὴν ἀναχωρητικὴν παιδοτριβεῖσθαι διαγωγήν. καὶ ἐπὶ τριετῆ χρόνον ὑπὸ τὴν μονὴν ὑφ' ἡγουμένῳ γὰρ φόβῳ θεοῦ ὑποτάσσεσθαι, καὶ τὴν ἡσυχίαν, ὡς προσῆκεν, ὑπακούειν καὶ πληροῦν. καὶ ὅτως ὁμολογοῦντας πρὸ τῆς γὰρ τοῦ βίου προαιρέσεως, καὶ ὡς ἐξ ὅλης καρδίας ἑκουσίως τοῦτο ἀσπάζονται, ὑποτίθεσθαι τὴν γὰρ τόπου δοκιμάζεσθαι προέδρου. ἐφ' ὅτως ἐφ' ἕτερον γένεσιν, ἐξωθεν προσαγορεύειν ἐγκλείστους, ὡς ἂν ὁ σκοπὸς αὐτῶν πλείονος φανερωθείη. τελειοῦνται γὰρ πληροφορίαν τῇ ἐξόδῳ, ὡς ἐκ τοῦ θορύβου διόξαν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ ὄντως καλὸν τῆς ἡσυχίας ταύτην μετὰ διώκοντες. μετὰ δὲ τὸν προστεθέντα χρόνον συμπλήρωσιν, εἰ τῇ αὐτῇ προαιρέσει ἐμμένοιεν, ἐγκεκλεῖσθαι αὐτοὺς καὶ μηκέτι τοῦτο ἐξεῖναι, ὅτι βούλονται, ἐκ ταύτης καταμονῆς ἀναίσασθαι. ἐκτὸς, εἰ μὴ δι' κοινὴν λυσιτέλειαν ἢ ὠφέλειαν, ἢ ἑτέραν ἀνάγκην πρὸς θάνατον αὐτοὺς βιαζομένην, πρὸς τοῦτο ἐλκύειν. καὶ ὅτων μετ' ἀνάγκης τοῦ ἡγουμένου τόπου ἐξίσταται. τῶν δὲ ἐρημιτῶν προφάσεων δίκαι ἐγχειροῦντας, ἐκ τῶν καταγωγίων αὐτῶν ἐξιέναι, πρωτοτύπως μὲν ἀκοντας αὐτοὺς καθειργνύειν γὰρ τῇ ἐρημικῇ ἐγκλείστρᾳ, ἐπειτα δὲ νηστείαις καὶ ἑτέραις σκληραγωγίαις αὐτοὺς θεραπεύειν. ἰδιότας, ἡγεῖσθαι γραμμένον, ὡς ὁ θεὸς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄρωτρον, καὶ βλέπας εἰς τ' ὀπίσω, οὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

42 Τοὺς λεγομένους ἐρημίτας, οἱ πένθη μελανειμονοῦντες, καὶ τὰς κεφαλὰς κομῶντες περιάγοντες τὰς πόλεις μεταξὺ ἀνδρῶν λαϊκῶν καὶ γυναικῶν ἀναστρεφόμενοι, καὶ τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα καθυβρίζοντες, ὁρίζομεν, εἰ μὲν αἱροῦνται τὰς κόμας ἀποκείρασθαι, τὸ τῶν λοιπῶν μοναχῶν ἀναδέξασθαι σχῆμα, τότους μὲν μοναστηρίῳ ἐγκαθίσασθαι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐγκαταλέγεσθαι. εἰ δὲ μὴ ὅτως προελοῖντο, πανταχόσε αὐτοῖς τῆς πόλεως ἀπελαύνεσθαι, καὶ τὰς ὀρεινὰς οἰκεῖν. ἐξ ὧν καὶ τῷ ἐπωνυμίαν ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο.

43 ΕΞΟΝ ὑπάρχει χριστιανῷ μὲν ἀσκητικὸν ἐλέσθαι βίον, καὶ τῶν πολυτελεστάτων ζῆλον τῶν βιωτικῶν πραγ-

πραγμάτων ἀπαθέμβλητον μοναστηρίῳ εἰσιέναι, καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀποκαρίωσαι, κἂν ἐν ὁτῳοῦν ποτε πταίσματι ἁλῷ· ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῶν θεὸς ἐφησεν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. ὡς ἂν οὖν τὴν μοναχικὴν πολιτείας, τὴν μετανοίας σκοπὸν φυούσης ἡμῖν, τοῦ γνησίως ταύτῃ προσιεμένου συνδιάπαν, καὶ ὁσίως αὐτὸν πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν ἀποπληρωσῃ.

depoſita tempeſtate monaſterium ingredi, atque inſtar monachi tonderi, in quocunque crimine deprehenſus fuerit. Saluator enim noſter Deus inquit. Eum qui ad me uenit, nō eijciam foras. Nam ſicut columna id quod in ea deſcribitur, exprimit: ita & monachica profeſsio, monachi pœnitentiam deſcribit. Et ergo qui ad illud germane ac ſyncerè accedit, acquieſcimus ac fauemus, nec ulli ei mores impedimentum afferent quo minus propriū uotum adimpleat.

Μοναχὸς ὢν πορνείας ἁλοὺς, ἢ πρὸς γάμου κοινωνίαν καὶ συμβίωσιν γυναῖκα ἀγόμενος, εἰς τὴν τῶν πορνευόντων ὢν τιμίους, καὶ αὐτὸς κανόνας ὑποβληθήσεται. 44

Monachus fornicator, uel qui ad matrimonij communionem uitæq; ſocietatem uxorē duxerit, fornicatorum pœnis ſubijciatur.

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, ἐν τισι γυναικείοις μοναστηρίοις τὰς μελλούσας τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου καταξιοῦσθαι σχήματος, πρότερον σηρικοῖς καὶ ποικίλοις σολαῖς, ἔτι μὴν καὶ κοσμίοις χρυσῷ καὶ λίθοις τετοικιλμένοις, ὑπὸ τῶν προσαγόντων αὐτὰς πρὶν ἐλθεῖν, καὶ ὅτε τῷ θυσιαστηρίῳ προϊέναι, ἐκδύσκεσθαι τὴν τοιαύτην τῆς ὕλης ἀμφίασιν, ἣν ἀρχὴ τε γίνεσθαι ἐπ' αὐτοῖς τοῦ σχήματος ὑλογίαν, καὶ τὸ μέλαν αὐτοὺς ἐνδύνειν ἀμφιάσασθαι. ὁρίσομεν, ὡς τε μηκέτι ἀπὸ τοῦ νῦν ὧδε γίνεσθαι. ὀδὲ γὰρ δυνατὸν ὑπάρχει, τὴν ἁγίαν τοῦ οἰκείας προαιρέσεως ἀποθεμένην πᾶσαν τὴν τοῦ βίου πρότητα καὶ ἀπατεμένην τὴν ἐν θεὸν πολιτείαν, καὶ βεβαιώσασαν ταύτην λογισμοῖς ἀκλινέσιν, καὶ ὅτε τῷ μοναστηρίῳ προσελθοῦσαν, ὥσπερ εἰς ἀνάμνησιν ἁγίου τοῦ ῥύσεν φθαρτοῦ πάθους ἐκ τούτου τε ἀμφίβολον κατασῶσαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκταραχθῆναι δάκρυσι κυμάτων ὑπακλύζοντων, καὶ τῇ δεκαεῖσι πόθεν ῥεφούσων. ὡς μή τε δάκρυον, ὅτι λοιπὸν ἀφεῖσαν τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἁγίου τοῦ σώματος κατάνυξιν ὑπολείξασθαι. ἀλλ' εἰ καὶ βραχύτι, ὡς ἐνὸς ἐκπυδήσεων δάκρυον, μὴ μᾶλλον ἁγίου ἀσκητηρίου ἀγῶνα, ἁγιάσεως χάριν, ἢ ἁγίου ῥύσμου τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καλὰ πᾶν, ἅπερ τοῖς ὁρῶσιν ὧδε πρελθὼν λογισθῆναι. 45

Quoniam intelleximus in nónullis mulierum monaſterijs mulieres quæ ſacro illo amictu dignæ habentur, prius ſericis, & omnis generis ueſtibus, præterea autem & mundis auro & gemmis uariegatis, ab ijs qui illas ducūt exornari, & ſic ad altare accedentes exui tanto materiæ apparatu: & ſtatim in illis fieri habitus benedictionem, illáſque nigro amictu indui: ſtatuimus ne hoc deinceps fiat. Neque enim fas eſt, ut quæ iam propria uoluntate omnem uitæ iocunditatem depoſuit, & eam quæ eſt ſecundum Deum uitæ agendæ rationem amplexa eſt, & ita monaſterium acceſsit, per eum qui interit ac fluit mundum, & quorum iam oblita erat memoriam reuocet, & ex eo anceps reddatur, & eius anima perturbetur inſtar exundantium fluctuum, húcque & illuc uerſantium, adeò ut aliquam nonnunquam lachrymam emittens cordis per compunctionem oſtendat: ſed & ſi exigua aliqua lachryma exilierit, non tam propter affectionem quam habet propter exercitatorium certamen quàm propterea quod mundum relinquat, & ea à uidentibus proffuxiſſe potetur.

Αἱ τὸν ἀσκητικὸν αἱρεῖσθαι βίον, καὶ ἐν μοναστηρίῳ κατατίθεσθαι, καθόλου μὴ προϊέτωσαν. εἰ δέ τις ἀπαράτητος αὐτὰς ἀνάγκη πρὸς τοῦτο ἕλκοι, μετ' ὑλογίας καὶ εὐποιτροπῆς τὴν προεσώσης τοῦτο πραξέτωσαν· καὶ τό τε μὴ μόναι καθ' ἑαυτὰς, ἀλλὰ μετά τινων προσβυτίδων καὶ προτόσσων ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μετ' ἐντολῆς τῆς καθηγουμένης. παντελῶς δὲ αὐτὰς ἔξω τοιεῖν ὀκ ἔξεστιν. ἀλλὰ τὴν αὐτὴν οἱ τὸν μονῆρη μετερχόμενοι βίον χρείας ἐπαγούσης, καὶ αὐτοὶ μετ' ὑλογίας τὸ τῆς ἡγουμενείας ἐμπεπισθυμένοι προϊέτωσαν· ὡς τε οἱ παραβαίνοντες τὸν νῦν ὁρισθέντα πρὸ ἡμῶν ὅρον, εἴτε αὐδρες εἶεν, εἴτε γυναῖκες, προσφόροις ἀθετιμίοις ὑποβληθήτωσαν. 46

Quae uitam exercitatoriam eligunt, & in monaſterijs ſunt conſtitutæ, ne omnino progrediantur. Si qua autem inexorabilis neceſsitas ad hoc trahit, cum benedictione eius quæ præeſt hoc agant. Túnque non ſolum per ſe, ſed cum aliquibus uetulis, & quæ in monaſterio primæ ſunt, cum mandato eius quæ præfecta eſt. Eis autem omnino extrà cubare non licet. Hocidem & de uiris qui monaſteriam uitam perſequuntur ſtatuimus. Tráſgreſſores autem noſtrorū ſtatutorū, ſiue uiri fuerint, ſiue mulieres, pœnis ſubiaceant.

Nec mulier in uirorum monasterio, neque uir in mulierum dormiat. Extra offendiculum enim & scandalum fideles esse debent, & honestã, & Deo adhærentem suam uitam componere. Qui secus fecerit siue clericus fuerit, siue laicus, segregetur.

47 Μήτε δὲ ἐν ἀνδρείῳ μοναστηρίῳ γυνὴ, μή τε ἐν γυναικείῳ ἀνὴρ κατευδήτω. παντὸς γὰρ προσκόμματος καὶ σκανδάλου ἔξω εἶναι δεῖ τοὺς πιστοὺς, καὶ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν εὐθετίζειν βίον. εἰ δέ τις τοῦτο πράξοι, εἴτε κληρικὸς εἴη εἴτε λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Vxor eius qui ad episcopalem dignitatem promotus est, communi sui uiri consensu prius separata, postquam in episcopum ordinatus est ac consecratus, monasterium ingrediatur, procul ab episcopi habitatione extructum, & episcopi prouidentia fruatur. Sin autem digna uisa fuerit, etiam ad diaconatus dignitatem prouehetur.

48 Ἡ τοῦ πρὸς ὑπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνὴ κατὰ κοινὴν συμφωνίαν τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς ὑπισκοπῆς χειροτονίαν, ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω πόῤῥω τῆς τοῦ ὑπισκόπου καταγωγῆς ᾠκοδομημένῳ, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ὑπισκόπου προνοίας ἀπολαυέτω. εἰ δὲ καὶ ἀξία φανείη, καὶ πρὸς τὸν τῆς διακονίσσης ἀναβιβαζέσθω ἀξίωμα.

Renouantes hunc quoque sacrum canonem, statuimus semel dedicata monasteria secundum sententiam episcopi, manere in perpetuum monasteria, & omnes ad ea pertinentes facultates monasterio conseruari, nec unquam fieri posse profanas habitationes neq; cuiquam omnium licere hominibus mundanis ea donare: quod si hactenus quispiam fecerit, non teneri uolumus, eos uerò qui id posthac facere conabuntur subijci canonum pœnis.

49 Ἀνανεούμενοι καὶ τοῦτον τὸν ἱερὸν κανόνα, ὁρίζομεν ὥς τε τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια κατὰ γνώμην ὑπισκόπου, μένειν εἰς τὸν διηνεκὲς μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα, φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, μήτε δὲ ὑπό τινος τῶν ἁπάντων κοσμικοῖς ἀνδρᾶσι ταῦτα ἐκδίδοσθαι. ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι νῦν γέγονε τοῦτο, μηδαμῶς κρατεῖσθαι ὁρίζομεν· τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ πρόντος πράττειν τοῦτο ὑπιχειροῦντας, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ὑπτιμίοις.

Nullum omnino, siue clericum, siue laicum ab hoc deinceps tempore alea ludere. Qui secus fecerit, si clericus fuerit, deponatur, si laicus excommunicetur.

50 Μηδένα τῶν ἁπάντων εἴτε λαϊκῶν εἴτε κληρικῶν κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν· εἰ δέ τις τοιοῦτο φωραθείη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφοριζέσθω.

Omnino prohibet hæc sancta & uniuersalis synodus eos qui dicuntur mimos, & eorum spectacula, deinde uenationum quoque spectationes, easq; quæ fiunt in scena saltationes perfici. Qui secus fecerit, si sit clericus, deponatur: si laicus, segregetur.

51 Καθόλου ἀπαγορεύειν ἡ ἁγία ταύτη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τῆς λεγομένους μίμους, καὶ τὰ τούτων θέατρα, εἶτα γεμὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια, καὶ τὰς ὑπὸ σκηνῆς ὀρχήσεις ὑπτελεῖσθαι. εἰ δέ τις τοῦ πρόντος κανόνος καταφρονήσοι, καὶ πρός τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τούτων ἐκδῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

In omnibus sanctæ quadragesimæ ieiunij diebus, præterquam sabbato & Dominica, & Annunciationis die, fiat sacrum præsanctificatorum sacrificium.

52 ΕΝ πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, πρεκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία.

Quoniam spiritualis cognatio corporum coniunctione maior est, nouimus in quibusdam locis exceptores puerorum ex sancto & salutari baptismate postea cum matribus illorum uiduis matrimonium contrahere: statuimus ne in posterum tale aliquid fiat. Si qui uerò secus fecerint, hi quidem primò ab illicito matrimonio separentur, deinde fornicatorum pœnis subijciantur.

53 ΕΠΕΙΔΗ μείζων ἡ κατὰ τὸ πνεῦμα οἰκειότης τῆς τῶν σωμάτων συναφείας, ἔγνωμεν δὲ ἐν τισι τόποις τινὰς ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος παῖδας ἀναδεχομένους, μετὰ τοῦτο ταῖς ἐκείνων μητρᾶσι χειρευούσαις γαμικὸν συναλλάσσοντας συνοικέσιον. ὁρίζομεν, ἀπὸ τοῦ παρόντος μηδὲν τοιοῦτον πραχθῆναι· εἰ δέ τινες μετὰ τὸν πρόντα κανόνα φωραθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, πρωτοτύπως μὲν οἱ τοιοῦτοι ἀφιστάσθωσαν τοῦ παρανόμου τούτου συνοικεσίου· ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς τῶν πορνευόντων ὑπτιμίοις ὑποβληθήτωσαν.

Τῆς

54 Τῆς θείας ἡμᾶς ὅτως Σαφῶς ἐκδιδασκούσης φωνῆς, οὐκ εἰσελεύσει πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, ὁ θεοφόρος βασίλειός τινα τῶν ἀπηγορευμένων γάμων ἐν τοῖς οἰκείοις κανόσιν ἀπηριθμήσατο, σιωπῇ τὰ πλεῖστα παραδραμῶν, καὶ κατ' ἀμφότερα κατασκευάσας ἡμῖν τὸ ὠφέλημον· τὸ γὰρ τῶν αἰσχρῶν ὀνομασιῶν πλῆθος παραιτησάμενος, ὡσὰν μὴ τὸν λόγον καταρυπαίνοιτο τοῖς ῥήμασιν, γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαβεν· δι' ὧν περιεκτικῶς ἡμῖν οὗτος παρανόμους γάμους ὑπέδειξεν· ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη σιωπὴ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς τῶν ἀθέσμων γάμων ἀπαγορεύσεως ἑαυτὴν ἡ φύσις συνέχειν συνείδομεν γυμνότερον τὰ περὶ τούτου ἐκθέσθαι, ὁρίζοντες ἀπὸ τοῦ νῦν, τὸν τῇ οἰκείᾳ ἐξαδέλφῃ πρὸς γάμου κοινωνίαν συναπτόμενον, (ἢ πατέρα καὶ υἱὸν, μητέρι καὶ θυγατρί. ἢ δύο κόραις ἀδελφαῖς, πατέρα καὶ υἱόν. ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ, μητέρα καὶ θυγατέρα· ἢ ἀδελφοὺς δύο, δυσὶν ἀδελφαῖς.) ὑπὸ τὴν τῆς ἐπταετίας πίπτειν κανόνα, ἀφισταμένων αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικεσίου.

Cùm nos apertè doceat diuina uox, Non ingredieris in omnem domum; ut detegas carnem tuam, turpitudinem eius: diuus Basilius quasdam uelitarum nuptiarum in suis canonibus enumerauit, silentio plurimas præteriens, in utroque seruiens nostro commodo. turpium enim uocabulorum multitudinem fugiens, ne scilicet oratio sua uerbis defædaretur, generalibus nominibus turpitudines complectitur, quibus generatim nobis illegitimas nuptias ostendit. Postquam uerò tali silentio in eo qui non cognouit illegitimarum nuptiarum interdictionem natura ipsa confunditur. Decernimus, ut qui deinceps cum fratris sui filia matrimonij societatem coierit (uel pater & filius qui cum matre & sorore, uel cum duabus puellis sororibus pater & filius, uel cum duobus fratribus mater & filia) in septennij canonem incidant, separatis ipsis publicè à nefario conturbernio.

55 Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, οὗτος ἐν τῇ ῥωμαίων πόλει ἐν ταῖς ἁγίαις τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραις καὶ νηστείαις, τοῖς ταύτης σάββασιν νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν· ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαραλεύτως τὸν κανόνα, τὸν διαγορεύοντα. εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ νηστεύων ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, καθαιρείσθω εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Quoniam intelleximus in Romanorum ciuitate in sanctis quadragesimæ diebus, in eius sabbatis ieiunare præter ecclesiæ traditam cõsuetudinem, sanctæ synodo uisum est, ut in Romanorum ecclesia canon inconcusse obtineat, qui dicit: Si quis clericus inuentus fuerit in sancto Dominico uel Sabbato ieiunãs, præter unum & solum, deponatur. Si autem laicus, segregetur.

56 Ὡσαύτως μεμαθήκαμεν ἔν τε τῇ ἀρμενίων χώρᾳ καὶ ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν τοῖς σάββασι καὶ ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, ὠὰ καὶ τυρὸν ἐσθίειν τινάς. ἔδοξε τοίνυν καὶ οὗτος, ὥστε τὴν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, μιᾷ κατακολουθοῦσαν τάξει τὴν νηστείαν ἐπιτελεῖν, καὶ ἀπέχεσθαι, ὥσπερ θυτοῦ παντοίου, οὕτω δὴ ὠοῦ καὶ τυροῦ. ἃ καρπός εἰσι καὶ γενήματα, ὧν ἀπεχόμεθα. εἰ δὲ μὴ οὗτος παραφυλάττοιεν, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφοριζέσθωσαν.

Accepimus in Armeniorum regione, & in alijs locis in Sabbatis & Dominicis sanctæ quadragesimæ quosdam oua & caseum comedere: uisum est ergo, ut omnis Dei ecclesia, quæ est in uniuerso terrarum orbe, unum ordinem sequens, ieiunium perficiat: & abstineant sicut ab omni mactabili, sic & ab ouis & caseo: quæ quidem sunt fructus & fœtus eorum à quibus abstinemus. Si autem hoc nõ seruauerit, si sint clerici, deponantur: si laici, segregentur.

57 Ὅτι οὐ χρὴ ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις, μέλι καὶ γάλα προσφέρεσθαι.

AD altare mel & lac offerre non oportet.

58 Μηδεὶς τῶν ἐν λαϊκοῖς τεταγμένων, ἑαυτῷ τῶν θείων μυστηρίων μεταδιδότω, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου· ὁ δὲ τι τοιοῦτον τολμῶν, ὡς παρὰ τὸ διατεταγμένον, ποιῶν ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω. ἐν τοῦθεν παιδαγωγούμενος, μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν.

Nemo eorum qui sunt ex ordine laicorum, diuina sibi mysteria impartiat præsente episcopo, uel presbytero, uel diacono. Quod si quis tale fuerit ausus, ut præter decretum faciens, unam hebdomadam segregetur: ita discat non ultra sapere quàm oporteat.

59 Μηδαμῶς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ ἔνδον οἰκίας τυγχάνοντι, βαπτίσμα ἐπιτελείσθω. ἀλλ' οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοῦ ἀγράντου φωτίσματος, ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, κἀκεῖσε

In oratorio priuato, ꝙ domi est, nullatenꝰ baptismꝰ peragat̃, sed q̃ digni habebunt̃ huiꝰ purissimi luminis, ad catholicas eclesias accedãt & hoc

& hoc illi munere perfruantur. Si quis contra fecerit, si clericus est, deponatur: si laicus, excommunicetur.

Apostolus Paulus cùm pronunciet, quòd qui adhæreat Domino unus sit spiritus: manifestum est, qui se adiungat aduersario unum cum eo fiat illa coniunctione. Quamobrem, eos qui se Dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum simulare pręse ferunt, uisum est omnimodo puniri, & eiusmodi afflictionibus & laboribus eos subijci oportere, quibus hi qui à Dæmone uerè correpti sunt, ut à Dęmonis operatione liberentur, uerè subijciuntur.

Qui se uatibus tradiderunt, uel ijs qui Centuriones dicuntur, aut ijs similibus, ut ab illis discant si quid sibi reuelari uelint, secundum ea quæ prius à patribus sunt sancita, canoni qui est de sexennio subijciantur. Eidem pœnæ subijcere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lusum & perniciem simpliciorum circunferunt, & eos qui fortunam fatum, genealogiam, aut similium uerborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eósque qui nubes fugare dicuntur, & impræcatores, & Amuletarios, & Vates. In his autem perseuerantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciosa & Ethnica instituta, omnino eijciendos ab ecclesia definimus, sicut sacri canones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communio? ut ait Apostolus. Aut quæ consonantia Dei templo cum Idolis? aut quæ portio pio cum impio? Aut quæ concordia Christi & Belial.

CALENDAS & uota & Brumalia quæ uocantur, & qui in primo die Martij mensis fit conuentus, ex fidelium ciuitate omnino tolli uolumus. Sed & publicas mulierum saltationes multam noxam exitúmque asserentes. Præterea & eas quæ nomine eorum qui falsò apud Græcos Dij nominati sunt, nel nomine uirorum ac mulierum fiunt saltationes ac mysteria more antiquo, & à ritu Christianorum alieno, reijcimus: statuentes, ut nullus uir deinceps muliebri ueste induatur, nec mulier ueste uiro conueniente. Sed nec Comicas, nec Tragicas, nec Satyricas personas induant, nec execrandi Bacchi nomen, uuam in torcularibus exprimentes inuocent, nec uinum in dolijs effundentes risum moueant, ignorantia uel uanitate ea quæ à Dæmonijs impostura procedunt, exercentes. Qui secus

τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαυέτωσαν. εἰ δέ τις ἁλῷ τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα μὴ φυλάττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

60 Τοῦ ἀποστόλου βοῶντος Παύλου, ὅτι ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι, πρόδηλον ὡς καὶ ὁ τῷ ἐναντίῳ ἑαυτὸν οἰκειῶν, ἓν γίνεται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ. οὗς τοίνυν δαιμονᾶν ὑποκρινομένους, καὶ τρόπων φαυλότητι προσποιητῶς τὰ ἐκείνων σχηματιζομένους, ἔδοξεν τρόπῳ ὠπτιμᾶσθαι παντὶ, καὶ τοιαύταις αὐτοὺς σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλειν, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας ἀξίως ὑποβάλλοιντο.

61 Οἱ μάντεσιν ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχοις, ἤ τισι τοιούτοις, ὡς ἂν παρ' ἐκείνων μάθοιεν, ὅτι ἂν αὐτοῖς ἐκκαλύπτεσθαι βούλοιντο· καὶ τὰ πρώην ὑπὸ τῶν πατέρων περὶ αὐτῶν ὁρισθέντα, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας. τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ ὠθιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι δεῖ, καὶ οὗς τὰς ἄρκτους ὠπσυρομένους, ἤ τοιαῦτα ζῶα πρὸς παίγνιον καὶ βλάβην τῶν ἁπλουστέρων, καὶ τύχην καὶ εἱμαρμένην καὶ γενεαλογίαν, καὶ τοιούτων τινῶν ῥημάτων ὄχλον καὶ οὗς τῆς πλάνης λήρους φωνοῦντας, τούς τε λεγομένους νεφοδιώκτας καὶ γυτευκτὰς καὶ φυλακτηρίους καὶ μάντεις· ὠπμένοντας δὲ τούτοις καὶ μὴ μετατιθεμένους, καὶ ἀποφεύγοντας τὰ ὀλέθρια ταῦτα καὶ ἑλληνικὰ ὠπτηδεύματα, παντάπασιν ἀπορρίπτεσθαι τῆς ἐκκλησίας ὁρίζομεν· καθὰ καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες διαγορεύουσιν. τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος· ἢ τίς συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συμφωνία Χριστῷ πρὸς βελίαρ;

62 Τὰς οὕτως λεγομένας καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα βοτὰ, καὶ τὰ καλούμενα βρουμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ μαρτίου μηνὸς ὠπτελουμένην πανήγυριν, καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τῶν γυναίων δημοσίας ὀρχήσεις, καὶ πολλὴν λύμην καὶ βλάβην ἐμποιεῖν δυναμένας, ἔτι μὴν καὶ τὰς ὀνόματι τῶν πρὸ ἕλλησι ψευδῶς ὀνομασθέντων θεῶν, ἢ δὲ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν γινομένας ὀρχήσεις καὶ τελετὰς, κατά τι ἔθος παλαιὸν καὶ ἀλλότριον τοῦ τῶν χριστιανῶν βίου, ἀποπεμπόμεθα, ὁρίζοντες, μηδένα ἄνδρα γυναικείαν στολὴν ἐνδιδύσκεσθαι, ἢ γυναῖκα τῆς ἀνδρᾶσιν ἁρμόδιον· ἀλλὰ μή τε προσωπεῖα κωμικὰ, ἢ σατυρικὰ, ἢ τραγικὰ ὑποδύεσθαι· μή τε τοῦ βδελυκτοῦ Διονύσου ὄνομα τὴν σταφυλὴν ἐκθλίβοντας ἐν ταῖς ληνοῖς ὠπβοᾶν, μὴ δὲ τὸν οἶνον ἐν τοῖς πίθοις ὠθιχέοντας γέλωτα ὠπκινεῖν ἀγνοίας τρόπῳ ἢ ματαιότητος τὰ τῆς δαιμονιώδους πλάνης ἐνεργοῦντα. οὗς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τι τῶν προειρημένων ὠπτελεῖν ἐγχει-

ἐγκεφαλῶσιν, γνώσεται τοῦτον παιδισκάριος, τότε, εἰ μὲν κληρικοί εἰσιν, καθαιρεῖσθαι προσέταξεν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι.

fecerint, si clerici sint, deponantur, si laici, segregentur.

Τὰ ψεύδη τῶν ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολογεῖα, ὡς ἂν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν γε ἄγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπὶ ἐκκλησίας δημοσιεύεσθαι προστάττομεν, ἀλλὰ τῷ πυρὶ παραδίδοσθαι. τοὺς δὲ τούτοις παραδεχομένους, ἢ ὡς ἀληθεύσι τούτοις προσέχοντας, ἀναθεματίζομεν. 63

Quæ à ueritatis hostibus fallò cõficta sunt Martyrum historiæ, ut Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eis audituri essent, ad infidelitatem deducerentur, in ecclesia non publicari iubemus, sed eas igni tradi. Eos autem qui eas admittunt, uel tanquam ueris eis mẽtem adhibent, anathematizamus.

Οὐκ ἐξὸν δημοσίᾳ λαϊκὸν λόγον κινεῖν ἢ διδάσκειν, ἀφίωμεν ἑαυτῷ διδασκαλικὸν χαρισθέντα μὴ ἐμποδίζειν, ἀλλ' ἴκειν τῇ παραδοθείσῃ παρὰ τοῦ κυρίου τάξει, καὶ τὸ δοθὲν τῇ χάριν τοῦ διδασκαλικοῦ λαβεῖν λόγου διανοίγειν, καὶ τὰ θεῖα παρ' αὐτοῦ ἐκδιδάσκεσθαι. ἐν γὰρ τῇ μιᾷ ἐκκλησίᾳ διάφορα μέλη πεποίηκεν ὁ θεὸς καθὼς τῷ τοῦ ἀποστόλου φωνῷ· ὃν ὁ θεόλογος ἑρμηνεύων Γρηγόριος, Οὕτως, φησὶ, τοῖς ἐν τούτοις περὶ παρίστησι φάσκων· ταύτῃ καὶ οἰόμεθα τῷ παρ' ἀδελφοί. ταύτῃ φυλάττομεν· ὁ μὲν, ἕως τὸ ἀκούσῃ· ὁ δὲ, γλῶσσα· ὁ δὲ, χείρ· ὁ δὲ, ἄλλο τι· ὁ δὲ, διδασκέτω· ὁ δὲ μανθανέτω· καὶ μετὰ βραχέα· ὁ μὲν θεὸς ἐν ὑπηθείᾳ, καὶ χορηγῶν ἐν ἱλαρότητι, καὶ ὑπουργῶν ἐν προθυμίᾳ· μὴ πάντες ὦμεν γλῶσσα, ἐρμηνεύτωρ· μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες προφῆται, μὴ πάντες διερμηνεύωμεν. καὶ μετ' ὀλίγα. τί σαυτὸν ποιεῖς ποιμένα, πρόβατον ὢν πώποτε γίνῃ κεφαλή, πῶς τυγχάνων τί στρατηγεῖν ἀξιοῖς, τάγματος ἐν στρατιώταις; καὶ ἐπειδὴ ἡ σοφία διακελεύεται· μὴ ἴδοις ταχὺς ἐν ὀλίγοις, μὴ συμπλουτεῖσθαι πλούσιος ὢν πλουσίῳ. μὴ ἴσθι τοῖς σοφοῖς ἐν σοφώτερος· εἰ δέ τις ἀλλοῦ ἐστι παρόντα παρασκευάσαι κανόνα, ὃν ἡμέρας τεσσαρακοντα ἀφορίζεσθω. 64

Non oportet laicum publicè disputare, uel docere, sed ordini à Domino tradito cedere, & aurem ijs qui docendi gratiam acceperint aperire, & diuina ab eis doceri. Etenim in una ecclesia diuersa membra Deus effecit, secundum apostoli dictum: quod cùm Theologus Gregorius interpretatur, manifestè in his ordinem constituit: dicens, Hunc ordinẽ reuereamur hunc obseruemus: alius sit auditus, alius lingua, alius manus, alius aliud quippiã aut hic doceat, ille discat. Et ĩ summa, qui discit, sit obsequens: qui dat, hilaris: qui ministrat, sedulus. Ne simus omnes lingua, quod frequentissimum est, non omnes lingua, nõ omnes prophetæ, non omnes apostoli, nõ omnes interpretes scripturarum. Et paulò post, quid facis teipsum pastorem, cum sis ouis? quid mulier caput, cum sis pes? quid exercitũ uis ducere, cum sis inter milites constitutus? Et alibi sapientia iubet: Ne præcipites in paruis, ne cùm sis pauper te æques diuiti, neque delis sapientibus esse sapientior. Si quis autem deprehẽdatur præsentem canonem labefactare, per quadraginta dies excommunicetur,

Τὰς γὰρ τοῖς νομικοῖς ἐπὶ τοῖς νουμηνίαις πρὸ τῶν οἰκείων ἐργαστηρίων ἢ οἴκων ἀναπτομένας πυρκαϊὰς, ἃς ἐν ταῖς παλαιαῖς διαταγαῖς κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ὑπολαμβάνουσι, καὶ τοῦ πράγματος καταφρονητικῶς προσέχοντος· ὅσοις ἔθος ἐστὶ τοῦτό τι πράττειν, εἰ μὲν κληρικοί εἰσι, καθαιρεῖσθαι. εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν βασιλειῶν· καὶ ᾠκοδόμησεν Μανασσῆς θυσιαστήριον πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ταῖς δυσὶν αὐλαῖς οἴκου κυρίου. καὶ διήγαγεν τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρί· καὶ ἐκληδονίζετο καὶ οἰωνίζετο. καὶ ἐπῆκεν ἐν γάστρι μάντεις καὶ γνώστας ἐπλήθυνεν. καὶ ἐπλήθυνεν τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου τοῦ παροργῆσαι αὐτόν. 65

Quos in Nouilunijs quidam ántè suas officinas & domos accendunt rogos, supra quos etiam antiqua quadam consuetudine salire ineptè ac delirare solét, deinceps cessare iubemus. Qui contrà fecerit, si clericus sit, deponatur, si laicus segregetur. Scriptum est enim in quarto Regum libro. Et ędificauit Manasse altare uniuersæ militiæ cœli in duobus atrijs dom⁹ Domini, & traduxit filios suos in igne, & ariolatus est, & auguratus est, & fecit uentriloquos, & cõiectores multiplicauit, & multiplicauit ut faceret malum coram Domino, ut irritaret eum.

Ἀπὸ τῆς ἁγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας, μέχρι τῆς καινῆς κυριακῆς, τὸν ὅλον ἑβδομάδα μάδα ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀπαραλείπτως οὖν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικοῖς, εὐφραινομένους ἐν Χριστῷ καὶ ἑορταζοντας, καὶ τὴν τῶν θείων λόγων ἀναγνῶσει προσέχοντας, καὶ τῶν ἁγίων 66

A sancta die Resurrectionis usq; ad nouam Dominicam tota septimana ecclesijs uacare fideles iugiter oportet, psalmis & hymnis & spiritualibus canticis in Christo gaudentes, festumq; celebrantes, & diuinarum scripturarum lectioni mentem adhibentes, & sanctis myste-

mysterijs iocũdè & lautè fruẽtes. Sic ergo cũ Christo exaltabimus & unà resurgemus. Nequaquá ergo prædictis diebus equorum cursus, uel aliquod publicum fiat spectaculum.

Sacra scriptura nobis præcipit, ut abstinea 67
mus à sanguine & suffocato & fornicatione. Meritò igitur damnamus eos, qui cuiuscunq; animalis sanguinem arte aliqua condiunt, & sic comedunt, Qui hoc fecerit, clericus deponatur: laicus excommunicetur.

Nulli ex omnibus licere ueteris & noui 68
testamenti librum nec sanctorum nostrorum præconum ac doctorum corrumpere, uel conscindere, uel librorum cauponatoribus, uel unguentarijs, uel alicui alij delendum tradere, nisi usque uel à tineis, uel ab aqua, uel alio modo redditus fuerit inutilis. Qui tale aliquid fecerit, uno anno excommunicetur. Similiter qui tales libros emerit, si eos non habuerit ad suam utilitatem, neque ut donaret alteri, aut alio modo traderet: sed tentauerit corrumpere, deponatur.

Nulli omnium, qui sit in laicorum nume- 69
ro, liceat intra sacrum altare ingredi. Ab eo tamen nequaquam prohibita potestate & authoritate regia, quando quidem uoluerit Creatori dona afferre ex antiquissima traditione.

Ne liceat mulieribus in celebrationis tem- 70
pore loqui, sed, ut est uox Pauli, sileant. Neque enim concessum ijs est loqui, sed esse subdita quemadmodum lex ait: si quid autem discere uelint, domi suos maritos interrogent.

Eos qui docentur legibus ciuilibus, Græ- 71
cis moribus uti non oportere, & neque in theatrum induci, aut quæ uolutabra dicuntur celebrare, uel præter usum communem sibi uestem induere, neque quo tempore disciplinam aggrediuntur, uel ad finem eius perueniunt. Quod si quis posthac facere audebit, segregetur.

Non licere uirũ orthodoxũ cũ muliere hę- 72
retica, nec orthodoxâ cũ uiro hæretico copulari, sed si quid eiusmodi ab ullo ex oĩbꝰ factũ apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefariũ coniugiũ dissolui. Non enim oportet immixta admisceri, nec cum oue lupum, & cum Christi particula sortem peccatorũ coniungi. Qui uerò nostra statuta transgressus fuerit, segregetur. Si autem adhuc infideles

μυστηρίοις κατατρυφῶντας· ἐσόμεθα γὰρ ὅτῳ καὶ σῷ σωωισόμενοι τῷ σωτῆρι· μηδ' ἅμαξ ὁρμᾶν τὰς προκειμένας ἡμέρας ἱπποδρόμια, ἢ ἕτερα δημόσια θέαν ὠνητιλεῖσθω.

Η θεία ἡμῖν γραφὴ φυτέλαττ, ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας· τοῖς ὁμ δεῖ τῶν λιχνόμ γαστέρα, αἷμα οἱουσ ὑποτ ζώτ τέχνῃ τινὶ κατασκευάζουσιν εὐώδιμον, καὶ ἔτω τοῦτο ἐσθίουσιν, προσφόρως ὠθισμῶμεν· εἴ τις ὁμ ἀκ τ νῦν αἷματος ἐσθίειμ ὠπχειρήσει οἰωσ ὑπνιτρόπω, ἐ μ λῶν ἐκ, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖναί τινι τῶν πάντων βιβλίων 68
τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης, τῶν τε ἁγίων κ ἐγκρίτων ἡμῶν κηρύκων καὶ διδασκάλων ὁμολογεῖσθαι ἢ κατατέμνειν, ἢ τοῖς βιβλιοπάλοις, ἢ τοῖς λεγομένοις μυρεψοῖς, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν πάντων πρὸς ἀφανισμὸν ἐκδιδόναι. εἰ μή πᾶρα τέλειον, εἴτε ὑπὸ σκνῶν ἢ ὑδάτος, ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ ἀχρειωθῇ. ὁ δὲ πρᾶξαι ποιεῖν ἀκ τοῦ νῦν ἀλισκόμενον, ἀθῷ γνίαν ἀφοριζέσθω. ὁμοίως καὶ ὁ τὰς ἰδίας βίβλους ὠνούμενος, εἰ μή γε αὐτὸς ταύτας κτήσοιτο πρὸς οἰκείαν ὠφέλειαν, μὴ τε ἑτέρῳ πρὸς δωρεὰν καὶ τὸ παράπαν δοῦναι ἀκριβῶς, ἀλλὰ τοῦτο διαφθεῖραι ὠθισμῶσι, ἀφοριζέσθω.

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἀπάντων τῶν λαϊκοῖς τελουμένων, ἐνδόσιμον ἱερᾶ εἰσιέναι θυσιαστηρίῳ, μηδαμῶς ἀθῶν ὄντ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ αὐθεντείας, ἵνα δ' αὐ βουληθῇ προσάξαι δῶρα τῷ πλάσαντι κατὰ τινα ἀρχαιοτάτην παράδοσιν. 69

Μὴ ἐξέστω ταῖς γυναιξὶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας λαλεῖν, ἀλλὰ μὴ τὴν φωνὴν ταύτην τὸ ἀκρόδρυον, σιγάτωσαν. ἐ γὰρ ὧν πέτρα παῖδα ταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάττεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ αὐτῶν ἰδίους αὐτῆρας ἐπερωτάτωσαν. 70

Τοὺς διδασκομένους τοὺς πολιτικοὺς νόμους, μὴ δεῖν τοῖς ἑλληνικοῖς ἔθεσι κεχρῆσθαι, μή τε μὴν θεάτρῳ αὐάγεσθαι, ἢ τὰς λεγομένας κυλίσρας ἐπιτελεῖν, ἢ πρὸς τὴν κοινὴν χρῆσιν σολοικοτέραν πρόληψιν· μήτε καθ' ὃν καιρὸν τῆς μαθήματος ἀπάρχωνται, ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτὴν καταντῆσαι, ἢ καθόλου φανῆναι δημόσιον τοιούτοις παιδεύσεως· εἰ δέ τις ἀκ τοῦ νῦν τοῦτο πρᾶξαι τολμήσει, ἀφοριζέσθω. 71

Μὴ ἐξέστω, ὀρθόδοξον ἀνδρα αἱρετικῇ συνάπτεσθαι γυναικί, μή τε μὴν αἱρετικῷ ἀνδρὶ γυναῖκα ὀρθόδοξον ζεύγνυσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ φανερὸν τοιοῦτο γενόμενον τῶν πάντων γινόμενον, ἄκυρον τὸν γάμον ἡγεῖσθαι, καὶ τὸ ἄθεσμον διαλύεσθαι συνοικέσιον· ὃ γὰρ πρέπει ἀμίκτα μιγνύναι, ἢ τῷ προβάτῳ λύκον συμπλέκεσθαι, ἢ τῇ τοῦ Χριστοῦ μερίδι τὸν τῶν ἁμαρτωλῶν κλῆρον· εἰ δὲ πάντως τὰ τῆς ἡμῶν ὁρισθέντα, ἀφοριζέσθω. εἰ δέ τις ἔτι ἐν τῇ ἀπιστίᾳ τυγ- 72

μηχανώντες, καὶ ὅτω τῇ τῶ ὀρθοδόξων ἐγκρατεῖ γήτις πόμενε, ἀλλήλοις γάμω νομίμω ἡρμόσθαι, εἶτα ὁ μὲν τὸ καλὸν ἐκλεξάμενος, ἴσῃ φωτὶ τὸ ἀληθείας προσέβρακεν· ὁ δὲ ἄπιστος τῇ πλάνης καὶ σκότους δεσμοῦ, μὴ πρὸς τὰς θείας ἀτενίσαι ἀκτῖνας ἐλόμενος (δύσοικεῖ δὲ ἴσῃ πιστῷ ἄπιστος συνοικεῖν, ἢ τὸ ἔμπαλιν ὁ ἄπιστος τῇ πιστῇ) μὴ χωρὶς εἶναι ὤφελεν ἴσῃ τὸ θεῖον ἀπόλυον. ἡγίασται γὰρ ὁ ἄπιστος ἀνὴρ ἐν τῇ γυναικί· καὶ ἡγίασται ἡ ἄπιστος γυνὴ ἐν ἴσῃ τῷ ἀνδρί.

sunt inter se legitimo matrimonio coniuncti, deinde alter eorum conuertatur ad fidem altero in infidelitate manente, si fideli placeat cum infideli habitare, non à se inuicem separentur, iuxta Pauli sententiam*. Sanctificatus est enim uir incredulus in uxore: sanctificata incredula uxor in uiro.

Τοῦ ζωοποιοῦ σαυροῦ δείξαντος ἡμῖν τὸ σωτήριον, πᾶσαν ἀποδιδόναι χρὴ, τῷ πρωτίῳ τὴν ἀξίαν ἀποδιδόναι ἴσῃ δὲ ὃ σεσώσμεθα τὸ παλαιὸν πρᾶπώματος. ὅθεν καινῷ καὶ λόγῳ καὶ ἐνθέσει τὴν προσκύνησιν αὐτῷ ἀπονέμοντες, οὓς ἐν ἴσῃ ἐλάφει τοῦ σταυροῦ τύπους ὑπό τινων κατασκολυόμενα ἐξαφανίζεσθαι, πανταχοῦ προστάσσομεν, ὡς ἂν μὴ τῇ τῶν βασιζόντων κατὰ πάτησει τὸ τῆς νίκης ἡμῖν τρόπαιον ἀδυνατίζοιτο. οὗς δ' ἂν ἀπὸ τοῦ τοιούτου σταυροῦ τύπου ὧν ἐν ἄφεσι κατασκολάζοντας ὁρίζομεν ἀφορίζεσθαι.

Cùm Crux uiuifica illud salutare nobis ostenderit, nos omne studium adhibere oportet, ut ei per quem ab antiquo lapsu saluati sumus, eum, qui par est, honorem habeamus. Vnde & mente & sermone, & sensu adorationem ei tribuentes, Crucis figuras, quæ à nonnullis in solo ac pauimento fiunt, omnino deleri iubemus, ne incedentium conculcatione uictoriæ nobis trophæis iniuria afficiatur. Qui secus fecerit, excommunicari decernimus.

Οὐ δεῖ ἐν ταῖς κυριακαῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἔνδον ἐν τῷ οἴκῳ ἐσθίειν, καὶ ἀκάβιτα στρωννύειν. οἱ δὲ τοῦτο ποιεῖν πολυθέντες, ἢ παυσάσθωσαν, ἢ ἀφοριζέσθωσαν.

Non oportet in Dominicis locis uel ecclesijs, charitates quas uocant, facere: & intus in æde comedere, & accubitu sternere. Qui hoc fecerint, cessent uel excommunicentur.

Τοὺς εἰς τὸ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραγινομένους, βουλόμεθα μὴ τεθαῖς ἀτάκτοις κεχρῆσθαι, καὶ τῇ φύσει πρὸς κραυγὴν ἐκβιάζεσθαι, μήτε παλλέγειν τῷ μὲν ἐκκλησίᾳ ἁρμοδίοντα καὶ ἁρμόζοντα· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως τοὺς ῥυθμοὺς ψαλμῳδίας προσάγειν τῷ θεῷ προσηκόντως ἐφορῶντι θεῷ. δύναται γὰρ ἔσεσθαι οὐδὲ ὑμῖν τοῦτο τὸ ἱερὸν ἐκδιδαχθὲν λόγιον.

Eos qui in ecclesijs ad psallendum accedunt, uolumus nec inordinatis uociferationibus uti, nec naturam ad clamorem urgere, nec aliquid eorum quæ ecclesiæ non conueniunt, sed cum magna attentione & compunctione psalmodias Deo, qui est occultorum inspector, offerre. Docuit enim religiosos filios Israël sacrum eloquium.

ΟΤΙ οὐ χρὴ ἔνδον τῷ ἱερῷ περιβόλῳ καπηλεῖον ἢ τὰ ἁπλᾶ βρωμάτων ἴδιλη προτίθεσθαι, ἢ ἐντεῦθεν πράσεις ποιεῖσθαι, ἢ σεβάσμιον ταῖς ἐκκλησίαις φυλάσσοντας ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ θεὸς ἴσῃ ἐν σαρκὶ πολιτείας παιδαγωγῶν ἡμᾶς, μὴ ποιεῖν τὸν οἶκον τὸ πατέρος αὐτὸ ἐμπορείου οἶκον παρεκελεύετο· ὃς καὶ τῶν κολυβιστῶν τὸ κέρμα ἐξέχεεν, καὶ οὓς τὸ ἱερὸν νοσοῦντας ἀπήλασεν. εἴ τις οὖν ἴσῃ τοῦτο προκειμένῳ ἁλῷ πλημμελήματι, ἀφοριζέσθω.

Non oportet intra sacros ambitus, caponam, uel aromatum species proponere, uel alias uenditiones facere, suam ueneration em ecclesijs seruantes. Saluator noster nos instituit nó facere domum Patris nostri, domum uenditionis, qui & ipse nummulariorum æs effudit, ijsque qui templum profanassent, minatus est. si quis igitur in hoc ipso peccato fuerit deprehensus, excommunicetur.

ΟΤΙ οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικοὺς ἢ ἀσκητὰς ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι, μὴ δὲ πάντα χριστιανὸν ἢ λαϊκόν· αὕτη γὰρ πρώτη κατάγνωσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν. εἰ δέ τις οὕτω φωραθείη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Non oportet sacris initiatos uel clericos, uel exercitatores in balneo lauari cum mulieribus, nec omnem Christianum laicum. Hæc est enim prima condemnatio apud gentes. Qui hoc fecerit clericus, deponatur: laicus excommunicetur.

Οὐ δεῖ οὐδὲ φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ περὶ ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν ἴσῃ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

Quòd oportet eos qui illuminantur, fidem addiscere, & quinta septimanę feria episcopo uel presbyteris renunciare.

Ἀλύπητον γὰρ ἐκ περὶ παθόντος θεῖον τόκον ὁμολογοῦντες, ὡς καὶ ἀπόρως σωσάντα καὶ παντὶ

Absq; ullo dolore uirginis ptũ esse cõfitẽtes (ut qui sine semine constitutus sit & uniuerso

gregi prædicantes) eos qui propter ignorantiam aliquid indecens faciunt, correctioni subijcimus. Vnde quando aliqui post diem natalis Christi Dei nostri reperiuntur coquêtes similam, & se hac mutuo donantes, prætextu, honoris secundinarum impollutæ Virginis matris, statuimus ut deinceps nihil tale fiat à fidelibus. Nec enim hoc honor est uirginis, quæ supra mentem & sermonem quod comprehendi non potest uerbum peperit carne, ex communibus & ijs quę in nobis fiunt, inenarrabilem eius partum metiri ac discribere. Si quis hoc fecerit clericus, deponatur: laicus segregetur.

Si quis episcopus uel eorum qui in clero 80
censentur, uel laicus nullam grauiorem habeat necessitatem uel negotium difficile, ut à sua ecclesia absit frequentius, sed in ciuitate agens tribus diebus Dominicis unà non conueniat, si clericus est, deponatur: si laicus, à cõmunione separetur.

Quoniam nouimus in quibusdam locis in 81
trisagio acclamari post illud. Sanctus immortalis, ille crucifixus pro nobis, miserere nobis, idq; sub antiquis sanctis patribus, ut à pietate alienum, ex eiusmodi psalmo remouerũt, ejecto simul hæretico transgressore, qui talem uocem renouauit. Nos cum antiquis patribº statuentes, anathematizamus eos qui deinceps talem susceperint uocem in ecclesia, uel alius ter sancto hymno apponentes. Si transgressor fuerit sacerdos, deponatur, si laicus, excommunicetur.

Inter uenerabilium imaginum picturas Agnus digito præcursoris monstratus depingitur, qui in figuram receptus est gratiæ, adumbrans nobis uerum illum per legem agnum Christum demonstratum. Antiquas ergo illas figuras & umbras uelut quasdam ueritatis notas, adumbrationesq; ecclesiæ traditas uendicantes, gratiam eisdem præponimus, & ueritatem hanc ut legis complementum, susciptmus. Itaque hoc iam quidem re perfectum, pictorum artibus ante omnium oculos præscribatur, & picturam illius Agni Christi Dei nostri, qui tollit peccata mundi, ut humanus character ualet exprimere, & in imaginibus in posterum pro uetere Agno erigẽdam sancimus: per quam humilitatem uerbi Dei cõtẽplamur, & uelut manu ducimus ad memoriã illius cnnuersationis in carne, & passionis, eiusq; mortis salutaris, &

τῷ ποιμνίῳ κηρύσσοντες, οὓς ἐξ ἀγνοίας πράττων τάς τινὰς ἀσελγείαντων, διορθώσει καθυποβάλλομεν. ὅθεν ἐπεισήτινων μετὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως συλλεγόμενα σεμίδαλιν ἔχοντες καὶ ταύτης ἀλλήλοις μεταδιδόντες, προφάσει τιμῆς τῶν ἀθώων λοχίων τῆς παναχράντου παρθενομήτορος. ὁρίζομεν μηδ' ὅλως τοῦτο γίνεσθαι τῶν ἐπισκόπων τελεῖσθαι. ἀγαπᾶν γὰρ χρὴ τὴν παρθένον τὴν ὑπέρνοιν καὶ λόγον ἐν ἀνθρώποις κατὰ πάντα λόγον σαρκὶ, ἐκ τῶν κοινῶν τε καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ ἄφράστῳ αὐτὸ τόκῳ ὁρίζειν καὶ ὑπερφέρειν. εἰ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν πράττων τι τοιοῦτον εὑρεθείη, ἐὰν μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω.

Εἰ τις ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἢ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγομένων, ἢ λαϊκὸς, εἰ μὴ διεμέιαν ἀνάγκην βαρυτέραν ἔχοι ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς, ὥστε πλεῖσον ἀπελθεῖν, τοῦ αὐτοῦ ἐκκλησίας ἀπ' ἐν πόλει διάγων τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο. εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω.

Ἐπεισήπερ ἐν ποισι χώραις μεμαθήκαμεν ἐν τῇ τρισαγίῳ ὕμνῳ ἐν προσθήκης μέρει ἐκφωνεῖσθαι μετὰ τὸ, ἅγιος ἀθάνατος ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς ἐλέησον ἡμᾶς, τό τε τοῦ νῦν πάλαι ἁγίου πατρὸς ἡμῶν διυσεβείας ἀλλότριον ἐκ τοῦ πίστει ἀπέλασαν ὕμνου σὺν θεὸν τὸν φιλάνθρωπον φωνὴν καινεργὸν παρανόμως αἱρετικῶν. καὶ ἡμεῖς ἐνρέντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν πρὸ δυσεβῶς θεσμοθετηθέντα, ἀναθεματίζομεν ἐπὶ μετὰ τοῦ παρόντα ὅρον παραδεχομένους τὴν φιλάνθρωπον φωνὴν ἐπ' ἐκκλησίας, ἢ ἄλλως πῶς τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ συναλλοντας· καὶ εἰ μὲν ἱεράτικός ἐστιν ὁ παραβάτης τῶν ὁρισθέντων, ἀφορίζεσθαι τοῦτον τῆς ἱερατικῆς ἀξίας προστάσσομεν· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθαι.

Ἐν ποισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς, ἀμνὸς διακτύλῳ τοῦ προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προπομφαίνων ἀμνὸν Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν. οὓς ἐν παλαιοῖς τύποις καὶ ταῖς σκιαῖς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα, τὴν ἐκκλησίαν παραδεδομένους καταπαζόμενοι, τὴν χάριν προλιμῶμεν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ὡς πλήρωμά μου, τούτῳ ὑποδεξάμενοι. ὡς ἀγαθῶν τέλεσιν πᾶσαις χρωμαρτουργίαις ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ οἰκίαις ὀφείλειν ὑπογράφειν, τὸν τοῦ κόσμου αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦτο ἀμνὸν Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, τὴν τοῦ ἀνθρώπινον χαρακτῆρα ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀντὶ τοῦ νῦν, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι, ὁρίζομεν, δι' οὗ τὴν ταπεινώσεως τοῦ θεοῦ λόγου καταπτοούμενοι, καὶ πρὸς μνήμην τὴν ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ παθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, τῆς γοῦν-

φτοῦ ἐν προμιᾶς τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως.

redemptionis quæ huic pro mundo facta est.

Μηδεὶς τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων ἅψηται 83
χαρισάμενος μεταλάβετε. γέγραπται γάρ, λάβετε,
φάγετε· τὰ δὲ πνικτὰ σώματα, ἢ δὲ λαβεῖν δύ-
νανται, ἢ δὲ φαγεῖν.

Nemo cadaueribus mortuorum Eucharistiam impartiatur, scriptum est: Accipite & comedite. Cadauera autem nec accipere ualent, nec comedere.

ΤΟΙΣ κανονικοῖς τῶν πατέρων θεσμοῖς κα- 84
ταπολουθοῦντες, ὁρίζομεν καὶ περὶ τῶν νηπίων,
ἐπεὶς μὴ εὑρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἵτινες τοῦ
παναμώμητου βάπτισμα ἐπ' αὐτοῖς λέγουσι, καὶ
μὲ τοῦτο δῆλον τὴν κρίσιν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐ-
τοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνασθαι τελείως ἔχου-
σιν χωρὶς πταίσματος ὀφείλειν τοῦτο
βαπτίζεσθαι. μή ποτε ὁ τρίτος ἁγιασμὸς ἀποσε-
ρήσῃ αὐτὰ τῆς πιστότητος τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως.

In canonibus leges patrum imitãtes, de infantibus statuimus, quotiescunque non reperiuntur idonei testes, qui eos baptizatos certò dicant, neque ipsi propter ætatem de tradita sibi sacrorum disciplina respondere idoneè possint, sine offendiculo eos esse baptizandos. Nequando huiusmodi ambiguitas eos priuet tali purgatione sanctificationis.

Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων βεβαιοῦσθαι πᾶν 85
ῥῆμα γραϊκῶς παρειλάβομεν. οὗτος οὖν τοὺς οἰ-
κείους δεσπότας ἐλευθερουμένους δούλους ὑπὸ τρι-
σὶ μάρτυσι, τῆς πιστότητος τιμῆς ἀπολαύειν διορίζο-
μεθα, οἷς ὁ κύριος παρόντες, τῇ ἐλευθερίᾳ προσέ-
στωσιν, ὧν ὁ πιστὸς δοῦλος ἑαυτοῦ τοῖς γινομένοις παρέ-
ξουσιν.

Sub duobus, & tribus testibus firmari omne uerbum expressè accepimus. Serui à proprijs dominis libertate donati coram tribus testibus, ut hoc honore fruãtur, sancimus.

Τοὺς ὑπὸ ψυχῶν ὀλέθρῳ πόρνας ὑπὸ συναγόν- 86
τας καὶ ἐκτρέφοντας, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαι-
ρεῖσθαι ὁρίζομεν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι.

Qui scorta in perniciem animarum congregant & alunt, si clerici fuerint, deponãtur: si laici, segregentur.

Ἡ τοῦ ἀνδρὸς καταλιποῦσα μοιχαλὶς ὄντως, εἰ ἕτε- 87
ρον ἦλθεν, ἡ μὲν ἱερὸν καὶ θεῖον βασίλειον, ἐκ
προφητείας ἁρπάσασα τοῦτον ἀναλεξάμενον, ὅτι
ἐὰν ἀπολύσῃ γυνὴ ἀνδρὸς ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς
τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μεμιανθήσεται. καὶ
πλὴν ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. εἰ οὖν
φωνῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὴ συγ-
γνώμης τέτυχε πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθή-
ναι. ὁ μὲν γὰρ καταλιμπάνων τὴν νομίμως συ-
ναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος, ἢ
τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν, τῷ τὴν μοιχείας ὑποκεί-
σθαι κρίματι κεκανώνισται· δεῖ δὲ τὰ τῶν πατέρων νῦ-
μῶν, οὓς θεόστεπτος φιλανθρωπία προσκλαίειν, δι' ἐτῶν
ἐπαρκεῖσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, καὶ τῷ εὐδό-
κιμον σωθῆναι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τὴν προσφο-
ρᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν δὴ μετὰ δακρύων μετανοή-
σωσι.

Quæ uirũ reliquit adultera est, si ad alium se contulit, secundũ sacratum Basilium, qui optimè hoc ex propheta Hieremia colligit. Si mulier alteri uiro nubit, non redibit ad maritum suum, sed polluta polluetur. Et rursum qui habet adulteram immodestus, & impius (est.) Si igitur temerè à uiro secesserit hic quidem dignus est uenia, hæc uerò pœnis. Venia autem huic ad communionem ecclesiæ dabitur, & qui reliquerit legitimam uxorem & aliam duxerit, iuxta Domini sententiam adulter est. Sancitũ est: ut hi qui tales sunt per annũ lugeant, per biennium sint audientes, per triennium subiaceant: & tandem sexto anno congregentur cum fidelibus, & ita demum mensa Domini digni habeantur, si cum lachrymis pœnituerint.

Μηδεὶς οἶδον ἱερὸν ναὸν κτήνους ὁ οἱονοῦν εἰσα- 88
γέτω· ἐκτὸς, εἰ μήτις ὁδοιπορῶν μεγίστης καταλα-
βούσης αὐτὸν ἀνάγκης οἰκίσκου καταγωγῆς ἀπορῶν.
τῷ τοιούτῳ καὶ λύσιν ναοῦ δοῦλος γὰρ τοῦ μὴ ὁ κτῆ-
νος οἶδον εἰσηνεχθῆναι, αὐτὸ μόνον ὅτι ὅτε ἐφθα-
ρήσεται. ὁ δὲ τῇ τοῦ κτήνους ἐκβολῇ, καὶ τῶν οἰ-
κείων ἀπόρως ἔχων τῶν τοιούτων ὁδοιπορίαν ὁρμῆς θα-
νάτου κινδύνῳ παραδοθήσεται. ὁ γὰρ σάββατον
δι' ἡμᾶς ἄνθρωπον γεγενῆσθαι ἐκδιδασκόμεθα, ὡς
καὶ δι' αὐτὸν πρωτιμητέαν ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ ἀν-
θρώπου σωτηρίαν καὶ ἀπάθειαν· εἰ δὲ τις ἑτεροῤῥαθέν
χωρὶς αὐτῆς ἀνάγκης, ὡς εἴρηται, κτήνους εἰσάγων εἰς ἱερὸν,

Nemo in sacra templa iumentum inducat, præterquam si quis iter faciens maxima opprimatur necessitate, & carens domuncula aut diuersorio ad huiusmodi templum diuertit. Si enim iumentum non introduceret, forte illud periret, & ipse ob iumenti iacturam, inops Consilij, ad celeriter uiam capessendam mortis periculo obijceretur. Sabbatum enim propter hominẽ esse factum docemur. Quare præ omnibus æstimanda est hominis salus, & commoditas. Qui secus fecerit

clericus, deponatur: laicus segregetur.

Qui dies salutaris passionis in ieiunio & oratione & compunctione cordis peragunt, oportet circa horam medię noctis magni sabbati ieiunos esse cum Euangelistæ Matthæus & Lucas: ille per dictionem, Vespere autē sabbati: hic uerò per profundum diluculum, tarditatem noctis nobis præscribant.

Ne dominicis diebus genua flectamus, à diuinis patribus nostris canonicè accepimus, honorando resurrectionem Christi: itaq; non ignoramus uerum huius augurij. Manifestum fidelibus facimus ut post uespertinum ingressum sacerdotum in sabbato ad altare, ut more obseruatum est, nemo genu flectat usq; ad sequentem uesperam post Dominicam: in qua post accessum ad candelabrum rursus genua flectentes, sic preces domino offerimꝰ. excipientes enim pro præcursore sabbatum noctis resurrectionis saluatoris nostri, inde spiritualiter hymnum auspicamur, festum ex tenebris in lucem desinentes: ut perfectè inde noctu, & die celebremus resurrectionem.

Quæ pharmaca procurant abortus facientia; & quæ uenena suscipiunt partus perimentia, pœna occisoris accusentur.

Raptores fœminarum sub nomine consortij, siue patratores ipsi sint siue auxilium ferant, sanciuit synodus sancta ut clerici deponantur, laici anathematizentur.

Mulier quæ uiro secedente incomperto quo terrarum agat, antequam de morte certa sit, alteri nupserit, mœchatur. Similiter & militum uxores quæ nubunt ignorantes uirorum fata, eidem subiaceant rationi, quemadmodum etiam eæ, quæ cum uir abest peregrè non expectant illius reditum: nisi quandam hic res ueniam mereatur, quòd illius absentia ad mortem potius uideatur pertinere, si quis uerò derelictꝰ ad tempus ab uxore, per ignorantiam nupserit, post dimissa fuerit, quòd ad illum prior uxor reuersa sit, stuprum committit quidem, sed ignoranter. matrimonio igitur non iungetur, sed præstat ita manere. Miles autem si quādo redeat, cuius uxor propter longam & dubiam absentiam, alteri uiro nupserit, hic, si uolet, suam iterum accipiat uxorem concessa illi ignorantiæ uenia, & item uiro qui cum ea secundas nuptias celebrauit.

Iurantes iuramenta ethnica canon pœ-

εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω.

89 Τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ κατανύξει καρδίας ἐπιτελοῦντας, χρὴ τοὺς πιστοὺς περὶ μέσας τῆς περὶ τὸ μέγα σάββατον νυκτὸς ὥρας ἀρνυστάζεσθαι, τῶν θείων εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ· τοῦ μὲν, διὰ τοῦ ὀψὲ σαββάτων προσρήματος· τοῦ δὲ, διὰ τοῦ ὄρθρου βαθέος, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς ἡμῖν ὑπογραφόντος.

90 Ταῖς κυριακαῖς μὴ γόνυ κρίνειν ἐκ τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τῆς τοῦ Χριστοῦ τιμῶντες ἀνάστασιν, ὡσανοῦν μὴ ἀγνοῶμεν τὸ σαφὲς τῆς τούτου παρατηρήσεως· δῆλον τοῖς πιστοῖς καθιστῶμεν, ὥστε μετὰ τῆς ἐν τῷ σαββάτῳ ἑσπερινῆς τῶν ἱερωμένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν κυριακὴν ἑσπέρας· καθ' ἣν μετὰ τῆς ἐν τῷ λυχνικῷ εἴσοδον αὖθις τὰ γόνατα κάμπτοντες, οὕτω τὰς εὐχὰς κυρίῳ προσάγομεν· τῆς γὰρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐγέρσεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ σάββατον νύκτα παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πεσυματικῶς ἀπαρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκότους τὴν ἑορτὴν καταλήγοντες. ὥς ἐν ὁλοκλήρῳ ἐντεῦθεν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν ἀνάστασιν.

91 Τὰς τὰ ἀμβλωθρίδια διδούσας φάρμακα, καὶ τὰς δεχομένας τὰ ἐμβρυόκτονα δηλητήρια, καὶ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ διαβάλλεσθαι.

92 ΤΟΥΣ ἁρπάζοντας γυναῖκας ὑπὸ ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας ἢ συναιρουμένους τοῖς ἁρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀναθεματίζεσθαι.

93 Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀφανοῦς ὄντος, πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἑτέρῳ συνοικοῦσα, μοιχᾶται. καὶ ὡσαύτως καὶ στρατιώτιδες, αἱ τῶν ἀνδρῶν ἀφανῶν ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ. ὥσπερ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀπαρδημίαν τοῦ ἀνδρὸς μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον. πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ἀπαρδημίαν· εἰ δὲ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς κατὰ ἄγνοιαν γημαμένη, εἶτα ἀφεθεῖσα διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν πρώτην ἐπόρνευσεν μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ. γάμου οὖν οὐκ εἰρχθήσεται. κάλλιον δὲ, ἐὰν μείνῃ οὕτως· εἰ δέ γε ὁ στρατιώτης ἐπανέλθοι χρόνῳ ποτὲ, οὗ ἡ γυνὴ διὰ τὴν ὑπὸ πολὺ ἐκείνου ἀπόλειψιν, ἑτέρῳ συνῴφθη ἀνδρὶ, οὗτος, εἰ προαιρεῖται, τῆς οἰκείαν αὖθις ἀπολαβέτω γυναῖκα, συγγνώμης αὐτῇ ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ δεδομένης, καὶ τῷ ταύτην εἰσοικισαμένῳ κατὰ δεύτερον γάμον ἀνδρί.

94 Τοὺς ὀμνύοντας ὅρκους ἑλληνικοὺς, ὁ κανὼν ἐπιτιμίοις

πμίους καθυποβάλλει· καὶ ἡμεῖς τότε τὴν ἀφορισμὸν ὁρίζομεθα.

Τοὺς προσιόντας τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι 95
τῶν σωζομένων ἀσπαζόμεθα καὶ τῶν ὑποτεταγμένων ἀκολουθίαν τε καὶ σωτηρίαν· Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Ναυατιανούς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀρίστους, καὶ τοὺς τετραδίτας καὶ ἀπολιναριστάς, δεχόμεθα βιβλίους τε λιβέλλους καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, σφραγιζομένους πρῶτον τὸ ἅγιον μύρον τὸ μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου· τοὺς δὲ τῶν Παυλιανιστῶν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὀργανον ἐκπέμπομεν, αὖθις βαπτίζεσθαι αὐτοὺς δεξάμενοι. Εὐνομιανοὺς μὴ ἅπαξ τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς γε ταῦτα λεγομένους Φρύγας καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς ὑποπαρρίαν δοξάζοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας. καὶ πάσας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλαί εἰσιν οἱ ταῦτα, μάλιστα οἱ ἐκ Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι· πάντας τοὺς ἐπ' αὐτῶν θέλοντας προσίεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, οὐ δεκτοὺς δεχόμεθα· καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ποιοῦμεν αὐτοὺς χριστιανούς· εἶτα τῇ τρίτῃ διορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τὸ ἐμφυσᾶν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα· καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν· τὸν δὲ Μανιχαῖον δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανοὺς καὶ Μαρκιονιστὰς, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς χρόνους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προσαφορμώσας αἱρέσεις· καὶ ὅτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Οἱ μὲν Χριστοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πολιτείαν μιμεῖσθαι καθωμολόγησαν. τοὺς οὖν τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ πλοκὰς τῶν ὁρώντων εἰς εὐνοίαις ἐμπλοκῆς δολερὰς ἐπιτιθέντας καὶ διασκευάζοντας, καὶ ὀλέθρῳ προλιθοῦντας ἐντυθεῖσας ἀσυνέτους ψυχάς, ὡς ἐμοὶ πρέπον παιδικῶς θεραπεύομεν, παιδαγωγοῦντες αὐτοὺς καὶ σωφρόνως βιοῦν ἐκδιδάσκοντες, πρὸς τὸ, ἀφέντας τὴν ἐν τῇ ὕλῃ ἀπάτην καὶ ματαιότητα πρὸς τὸν ἀόλεθρον καὶ μακαρίαν ζωὴν ἐν νοῦν μετάγειν δύνασθαι, καὶ ἐν φόβῳ ἀγνὸν ἔχειν αὐτὸν καὶ θεῷ πλησιάζειν τῇ τοῦ ἐσω ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ ἐν βίῳ καθάρσεως. ἐν ἐνδον, ἢ ἐν ἔξω ἄνθρωπον μᾶλλον κοσμεῖν ἀρεταῖς, καὶ χρυσοῖς ἢ ἐμμόμοις ἢ ἱματίοις· ὃς τε μηδὲν λέγων φέρῃ ἐν ἑαυτῷ τὸ τῆς ἀντίκα σκαιότητος. εἰ δ' ἔτις πρὸς ἐν πρόνοιαν ἀνόνατα διαγίνοιτο, ἀφορίζεσθω.

næ subijcit nos huiusmodi hominnes excommunicandos decernimus.

Venientes ad ecclesiam hæreticos suscipimus secundum morem & ordinem traditum Arrianos quidem & Macedonianos & Nouatianos, qui se puros sincerósque uocant, & Tetradistas & Apollinaristas suscipimus, si libellos afferant, & exercrétur, quamlibet hæresim, quæ non sapuit, ut sapit sancta Dei catholica, & apostolica ecclesia, ubi uerò asciti fuerint, primùm sancto unguéto frons, & oculi, & nares, & os, atque aures eorum unguntur: & obsignãdo eos dicimus: signũ largitionis spũs sancti. De Paulianistis autem constitutio ab ecclesia catholica facta est, ut omnino rebaptizentur. Eunomianos uerò qui una submersione baptizantur, & Montanistas, qui hic Phryges dicuntur, & Sabellianos, & reliquas omnes hereses præsertim qui à Galatarum regione sunt profecti, uenientes ad ecclesiam non secus ac gentes suscipimus. Et primò die ipsos Christianos facimus. Secundo uerò cathecumenos. Tertiò tamen ipsos auctoramus postquam ter insufflauimus in faciem & aures. Sic illos initiamus, facimúsque ut in ecclesia numerentur, & aũdiant scripturas, & tunc illos baptizamus. Manichæos uerò & Valentinianos & Marcionistas, & huiusmodi hæresum libellos oportet facere: & execrari hæresim, & Nestorium, & Eutychea, & Dioscorum, & Seuerũ, & reliquos huiusmodi hæresum principes, & omnes prolatas hæreses, & sic participes esse sanctæ communionis.

Qui per baptismum Christum induerunt, 96
conuersationem eius in carne imitaturos professi sunt. Qui igitur capillos in perniciem intuentium excogitata quadam implicatione digerunt, intentéque ornant ueluti quasdam escas infirmis animabus ex eo proponentes, ea ratione paterna pœna curamus, ut pędagogi ipsos instruentes, & modestè uiuere docentes, ut cum reliquerint deceptionem hanc & ineptias, ad perpetuam beatámque uitam assiduè mentem conuertant, & in timore purè & castè conuersentur, ad Deúmq; quantum fieri potest, accedant, & interiorẽ potius quã exteriorem hominem uirtutibus ornent, ut nullas secum reliquias ferant aduersæ stolidi tatis. Qui secus se gesserit, excommunicetur.

Qui cum uxore habitant, uel temere aliàs sacra loca prophânant eáque despiciunt, & sic in ipsis diuersantur, eijciendos sancimus à penetralibus ędium sanctarum. Qui hoc non seruauerit, si clericus est, deponatur: si laicus, segregetur. 97

Τοὺς ἢ γαμετῇ συνοικοῦντας ἢ ἁπλῶς ἀδιαφόρως τοὺς ἱεροὺς τόπους κοινὰ ποιοῦντας, καὶ καταφρονητικῶς πρὸς αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ ὅτως γ' αὐτοὺς καταμολύνοντας, καθ' ἓν γ' τοῖς σπερμασιν ἀνομοι καταχρωμένων ἀγνοεῖσθαι προστάττομεν· εἰ δὲ ἐκ τοῦ παφυλάξει, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

Qui mulierem alij desponsatam uiuente adhuc sponso in uxorem duxerit, iudicio adulterij subiaceat. 98

Ὁ ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν γυναῖκα, ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ ζώσης, πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀγόμενος, τῷ τῆς μοιχείας ὑποκείσθω ἐγκλήματι.

Et hoc in Armeniorum regione fieri intelleximus, quosdam intus in sacris altaribus cũ carnium portiones elixauerint, offerre particulas quasdam sacerdotibus, quæ solenniter à uictimis abscindebantur, eas ludaicè distribuentes. Quare seruantes ecclesię tranquillitatem sancimus ne sacerdotibus liceat præcipuas certásque particulas carnium ab offerẽtibus accipere, sed illis contenti sint, quę offerẽti placuerint, & huiusmodi oblatio extra ecclesiá fiat. Qui secus fecerit, excómunicetur. 99

Καὶ ὅτερ δὲ ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ γίνεσθαι μεμαθήκαμεν, ὡς ἔνδοθέν τινας ἐν τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις μέλη κρεῶν ἑψοντάς, προσάγουσι ἀφαιρέματα τοῖς ἱερεῦσιν ἰουδαϊκῶς ἀρνέμενοι· ὅθεν τὴν ἐκ κλήσιας φυλάττοντες ἀκκλίνωτον, ὁρίσαμεν, μὴ ἐξεῖναί τινι τῶν ἱερῶν ἀφωρισμένα κρεῶν μέλη παρὰ τῶν προσαγόντων λαμβάνειν. ἀλλ' οἷς ἂν ἡ προσάγων, τοῦτο ἀρκεῖσθαι, ἔξω τῆς ἐκκλησίας τοιαύτης γινομένης προσαγωγῆς. εἰ δέ τις μὴ οὕτω ποιῇ, ἀφοριζέσθω.

Sapientia iubet ut oculi tui recta uideant, & omni custodia cor tuum obserues. Nam facilè sensus corporei quæ sua sunt in animam deriuant. Picturas igitur oculorum præstigiatrices siue in tabulis, siue alias propositas, & mentis corruptrices, & sufflammationum ad turpes uoluptates incitatrices, sancimus ut nullatenus in posterum pingantur. Si quis autem hoc fecerit, excommunicetur. 100

Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, καὶ πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, ἡ σοφία διακελεύεται· ῥᾳδίως γὰρ τὰ ἔνδον τῶν τῆν ψυχὴν αἱ τοῦ σώματος αἰσθήσεις εἰσκρίνουσι· τὰς οὖν τῆν ὁρασιμιγοντοτυπώσας γραφὰς, εἴτε ἐν πίναξιν εἴτε ἄλλως πως ἀναπεμφθείσας, καὶ τὴν νοῦν διαφθειρούσας καὶ κινούσας πρὸς τὰς τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν ὁλκὰς, ὁλαμῶς ἀπὸ τοῦ νῦν οἰωδήποτε τρόπῳ προσάγεσθαι ἐγχαράττεσθαι. εἰ δέ τις ὅτῳ πράξῃ ὧν χαιρήσει, ἀφοριζέσθω.

Hominem ad Dei imaginem factum diuinus Apostolus uocat corpus Christi & templum. Cùm omnem ergo sensibilẽ possessionem superet, qui salutari passione cœlestem assecutus est dignitatẽ, manducans & bibens Christum, omnino uitæ applicatur æternæ, anima & corpore sanctificatus particeps est diuinæ gratiæ. Quare si quis uoluerit synaxis tempore cómunicare purissimo Christi corpore, & coram ipso participatione esse, manu in formam crucis figurans, sic adeat, & suscipiat gratiæ cómunionem. Eos enim qui pro manu uascula quædam aurea, uel ex alia materia construunt ad susceptionem Diuini doni, & per illa immaculatam communionem uolunt, nullo modo admittimus, ut præferentes materiam inanimẽ, hominiq; obnoxiam, Dei imagini. Si quis sacerdos particeps fecerit communionis huiusmodi uascula admouentes, excommunicetur, & qui hæc infert. 101

Σῶμα χριστοῦ τὸν ναὸν, ὁ κατ' εἰκόνα θεοῦ πλασθέντα ἄνθρωπον, ὁ θεῖος ἀπόστολος μεγαλοφώνως ἀνακαλεῖ· πάσης οὖν αἰσθητῆς κτήσεως ὑπερκείμενος ὁ τῆς σωτηρίου πάθει τοῦ οὐρανίου τυχὼν ἀξιώματος, ἐδίων καὶ πίνων χριστὸν, πρὸς ὅλον ἐστὶ παντὸς μεταρμόζεται τῆν αἰδίου, ψυχῆ καὶ σώματι μετέχει τῆς θείας ἁγιαζόμενος χάριτος. ὥστε, εἴ τις τοῦ ἁγιωτάτου σώματος μεταλαβεῖν ἐν τῇ συνάξεως βουληθείη καιρῷ, καὶ ἐμπροσθεν αὐτοῦ μετασίᾳ γραΐδι, τὰς χεῖρας σχηματίζων εἰς ὑπερσωρᾶ, οὕτω προσίτω καὶ δεχέσθω τῆν κοινωνίαν τῆς χάριτος. οὐ γὰρ ἐκ χρυσοῦ ἢ ἄλλης ὕλης αὐλιγκός τινα σκευὰς κατασκευάζοντας πρὸς τῆν τοῦ θεοῦ δώρων ὑποδοχὴν, καὶ δι' αὐτῶν τῆς ἁγιωτάτης κοινωνίας ἀξιοῦντας, οὐδαμῶς προϊέμεθα, ὡς προλαμβάνοντας τῆς τοῦ θεοῦ εἰκόνος τῆν ἄψυχον ὕλην καὶ ὑποχείριον· εἰ δέ τις ἄλλῳ τῆς ἁγιωτάτης κοινωνίας μεταδιδοὺς τοῖς φιλοῦσι τὰ σκεῦη προσφορᾶσιν, ἀφοριζέσθω. καὶ ὁ ταῦτα ὑποφερόμενος.

Oportet, qui facultatem absoluẽdi & ligãdi à Deo receperũt, peccati qualitatem speculentur, & peccatoris promptitudinẽ ad reuersionẽ, ut sic medicamentũ admoueant ægritudini aptum, ne si de peccato siue discrimine 102

Δεῖ δὲ τοὺς ἐξουσίαν λύειν καὶ δεσμεῖν παρὰ θεοῦ λαβόντας, σκοπεῖν τῆν τῆς ἁμαρτίας ποιότητα, καὶ τῆν τοῦ ἁμαρτησάντος πρὸς ὑποστροφῆν εὐκολότητα. ἵνα οὕτω καταλλήλως τῆν θεραπείαν προσάγωσι τῷ ἀῤῥωστήματι, ἵνα μὴ τῇ ἁμαρτίᾳ κἀνικάτορες

χώμενος, ἐκ περισσοῦ πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ πάμ-
πονος, ὃ γὰρ ἁπλοῦς τῆς ἁμαρτίας ἐστὶ νόσος, ἀλλὰ ποικί-
λη καὶ πολυμόρφοις πολλὰς τοῦ κλάδους παραφύσας
ἐπιφέρουσα. ἕως γὰρ τὸ κακὸν ἐν αὐτῷ πολὺ διήκει καὶ πρό-
σω βαίνῃ, μέχρις ἂν τις αὐτοῦ τῇ δυνάμει τὸ θεραπεύον
τοῦτο ὡς τε πρὸς τὴν ἰατρικὴν γνῶσιν τὸ πνεύματι ἐπι-
μελῶς ἐξανύσῃ, πρόσοψιν χρὴ τὴν τοῦ ἡμαρτηκό-
τος διάθεσιν ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ἔτι πρὸς τὴν ὑ-
γίειαν ἰδεῖν, ἢ τοὐναντίον διὰ τὸν οἰκείων τρόπων
προσκλίνεται, καθ' ἑαυτὸ τὸ ἀρρώστημα ἐφορᾶν,
ὅπως τῆς νοσούσης μεταξὺ προνοεῖται ἀνατροφῆς,
καὶ μὴ τῷ τεχνίτῃ αὐτιπαλαίῃ καὶ τὸ τῆς ψυχῆς
ἕλκος διὰ τῶν ἀθετουμένων αὐξανόμενα προσαγω-
γῆς, καὶ ὅτῳ τῆς ἐλέους κατ' ἀξίαν ἀθμετρεῖν. πᾶς
γὰρ λόγος θεῷ καὶ τῷ τὴν ποιμαντικὴν ἐγχειρι-
σθέντι ἐγκόμιον, τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπανα-
γαγεῖν· καὶ τρωθὲν ἰάσασθαι. καὶ
μὴ τῆς κρημνοῦ ἀθῆσαι τῆς ἀπογνώσεως, μή τε
ἐγκαλινὸν ἐπιδοῦναι πρὸς τὴν τοῦ βίου ἔκλυσίν
τινα καταφρόνησιν, ἀλλ' ὑγίᾳ τρόπῳ πάντως,
ἐπὶ μὲν τῶν αὐστηροτέρων τε καὶ συφόντων, εἴτε
δὲ τῶν ἀπαλωτέρων τε καὶ προσφερῶν φαρμάκων,
τὸ τοῦ πάθους σβέσαι, καὶ πρὸς σωτήριον τὸ ἔλεος
ἀπαγωνίζασθαι, οὗ τῆς μετανοίας καρπὸς δοκι-
μάζοντι, οἰκονομοῦσι σοφῶς τὸν πρὸς τὴν ἄνω λαμ-
πρότητα καλοῦντα ἄνθρωπον· ἀμφότερα γὰρ εἰδέναι
ἡμᾶς χρὴ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς
συμπαθείας. ἐπεσθαι δὲ ὧν τῶν μὲν καταδεεστέρων
τὴν ἀκρότητα τῶν δὲ προσφερόντων τύπῳ. καθὼς ὁ
ἡμᾶς ἐκδιδάσκει Βασίλειος.

Αἱ ὑπογραφαί. ὁ βασιλεὺς διὰ κιννα βάρεως·
Φλάβιος Ἰουστινιανὸς, πιστὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ θεῷ
βασιλεὺς Ῥωμαίων, συνχύσας ἅπασι τοῖς ὁριζομέ-
νοις ὑπογράφω ἁγιωτάτῳ πάπᾳ Ῥώμης.
Παῦλος ἀνάξιος ἐπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως
νέας Ῥώμης, ὁρίσας ὑπέγραψα. Πέτρος ἀνάξιος ἐ-
πίσκοπος Ἀλεξανδρείων μεγαλοπόλεως, ὁρί-
σας ὑπέγραψα. Ἀναστάσιος ἐπίσκοπος ἐλάχιστος
ἱεροσολύμων, ὁρίσας ὑπέγραψα. Γεώργιος ἐλά-
χιστος ἐπίσκοπος ἀντιοχείας τῆς θεοῦ πό-
λεως, ὁρίσας ὑπέγραψα. Ὁμοίως καὶ οἱ
λοιποὶ ἐπίσκοποι ἐκ πάσης ἐπαρ-
χίας καὶ χώρας ὑπέγραψαν,
διακόσιοι εἴκοσι-
επτά.

statuant, aberrent à salute ægrotantis. Non enim simplex est peccati morbus, uerùm uario & multiformis plurimísque noxijs propaginibus suppullulans, ob quas malum longè latéq; diffunditur ac serpit quousq; tandem uirtuti medicantis resistat. Igitur qui ostendere uoluerit quantum ualeat in spirituali medendi arte, oportet attente rimari qualiter affectus sit qui peccauit, an ad salutem inclinet, an contrà moribus quibus familiariter assueuit, aduersus se ægritudinem prouocet inspicere: & quid ille secum deliberet ad redeundum ad meliorem frugem. An obtemperet magistro, an mentis ulcus per admota pharmaca crescat, & sic misericordiam æquali lance impartiri. Summa enim ratio & Deo & præfecto huic pastorali curæ errantem ouem reducere, & uulneratam ab angue curare, & nec per præcipitia desperationis detrudere, nec habenas laxare ad uitæ dissolutionem & contemptum, sed omnimodo qua pharmacis austerioribus qua mollioribus & leniorib⁹ morbo contraire pugnareq;, ut ulcus cicatricem obducat, ut qui notos habeat pœnitentiæ fructus, & hominem ad claritatem illam supernam uocatum prudèter gubernet. Vtraq; igitur scire oportet, & quæ sunt rigoris, & quæ commiserationis: sequi uerò non eos qui superficiem traditarum figurarum susceperè, ut nos diuinus Basilius docuit.

SVBSCRIPTIONES

Rex per cinnabarim. Flauius Iustinianus fidelis in Deo Iesu Christo, Rex Romanorum astsistens omnibus decretis & obtemperans, subscripsi sanctissimo Papæ Romano. Paulus indignus episcopus Constãtinopolis nouæ Romæ definiens subscripsi. Petrus indignus episcopus Alexandrinæ urbis definiens subscripsi. Anastasius minimus episcopus Hierosolymorum, definiens subscripsi. Georgius minimus episcopus Antiochiæ, siue Theupoleos diuinæ urbis, definiens subscripsi. Similiter & reliqui ex omnibus prouincijs & regionibus subscripserunt, ducentì uiginti septem.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΝΙ-
ΚΑΙΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΤΩΝ
ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ, ΕΤΕΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΤΙΣΕΩΣ, ΙΝ-
δικτίονος ἑνδεκάτης, ἐπὶ εὐσεβοῦς βασιλεύοντος Κωνσταντίνου καὶ Εἰρή-
νης τῆς αὐτοῦ μητρός.

CANONES PATRVM QVI
SECVNDO NICEAE CONVENERVNT
ANNO A MVNDI CREATIONE 6296, INDICTIONE VN-
decima, pijs & religiosis imperat: Constantino & eius
matre Eirene.

Sacros canones in omnibus ser uandos esse.

Sacerdotali dignitate præditis testimonia & correctione, descriptiones sunt canonicarũ ordinationum, quas libenter susci pientes cũ Dauide uate canim⁹, Dñm Deũ his uerbis alloquentes. In uia testimoniorũ tuorũ delectatus sum, sicut in omni bus diuitijs, & mãdasti iustitiã testimonia tua in æternum. Instrue me & uiuifica me. Et pro phetica uox præcipit nobis in æternũ seruare testimonia Dei, & illis uiuere quippe quę incõcussa & immota permanent. Quod & Mo ses qui Deum uidit, his uerbis ait: Illis nihil est addendũ, & ab illis nihil est auferendũ. Et diuinus apostol⁹ in illis glorians clamat: In quæ angeli inspicere desiderant: &, si angel⁹ aliter euangelizauerit uobis præter id quòd accepi stis, anathema sit. Quæ cum ita se habeãt & te stata sint, nos perinde in illis exultantes atq; aliquis qui opimam prædam nactus est, liben ter confirmamus diuinos canones, & integrã ipsam ordinationem, ac immotã confirmatis etiã his quæ adiecta his sunt à tubis spũs sãcti à benedictis apostolis, & sæper sex uniuersalibus concilijs, & ab à prouincialibus concilijs congregata sunt ad faciendas huiusmodi ordinationes, & à sanctis patribus nostris. Nam omnes ab uno & eodem spiritu illustra ti, utilia decreuerunt. Quos igitur anathematizarũt etiam nos anathematizamus, & quos deposuerunt & nos deponimus, & quos segregarunt etiam nos segregamus, quos uerò illi mulctæ subiecerũt etiam nos eodẽ modo subijcimus. Nã diuinus apostolus Paulus qui tertium cœlum conscendit, & uerba ineffabi lia audiuit, disertè clamat: Moribus estote ab pecuniæ studio alienis, contenti præsentibus.

1 Οτι δεῖ σῴζειν θείους κανόνας ἡμᾶς πάντα φυλάττειν.

ΟΙΣ τῷ ἱερατικῷ λαχόντι μαρτυρίᾳ τε καὶ πατρωνύμασι τῶν κανονικῶν διατάξεων ὑποτυπώσεις· ἃς δεχόμενοι ἀσμένως, μετὰ τοῦ θεοφόρου Δαβὶδ ἄδομεν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν λέγοντες· ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου εὐφράνθην ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ, καὶ ἐντελοῦμαι δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα· σύνισόν με· καὶ ζήσομαι· καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἐντέλλεται ἡμῖν φυλάττειν τὰ μαρτύρια τοῦ θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖς ὅλον ἀπεράντως καὶ ἀσάλευτα διαμένοντα. ὅτι καὶ ὁ θεόπνευστος μωϋσῆς ὅτω φησίν· ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν αὐτοῖς ἐγκαυχώμενον βοᾷ· εἰς ἃ ὠν θυμοῦσθαι ἀγγέλοι πεφιλοτίμηται. καὶ εἰ ἄγγελος εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τοίνυν ἐν τοῖς ὅλοις ὄντων διαμαρτυρομένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴ τις εὕροι σκῦλα πολλὰ, ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας φυλαττόμεθα, ἡ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον καὶ τὸν ὑποθέντα τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν τὸν παράκλητον πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐνδυόμενον ἀρεσόλογον τῶν ἐξ ἁγίου οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐν ἐκλόσει πίστων διατυμάτων, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. ὀρθόνους γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος αὐγαδζόντες, ὡρισαντὰ συμφέροντα. καὶ ὃς μὲν τῷ ἀναθεματὶ πεπαίπτωσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· ὃς δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιρεῖμεν· ὃς δὲ τῷ ἀφορισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν· ὃς δὲ ἐν λιμῷ πεδαδιδόασι, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν· ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσι· ὁ βεβήκως εἰς τρίτον οὐρανὸν, καὶ ἀκούσας ἀῤῥήτα ῥήματα παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διαῤῥήδην βοᾷ.

ΟΤΙ

Οτι δεῖ τὸν χειροτονούμενον ἐπίσκοπον ἀσφαλῶς 2
συντάσσεσθαι τοὺς κανόνας φυλάττειν. εἰ δὲ
μή γε, μὴ χειροτονεῖσθαι.

Ἐπειδὴ τοῖς ψάλλουσι σωτηρίους ὁμνεῖσθαι τῷ θεῷ
τὰ δικαιώματά σου μελετήσω, ὅπως ὦμεν πληρώσομεν
τὸν λόγον σου. πάντας μὲν χριστιανοὺς ὅλως φυλάτ
τειν σωτήριον. κατ' ἐξαίρετον δέ, τοὺς τῆς ἱεραρχικῆς ἀμ
φιεσμένους ἀξίας. ὅθεν ὀφείλομεν, πάντα τὸν προά
γοντα εἰς τὸν τῆς ἀποστολικῆς καθεδρας, πάντως
ἐξετάζειν γινώσκειν, ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα τὸν
κατ' αὐτὸν κλῆρον ὅτῳ ἐνδεικτέον μυεῖσθαι. αὐτικείνεται
ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, εἰ πρόθυμος ἔχει
καὶ γινώσκειν ἐρευνητικῶς καὶ ὁ πρᾶος δυτικῶς
τοὺς τῆς ἱερᾶς κανόνας, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, τὴν τε
θείαν ἀποστόλου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν θείαν γρα
φήν· καὶ περὶ τὰ θεῖα λογάτατα αὐτὰ στρέφεσθαι,
καὶ διδάσκειν τὸν κατ' αὐτὸν λαόν. ὁσίας γὰρ τῆς
καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ὄντες, τὰ θεοπαράδοτα λόγια,
ἐγκαὶ ἡ τῶν θείων γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη· καὶ
ὡς ὁμεγας ἀπεφήνατο Διονύσιος. εἰ δὲ ἀμφισβη
τεῖ καὶ μὴ ἀσμενίζει ὅτῳ ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν,
μὴ χειροτονείσθω· ἔφη γὰρ προφητικῶς ὁ θεός.
σὺ ἐπέγνωσιν ἀπώσω. κἀγὼ ἀπώσομαί σε τοῦ μὴ
ἱερατεύειν μοι.

Οτι δεῖ ἄρχοντας ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους.

Πᾶσαν ψῆφον γινομένην παρὰ ἀρχόντων ἐπι- 3
σκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἄκυρον μένειν τὴν
τῶν κανόνα φησὶν λέγοντα· εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμι
κοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλη
σίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφορίζέσθω. καὶ οἱ
συνανοῶντι αὐτῷ πάντες. δεῖ γὰρ τὸν μέλον
τα προβιβάζεσθαι εἰς ἐπισκοπὴν, ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων
ψηφίζεσθαι, καθὼς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν
ἐν Νικαίᾳ ὥρισται ἐν τῷ κανόνι τῷ λέγοντι· ἐπί-
σκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν
τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον ἢ
διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξάπα
ντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμψή-
φων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συνπαθεμέ-
νων διὰ γραμμάτων, καὶ τότε τὴν χειροτονίαν ποι
εῖσθαι· τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων, δίδοσθαι κατ' ἐπάρ-
χιαν τοῦ μητροπολίτου.

Περὶ τοῦ ἀπέχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους πά-
σης δουλοπρεπείας.

Ὁ μέγας τῆς ἀληθείας παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος 4
οἶδεν κανόνα τιθεὶς τοῖς ἐφεσίων πρεσβυτέροις,
μᾶλλον δὲ καὶ παντὶ ἱερατικῷ πληρώματι, ὅτως
ἐπαρρησιάσθη εἰπών· ἀργυρίου ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισ-
μοῦ, οὐδενὸς ἐπεθύμησα. πάντα ὑπὲρ ὑμῶν. ὅθεν
ὅτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀδυνα-
τούντων, μακάριον ἡγούμενοι τὸ διδόναι. διὸ καὶ ἡ-
μᾶς τοῦ αὐτοῦ μαθητοὺς θέντος, ὀφείλομεν μὴ ὅ-
λως αἰσχροκερδῶς, τὴν ἐπισκοπὴν.

Qui ordinandus est episcopus scripto cer 2
tum faciat se canones seruaturũ, quòd si nõ
fecerit non ordinetur.

Quoniam dum psalmos canimus Deo in
hæc uerba promittimus, iustificationes tuas
meditabor, nec obliuiscar uerborum tuorũ.
omnium interesset Christianorum hoc serua
re, præcipuè uerò eorum qui sacerdotali di-
gnitate ornati sunt. Quamobrem decerni-
mus, quemlibet quidem, qui ad episcopalem
gradum est prouehendus, Psalterium omni-
no nosse, ut ex eo omnem quoque suum cle-
ricum ita initiari moneat. A Metropolitano
autem bene examinari, an ad sacros canones
diligenter ac cum perscrutatione, non autem
cursim obiterq; legendos, prompto paratoq;
sit animo, & sacrum etiam euangelium, & li-
brum diuini Apostoli, omnemq; diuinã scri-
pturam, & in diuinis præceptis uersari, & po
pulum docere. Nostræ enim hierarchiæ sub-
stantia, sunt eloquia diuinitus tradita, diuina-
rum scilicet scripturarum uera scientia, sicut
& Magnus Dionysius ostendit. Si quis autem
dubius fuerit animi, & nõ lubenter hæc face-
re, & docere uoluerit, non ordinetur. Prophe
ticè enim dicit Deus: Tu repulisti scientiam,
& ego te repellam, ne fis mihi sacerdos.

Principes non eligant episcopos.

Omnem electionem quæ fit à magistrati- 3
bus episcopi, uel presbyteri, uel diaconis, irri-
tam manere ex canone dicente: Si quis episco
pus magistratib⁹ secularib⁹ usus per eos eccle
siã obtinuerit, deponat & segregetur, & oẽs qui
cũ eo cõmunicãt. Oportet enim eum qui est
promouẽdus ad episcopatũ, ab episcopis eligi,
quẽadmodũ à sanctis patribus Nicææ decre-
tũ est in canone qui ait. Episcopũ oportet ab
oĩbus episcopis (si fieri potest) qui sunt in pro-
uincia eius, ordinari: si uerò hoc difficile fue-
rit: uel aliqua urgente necessitate, uel itineris
lõgitudine, certè tres episcopi debẽt in unum
esse cõgregati, ita ut etiã cæterorũ qui absen-
tes sunt cõsẽsum literis teneãt, & ita faciãt or
dinationem. Potestas sane uel confirmatio
pertinebit per singulas prouincias ad metro-
politanum episcopum.

Episcop⁹ omniũ munerũ acceptiõe abstineat. 4

Præco ueritatis Paul⁹ quẽdã ueluti canonẽ
Ephesiorũ presbyteris imponẽs, uel uniuersæ
poti⁹ sacerdotali multitudini, sic liberè dixit:
Argentũ uel aurũ uel uestẽ nullius cõcupiui,
omnia uobis ostẽdi, quoniã oportet sic labo
rãtes infirmos acquirere, & apprehendere, da
re beatũ existimantes. Quo circa nos ab eo e-
docti statuimus ne turpis lucri gratia antistiti

in men-

in mentem uenīat quærenti excusationes in peccatis auꝝm, uel argentum, uel ullam alia ſpeciem ab ijs qui ſibi ſubſunt epiſcopis uel clericis uel monachis exigere. Dicit enim Apoſtolus: Non debent liberi parentibus theſaurum parare, ſed parentes liberis. Si quis ergo per auri exactionē, uel alicuius alterius ſpeciei, uel propter aliquam propriam affectionem à miniſterio arcere inuentus fuerit, uel ſe gregare ſuorum clericorum aliquem, uel uenerandum templum claudere, ne in eo fiant diuina myſteria ſuum furorem inſenſibilibus intentans, ipſe quoque uerè eſt inſenſibilis, & talioni ſubiacebit, & labor ac dolor eius in caput ipſius conuertetur, quoniam trāſgreſſor eſt mandati diuini & apoſtolicarum ordinationum. Petrus enim apoſtolorum ſummus præcipit. Paſcite gregem Dei qui penes uos eſt, curam illius agentes non coactè, ſed libenter ſecundum Deum: nō turpiter affectantes lucrum ſed prompto animo. Neq; ut dominātes cleris, ſed ut qui ſitis exemplaria gregis. Et cū apparuerit ille paſtorum princeps reportabitis immarceſsibilem illam gloriæ coronā.

Qui clericis exprobrant quod abſq; mune 4
neribꝰ in eccleſia ordinati ſint, pœnę ſubiacēt

Peccatū ad mortē eſt quoties illi qui peccāt, inemēdabiles manent, ſed peius eſt qñ ſuperbiētes contra pietatē & ueritatē inſurgūt, ac māmona obediētiæ Dei anteponūt, ac eiꝰ canonicas ordinationes nō amplectunt. In illis nō eſt Dñs Deꝰ, ſi nō dū humiliati à ſuo peccatō reſipuerūt. Oportet enim eos potius ad Deū accedere, & remiſsionē ac ueniā peccati cōtrito corde petere, nō gloriari ꝓpter illicitas donationes. Dñs enim in ꝓpinquo eſt cōtritis corde. Itaq; eos qui gloriant ſe ꝓpter auri largitionē in eccleſia ordinatos eſſe & ſpe nitunt huic prauę cōſuetudini, q̄ à Deo & omni re ſacra dignitate aliena eſt: & deinceps impudēti facie, & ore effreni cōtumelioſis uerbis ignominia afficiūt illos qui ꝓpter uitę uirtutē à ſpū ſancto electi & ordinati ſunt abſq; omni auri largitione: hi igit̄ qui talia faciunt, primū accipiant ultimū gradum ſui ordinis, ſi autem perſeuerauerint pœna emēdentur. Si uerò manifeſtū fuerit in ordinatione aliquē talia facere, tū fiat ſecundū apoſtolicū canonē qui dicit: Si quis epiſcopus huiuſce dignitatis compos fuerit pecunia factus, aut preſbyter, aut diaconus deponitor & ipſe & qui manus impoſuit, ac penitus abſcindatur à cōſortio ut Simon Magus à me Petro. Similiter etiam iuxta ſecundum canonem ſanctorum patrum qui in Chalcedone conuenerūt, qui

πθφασιζόμθν πθφάσεις γν̄ ἁμαρτίαις, ἀπαιτῶν χρυσὸν ἢ ἀργυρον, ἢ ἕτερόν τι εἶδος οὗ ἂν αὐτὸν τῶν λαϊκῶν ὦσι κήδεσιν, ἢ κληρικὸς ἢ μοναχός. φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος· οὐκ ὀφείλουσι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν· ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. εἴ τις οὖν δι' ἀπαίτησιν χρυσοῦ, ἢ ἑτέρου τινὸς εἴδους, εἴτε διά τινα ἰδίαν ἀπάθειαν δυσθυμίαν ἀπείργων ᾖ λειτουργίας, καὶ ἀφορίζων τινὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν, ἢ σεπτὸν ναὸν κλείων, μὴ γινέσθω γν̄ αὐτῷ τὰς τοῦ θεοῦ λειτουργίας εἰς ἀναίδητα τελεῖν αὐθαδιμανίαν ὑπὸ πέμπων, ἀλλὰ δυθῶς ὄντως δύσῃ, καὶ τῇ τοῦ πάθους ὑποκείσεται, καὶ ὥσπερ ἐφεῖται ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς παραβάτης γν̄ ὁλῆς θεοῦ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων· παραγγέλλει γὰρ ὁ πέτρος ἀκουσίαις τῶν ἀποστόλων ἀκρότης· ποιμαίνετε τὸ γν̄ ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως κτλ βεόν· μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τῆς ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιμένος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Οἱ δὲ ὀνειδίζοντες οὓς κληρικοὺς, διὰ τὸ πεπτακέναι γν̄ ἐκκλησίαις χωρὶς δόσεως, ὧν ἐπιμέλουσι κατάκεινται.

Ἁμαρτία πρὸς θάνατόν ἐστιν, ὅτ' ἂν τινες ἁμαρτάνοντες, διορθώσει μένωσιν. τὸ δὲ τοιοῦτον χεῖρον, ἐὰν τραχηλιῶντες κατεξανίστανται τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ πομπεύοντες τὸν μαμωνᾶν τοῦ θεοῦ κατακοῦσι, καὶ τῶν κανονικῶν αὐτοῦ διατάξεων μὴ ἀντεχόμενοι· γν̄ τούτοις ὀκέσιν λύσει ὁ θεὸς, ἐὰν μή πω ταπεινωθέντες, τὴν ἰδίαν σφάλμαθος ἀνανήψωσι· χρὴ γὰρ μᾶλλον αὐτοὺς προσέρχεσθαι τῷ θεῷ, καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας τὴν ἄφεσιν τούτου τοῦ ἁμαρτήματος καὶ τὴν συγχώρησιν αὐτεῖσθαι, ὀκ γν̄ βραβεύεσθαι τῇ ἀθέσμῳ δόσει· ἐγγὺς γν̄ κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ· οὐκ ἐγκαυχωμένους ὅτι, διὰ δόσεως χρυσίου τέταχθαι γν̄ ἐκκλησίᾳ, καὶ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ ἐπελπίζοντας τῇ ἀλογιστίᾳ αὐτῶν τοῦ θεοῦ ἐκπάσης ἐρωσύνης· καὶ ἐκ τούτου, αὐαιδεῖ προσώπῳ καὶ ἀπεικαλύπτῳ σόματι ὀνειδισμοῖς λόγοις οὓς δι' αἰῶνος βίᾳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκλεγόντας καὶ καταταγμένους ἐκτὸς δόσεως χρυσίου ἀπιμάζοντας· πρῶτα μὲν οὖν ποιοῦντας, ὀφείλουσι βαθμὸν λαμβάνειν τὸν οἰκεῖον τάγματος· εἰ δὲ ὑπομένοιεν, διὰ ὑπομίσει διορθοῦσθαι· εἰ δέ τις ὑπομένοι, διὰ χειροτονίας φανῆναι ποτὲ οὐκ πεποιηκώς, γινέσθω κτλ τῶν ἀποστολικῶν κανόνα τὸν λέγοντα· εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω πάντως ἀπὸ κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου· ὡσαύτως καὶ κτλ τὸν διάτορον κανόνα τῶν Χαλκηδόνι ὁσίων πατέρων ἡμῶν τὸν λέγοντα·

λέγοντα· εἰ τις ἐπίσκοπος ὑπὲρ χρήμασιν χειροτονίαν ποιήσοιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τῆς ἀπραττομένης χάριν, καὶ χειροτονήσοι ὑπὲρ χρήμασιν ἐπίσκοπον ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ τινὰ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταριθμουμένων, ἢ προβάλλοιτο ὑπὲρ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον ἢ πραμονάριον, ἢ ὅλως τινὰ τῶν κανόνος, δι' αἰσχροκερδίαν οἰκείαν, ὁ οὗτος ὑπὲρ χειρῆσας ἐλεγχθεὶς, κινδυνευέτω εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν. καὶ ὁ χειροτονούμενος, μηδὲν ἐκτὸς κατ' ἐμπορείαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τοῦ φροντίσματος ἢ τῆς ἀξίας, οὗπερ ὑπὲρ χρήμασιν ἔτυχεν. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανῇ, ἢ τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐκ τῶν οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ. εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφοριζέσθω.

Περὶ τῶν γίνεσθαι τοπικὴν σύνοδον κατὰ χρόνον.

Ἐπειδήπερ κανὼν ἐστὶν ὁ λέγων, δὶς τῶν ἔτους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν χρὴ γίνεσθαι διὰ συναθροίσεως ὑπισκόπων τὰς κανονικὰς ζητήσεις. διὰ οὖν τὴν συντριβὴν καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν οὐκ συναθροιζομένους, ὥρισαν οἱ ἕκτης συνόδου ὅσιοι πατέρες, ἐξάπαντος τρόπου καὶ προφάσεως, ἅπαξ τῶν ἐνιαυτῶν γίνεσθαι, καὶ τὰ εὐφαλμένα διορθοῦσθαι. οὗτον οὖν τὸν κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν, καὶ εἴ τις εὑρεθῇ ἄρχων οὗτος κωλύων, ἀφοριζέσθω· εἰ δέ τις ἐκ τῶν μητροπολιτῶν ἀμελήσοι οὗτος γίνεσθαι ἐκτὸς ἀνάγκης καὶ βίας καὶ τινὸς εὐλόγου προφάσεως, τοῖς κανονικοῖς ὑπὲρ τιμίοις ὑποκείσθω. τῆς δὲ συνόδου γενομένης περὶ κανονικῶν καὶ εὐαγγελικῶν πραγμάτων, δεῖ τοῖς συναθροισθεῖσιν ἐπισκόποις ἐν μελέτῃ καὶ φροντίδι γίνεσθαι τὰς θείας καὶ ζωοποιοὺς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ· ἐν γὰρ τῷ φυλάσσεσθαι αὐτὰς αὐταπόδοσις πολλὴ, ὅτι καὶ λύχνος ἐντολὴ, νόμος δὲ φῶς καὶ ὁδὸς ζωῆς, ἔλεγχος καὶ παιδεία· καὶ ἡ ἐντολὴ κυρίου τηλαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμούς. μὴ ἔχειν δὲ ἄδειαν τὸν μητροπολίτην, ἐξ ὧν ὑπὲρ φέρεται ὁ ἐπίσκοπος μετ' αὐτοῦ, ἢ κτῆνος ἢ ἕτερον εἶδος ἀπαιτεῖν· εἰ δὲ οὗτος ἐλεγχθῇ, ἀποτίσει τετραπλάσιον.

Ὅτι οὐκ ἐγκαινισθέντας ναοὺς ἐκτὸς καταθέσεως ἁγίων λειψάνων δέον ἀναπληρωθῆναι.

Ἐφη Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος· τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι. τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ἁμαρτιῶν, οὖν προκαταλαμβανουσῶν, καὶ ἕτεραι ἁμαρτίαι ἕπονται ταύταις. τῇ οὖν ἀσεβεῖ αἱρέσει τῶν χριστιανοκατηγόρων, καὶ ἄλλα ἀσεβήματα συνηκολούθησαν· ὥς περ γὰρ τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὄψιν ἀφείλοντο ἐκτὸς ἐκκλησίας, καὶ ἕτεραι τινὰ ἔθη παραλελοίπασιν, ἃ χρὴ ἀνανεωθῆναι, καὶ κατὰ τὴν ἔγγραφον καὶ ἄγραφον θεσμοθεσίαν οὕτως κρατεῖν. ὅσοι οὖν σεπτοὶ ναοὶ καθιερώθησαν ἐκτὸς ἁγίων λειψάνων μαρτύρων, ὁρίζομεν αὐτοῖς κατάθεσιν γίνεσθαι λειψάνων.

ait. Si quis episcoporũ accepta pecunia ordinationẽ fecerit, & sub preciũ redegerit spiritꝰ sancti gratiã q̃ uẽdi nõ potest, ordinaueritq́ per pecuniã episcopũ siue chorepiscopũ, uel presbyterũ, uel diaconũ, uel quẽlibet de his q̃ cognominãtur in clero, aut promouerit accepta pecunia œconomũ, aut defensorẽ siue paramonariũ, uel quẽlibet qui subiectꝰ est regulæ, ꝓ sui turpissimi lucri commodo, qui hoc attentare probatus fuerit, proprij gradus periculo subiacebit: & qui ordinatus est nihil ex hac ordinatione uel promotione quæ est pro negotiatione facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate uel solicitudine quàm pecunijs acquisiuit. Si quis uerò tam turpibus & illicitis datis intercessor extiterit, siquidem clericus fuerit de proprio gradu decidat si uerò laicus aut monachus fuerit segregetur.

6 Prouincialis synodus fiat cõstituto tẽpore.

Quandoquidẽ canone quodã præcipitur ut quotãnis bis in singulis prouincijs canonicè inquisitiones fiãt in cõgregatiõe episcoporũ, uerũ quia illi qui cõuocandi sunt mustum tẽporis cõterũt & pauperes sunt ad iter faciẽdũ, statuerũt sancti patres in sexta synodo, ut omni modo & occasione semel in anno hoc fiat, & uitia emẽdent̃: nos igit̃ hũc canonẽ renouamus, quod si princeps aliquis fortè fuerit qui hoc prohibeat, segreget̃. Si autẽ aliquis metropolitanꝰ hæc facere neglexerit, absq; necessitate, aut ui, aut aliqua causa rationabili, subiaceat pœnis canonicis. Synodo uerò cõuocata de canonicis & euãgelicis causis episcopi diuina & uiuifica Dei præcepta meditẽtur ac curẽt, magna enim retributio est si obseruent̃: qm̃ præceptũ est lucerna, & lex est lumẽ & uia uitæ, redargutio & institutio, & mãdatũ dñi lucidũ illuminãs oculos. Metropolitano aũt nõ liceat petere ab ep̃o iumẽtũ, aut aliud q̃cquã ex illis q̃ secũ attulerit: si autẽ hac de re cõuictus fuerit quadruplum persoluat.

7 Templa consecrata absq; depositione sanctarum reliquiarum, repleri oportet.

Quorundã hominũ peccata diuinus apostolus Paulꝰ manifesta esse inquit, quædã uerò ipsos cõsequi. Peccata igit̃ præcedẽtia etiã alia peccata sequunt̃. Impiã itaq; hęresim eorũ qui Christianos accusant, etiã alię impietates cõsecutę sunt. Nã qui uenerabiliũ imaginum aspectũ ex ecclesia sustulerũt, alios quoq; mores reliquerunt, quos quidẽ oporteat renouari, & tã ex iure scripto q̃ nõ scripto sic obseruari. Quęcũq; ergo templa cõsecrata sunt absq; reliquijs martyrum in eis fieri statuimus reliquiarũ dispositionẽ cum consuetis precibꝰ.

Qui

Qui autem templum consecrauerit sine sanctis reliquijs, deponatur, ut transgressus ecclesiasticas traditiones.

Hebræi non suscipiantur nisi syncero corde conuersi fuerint.

Quoniam Hebræorum religionis quidam errantes Christum Deum nostrum subsannare uisi sunt sese Christianos esse fingentes, ipsi autem clanculum eum negantes, sabbata obseruantes, & multa alia Iudaica facientes: statuimus, ut nec ad communionem, nec ad orationem, nec ad ecclesiam admittantur, sed apertè sint secundum suam religionem Hebræi: & nec filios eorum baptizent, nec seruum emant, uel possideant. Si autem ex pura & syncera fide quis eorum conuertatur, & ex toto corde confessus fuerit de eorum moribus & rebus quasi triumphans, ad alios redarguendos & emendandos eum recipiant, & baptizent eius filios, & caueant ipsi se ab Hebræorũ studijs, & ĩstitutis destituturos. Si autẽ nõ ita se gerant, eos nullo admittãt modo.

Libros hæresis accusatricis Christianorum nemo occultet.

Puerilia omnia ludibria, furiosaq; dicta ac scripta, quæ aduersus sanctas imagines ædita sunt, oportet dari episcopo Constantinopolitano ut cum reliquis hæreticis libris reponãtur. Si quis autem hæc celare inuentus fuerit, si sit episcopus, uel presbyter, uel diaconꝰ, deponat: si autẽ laicus aut monachus, segregetẽ.

Clericus non deserat suam parœciam ignorante episcopo, & aliò perueniat.

Quoniam quidam clerici canonicam ordinationem dolosè transgredientes deserunt suas parœcias in alias excurrunt, & maximè in hac regia ac Dei cultrice urbe, & in primates promouentur, sacra celebrantes in oratorijs suis. Tales absque sui & Constantinopolitani episcopi permissione in nulla domo aut ecclesia suscipere licet. Qui autem hoc fecerit, si perseuerat deponatur. Qui autem hæc faciunt consensu nominatorum sacerdotum, illis non licet mundanas & huius uitæ curas resumere, sicut sacris canonibus hæc facere uetatur. Si autem aliquis eorum qui magni nominis sunt deprehensus fuerit, curam habere, aut cesset, aut deponatur. Maximè si ad institutionem puerorum & seruorum destinatus est, is qui sacerdotalem dignitatem agnoscit.

Dispensatores esse oportet in episcopi taberna & monasterijs.

Qm̃ oẽs sacros canones seruare debemꝰ, etiã eũ qui iubet esse dispẽsatores in singulis eccle

ὁ δὲ ἄνευ ἁγίων λειψάνων καθιερῶν ναὸν, καθαιρείσθω, ὡς παραβεβηκὼς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις.

8 Ὅτι τοὺς Ἑβραίους οὐ χρὴ δέχεσθαι, εἰ μὴ πότε ἐξ ἐλικρινοῦς καρδίας πιστρέψωσιν.

Ἐπειδὴ πλανώμενοι ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων θρησκείας, μυκτηρίζειν ἔδοξαν Χριστὸν τὸν θεὸν, προσποιούμενοι χριστιανίζειν. αὐτὸν δὲ ἀρνούμενοι κρυβδὴν καὶ λαθραίως, σαββατίζοντες καὶ ἕτερα ἰουδαϊκὰ ποιοῦντες. ὁρίζομεν τούτους μή τε εἰς κοινωνίαν μήτε εἰς εὐχὴν, μή τε εἰς ἐκκλησίαν δέχεσθαι. ἀλλὰ φανερῶς ἔστωσαν κατὰ τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν Ἑβραῖοι· μή τε οὐ παῖδας αὐτῶν βαπτίζειν, μή τε δοῦλον ὠνήσασθαι ἢ κτᾶσθαι. εἰ δὲ πιστρέψει τις αὐτῶν καὶ ὁμολογήσει ἐξ ὅλης καρδίας θριαμβεύων τὰ κατ' αὐτῶν ἔθη καὶ πράγματα, πρὸς τὸ καὶ ἄλλους ἐλεγχθῆναι καὶ διορθώσασθαι· οὕτω προσδέχεσθαι καὶ βαπτίζειν οὐ παῖδας αὐτοῦ, καὶ ἀσφαλίζεσθαι αὐτοὺς τῶν Ἑβραϊκῶν πιστηδευμάτων· εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχοιεν, μηδαμῶς αὐτοὺς προσδέχεσθαι.

Περὶ τοῦ, μὴ κρύπτειν τινὰ τῆς χριστιανοκατηγορικῆς αἱρέσεως βιβλίον.

9 Γαύτα τὰ μειρακιώδη ἀθύρματα, καὶ μανιώδη βακχεύματα, τὰ ψευδοσυγγράμματα, τὰ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων γενόμενα, δέον δοθῆναι ἐν τῷ πιστοποιείῳ κωνσταντινουπόλεως· ἵνα ἀπτεθῶσιν μετὰ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν βιβλίων· εἰ δέ τις εὑρεθείη ταῦτα κρύπτων, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος εἴη, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφοριζέσθω.

10 Ὅτι οὐ δεῖ κληρικὸν ἀπολειπεῖν τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, καὶ ἑτέρᾳ ἀφικέσθαι χωρὶς εἰδήσεως τοῦ πιστοποιοῦ.

Ἐπειδή τινες τῶν κληρικῶν παραλογιζόμενοι τὴν κανονικὴν διάταξιν, ἀπολιπόντες τὴν ἑαυτῶν παροικίαν, εἰς ἑτέραν παροικίαν ἐκτρέχουσιν, κατὰ πλεῖστον δὲ ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει, καὶ εἰς ἄρχοντας προεδρεύουσιν, ἐν τοῖς αὐτῶν εὐκτηρίοις τὰς λειτουργίας ποιοῦντες. τούτους οὖν χωρὶς τοῦ ἰδίου πιστοποιοῦ καὶ τοῦ κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔξεστιν δεχθῆναι ἐν οἰῳδήποτε οἴκῳ ἢ ἐκκλησίᾳ. εἰ δὲ οὕτω ποιήσει πιμένων, καθαιρείσθω· ὅσοι μετ' εἰδήσεως τῶν προλεχθέντων ἱερέων οὕτω ποιοῦσιν, οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς κοσμικὰς καὶ βιωτικὰς φροντίδας ἀναλαμβάνεσθαι, ὡς κεκωλῦσθαι οὕτω ποιεῖν παρὰ τῶν θείων κανόνων· εἰ δέ τις φωραθείη τῶν λεγομένων μειζοτέρων τὴν φροντίδα ἐπέχων, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω· μᾶλλον μὲν οὖν, εἰ πρὸς διδασκαλίαν τῶν τε παίδων καὶ τῶν οἰκετῶν ἐπαναγινώσκων τὴν ἱερωσύνην ἐκληρώσατο.

11 Ὅτι δεῖ οἰκονόμους εἶναι ἐν τοῖς πιστοποιείοις καὶ τοῖς μοναστηρίοις.

Ὑπόχρεοι ὄντες πάντας οὖν θείους κανόνας φυλάττειν, καὶ τὸν λέγοντα οἰκονόμους εἶναι ἐν ἑκάστῃ ἐκκλη-

κλησίᾳ, ὡσὰν τὶ πρόπω ἀπᾷ ἀτρωπρμ διατηρεῖμ ὀφείλομεν. καὶ εἰ μὴ ἔκαστ⊖ μητροπολίτης ϕ̀ τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτ⊖ καθιεᾷ οἰκονόμον, καλῶς ἂν ἔχοι. εἰ δὲ μή γε, ἐξ αὐθεντείας ἰδίας τῷ κατ' αὐτὸν πόλεως ἐπισκόπῳ ἄδεια ὅτι πρόκειται, οἰκονόμον ϕ̀ τῇ αὐτ⊖ ἐκκλησίᾳ. ὡσαύτως καὶ τοῖς μητροπολίταις ἐπὶ τ⊖ αὐτ⊖ ἐπίσκοποι ὁ πρωτοῦται οἰκονόμους ἐγκαθιστᾶσαι ϕ̀ ταῖς ἑαυτ⊖ ἐκκλησίαις· ὁ αὐτὸ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τ⊖ μοναστηρίων.

ὅτι δεῖ ἐκποιεῖσθαι ἐπίσκοπον ἢ ἡγούμενον ἐκ τ⊖ πρασείων τ⊖ ἐκκλησίας.

Εἰ τις ἐπίσκοπ⊖ εὑρεθείη ἢ ἡγούμεν⊖ ἐκ τ⊖ αὐτουργίῳ ἢ ὠνησάμενος ἢ τὸ μοναστηρίον ἐκποιήσ⊖ εἰς ἀρχοντικὴν χεῖρα, ἢ ἑτέρῳ προσώπῳ ἐκδόσεις, ἄκυρον εἶναι τὴν ἔκδοσιν, κατὰ τὸν κανόνα τ⊖ ἁγίων ἀποστόλων τὸν λέγοντα. πάντων τ⊖ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπ⊖ ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς θεὸν ἐφορῶντος. μὴ ἐξέστω δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἀπ' αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τ⊖ θεοῦ χαρίζεσθαι· εἰ δὲ πένητες εἶεν, ὡς χορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τ⊖ ἐκκλησίας ἀποεμπολείτω· εἰ δὲ προφασίζοιντο ζημίαν ἐμποιεῖν, μὴ μισθωσάντων ἄνευ τ⊖ χωρίου τὸν ἀγρόν, μὴ δ' ὅτω τοῖς ἀπ' τόπου ἐξεῖναι ἐκδίδοναι τὸν τόπον, ἀλλὰ κληρικοῖς ἢ γεωργοῖς· εἰ δὲ παωργίᾳ πονηρᾷ χρήσαιντο, καὶ ἐκ κλησικοῦ ἢ τ⊖ γεωργοῦ ὠνήσασθαι ἀφορῶν, τὸν ἀγρὸν ἀπροστόως ἄκυρον εἶναι τῇ πράσει, καὶ ἀποκαθίστασθαι ϕ̀ τῷ ἐπισκοπείῳ ἢ ϕ̀ τ⊖ μοναστηρίῳ. καὶ ἐπίσκοπ⊖ ἢ ἡγούμεν⊖ ὅσα ποιῶν, ἐκδιωχθήτω· ὁ μὲν ἐπίσκοπ⊖, τ⊖ ἐπισκοπείου· ὁ δὲ ἡγούμεν⊖, τ⊖ μοναστηρίου· ὡς διασπορᾶς ὄντος κακῶς, ἃ ὁ συναγαγών.

ὅτι μεγάλης κατακρίσεως ἄξιοί εἰσιν οἱ τὰ μοναστήρια κοινοῦντες.

Ἐπειδὴ διὰ τὰ γενόμενα ἐπὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν συμφοραὶ ϕ̀ ταῖς ἐκκλησίαις, καθάπερ πάντες οἴδαμεν ὀδυνηρὰ τὸ λοιπὸν ἀνδρῶν ἐπισκόπων καὶ μοναστῶν, καὶ ἐγένοντο κοινὰ κατάγματα· ἵνα μὴ οἱ διακρατοῦντες ταῦτα προαιρῶνται ἀποδόναι, ἵνα ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταθῶσιν, ἢ καὶ καλῶς ἔχει· εἰ δὲ μή γε, εἰ μὴ τὸ παραλόγως τοῖς ἱερατικοῖς εἰσί, τούτους καθαιρεῖσθαι προσήκει· εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι· ὡς ὄντας κατηγορίτους ἀπὸ τ⊖ πατρὸς καὶ τοῦ υἱ⊖ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματ⊖· καὶ πεπλήχθωσαν, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν σβέννυται. ὅτι τῷ τ⊖ κυρίου εἰπόντι μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τ⊖ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου.

ὅτι οὐ χρὴ ἐκτὸς χειροθεσίας ἀναγινώσκειν ϕ̀ τῇ σωμφξει ὑπὸ ἄμβων⊖.

ὅτι τάξις ἐμπολιτεύεται ϕ̀ ἱερωσύνῃ

fijs omnino illæsum & inuiolatum seruare oportet. Si igitur quilibet metropolitanus œconomum in sua ecclesia constituit, bene habet: sin minus, tum Constantinopolitanus episcop⁹ pro sua potestate facultatem habet ordinandi dispensatorem in eius ecclesia. Similem potestatem habent metropolitę si episcopi qui sub ipsis sunt non ante elegerint dispensatores in suis ecclesijs, cõstituere. Hoc idem & circa monasteria seruetur.

12 Episcopum aut pręsidem non oportet alienare suburbana ecclesiæ

Si episcopus aut præses prædia quæ ab ipso episcopio monasterio coluntur emancipauerit uel ad manus principales, uel alteri personæ, eius erogatio sit irrita, secundum apostolorum canonem qui ait: Omnium ecclesiasticarum rerum curam gerat episcopus, & eas uelut obseruante Deo gubernet. Nec sibi tamen uendicare liceat ex ipsis aliquid, resue Dei proprijs sanguineis donare. Quod si pauperes hi sint, ut pauperib⁹ præbeat. Sed ecclesiastica nõ distrahat nec dissipet illorum causa. Si autem causati fuerint damnum afferre agrúmque & minus uendibilem esse, tamẽ ne tum quidem eius loci principibus locum emancipent sed clericis aut agricolis. Si autem dolo malo usi fuerint & princeps agrum à clerico uel agricola emerit uenditio erit irrita, & restituatur episcopio, aut monasterio. Episcopus uerò aut præses qui hoc fecerunt eijciantur, ille quidem episcopatu, hic uerò monasterio, quòd ea malè dissipant, quæ ipsi non congregarunt.

13 Grauem damnationem merentur qui monasteria publicant.

Quoniam per eam calamitatem ecclesiæ quæ propter peccata nostra accidit, à quibusdam sacræ quædam ædes & episcopia ac monasteria direpta sunt, & facta sunt publica diuersoria, si hi qui ea possident reddere uolũt ut in antiquum usum restituantur, bene se res habet. Si autem hoc facere noluerint, si sunt ex numero sacerdotum, deponantur, si monachi aut laici, segregentur, & sortiantur locum ubi uermis non moritur, & ignis non extinguitur: quoniam aduersantur diuinæ uoci quæ ait, ne faciatis ex domo patris mei, domum mercatus.

14 Non legatur de cathedra superiori in communione, absq; impositione manuum.

Ordinẽ dominari in omni sacra functione

manifestum est, diligẽtiamq; seruari in actionibus sacræ functionis Deo placet. Quoniam igitur uidemus quosdam absq; manuum impositione à pueris tonsurã cleri accipere, quibus nondum ab episcopo manus impositæ sunt, & in communione de cathedra superiori legere, & hoc contra canones facientes: mãdamus igitur ut hoc posthac non fiat, & hoc idem obseruetur circa monachos. Facultatem autem imponendi manus lectoribus solus præses in suo monasterio habeat, siquidẽ illi ab episcopo qui primatum obtinet manꝰ ante impositæ sunt, ut manifestum sit eum esse presbyterũ. Similiter & ex antiqua consuetudine corepiscopos, episcopi pmissũ, oportet per manuũ impositionẽ lectores creare.

Ne aliquis clericus in duabus collocetur ecclesijs. 15

Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus ecclesijs non collocetur: hoc enim est negociationis & turpis lucri propriũ, & ab ecclesiastica consuetudine alienum. Ab ipsa enim Domini uoce audiuimus non posse quẽ quã duobus dominis seruire, aut enim unum odio habebit & alterũ diliget, aut unũ amplectetur, & alterũ negliget. Vnusquisq; ergo (ut uox est Apostolica) in eo in quo uocatꝰ est, debet manere, & in una ecclesia assidere. Quę enim propter turpe lucrũ fiunt in ecclesiasticis negotijs, ea à Deo sunt aliena. Ad huiꝰ autem uitæ usum sunt diuersa studia ex his ergo si quis uelit, ea quæ sunt corpori ad usum necessaria, cõparet. Dixit Apostolus, Vsui meo, & his qui mecum sunt ministrauerũt manus meæ. Et hæc quidem in hac regia ciuitate, in his autem qui extra sunt locis, propter hominum inopiam permittitur.

Ne insignem uestem induat clericus. 16

Omnis mollities ornatꝰ corporis est à sacerdotali ordine alienꝰ. Episcopos ergo uel clericos qui se splẽdidis & insignibꝰ uestibus exornãt corrigere oportet. Sin aũt permaneãt, supplicio tradi, similiter & eos qui sunt unguẽtis delibuti. Qm̃ uerò radix amaritudinis sursum enascẽs, piaculũ catholicę ecclesię facta est nẽ pe hæresis Chr̃stianorũ accusatrix, & qui eã amplectunt̃, nõ solũ imaginũ picturas abominãtur uerũ etiã omnẽ pietatẽ reiecerũt, odio habẽtes eos qui reuerẽter & piè uiuũt, & in illis perficit̃ q̃ scriptũ est, pietas est abominatio peccatoribus. Et si inuẽti fuerint aliqui q̃ eos qui uilẽ & modestũ amictum induti sunt, irrideãt, pœna corrigant̃: à superioribꝰ enim usq; temporibus, omnis uir sacerdotalis commoderato & honesto indumento uersatur.

πάσιν, ἀρίδηλόν ἐστι, καὶ ἀκριβείας ἄξιον τὰς τῆς ἱερωσύνης ἐγχειρήσεις θεῷ εὐάρεστον· καὶ ἐπειδὴ ὁρῶμεν ἔνιους χειροθεσίας νηπιόθεν τῶν κειρῶν τοῦ κλήρου λαμβάνοντάς τινας, μή πω δὲ τῆς ὑποσκόπου χειροθεσίαν λαβόντας, καὶ ἀναγινώσκοντας ἐν τῇ συνάξει ἐπ' ἄμβωνος, ἀκανονίστως τοῦτο ποιοῦντας· ὑποτρεπόμεθα δὲ τὸν μὲν νεωτερικὸν μὴ οὕτω ποιεῖν· τὸν δὲ φυλάττεσθαι τὸν τῶν μοναχῶν κανόνα γνώσει δὲ χειροθεσίαν ἄλλαι δύνῃ ἐν ἰδίῳ μοναστηρίῳ καὶ μόνῳ ἑνὶ ἢ τρισὶν ἡγουμένοις ποιεῖν εἰ αὐτῷ ὁ ἡγούμενος ἐπετέθη χειροθεσία πρὸ ὑποσκόπου προκοπῆς ἡγουμένου, ἁπλῶς ὄντος αὐτοῦ πρεσβυτέρου. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν τῶν χωρεπισκόπων κατὰ ὑποτροπὴν ὑποσκόπους δὲ προχειρίζεσθαι ἀναγνώσας.

Οπὲρ τοῦ κληρικὸν ἐν δυσὶν ἐκκλησίαις καταστήσθαι.

Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ καταστήσθω ἐν δυσὶν ἐκκλησίαις· ἐμπορίας γὰρ καὶ αἰσχροκερδείας ἴδιον τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας. ἤκούσαμεν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τῆς κυριακῆς φωνῆς, ὅτι οὐ δύναται τις δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ ἑνὶ μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· ἕκαστος οὖν ἐν ᾗ τῷ ἀποστολικῷ φωνῷ, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ ὀφείλει μένειν καὶ προσεδρεύειν ἐν μιᾷ ἐκκλησίᾳ· τὰ γὰρ δι' αἰσχροκέρδειαν γινόμενα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλότρια τοῦ θεοῦ κέκρικε. πρὸς δὲ τῷ τοῦ βίου τούτου χρείαν ὑπάρχειν διάφορα ἐστὶ διάφορα· ὧν αὐτῶν, εἴ τις βούλοιτο, τὰ πρὸς τοῦ σώματος ποιεῖσθω. ἔφη γὰρ ὁ ἀπόστολος· ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσιν μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ φυλάκτῳ πόλει· ἐν δὲ τοῖς ἔξω χωρίοις, διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπορίαν ἐπιτρέπεται.

Οπὲρ τοῦ μὴ ἱερατικὸν ἀνδρὰ ἱματίοις πολυτελέσιν ἀμφιέννυσθαι.

Πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σώματος, ἀλλότριά ἐστι τῆς ἱερατικῆς τάξεως. οὓς οὖν ἑωρῶμεν κοσμοῦντας ὑποσκόπους ἢ κληρικοὺς δι' ἐδωδίμων λαμπρῶν καὶ πολυφανῶς ζῶντας διορθοῦσθαι χρή. εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, ὡς λυμαίνοντα πρὸς δίδοσθαι· ὡσαύτως καὶ τοὺς τὰ μῦρα χριομένους. ἐπειδὴ ἡ ῥίζα πικρίας ἄνω φύσασα μαγέγονεν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ τῶν χριστιανοκατηγόρων αἵρεσις, καὶ οἱ ταύτῃ ἐξαμαυροῦντες, ἐ μόνον τὰς εἰκόνικὰς αὐταζωγραφήσεις ἐβδελύξαντο· ἀλλὰ καὶ πᾶσαν δυλάβειαν ἀπώσαντο, οὓς σεμνῶς καὶ δυσεβῶς βιοῦντας προσχθίσοντες. καὶ πεπλήρωται ἐπ' αὐτοῖς τὸ γεγραμμένον. βδέλυγμα ἁμαρτωλῶν θεοσέβεια· εἰ εὑρεθεῖσί τινων ἐγγελῶντες τοῖς τῆς δυτελῆ καὶ σεμνῆ ἀμφιάσει πεδικειμένοις, διὰ τῶν πρόσθεν διορθώσασθαι. ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν χρόνων πᾶς ἱερατικὸς ἀνὴρ, μετὰ μετρίας καὶ σεμνῆς ἀμφιάσεως ἐπολιτεύετο.

πᾶσ

τῶν γὰρ ὁ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν προλαμβάνεται, πόρρω φύσεως ἔχει κατηγορείαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος· ἀλλ' ὁ δὲ ἐκ σκληρῶν ὑφασμάτων περιπορφυρούμενος ἐδέσματα γλίσχρα. ὁδὲ πρὸς τίθεσθαν ἐτερόχροα τῶν βλήματα γλ τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων· ἠκούσαμεν γὰρ ἐκ τῆς θεοφθόγγου γλώσσης, ὅτι οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσί.

Ὅτι μὴ ἔχων τις τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, μὴ ὤφελε χειρίζειν κτίζειν δυκτήριον οἶκον.

Ὅτινες τῶν μοναχῶν καταλιπόντες τὰ ἑαυτῶν μοναστήρια, ἐθέλησαν ἄρχειν, καὶ τὸ ὑπακούειν ἀπαγορεύσαντες, ἐγχειροῦσι κτίζειν δυκτηρίους οἴκους, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν μὴ ἔχοντες. εἴ τις δὲν ἔστω τοιαῦτα χειρήσει ποιεῖν, κωλυέσθω ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ τόπου ἐπισκόπου. εἰ δὲ τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἔχοι, καὶ τὰ βέλτιστα αὐτῷ, εἰς πέρας ἀγέσθωσαν. τὸ αὐτὸ δὲ φυλαχθήσεται καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν.

Omne enim id quòd non propter usum, sed propter ornatum assumitur, mollitiei accusari potest, ut Magnus Basilius ait. Neque uestem serico panno uarietatam induant, neq; in extremitate uestium partes alterius coloris assuant, nam ex diuina lingua audiuerunt, qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt.

17 Nemo conetur oratoriã domũ cõdere qui non habet ea quæ ad eius perfectionẽ pertinẽt.

Quidam monachorum imperare desiderãtes, ac nolẽtes obtemperare deserunt sua monasteria, & oratoria ædificare conantur, cum tamen non habeant ea quæ ad perfectionem sunt necessaria. Si quis igitur aliquid tale conatus fuerit, ab eius loci episcopo prohibeatur. Si autem ea habet quæ ad operis perfectionem sunt necessaria, tum eius propositum ad finem perducatur. Idem circa laicos & clericos obseruetur.

Ὅτι δεῖ γυναῖκας φυλάττεσθαι ἐν ἀνδρῶσι πέοις, ἢ ἐν ἀνδρείοις μοναστηρίοις.

Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ τοῖς ἔξωθεν, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος. τὸ δὲ γυναῖκας φυλάττεσθαι ἐν ἀνδρῶσι πέοις ἢ καὶ μοναστηρίοις, πάντως προσκόμματος αἴτιον· εἴ τις οὖν πάλιν ἢ ἐλεύθεραν ἐν τῷ ἀνδρῶνι κτώμενος φωραθείη, ἢ ἐν μοναστηρίῳ πρὸς ἐγχείρησιν διακονίας τινός, ἀτιμάσθω· ὧν μόνων δὲ, καθαιρείσθω· εἰ δὲ καὶ τύχοι ἐν προαιρέσεως γυναῖκας ἔχειν, καὶ θελήσοι ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος πορείαν ἐν τοῖς ἐκεῖσε ποιήσασθαι, πρόσωπα ἀνδρῶνος ἢ ἡγουμένης, μὴ δ' ὅλως ἐγχείρησιν διακονίας ποιεῖσθαι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν γυναικί, ἀλλ' ἑδράζεσθω ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἕως ἂν τῇ ἐπανόδῳ ποιήσηται ὁ ἐπίσκοπος διὰ τὸ ἀνεπίληπτον.

18 Mulieres non inhabitẽt episcopia aut monasteria uirorum.

Diuinus apostolus inquit eos qui foris sũt à nobis non esse offendendos, uerum omnis offensionis causa est, si mulieres in episcopijs aut monasterijs habitent. Quamobrem qui deprehẽsus fuerit habere seruam uel liberam in episcopio aut in monasterio, ad peragẽndum aliquod ministerium, puniatur, & si perseuerauerit deponatur. Si uerò in suburbanis prædijs mulieres fuerint, ac episcopus uel præses illuc proficisci uoluerit, tum eo præsente mulier nullum ministerium aggrediatur, sed alio in loco separatim maneat, ad reditum usque episcopi, ut omnis suspicio tollatur.

Περὶ τοῦ, ἐκκρούσιν τὰς καταπαγὰς τῶν ἱερατικῶν μοναχῶντε καὶ μοναστριῶν γίνεσθαι.

Τοσοῦτον κατενεμήθη τῆς φιλαργυρίας τὸ μύσος εἰς τοὺς ἡγήτορας τῆς ἐκκλησιῶν, ὥς τε καί τινας τῶν λεγομένων εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπιλανθομένους τὰς ψυχὰς τοῦ κυρίου, ἐξαπατηθῆναι καὶ διὰ χρυσίου σὰς εἰσδοχὰς τῶν προσερχομένων τῷ ἱερατικῷ τάγματι καὶ τῷ μονάρει βίῳ ποιεῖσθαι. γίνεται οὖν ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος καὶ τὸ παῦ ἐπιβλητέον, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ δὲ γνῶ θεῷ διὰ μαμωνᾶ δουλεύειν ἐξεστιν. εἴ τις οὖν εὑρεθῇ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος ἢ τις τοῦ ἱερατικοῦ, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρείσθω· ἤτοι οὖν διὰ τοῦτον κανόνα ἢ ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου· εἰ δὲ ἡγούμενος, ἐκδιωχθήτω ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἀποδιδότω ἐν ἑτέρῳ μοναστηρίῳ πρὸς ὑποταγὴν. ὡσαύτως καὶ ἡγούμενος μὴ ἔχων χειροτο-

Sacri Monachi & monachæ absque muneribus recipiantur.

19 Scelus auaritiæ in tantum dispersum est inter gubernatores ecclesiarum, ut etiam quidam religiosi uiri ac fœminæ, obliti mandatorum Domini decepti sint, & propter pecuniam receperint eos qui sacro ordini aut solitariæ uitæ accesserunt. Ac fit, quemadmodum magnus Basilius inquit, ut quorum principium est reprobum eorum omnia abiecta & uilia sint. Non enim Deo per Mammonam seruitur. Quamobrem si reperiatur aliquis talia faciens, si episcopus, aut præses, aut aliquis sacerdotum fuerit, uel cesset, uel deponatur, iuxta secundum canonem sancti Chalcedonensis cõcilij. Mulier uerò monasterij præses illo ejiciatur, & in aliud monasterium ad obediẽdũ mancipet: idẽ fiat præsidi qui nõ habet

ordinem presbyteri. De illis quæ parentes in modum dotis suis liberis dederunt, & de illis quæ ex priuatis possessionibus offeruntur, te stantibus his qui offerunt ea Deo consecrata esse, decreuimus ut ea monasterio maneant, siue ipsi manserint, siue egressi fuerint: in ea culpa fuerit præsidis.

νίαν πρεσβυτέρου, ὧν δὲ τῶν παρὰ γονέων παραδεδομένων δίκην προικώων τοῖς τέκνοις ἢ ἰδιωκτήτων αὐτῶν πραγμάτων προσφερομένων, ὁμολογούντων τῶν προσφερόντων τοῦτα τῷ ἁγίῳ θεῷ· ὡρίσαμεν, κἂν τι μένοι κἂν τε ἐξέλθοι, μηδὲν αὐτὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τὴν ἔνοχον αὐτῶν. εἰ μὴ ἐν αἰτίᾳ τοῦ προεστῶτος.

Ne deinceps fiant duplicia monasteria, & de duplicibus monasterijs.

Οτι οὐ δεῖ ἀπὸ τοῦ παρόντος γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον. καὶ περὶ τῶν διπλῶν μοναστηρίων.

Statuimus non fieri posthac duplex monasterium, quoniam hoc fit multis scandalum & offensio. Si uerò aliqui cũ cognatis uolunt renunciare mundo & uitã solitariam amplecti, uiros in monasterium uirorũ abire oportet, & mulieres in monasterium muliebre ingredi. Id enim Deo acceptum est. Si qua autẽ sunt duplicia, seruẽtur secundum cõstitutionem patris Basilij, quæ sic definit: In uno monasterio ne uersentur monachi & monachæ Adulterium conuictũ mediatore utitur. aut monacha priuatim sermocinetur cum monacho. Monachus nõ cubet in mulierum monasterio, nec cũ eo monacha sola cibum sumat. Et quando ea quæ ad uitã necessaria sunt, ex uirorum monasterio deportantur ad canonicas mulieres extra cœnobium ea accipiat muliebris cœnobij præses cum aliqua anu monacha, nec monachus liberè cum monacha loquatur. Si autem eueniat ut aliquam cognatam monachus uelit aspicere, presente præfecta cum ea colloquatur exiguo & breui sermone.

Ἀπὸ τοῦ παρόντος ὁρίζομεν, μὴ γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον, ὅτι σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς γίνεται τοῦτο. εἰ δέ τινες μετὰ συγγενῶν προαιρεθέντα ἀποτάξασθαι, καὶ τῷ μονήρει βίῳ καὶ τακωλυθεῖν, τοὺς μὲν ἄνδρας δεῖ ἀπιέναι εἰς ἀνδρεῖον μοναστήριον. καὶ τὰς γυναῖκας, εἰσιέναι γὰρ γυναικεῖῳ μοναστηρίῳ· ὧν τόπῳ γὰρ θυαρεσθῆναι ὁ θεός. τὰ δὲ ὄντα ἕως τοῦ νῦν διπλᾶ, κρατείτωσαν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου πατέρος ἡμῶν Βασιλείου καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ ἣν ἔθεσπίσαμεν ὑποδοῦναι. μὴ διατρίβειν γὰρ ἐν μοναστηρίῳ μοναχοὶ καὶ μονάστριαι· μοιχείας γὰρ μεσολαβεῖ τὸ συνδιατρίβειν. μὴ ἐχέτω μοναχὸς παῤῥησίαν πρὸς μονάστριαν, μὴ μονάστρια πρὸς μοναχὸν ἰδίᾳ προσομιλείτω. μὴ κοιταζέσθω μοναχὸς ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ· μὴ συνεδιαίτω μονάστρια καὶ μονάς. καὶ ὅτε τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου παρὰ τοῦ ἀνδρείου μέρους πρὸς τὰς κανονικὰς ἀποπομίζονται ἔξω θεν ὑπὸ προίμνης, ταῦτα λαμβανέτω ἡ ἡγουμένη τοῦ γυναικείου μοναστηρίου μετὰ γραὸς ἑνὸς μοναστρίας· εἰ δὲ συμβῇ, καὶ συγγενῆ τινα θέλειν θεάσασθαι ὁ μοναχὸς, ὧν ἡγουμένης ταύτη προσομιλεῖτω διὰ μικροῦ καὶ βραχέων λόγων.

Monachi non relinquant sua monasteria, & in alia transeant. 21

Οτι οὐ δεῖ καταλιμπάνειν τοὺς μοναχοὺς τὰ οἰκεῖα μοναστήρια, καὶ εἰς ἑτέρους μεταβαίνειν.

Non oportet monachum uel monacham proprium relinquere monasterium, & ad aliud se conferre. Si autem hoc contigerit, ipsum in hospitem accipi est necessarium. Non autem conuenit eam suscipere absque uoluntate præsidis ipsius.

Μὴ δεῖν μοναχὸν ἢ μονάστριαν καταλιμπάνειν τὸν οἰκεῖον μονὸν, καὶ εἰς ἑτέρα ἀπέρχεσθαι. εἰ δὲ συμβῇ τοῦτο ξενοδοχεῖσθαι αὐτὸν, ἀναγκαῖον. προσλαμβάνεσθαι δὲ αὐθυνώμους τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ ὁ προσήκει.

Monachi si ita contigerit, cum gratiarum actione ac omni parsimonia & reuerẽtia cum mulieribus cibum sumãt. 22

Οτι δεῖ μετ' εὐχαριστείας καὶ σωφροσύνης φαγεῖν καὶ εὐλαβείας μοναχὸς, εἰ συμβῇ, μετὰ γυναικῶν ἐδίειν.

Omnia ad Deum referre, & non seruire propriæ uoluntati res est præstantissima. Siue enim editis, siue bibitis, inquit diuinus Apostolus, omnia ad gloriam Dei facite. Christus itaq; Deus noster in euangelijs iussit peccatorum principia excindere. Nõ enim adulterium tantum ab eo punitur, uerũ cogitationis motus ad conatũ adulterij dãnat, dicẽte ipso: quicũq; uidet mulierem ad concupiscendum eã iam adulterium commisit cum ea in

Οτι τὸ θεῖον ἀπαιτεῖται τὸ πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖν τε. Χριστὸς γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτειν προσέταξεν. ὁ γὰρ μοιχεία μόνον τοῦ αὐτοῦ κολάζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὴν μοιχείας ἐγχείρησιν κατακέκριται, λέγοντος αὐτοῦ. ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ

ἀλλὰ καὶ ἵ. ὑβρεῶν ἔμ μαθητευθέντες, λογισμοὺς ὀφείλομεν καθαίρειν. εἰ γὰρ καὶ πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· ὡς ἔξεστι μὲν ἀσχολικοῖς φωναῖς διαλαλεῖν, οὐ μὴν πάντα ἐπάναγκες ἔστι τοῖς ἀεὶ πρὸς τὸν θεὸν διάγειν. καὶ οἷς ἔξεστι γάμῳ καὶ τέκνων μὴ λαῖς κοῖς ἀμφιέσεως, ἀναμίξ ἐσθίειν ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἧν ἀδιαβλήτων ὄντων, μόνον, τῷ διδόντι προφωνεῖν εὐχαριστίαν προσάγοντας, καὶ μὴ διά τινων θυμελικῶν ᾠδικῶν ἡδυσμάτων ἠχῶν σατανικῶν ἀσμάτων κιθαρῳδῶν τε καὶ ὀρνικῶν λογισμάτων· οἷς ἐπέρχεται προφητικὴ ἀρὰ οὕτως λέγουσα. οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες. τὰ δὲ ἔργα κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι· καὶ εἰ πώ ποτε εἶεν τοιοῦτοι ἐν τοῖς χριστιανοῖς, διορθωθήτωσαν· εἰ δὲ μή γε, κρατείτωσαν ἐπ' αὐτοῖς τὰ πρὸ τοῦ πρὸ ἡμῶν κανονικῶς ἐκτεθέντα. οἷς δὲ ἰδιάζων καὶ μονότροπος, ὁ συντάξων κυρίῳ τῷ θεῷ ζυγὸν μονήρη ἄραι, καθίσται καὶ ἡσυχίαν μόνος καὶ σιωπήσῃ· ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἰδιώταις ἐκλεξαμένοις βίον ὅσιον ὅλως ἔξεστι κατ' ἰδίαν γυναιξὶ συνοικεῖν. εἰ μή πω μετά τινων θεοφόρων καὶ ζυλαβῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἵνα μὴ αὐτὴ ἡ συνεσία πρὸς κατόρθωσιν πνευματικὴν ἀπάγῃ· καὶ τῶν συνόντων δὲ τὸν αὐτὸν ποιεῖσθω. εἰ δὲ καὶ ἄνδρι τινὶ ὁδοιπορίᾳ συμβῇ τὰ πρὸς ἀναγκαίας χρείας μὴ ἐνεγκεῖν μοναχὸν ἢ καὶ ἱερατικὸν ἄνδρα, καὶ διὰ τὸ ἀναγκαῖον καταλῦσαι βούλεται, εἴτε τινὸς πανδοχείου ἢ καὶ τινὸς οἴκου πένητος, ἐξουσίαν ἔχειν αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν, ὡς τῆς χρείας καταπειγούσης.

ΤΕΛΟΣ.

τῶν ἁγίων κανόνων.

cordesuo. Hinc edocti cogitationes puras facere debemꝰ. Si enim omnia licent, non tamẽ omnia conducunt, ut apostolica uoce docemur. Ac omni quidem uiro edere necessariũ est ad uiuendum. Illis igitur qui uitã laicã in coniugio ducunt, & liberos habent, uiros ac mulieres promiscuè cibum sumere non est uitio dãdum, modo gratias agant ei qui cibum dat, non thymelicorum arte, aut diabolicis cãtionibus cythararum, & meretriciarum modulationum. Quibꝰ superueniet uox prophetica dicens: Væ illis qui cum cythara & psalterio uinum bibunt, opera autem domini nõ inspiciunt, & opera manuum eius non considerant. Quod si unquam tales inter Christianos fuerint, emendentur, & si id nonfecerint cum contra illos rata maneãt ea quæ in canonibus decreta sunt. Qui uerò quietam & solitariam uitam agunt, & qui cõstituit Domino Deo tollere iugum uitæ solitariæ, solus sedebit ac tacebit. Veruntamen etiam illis qui sacerdotalem uitam elegerunt penitus non licet priuatim cum mulieribus comedere. Nisi interdum cum quibusdam pijs & religiosis uiris & mulieribus, ut etiam ipse conuictus ad perfectionem spiritualem perducat. Et in cognatis hoc idem obseruet. Rursus si in itinere contigerit monachum aut sacerdotem non habere secum ea quæ ad usum necessaria sũt, ideoque necessariò diuertere uoluerit in diuersorio publico, aut in alicuius domo, potestatem habet hoc faciendi usu & necessitate exigente.

FINIS.

Sacrorum Canonum.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟ-
ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΡΧΙ-
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΑΙ ΔΩΔΕΚΑ.

IGNATII BEATISSI-
MI MARTYRIS, ET ARCHIEPI-
SCOPI ANTIOCHENI, EPISTOLAE
DVODECIM.

Interprete Ioanne Brunnero Tigurino.

PER ANDREAM GESNERVM. F.
M. D. LX.

(Zürich)

PER ANDREAM GESNERVM. F.

M. D. LX.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥ-
ΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ-
ΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ
πρὸς Μαρίαν. α.

BEATI IGNATII MAR
TYRIS, ET ARCHIEPISCOPI AN-
TIOCHENSIS, EPISTOLA AD
Mariam. 1.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἐλεημένῃ ὑπὸ θεοῦ πατρὸς υἱέος, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀποστόλῳ, πιστότητι, ἀξιοθέῳ, χριστοφόρῳ θυγατρὶ Μαρίᾳ· πλεῖστα χαίρειν. Κρεῖττον γὰρ γράμματος, ὄψις, ἣν ἀμφορᾷ οὐσία τοῦ χρόνου τῆς ἀποδημίας, ὁ μόνον οἷς μεταδίδοιτα φιλικὰ, ἁμῶς ἀπολαμβάνοντα· ἀλλὰ καὶ οἷς ἀνεπιδέκτοις ἀπολαύειν τῶν κρείττοσι πόθων, πλοῦτῳ, πλοῦτος φασὶ λιμένι καὶ ὁ τῆς γραμμάτων τρόπος, ὃν ὡς περ ἀγαθὸν ὅρμον διεδεξάμεθα παρὰ τῆς πίστεως πορρώθεν· ὡς περ δι' ἐαυτῆς ἀπολύτως ἀπολαύειν καλόν. ἀεὶ γὰρ τῆς ἀγαθῆς, ὦ πανσοφωτάτη καὶ ψυχὴ, ταῖς καθαρωτάταις ἐοίκασι πηγαῖς. ἐκεῖναί τε γὰρ οὐ πρόϊοντας, κἂν μὴ λῴωσι, τῷ εὖ δι' ἐφέλκονται· αὐτός τε ἀρύσασθαι τὸ πόθεν, ἥ τε σώφρων, προθυμίαν μετασχεῖν ἡμᾶς παρακαλυομένη τῶν τῇ ψυχῇ σου ἐλυζόντων θαυμασμάτων. ἐγὼ δὲ, ὦ μακαρία, ὅσον ἐμαυτῆς νῦν ἔστορ, ὅσον ἄλλων γιγνόμενος, ταῖς πολλαῖς τῶν φαντάσεων γνώμαις ἐλαύνομαι· τὰ μὲν φυγαῖς· τὰ δὲ ἀφορμαῖς· τὰ δὲ δεσμοῖς. ἀλλ' οὐδεὶς τούτων ἀδιαφόρως μοι γε δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, ἵνα ἐμαυτοῦ χρεῶν ἀπαλλάξω. ἀναίμακτα τῶν διανοίᾳ τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων. ἐπεισὶν, οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι. τὰ δὲ ἐμοὶ σοῦ δῆλα

VMMI Patris misericordia, & Domini Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, ornatissimæ, fideq; ac pietate sanctissimæ, Christi Filiæ ac matri Mariæ: Ignatius, qui & Theophorus, in Deo. S. P. D. Tametsi quibuſuis epistolis, ipsa præsentium intuitio præstatior est atq; optabilior (est enim hæc è sensibus una, quæ non modò hominum, quos uidemus, nos morum suauitate delenire solet: uerùm etiam desiderio earum rerum, quas externa contemplatio pollicetur, quæque oculis non peruidentur, multò maximè, ueréque beare potest:) tamen, quoniam tenere hanc, propter loci longinquitatem, non potui, ad literarum missionem, tanquam ad alterum portum (quod dici solet,) non ita incommodum, me recepi. Nam quanta in te sit morum atque humanitatis suauitas, quanta q; elegantia, uel absentes nos minimè fugit. Etenim quum omnes ego bonorum animos, ô sapientissima mulier, puris quibusdam, ac placidissimis fontibus simillimos esse iudicé, qui munditię suæ atq; amœnitatis specie, eos etiã, qui siti anteà nulla incẽdebantur, ad hauriendum tamen, quoties accedunt, alliciant: tum maximè omnium tuus ille ingenij nitor atq; uiriditas facit, ut ad diuina illa castissimaque flumina, quæ in animo tuo tam iucundè scaturiunt libanda non inuiter modò, sed etiam cogar, atq; pertrahar. Nũc uerò ego, ô beata, non tam meæ uoluntatis, quàm aliorũ potestatis factus: uarijs, ijsdemque inter se pugnantibus consilijs huc atque illuc impellor. Ex hac enim parte me fugæ, atque incolumitatis ratio uocat: ex illa carceris, atque uinculorum patientia retinet. Verùm me horum nullum ab instituto meo impedire, ac retrahere patiar: sed omnibus his iniuriarum ac contumeliarum generibus dabo operam, ut ad consequendum Christum indies magis atque magis dirigar atque promouear. Vtinam quæ dira mihi atque grauia parari uideo, Deus mihi feliciter uertat. Nam eorum magnitudo, quæ aduersa in hoc seculo patimur, cum illius præmij, quòd in futura uita exhibebitur, gloria nequaquam comparari potest. Quæ tuis ad me lite-

ris,facere fum,ussus,feci libenter:omniaqúe, quæ tibi ita usdebantur, optimè se habitura, non dubitaui. Intellexi enim te, uiros illos duos non aliquo fauore humano, sed diuini planè iudicij testimonio commẽdasse Cæterùm frequentes illæ tuæ sententiarum sacris promulgatarum literis repetitiones, mirum in modũ me affecerunt:idq; adeò,ut eis perlectis, dubitandi ampliùs nulla nẽ cogitatio quidem mihi relicta sit. Qua enim fronte declinarem ea,quę uel ipsa luce clariùs per te mihi demóstrata sunt. Quàm uellem me tua ista mente præditum. Nam quum Iesum diligas, uiuentis Dei filium,tali te ipse quoq; uoce cópellabit:Ego me amantes, redamo:& qui me quæsitum ueniunt,pacem reportabunt. Mentione enim tui nunc uenit in animum, quàm uerũ sit illud,quod ex te audiui, cùm adhuc Romæ esses cum beato Papa Anencleto: cui nunc sanctissimus,optimeq; meritus uir successit Clemens,Petri ac Pauli auditor, cui tu tamen & addidisti per multa,& addere plura (te amabo)pergito. Maximopere ad uos ueni re cupij,ut uobiscum quasi requiescerẽ. Sed non est in hominis potestate,ire quò uult: & institutum meũ quò minùs persequi possim, militum custodia facit:omninoqúe nec quid agam,nec quid patiar,in manu mea est. Quãobrem,quòd alterum ego inter amicos solamen̄ existimo, literis saluto tuam sanctissimã animam. Maiores mihi labores imponi, ultrò cupio. Præsens enim labor, exiguus:futurum autẽm præmium,amplissimum. Fuge eos,qui passionem Christi negant, & secundum carnem natiuitatem. Sunt enim non pauci, qui hactenus hoc morbo laborarint. Cætera autem me te monere,stultum est: quum ipsa tu sis instructa factis dictisq; optimis, possisque alios quoque in Christo instituere. Saluta omnes tui similes,qui certant pro salute sua,quæ est in Christo Iesu. Multùm te salutant Presbyteri,& Diaconi:plurimùm autem sanctus Iron. Cassianꝰ item, hospes meus: & uxor, soror mea,eiusq; suauissimi liberi. Incolumẽ te corpore & animo,sanctificet Dominꝰ: precorq; ut te coronam consequi in Christo uideam.

ὧν ἐσολῆς κελευθώτα, ἀσμενίως ἐπλήρωσα· γνῶ δὲ ἐνι ἀμεμβάλλων, ὧν αὐτὴ καλῶς ἔχειν δεδοκίμακας. ἔγνων γάρ σε πείσθεντα τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνδρῶν τε πιῶδαι, ἀλλ' ὑ χάριτι σαρκικῇ. παύομέ ἦσαν ἡ σωνέχεις σο τῶν γραφικῶν χωρίων μνήμαι. ἃς ἀνέγνως, ὃ ἡμέτερος γνώσιν γνησίαν ἀπόδειξιν. ἀντίψυχός σο γενοίμην ἐγώ, ὅτι φιλεῖς ἀσωῦ τὸν γὰρ θεὸν τὸν ζῶντα. διὸ καὶ αὐτὸς ἐρεῖ σοι· ἐγὼ οὖν ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ. οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες εὑρήσουσιν εἰρήνην. ἐπέρχεται δέ μοι λέγειν, ὅτι ἀληθινὸς ὁ λόγος ὃν ἤκουον παρὰ σο, ἐπὶ ὅσους σο ἐν τῇ ῥώμῃ πρὸ τοῦ μακαρίου πάπα Ἀνεγκλήτου, ὃν δὲ ἐξαῦθις τὰ νῦν ὁ ἀξιομακάριστος κλῆμης, ὁ πέτρου καὶ παύλου ἀκόλουθος. καὶ νῦν παρέθηκας ἐπ' αὐτῷ ἐκ παντοδαπλασίως· καὶ πρόσθες γέλιν, ὃ αὖτις σφόδρα ἐπεθύμουν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ συναναπαύσασθαι ὑμῖν. ἀλλ' ἐκ μὲν ἀνθρώπων οἱ ὁδὸς αὐτός. ἐπέχει γάρ μου τὴν πρόθεσιν, ὁ συγχωρεῖ εἰς πέρας ἐλθεῖν, οἱ σφαλωλικὴ φροντίς. ἀλλ' ὅτι μὲν οἷς εἰμὶ δύναμαι τι, ἢ παθεῖν, οἷός τε εἰμὶ ἐγώ. διὸ δεῦτερον δέ μοι ἐν φίλοις πρὸ αμυδίας ἐπιγράμμα λογίζομαι, καταπαύζομαι τῆς ἱερᾶς σο ψυχῆς παρακαλῶ πρὸ δῆναι τῷ πόνῳ· ὁ μὲν παρὼν πόνος, ὀλίγος· ὁ δὲ προσδοκώμενος μισθὸς, φεύγει σὺ αἱρετιστὰς τοὺς πάθους χρεῖς, πλούς. καὶ τῆς μέλλοντος μνήσθητι. πολλοί δέ εἰσιν αἱρετικοί, οἱ σαὐτοὺς νοσοῦντες τοῦ ἀρρωσίαν. τὰ δὲ ἄλλα σοι πρέπει. νέμε δύνασθαι καὶ τηρτισμένη μὴ παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ δυναμένη δὲ καὶ ἄλλους νουθετεῖν μὲν χρεῖσο. ἄσπασαι πάντας σοὺς ὁμοίους σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες σωτηρίας μὲν χρεῖσο· ἀσπάζονταί σε οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, καὶ ἐκ πάντων οἱ ἱερὸς ἔρως. ἀσπάζεταί σε κασιανὸς ὁ ξένος μου, καὶ ἡ ἀδελφή μου ἡ γαμετὴ αὐτοῦ, καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν τέκνα ἐρρωμένους σε χαρᾶς καὶ πνεύματος κυρίου ἀγιάσοι. καὶ ἵλοιμί σε μὲν χρεῖσο. τύχοιμι τοῦ στεφάνου.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥ-ΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ-ΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ πρὸς Τραλλησίους. β.

BEATI IGNATII MARTYRIS, ET ARCHIEPISCOPI ANTIOCHENSIS, EPISTOLA AD Trallianos. 2.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ὁ καὶ Θεοφόρος τῇ ἠγαπημένῃ πρὰ θεὸ πατρὸς καὶ ἰησοῦ χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἁγίᾳ, τῇ οὔσῃ ἐν τράλλεσιν, ἐκλεκτῇ κὴ ἀξιοθέῳ, εἰρηνευούσῃ ἐν σαρκὶ & πνεύματι ἰησοῦ χριστοῦ τῇ ἐλπίδι ὑμῶν, ἐν πάθει ἀδιαστάτῳ & θανάτῳ, & ἀναστάσει· ἣν & ἀσπάζομαι ἐν ὅλῳ πληρώματι, ἐν ἀποστολικῷ χαρακτῆρι, καὶ εὔχομαι πλεῖστα χαίρειν. ἄμωμον διανοιαν καὶ ἀνυπόκριτον ἐν ὑπομονῇ, ἔγνων ὑμᾶς ἔχοντας, οὐ κτῆσιν, ἀλλὰ κτῆσιν. καθὼς εὐηύλωσε πολύβιος ὁ ἐπίσκοπος ὑμῶν· ὃς παρεγένετο θελήματι θεοῦ πατρὸς & κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ἑνὸς αὐτοῦ υἱοῦ. συνηχήσει δεδεμένῳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὡς τέ με τὸν πᾶν πλῆθος ὑμῶν ἐν αὐτῷ θεωρῆσαι. ἀποδεξάμενος οὖν τὴν θεοῦ ὑμῶν σύνοιαν δι' αὐτοῦ, εὐδοξάσθην ἐν ὑμᾶς μιμητὰς ὄντας ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος. ὃς ὑπισχνοῦμαι συστάσεσθε, ὡς & κυρίῳ· αὐτὸς γὰρ ἀγρυπνεῖ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσων θεῷ. διὸ & φαίνεσθέ μοι οὐ κατ' ἄνθρωπον ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ ἰησοῦν χριστὸν τὸν δι' ἡμᾶς ἀποθανόντα, ἵνα πιστεύοντες εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ, διὰ τοῦ βαπτίσματος κοινωνοὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γένησθε. ἀναγκαῖον οὖν ἐστιν, ὅλα πρὸς τοιεῖτε. ἄνδρες ὑπισχνοῦμαι μηδὲν πράσσειν ὑμᾶς· ἀλλ' ὑποτάσσεσθε & τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς ἀποστόλοις ἰησοῦ χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. ἐν ᾧ διάγοντες, ἐν αὐτῷ εὑρεθησόμεθα. ἀλλὰ & οἱ διάκονοι οὖσι μυστηρίων χριστοῦ ἰησοῦ, κατὰ πάντα τρόπον ἀρέσκειν· οὐ γὰρ βρωτῶν καὶ ποτῶν εἰσὶ διάκονοι, ἀλλ' ἐκκλησίας θεοῦ ὑπηρέται. δέον οὖν αὐτοὺς τὰ ἐγκλήματα φυλάσσεσθαι, ὡς πῦρ φλέγον· αὐτοὶ μὲν οὖν, ἔστωσαν ὑποτεταγμένοι ὑμῖν ὡς ἐν τρέπεσθε αὐτοῖς, ὡς χριστῷ ἰησοῦ, ὃ φύλακες εἰσὶ τῶν τόπων

AMatæ à Deo Patre & Iesu Christo, electæq; ac tum in carne, tum in spiritu Christi (qui est spes nostra per omnes crucis, mortis, & resurrectionis passiones) pacificatæ ecclesiæ Trallianæ: Ignatius Apostolico more plenissimam salutem optat. Ab omni & culpæ, & simulationis reprehensione, in omni patiẽtia, & spe futuri præmij certissima, purum uos animum nestrum conseruare, Polybius me, ue ster episcopus, cùm uoluntate Dei Patris, ac Domini Iesu Christi, filijq; allius, sanctiq; spiritꝰ ope Smyrnam peruenisset, fecit certiorẽ mecumq; in meis uinculis, quę Iesu Christi nomine sustineo, sic est de uobis congratulatus, ut omnia uestrã absens in eo solo mihi uiderer coram intueri, cognitaq; ex eo mihi sancta illa uestra erga Deum beneuolentia ac studio, planè mihi persuasi, reperisse me, qui imitari seruatoris nostri Iesu Christi uirtutem uelint. Vestro uos episcopo, (quæso) ut ipsi Domino, subijcite: is enim pro salute uestra uigilat, ut se Deo rationẽ posse reddere cõfidat. Nec secũdum hominem porrò uitam uestram instituite, sed secundum Iesum Christum pro nobis mortuum: ut, qui fidem in eius mortem semel contulistis, & resurrectionis eius per baptismum factis participes. Quare, quicquid agendum est, nec esse est, sine episcopo nihil agatis, nec non presbytero obtemperetis, tanquam ipsis Apostolis Iesu Christi, qui est spes nostra, ut si in eo maneam⁹, in eo inueniamur aliquando. Sed & ijs quoque, qui mysteriorum Christi ministri sunt, omni studio uos probare contendite, neque enim conuiuiorum & comessationum ministri sunt, sed seruiEcclesiæ Dei. Quos quidem tales esse oportet, qui à reprehensione sibi, tanquam ab incendio caueant. Tales uos autem, ut Iesum Christum, uereminı: eius enim locum tuentur.

quomodo & episcopus, tanquam ipse summus Pater est, & presbyteri, tanquam consessus eius, & arctissimus Apostolicæ concordiæ cósensus Sine quibus nec ecclesia, nec cætus, nec cógregatio electorum, ac sanctorum esse potest Quanquam iam dudum uos eo animo esse, persuasum habeo. Vestræ enim dilectionis exemplar accepi, mecumq; habeo, uestrum episcopum, cuius imperium, eruditio: & mansuetudo, imperium est. Quem ego existimo, etiam qui à pietate alieniss imi sint, tamen uereri oportere. Vestri ego amore cómotus, parco ad uos grauius scribere: ne uel aduersus aliquibus, uel molestus esse uidear. Molestor ego nunc quidem carcere, idq; propter Christum, uerùm Christo nondum dignus sum: ero autem fortasis, cùm fuero perfectior. Nil ego, ut Apostolus impero: gloriam enim meã Domini benignitate metior. quoque sum in Deo firmior, tantò mihi metuendum magis existimo, nec auscultandum ijs, qui populari me aura inflare conãtur. Quo fit, ut à quibus me ferri laude sentiam, ab ijsdẽ cædi flagellis existimen. Equidem, si laude dignus essem, ipse nescire cuperem. Tametsi enim inimici studium quàm plurimis non apparet: me tamen impugnat. Ad humilitatem igitur confugio, qua principem illum huius seculi Diabolum quoniam infringere. Quid enim? nónne paratus essem ad scribendum uobis sublimiora? uerũ metuo, ne rudioribꝰ uobis obesse magis, q̃ prodesse queã. Quare ĩ bona pãrtẽ accipiatis uelim, si, quo ãnimꝰ uester obrui potius ac strãgulari posset, q̃ augeri cognitione, nihil de cœlestium uirtutum contẽplatione scripsero. Quanuis enim ego cõstrictũ corpus uinculis habeo, mente tamẽ & cogitatione solutus, possum animo cœlestia cõprehendere, ordines Angelorũ cognoscere, Archangelorũ Angelorũq; uarietates distinguere, uirtutũ & dominationũ differentias separare, Thronorũ ac Potentiarũ distantias dimetiri, seculorũ sublimitatem scrutari, Cherubim atq; Seraphim excellentiam suspicere: ipsiusq; spiritus altitudinẽ, Christi regnũ, & omnipotentis deniq; Dei incomparabilem maiestatẽ perpẽdere. Hæc ego cũ cognitiõe teneã, nondũ tñ perductꝰ ad perfectionẽ sum, nec dũ discipulus esse possum, qualẽ Paulũ ac Petrũ esse iudico. Multa autẽ me fugiunt propterea, ne inhærescere Deo uotis ac precibus desinã. Hortatĩ igitur uos, nó Ignatius, sed dilectio Iesu Christi, ut eodẽ animo ac sentẽtia q̃ intimè cõiuncti, explosis oĩbus sectis, oẽs uno ore, unaq; uoce cõsentiatis. Sũt enim nónulli, q̃ inani sermonis specie, hominũ mẽtes à recta uia abducere callent: Christiani nominis non sectatores, sed mercatores: Christi nomẽ enim dolosa nundinatione circunferunt, & sermonem Euangelij blanda quadam erroris dulcedine, tanquam ueneno, permistum caponantur, tantámq; suæ illi perniciosissimæ cicutæ suauitatem tanq; mellitã affundunt, ut qui

ὡς καὶ ὁ ἐπίσκοπος, τοῦ πατρὸς ὢν ὅλων τύπος ὑπάρχει. οἱ δὲ πρεσβύτεροι, ὡς συνέδριον θεοῦ, καὶ σύνδεσμος ἀποστόλων χρεστὸν χωρὶς τούτων ἐκκλησία ἐκλεκτὴ οὐκ ἔστιν, οὐ συνάθροισμα ἁγίων, οὐ συναγωγὴ ὁσίων. πέπεισμαι δὲ καὶ ὑμᾶς οὕτω φρονεῖν· καὶ γὰρ ὃν ἔλαβον καὶ ἔχω μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῷ ὀνόματι ὑμῶν, ἐν αὐτῷ τὸ κατάστημα, μεγάλην μαθητείαν· ἡ δὲ πραότης αὐτοῦ δύναμις. οὓς λογίζομαι, καὶ οὐ θέλειν ἐν τρέπεσθαι. ἀγαπῶν ὑμᾶς, φείδομαι. συμφώνως ἀθανάτου ἐλευθερίας· ἵνα μὴ δόξω τισὶν εἶναι πρόσωπος, ἢ ἀθανάτης. δέδεμαι μὲν δι' ἀχρεῖον, ἀλλ' οὐδέπω χρεῖος ἄξιος εἰμὶ ἐὰν δὲ πλεωθῶ, τάχα χρήσομαι. οὐχ ὡς ἀπόστολος διατάσσομαι· ἀλλ' ἐμαυτὸν μετρῶ, ὡς κυρίῳ καυχᾶσθαι· κἂν ἐρῶ μικρόν τι τὰ τῆς θεοῦ, πλεῖόν με δεῖ φοβεῖσθαι, ἢ μὴ προσέχειν εἰς ἐκεῖνα φυσιοῦσι με. οἱ γάρ με ἐπαινοῦντες, μαστιγοῦσιν· ἀλλ' οὐκ οἶδα, εἰ ἄξιός εἰμι. ὁ γὰρ ζῆλος τοῦ ἐχθροῦ πολλοῖς μὲν ὑφαίνεται. ἐμὲ δὲ, πολεμεῖ χρίζων οὐ πρὸς τοῦτο, ἵνα καταλύεται ὁ αἰὼν τοῦτο ὁ διάβολος. μὴ γὰρ ἐκβαλόμενον ὑμῖν μυῖαν τοῦτο χράψας; ἀλλὰ φοβοῦμαι, μὴ νηπίοις οὖσιν ὑμῖν βλάβην πάθωμεν. καὶ συγγνωτέ μοι, μὴ, εὐδιακρίτοις χωρῆσαι τὴν ἐνέργειαν, σφαγαλωθῆναι. καὶ γὰρ ἐγὼ, ὁ καθ' ὅλης δέδεμαι, καὶ δύναμαι, νοεῖν τὰ ἐπουράνια καὶ τὰς ἀγγελικὰς τάξεις, καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων καὶ στρατιῶν διαλλαγὰς, δυνάμεών τε καὶ ἀνωτέρω διαφορὰς, θρόνων τε καὶ ἐξουσιῶν διαλλαγὰς, αἰώνων τε μεγαλότητας, ἧττε χειροβεῖν, καὶ στραφεῖν, τὰς ὑπεροχὰς, τοῦ τε πνεύματος τὴν ὑψηλότητα, καὶ τοῦ ἀνρίου τὴν βασιλείαν, καὶ ὧν πᾶσι τὸ πανυπεράτρον θεοῦ ἀπάθετον. πολλὰ γινώσκων ἐγὼ, ὁ παντὸς ἔλαττωμαι, ἕως μαθητὴς εἰμὶ οἷς πᾶσιν καὶ πέτρος· πολλά μοι λείπει, ἵνα θεοῦ μὴ ἀφλεφθῶ. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐκ ἐγὼ, ἀλλ' ἡ ἀγάπη ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ κατηρτισμένοι τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ, καὶ τὰ αὐτὰ νοεῖ. εἰσὶ γάρ τινες ματαιολόγοι, οἳ φρεναπάται· οὐ χρισιανοί, ἀλλὰ χρισεμποροι, ἅπαντες πολυφερόντως τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ, οἳ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ δικαιωσύνου, καὶ τὸν οἶνον προσπλέκοντες τῇ λαλαίᾳ τῇ γλυκείᾳ πολυκυρίᾳ· ὥσπερ οἱ νομίζοντες, κώνειον κεραννῦντες, ἵνα ὁ πίνων,

πίνων, τῇ γλυκυτάτῃ κλοπῇ ποιότητι, τῇ γόη σικῶς ἀδόντων ἀφυλάκτως τῷ θανάτῳ πολυπλῆ πλανᾶται τις τῶν παλαιῶν· μισθοὶ ἀγαθοὶ λεγέσθω, κακῶν τὸ ἀχαθὸν κεφαννύς. λέγουσι γὰρ χρισόν, ἀλλ' ἵνα χρισὸν κηρύξωσιν, ἀλλ' ἵνα χρισὸν δυβεττήσωσιν καὶ τὸν νόμον συκοφάσωσιν, ἀλλ' ἵνα ἀνομίαν καίσαν γέλωσιν. τὸν μὲν γὰρ χρισὸν, ἀλλοτριοῦσι τοῦ πατρός. τὸν δὲ νόμον τοῦ χρισοῦ, ἢ τὸν ἐκ παρθένου γέννησιν, σκαβάλλουσιν. ἐπαισχυνόμενοι τὸ σωτῆρος, τὸ πάθος ἀρνοῦνται, καὶ τὸν ἀνάστασιν ὁ πνοὴν ἔσι. τὸν θεὸν ἄγνωσον εἰσυγκοῦνται, τὸν χρισὸν ἀγχίνοιαν νομίζουσι. τὸ δὲ πνεῦμα, ὁ δὲ ὅτι ὄντι ὁμολογοῦσιν. Λύκος δὲ αὐτῶν, τὸν μὲν υἱὸν, ψιλὸν ἄνθρωπον ἐναλέγουσι. ταυτὸν δὲ εἶναι πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἁγιον καὶ τῷ κτίσιν, σύγχυσιν θεοῦ ὁ σὰρξ χρισὸς, ἀλλ' ὁ τοῦτο πνοὴ ἀλοτρίας δυνάμεως. ἀσφαλίζεσθε οὖν ὦ φίλτατοι, ἵνα μὴ λάβητε βρόχον ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς. καὶ τὸν βίον ὑμῶν ἀπρόσκοπον τίθεσθε πᾶσιν ἀνθρώποις, ἵνα μὴ μόνον δὲ παγὶς τῇ σκηπτῷ καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον. ὁ μὴ ἰδοιμι γὰρ ἐκτὸν τὸν γὰρ γνήσιος σύγχυσις ἑαυτοῦ, ἀδελφόν ὄντι καὶ λυμαινόμενον τὸν ἑαυτοῦ. ἐὰν οὖν καὶ ὑμεῖς ἀφίστασθε φυσιοῦσιν, ἀλαζονείαν, τύφον, ὑπερηφανίαν, δυσαρεστοῦντα ὑμῖν ὄντι ἀχωρίστοις θεοῦ· ἐγγὺς γάρ ὄντι τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Καὶ τίνα (φησὶν) ὠφελήσω, ἀλλ' ἢ ὦ τὸν ταπεινὸν τὸν ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; ἀλλὰ δὲ καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, ὡς χρεὼν καὶ ὁ ὑμῖν δι μακάριοι διεξάγων ἀπόστολοι. οἱ γὰρ τοῦ θυσιαστηρίου ὦν, καθαρός ὄντι· διὸ καὶ ὑπακούει τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις. ὁ δὲ ἐκτὸς ὦν· οὗτος ὄντι ὁ χαρὶς τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων τὶ πράσσων. ὁ τοιοῦτος μεμίανται τῇ συνειδήσει, καὶ ἐστιν ἀπίστος χείρων. τὶ γάρ ὄντι ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἢ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπέκεινα, παντῶν κρατῶν, ὡς οἷόν τε ἄνθρωπον κρατεῖν, μιμητὴν γινόμενον τοῦ θεοῦ; τὶ δὲ πρεσβυτέριον, ἀλλ' ἢ σύνημα ἱερέων, σύμβολοι καὶ συνεδρευταὶ τοῦ ἐπισκόπου; τὶ δὲ διάκονοι, ἀλλ' ἢ μιμηταὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, λειτουργοῦντες αὐτῷ λειτουργίαν καθαρὰν καὶ ἄμωμον· ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος, Ἰακώβου καὶ μακαρίου, καὶ Τιμόθεος, καὶ Λίνος, Παῦλος. καὶ Ἀνέγκλητος, καὶ Κλήμης, Πέτρου; ὁ τοίνυν τούτων παρακούων, ἄθεος πάμπαν ἔσται. καὶ διάκονος ἄθεος χρισὸν, καὶ τοῦ αὐτοῦ διαφθορεὺς σώματος· ἐγὼ δὲ ταῦτα ὑμῖν ἐπιστέλλω, ἔχων τινὰς γνώμας ὑμῖν, (ἀλλὰ μὴ δὲ συγχωρήσῃ ποτὲ ὁ θεὸς τοιοῦτον εἰς τὰς ἀκοὰς ἐλθεῖν τὰς ὑμᾶς, ὁ μὴ φεισάμενος τοῦ ἰδίου αὐτοῦ υἱοῦ ἁγίαν ἐκκλησίαν·) ἀλλὰ προορῶν τὰς γνέδρας τοῦ πονηροῦ, ταῖς παραγγελίαις προασφαλίζομαι ὑμᾶς. ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ καὶ πρὸ γνώσεως,

biberit, statim gratissimi sapporis uoluptate captus imprudenter, omnem gustum postea, omnēq; sensū inopinatæ morti cōmittat. Præclarè ille, quisquis ueterum fuerit, rectè & monuit: Neminem dicendum esse bonū, qui malo bonum admisceat. Quid ergo? Christū oratione iactitant, nó quò prędicare Christū, sed repudiare libeat, nec legē stabilire, in animo habent, sed legi corruptelam moliri. Christū enim, patre carere affirmant, legem autē Christi, & de uirgine natiuitatē, calumniātur, crucisq; pudore & passionem pernegāt, & resurrectionem minimè credunt. sicq; & ignotum Deum profitentur, & nunquam genitū Christum arbitrantur, sanctum autem spiritum, ne esse quidem concedunt. Quidā uerò, Filiū dicunt merum hominem esse, eandemq; personam & Patrem existere, & Filium, & Spiritū sanctum, & creaturas à Deo non per Christū, sed aliam quandam uirtutem esse conditas. Hos igitur cauete, ne laqueo ī curratis animabus uestris. Et uos nullum offendiculum ullis hominibus uestra uita ponatis, néue pernicioſos casses ijs extendatis, quorum oculi in uos assiduè sunt cōuersi. Qui seipsum à uitio non curat, etiam proximum pestilētia inficit. Quòd si exuatis animum inflatum, elatum, tumidum, ac superbum, & fieri uos mēbra Dei, & factos perpetuò manere licebit. Propè enim adest Dominus, timentibus se. Ecquem respiciā, inquit, nisi humilē, summissum, & trementem uerba mea? Pudore & reuerentia, habete uestrum Episcopum, sicut Christum, sic enim uobis sancti Apostoli præceperunt. Qui Episcopo, & Presbyteris obtemperat, is intra altare est, ac purꝰ existit, qui uerò sine episcopo & presbyteris quid agit, extra altare est, inquinatus cōscientia, & infideli miserior. Quid enim est episcopus, q̄ qui potestate Christi Dei, cuius (ut homo) præscriptum sequitur, omni imperio, omniq; principatu sublimiorem uim obtineat? & quid presbyterium, quàm sanctum concilium, consiliarj ac assessores Episcopi? & Diaconi, quàm qui, ut Deo Angeli, sic ipsi Episcopo sanctè, inculpatéq; ministrant: ut beatus Stephanus, sancto Iacobo: ut Timotheus atq; Linus, Paulo: ut Anencletꝰ & Clemēs, Petro? His igitur q̄ dicto audiēs esse nō uult, alienꝰ omnino ab oī pietate ac religione cēsendꝰ est: ut q̄ Christū cōtēnere & institutū eiꝰ diminuere audeat. Nec tñ hęc ideo ad uos scribo, q̄ tales apud uos esse audierim: (faxit Deus Opt. Max. ne quid tale ad meas aures unquam perueniat, qui pro ecclesia sanctificāda etiam proprio filio non pepercit:) sed impendentes Diaboli insidias prospiciens, iā nūc uos monitione hac mea cautiores efficere studeo: q̄bꝰ, ut dilectis fidis Dñi Iesu Christi filijs

hoc tanquam amuletum cõtra nocentissimã inobedientiũ pestem propino, quo (qua benignitate est) Dominꝰ uos eã euitare pestem, atq; effugere uult. Vos igitur mãsuetudinem mutuam colite: imitatores patientiæ, & charitatis Domini, qua ita nos amplexus est, ut seipsum exponeret, suoq; nos sanguine redemptos, mũdos in æternã uitã reduceret. Nemo igitur inter uos ullam offensionis contra proximũ suum memoriã conseruet. Remittite enim, inquit Dominꝰ noster, & remittet uobis. Ansam calũniandi, uidete ne Gentilibꝰ exhibeatis: qua ob paucos aliquos malè istitutos, doctrina uerbi blasphemijs impetatur. Væ enim illi (inquit propheta, in persona Dei) ob quẽ nomen meũ probro afficitur apud Ethnicos. Nulli pateant aures uestræ, qui aliquid aferat, q̃ à Christo Iesu, filio Dei, de semine Dauidis, ex Maria facto, alienũ sit, atq; indignum. Reuera enim, & ex Deo, & ex uirgine naturã habet: non eadẽ quidẽ ratione (quũ Deus, homoq; diuersa sint:) sed corpus distinctè assumptũ habet. secundum illud: λόγ῾ hic, caro factus est, & in nobis suã habitationẽ instituit: (expers tũ omnis peccati: Quis enim, inquit, ex uobis, me delicti conuincet?) Reuera enim cibo, potuq; usus est: Prætore Pont. Pilato cruce, mortemq; passus est. Verè est autẽ, non opinione, cruci affixus ipse, ipseq; mortuꝰ: intuẽtibus id, quę in cœlo, quę in terra, quæq; infrà degebant. In cœlo intuebãtur, incorporeę naturæ: in terra, Iudæi, Romanię, & quotquot eo tẽpore, quo crucifixꝰ est, homines aderãt. infra terrã intuebãt, tota eorũ multitudo, qui uiuà cũ Dño à mortuis prodiere. Multa enim, inquit Euãgelista, corpora hominũ beatorũ, qui morte obdormierãt, patefactis monumẽtis surrexere. Scilicet ad infernũ abijt solus, reduxq; uenit cũ multis. Scilicet illiꝰ firmissima macteriæ repagula perrupit, q̃ à primis usq; mũdi seculis steterat: interseptũq; ad cœlos iter aperuit. Tribꝰ enim diebus, à mortuis est restitutꝰ: restituẽte eũ suo patre cœlesti, ad quem, cũ quadraginta dies esset cũ Apostolis familiariter conuersatus, assumptus est in sedẽ paternæ dexteræ: ubi tandiu permanet, donec aduersarij subijciantur pedibus suis. Itaq; pridie sabbathi, hora post exorientem lucem tertia, sententiam à Pilato (ita permittente Patre cœlesti) accepit: sextaq; in crucem sublatus, nona animã Patri trãsmisit: anteq; solis òccasum, à Ioseph Arimathensi est in sepulchrum positus. In quo sub terra cùm ita per sabbathum mansisset, illucescente Dominica die, resurrexit ex mortuis, uti prædixerat: Quemadmodum Ionas in aluo ceti tribus diebus & noctibus erat, sic quoq; Filius hominis in utero terrę tribus diebus cum noctibꝰ erit. Pridie igit sabbathi, passionẽ: sabbatũ, in sepulchro quietẽ, & dies Dñica resurrectionẽ cõplectit.

πθ ποτίζω ὑμᾶς τὰ φυλακτικὰ ῆ λυμικῆς ῆ αὐτοτάκτων νόσε, οἷς ὑμεῖς ἐκφεύγετε τὸν νόσον, δῦ δοκία γ' αὐτε χρισὲ τῦ κυρίε ἡμῶν. ὑμεῖς οὖν ἀναλαβόντες πραότητα, γίνεσθε μιμηταὶ πθημάτων καὶ ἀγάπης αὐτῦ, ὡ ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὅλος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν λύτρον, ἵνα τῷ αἵματι αὐτ῀ καθαρίσῃ ἡμᾶς παλαιᾶς ἀνοσιβείας, & ζωὴν ἡμῖν πδάσηται, μέλλοντας. ὅσον ἀδλέπω ἀπόλυσις ὑπὸ ῆ γ' ἡμῖν κακίας. μηδ' εἰς οὖν ὑμῶν τι πῆ τῦ πλησίον ἐχέτω· ἄφετε γάρ, φησιν ὁ κύριος, ἵνα ὑμῖν ἀφεθήσεται ὑμῖν· μὴ ἀφορμὰς δίδοτε τοῖς ἔθνεσιν· ἵνα μὴ ὀλίγων ἀνῶν ἀφρόνων ἕνεκεν, ὁ λόγ῾ καὶ ἡ δι' ἀσκαλία βλασφημῆται. οὐαὶ γάρ, φησιν ὁ προφήτης ὡς ἐκ πρωσώπε τ῀ θεῦ, δι' ὃν τ῾ ὄνομά μου βλασφημεῖται γ' ἐν τοῖς ἔθνεσι. καθὼς εἶπε σῶ, ὅταν ὑμῖν χωρὶς ἐκσὲ χρισὲ λαλῆτε, τ῀ ἰῦ τ῀ θεῦ, τ῀ γνομένε ἐκ σπερμ. δ῀ς ἀληθῶς ἐγένετο καὶ ἐκ θεῦ, & ἐκ πνθρώπε· ἀλλ' ἐχ' ὡσαύτως (ὀδὲ γὰρ ταὐτὸ, θεὸς καὶ ἄν῾) ἀληθῶς ἀνέλαβε σῶμα. ὁλόγ῾ γάρ, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐπολιτεύσα (ἀνδυάμαρτίας· τίς γάρ, φησιν, δύναται ἐλέγχει με πρὶ ἁμαρτίας) ἔφαγε & ἔπιεν ἀληθῶς· ἐσαρώθη, καὶ ἀπέθανεν, ὧν ποντίε πιλάτε. ἀληθῶς δὲ, καὶ ὁ δοκήσει ἐσαρώθη & ἀπέθανε· βλεπόντων ἐρανίων, καὶ ὧν γείων, καὶ καταχθονίων. ἐρανίων μὲν, ὡς τ῀ ἀσωμάτων φύσεων ὧν γείων τε, ἐσδιαίων καὶ ῥωμαίων, καὶ τῶν πγόντων κατ' ἐκείνε καιρὸν ἀνθρώπων σαρκωμένον τ῀ κυρίε· καταχθονίων δὲ, ὡς τ῀ πλήθες τ῀ σωπασαντ῀ τῷ κυρίῳ. πολλὰ γάρ, φησι, σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, τῶν μνημείων ἀνεῳχθέντων, & κατῆλθον εἰς ᾅδ' ἰωμόν῾· ἀπῆλθε δὲ μετὰ πλήθους. καὶ ἔχισε τὸν ἀπ' αἰῶν῾ φραγμὸν & τὸ μεσότειχον αὐτ῀ ἔλυσε. καὶ ἀνέστη δι' ἡμέρας τριῶν ἡμερῶν. ἐγείραντ῾ αὐτὸν τ῀ πατρός. καὶ τεσαράκοντα ἡμέρας σωδιᾶ, τρίψας τοῖς ἀποσόλοις, ἀνελήφθη πρὸς τὸν πατέρα· & ἐκάθισεν ἐκδεξιῶν αὐτ῀, πδεμιᾶν ἕως ἂν τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτ῀ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτ῀. τὴν οὖν πᾶσκδν ἡμέραν, ἀπόφασιν ἐδέξατο πᾶ τ῀ πλάτε, συγχωρήσαντος τ῀ πρὸς ἑαυτὸν πρός· ἕκτη ὥρα, ἐσαρώθη· φνάξῃ, ἀπέπνευσε· πρὸ μιᾶς δύσεως ἐτάφη. ἐπάββατ῀ ὑπὸ γλῶ μιᾷ φῶ μνημείῳ. ᾧ ἀπέθετο αὐτὸν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθίας ὑφοσκάσης κυριακῆς, ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, ὡς πρ῀ λῶ ἰωνᾶς γ' τῇ κοιλίᾳ τῦ κήτους, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ὕτως ἔσαι καὶ ὁ ὑὸς τῦ ἀνθρώπου γ' τῇ κοιλίᾳ τ῀ γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. πδιέχει οὖν, ἡμὲν παρασκδν, τὸ πάθ῾, τὸ σάββατον, τῷ ταφῷ· ἡ κυριακὴ, τῷ ἀνστάσιμ·

δοκεῖ, ὥσπερ τινὲς ἄθεοι ὄντες, οὕτ' εἰσὶν ἄπαξοι λέγεσι, τοῦ δοκήσει γεγεννῆσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον, ἐκ φαινομένης αὐταληφθῆναι σῶμα, καὶ τοῦ δοκεῖν πεπονθέναι, τοῦ τε πεπονθέναι, ὁ τοῦ ὅτι τίνος ἕνεκεν ἐγὼ δίελεμαι, καὶ δύχομαι θηριομαχῆσαι; δωρεὰν ἄρα ἀποθνήσκω; ἀρα καταψεύδομαι τοῦ σωτῆρος τοῦ κυρίου, καὶ προδήλως ὁ προφήτης. ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς φυλαὶ ἀγαπητῶν. ἀκούω ἄπιστοι αὐτοί, ὀχ' ἥπερ τοῦ σωτῆρος αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὁ τοῦ δοκεῖν ἔχω τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τοῦ ὥσπερ ἐμοῦ ἀποθανόντος, ἀλλὰ τοῦ ὄντος· ἀληθείας γὰρ ἀλλότριον τὸ ψεύδεσθαι. ἀληθῶς τοίνυν ἐγεννήσατο μαρία σῶμα, θεὸν φοιτῶν ἔχον· καὶ ἀληθῶς ἐγεννήθη ὁ θεὸς λόγος ἐκ τῆς παρθένου, σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἡμῖν ἡμφιεσμένος. ἀληθῶς γέγονεν ἡ μήτρα, ὃ πάντας ἀνθρώπους ἡ μήτρωδιαπλάττειν· ἦν ἐπὶ γῆς ἑαυτοῦ σῶμα ἐκ τῶν τῆς παρθένου σπερμάτων, πλὴν ὅσον ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρὸς ἐκυοφορήθη, ὡς ἡμεῖς, χρόνοις πολυδόλοις. ἀληθῶς ἐτέχθη, ὡς καὶ ἡμεῖς. ἀληθῶς ἐγαλακτοτροφήθη, τροφῆς καὶ ὑπὸ μητέρων, ὡς ἡμεῖς. βρέφος δεκάδας ἐν πολιτευσάμενος, ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου ἀληθῶς, ὁ δοκήσει. τρεῖς γὰρ ἀνθρώπους κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον, τοιήσας σημεῖα καὶ τέρατα, ὑπὸ τῶν ψευδοϊουδαίων πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος, ὁ καὶ τῆς ἀκριβείας, ἐσωρώθη ἀληθῶς, ὁ δοκήσει, ἃ φαντασίᾳ, ἐκ ἀπάτης. ἀπέθανεν ἀληθῶς, καὶ ἐτάφη, καὶ ἠγέρθη ἐκ τῶν νεκρῶν. καθὼς πάντες προσηύχετο, λέγων σὺ ἡ κύριε ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. καὶ ὁ σωτὴρ ἐπακούων αὐτοῦ πατὴρ, ἀκριβὴς λέγει· ἀνάστα ὁ θεὸς κρίνων τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. ὁ γὰρ ἀναστὰς πατὴρ, καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἐγερεῖ· ὃ χαρὰς, ἀληθινῶς ζῶν, ὀχ' ἕξει τέλος. λέγει γάρ· ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ἡ ζωὴ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. φεύγετε οὖν τὰς ἀθέους αἱρέσεις· τοῦ διαβόλου γάρ εἰσιν ἐφευρέσεις, τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως, τοῦ διὰ γυναικὸς, τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως, τοῦ διὰ γυναικὸς ἀπατήσαντος ἀδὰμ τὸν πατέρα τοῦ γένους ἡμῶν. φεύγετε δὲ αὐτοῦ καὶ τὰς κακὰς παραφυάδας, σίμωνα τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ υἱὸν μενάνδρου, καὶ βασιλίδην, καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸν ὀργιαστὴν τῆς κακίας, οὓς ἀνθρωπολάτρας, οὓς καὶ ἰδὼν καταράτους λέγει ὁ ἱερεμίας ὁ προφήτης. φεύγετε καὶ οὖν ἀναβάπτιστος νικολαΐτας οὐ ψευδόνυμος, οὐ φιλήδονος, οὐ συκοφάντας· φεύγετε καὶ τὸν τοῦ πονηροῦ ἔγγονα θεόδοτον, καὶ κλεόβουλον, τὰ γνῶσις καρπὸν θανατηφόρον· ὃ ἐάν τις γεύσηται, παραυτίκα ἀποθνήσκει, ὃ τὸ πρόσκαιρον θανάτου, ἀλλὰ τὸ αἰώνιον.

Videte ergo, q̃ impiè, imò & q̃uàm infideliter quidam audeãt dicere, opinione natum esse, non reuera: opinione corpus assumpsisse, nó re ipsa: opinione passum esse, nó ꝓ certo: opinione mortuũ esse, nó ꝓspecta fide! En, ꝓ cuius igit̃ asserẽda ueritate, & uincula ego cóte no, & ad beluas depugnare peropto? En, frustrane morior? scilicet ꝓ cruce Christi, tanto mẽtior? At q̃ pleno ore Propheta: Aspicient, inquit, hũc ipm̃, quẽ uulnerarũt: & plãgent ꝓ eo, ut ꝓ charissimo. Verũ istos omittam⁹: non enĩ plus fidei habẽt, q̃ qui ipm̃ cruce suspẽderũt. Ego autẽ nó opinione ita ꝓlapsus sũ, sed certissima ueritate perduct⁹, ut spẽ ponerẽ in eo, qui ꝓ me sit mortuus. Alienũ enim à ueritate, cũ mendacio quicq̃d cõiunctũ est. Verũ igit̃ corpus Maria peperit: quod tũ esset quasi diuinæ naturæ domiciliũ. uereq̃ nat⁹ est De⁹ ille λόγος: tale nimirũ de uirgine corpus indutus, quod hæc oĩa, quæ propria sunt corporis humani, nobiscum communia haberet. Qui omnes homines in maternis fingit uiscerib⁹, ipse quoque sibi uerum corpus in mariæ utero, ex solis seminibus uirgineis, absque omni seminis uirilis cõmixtione efformauit: ibiq̃, sicut nos, consueto temporis curriculo, gestatus est: quo peracto, uerè natus, maternisq́ uberibus ablactatus, communi hominum cibo potúque usus est. Et cum tres annorũ decades ciuilem uitã trãsegissẽt, uerè est à Ioanne, nó deceptione, baptizat⁹: tresq̃ annos cũ multis signis ac miraculis Euãgeliũ prædicasset, accusatore degeneri Iudæorũ populo, Pilato prætore, iudex ipse omniũ grauissim⁹, im potẽtissimo iudicio condẽnat̃: uereq̃, nó persuasione, nó fictè, nó fallaciter crucifigit̃, moritur, sepelitur, à mortuis reducit̃. Quẽadmodũ alicubi orasse legitur: Tu uerò Dñe, resuscita me, ut reddã illis. & Pater (ut semper eũ est exaudire solitus) respõdisse: Expergiscere Deus, ut iudices terrã, & hæreditatẽ adeas in omnibus gẽtib⁹. Idẽ igit̃ Pater, qui ipsum suscitauit, nos quoq̃ in ipso suscitabit: quo fine, nemo est, ad uerã uitam qui peruenire possit. Ego enim, inquit, uita uestra sum: in me qui fide est, eaq̃ moriat̃, reuiuiscet, & omnis qui uiuus in me credit, post hanc uitã uiuẽt ęternũ. Impias igitur sectas fugite: sunt enim inuentũ Serpentis Diaboli, primi omniũ malorum autoris: qui per mulierẽ, omniũ nostrũ generis parentẽ Adamũ fefellit. Hunc, inquã, ueterẽ Serpentẽ, omniũ hæresiũ radicẽ, atq̃ eius primũ surculũ Simonẽ fugite: fugite Menandrum, Basilidẽq̃ cum tota eius pessima turba: fugite Anthropolatras, quos & Hieremias Propheta execrãdos nominat. Etiã atq̃ etiã fugite impurissimos Nicolaitas (indignos nomine Nicolai) amatores libidinum, & calumniarũ. Fugite propaginem Diaboli, Theodotũ illum, & Cleobulum: quorũ si quis pestiferos fructus semel degustarit, illico sempiterna morte afficitur.

Hos

Hos utique Pater non plãtauit: sed Stolones sunt execrate radicis. Omnis enim plantatio, inquit Dominus, quam non plantauit Pater meus cœlestis, radicitus euellatur. Quòd si à Patre hi essent rami insiti, non sanè à Deo exosam haberent crucem Christi, sed eos potius, qui Dominum gloriæ interfecerunt. Nunc uerò quũ & crucis tædeat, & passionis pudeat: uolunt hostium Dei, parricidarum Domini (nam Prophetarum dicere, exiguum est,) Iudęorum nefarium scelus occultare ac tegere. Vos autem, sua membra, Christus per passionem suam, & resurrectionem, ad suæ immortalitatis gloriam inuitat. Hæc Smyrna scripsimus, quibus uos salutaremus, ego, & quæ mecum sunt Ecclesiæ Dei: quarum me magnopere gubernatores, & corpore & spiritũ referunt. Flagito ego uos per uincula mea, (in quibus perferendis id unicè cupio, ut cum Deo coniungar) uti mutuam conseruetis & charitatis, & precationis concordiam. hoc enim non modò niti unumquenq; uestrûm sedulò decet, sed in primis ac præcipuè Presbyteros, uti in honorem Patris cœlestis & Domini Iesu Christi, Apostolorumque dignitatem, cum uestro Episcopo quàm diligentissimè cõspiretis. Flagito uos per charitatem, ut hæc me monentem audiatis: ne meæ literæ ac cusationi aduersum uos atq; testimonia futuræ sint. Pro me uerò orate, quæso. ualde enim misericordia Dei opus habeo, uestróque hoc charitatis officio, ut ad illam præclaram sortem, quæ præposita mihi est, consequendam, fruendamq; reddar idoneus: ne in faciendo periculo probationis meæ turpiter succumbam. Magno uobis amore Smyrnæi, atque Ephesij etiam atque etiam salutem optant. Memores sitis nostræ Ecclesiæ Syriacæ: quum ego non dignus sim, qui uestræ uel minimus habear. Valete in Domino Iesu Christo: & Episcopo sitis subditi, nec non & Presbyteris, & Diaconis, uosq; mutuò, constanter, & ex animo diligite. Salutat uos spiritus meus, non modò nunc, sed etiam cùm adeptus Deum fuero. Sum enim adhuc subiectus periculo.

Sed fidelis est Pater Domini nostri Iesu Christi: ita ut abundè eum & meæ petitioni, & uestræ satis facturum, non dubitem. In quo, precor, ut sancti inueniamur & inculpati. Vtinam mihi gaudio sitis, in Domino.

ὅτι ὅπερ εἰσὶ φυτεία πατρὸς, ἀλλ' ἐγγονα γεγενημένα. πᾶσα γὰρ (φησὶν ὁ κύριος) φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος, ἐκριζωθήτω. εἰ γὰρ ἦσαν τοῦ πατρὸς κλάδοι, οὐκ ἂν ἦσαν ξύλον τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀκρεινάτων ἂν εἶχον λόγιον κύριον. νῦν δὲ ὄργη σαρκὸν ἀρνοῦμενοι, καὶ τὸ πάθος ἐπαισχυνόμενοι, καλυπτουσι τὴν τοῦ πλάσαντος παρανομίαν, ἢ τὸν ὁμάχωμον, τὸν κυριοκτόνον· μικρὸν γὰρ εἰπεῖν, προφητοκτόνον. ὑμᾶς δὲ προσκαλεῖται χριστὸς, εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως, ὄντας μέλη αὐτοῦ ἀναπάζομαι ὑμᾶς ἀπὸ σμύρνης, ἅμα ταῖς συμπαρούσαις μου ἐκκλησίαις ἢ θεὸν ὡς οἱ ἡγέμονές μου ἐν πᾶν ἀνέπαυσαν, σαρκί τε καὶ πνεύματι. προσκαλεῖται ὑμᾶς τὰ ἐμὰ μέσα μου, ἃ ἕνεκεν ἐστὸ χριστὸ πορεύομαι, αἰτούμενος θεὸν ὥν τυχεῖν· ἀσφάλειαν τε ἐν πίστει ὁμονοίᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, καὶ τῇ πρὸς λυχνίαν. πρέπον γὰρ ὑμῖν τοῖς καθόλου, ἐξαιρέτως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀναψύχειν ἐν ἐπισκόπου εἰς τιμὴν τοῦ πατρὸς, καὶ εἰς τιμὴν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τοῦ ἀποστόλων. δέχομαι ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ ἀκούσαί μου, ἵνα μὴ εἰς μαρτύριον ὦ ὑμῖν γράψας. καὶ περὶ ἐμοῦ δὲ προσεύχεσθε, εἰ ἄρα ἐμὲν ἀγάπης χρῄζοντος ἐν ὧν ἐλεηθῆναι θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναί με τοῦ κλήρου, ὃν πρόκειμαι τυχεῖν, ἵνα μὴ ἀδόκιμος εὑρεθῶ. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη σμυρναίων καὶ ἐφεσίων. μνημονεύετε ἡμῶν ἐν ἐν συρίᾳ ἐκκλησίας· ὅθεν οὐκ ἄξιος εἰμὶ λεγεσθαι ἐν ἔσχατος τῶν ἐκεῖ. ἐρρῶσθε ἐν κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ· ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὁμοίως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τοῖς διακόνοις. καὶ οἱ ἐν σαρκὶ ἀλλήλους ἀγαπᾶτε ἐν ἀμερίστῳ καρδίᾳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα. οὐμόνον νῦν, ἀλλὰ ἡνίκα θεοῦ ἐπιτύχω. ἔτι γὰρ ἐνδέκτος εἰμὶ· ἀλλὰ πίσις ὁ πατὴρ ἰησοῦ χριστοῦ, πληρῶσαι μου τὴν αἴτησιν καὶ ὑμῶν. ἐν ᾧ ἐὰν εὑρεθῶμεν ἄμωμοι. ὐναίμην ὑμῶν ἐν κυρίῳ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥ-
ΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ-
ΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ
πρὸς Μαγνησίους. γ.

BEATI IGNATII MAR-
TYRIS, ET ARCHIEPISCOPI AN-
TIOCHENSIS, EPISTOLA AD
Magnesios 3.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν χάριτι θεοῦ πατρὸς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι, ἐν ᾧ ἀσπάζομαι τὴν ἐκκλησίαν τὴν οὖσαν ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς μαίανδρῳ, καὶ εὔχομαι ἐν θεῷ πατρὶ, καὶ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· ἐν ᾧ πλεῖσα χαίρειν ὑμᾶς εἴη. γνοὺς ὑμᾶς ἐν πολυσυντάκτῳ πίστει θεοῦ ἀγαπᾶν, ἀγαλλιώμενος προελάμην ἐν πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ προσλαλῆσαι ὑμῖν. ἀξιωθεὶς γὰρ ὀνόματος θεοῦ καὶ προσηνοῦς, ἐν οἷς περιφέρω δεσμοῖς, ἅδω τὰς ἐκκλησίας· ἐν αἷς εὔχομαι εἰρήνης καὶ συνάπτου Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ δεῖ σωτῆρι πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ πιστῶν· ὃ τῷ αἵματι ἐλυτρώθητε· δι' οὗ ἔγνωτε θεόν; μᾶλλον δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐγνώσθητε· ἐν ᾧ ὑπομένοντες τὴν πᾶσαν ἐπήρειαν τοῦ αἰῶνος τούτου, διαφύγεσθε. πιστὸς γάρ, ὃς ἵνα ἐκείνους ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἐπεὶ οὖν ἠξιώθην ἰδεῖν διὰ δεγμάτων τὸ ἄξιόθεον ὑμῶν ἐπισκοπον, καὶ πρεσβυτέρων θεοῦ ἀξίων, ἓν ὄντων καὶ ἁρμονίου, καὶ τοῦ συμβίου τε μου δεκάνου (ὅ ἐγὼ ὀναίμην. ὅτι ὑποτάσσεται τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ὡς προφυτερίῳ χάριτι θεοῦ φρονοῦντι Ἰησοῦ Χριστοῦ) καὶ ὑμεῖς δὲ πρέπει μὴ κατὰ φρονεῖν τῆς ἡλικίας τοῦ ἐπισκόπου· ἀλλὰ κατὰ γνώμην θεοῦ πατρὸς, ὅσαν ἐντροπὴν αὐτῷ ἀπενέμεσαν (καθὼς ἔγνων καὶ οἱ ἅγιοι πρεσβύτεροι) οὐ πρὸς τὸν φαινόμενον ἀφορῶντες νεότητα, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐν θεῷ φρόνησιν. ἐπεὶ πρέπει ἡμᾶς οὐ πολυχρόνιοι εἶναι σοφοὶ, οὐδὲ οἱ γέροντες ἐπίστανται σωφρονεῖν· ἀλλὰ πνεῦμα ἔστιν ἐν βροτοῖς. δανιὴλ μὲν γὰρ ὁ σοφὸς, ἐδεδεκαετὴς γέγονε κάρχος τοῦ θείου πνεύματος· καὶ οὐ μάτην τὴν πολιὰν φέροντας προφήτας, συνοφαύτας, καὶ ἐπιθυμητὰς ἁμαρτίας κάμους, ἀπήλεγξε. σαμουὴλ δὲ, παιδάριον ὢν μικρὸν, τὸν γηγενηκοντατῆ ἤλει. διελέγχει, τὸ

ER gratiam Dei Patris, & Christum Iesum seruatorem, adeptæ misericordiam ecclesiæ, quæ est in Magnesia ad Meandrum: Ignatius à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro uerissimam, plurimamq; salutem optat. Vos in diuina charitate quàm optimè esse comparatos, intellexi. Quæ me res tanta lætitia affecit, ut de fide Iesu Christi aliquid uobiscũ loqui per literas uelim. Posteaquam enim tanta sum à Deo dignitate exornatus, ut in uinculis meis mihi liceret sanctum hoc, atq; desiderabile nomẽ inter Christianos profiteri: nõ cessso summis laudibus decantare omnes ecclesias. in quib⁹ equidem opto unitatem carnis, & spiritus Iesu Christi, qui seruator est omniũ hominum, maximè autem fidelium: cui⁹ estis sanguine redempti: per quẽ uos agnouistis Deum, aut per quẽ potiùs ipse agnouit uos: in quo, si fortiter persistatis, omnes tandẽ huius seculi insultus facillimè superabitis. Fidus enim Dominus: qui nõ maiori uos tẽtatione sinet opprimi, quàm perferre queatis. Gaudeo me uidere potuisse successionem sancti uestri Episcopi, & Presbyterorum Basi, & Apollonij: itemq; Zotiõnis diaconi, conuictoris mei, quem quidẽ ego ualde spero, qua est gratia in Lege Iesu Christi, diligenter obtemperaturum Episcopo, & Presbyterio. Et uos igitur decet, ętatem uestri Episcopi nõ despicere, sed ex sententia Dei omnẽ ei reuerentiã tribuere (quemadmodum facere intellexi sanctos uestros Presbyteros: nec respicere ad eam, quæ in ipso apparet, iuuentutem, sed ad singularem potiùs suam in Deo prudentiam atque eruditionem. Si quidem neque anni sapientiam, neque cani intellectum conferunt: sed is, qui in mortalibus est, Dei spiritus. Daniel equidem ille sapiens, cum ad annos peruenisset non plures quàm duodecim, iam tũ sancto regebatur spiritu: quum senatores illos, sycophantas, & alienæ formæ insidiatores, qui nec quicquam caput canum gerebant, grauissimè protraxit atque aperuit. Samuel quoque, puellus adhuc admodum paruulus, nonagenarium Eli reprehendit, quum filios

filios suos plûris quàm Deũ faceret. Et Hieremias tali à Deo uoce cõfirmatur: Ne dicas, nimis adolescentulus sum. Quid Solomõta uerò, atq; Iosiam memorem? quorum ille, cùm annos natus duodecim, regnum cœpisset, matrum duarũ horrendam illam de duobus pueris atq; inextricabilem litem, suo iudicio dissoluit. Hic puer annorum octo, adeptus imperiũ, altaria, delubra, lucosq; (quę dæmonibus essent, nõ Deo cõstituta) euertit, deiecit, incẽdit: atq; desuper, qui nõ sacerdotes, sed impostores esset, nõ pietatis doctores, sed hominũ deceptores, miserè cõcidit uniuersos. Nõ igitur quod paucos annos bene fuit, sed q̃ multos annos malè fuit, contemnendũ est: nec despicienda ætas, quæ paucos piè, sed quæ multos impiè uixit. Nã qui in iuuẽtute animũ suũ Deo cõsecrat, potior est, q̃ qui in senectute uitijs applicat. Iuuenis erat nuntius Christi Timotheus: sed audite quæ scribat ei magister. Nemo, inquit, tuã iuuẽtutẽ despiciat: sed exẽplar sis fideliũ, & doctrina, & moribꝰ. Decere igit̃ uos dico, & uestro Episcopo esse dicto audẽtes, atq; in re nulla contra eũ loqui: periculosum enim, cõtra talẽ loqui. Nõ enim hũc uisibilẽ fallere tẽtaueris, sed Deũ inuisibilẽ decipere, qui tñ nequit à quoquã decipi. Quicqd enim est eiusmodi, nõ ad hominem ꝓpriè, sed ad Deũ referẽ. Ad Samuelẽ enim dicit Deꝰ: Nõte, sed me fefellere. Et Moses, Nam nõ contra nos, inqt, murmuratio isthæc, sed cõtra Dũm Deũ. Nemo qui se cõtra præstantioré extulit, impunitꝰ unquã abijt. Nõ enim ꝓplegi cõtradiceret, uiui orco sũt absorpti Dathã, & Abirõ: sed q̃aduersarẽt Mosi. Cõre quoq; cũ ducẽtis quinquaginta cõiuratis, flamã cœlitus exustꝰ est. Absalõ cũ crudeli parricidio regnũ occupare conaret, infelix in arbore pẽdulus, dolosum cor trãsuerberat̃ spiculis. Eandẽ ob caussam, capite luit Abner. Vsias cõtra sacerdotes atq; sacerdotiũ ausus, lepra afficit̃: Saul quoq; q̃ nõ expectasset põtificẽ Samuelẽ, dignitate spoliat̃. Quare superiores uos uenerari oportet. Nõ enim appellari, præclarum est: sed esse Christianum, id uerò demum magna dignitas est. Nec nominari, sed esse, beatũ facit. Quòd si qui appellant Episcopum, sine Episcopo autem faciunt, quicquid faciunt: his dicet uerus ille, ac primus episcopus, qui solus sua natura sũmus est pontifex, Quid mihi acclamatis Domine, Domine, non autem facitis quę iubeo? Equidem hos seriò ego atque ex animo agere, nunquam crediderim: sed ad illudendum Christianorum nomen, tanquam paratum quendam scænicum usurpare. Nos autem, qui huius fabulæ actus finem habituros aliquando, credimus, cùm non, qualem quis in dicendo personam gesserit, sed qualis ornatu posito inueniatur, ratio habebit̃: cumq; obediẽtibus uita, inobedientibꝰ mors ꝓponet̃:

θεὸν πρὸ τοῦ ἑαυτοῦ πάθους. ὡσαύτως καὶ ἱερεμίας, ἀκούει πρὸς τοῦ θεοῦ· μὴ λέγε ὅτι νέος εἰμί. σολομὼν δέ, καὶ ἰωσίας· ὁ μὲν δωδεκαετὴς βασιλεύσας, τῷ φοβεῖσθαι ἐκεῖνον καὶ δοξασθῆναι ὑπ' αὐτοῦ τοῖς γυναιξὶ κεῖσιν ὑπὲρ τὸν πατέρα ἐποιήσατο· ὁ δὲ, ὀκταετὴς ἄρξας, τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ τεμένη κατεῤῥίπτου, καὶ τὰ ἄλση κατέπεμπε (δαίμοσι γὰρ ἦν, ἀλλ' ὁ θεὸς ἀνακέκληκε) καὶ τοὺς ψευδοϊερεῖς κατέσφαξεν, ὡς αὐ φθορέας καὶ ἀπατεῶνας ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ θεοῦ τούτου λατρευτάς. τοιγαροῦν, οὐ πρόωρον θυγατροῦ, ὅτ' αὖ θεῷ ἀνακέκληκεν ἦ. ἀλλ' ὁ γυναμὼν μοχθηρὸς, κἄν πεπαλαιώμενος ἦ μιρρῳ κακῷ. νέος ἦν ὁ χριστοφόρος ἡμόθεος, ἀλλ' ἀκούσατε δία γράφει αὐτῷ ὁ διδάσκαλος. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονέτω· ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν, ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ. πρέπον οὖν ὅτι καὶ ὑμᾶς ὑπακοῦσαι τῷ ὠσηπτῷ ὑμῶν, καὶ μηδενὶ αὐτῷ αὐτολέγειν· φοβερὸν γάρ ὅτι ὁ τῷ αὐτολέγειν. ὁ γὰρ τοιοῦτος τὸν βλεπόμενον πλανᾶ τις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον πειρᾶται λογίζεται, ἐρ μὲν δυνάμενον πεῖσαι λογισθῆναι. ὁ δὲ τοιοῦτος, ὁ πρὸς ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἔχει τὴν ἀναφοράν. τῷ γὰρ σαμουὴλ λέγει ὁ θεός. ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου προσεύχου, ἀλλ' ἐμέ. καὶ ὁ μωϋσῆς φησίν. ὁ γὰρ καθ' ἡμῶν ὁ γογγισμὸς, ἀλλὰ κατὰ κυρίου τοῦ θεοῦ. δόξαν ἐμοὶ ἀπεμόρυξε, ἐπιθεὶς κατὰ τῶν κρειττόνων. ὅτε γὰρ τῷ νόμῳ πλαθὰν καὶ ἀβεβαίῳ αὐτῶν ὁ, ἀλλὰ μωσῆ· καὶ ζῶντες εἰς ᾅδου κατηνέχθησαν. πόρρω δὲ καὶ οἱ συμφρονήσαντες αὐτοῖς κατὰ ἀρῶν, πλακόσιοι πρὸ τήκοντα, πυρίφλεκτοι γεγόνασιν. ἀβεσαλὼμ, πεπραλοίας γενόμενος, ἐκεῖ κρεμασθεὶς ὑφ' οὗ γέγονε, καὶ ἀκίσιν ἐβλήθη τῷ κακοβόλου καρδίαν. ἀβνὴρ, ὡσαύτως κεφαλῆς ἀφαιρεῖται, δι' ἐμοί αὐ αἰτίαν. ὀζίας λεπροῦται, καταρλμήσας ἱερέων καὶ ἱερωσύνης. σαοὺλ ἀπομοῦται, μὴ πρεσβεύσας τὴν ἀρχιερέα σαμουήλ. χρὴ οὖν καὶ ὑμᾶς αὐτοῖς θαῤῥεῖν τοὺς κρείττονας. καὶ πρέπον ὅτι μὴ μόνον καλεῖσθαι χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι. ὁ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι μακάριον ποιεῖ. εἰσὶν ὑπόκριτον μὲν λέγουσι, χωρὶς δὲ αὐτοῦ ταῦτα ποιοῦσι, τοῖς ῥιούμοις ἐρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς, καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος, καὶ μόνος φύσει ἀρχιερεύς· τί με καλεῖτε κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; οἱ γὰρ τοιοῦτοι, οὐκ ὄνομα εἰσὶ κύριοι, ἀλλ' ἐρωνές τινες καὶ μόρφωνες εἶναι μοι φαίνονται. ὑπόδειγμα οὖν τέθεικα. τὰ πράγματα ἔχει, καὶ πρόκειται ξωὴ ἢ ἐκ φυλακῆς, καὶ θανάτου ὁ ἐκ παρακοῆς, ἑκάτερον τῶν εἱρημένων εἰς ἴδιον τόπον τοῦ ἀζεθέντος μέλλει χαρεῖν. φύγωμεν

φθαμομεν γαρ θανατον, και εκλειξωμεθα τω ζωγ. δυο γαρ λεγω χαρακτηρας εν ανθρωποις ευρισκεσθαι· και γαρ μεν νομισματος, γαρ δε παραχαραγματος. ο θεοσεβης ανθρωπος, νομισμα εστιν, ητοι θεου χαρακτηρ· ο ασεβης, ψευδωνυμον νομισμα, κιβδηλον, νοθον παραχαραγμα, ουκ ητοι θεου, αλλ' ητοι διαβολου γεγονεν. και ουν ευσεβεις τις, ανθρωπος θεου εστιν· εαν δε ασεβεις τις, ανθρωπος του διαβολου, ουκ απο φυσεως, αλλ' απο προαιρεσεως γινομενος. οι απιστοι, εικονα εχουσι του αρχοντος της πονηριας· οι πιστοι, εικονα εχουσι του αρχοντος θεου πατρος και ιησου χριστου. δι' ο εαν μη αυθαιρετως εγχυθη το ητορ αληθειας, αποθανειν εις το αυτου παθος, το γαρ αυτου ουκ εστιν εν ημιν. επει ουν εν τοις πολυγραμμενοις προσωποις, το παν πληθος ιδεσθαι εστι και αγαπητα παραινω, εν ομονοια θεου ποιεισθαι τα παντα πραττειν· προκαθημενου του επισκοπου εις τοπον θεου, και των πρεσβυτερων εις τοπον συνεδριου των αποστολων, και των διακονων εμοι γλυκυτατων, πεπιστευμενων διακονιαν ιησου χριστου. ος προ αιωνων παρα τω πατρι γεννηθεις, εν λογος θεου, μονογενης ην· και επι συντελειας των αιωνων, ο αυτος διαμενει. εν γαρ βασιλειας αυτου ουκ εσται τελος, φησι δανιηλ ο προφητης. παντες ουν εν ομονοια αλληλους αγαπησωμεν, και μηδεις κατα σαρκα βλεπετω προς πλησιον· αλλ εν χριστω ιησου. μηδεν εστω εν υμιν, ο δυνησεται υμας μερισαι. αλλ' ενωθητε τω επισκοπω, υποτασσομενοι τω θεω δι' αυτου εν χριστω. ωσπερ ουν ο κυριος ανευ του πατρος εν εποιει (ου δυναμαι γαρ, φησι, ποιειν απ' εμαυτου ουδεν) ουτω και υμεις ανευ του επισκοπου, και μη δε πρεσβυτερος, μη δε διακονος, μη δε λαικος, μη δε εν φαινεσθω υμιν αλογον, παρα τον εκεινου γνωμην. ο γαρ τοιουτος εν παρανομος, και θεου εχθρος. παντες ουν το αυτο εν τη προσευχη αμα συνερχεσθε· μια δεησις εστω κοινη, εις νους, μια ελπις, εν αγαπη, εν πιστει τη αμωμω, τη εις χριστον ιησουν. ο αμεινον, ουδεν εστι. παντες εις εις τον ναον θεου συντρεχετε. ως επι εν θυσιαστηριον, επι ενα ιησουν χριστον, τον αρχιερεα των εννοητων θεου. μη πλανασθε ταις ετεροδοξιαις· μηδε τοις μυθοις εν εχεσθε και γενεαλογιαις απεραντοις, και ιουδαικοις τυφοις.

mortis conditionem fugiamus, uitæque rationem sequamur. Duo mihi hominum genera in Ecclesia, tanquam monetæ in ærario, uidentur: tot enim signis impressa inueniuntur. aut enim uera forma notatur, aut adulterina: seria pietate, aut ementita. Et illius quidem autor ac sculptor, Deus est: huius uerò inuentor ac effector Diabolus. quo fit, ut q nomẽ tãtùm habeat pietatis, à natura eius alienus, numo sit corrupto, falso, deprauato, ac confecto similimus. Duę igitur diuersæ in homine conditiones naturæ, de una persona intelliguntur: aut unus idemq; homo, & Dei, & Diaboli dicat. Pius uerò ac religiosus, natura homo Dei est: impius uerò & profanus, homo Diaboli, non natura, sed propriæ uoluntatis inclinatione. Infideles, imago sunt autoris ac principis Nequitiæ: fideles, optimi principis ac patris Dei, & Domini Iesu Christi. in qua, si non sponte, atque uolenti animo pro ueritate uitam in ipsius passionem effundimus, uita eius nequaquam in nobis est. His igitur modis cùm totam mihi Ecclesię multitudinem adumbrasse uobis, ac quasi ob oculos proposuisse uidetur: nunc per fidem uos, perq; charitatem obsecro, ut in omnibus rebus agendis, atque tractandis sanctam beneuolentiam, mutuamq; in Deo concordiam teneatis. ita ut præsideant episcopi, tanquam loco Dei & assideant cùm presbyteri, tanquam concilium Apostolorum, tum suauissimi mihi diaconi, tanquam quibus concreditum est ministerium Iesu Christi. qui ante secula mundi apud patrem genitus erat λόγος Dei, filius unigenitus: & sub finem mundi, idem iste permanet, cuius imperium, ut Propheta Daniel ait finem nunquam sit habiturum. Omnes igitur unanimi consensu, ac amore mutuò utamur: neque quisquam alterum iuxta carnem æstimet, sed secundùm spiritum in Christo Iesu. Nihil apud uos esse patiamini, quòd dissensionem possit parere: sed consentite episcopo ad obediendum Deo, in Christo Iesu. Ac quemadmodum Dominus sine Patre nihil agit (nihil enim inquit, ex me ipso queo facere) sic uos sine episcopo aggredi nihil debetis. Neque omnino uobis uel presbyter, uel Diaconus, uel Laicus, uel ullius denique conditionis homo cum uera ratione consentire uideatur, qui cum episcopi sententia non conueniat: contra quem quicquid fit, contra legem fieri, ac uoluntatem Dei uideri potest. Oratione, qua melius nihil est, neque præstantius, coniungi simul omnes debetis. Vna sit, atque communis oratio: mens una, & una spes in dilectione, ac fide integra, quæ est in Iesum Christum. Itaque tota multitudo credentium, tanquam in unicum hominem coniuncta, sic ad templum Dei concurrat, ut ad unicam aram, unicum Iesum Christum, unicum æternì Dei Pontificem. Aliena gloria, cauete ne uos decipiat fabulis, atque infinitis genealogijs, quibus se iactare Iudæi solent, animum ne attenditte.

Vetera p̃terierunt, ecce noua facta sunt oĩa. Quare si seq̃ũdã legem Iudaicam, atq; circũcisionẽ carnis adhuc uiuimus: nondum nos accepisse gratiam, affirmamus. Nam quòd secundum Christum uiuerent, persecutionem patiebantur sanctissimi Prophetæ, cùm afflarentur à gratia, ut aperirent pleniorem notitiam incredulis, quòd unus esset Deus, rerum omnium dominus ac gubernator, qui seipsum patefacere uellet per Iesum Christum filium λόγον (uerbum, non à uoce, sed è substantia Dei existens: non enim compositam orationis uocem significat sed diuinæ operationis genitam substantiam) qui omnia ei, à quo missus sit, placata patri atque reconciliata restituat. Quòd si, qui sub ueteri uersabantur litera, ad nouitatem tantum spei pertigerunt, ita ut Christum expectarent (quemadmodum ait Dominus: Si Mosi creditis, utiq; & mihi credite: de me enim ille scripsit. & Abrahamus pater uester gestiebat uidere diem meum: & uidit, ac lætatus est. prior enim, quàm Abrahamus, ego extiti) quomodo nos queamus uiuere sine eo, cuius serui quum tunc essent Prophetæ, spiritu tamen eum prospiciebant, expectabant ut doctorem, exoptabant ut dominum, atque conseruatorem? Ipse, inquiunt, ueniet, & seruabit nos. Ne igitur amplius feriemur Iudaicè, atq; delectemur otio (Quienim opus non faciet, alimentum ne sumito. Per sudorem uultus tui, parabis uictum tuũ, inquiunt oracula) sed unusquisq; uestrûm feriatur spiritualiter, atq; oblectetur legũ meditatione, non animi remissione: opificij diuini contemplatione admirationeq; teneatur, non iure hesterno potũq́ue tepido fruatur: nec itineris spatia metiatur: nec choreis, pulsuq; instrumentorum anima carentium extollatur. Abrogata igitur cessatione sabbati, festum habeat omnis sacratumq; diem dominicum Christi nominis amator: hunc resurrectionis memoria, hunc regali triumpho, hunc semmis laudibus præ reliquis omnibus diebus colat ac celebret. Huius ex-

τὰ ἀρχαῖα πραγ̃ματα ἐλθόντα, εἰς καινότητα ἐλπίδος ἐληλυθότας, μηκέτι σαββατίζοντας, ἀλλὰ κατὰ κυριακὴν ζῶντας, ἐν ᾗ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλε διὰ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὃν τινες ἀρνοῦνται, δι' οὗ μυστηρίου ἐλάβομεν τὸ πιστεύειν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπομένομεν, ἵνα εὑρεθῶμεν μαθηταὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μόνου διδασκάλου ἡμῶν· πῶς γὰρ ἡμεῖς δυνησόμεθα ζῆσαι χωρὶς αὐτοῦ, οὗ καὶ οἱ προφῆται ὄντες μαθηταὶ τῷ πνεύματι προσεδόκων αὐτὸν ὡς διδάσκαλον ἀνέμενον, καὶ προσεδόκων ὡς κύριον ἦγον καὶ ἐποίουν· λέγοντες, αὐτὸς ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς. μηκέτι οὖν σαββατίζωμεν Ἰουδαϊκῶς, καὶ ἀργείαις χαίροντες (ὁ μὴ ἐργαζόμενος γάρ, μὴ ἐσθιέτω. φησὶ γὰρ ἡ τοῦ προσώπου σου φάγεται τὸν ἄρτον σου, φασὶ τὰ λόγια) ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν σαββατιζέτω πνευματικῶς μελέτῃ νόμου χαίρων, οὐ σώματος ἀνέσει δημιουργίαν θεοῦ θαυμάζων, οὐκ ἐωλα ἐσθίων, καὶ χλιαρὰ πίνων, ἢ μεμετρημένα βαδίζων, καὶ ὀρχήσεως ἢ κρότου. οἷς οὐκ ἔχουσι χαίρων. καὶ μετὰ τὸ σαββατίσαι, ἑορταζέτω πᾶς φιλόχριστος τὴν κυριακήν, τὴν ἀναστάσιμον, τὴν βασιλίδα, τὴν ὑπὲρ πάσας τὰς ἡμέρας. ἐν ᾗ ἀνεμένων ὁ προφήτης ἐλεγεν, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης. ἐν ᾗ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλε, καὶ τὸ θανάτου γέγονεν νίκη ἐν Χριστῷ. ὃν τὰ τέκνα τῆς ἀπωλείας ἀρνοῦνται, οἱ ἐχθροὶ τοῦ σωτῆρος, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες, οἱ φιλήδονοι ἢ φιλόθεοι, μόρφωσιν εὐσεβείας ἔχοντες, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, οἱ χριστέμποροι, οἱ λόγον κατηλοῦντες, ἢ ἐν ἰησοῦ πωλοῦντες, οἱ τὰ γυναικῶν φθορεῖς, ἢ τὰ ἀλλοτρίων ἐπιθυμηταί, οἱ χρηματαλλάκται. ὧν ὁ θεὸς ἐλεήσῃ θεός, οὐδὲ τὸ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρηστὸν μὴ οὖν αἰσθητοὶ ὦμεν, ἢ χρηστότητος αὐτοῦ μιμηταὶ γενώμεθα, οὐκ ἔτι ἐσμέν.

pectatione Propheta dixit, In finem usque: per finem, octauum scilicet diem intelligens, hoc & nostra salus exorta, & de morte parata est in Christo uictoria. Hunc tantum perditionis filij improbant: quum sint hostes seruatoris, quum gulam pro Deo habeant, quum terrena sapiant, quum sint uoluptatis magis quàm pietatis studiosi, quum sanctitatis speciem habeant uim autem eius non capiant, quum ex Christo quæstum faciant, quum Verbum eius uenale habeant, eumq́ue penitus uendant: quum fœminarum sint corruptores: bonique alieni petitores: quum facultatum, pecuniarumq́ue naufragia, syrtes, uoragines, atque calamitates sint. A quibus, precor, uos eripiat misericordia Dei, per Iesum Christum Dominum nostrum. Atque bonitatem eius agnoscamus: si enim factis nostris dignè succensere uellet, iamd udum nulli essemus. Quid enim?

γὰρ ἀνομίας παρατηρήσεις κύριε τίς ὑπο-
στήσεται; γενώμεθα οὖν ἄξιοι ἵνα ἐπωνυμίας ἧς ἐλή-
φαμεν. ὃς γὰρ ἂν ἄλλῳ ὀνόματι καλεῖται πλεῖον
τούτου, οὐτος ἔκπτωμά ἐστι τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ διέψευσται
τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν πρὸς ἡμᾶς· ὅτι κλη-
θήσεται ὀνόματι καινῷ, ὃ ὁ κύριος ὀνομάσει αὐτόν,
καὶ ἔσται λαὸς ἅγιος. ὅταν γὰρ καὶ πεπλήρωται πρώ-
της συνελεύσεως· ἐν ἀντιοχείᾳ γὰρ ἐχρημάτισαν οἱ μαθη-
ταὶ χριστιανοί, παύλου καὶ πέτρου θεμελιούντων
τὴν ἐκκλησίαν. ἀποθέσθε οὖν τὴν κακὴν ζύμην,
ἣ παλαιωθεῖσα, τὴν σεσηπυῖαν καὶ μεταβάλλε-
σθε εἰς νέαν ζύμην χάριτος· ἀναλίθητε ἐν χριστῷ, ἵνα
μὴ ὁ ἀλλότριος ὑμῶν νοσήσῃ· ἄτοπον ἐστιν ἰη-
σοῦν χριστὸν λαλεῖν ἢ γλῶσσης, καὶ ἕν πανδήντα
ἰουδαϊσμὸν ἢ διανοίας ἔχειν. οὐ γὰρ χριστιανι-
σμὸς, οὐκ ἔστιν ἰουδαϊσμός. εἰς γὰρ θεὸν ὁ χριστὸς, εἰς ὃν
πᾶν ἔθνος πιστεύσαν, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομο-
λογησαμένη, εἰς θεὸν σωήχθη· καὶ γέγονασιν οἱ
λιθοὶ εἰς τὴν καρδίαν, τέκνα τοῦ θεοῦ, φίλοι ἀβρα-
ὰμ· καὶ ἐν ᾧ σπέρματι αὐτοῦ ἐνευλογήθησαν πάν-
τες οἱ τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐν χριστῷ. τοῦ-
τα δὲ ἀγαπητοί μου οὐκ ἐπέγνων τινὰς ἐξ ὑμῶν
ὄντας ἔχοντας. ἀλλ' ὡς μικρότερον ὑμῶν θέλω
προφυλάσσεσθαι ὑμᾶς μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὰ ἄγκιστρα
τῆς κενοδοξίας, ἀλλὰ πληροφορεῖσθαι ἐν χριστῷ, ἐκ
τῶν πάντων μὲν αἰώνων γεννηθέντι παρὰ τὸν πα-
τέρα, γεννηθέντι δὲ ὑστερον ἐκ μαρίας τῆς παρθέ-
νου δίχα ὁμιλίας ἀνδρός, καὶ πολιτευσαμένῳ ὁσί-
ως, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσαν-
τι ἐν τῷ λαῷ, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα ποιήσαντι
ἐν δυνάμει θεοῦ ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἅδου αὐλίσασι δι'
ἀγαθότητας τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν κατα-
γέλαντι τοῦ ἑαυτοῦ πατέρα, καὶ τὸ πάθος ὑπο-
στάντι πρὸς τῶν χριστοκτόνων ἰουδαίων ἐπὶ ποντί-
ου πιλάτου ἡγεμόνος καὶ ἡρῴδου βασιλέως,
καὶ σαρκὶ ὑπομείναντι, καὶ ἀποθανόντι, καὶ ἀνα-
στάντι, καὶ ἀνελθόντι εἰς τοὺς οὐρανοὺς πρὸς τὸν ἀ-
ποστείλαντα, καὶ καθεδομένῳ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ
ἐρχομένῳ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν αἰώνων μετὰ δόξης
πατρικῆς κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦ-
ναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. ταῦτα ὁ γνοὺς ἐν
πληροφορίᾳ τῆς πίστεως, μακάριος· ὡς περ καὶ
ὑμᾶς φιλόθεσι καὶ φιλόχριστοι ἐστὲ ἐν πληροφορίᾳ τῆ
ἐλπίδι ὑμῶν. ἧς ἐκτραπῆναι μηδενὶ ὑμῶν γένοι-
το. ὀναίμην ὑμῶν ἐν παντί. ἐάν περ ἄξιος ὦ. εἰ γὰρ
καὶ διέρχομαι, πῶς ἕνα τῶν λελυμένων ὑμῶν οὐκ εἰ-
μὶ εἰδὼς ὅτι οὐ φυσιοῦσθε ἰησοῦν ἐν ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς·
ἢ μᾶλλον ὅταν ἐπαινῶ ὑμᾶς, οἶδα ὅτι ἐντρέπεσθε·

Quid enim? Si, quæ contra legem tuam fiunt Domine, obseruare uelles, ah Domine quis usquam poterit consistere? Dignos igitur nos nostro cognomine geramus, quòd semel susceperimus: quod præter, si quis aliud suscipiat, à Deo fit alienus, neque illa prophetia, quæ de nobis edita est, attingi intelligitur: Nouò inquit, nomine uocabitur: quo Dominus uocabit, Sanctus populus: quod qdē in Syria fieri primùm cœpit: In Anthiochia enim discipuli Christiani dicti sunt, fundantibus ibi Paulo ac Petro ecclesiam. Fermentum lethale, uetus, putridum à uobis abijcite, ac cum fetmento gratiæ commutatæ. In aula uos Christi continete: ne capti ab extero, in seruitutem ueniatis. Absurdum est, Christum Iesum in ore atque sermone habere: & exoletum Iudaismum in animo circumferre. Vbi enim Christianismus, ibi nullus esse Iudaismus potest. Siquidem unus est Christus, per quem omnis gens, omnisque lingua fide, & confessione cum Deo unita est: sicque qui corde fuerant lapidei, filij facti sunt Dei, & amici Abraham, cuius in semine benedicti intelliguntur quotquot ordinati sunt in Christo ad uitam æternam. Hæc autem non eò monui, quòd quenquam uestrum alio esse animo intellexerim: sed inferior nobis, uos præcauere uelim, ne aliquando incidatis in hamos falsæ atque inanis gloriæ, sed diligentiam adhibeatis, ut magis magisque confirmatiores, perfectioresque efficiamini in doctrina Christi. qui ante omnia secula à Patre genitus, postea est ex Maria uirgine, sine uiri commistione, prognatus: sancteque & ciuiliter uitam in terris egit, omnes morbos atque infirmitates curauit in populo, signis & portentis humano generi profuit: alienis à ciuitate sanctorum, unicum, uerumque Deum commonstrauit patrem suum: à parricidis Iudæis passionem adijt sub prætore Pontio Pilato, ac rege Herode, crucem mortemque subijt, resurrexit, redijtque in cœlos ad eum à quo missus erat; & in eius dextera collocatus, ad consummationem seculorum uenturus est cum paterna gloria iudicatum uiuos & mortuos, distributumque unicuique secundùm opera sua. Felix, qui uerè hæc nouit, & credit: quemadmodum uos nunc estis amore Dei, ac Christi dilectione, facti spei nostræ certissimi: à qua consequenda, equidem Deum precor, ne cuiquam nostrûm unquam contingat excidere. Vtinam hoc mihi integrũ de uobis gaudiũ ꝑcipere liceat: utinã ita à Deo dignꝰ ego habear. Licet. n. uiculis dignꝰ Iesu Christi sim habitꝰ, usquaq; tamẽ cũ quoq; uestrûm, q his caretis sum cõferẽdꝰ. Scio uos hoc nõ inflari: Iesum. n. ĩ uobis habetis. scio, quò dquò magis laudo uos, tantò erubescitis magis:

secundum illud, Iustus sui accusator. & prior tu tua peccata dicito, & iustificaberis. & cùm omnia, quæ nobis facienda sunt, feceritis, seruos uos iudicate inutiles. Etenim quod inter homines magnum, ac sublimè, id despicatum est apud Deum atque abominatum. Præclarequé ille: Propitius, inquit, sis ô Deus peccatori mihi. Et non frustra uiri illi maximi, Abrahamus, & Iacobus, terram se, ac cinerem coram Deo nominabant. Dauid etiam, Quis ego sum ad te Domine, inquit, quòd eò tu me dignitatis atque glorię euexisti? Enimuerò, quo humanior fuit ac affabilior nemo, apud Deum Moses conquerens, Balbus (inquit) & infans sum. Humiliter ergo & uos sentite, ut alta consequamini. nam & qui se summittit, euehetur: & qui sese extollit, deprimetur. Et date operam, uti in dogmatibus Christi, ac Apostolorum certiores, confirmatioresqué indies reddamini: quò omnia, quæ susciпientur à uobis, siue carnalia sint, siue spiritualia, unà cum grauissimo uestro episcopo, sapientissimoqué ac sui nominis re dignissimo Stephano presbytero, diuinisqué diaconis, rectissima fidei, charitatisqué uia, ac modo conficiantur. Ordine se quique alteri subijciat, & Episcopo: ut Christus se subiecit Patri: ut hoc modo summa fiat omnium uestrûm in Deo coniunctio. Quoniam uos in omni genere uirtutum abundare non dubitarem, breuiùs nunc & pauciorибus uerbis admonendos esse de dilectione Iesu Christi, existimaui. Quod reliquum est, uti mei in precationibus uestris mentionem faciatis, rogo: quo & Deo potiar, & Ecclesiam lucrifaciam Syriacam: cuius ego non dignus sum appellari Episcopus. Ad hanc autem idoneè in Christo, dignequé pascendam, ualde mihi opus est, cùm laudatis uestris in Deo precibus, tum dilectionis, disciplinæqué uestræ exemplo. Ephesi uobis salutem mittunt ex Smyrna (unde hæc scripsi) qui adsunt in gloriam Dei: sicut, & uos qui ist hinc me unà cum Policarpo in omnibus rebus alleuatis. Cæteræ quoque Ecclesiæ, in honore Iesu Christi uos salutant. Etiam atque etiam ualete: & concordiæ, indiuiduæqué charitatis spiritum retinete, per uoluntatem Dei in Christo Iesu.

ὡς γέγραπται· Δίκαιος ἑαυτῷ κατήγορος· καὶ λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. καὶ ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἐσμεν ἀχρεῖοι. ὅτι ὃ ἐν ἀνθρώποις ὕψηλόν, βδέλυγμα πρὸ θεοῦ. ὁ θεὸς γὰρ φησιν, ἐλαφρότερόν μοί ἐστι ἁμαρτωλῶ. διὰ τοῦτο οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι, Ἀβραὰμ καὶ Ἰακὼβ, γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτοὺς ὠνόμαζον. καὶ ὁ Δαβίδ, τίς εἰμὶ ἐγὼ ἐναντίον σου κύριε, ὅτι ἐδόξασάς με ἕως τούτου. καὶ μωσῆς, ὁ παρὰ πάντας ἀνθρώπους πραότατος, λέγει πρὸς θεόν. ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσός εἰμι ἐγώ. ταπεινοφρονεῖτε οὖν καὶ ὑμεῖς, ἵνα ὑψωθῆτε. ὁ γὰρ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται· καὶ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. ἀπουδάζετε οὖν βεβαιωθῆναι ἐν τοῖς δόγμασι τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων· ἵνα πάντα, ὅσα ποιεῖτε, κατευοδωθήσεται σαρκί τε καὶ πνεύματι, πίστει καὶ ἀγάπῃ, μετὰ τοῦ ἀξιοπρεπεστάτου ὑμῶν ἐπισκόπου, καὶ ἀξιοπλόκου τῆς πνευματικοῦ στεφάνου τῆς πρεσβυτέρας ὑμῶν, καὶ τῶν κατὰ θεὸν διακόνων. ὑποτάγητε τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀλλήλοις, ὡς ὁ χριστὸς τῷ πατρὶ· ἵνα ἕνωσις ᾖ κατὰ θεὸν ἐν ὑμῖν. εἰδὼς ὑμᾶς πεπληρωμένους πανοπλίας ἀγαθῆς, σωτόμως παρεκάλεσα ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ ἰησοῦ χριστοῦ. μνημονεύετέ μου ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἵνα θεοῦ ἐπιτύχω, καὶ τῆς ἐν συρίᾳ ἐκκλησίας· ἧς οὐκέτι ἐγὼ καλοῦμαι ἐπίσκοπος. ὧν λείπομαι γὰρ καὶ ἀνωμοίως ὑμῶν ἐν θεῷ προσευχῆς καὶ ἀγάπης, εἰς τὸ ἀξιωθῆναι τῶν ἐν συρίᾳ ἐκκλησίαν, διὰ τῆς ἐπιταξίας ὑμῶν ποιμανθῆναι σὺν χριστῷ. ἀπάζονται ὑμᾶς ἐφέσιοι ἀπὸ σμύρνης, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν· παρόντες εἰς δόξαν θεοῦ, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς, οἱ σὺν πάντα με ἀνεπαύσατε ἅμα πολυκάρπῳ. καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ ἐκκλησίαι ὡς τιμὴν ἰησοῦ χριστοῦ ἀπάζονται ὑμᾶς. ἐρρωσθε ἐν ὁμονοίᾳ, πνεῦμα κεκτημένοι ἀδιάκριτον, ὅ ἐστιν χριστὸς ἰησοῦς, διὰ θελήματος θεοῦ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟ-ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΡΧΙ-ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ἐν Ταρσῷ. δ.

IGNATII BEATISSI-MI MARTYRIS ET ARCHIEPI-SCOPI ANTIOCHENI, EPISTOLA *Ad Tarsenses.* 4.

Ἰγνάτιος ὁ καὶ θεοφόρος, τῇ σεσωσμένῃ ἐν χριστῷ ἐκκλησίᾳ, ἀξιεπαινέτῳ, καὶ ἀξιομνημονεύτῳ, ἀξιαγαπήτῳ, τῇ οὔσῃ ἐν ταρσῷ· ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, πληθυνθείη σὺν παντός. ἀπὸ συρίας μέχρι ῥώμης θηριομαχῶ, διὰ τῶν ἐλέων θηρίων διβρωσκόμενος (ταῦτα γὰρ, ὡς ἴσασθε θελήσαντος, ἐφείσαντο τοῦ δανιὴλ) ἀλλ' οὐ τῶν ἀνθρωπομόρφων· οἷς ὁ αὐημερὸν θὴρ ἐμφωλεύει, ὃς νῦν με ὁ σημερὰ καὶ τιτρώσκει. ἀλλ' ἐκεῖνος λόγον ποιεῖται τῶν θεινῶν. ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν ψυχήν τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς ἀγαπᾶν αὐτὴν μᾶλλον ἢ τὴν κύριον. διὸ, ἕτοιμός εἰμι πῦρ, σταυρὸν, θηρία, πρὸς ξίφος, πρὸς σωρόν. μόνον ἵνα χριστὸν ἴδω τὸν πατέρα μου τὸν θεόν, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος χριστοῦ, ὁ διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἐλαυνόμενος. σύνεστε ἐν τῇ πίστει, ἐμβραίοις γίνεσθε (ὅτι δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται) γίνεσθε ἀκλινεῖς, ὅτι κύριος καρικίζει ὁμοτρόπους ἐν οἴκῳ. ἔγνων ὅτι τινὲς τῶν τατανᾶ ὑπηρετῶν ἐβουλήθησαν ὑμᾶς παρέξαι. οἱ μὲν, ὅτι ἰησοῦς δοκήσει ἐγεννήθη, τῇ δοκήσει ἐσταυρώθη· οἱ δὲ, ὅτι σκέσιν υἱὸς τοῦ δημιουργοῦ. οἱ δὲ, ὅτι αὐτὸς θεὸν ὁ ὢν πάντων θεός· ἄλλοι δὲ, ὅτι ψιλὸς ἄνθρωπος θεόν. ἕτεροι δὲ, ὅτι οὐ σὰρξ αὐτὸν ἐγήγερται, τῇ πλεῖν τὸν ἀποστολικὸν βίον μετιέναι, τοῦτον γὰρ εἶναι πείρας τῶν ἀγαθῶν τοὺς μετ' αὐτοῦ φθαρησομένους. τοσούτων κακῶν ἰσμὸς ἐσκέδασεν. ἀλλ' ὑμεῖς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἰξατε τῇ ἀποστασίᾳ αὐτῶν. παῦλον γὰρ ἐστολίσατο τῇ μαθητᾷ, τοῦ ἀπ' ἱεροσολύμων καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ πεπληρωκότος τὸ εὐαγγέλιον, τὰ στίγματα τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ περιφέροντος.

Eruate in Christo, omniqúe & laude, & commendatione, & amore dignissimæ Ecclesiæ Tarsensi, Ignatius misericordiam, ac pacem à Deo Patre, & Domino Iesu Christo perpetuam, plurimamqúe precatur. Enimuerò à Syria, usque Romam mihi cum belluis depugnandum est. Non equidem à ferarum nunc me uoracitate defendo (quæ, uti nostris, Danieli pepercêre, quum Deo ita placeret) sed ab ijs, in quorum humana specie immanissima bestia latet, totos dies lanior atque discerpor. Verùm ego horum tantorum malorum nullum unquam moratus sum, uel morabor: neque tanti facio animam, uitamqúe meam, ut hanc amori meo erga Dominum uelim anteponere. Quin imò ad ignem, ad beluas, ad gladium, ad crucem ire sum paratus: modò Christum ut uideam, Deum meum ac patrem meum, qui pro me est mortuus. Adhortor igitur ego uos uinctus Christi, qui terra mariqúe exagitor, ut constantes in fide, firmiqúe maneatis: Fide enim iustus, uiuet. Fugite mobilitatem animi: sedem enim bene conuenientis familiæ, Dominus confirmat. Audiui quosdam ex ministris Satanæ, uos turbare uoluisse: alios, quòd opinor Iesus sit natus, & opinione crucifixus: alios quòd nosi sit filius architecti Dei: alios, quòd is sua sola persona sit Deus ille super omnia: alios, quòd nudè sit homo: alios denique, quòd caro eius non sit resuscitata, ideoqúe uitam esse transigendam uoluptariam, hanc enim esse hominibus non potest longam interituris, finem bonorum. Tantúmne gregem malorũ, tã petulanter irrupisse? Horum uerò (moneo uos) ne horam quidem imperio cedatis. Pauli enim estis ciues, atq; discipuli: qui ab Hierosolymis locisq; illis circumiacentibus, usque in Illyricum, oia impleuit Euãgelio: quéq; accepta p Christũ stigmata, in sua carne circũferre nõ pudet.

Huis uos memores, certissimũ tenete, quòd Dominus Iesus uerè natus est ex Maria, factus ex mulière: & uerè crucifixus (quod ita ille credidit, ut solitus fuerit dicere: Absit à me, ut in quoquam glorier, quàm in cruce Domini Iesu) & uerè passus est, & mortuus, & resuscitatus: nostris enim passionibus obnoxium uocat, & primum in resurrectione mortuorum. &, Quod mortuus est, peccato mortuus est, semel: quod uiuit autem, Deo uiuit. Cedò uerò, si Christus non est mortuus, quæ utilitas nostrorum uinculorum est, quæ tolerantiæ, quæ flagellorum? Si Christus nó est mortuus, quare Petrus cruce peremptus? quare Paulus & Iacobus gladio occisi? quare Ioannes exul in Patmo? quare à parricidis Iudæis lapidibus Stephanus ene catus? Profectò enim susceptа hæc ab illis frustra non sunt. Vero igitur uerius est, quod ab impijs Dominus sit crucifixus: & quod idem ille, natus ex muliere, filius sit Dei: & qui crucifixus, primogenitus sit omnis creaturæ, & Deus ille λόγος, à quo effecta sunt omnia. Ait nanque Apostolus: Vnus est Deus Pater, ex quo sunt uniuersa: & unus Dominus Iesus Christus, per quẽ uniuersa. Vnus. n. Deus unusq; intercessor Dei & hominũ, homo Iesus Christus: in quo, quæcunque uel in cælis sunt, uel in terra, siue uisibilia, siue inuisibilia, creata sunt omnia: quiqúe ipse ante omnia extitit, & in quo rursus consistunt omnia. Ac quòd non sua sola persona Deus sit super omnia, & Pater etiam: sed huius filius: ista, audiantur. Ascendo, inquit, ad Patrem meum, parremqúe uestrum: ad Deum meum, & ad Deum uestrum. Item illud: Quando ei subijcientur omnia, tunc & ipse se subijciet illi, à quo subiecta sibi fuerant omnia, ut ita fiat Deus omnia in omnibus. Ex quo alius intelligitur is, qui subijcit, quiqúe est, omnia in omnibus: & alius is, cui subijcitur, quiqúe demum ipse se subijcere dicitur. Neque hic solùm homo existimandus, per quem, & in quo facta sunt omnia: sunt autem per hunc facta omnia. iuxta illud: Cùm cælum perficeret, unà aderam ipsi ibidemqúe cum ipso distinguebam omnia, mecumqúe ipse gaudium capiebat quotidie. Illud autem, Sede ad dextram meam: qui audire solus homo potuit? aut Antequam esset Abraham, idem ego eram: & Glorificabis me ea gloria, quam habui ante mundi primordia: & Descendi de cælo, non ut faciam quæ ego uolo, sed quæ is, qui misit me: cuius tandem uoces intelliguntur? De cuius autem hominis natura dici ista potuerũt: ipse erat lux uera, quæ illuminat omnẽ hominẽ uenientẽ in mundũ: in mundo erat, & mundus per ipsum factus est, nec tamen ipsum mundus agnouit: in sua uenit, &

ἔ μεμνημένοι, παύτως γινώσκεσθε ὅτι ἰησοῦς ὁ κύριος, ἀληθῶς ἐγεννήθη ἐκ μαρίας, γενόμενος ἐκ γυναικός. καὶ ἀληθείᾳ ἐσαυρώθη (ἐμοὶ γὰρ, φησι, μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν τῷ σαυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν) καὶ ἀληθείᾳ ἔπαθε, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη. συμπαθητὸς γὰρ, φησιν, ὁ χριστὸς καὶ ἐπρώτου ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, καὶ ὁ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ. ὃ δὲ ζῇ. τῷ θεῷ ζῇ ἐπεὶ τίς χρεία δεσμῶν, χριστοῦ μὴ ἀποθανόντος. τίς χρεία νόμου νῦς, τίς χρεία μαστίγων; τί δήποτε πέτρου μὲν ἐσαρώθη, παύλου δὲ καὶ ἰακώβου μαχαίρᾳ ἐτιμήθη, ἰωάννης δὲ ἐφυγαδεύετο ἐν πάτμῳ, στέφανος δὲ ἐν λίθοις ἀνῃρέθη πῶς τῶν κυριακῶν τόνων ἰουδαίων; ἀλλ' οὐδὲν τούτων εἰκῇ. ἀληθείᾳ γὰρ ὅτι ἐσαυρώθη ὁ κύριος ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν, καὶ ὅτι οὗτος ὁ γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς, ὢν υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ ὁ σωρωθείς, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ἦν θεὸς λόγος, ἦν αὐτὸς ἐποίησε τὰ παύτα. λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος· εἷς θεὸς ὁ πατὴρ ἐξ οὗ τὰ παύτα, καὶ εἷς κύριος ἰησοῦς χριστὸς δι' οὗ τὰ παύτα. εἷς γὰρ θεὸς, καὶ εἷς μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος ἰησοῦς χριστός. καὶ γὰρ αὖθις ἐκτείνω τὰ παύτα μου πρὸς οὐρανῶ καὶ τῆς γῆς, ὁράτα καὶ ἀόρατα· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ παύτων, καὶ τὰ παύτα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν. καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς ἔστιν ὁ ὢν πάντων θεὸς, καὶ πατὴρ, ἀλλ' ὑὸς ἐκείνου, λέγει. ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου, καὶ θεὸν ὑμῶν. καὶ, ὅταν ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ παύτα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ὑπηρέτης ἐστὶν ὁ ὑποτάξας, καὶ ὧν τὰ πάντα ἐν πᾶσι· καὶ ἕτερος, ᾧ ὑποτάγησεται καὶ μετὰ πάντων ὑποτάσσεται. καὶ ὄντε φίλος ἄνθρωπος, διὸ ὃν, καὶ ἐν ᾧ γέγονε τὰ παύτα. παύτα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Νενίκα ἐποίει ἐν οὐρανῷ, συμπαρέμενεν αὐτῷ, καὶ ἐκεῖ ἤμην παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα, καὶ προσέχαιρόν μοι καθημέραν. πῶς δ' ἂν ὁ φίλος ἄνθρωπος, φήσει, κάθου ἐκ δεξιῶν μου; πῶς δὲ καὶ ἔλεγε, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμι; καὶ δοξάσεις με τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι; ποῖος δὲ ἄνθρωπος ἐρεῖ, καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με; περὶ ποίου δὲ ἀνθρώπου ἔλεγεν, ὧν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο,

καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐκ παρέλαβον; πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος φίλος αὐθρώπου, καὶ ἐκ μαρίας ἔχων τὸν ἀρχὴν τοῦ εἶναι, ἀλλ' οὐχὶ θεὸς λόγος καὶ μονογενὴς ὢν ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν· καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, καὶ ἐν ἄλλοις κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ· πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, πρὸ δὲ παντὸς βουνῶν γεννᾷ με. ὅτι δὲ, καὶ ἁνίσαται τὰ σώματα ἡμῶν, λέγει· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ ἀκούσαντες ζήσονται. καὶ ὁ ἀπόστολος· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο, ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. καὶ ὅτι δεῖ σωφρόνως ζῆν καὶ δικαίως, αὐτὸς ὁ παῦλος πάλιν λέγει. μὴ πλανᾶσθε· οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε λοίδοροι, οὔτε μέθυσοι, οὔτε κλέπται βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. καὶ εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται· κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ δὲ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, φάγωμεν καὶ πίωμεν. αὔριον γὰρ ἀποθνήσκωμεν. οὕτω δὲ διακείμενοι, τί διοίσομεν ὄνων καὶ κυνῶν, οἱ μηδὲν τοῦ μέλοντος φροντίζοντες, μόνην τοῦ φαγεῖν εἰσὶν ὀρεκτικοὶ, καὶ τῶν μετὰ τὸ φαγεῖν ἀνεπίσατα γὰρ εἰσὶν ἡμῖν νοῦν, ἢ κινοῦντος ἐν-δόξως ἀναίμλω ὑμῖν ἐν κυρίῳ νήφετε. πᾶσαν ἔνκλησιν κακίαν ἀπόθεσθε, καὶ πᾶν θηριώδη θυμὸν, καταλαλιὰν, συνοφαντίαν, αἰσχρολογίαν, δύπραπέλειαν, ὑβρισμὸν, φυσίωσιν, μέθην, λαγνείαν, φιλαργυρίαν, φιλοδοξίαν, φθόνον, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτοις σωφρόν. ἐν δύσασθε δὲ πᾶν κόσμον ἡμῶν, ἐσθῶτα χριστόν. καὶ μὴ σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. οἱ πρεσβύτεροι, ὑποτάσσεσθε τῷ ἐπισκόπῳ· οἱ διάκονοι, τοῖς πρεσβυτέροις· ὁ λαὸς, τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις. ἀντίτυπος ἐγὼ τῶν φυλαττόντων ταύτην τὴν δύταξίαν, καὶ ὁ κύριος εἴη μετ' αὐτῶν διηνεκῶς. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν. αἱ γυναῖκες, τοὺς ὁμοζύγους. οἱ τέκνα, τοὺς γονεῖς αἰδεῖσθε· οἱ γονεῖς, τὰ τέκνα ἐκτρέφετε ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. τὰς παρθενίας τιμᾶτε, ὡς ἱερείας χριστοῦ· τὰς σεμνότητι χήρας, ὡς θυσιαστήριον θεοῦ. οἱ δοῦλοι, μετὰ φόβου τοῖς κυρίοις ὑποτάσσεσθε· οἱ κύριοι, μετὰ φειδοῦς τοῖς δούλοις ἀπονέμετε.

uenit, & sui ipsum non recepérunt? Hic igitur, de quo ista tam multa, tamque præclara dicuntur, an ne solus homo existimandus? an ex Maria demum, quo esset, susceptisse principium? an non uerò potiùs, Deus ille logus, & unigenitus filius? De hoc enim & illa sunt: In principio erat Logus, & Logus ille erat apud Deum, & Deus erat ille Logus. Item alio quodam loco: Constituit me Dominus principium uiarum suarum, ad progrediendum in opera sua: ante secula fundauit me, & ante omnes colles parturit me. De resurrectione porrò corporum mortuorum, tale extat testimonium: Amen dico uobis, quòd uenient hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei, & cùm audierint, uiuent. Et Apostolus: Oportet, quic quid hic sub corruptionem cadit, induere naturam eius, quæ corruptionis est expers. De hac uita denique, modestè, temperanter, sanctéque transigenda, idē ille Paulus hæc in suis scriptis reliquit: Ne erretis, inquit: neque adulteri, neque molles, neque pædicones, neque maledici, neque ebriosi, neque rapaces, regni Dei hæreditatem accipient. Item, si mortui non resurgunt, ne Christus quidem resurrexit, uanaq; nostra tum prædicatio, tum fides est, & qui in Christo obdormierunt, perierunt: si quę, quæ in Christo speramus, sola hac uita terminātur, nemo nobis est omnium mortalium miserior. Imò ego & illud addam: Si mortui non resurgunt, edamus sanè & bibamus: cras enim fortasse moriemur. Atq; profectò hac ratione, quid ab asinis, quid ab canibus differemus, quos præterquę ea, quę pabulum sequi solent, nulla tangit omnino futurorum cogitatio, nullum desiderium, quicq; nec illud quidē, quod ipsos mouet interiùs, animæ suæ stollidate aut possunt, aut curant perspicere? Vtinam uobis potiar in Domino. Quamobrem uigilate, diligenterq; attendite, ut omnē omnes deponatis malitiam, ut exuatis animum ferocem, ut fugiatis obtrectare, calumniari, loqui turpiter, scurilia agitare, suspicari, inflari, potitare, deliciari, auere, superbire, inuidere, omniaq; que his similla & cōsona sunt: induite autē Dominū nostrum Iesum Christum, eumq; amplexi tenete. Prudentiam carnis, ad explendas carnis cupiditates, ne exerceatis. Presbyteri, subditi sint Episcopis: & Diaconi, Presbyteris: & Laici, his utrisque. Etenim qui hunc pulcherrimum ordinem sic obseruant, ac retinent, horum ego non dubitarim uices mea anima subire: quū certissimū habeā, talib. Dominū ppetuò affore. Qui coniugē habēt, intimo eū ac ppetuo amore ꝓsequātur. Liberi, parētes uereāt: & hi illos disciplinis, ac pietate īstituāt. Virgines honorate, ut sacerdotes Christi: & honestas uiduas, ut sacraria Dei. Serui, i officio dominorū cū timore maneāt, hiq; in illos parce ac modestè exerceāt impiū.

Otiosus inter uos sit nemo: mater siquidem egestatis est, à labore uacuitas. Hæc ego uobis, non ut qui me putem esse aliquid, licet uincula Christi habeam, impero: sed ut frater, admoneo. Precor uobis adesse Dominum. Iuuari me cupio uestris precibus: orate, ut Iesum consequar. Antiochenam uobis commendo Ecclesiam: Philippensis uos salutat, unde, hanc epistolam mitto. Philo quoque uester diaconus: cuius ego singulare studium, in omnibus mihi paratissimum, non possum non habere gratissimum. Agathopus item, Syriæ diaconus, meusque in Christo sectator. Salutate inuicem sancto osculo. Plurimùm salutate cunctos, cunctasque in Christo iubeo. Valete animo & corpore, & unanimi spiritu. Ne uos mei capiat obliuio: Dominus sit uobiscum.

μηδεὶς ϙ̀ ὑμῖν ἄργος ἔστω. μήτηρ γὰρ ϖ̀ ϙ̀ πενίας, ἡ ἀργία. ταῦτα ἐκ ἰδίᾳ τάττω ὡς ὢν τί, εἰ καὶ δέδεμαι· ἀλλ' ὡς ἀδελφὸς, ὑποτίθεμαι. ἐᾷ κύριος μᾶ ὑμῶν. ὀναίμην ὑμῶν ἵνα προσεύχεσθε ἵνα ἐπιτύχω. ἣν ἀπέθεμαι ὑμῖν τῷ ϙ̀ ἀνδρεία εἰς κλησίαν. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι Φιλιππησίων, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν. ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων, ὁ διάκονος ὑμῶν. ᾧ καὶ ἐγὼ εὐχαριστῶ, πολλαῖς ὑπηρετοῦντί μοι ϙ̀ πᾶσιν. ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀγάθοπους ὁ διάκονος, ὁ ἐκ Συρείας, ὃς ἀκολουθῶν ϙ̀ χριστῷ. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ϙ̀ ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζομαι πάντας καὶ πάσας, τοὺς ϙ̀ χριστῷ. ἔρρωσθε σώματι καὶ ψυχῇ, ἡ πνεύματι ἑνί. καὶ ἐμοῦ μὴ ἐπιλάθεσθε· ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ. ε.

BEATI IGNATII MARTYRIS, ET ARCHIEPISCOPI ANTIOCHENSIS, EPISTOLA AD Philippenses. 5.

GRatiam à Deo consequutæ ad fidem, ad tolerantiam, ad dilectionem synceram, Ecclesiæ Philippensi, Ignatius à Deo Patre, & Domino Iesu Christo, Saluatore omnium, ac maximè fidelium, misericordiam, & pacem optat. Quum ego mecum animo dilectionem uestram, singularequé in Christo studium, quo usi erga nos estis, repeterem: oportere me existimaui, pro uestra erga omnes fratres in Deo amore, animiqué propensione, aliquid ad uos literarum dare, quo susceptí uobis in Christo cursus rationem reuocarem ad memoriam, hoc est, hortarer, ut ore, animo, mente & uoluntate ita sitis coniuncti, uti (quemadmodum uos Paulus monebat) eadem norma, ijsdem uestigijs omnes procedatis. Etenim quum in

Ἰγνάτιος ὁ καὶ θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς ἠλεημένῃ, ϙ̀ πίστει καὶ ὑπομονῇ, καὶ ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, πίστει ϙ̀ Φιλίπποις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὃς ἐστὶ σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. μεμνημένοι ϖ̀ ἀγαθότητος ὑμῶν, καὶ ϖ̀ ἐν χριστῷ παρουσίᾳ, ἧς γνῶσιν ἐξαιτεῖτε εἰς ἡμᾶς· πρέπειν ἡγησάμεθα, γράψαι πρὸς τὴν φιλαδελφίαν ὑμῶν, κατὰ θεὸν ψυχικῶς ἀγάπῃ, ὑποτιμήσκειν ὑμᾶς τὸ ϙ̀ χριστῷ ὑμῶν σπουδάσμα, ἵνα ὦτε λέγητε πάντες, σύμψυχοι, τὸ ϙ̀ φρονοῦντες, τῷ αὐτῷ κανόνι πίστεως στοιχοῦντες, ὡς παῦλος ὑμᾶς ϙ̀ ἐδίδαξε. ἐγὼ εἷς ὢν ὁ τοῦ ὅλου θεὸς, ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ, ὃς τὰ πάντα· εἷς δὲ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστός, ὁ τῶν ὅλων κύριος διὰ τὰ πάντα. ϙ̀ ἡ πνεῦμα ἅγιον, τὸ ϙ̀ ἐνεργοῦν ϙ̀ μωσῆ καὶ προφήτας καὶ ἀποστόλους ϙ̀ ἡμῶν καὶ τὸ βάπτισμα, τὸ εἰς θανάτου τοῦ κυρίου διδόμενον,

hac tota totius mundi, rerumqúe omnium uniuersitate, unus sit Deus, hoc est unus Christi pater, à quo initium duxêre omnia: unusq; itẽ Dominus noster, Iesus Christus, rerũ uniuersarũ Dominus p quẽ sunt facta oĩa: unus quoq; sanctus ille Spiritus, q suas ĩ Mose, ĩ Prophetis, in Apostolis actiones ostendit: iamq; uerò in una electa Ecclesia, unum, quod in mortẽ Christi tribuit, baptismũ: fieri non potest, qn unica quoq; sit & cõcors fides Christiana.

Omninoqúe

μία δὲ καὶ ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία· μία ὀφείλει εἶναι καὶ ἡ κατὰ χριστὸν πίστις. εἷς γὰρ κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. εἷς θεός, καὶ πατὴρ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν. εἷς οὖν θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ οὐ δύο, οὐ δὲ τρεῖς. εἷς ὁ ὤν (καὶ οὐκ ἔστι πλὴν αὐτοῦ) ὁ μόνος ἀληθινὸς. κύριος γάρ, φησιν, ὁ θεός σου, κύριος εἷς ἐστι. καὶ πάλιν. οὐχὶ εἷς θεὸς ἔκτισε ἡμᾶς; οὐχὶ εἷς πατὴρ πάντων ἡμῶν; εἷς δὲ καὶ ὁ λόγος θεοῦ. ὁ μονογενὴς γάρ, φησιν, ὁ ὢν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατρός. καὶ πάλιν· εἷς κύριος Ἰησοῦς χριστὸς καὶ ἓν ἄλλο· τί ὄνομα αὐτῷ; ἢ τί ὄνομα τῷ υἱῷ, ἵνα γνῶμεν; εἷς δὲ καὶ ὁ παράκλητος. ἓν γάρ, φησί, καὶ σῶμα· ἐκλήθημεν ἐν μιᾷ ἐλπίδι κλήσεως ἡμῶν. καὶ πάλιν, ἓν σῶμα ἐποιήθημεν· καὶ τὰ ἑξῆς. πάντα δὲ ταῦτα τὰ χαρίσματα, δῆλον ὅτι ἐνεργεῖ ἓν, καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα. οὔτε οὖν τρεῖς πατέρες, οὔτε τρεῖς υἱοί, οὔτε τρεῖς παράκλητοι. ἀλλ' εἷς πατὴρ, καὶ εἷς υἱὸς, καὶ εἷς παράκλητος. διὸ καὶ ἀποστέλλων τοὺς ἀποστόλους μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη, ἐνετείλατο αὐτοῖς βαπτίζειν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὔτε εἰς ἕνα τρώνυμον, οὔτε εἰς τρεῖς ἀνθρωπίσαντας· ἀλλ' εἰς τρεῖς ὁμοτίμους. εἷς γὰρ ὁ ἀνθρωπίσας, οὔτε ὁ πατὴρ, οὔτε ὁ παράκλητος, ἀλλὰ μόνος ὁ υἱὸς, οὐ δοκήσει, οὐ φαντασίᾳ, ἀλλ' ἀληθείᾳ. ὁ λόγος γὰρ, σὰρξ ἐγένετο. ἡ γὰρ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, καὶ ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς λόγος μετὰ σώματος ἐκ παρθένου, ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρός. ἡ παρθένος γὰρ ἐν γαστρὶ λήψεται, φησὶν, ἀληθῶς οὖν ἐγεννήθη, ἀληθῶς ἠνέχθη· ἀληθῶς ἔφαγεν, καὶ ἔπιεν. ἀληθῶς ἐσαρκώθη καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη. ὁ αὐτὸς, πιστεύσας, ὡς ἔχει, ὡς γεγένηται, μακάριος· ὁ ταῦτα μὴ πιστεύων, φάγης, οὐχ ἥμαρτον τὸν κύριον σαρκωσάντων. ὁ γὰρ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, χαίρει ὅταν τις ἀρνῆται τὸν σαρκὸν· ὀλεθρον γὰρ ἑαυτοῦ γινώσκει τὴν ὁμολογίαν τοῦ σαρκοῦ. τοῦτο γὰρ ὅτι τὸ πρόσωπον κατὰ τὸ αὐτοῦ δοκεῖ μέως. ὅπερ ὁρῶν, φρίττει, καὶ ἀκούων, φοβεῖται. καὶ πρὶν μὴ γένηται ὁ σωτὴρ, ἐπαύσατο γενέσθαι τοῦτο, καὶ ἐνήργει ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐνήργει. ἐν ἰουδαίοις, ἐν φαρισαίοις, ἐν σαδδουκαίοις, ἐν πρεσβύταις, ἐν νέοις, ἐν ἱερεῦσιν. μέλοντα δὲ γίνεσθαι, θορυβεῖται, καὶ μετάμελον ἐμβάλλει τῷ προδότῃ, καὶ βρόχον αὐτῷ λείκνυσι, καὶ ἀγχόνην διδάσκει· φοβεῖ δὲ καὶ τὸ γυάλιον, ἐν ὀνείροις ἀποκαραττων.

Omninoqúe illud teneatur: Vnus Dominus, una fides, unum baptisma: unus Deus: & qui pater omnium, & qui per omnia, & qui in omnibus. Vnum quippe Deum & Patrem sciamus, non duos, tresue: unum, inquam, illum Existentem (præter eum autem nullum) ac solum uerum. Sic enim scriptura: Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Item: Nónne unus Deus creauit nos? nónne unus est pater nostrûm omnium? Et filium uerò, Verbum Patris, unum teneamus. unigenitus ille, (ait Scriptura) qui est in sinu Patris. & iterum: Vnus Dominus Iesus Christus. & alibi: Quod est nomen huic? aut quo nomine hunc filium appellandum sciamus? Vnum denique: Paracletum agnoscamus: Vnum enim (inquit Apostolus) Spiritus quoque est: siquidem uocati sumus in una spe uocationis nostræ. & rursus: omnes eodem Spiritu potati sunt: & quæ ibi sequuntur. Quæcunque autem dona existunt in Ecclesia, ea omnia intelligendum est ab uno eodemqúe Spiritu, efficiente, & operante esse perfecta. Quare neque Patres tres, neque Filij, neque Paracleti: sed unus Pater, unus Filius, unus Paracletus. Ideoqúe, cùm ablegaret Apostolos, ut ad disciplinam Christianam omnes Gentes uocarent, baptizare eos iussit in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti: non autem in unum, qui tribus nominibus solùm appellaretur: neque in tres, qui humanam naturam susceptissent: sed in tres, inquam, qui eiusdem essent præstantiæ, honoris, maiestatis, ac dignitatis. Vnus enim humanam sibi indidit naturam, non opinione, non imaginatione, sed reipsa, ac ueritate: qui idem neque Pater est, neque Paracletus, sed solùm Filius. Verbum, inquit, caro factum est. Sapientia enim sibi domum ædificauit: & natus est, ut homo, Deus ille λόγος, cùm corpore, quod ex uirgine habuit, absque omni commixtione uirili. Perspicua enim illa: Virgo concipiet, & pariet filium. Vere igitur natus est, uerè adoleuit, uerè comedit & bibit, uerè & crucifixus, & mortuus, & resuscitatus est. Hęc qui credit, ut ipsa habent, utqúe facta sunt, felix & beatus: qui uerò non ita credit, infelix, & execratus non minus, quàm qui ipsi crucifixerût Dominũ. Prīceps huius mũdi gaudet atq; lętat, cùm qs negare ausus fuerit crucẽ Christi: sic enim suam perniciem esse, crucis confessionem. Crux enim, lætissimum & præclarissimum aduersum potentiam eius trophæum est: cuius ille & aspectu inhorrescit, & auditu contremiscit. Et quidem, dum confecta nondũ esset, non opera, non studio eniti, quoad fieret, desistebat: agebat per homines desperatos & perfidos, per Iudam, per Pharisæos, per Saducæos, per Senatum, per plebem, per sacerdotes. Cùm uerò hanc iam fieri uideret ac parari incœpisse, ibi tum perturbari miser, circuncursitare, omnemqúe lapidẽ mouere: statimq; pœnitentiã inijcere proditori, laqueum ostendere, docere suspẽdiũ:

mulierem

mulierem quoque in somnis sollicitare, detenere: quique omnia antè auxilia ad excitandam crucem commouerat, euocauerat q̃, nunc ad eam comprimendam impediendamque reflectere cuncta conatur: non quòd pœniteret illum tanti tamque scelerati incœpti, (sic enim aliquid boni in eo inuentum fuisset,) sed quia sentiebat pestem sibi interitumque parari. Principium enim condemnationis, illi, crux Christi: principium illi, mortis suæ, suique interitus. Nec nulla igitur illi causa est, quamobrem tantopere in nonnullis efficere contendat, quò crucem Christi pernegent: passionem dedecus, mortem opinionem uocitent: natiuitatem ex uirgine, præcidant: naturam ipsam, ut odiosam, traducant, & calumnientur. Iudæis auxiliatur, quò crucem omnino pernegare: Gentilibus, quò saltem præstigias caussari: & hæreticis, quò phantasiam appellare possint. Quam uersutum hunc, siue istorum militiæ ducem, siue malitiæ nominare potius oportet, attamen quàm uersutum uidemus? quàm fallere hominum mentes, & occultè decipere, egregiè peritum? quàm minimùm uerò sibi constantem, imò aduersantem plurimùm? Quàm callidè autem prætendit aliud, aliud ostendit? In malis instruendis, artifex summus est: bonum autem, ne tantillum quidem nouit efficere. Quin ex ambitiosa illa sua sapientia, impletus tandem est ignorantia. Quid enim? nónne uel hoc ipso suam ignorantiam stultitiamque prodit, quòd sua se oratione propria impediri non uidet? Si enim nudè hominem esse Dominum, hoc est ex corpore & onima, humanæ naturæ partibus, constare solis affirmas: quæ te tandem, Dæmon, ad tollendam communem humanæ conditionis natiuitatem ratio admittit? quid est, quod passionem, quasi ab homine aliena sit, opinionem: & mortem, quasi à morte aliena, persuasionem appellas? Sin & Deum & hominem concedis: qui committere aliquid, quod legibus sit prohibitum, audes insimulare eum, qui quum Dominus esset gloriæ, naturaque immutabilis, humanam sibi animam ob eam causam assumpsit, quo legumlator inter mortales esse posset? (Verbum, inquit caro factum est, itaque perfectus ipse homo factus est, non autem in homine, quasi in domicilio quodam, habitat tantùm.) Quomodo inquam, præstigijs usum fuisse, audes asserere eum, qui cùm omnes quondam cùm cogitationi tantùm sensibus etiam obiectas creaturas, ex sui Patris ipse confecisset sententia, nunc in humanam demissus naturam, morbos omnes, omnesque infirmitates hominum curauit & propulsauit? Enimuerò, cur Deus non esset, qui mortuos suscitauit? qui quos claudos exceperat, expeditos dimisit? qui leprosos puritati restituit, qui cœcis illustrauit oculos? qui augere, aut mutare potuit naturas rerum? (ut in quinque panibus & duobus piscibus factum est, item in aqua ad uinum conuersa) quique tuum illum exercitum uerbo solo fugauit atque prostrauit? Quid uerò culpare naturam uirginis audes? quid pudicissima castissimaque membra, propterea quòd talia sunt

καὶ πωῶσιν πειρᾶται τὰ κατὰ τὴν σωτῆρα, ὁ πάντα καλῶντε, καὶ κινδυνεύοντα τῷ αὐτοῦ κατασκευῇ· οὐ μετεγινώσκων ἐπὶ τοσούτῳ κακῷ (οὐ γὰρ ἄν, οὐ τοιαύτα ἦν πονηρός) ἀλλ' ἐπὶ δέοντι τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας. ἀρχὴ γὰρ αὐτῷ κατακρίσεως, ὁ τοῦ χριστοῦ σωτὴρ, ἀρχὴ θανάτου, ἀρχὴ ἀπωλείας. διὰ καὶ ᾧ τισιν γίνεται ἀρνεῖσθαι τὴν σωτῆρα, τὸ πάθος ἐπαισχύνεσθαι, τὴν θάνατον δύπτεσιν καλεῖν, τῷ ἐκ παρθένου γέννησιν πιθανὸν πεῖν, τῷ φύσιν αὐτῷ δυσβάλλειν ὡς μυσεράν. ἰουδαίοις συμμαχεῖ εἰς ἄρνησιν τοῦ σωτῆρος· ἕλλησιν, εἰς συνοφαντίαν μηχανᾶται. αἱρετιστῆς, εἰς φαντασίαν. ποικίλος γὰρ ὄφις ὁ τῆς κακίας σρατηγὸς, κλεψίνους, ἄσατος, ἑαυτοῦ φαντίος· καὶ ἄλλα μὲν προβαλλόμενος, ἕτερα δὲ δεικνύς· σοφὸς γὰρ ὄφις, τοῦ κακοποιῆσαι· τὸ δὲ καλὸν, ὅ, τί ποτέ ὄφις, ἀγνοεῖ. ἀγνοίας γὰρ πεπλήρωται, δι' ἐκούσιον παραυοίαν. πῶς γὰρ οὐκ ἔσι τοιοῦτος; ὃς μήτε πρὸ πολλῶν τὴν ἑαυτοῦ λόγον βλέπει. εἰ γὰρ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ κύριος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος μόνον, τί παθικόπεις τῷ γέννησιν τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως; τί δὲ ὡς παράδοξόν τι ἐπ' ἀνθρώπου γενόμενον. τὸ πάθος δόκησιν καλεῖς, καὶ τὸν θάνατον τοῦ θνητοῦ δόξαν νομίζεις; εἰδὲ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, τί παραιόμενος καλῶς τὸν τῆς δόξης κύριον, τὸν τῇ φύσει ἄτρεπτον; τί παραιόμενος λέγεις τὸν νομοθέτην, τὸν ἀνθρωπίαν ψυχὴν ἔχοντα; ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὢν μὲν ἄνθρωπος κατοικήσας. ὡς δὲ καὶ μέγας οὗτος, ὁ πάλαι μὲν. πᾶσαν αἰδητὴν καὶ νοητὴν φύσιν κατασκευάσας γνώμῃ πατρὸς, ὢν δὲ τῇ φανθρωπήσει. πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσας; πῶς δὲ, οὐχ οὕτως θεὸς, ὁ νεκροὺς αἴρων, χωλοὺς ἀρτίους ἀποστέλλων, λεπροὺς καθαρίζων, τυφλοὺς ὀμμάτων, τὰ ὄντα ἢ αὔξων ἢ μεταβάλλων (ὡς τοὺς πώτε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον) τὸν δὲ σὸν σρατὸν, ῥήματι μόνῳ φυγαδεύσας; τί δὲ κακίζεις τὴν φύσιν τῆς παρθένου, καὶ τὰ μόρια ἀποκαλεῖς αἰσχρά.

fœda tu

πάλαι ταῦτα πομπεύω, καὶ γυμνοῦσθαι κελεύω, ἀρρένας μὲν, εἰς ὄψιν θηλειῶν, θηλείας δὲ, εἰς ἀνόλεσον ἀθυμίαν ἀρρένων. νῦν αἰσχράσοι ταῦτα νομισαι, καὶ σεμνος εἶναι προσωποιᾳ, σὺ γε τῆς πορνείας πνεῦμα· ἀγνοῶ ὅτι τότε γίνεται αἰσχρόν, ὅταν παρανομίας ῥυπωθῇ ἁμαρτίας δὲ ἀπουσης, οὐδὲν τῶν γινομένων αἰσχρὸν, οὐδὲν φαῦλον, ἀλλὰ πάντα καλὰ λίαν. καὶ σὺ μὲν βλέπων, κακίζεις αὐτά. πῶς δὲ πάλιν οὐκ ἔτι σοι δοκεῖ ὁ χρισὸς εἶναι ἐκ παρθένου, ἀλλ' ὁ ὢν πάντων θεός, ὁ ὤν, ὁ παντοκράτωρ; τίς οὖν ὁ τρῦπορ ἀποσείλας; εἰπὲ, τίς ὁ τοῦτον κυείσας; γνώμη δὲ τίνος οὕτως ἐπειθάρχησεν; νόμον δὲ ποίων πληρωτὴς γέγονεν; ὁ μήτε γνώμη ζυγὸς, μήτε ὄχουσία ἑκών, καὶ τὸν χρισὸν ἄχρι τῆς γεννήσεως. τὸν ἀγέννητον, νομοθετεῖς γεγενῆσθαι, καὶ σαυτῷ προσκαλῶσθαι τὸν ἄναρχον. τίνος συγχωρήσαντος, οὐκ ἔχω εἰπεῖν; ἀλλὰ γὰρ οὐ λέληθάς με τοῦ παλιμβόλου· οὐδὲ ἀγνοῶ, ὅτε σὰ λοξὰ καὶ δίδυμα βαίνεις. ἀγνοεῖς δὲ σὺ, τίς ὁ γεννηθεὶς, ὁ πᾶσι εἰδέναι προσποιούμενος. πολλὰ γὰρ σε λανθάνει ἡ παρθενέα μαρίας. ἡ παράδοξος τοκετός, ὅς τις ὁ ἐν τῷ σώματι. ὁ ἡγούμενος ἀσὴρ τῶν ἐν ἀνατολῇ, τῶν τὰ δῶρα κομισάντων μάγων· ἀρχαγγέλου ἀσπασμὸς πρὸς παρθένον· παρθένου παράδοξος σύλληψις· πνεῦμα δυμένη παιδὸς προδρόμου κηρυκία ὡὶ τῷ ἐκ παρθένου, καὶ γε ηλίας σκίρτησις ἐκ τοῦ προθεουμένου· ἀγγέλων ὕμνοι ὡὶ τῷ τεχθέντι. ποιμένων εὐαγγελία· ἡρῴδου φόβος ὡὶ ἀφαιρεῖσθαι βασιλείας· νηπιοκτόνων πρόσαγμα· εἰς αἴγυπτον μετανάσασις, ἐκεῖθέν τε πάλιν τὰ τῆδε ἐπανόδος· ἀπάργανα παιδικὰ· ἀγραφὴ ἀνθρωπίνη· γαλακτοτροφία· ὄνομα πατρὸς ὁ ἀπείρατος φάτναι, δὲ μὴ εἶναι τόπον, οὐ δὲ μία παρασκευὴ ἀνθρωπίνη αὐξήσεως προκοπή. ἀνθρώπινα ῥήματα· πίνη δίψη. ὁδοιπορία· κόπος· θυσιῶν προσκομίσαι, ἐπὶ πᾶσι πάντομὴ. βάπτισμα· φωνὴ θεοῦ ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὅστις, καὶ πόθεν, μαρτύρια πνεύματος καὶ πατρὸς ὑπεραίροντα· φωνὴ ἰωάννου προφήτου, σημαίνουσα. πάθος, δὲ ἐκ τοῦ ἀμνοῦ πρὸς πάθος, δὲ τῆς τοῦ ἀμνοῦ προσκυρίας. σημείων διαφόρων ἐνέργειαι· ἴασεις ποικίλαι· ἐπιτίμησις δαιμονίων, προστάττουσα θαλάσσῃ καὶ ἀνέμοις·

fœda tu ac turpia appellas? quum tu iam pridem & nudare ea, & prostituere, & ostentare docueris: itaque mares, fœminarum incendere aspectum, & fœminas indomitam uirorum incitare libidinem. Nunc hæc scilicet tibi, hæc inquam in uirgine, inhonesta uidentur, & scitè pudicitiam simulas: tu, qui impudicitiæ, scortationisque spiritus es.

Quasi nescias, tum demum rebus accedere turpitudinem, si uiolata lege contrahatur: peccatum autem quandiu ab his absit, nihil turpe, nihil malitiosum adesse: omnia enim, creata esse ualde bona. Quorum tu bonitatem quum tuis oculis ferre non possis, mala profectò per id ipsum appellas. Age uerò, qua ratione cursum eo confugis, aut tibi iam Christus non ex uirgine natus, sed Deus uideatur Existens ille, qui sit super omnia, & dominator omnium? quis igitur is erit, qui misit illum? edicito. quis is erit, qui illius dicitur Dominus? quis is erit, cuius uoluntati ille obtemperauit? quis is erit, cuius ille leges impleuit? Tu qui eius & uoluntati & legi & potentiæ repugnas, Christum à natiuitate, cuius propria est, excludis: & eum, qui ipse nunquam genitus est, genitum ut agnoscamus imperas, ac principium qui nullum unquam habuit, ut cruci affixum credamus, præcipis. En tibi: nonne me nunc uides, & quo hæc concedente facias, explicare possis: & fallacem illam tuam, ac uersipellem naturam minimè ignorare: & quàm obliqua & ambigua ratione ad decipiendum accedas, facillimè deprehendere? te uerò quem scire omnia simulas, ignorare quam plurima: eum, qui homo est natus: uirginitatem Mariæ: mirabilem ex eius corpore partum: stellam, Orientalium sapientum, & dona ferentium, ducem: salutationem Archangeli: mirificam in uirgine conceptionem: creditam à præcursore puero. de nato ex uirgine, nuntium, exultationemque in utero ob præuisum Dominum: concentus Angelorum de uirginis partu: pastorum euangelia: Herodis metum de de amissione regni: iugulandi pueros edictum: in Aegyptum abitum, reditumque in patriam: facias, incunabulaque infantuli: censum, descriptionemque familiarum lactatum pueri: paternum nomen in eo à quo satus tamen haud erat: præsepia, quòd locorum nihil, nihilque aliud parati ad humanitatem esset: profectum, incrementumque adolescentiæ: uoces, & sermones humanos: famem, sitim, profectiones, defatigationes: oblationes sacras, circuncisionem: Baptismum, uocemque Dei supra baptizatum, hoc est quis esset, & unde, Patris & Spiritus sancti de cœlo testimonium: uocem Ioannis Prophetæ, quæ passionem Christi futuram innuebat, appellando eum agnum: uariorum signorum operationes, curationes multiplices, herilem increpationem, mare, uentosque domantem,

totmalos

tot malos fugaces ſpiritus, teq; ipſum, contortum, eq; apparetis tibi uirtute Domini afflictũ, miſerrimeq; uexatũ, ĩcertũ qd ageres? Hęc inquã, nónne nũc uides? nónne eo rígere, atq; rũpis ilia? Ain' uerò tu: q̃ pepererat, an ignorabas uirginẽ? quem hymni Angelorũ, ſapientum ſupplicatio, aſtriq́ue terrebat ortus tantopere. Scilicet tuum errorem, nunc iterum in alia parte, rerum excuſat humilitas: Humilia quippe hæc tibi uidentur, incunabulorum miſeriæ paſsionum acerbitates, Circunciſionis dolores, lacte nutritio: indigna hæc apud te, Deo apparent. At eundem te hominem uidiſſe memineris, quadraginta dies nocteſq́ue, omni humano cibo carentem, perpetuo in ieiunio conſtanterq́ue manſiſſe: memineris Angelos illi ſeruiiſſe, miniſtraſſeq́ue, quorum tu aſpectum horruiſti, & contremuiſti. Prius enim, cùm, ut ſimplicem & communem hominem, baptizari uideres, cauſam autem cur ita fieret, ignorares: itemq́ue, cùm ieiunijs, fameq́ue confectum conſpiceres, necdum quis eſſet, cognitum haberes: facilè tum tuã auda ciam prodebas, facilè, ut communi ſorte hominem, tentabas. Hic enim aggrediebare: Si filius es Dei, dic ut hi lapides panes fiant. Illud uerò, ſi es: planè ignorantiam arguit. Ad hoc, ſi reuera nouiſſes, ſciſſes etiam procul dubio, quòd creatori omnium, & id quod nódum eſt, efficere ut ſit, & id q̃ eſt, efficere ut aliud ſit, quàm quod eſt, peræquè ſit & promptum ac facile: nunc uerò hunc uentris ſollicitudine tentas, qui omnes ipſe alit ac paſcit. Dominum gloriæ, uentris ſollicitudine tentas: oblitus ex tua iſta prauiſsimæ mentis meditatione, quòd homo non ſolùm pane, ſed omni uerbo quod egreditur ex ore Dei, uicturus eſt. Si nouiſſes filium eſſe Dei, ſciſſes etiam, quum quadraginta diebus, totidemq́ue noctibus ſine alimento corpus ſuſtentaſſet, id poſſe perpetuò quoque ſuſtentare. Quare igitur inquis, eſuriebat? Quia oſtendere uoluit, uerum ſe corpus, & humanis ſubiectum paſsionibus, ſuſcepiſſe. Igitur & ieiunij diuturnitate, Deum ſe eſſe probauit: & famis neceſsitate, hominem ſe eſſe declarauit. Tu autem, qui ex altiſsima gloria, tanquam fulgur decidiſti: Domino audes dicere, Præcipita te hinc deorſum: nihil reputans, quis, aut qualis uterque ſit. Et inani gloria prolicere eum machinaris, qui nulla tum oſtentationis nunquam tangitur cupiditate. Et ſcripturam te de eo lectitaſſe ſimulas: Angelis ſuis de te præcipiet, ut te in manibus ferant, ne offendas in lapide pedem tuum. reliqua autem, quæ ibi adduntur, facis quaſi neſcias, furtimq́ue ſupprimis, quæ de te tuiſq́ue dudum prædicta ſunt: Super aſpide & baſiliſco incedes, & conculcabis leonem atque draconem. Quum igitur tu pedibus ſis conculcandus Domini, quomodo tentare eum audebas inferior? an hunc tuis tẽtationib. ſuperari nõ poſſe, ignorabas? an legislatoris edictũ, de nõ tẽtãdo Domino Deo

πνεύματα πονηρὰ φιγαδεύοντα, σεαυτὸν ῥιπτούμενον, καὶ ἐκ τῆς τοῦ φαινομένου δυνάμεως αἰκιζόμενον, ἐκ ἔχοντα, ὃ ἐποίησεις. τοῦτ' ὀρῶν, ἐλυγιᾶς. καὶ ὅτι παρθένου μὴ ἐκύησε, γινώσκεις; ἀλλ' ἐξεπλήγης ἢ τῶν ἀγγέλων ὑμνολογία, ἢ τὸ μάταιον προσκύνησις, ἢ τοῦ ἀστέρος ἐπὶ πολύ. εἰς ἄγνοιαν σὺ πάλιν ἐρρωμᾶς; ἆρα τὰ σύστελλε μικρὰ γάρ σοι δοκεῖ, παρεγενάμην, πάθη, πρόδηλα, γαλακτοτροφία. ἀνάξιά σοι τοῦτα ἦν θεοῦ κατεφαίνετο. πάλιν εἶδες ἄνθρωπον τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ νύκτας ἄσιτον μείναντα τροφῆς ἀνθρωπίνης· ἀγγέλους διακονοῦντας, οὓς καὶ φρίττεις ἰδὼν πρόδηλον, ὡς κοινὸν ἄνθρωπον βαπτιζόμενον, καὶ τὴν αἰτίαν ἀγνοῶν. μετὰ δὲ νηστείαν πεντήκοντα κατεθάρσεις πάλιν, καὶ ἐπείραζες ὡς κοινὸν ἄνθρωπον, ἀγνοῶν ὃς ὢν ἔλεγες γάρ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι ἄρτοι γένωνται. τὸ γάρ, εἰ υἱὸς εἶ, ἀγνοίας ἐστίν. εἰ γὰρ ὄντως ἐγίνωσκες, ἔπρεπεν ὅτι δημιουργῶ καὶ τὸ μὴ ὂν, ποιῆσαι, καὶ τὸ ὂν μεταβάλλειν, ἐφ' ἵσης δυνατόν. καὶ δι' ἃ γαστρὸς πειράζεις, τρέφοντα πάντας τοὺς τροφῆς δεομένους. καὶ πειράζεις μὴ δι' ὄκνος κύριον, ὃν λαβόμενον ἐκπακοίας, ὅτι ἐκ τοῦ ἄρτου μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι διπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. εἰ γὰρ ἐγίνωσκες ὅτι υἱὸς θεοῦ ὤν, ἐγίνωσκες, ὅτι ὁ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ ἰσαρίθμους νυκτὰς ἀγγέλους ποιήσας τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὸ διανεκὲς ἐδυνάσθη τοῦτο ποιῆσαι. διατί οὖν πεινᾷς; ἵνα δείξῃ, ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἀνέλαβε σῶμα, ὁμοιοπαθὲς ἀνθρώποις. διὰ μὲν τὸ πρῶτον, ἔδειξεν ὅτι θεός· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, ὅτι καὶ ἄνθρωπος. σὺ οὖν ὁ ἐκπειράσαι ἐπὶ ὑψηλοτάτης δόξης ὡς ἀσεβῆ, θλιβὰς λέγῃ τῷ κυρίῳ ἐοικυῖαν σεαυτὸν (ὦ τὰ φρόνταλα λόγισαι ὡς μὴ ὄντα) καὶ εἰς κενοδοξίαν προκαλῇ τὸν μὴ ὑπὸ δεικνύοντα. καὶ προσποιῇ τὴν γραφὴν ἀναγινώσκειν περὶ αὐτοῦ· ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σου, καὶ ἐπὶ χερῶν ἀροῦσί σε. τοῦ μὴ προσκόψαι πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ τὰ λοιπὰ προσποιῇ ἀγνοεῖν, κλέπτων ἃ περί σου τὴν τῶν πρὸ πολλῶν προεφήτευσεν· ὦν ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ὑπὸ βάσιν, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα. ἑτοίμην σὺ πάτημα τοῦ ποδὸς τοῦ υἱοῦ, πῶς προάζεις τὸ ἀπείρατον; ὃν λαβόμενος τὸν νομοθέτου πεπαιδευμένος, ὅτι ἐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν

σὸ, ἀλλὰ τὴν πλάνας, ἣν ἀπατήσασε, τὰ τοῦ θεοῦ ἔργα οἰκεῖα
δεῖν σοὶ πρᾶξαι δόξῃ λέγειν τὴν τούτων ἀρχὴν. τὸν τὴν
σὴν πῶσιν πρωτείνεις τῷ κυρίῳ, καὶ διδόναι τὰ αὐ-
τοῦ ἐπαγγέλλει· ἐὰν πεσὼν τῶν τῆς προσκυ-
νήσεσι. καὶ πῶς οὐκ ἔφριξας τοιαύτῃ φωνὴν τὴν
βλασφήμου προφέροντα, ὦ πάντων πονηρῶν πνεῦμα
των πονηρότερον ἐκ πανουργίας πνεῦμα δόλου γεγεὸς
καὶ ἔμβιθες, καὶ δόλε κενοδοξίας ἀτιμάδιης δόλε φιλοχρημα
τίας καὶ φιλαρχίας εἰς ἐσεβειαν ἀφέλκει. σὺ ὁ βελίαρ, ὁ
δράκων, ὁ ἀρπάτης, ὁ σκολιὸς ὄφις, ὁ τοῦ θεοῦ ἀρνησὰς,
ὁ τοῦ χριστοῦ χωρισθεὶς, ὁ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀλλοτρίω
θεὶς, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀγγέλων ἐξωσθεὶς, ὁ τῶν νόμων τοῦ
θεοῦ ὑβριστὴς, ὁ τῶν νομίμων ἐχθρὸς, ὁ τοῖς πρωτο-
πλάστοις ἐπαναστὰς καὶ τῆς ἐντολῆς ἣ ἀπατήσας
τοὺς ὁδὸν ἀδικήσαντάς σε, ὁ τῷ ἄβελ ἐπαναστή-
σας ὁδὸν ἀνθρωποκτόνον κάϊν, ὁ τῷ ἰὼβ συλήσατολύ-
σας· λέγεις τῷ κυρίῳ. ἐὰν πεσὼν προσκυνήσεις
μοι ἢ τόλμης· ὦ ἢ πραπλήξιας. δεῦλε δραπέτης,
δεῦλε μαστιγίας, ἀφηνιᾶς τοῦ καλοῦ δεσπό-
του δεσποτῆ τυλικότῳ, θεῷ παντων τῶν νοητῶν
καὶ τῶν ἀοράτων λέγεις, ἐὰν πεσὼν προσκύνησης
μοι. ὁ δὲ κύριος μακροθυμεῖ, καὶ σκοπεῖς τὸ μὴ ὃν ὡς
ὂν ἀπὸ ἀγνοίας τοιαῦτα θρασυνόμενον· ἀλλὰ
πρᾴως ἀπεκρίνετο, ὕπαγε σατανᾶ. σκέπτων, ὕπα
γε ὀπίσω μου (ὁ γὰρ ὑποστρέψαι οὐδὲ τε) ἀλλ' ὕπα
γε σατανᾶ ἐν οἷς ἐπελέξω, ὕπαγε ἐν οἷς ἠρεθίσ-
θης ἐκ πανουργίας. ἐγὼ γὰρ, ὅστις εἰμὶ γινώσκω, καὶ
τοῦτόν ἀπέσταλμαι, τὸν ὃν χρὴ προσκυνεῖν ἐπί-
σταμαι· κύριον γὰρ τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐ-
τῷ μόνῳ λατρεύσεις. οἶδα γὰρ ἕνα, ἐπίσταμαι τὸν
μόνον, ὃν σὺ ἀπέστης γέγονας. σκ εἰμὶ ἀντίθε-
μολογῶ τοῦτῳ ὑποδοχὴν, ἐπίσταμαι τὸν τῆς ἡμῶν γεν-
νήσεως ἄλλον τὸν πατέρα. ταῦτα, ἀδελφοὶ, ἀπὸ δό
σεως τῆς πρὸς ὑμᾶς ἠνεγκάμην ὑπὲρ ἐμαυ, εἰς δό
ξαν θεοῦ. πράνων ὧν, σκ ὢν τις; ἀλλ' ὡς ἀδελφὸς. ὑπο-
τάσσεσθε τῷ ὑπερσπόσῳ τοῖς πρεσβυτέροις, τοῖς δια
κόνοις. ἀγαπᾶτε ἀλλήλους ἐν κυρίῳ, ὡς θεὸς ἀγάλ-
ματα. ὁρᾶτε οἱ ἄνδρες, ὡς ἴδια μέλη τὰς γαμετὰς
ἀγαπᾶτε· αἱ γυναῖκες, ὡς ἐν ὄσαι τῇ σωφρόνᾳ, σέβ-
εσθε τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας· ἐάν τις ἀσθενὴς ἢ ἐγκρατεύε
σθαι, μὴ ἐπαιρέσθω, ἵνα μὴ ἀπόλεσει τὸν μισθὸν.
τὰς ἑορτὰς μὴ ἀτιμάζετε. τὴν τεσσαρακοστὴν μὴ ἐξα
νάστατε μίμησιν γὰρ πολείχει τοῦ τοῦ κυρίου πολιτείας.

tuo, obliuioni tradideras? Nec his tamen contentus, opera quoquè Dei tibi uendicare, tibiqúe horum imperium esse concessum audes affirmare, casumqúe, quem illi tu ex lapsu tuo debebas, deberi tibi uis à Domino: & quæ antea sua erãt propria, te daturum illi polliceris, si prolapsus ad terram, tibi supplicauerit. Hanc uocem contra herum tuum ac dominum emittere, quomodo non exhorrescebas? quomodo non totus contremiscebas? ô omnium nequissimorum spirituum, longè pessimè atque deterrimè. Ventris libidine, uincere Dominum non potuisti: honoris cupiditate aggressus, cum dedecore recessisti. nunc habendi amore, imperandiq; auiditate, eundem pertrahere ad impietatem non desistis. Ita ne, tu Belial, tu draco, tu apostata, sinuose serpens, à Deo defector, Christi desertor, à sancto Spiritu abalienate, è choro Angelorum extruse, legum diuinarum uiolator & deprauator, iura æquitatemqúe perose: tu, qui primos homines aggressus, à quibus nulla eras læsus iniuria, à præcepto Dei mandatoqúe deduxisti: qui Cainum fratricidam, aduersus Abelem incitasti: qui tuis copijs Hiobum diuexasti: tu inquam, tot criminibus inuolute, tot sceleribus inquinate, itáne dicere ad dominum audes, Si prolapsus ad terrãm supplicaueris mihi? O ingentem audaciam: ô insignem infainfamiam. Seruus fugitiuus, uerbero, clementissimi heri contemptor: tanto Domino, tanto Deo rerum uisibilium, inuisibiliumqúe audes dicere, Si prolapsus ad terram supplicaueris mihi. Verùm patientissimus Dominus, eum qui tam scelerata aduersum se usus audacia fuerat, non statim perdere atque delere incipit: sed mansuetè respondet, Abi Satana. Nec, Abi, inquit, post me (sic enim reuerti ad eum amplius non potuisset) sed, Abi Satana (de his scilicet sibi insisti amplius nolens, quæ sibi cum illo iam in contentione fuerant, quæqúe ipse refellerat) quasi dicat: Ego enim, qui sim noui, & ã quo egressus memini, & quẽ adorare oporteat teneo: Dominũ scilicet Deũ tuũ adorabis, eiq; soli seruies. unicũ hunc noui, hũc solũ agnosco: à quo desciisti tu. nó ego pugnare cum Deo, nec recusare ipiũ uolo: uolo generationis meæ autorẽ, causamq; Patrẽ agnoscere. Hæc ego uobis, mei fratres, pro animi mei erga uos ppẽsa uolũtate, pscribere sum cõpulsus, qbus honorẽ Dei gloriãq; posse pmoueri atq; illustrari putaui. Nó quasi ego sim aliqd, sed ut frater uester uos admoneo: Prẽstate obediẽtiã episcopo, psbyteris, diaconis: amorẽ colite mutuũ in Domino, ut imitatores Dei. Illud ẽt atq; ẽt uidete, ut q mariti estis, uxores uestras tã charas habeatis, quàm habetis mẽbra uestra: & quæ uxores estis, ita amicè uos cũ maritis uestris geratis, ut quæ se in unum corpus cum illis arctissimo quodam uinculo coniunctas, copulatasqúe meminerint. Si qui castitati, aut continentiæ opãuelit dare, ne eo extolãt: sic. n. fructus uirtutis amittit. Festos dies, ne honore priuetis. Quadragesimã, ne cõtẽnite: memoriã. n. & celebrationẽ cõtinet regni Ascẽsionisq; domiicę

Et Paſsionis hebdomadem, ne deſpicite: quarto, quintóque die (qui Paraſceues eſt) ieiunijs uacate, & pauperibus iſtas diſtribuite reliquias. Qui ullum diem Dominicum, aut ullum ſabbatum, excepto uno Paſchatis ſabbato, ieiunijs dicauerit: ſocium is ſe, atq; fautorem eſſe parricidarum Chriſti prodidit. Preces ueſtras ad Antiochenam uſque Eccleſiam, unde Romam uinctus abducor, extendatis uelim. Sanctiſsimum Epiſcopum Vitalium, ſanctiſsimúmque presbiterium, & conſeruos meos uirtute mihi imitandos Diaconos, plurimùm ſaluto. Et, quod penè oblitus eram, Epiſcopo, Preſbiterisq; præſcribo: Si quis cum Iudæis Paſcha peragit, aut ſolennitatis eorum ceremonias recipit, is ſe participem eorum feciſſe intelligatur, qui Dominum interfecerunt & eius Apoſtolos. Vobis ſalutem dicunt Philo, & Agathopus diaconi. Plurima ſalute impertio, gregem uirginum, ordinémque uiduarum: de quibus quidem ſpero quàm optimè. Omnes denique Laicos, hoc eſt Dominicum populum, à minimo uſque ad maximum, etiam atque etiam ſaluere iubeo. Miſi uobis hanc meam epiſtolam per Euphanium anagnoſtam, uirum ſanè religioſum atque fidelem: cùm forte fortuitò in eum incidiſſem, ubi iam retinacula ſoluerentur, pergerémque ad meam in Chriſto conſummationem. Valete corpore, animo, & Spiritu. Aſpirate ad perfectionem: auerſamini eos, qui operantur iniquitatem, & corrumpunt ſermonem ueritatis. Corroboramini in gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Καὶ τὴν τοῦ πάθους ἑβδομάδα μὴ παρορᾶτε, τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύοντες, πένησιν ὑπηχορηγοῦντες τὴν περισσείαν. εἴ τις κυριακὴν ἢ σάββατον νηστεύει, πλὴν ἑνὸς σαββάτου τοῦ πάσχα· οὗτος χριστοκτόνος ἐστὶν. ἃς προσευχὰς ὑμῶν ἐκταθείησαν εἰς τὴν ἀντιοχείας ἐκκλησίαν· ὅθεν καὶ δέσμιος ἀπάγομαι εἰς ῥώμην. ἀσπάζομαι τὸν ἁγίον ἐπίσκοπον βιτάλιον, καὶ τὸ ἱερὸν πρεσβυτέριον, καὶ τοὺς συνδούλους μου τοὺς διακόνους, ὧν ἐγὼ ἀντίψυχος γενοίμην. ἔτι συντάσσομαι τοῦ ἐπισκόπῳ, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἐν κυρίῳ· εἴ τις μετὰ ἰουδαίων ἐπιτελεῖ τὸ πάσχα, ἢ τὰ σύμβολα τῆς ἑορτῆς αὐτῶν δέχεται, κοινωνὸς ἐστὶ τῶν ἀποκτεινάντων τὸν κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς φίλων καὶ ἀγαθόπους, οἱ διάκονοι. ἀσπάζομαι τὸ σύστημα τῶν παρθένων, τὸ τάγμα τῶν χηρῶν, ὧν καὶ ὀναίμην. ἀσπάζομαι τὸν λαὸν κυρίου, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου. ἀπέστειλα ὑμῖν ταῦτα μου τὰ γράμματα διὰ εὐφανίου τοῦ ἀναγνώστου, ἀνδρὸς θεοτιμήτου καὶ πιστοτάτου, συντυχὼν περιρηγεῖς τῶν δεσμῶν, ἵνα τελειωθῶ ἐν χριστῷ. ἔρρωσθε σαρκὶ, ψυχῇ, πνεύματι τέλεια φρονοῦντες, ἀποστρεφόμενοι τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας καὶ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας φθορεῖς, ἐνδυναμούμενοι ἐν τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥ= ΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ= ΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΟΥΣ. ς.

BEATI IGNATII MAR= TYRIS, ET ARCHIEPISCOPI AN= TIOCHENSIS, EPISTOLA AD Philadelphios. 6.

Ιγνάτιος ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Φιλαδελφίᾳ, ἠγαπημένῃ, καὶ πεφωτισμένῃ ἐν ὁμονοίᾳ θεοῦ, καὶ ἀγαλλομένῃ ἐν τῷ πάθει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ ἀδιακρίτως, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ πεπληροφορημένῃ, ἐν παντὶ ἐλέει· (ὃν ἀπάζομαι ἐν αἵματι ἰησοῦ χριστοῦ. ἥτις ἐστὶ χαρὰ ἀκήρατος, καὶ πάθεμον) μάλιστα ἐν ἑνὶ ὄντι σὺν ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἀρεσθεῖσιν μὴ κατ' ἄνθρωπον ἀλλὰ κατὰ θεὸν ἐν ἰδίῳ θελήματι θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, οὗ τὸ ἴδιον βέλημα ἐστὶν ἐξ ὅλης αὐτοῦ βεβαίως τῇ ἐκκλησίαν ἣν τῇ πέτρᾳ, οἰκοδομῆ πνευματικῇ ἀχειροποίητον, ἣ συγκλύζοντες οἱ ἄνεμοι, καὶ οἱ ποταμοὶ, οὐκ ἴσχυσαν αὐτὴν ἀνατρέψαι, ἀλλὰ μὴν δὲ ἰσχύσαι ποτε τὰ πνευματικὰ ἅλη πορεῖας, ἀλλ' ἕδραδρηήσεων δυνάμει ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. θεασάμενος ὑμῶν ἐν ἐπισκοπον, ἐγνων ὅτι οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου ἠξιώθη τῆς διακονίας τῆς εἰς τὸ κοινὸν αὐτὴν ἐγχειρισθῆναι, οὐδὲ εἰς κενοδοξίαν, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ ἰησοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· ὃ καταπλήσσομαι τῆς ὑπείκειαν, ὃς σιγῶν πλέον δύναται τῶν πλέον λαλούντων. συνήρμοσται γὰρ ταῖς ἐντολαῖς κυρίου καὶ ταῖς δικαιώμασιν, ὡς χορδαὶ τῇ κιθάρᾳ· διὸ ἡ ἕνωσις ἄμεμπτος, ἐξ ἧς ἧχος ζαχαρίου τοῦ ἱερέως. διὸ μακαρίζει μου ἡ ψυχὴ τὸν εἰς θεὸν αὐτοῦ γνώμην, ἔγνως γὰρ αὐτὸν ἡμῖν τελείαν οὖσαν. ἀκίνητον αὐτοῦ ἡ ἀόργησον, ἐν πάσῃ ὑπεικείᾳ θεοῦ ζῶντος. ὡς τέκνα οὖν φωτὸς, ἀληθείας, φεύγετε τὸν μερισμὸν ἐνεδρῶν, καὶ τὰς κακοδιδασκαλίας τῶν αἱρεσιωτῶν, ἐν ᾧ μολυσμὸς ἐνῆλθεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. ὅπου δὲ ὁ ποιμὴν ἐστιν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα ἀκολουθεῖτε· πολλοὶ γὰρ λύκοι κακοῖς ἡμέρασμένοι, ἡδονῇ κακῇ αἰχμαλωτίζουσι τοὺς θεοδρόμους.

DEI Patris & Domini Iesu Christi Ecclesiæ Philadelphicæ, Ignatius in sanguine Iesu Christi æternam perpetuamq; salutem dicit. Ego quum uniuerso uestro cœtui scribo, qui in dilectione misericordiam, in concordia sancta constantiam adepti, cum fiducia exultatis in passione Domini Iesu, de spe resurrectionis eius p gratiam suam facti certissimi: tum ijs maximè, qui consentiunt cum episcopo, presbyteris, & diaconis, qui cõsilio Dei Patris sunt ad hæc munera declarati, per Dominum Iesum Christum, qui pro sua propria uoluntate sibi confirmauit stabiliuitq; suam Ecclesiam super petra, structura spirituali, sine hominum manibus confecta, quam euertere nulli uentorum turbines, nulla torrentum flumina potuêre, imò nec ulla uis malorum Spirituum, quæ uirtute Iesum Christum Domini nostri debilitatur. Vidi uestrum Episcopum: in eoq; facilè perspexi, quàm non ipse sese, aut ipsum ulli homines ad hanc publici ministerij dignitatem promouerit: ad quam capescendam non gloriæ cupiditate, sed amore Iesu Christi, Deiq; Patris, qui illũ à mortuis excitauit, adductus est. Sanè modestiam eius admirari satis non potui: qui temperata sua taciturnitate plus equidem, quàm quidam plus nimia loquacitate, efficit. Omnia sua dicta factaq; ad præceptum Domini, institutionemq; tam appositè, tãq; aptè comparat, ut quasi citharæ quidã chordarúmque concentus spectari suauissimus posit: Et, ut breuiter dicam, irreprehensus appellari potest nõ minus, quàm Zacharias sacerdos. Quare nõ possum nõ beatũ ducere q tali animo erga Deũ sit affectus. Perfectũ. n. q ddã, & summa cũ uirtute cõiũctũ in eo homine animaduerti. Lenitas. n. ipsa, & mãsuetudo animi, iucũdã quãdã ac uenustã refert diuinæ grauitatis tẽpiem. Vos igitur, q in lucẽ estis ueritatis renati, fugite q quid dissoluere uestrã cõcordiam potest: fugite pnicios am doctrinã eorũ, q spargẽdo hæreses, totũ iã ferè coiq nant orbem. Vbi pastor est, ibi uos (ceu oues) sequimini. Multi enim lupi uellere assumpto, oues simulant: compositisque suæ prauatis illecebris, eas ex cursu Dei intercipiunt.

Qui tamẽ inter uos, quoad cõcordia manebit, locum non habebunt. Cauete à nocẽtissimis herbis, quas Iesus Christus non produxit, sed humanæ uitæ insidiatrix Bestia: hi. n. non sunt plantatio Patris Dei, sed sementis Mali. Non auté hæc eò scribo, quòd discordiam inter uos aut dissensionem ullã cognouerim: sed quia uobis, ceu filijs Dei, iam antea uelim hac admonitione mea p̃caueri. Quotquot enim, Christi sunt, hi cũ suo se episcopo coniungũt: quotquot autẽ ab hoc declinãt, & execratarũ plantarũ cõmunionem amplexãtur, hi simul cũ ipsis excindentur. Non. n. sunt cultura Dei, sed semen Inimici. A quo quidem Inimico, uos precibus uestri pastoris fidissimi, mansuetissimiq; liberatũ iri óni tẽpore, & spero & opto. Hortor autẽ uos in Domino: quicunq; pœnitentes in unitatẽ uenire Ecclesiæ uolũt, uti eos suscipiatis cum omni lenitate & mansuetudine, quò ita benignitate uestra tolerãtiaq; ex cassibus Diaboli auersi, & ad uitam Christiano dignam reducti, salutem æternam in regno Christi consequantur. Ne errate, mei fratres: Qui ueritatis desertorem schismaticumq; sequitur, in hæreditatem regni Dei is minimè ueniet: uiq;, quem falsa docentem seq; nitur, nó deserit, ab hocq; ipse fit apostata, ad gehennam is condẽnabitur quoq;. Nãq; à pijs discedẽdũ est, neq; cũ impijs p̃manendum. Qui in alienа doctrina persistit, is non est Christi, neq; passionis eius fit particeps: sed est uulpes, & uastator uineæ Christi. Tali uos ne admisceatis (unà. n. peundũ esset:) etiamsi pater, aut filius, aut frater, aut familiaris sit. Ne parcat enim, inquit Scriptura, oculus tuus in tali homine. Qui Deum oderunt, eosdem & nos odisse oportet: imò ꝓpter inimicos Dei, extabescere cõuenit. Non utiq; pulsemus eos, aut persequamur, quemadmodum nos Gentiles persequunt, qui Dominum ignorant: sed pro inimicis q dem habeamus, ab ijsq; nos separemus, interim tamen hortari eos & admonere, ad pœnitentiamq; modis omnibus uocare nó desistamus, si fortè aliquando audiant, seq; dedant in obedientiam ac disciplinam fidei. Déus enim noster, qua est erga homines beneuolentia, omnes uult saluos fieri, inq; agnitionem uenire ueritatis. Nam quòd & serenitatem Solis tam malis quàm bonis communem facit, & fœcunditatem pluuiæ tam iustis quàm iniustis æqualẽ imptit: huius nos suæ benignitatis imitatores esse uult Dominus, dicitq;, Perfecti fiatis, quemadmodũ Pater uester cælestis pfectus est. Ego sanè mihi de uobis pſuadeo, nulli uos alienę doctrinę adhęrere: quo cõfisus, sanctã uestrã charitatẽ p literas admonẽdã deeo tãtùm existimaui, ut hac eiusdẽ fidei, p̃dicationis, & Eucharistiæ unitate ꝓpetuò pfruamini. Caro. n. Domini Iesu, una est caro, & sanguinis eius ꝓ nobis effusus, unus est sanguis: idẽ. n. panis fractus est omnibus, & idẽ poculũ distributũ uniuersis. Vna domus p̃cationis

communi

ἀλλ' ἐν τῇ ἑνότητι ὑμῶν, οὐχ ἕξεσι τόπον. ἀπέχεσθε οὖν τῶν κακῶν βοτανῶν, ἃς πινας ἱησοῦς ὁ γεωργεῖ, ἀλλ' ὁ ἀνθρωποκτόνος θήρ, οὐχ ὅτι ἐν αὐτοῖς φυτείαν πατρὸς ἐποίησε, ἀλλὰ διὰ πᾶν ἐναντίον ἐστὶ τοῦ φυτείαν πατρὸς εὑρεθῆναι. ἐγὼ γὰρ οὐ λέγω ὑμῖν μερισμὸν εὑρεῖν ταῦτα γράφω, ἀλλὰ πάντα ἀσφαλίζομαι ὑμᾶς ὡς τέκνα θεοῦ. ὅσοι γάρ χριστοῦ εἰσιν, τοῦτοι μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσίν· ὅσοι δ' ἂν ἐκκλίνωσιν αὐτοῦ, εἰς τὴν κοινωνίαν ἀπάτωσαν μετὰ τῶν κατηραμένων, ἔσονται σὺν αὐτοῖς ἐκκοπήσονται. ὁ γὰρ εἰσὶ γεώργιον χριστοῦ, ἀλλ' ἐχθρὸν ἀποροῦσι γὰρ οὐδέποτε πάλιν ζήσουσιν τοῦ πατρὸς καθαιρομένου ὑμῶν φυτοῦ, ἀποτάττονται πρὸς τὸν κύριον. πάντα καλῶ οὖν ὑμᾶς εἰς κυρίῳ. ὅσοι ἂν μετανοήσαντες ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἑνότητα τῆς ἐκκλησίας, πάντα δέξεσθε αὐτοὺς μετὰ πάσης πραότητος, ἵνα δὲ τοῦ χριστοῦ ὦσιν καὶ τοῦ αὐξησαι αὐτοὺς ἀναψύχωσιν ἐκ τοῦ διαβόλου παγίδος, ἄξιοι ἐσονται χριστοῦ γενέσθαι, σωτηρίας αἰωνίου τύχωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ χριστοῦ, ἀδελφοί, μὴ πλανᾶσθε· εἴ τις σχίζοντι ἀκολουθεῖ τοῦ θεοῦ βασιλείαν οὐκ ἐκληρονόμησεν· καὶ εἴ τις οὐκ ἀφίσαται τοῦ ὑποδιδόντος κήρυκος, εἰς γέεναν καταικριθήσεται. ὅτι γὰρ δυσεβῶν ἀφίεσθαι χρὴ, ὅτι δὲ δυσεβέσι συνκεῖσθαι δεῖ. εἴ τις γὰρ ἀλλοτρίαν μὴ φυλάττει, ὅτος οὐκ ἔσι χριστοῦ, ὅτι τοῦ πάθους αὐτοῦ κοινωνός· ἀλλ' ἔσιν ἀλώπηξ, φθορεὺς ἀμπελῶνος χριστοῦ. διὸ τοιοῦτῳ μὴ συναναμίγνυσθε, ἵνα μὴ συναπολυθε αὐτῷ. κἂν πατὴρ ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν ἀδελφὸς, κἂν οἰκεῖος. ὁ φείσεται γάρ, σὰ (φησὶν) ὁ ὀφθαλμὸς ἐπ' αὐτῷ. τὸς μισοῦντας οὖν τὸν θεὸν, μισεῖν χρὴ τὸν ὑμᾶς. καὶ ὧν τοῖς ἐθροῖς αὐτοῦ, ἐκτετύκεσθαι. ὑμεῖς δὲ τὸν πᾶν αὐτὸς ἠδίκειν, καθὼς τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν κύριον καὶ θεὸν· ἀλλ' ἐχθρὸς μὲν ἤρεσθαι, καὶ χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτοῦ, νουθετεῖν δὲ αὐτὸς, κὴ ὑπὲρ μετανοίαν πάντα καλεῖν, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν, ἐὰν ἄρα φόβοσι. φιλάνθρωπος γάρ ἐσὶν ὁ θεὸς ἡμῶν, κὴ πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· διὸ καὶ ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ὑπὲρ πονηροὺς κὴ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει γὰρ ὑετὸν ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους· ὁ δὲ χριστὸς θέλω κὴ ἡμᾶς εἶναι μιμητὰς ὁ κύριος, λέγει, γίνεσθε τέλειοι, καθὼς κὴ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐρανίος τέλειός ἐσιν. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. διὸ κὴ παρρῶν γράφω τῇ ἀξιοθέῳ ἀγάπῃ ὑμῶν, παρακαλῶν ὑμᾶς, μιᾷ πίστει, καὶ ἑνὶ κηρύγματι, καὶ μιᾷ εὐχαριστίᾳ χρῆσθε. μία γάρ σὰρξ ἐκχυθὲν εἰς τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ ἓν αὐτοῦ τὸ αἷμα τὸ ἐφ' ἡμῶν γὰρ ἄρτος τοῖς πᾶσιν ἐθρύφθη, καὶ ἓν ποτήριον τοῖς ὅλοις διενεμήθη. ἓν θυσιαστήριον

πίστει τῆ ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰς ἐπίσκοπος ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς διακόνοις τοῖς συνδούλοις μου. ἐνὸς πορ καὶ εἰς ἐγέννησεν ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ καὶ εἷς μονογενὴς υἱὸς, θεὸς λόγος, καὶ ἄνθρωπος· καὶ εἷς ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. τῶν δὲ καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ ἡ πίστις μία, καὶ τὸ βάπτισμα ἕν, καὶ μία ἡ ἐκκλησία· ἣν ἱδρύσαντο οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ἐκ περάτων ἕως πράτων, ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ, οἰκείοις ἱδρῶσι καὶ πόνοις. καὶ ὑμᾶς οὖν ἐχρὴ, ὡς λαὸν πολύσπορον, καὶ ἔθνος ἅγιον, ἐν ὁμονοίᾳ πάντα ἐν χριστῷ ἀπεργάζεσθαι. αἰδοῦς καὶ, τοῖς ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ἐν φόβῳ θεοῦ· αἱ γυναῖκες, τῷ χριστῷ ἐν ἀφθαρσίᾳ, οὐ βέλτιον ὁμιλεῖν γάμου, ἀλλὰ τὸ κρεῖσσον ἐφιέμενα, οὐκ ἐπὶ διαβολῇ σωφρείας. ἀλλ' ἕνεκα τῶν νόμων μελέτης. τὰ τέκνα, πειθαρχεῖτε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν, καὶ ἐγένετε αὐτὸς, ὡς συνεργὸς θεοῦ εἰς τὴν ὑμετέραν γέννησιν. ἰδιῶται, ὑποτάσσεσθε τοῖς κυρίοις ἐν θεῷ, ἵνα χριστοῦ ἀπελεύθεροι γένησθε. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν ὡς ὁμοδούλους θεῷ, ὡς οἰκεῖον σῶμα, ὡς κοινωνοὺς βίου, καὶ συνεργοὺς τεκνογονίας αἱ πρὸ θηναι, μόνον ἐν χριστῷ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχετε καὶ ἐν αὐτοῦ πατρὸς ἐν ταῖς δυχαῖς, φωτιζόμενα ὑπὸ τοῦ πνεύματος. ἀναίμακτα ὑμῶν ἐν ἁγιοσύνῃ· ὡς ἡλία, ὡς ἐνὸς τοῦ ναυῆ, ὡς μελχισεδεκ, ὡς ἐλισαίου, ὡς ἱερεμίου, ὡς τοῦ βαπτιστοῦ ἰωάννου, ὡς τοῦ ἠγαπημένου μαθητοῦ, ὡς τιμοθέου, ὡς τίτου, ὡς δύσβου, ὡς κλήμεντος, τῶν ἐν ἁγνείᾳ ἀπελθόντων ἐν βίῳ. οὐ φέρω δὲ τοὺς λοιποὺς μακαρίους, ὅτι γάμοις πρσωμίλησαν ὧν ἐμνήσθην αὐτῶν· εὔχομαι γὰρ ἄξιος θεοῦ εὑρεθῆς, πρὸς τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν εὑρεθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὡς ἀβραάμ, καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακὼβ, καὶ ἰωσὴφ, ὡς ἡσαΐου καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, ὡς πέτρου καὶ παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, τῶν γάμοις προσομιλησάντων. οὐχ ὑπὸ πρὸ θυμίας δέ τι πρὶν τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐπ' γνώσεως ἕνα τῶν τοῦ γένους ἔχον ἐκείνους. οἱ πατέρες ἐκτρέφετε τὰς ἑαυτῶν παῖδας ἐν παιδείᾳ, ἐν νουθεσίᾳ, κυρίου· καὶ διδάσκετε αὐτοὺς τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ τέχνας πρὸς τὸ μὴ ἀργίαν χαίρειν. κἀκεῖνος δέ, φησὶν, ἐκτρέφει δίκαιος, ὥστε ἐπὶ σωφροσύνῃ ἡ καρδία αὐτοῦ, οἱ κύριοι, δούλως πρὸς οἰκέτας πρόσεχετε, ὡς ὁ ἅγιος ἰὼβ ἐδίδαξε. μία γὰρ φύσις, καὶ ἐν γένος τῆς ἀνθρωπότητος· ἐν γὰρ χριστῷ, οὔτε δοῦλος, οὔτε ἐλεύθερος. οἱ ἄρχοντες, πειθαρχέτωσαν καίσαρι· οἱ στρατιῶται τοῖς ἄρχουσιν· οἱ διάκονοι, τοῖς πρεσβυτέροις. ἀρχιερεῦσιν, οἱ πρεσβύτεροι,

communis est uniuerso cœtui: & unus Episcopus, simul cum Presbyterio: conseruisq; meis diaconis. quēadmodū & unus Deus, hoc est unus Pater ille nunquam genitus: unusq; Filius Patris unigenitus, Deus λόγος, ac homo: unus item Paracletus, ueritatis Spiritus. itaq; & una prædicatio, & fides una, unum baptisma: una quoque Ecclesia, quam per totum terrarum orbem sancti Apostoli suis laboribus, suoq; sudore, in Christi sanguine fundauerunt. Idcirco uos qui populus peculiaris, gensq; sancta estis, omnia debetis magno consensu, concordiaq; in Christo peragere, Vxores, estote subditæ uiris uestris in timore Dei. Virgines, estote subditæ Christo, incorrupto saluoq; pudicitiæ decore: non quia turpe sit nubere, sed quia commodius quiddam appetatis: hoc est, non cupidi reijciendiq; coniugij gratia, sed meditationis execrationisq; legum diuinarum caussa. Liberi, estote subditi parentum uestrūm imperio: eosq; ita amate atque colite, ut quorum, ad generationem uestri, opera, Deus instrumēto sit usus. Serui, estote subditi uestris dominis, propter Deū: ut liberti facti Christo. Mariti, in amore habete uxores uestras, ut conseruas in Domino, ut corpus proprium, ut uitæ prolisq; socias. Cælibes, in solo Christo, eiusq; Patre, inuocando perpetuò oculos pascite, in luce splendoreque sancti Spiritus: à quibus ego sanctitatem Heliæ flagito, Iehosuæ filij Nun, Melchisedeci, Helisæi, Ieremiæ, Ioannis Baptistæ, dilecti discipuli, Timothei, Titi, Euhodij, Clementis, qui omnes suam uitam castissimè transegerunt. Neq; ego uitupero reliquos homines sanctissimos, quotquotunquam ad nuptias eas accesserunt, de quibus antea feceramus mentionem: imò uerò in ijsdem me istorum hominum uestigijs ingressum, ad tantamq; in regno Dei prouectum dignitatem, reperiri peropto, ad quantam peruenêre Abrahamus, Isaacus, Iacobus, Iosephus, Esaias alijq; Prophetæ, Petrus, Paulus cæteriq; Apostoli, qui omnes usi matrimonio fuerunt: non tam quidem ipsius, quod delectat, perfruendi libidine, quàm generis sui, quod desiderabant, propagandi cupiditate. Ergo parentes, alite uestros liberos, ad disciplinas, institutionémque Domini: id est, docendos curate sacris literis, artibúsque quibus ab otio saltem abhorrere assuescant. Pius enim Pater (inquit scriptura) bene educat: déque filio sapiente lætatur cor suum. Domini, adhibete curam uestris seruis, eósque clementer tractate, ut docuit sanctus Hiob: eandem enim omnes homines naturæ, generisq; nostri ducimus originem, siquidem in Christo neque seruus neq; liber. Principes sese summittant Cæsari, & duces militares Principibus: diaconi presbyteris, & presbyteri summis sacerdotib.

Et diaconi uerò, totusq; clerus reliquus, unà cum laicis ordine militari, Principibus, ipsoq; Cæsare, subditi sint Episcopo: Episcopus autem Christo, quemadmodum Christus Patri. Et sic unitatis uinculum concordiæq; per omnia conseruabitur. Viduæ, ne sint lasciuæ, gulosæ, uagæ: sed honestate grauitateq; Iuditham imitentur, sobrietate continentiaq; Annam æmulentur. Verùm hæc ego non, ut Apostolus, impero (quis enim ego sum, autquę domus parentis mei, ut meam cum illorum dignitate comparem) sed tanquam unus ex commilitonibus uestris, acclamantis exhortantisq; munus obeo. Mei fratres, quàm ego in amorem uestri totus effundor! quàm in salute uestra gestio! quàm exulto! ideo consultum studeo: non ego tamen, sed per me Dominus Iesus. Qui quanuis suis me uinculis est dignatus, tamen tantum abest uti meipsum efferam, ut potiùs timore curáque contineam: ualde enim me adhuc ad uoluntatem Dei ineptum uideo, nisi quòd preces me uestræ efficiunt in Deo aptiorem, ita ut in quo uocatus sum, eum consequar, ad Euãgeliumq; confugiam tanquam ad corpus Iesu Christi, & ad Apostolos tanquam Ecclesiæ Presbyterium: amem autem Prophetas etiam, tanquam prænuntios Christi, eiusdémque Spiritus cum Apostolis participes. Quemadmodum enim pseudoprophetæ, pseudoapostoliq; unum, eundémque trahunt prauum, dolosum, populiq; deceptorem Spiritum: ita Prophetæ & Apostoli unum eundémque Spiritum, sanctitatis bonitatisque autorem, uitæ ducem, doctorémque ueritatis ab ipso Deo per Iesum Christum acceperunt. Vnus enim est Deus ueteris & noui Testamenti: Vnus Mediator Dei ac hominum, per quem & condita sunt intelligibilia, sensibiliaq; omnia, & regunt eadem quàm cõmodissimis, aptissimisq; suæ quidẽtiæ uicissitudinibus. Vnus itẽ Paracletus, q̃ est sua uirtute ĩ Mose, in Prophetis, in Apostolis operatus. Oés itaq; sancti, quotquot unquam fuêre, hoc est & qui olim in eum sperabant eúmque expectabant, & qui nũc ĩ eo spe perfruuntur, inque præstito Euangelio sunt illustres: per solum Christum sunt salutem consequuti, in eóque sanctificati, amore sunt admiratioñeque facti quàm dignissimi. Quòd si qs unũ qdẽ Legis Prophetarũq; Deũ esse p̃dicat Christũ aũt filium esse Dei pernegat: hic mẽdax est, quẽadmodũ pater eius Diabolus: & est inferioris circũcisionis, quẽadmodũ pseudoiudæus. Si qs uerò fatet Christũ Iesum Dominũ, Deũ aũt Legis & Prophetarũ abnegat, affirmatq; terræ cœliq; cõditorẽ Patrẽ nõ esse Christi: in ueritate nõ stetit, quẽadmodũ pater quoq; ei⁹ Diabol⁹, estq; nõ Spiritus sancti, sed Simonis magi discipulus. Si quis unũ qdẽ esse Deum asserit, Christũq; Iesum cõfitetur, nudũ tamẽ hominẽ esse retẽ Dominũ,

καὶ οἱ διάκονοι, καὶ ὁ λοιπὸς κλῆρος, ἅμα παντὶ τῷ λαῷ ἐν τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ καίσαρι, τῷ ὑποκειμένῳ ὁ ἐπίσκοπος, τῷ χριστῷ, ὡς ὁ χριστὸς τῷ πατρί. καὶ οὕτως ἡ ἑνότης, ἐν πᾶσιν σώζεται. ἐσῶσαν δὲ καὶ αἱ χῆραι, μὴ βεμβοι, μὴ λυγναί, μὴ περιτροχάδες· ἀλλ' ὡς ἰουδὶθ ἡ σεμνοτάτη, ὡς ἡ ἄννα ἡ σωφρονεστάτη. πᾶσα οὖν ὡς ἀπόλλυμαι ἀτάσσομαι (τίς γάρ εἰμι ἐγώ; ἢ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου; ἵνα ἰσότιμον ἐμαυτὸν ἐκείνων ἔσω) ἀλλ' ὡς συστρατιώτης ὑμῶν, ὑποφωνητοῦ τάξιν ἐπέχων. ἀδελφοί μου, λίαν ἐκχύνομαι ἀγαπῶν ὑμᾶς· καὶ ὑπεραγαλλόμενος, ἀσφαλίζομαι ὑμᾶς, οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλὰ δι' ἐμοῦ ὁ κύριος ἰησοῦς. γνῶ δεδεμένος, φοβοῦμαι μᾶλλον· ἔτι γάρ εἰμι ἀνατάρτιος, ἀλλ' ἡ προσευχὴ ὑμῶν, εἰς θεόν με ἀνατρίσει, ἵνα γνῶ ἐν ᾧ ἐκλήθην, ἐπιτύχω, προσφυγὼν τῷ εὐαγγελίῳ, ὡς σαρκὶ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τοῖς ἀποστόλοις, ὡς πρεσβυτερίῳ ἐκκλησίας. καὶ τοὺς προφήτας δὲ ἠγαπήσαμεν, ὡς χριστοῦ καταγγείλαντας, ὡς τῷ αὐτοῦ πνεύματος μετασχόντας, οὓς καὶ οἱ ἀπόστολοι. ὡς γὰρ οἱ ψευδοπροφῆται καὶ οἱ ψευδαπόστολοι, γνῶ, καὶ ἐν αὐτοῖς εἵλκυσαν πονηρὸν καὶ ἀπατηλὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα· οὕτως καὶ οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀποστόλοι, γνῶ, ἓν καὶ αὐτὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀγαθὸν, ἐκ πατρὸς μονογενοῦς, ἀληθὲς τε ἐν διδασκαλείῳ ἐλάβοσαν ἐν ἀληθείᾳ δι' ἰησοῦ χριστοῦ. εἷς γνῶ ὁ θεὸς παλαιᾶς, καὶ καινῆς διαθήκης· εἷς ὁ μεσίτης θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων, εἷς τε δημιουργὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἀνάδοσιν τῶν, καὶ πρόνοιαν πρόσφορον καὶ παντὸς ἄλλου· εἷς δὲ καὶ ὁ παράκλητος, ὁ ἐνεργήσας ἐν μωσεῖ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις. πάντες οὗτοι ἅγιοι, ἐν χριστῷ ἐσώθησαν, ἐλπίσαντες εἰς αὐτόν, καὶ αὐτὸν ἀναμείναντες, καὶ διὰ αὐτοῦ σωτηρίας ἐτύχομεν, ὄντες ἄξια ἄθικτοι θαύμασιν ἅγιοι ταῦ ἰησοῦ χριστοῦ, μεμαρτυρημένοι ἐν τῷ δυαγγελίῳ ἡμῶν ἐλπίδι, ἐάν τις θεὸν νόμου καὶ προφητῶν κηρύττει ἕνα, χριστὸν δὲ ἀρνεῖται ἐὸν εἶναι θεοῦ, ψεύστης ἐστὶν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ διάβολος· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος ἡμῶν πόρρω τομῆς, ψευδοίουδαῖος. ἐὰν τις ὁμολογῇ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἀρνεῖται δὲ ἐν θεὸν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ὄνκ εἶναι λέγων ἐν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν πατέρα τοῦ χριστοῦ· ὁ τοῦτον γὰρ τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔσηκεν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ διάβολος· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος, σίμωνος τοῦ μάγου, ἀλλ' οὐ τοῦ ἁγίου πνεύματος μαθητής. ἐάν τις λέγει μὴ ἕνα θεὸν ὁμολογεῖν δὲ καὶ χριστὸν ἰησοῦν· ψιλὸν δὲ ἄνθρωπον εἶναι νομίζει ἐν κύριον,

non etiam

ἀνθ' θεοῦ μονογενῆ ἢ σοφίαν ἢ λόγον θεῦ, ἀλλ' ἐκ ψυχῆς ἢ σώματος αὐτὸν εἶναι νομίζει. ὁ δὲ τοῦτος ὅστις ἐστὶν ἀπάτῃ ἢ πλάνῃ κεκρυμμένῃ ἐπ' ἀπωλείᾳ ἀνθρώπων, ἢ ἔστιν ὁ τοιοῦτος πρὸς τὴν διάνοιαν, ὡς ὠνηλεῖται ὁ Ἐβίων. ἐάν τις ταῦτα μὲν ὁμολογῇ, φθορὰν δὲ ἢ μολυσμὸν καλῇ τὴν νόμιμον μίξιν, ἢ τὴν τῶν παίδων γένεσιν, ἢ τινὰ τῶν βρωμάτων βδελυκτά· ὁ τοιοῦτος γνῶσιν οὐκ ἔχει τὴν ἀφάκοντα τὴν ἀρχαίαν. ἐάν τις πατέρα ἢ υἱὸν ἢ ἅγιον πνεῦμα μολογῇ, ἢ τὴν κτίσιν ἐπαινεῖ, σέβεσιν δὲ λέγει τῆς σωματωσιν, ἢ τὸ πάθος ἐπαισχύνεται· ὁ τοιοῦτος ἕρπυσται τὴν πίστιν, οὐχ ἥττον τῶν χριστοφόνων ἰουδαίων. ἐάν τις ταῦτα μὲν ὁμολογῇ, ἢ ὅτι θεὸς λόγος γὰρ ἀνθρωπίνῳ σώματι κατῴκει, ὃν γὰρ ἐαυτῷ ὁ λόγος ὥσπερ ἢ ψυχὴ γὰρ σώματι (ἀλλ' οὐ δὲ ἐννοεῖν θεόν, ἀλλ' οὐχὶ ἀνθρωπίαν ψυχήν) λέγει δὲ, τὰς παρανόμους μίξεις ἀγαθόντι εἶναι, ἢ τέλος δὲ δαιμονίας ἥδονὴν τίθεται, οἷος ὁ ψευδώνυμος νικολαΐτης· οὔτε ὄντως φιλόθεος, οὔτε φιλόχριστος, οὐ δύναται, ἀλλὰ φθορεὺς ἢ οἰκείας σαρκός, ἢ διὰ τοῦτο τὸ ἁγίου πνεύματος κενός, ἢ τῷ χριστῷ ἀλλότριος. οἱ τοιοῦτοι πανοῦργοι, σπίλοι εἰσί, καὶ τάφοι νεκρῶν, ἐφ' οἷς γέγραπται μόνον ὀνόματα νεκρῶν ἀνθρώπων. φεύγετε οὖν τὰς κακοτεχνίας καὶ φανέρας τὸ πνεύματος τὸ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας τούτου, μή ποτε οἱ ἁλιβάντες, βδαδυπνοήσετε ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλὰ πάντες ὁμοίως γίνεσθε ἐν ἀμερίστῳ καρδίᾳ, ἢ ψυχῇ θελήσει. σύμψυχοι, ἐν ἓν φρονοῦντες, πάντοτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν δεχόμενοι, ἐν τε ἀνέσει καὶ κινδύνοις, ἢ ἐν λύπαις ἢ ἐν χαρμοσύναις. δύνασθε δὲ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δύσωπέλητός ἐστιν ἐν ὑμῖν, ἢ οὐκ ἔχει τις καυχήσασθαι οὔτε λοιδορίαν, οὔτε φανερῶς, ὅτι ἐβλάψατί τινα ἢ ἐν μικρῷ, ἢ ἐν μεγάλῳ· καὶ πᾶσιν, ἐν οἷς ἐλάλησε, εὔχομαι, ἵνα μὴ εἰς μαρτυρίαν αὐτὸν κτίσωντι. εἰ γὰρ ἢ σάρκα με ἠθέλησάν τινες πλανῆσαι, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα οὐ πλανᾶται· πῶς γὰρ θεοῦ αὐτὸ εἶναι φα· οἶδε γὰρ πόθεν ἔρχεται, καὶ τὰ κρυπτὰ ἐλέγχει. ἐκραύγασα γὰρ μεταξὺ, ὡς ἐλάλουν, μεγάλῃ φωνῇ. οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ θεοῦ· τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, καὶ τοῖς διακόνοις. εἰ δέ τινος ὑπενοεῖτέ με, ὡς προμαθόντα ἐν μερισμόν τινων, λέγειν ταῦτα· μάρτυς μοι

nõ etiã Deũ, & unigenitũ, ac ſapiẽtiã ac Verbũ Dei patris, arbitrãtẽ ex humanis tãtũ aníã & corpore cõſtare: hic ſerpẽs ille eſt, doloſa ſua fallaciq; doctrĩa hoĩes ĩ exitiũ ꝓducẽs, ĩopſq; ñic (q̃ uerè dicit Hebion) mentis atq; prudẽtiæ. Si qs aũt cætera illa oĩa rectè aſſentiat, legitimã uerò. i. cõiugalẽ ꝓmixtionẽ, liberorũq; ꝓcreationem, à naturę corruptione cõtaminationeq; ꝓfectã dictitet, cibosq; nonnullos abominandos reputet: hic nidus eſt hoſpeſq; draconis illius apoſtatæ. Etſi qs Patrẽ, Filiũ, Spiritũ ſanctũ cõfitetur, laudẽq; creaturarũ bonitati tribuit, incarnationẽ aũt Domini, opinionẽ, & paſſionẽ nominat dedecus: hic fidem abnegauit haud minùs, quàm ipſi Chriſti interfectores Iudæi. Et illud etiam tametſi quis conceſſerit, Deum Verbum in humanum corpus habitandum ueniſſe, ita quidem ut quod in ipſo corpore humano humana anima eſt, idem nihilominus in ſeipſo Deus Verbum fuerit (quod enim in corpus humanum habitatum uenit, Deus eſt, non humana anima) talem autem interim opinionem retinet, quaſi illegitima commixtio boni quicquam habeat, finisq; hominis felicitáſque in fruitione uoluptatis conſiſtat, qua in opinione (ſuum utinam nomen nunquam mereatur) Nicolaita uerſatur: hic fieri nequaquam poteſt, ut nullo Dei uel amore tangatur, uel dilectione Chriſti ſtudiõ ue ducatur, quum enim ſuum ipſe corpus ignominioſe perdere non uereatur, manifeſtum eſt, hunc & Spiritu ſancto uacare, & à Chriſtiano animo alienum eſſe. Certè huiuſmodi omnes, ſepulchra ſunt tumulisq; defunctorum ſimillimi: quibus nomina tantum eorum, quorum in exequijs ſtatuebantur, inſculpta uiſuntur. idcirco has artes, háſque inſidias maligni Spiritus fugite, quas exercere iam nunc aggreditur in filijs ſeculi huius: ne quando his circũuenti oppreſsiq;, in dilectione langueſcatis, in amore remittatis. q̃n potius animo uolẽti, ĩdiuiduoq; mẽtis amore: oẽs ĩ unitatẽ, cõcordiãq; cõmunẽ cõſpirate atq; õni tẽpore, õnibusq; in reb. ĩ pace, ĩ piculis, ĩ dolore, ĩ gaudio, idẽ cupite, idẽ ſentite, idẽ ſtatuite. Gratias ago Deo ꝓ Ieſum Chriſtũ, q̃ tã bene de uobis mihi ſim cõſcio, q̃q; maleuolorũ nemo aduerſum me, neq; clàm neq; apte poſsit gloriari, quẽq; àme ueſtrũm ſiue paruis in reb. ſiue magnis ulla grauatum eſſe moleſtia: atq; ẽt precor ut quos ego ſermone Euãgelij donaui, ne donum huiuſmodi ad ſui ipſorũ teſtimonium perniciemq; poſsideant. Equidem, ſi qui uoluerunt, ſecundùm carnem me decipe, potuerunt: Spiritus tamen, quem, ad prædicandum, à Deo acceperam, quiq́ue ipſe, & unde ueniat, & quo uadat, nouit optimè, occultáque hominum arguit, minimè decipitur, nequaquam fallitur. Semper enim inter docendum, clariſsima uoce auditores acclamaui, Non meum hoc uerbum, ſed Domini: Attendite epiſcopo, presbyterio, diaconis. Quòd ſi qui me eò hæc dixiſſe ſuſpicentur, quòd diſsidere nonnullos antea intellexiſſem: teſtor eũ,

cuius causa sum uinctus, me à nullo homine id unquam audiuisse: uerùm Spiritus, quem ego prædicante audiebam, sic loquebat, & sic dictitabat, Sine episcopo nihil agite, Carnem igitur uestram, ut ędem Dei, custodite. Vnitatem amate: dissidia fugite. Imitamini Paulum, ac reliquos Apostolos, ut ipsi Christum. Ego quidem, quod meum est, feci: ad unitatem me, ut homo, coniunxi: insuperq; sum uoce testatus, quòd ubi rixę sint sententiarum, iurgia odiaq;, ibi neutiquam Deus habitet. Omnibus autem Pœnitẽtibus ignoscit Deus, atque remittit: si ad unitatem sese Christi, communionemq; episcopi recipiãt. Confido gratiæ Iesu Christi, q̃ liberabit nos ab omni coniunctione conspiratione q; nequitiæ. Hortor igitur uos, ne quid agatis priuata contentione, sed omnia Christi institutione. Talem enim uocem quorũdam audiui: Nisi in antiquitate inuenero Euangeliũ, non credam. His autem ego dico: Mihi antiquitas Christus est, cui non obedire, præsentissimum sit exitium. mihi summa uerissimáque antiquitas, crux Christi, & mors, & resurrectio, atque, quæ in hæc defigitur, fides: quibus iustificari me, uestris precibus impetrare cupio. Qui Euangelio diffidit, simul & uniuersis diffidit: de antiquitate enim, Spiritus se nondum habere iudicatum, ostendit. Durum est, aduersum stimulos calcitrare: durum, Christo difidere: durum, repudiare Apostolorum prædicationes. Præclara antiquitus sacerdotum erat autoritas, p̃clara Verbi ministrorum dignitas: uerùm præclarior multò atque illustrior, summi Sacerdotis, cui Sancta sanctorum tradebantur, cui soli Adyta Dei concredebantur. Magnifici diuinæ potentiæ ministratorij exercitus: sanctus autem Paracletus, sanctus Dei filius λόγος, per quem Pater res cunctas creauit, creatisq; prouidet, quiq; uia ad Patrẽ est, est, petra, clauisq; claudẽs & aperiẽs, pastor, sacerdotiũ, ianua cognitionis, qua ingressi fuêre Abraham⁹, Isaacus, Iacob⁹, Moyses, totusq; Prophetarũ chor⁹, & ipsi colũnę mũdi Apostoli, adeoq; sp̃osa Christi, p̃ qua sibi redimẽda, ac tãq; muneris cõiugalis nomine p̃ priũ sanguinẽ effudit. Omnia q̃dẽ ista ad unitatẽ spectãt uni⁹, soliusq; ueri Dei: eximiũ tamẽ q̃dã, atq; peculiare sibi Euãgeliũ uẽdicat, aduentũ uidelicet Saluatoris nostri Iesu Christi, passionem, atq; ipsam à mortuis resurrectionem. Quòd enim Prophetæ dixerunt, Donec ille uenerit, cui reseruatur: &, Qui est expectatio Gentium: id in Euãgelicæ hac prædicationis institutione completum est, Ite, meósque discipulos facite omnes gentes, ac baptizate eos in nomen Patris, Filij, & Spiritus sancti. Bona igitur pariter sunt omnia, & : lex, & Prophetæ, & Apostoli, totáque, quæ per illa credidit, multitudo: modò, uti diligamus inuicẽ.

δι' ὃ μὲ δέδεμαι, ὅτι ἀπὸ σάρκος ἀνθρώπου οὐκ ἔγνων, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκήρυξέ μοι, λέγον τάδε· χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε. τὴν σάρκα ὑμῶν, ὡς ναὸν θεοῦ τηρεῖτε. τὴν ἕνωσιν ἀγαπᾶτε, τοὺς μερισμοὺς φεύγετε. μιμηταὶ γίνεσθε τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς κἀκεῖνος τοῦ Χριστοῦ. ἐγὼ μὴ οὖν τὸ ἴδιον ἐποίουν, ὡς ἄνθρωπος εἰς ἕνωσιν κατηρτισμένος· ὧν λέγω μοι τοῦτο, ὅτι ὁ διάκρισις γνώμης, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος, ἐκεῖ θεὸς οὐ κατοικεῖ. πᾶσιν οὖν τοῖς μετανοοῦσιν ἀφίησιν ὁ θεός, ἐὰν σωφρόνησιν εἰς ἑνότητα χριστοῦ, καὶ σωφρέαν τοῦ θεοῦ πίστευω τῇ χάριτι ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι λύσει ἀφ' ὑμῶν πᾶσα σύνδεσμον ἀδικίας. καὶ παλὰ οὖν ὑμᾶς· μηδὲν κατ' ἐρίθειαν πράττετε, ἀλλὰ κατὰ χριστομαθίαν. ἤκουσα γάρ τινων λεγόντων, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἀρχείοις εὕρω ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὐ πιστεύω. τοῖς δὲ ἐμοῖς ἀρχεῖα ὁ ἰησοῦς ὁ χριστός, ὁ σταυρὸς αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ· ἐν οἷς θέλω ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν δικαιωθῆναι. ὁ ἀπιστῶν τῷ εὐαγγελίῳ, πᾶσιν ὁμοῦ ἀπιστεῖ· ὁ γὰρ προφήτης τὰ ἀρχεῖα τοῦ πνεύματος. σκληρὸν δὲ πρὸς κέντρα λακτίζειν· σκληρὸν τῷ χριστῷ ἀπιστεῖν· σκληρὸν δὲ ἀθετεῖν τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων. καλοὶ μὲν οἱ ἱερεῖς, καλὸς δὲ ὁ τοῦ θεοῦ διάκονος· κρείττων δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ πεπιστευμένος τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὃς μόνος πεπίστευται τὰ κρυπτὰ τοῦ θεοῦ. καλαὶ αἱ λειτουργικαὶ τοῦ θεοῦ δυνάμεις, ἅγιος δὲ ὁ παράκλητος, καὶ ἅγιος ὁ λόγος ὁ τοῦ πατρὸς υἱός, διὸ τὸ ὁ πατὴρ τὰ πάντα ποιήσας, καὶ τῶν ὅλων πρόνοει· ὅτος δὲν ἦν πρὸς τὸν πατέρα ἄγουσα ὁδός, ἦν πέτρα, ὁ φραγμός, ἦν κλεὶς ὁ ποιμὴν, ὁ ἱερεῖον, ἦν θύρα τῆς γνώσεως, διὸ ἧς εἰσῆλθον Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, μωσῆς, καὶ ὁ σύμπας τῶν προφητῶν χορός, καὶ οἱ σύλοι τοῦ κόσμου οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ νύμφη τοῦ χριστοῦ, ἣν περ ὑπὲρ (φερνῆς λόγῳ) ἔσχετο ὁ οἰκεῖος αἷμα, ἵνα αὐτὴν ἐξαγοράσῃ. ταῦτα ταῦτα εἰς ἑνότητα τοῦ ἑνός, καὶ μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ· ἐξαίρετον δέ τι ἔχει τὸ εὐαγγέλιον, τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τὸ πάθος, αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν. ἃ γὰρ οἱ προφῆται κατήγγελλον, λέγοντες· ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. ταῦτα γοῦν ἐν εὐαγγελίῳ πεπλήρωται, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. πάντα οὖν ὁμοῦ καλὰ, ὁ νόμος, οἱ προφῆται, οἱ ἀπόστολοι, τὸ πᾶν σωσθρόισμα τὸ δι' αὐτῶν πιστεύσαν· μόνον ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

Quandoquidem

ἐπειδὴ κατὰ τῆς προσευχὴν ὑμῶν, καὶ τὰ σπλάγχνα ἃ ἔχετε ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἀπηγγέλλη μοι εἰρηνεύειν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς συρίας· πρέπον ἐστὶν ὑμῖν, ὡς ἐκκλησίᾳ θεοῦ, χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον, εἰς τὸ πρεσβεῦσαι ἐκεῖ θεοῦ πρεσβείαν, εἰς τὸ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ αὐτὸ γενομένοις. δοξάσαι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ. μακάριος ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς κατηξιώθη τοιαύτης διακονίας· καὶ ὑμεῖς δὲ, σπουδάσαντες, ἐν χριστῷ δοξασθήσεσθε. θέλουσι δὲ ὑμῖν, οὐ πᾶσιν (ἀδύνατον γὰρ) ὑπὲρ ὀνόματος θεοῦ (ὡς καὶ ἀεὶ αἱ ἔγκιστα ἐκκλησίαι) ἔπεμψαν ὑπὸ σκόπους, αἱ δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. περὶ καὶ φίλωνος τοῦ διακόνου. ἀνδρὸς ἀπὸ κοιλίας μεμαρτυρημένου, ὃς καὶ νῦν ἐν λόγῳ ὑπηρετεῖ μοι, ἅμα γαΐῳ, καὶ ἀγαθόποδι ἀνδρὶ ἐκλεκτῷ, ὃς ἀπὸ συρίας μοι ἀκολουθεῖ· ἀπὸ ταξάμενοι τῷ βίῳ, οἳ καὶ μαρτυροῦσιν ὑμῖν· κἀγὼ τῷ θεῷ εὐχαριστῶ περὶ ὑμῶν, ὑπὲρ ὧν ἐδέξασθε αὐτούς· προσδέξεται καὶ ὑμᾶς ὁ κύριος. οἱ δὲ ἀτιμάσαντες αὐτοὺς, λυτρωθείησαν ἐν τῇ χάριτι ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ μὴ βουλομένου τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν τρωάδι· ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ βούργου, πεμφθέντος ἅμα ἀπὸ ἐφεσίων καὶ σμυρναίων, εἰς λόγον τιμῆς· οὓς ἀμείψεται ὁ κύριος ἰησοῦς χριστὸς, εἰς ὃν ἐλπίζουσι. σαρκὶ, ψυχῇ, πνεύματι, πίστει, ἀγάπῃ, ὁμονοίᾳ ἔρρωσθε, ἐν κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ, τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν, ἐν ἁγίῳ πνεύματι.

Quandoquidem mihi narratum est, Ecclesiam, quæ Antiochiæ in Syria est, cùm precibus uestris, tum charitatis, quam in Domino habetis, fauore pacem habere: decere uos nunc etiam, tanquam Ecclesiam Dei, existimo, eligere aliquem Episcopum, qui mittatur illò, ad obeundam Dei legationem, ut queant conuentus agere ac cœtus, in quibus laude gloriáque illustretur nomen Dei. Felix in Christo, qui tanti fuerit adeptus ministerij dignitatem: uósque, quibus hæc curæ erunt, amplissimam in Christo gloriam consequemini. Antea quidem uobis (nam omnibus haud poterant) cùm peteretis, Episcopum (quemadmodum eæ semper, quæ proximæ sunt, Ecclesiæ solent ꝓpter nomen gloriámque Dei mi serunt: quum aliæ Presbyteros, Diaconósque mitterent. De Philone autem Diacono, uiro ab ineunte ætate laudatissimo, qui nunc in Verbo mihi ministrat unà cum Gaio, & Agathopo, homine electo, méque ex Syria sequuto: Ambo quidem uitæ renuntiarunt, uobisq; egregium præbent testimonium, quo ego quoq; Deo gratias uestro nomine habeo, quòd suscepistis eos, precórque ut & uos suscipiat Dominus, reliquos autem, qui eos inhonestius tractarunt, expiet sua gratia, qui non uult mortem peccatoris, sed pœnitentiam. Salutem uobis dicit dilectio fratrum, qui sunt in Troade: unde hæc uobis scribo, per Burgum, qui communi legatione Ephesiorum, & Smyrnæorum, in honorem uestrum mittitur, quos remunerabit Dominus Christus, in quo spem suam habent collocatam. Carne, animo, Spiritu, fide dilectione, concordia etiam atque etiam ualete, in Domino Iesu Christo, communi spe omnium nostrûm, atque in sancto Spiritu.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟ= ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΡΧΙ= ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΣΜΥΡΝΑΙΟΥΣ. ζ.

IGNATII BEATISSI= MI MARTYRIS ET ARCHIEPI= SCOPI ANTIOCHENI, EPISTOLA

Ad Smyrnæos. 7.

Misericordiam consequutæ in omni genere donorum, repletæ fide & charitate, ornatæ omnibus gratiæ dotibus, beatæ ac sanctæ Dei Patris altissimi, & dilecti filij sui Iesu Christi Ecclesiæ Smyrnēsi in Asia: Ignatius in innocētia Spiritus, Deiq; uerbo S. P. D. Grates ago Deo, ac Patri Domini nostri Iesu Christi, q tāta p hūc uos sapiētia donarit. Intellexi enim uos, & in immota fide ita stabilitos esse atq; cōfirmatos, ut quasi clauis quibusdam tenacissimè affixi cruci Domini nostri Iesu Christi uideamini: & fundatos ī dilectione, q̄ est in sanguine Christi: & īnixos spe plenissimæ certitudinis in Dominū nostrū Iesum Christū Dei filiū, primogenitū q̄dem omnis creaturæ, Deū Verbū, unigenitū filiū, oriundum uerò secundùm carnē de Dauidico genere, ex Maria uirgine, baptizatum à Ioanne, ut eo omnia ab eo satisfieret iustitiæ, cōuersatū in terris sanctè sineq; peccato, atq; sub Pontio Pilato, et tetrarcha Herode uerè pro nobis suspēsum in carne ad crucē: cuius etiam in castris militamus, passionisq; sequimur sanctissimæ uestigia, ut nos, siue Iudæos, siue Gētiles, ī uno corpore Ecclesiæ suæ, p suam resurrectionē, sub signis suis sempiternis ad beatorū, fideliumq; cœtū traducat. Omnia. n. hęc, nostra caussa ppessus est. Et uerè q̄dē passus est, nō opinione: sicut & uerè resurrexit. Necq;. n. ferendū est, q̄ q̄dā infideles, quos humanæ natiuitatis, crucis, mortisq; pudet, ōpinione aiūt esse, nō reuera susceptū corpus Christi ex uirgine, atq; opinione tantùm esse passum. Quasi non meminerint illa: Verbum caro factum est. &, Soluite hoc templum, & per tres dies erigam. &, Quando eleuatus à terra fuero, omnes ad me pertraham. Itaque Verbum, in carnem uenit habitatum: secundùm illud, Sapientia sibi ipsa ædificauit domum. Verbúmque suum à Iudæis parricidis dissolutum templum, tertio die denuo extruxit: Verbum, inquam, sua à parricidis Iudæis carne suspensa, eam tertio die resuscitauit à mortuis: atque instar ahenei serpentis in deserto, ad salutem sempiternam in sese pertraxit uniuersos.

Ἰγνατιος ὁ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς ὑψίστου, καὶ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ἠγαπημένου υἱοῦ αὐτοῦ ἐν ὁποίῳ ἠλεημένῃ ἐν παντὶ χαρίσματι, πεπληρωμένῃ ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἀνυστερήτῳ οὔσῃ παντὸς χαρίσματος, θεοπρεπεστάτῃ καὶ ἁγιοφόρῳ, τῇ οὔσῃ ἐν Σμύρνῃ τῆς Ἀσίας· ἐν ἀμώμῳ πνεύματι, καὶ λόγῳ θεοῦ πλείονα χαίρειν. δοξάζω τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' αὐτοῦ οὕτως ὑμᾶς κατηρτισμένους ἐν ἀκινήτῳ πίστει, ὥσπερ καθηλωμένους ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, σαρκί τε καὶ πνεύματι. καὶ ἐδραιωμένους ἐν ἀγάπῃ, ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ· πεπληροφορημένους, ὡς ἀληθῶς, εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ὄντα θεοῦ υἱόν, ὄντα πρωτότοκον πάσης κτίσεως, τοῦ θεοῦ λόγου, τὸ μονογενὴς ὑπάρχοντα, ὄντα δὲ ἐκ γένους Δαβὶδ κατὰ σάρκα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, βεβαπτισμένον ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα πληρωθῇ πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ' αὐτοῦ. πολιτευσάμενον ὁσίως ἀνεν ἁμαρτίας, καὶ ὄντως ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡρῴδου τετραάρχου καθηλωμένον ὑπὲρ ἡμῶν ἐν σαρκὶ ἀληθῶς, ἀφ' οὗ καὶ ἡμεῖς ἐσμεν, ἀπὸ τοῦ θεομακαρίστου αὐτοῦ πάθους, ἵνα ἄρῃ σύσσημον εἰς τοὺς αἰῶνας, διὰ τῆς ἀναστάσεως, εἰς τοὺς ἁγίους καὶ πιστοὺς αὐτοῦ, εἴτε ἐν Ἰουδαίοις, εἴτε ἐν ἔθνεσιν, ἐν ἑνὶ σώματι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. ταῦτα γὰρ πάντα ἔπαθεν δι' ἡμᾶς· καὶ ἀληθῶς ἔπαθεν, καὶ ὁλοκλήρως· ὡς καὶ ἀληθῶς ἀνέστη· ἀλλ' οὐχ ὥσπερ τινὲς τοῦ ἀπίστου, ἐπαισχυνόμενοι τὸ τοῦ πάθους πλάσμα, καὶ τὸ σταυρόν, καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, λέγουσιν, ὅτι δοκήσει, καὶ ὄντες αὐτοὶ δοκήσεις· καὶ καθὼς φρονοῦσιν, καὶ συμβήσεται αὐτοῖς, οὖσιν ἀσωμάτοις καὶ δαιμονικοῖς. ἐγὼ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὄντα. καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἐψηλάφησαν αὐτὸν καὶ ἐπίστευσαν, κραθέντες τῇ σαρκὶ αὐτοῦ καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ τοῦ θανάτου κατεφρόνησαν, εὑρέθησαν δὲ κρείττονες θανάτου. μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν συνέφαγεν αὐτοῖς καὶ συνέπιεν ὡς σαρκικὸς, καίπερ πνευματικὸς ὢν τῇ ἑνώσει τοῦ πατρός. ταῦτα ὑμῖν παραινῶ, ἀγαπητοί, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑμεῖς οὕτως φρονεῖτε. προφυλάσσομαι δὲ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων, οὓς οὐ μόνον μὴ δεκτέον ἐστὶν εἰς ὑπάντησιν, ἀλλὰ εἰ δυνατὸν μηδὲ κρύπτεσθαι αὐτούς, ἀλλὰ ὑπὲρ αὐτῶν προσεύχεσθαι, εἴ πως μετανοήσουσιν, ὅπερ δύσκολον· ἐν τούτοις δὲ ἐξουσίαν ἔχει Ἰησοῦς χριστὸς ἡ ἡμετέρα ζωή. τοῦτο γὰρ ἐνήργησεν ἡ ἀγαθότης τοῦ πατρὸς, ἵνα Ἰησοῦς χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ἀποθανὼν καὶ ἀναστὰς ὑπὲρ ἡμῶν. ὃς ἐὰν οὖν πιστεύσῃ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ, τοῦτον ἐκφεύξεται τὸν θάνατον· ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐν σαρκὶ ἀποθνήσκειν ἀναγκασθῇ, ὡς ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, οὐκ ἔστιν ἐν ἑαυτῷ ἔχειν τὴν ζωὴν, ὃς ἐὰν μὴ ὁμοιωθῇ τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ. ὁ λόγος τῆς ἀληθείας ἀνέλιξε τοὺς ἀπὸ τοῦ κόσμου προφήτας· ἐν τῷ δικαίῳ ἀπέθανον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ κυρίου καὶ τοὺς μέλλοντας ἀγαπᾶν τὸν κύριον ἐν τῇ ἐλπίδι τῆς ἀναστάσεως. ὃς ἐὰν οὖν πιστεύσῃ, καὶ ἀγαπήσῃ, καὶ ἐλπίσῃ ἐπὶ τὸν κύριον

ἐγὼ δὲ ἐκ τῆ γεννᾶσθαι μὴ σαρκοῦσθαι γινώσκω αὐτὴν τὸ σῶμα τι γεγονέναι μόνον, ἀλλὰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν σαρκὶ αὐτὸν εἶναι καὶ πιστεύω ὄντα. μὴ ὅτι πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἔφη αὐτοῖς· λάβετε, ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι οὐκ εἰμὶ δαιμόνιον ἀσώματον, πνεῦμα γὰρ σάρκα μὴ ὀστέα ἐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα· μὴ τῷ θωμᾷ λέγει. φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου. μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. ἀπεκρίθη θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὁ κύριός μου, καὶ ὁ θεός μου· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ θανάτου κατεφρόνησαν, μικρὸν γὰρ ἐνόμισαν ὕβρεως, καὶ πληγῶν. οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἀναστῆναι ἐκ τῶν νεκρῶν αὐτὸν ὅτι ἀληθῶς ἀλλ' ὁ τῷ δοκεῖν ἐγήγερται. μὴ σωτήριον αὐτοῖς, καὶ σωτήριον, ἄχρις ἡμερῶν ὅλων τεσσαράκοντα. μὴ ὅτως σὺν τῇ σαρκὶ, βλεπόντων αὐτῶν, ἀνελήφθη πρὸς τὸν ἀφ' ἑλκύσαντα αὐτὸν· σὺν αὐτῇ πάλιν ἐρχόμενον, μετὰ δόξης μὴ δυνάμεως. φασὶ γὰρ τὰ λόγια ὅτι ὁ ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. εἰ δὲ ἄνευ σώματος φασὶν ἔρχεσθαι τὴν σωτηρίαν ἢ ἀϊδίου, πῶς αὐτὸν μὴ ὄψονται οἱ ἐκκεντήσαντες, μὴ γυμνόντες, κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς; ἀσωμάτων γὰρ ὅτε εἶδος, ὅτε χαρακτὴρ ὄψις, ἢ σῶμα ζώσ μορφὴν ἔχοντος, ἀλλὰ τὸ ἁπλοῦν τῆ φύσεως. ταῦτα δὲ παραινῶ ὑμῖν ἀγαπητοὶ, εἰδὼς ὅτι μὴ ὑμεῖς οὕτως ἔχετε. πρὸ φυλάσσω δὲ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων, οὓς ὁ μόνον ἀποστρέφεσθαι χρὴ, ἀλλὰ μὴ φεύγειν, μόνον δὲ προσευχέσθαι ὑπὲρ αὐτῶν ἐαν πως μετανοήσωσιν. εἰ γὰρ τοῦ δοκεῖν τὸ σῶμα γέγονεν ἀνυσίου, μὴ τοῦ δοκεῖν ἐσωρώθη· κἀγὼ τοῦ δοκεῖν δίδεμαι. τίδε μὴ ἐμαυτὸν ἐκδοτον δίδωμι τοῦ θανάτου, πρὸς ὕβρεις, πρὸς μάχαιραν, πρὸς θηρία; ἀλλ' ὁ τοῦ δοκεῖν, ἀλλὰ τῷ ὄντι ταῦτα ὑπομένω, διὰ χριστὸν, εἰς τὸ συμπάσχειν αὐτῷ, αὐτὸς με ἐνδυναμοῦντος· ὁ γάμοι πρᾶγμα δεινόν. ὃν τινες ἀγνοοῦντες, ἀρνήσαντο, καὶ συμκορυφοῦσι τῷ ψεύδει μᾶλλον ἢ τῇ ἀληθείᾳ. οὓς ἐκ ἔπεισαν οἱ προφῆται, ὁ δι' ὁ νόμος ὁμωσέως, ἀλλ' ὁ μέχρι νῦν τὸ δυαγγέλιον, ἀλλ' ὁ δὲ τὰ ἡμέτερα τὰ καθ' αὑτὰ παθήματα. καὶ γὰρ παθεῖν ἡμᾶς τὸν αὐτὸν φρονεῖσι. τί γὰρ ὠφελεῖ, εἰ ἐμὲ ἐπαινέσῃ τις, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ, μὴ ὁμολογῶν, αὐτὸν σαρκοφόρον θεὸν; ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων τελέως αὐτὸν ἀπήρνηται, ὃν νεκροφόρον.

Nec uerò eum, dum natus est, atque crucifixus, solummodo in corpore fuisse affirmo: sed & post resurrectionem, in carne etiám nunc esse, & scio, atque credo. Etenim cùm ad eos, qui cum Petro erant, peruenisset: Tangite me: inquit, contrectate, contemplamini, non enim sum genius incorporeus, quum Spiritus nec ossa nec carnem habeat, quéadmodum me habere cernitis. Et ad Thomam: Huc agè, inquit, digitum collocain cicatricem clauorum, & manum huc accommoda in latus meum. Quo quidem fides illis statim est facta, eum esse Christum: ideoque sic Thomas erumpit, Dominus meus & Deus meus. atque ex hac ipsa fide, non dicam contumelias omnes, omnisque generis tormenta ac uerbera pro nihilo habuerũt, uerùm & mortem ipsam contemnendam esse duxerunt. Enimuero post tantam, tamque claram uerissimæ suæ, certissimæque resurrectionis demonstrationem: totos præterea quadraginta dies cum illis edit, ac bibit: sicq; demum, intuentibus ipsis, cum carne sua assumptus est ad eum, à quo missus fuerat: cum eadem denuo uenturus, in gloria & potentia. Sic enim reddidêre oracula: Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet quemadmodum uidistis eum proficisci in cœlum. Iam uerò illorum oratio, qui sine corpore eum in fine mundi rediturum affirmant, si uera est: quomodo uidebunt, qui foderunt eum, uisoque plangent de seipsis? quum earum rerum, quas sine corpore esse dicimus, neque forma ulla sit uisibilis, neq; figura, neque effigies omnino alicuius animalis, in quo spectari extrema species potest: simplex enim earum natura, ac pura est. Hæc autem uos moneo, fratres, non quòd ita uos sentire nesciam: sed quia caueri uobis ab ijs uelim, qui sub humana forma belluinum gerunt animum. Nos enim non declinare modo, sed fugere quoque necesse est: solumque orandum pro ijs, si fortè ad pœnitentiam aliquando conuertantur. Profectò, si opinione Dominus in corpore fuit, opinioneque crucifixus est: quid est, quò minus non me quoque nunc credam opinione uinctum esse? quum tamen me ad omne genus mortis exposuerim, ad ignem, ad gladium, ad beluas. Huiusmodi autem omnia, quæ non opinione mihi, sed re ipsa accidunt, in Christo sustineo, eandem cum Christo passionem experior, Christi uirtute ac robore induor: non enim utique meæ, hæ tantæ sunt uires. Sed ignorantia Christi, hæc cuncta pernegant: falsumque pro uero tuentur. Non enim eos ad ita sentiendũ, aut Prophetæ impulerunt, aut lex Mosaica, aut, quæ hactenus prædicatum est, Euangeliũ, aut omnino cuiusquã nostrûm passiones. nam idem de nobis sentiant necesse est: quum meam nec quicquã passionẽ quis, quæ bauerit, quæ interĩ Dominũ meũ, incarnatũ esse Deum impiè perneget, hoc autẽ qui pernegat, totum illum abnegat, seq; morti adiudicat.

Nomina

Nomĩa aũt illorũ infidelia, neq; scribere nũc libet, neq; uti ũnq; horũ mẽtionem facere cogar, uelim, donec ad pœnitẽtiam erroris fuerint reducti. Nemo decipiatur: nemo sibi persuaderi patiatur, se (si Christum Iesum in carne habitare non credat, crucemqúe eius, & passionem, ac sanguinem pro salute mundi effusum, non fateatur) uitam æternam ullo modo posse consequi, siue rex sit, siue sacerdos, magistratus, an priuatus, dominus, an seruus, aut fœmina. Cui capere datur, capiat: cui audire audiat. Loco, dignitate, opibus, nemo extollatur: nemoqúe obscuritate, contemptu, egestate succumbat. Totum enim, quod hîc requiritur, est in Deum Fides: qúæque expectandorum bonorum nominari quasi fruitio potest, Spes in Christum: & quę in Deum sese, hominumqúe genus effundit, Charitas. hoc enim illud est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ac proximum tuum tanquam te ipsum. Et Dominus: In hoc consistit æterna uita, si agnoscatur solus ille ac uerus Deus, quiq; ab eo missus est, Christus Iesus. item: Nouam ego uobis hanc fero legem, Amate uos inuicem. atque ex hoc gemino præcepto, legem uniuersam, omnesqúe Prophetas dependêre affirmat. Operæ pretium uerò est uidere, quàm diuersa illi præcipiant, qui alienam opinionem tuentur. Patrem Christi ignorari, ac nesciri asserunt: quóque à fide alieniſsimum est, odium inter se tenacissimè conseruant. Nulla illis charitatis cura est, nulla expectandorum bonorum ratio: præsentia futuraq;, pari æstimant. Legum autoritatem contemnunt: uiduam ac pupillum despiciunt, afflictum conspuunt, uinctum irridẽt: crucem dedecus putant, passionem illudunt, resurrectionem pro fabula habent. Soboles igitur sunt illius spiritus, qui omnium malorum causa & autor existit, qui per fœminam ab obseruantia legis detrusit Adamum, qui per Cainum uita priuauit Abelem, qui suis copijs debellauit Hiobum, qui à templi extructione cessare fecit Iehosuam Iosedeci filium, qui cribrare cupiit Apostolorum fidem, qui Iudæorum concitauit contra Dominum multitudinem, qui denique hoc quoque præsenti tempore suas actiones instituit in filijs inobedientibus: à quibus utinam uos eripiat Dominus Iesus, qui orauit ne deficeret suorum Apostolorum fides, non quia non ipse eam illis conseruare potuisset, sed quia extollere hoc pacto atque amplificare maiestatem sui Patris iuuabat. A talium uos igitur abstinere consortio conuenit, ac neque priuatim cum illis neque publicè conferre sermones: sed legi, Prophetis, ijsqúe attendere, qui salutarem nobis Euangelij prædicationem attulerunt. Nefandos autem hæreticos, sectarumq; artifices, ueluti autores omnium malorũ fugite. Episcopum sequi omnes debetis: ut Patrẽ seqt Christus Iesus. Presbyteriũ, ueluti Apostolos: ac Diaconos, ut iternũtios uolũtatis diuinæ,

τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν ὄντα ἔπεσα, νῶν ἐκ ἐδοξέ μοι ἐγγράψαι· μὴ δὲ γένοιτό με αὐτῶν μνημονεῦσαι, μέχρις ὅ μετανοήσωσιν. μηδεὶς πλανάσθω (ἐὰν μὴ πιστεύσῃ χριστὸν ἐσαρκῶσθαι) εἰς κρίσιν τοῦ πολιτεύσασθαι, καὶ ὁμολογήσῃ τὸν σωτῆρα αὐτοῦ, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ αἷμα ὃ ἔχεεν ὑπὲρ τοῦ κόσμου σωτηρίας) ὅτι ζωῆς αἰωνίου τεύξεται· κἂν βασιλεύς ᾖ, κἂν ἡγεμών, κἂν ἄρχων, κἂν ἰδιώτης, κἂν δεσπότης, ἢ δοῦλος, ἢ γυνή. ὁ χωρῶν, χωρείτω· ὁ ἀκέραιος, ἀκηδείτω. τόπος καὶ ἀξίωμα, καὶ πλοῦτος μηδένα φυσάτω· ἀδοξία, καὶ πενία μηδένα ταπεινούτω. τὸ γὰρ ὅλον ἐστὶ, πίστις ἢ εἰς θεόν, καὶ ἢ εἰς χριστὸν ἐλπὶς, ἢ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις· ἀγάπη τε πρὸς τὸν θεόν, καὶ τὸ ὁμόφυλον. ἀγαπήσεις γὰρ κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. καὶ ὁ κύριος φησὶν· αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, τὸ γινώσκειν τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐντολὴν καινὴν διδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. κατάμάθετε οὖν τοὺς ἑτεροδοξοῦντας, ὡς νομοθετοῦσιν ἄγνωσον εἶναι τὸν πατέρα τοῦ χριστοῦ· ὡσὰν ἄπιστον ἐλέγχουσιν ἀγάπης αὐτοῖς ὁ μέλει· τῶν προσδοκωμένων, ἀλογοῦσι· τὰ παρόντα, ὡς ἐνεστῶτα λογίζονται· τὰς ἐντολὰς παροράσι· χῆραν, καὶ ὀρφανὸν παροράσιν. θλιβόμενον ἀδικοῦσι. δεδεμένον γελῶσι· τὸν σωτῆρα ἐπαισχύνονται· τὸ πάθος χλευάζουσι· τὴν ἀνάστασιν κωμῳδοῦσιν. ἐγγονοί εἰσι τοῦ ἀρχεκάκου πνεύματος, τοῦ τὸν ἀδελφὸν τοῦ γυναικὸς τοῦ ἐπὶ λῶς ἐζώσαντος, τὸν ἄβελ τοῦ τοῦ κάϊν ἀπεκτείναντος, τὸν τοῦ ἰὼβ διαστρατεύσαντος, τοῦ καταργήσαντος ἰησοῦ ἰωσεδὲκ, τοῦ ἐξαιτησαμένου σινιασθῆναι τὸν ἀποστόλων τὴν πίστιν, τοῦ τὸ ἰουδαϊκὸν πλῆθος ἐπανεστάντος τοῦ κυρίου, τοῦ καὶ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ὧν ῥύσεται ὑμᾶς ὁ κύριος ἰησοῦς χριστὸς, ὁ ἠλεημένος μὴ ἐκλέπειν τὴν πίστιν τῶν ἀποστόλων, οὐχ ὡς μὴ αὐτάρκων φυλάξαι αὐτὴν, ἀλλ' ὡς χαίρων τῷ πατρὸς ὑπερυχῆ. πρέπον οὖν ἐστὶν ἀπέχεσθαι τῶν ἁγίων, καὶ μήτε κατηδίαν μετ' αὐτῶν λαλεῖν μήτε κοινῇ· προσέχειν δὲ νόμῳ, καὶ προφήταις, καὶ τοῖς εὐαγγελίοις ἡμῖν ἐν σωτηρίου λόγοις. τοὺς δὲ διχονόμους αἱρέσεις, καὶ τοὺς τὰ σχίσματα ποιοῦντας, φεύγετε ὡς ἀρχὴν κακῶν. πάντες οὖν ὑπήκοοι ἀκολουθεῖτε ὡς ὁ χριστὸς ἰησοῦς τῷ πατρὶ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ δὲ, ὡς τοῖς ἀποστόλοις. τοὺς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε, ὡς θεοῦ ἐντολὴν

ueremi. in

ἀγωνιῶντας. Μηδεὶς χωρὶς ὧν σὺν σοὶ πράττειν, τῶν αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας. ἐκείνη βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω, ἣ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον οὖσα, ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ. ὅπου ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω, ὡς ὅπου ἂν ᾖ ὁ χριστός, ἐκεῖ καθολικὴ ἐκκλησία. οὐκ ἐξὸν οὔτε βαπτίζειν, οὔτε βαπτίσματα ποιεῖσθαι, οὔτε θυσίαν προσφέρειν, οὔτε θυσίαν προσκομίζειν, οὔτε δεῖπνον ποιεῖν· ἀλλ' ὃ ἂν ἐκεῖνος δόκιμον κατὰ εὐαρέστησιν θεῷ, τοῦτο καὶ βέβαιον, καὶ ᾧ τ' ἂν πράττητε, εὔλογόν ἐστι, λοιπὸν αὐαπαύεσθαι ὑμᾶς, ὡς ἔτι καιρὸν ἔχοντας εἰς θεὸν μετανοεῖν. εὐ γὰρ τῷ ἁδελφῷ, ὅκ ἔστιν ὁ ἐξομολογούμενος. ἰδοὺ γὰρ ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ. τίμα, φησὶν, ἵνα, τὸν θεὸν καὶ βασιλέα· ἐγὼ δὲ φημὶ, τίμα μὲν τὸν θεὸν, ὡς αὐτὸν τῶν ὅλων καὶ κύριον, ἐπίσκοπον δὲ, ὡς ἀρχιερέα θεοῦ εἰκόνα φοροῦντα, καὶ μὴ τὸν ἄρχειν, θεοῦ, καὶ δὲ τὸν ἱερατεύειν, χριστοῦ. καὶ μετὰ τοῦτον, ὑμᾶς χρὴ καὶ βασιλέα. ὅτε γὰρ θεοῦ τις κρείττων, ἢ πρὸς πλῆσιος εὐ πᾶσι τοῖς θεοῖς· ὅτε δὲ εὐ ἐκκλησίᾳ ἀδιάκοπα τιμᾶσθαι, ἱερωμένῳ θεῷ ὡσπερ καὶ τὸν κόσμον πανηγύρεις. ὅτε βασιλέως τις πρὸς πλησίον εὐ ἄρχοντι ἱερέα, μὴ δυνάμιαν τοῖς ἀρχομένοις πρυτανεύοντα θεοῦ. ὁ ὑμῶν ἐπίσκοπος, ὑπὸ θεοῦ ὑμνήσεται. ὥσπερ οὖν ὁ τιμάζων αὐτὸν ὑπὸ θεοῦ κολασθήσεται. εἰ γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐπαγρόμενος, κολάσεως ἄξιος δικαίως γνώσεται, ὡς γε πρὸς τὸν κοινὸν δυνομίαν· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται ὑμωρίας, ὁ αὐδιάκοπόν τι ποιεῖν πρὸς ἱερωμένον, μὴ τὸ ὁμόνοιαν ἀγαπᾶν, μὴ τὴν εὐταξίαν συγχέων; ἱερωσύνη γὰρ ὅτι πάντων ἀγαθῶν εὐ ἀνθρώποις ἀναβέβυκος· ἧς ὁ καταμανεὶς, οὐκ ἄνθρωπον τιμάζει, ἀλλὰ θεὸν, μὴ χρὴ σὺν ἰησοῦ τὸν πρωτότοκον καὶ μόνον τῇ φύσει τὸν πατρὸς ἀρχιερέα. ταῦτα οὖν ὑμῖν μετ' εὐταξίας ἀδιαλείπτως εὐ χριστῷ. οἱ λαϊκοὶ, τοῖς διακόνοις τὰ τοῦ λαοῦ ἐπέτρεψαν. οἱ διάκονοι, τοῖς πρεσβυτέροις· οἱ πρεσβύτεροι, τῷ ἀδιακόπῳ. ὁ ἐπίσκοπος, τῷ χριστῷ. ὡς κύριος, καὶ πατήρ. καθό με ἀνεπαύσατε, ἀδελφοί, καὶ ὑμᾶς ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπόντα με καὶ παρόντα ἠγαπήσατε, ἀμείψεται ὑμᾶς ὁ θεός, εἰ δὲ τῶν παρὸν δέσμιον αὐτοῦ εὐδιαλέξασθε. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐμὶ ἱκανός. ἀλλὰ τὸ περὶ πολυμίας ὑμῶν μέτα. ὁ πᾶσιν γὰρ προφήτοις, εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται· δῆλον, ὅτι καὶ ὁ πα-

ueremini. Earũ rerũ, quæ in cœtu publico debẽt transigi, sine Episcopo nihil q̃quã faciat. Eucharistiæ, quæ ritè peragat, præesse aut Episcopũ oportet, aut quẽ ille præesse uoluerit: ita ut ad Episcopi præsentiã cõgregẽt tota multitudo, quẽadmodum Christo assistit oĩs cœlorũ exercitus, hoc est inuisibiles ac ministratorię creaturę, eũq; tãquã ducẽ suũ ac imperatorẽ sequũtur. Sine Episcopo baptizare, ne liceat: neq; omnino sacras offerre oblationes, epulásne pagere: sed de huiusmodi sentẽtia Episcopi consulatur, ut gratè Deo, prudẽter, riteq; fiãt omnia. Omnino autẽ ratio postulat, ut quod reliquũ uobis est tẽporis, id emendatiùs atq; correctiùs trãsigatis, dum in hoc uitæ spatio pœnitẽtiæ occasio dat: uerè eũ dicit, Post mortẽ cõfessioni locũ nõ esse: &, Cõsiderandũ esse, homini tãdiu operãdi tẽpus datũ, quãdiu inter homines degat. Scriptũ est, Honora fili Deũ, atq; regẽ. id autẽ ego sic interpretor: Deũ q̃dẽ ipsum, honorãdũ ita esse, ut autorẽ ac dñm: Episcopũ autẽ, ut omniũ Sũmũ sacerdotẽ (q̃ quatenꝰ Sũmus Dei, quatenus autẽ sacerdos dicebatur, Christi repræsentabat imaginẽ:) tum uerò, secundũ honorẽ tribuendũ esse ei, qui cũ potestate sit regia. Etenim ex omnibus, non dicam præstantior nemo, sed ne similis quidẽ inueniri Deo quisquã potest: in Ecclesiã autẽ maior dignitas nullius, quàm, qui sanctissimũ à Deo in totũ mundũ propagandæ salutis munus accepit, Episcopi. Inter eos uerò, qui aliquo sunt imperio, nulla maior est dignitas, quã regis, qui pacẽ ijs, quib. imperat, uincendiq; rectè legem suppeditat. Itaq; si, qui in honore non habet Episcopum, à Deo puniũtur, certè qui habent in honore, à Deo præmia cõsequentur: at si qui regi obsistere audẽt, suppliciũ de eis æquissimũ sumitur, propterea quòd cõmune societatis uinculũ, leges, soluerint, quã tò grauiorẽ existimatis cõmeritos esse ultionem eos, qui sine consensu Episcopi quid facere attentauerint, quo nõ modò concordia tolliẽ è medio, sed ordo omnis, omnisq; rerũ status rectus cõfunditur, atq; euertiẽ? Est eñ sacerdotij dignitas, qua omniũ, quæ apud homines inueniunt, bonorũ, supremus locus occupat: quã si quis furiosè contẽnat, nõ hominẽ lædit ignominia, sed ipsum Deũ, Christũq; Iesum, q̃ suo primogenituræ priuilegio, naturæq;, quã Patri similẽ habẽt, cõditione solꝰ est uereq; Sũmus sacerdos. Ad summã igit: Omnia ordinatè, modestèq; à uobis trãsigantur in Christo. Laici pareãt Diaconis: Diaconi, Presbyteris: Presbyteri, Episcopo: Episcopus, Christo, quẽadmodũ Christꝰ suo Pri. Precor Christũ, fratres, ut quẽadmodũ me uos subleuastis, ita & uos ipse subleuet. Absentẽ me, & præsentẽ, eodẽ amore habuistis: utinã uos remuneret Deus, cuiꝰ caussa hæc in suũ captiuũ cõtuliſtis. Etenim, si dignꝰ ego nõ sum, studiũ tamẽ uestrũ, animiq; ꝓpẽsio nihilo apud Deũ minori præmio afficiet. Nã si q̃ Prophetã honorat, eo ipso dũtaxat nomine, quia Propheta sit, mercedẽ Prophetæ accipiet: clarũ est, eũ, q̃ho-

noret uinctum Ie. Christi, accepturũ esse mercedem martyrum. Philonem, Gaium, atq; Agathopodem, qui me sequuti sunt ad prædicationem Verbi Dei, factíque sunt ministri Ie. Christi, bene feciſtis, q nó ſuſcepiſtis ut miniſtros Chriſti: & ipſi ualde quidem de uobis Domino gratias agunt, quòd omnib. rebus ſibi adiumento fuiſtis. Cerè nihil erit, quod in eos contuliſtis: cuius nonrationem Dominus ſit habiturus. Ego ſanè Dominum precor, ut inueniatis in illa die miſericordiã. Similem me uobis euaſurum ſpero, Spiritu meo, ac uinculis meis: quorum quia uos non puduit, non pudefaciet uos perfectiſsima illa ſpes, Chriſtus Ieſus. Preces ueſtræ ad Eccleſiã Antiochenam pertigerunt: & ſanè nunc pace fruitur. Inde uinctus ego, omnes uos ſaluto: indignus, qui inde. omnium enim, qui ibi ſunt, infimus ſum: ſed hoc ipſum me ita conſequi, Deus uoluit. nó enim me hoc ex cóſcientia rectè factorum conſequutum uideo, ſed ex gratia Dei: quam & precor augeri ab ipſo, in méque perfici, ut per preces ueſtras tandem omnino Deum conſequar. Vt igitur opus ueſtrum, quod bene cœpiſtis, tam in terra quàm in cœlo abſoluatur: decet Eccleſiã ueſtram, ut in honorem Dei eligat aliquem, quĩ Dei nomine legationem in Syria obeat, ad congratulandum eis de recuperata pace, priſtináque corpuſculi reſtituta magnitudine. Ego, quod decere me exiſtimaui, effeci. ut mitterem è noſtris aliquem ad uos cum epiſtola, qui hoc gaudium uobis afferret, & quòd illi in re diuina tranquillitatem ſint adepti, egóque iam nunc commodiſsimum portum in Chriſto inuenerim, per precationes ueſtras. Si perfecti eſtis, cogitate perfecta: etenim ſi uultis bene agere promptus acparatus eſt Deus ad ſuppeditandum uires. Salutat uos dilectio fratrum ueſtrorum, qui ſunt in Troade: unde ſcribo hæc uobis per Burgum, quem miſiſtis mecum & uos, & Epheſij fratres ueſtri, qui in omnibus reb. mihi adiumento fuit, quemq; uelim omnes imitarentur ut exemplar diuini miniſtri: precorq;, ut in omnibus ipſum remuneret gratia Dei. Plurimùm ſalutis mitto, ſanctiſsimo ueſtro Epiſcopo Polycarpo, grauiſsimo Preſbyterio, ſtudioſiſsimis conſeruis meis Diaconis, uiritímque ſimul ſingulis, in nomine Chriſti Ieſu, ſuóque corpore ac ſanguine, paſſione & reſurrectione cùm carnali tum ſpirituali, unitatéque Dei ac ueſtri Gratiam uobis, miſericordiam, pacem, patientiámque precor in omnibus, per Chriſtum Ieſum. Salutem mitto familijs meorum fratrũm, uxoribus, liberis, caſtiſsimiſque uirginibus, ac uiduis. Valete mihi, in uirtute Spiritus. Salutat uos Philo, conſeruus meus: qui eſt mecum.

μῶν δίεσμιον ἐσσῦ χρισῦ, μαξ ſύρων λήψεσαι μισθόν. φίλωνα καὶ γαΐον καὶ ἀγαθάποδα, οἳ ἐτικολούθησαν μοι εἰς λόγον θεοῦ, διάκονοι χρισοῦ ὄντες, καλῶς ἐποιήσατε ὑποδεξάμενοι ὡς διακόνους χρισῦ· οἳ κὴ σφόδρα ἐυχαρισῦσι τῷ κυρίῳ ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι αὐτοὺς ἀνεταύσατε κατὰ πάντα τρόπον. οὐδὲν ὑμῖν παραλογισθήσεται, ὧν εἰς αὐτοὺς ἐποιήσατε. δίωκ ὑμῖν ὁ κύριος ἐυρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου, ἓν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ. ἀντίψυχον ὑμῶν ἐστω πνεῦμα μου, καὶ τὰ δεσμά μου· ἃ οὐκ ὐπερηφανήσατε οὐ δὲ ἐπαισχύνθητε, δι' ὁ οὐδὲ ὑμᾶς ἐπαισχυνθήσεται ἡ τελεία ἐλπὶς ἰησοῦς ὁ χριστός. ἃι προσευχαὶ ὑμῶν, ἤγγισαν εἰς τὸν ἀντιοχέων ἐκκλησίαν, καὶ εἰρηνεύεται. ὅθεν δεδεμένος, πάντας ἀσπάζομαι. οὐκ ὢν ἄξιος ἐκεῖθεν, ἐσχατος αὐτῶν ὢν· κατὰ δὲ θέλημα τοῦ θεοῦ κατηξιώθην, οὐκ ἐκ σωφρονίσεως ἐμᾶς, ἀλλ' ἐκ χάριτος θεοῦ, ὡ ἐυχομαι τελείαν μοι δοθῆναι, ἵνα ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν θεοῦ ἐπιτύχω. ὅπως οὖν ὑμῶν τὸ ἔργον τέλειον γένηται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ, πρέπει εἰς θεοῦ τιμὴν, χειροτονῆσαι τὸν ἐκκλησίαν ὑμῶν, θεοπρεσβύτην, εἰς τὸ, γενόμενον ἐν συρίᾳ συγχαρῆναι αὐτοῖς, ὅτι εἰρηνεύουσι, καὶ ἀπολαβὸν τὸ ἴδιον μέγεθος, καὶ ἀποκατεσάθη αὐτοῖς τὸ ἴδιον σωμάτιον. δοκεῖ μοι ἄξιον, τοῦτο εἶναι, ὥστε πέμψαι τινὰ τῶν ἡμετέρων μετ' ἐπιστολῆς, ἵνα συνδοξάσει τὴν κατὰ θεὸν αὐτῶν γνωμοσύνην ἐυδίαν, καὶ ὅτι λιμένι ἐυόρμου τετύχηκε χριστοῦ δι' ὧν προσευχόμεθα ὑμῶν. τέλειοι ὄντες, τέλεια καὶ φρονεῖτε. θέλουσι γὰρ ὑμῖν ἐυπροάγειν, καὶ ἑτοιμός ἐστιν ὁ θεὸς εἰς τὸ παραχεῖν. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν ἐν πρωάδι. ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ βούργου, ὃν ἀπεστείλατε μετ' ἐμοῦ ἀμέμφεσίοις τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν, ὃς κατὰ πάντα με ἀνέπαυσε· καὶ ὄφελον πάντες αὐτὸν ἐμιμοῦντο, ὄντα ὑποτύπωσιν θεοῦ διακονίας· ἀμέμπτου δὲ αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ κυρίου κατὰ πάντα. ἀσπάζομαι δὲ ἀξιόθεον ἐπίσκοπον ὑμῶν πολύκαρπον, καὶ θεοπρεπῆς πρεσβυτέριον, καὶ τοὺς χρισοφόρους διακόνους τοὺς συνδούλους μου, καὶ τοὺς κατὰ οἶκον ὅλα κοινῇ πάντας, σὺν ὀνόματι χρισοῦ ἰησοῦ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ τοῦ αἵματι, πάθει τε, καὶ ἀναστάσει σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ ἑνότητι θεοῦ καὶ ὑμῶν. χάρις ὑμῖν, ἔλεος, εἰρήνη, ὑπομονὴ, διαπαντὸς σὺν χρισῷ. ἀσπάζομαι τοὺς οἴκους τῶν ἀδελφῶν μου, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ ἀειπαρθένοις, καὶ τὰς χήρας. ἔρρωσθέ μοι σὺν δυνάμει πνεύματος. ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων ὁ συνδιάκονος, ὃν ὧν σὺν ἐμοί.

& reſurrectione cùm carnali tum ſpirituali, unitatéque Dei ac ueſtri Gratiam uobis, miſericordiam, pacem, patientiámque precor in omnibus, per Chriſtum Ieſum. Salutem mitto familijs meorum fratrũm, uxoribus, liberis, caſtiſsimiſque uirginibus, ac uiduis. Valete mihi, in uirtute Spiritus. Salutat uos Philo, conſeruus meus: qui eſt mecum.

Salute

ἀσπάζομαι τὴν οἰκίαν γαυΐας· ἣν εὔχομαι ἑδραῖαν εἶναι πίστει, καὶ ἀγάπῃ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ. ἀσπάζομαι Ἄλκιμον τὸν ποθητόν μοι ὄνομα· καὶ Δάφνον τὴν ἀσύγκριτον, καὶ εὔτεκνον· τοὺς πάντας κατ' ὄνομα ἐρρῶσθαί σε ἐν χάριτι θεοῦ, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. πεπληρωμένους πνεύματος ἁγίου, καὶ σοφίας θείας καὶ ἱερᾶς.

Satute impertio Gauiæ domum: quam fundari precor fide, dilectione & carnali ac spirituali. Alcen quoq; saluto, mihi desiderabile nomen: & Daphnum, hominem incomparabilem, liberisq; felicissimum: ac, ut breui dicam, omnes nominatim. Etiam atque etiam in gratia Dei, ac Domini nostri Iesu Christi: pleni Spiritu sancto, & diuina sapientia.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟ-
ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΡΧΙ-
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ
πρὸς Πολύκαρπον ἐπίσκοπον Σμύρνης. ϑ.

IGNATII BEATISSI-
MI MARTYRIS ET ARCHIEPI-
SCOPI ANTIOCHENI, EPISTOLA
Ad Polycarpum. 8.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ, ἐπίσκοπος ἀντιοχείας, ὁ καὶ μαρτυς ἰησοῦ χριστοῦ· πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας σμυρναίων, μᾶλλον ἐπισκοπημένῳ ὑπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ ἰησοῦ χριστοῦ, πλεῖσα χαίρειν. ἀποδεχόμενος τὴν ἐν θεῷ σε γνώμην ἡρασμένην ὡς ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον, ὑπερδοξάζω, καταξιωθεὶς τὸ πρόσωπόν σου τὸ ἀμώμητον ὄφελον, ἐν θεῷ. παρακαλῶ σε ἐν χάριτι, ἣν ἐνεδύσω, πρόσθεναι τῷ δρόμῳ σου, καὶ πάντας παρακαλεῖν, ἵνα σώζωνται. ἐκδίκει σου τὸ πρόσωπον, ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ. φρόντιζε τῆς ἑνώσεως, ἧς οὐδὲν ἄμεινον πάντας βάσταζε, ὡς καὶ σὲ κύριος πάντων ἀνέχου ἐν ἀγάπῃ, ὥσπερ καὶ ποιεῖς. πρόσευχαῖς σχόλαζε ἀδιαλείπτοις· αἴτησιν πλείονα ἧς ἔχεις. γρηγόρει, ἀκοίμητον πνεῦμα κεκτημένος. λάλει κατὰ ἄνδρα, ὡς ἐθίζει θεός. πάντων τὰς νόσους βάσταζε (ὡς τέλειος ἀθλητής) ὡς καὶ κύριος πάντων· αὐτὸς γάρ, φησι, τὰς ἀδρωστίας ἡμῶν ἔλαβε. καὶ τὰς νόσους ὑμῶν ἐβάστασε. ὅπου πλεῖον κόπος, πολὺ κέρδος. καλοὺς μαθητὰς ἐὰν φιλῇς, χάρις σοι οὐκ ἔστι· μᾶλλον δὲ τοὺς λοιμοτέρους, ἐν πραότητι ὑπότασσε. ἐπὶ πᾶν τραῦμα, τὸ αὐτὸ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται. ὡς παροξυσμοὺς, ἐμβροχαῖς παῦε.

MYRNEAE Ecclesię Episcopo (uel potiùs episcopemeno, Dei Patris, ac Iesu Christi) Polycarpo: Ignatius, Antiochiæ Episcopus, ac martyr Iesu Christi, S. P. D.

Cùm intellexissem te immotam habere fixamq; de Deo sententiam, non secus ac si super petra esset stabilita, non potui sanè non id mihi summę glorię ducere, qui talem te hominem ex sententia inuenerim: qua utinam mihi perfrui gloria in Deo semper liceat. Hortor autem te pro ea gratia qua ornatus es, ut in cursu atq; in cœpto tuo etiam atque etiam proficere studeas: idemq; ut faciãt omnes admoneas, ut ad salutis metam perueniãt. Tuũ locũ, carnali spiritualiq; industria tuêre. Vnitatis rationem in primis habeas: hac enim nihil melius est, neque præstantius. Omnes sufferas, ut te suffert Dominus. Tolerare omnes per dilectionẽ, sicut facis, pergito. Orationibus uaca perpetuis: intellectum tibi augeri, flagita. Vigili, atque indefesso semper Spiritu permane. Cum singulis loquaris, quæ aduitæ morumq; sanctam faciant concordiam. Omnium debilitates patienter feras: perfecti enim id athletæ officium est, quo modo & Dominus, nostras infirmitates in se suscepisse, nostrásque imbecillitates sustinuisse legitur. Vbi plus laboris est, ibi plus lucri esse solet. Si dociles ames faciléque discipulos, non tanta tibi laus habebitur ac gratia, quanta, si eos moderari ac regere clementia & mansuetudine possis, qui corrupto sunt, prauóque ingenio. Non quóuis emplastro, quóduis uulnus curatur. Incendia morborum, leni oleorum affusione mitiga.

In omnibus opus est, serpentina prudentia, & columbina simplicitas. Idcirco ex corpore & anima, carneq; & Spiritu constas ut quæ sensibus occurrunt, quantùm sentiuntur ipse corrigas: quæ uerò à sensib. remota sunt à Deo petas, ut is tibi patefaciat: quo modo nil tibi deesse possit, quin omni genere donorũ cumulatissimè utaris. acideo tempus datur atq; occasio, ut petamus, ut flagitemus. Quãtum enim & ad nauigandum feliciter, uentus secundus nautæ conducit, & ad appellẽdum prosperè, afflictæ naui portus inseruit: tãtum tibi, ad consequẽdum Deum, fidelis prodest oratio. Sobrietatem cole, ut athleta Dei: cuius propositum sit, immortalitas, ac uita æterna, quam tu credidisti. Opto mihi felicitatem tuæ animæ, etiam in uinculis meis: quæ tu amoris es officio prosequutus. Nil te illorum moueat autoritas, qui in aliena doctrina magnam sibi fidem atq; existimationem conciliant: sed animo inconcusso ac firmo, omnes aduersariorum uerbera ac ictus, instar durissimæ incudis fortiter excipito. Magni utrũq; gladiatoris est, & cædi, & uincere. In primis autem, omnia nobis sunt æquo animo ferenda grauissima, quoniam Dei caussa nobis ferenda imponuntur, qui nos in suum regnum suis humeris pertulit. Sẽper adde aliquid ad diligentiam tuam: intende cursum tuum uehementiùs. Tempus atq; oportunitatem, diligenter explora: in ipso cùm te articulo esse uideris, ad uictoriam perrumpe. In hac uita, stadium est dimensum: in futura, coronæ positę. Expecta filium Dei, qui quũ nullo tempore sit comprehensus, certo tamen aduentus sui tempore est expectãdus: quiq; quum natura sit inuisibilis, uisibilis tamẽ factus est in carne humana: & quũ, ut incorporea natura, tactus expers esset, propter nos attingi palpariq; in corpore uoluit: & qui pati nequiuerat (utpote Deus,) nostra caussa passus est, ut homo, prorsúsque naturam nostram suscepit. Viduæ ne negligantur: sed tu illorum primus post Deum curam rationémque suscipias. Sine tua uoluntate nihil geratur: neque tu uerò (ut solitus es) ipse consulto Deo quicquam agendum statuas. Costanter Conciones frequentérque habeas: in quibus singulorum præsentiam, singulos nominando requiras. In seruos, seruásue fastu nullo aut superbia utere: neque tamen ipsi extollantur propterea, sed præstantiorem libertatem, quæ à Deo tribuitur, humiliter sectentur: néue quærant à seruitute Dei liberari, ut in tyrannidem cupiditatis incidant. Malas artes fugito: imò uerò nihil omnino tibi cum huiusmodi rei sit. Sorores meas hortare, ut ament Dominum, suísque maritis animo & corpore sint contentæ. Pari uerò ratione, meis fratribus, præcipias in nomine Iesu Christi, ut diligant suas uxores, ut diligit Dominus suam Ecclesiam. Si quis castitatem, in honorem carnis Domini, possit conseruare: is se à gloriatione abstineat, aut fructum perdiderit.

φρόνιμος γίνου, ὡς ὄφις, ἐπὶ πᾶσι· καὶ ἀκέραιος εἰς ἀεί, ὡς ἡ περιστερά. διὰ δὴ τοῦτο ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐσί, ἵνα τὰ φαινόμενά σοι, εἰς πρόσωπον ἐπιμορφώσῃς· τὰ δὲ ἀόρατα, αἴτησαι, ἵνα σοι φανερωθείη· ἵνα μηδενὸς σοι λείπῃ, καὶ παντὸς χαρίσματος περισσεύῃς. ὁ καιρὸς ἀπαιτῆσαι, σπεύδωμεν. ὥσπερ γὰρ κυβερνήτης ἀνεμος συμβάλλεται, καὶ ὡς νηὶ χειμαζομένῃ λιμένες εὔδιοι εἰς σωτηρίαν· οὕτω καὶ σοὶ ἡ εὐχὴ πρὸς τὸ ἐπιτυχεῖν θεοῦ. νῆφε, ὡς θεοῦ ἀθλητής· οὗ τὸ ἆθλημα, ἀφθαρσία καὶ ζωὴ αἰώνιος, περὶ ἧς καὶ σὺ πέπεισαι. κατὰ πάντα σοῦ ἀντίψυχος ἐγώ, καὶ τὰ δεσμά μου, ἃ ἠγάπησας. οἱ δοκοῦντες ἀξιόπιστοι εἶναι, καὶ ἑτεροδιδασκαλοῦντες, μή σε κατα πλησέτωσαν· σῦθι δὲ ἑδραῖος, ὡς ἄκμων τυπτόμενος. μεγάλου ἐσὶν ἀθλητοῦ, νικᾶσθαι καὶ νικᾶν. μάλιστα δὲ ἕνεκεν θεοῦ πάντα ὑπομένειν ὑμᾶς δεῖ, ἵνα καὶ αὐτὸς ὑμᾶς ἀναμείνῃ εἰς τὴν βασιλείαν. πλεῖον προσθεῖς, τῇ ἀπουσίᾳ, οὐ σωτηρότερον δράμε. τοὺς καιροὺς καταμάθανε· ὡς χειμῶνα θαλάσσης, νίκησον. ὡς δὲ γάρ ἐσι τὸ στάδιον· ἐκεῖ δὲ, οἱ στέφανοι. πρόσδοκα χρόνον τὸν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἄ χρόνου, ὃς χρόνος· ὑπὲρ ἀοράτου τῇ φύσει, ὁρατὸν ὃς σαρκί· ὑπὲρ ἀψηλαφήτου καὶ ἀνάφῃ (ὡς ἀσώματον) δι' ἡμᾶς δὲ ἆπτὸν καὶ ψηλαφητὸν ὃς σώματι· ὑπὲρ ἀπαθῆ (ὡς θεόν) δι' ἡμᾶς δὲ παθητὸν ὡς ἄνθρωπον· ὑπὲρ κατὰ πάντα τρόπον ἡμᾶς ὑπομένοντα· ἀκήρατε, μὴ ἀμελείσθωσαν. μετὰ τὸν κύριον, σὺ αὐτῶν φρονιμώτερος ἔσο. μηδὲν αὐτοῖς γνώμης σου γινέσθω, μὴ δὲ σὺ αὐτοῖς θεοῦ γνώμης τι πράσσε· ὅπερ οὐδὲ πράττεις. σύσσιτοι πυκνότερον συναγωγαὶ γινέσθωσαν· ἐξ ὀνόματος πάντας ζήτει· δούλους καὶ δούλας μὴ ὑπερφρόνει· ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὶ φυσιούσθωσαν, ἵνα κρείττονος ἐλευθερίας τύχωσι παρὰ θεοῦ. μὴ ἐρέσθωσαν ἀπὸ τοῦ κυρίου ἐλευθεροῦσθαι, ἵνα μὴ δοῦλοι εὑρεθῶσιν ἐπιθυμίας. τὰς κακοτεχνίας φεῦγε· μᾶλλον δὲ περὶ τούτων ὁμιλίαν μὴ ποιοῦ. ταῖς ἀδελφαῖς μου προσλάλει, ἀγαπᾶν τὸν κύριον, καὶ τοῖς συμβίοις ἀρκεῖσθαι, σαρκὶ καὶ πνεύματι· ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παράγγελλε ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀγαπᾶν τὰς συμβίους, ὡς ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν, εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν, εἰς τιμὴν τῆς σαρκὸς τοῦ κυρίου, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω· ἐὰν καυχήσηται, ἀπώλετο.

Qui

πρέπει δὲ τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμούσαις, μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἕνωσιν ποιεῖσθαι· ἵνα ὁ γάμος ᾖ κατὰ κύριον, καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν. πάντα εἰς τιμὴν θεοῦ γινέσθω. σπουδάζετε ἵνα καὶ ὁ θεὸς ὑμῖν. ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν ὑποτασσομένων ἐπισκόπῳ, πρεσβυτερίῳ, διακόνοις· μετ' αὐτῶν μοι ὁ μέρος γένοιτο ἐνώπιον θεοῦ. συγκοπιᾶτε ἀλλήλοις, συναθλεῖτε, συντρέχετε, συμπάσχετε, συγκοιμᾶσθε, συναγείρεσθε, ὡς θεοῦ οἰκονόμοι, καὶ πάρεδροι, καὶ ὑπηρέται. ἀρέσκετε, ᾧ στρατεύεσθε, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ὀψώνια κομίσεσθε. μή τις ὑμῶν, διάσαλος θῇ· ὁ βάπτισμα ὑμῶν, μενέτω ὡς ὅπλα· ἡ πίστις, ὡς περικεφαλαία· ἡ ἀγάπη, ὡς δόρυ· ἡ ὑπομονή, ὡς πανοπλία. πᾶν δὲ πολεμικὸν ὑμῶν, τὰ ἔργα ὑμῶν· ἵνα τὰ ἆθλα ὑμῶν ἄξια θεοῦ κομίσησθε. μακροθυμεῖτε οὖν μετ' ἀλλήλων, ὡς πραότητι· καὶ ὁ θεὸς μεθ' ὑμῶν. ἀναμένω ὑμῶν διάπαντος. ἐπείσθην ἡ ἐκκλησία ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ Συρίας, εἰρηνεύει, ὡς ἐπιλοίπου μοι, διὰ τῆς προσευχῆς ὑμῶν· κἀγὼ εὐθυμότερος γενόμενος ἀμεριμνίᾳ θεοῦ, ἐάν πως διὰ τοῦ παθεῖν, θεοῦ τύχω, εἰς τὸ εὑρεθῆναι με ἐν τῇ αὐτῆσι ὑμῶν μαθητῇ. πρέπει, πολύκαρπε θεομακαριστότατε, συμβούλιον ἀγαγεῖν θεοπρεπέστατον, καὶ χειροτονῆσαι, εἴτινα ἀγαπητὸν λίαν ἐχέτω καὶ ἄοκνον, ὃς δυνήσεται θεόδρομον καλεῖσθαι· τοῦτον καταξιῶσαι πορευθῆναι εἰς Συρίαν, ἵνα πορευθεὶς εἰς Συρίαν, δοξάσῃ ὑμῶν τὴν ἄοκνον ἀγάπην, εἰς δόξαν θεοῦ. ὁ χριστιανὸς, ἐξουσίαν ἑαυτοῦ οὐκ ἔχει· ἀλλὰ θεῷ σχολάζει. τοῦτο τὸ ἔργον, θεοῦ ὄν, καὶ ὑμῶν, ὅτ' ἂν αὐτὸν ἀγαπήσητε. πισεύω γὰρ τῇ χάριτι, ὅτι ἕτοιμοί ἐστε εἰς πᾶν ποιῆσαι, θεῖον ἀνήκουσαν. ἐδόθη ὑμῖν τὸ σώφρονα εἶναι ἀληθείας, ἀλλ' ὀλίγων ὑμᾶς γραμμάτων παρεκάλεσα. ἐπεὶ οὖν πάσας ταῖς ἐκκλησίαις ἐκπέμψαι γράψαι, διὰ τὸ βιαίφνης πλεῖν με ἀπὸ τρωάδος εἰς νεάπολιν, ὡς τὸ θεοῦ θέλημα πᾶσταλῆναι. γράψεις σὺ ταῖς ἐμπροσθεν ἐκκλησίαις, ὡς θεοῦ γνώμην κεκτημέναις, εἰς τὸ καὶ αὐτοὺς πάντο ποιῆσαι, οἱ μὲν δυνάμενοι, πέζους πέμψαι, οἱ δὲ πρεσβύτας διὰ τῶν ὑπὸ σοῦ πεμπομένων· ἵνα δοξασθῆτε ἐν αἰωνίῳ ἔργῳ. ὡς ἄξιος ὤν, ἀσπάζομαι πάντας ἐξ ὀνόματος· καὶ τὴν τοῦ ἐπιτρόπου σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτῆ καὶ τῶν τέκνων.

Qui uerò sponsalia contrahunt, approbante Episcopo coniugium faciant: ut secundùm Dominum fiant nuptiæ, non secundùm cupiditatem. Omnia enim ad honorẽ Dei debent fieri. Rationem habete Episcopi: ut Deus habeat uestri. Talem meæ salutem animæ opto, qualis est eorum, qui Episcopo obtemperãt, Presbyterio, & Diaconis: eandemq; sortem mihi cum illis uolo apud Deum obtingere. Pariter laborate, pariter certate, pariter currite, pariter tolerate, pariter dormite, pariter surgite: ut œconomi, ut intimi, ut ministri dei Huic placere, ad huius uos nutum componere studete, cuius autoramento militatis, cuius stipendio meretis. Nemo se uestrûm totum excuti, aut spoliari patiatur: ad baptismi sui memoriam, uelut ad arma, cõfugiat: fidẽ, tanquan galeam arripiat: amorem, ceu hastã, capiat: tolerantiam, ut panopliam, usurpet. Militarem autem uirtutem: uestris operibus declarate: ut diuino certamine digna munera reportetis. Lóganimitate erga uos inuicem, mãsuetudineq; utimini: & Deus erit uobiscũ. Vtinam ego uobis perpetuò gaudeam. Posteáquam Ecclesia, quæ Antiochiæ in Syria est, uestris (quemadmodum mihi nuntiatum est, precibus, habere pacem occepit, sanè perquã magna sum solicitudine curaq; leuatus modoq; id nunc unicum specto, ut, deprecantibus pro me uobis, patiẽdo afflictionẽ, Deum cõsequar, reddarq; indies eruditior ac melior Iesu Christi discipulus. Te uerò, beatissime Polycarpe, decet, ut sanctum habeas Conuentũ, cuius consilio atq; suffragijs eligatur, qui charitatis apud uos officijq; studiosissimus habeatur, posítq; iure Legatus Dei appellari: huicid muneris iniungatur, ut iter suscipiat in Syriam, ubi, in honorem Dei, uestram dilectionem, ac promptitudinem animi exponat ac declaret. Christianus, sui ipse potestatem non habeat: sed uacare debet rebus, ac negotijs Dei: hoc uerò, negotium Dei est: quare, si hunc diligitis, & uestrum esse debet. Confido autẽ gratiæ Dei, quòd omnino ad beneficentiam (præsertim quę Dei nomine suscipiatur) futuri sitis paratissimi. Pluribus hoc per literas uos hortari, nolo: noui enim uos quàm amare ueritatis simplicitatem, breuitatemq; soleatis. Ego autem, quoniam, ut Dei mihi uoluntas imperat, propter subitam meam nauigationem ex Troade Neapolim, omnibus ipse Ecclesijs scribere haud potui, te rogo, ut cum primarijs Ecclesijs, quæ in diuina doctrina magis profecerunt, agas per literas, ut eadem, quæ ego uos hortatus sum, faciant. facere autem poterunt, aut mittendo proprios legatos, aut per literas, quas uestra legatio perferat. Hoc si feceritis, facti præclarissimi immortalem gloriam consequemini. Liceat mihi quæso, omnibus salutem uobis nominatim ascribere, atque uxori Epitropi, totíque eius familiæ, ac liberis.

Attalum saluto, mihi charissimum. Qui munus proficiscendi in Syriam cõsequetur, huic salutem plurimam dico, precorq; huic, simul & Polycarpo, qui mittet eum, ut omni tempore, atq; in æternum diuina gratia perfruantur. Etiam atq; etiã uos ualere opto, in Domino nostro Ie. Christo: in quo permanete uos per diuinam, atque episcopalem concordiã. Alcen, mihi desiderabile nomen, plurimùm saluto. Gratia uobiscum: Amen.

Valete in Domino.

ἀσπάζομαι ἄπαλον τὸν ἀγαπητόν μοῦ. ἀσπάζομαι τὸν μέλοντα καταξιοῦσθαι εἰς συρίαν πορεύεσθαι. ἔσται ἡ χάρις μετ' αὐτοῦ διαπαντὸς, καὶ τοῦ πέμποντος αὐτὸν πολυκάρπου. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς διαπαντὸς ἐν θεῷ ἡμῶν ἰησοῦ χριστῷ δύχομαι· ἐν ᾧ διαμένατε ἐν ἑνότητι θεοῦ, καὶ ἐπισκοπῆς. ἀσπάζομαι ἄλκην, τὸ ποθητόν μοι ὄνομα. ἡ χάρις μεθ' ἡμῶν. ἀμήν. ἔρρωσθε ἐν κυρίῳ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥ ΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ. Θ.

BEATI IGNATII MARTYRIS, ET ARCHIEPISCOPI ANTIOCHENSIS, EPISTOLA ad Antiochænos. 9.

MISERICORDIAM à Deo consequutæ, electæq; in Christo Ecclesiæ Antiochænæ in Syria, quæ prima est cognomen Christianorũ adepta: Ignatius in Deo patre, & Domino Ie. Christo S. D.

Leuiora mihi tolerabilioráque mea uincula effecit Dominus, posteaquàm pacem habere uos, in omniq; cùm spirituali, tum carnali uitam agere concordia. Hortor igitur ego uos uinctus in Domino, ut uocatione uestra, qua uocati estis, dignè ambuletis: uitetisq; omnes Diaboli irrepẽtes hæreses, quæ ad decipiendes eos perdendosq; fabricantur, qui ab illo persuaderi sibi atque imponi patiantur: in illud autem incumbatis, qui Apostolorum doctrinæ, Legi, atque Prophetis fidem habeatis. Omnes Iudæorum, Gentiumq; opiniones falsas eijcite: ac neque multitudinem deorum introducite, neq; ut unum esse deũ statuatis, diuinam in Christo naturam pernegate. Idem enim ille fidelis Dei seruus, Moses, qui dixerat, Dominus Deus tuus, Dominus unus est: quo unum esse deum ac solum prædicauerat: idem, inquam, Moses, mox tamen alio loco Dominum quoque nostrum confitetur, Dominus (inquiens,) pluit à Domino, super Sodoma & Gomorra, igne atque sulphure. Item alibi: Et dixit Dominus, Faciamus hominem ad imaginem nostri: fecítque Deus hominem, ad similitudinem (inquam) Dei fecit

ΙΓΝΑΤΙΟΣ, ὁ καὶ θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ πεπληρωμένῃ τοῦ θεοῦ, ἐκλελεγμένῃ ἀπὸ χριστοῦ, παροικούσῃ ἐν συρίᾳ, καὶ πρώτῃ χριστοῦ ἐπωνυμίαν λαβούσῃ, τῇ ἐν ἀντιοχείᾳ, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ χαίρειν. ἐλαφρά μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσμὰ ὁ κύριος πεποίηκε, μαθόντα εἰρηνεύειν ὑμᾶς, καὶ ἐν πάσῃ ἐμονοίᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ διάγειν. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι ἧς κλίσεως ἧς ἐκλήθητε, φυλαξόμενοι τὰς εἰσηθομισάσας αἱρέσεις τοῦ πονηροῦ, ἐπ' ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν πεπιθομένων αὐτοῖς· πρόσεχέιν δὲ, ὁσῃ τῇ τῶν ἀποστόλων διδαχῇ, καὶ νόμῳ, καὶ προφήταις πιστεύειν. πᾶσαν ἰουδαϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν ἀπρέπειαν παιδίων· καὶ μή τε πλῆθος θεῶν εἰσάγειν, μή τε τὸν χριστὸν ἀρνεῖσθαι προφάσει τοῦ ἑνὸς θεοῦ. μωσῆς τε γὰρ ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ θεοῦ, ἐπῶμοσε κύριον ὁ θεὸς σου κύριος ἐστι. καὶ πρὸ ἑνὸς καὶ μόνου κηρύξας θεὸν· ὁμολόγησεν δὲ θεὸς καὶ πρὸ κυρίου ἡμῶν, λέγων, κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ σόδομα καὶ γόμορρα πῦρ παρὰ κυρίου, πῦρ καὶ θεῖον. καὶ πάλιν· εἶπεν ὁ θεὸς, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ

ἐποίησεν αὐτόν. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ὅτι γενήσεται ἀνθρωπος, φησίν· προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ. οἱ δὲ προφῆται εἰπόντες, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· ἐγὼ θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι θεός· περὶ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων λέγουσι. καὶ περὶ τοῦ κυρίου ὑμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὑὸς, φησὶν, ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ ἐστιν αὐτῷ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς, σύμβουλος, θεὸς, ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής. καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ· ἰδοὺ ἡ παρθένος γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται, υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ. καὶ περὶ τοῦ πάθους· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς φωνοῦντος τοῦ κείραντος αὐτὸν, ἄφωνος, καὶ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀναμένων τὸ θύεσθαι. οἵτε εὐαγγελισαὶ, εἰπόντες γὰρ ἕνα πατέρα μόνον ἀληθινὸν θεόν, καὶ τὰ κατὰ γὰρ κύριον ἡμῶν οὐ παρέλιπον, ἀλλ' ἔγραψαν· ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε. καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως· ὁ λόγος, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. καὶ βίβλος γενέσεως ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ δαβίδ, υἱοῦ ἀβραάμ. οἱ δὲ ἀπόστολοι, εἰπόντες ὅτι θεὸς ἐστι, εἶπον οἱ αὐτοί, ὅτι ἐστὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. καὶ τὸ ἐν σωματώσει καὶ τὸ πάθος, ἐκ ἐπεκρύβησαν. τί γὰρ φησιν; ἄνθρωπος ἰησοῦς χριστὸς, ὁ δι' οὓς ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας. πᾶς οὖν ὅς τις ἕνα καὶ μόνον καταγγέλλει θεὸν, ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ χριστοῦ θεότητος, ἐστι διάβολος, καὶ ἐχθρὸς πάσης δικαιοσύνης. ὃ, τε ὁμολογῶν χριστὸν οὐ τὸν ποιήσαντα τὸν κόσμον ὑμῶν, ἀλλ' ἕτερόν τινος ἐγνώσου, παρ' οὗ ἐκήρυξεν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται· οὗτος ὄργανον ἔστιν αὐτοῦ τοῦ διαβόλου. ὃ, τε τὸν ἀνθρώπου παραπτώματος, καὶ τὸν σωτῆρα ἐπαισχυνόμενος, δι' οὗ ἐσώθημεν· οὗτός ἐστιν ἀντίχριστος. ὃ, τε ψιλὸν ἄνθρωπον λέγων τὸν χριστόν, ἐπάρατός ἐστι, καὶ γὰρ τοὺς προφήτας, ἐκ τοῦ θεοῦ πεποιθὼς, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους, διὸ καὶ ἄκαρπός ἐστι, παραπλησίως τῇ ἀγριομυρσίνῃ. ταῦτα γράφω ὑμῖν, ὦ τοῦ χριστοῦ νεολαία· ὁ σωφρονῶν ὑμῶν τὸ τοιοῦτον φρόνημα, ἀλλὰ προφυλάσσομεν ὑμᾶς ὡς πατὴρ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα. βλέπετε οὖν τοὺς καλεντρεχεῖς ἐργάτας,

fecit hominem: & quę ibi sequuntur. Ac quòd in carnem uenturũ intelligeret, sic quodam loco effatus est: Prophetam uobis excitabit Dominus ex fratribus uestris, quemadmodũ me. Prophetæ autem, quando in persona Dei dicunt: Ego deus sum ab initio, ac postea sempiternis temporibus, neque præter me ullus est Deus: id de patre eos uniuersorum dicere, par est intelligamus. illa uerò, quę sequuntur, de Domino nostro Iesu Christo sunt accipiẽda: Filius, inquit, datus est nobis, qui sublimè imperium suis humeris torquet, qui uocabitur Magni consilij legatus. Mirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Dominator. Ac de incarnatione eius: Ecce concipiet uirgo, & pariet filium, quem nominabunt Emmanuel. De passione autẽ: Ad necem, ut ouis, deductus est: utq; agnus coram suo tonsore, uoce haud repugnauit: aut ueluti hœdus placidus, ad cædem pertractus est. Euãgelistæ quoq;, quum unum Patrem, solumq; uerũ deum perhibẽt: non tamẽ, quæ de natura ac conditione Domini nostri dici oportuit, ullo modo prætermiserunt. sic enim suis scriptis reliquerunt: In principio erat Verbum, & Verbũ erat apud Deum, ac Verbum erat Deus: hoc Verbũ, inquam initiò erat apud Deum, per idq; omnia sunt creata, neq; sine eo quarum rerũ quæ existunt, factum est quicquã. Et, quod ad assumptionem humanæ naturæ pertinet: Verbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. quorsum & illud pertinet: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahã. Nec non ijdem Apostoli, qui unum Deum esse asseruerunt: interim et Mediatorem quoq; unũ Dei ac hominum docuerunt: enimuerò nec incarnationis, nec passionis eos puduit: dum Christũ Iesum hominẽ appellãt qui semetipse pro mundi uita saluteq; exposuerit. Ex quibus omnibus illud fit manifestũ, & quòd qui unũ ac solũ esse deũ ita annũtiet, ut tollatur Christi diuina natura, homo sit diabolicꝰ, hostisq; omnis iustitiæ: & qui Christũ non mundi opificem esse filiũ, sed alterius cuiusdã ignoti, quẽ nõ Lex atque Prophetę prædicauerint, affirmet, instrumentum habeatur Diaboli: & qui neget Christo humanam assumptam naturã, quẽq; crucis pudeat, ob quã ego uinctꝰ sum, manifestè sit Antichristus: et qui nudũ denicq; hominem esse Christũ doceat, execrationi sit Prophetæ obnoxius, qui in Deo, nõ in homine iussit fiduciam ponere, planeq; ieiunus sit, ac tanquam tamariscæ, sterilis. Hæc autem uobis, ò oleagina Christi pubes tenerrima, quæ,

Parua sub ingenti Christi se subijcit umbra:

Non ideò scribo, quòd quicquam sciam uos sentire eiusmodi, sed quòd in tempore uos monere, ut pater suos libros, cupiam. Diligenter ergo uobis ab ijs operarijs prouidete, qui præter ordinationem sese uocationémque ingerunt, non aliam ob causam

quàm ut hostili animo crucem Christi deleant: quibus pro præmio, exitium, pro gloria, ignominia ac dedecus parabitur. Prouidete uobis à rabidis canibus, sinuosis serpentibus, amantibus munera diaconibus, aspidibus, basiliscis, scorpijs: quorum ingenia thoum, uulpium, hominesq; imitantium sunt simiarum similia. Pauli ac Petri, facti estis discipuli: hi quòd apud uos depositum fuerunt, etiam atque etiam ne amittatis, uidete. Memoria tenete beatissimum pastorem uestrum Euodium, qui primus apud nos Ecclesiæ gubernacula è manu Apostolorum accepit. Ne nos nostri parétis pudeat. haud enim Spurij sumus, sed liberi. Qualis apud uos fuerim, puto uos non nescire. cæterum quæ præsente à me dicta sunt, eadem ab absente uobis per literas significari animaduertite: Si quis Dominum Iesum non diligit, anathema sit. Sitis imitatores mei: quod si feceritis, non dubito quin animarum uestrarum talis quoque futura sit conditio, qualis erit mea, cùm ad Dominum Iesum commigrauero. Vinculorum meorum ne uos capiat obliuio, Presbyteri, pascite gregem, qui apud uos est, donec designauerit Deus, qui uestræ sit Ecclesiæ aditurus gubernationem: ego enim nunc uenire ad Christum contendo. Diaconi, suæ habita ratione dignitatis, etiam aque etiam diligentiam adhibeant, ut uitam innocenter, inculpatéq;, pro exemplo Christi, transigant. Laici, Presbyteris & Diaconis obtemperent. Virgines, cui se consecrauerint, considerent. Mariti, in amore habeant suas coniuges: meminerintque uni unam, non plures esse olim in Creatione desponsatas. Vxores, suos uiros tali tantoq; honore ac reuerentia habeant, ut & colant eos tanquam carnem propriam, & neque appellare eos suo nomine audeant: tam autem sint pudicæ ac temperantes, ut præter coniuges suos, quib. ex uoluntate Dei copulatæ sunt, quasi nullos esse uiros existiment. Parentes, date operam, ut quibus disciplinis uestros liberos instituere uoletis, ut hæ sanctè illis & Christianè tradantur. Liberi, honorate parentes, ut uobis bene sit. Domini, ne superbum ac petulans imperium seruis uestris adiungite: sed patientem Hiobum imitamini. sic enim ille de se testatur: Si respui iudiciũ serui mei, & ancillæ meæ, inlitigando eos mecum. Quid enim facerem, Deo consurgente ad iudicium? & quid ei responderem animaduersuro? & quæ ibi sequuntur, nostis. Serui, in re nulla ad iram prouocate uestros dominos, ne uobis ipsi immedicabilium dolorum causæ & autores fiatis. Otiosus, uictu fruatur nemo: ne uagus, ne libidinosus, spectatum scorta circumeat. Ebrietas uerò, iracundia, inuidia, conuitia, rixæ blasphemia, hæc omnia apud uos ne nominentur quidem. Viduæ à delictijs abstineant, ne per lasciuiam Sermonem aspernentur.

τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν, ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, βλέπετε τοὺς γόητας, τοὺς ἄφεις τοὺς συρομένους, τὰ φιλόδωρα δρακόντια· τὰς ἀσπίδας, τοὺς βασιλίσκους· τοὺς σκορπίους· οὗτοι γάρ εἰσι θῆρες, ἄλογοι, αὐθρωπόμιμοι πίθηκοι. παύλου καὶ πέτρου γεγόνατε μαθηταί· μὴ ἀπολέσητε τὴν παραθήκην. μνημονεύσατε ἰγνατίου τοῦ ἀξιομακαρίστου ποιμένος ὑμῶν, ὃς πρῶτος ἐγκεκρίθη πρὸς τῶν ἀποστόλων τὴν ἡμετέραν πόλισσαν. μὴ καταισχύνωμεν τὸν πατέρα· γνώμεθα γνήσιοι παῖδες, ἀλλὰ μὴ νόθοι. οἶδατε ὅπως σωανεγράφω μεθ' ὑμῶν· ὡς οὖν πρὸν ἔλεγον ὑμῖν, ταῦτα καὶ ἀπὸν γράφω· εἴτις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἰησοῦν, ἔστω ἀνάθεμα. μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ τοῦ χριστοῦ. ὑμῶν γινώσκω, ὅτι καὶ ἐν ἐμοὶ ἔθετο. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. οἱ πρεσβύτεροι, ποιμαίνατε τὸν ἐν ὑμῖν ποίμνιον, ἕως ἀναλείξῃ ὁ θεὸς τὸν μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν· ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι ἵνα χριστὸν κερδήσω. οἱ διάκονοι γινωσκέτωσαν, οἷον εἰσὶν ἀξιώματος, καὶ παρακαλείτωσαν ἄμεμπτοι εἶναι, ἵνα ὦσι μιμηταὶ χριστοῦ. ὁ λαὸς, ὑποτασσέσθω τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις. αἱ παρθένοι, γινωσκέτωσαν τίνι καθιέρωσαν ἑαυτάς. οἱ ἄνδρες, σεργέτωσαν τὰς ὁμοζύγους· μνημονεύοντες ὅτι μία ἑνί, οὐ πάλαι ἑνὶ ἐδόθησαν γὰρ τῇ κτίσει. αἱ γυναῖκες, τιμάτωσαν τοὺς ἄνδρας, ὡς σάρκα ἰδίαν, μὴ δὲ ἐξ ὀνόματος αὐτοὺς καλείτωσαν. σωφρονιζέτωσαν δὲ, μόνους ἄνδρας τοὺς ὁμοζύγους εἶναι νομίζουσαι, οἷς καὶ ἐνώθησαν κατὰ γνώμην θεοῦ· οἱ γονεῖς, τὰ τέκνα παιδεύετε παιδείαν ἱεράν. τὰ τέκνα, τιμᾶτε τοὺς γονεῖς, ἵνα σὺν ὑμῖν ἦ· οἱ δεσπόται, μὴ ἐπαπειλεῖτε τοῖς δούλοις πεποίθατε. μιμούμενοι γὰρ πλατικὸν ἰὼβ, εἰπόντα, Εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισα κρίμα θεραπόντος μου, ἢ θεραπαίνης μου, κρινομένων αὐτῶν πρός με· τί γὰρ ποιήσω ἐὰν ἐτασίν μου ὁ κύριος ποιήσηται. καὶ τὰ ἑξῆς ἐπίσασθε. οἱ δοῦλοι, μὴ παροργίζετε τοὺς δεσπότας ἐπὶ μηδενί, ἵνα μὴ κακῶν αἰτίοι ἑαυτοῖς αἴτιοι γένησθε. μηδεὶς ἀργὸς ἐσθιέτω, ἵνα μὴ βρεμβὸς γένηται τῆ πορνοσκόπος. μέθη, ὀργὴ, φθόνος λοιδορία, πραυγὴ, βλασφημία μὴ δὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν. αἱ χῆραι, μὴ παταλάτωσαν, ἵνα μὴ καταισχυνθῶσι τὸν λόγον.

Cæsari

τοῦ καίσαρι ὑποτάγητε, ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή. τοὺς ἄρχοντας μὴ ἐρεθίζετε εἰς παροξυσμόν, ἵνα μὴ δῶτε ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσι καθ' ὑμῶν. περὶ δὲ γοητίας, ἢ παιδεραστίας, ἢ φόνου, περιττὸν τὸ γράφειν, ὁ πότε ταῦτα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπηγόρευται πράττειν. ταῦτα οὐχ ὡς ἀπόστολος παρακελεύομαι, ἀλλ' ὡς σύνδουλος ὑμῶν, ὑπομιμνήσκω ἡμᾶς. ἀσπάζομαι τὸ ἅγιον πρεσβυτέριον. ἀσπάζομαι τοὺς ἱεροὺς διακόνους. καὶ τὸ ποθεινόν μοι ὄνομα, ὃν ἐπίδοιμι αὐτὶ ἐμοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅταν χριστοῦ ὑπτύχω. οὗ, αὐτίψυχον γενοίμην. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς, τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστὰς, ὁμολογητάς. ἀσπάζομαι τοὺς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν χριστῷ διακόνους. ἀσπάζομαι τὰς χριστολήπτους παρθένους, ὧν ὀναίμην ἐν κυρίῳ ἰησοῦ. ἀσπάζομαι τὸν λαὸν κυρίου ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ πάσας τὰς ἀδελφάς μου ἐν κυρίῳ. ἀσπάζομαι κασσιανόν, καὶ τὴν ὁμόζυγον αὐτοῦ, καὶ τὰ φίλτατα αὐτοῦ τέκνα. ἀσπάζεται ὑμᾶς πολύκαρπος ὁ ἀξιοπρεπὴς ἐπίσκοπος, ᾧ καὶ μέλει περὶ ὑμῶν, ᾧ καὶ παρεθέμην ὑμᾶς ἐν κυρίῳ. καὶ πᾶσα δὲ ἡ ἐκκλησία σμυρναίων, μνημονεύει ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐν κυρίῳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς ὀνήσιμος, ὁ ἐφεσίων ποιμήν. ἀσπάζεται ὑμᾶς δημᾶς, ὁ μαγνησίας ἐπίσκοπος. ἀσπάζεται ὑμᾶς πολύβιος, ὁ τραλλαίων. ἀσπάζονται ὑμᾶς φίλων καὶ ἀγαθόπους, οἱ διάκονοι, οἱ συνακόλουθοί μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ταῦτα ἀπὸ φιλίππων γράφω ὑμῖν. ἐρρωμένους ὑμᾶς, ὁ ὢν μόνος ἀγέννητος, διὰ τοῦ πρὸ αἰώνων γεγεννημένου διαφυλάξει πνεύματι καὶ σαρκί, καὶ ἴδοιμι ὑμᾶς ἐν τῇ τοῦ χριστοῦ βασιλείᾳ. ἀσπάζομαι τὸν ἀντ' ἐμοῦ μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν· οὗ καὶ ὀναίμην ἐν χριστῷ. ἔρρωσθε θεῷ καὶ χριστῷ, πεφωτισμένοι τοῦ ἁγίῳ πνεύματι.

Cæsari uos obedienter summittite: si tamen extra animæ periculum ista obediẽtia futura sit. Animos magistratuum ne exasperate, aut lacessite: ne ijs, qui insidiantur uobis, ansam præbeatis. De incantatione, de masculorum amoribus, de homicidio scribere, superuacaneum puto: maximè quum hæc eadem etiã à Gentilibus sint prohibita. Hæc ego uobis omnia, nõ ut Apostolus, impero: sed ut conseruus uester, in memoriam reuoco. Sancto Presbyterio & Diaconis, salutem dico: nec non illi optato homini, quem utinam mihi successorem in Spiritu sancto uideam, quando ad Christum discessero. etenim pro huius anima, non reformidarem ipse effici. Omnes hos saluto: Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Lanitores, Laborantes, Exorcistas. Exomologistas. Saluto custodes sanctarum portarum, Diaconissas, quæ sunt in Christo. Saluto afflatas Christo Virgines: quæ utinam mihi gaudio sint in Domino. Saluto populum Domini, à minimo ad maximum: omnesque sorores meas in Domino. Cassiano item, suæq; coniugi, ac liberis suauissimis, salutis plurimũ opto. Salutat uos sanctissimus Episcopus, Polycarpus: qui quum per se curam uestri habeat, tum ego uos ei commendaui in Domino. Nec nõ tota Smyrnæorum Ecclesia, uestri facit mentionẽ suis ptecibus, in Domino. Salutat uos Onesimus, Pastor Ephesinus: Demas item, Magnesiorum Episcopus: & Polybius, Trallensium. Salutant uos Philo, et Agathopus Diaconi, meiq; comites. Salutate uos inuicem sancto osculo. Scripsi has literas, Philippis. Saluos uos custodiat & Spiritu & carne, qui solus est nunquam genitus per eum qui genitus est ante omnia secula: faciatq;, ut uideam uos aliquando in regno Christi. Saluto eum, qui futurus est successor meus: atque utinam mihi gaudio sit in Christo. Curate, ut ualeatis Deo & Christo, illustrati sancto Spiritu.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥ-
ΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ-
ΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ
πρὸς Ηρωνα Διάκονον Ἀντιοχείας. ί.

BEATI IGNATII MAR-
TYRIS. ET ARCHIEPISCOPI AN-
TIOCHENSIS, EPISTOLA AD HERONEM,
Antiochiæ Diaconum. 10.

MENERABILI in Deo, suauisq; Christi nuntio, & ornato Spiritu sancto, germano in fide ac dilectione filio, Heroni Diacono Christi, seruoq; Dei, Ignatius optat gratiã, misericordiam, ac pacem ab omnipotenti Deo, & Christo Iesu Domino nostro, unigenito eius filio, qui tradidit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos de malo hoc præsenti seculo, saluatósque ad suum regnum cœleste traduceret.

Hortor ego te in domino, ut augeas cursum tuum, ac tueare tuam dignitatẽ. Consensus concordiæq; cum Sanctis, uide ut rationẽ habeas: ferẽdoq; infirmiores, legẽ Christi impleas. Ieiunijs et precibus uaca: in quo tamen seruetur mediocritas, ne scilicet labefactentur uires. Vino, & carnibus, nõ prorsus abstineas: nil enim in his est, quod quis abominetur quin ita Scriptura dicit: Bona terræ comedetis: & Carnibus uescemini, quemadmodũ oleribus. item: Producit uinũ quod exhilarat cor hominis, & oleum quod nitidam reddit faciem, & panẽ qui cordi uires submini-strat. Quæ tamen ita sunt intelligenda, ut in his & modus teneatur, & ordo atq; decus: quippe quum hæc quasi è manu accipiamus dantis, & administrantis Dei quis enim est, qui cibũ se potumq; non à Deo habere, audeat dicere? Quicquid enim præclarũ, & quicquid bonũ, id Dei proprium est. Lectioni assiduè incumbe: quò nõ modò tu, quid rectum sit, intelligas, sed etiam id ipsum docere cæteros ualeas. Neq; enim, qua ratione telum gerẽdum sit, si ipse sciat, bonus lanista contentus est: uerùm etiam ut doceat alios, & industria & labore utitur. hic igitur tibi erit in rebus diuinis imitandus. Nemo dum in militia est, se cura implicat earum rerum, quę ad statum rationemq; uitæ ciuilis pertinent: sed totus est ad nutum, uoluntatemq; sui imperatoris paratus. Et eorum, qui in theatro certant, corona donatur nemo, nisi qui legitimè certauerit. Vtinam talem tu habeas animum, qualem ego uinctus habeo. Si quisquam quicquam afferat, quod constituta confirmataq; doctrina non contineatur, (nihil interest: si probabilem speciem habeat, dignúsque uideatur cui tribuatur fides, si ieiunijs, castitate, miraculis, prophe-

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ὁ καὶ Θεοφόρος, τῷ θεοτιμήτῳ καὶ πολυεινοτάτῳ, χρισοφόρῳ, γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, Ἥρωνι διακόνῳ χριστοῦ, ὑπηρέτῃ τοῦ θεοῦ χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ πονηροῦ καὶ αἰῶνος πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον. παρακαλῶ σε ἐν θεῷ, προσδῆναι τῷ δρόμῳ σου, καὶ ἐκδικήσεις σου τὸ ἀξίωμα. τὸ συμφωνίας τὸ πρὸς τοὺς ἁγίους, φρόνιμος ἴσθι. τοὺς ἀδυνατωτέρους βάσταζε, ἵνα πληρώσῃς τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ. νηστείαις καὶ δεήσεσι σχόλαζε· ἀλλὰ μὴ ἀμέτρως, ἵνα μὴ σαυτὸν καταβάλλῃς. οἴνου δὲ κρεῶν, μὴ παντὸς ἀπέχου· οὐ γάρ ἐστι βδελυκτά. τὰ γὰρ ἀγαθὰ τῆς γῆς, φησι, φάγεσθε, καὶ ἔδεσθε κρέα ὡς λάχανα. καὶ οἶνον δὲ εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου, καὶ ἔλαιον ἱλαρύνει, καὶ ἄρτος στηρίζει, ἀλλὰ μετρημένως καὶ εὐτάκτως, ὡς θεοῦ λογισμοῦ τοῦτο. τίς γὰρ φάγεται, ἢ τίς πίεται παρεξ αὐτοῦ; ὅτι εἷς καλὸν, αὐτοῦ καὶ ἔτι ἀγαθὸν, αὐτοῦ. τῇ ἀναγνώσει πρόσεχε· ἵνα μὴ μόνον αὐτὸς εἰδῇς τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις αὐτοὺς δίδαξῃς, ὡς θεοῦ ἀθλητής. εὐλαβὴς στρατεύμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσει. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. αὐτὸς γὰρ ἐγὼ ὁ δέσμιος. πᾶς ὁ λέγων παρὰ τὰ διατεταγμένα, κἂν ἀξιόπιστος, κἂν νηστεύῃ, κἂν παρθενεύῃ, κἂν σημεῖα ποιῇ,

κἂν προφητεύῃ, λύκος σοι φαινέσθω ὁ προβάτου δορᾷ, προβάτῳ φθορὰν κατεργαζόμενος. εἴτις ἀρνεῖται τὸν σαρκὸν, καὶ τὸ πάθος ἐπαισχύνεται, ἔσω σοι ὡς αὐτὸς ὁ Ἀντίκειμενος· κἂν ψωμίσῃ τὰ ὑπάρχοντα πτωχοῖς, κἂν ὄρος μεθίσῃ, κἂν παραδῷ τὸ σῶμα εἰς καῦσιν· ἔσω σοι βδέλυκτός. εἴτις φαυλίζει τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, ὃν ὁ χριστὸς παρὼν ἐπλήρωσεν· ἔσω σοι ὡς ὁ ἀντίχριστος. εἴτις ἄνθρωπον λεγει τὸν κύριον, ἰουδαῖος ὅσιος χρηστόν· χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. ἐμφανὴς προῄσασο· ὁ θεὸς γὰρ ὅτι πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν. μηδὲν αὐδὲν τῶν ἐπισκόπων πράξῃς. ἱερεῖς γάρ εἰσι, σὺ δὲ διάκονος τῶν ἱερέων. ἐκεῖνοι βαπτίζουσιν, ἱερουργοῦσι, χορηγοῦσι, χειροθετοῦσι· σὺ δὲ αὐτοῖς διακονεῖς, ὡς σὲ φανῇ ὁ ἅγιος ἐν ἱεροσολύμοις ἐπακούσας, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τῶν σωμάτων μὴ ἀμέλει· ἧς ὀνόματος πάντας ἀδικήσει. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονήτω. ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν, ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ. οἰκέτας, μὴ ἐπαισχύνου· κοινωνεῖ γὰρ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς ἡ φύσις γυναῖκας μὴ βδελύττου· αὐταί σε γὰρ ἐγεννήκασι, καὶ ἐξέθρεψαν. ἀγαπᾷν οὖν χρὴ τὰς αἰτίας τῆς γεννήσεως, μόνον δὲ ἐν κυρίῳ, αὐδὲ δὲ γυναικὸς αὐτὴν ἐπαισχυνθῇς· τιμᾶν οὖν χρὴ τὰς συνεργοὺς τῆς γεννήσεως. ὅτε αὐτὴν χωρὶς γυναικὸς· ὅτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς, εἰμὴ ὧν τὴν πρωτοπλάστων. ἐν γὰρ ἀδὰμ πάντα, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· τὴν δὲ, ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀδὰμ. καὶ ὁ παράδοξος δὲ τόκετος τοῦ κυρίου, ἐκ μόνης τῆς παρθένου· οὐ βδελυκτῆς οὔσης τῆς νομίμου μίξεως, ἀλλὰ θεωρεῖσθαι τῆς γεννήσεως. ἔπρεπε γὰρ τῷ δημιουργῷ, μὴ τῇ σωθῆναι ἀπαξιῶσαι γεννήσει, ἀλλὰ τῇ παραδόξῳ καὶ ξένῃ, ὡς δημιουργῷ. ὑπερφανίαν, φεῦγε, ὑπερφανίοις γὰρ ἀντιτάσσεται κύριος. ψευδολογίαν, βδελύττου· ἀπωλείας γὰρ, φησὶ, πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. φθόνον φυλάσσου· ἀρχὴ γὰρ αὐτῆς ἦν ὁ διάβολος, καὶ διάδοχος ὁ κάϊν, ἀδελφῷ βασκήνας, καὶ ἐκ φθόνου φόνον κατεργασάμενος. ταῖς ἀδελφαῖς μου παράινει, ἀγαπᾷν τὸν θεὸν, καὶ μόνον ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παράινει, ἀρκεῖσθαι ταῖς ὁμοζύγοις. παρθένους φύλαττε, ὡς χρυσὸν κειμήλια. μακρόθυμος ἔσο, ἵνα ὑπὸ πολὺς γένῃ φρονησις.

prophetia q̃ clareat) lupũ tu hunc esse intelligas, qui tali corio uestitus, clã oũibus internecionẽ mortemq; meditetur. Si quisquã neget crucem, passionemq; dedecus putet, is sit tibi tãquam ipse Aduersarius: ac tametsi sua pauperibus distribuat, mõtes transferat, corpus ignibus exponat, tibi tamen abominabilis esto. Si quisquã Legem culpet, aut Prophetas, quæ Christus uti impleret, in hasce terras descendit) is tibi sit tãquam Antichristus. Qui Christum solùm hominẽ esse dixerit, is pro parricida Iudæo habeatur. Viduis, quæ modò sint uiduæ honoris priuilegia cõcedito: pupillis assistito. Deus enim pupillorum pater est, & iudex uiduarum. Nihil agas sine Episcopis: ipsi enim sacerdotes sunt, tu uerò sacerdotũ minister & Diaconus: ipsi baptizant, sacra faciunt, suffragia ferunt, manus imponunt, tu uerò ministras illis quemadmodũ Hierosolymis Iacobo & Presbyteris beatus Stephanus. Curã habẽdorum cœtuum ne remittas: ibi require nominatim singulos. Nemo tuam iuuentutem despiciat: sed exemplar sis fidelium, doctrina, & moribus. Seruorum ne te pudeat: communis enim illorum est & nostra natura. Sexum muliebrem, ne abomineris: hinc enim & ortus es, & enutritus, amare autem causam tui ortus, omnino conuenit, modò in Domino. Sed neq; sine muliere uir operam dare liberis potest: quare in precio sunt habendæ mulieres etiã propterea, quòd adiutrices sint ad comparãdam gignendamq; sobolem. Iam uerò, neq; uir ullus unquã sine natura mulieris, neq; mulier ulla sine natura uiri extitit: nisi primos illos diuinos, cũ crearẽtur, homines, Adamũ, Euãq; parentes nostros: quorum ille ex elementis quatuor, hæc uerò ex una illius costarum formata est. Enimuerò, admirandus ille partus Domini nostri, nónne ex muliere extitit? quòd autem ex uirgine, non factum est propterea, quòd abominabilis esset cõiugum legitima commistio, sed quòd huiusmodi partus magis deceret deum. Decebat enim mundi totius architectum, non cõmuni uti & peruulgata nascendi consuetudine, sed noua quadam, incognita, & admirabili, quæ cõgrua uideretur ei, qui ipse esset rerum omniũ formator & artifex. Quare ab omni superbiæ, cõtemptusq; specie studeas esse quàm alienissimus: Superbis enim aduersatur Dominus. Mẽdaciũ, ut fœdissimã pestẽ fugias: Perdes enim, (inquit Scriptura) ò Deus, omnes qui mẽdaciter dolosèq; loquuntur. Ab inuidia uerò, cũ primis caueas: Primus enim eius repertor et mõstrator fuit diabolus, quã ab eo quasi per manũ acceptã, Cain protinus in suum fratrẽ usurpauit, statimq; ei ex uirtutis inuidia, uitæ parauit insidias. Sorores meas hortare, ut amẽt Deum, uirisq; suis solis sint contentæ: pari autem ratione, & fratres meos, ut contenti sint suis uxoribus. Virgines custodi, ut thesaurũ Christi. Quò eris in erratis aliorũ aut ferendis, aut dissimulandis patientior, tãtò habeberis apud omnes bonos prudẽtior atq; sapiẽtior.

Pauperum

Pauperum curam, quibuscunq; potes rebus, susci-
pe: Nam benignitate etiã, crebraq; exercitatione fidei, peccandi abstringitur quodammodo præciditurq; libido. Parum te casteq; cõserua, ut domum Dei: templum enim Christi es, organum Spiritus sancti es. Nosti nimirum, quo modo sis à me (quanquam ego homo sum infimus,) sed tamen qua ratione sis educatus.

Disce puer uirtutẽ ex me uerumq; laborẽ:
Tu faciro, ut æmulum te mihi præstes acerrimum:

Sis memor, ut uitã, mores q; meos imiteris. Non glorior in mundo, sed in Domino. Heronem hortor, natum meũ. Qui gloriari uolet, in Domino glorietur. Vtinã, fili optatissime, meũ de te integrũ esset gaudium perpetuò: utinã conseruet te mihi Deus æternus, ac Dominus noster Iesus Christus: Non omnibus crede, nõ omnibus cõfide: nullius te blanditiæ decipiãt. Plures enim, internuntij sunt ac ministri Satanæ: & citò fidẽ rebus applicare, leuis indiciũ animi est. Deũ in animo habeas, & nõ peccabis nunquam facilè. In orando, mens ne sit ambigua: felix, cui ibi præsens animus & certus cõtigit. Nõ ego abs re te tantopere admoneo: Confido enim ego, cõfido (inquam) Patri Domini nostri Iesu Christi, illiusq; unigenito filio, uisurũ me adhuc, reuelante Deo, Heronem meum in sede mea. Agè igitur, quẽ bene cœpisti, intende cursum tuũ. Præcipio ego tibi, atq; impero, per Deũ illũ uniuersitatis, Christumq; Dominũ, in cõspectu testium sancti Spiritus, & Angelici ministrantiũ Deo ordinis: ut custodias meum depositũ, quod ego & Christus tibi cõcredidimus: & ne te indignum esse iudices, quib. dignari te, ipsi Deo uisum est. Eccleſiã tibi commẽdo Antiochænã. Polycarpo uos cõmendaui in Domino Ie. Christo. Salutant te Onesimus, Vitus, Damas, Polybius Episcopi, omnésque, quotquot Philippis sunt in Christo: unde hãc tibi epistolã misi. Saluta ex me, uenerandũ in Deo Presbyteriũ: sanctosq;, conseruos meos, Diaconos, quibus perfruar in Christo, cũ carne, tum Spiritu. Salutem nuntia nominatim singulis in toto populo Domini, à minimo usq; ad maximũ: quos & commẽdo tibi tanta religione, quãta Moses suũ cõmendabat populũ, qui post se ducturus erat, Iehosuæ, nec hoc tibi duriùs dictũ existimari debet: etsi enim tales nos tantiq; sumus, quales ij erant, at uotis omnibus, uti fiamus, eniti, atq; cõtendere debemus. etenim & nos sumus filij Abrahã, Confirma igitur te, ò Hero, heroicè ac fortiter: tu enim posthac dux eris, & gubernator Antiochẽni populi: neq; erit diutius Synagoga Domini, tanquã grex omniũ, quibus nõ est pastor. Saluta meo nomine Cassianum, meum hospitem, pudicissimamq; eius coniugem, ac liberos suauissimos: quibus det Deus: precor, ut misericordiam inueniant apud Dominum in illa Die, hos etiam tibi in Christo commendo. Saluta nominatim omnes fideles, qui sunt Laodiceæ in Christo.

τῶν πωγώνων μὴ ἀμέλει, ᾧ οἷς ἂν δύνῃ χρῆσαι, ἐλεήμοσύναις γὰρ καὶ πίστεσιν, ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει, ὡς θεοῦ οἰκητήριον· ναὸς χριστοῦ ὑπάρχεις, ὄργανον εἶ τοῦ πνεύματος. οἶδας ὁπως σε ἀνεθρεψάμην, εἰ καὶ ἐλάχιστός εἰμι. ἐλωτὴς μου γενοῦ· μίμησαί με τὸν ἀναχωρητήν. ὁ καυχῶμαι ᾧ κόσμῳ, ἀλλ' ᾧ κυρίῳ. πέρωνα τὸν ἐμὸν τέκνον πέρωνα. ὁσὲ καυχώμενος, ᾧ κυρίῳ καυχάσθω, ὀναίμην σε, παιδίον ποθεινόν. ὃ, φύλαξ γένηται ὁ μόνος ἀγένητος θεὸς, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν χριστός. μὴ πᾶσι πίστευε, μὴ πᾶσι θάρρει, μὴ δέ σε τις ὑποκορίζηται σε· πολλοὶ γὰρ εἰσὶν ὑπηρέται τοῦ σατανᾶ. καὶ ὁ ταχὺ ἐμπιστεύων, κῶφος τῇ καρδίᾳ. μίμνησο τοῦ θεοῦ καὶ οὐκ ἁμαρτήσεις ποτέ. μὴ γίνου δίψυχος ᾧ προσδυχῆσε. μακάριος γὰρ, ὁ μὴ διστάσας. πιστεύω γὰρ εἰς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν χριστοῦ, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱόν, ὅτι δώσει μοι ὁ θεὸς πέρωνα ἐπὶ τοῦ θρόνου μου. πρόδες οὖν ὧδε τῷ δρόμῳ παραγγέλλω σοι ὧδε τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, καὶ ἐπὶ τοῦ χριστοῦ, πρόντος καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τῶν λειτουργικῶν ταγμάτων. φύλαξόν με τὴν παραθήκην, ἣν ἐγὼ καὶ ὁ χριστὸς παρεθέμεθά σοι. καὶ μὲ ἐαυτοῦ ἀνάξιον κρίνεις τῶν ἐχθρώντων περί σε τοῦ θεοῦ. παρατίθημί σοι τὴν ἐκκλησίαν ἀντιοχαέων, πολυκάρπῳ παρεθέμην ὑμᾶς ᾧ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. ἀσπάζονταί σε οἱ ἐπίσκοποι, ὀνήσιμος, βίτος, δάμας, πολύβιος. καὶ πάντες οἱ ἀπὸ φιλίππων ᾧ χριστῷ, ὅθεν, καὶ ἐπέστειλά σοι. ἄσπασαι τὸν θεοπρεπῆ πρόσβυτέριον. ἄσπασαι τοὺς ἁγίους διακόνους σου. ὧν ἐγὼ ἀναίμην ᾧ χριστῷ, σαρκί τε καὶ πνεύματι. ἄσπασαι λαὸν κυρίου, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου κατ' ὄνομα· οὓς παρατίθημί σοι. ὡς μωσῆς ἰησοῦ τῷ μετ' αὐτὸν, στρατηγῷ. καὶ μή σοι φανῇ βαρὺ τὸ λεχθέν· ἐγὼ γὰρ καὶ μὴ ἰσμὲν βιοῦτι, οἵοι ἐκεῖνοι, ἀλλ' οὖν γε ὀφείλομεν ὀφέλειν· ἐπεὶ καὶ τοῦ ἀβραάμ, ἐσμὲν παῖδες· ἴσχυε οὖν, ὦ ἥρων, ἡρωϊκῶς καὶ ἀνδρικῶς. σὺ γὰρ εἰσάξεις ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ἐξάξεις τὸν λαὸν κυρίου τὸν ᾧ αὐτιοχέων, ὃ ἐκ ἔσται ἡ συναγωγὴ κυρίου ὡς πρόβατα οἷς ἐκ ἔστι ποιμήν. ἄσπασαι κασιανὸν τὸν ξένον μου, καὶ τὴν σεμνοτάτην αὐτοῦ ὁμόζυγον, καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν παιδία· οἷ δώῃ ὁ θεὸς, εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ᾧ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. οὓς καὶ παρατίθημί σοι ᾧ χριστῷ, ἄσπασαι τοὺς ᾧ λαοδικείᾳ πιστοὺς ἅπαντας κατ' ὄνομα, ᾧ χριστῷ.

Curam

τῶν γὰρ ταρσῶν μὴ ἀμέλει, ἀλλὰ σωεχέστερον αὐτοὺς ἐπίβλεπε, ὡς εὐκαιρίζων αὐτοὺς τῷ ἀναγγέλλειν. μαρίμ γὰρ ἐν νεαπόλει τῇ πρὸς ἀναζαρκῶ ἐπισκόπων, προσαγορεύω ἐν κυρίῳ. πρόσεστε ἡ κὴ τὴν σεμνοτάτην μαρίαν, τὴν θυγατέρα μου τὴν πολυμαθεστάτην (ἧς αὐτὴ ψυχὴν γενοίμην) ἀδιαπλάστων τῶν ἀσεβῶν γυναικῶν. ὑγιαίνοντά σε καὶ ἐν πᾶσιν δόκιμοῦντα, ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς φυλάξει ἐν μακρῷ βίου χρόνῳ, εἰς ὠφέλειαν τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. ἐρρῶσθαί σε κυρίῳ· καὶ προσεύχου, ἵνα τελειωθῶ.

Curam eorum, qui sunt Tarsi, ne abijcias: sed uisites illos frequentiùs, in Euangelio q confirmes. Marin, Neapolitanum ad Anazarcũ, Episcopum, compelles in domino. Alloquere etiam honestissimam, doctissimámq filiã meam Mariam: cuius ego animum non possum non amare, in quo elucet imago quædam sanctissimarum fœminarum. Saluum te, & inculpatũ in omnibus, conseruet Pater cœlestis, per unigenitũ suum filiũ: ut quàm diutissimè utilitati esse suæ Ecclesiæ possis. Vale in Domino: & ora, ut finem feliciter consequar.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ. ια.

BEATI IGNATII MARTYRIS. ET ARCHIEPISCOPI ANTIOCHENSIS, EPISTOLA Ad Hepheſios. ii.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ὁ καὶ θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν μεγέθει θεοῦ πατρὸς, καὶ πεπληρωμένῃ πρὸ αἰώνων, εἶναι διαπαντὸς εἰς δόξαν πρόμονον, ἀτρεπτον, ἡνωμένην καὶ ἐκλελεγμένην ἐν πάθει ἀληθινῷ, ἐν θελήματι θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τῷ σωτῆρι ἡμῶν, τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀξιομακαρίστῳ, τῇ οὔσῃ ἐν ἐφέσῳ πλεῖστα ἐν Ἰησοῦ χριστῷ καὶ ἐν ἀμώμῳ χαρᾷ χαίρειν. ἀπεδεξάμην ὑμῶν ἐν θεῷ τὸ πολυπόθητον ὄνομα, ὃ κέκτησε φύσει δικαίᾳ, κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι ἡμῶν μιμηταὶ ὄντες θεοῦ φιλανθρωπίας, ἀναζωπυρήσαντες οὖν ἐν αἵματι χριστοῦ τὸ συγγενικὸν ἔργον, τελείως ἀπηρτίσατε· ἀκούσαντες γὰρ δεδεμένον ἀπὸ συρίας ὑπὲρ χριστοῦ θεοῦ καὶ ποινῆς ἐλπίδι, ὡς οἰβότα τῇ πρὸς θυσίαν ὑμῶν ἐπιτυχεῖν ἐν ῥώμῃ θηριομαχῆσαι, ἵνα διὰ τοῦ μαρτυρίου δυνηθῶ μαθητὴς εἶναι τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀνενεγκόντος θεῷ προσφορὰν καὶ θυσίαν. ἐγὼ μὲν οὖν τὴν πολυπλήθειαν ὑμῶν ἐν ὀνόματι θεοῦ ἀπάλυφα ἐν ὀνησίμῳ, ὡς ἐπ' ἀγάπῃ ἀδιηγήτῳ, ὑμῶν δὲ ἐπισκόπῳ·

MAXIMA cumulatissimaq ordinatæ à Deo Patre benedictione, prædestinatæq ante secula ad sempiternam & perpetuam gloriam, firmam & immotam constantiam, electæ ad unitatem in uera passione, per uoluntatem Dei patris, & Domini ac saluatoris nostri Iesu Christi, Ecclesiæ sanctissimæ quæ est Ephesi in Asia: Ignatius plurimam in Iesu Christo, gaudióque inculpato, S. D. Accepi ego uestrũ in Deo perquam optabile nomen: quod quidem, qua fide estis, ac charitate in Christo Iesu Saluatore nostro, & uerè estis, & meritò consequuti. hoc enim studio humanitatis, Deum estis sequuti. Iam igitur, quum audiatis, me propter Christum, communi spe omnium nostrum, captiuum abduci ex Syria: excitate, obsecro, ardorem illum uestrum, atque singulare studium, quod in regeneratione uobis per sanguinem Christi innatum insitumq est: inceptam uestri ædificationem absoluite, ad finémque perducite. Confido enim ego hoc uestris precibus, me illarũ intercessione consequuturum esse, ut Romæ mihi liceat depugnare ad beluas, hócque martyrio discipulus fieri eius, qui seipsum pro nobis oblationem Deo sacrificiúmque tradidit. Vestrum in Deo profectum, ex Onesimo accepi uestro Episcopo, homine sanè mirabili charitate.

Quem equidē opto, uos uti omnes secūdūm Christum diligatis, eiq; similes esse studeatis. Grates enim Deo meritò habent, qui talibus talē uobis cōcesserit in Christo Episcopū. De Birrho autē cōseruo nostro, uestro uerò secūdùm Deū Diacono, uiro p omnia laudatissimo: precor, ut in Ecclesiæ honorem, beatissimiq; uestri Episcopi, in ea qua cœpit innocētia, permaneat. Crocus uerò, homō & Deo dignus & uobis, quē tanquā exemplū quoddā uestræ charitatis accepimus, in omnib⁹ rebus mihi solatio fuit, ita planè, ut eū captiuitatis meæ minimè puduisse intellexerim. Sic Pater Iesu Christi solatio erit, cùm ipsi, tū Onesimo. Birrho, Euplo, Phrontoni: q̄bus ego uisis, oēs, quòd ad charitatē attinet, uos me uidisse uideor. Vtinā hoc mihi de uobis perpetuum sit gaudiū: si quidē dignus fuero. Vestrū autē est, omni ratione glorificare eum, à quo ipsi estis glorificati, Iesum Christū: ut cōmuni obedientia sitis copulati ad eandē animi sententiā, eadēq; loquamini de ijsdē rebus uniuersi, quò ita Episcopo & Presbyterio summissi, sanctā uitā per omnia trāsigatis. Neq; hoc ego præceptum à me uideri uelim, quasi sim aliquid: nō enim, si ob nomē Iesu Christi uinctus sum, iā ideò in ipso perfectus sum. modò enim discipul⁹ fieri, incipio: uobiscūq; loquor, ut cū cōseruis. Ac quū ego uestra admonitione opus habeā in fide, in doctrina, in patiētia, in tolerātia: tū, quoniā tacere me de uobis mea nō sinit charitas, institui uos hortari, ut cōiunctis in Deo & Christo sentētijs, pariter omnes ad eandē metā ꝓperetis: ad eāq; rē meo uos exēplo incitare, quēadmodū Paul⁹ fecit. sic enim ille: Imitatores, inquit, mei fiatis, quēadmodū ego Christi. Vnde uidetis, currēdū esse uobis, quò currat Episcop⁹, q̄ uester secūdū Deū pastor est. qđ & facitis qdē, instituti à sancto Spiritu (sic enim dignissimū uestrū sanctissmūq; Presbyteriū, cū Episcopo uestro cōsentit ac cōsonat, ut quasi fidiū qdā inter se uideri cōcētus in cithara queat) & copulati cōmuni cōcordia, ac mutua charitate: cuius princeps est, & dux, & custos, Iesus Christ⁹. Talis sit autē inter uos oēs ac singulos cōiūctio (oēs eīm nūc separatim appello) ut quasi chorū unū efficiatis: quò scilicet cōcordia cōsona, nexuq; diuino cōplicati, in unitatē oēs cōcinnè cōfluatis cū Deo Patre, suoq; dilecto filio Iesu Christo Dño nostro. Qui quidē illū ipse sic precat⁹ est: Da ijs (inq̄t) sancte Pater, ut quēadmodū ego tuq; unū sumus, sic ipsi quoq; in nobis unū sint. Vestri ergo hæc boni summa est, ut per inculpatam unitatē Deo omnes cōiuncti, imitatores sitis Christi: cuius etiā membra existitis. Quòd si ego, qui paruo tēpore sum uestro usus Episcopo, tantā tum cum eo cōtraxi consuetudinē (quę quidem nō humana, sed spiritualis esset:) quātò uos iudicare beatiores debeo, qui ab eo sic quodammodo toti dependetis quemadmodū Ecclesia à Domino Iesu,

ὃν δύχομαι ἐν χριστὸν ἰησοῦν ὑμᾶς ἀγαπᾶν, καὶ πάντας ὑμᾶς ἐν ὁμοιώματι αὐτοῦ εἶναι. εὐλογητὸς γὰρ ὁ θεὸς, ὁ χαρισάμενος ὑμῖν τοιούτους ὄντας, τοιοῦτον ἐπίσκοπον κεκτῆσθαι ἐν χριστῷ. πολὺ δὲ μᾶλλον ἡμῖν βέβηκε, τοῦ ἐν θεοῦ διακόνου ὑμῶν, τοῦ ἐν πᾶσιν εὐλογημένου· εὔχομαι πρὸς αὐτὸν ἄμωμον εἰς τέλος ἐν τῇ ἐκκλησίας, καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν τοῦ μακαριωτάτου. κρόκος δὲ, ὁ θεοῦ ἄξιος καὶ ὑμῶν, ὃν ὡς ἔγνωμεν πολλαχοῦ ἐν ἀφ' ὑμῶν ἀγαθοῖς, ἀπελαβόμεν, κατὰ πάντα με ἀνέπαυσε, καὶ τὴν ἄλυσίν μου ἐκέντησε μᾶλλον· ὡς καὶ αὐτὸν ὁ πατὴρ ἰησοῦς χριστὸς ἀναψύξει, ἅμα ὀνησίμῳ, καὶ βίβῤῥῳ, καὶ βύπλοϊ, καὶ φρόντωνι· οὓς ὧν πάντας ὑμᾶς κατ' ἀγάπην εἶδον. ὀναίμην ὑμῶν ἀπαντῶντος, εἰ καὶ οὐκ ἄξιος ὤν. πρέπον οὖν ὑμᾶς καὶ ἐν πάντα τρόπον δοξάζειν ἰησοῦν χριστὸν τὸν δοξάσαντα ὑμᾶς, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ ἦτε κατηρτισμένοι τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ. καὶ τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες περὶ τοῦ αὐτοῦ· ἵνα ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ἐν πάντι ἁγιασμένοι. ὃ διατάσσομαι ὑμῖν, οὐκ ὢν τὶ· ἐὰν καὶ δέσμιός διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅπω ἀπαρτισμὸς ἐν ἰησοῦ χριστῷ. νῦν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τοῦ μαθητεύεσθαι· καὶ προσλαλῶ ὑμῖν ὡς ὁμοδούλοις. ἐμὲ γὰρ ἔδει τὸν ὑμῶν ὑπομνηθῆναι πίστει, νουθεσίᾳ, ὑπομονῇ, μακροθυμίᾳ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη οὐκ ἐᾷ με σιωπᾶν περὶ ὑμῶν, διὰ τοῦτο προέλαβον παρακαλῶν ὑμᾶς, ὅπως συνδρόμῳ χρῆτε τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ· ἐν χριστῷ, καὶ ζηλοῦτε ὡς τέλος. μιμηταὶ γάρ μου, φησί, γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ. ἐθέλω καὶ ὑμῖν πρέπειν συμβαίνειν τῇ τοῦ ἐπισκόπου γνώμῃ, τοῦ ἐν θεοῦ· ποιμαίνοντος ὑμᾶς. ὅπερ καὶ ποιεῖτε, σοφιζόντος οὐ τοῦ πνεύματος (τὸ γὰρ ἄξιον ὀνόματος πρεσβυτέριον, ἄξιον ὂν τοῦ θεοῦ, ὅπως συνήρμοσται τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρᾳ,) συμφώνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρᾳ, συμφωνοῦντες ὅτω τῇ ὁμονοίᾳ, καὶ συμφώνῳ ἀγάπῃ, ἧς δὴν ἀρχηγὸς καὶ φύλαξ ἐστὸς χριστός. καὶ οἱ κατ' ἄνδρα, χορὸς γένεσθε εἷς· ἵνα σύμφωνοι ὄντες ἐν ὁμονοίᾳ, σωφείαν θεοῦ λαβόντες, ἐν ᾠδῇ τι ἐν γένησθε τῇ συμφωνίᾳ, τῷ θεῷ πατρὶ καὶ ἐν ἠγαπημένῳ ἐν ὑμῖν αὐτοῦ ἰησοῦ χριστῷ καὶ κυρίῳ ἡμῶν. δίος γὰρ αὐτοῖς, φησὶ, πάτερ ἅγιε, ἵνα ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἐσμεν καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὦσιν. χρήσιμον οὖν ἐστὶν ὑμᾶς, ἐν ἀμώμῳ ἑνότητι σωημμένους θεῷ, μιμητὰς ἔχειν χριστοῦ, ὃς καὶ μέλη ὑπάρχετε. εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν μικρῷ χρόνῳ τοιαύτῃ σωήθειαν ἔσχον πρὸς τὴν ἐπίσκοπον ὑμῶν, οὐκ ἀνθρωπίνῃ ἔσαν, ἀλλὰ πνευματικῇ· πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς μακαρίζω οὓς ἀνακεκραμένους αὐτῷ, ὡς ἡ ἐκκλησία τῷ κυρίῳ ἰησοῦ,

& hic

καὶ ἑνὸς θῦ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτῦ, ἵνα πάντα γ᾽ φότητα σύμφωνα ἦ: μηδεὶς πλανάσθω· ἐὰν μήτις φὴς ἦ θυσιαστηρίῳ, ὑστερεῖται τῦ ἄρτου τῦ θεοῦ. εἰ γὰρ ἑνὸς καὶ ἑνὸς τοσαύτη προσευχὴ, τοσαύτῃ ἰσχὺς ἔχει ὡς τε τὴν χάριν γ᾽ αὐτοῖς ἐκτάναι· πόσῳ μᾶλλον ἡ τε τῦ ἐπισκόπου, καὶ πάσης τ᾽ ἐκκλησίας προσευχὴ σύμφωνος αὐτοῦσα πρὸς θεὸν, πεισοῖ πρασχεῖναι αὐτοῖς πάντα τὰ γ᾽ χρεῖα αἰτήματα; ὁ οὖν τῶν πιστῶν χωριζόμενος, καὶ μὴ σωτερχόμενος γ᾽ βαλῇ θυσίαν, καὶ ἐκκλησίαν πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων γ᾽ οὐρανῷ· λύπος ἐστὶν, γ᾽ πρόβατα δορᾶ ἡμέρον ὑπολαμβάνυς μορφῶν. παρακαλῶ ἀγαπητοί, ὑποτάσσεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀλλήλοις καθὼς καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ πατρὶ κατὰ σάρκα, καὶ οἱ ἀπόστολοι τῷ Χριστῷ καὶ τῷ πατρὶ, ἵνα ἕνωσις ᾖ σαρκὸς καὶ πνεύματος. οἶδα ὅτι φρονεῖτε μέτρια· ὀλίγον γὰρ ὄφελος ἀπὸ τοιούτων ἀνθρώπων, ὃς δύναται σιωπᾶν ἑαυτῷ καὶ μὴ τῷ κόσμῳ. μιμοῦμαι τὴν ἀνοχὴν τῦ θεῦ· καὶ ὑμεῖς ἔσεσθε αὐτοῦ μιμηταί. ἐγὼ μὲν γὰρ ἐθέλω ὑμᾶς ἐν παντὶ εἶναι καθαρούς· ἀλλ᾽ οὐκ ἐν παντὶ ἐγὼ ἐμαυτῷ πιστεύω. ἐγὼ μὲν γὰρ ἐν ἀγάπῃ ὑμῶν ἐθέλω εἶναι, ἀλλ᾽ ἐν ἀγάπῃ τῦ θεῦ μένει ἀφ᾽ ἑαυτῆς. διὰ τοῦτο γάρ ὅτι καὶ σιώπησις, ὑπερέφανον, ὁ μὲν πεφυσιωμένοις κρείττονα ὑπερηφάνοις δὲ, φησὶν, ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται. ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. καὶ ὁ πρᾴφανοι πραΰνομοι ἕως σφόδρα. λέγει δὲ καὶ ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἱερεῖς. ὁ ὑμῶν ἀκούων, ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων, ἀκούει τῦ πέμψαντός με πατρός, ὑμᾶς ἀθετῶν, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν πέμψαντά με. ὅσῳ οὖν βλέπετε σιωπῶντα ἐν ἐπισκόπῳ, πλεῖον αὐτὸν φοβεῖσθε. πάντα γὰρ ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν. ὕτως αὐτὸν δεῖ ἡμᾶς δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμψαντα. δῆλον οὖν ἐπίσκοπον, δῆλον, ὡς αὐτὸν τὸν κύριον δεῖ προσβλέπειν, ὡς κυρίῳ πρεσβύτα. ὁρατικὸν δὲ αἴδησα καὶ ὀξὺ πρὸς ἔργοις, βασιλοῦσι δεῖ πρεσαύειν, καὶ μὴ πρεσαύειν ἀνθρώποις νωθροῖς. αὐτὸς μόν τοι ὑνήσιμος ὑπερεπαινεῖ ὑμῶν τὴν γ᾽ θεῷ δυσταξίαν. καὶ ὅτι πάντοθ κατὰ τὰληθειαν ζῆτε, καὶ ὅτι γ᾽ ὑμῖν ὁδὲ μία αἵρεσις κακίκη, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀκούεταί τινος, ἢ μόνου ἰησοῦ χρισοῦ τῦ ἀληθινοῦ ποιμένος καὶ διδασκάλου. καὶ ἐστὲ, ὡς πᾶλος ὑμῖν ἔγραφον, γ᾽ σῶμα καὶ γ᾽ πνεῦμα, δῆλον δὲ καὶ γ᾽ μιᾷ ἐλπίδι κεκλῆσθαι γ᾽ πίστεως, ἐπεὶ πρὸ καὶ εἷς κύριος, μία πίστις, γ᾽ βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ γ᾽ πᾶσιν. ὑμεῖς μὲν οὖν ἐστε πιθεῖ τοῦ θείου δὲ παιδευτῶν σοιχειωθέντες, παύλου τῦ χρισοφόρου, καὶ τιμοθέου τῦ πιστοτάτου. τινὲς δὲ φαυλότατοι, ἐάσθασι δόλῳ πονηρῷ τὸ ὄνομα ποθιφέρειν. ἀλλά τινα πράσσοντες ἀνάξια θεοῦ, καὶ φρονοῦντες γάντια γ᾽ τῦ χρισοῦ διδασκαλίας, ἐπ᾽ ὀλέθρῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς· οὓς, δεῖ ὑμᾶς ὡς θηρία ἐκκλίνειν δίκαιον γὰρ ἐκκλίνας, σώζεσθ εἰς τὸν αἰῶνα. πλάνος ἢ γίνεσθ, καὶ ἐπίκαρσος ἀσεβῶν ἀπώλεια.

& hic à Deo ac Patre ſuo, ut hac róne omnia in una cóſentirét unitate? Nemo erret: Quiad altare nó eſt, nó fit pticeps panis dei. Quòdſi unius atq; alteri⁹ tãtã uim habet cóiuncta oratio, ut Chriſt⁹ uelit inter ipſos aſsiſtere: quãtò magis, & Epiſcopi, & totius Eccleſię inuocatio, unanimi cóſenſu ad Deum emiſſa, certos hos facit, oĩa ſe accepturos, quęcũq; in Chriſto ſibi dari poſtulauerint? Ergo q ſe ab his ſeparare uolet, nec cóuenire in hũc ſacrũ Senatũ Eccleſiãq; primogenitorũ, qui deſcripti in cœlo ſunt: hic lupus habeat, q manſuetã oſtẽdat (tectus ouis pelle) figurã. Chariſsimi, date operã, ut obediatis Epiſcopo, Preſbyteris, & Diaconis: his enim q obtẽperat, Chriſto obedit, q ipſos elegit: q uerò detrectat, detrectat Chriſtũ Ieſum. quodporrò q facit, uitã nõ uidebit, ſed ira dei ſup eo manebit. Etenim q ſuperiorib⁹ nõ obtẽperat, is ptinax eſt, & cõtẽtioſus, & ſupb⁹. Supbis aũt, inqt ſcriptura, deo reſiſtit: ſummiſsis autẽ ac humilib⁹, dat gratiã. itẽ: Qui ſupbiũt, uehemẽter ualde peccãt. & ſacros ſuos miniſtros Dñs alloquẽs, Qui uos audit, inqt: me audit: & me q audit, eũ audit, q miſit me, patrẽ cœleſtẽ. q uos repudiat, me repudiat: & q me, eũ q miſit me. Quò ergo tacere magis ueſtrũ uidetis Epiſcopũ, tãtò eũ timete magis. Quẽcũq; enim familię dñs in domũ ſuã collocarit æconomũ, hũc uos itã excipere debetis, ut ipſum illũ à quo miſſus eſt. Epiſcopũ igit, ut liquet, ita reſpicere debetis, ita intueri, ita in oculis habere, tãquã ipſũ dñm, Dño enim, ut miniſter aſsiſtit. Ignaui aũt homines ac lẽti, ne regib⁹ q dẽ aſsiſtere pmittunt: ſed circũſpecti, uigiles, acres ac ſtrenui adres gerẽdas uiri. Ipſe q dẽ Oneſimus, ſingulari cũ laude ueſtrã nobis obediẽtiã expoſuit: declarauitq;, quã oẽs ſitis ueritatis ſtudioſi, utq; nullã inter uos ꝓrſus ſectã patiamini, ac nemini ne aures q dẽ præbeatis, pręter unico illi ac uero paſtori, doctoriq; Ieſu Chriſto, taléſq; omnino, ſitis quales eſſe oportere uobis Paulus ſcripſit, unũ corp⁹, un⁹ ſpirit⁹, ꝓpterea q una ſpe fidei uocati eſtis, unuſq; eſt Dñs, una fides, unu⁹ baptiſma. De⁹ un⁹, ac pater omniũ, q ſup oĩa, & p oĩa, & in omnib⁹. Vos igit tales eſtis, à talib⁹ inſtituti magiſtris, Paulo uidelicet pręclaro Chriſti nũtio, & Timotheo illo fidiſsimo. Sũt aũtalij q dã, homines peſsimi atq; imꝓbiſsimi, q nomẽ dũtaxat ferũt per dolũ fraudẽq;, interim uerò & ea agũt quę deo indigna ſunt, & ea ſentiunt, quæ repugnant doctrinæ Chriſti: quib. nõ modò ſibi, uerùm omnibus, quos ad ſe pertraxerint, certiſsimũ parãt exitiũ. hos declinare uos, atq; uitare nõ aliter, conuenit, quàm feras quaſdã atq; immanes beſtias. Iuſtus enim, uitãdo ſeruabit in æternũ. Promptus, ac ridiculus erit impiorũ interitus.

Canes quidam, muti sunt, tacitaq; rabie latrare nescij, clam mordent atq; occultè: hos etiã atq; etiam cauere, necesse est. est enim hic illorum morbus immedicabilis. Vester autẽ medicus, est solus ille uerus Deus, æternus, inaccessus, rerũ dominus omniũ, pater ac genitor Vnigeniti. Itaq; uota facio nostro medico ac Domino Deo, Iesu Christo: qui ante secula ex titit filius unigenit⁹, ac Verbũ Patris, posteris autem temporibus homo est factus ex uirgine Maria (secũdũ illud: Verbũ caro factum est:) fuitq; ille expers corporis, in uero corpore: expers passionis, in corpore participi passionis: immortalis, in carne mortali: uita deniq; in corruptione: uti in sectas impietatis, malarumq; cupiditatum lue nostras animas, tali medicina à morte, corruptioneq; liberaret. Diligentiam igitur adhibete, ne errore capiamini: quod & facitis. Totos enim uos Deo consecrastis (siquidem enim nulla in uobis tanta emergit cupiditas, quæ inquinare grauareq; uestram conscientiam possit: utiq; iam secundùm Deum uiuitis, & estis Christi,) putamina autem è uobis, hoc est, è castissima purissimaq; Ephesiorum Ecclesia, cuius preclara laus maximum q; preconium omni ætate permanebit, ejcitis, exterminatis, excluditis. Neque enim uos fugit, carnales prestare spiritualia non posse: neq; spirituales carnalia. quemadmodum nec fidem, illa quę sunt infidelitatis: neq; infidelitatem, illa quę fidei. Atque idcirco uos quum pleni sitis sancti spiritus, nihil quod carnale, sed omnia quæ spiritualia sunt, facitis. Pergite igitur, pergite in Christo Iesu perfici: qui saluator est omnium hominum, maximè fideliũ. Cognoui autem iter quosdam per uos facere uoluisse, qui haberent pernitiosam à maligno, & alieno Spiritu doctrinã: quibus, uos laudo, quòd transitum non dedistis, quò semina re inter uos Zizania possint, sed aures occlusistis, ne audiretis quidem aut reciperetis illorum, quem annuntiabant, errorem, illud probè edocti, fallacem ac deceptorem Spiritum, non ea quæ Christi sunt, sed quę sua, solere dicere, qui mẽdacium ex propria loquitur, sanctum autem Spiritum, non sua, neque ex se, sed Christi, & ex Domino referre omnia: quemadmodum, & Dominum ea quæ à Patre accepisset, nobis, tradidisse. Sermo enim, inquit, quem auditis, non est meus, sed eius, qui misit me, Patris. Et de sancto Spiritu, inquit: Non loquetur ex seipso, sed quæcũq; à me audierit. Ac rursum de se, ad Patrem: Glorificaui ego te in terra: opus quòd dedisti mihi, perfeci: manifestaui nomen tuum hominibus, iterumq; de sancto Spiritu: Hic glorificabit me quoniam ex meo accipiet. Contraria autem, Spiritus fallus omnia: seipsum prædicat, sua loquitur (quippe qui sibi egregiè placeat,) seipsum glorificat (tumet enim præ superbia,) mendax est in omni sermone, deceptor, assentator, adulator, subdolus, ambitiosus decantator, nugator dicax, quiq;

ἐστὶ γὰρ κυνῶδη γνεοὶ, ὁ δυνάμενοι ὑλακτεῖν λυσσῶντα, λαθροδηκτοῦντι· οὓς φυλάσσεσθαι χρή. καὶ ἁπλᾶ γὰρ νοσοῦσιν. ἰατρὸς γὰρ ἡμῶν ἐστιν, ὁ μονὸς ἀληθινὸς θεὸς, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ τῶν ὅλων κύριος, ὁ τοῦ μονογενὴς πατὴρ καὶ γνώστωρ. ἐχομεν τοίνυν καλὸν καὶ τὸν κύριον ἡμῶν θεὸν, ἰησοῦν τὸν χριστὸν, τὸν προαιώνιον υἱὸν μονογενῆ καὶ λόγον, ὕστερον δὲ καὶ ἄνθρωπον ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου. ὁ λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο· ὁ ἀσώματος γὰρ σώματι, ὁ ἀπαθὴς γὰρ παθητῷ σώματι, ὁ ἀθάνατος γὰρ θνητῷ σώματι, ἡ ζωὴ γὰρ φθορᾶ· ὁ πῶς θανάτου καὶ φθορᾶς ἐλεύθερώσει καὶ ἰατρεύσει τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ ἀσκήτους αὐτὰς, νοσοληθείσας γὰρ ἀσεβείᾳ καὶ πονηραῖς ἐπιθυμίαις. μὴ οὖν τὶς ὑμᾶς ἀπατάτω· ὡς πρὸ δὲ ἀπατᾶσθε. ὅλως γάρ ἐστε θεοῦ (ὅτ' αὖ γε μὴ ἡ μία ἐπιθυμία γε ὑμῖν ὑπάρχῃ δυναμένη ὑμᾶς ῥυπαρὰ καὶ βάσανον ἐπαγαγεῖν, ἅτε καὶ θεὸν ζῶντα ἐσθ' ὅτε χρισθ.) πρίγμα δ' ὑμῶν, καὶ τὰ ἁγνοτάτης ἐφεσίων ἐκκλησίας, τὰ δὴ βουτὸ καὶ πολυϋμνήτου τοῖς αἰῶσιν, ἐκβάλητε. οἱ σαρκικοὶ, τὰ πνευματικὰ πράττειν δυνάμενοι· οὐδ' οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά. ὡς πίστις τὰ τῆς ἀπιστίας· οὐδ' ἀπιστία, τὰ τῆς πίστεως. ὑμεῖς δ', πλήρεις ὄντες τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐδὲν σαρκικὸν, ἀλλὰ πνευματικὰ πάντα πράσσετε· καὶ χριστῷ ἐν ὅλῃ θεῷ· ὃς ὅτι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν· ἔνθεν διὰ ζηλους πεποιθότας ὑμῶν, ἐχούσας καλῶς διδασκαλῶν, ἀλλοκότου πονηροῦ πνεύματος· οἷς οὐκ ἐδώκατε παρόδιον, ἀκοῦσαι τὰ ζιζανία, βύσαντες τὰ ὦτα, εἰς τὸ μὴ παραδέξασθαι τὴν ὑπ' αὐτῆς καταγγελλομένην πλάνην, πεπεισμένοι τὸ λαοπλανὲς πνεῦμα ὂν τὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τὰ ἴδια λαλεῖν (ψευδολόγον γάρ ἐστι·) τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τοῦ χριστοῦ, οὐ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὡς ὁ κύριος τὰ πρὸς τὸν πατέρα τὸν ἡμῖν κατήγγελκεν. ὁ λόγος γάρ, φησὶν, ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. οὐ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου· ὁ λαλήσει, φησὶν, ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ. καὶ περὶ ἑαυτοῦ φησὶ πρὸς τὸν πατέρα· ἐγὼ σέ, φησὶν, ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ὃ ἔδωκάς μοι ἐτελείωσα, ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει. τὸ δὲ πλάνον πνεῦμα, ἑαυτὸν κηρύττει, τὰ ἴδια λαλεῖ (ἀυτάρεσκον γάρ ἐστιν. ἑαυτὸν δοξάζει (τύφος γάρ ἐστι μεσὸν·) ψευδολόγον τε ἀρχῇ, ἀπατηλὸν, θωπευτὴν, κολακευτικὸν, ὑπουλον, ῥαψῳδὸν, φλύαρον,

ἀσύμφωνον, ἀμεθόκτητες, γλίσχρον, ψοφοδεῖς. ὃ τ' ἐνεργεῖας, ῥύσεται ὑμᾶς ἐκ τοῦ χρισός, ὁ θεμελιώσας ὑμᾶς ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ὡς λίθους ἐκλεκτοὺς, συναρμολογουμένους εἰς οἰκοδομὴν θείαν ἁγιάσματος, ἀναφερομένους εἰς τὰ ὕψη διὰ χριστοῦ τοῦ συνεργοῦντος ἡμῖν σωζομένους τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πίστει ἀναγομένους, καὶ ἀγάπῃ καθιζομένους ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, σωσθέντας ἅμα ἀμώμοις (μακάριοι γάρ, φησιν, ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου) ὁδὸς δὲ ὄντι ἁπλανοῦς Ἰησοῦ χριστοῦ (ἐγὼ γάρ, φησιν ἐμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωή·) ὁδηγεῖ ἢ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν πατέρα· ὁδεῖς γάρ, φησιν, ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. μακάριοι οὖν ἐστε ὑμεῖς οἱ θεοφόροι, πνευματοφόροι, ναοφόροι, ἁγιοφοροικαὶ πανταχοῦ κεκοσμημένοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς Ἰησοῦ χριστοῦ, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν. δι' οὓς ἀγαλλιώμενος ἠξιώθην δι' ὧν γράφω, πρόσομιλῆσαι τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, τοῖς πιστοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν, ὅτι μὴ τὰ μάταια σπουδάζετε, οἷς ἦν σάρκα ἀπατᾶτε, ἀλλὰ ἦν θεοῦ, ἣν οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἢ αὐθρώπων ἀσφαλέστερον προσεύχεται. ἔστι γὰρ οὗτος ἐλπὶς μετανοίας, ἵνα θεοῦ τύχωσιν. μὴ ὁ πίπτων γάρ, οὐκ ἀνίστησι; ἢ ὁ ἀποστρέφων, οὐκ ἐπιστρέφει; ὡδιστρεπτατε οὖν ἀνδρες, μαθηταὶ γενέσθαι ὑμῖν· γίνεται δὲ οὗτος διάκονοι θεοῦ, Ἰησοῦ χριστοῦ. λέγει γὰρ ὁ κύριος· ἐὰν ἀφανίσητε τὸ ἀνάξιόν μου, ὡς στόμα μου ἔσεσθε· γίνεται δὲ πρὸς ταῦτα ὁρᾶς αὐτὸ, ὑμεῖς ταπεινόφρονον· αὐτὸ πάλιν ἀξιοῖ πρὸς ταῦτα βλασφημίας αὐτὸ, ὑμεῖς ταῖς ἐναντίαις ὄψεσιν· αὐτὸ πλανωμένων, σπεύδετε ὑμεῖς ἐπὶ τὴν πίστιν ἑδραίους. νικᾶται τὸ ἄγριον ἦθος, ἐν ἡμερότητι· τὸ ὀργίλον, ἐν πραότητι (μακάριοι γὰρ οἱ πραεῖς· καὶ μωσῆς πρᾶος πάντας ἀνθρώπους· καὶ δαβὶδ, πραΰς σφόδρα. διὸ καὶ παῦλος· δίδαξον, λέγων, κύριε, ὁδεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἵνα πως ἐν πάντας, διδάσκαλον, αὐτεξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους) μὴ ἀντιμάχεσθε ἀμώμοις τοῖς ἀδικουμένοις, ὑμᾶς, λέγει ἢ ἀδελφοὶ ὑμῶν ἐστε· ἵνα τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δοξασθῇ, καὶ μιμησώμεθα τὸν κύριον, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πασχόμενος. οὐκ ἀπείλει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, ἀλλ' ἐπαρ τὸν ἐχθροῦ προσηύχετο· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ οἴδασιν ὃ ποιοῦσιν. εἷς πλέον ἀδικηθεὶς πλείονα ὑπομένει, ὅτερος μακάριος. εἷς ἀρτιερασθῇ

quicq; ipse sibi nunquã cõstet, moderati nil dicat, nilq; liberale aut ingenuũ cogitet, caligine ac tenebris omnia inuoluat. A cuius uos operatione seruet, atq; eripiat Iesus Christus: qui fundauit uos super petram, ceu electos lapides, aptosq; ad diuinum ædificium Patris: subductos in altum, per Christum pro nobis crucifixum, fune scilicet sancto Spiritu: fide erutos, & leuatos charitate ex terra ad cœlestem aurã, comitante innocẽtia ac uita inculpata (beatos enim Scriptura prædicat, inculpatos in uia sua, & incedentes in lege Domini) tramite secantes planissimo, atq; certissimo qui est Christus Iesus (ego enim, inquit, uia sum & uita,) hocq; tramite pergentes ad Patrẽ rectissimè, nemo enim, inquit idem, uenit ad Patrẽ, nisi per me. O felices uos igitur, qui Deũ in uobis, sanctumq; Spiritũ geritis: qui huius templũ estis, atq; sacrarium: qui ornatissimum estis institutis ac præceptis Iesu Christi sacerdotiũ regale, gens sancta, peculiaris populus. Quorum ego felicitate quum ingẽs gaudiũ percepissem, magis nunc etiam lętor, contigisse mihi, ut haberem, per quos literis affarer sanctos ac fideles in Christo Iesu, qui sunt Ephesi. Meritò enim mihi de uobis gaudere uideor, quòd neglecta omni uanitate, ac contemptis quæ sunt secundùm carnẽ, ea tantũ cupitis, amatis, diligitis, quæ sunt diuina: & pro cæteris hominibus indesinenter oratis. Neq; enim nulla spes est, fore aliquando, ut pœnitẽtia cõuertantur, Deumq; consequant. Quid enim? (inquit Propheta) Nũ sic cadunt homines, ut nõ resurgãt? num sic aliquis deflectit, ut nõ redeat? Reuocate hos igitur, ut à uobis instituãtur: estote ministri Dei, estote os Christi. Sic enim Dominus inquit: Si ab indignitate reduxeritis pretiosum, eritis sue luti os meũ. Ergo cũ illi irascuntur, uos iratos humilitate placate: contraq; illorũ conuicia, uos intẽtissimas preces opponite: & quò studiosiùs illi suos defendũt errores, tãtò uos in fide fortius, firmiusq; persistite. Feros illorum mores, uestra uos uincite mãsuetudine: iracũda ingenia, miti pacate clementia (Beati enim sunt mites. Ac de Mose quidẽ legit, fuisse eum uirũ mitissimũ supra oẽs mortales qui in toto orbe fuerint. Dauid quoq; mitis semp fuit admodũ. Quare percõmodè monet Paulus, seruũ Dñi nõ cõtentiosum oportere esse aut pugnacẽ, sed facilẽ erga oẽs, ac ad docendũ paratũ, quiq; & ferre malos patiẽtia possit, & aduersantes interim benignè humaniterq; ad disciplinã reuocare calleat.) Ac tametsi accipiatis aliquãdo aliquã iniuriã, ne tñ ulciscẽ eos, à quibus data, unquam studeatis: sed sic potiùs cogitate, & sic dicite, Fratres nostri estis. quo modo & Domini nomen gloria augebitur, & eiusdem nos imitatores esse uidebimur: qui cùm malè audiret, malè contrà non dixit: ad crucem postulatus, non recusauit: passus, non minatus, sed pro inimicis precatus est. Pater, inquit, remitte illis: quod agunt, nescĩunt. Certum igitur est, eum, qui quò maiori afficiatur crebrioríque iniuria, tantò perferat tolerétque patientiùs, rectè demum dicendum esse ac uerè beatum: eúmque, qui bonis spolietur,

qui in contẽptu habeatur, propter nomen ac cõfessionem Dõmini, Christi certissimò esse. Videte, ne herba Diaboli pullulet inter uos: habet autẽ amari hæc quiddam, & acerbi admodum. Sobrietati studete ac tẽperantiæ, ut qui estis in Christo Iesu. Extrema certè sunt tempora, quę posthac futura sunt. Pudore igitur nos ac metu mouere lõganimitas Dei me ritò deberet, ne eius tam benignã tanq; ingẽtem conténeremus tolerantiã: potiusq; futuram Dei timeremus ultionem, quàm præsentem diligeremus in huius uitæ spatio delectationem. Præsens enim nostra ac uera delectatio, hæc sola est, si in Christo Iesu inueniamur, in quo nobis uita uera obtingit: & sine quo, ne spirare quidem posse uobis optãdum est. Hic enim spes mea est, laus mea, hic omniũ diuitiarũ perennis abundantia: cuius & uoluntate ego ac beneficio, Spirituales margaritas, hoc est uincula mea, Romã usq; ex Syria gesto. in quibus me margaritis etiam atq; etiam opto, sic oratione uestra, exornari ac perfici, ut particepẽ liceat fieri afflictionis, ac crucis Christi, deinde & resurrectionis uitæq; sempiternæ, in qua socius sim futurus Christianorum Ephesiorũ, qui semper utebãtur in omni uirtute Iesu Christi, præsentia Apostolorum, Pauli, Ioãnis, ac fidissimi Timothei. Quis ego sim, nõ nescio: & quib. scribam, haud ignoro. Infimus quippe ego, Ignatius, equalis eorum quos periculum facere iudicium q; subire necesse est: uos autẽ, misericordiã adepti, & cõfirmati stabilitiq; in Christo. traditus quidem egò persequutioni, omniũ tamen, qui ab iusti incẽ Abelis sanguine usq; ad ignatij sanguinẽ, propter Christũ unquã fuerunt interfecti, minimus: uos uerò, collegæ illius Pauli, qui sanctificatus est, atque oraculo declaratus, ut uas Domini esset, quo portaretur nomẽ eius ad electos suos. in cuius ego utinàm uestigijs inueniar, reliquorúmque sanctorum, eà hora, quando migrare hinc, & esse cum Christo debeo. de qua ego re certò scio, perquàm memori oratione atque assidua intercessione Christum pro nobis uti omnibus. Vos modò date operam, ut sæpe, & frequentes conueniatis: quod cùm Deo agendis gratijs, tum eo laudando celebrandóque fiat. Etenim si cætus habeatis continuos, facilè fiet, ut copiæ subuertantur satanę: teláque eius, ignito peccatorum uncta ueneno, nullo accepto uulnere repellantur. Vestra enim in omni uitæ ratione, religionéque concordia, illi quidem interitum, suis aut defensoribus cruciatum parit. Adeò melius nihil, nec optabilius inueniri hominij potest, quàm pax in Christo atque concordia: qua omnia omnium qui in aêre quíque in terra uersantur, Spirituum bella restinguuntur: quum certamen nobis non cum carne & sanguine sit, sed aduersùs principatus, potestates, mundanos tenebrarum dominos, omnémque potestatem Spiritualem in cœlestibus. Non ergo uos latebunt consilia Diaboli, si, quemadmodum Paulus, integram habeatis in Christo fidem, atque

ἐπὶς ἀθετηθῇ δι᾽ ὃ ὄνομα τοῦ κυρίου· οὗτος ὄντως χρισὸ ὄσιμ. βλέπετε, μὴ τὶς διαβόλου βοτὰνη εὑρεθῇ ἐν ὑμῖν· πικρὰ γάρ ὄστιν ἡ ἁλμυρὰ ἅις αὐτῆ. νήφατε, σωφρονήσατε ἐν χρισῷ ἰησοῦ. ἐκαθωμαιροὶ λοιποὶ εἰσὶμ· αἰσχυνθῶμεν, φοβηθῶμεν τ᾽ μακροθυμίαν τοῦ θεοῦ, μὴ τοῦ πλόστου τ᾽ χρηστότητος αὐτοῦ ἡ τ᾽ ὠοχὴς καταφρονήσωμεν. μᾶλλον γὰρ᾽ μέλλουσαν ὀργὴν φοβηθῶμεν, ἢ τ᾽ ἐνεστῶσαν χαρὰν ἀπαντήσωμεν ἐν τῶ νῦν βίῳ. ἔσω ἢ ἐν ἐσοῦ χαρὰ, ἡ ἢ ἀληθινὴ, ὁ μόνον ἐν χρισῷ ἰησοῦ εὑρεθῆναι, εἰς τ᾽ ἀληθινῶς ζῆν· χωρὶς τούτου, μηδ᾽ αὖ ἀναπνεῦσαι πολέλαδε. ὅτου, γάρ μοι ἡ ἐλπὶς, ἔστος τ᾽ καύχημα, ἔστος αὐλαπὴς πλοῦς· ἐν ᾧ τὰ δεσμὰ ἀσ᾽ συρίας μέχρι ῥώμης πόδι φέρω, τοὺς πνευματικοὺς μαργαρίτας, ἐν οἷς γρήοιτό μοι τελεωθῆναι τῇ προσευχῇ ὑμῶν, μέτοχον τῶ παθημάτων χρισοῦ ἡ κοινωνὸν τοῦ θανάτου γενέσθαι, ἡ τ᾽ ἐκνεκρῶν ἀναστάσεως. ἡ τ᾽ αὐτελείπτου ζωῆς, ἧς γρήοιζό μοι ἐπιτυχεῖν, ἵνα ἐν κλήρω ἐφεσίων εὑρεθῶ τ᾽ χρισιανῶν, οἱ ἡ τοῖς ἀρεύλοις παντοτε συνῆσαν ἐν δυνάμει ἰησοῦ χρισοῦ, παύλῳ, ἰωάννῃ, ἡμοθέω τῶ πιστοτάτῳ· εἴδλα τὶς ἐμὶ, ἡ τίσι γράφω· ἐγὼ ἦ ὁ ἐλάχιστος, ἰνάλιος, τοῖς ὑπὸ κινδυνον ἡ κρίσιν πορόμενος· ὑμεῖς ὄ, ἠλεημένοι, ἐστηριγμένοι ἐν χρισῷ. παρασθεὶς γε ἐγὼ, ἀλλὰ τ᾽ δι᾽ χρισὸν ἀναπεμφθῆν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἀβελ τοῦ δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος ἰγνατίου, ἐλάχιστος· ὑμεῖς ὄ, παῦλε συμμύσαι ἐστὲ ἡτι ασμένοι, μεμαρτυρημένοι ὄλι σκυβοὶ ὄσιν ἐκλογῆς. ὃ, γρήοιτό μοι ὑπὸ τὰ ἴχνη ἐυρεθῆναι, ὅτ᾽ τ᾽ λοιπῶν ἀγίων, ὅταν ἰησοῦ χρισοῦ ἐπιτύχω, ὃς πανύσοφε ἐν ταῖς δεήσεσιμ αὐτοῦ μνημονεύει ἡμῶν. ἀπουδάζετε οὖν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαρισίαν θεοῦ ἡ δόξαν· ὅτ᾽ αὖ γὰρ συνέρχεσθε ἐπὶ θανᾶτε, καθαιροῦντ᾽ αἱ δυνάμεις τοῦ σατανᾶ, ὁ ἀπράκτα αὐτοῦ ἐν πίστει τῶν πεπυρωμένα βέλη πρὸς ἁμαρτίαν. ἡ γὰρ ὑμετέρα ὁμόνοια ὁ σύμφωνος πίστις, αὐτοῦ μέν ὄσιν ὄλεθρος, τ᾽ δ᾽ ἐν σωτηρίᾳ αὐτοῦ βάσανος. ὄθεν ἁμένον τ᾽ ἐν χρισὸν ἐρεμίας· ἐν ᾧ πᾶς πόλεμος καθαιρεῖτ᾽ ἀιδίων ἡ ἀοράτων πνευμάτων. ὁ γὰρ ὄσιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα ἡ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς ὁ πρὸς ἐξουσίας, ἡ πρὸς τὸς κοσμοκράτορας τ᾽ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τ᾽ πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. λέγω δὲ ὑμᾶς ἐν τ᾽ νοημάτων τ᾽ διαβόλου, ἐὰν, ὡς παῦλος, τελείως εἰς χρισὸν ἔχητε τ᾽ πίσιν,

ἡ τῶ ἀγάπῃ· ἅπις ὅὴμ ἀρχὴ ζωῆς, ἡ τέλος. ἀρχὴ ζωῆς, πίσις· τέλος ἡ, ἀγάπη. τὰ ἢ δύο ἐν ἑνότητι γενόμενα, θεὸν ἄνθρωπον ἀπετέλεσε· τὰ ἢ ἄλλα πάντα, εἰς καλοκαγαθίαν ἀνέλθοντά ἐστιν. ὁ δὲ εἰς πίσιν ἐπατγελμένος, ὀφείλει ἁμαρτάνειν· ὁ δὲ ἀγάπῃ κεκτημένος, μισεῖν τὸν ἀδελφὸν. ὁ γὰρ εἰπὼν, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου· ἔπτε καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. οἱ ἐπατγελλόμενοι χρίστον εἶναι, ἐκ ἔργων λέγουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ πράττουσι γνωρίζονται. ἐκ γὰρ τῶν καρπῶν, ὁ δένδρον γινώσκεται. ἀμείνον ἐστὶ σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλεῖν καὶ μὴ εἶναι. ἐκ γὰρ λόγου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ μίαν καρδίαν πίστις, σώματος ἢ ὁμολογίας. τῆς μὲν, εἰς δικαιοσύνην· τῆς δὲ, εἰς σωτηρίαν. καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ· ὅς γε καὶ πεισθεὶς καὶ διδάξας, ὁ ὢν μέτας ἐστὶν ἐκ βασιλείας. ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς χριστὸς, ὁ ὢν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, πρῶτον ἐποίησε, καὶ τότε ἐδίδαξεν· ὡς μαρτυρεῖ λουκᾶς, ὁ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. ὁ δὲ λαὸς τοῦ κύριον· ἀλλὰ καὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν, ἐγγὺς αὐτοῦ ἐστιν. πάντα οὖν ποιῶμεν, ὡς αὐτοῦ ἐν ἡμῖν κατοικοῦντος, ἵνα ὦμεν αὐτοῦ ναοί, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν θεὸς. χριστὸς ἐν ἡμῖν λαλείτω, ὡς ἐν παύλῳ· ὁ πνεῦμα ἅγιον διδασκέτω ἡμᾶς, τὰ χριστοῦ φθέγγεσθαι, πράσσειν αὐτά. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου. οἱ οἰκοφθόροι, βασιλείαν θεοῦ ὁ κληρονομήσουσιν· εἰ ἢ οἱ τὸν ἀνθρωπίνους οἴκους διαφθείροντες, θανάτῳ κατακρίνονται, πόσῳ μᾶλλον οἱ τὴν χριστοῦ ἐκκλησίαν νοθεύειν ὠχθροῦντες, αἰωνίαν τίσουσι δίκην, ὧν ἕνεκεν ὁ κύριος ἐπέμφθη ὁ κύριος ἰησοῦς, ὁ ὁ θεοῦ μονογενὴς ὑός; ὃ τὴν διδασκαλίαν ὁ ἀθετήσας, λιθωθεὶς καὶ πεχωθεὶς εἰς γέενναν χωρήσει· ὁμοίως δὲ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ὁ ὁμοκρίνων παρὰ θεοῦ εἰληφὼς, ποιμένι ἀνέρι δὲ δεδωληθήκας, καὶ ψευδεῖ δόξαν ὡς ἀληθῆ δεξάμενος. τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, ἢ χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστοῦ πρὸς ἄπιστον, ἢ ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; φημὶ δὲ κἀγώ. τίς κοινωνία ἀληθείας πρὸς ψεῦδος, ἢ δικαιοσύνης πρὸς ἀδικίαν, ἢ δόξης πρὸς ψευδοδοξίαν; διὰ τοῦτο μύρον ἔλαβον ὁ κύριος ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκκλησίας, ἵνα ἡ ἐκκλησία πνέῃ τῶ ἀφθαρσίαν. μύρον γάρ, φησὶν, ἐκκενωθὲν, ὄνομά σοι·

atque dilectionem: in quibus uitæ initiũ, perfectio q; consistit. Vitæ quippe initium, fides est: & perfectio, charitas. Quæ duo se mutuò complexa, sucq; coniuncta in unum suo uinculo naturæ, Dei hominẽ absoluunt atq; perficiũt: cætera autem, quæ ad uitæ, actionum q; omnium tum honestatem, tum bonitatẽ pertinent, ex illis duobus tanquã fontibus emanant, sponteq; consequuntur uniuersa. Neq; enim consentaneum est, eum, qui fidem professus sit, in peccatis proficere oportere: neque, qui charitate sit præditus, odio persequi suum fratrem. Idem enim, qui dixit, Diliges Dominũ Deum tuum: addidit, Et proximum tuum ut te ipsum. Qui profitẽtur se Christi esse, non tam ex istius professionis loquendi formula, uerborúmque usurpatione, quàm ex ea quæ conueniat professioni consentiátque, operatione iudicantur. Arbor enim, ex fructibus dignoscitur. Satius est esse, & tacere: quàm non esse, & dicere. Regnum enim Dei, non in oratione consistit: sed in ea, quæ ex Deo proficiscitur, uirtute atque potentia. Corde creditur, ore fit confessio: atque illo adiustitiam quidem, hoc uerò ad salutẽ. Tum quidẽ, docere præclarum est: si, qui docet, faciat. Etenim qui faciet & docebit, is magnus uocabitur in regno cœlorũ. Dominus quidẽ noster ac deus, Iesus Christus, natus Dei Viuentis, primũ fecit, ac deinde docuit, quẽadmodum Lucas testatur, cuius Euangelium in magna laude habetur apud omnes Ecclesias. Quũ igitur certum habeatur, nil latere Dominũ, atq; etiam occulta nostra illi coràm esse: omnia sic agamus, sic instituamus, ut dignũ est ijs, in quibus ipse Deus tanquã in suo templo habitat. Christus in nobis loquatur, quẽadmodum in Paulo loquutus est: doceat nos sanctus Spiritus ea loqui, quæ Christi sunt, quemadmodum Paulum docuit. Ne erretis, mei fratres: Qui familiarum sunt corruptores, hæreditatẽ regni Dei non accedent. quòd si, qui hominum corrumpunt familias, morte damnantur: quantò magis ij, qui nefario conantur adulterio polluere Christi Ecclesiam, perpetuum luent atque sempiternum supplicium, pro qua crucem mortémque perpessus est Christus Iesus, unigenitus Dei filius? cuius qui doctrinam repudiat, hic sibi ipsi relictus, ac magis magísque crassior atque obtusior factus, tandem sese ipse in Gehennam dabit præcipitem. idémque continget omnibus, quicunq; ueritatis falsitatísque cognitionem à Deo quidem semel acceperunt, imperito tamen se deinde atque ignaro committunt ducendos pastori, uanam fallacemq; opinionem, pro certa ac uera amplexi sententia. Quid commune lux habet cum tenebris, aut Christus cum Belial? quid fidelis cum infideli, aut templum Dei cum idolis? imò quid ueritas, inquam, cum mendacio, iustia cum iniustia, uera gloria cum fucata gloria? Dominus propterea unguentum in se accepit, tanquã in caput Ecclesiæ, ut incorruptionẽ oleret Ecclesia. sic enim hæc ipsum alloquitur: Vnguẽtum effusum, est nomẽ tuum,

idcirco te puellæ amant, à tergo te prehendunt, sic dicentes, Sine curramus ad odorem unguenti tui. Ne nos igitur pro hoc tam suaui unguento Christi, fœtore illinamur doctrinæ huius seculi: ne sancta Ecclesia Dei sic in seruitutem se trahi patiatur illius dolo atque astutia, quemadmodum prima mulier. Cur enim uerbo Christi ac ratione præditi, non fieremus prudentes? cur accepta à Christo, in regeneratione nostra, rectè de diuinis rebus sanctéque iudicandi facultate, ad talem nos nunc ignorantiæ miseriam demitteremus, ut obliti per negligentiam huius tantæ gratiæ ac doni, quod accepimus, stultè imprudentérque pereamus? Crux Christi, infidelibus quidem offendiculum est: fidelibus autem, salus ac uita æterna, Vbi sapiens? ubi disputator? ubi gloria eorum, qui potentia sua suísque factis sibi nomen acquisiuêre? Ecce enim filius Dei, natus ante secula, qui pro sententia Patris sui composuit uniuersa, infans fit, secundùm dispositionem Dei, ex uirgine Maria, de sanguine quidem natus Dauidico, operante tamen atque efficiente sancto Spiritu. Sic enim Esaias: En, inquit, uirgo prægnans erit, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emmanuel. Hic igitur natus est: & baptizatus à Ioanne, ut fidem hoc pacto faceret prophetæ muneri. At uerò latuit principem huius seculi & uirginitas Mariæ, & partus, & mors Domini: quæ tria memorabilia sunt atque exclamanda mysteria: quæ tamen aures illius præterierunt, nobis autem manifesta sunt. Hæc scilicet noua illa in cœlo stella est, quæ omnes reliquas splendore suo fulgoréque superat, ac lucem præbet admirabilem: quam qui uident, incognita eius atque insolita mouentur natura. astra scilicet cætera uniuersa, simúlque & Sol & Luna, quasi chorus quidam huic stellæ efficiuntur, hæc{que} claritate sua ac perspicuitate longissimè illa excellit. hîc scilicet perplexa redduntur, atque incerta iudicia, unde nam hæc stellæ sit nouitas: atq{ue} ex una parte, mundana sapientia, stultitia fieri: incantatio, nugatio: magia, risus: omniáque cùm Deus ut homo apparuit, ac homo ut Deus operatus est (quorum neque prius opinione, neque posterius undè accipiendum: sed illud quidem uerè, hoc autem secundùm dispositionem. nam quátenus homo, suarum actionum principium habuit: quátenus autem Deus, disposuit) instituta malitiæ interire, dispelli caligo ignorantiæ, labefactari tyrannicum incipit imperium. ex altera autem parte, omnia miscentur, cùm iam mortis paratur destructio. Persistite, fratres, firmi in fide Iesu Christi, in sua dilectione, in sua passione & resurrectione. Omnes uos in gratia coniungite ad communem utilitatem, per unitatem fidei in Deum patrem, Iesúmq{ue} Christum, unigenitum eius filium, ac primogenitum omnis creaturæ natum uerò secundùm carnem ex genere Dauid:

duce,

ἐφοδιασάμενοι ὑπὸ τῆς ἁγιωτάτης, ἀκαταπόντου τῷ θείῳ πνεύματι, ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ, ἀτρεμιστέῳ διανοίᾳ· ἕνα τὸν κλῶντες, ὃ ἐστι φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, καθαρτήριον, ἀλεξίκακον. εἴλιγε ὑμῶν ἀνυπόψυχον, ἐν ὧν ἐπέμψατε εἰς θεοῦ μιμοῦ εἰς σμύρναν· ὅθεν ἐν ἀφανεῖ ὑμῖν, δι' χαριτῶν τοῦ κυρίου. ἀγαπῶ πολυκάρπως ὡς ἐν ὑμᾶς. μνημονεύετέ μου, ὡς ἐν ὑμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστός, ὁ δι' ὅλου ἀκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. πρόσευχεσθε ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Ἀντιοχείων, τῆς συρίας· ὅθεν δεδεμένος εἰς ῥώμην ἀπάγομαι, ἔσχατος ὢν τῶν ἐκεῖ πιστῶν. ὡς κατηξιώθην εἰς θεοῦ μιμοῦ φανῆναι τῷ θεῷ παρ' οὗ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ τὴν κοινὴν ἐλπίδα ἡμῶν, ἐν ἁγίῳ πνεύματι. ἔρρωσθε, ἀμήν.

ductu, ac rectore Spiritu paracleto, obtẽperantes Episcopo & Presbyteris, animo firmo atq; immobili: unũ omnes frangentes panẽ, quod pharmacũ immortalitatis est (antidotum scilicet, ne moriamur, sed in Deo uiuamus p Iesum Christũ,) purgatio, amuletũ. Efficiar utinã pro animabus uestris, proq; eorũ, quos ad honorẽ Dei misi estis in Syriã: unde uobis hęc scribo. Deoq; gratias ago. Polycarpũ amo, tãquã uos. Memores estote mei, ut uestri est christus Iesus: q benedictus est in secula. Orate p Ecclesia Antiochena, quæ est in Syria: unde uinct⁹ ego Romã abducor, qui sum omniũ illic fideliũ postremus. Quo modo nactus hãc sum gratiã, ut dignus habear, q ad honorẽ Dei hasce catenas, hæcq; uincula gestem? Valete in Deo patre, & in Domino Iesu. Christo, communi spe omnium nostrum, & in sancto Spiritu. Etiam, atq; etiam Valete, Amen.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ῬΩΜΑΙΟΥΣ. ΙΒ.

BEATI IGNATII MARTYRIS ET ARCHIEPISCOPI ANTIOCHENSIS, EPISTOLA Ad Romanos. 12.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ὁ καὶ θεοφόρος, τῇ δι' ὅλου ἠλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι ὑψίστου θεοῦ πατρὸς, καὶ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, ἐκκλησίᾳ ἡγιασμένῃ, καὶ πεφωτισμένῃ ἐν θελήματι θεοῦ, τοῦ πεποιηκότος τὰ πάντα ἃ ἔστι· πίστει καὶ ἀγάπῃ Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν· ἥτις καὶ προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου ῥωμαίων, ἀξιόθεος, ἀξιοπρεπὴς, ἀξιομακάριστος, ἀξιέπαινος, ἀξιεπίτυχος, ἁγιάζειν, καὶ προκαθημένη τῆς ἀγάπης, χριστώνυμος, πατρώνυμος, συνυμαθοφόρος· ἰῶ καὶ ἀπάζομαι ἐν ὀνόματι θεοῦ πατρὸς, καὶ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· τοῖς κατὰ σάρκα, καὶ πνεύματα ἡνωμένοις, πάσῃ ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρωμένοις πάσης χάριτος θεοῦ ἀδιακρίτως, καὶ ἀποδυλισμένοις ἀπὸ παντὸς ἀλλοτρίου χρώματος· πλεῖστα ἐν θεῷ καὶ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ χριστῷ, ἀμώμως χαίρειν. Ἐπεὶ δυξάμενος τῷ θεῷ, ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιόθεα πρόσωπα, οὓς καὶ πλέον ἠτησάμην λαβεῖν. δεδεμένος γὰρ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπάσασθαι, ἐὰν μὴ θελήματι ἠξιωθῆναι με εἰς τέλος εἶναι, ἡμᾶς γὰρ ἀρχὴ εὐσταλὴς ὑπάρχει, ἐὰν μὴ χάριτος ἐπιτύχω εἰς τὸ ἐν κλῆρον με εἰς πέρας ἀνεμποδίστως ἀπολαβεῖν.

IGNATIVS salutem in Deo Patre, & Dño Ie. Christo plurimam, & sanctam precatur amplissima ornatæ benedictione Dei summi Patris, & Ie. Christi filij eius unigeniti, nec non sanctificatę Ecclesiæ, & illuminatæ de uoluntate dei, qui creauit uniuersa: constitutæ in fide, & dilectione Ie. Christi, dei & conseruationis nostri: quæq; est in primario Romanæ, ditionis loco, diuinæ, honestæ, beatæ, laudabili, fideli, sanctæ, ex celleti in amore, ac nomine Christi. Deiq; Patris, & sancti Spiritus:) quã & saluto in nomine Dei omnipotẽtis, & Ie. Christi filij ei⁹:) unitis carne & Spiritu in omnibus mãdatis eius: cumulatis, ac cõfirmatis iñ omni gratia Dei, mũdatisq; ab omi fuco. Et antea Deũ precatus sum, ut uidere mihi sanctissima uestra ora liceat. & nũc multò magis, ut id possim cõsequi, opto atq; desidero. Vinctus enim ego in Christo Iesu, spero equidẽ me salutaturũ uos: si per uos quidem licuerit, planè me perfici. Principiũ adhuc rectè se habet: modò hãc gratiam consequar, ut quod inceptũ est feliciter, sine impediméto possim ad finẽ perducere.

Terret

Terret enim me uester amor: ab eo ne damnum capiã, me uo. Nã quũ uobis quidẽ, quid uelitis, in pr̃ṗtu sit facere: mihi tamẽ, uti Deũ cõsequar, difficile erit; si, prætextu humanitatis, parci mihi uos uoletis. Ego uerò uos humanitati obsequi, nolim, sed diuinę uolũtati: ut fecistis hactenus. Nã nec ego ad cõsequẽdũ Deũ, nec uos ad permittẽdũ mihi talẽ occasionẽ posthac unquã habebitis. Multò certè maiori uobis laudi tribuẽt, gratiusq; erit officiũ, si detis operã, ut de me uerbũ nullũ. Vobis enim tacẽtibus, ego ad Deũ recipiar: amãtibus autẽ, tuentibusq; carnẽ meã, denuò ego incertis locis ac sedib⁹ trahar. Multò rẽ maiorẽ mihi gratiorẽq; præstabitis, si, dũ ara parata est, iam iam me Deo uictimã faciatis, uosq; charitatis nomine circũstãtes, laudes canatis Deo patri per Christũ Iesum, quòd Episcopũ Syriæ dignitat⁹ fuerit hoc modo in occasum descẽdere (quũ ex Oriẽte me uocauerit, & testẽ passionũ suarũ ac martyrẽ eduxerit, ut ex mũdo ad se peruenirẽ) sicq; in ipsum, tãq; uerũ Oriẽtẽ, resurgere. Martyriũ quidẽ ante me nemini inuidistis: quin, uti perferrẽt, omnes hortati estis. Solũ ego nũc igitur peto, ut quę alios docuistis, quæ alijs præcepistis, uti hæc iam eadẽ rata quoq; mecũ habeatis: tãtumq; mihi uires cũ corporis tũ animi à deo postulẽtis, ũt non dicar Christianus modo sed re ipsa in uer. Inuentus enim Christianus fuero, & dici uerè potero: tũq; certò fidelis ero, si mũdo nõ ampli⁹ apparuero. Nihil enim, dũ apparet, in dicari æternũ pót: omniaq;, quæ cernũtur, tẽpore sustollũtur. Quę uerò nõ apparẽt, nec cernuntur ea demum uerè durabilia ęternaq; habent. Christianũ igitur, etiã, nõ persuasionis op⁹ est, sed magnitudinis: Christian⁹, cũ mũdo inuisus est. Deo gratas & acceptus est. Nã si de hoc mũdo, inq̃t, essetis, mũdus, ut suos, amaret: iã uerò, de mũdo non estis, ego eẽ uos exemi. manetę igit̃ apud me. Ego ad oẽs Ecclesias do literas, in qb. certiores facio oẽs, me sp̃ote, ac lubẽti animo ad mortẽ p caussa Dei accedere: modò uos me non impediatis. Quod eqdẽ rogo uos, quæso q̃, ne uestra nũc mihi intẽpestiua, ac minimè grata accidat beneuolentia: rogo, ne cibũ me fieri p̃hibeatis beluarũ, quarũ ego hac opera ꝓuenire ad Deũ potero. Dei esse triticũ cupio, teriq; ac moli dẽtib⁹ beluarũ, ut syncer⁹ fiã hoc modo panis Deo. Imò uerò ad hoc blãde, incitate beluas, ũt meũ sepulchrũ fiãt, neq; de meo corpore qc quã inhumatũ relinquãt, qd̃, dormiẽte me, graue cuiquã aut molestũ esse possit. Tũc autẽ, tũc uerus ero Iesu Christi discipul⁹, qñ ne reliquias qdẽ mei corporis mũdus uidebit. Dño igit̃ uelim p̃ me uota suppliciter faciatis, ut istis beluis, tãquã instrumẽtis ad hoc mihi cõparatis, possim fieri sacrificiũ Deo. Nihil uobis, ut Petrus, ac Paulus, impero, nihil iubeo: Apostoli illi Ie. Christi sunt, ego aũt omniũ minim⁹: liberati sunt illi, ut seruiãt nũc Deo, ego aũt adhuc in seruitute hæreo, donec passus, fiã libert⁹ Iesu Christi, & resuscitat⁹ in eo, libertin⁹.

φοβοῦμαι γὰρ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, μὴ αὐτή με ἀδικήσῃ· ὑμῖν γὰρ δύσκολός ἐστιν, ὃ θέλετε ποιῆσαι, ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ἐστιν θεοῦ ἀδιτυχεῖν, ἐὰν πρὸ ὑμῶν τε φείσησθέ μου, πεφάσει φιλίας ζαρκίνης. ὃ θέλω γὰρ ὑμᾶς αὐθρωπῆσαι, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσαι· ὡς καὶ ἀρέσκετε. ὅτε γὰρ ἔτε ποτὲ ἕξω καιρὸν τοιοῦτον, ὡς τῷ θεῷ ἀδιτυχεῖν, ὅτε ὑμῶν ἐὰν σιωπήσητε, κρείττονι ὄγκῳ ἔχετε ὦν γράφω· ἐὰν τε γὰρ σιωπήσητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γενήσομαι θεοῦ· ἐὰν δ' ἐράσθητε τῆς ἐμοῦ σαρκός, πάλιν ἔσομαι βάρος. πλέον δέ μοι παρέχετε δοῦναι, εἰ ἤδη σπονδίσοιδέμι τῷ θεῷ, ὡς ἔτι θυσιαστήριον ἕτοιμόν ἐστιν· ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόμενοι, ᾄσητε τῷ πατρὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας κατηξίωσεν ὁ θεὸς εὑρεθῆναι εἰς δύσιν, (ἀπὸ ἀνατολῆς μεταπεμψάμενος, ἐκ τοῦ ἐκεῖ πάθημάτων μάρτυρα καλῶν, τὸν ἀπελθεῖν αὐτὸν ἀπὸ κόσμου εἰς θεόν) ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλω. σὺ δὲ ποτὲ ἐβασκάνατε ἄλλους ἐδιδάξατε. ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα καὶ ἐκεῖνα βέβαια ᾖ, ἃ μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε. μόνον δύναμιν αὐτῶν δός μοι ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ἵνα μὴ μόνον λέγωμαι χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὑρεθῶ. ἐὰν γὰρ εὑρεθῶ, καὶ λεγόμαι· καὶ τότε πιστὸς εἶν, ὅτε κόσμου μὴ φαίνωμαι· ἐπιφαινόμενον, ἀώνιον. τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια. ὁ πόσμος οὐ θέλει, οὐδὲ ὄρεξιν· ἀλλὰ μετέθος ἐσίν. ὁ χριστιανὸς οὐ μισεῖται ὑπὸ κόσμου, φιλεῖται δὲ ὑπὸ θεοῦ. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου γίνομαι, φύσει, ἵνατο ᾖ, ὁ κόσμος ἂν ἐφίλει τὸ ἴδιον· νυνὶ δὲ ἐκ οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· μενάτε οὖν ἐμοί. ἐγὼ γράφω πᾶσαις ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐπιτέλλω πᾶσιν, ὅτι ἐκὼν ἐγὼ ὑπὲρ θεοῦ ἀποθνήσκω· ἐὰν μὴ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὔνοια ἄκαιρος γένηται μοι· ἄφετέ με θηρίοις ἐν ἐρήμοις, δι' ὧν ἐστι θεοῦ τυχεῖν. σίτου ἐμὶ τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι· ἵνα καθαρὸς ἄρτος θεοῦ εὑρεθῶ. μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηδὲν καταλείπωσι τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθείς, βαρύς τινι εὑρεθήσομαι. τότε δέ ἐσομαι μαθητὴς ἀληθὴς ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτε οὐδὲ τὸ σῶμα μου ὁ κόσμος ὄψεται. λιτανεύσατε τὸν κύριον ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τούτων θεοῦ θυσία εὑρεθῶ. οὐχ ὡς πέτρος καὶ παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι ἰησοῦ χριστοῦ, ἐγὼ δὲ ἔλαχιστος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι ὡς δοῦλοι θεοῦ, ἐγὼ δὲ μέχρι νῦν δοῦλος, ἀλλ' ἐὰν πάθω, ἀπελεύθερος γενήσομαι ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος.

In

τῶ μανθάνω, ἐν αὐτῷ δὲ ἐμοὶ οὐδὲν, μηδὲν τῶν ὑμεῖν νομιζόμενον ἢ μάταιον. ἀπὸ συρίας μέχρι ῥώμης θηριομαχῶ, διὰ τῆς θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις (ὅ ἐστι στρατιωτικὸν τάγμα) οἵτινες καὶ εὖ ποιούμενοι χείρους γίνονται. ἐγὼ δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν, μᾶλλον μανθάνομαι· ἀλλ' ὁ πρὸς τὸ δεδικαίωμαι. ἀναίμακτόν θηρίων τοῖς ἐμοὶ πρόσφορον· ἃ καὶ εὔχομαι σώματά μοι εὑρεθῆναι· ἃ καὶ καλάσω, σωτόμως με κατάφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινὰν δειλανόμενα οὐκ ἔπαυσε. ἐμὲ αὐτὰ ἐκόντα μὴ θέλειν· ἐγὼ προσβιάσομαι. συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι, μηδέν με ζηλῶσαι τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, ἵνα ἐν σοὶ χριστὸν κερδήσω. πῦρ καὶ σταυρὸς, θηρίων τε συντάγματα, ἀνατομαὶ, διαιρέσεις, σπασμοὶ ὅλου, σύγκοπαὶ μελῶν, ἀλεσμοὶ ὅλου τοῦ σώματος, κακοὶ κόλασις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθω· μόνον ἵνα Ἰησοῦν χριστὸν ἐπιτύχω. τοῦ μὲ ὠφελήσει τὰ πεῖρατα τοῦ κόσμου, ἢ ἀπὸ βασιλείαι τοῦ αἰῶνος τούτου· καλὸν ἐμοὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἰησοῦν χριστὸν, ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσει, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει; τὸν κύριον ποθῶ, τὸν υἱὸν, τοῦ ζῶντος θεοῦ καὶ πατρὸς, Ἰησοῦν τὸν χριστόν· ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα. συγγνωμονεῖτε μοι ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι, εἰς ζωὴν φθάσαι. Ἰησοῦς γὰρ ὄντιν ἡμῶν τῶν πιστῶν. μὴ θελήσητέ με ἀποθανεῖν· θάνατος γὰρ ὄντιν, ἡ αὖθις χριστοῦ ζωή. τοῦ θεοῦ θέλοντός με εἶναι, κόσμῳ μὴ χαρίσησθε. ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν. ἐκεῖ παραγενόμενος, ἄνθρωπος θεοῦ ἔσομαι. ἐὰν δέ με θέλητε μιμητὴν εἶναι πάθους τοῦ θεοῦ μου, εἴπερ αὐτὸ γνῶναι θέλῃ, νοησάτω ὃ θέλω, καὶ συμπαθείτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με. ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται, ἵνα τὴν εἰς τὸν θεὸν μου γνώμην διαφθεῖραι· μηδεὶς οὖν τῶν παρόντων ὑμῶν βοηθείτω αὐτῷ, μᾶλλον δὲ ἐμοὶ παραγίνεσθε, στήκετε τῷ θεῷ. μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν χριστὸν, κόσμον δὲ πεποθᾶτε. βασκανίαν ἐν ὑμῖν μὴ κατοικείτω. μηδὲ ἐὰν ἐγὼ ὑμᾶς παρὼν παρακαλῶ, πείθησθε τούτοις δὲ μᾶλλον πείθεσθε, οἷς γράφω ὑμῖν. ζῶν γὰρ γράφω ὑμῖν, ἐρῶν τοῦ διὰ χριστὸν ἀποθανεῖν. ὁ ἐμὸς ἔρως, ἐσταύρωται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλῶν π· ὕδωρ δὲ ζῶν, ἀλλόμενον ἐν ἐμοὶ, ἔσωθέν μοι λέγει· δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα.

ni quo uinctus ego, nunc demum discо, nihil concupiscere eorum, quæ in mundo sunt, quæq; cum uanitate sunt coniuncta. A Syria, usq; Romam, pugna mihi cum beluis, est per mare per terras, noctes atq; dies: ligatus enim inter decem leopardos deducor (quæ militaris cohors est,) qui quantò à me maiori tractãtur humanitate, tãtò ego ab ijs crudeliori tractor asperitate. Verùm ego illorũ cõtumeliã, mihi disciplinã meam statuo: nõ tamen in hoc iustificatus sum. O optatissimas bestias: quæ paratæ, meum corpus expectãt. quas, utinã, breui tempore, ac breui spatio uideã. Equidẽ cũuidero, breui quoq; tẽpore, ac celeri me impetu ut deuorẽt, ipse ultrò eas prouocabo atq; lacessam: neq; permittã, ut, quẽ admodũ nõnullis metu pculsæ pepcere, sic nũc me quoq; territæ tãgere nó uelint. & si ultrò lacessitæ, reformidẽt: ego manu eas ac ui ad inuadẽdum cogã. Ignoscatis quæso mihi: ego enim, quid utile mihi sit, uideo. Iam enim incipio discere, quàm nihil me quicquã uel uisibiliũ uel inuisibiliũ quęrere, cupere sectari deceat, modò ut Iesum Christũ cõsequar. Veniat in me, ueniat flamma, ueniat crux, ueniãt beluarum agmina, sectiones, dilacerationes, disiectiones ossiũ, cõcisiones mẽbrorũ, conminutiones totius corporis, omniaq; tormẽta atque supplicia Diaboli: modò uti Iesum Christũ cõsequar. Nihil siquidẽ me totius orbis delectabit, nihil me imperia mundi iuuabũt: mori propter Christum malo, quàm omniũ terrarũ regna tenere. Quid enim utilitatis homini accedit, si toto mundo potiat̃, animæ autẽ suæ incolumitate spolietur? Dominum desidero, ueri Dei filiũ, Iesum Christũ: eũ quęro, qui pro nobis oppetijt & resurrexit. Obsecro fratres, uti hãc mihi ueniã detis: ne sitis scilicet impedimẽto mihi, quò minꝰ ad uitã perueniã. uita enim fideliũ, Iesus est. néue me mori malitis: mors enim est, uiuere sine Christo. Ne mũdo me donetis, q̃ cupiã esse Dei, Sinite me quæso, purissimã illã clarissimãq; lucẽ pcipere: ad quã cũ peruenero, homo Dei ero. Sinite me imitatorẽ esse passionis Christi, Dei mei. Quẽ si quisquã uestrũ uerè agnoscit, is expẽdat quæso, quid sit quòd peto, meæq; petitionis æquitate moueat̃, & uideat quæ me res tãtopere urgeat. Princeps huius mũdi, me spoliari conatur, meũq; erga Deũ propositũ euertere: nemo igitur uestrũ, cùm accuretis, huic auxilietur, sed potius mihi Deoq; assistat. Ne Christũ Iesum in ore habeatis, magis autẽ mũdum in honore. Inuidiæ locũ minimè concedatis. Quòdsi uobis corã aliud persuadere conabor, ne credatis, sed fidẽ his potiùs habete, quę iam scribo uobis. Viuus enim prudẽsq; hęc scribo: meos esse amores, meas delicias, mori propter Christũ. Quicquid enim præter hũc usquam fuit amabile, ac gratũ mihi, crucifixum est, & morte Christi deletũ, neq; alius in me superest ignis, qui aliud quicquã uel amet, uel desideret. Aqua autẽ in me uiuida eructãs, sic monet & sic alloquit: Agè, ad Patrẽ, agè.

Non

Non ego amplius delectabor cibo mortali, neque ullis uitæ huius delitijs: panem Dei uolo, panem cœleſtem, panem uitę, qui eſt caro Chriſti, filij quidem Dei, nati autem poſteris temporibus ex ſemine Dauidis & Abrahę potum quoque eius deſidero, qui eſt charitas ſempiterna, uitaq; perēnis. Nolo ampliùs humanam uitam uiuere: idq;, ſi per uos licebit, conſequar. Crucifixus ſum cum Chriſto: uiuoq; iam non ampliùs ego, ſiquidem uiuit in me Chriſtus. Summa eſt hæc igitur mearum literarum, Vos meam mortem deprecari nolo: illud credite, amare me Ieſum pro me traditum, ſicq; cogitare, Quid rependam Domino pro omnibus ijs, quæ in me tam cumulatè contulit? Deus autem ipſe ac pater, Dominuſq; Ieſus Chriſtus, uobis palàm facient, me hæc uera dicere. Vos tamen mecum orate, ut ope atq; auxilio ſancti Spiritus, metam feliciter conſequar. Non dictāte carne & natura, hæc uobis ſcripſi: ſed ſuadente & conſulente Deo. Si ad paſsionē mihi uenire licebit, indiciū ueſtri amoris agnoſcā: ſin minùs, apertū odij argumentū putabo. Mētionem facite ueſtris precibus, Eccleſiæ Syriacę: quæ alio pro me paſtore indiget, Domino ipſo uidelicet, qui dixit, Ego ſum paſtor bonus. Et certè ſolus hic quidem, ueſtraq;, quam erga hūc habetis, illam gubernabit charitas. Illius autē me è numero cenſeri, ſuppudet equidem: quum haud dignus ſim, uel extremus eorum, & quaſi abortiuus habear. Sed gratia & miſericordia eſt factum, ut ſim aliquid, ſi Deū fuero conſequutus. Salutat uos Spiritus meus, & dilectio Eccleſiarum, quæ ſuſceperunt me nomine Chriſti, non modò uti tranſitum darent quàm commodiſsimum, ſed etiam, ſi quæ minùs me in uia cōuenire poterant, oppidatim tamen conſtituerent, qui me deducerēt. Scripſi hæc uobis ex Smyrna per Epheſios, hominēs ſanctiſsimos. Mecum eſt, & cum alijs multis, Crocus quoq;, homo ſuauiſsimus. Deijs, qui in gloriam Dei ex Syria Romam uenerunt, ſi, quemadmodum puto, audiuiſtis: uelim, ut illis ſignificetis, me propè adeſſe: omnes digni ſunt Deo & uobis: æquum eſt igitur, uos in nulla re illis deeſſe. Datæ IX. Calend. Septemb. Valete in perpetuum, in patientia Ieſu Chriſti.

Beati Ignatij duodecim Epiſtolarum

FINIS.

ἐχ ἥσομαι βοφῆ φθορᾶς, σὸ δὲ ἡδονᾶς τὸ βίε τέτε· ἄρτον τ θεᾶ θέλω, ἄρτον ἐρανίον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐ σὰρξ τ χριςᾶ τ ὑὲ τ θεᾶ, τ γενομένε γ ὑςέρᾳ ἐκ σπέρματ Δαβὶδ καὶ Ἀβραὰμ· καὶ πόμα θέλω τὸ αἷμα αὐτ, ὅ ἐςὶν ἀγαπ ἄφθαρτ, καὶ αἰώνι ζωή. οὐκέτι θέλω κτ ἀνθρώπως ζῆν· τέτο δὲ ἔςαι, ἐὰν ὑμεῖς θέλητε. χρις ςωτερσαύρωμα· ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ, ἐνεδή πρ ζῇ γ ἐμοὶ ὁ χριςὸς δι' ὀλίγων γραμμάτων αἰτῆμαι ὑμᾶς, μὴ πᾶσατύχαδαί με. πιςδύσατέ μοι, ὅτι τ ἰησᾶ φιλῶ τ ὑπὲρ ἐμᾶ πᾶσθόντα. τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ πρὸι πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; αὖθις δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ ὁ κύριος ἰησᾶς χριςὸς, φανερώσει ὑμῖν ταῦτα, ὅτι ἀληθᾶς λεγὼ. κ ὑμεῖς σωδύξασθέμοι, ἵνα τ σκοπᾶ τύχω, γ πνδύμα τ ἀγίω, ὃ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραψα, ἀλλὰ κτ γνώμην θεᾶ. ἐὰν πάθω, ἠγαπήςατε· ἐὰν ἀποκιμαδῶ, ἐμισήςατε. μνημονδύετε γ τῇ δυχῇ ὑμῶν τ ἐν συρίᾳ ἐκκλησίας, ἥτις αὐτ' ἐμὲ ποιμδνίζεται τ κυρίω, τ ἐπόνλ· ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς. καὶ μόν γε τ αὐτὸν ἰῶσις ποιμδνίσει, καὶ ἡ ὑμῶν εἰς αὐτὸν ἀγάπη. ἐγὼ δὲ καὶ αἰσχύνομαι ὑπ' αὐτῶν λεγέσθαι· οὐ γὰρ ἱκανὸν ἐμὲ ἄξιον, ὧν ἔσχατ αὐτῶν καὶ ἔκτρωμα· ἀλλ' ἠλέημαί τις εἶναι, ἐὰν θεᾶ ἐπιτύχω. ἀσπάζεται ὑμᾶς τ ἐμὸν πνδῦμα, καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμδνων με ὡς ὄνομα ἰησᾶ χριςᾶ, οὐχ ὡς πᾶροδεύοντα· καὶ γὰρ αἱ μὴ πσόντες μοι τῇ ὁδῷ, κτ πόλιν με πσήγαγον. γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ σμύρνης διὰ ἐφεσίων, τῶν ἀξιομακαρίςων. ἔςι δὲ ἅμα ἐμοὶ σὺν πολλοῖς καὶ ἄλλοις, κρόκ τ πο θητ ὄνομα. πρὸ τ πσελθόντων ἀπὸ συρίας εἰς ῥώμην εἰς δόξαν θεᾶ, πιςδύω ὑμᾶς ἐπεγνωκέναι· οἷς καὶ δηλώσατε, ἐγγύς με ὄντα. πάντες γὰρ εἰσὶν ἄξιοι θεᾶ, καὶ ὑμῶν· οὗς, πρέπον ἐςὶν ὑμᾶς, κατὰ πάντα ἀναπαῦσαι. ἔγραψα δὲ ὑμῖν ταῦτα, τῇ πρὸ ἐννέα καλανδῶν σεπτεμβρίων. ἐρῤῥῶσθε εἰς τέλ, ἐν ὑπομονῇ ἰησᾶ χριςᾶ.

τῶν τ ἁγίω Ἰγνατίε ἀποςολῶν δωδέκα

ΤΕΛΟΣ.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ ΑΘΗ
ΝΑΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΧΡΙ=
ΣΤΙΑΝΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΝΕΚΡΩΝ.

ATHENAGORAE ATHE
NIENSIS PHILOSOPHI CHRI=
STIANI APOLOGIA PRO CHRISTIANIS,
ad imperatores Antoninum & Commodum.

Eiusdem, De resurrectione mortuorum.

Ex antiquis exemplaribus libellus ille nunc primùm profertur, hic autem castigatior quàm antea editur.

Vterque Græcè & Latinè.

PER ANDREAM GESNERVM F.

M. D. LIX.

(Zürich)

CL. V. D. HENRICO BVLLINGERO ECCLESIAE TIGVRINAE PASTORI FIDELISSIMO, Conradus Gesnerus S. D.

CONuerti his diebus, clarissime Bullingere, Athenagoræ orationem pro Christianis, ad imperatores Romanos Antoninum & Commodum eius filium, ex Græco in Latinum sermonem: quæ quum & apprimè pia & erudita admodum argutaq; mihi uideretur: cum has ob causas, tum antiquitatis ergô, ut quàm syncera & simplex ueteris Ecclesiæ fidei professio fuerit, hoc etiam testimonio constaret, non indignam iudicaui quam humanitati tuæ cognoscendam exhiberem. Debueram enim iam dudum ætatem, propter perpetuam in me beneuolentiam tuam, propter multa & magna beneficia, aliquod animi grati & memoris argumẽtum tibi deferre: quamuis liberalitas tua id non requirat. Sed nihil ferè hactenus in multis illis & laboriosis meis lucubrationibus fuit, quod uel aptum professioni tuæ, uel dignum abs te legi iudicare potuissem. Pleráque enim ita conscripsi ut ad inquirendum potius aliquid comparatæ, quàm ad continuãdam earum lectionem idoneæ sint. Nunc demum, hunc libellum interpretatus, occasionẽ qua, aliqua ex parte, nominis, quo tibi obstringor, non dicam rationibus satisfacerem, sed agnoscerem debitum, obtigisse mihi gaudeo. Nempe theologi & philosophi doctissimi ad Imperatores philosophos de religione nostra conditam orationem, tibi quoque theologo & philosopho, hoc est optimo sapientissimóque uiro, offerri ac dedicari æquum erat, tibi inquam, cui tandiu maiora, imò meipsum debui. Tu pro tua benignitate, quam hactenus facillimam semper expertus sum, animum meum magis, quàm munus tantillum: & munuscu li argumentum potius quàm magnitudinem perpendes: meq; id, si per ingenium atque otium licuisset, elegantius ac te dignius adornaturum fuisse, cogitabis: & æqui honiq; consules. Quòd si non omnia in eo perlegendo, multa tamen iucunda tibi futura, non dubito. Quoniam ea prudentia tua est, ut non statim sis reprehensurus quòd philosophus grauis & Christianus, Gentilium passim testimonia, philosophorum, historiographorum & poetarum proferat: quòd argumentis ad naturam Diuinam eiusq; unitatem asserendam, à ratione humana profectis utatur. Postulabant hæc ea tempora: & Antoninus Imperator, apud quem perorauit, summus erat philosophus: quod uel ex libris illis duodecim qui etiã nũc Græcè ab eo conscripti πρὸς ἑαυτὸν, apud me extant, luculenter apparet. Cum hoc igitur philosophandum sibi arbitratus est, sed hoc & parcius facit: & coronidem addit, rationes huiusmodi, humanas esse, nec undiquaque ueras, aut omnium assensione dignas: qualia prophetarum oracula sunt, quibus nitimur Christiani. Sed quid ego hæc tibi? Noctuas Athenas. Lege igitur, quum uacabit, obsecro, Bullingere: & si quid uel ab authore dictum non approbaris, uel à me minus rectè translatum censueris, admoneto: ut uel nunc, uel olim, ea de quibus monueris, emendare, aut annotationibus nostris inserere, utilitate publica, liceat. Non solùm enim patronum te & uindicem cùm Athenagoræ, tum Gesneri interpretis, sed arbitrum atque iudicem esse cupio. Vale. Tiguri, Nonis Februarij anno Salutis M. D. LVII.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ ΑΘΗ-
ΝΑΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΧΡΙ=
ΣΤΙΑΝΟΥ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΣΙΝ, ΜΑΡΚΩ ΑΥ=
ΡΗΛΙΩ ΑΝΤΩΝΙΝΩ ΚΑΙ ΛΟΥΚΙΩ ΑΥΡΗΛΙΩ ΚΟΜΜΟΔΩ,
Αρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις.

ATHENAGORAE ATHE
NIENSIS PHILOSOPHI CHRI=
STIANI APOLOGIA VEL LEGATIO PRO CHRISTIANIS.

Conrado Gesnero interprete.

IMPERATORIBVS M. AVRELIO ANTONINO ET L. AV-
RELIO COMMODO, ARMENIACIS, SARMATICIS,
&, quod maximum est, philosophis.

QVi uestrum imperium, maximi Reges, Iógè lateq; per orbem terrarũ agnoscũt, moribus ac legib⁹ inter se omnino diuersis degunt: nec eorũ quisquã uel ulla lege, uel pœnæ metu, quo minus patrios ritus, etiã si ridiculi fuerint illi, ut à maiorib⁹ suis accepit, ita colere pergat, absterretur. Itaq; Ilienses deũ Hectorẽ prædicãt, & Helenam, ueluti Adrastiã, scientes adorãt. Agamemnonẽ Iouẽ, & Phylonoẽn Tyndari filiã, Lacedæmonij: Tenẽ uerò Tenedij uenerãtur. Atheniẽses Erechtheo Neptuni nomine sacra faciũt. Agrauli & Pandroli [Cecropis filiarũ] ceremoniæ & mysteria peragunt Athenis: quæ quidẽ q̃ arcã aperuissent, scelus perpetrasse existimatæ sunt. Quid multis? gentes & nationes hominũ passim ijs, quæ approbauerint quæq; sacris & mysterijs addictæ sunt, Aegyptij feles etiã, & crocodilos, serpentes, aspides & canes Diuinis honorib⁹ afficiunt. Atq; hæc per uos omnibus licẽt, hæc leges cõcedunt: ea nimirũ ratione, q̃ numen omnino tollere, scelus & impietas uideatur: deorum autem quos sibi quisq; delegerit cult⁹, res necessaria: ut diuinæ iustitiæ metu, à malefactis abstineãt mortales. At uos (ne quæso hinc etiamuobis, quod uulgo hominum, imponat) uel nomine tantùm audito, auersamini. atqui nomina odio digna nõ sunt, sed scelus ipsum pœnã & suppliciũ meretur. Mansuetudinem ac lenitatem uestram, animum erga omnes placabilem & bẽnignum cum singuli suspicientes, æquabili ac pari iure utuntur: tum ciuitates, pro sua quæq; dignitate, suis potiũtur honorib⁹. deniq; uniuersus hic terrarũ orbis, uestræ prudentiæ beneficio, altissima pace perfruit. Nostri tãtùm, qui Christiani uocamur, nulla

ΗΜΕΤΕΡΑ, μεγάλοι βασιλεῖς, οἱ πολλὰ, ἄλλοις ἄλλοις ἔθεσι χρῶντες καὶ νόμοις, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν, νόμῳ καὶ φόβῳ δίκης, κἂν γελοία ᾖ, μὴ ἐργεῖν τὰ πάτρια ἔργεται, ἀλλ' ὁ μὲν Ἰλιεὺς θεὸν Ἕκτορα λέγει, καὶ τὴν Ἑλένην Ἀφροδίτειαν ὑπολαμβάνει· ὁ δὲ Λακεδαιμόνιος, Ἀγαμέμνονα Δία, καὶ Φυλονόην τὴν Τυνδάρεω θυγατέρα, καὶ τὴν Ὀδυσσέως μητέρα· ὁ δὲ Ἀθηναῖος, Ἐρεχθέα Ποσειδῶνι καὶ Ἀγραύλῳ Ἀθηναίοις καὶ Τελέτας τὰ μυστήρια ἄγουσι, καὶ Πανδρόσῳ, αἱ νομίσθησαν ἀσεβεῖν, αὐοίξασαι τὴν λάρνακα. καὶ νὴ λόγῳ, τὴν ἔθνη τὰ δήμους, θυσίας καὶ τάγσιν ἃς αὐτὸ ἐθέλουσιν ἄνθρωποι, καὶ μυστήρια. οἱ δὲ αἰγυπτιοι καὶ ἀλλάρες καὶ κροκοδείλας καὶ ὄφεις καὶ ἀσπίδας καὶ κύνας, θεοὺς νομίζουσι τὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν τρεπτὰ καὶ ὑμεῖς καὶ οἱ νέμοι τὸ μὲν ὅλως θεὸν ἀγνοεῖν, ἀσεβὲς καὶ ἀνόσιον νομίσαντες· τὸ δὲ, οἷς ἕκαστος βούλεται χρῆσθαι ὡς θεοῖς, ἀναγκαῖον· ἵνα τὸ πῶς τὸ θεῖον δίκαι, ἀπέχωντι τοῦ ἀδικεῖν. ἡμῖν δὲ (καὶ μὴ τραχυνθῆτε, ὡς οἱ πολλοὶ, ὀξ ἀκοῆς) τὸ ὀνόματι ἀπεχθανέσθαι. ὀγὼ τὰ ὀνόματα μίσους ἄξια, ἀλλὰ τὸ ἀδίκημα δίκης καὶ ζημίας. δι ὅπερ τὸ πρᾶγμα ὑμῶν καὶ ἡμῶν καὶ τὸ πᾶς ἅπαντας ἐρωτικὸν καὶ φιλανθρώπων θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ' ἕνα, ἰσονομοῦντες αὐτῇ πολλῇ, πᾶς ἀξίαν τοῦ ἴσης μετέχοσι ζωῆς· καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη τὴν ὑμετέραν σωτῆρι βαθείας εἰρήνης ἀπολαύουσιν. ἡμεῖς

ἡμῖν λεγόμενοι Χριστιανοί (ὃ τι μὲν προενόησε καὶ ἡμῶν, συγχορεῖτε δὲ, μηδὲν ἀδικουμένους, ἀλλὰ καὶ πάντων, ὡς προϊόντος τοῦ λόγου δεχθήσεται, δυσεβέστατα διακειμένους καὶ δικαιότατα πρός τε τὸ θεῖον καὶ τὴν ὑμετέραν βασιλείαν, ἐλαύνεσθαι φερεσβλαβῶς διωκομένους, ὥστε μόνῳ ὀνόματι πρὸς πολεμουμένων ἡμῖν τῶν πολλῶν) μὴ γνῶναι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιμέλεσθε. διελεγχθήσεσθε δὲ τάχα τοῦ λόγου, ἄτοπα διώκοντες μᾶλλον ἢ πρὸς πάντα νόμον καὶ λόγον τάττοντες ἡμᾶς. καὶ δεόμεθα ὑμῶν περὶ ἡμῶν προσκαθῆναι. ὅπως παυσώμεθα πρὸς τοῦτο συνοφανταῖς σφαλλόμενοι. εὐδὲ γὰρ εἰς χρήματα ἢ πρὸς τὴν διωκόντων ζημίαν, οὐδὲ εἰς ἄλλην τιμίαν ἢ ἀσφαλῆ, ἢ εἰς ἄλλο τι τῶν μείζονα ἢ ἐλάττω (τούτων γὰρ καταφρονοῦμεν, καίπερ οἷς πολλοῖς διὰ πενίαν ἀσθενοῦντα γε ὄντα· ἐμόνον τὸ αὐτοπαθεῖν, οὐδὲ μὴν διώκειν δοκοῦσι οἱ ἄγουσιν ἢ ἁρπάζουσιν ἡμᾶς, μεμαθηκότες· ἀλλὰ τοῖς μὲν, κἂν ἡ κρίσις πρὸς ἀπλακίζωσι, τὸ ἑτέρου παιεῖν πρόχειρον ἢ κεφαλῆς μέρος· τοῖς δὲ, εἰ ἁρ χιτῶνα ἀφαιροῖντο, ὑπεδιδόναι καὶ τὸ ἱμάτιον) ἀλλ' εἰς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς, ὅταν ἀπέπωμεν τοῖς χρήμασιν, ὥσπερ βολβύουσιν ἡμῖν, καὶ πασκελίζοντες ὄχλον ἐγκλημάτων· ἃ ἡμῖν μὲν, ὃ δὲ μέγιστον κακῶν, τοῖς δὲ ἀδικοῦσι καὶ τῷ ἐκείνων πρόσεστι γένει. καὶ εἰ μή τις ἡμᾶς ἐλέγχειν ἔχει ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον ἀδικουμένους, κολάζεσθε ὃ παρατύμεθα, ἀλλὰ καὶ ἥτις πικροτάτη καὶ αὐγλεὴς ζημία, ὑπέχειν ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ μέγιστον ὀνόματος ἡ κατηγορία (εἰς γοῦν ἥμισυ μέρος ἡμέραν ἅπασι ἡμῶν λογοποιοῦσιν, ἡ κοινὴ καὶ ἄκριτος τῶν αὐθρώπων φήμη· καὶ ὀλεῖς ἀδικοῦντας Χριστιανοὺς ἐλήλεγκται) ὑμῶν ἦν δρᾶγμα τῶν μεγίστων καὶ φιλανθρώπων καὶ φιλομαθεστάτων βασιλέων, ἀρασκευάσαι ἡμῶν νόμῳ τὴν ἐπήρειαν. ὃ ὥσπερ ἡ σύμπασα ταῖς πρὸ ὑμῶν εὐδοκιμήσασαις καὶ καθ' ὅλα κεκοινώνηκε καὶ τῇ πόλει, καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ὑμῖν χάριν, σεμνυόμενοι ὅτι πεπαίμεθα συνοφαντούμενοι. οὐ γὰρ οὐ πρὸς τὴν ὑμετέρας δικαιοσύνης, οὐ μὴν ἄλλης, αἰτίαν λαβόντας ἀδικημάτων, μὴ πρότερον ἢ ἐλεγχθῆναι κολάζεσθαι, ἐφ' ἡμῶν, δὲ μεῖζον ἰσχύειν τὸ ὄνομα τῶν τῇ δίκῃ ἐλεγχων. οὐκ εἰ ἠδίκησέ τι τὸ κεινόμενον, τῶν διαζόντων ἀθεώρητον, ἀλλ' εἰς τὸ ὄνομα, ὡς εἰς ἀδίκημα, φύνβειζόντων. οὐδὲν δέονται ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ δι' αὐτοῦ, οὐ πονηρὸν ὄντες χρηστὸν νομίζειν· δι' ἃ δὲ τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἢ πονηρὰς ἢ ἀγαθὰς πράξεις, ἢ φλαῦρα ἢ ἀγαθὰ δοκεῖ. ὑμεῖς γὰρ ταῦτα ἴστε φανερώτερον, ὡσανεὶ ἀπὸ φιλοσοφίας καὶ παιδείας πάσης ὁρμώμενοι.

διὰ

nulla uobis cura est. sinitis enim nos, qui nihil mali patramꝰ, imò omniū (ut in progressu sermonis nostri exponet) pijssimè iustissimeq; cū erga Deū tum imperiū uestrum nos gerimus, exagitari, rapi, fugari, nomē dūtaxat nostrū pleriscq; impugnātibus. Quāobrē causam nostrā uerbis perspicuè explicare, sumptis in præsentia animis, ausi sumus. Intelligetis autē ex sermone nostro, prorsus īmeritò præterq; omnē legem ac rationē hæc mala nos sustinere. Proinde uos obsecramꝰ ut & nostri aliquā curā suscipiatis, quò aliquando tandē ab huiusmodi calūniatoribus iugulari desinamus. Nō mouet nos dānum quod facultatibus nostris aduersarij moliuntur: nō q̄ existimatio famæ & honoris nostri imminuatur ītegritas. nō si quid aliud huiusmodi aut etiā maius est (cui nocere homines queāt, metuendū id nobis uidetur.) Quippe hęc etiāsi uulgò maximi fiant, contēnere solemꝰ. Nō solùm enim, si uapulemus, regerendis uerberibus abstinere: & ijs qui nos nostraq; inuadunt aut diripiunt, litē nullā intēdere didicimus: sed insuper illis, quanuis colaphū infixerint, alterā quoq; capitis partē præbere: his uerò, si tunicā abstulerint, pallium etiam addere. Corporibus & uitis nostris, postquam renuntiatum à nobis est opibus, insidiantur: & criminum aceruos aduersus nos deblaterant, quæ neque in mentē unquam nobis uenerunt: sed in ipsos potius eisq; similes dici oportebat. Quòd si quis uel parui uel magni alicuius criminis nos conuicerit, non deprecamur supplicium: sed uel crudelissimum illud tolerare parati sumus. At si nomine tenus dūtaxat accusamur (nam in hunc usque diem quæ de nobis spargūntur, promiscuæ incertæq; famæ commenta sunt: neque Christianorum quisquam ullius criminis conuictus est) uestrum iam fuerit, maximi, humanissimi, sapientissimiq; Reges, ab hac iniuria legibus nos uindicare: ut quemadmodum in toto terrarum orbe cum singuli, tum uniuersi & oppidatim beneficentia uestra communi bono fruuntur: sic nos quoq; gratias uobis habeamus, & q̄ à calūniis liberati simus, gaudentes gloriemur. Neque enim iustitię & æquitati uestræ decorum hoc fuerit, si aliorum nemo criminis de quo insimulatus est, condemnetur, nisi conuictus: ad uersum nos uerò maior sit uis nominis, quàm quæ iudicijs conueniunt argumentorum & probationum. Etenim iudices non tam quid commiserit reus aliquis nostrum, inquirunt, quàm ipsi nomini tanquam certo sceleri illudūt, quū tamen nomē ipsum, per se & quatenus nomē est, bonum malúmue existimandū sit nullum sed tale profectò iudicandum unumquodq;, qualis res ipsa aut actio, qua de prędicatur, fuerit: id quod uos philosophiæ & omnium disciplinarū gnari, melius cognoscitis.

Ideoq; & qui ueſtrũ ſubituri ſunt iudicium, li cet maximorũ criminum rei, animis cõfidũt, quũ ſciant iſiquiſitionẽ de uita ipſorũ futurã: & neq; nominib⁹ uanis uos iri cõmotũ: neq; falſis accuſatorum intentationibus fidem habituros, ſibi perſuaſerint. Eandem enim ſemper apud uos & æqualem iudiciorum rationem, ſiue damnandi ſiue abſoluendi, experiũtur rei. Ergo ueſtram hanc in omneſ æquabilitatẽ nos quoq; imploramus: & nequis idcirco quòd Chriſtiani dicimur, odio ſtatim pœnáque dignos exiſtimet, petimus. Quid enim nomen ad malitiam nobis cõferret? Quin potius ſiſtamur iudicijs, ut à criminib⁹ illis quęcunque nobis intentantur, aut abſoluamur, aut, ſi conuicti fuerimus, puniamur: non propter nomen inquam (nullus enim Chriſtian⁹ malus eſt, niſi hanc profeſsionem fimularit) 6 ſed propter crimen. Hoc modo illos etiam qui philoſophiam profitentur, iudicari cernimus. Nemo eorum, ante cauſam iudicio cognitam, propter ſciẽtiam uel artem ſuam, bonus: malúſue iudici eſſe uidetur: ſed poſtquã improbitas alicui⁹ detecta fuerit, pœnas luit, nec ullum ex eo in philoſophiam redũdat crimen. malitia enim in ipſo eſt qui non legitimè philoſophabatur: profeſsio autem crimine uacat. Idem ſi calumnias refutarit, liberatur. Hoc ex æquo in nobis etiã fieri cupimus. Examinetur uita eorum: nomen ne culpetur. Porrò nunc ab initio inſtitutæ orationis meę obſecro uos, ſummi Imperatores, ęquis & benignis animis auſcultare ut digneмini, neque uos communis & nulla ratione uigẽtis famæ præiudicio occupari, & ad illius ueluti impetum rapi patiamini. Quin illud ueſtrum ſapiẽtiæ & ueritatis auidiſsimum ſtudiũ mea quoque oratio ut ſentiat, ſinite. Sic fiet ut neque uos per ignorantiam delinquatis: & nos, depulſis confutatiſque ijs, quæ temere in nos uulgus hominum effutit, quietiores agamus. Trium igitur flagitiorum infamis rumor de nobis ſpargitur: impietas quæ deos tollat, epulæ Thyeſteæ, concubitus inceſti. Quæ ſi uera ſunt, nulli uel ſexui uel ætati parcite, ad pœnas rapite, cum uxoribus & liberis funditus extirpate, ſiqui inter nos homines belluarum more uiuunt. quanquam & belluæ gentiles ſuas (ut ita dicam, ſiue ſui generis) animantes non attingunt: & lege naturæ & deſtinato ad procreationem tempore, tanquam ſobolis potius quærendæ quàm impudenter libidinis cauſa, inter ſe miſcentur. Eædem beneficos in ſe agnoſcũt. Quòd ſi quis homo ipſis immanior belluis, ea quæ diximus facinora perpetrarit, quonã ille ſatis digno ſua prauitate ſupplicio afficiet? Si uerò cõmẽta improborũ hominum & inanes calumniæ hæ ſunt (quum ita natura comparatũ ſit, ut malitia ſe opponat uirtuti, & diuina quadam lege, quæ inter ſe contraria ſunt, depugnent) & nihil iniuſtè à nobis committi, uos ipſi teſtes nobis eſſe locupletiſsimi poſsitis: ueſtrũ iã fuerit, inquirere de uita

βίου

βίου δογμάτων ἢ πρὸς ὑμᾶς ἢ τὴν ὑμετέραν οἰκειότητα καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ δήμου καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἵνα τοσοῦτον συγχωρῆσαι δυνάμεθα πλέον τοῖς δικάζουσιν ἡμᾶς νικᾶν τοῦμὲν γὰρ αὐτοῦ, τοῦτο ἀληθείας ἕνεκα τὰς ψυχὰς ἀποδιδόντες.

7 deuita noſtra, de opinionib⁹, de ſtudio & obedientia erga uos, familiam & imperium ueſtrum: atque ita demum tãtundem uris & æquitatis, quantum aduerſarijs noſtris (ampli⁹ enim non petimus) concedere. Vincemus enim proculdubio illos, qui pro ueritate uitã etiam effundere parati ſumus.

Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐσμὲν ἄθεοι, πρῶτον ἕκαστον ἀπαντήσω τῶν ἐγκλημάτων· μὴ καὶ γελοῖον ᾖ τοῦτο λέγοντας μὴ ἐλέγχειν. Διαγόρᾳ μὲν γὰρ εἰκότως ἀθεότητα ἐπικαλῶ ἀθλίοις μὴ μόνον τὰ ὄρφνης μέσον καταπτύσαντι λόγοις, καὶ τὰ μὲν ἐλευσῖνι καὶ τὰ τῶν Καβείρων δημοσίᾳ μυήματα, καὶ τὸν Ἡρακλέους, ἵνα τὰς γογγύλας ἕψοι, κατακόψαντι ξόανον· αὖ πάλιν δὲ ἀποφαινομένῳ μηδὲν εἶναι θεόν· ἡμῖν δὲ, διαιρέσεως ἀεὶ τῆς ὕλης τὸν θεὸν, καὶ δεικνύουσιν ἕτερόν μέν τι εἶναι τῆς ὕλης θεόν, καὶ δὴ μέσον πολὺ (τὸ μὲν γὰρ θεὸν, ἀγένητον εἶναι καὶ ἀΐδιον, νῷ μόνῳ καὶ λόγῳ θεωρεῖσθαι· τῆς δὲ ὕλης, γεννητῇ καὶ φθαρτῇ) μὴ πῶς οὐκ ἀλόγως τὸ τῆς ἀθεότητος αὖ καλεῖσθαι ὄνομα; ἐμὲν γὰρ ἐφρονεῖμεν ὅμοια τῷ Διαγόρᾳ, τοσαῦτα ἔχοντες πρὸς θεοσέβειαν μὲν ἔχυρα, τὸ ἄτακτον, τὸ ἁπάντων σύμφωνον, τὸ μεγαλεῖον, τὴν χροιὰν, τὸ χρῆμα, τὴν διάθεσιν τοῦ κόσμου· ἑκάστοις αὖ ἡμῖν καὶ τοῦ μὴ θεοσεβεῖν δόξαι καὶ τοῦ ἐλαύνεσθαι αἰτία προσετρίβετο· ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἡμῶν φησι θεὸν ἄγειν τὸν πάντων ποιητὴν, αὐτὸν μὲν οὐ γιγνόμενον (ὅπερ ἐστὶν οὐκ οὐ γίνεται, ἀλλὰ τὸ μὴ ὄν) πάντα δὲ διὰ τοῦ λόγου πεποιηκότα· ἑκάτερα ἀλόγως πάσχομεν, καὶ κακῶς ἀγορεύομεθα καὶ διωκόμεθα. καὶ ποιηταὶ μὲν καὶ φιλόσοφοι οὐκ ἐδόξαν ἄθεοι, ὅτι εἰκάσαντες περὶ θεοῦ· ὁ μὲν, Εὐριπίδης ὧν μὲν τῶν ἠθῶν κοινὸν πρόληψιν αὐτοῖς νομιζομένων θεῶν διαπορῶν.

8 Illum uerò qui humana ratione cognoſci potuit, Deum eſſe affirmat,

Ὦφελε δ' ἐ πόρτες' ἐν ἐρανῷ
Ζεύς, μὴ τὸν αὐτὸν δυστυχῆ καθίσαι.
ὧν δὲ τοῦ κατ' ἀνθρώπων νοητοῦ, ὡς ἐκεῖνος λογιζόμενος,
Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν περιξ ἔχοντα ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόνδ' ἡγοῦ θεόν.

Videſne ſublimẽ hũc & immẽſum ætherẽ,
Omnem qui terrãm continet ſinu ſuo?
Hunc tu Iouẽ putabis, hũc credes Deum.

τῶν μὲν γὰρ οὐσίας, αἷς ἀνθρωπογονεῖται τὸ ὄνομα συμβέβηκεν, οὐκ εἰμένας ἑώρα (Ζῆνα γοῦν ὅς ποτ' ἐστὶ Ζεὺς, οὐκ οἶδεν, πλὴν λόγῳ) ὅτι τὰ ὀνόματα καθ' ὑποκειμένων κατηγορεῖται πραγμάτων. ὧν γὰρ αἱ οὐσίαι οὐχ ὑπόκεινται, τί πλέον αὐτοῖς τῶν ὀνομάτων; τὸν δὲ ἀεὶ

Illorum enim neque eſſentias uidebat, de quibus efferri nomina ſolent: (Iouẽ enim, inquit, alium quàm qui ore hominum circunfertur, neſcio:) neque nomina ipſa de rebus exiſtentibus dici arbitrabatur. quorſum enim nomina cõducunt nõ extantibus rebus? Vnũ autẽ &

ſummũ Deũ ex operib⁹ quæ oculis & uiſu nostro uſurpantur, apparentq; aere, cœlo, terra, percipiebat illum eſſe coniectans (omniũ autorẽ) cuius hæc opera ſunt, & cui⁹ ſpiritu reguntur. Huic & Sophocles aſſentitur.

Vnum re uera numen eſt, & unicum,
Quod cœlum & terrã nutu condidit ſuo.

Vterque ſcilicet illorum, Dei naturam ex tanta pulchritudine mũdi tũ inuenit, cum unum eſſe, & ubi illum eſſe oporteat, oſtẽdit. Philolaus quoque uniuerſa tanquam in carcere à Deo cõtineri dicens, ſimul unum eſſe ipſum, ſimul & materia ſuperiorem non obſcurè inſinuat. Porrò Lyſis (& alius quidam philoſophus) in hac ſententia fuerunt, ut Deum numerum quendam eſſe putarent: alter, ineffabilem: alter uerò exceſſum illum quo numerus maximus proximum ſibi ſuperat. Ergo ſi numerus maximus, ut Pythagoricis placet, denarius eſt (qui & quaternarius eſt, & rationes tum numerales, tum harmonicas omnes continet) eum uerò proximè nouenarius antecedit, Deus unitas fuerit, hoc eſt unus. unitate enim denarius proximum ſibi numerum excedit. Plato etiam & Ariſtoteles quid ſenſerint, nunc dicam: non quòd placita philoſophorum de Deo omnia & ſtudioſè exponere inſtituerim. Noui enim uos, quantum intelligentia ſimul & ui imperij præſtatis omnibus tantum etiam exquiſita ſcientiarum cognitione excellere: ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus uerſatos, ut nihilo inferiores ſitis illis, qui unam duntaxat aliquam ſibi excolẽdam delegerunt. Sed quoniam commodè explicare nequeo, non ſolos nos Deum unitate circunſcribere, niſi philoſophos eiuſdem opinionis nominauero, ad proferenda ſingulorũ dogmata deflexi. Sic igitur Plato, Opificem & patrem uniuerſi & inuenire difficile eſt: & quum inueneris, omnibus effari impoſsibile. De uno uidelicet ingenito æternóque Deo ſẽtiens. nam etſi alios quoque hoc nomine dignatur, ut Solem, Lunam & ſtellas: genitos tamen illos fatetur: (ut quum ibidem Deũ ſummum his uerbis concionantem inducit,) Dijdeorum, quorum opifex ego & pater ſum, hæc attendite, Quæ à me facta ſunt, me ita uolente indiſſolubilia ſunt. Omne ſiquidem quod uinctum eſt, ſolui poteſt. Sed mali eſt, quod pulchrè compoſitum eſt, ſéque habet bene, uelle diſſoluere. Quapropter, quia generati eſtis, immortales quidem & indiſſolubiles omnino non eſtis, nec tamen unquam diſſoluemini, nec mortis fatum ſubibitis. Nam uoluntas mea maius præſtantiúſque uobis eſt uinculum ad uitæ cuſtodiam, quàm nexus illi quibus eſtis tunc quum gignebamini, colligati. Quòd ſi non impia eſt hæc Platonis de uno uniuerſitatis ingenito Deo ſententia: ne nos quidem fuerimus impij, qui illum agnoſcamus & obſeruemus Deum, cuius ut uerbo fabricata ſunt, ſic ſpiritu continentur hęc uniuerſa. Ariſtoteles uerò eiuſq; ſectatores Deũ & ipſi unum celebrant, ſed illũ, tãquam animal quoddam, ex corpore & anima cõponunt, corpus

τῶν ὁρῶμεν ὄψει τὸν ἀδηλότατον νοῦν τὰ φαινόμενα, αἰθέρα & γῆν. ὁ οὖν τὰ ποιήματα, & ὑφ' ὃ τῷ πνεύματι ἡνιοχεῖται, θεὸν ἀπελαμβανέτω εἶναι μόνον συνᾴδοντα τούτῳ καὶ Σοφοκλέους.

Εἷς ταῖς ἀληθείαισιν, εἷς ἐστιν θεός,
Ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακράν.

πρὸς τὸν τοῦ θεοῦ φύσιν τῷ κάλλους τοῦ ἐκείνου πληρουμένῳ ἑκάτερα, καὶ ποῦ δεῖ εἶναι τὸν θεόν, καὶ ὅτι ἕνα δεῖ εἶναι, διδάσκων. καὶ φιλόλαος δέ, ὡς πορ ἐν φρουρᾷ, πάντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πεπειλῆφθαι λέγων, καὶ τὸ ἕνα εἶναι, καὶ τὸ αὐτοτρώγλην ὕλης. δηκνύει. Λύσις δὲ καὶ ὄψει. ὁ μὲν, ἀριθμὸν ἄρρητον ὁ εἶναι τὸν θεόν, ὁ δὲ, τὸ μεγίστου τῶν ἀριθμῶν τῇ πρὸς τὸν ἐγγυτάτω ὑπεροχῇ. εἰ δὲ μέγιστος μὲν ἀριθμὸς ὁ δέκα, τῇ σὺν συναγορικὸς ὁ τετρακτύς τε ὤν. καὶ πάντας οὖν ἀριθμητικοὺς καὶ οὓς ἁρμονίους πεδιέχων λόγους, τούτῳ δ' ἐγγὺς πάρεστιν ὁ ἐννέα· μονάς ἐστιν ὁ θεός, τοῦτ' ἔστιν εἷς. ἐννὰς γὰρ ὑπερέχει ὁμοίως τὸν ἐγγυτάτω ἐλάχιστον αὐτῷ. Πλάτων δὲ καὶ Ἀριστοτέλης (καὶ ἐχ ὡς ὧν δεικνύων τὰ δόγματα τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβές, ὅτως ἐρήκασι περὶ θεοῦ, διέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι σοφοὶ καὶ ἐχνῖ τῆ Βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, πρὸς τῇ τῶν πᾶσαν παιδείαν ἀκριβοῦν, πάντων κρατεῖτε· ὅτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καθορθοῦντες, ὡς οὐδὲ οἷ ἐν αὐτῆς μόριον ἀπερεμνόμενοι) ἀλλ' ἐπειδὴ ἀδύνατον δεικνύειν αὐδὲ πᾶσιν ὀνομάτων, ὅτι μὴ μόνοις εἰς μονάδα τὸν θεὸν κατακλείομεν, ὧν τὰς δόξας ἐτράπόμην) φησὶν οὖν ὁ Πλάτων, τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦ δὲ τοῦ πάντος εὑρεῖν τε ὀργὸν, καὶ εὑρόντα, εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. ἕνα τὸν ἀγέννητον καὶ ἀΐδιον νοῦν θεόν. εἰ δ' οἷόν τε καὶ ἄλλους, οἷον ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας, ἀλλ' ὡς γεννητοὺς οἶδεν αὐτούς. θεοὶ θεῶν ὧν ἐγὼ δημιουργὸς, πατὴρ τε ὀργῶν, ἀδύνατα ἐμὲ μὴ θέλοντος. τὸ μὲν οὖν δεθῆναι πᾶν, λυτόν. εἰ τοίνυν οὐκ ἔστιν ἄθεος Πλάτων, ἕνα τὸν δημιουργὸν τῶν ὅλων νοῦν ἀγέννητον θεόν· οὐδὲ ἡμεῖς ἄθεοι, ὑφ' οὗ λόγῳ δεδημιούργηται καὶ τῷ πᾶν αὐτοῦ πνεύματι συνέχεται. τὰ πάντα, ὅτων εἰδότες & κρατοῦντες θεόν. ὃ ἦ Ἀριστοτέλης & οἱ ἀπ' αὐτοῦ, ἕνα ἀγέννητες οἱονεί ζῷ) σύνθετ), ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεστηκότα λέγουσι τὸν θεὸν σῶ-

σῶμα μὴν αὐτὸ τὸ αἰθέριον νομίζοντες, τοὺς τε πλανωμένους ἀστέρας ὑπ' αὐτοῦ σφαιρωθῆναι τῷ πλανωμένῳ, κινήσει τοῦ σώματος λόγον· αὐτὸν μὴν τὸ κινοῦν, ἀπὸ τούτου κινήσεως γινόμενον. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς, καὶ τοὺς ποσυγροτέρους ἐν τοῖς παλάξεις ὕλης, δι' ἧς φασι τὸ πνεῦμα χωρεῖν τοῦ θεοῦ, πλησθύνοντι τὸ θεῖον τοῖς ὀνόμασι, τῷ γοῦν ὄργανον μίζασι τὸν θεόν. εἰ γὰρ ὁ μὲν θεὸς πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἀπὸ γενέσεως κόσμου, ἐμπεριειληφὸς ἅπαντας σὺν σπερματικοὺς λόγους, καθ' οὓς ἕκαστα καθ' εἱμαρμένην γίγνεται, τὸ δὲ πνεῦμα αὐτοῦ διήκειν δι' ὅλου τοῦ κόσμου· ὁ θεὸς εἷς κατ' αὐτοὺς, Ζεὺς μὲν ἀπὸ τοῦ θείου τῆς ὕλης, ὀνομαζόμενος· Ἥρα δέ, ἀπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τὰ λοιπὰ κατ' ἕκαστον τῆς ὕλης μέρος διὰ τοῦ διήκοντος, καλόμενος. ὅταν οὖν τὸ μὲν ἐν τῷ θείῳ, ὡς ἂν τὸ πλεῖστον, κἂν μὴ θέλωσι, τοῖς πᾶσι συμφωνῆται, ἂν τὰς ἀρχὰς τῶν ὅλων πάντα γινομένοις· ἡμεῖς δὲ κρατυνόμενοι τὸν διανοσμήσαντα τὸν πᾶντα κόσμον εἶναι τὸν θεὸν· τίς ἡ αἰτία, τοῖς μὴ, ἐπ' ἀδείας ἐᾶσθαι καὶ λέγειν. καὶ γράφειν περὶ τοῦ θείου ἀθέλησιν· ἐφ' ἡμῖν δὲ κεῖσθαι νόμον, οἷ ἐχόμενοι ὦμεν, τὰ καὶ νοεῖν ἐσμεν ὀρθῶς τε πιστεύειν, ἵνα θεὸν εἶναι, ἀληθείας σημείοις καὶ λόγοις πάντας ἔχειν; ποιητὰς μὲν γὰρ καὶ φιλοσόφους, ὡς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπέβαλον, σοφιστικῶς κινηθέντες μὴ, ἀπὸ συμπαθείαν τῆς πατρικῆς θεοῦ πνοῆς, ἕκαστος ἡμῶν αὐτὸς αὐτοῦ ψυχῆς ἕκαστος ἐπιθυμῆσαι, εἰ δυνατὸν εὑρεῖν καὶ νοῆσαι τὴν ἀλήθειαν· ὅσον δὲ ἀνθρώπους ὄντας ἐνθυμηθῆναι ἐχεύρισκον, ἀπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς θεοῦ ἀξιώσαντος μαθεῖν, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ ἔκαστος. διὸ καὶ ἄλλος ἄλλως ἐδιολογήσαν καὶ περὶ θεοῦ καὶ περὶ ὕλης καὶ τοῦ κόσμου καὶ περὶ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ, ὧν νοῦν μὲν καὶ πεπιστεύκαμεν, ἔχομεν προφήτας μάρτυρας, οἳ πνεύματι θείῳ ἐκπεφωνήκασι καὶ περὶ τοῦ θεοῦ καὶ περὶ τῶν τοῦ θεοῦ. εἰπόντε δ' αὖ καὶ ὑμεῖς, συνέσει καὶ τῇ περὶ τὸ ὄντως θεῖον εὐσεβείᾳ σὺν ἄλλος πεύχοντες. ὡς ἐσμεν ἄλογοι. παλιντόντας πιστεύειν τῷ παρὰ τοῦ θεοῦ πνεύματι, ὡς ὄργανα κεκινημένοις τὰ τῶν προφητῶν σώματα, προσέχειν λόξως ἀνθρωπίνως. ὅτι πρῶτον εἷς ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ δὲ πάντος ποιητὴς θεὸς, ὅτι σοὶ σκέψασθε, ἵν' ἔχητε καὶ περὶ λογισμὸν ἡμῶν τῆς πίστεως. εἰ δύο ἢ ἐξ ἀρχῆς ἢ πλείους ἦσαν θεοὶ, ἦσαν γὰρ ἐν οἷς καὶ πανταχοῦ ἦσαν, ἢ ἰδίᾳ ἕκαστος αὐτῶν. ἐν μὲν οὖν ἐν οἷς καὶ πανταχοῦ εἶναι ἐνεκωλύοντο. οὐ γὰρ ἂν θεοὶ, ὅμοιοι ἀλλ' ὅπ ἀγένητόν τε καὶ ἀγένητοι, οὐχ ὅμοιοι.

corpus eius ætherеũ (uel ipsum ætherẽ) esse arbitrati, & stellas erraticas, & inderum fixorũ sphæram, quę in orbẽ suo motu agũtur: animã uerò, rationẽ motionis istius, quæ quidẽ ipsa nõ mouetur, sed corporis motũ efficiat, eiq; præsit. Porrò Stoici etiamsi nominibus, pro diuersitate materiæ per qua spiritum Dei penetrare aiunt, alijs atq; alijs utentes, multiplicare Deum uidẽtur: re ipsa tamen unicum esse Deũ statuunt. Quippe si Deus est ignis artificiosus, ratione & uia ad generationem & creationẽ mundi procedens, omnes seminales & primigenias rationes in se complectẽs, iuxta quas rei singulæ fato fiunt: spiritus autẽ ipsius mũdum uniuersum penetrat: sequitur ex illorum quoq; sententia, ut Deus sit unus: ísque dicatur à Græcis Ζεὺς, ea parte materiæ, qua feruet: Ἥρα uerò, (id est Iuno) qua aër est: & alijs, iuxta singulas materiæ per quam transit, partes, nominibus appelletur. Quũ igitur Deum esse unũ, plerique omnes ut plurimũ uel inuiti consentiant, ubi ad uniuersorum principia animum applicauerint: nosq; Deum illum esse asseramus, qui hanc rerũ uniuersitatẽ digessit: quî fit ut illis impune pro arbitrio de Deo tũ scribere tũ loqui liceat, nobis uerò ad uersaria lex sit? qui tamen q Deũ esse unicum & rectè sentiamus, & iure credam⁹, signis atq; rationibus ueris simis astruere possumus. Etenim poëtæ & philosophi qui ꝓbabiles quasdã & suo cõsentaneas ingenio rationes, ut alijs quoq; in rebus indagãdis, sequi se oportere putabãt: impulsi quidẽ diuinitus primũ ut hoc aggrederẽtur, sua quisq; & propria intelligentię ui, Deũ inquirere, tãquã inuenturi, ni mia de sẽ fiducia conati sunt. Nõ tñ illũ, cuius uis adeò immẽsa patet, uel reperire, uel animo & cogitatione cõplecti potuere: meritò quidẽ, q Dei notitiã non ab ipso peterẽt Deo, sed intra se quisq; eũ disquireret. Hinc adeò factũ est ut alij aliter pronuntiarẽt de Deo, de materia, de formis, de mundo. At nos sententiæ fideiq́ nostrę testes habemus Prophetas: qui spiritu diuino de Deo ac rebus diuinis disseruerũt. Hîc uestrum (Imperatores) iudicium, & uestram erga uerum numen pietatem, quibus plerosq; excellitis, appellamus: ęquúmne & hominis ratione dignum sit, ut fides spiritui diuino, qui Prophetarum ora tanquam instrumenta permouit, abrogata, humanis persuasionibus adhibeatur. Porrò Deum esse unum, uniuersitatis huius opificem, ut professionis nostræ etiam rationes percipiatis, hoc modo considerate. Si duo aut plures ab initio dij fuerunt, uel coniuncti illi pariter in una eadémque natura, uel separati fuere singuli. At coniuncti simul esse non poterant, utpote dissimiles. nam ut diuinitate similes sint: eo tamen erunt dissimiles, quòd alij ingeniti (unus nempe uerus, & summus Deus, ingenitus est) alij uerò geniti sint.

Genitum

Genitum autem exemplari suo simile est: ingenitum, non item: quum neque de aliquo neque ad aliquid factum sit. Quòd si quis ita plures deos in usum coniunctos existimet, ut partes quædam unius sint atque totius: sicuti unum animantis corpus partes diuersæ constituunt, manus, pes, oculus: audiet ille à nobis, Socratem, quatenus generationi & corruptioni obnoxius est, è partibus componi, ac rursus in eas diuidi: Deum uerò ingenitum & impassibilem, diuisionem nullam admittere, neque ex partibus constare. At si eorum quisque seorsum fuerit, eo qui mundum fecit, supra mundum, & circa opera sua quæ fecit atque digessit, existente, alter aut reliqui ubi erunt? Si enim mundus, orbicularis quum sit, sphæris cœlestibus concluditur, mundi uerò architectus suis est sublimior operibus, ísque prouidendo præest mundo, quémnam alteri aut reliquis assignabimus locum? Nempe in mundo non est, quum is sit alterius [supremi Dei,] neque circa mundum: supra hunc enim Deus mũdi opifex est. Quòd si neque in mundo est, neque circa mundum (omnis enim ille circuitus ab opifice occupatur) quo tandem in loco supra mundum supráque Deum erit? In alióne mundo, aut circa alium? Sed siue in alio mundo siue circa alium est, non amplius circa nos est [& nihil ad nos] qui mundum [nostrum] non regat. Item [si intra mundum est] potentia eius magna non fuerit, quòd loco definiatur. Ergo si neque in nostro mundo est, neque circa nostrum: neque in alio, aut circa aliũ: quoniam ut unus hic noster mundus corpora omnia occupat, completúrque ex omnibus [ita ut nihil extra ipsum relinquatur:] sic opifex eius totum ipsius ambitum unicus obtinet: sequitur ut omnino non sit, quum nullus ei locus superfit. Sed ut sit alicubi, quidnam [operis] faciet? Nihil, ut apparet, quum alius sit ad quẽ mũdᵒ pertinet: ipse uerò neq; in mũdo, nec circa eũ, sed [extrinsecᵒ alicubi] supra opificẽ mũdi. Nihil certè aliud superest ubi Deus genitus cũ ente [id est summo ingenitóq;) cõsistat. Hic enim ingenitus & ea quæ ipsius sunt, mũdũ ita excedit, ut impleat undiquaq; quicquid supra ipsum est, nec locum ullum se uacuum relinquat. Sed prouidere forsan eum aliquis dicet. Verùm ne prouidet quidẽ ijs quæ non fecit. Itaq; efficitur, ut si nihil facit, neq; prouidet, neq; locus ei supersit ullᵒ (nusquã & omnino nõ extet): unus uerò ille à principio & solus mundi opifex Deus relinquatur. His & huiusmodi tantùm rationibus si niteremur, meritò humanam esse persuasionem nostram aliquis iudicaret. Verùm insuper Prophetarũ uoces animos nostros muniũt: nec dubito quin uos etiã, doctissimi & sapientissimi principes, historias & scripta Mosis, Esaiæ, Hieremiæ, & reliquorũ Prophetarũ aliqua ex parte cognoueritis. (Prophetas nomino) qui extra se suasq; cogitationes positi, diuini spũs impulsu, quicquid ille ĩ ipsis efficiebat, eloquebant: quũ spũs eis ceu organis uteretur: ut tibijs ad inflandum uti solet tibicen.

11

τὰ μὲν γὰρ γεννητὰ, ὅμοια τοῖς προβεβλήμασι· τὰ δὲ ἀγέννητα, ἀνόμοια, ὅτε ἀπὸ ἑνὸς, ὅτε πρός ἕνα γενόμενα. εἰ δὲ ὡς χεὶρ καὶ ὀφθαλμὸς καὶ πᾶς ἀνθρώπου μέλη εἰσὶ, συμπληροῦντες τὰ μέρη, ἵνα δὴ αὖ συμπληρῶντα ᾖ, ὁ θεὸς εἷς. καίτοι ὁ μὲν Σωκράτης, πρὸς γένεσιν καὶ φθορὰν, συγκείμενος καὶ εἰς μέρη· ὁ δὲ θεὸς, ἀγέννητος καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀδιάιρετος. οὐκ ἄρα σωτέος ἐκ μερῶν. εἰ δὲ ἰδίᾳ ἑνάστου αὐτῶν ὄντος, ὃ ἐστὶ κόσμου ποιητοῦ, αὐτοῦ τῶν γεγονότων καὶ πολλὰ ἐποίησέ τε καὶ κόσμησε, πᾶς ὁ ἕτερος, ἢ οἱ λοιποί; εἰ γὰρ ὁ μὲν κόσμος σφαιρικὸς ἀπετελέσθη, σφαῖραι κυκλοῖς ἀπεκλείσαι, ὁ δὲ τοῦ κόσμου ποιητὴς αὐτὸς ἑαυτοῦ γεγονὼς ἐπέχων αὐτὰ τούτων πάντων, τίς ὁ τοῦ ἑτέρου θεὸς ἢ τῶν λοιπῶν πάντων; ὅτε γὰρ τῷ κόσμῳ ὄντι, ὅπου ἑτέρου ἐστίν· ὁ δὲ πρὸ τοῦ κόσμου· ὑπὲρ γὰρ πᾶσαν ὁ τοῦ κόσμου ποιητὴς θεός. εἰ δὲ μήτε τῷ κόσμῳ ὄντι, μήτε πρὸ τοῦ κόσμου (τὸ γὰρ πρὸ αὐτοῦ πᾶν ὑπὸ τούτου κατέχεται) πᾶ ὄντι αὐτοῦ τοῦ κόσμου τοῦ θεοῦ; ἢ ἑτέρῳ κόσμῳ, ἢ πρὸ ἑτέρου; ἀλλ' εἰ μὴ ὄντι ἑτέρῳ κόσμῳ πρὸ ἑτέρου, ὅτε πρὸ ἡμᾶς ὄντι. (ὅτε γὰρ κόσμος κρατεῖ) ὅτε αὐτοῦ δυνάμει μεγάλης ἐστὶν (οὐ γὰρ πολυωρίσμῳ τόπῳ ἐστίν) εἰ δὲ ὅτε τῷ ἑτέρῳ κόσμῳ ἐστὶν, (πάντα γὰρ ὑπὸ τούτου πεπλήρωται) ὅτε πρὸ ἑτέρου (πάντα γὰρ ὑπὸ τούτου κατέχεται) οὐκ ἐστὶν, οὐκ ὄντος τῷ ᾧ ὄντι, ἢ τί ποιεῖ, ἑτέρου μὲν ὄντος ὃ ὄντι ὁ κόσμος, αὐτὸς ᾗ αὐτοῦ ὢν τοῦ ποιητοῦ κόσμου, οὐκ ὢν ᾗ ὅτε τῷ κόσμῳ, ὅτε πρὸ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἔστι τι ἕτερον, ἵνα πρὸς ἃ νομόμενος, καὶ τοῦ ὄντος; ἀλλ' ὑπὲρ αὐτὸν ὁ θεὸς, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ. καὶ τίς ἔσται τόπος, τὰ ὑπὲρ τὸν κόσμου τοῦτο πεπληρωκότος; ἀλλὰ πρόνοιᾳ; καὶ μὴν οὐδ' ᾗ, εἰ μὴ προνοεῖ, μὴ ποιήσας. εἰ δὲ μὴ ποιεῖ, μήτε προνοεῖ, μήτε ὄντι τόπος ἑτέρου τῷ ᾧ ἐστὶν, εἷς ὢν ἀρχῆς καὶ μόνος ὁ ποιητὴς τοῦ κόσμου θεός. εἰ μὲν οὖν ταῖς ἡμετέραις γνοίαις ἀπηρκέμεθα, ἀνθρωπικὸν ἂν ἦν τοῦτο ἡμᾶς γνόμενος λόγου· ἐπεὶ δὲ αἱ φωναὶ τῶν προφητῶν πεισθῶσιν ἡμῖν ἃς λογισμὸς, νομίζω καὶ ὑμᾶς, φιλομαθεστάτους καὶ φιλοσοφωτάτους ὄντας, οὐκ ἀγνοῆσαι γεγονέναι ὅτε τοῦ Μωσέως, ὅτε τῶν Ησαΐου καὶ Ιερεμίου, καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν. οἱ παρ' ἑκάστου τοῦ γένους ἐκστάντες ἰδίας λογισμῶν κινήσεως, αὐτοῦ τοῦ θείου πνεύματος, ἃ ἐνήργουν τοῦτο ἐξεφώνησαν· συγχρωσαμένου τοῦ πνεύματος, ὥσπερ καὶ αὐλητοῦ, αὐλὸν ἐμπνεύσαντος.

ubi Deus genitus cũ ente [id est summo ingenitóq;) cõsistat. Hic enim ingenitus & ea quæ ipsius sunt, mũdũ ita excedit, ut impleat undiquaq; quicquid supra ipsum est, nec locum ullum se uacuum relinquat. Sed prouidere forsan eum aliquis dicet. Verùm ne prouidet quidẽ ijs quæ non fecit. Itaq; efficitur, ut si nihil facit, neq; prouidet, neq; locus ei supersit ullᵒ (nusquã & omnino nõ extet): unus uerò ille à principio & solus mundi opifex Deus relinquatur. His & huiusmodi tantùm rationibus si niteremur, meritò humanam esse persuasionem nostram aliquis iudicaret. Verùm insuper Prophetarũ uoces animos nostros muniũt: nec dubito quin uos etiã, doctissimi & sapientissimi principes, historias & scripta Mosis, Esaiæ, Hieremiæ, & reliquorũ Prophetarũ aliqua ex parte cognoueritis. (Prophetas nomino) qui extra se suasq; cogitationes positi, diuini spũs impulsu, quicquid ille ĩ ipsis efficiebat, eloquebant: quũ spũs eis ceu organis uteretur: ut tibijs ad inflandum uti solet tibicen.

Sed

τι οὖν ἔστι; Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. οὐ λογιεῖται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Καὶ πάλιν, Ἐγὼ θεὸς πρῶτος. καὶ μετὰ ταῦτα, Καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι θεός. ὁμοίως ἔμπροσθεν ἐμοῦ οὐκ ἐγένετο ἄλλος θεός, καὶ οὐκ ἔστι μετ' ἐμέ. καὶ πρὸς τοῦ μεγέθους, Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; κατελείπω δὲ ὑμῖν, ἐπ' αὐτῶν τῶν βιβλίων γυμνασθῆναι, ἀκριβέστερον τὰς ἐκείνων ἐξετάσαι προφητείας, ὅπως μετὰ τοῦ προσήκοντος λογισμοῦ, τὴν καθ' ἡμᾶς ἐπήρειαν ἀποσκεδάσητε. τὸ μὲν οὖν ἄθεοι μὴ εἶναι, ἵνα τὸν ἀγέννητον καὶ ἀΐδιον καὶ ἀόρατον καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀχώρητον, νῷ μόνῳ καὶ λόγῳ καταλαμβανόμενον, φωτὶ καὶ κάλλει καὶ πνεύματι καὶ δυνάμει ἀνεκδιηγήτῳ περιεχόμενον, ὑφ' οὗ γεγένηται τὰ πάντα διὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ διακεκόσμηται καὶ συγκρατεῖται, θεὸν ἄγοντες. ἱκανῶς μοι δεδεικται. νοῦς μὲν γὰρ καὶ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ μή μοι γελοίους νομίσητε τοὺς ἐν τῷ θεῷ. οὐ γάρ, ὡς ποιηταὶ μυθοποιοῦσιν, οὐδὲν βελτίους τῶν ἀνθρώπων διακεῖνται οἱ θεοί, ἢ περὶ τοῦ θεοῦ τοῦ παντὸς ἢ περὶ τοῦ υἱοῦ πεφρονήκαμεν· ἀλλ' ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ λόγος τοῦ πατρός, ἰδέα καὶ ἐνέργεια. κατ' αὐτὸν γὰρ καὶ δι' αὐτοῦ πάντα ἐγένετο, ἑνὸς ὄντος τοῦ πατρός, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ πατρὸς ἐν υἱῷ, ἑνότητι τοῦ ἁγίου πνεύματος, νοῦς καὶ λόγος τοῦ πατρός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ διὰ τί περιβολῆς συνέσεως σπουδῆς ὑμῖν ἔπεισιν, ὁ πᾶς τί βούλεται, ἐρῶ συντόμως· πρῶτον γέννημα εἶναι τοῦ πατρὶ, οὐχ ὡς γενόμενον (ἦν γὰρ ἀρχῆς ὁ θεὸς, νοῦς ἀΐδιος ὤν, ἔχων αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ τὸν λόγον, ἀϊδίως λογικὸς ὤν) ἀλλ' ὡς τῶν ὑλικῶν ξυμπάντων ἀποιοῦ φύσεως καὶ γῆς, οὐσίας ὑποκειμένων δίκην, μεμιγμένων τῇ ἀσχημάτιστῳ πρὸς τὰ κουφότερα ἐπ' αὐτῆς, ἰδέαι καὶ ἐνέργειαι ἦλθον προελθόν. σωφὸς δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ προφητικὸν πνεῦμα, Κύριος γάρ, φησίν, ἔκτισέ με, ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ. καὶ ἐγὼ καὶ αὐτὸ τὸ ἐνεργοῦν τοῖς ἐκφωνοῦσι προφητικῶς ἅγιον πνεῦμα, ἀπόῤῥοιαν εἶναι φαμὲν τοῦ θεοῦ, ἀπορρέον καὶ ἐπαναφερόμενον, ὡς ἀκτῖνα ἡλίου. τίς οὖν οὐκ ἂν ἀπορήσαι, λέγοντας θεὸν πατέρα καὶ υἱὸν θεὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, δεικνύντας αὐτῶν καὶ τὴν ἐν τῇ ἑνώσει δύναμιν καὶ τὴν ἐν τῇ τάξει διαίρεσιν, ἀκούσας ἀθέους καὶ κενοὺς μύθους; ᾧ ἐκ τούτων τὸ θεολογικὸν ἡμῶν ἔσκεπται μέρος, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἀγγέλων καὶ λειτουργῶν φαμὲν,

Sed quid illi? Dominus (inquiũt) est Deus noster, nõ cõparabit ur alius ad ipsum. Et rursus, Ego sum Deus primus. Et post hæc, Et præter me non est Deus. Similis ante me non fuit Deus alius, & post me non erit. Ego sum Deus, & non est præter me. Et de magnitudine eius, Cœlum mihi thronus est, terra uerò scabellum pedũ meorũ. quam uos mihi ędẽ cõstruetis? aut quis locus me, ubi quiescã, capiet? Sed uobis relinquo qui libros nouistis, studiosius in illorũ prophetias inquirere ac perpẽdere, ut à cõtumelijs ac iniurijs quas patimur, iusta ratione nos uindicetis. Verùm satis iã mihi demõstratum est, nõ negare nos numẽ, qui unũ illũ ingenitum, æternũ, inuisibilẽ, impassibilẽ: qui nec loco includi potest, nec aliter q̃ sola mente & ratione comprehendi: qui luce, pulchritudine, spiritu & potentia ineffabili continetur: à quo facta sunt omnia per uerbum ipsius, per quod & digesta sunt & stabiliuntur. Hunc inquã unum prædicamus Deum. Quin & Dei filium mente complectimur. Nec est q̃ aliquis ridiculum putet, Deo filium à me attribui. Non enim, ut poẽtę fabulantur, qui nihilo meliores hominibus suos deos faciũt, uel de Deo & Patre, uel de Filio sentimus. Sed Filius Dei, est uerbum Patris, in idea & efficacia. ab ipso enim & per ipsum facta sunt omnia, quum Pater & Filius unum sint: ita ut Filius sit in Patre, & Pater in Filio, per unionem & potentiam spiritus. siquidem mens & uerbum Dei, Filius Dei est. Iam si uobis, qui intellectus subtilitate excellitis, altius repetendum uidetur, quidnam sibi uelit hic Dei Filius: paucis dicã. Primigenia hic est Patris progenies quæ non ut facta (à principio enim Deus, qui est mens æterna, ipse in seipso λόγον, hoc est, uerbum aut rationem, habet, quum rationalis ipse æternum sit) sed ut rerum cunctarum idea & perfectio foret, progressa est. hac enim indigebat materia informis illa natura, & terra [cæteráque elementa] quæ omnia quum materiæ duntaxat rationem obtineant, & subiecti quòd se formandum præbeant confusa inter se adhuc, necdum discretis crassioribus ab ijs quæ leuiora sunt, diuinitus digeri perficíque opus erat. Orationi nostræ Propheticus etiam spiritus assentitur. Dominus enim (inquit) creauit me, initium progressionis eius ad opera sua. Quanquam & ipsum Spiritum sanctum, agentem in illis qui Propheticos sermones fundunt, ita à Deo emanare ad ipsúmque reflecti dicimus, ut emissi à Sole radij reciprocant. Quis igitur non miretur, nos qui Deũ Patrem prædicamus, & Deũ Filiũ, & Spiritum sanctum, ita ut & unionis eorum uim, & ordinis distinctionem exponamus, impios & sine Deo homines uocari? Neq; tamẽ intra hunc finem nostra de diuinis essentijs professio cõtinetur: sed etiam magnum numerum Angelorum & ministrorũ Dei esse

esse fatemur: quos opifex & architectus mũdi Deus uerbo suo tanquam in classes ordinauit centuriauitque, ut elementa, cœlos, mundum, & quæ in mundo sunt, uicésque & ordinem omnium moderarent. Quòd si accuratius fortè causam nostram expono, principes, nõ est quòd admiremini: idcirco enim hoc facio, ut ueritatem noscatis exacti⁹, neq; uulgatã de nobis ac fine ulla ratione sparsam existimationem, ceu fluctum quẽdam aut æstum impetuosum, sequamini. Possumus certè etiam per ipsa religionis nostræ [quæ uitã mores q; attinent] dogmata, approbare uobis quàm non simus à numine alieni. Quę nã sunt igitur placita illa & pronuntiata, quibus nos aliquefacimus? Dico uobis, Diligite inimicos uestros: bene precamini execrantibus uos: orate pro ijs qui uos infectantur, ut fiatis filij Patris uestri qui in cœlis est: qui solem suũ exoriri facit bonis & malis, & pluuiam demittit iustis ac iniustis. Permittite hîc mihi, obsecro, dicendi, imò exclamandi altius libertatẽ, quã mihi coram Regibus philosophis differẽti nõ negatũ iri spero. Ecquinam illorum qui syllogismos resoluunt, & ambiguè dicta dissoluũt, & origines dictionũ exponunt: aut illorũ qui homonyma & synonyma [æquiuoca & uniuoca aliqui Latinè dicunt] & categoremata [prædicamenta uel summa genera rerum] & axiomata, & quid sit subiectũ, quid prædicatum, docent: his & hriusmodi edisserẽdis auditores suos se beaturos polliciti: ecqui illorum, in quã, tã puri & synceri sunt animi, ut odij loco amore prosequãtur inimicos: ut maledicta in eos qui effutire ea cœperunt, animo summa moderatione composito, non regerant, sed bene precentur: & pro ijs qui uitis ipsorum insidiantur, Deũ orent? Quin cõtrà potius illi nunquã nõ pergũt aduersus eos à quibus offensi fuerint, nefanda quęuis excogitare: & sẽper aliquid in eos mali patrare cupiũt: nec benefaciendi hominibus, sed artẽ bene dicendi scopum sibi proponũt. Apud nos uerò homines etiã priuati, quiq; ex manupretio uictitant, & aniculæ, si nullã dicendo professionis suæ utilitatem exhibere queant, reb⁹ ipsis & operibus eã declarãt. Neq; enim orationes compositas recitant, aut annumerant uerba, sed actiones honestas & uirtutũ exẽpla de se præbent: dũ percussi nõ repercutiunt, spoliãtibus dicã non scribunt, petẽtibus largiũtur, proximos [quosq;] tãquã seipsos amãt. An uerò, nisi Deũ genus humanũ respicere, eiq; præesse putaremus, adeò puritati & innocẽtiæ studeremus? Nequaquã. Sed quoniã persuasissimi sumus, Deo qui & nos & mundũ hunc condidit, transactæ hîc uitę totius rationes nos reddituros, moderatũ, benignũ & plerisq; cõtẽptũ uiuendi genus deligimus. Quippe nullũ in hac uita tantũ malũ, etiãsi capitis periculum

φαμὲν, ὃς ὁ ποιητὴς καὶ δημιουργὸς κόσμου θεὸς διὰ τοῦ λόγου διένειμε, καὶ διετάξε ταῦτα τὰ στοιχεῖα εἶναι καὶ οὗ ἄρανος, καὶ γῆ κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· καὶ γὰρ τούτων ἡ τάξις. τὰ δὲ ἀκριβῶς διέξειμι γὰρ καθ' ἡμᾶς λόγον, μὴ θαυμάσητε. ἵνα γὰρ μὴ τῇ κοινῇ ἀλόγως σωπᾷ προφέρηθε γνώμῃ, ἔχητε δὲ τἀληθὲς εἰδέναι ἀκριβολογεῖσθαι. ἐπεὶ οὖ δι' αὐτῶν τῶν λογμάτων οἷς προσέχομεν, ἀκ ἀνθρωπικοῖς ὄσιν, ἀλλὰ θεοφάτοις καὶ θεοδιδάκτοις, πᾶσαι ὑμᾶς, μὴ ὡς πρὸς ἀθέους ἔχειν, δ' ὡς ἀμεθα. τίνες οὖν ἡμῶν οἱ λόγοι οἷς φέρομεθα; λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε οὓς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε οὓς κατάρωμένους, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς; ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὃς τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. ἐπιτρέψατε γοῦν τοῦ λόγου ἐξακοῦσαι μετὰ πολλῆς κραυγῆς γεγονότος. ἵνα παῤῥησίαν ἀναγαγεῖν, ὡς ἐπὶ βασιλέων φιλοσόφων ἀκροατήριον. τίνος γὰρ ἢ τῶν οὐ συλλογισμοὺς ἀναλύοντων καὶ τὰς ἀμφιβολίας διαλυόντων καὶ τὰς ἐτυμολογίας καταφωνιζόντων, ἢ τῶν τὰ ὁμώνυμα καὶ συνώνυμα καὶ κατηγορήματα καὶ ἀξιώματα, καὶ τί ὑποκείμενον, καὶ τί κατηγορούμενον, ἐξιλάμονας ἀρτιλεῖν διατάττων καὶ τῶν διαστῶν λόγων ὑποχρουῶται οὐ σωόντας ἔτως ἐκκεκαθαρμένοι εἰσὶ τὰς ψυχὰς, ὡς αὐτὶ μισεῖν οὐκ ἐχθρὸς, ἀγαπᾶν, καὶ αὐτὶ τοῦ, τὸ μετριώτατον, κακῶς ἀγορεύειν οὐ πονηραῤῥέωντας λοιδορίας, εὐλογεῖν, καθάπερ τῶν ὠθαλυόντων εἰς τὸ ζῶν, προσεύχεσθαι; 14
οἱ τοὐναντίον ἀεὶ διατελοῦσι κακῶς τὰ ἀπόῤῥητα ἐπ' αὐτοῦ ταῦτα μεταλλεύοντες, καὶ ἀεὶ περιεργάζεσθαι ὠθυμουῦτες κακὸν, τέχνῃ λόγων, καὶ ἐπιδείξειν ὄργων, τὸ πρᾶγμα πεποιημένοι. πῶς δ' ἡμῖν εὑροιτ' ἂν ἰδιώτας καὶ χειροτέχνας καὶ γραῢδιά, εἰ λόγῳ τὴν ὠφέλειαν παρεισᾶγεν ἐσπουδακότι τὴν πρὸς τὸν λόγον, ὄργῳ τὴν πρὸς τὴν προαιρέσεως ὠφέλειαν ὠδυνημένος. ὁ γὰρ λόγος διαμονοῦσιν, ἀλλὰ πράξεις ἀγαθὰς ἀποδείκνυσιν παιόμενοι μὴ ἀντιτύπτειν, καὶ ἁρπαζόμενοι μὴ δικάζεσθαι, τοῖς αἰτοῦσι διδόναι, καὶ οὐ πλησίον ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτόν. ἆρα τοίνυν, εἰ μὴ ἐφεστηκυῖα θεὸν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει νομίζομεν, ὅτως ἂν ἑαυτοὺς ἠσκήθαιρομεν; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. ἀλλ' ἐπεὶ πεπείσμεθα ὑφέξειν πάντες τοῦ γενομένου βίου λόγον τῷ πεποιηκότι καὶ ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον θεῷ, τὸ μέτριον καὶ φιλανθρωπον καὶ εὐκαταφρόνητον βίου αἱρούμεθα, εὐδηλον τυγχάνειν πεῖσαι καὶ γένεσθαι νομίζοντες καὶ τὴν τῶν ψυχῆς ἡμᾶς ἀφαιρῶντά τινες,

ὧν

agatur,

ὧν ἐκεῖνο μιμώμεθα τὸ πρᾶον καὶ φιλανθρωπότατον καὶ ἡμερώτατον βίου πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. Πλάτωνα μὲν οὖν Μίνῳ καὶ Ραδαμάνθυϊ δικάσειν καὶ κολάσειν τοὺς πονηροὺς ἔφαμεν, κἂν Μίνως τις, κἂν Ραδάμανθυς ᾖ, κἂν ὁ τούτων πατήρ· ὅδε τοῦτον φαμὲν διαφεύξεσθαι τὴν κρίσιν τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ μὴ τὸν βίον τοῦτον νομίζοντες θάνατον μέν, καὶ πῶμεν, ὠφελησόμεθα· καὶ τὸν θάνατον, βαθὺν ὕπνον καὶ λήθην πιθέμενοι, (ὕπνῳ γὰρ θανάτῳ δὲ δοκοῦσι) πιστεύονται θεοσεβεῖν· οὐθρωποι ὄντες, τὸν μὲν φῶτα τοῦτον, ὀλίγον καὶ μικρὸν τινα ἄξιον βίον λελογισμένοι, τοῦτο μόνον ὑπαπειμπόμενοι τοῦτο, ὃν ὅπως θεὸν καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ λόγον εἰδῶμεν τίς ἡ τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν πατέρα γνῶσις, τίς ἡ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν κοινωνία, τί τὸ πνεῦμα, τίς ἡ τῶν τριῶν τούτων ἕνωσις καὶ διαίρεσις, γνωσόμεθα, τοῦ πνεύματος, τοῦ παιδὸς, τοῦ πατρός· πολὺ δὲ καὶ κρεῖττον ταῦτα εἰπεῖν λόγῳ, τὸν ἐκλελοιπότα βίον εἰδότες, ἐὰν καθαροὶ ὄντες ἀπὸ πάντων ὑπαπεμφθῶμεν ἀδικήματος· μέχρι τότε δὲ φιλανθρωπότατοι, ὡς μὴ μόνον συνεργεῖν τοῖς φίλοις (ἐὰν γὰρ ἀγαπᾶτε, φησὶ, τοὺς ἀγαπῶντας, καὶ δανείζετε τοῖς δανείζουσιν ὑμῖν, τίνα μισθὸν ἕξετε;) ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ὄντες, καὶ τὸν τρισσὸν βιοῦντες βίον, ἵνα κριθῶμεν ἀφανώμεν, ἀπεχόμεθα θεοσεβεῖν ταῦτα μὲν οὖν, μικρὰ ἀπὸ μεγάλων, καὶ ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν, ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον ὑμῖν ἐνοχλοίημεν. καὶ γὰρ τὸ μέλι καὶ τὸν οἶνον δοκιμάζοντες, μικρῷ μέρει τῶν πάντων, τὸ πᾶν ἀναλοῦν δοκιμάζουσιν, ἐπεὶ δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀπηλλοιωμένων ἡμῖν τὴν ἀθεότητα, οὐδ' ὅναρ τί ὄντι, θεὸν ἀγνοοῦντες, ἀμαθεῖς καὶ ἀθεώρητοι ὄντες τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ θεολογικοῦ λόγου, μετροῦντες τὴν ὑπὲρ εὐσεβείαν θυσιῶν νόμῳ, ὥσπερ καλοῦσι τὸ μὴ καθ' αὑτοὺς τοῖς πόλεσι θεοὺς ἄγειν· σκέψασθέ μοι αὐτοκράτορες ὡς ἐπὶ ἑκατόν, καὶ πρῶτόν γε πρὸ τοῦ μὴ θύειν. ὁ τοῦ δὲ τοῦ παντὸς δημιουργὸς καὶ πατὴρ, οὐ δεῖται αἵματος, οὐδὲ κνίσης, οὐδὲ ῥᾳθυμιαμάτων ὀσμῶν, αὐτὸς ὢν τελεία ὀσμὴ, αὐφορίζων καὶ ἀπροσδεής. ἀλλὰ θυσία αὐτῷ μεγίστη, αὐ γινώσκωμεν τίς ἐστιν καὶ σωσιφαίρωτε αὐτὸν ἐρανὸν, καὶ τὴν γῆν κρίνατε κλίνῃ ἤδρασε, τίς συνήγαγε τὸ ὕδωρ εἰς θαλάσσας, καὶ διέκρινε τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ σκότους, τίς ἐνόσμησε ἄστροις τὸν αἰθέρα, καὶ ἐποίησε πᾶν πνεῦμα ζῷον καὶ βάλλῃ, τίς ἐποίησε ζῶα καὶ ἄνθρωπον ἔπλασε. ὅταν ἔχοντες ἐνθυμηθῶμεν θεὸν

agatur superuenire nobis posse arbitramur, quod non omnino sit minimi, imò nihili faciendum, præ illa quam à summo iudice expectamus olim fœlicitate, mansuete, benigne moderatæque uitæ causa, nobis promissa. Plato à Minoë & Radamantho iudicandos puniendósq; malos pronuntiauit: nos uerò neque si Minos aliquis fuerit: nec si Radamãthꝰ, aut horum etiam pater, iudicij Dei ab illo uitari posse asserimus. An uerò illi quibus hæc sententia animo inoleuit, Edamus, bibamus, cras enim moriemur: & mortem, profundum quendam somnum rerúmque omnium obliuionem statuunt, (ut ille ait, Germanus mortis somnus) pietatis in Deum studiosi uidentur, nos non uidemur, qui innocentiæ & sanctitati uitæ omnem operam damus, ut deuitemus iudicium? nos inquam, qui præsentẽ hãc uitam minimè magni facimus, & illum duntaxat ducem pertranseuntes sequimur: quem utpote Deum cum uerbo suo cognoscere optamus, ut quænam Filij ad Patrem sit unio, intelligamus, quid Pater cum Filio communicet, quid sit Spiritus: quæ unitas trium, quæ discretio unitorum, Spiritus scilcet, Filij & Patris. & qui longè præstantiorem quàm uerbis exprimere quisquam ualeat, eam quę nos excipiet uitam agnoscimus: si puri ab omni crimine ad ipsam transierimus: qui deniq; adeò benigni sumus, ut non amicos tantùm, sed inimicos etiam diligamus. Si enim redametis, inquit, illos qui uos amant, & mutuum detis illis qui uobis etiam dederint: ecquidnam meremini? Tales inquam nos quum simus, existimamur impij. Ethęc quidem parua è magnis, pauca è multis retulimus, ne nimium importuni uobis aut molesti essemus. Nam & qui mel aut uinum explorant, exigua tantùm parte gustata, de toto iudicant. Cæterùm quoniam multi sunt qui nos, quum impietatis numen tollentis crimine arcessant, ne minimam quidem ipsi cognitionem Dei habent (homines planè rudes, neque uel de natura uel de Deo doctrina ulla imbuti,) pietatem uerò ex sacrificiorum ritibus metiuntur, & nos incusant quod non eosdem quos pleræque ciuitates deos colamus: rem ita considerate Imperatores: & primùm cur sacra non faciamus. Opifex ille & pater uniuersorum, non sanguine eget, non nidore, non floribus & suffimentis fragrantibus: quum ipse sit odor longè suauissimus: quum nulla re indigeat, nihil extra se desideret. Imò maximum hoc sacrificium ducit, si cognoscamus quis ille sit tantus qui cælos extendit & conglobauit, qui terram centri instar constabiliuit, qui aquas in mare deriuatas congesit, lucem à tenebris descreuit, ætherem stellis ornauit: & omne genus fruticis è terra produxit: qui animalia creauit, & hominem finxit. Hæc quum cogitamus, & animo complectimur DEVM opi-

opificem, conseruatem & gubernantem arte ac scientia res uniuersas, manusq; ad eum puras astollimus, quanã amplius hecatombe, quo magnificentiore sacrificio indiget? Canit quidem poëta.

Sacrificãt, adolét, libãt, orantq;, uouentq;
Mortales Superis, si quid peccauit iniquè
Quisquã: ut placati pœnas iraq; remittãt.

Sed quid ego sacrificia & holocausta curem. quibus non opus habet Deus? Deposcit ille sibi uictimam incruentam, & animum rationis compotem sibi offerri ac ministrari.

Iam quod à nobis requirunt, cur statuis non supplicemus, & eosdem, quos ciuitates pleræque omnes, deos honoremus: nulla ratione faciunt. Si quidem ne illis quidem ipsis qui nobis hoc uitio uertunt quòd non eosdé quos ipsi agnoscunt, deos sequamur, inter se cõuenit. Nempe Athenienses sibi Celeum & Metanirã deos statuerunt. Lacedęmonij Menelaũ, cui & sacrificia & dies festos peragũt. Ilienses, qui ne nomẽ quidem illius audiunt, (& tanquã hostis audire nollét,) suũ celebrãt Hectorẽ, Chij Aristæum, eũdem & Iouem & Apollinem existimãtes. Thasij Theagenem, àquo cædes etiam in Olympiadibus commissa est. Samij Lysandrum, post tot illatas ab eo cædes, tot mala perpetrata, Alcman & Hesiodus Medeam: & Cilices Niobẽ. Siculi Philippum Butacidæ, Onesilaum Amathusij. Amilcam Carthaginienses. Sed deficiet me prius dies quàm omnes recensuero. Quum igitur ipsi inter se de suis dijs dissentiant, quid est quod in nobis nõ assentientibus uituperent? Porrò Aegiptiorum ceremonias quis non ridiculas dixerit? plangũt illi per festos frequẽtesq; cõuentus, & pectora feriunt, tanquam propter defunctos, & rursus sacrificant tanquam Dijs. Sed hoc mirum nõ est in illis qui etiã in bestias honores diuinos cõferunt: quę quũ moriuntur, cæpillos tondent, easq; in tẽplis sepeliunt, & plãctus publicos decernũt. Ergo si nos impietatis postulamur quòd non cõmunes cum ipsis cultus exerceamus: omnes eodem nomine ciuitates, gẽtesq; pariter 17
omnes impiæ fuerint. non enim omnes eosdem deos uenerantur. Sed quanuis inter se conuenirent: oporterétne idcirco nos etiam ad statuas eorum adire & supplicare? Nõ discernentes plerique: quid materia sit, quid Deus, & quantum utrinq; interualli pateat, coniunctis materiæ simulachris accedunt. nos uerò discrimen facimus inter genitum & ingenitum, inter ens & non ens: inter id quod intellectu, quodq; sensu percipitur: & suum unicuique nomen tribuimus. Nam si materia & Deus inuicẽ nihil differrent, sed nomina tantùm diuersa, res una foret, impij sanè essemus non adorando lapides, lingua, aurum & argentum. Si autem maximo distant interuallo non minus quàm artifex & ea quæ ad artẽ ei compa-

θεὸν, σωέχοντα καὶ ἐπόπτην ὄντα ὑπερύμνην τῆς γῆς καθ' ὧν ἄγομεν τὰς χεῖρας αὐτῷ, ποίας ἐπιχρείαν ἑκατόμβης ἔχει;

Καὶ σὲ μὲν θυσίαις καὶ ὑλοτομίαις ἀγανῶσι,
λοιβῆτε κνίσητε πάτερ ἀνθρώπων αὐθρωποι,
λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ἐπισσεύηται καὶ ἁμάρτῃ.

τί δέ μοι ὁλοκαυτώσεων, ὧν μὴ δέηται ὁ θεὸς καὶ προσφέρειν δέον αὐάμακτον θυσίαν, καὶ τὴν λογικὴν προσάγειν λατρείαν. ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος προσιέναι καὶ αὐτὸς ταῖς πόλεσι θεοὺς ἄγειν, παύων αὐτοὺς ὑπὸ τῆς λόγου. ἀλλ' ὅδε οἱ ἡμῖν ὠμοκλωῶτες ἀθεότητα ἐπεὶ μὴ τοὺς αὐτοὺς οἷς ἴσασι νομίζομεν, σφίσιν αὐτοῖς συμφωνοῦσι περὶ θεῶν μάτην· ἀλλ' ἀθηναῖοι μέν, Κελεὸν καὶ Μετάνειραν ἵλεων ἔσχηται θεούς, Λακεδαιμόνιοι δὲ Μενέλεων, καὶ θύουσιν αὐτῷ καὶ ἑορτάζουσιν· Ἰλιεῖς δέ, οὐδὲ τὸ ὄνομα ἀκούοντες, Ἕκτορα φέρουσι· καὶ χῖοι Ἀμεινόην τὴν αὐτῶν καὶ Δία καὶ Ἀπόλλω νομίζοντες. Θάσιοι Θεαγένην, ὑφ' οὗ καὶ φόνῳ ὀλυμπιάσιν ἐνίκησεν· σάμιοι Λύσανδρον, ὧν πρωτεύσας σφαγὰς καὶ πρόσοδος κακοῖς· Ἀλκμὰν καὶ Ἡσίοδος Μήδειαν ἢ Νιόβην· κίλικες, σικελοὶ Φιλιππον τὸν Βουτακίδου· Ὀνησίλαον ἀμαθούσιοι· Ἀμίλκαν καρχηδόνιοι. ὧν λείψει μὲν ἡμέρα τὸ πλῆθος καταλέγοντα. ὅταν οὖν αὐτοὶ ἑαυτοῖς διαφωνῶσι περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς θεῶν, τί ἡμῖν μὴ συμφερομένοις ὑβρίζουσι; τὰ δὲ κατ' ἀγυπτίους, μὴ καὶ γελοῖον ᾖ. τύπτονται γὰρ ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰ στέρνα κλαίοντες ὡς ἤδη τετελευτηκόσι τῇ θύσει ὡς θεοῖς. τὸ δὲ ἐν θαυμασόν· οἱ γὰρ θρῖαι θεοὶ ἄγονται, τὸ ξυρᾶσθαι, ἐπεὶ ἀποθνήσκουσι, τὰ πένθεσιν ἐν ἱεροῖς, τὸ δημοτελεῖς κοπετοὺς ἐπέρχεσιν. αὖ τίνων ἡμεῖς, ὅτι μὴ κοινῶς ἐκείνοις θεοσεβοῦμεν, ἀσεβοῦμεν, πᾶσαι μὲν πόλεις, πάντα δὲ ἔθνη ἀσεβοῦσιν. τὸ γὰρ αὐτὸ αὐτοὺς ἄγουσι θεούς. ἀλλ' ἔσωσαν αὐτοὺς ἄγοντες· τί οὖν, ἐπεὶ οἱ πολλοὶ διακρῖναι τὸ διαφέροντες τί μὲν ὕλη, τί δὲ θεός, πόσον δὲ τὸ μέσον αὐτῶν. προσίασι τοῖς ἀπὸ τῆς ὕλης εἰδώλοις, δι' ἐκείνους, ἃ ἡμεῖς οἱ διακρίνοντες καὶ χωρίζοντες τὸ ἀγένητον καὶ τὸ γενητόν, τὸ ὄν καὶ τὸ ἐκ ὄν, τὸ νοητὸν καὶ αἰσθητόν, καὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὸ προσῆκον ὄνομα ἀποδιδόντες, προσελθυσόμεθα καὶ προσκυνήσομεν τὰ ἀγάλματα; εἰ μὲν γὰρ τὴν ὕλην καὶ θεὸς, δύο ὀνόματα καὶ ὑγὸς πράγματος, οὐ λίθους καὶ τὰ ξύλα, τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον οὐ νομίζοντες θεοὺς, ἀσεβοῦμεν. εἰ δὲ διεσῶσι παμπόλυ ἀπ' ἀλλήλων, καὶ προσοῦν ὅσον τεχνίτης καὶ ὑ πρὸς τὸν τέχνιν αὐτοῦ

πρασκευὴ, τί ἐγκαλέσομεθα; ὡς ὁ κεραμεὺς, καὶ ὁ θεὸς δημιουργὸς, ἐπακέσεται ἢ αὐτῷ ἡ ὕλη πρὸς τὴν τέχνην. ἀλλ' ὡς ὁ πηλὸς καθ' ἑαυτὸ σκεύη γλυπτὰ χωρεῖς τέχνης ἀδιάπτωτος, ἡ πανδεχὴς ὕλη αὖ τὴν θεοῦ δημιουργὸν διάκρισιν καὶ σχῆμα καὶ κόσμου ἐκλάμβανεν. ὡς δὲ τὸ κέραμον πρὸ τιμοτέρου τὴν εἰς γασμένων ἔχομεν, οἷς φιάλας καὶ χρυσίδας, καὶ χαλκεῖ ἀνδρὸς ἄλλ' εἴ τι πρὸ ἐκείνας δεξιὸν ἐξεργάσηται τέχνη, τὴν τεχνίτου ἐπαινοῦμεν, καὶ ὅτος ὅταν ὁ τῶν οἴκοις σκεύεσι δόξαν καρπούμενος καὶ τῶν ἐν ὕλης καὶ τοῦ θεοῦ, ἢ διαθέσεως τῶν κεκοσμημένων ἐχ ὑπὸ τοῦ δόξαν καὶ τὴν τιμὴν δικαίαν ἔχει, ἀλλ' ὁ δημιουργὸς αὐτὸ θεός. ὡς εἰ τὰ εἴδη ἐν ὕλης ἄγοιμεν θεὸς, ἀναθυτέον τὸν τοῦ θεοῦ δόξομεν, τὰ λυτὰ καὶ φθαρτὰ τῷ αἰδίῳ ὑπισοῦντες. καλὸς μὲν γὰρ ὁ κόσμος, καὶ τῷ μεγέθει πολέχων καὶ τῇ διαθέσει τε καὶ τῷ λόγῳ κύκλῳ, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀρκτον, καὶ τῷ σχήματι σφαιρικῷ ὄντι· ἀλλ' ὁ οὗτος, ἀλλὰ τεχνίτου αὐτῷ πρὸσκυνητέον. ὁ δὲ γε δὶ πρὸς ὑμᾶς ἀφικνούμενοι ὑπήκοοι, πρὸ ἀλιπόντες ὑμᾶς οὓς ἄρχοντας καὶ δεσπότας θεραπεύειν, πρὸ ὧν, ὧν αὖ δέοιντο, καὶ τύχοιεν, ὧν ἐκεῖνον ἐν καταγωγῆς ὑμῶν καταφεύγουσιν. ἀλλὰ τὴν μὲν βασιλικὴν ἑστίαν, τὴν ἀλλως ἔχοντες αὐτῇ, θαυμάζουσι καλῶς ἠσκημένην, ὑμᾶς δὲ ταύτα γὰρ πᾶσιν ἄγνωστα τὴν δόξαν. καὶ ὑμεῖς μὲν οἱ βασιλεῖς ἑαυτοῖς ἀσκεῖτε τὰς καταγωγὰς βασιλικάς· ὁ δὲ κόσμος, ἐχ ὡς δεομένου τοῦ θεοῦ γέγονεν. πάντα γὰρ ὁ θεός ἐστιν αὐτὸς ἑαυτῷ, φῶς ἀπρόσιτον κόσμου τέλειον, πνεῦμα, δύναμις, λόγος. εἰ τοίνυν ἐμμελὲς ὁ κόσμος ὄργανον καὶ κινούμενον ἐν ῥυθμῷ, ἐν ἁρμοσάμενον καὶ πλήσαντα οὓς φθόγγος καὶ ὁ σύμφωνον ἐπάδοντα μέλος, ὁ ὁ ὄργανον, πρὸσκυνῶ. ὁ δὲ γε ὑδὶ τὸν ἀγωνισάμενον, πρὸ ἀλιπόντες οἱ ἆθλοθέται οὓς κιθαρῳδοὺς, τὰς κιθάρας στεφανοῦσιν αὐτῶν. εἶτα (ὡς ὁ Πλάτων φησὶ) τέχνη τοῦ θεοῦ, θαυμάζων αὐτὸ μὲν κάλλος, ἐπὶ τεχνίτῃ πρόσειμι· εἶτα ἐσία καὶ σῶμα (ὡς οἱ ἀπὸ τοῦ περιπάτου) ὁ πρὸ ἀλιπόντα προσκυνεῖν ἐν ἄτοπον τὴν κινήσεως τοῦ σώματος θεόν, ὧν τὰ πρῶτα καὶ ἀδρανῆ στοιχεῖα κατὰ πάθος, τῷ ἀπαθεῖ ἀεὶ κατ' αὐτὸν τὸ παθητὸν ὕλην προσκυνοῦντες· εἶτε δυνάμεις τοῦ θεοῦ, τὰ μέρη τοῦ κόσμου νοεῖσθαι, ὁ τὰς δυνάμεις προσιόντες θεραπεύομεν, ἀλλὰ τὸν ποιητὴν αὐτῶν καὶ δεσπότην. ἐκ αὖ τῶν ὑλῶν ἃ μὴ ἔχει, ὁ δὲ πρὸ ἀλιπὼν τοῦ θεοῦ, τὰ στοιχεῖα θερα-

comparata sunt, quid incusamur? Nam sicut figulus, ita Deus est opifex; materia uerò ad artem ei se præbet. Et ut lutum per se aut suapte ui figlinorum formam accipere non potest, sic rerum omniū formis in se recipiendis apta materia [illa prima] sine opifice Deo discerni, figurari, ornariq; non potuisset. Iam ut figlinū figulo præferre nemo solet, neq; phialas uel aurea uasa magis quàm fabrū eorum honorare: sed si quid in illis probè, elegãter, artificioſè factum est, inde laudatur artifex, cui omnis uasorum laus meritò cedit: similis circa Deum & materiam ratio est. non enim ad materiam pertinet gloria & honor, quòd ordine situq; tam certo, ornatu tam pulchro digesta sint omnia: sed ad architectum eius Deum. Quamobrem si materiæ species, [elementa, aut quæcunque ex eis coaluere] pro dijs habeamus, meritò Deum uerum ignorare existimabimur, ea quæ solui corrumpíque oportet, æquantes æterno. Est sanè pulcherrimus hic mundus. nã & magnitudine quum sit excellẽs, ut omnia, sic pulchra omnia continet. Ex disposition etiam & uarietate syderum pulchritudo eius eluceſcit, cum illorum quæ in Zodiaco circulo, tum quæ circa Septentriones sunt: denique è figura sphærica. Non ipse tamen mundus, sed artifici ipsius ille conditor eius adorandus est, ut neque uestro imperio subditi, quum aliqua re indigent, ut assequantur, quũ uos adierint, omissis uobis dominis ac principibus, nulloq; affectis honore, ad palatij uestri magnificentiam se conuertunt, sed ædificij regij tam elegantem structuram, obiter & prætereuntes tantum admirati, uos ipsos ante supraq; omnia honorant Verùm hoc interest, quòd uos Reges in uestrum usum ædes regias adornatis: mundus à Deo nõ indigente factus est. Est enim Deus ipse sibi omnia, lux inaccessa, mũdus perfectus, spiritus, potentia, uerbum. Siue igitur mundus ueluti organum quoddam concinũ est, & numeroſè [hoc est suis numeris & rythmis] mouetur: illum duntaxat qui sonũs dirigit tangitq;, & concinnam modulationem accinit, non organum ipsum adoro, 18

stidem in certaminibus munerarij [sic appello qui præsunt, & munera uictoribus proponunt] non citharœdis neglectis, citharas eorum coronant, Siue idem mundus ars Dei est (ut Platoni uidetur) pulchritudinem quidem eius admiramur, ad ipsum uerò artificem accedimus: siue corporea eius essentia, (ut Peripatetici sentiebant) non ipso Deo, quo authore [mundi] corpus mouetur, prætermisso, nulloque cultu affecto, egenis & infirmis elementis nos prosternentes submittimus, impassibili spiritu [anima rationali] ut ipsis [quoque] uidetur, passibilem materiam adorantes. Siue denique mundi partes, potentiæ Dei esse existimantur, non ad ipsas colendas nos conferimus, sed conditorem eorum & dominum. Non ea peto à materia, quibus ipsa caret: neque, Deo præterito, elementa

honore prosequor, quibus ultrà concessum est nihil quàm quòd facere iussa sunt. Etsi enim pulchra sunt propter opificis artẽ: à materiæ tamen natura non degenerant. Sententiæ nostræ Plato quoque astipulatur. Essentia illa (inquit) quam cælum & mundum appellauit, multos quidem fœlicitatis numeros à parente consequuta est: non effugit tamen quominus esset corporea. quam ob causam mutationis expers esse nõ potest. Quòd si cælum & elemẽta, in quibus diuinum opificium agnosco, non adoro tanquam deos, quum dissoluenda olim cognoscã, qua tandem ratione deorum nomine salutabo illa quæ ab hominibus fabricata esse noui? Vos obsecro rem breuiter æstimate. Necesse est autem me qui defendendæ causæ nostræ negotium susceperi, diligentius altiúsque repetere omnia, & cum de nominibus deorũ, quòd nupera sint: tum de statuis, quòd heri & nudiustertius (ut aiunt) factæ, disserere. quanquam & uos ipsi, in antiquissimis quibusq; scriptis, si alius quisquã, uersati, accuratè hæc intelligitis. Orpheum igitur dico, & Homerum & Hesiodum (uel æquales, uel non multo inferiores ætate) illis quos celebrant dijs fuisse. quod uel Herodoti testimonio cóprobarim. (Vnde singuli deorum extiterint (inquit ille) an cuncti semper fuerint, aut qua specie, hactenus ignoratũ est: nisi nuper atq; heri, ut sic dicã.) Nam Hesiodus atq; Homerus, quos quadringẽtis nó amplius annis ante me opinor extitisse, primi Græcis deorum generationem suis carminibus decantarunt, eisq; & nomina posuerũt & cognomina assignarunt: & eorum genera (uel sexus) honores, artes diuersas, figuráque descripserunt. Cæterùm imagines deorum, antequã plastice pingẽdi, & statuaria ars in usum uenissent, ne nominabantur quidẽ: donec tandem nati floruerũt, Saurias Samius, Cratòn Sicyonius, Cleanthes Corinthius, & Core (κόρην hîc tanquã proprium nomẽ accipere licet, uel uirginem interpretari. Corinthia. Vmbratilẽ enim picturam equi, umbra in sole circunscripta. Saurias inuenit. Graphicen uerò id est picturam res cum suis coloribus repræsentantem) Craton ostendit, qui in tabula dealbata uiri & mulieris umbras delineauit. Cores inuentum est coroplastice. hæc enim illius quem amabat dormientis in umbram pariete quum consignasset, pater tam expressa similitudine delectatus (figlinam is exercebat) lineamenta exculpta luto repleuit. qui typus etiamnum in Corintho seruatur. His posteriores Dædalus & Theodorus Milesius statuariam & plasticen adinuenerunt Nempe adeò breue tempus post inuẽtas imagines & simulachrorũ usum effluxit, ut nomina etiã artificũ qui deos expresserunt, singillatim referre possimus. Dianę enim Ephesię idolum, & Mineruę (quam Græci Ἀθηναῖα uocant, alij secretius Ἀθηλαῖα) oleaginum uetus, & (eandem) sedentem Endyus

θεραπεύω, οἷς μηδὲν πλέον ἢ ὅσον ἐκελεύσθησαν, ἔξεσιν. εἰ γὰρ καὶ καλὰ ἰδίᾳ τῇ τοῦ δημιουργοῦ τέχνῃ, ἀλλ' αὐτὰ τῇ τῆς ὕλης φύσει μαρτυρεῖ. μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ Πλάτων. τὸν γὰρ οὐρανὸν φησὶ, καὶ κόσμον ἐπωνόμακεν, ποιότητος μὲν μετέχειν μακαρίων πρὸς τοῦ πατρός, ἀτὰρ οὖν διὰ κοινωνίαν σώματος ὁθενοῦν μεταβολῆς ἀμοίρων τυγχάνειν ἀδύνατον. εἰ δ' οὕτω θαυμάζων τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης, οὐ προσκυνῶ αὐτὰ ὡς θεούς, εἰδὼς πρὸ τοῦ αὐτοὺς τῆς λύσεως λόγον ὃν οἶδα ἀνθρώπους δημιουργούς, πῶς ταῦτα προσάπτω θεοῖς; σκέψασθε δέ μοι σὺν βραχέων. ἀναγκαῖον δέ, ἀπολογούμενον, ἀκριβέστερον παρελθεῖν τοὺς λογισμούς, καὶ πρὸ τῶν ὀνομάτων, ὅτι νεώτερα καὶ πρὸ τῶν ἐπῶν, ὅλως καὶ πρώην γεγόνασιν, ὡς λόγος, ἐπεῖν, ἴσε δὲ καὶ ὑμεῖς ταῦτα ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν γε πᾶσι καὶ τοῖς πανταχοῦ τοῖς παλαιοῖς συγχωροῦσιν. φημὶ γὰρ Ὀρφέα καὶ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον εἶναι πρὸς τοῦ αὐτοῦ λεγομένοις θεοῖς. μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἡρόδοτος· Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίᾳ τετρακοσίοις ἔτεσι δοκεῖν πρεσβυτέρους ἐμοῦ γενέσθαι καὶ οὐ πλείοσι, τοὺς καὶ γράψαι καὶ ὀνόματα δόντας. ὅτοι δ' εἰσὶν οἱ ποιήσαντες θεογονίαν Ἕλλησι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμάς τε καὶ τέχνας διελόντες, εἴδεα αὐτῶν σημήναντες. αἱ δ' εἰκόνες, μέχρι μὴ πάνυ πλασικὴ καὶ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιικὴ ἦσαν, ἀδηλοῦσθαι. Σαυρίου δὲ τοῦ Σαμίου καὶ Κράτωνος τοῦ Σικυωνίου καὶ Κλεάνθους τοῦ Κορινθίου, τῆς κόρης κορινθίας ὀνομαζομένης· καὶ σκιαγραφίας μὲν εὑρεθείσης ὑπὸ Σαυρίου, ἵππου μὲν ἡλίῳ πορευομένου γράψαντος, γραφικῆς δὲ ὑπὸ Κράτωνος, ἐν πίνακι λελευκωμένῳ σκιὰς ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γράψαντος· ἀφ' ἧς δὲ ἡ κόρης πανδαισία ἐπλάσθη. ἐρωτικὸς γάρ τις ἔσχε, πρὸ ἐγράψεν αὐτοῦ κοιμωμένης ἐν τοίχῳ τὴν σκιάν· εἶδε δὲ ὁ πατὴρ ἐνδεὴς ἀπαραλλάκτως ὅσα τῇ ὁμοιότητι (λέραμον γὰρ ἐργάζεται) ἀναλύσας τὴν πρὸ γραφῆς, πυλῶν πρόσωπα πληρώσας. ὁ τύπος ἐπὶ Κορίνθου νῦν ἐν τοίχῳ σώζεται. τόδε δὲ ἀθροιζόμενοι Δαίδαλον καὶ Θεόδωρον ὁ μιλήσιος αὐδριαντοποιητικὴν καὶ πλασικὴν πολὺ ἐξοῦρον. ὁ μὲν δὴ χρόνος ὀλίγος, πρόδρομος τοῖς εἰκόσι καὶ τῇ περὶ τὰ εἴδωλα πραγματείᾳ, ὡς ἔχειν εἰπεῖν τὰ ἑκάστοις τεχνίτῃ θεῶν. ἡ μὲν γὰρ ἐφέσου Ἀρτέμιδος, καὶ ἡ Ἀθήνας. μᾶλλον δὲ Ἀθηνᾶς (Ἀθηνᾶ γὰρ ὡς οἱ μυσικώτερον) οὕτω γὰρ ἡ ἐλαίας, ἡ παλαιὸν, καὶ τὴν καθημένην Ἐνδυΐ-

Dædali

ἐργάζεθ μαθητὴς Δαιδάλου. ὁ δὲ Πύθιος, ἔργον Θεοδώρου Τηλεκλέους καὶ ὁ Δήλιος, καὶ ἡ Ἄρτεμις, Ἰδεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος τέχνη. ἡ δὲ ἐν Σάμῳ Ἥρα τοῦ Ἀργείου Σμίλιδος χεῖρες, καὶ Φειδίου τὰ λοιπὰ εἰδώλια. ἡ Ἀφροδίτη ἡ ἐν Κνίδῳ ἑτέρα, Πραξιτέλους τέχνη· ὁ δὲ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπιὸς, ἔργον Φειδίου. σωφρόνως τὰ φαῦλα, ὁ δι' αὐτῶν διαπεφόβηκε μὴ ὑπὸ ἀνθρώπων γεγονέναι. ἐπείνῳ θεοὶ ὅπως ἦσαν ἐξ ἀρχῆς, τί δ' ἂν εἰσι νεώτεροι τούτων; τί δ' ἂν ἔδει αὐτοῖς, πρὸς τὸ γενέσθαι, ἀνθρώπων καὶ τέχνης; ξύλα ταῦτα καὶ λίθοι καὶ ὕλη, τοῦ πορίσαντος τέχνη. ἐπεὶ τοίνυν φασί τινες εἰκόνας μὲν εἶναι τοὺς θεοὺς δι', ἐφ' οἷς αἱ εἰκόνες· καὶ τοὺς πανδήμους ἂς τόποις πανδήμοις ἱδρῦσθαι, καὶ τὰς θυσίας ἐπ' ἐκείνους ἀναφέρεσθαι καὶ εἰς ἐκείνους γίνεσθαι, μὴ εἶναί τι ἕτερον τρόπον τοῖς θεοῖς ἢ ὅπως πρόσεισιν (-χαλεπὸν ἴσως θεοὶ φαίνεσθαι ἀργοῖς) καὶ τοῦ τοιούτου ἕνεκεν, πυκνότερα παρέχουσι τοὺς φίλους εἰς ὄλεθρον ἐνεργείας· φέρε δὴ καὶ τοῦτο τοῖς ὀνόμασι διώκωμεν αὐτῶν. δεήσομαι δὲ ὑμῶν, μέγιστοι αὐτοκρατόρων, πρὸς τὸν λόγον, ἀληθοῦς παρεχομένου τοῦ λογισμοῦ συγγνῶναι. ὁ γὰρ προκείμενόν μοι ἐλέγχειν τὰ εἴδωλα, ἀλλ' ἀκριβούμενος τὰς διαβολὰς, λογισμοῦ τοῦ προαιρέσεως ὑμῶν παρέχω. ἔχοιτε ἀφ' ἑαυτῶν καὶ τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν εἰληφέναι· ὡς γὰρ ὑμῖν πατρὶ καὶ υἱῷ πάντα κεχείρωται, οὕτω θεῷ τὴν βασιλείαν εἰληφέναι· (βασιλέως γὰρ ψυχὴ φησὶ θεοῦ, φησὶν ὁ προφητικὸν πνεῦμα) ὅτως φησὶ θεῷ πατρὶ αὐτοῦ λόγῳ ὑμῶν νομιζομένῳ ἀμεταίσχυντα πάντα ὑποτέτακται. ἐκεῖνο τοίνυν σκέψασθέ μοι πρῶτον ἐξ ἀρχῆς, ὡς φασὶν, ὅσαν οἱ θεοὶ, ἀλλ' ὅτως γέγονεν αὐτῶν ἕκαστος, ὡς γιγνόμεθα ἡμεῖς. καὶ ὧδε πᾶσιν αὐτοῖς ξυμφωνεῖ. Ὁμήρου μὲν γὰρ λέγοντος,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.

Ὀρφέως δ' ὃς καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν πρῶτος ἐξεῦρε, καὶ τὰς γενέσεις διεξῆλθε, καὶ ὅσα ἑκάστοις ἐπράκτεον εἶπε, καὶ πιστευτέον αὐτοῖς ἀληθέστερον θεολογεῖν ὦ καὶ Ὅμηρος τὰ πολλὰ καὶ πολὺ θεῶν μάλιστ' ἕπεται) καὶ αὐτοῦ τοῦ πρώτου γένεσιν αὐτῶν ὕδατος σωισαύτου,

Ὠκεανὸς, ὃς πᾶσι γενέσεις πάντεσι τέτυκται.

Ἰὼν γὰρ ὕδωρ ἀρχὴ κατ' αὐτὸν τοῖς ὅλοις, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑδατὸς ἰλὺς κατέσκη, ἐκ δὲ ἑκατέρων ἐγεννήθη ζῷον δράκων, προσπεφυκὼς ἔχων κεφαλὴν λέοντος, μέσος δὲ αὐτῶν θεὸς πρόσωπον, ὄνομα Ἡρακλῆς, καὶ χρόνος. οὗτος ὁ Ἡρακλῆς ἐγέννησεν ὑπερμέγεθες ὠὸν, ὅσον πλησμονὴν ὑπὸ βίας τοῦ γεννήσαντος, ἐκ πολλαχοῦ εἰς δύο ἐρράγη. τὸ μὲν ἕτερον ἡμισφαίριον αὐτοῦ, οὐρανὸς ἔσται ἐτελεύθη· τὸ δὲ κατενεχθὲν, γῆ

Dædali discipulus fecit. Pythius Theodori & Teleclis opus est. Delius [Apollo] & Diana [in Delo] Idectæi & Angelionis ars. Iuno in Samo & Argis, Similidis manus, simulachra cætera, Phidiæ. Venus hetera hoc est meretrix in Cnido, Praxitelis: denique Aesculapius in Epidauro, Phidię. Et ut paucis absoluam, omnes ubiq; imagines ab hominibus factæ sunt. Quòd si dij isti ab initio non erãt, illísne à quibus facti sunt, posteriores erũt? uel cur, ut essent, hominibus & arte indiguerũt? Terra hæc sunt, & lapides, & materia, & ars curiosa. Cæterùm quoniam non desunt qui hæc nihil quàm simulachra esse dicant, deos uerò, quorũ honori ea sint dedicata: & quæcunque in ipsos conferuntur, reditus, sacrificia, ad ipsos pertinere deos, neq; alio modo homines cõuenire deos posse: (conspectuſq; deũm grauis est, ut inquit poëta:) & ad hoc comprobandum, historias quasdam recitãt, idolorum quorundam opera: agedũ inquiramus quænam illorũ qui dij nominantur, uis atq; efficacia sit. Rogo autem uos, summi Imperatores, priusquam institutũ hunc sermonem ingrediar, ut mihi, si ueras protulero rationes, ad ignoscendũ faciles sitis. Neq; enim idola redarguere ego mihi proposui: sed ut calumnias refellã, religionis nostræ rationes expono. Vos quidem in summa imperij maiestate, adeò coniunctis animis orbem gubernatis, ut inde cælestis etiãm regni contemplationem clarius animo quis complecti queat. Vt uobis enim patri & filio in potestate sunt omnia, regno diuinitus in uos collato (Regis enim anima, inquit spiritus Propheticus, in manu Dei est:) sic uni Deo, & Filio eius, hoc est Verbo inseparabili, subiecta sunt omnia. Illud uerò imprimis animo perpendite. Dij, inquiunt, nõ erant ab æterno: sed ita eorum natu est quisq;, ut nos etiã nascimur. & in hoc omnes cõsentiunt. Sic enim canit Homerus,

Oceanũ Tethynq; deorum progenitores.

Orpheus uerò qui & nomina eorum inuenit primus, & generationes & gesta singulorum carmine prosequutus est, & in explicãdis rebus diuinis, cæteris fide dignior uisus est: quẽ & Homerus cum alijs in multis, tum circa deos maximè sequitur) similiter primam eorum generationem ex aqua constituit,

Oceanúsque deis cunctis cõmunis origo.

Fuit enim aqua secundũ ipsum, principiũ omniũ: ab aqua subsidente creata est Ilys hoc est lutũ his parẽtibus ortũ est animal draco: cui adnatũ erat caput leonis: corpus uerò mediũ cõtinebat faciẽ Dei, Herculis aut Chroni dicti. ab Hercule natũ est ouũ immẽsæ magnitudinis, q̃ dũ cõpletur, [fouetur & incubatur] uim passum à genitore suo ex attritione, in duas partes disilijt: et superior qdẽ, in Cæli formã perfecta est: inferior uerò delapsa, Terrã cõstituit.

Itaque Terra iam integro corpore, iámque dea prodijt. Huic mistus est Cælus, & genuit ex ea fœminas, Clotho, Lachesin, Atropō: mares uerò centimanos, Cottum, Gygen, Briareon, & Cyclopes, Brontē, Steropen, Argum quos etiam uinctos in tartarū præcipitauit. quum se regno pellendum à filijs, intellexisset. Quāobrē irata ei Terra Titanes peperit.

Tum Tellus peperit cælestes Vranliones,
Quos & Titanes alij cognomine dicunt,
Quòd Cæli fuerint ultores stellimicantis.

Et hæc, secundū illos, tum deorum tum mundi initia sunt. Nos genitum unumquodque ita accepimus, acsi prius non fuerit. in hanc igitur contemplationem incumbamus. Ergo si geniti sunt, nec erant antea, non sunt. Res enim omnis, aut ingenita, aut genita est: hæc corruptibilis, illa æterna. Neque hoc secus mihi atq; philosophis uestris uidetur. Quidnam sit (inquit Plato) ens sempiternū, & ingenitum: item quid genitum quidē, ens uerò nunquā distinguendum est primùm. Differit autē de intelligibili & sensibili: & ens sempiternū, quod intellectu solo percipitur, ingenitum esse docet: sensibile cōtrà, genitū & non ens, quod & inceperit esse, & desiturum sit. Hac ratione etiā Stoici conflagratura omnia & denuo futura dicunt, & renouatū iri mundum. Quòd si mundus, quāquam prouidentia rēgitur (nam duplex secundum eos causa statuitur, principalis una & efficiens, ut prouidentia: altera uerò, ut materia, quæ passiones & mutationes sustinet,) in eodem durare statu nō potest, quoniā factus est: quomodo deorūpermanebit cōstitutio, qui [& ipsi] nō suapte natura, sed nati sunt? Quid est autem quòd materiæ præferātur dij, qui ex aqua cōstituti sunt? Hæc enim ipsis asserentibus principiū est omniū. Item ex simplicibus & uniformibus elementis quidnā constare potest? Opus est sanè ut & materiæ accedat artifex, & artifici materia. Quomodo enim formæ rerum absq; materia aut artifice cōsisterēt? Sed neque materiam Deo antiquiorē facere ratio admittit, necesse est enim ut causa efficiēs, ea quæ fiūt, antecedat. Nunc postquam ostēdi, nihil genitū esse quod non etiā dissolui oportet, ad reliqua etiam quorum accusamur diluēda me conuertere: sed remoratur hęc ipsorum theologia, quæ non modò præter omnē uerisimilitudinē, genitos deos & ex aqua cōstitutos inducit: sed alia quædā absurda addit. Primùm enim figuras corporibus eorū indignas tribuerunt: ut qui de Hercule scripserunt, Deus draco uolubilis: & qui centimanos quosdam finxerunt: & filiam Iouis, quam è matre Rhea uel Cerere (eandem enim faciunt) susceptit, oculos secundum naturam duos habere dixerunt, & insuper duos in fronte, & rostrum posteriore colli parte: & in capite cornua. ideóque Rheam partu tam monstroso territam, fugisse, neque papillam præbuisse infanti.

πρῶτα δὲ καὶ θεὸς γῆ δίχα σώματος· Οὐρανὸς δὲ γῆ μιχθείς, γόνας θηλείας μὲν, Κλωθὼ, Λάχεσιν, Ἀτροπον· ἄῤῥενας δὲ ἑκατόγχειρας, Κόττον, Γύην, Βριάρεων· καὶ Κύκλωπας, Βρόντην καὶ Στερόπην καὶ Ἄργον. ὃς καὶ δήσας κατεταρτάρωσεν, ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν παίδων τῆς ἀρχῆς μαθών. διὸ καὶ ὀργισθεῖσα ἡ Γῆ τοὺς Τιτᾶνας ἐγείνατο.

Κόρος δ' οὐρανίωνας ἐγείνατο πότνια Γαῖα,
Οὕς δὴ καὶ Τιτῆνας ἐπίκλησιν καλέουσιν,
Οὕνεκα πασάδην μέγαν οὐρανὸν ἀστερόεντα.

αὕτη ἀρχὴ γενέσεως πᾶσι τοῖς κατ' αὐτοὺς θεός τι καὶ τῷ παντί. ἐκεῖνο γοῦν ἕκαστον ἡμῶν τῶν θεολογουμένων ὡς τῆς ἀρχῆς ὂν ἔστιν· εἰ γὰρ γεγόνασιν ὄντες, ὡς οἱ πρὸ αὐτῶν θεολογοῦντες λέγουσιν, ἐκεῖσε ἡ γένεσις ἀγένητον ἦν, καὶ ἔστιν ἀΐδιον· ἡ γένεσις, καὶ φθαρτὸν ὄν, ἐκ τοῦ ὄντως ἐστὶν ὡς οἱ φιλόσοφοι. τί τὸ ὂν ἀεί, γένεσίν τε ἔχον· ἢ τί τὸ γενόμενον μέν, ὂν δὲ οὐδέποτε; πρὸς νοητὸν δὲ καὶ αἰσθητὸν διαλεγόμενος ὁ Πλάτων. τὸ μὲν ἀεὶ ὂν, τὸ νοητὸν, ἀγένητον ἔστιν διδάσκει· τὸ δὲ ἐκ τοῦ ὄντος τὸ αἰσθητὸν, γενητόν ἀεὶ χρόμενον ἔστι καὶ παυόμενον. τούτῳ δὲ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς τῷ λόγῳ ἐκπυρωθήσεσθαι τὰ πάντα καὶ πάλιν ἐσεσθαι φασιν, ἑτέραν ἀρχὴν κόσμου λαβόντος. εἰ δὲ, διαφθαρὲν διὰ τὴν αἰτίαν κατ' αὐτοὺς ὄντος, τὴν δημιουργίαν καταχρωμένου, καθὸ ἡ πρόνοια τοῦ παντός τρεπομένου, καθὸ ὕλη· ἀδύνατον διέξεισιν τὴν προνοοῦσαν ταύτην μένειν τὴν κόσμου γενομένην πῶς ἂν τούτῳ μένει σύστασις, ὃ φύσει ὄντως, ἀλλὰ γενομένῳ; τί δὲ ἡ ὕλης κρείττονες οἱ θεοί, τῆς σύστασιν ἐξ ὕλατος ἔχοντες; ἀλλ' εἰ δὲ κατ' αὐτοὺς ὕλῃ πᾶσιν ἀρχή, ἐκ τε ἁπλῶν καὶ μονοειδῶν τί αὖ συνῆναι στοιχεῖον δύναιτο; διὰ τί καὶ τῆς ὕλης τῶν τεχνίτου, ἢ πῶς αὖ γρύοιτο τὰ ἐκτυπώματα, χωρὶς τῆς ὕλης, ἢ τοῦ τεχνίτου; ὅτε πρεσβυτέραν λόγῳ ἔχειν τῆς ὕλην τοῦ θεοῦ. τὸ γοῦν ποιητικὸν ἀεὶ πρὸ καὶ ἄνευ τοῦ γιγνομένου ἀνάγκη. εἰ μὴ οὖν μέχρι τοῦ φῆσαι γεγονέναι τοὺς θεοὺς, καὶ ἐξ ὕλατος τῆς συστάσης ἔχειν τὸ ἀπίθανον ἴσως αὐτοῖς τῆς θεολογίας, ὧν διελήλεγχεν ὅλα ἐν μυθολογίαις, ὧν διελήλεγχεν ὅλα ἐν μυθολογίαις, ὅ ἐστιν ἀλυτον, ὧν τὰ λοιπὰ ἀπηλεγχόμενα τοῦ ἐγκλήματος· ἐπεὶ ἦλθε μὴ διατεθεικασιν αὐτοὺς τὰ σώματα (τοῦ μὴ Ἡρακλέα, ὃν θεὸς δράκων ἑλικτὸς οὖν ἦν ἐναλόγχειρας ἑκατόντες· καὶ τῆς θυγατέρα τοῦ Διὸς, ὧν ἐκ τῆς μητρὸς Ῥέας καὶ Δήμητρος ἢ Δημήτερος, τὴν αὐτὴν ἐπαιδοποιήσαντο, δύο μὲν ἡμῖν φύσιν ἑκάστου ἔχειν ὀφθαλμοὺς καὶ ὧν τῷ μετώπῳ δύο, καὶ προβολὴν ἡμῖν τὸ ὀπίσθιον τραχήλου μέρος, ἔχειν ἦν καὶ κέρατα. διὸ καὶ τὴν Ῥέαν φοβηθεῖσαν τὸ τῆς παιδὸς τέρας, φυγεῖν, ἐκ ἐφεῖσαν αὐτῇ τῆς θη-

Vnde

λιὼ. ἐνθεν μυσικῶς μὲν Ἀθηλᾶ, κοινῶς δὲ Φερσεφόνη & Κόρη κέκληται, ἐκ ἣ αὐτὴ οὖσα τῇ Ἀθλωῇ τῇ ἀπὸ τῆς κόρης λεγομένῃ (οὕτω δὲ, τὰ πραχθέντα ἐπ' ἀκριβὲς αὐτοῖς, ὡς οἴονται, διεξελκύθασι· Κρόνῳ μὲν, ὡς ἐτέτμητο τὰ αἰδοῖα τοῦ πατρὸς, καὶ κατερρίφη αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἅρματος, & ὡς ἐτεκνοκτόνει καταπίνων τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἀφῶνας. Ζεὺς δὲ, ὅτι τὸν μὲν πατέρα δήσας κατεταρτάρωσε, καθὰ & αὐτὸς ὁ Οὐρανὸς· καὶ πῶς Τιτᾶνας πόλεμῳ ἀρχὴς ἐπολέμησε· & ὅτι τὴν μητέρα Ρέαν ἅπαγορδύσαν αὐτῷ τὸν γάμον ἐδίωκε· δράκαινος δὲ αὐτὴ γενομένης, καὶ αὐτὸς εἰς δράκοντα μεταβαλὼν, συνέδησε αὐτὴν τῷ καλουμένῳ Ηρακλειωτικῷ ἅμματι, ἐμίγη, τὸ χρῆμα τοῦ μίξεως σύμβολον τῷ Ἑρμῇ ῥάβδου· εἶθ' ὅτι Φερσεφόνην τὴν θυγατέρα ἐμίγη, βιασάμενος καὶ ταύτην ὑπὸ δράκοντος σχήματι, ἀφ' ἧς παῖς Διόνυσος αὐτῷ. ἀνάγκη δῆτα ἐνταῦθα εἰπεῖν, τί τὸ σεμνὸν ἢ χρησὸν τῆς τοιαύτης ἱστορίας, ἵνα πεπλουσιωμένοι θεὸς εἶναι τὸν Κρόνον, 23
τὸν Δία, τὴν Κόρην οὐ λοιπός. αἱ δὲ διαθέσεις τῶν σωμάτων ἡμῖν τίς αὖ ἀνθρωπος κεκεμένος καὶ ὑπὲρ θεωρίας γεγονὼς, ἵνα θεὸν γεννηθῆναι πεπλουσιακέναι; (Ορφεὺς,

Αὐτὰρ ἐπεὶ Φάνης ἄλλων γενεὴν τεκνώσατο λαιήν,
Κρατὺν ἐξ ἱερῆς προσιδέσθαι φοβερωπὸν ἐχιδναν,
Ἣς χαῖτα μὲν ἀκρητὸς, καλόν τε πρόσωπον
Ἠερίσιν, τὰ δὲ λοιπὰ μέγα φοβερὸν δράκοντος,
Αὐχὴν δὲ ἄκρος)

ἢ ἀνὴρ ὁ Φάνητα δίεφαε, θεὸν ὄντα πρωτόγονον (τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ ὠὸν προχυθείς) ἢ σῶμα ἢ ἦθος ἔχειν δράκοντος; ἢ καταποθῆναι ὑπὸ τοῦ Διὸς ὅπως ὁ Ζεὺς ἀκώλυτος γένοιτο; εἰ γὰρ μηδὲν διαφωνήσασι τῶν φαυλοτάτων θηρίων (δῆλον γὰρ ὅτι ὑποβλάστοιεν δὲ τῶν γήινων καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ὕλης ἀπεκρινομένων τὸ θεῖον) ὀκ εἰσὶ θεοί. τί δαὶ μὴ πρόσιμεν αὐτοῖς; ὧν κτηνῶν μὲν δίκαιον ἔχειν ἡμᾶς ἀγέλας, αὐτοὶ δὲ θηριόμορφοι μὴ δυσειδεῖς. καίτοι εἰ σαρκοειδῆς μόνον ἔλεγον ἀνεῖν, μὴ αἷμα ἔχειν μὴ πνεῦμα, μὴ πάθη ὀργῆς & ἐπιθυμίας· μὴ τότε ἔδει λῆρον μὴ γέλωτος λόγους τοὺς νομίζειν. ὅτε γὰρ ὀργὴ, ὅτε ἐπιθυμία & ὄρεξις, οὐδὲ παιδοποιὸν σπέρμα ἐν τῷ θεῷ. ἔσωσαν οἶνον σαρκοειδεῖς, ἀλλὰ κρείττους μὲν θυμοῦ μὴ ὀργῆς, ἵνα μὴ Ἀθλωᾶ μὲν βλέπηται σκυζομένη Διὶ πατρὶ, χόλος δὲ μὴ μὲν ἄγριος αἰρῇ·

Ηρα δὲ θεωρῆται, Ηρη δ' ὀκ ἔχαδε σῆθος χόλον,
ἀλλὰ προσηύδα.
κρείττους δὲ λύπης,

Ωπόποι,

Vnde mysticè (inquiunt) Ἀθηλᾶ (id est non lactata) uocatur, communiter uerò Proserpina & Core (id est uirgo) alia quàm Miuerua (illa glaucõpis) à pupilla (glauco pupillarũ colore) sic nominata. Deinde gesta eorum accuratè, ut ipsi putãt, conscribũt. Saturnus (aiũt) paréti uerenda execuit, ipsumq; à curru deiecit: filios proprios deuorauit. Hũc patrem suũ Iupiter uinctum in tartara præcipitè dedit, sicuti & suos filios Cœlus. & aduersus Titanes bellũ de regno gessit. Matrem Rheam, quæ cõcubitum eius respuebat, persequutus est. & quũ illa se in dracænam (serpentẽ fœminam) cõuertisset, mox ipse draco factus, mistus est cũ illa, Herculeo, quem uocant, nodo (suis spiris) astricta & huius concubitus species in caduceo Mercurij spectatur. Postea etiam Proserpinã filiam suã similiter sub draconis specie uiolauit: & Dionysium ex ea genuit filium. Hæc quũ ita se habeant, hoc saltem dicã, Ecquidnam boni ad huiusmodi traditiones sequitur? Quæ inde dijs uestris, Saturno, Ioui, Proserpinæ, & reliquis accedit maiestas? aut quidnã est quod nobis persuadere possit ut eos uerè deos esse credamus? Corporúmne figuræ? quis enim iudicio & intelligentia præditus, uideram à Deo progenitam credat? quum sic fabuletur Orpheus,

Progeniémque Phanes aliam suscepit acerbam,
Ex utero sacro, specie terrente draconis.
Crinis erat capiti, faciesq; decora supernè:
Vipereum corpus reliquum, uisúque tremendum.

Aut quis ipsum Phaneta, quem deorum primogenitum faciunt (hic enim est ille ex ouo profusus) draconis uel corpus uel speciẽ habuisse approbet? aut deuoratã à Ioue [Mẽtin] esse, ut Iupiter securus tranquillum posset regnũ? Nam siab improbissimis bestijs nihil differunt, (liquet autem, ab ijs quæ ex terra & materia constant ac generãtur, substantiam diuinam esse discernendã,) dij profectò non fuerint. Quid igitur supplices ad illos accedimus, quorum generatio nõ aliter quàm iumentorum aut pecorum se habet: & facies ferina & informas est. Atqui etiãsi carne tantùm eos cõstare. sanguinem & genituram habere, passionibus iræ & cupiditatis obnoxios esse dicerent, sic quoque, tanquam nugaces, risu excipiendi forent. Neque enim uel ira, uel cupiditas & appetitus, uel prolificum semen in Deum cadere potest. Sed sunto illi corporati & carnei, dum iræ & furori non succumbant: ne Minerua appareat

Tristitia mœrens, altóque irata Tonanti.

Et de Iunone non audiamus,

Impatiénsque iræ Saturnia talia fatur.
Neque de Ioue hæc,
Hei mihi, qui charum fugientem mœnia circum
Hectora conspiciens, in pectore uoluo dolorem.
Quippe natura luctu & mœrore superior eos decet. Ego enim uel homines, qui iracundiæ & tristitiæ cesserint, imperitos & rudes dixerim. Quum uerò parens hominúmque deúmque suum deplorat filium,
Væ mihi, quandoquidem charum Sarpedona cogunt
Fata Menœtiadæ forti succũbere dextræ:
Et quamuis lugens, periculo eum eripere nequit,
Sarpedõ Iouis est proles, Sarpedona prolẽ
Iuppitter ipse suam non quit subducere morti.
Quis non illorum qui huiusmodi fabulis delectantur, tanquam philothei, imò potius athei, quis nõ illorum inquam, ruditatem impiam magis quàm puerilẽ reprehendat? Rursus carnem eis concedam: modò ne uulnera accipiant: ut Venus à Diomede, suo corpore,
Vulnere Tydides afflixit me Diomedes.
Animo uerò à Marte.
Semper me claudum Venus aurea diua maritum
Despicit, & rigidi præfert mihi Martis amores.
Neque Mars ab eodem Tydide,
Et corpus formosum hasta penetrauit acuta.
Terribilis ille in bellis, & Ioui contra Titanes auxiliaris, infirmior Diomede apparet,
Non minus ille furit, quàm Mars uesanus in armis.
Quin taces Homere? nõ furit Deus. Tu uerò mihi & sanguinariũ & homicidã facis Deum:
Mars funeste, cruente.
Et adulterium eius & uincula describis,
Mollibus in stratis, dum Márspque Venúsque sopori
Indulgent: mirum, subtili Mulciber arte
Retia circundat. non amplius ulla mouere
Illi membra queunt.

Ωπόποι, ἦ φίλον ἄνδρα δίωκόμεν πόλιν τε.
Ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶμαι, ἐμὸν δ' ὀλοφύρεται ἦτορ.
ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ ἀνθρώπους ἀμαθεῖς καὶ σκαιὸς λέγω τοὺς ὀργῇ καὶ λύπῃ εἴκοντας. ὅταν δὲ ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε ὀδύρηται μὲν ὑὸν,
Αἴ αἴ (λέγων) ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν
Μοῖρ' ὑπὸ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο δαμῶσα.
ἀδμῶσα τε ὀδυρόμενον τ' κινδυνώσῃ ἐξαρπάσαι,
Σαρπηδόνα δῖον ὑὸν, ὃ δ' ἐδ' ὦ παιδὶ ἀμύνει.
τίς ἂν καὶ τοῦτον τῶν τοῖς πιθανοῖς μύθοις, φιλοθέους,
μᾶλλον δὲ ἀθέους, θαλάμειας καταμεμψοίατο; ἐγὼ
σαν στερνοειδέος·
ἀλλὰ μὴ πιστώσηται δῶ μηδὲ Ἀφροδίτην ὑπὸ Διομήδους τὸ σῶμα,
Οὕτά με Τυδεΐδης ὑὸς ὑπὲρ θυμὸν Διομήδης.
ἢ ὑπὸ Ἄρεως τὴν ψυχὴν,
Ὡς ἐμὲ χωλὸν ἐόντα δίος θυγάτηρ Ἀφροδίτη
Αἰχμὴν ἀτιμάζει, φιλέει δ' ἀίδηλον Ἄρηα.
--δῆμα δὲ χρόα καλὸν ἐδάψεν.
ὁ δεινὸς γὰρ πολέμοις, ὁ σύμμαχος τῆ Τιτανῶν, τῆ Διὸς, ἀδαμαντίνου Διομήδους φαίνεται.
Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχεσπαλὴς. --σώπησον Ὁμηρε· θεὸς ἐμαίνετο· σὺ δέ μοι καὶ μιαιφόνον καὶ βροτολοιγὸν (Ἄρη Ἄρη βροτολοιγὲ μιαιφόνε-) δικαίᾳ τῇ θεῷ, καὶ τὴν μοιχείαν αὐτῆς δεξίᾳ καὶ τὰ δεσμά. (σμοὶ.
Τὼ δ' ὑπ' ἀμφοτέρων βαίτε κατέδραθον, ἀμφὶ δὲ δέτεχνήσαντες ἔχωσε πολύφρων Ἡφαίστοιο.
Οὐδέ τι κινῆσαι μελέων δύο.--
ἀκατεβάλλοσι τὴν πολὺν ὄχθον ἀσεβῆ λάβρον πρὸς τῶν θεῶν; Οὐρανὸς ἐκτέμνεται, δεῖται κατατάρταρόν τοι Κρόνον, ἐπανίστανται Τιτᾶνες, Στύξ ἀθνήσκει τῇ τῶν μάχην. ἤδη καὶ θνητοὺς αὐτοὺς δεικνύουσιν ἐρῶσιν ἀλλήλων, ἐρῶσιν ἀνθρώπων.
Αἰνείας, ὃν ὑπὸ Ἀγχίσῃ τέκε δ' Ἀφροδίτη
Ἴδης ὀρέεσσι κνημοῖσι, θεὰ βροτῷ δυθεῖσα.
ἐκ ἐρῶσιν; ὁ πάσχουσιν; ἢ γὰρ θεοί· καὶ ἐχ ἅπτεται αὐτῶν ἐπιθυμία. κἂν σαρκὸς θεὸς τῆ θείαν οἰκονομίαν λάβῃ, ἤδη δ' ὅλος ὅλῳ τῶν θυμίας;

Annon immodicæ istæ non expertes impietatis nugæ de dijs effutiuntur? Cælus castratur, ligatur & in tartarum præcipitatur Saturnus, insurgũt Titanes, Styx desideratur in pugna. Ergo & mortales eos faciunt. A moribus quoque tum mutuis tum in homines ardent.
Aeneas, formoso olim quem diua parenti
Mista uiro pepcrit, nemorosæ in saltibus Idæ,
Anchisæ Cytherea Venus.
An hoc non est amare & pati? Quòd si dij essent, non concupiscerent. imò etiamsi carnem Deus, prouidentia diuina, assumeret, non deberet tamen [aut ne posset quidem] in ipsum cupiditatum seruitus cadere.

--nec

οὐ γὰρ πώποτέ μ' ὧδε θεᾶς ὀργὴ, οὐδ' ἐπὶ γυναικὸς
θυμὸν ἐνὶ στήθεσι πόρε προχυθεὶς ἐδάμασσεν.
οὐδ' ὁπότ' ἠρασάμην Ἰξιονίης ἀλόχοιο,
οὐδ' ὅτε πὴρ Δαναὴς καλλισφύρου Ἀκρισιώνης,
οὐδ' ὅτε φοίνικος κῆρες τηλεκλειτοῖο,
οὐδ' ὅτε πὴρ Σεμέλης, οὐδ' Ἀλκμήνης ἐνὶ θήβῃ.
οὐδ' ὅτε Δήμητρος καλλιπλοκάμοιο ἀνάσσης,
οὐδ' ὅτε πὴρ Λητοῦς ἐρικυδέος, οὐδὲ σοῦ αὖτε.
μᾶλλόν τι φθαρτός ἐστιν, οὐδὲ θεῶν ἔχων θεσμούς. ἀλλὰ
καὶ θνητοῖσιν αὐθρώποις,
ὦ δῶμα τᾶς Ἀδμήτεια. τὼ οἷς ἐτλάθην ἐγὼ
θοίνας τράπεζαν αἰνέσαι, θεὸς πὴρ ὤν.
καὶ βοσκολοῦσιν,
ἦλθον δ' ἐς αἶαν τάνδ' ἐβαφόρβουν ξυνώ,
καὶ τόν δ' ἔσωζον οἶκον.--
ἐνοῶν κρείσσων Ἀδμήτου τοῦ θεοῦ. ὦ μᾶτι καὶ σὺ
φρονῶν καὶ προσδοκῶν τοῖς ἄλλοις τὰ ἐσόμενα, ἐμὰν
τύχαν τ' ἐρωμένην πὴρ φόνον. ἀλλὰ καὶ κτείνας αὐτοχειρὶ πὴρ φίλον.
καὶ γώ τι φοίβου θεσπίων ἀψύχους σόμα
ἡπιζον ἔμμεν, μαντικᾶς βρύον τέχνας.
(ὡς ψυχόμαντιν κακίζει πὴρ Ἀπόλλω ὁ Αἰσχύλος)
οὐδ', αὐτὸς ὑμνῶν, αὐτὸς ἐν θοίνᾳ πάρων,
αὐτὸς τάδ' εἰπὼν, αὐτὸς ὄντα ὁ κτανὼν
τὸν παῖδα πὴρ ἐμόν.---
ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως πλανᾶ ποιητικὴ, φυσικοὺς δ' ἐς τὸ αὐτὸ ἀγαγεῖν χρὴ τοὺς λόγους. Ζεὺς ἀὴρ ἐστὶν (ὡς φησὶν Ἐμπεδοκλῆς) Ἥρα τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀϊδωνεύς, Νῆστις δ' ἁλικρυόεντι τέγγει κρούνωμα βρότειον.
ἀρίνω Ζεὺς μὲν πῦρ, Ἥρα δὲ ἡ γῆ, ὁ δὲ ἀὴρ Ἀϊδωνεύς, ἡ δὲ ὕδωρ νῆστις· στοιχεῖα γὰρ ταῦτα, τὸ πῦρ τὸ ὕδωρ, ὁ ἀὴρ· οὐδεὶς αὐτῶν θεὸς, οὔτε Ζεὺς, οὔτε Ἥρα, οὔτε Ἀϊδωνεύς. ἀπὸ γὰρ τῆς ὕλης διακεκριμένης τοῦ θεοῦ, ἢ τούτων σύστασίς τε καὶ γένεσις,
πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ γαῖα, καὶ ἠὴρ καὶ ὕψος
καὶ φιλίη μετὰ τοῖσιν.--
ἀχωρὶς δὲ φιλίας οὐ δίκαιον μόνον, οὐδὲ τοῦ νείκους χρῆμα. πῶς ἂν οὖν ἔτι οἷός τε γένοιτο θεός; ἀρχὴν ἡ φιλία, ἧς φησὶν Ἐμπεδοκλέα· ἀρχὰς τὰ στοιχεῖα· τὸ δὲ ἀρχὴν, κύριον· ὡς ἐὰν μίαν καὶ τὴν τοῦ τε ἀρχομένου καὶ τοῦ ἄρχοντος δύναμιν θῶμεν, λήσομεν ἑαυτοὺς ἰσότιμον τὴν ὕλην τῇ φθαρτῇ καὶ ῥευστῇ καὶ μεταβλητῇ δεσπόζειν.

--nec enim maioribus unquam
Me flammis arsisse puto: non me acrius usit
Seu dea, seu fuerit mortali sanguine creta.
Non Ixioniæ tantos ego coniugis ignes,
Acrisioneæ Danaes nec uulnera sensi,
Non adeò usserunt Phœnicis membra puellæ,
Non Semele, non Alcmene, Thebaides ambæ.
Non Cereris, non Latonæ sic ardor amantem.
Me tenuit: non igne tuo sic perditus arsi
Vnquam alias antehac: ut nunc mea pectora tangit
Summa cupido tui.

Quisquis hic est genitus est, corruptibilis est, nec Dei quicquam habet. Quid quòd hominibus etiam famulantur?

O Regia Admeti domus, in qua seruiens,
Quanuis Deus, quibusq; gaudebam cibis,
Mensáque uili.

Et armenta pascunt.

Et hoc profectus in solum, meo hospiti
Custodiebam quotquot illi erant boues,
Domúmque seruabam hanc.

Admetus ergo præstantior Deo est. O uates, ò sapiens, qui futuros alijs euentus præsagiebas, pueri quem amabas casum non præuidisti? tu manibus tuis occidisti charissimũ.

Non posse mentiri putabam Apollinem
Ego quoque, uatémque esse ueracissimũ.

(Vide ut Apollinem Aeschylus ceu falsum uatem traducit.)

At ipse præsens his epulis, qui talia
Loquutus est, meum necauit filium.

Verùm hæc fortè (aliquis mihi dicet) figmenta sunt poëtarum: quæ interpretando, ad naturam referri oportet: sicut Empedocles his carminibus nos docuit,

Iuppiter igne micans, Iuno uitalis, & imus
Diuorum Pluto, uis Nestidis uda tigandi.

(Permittam & hoc tibi:) esto Iupiter ignis, Iuno terra, Pluto aër, & Nestis aqua. Constat autem hæc elementa esse mundi ignem, aërem, aquam & terram. proinde conficietur ut nullus istorum deus sit: non Iupiter, neque Iuno, neque Pluto. Materiæ enim à Deo discretæ originem suam debent elementa.

Ignis, aqua, & tellus, uis aëris atque benigni:
Vinclum & amicitiæ pariter.

Hæc enim absq; amore mutuo permanere & coalescere nequeunt, lite & contentione dissipantur. Quo pacto igitur hæc quisquã deos esse dixerit? Summũ & principale quid, amicitia est, ut Empedocles sensit: concreta uerò ex elementis corpora illi subijciũtur. Quod uerò principale est, dominatur. Quamobrẽ si unam eandemq; principali & subiecto uim attribuamus, temere ac imprudenter tantundem honoris corruptibili, fluxæ & mutabili

materiæ

materiæ decentissimus, quantum uni, ingenito, æterno & semper sibi constanti Deo debetur. Iupiter, ex sententia Stoicorum, nomen apud Græcos à feruore tulit, ut nihil aliud sit quàm feruidissima natura. & Iuno aër, quod uel nomen eius Græcum approbare potest. ἥρα enim Iuno est, cuius uocabuli eædem literæ dissolutæ, si alio modo coniungantur, ἀὴρ sonabunt. Similiter Neptunus etymologiæ ui, aqua est: nempe ποσειδῶν ἡ πόσις. Sed alij etiam aliter hæc interpretantur. Sunt qui Iouem faciant aërem, masculæ simul & fœmineæ naturæ, alij καιρὸν, id est anni partem, quæ χρόνον [tempus, annum, aut tempestatis presen intemperiem] ad moderatam cæli constitutionem redigat & attemperet. quare & hic solus (aiunt) Cronum (Saturnum) effugit. Et cum Stoicis quidem hoc modo discepta-rim. Quòd si unum dũtaxat, summum illum, æternum & ingenitum Deum arbitramini: corpora uerò ex elementis cõcreta, omnem materiæ uarietatem: & spiritum Dei, qui penetrando materiam uegetat, secundum uarias ipsius species, nomina quoque diuersa sortiri dicitis: sequitur ut ex diuersis materię formis corpus Dei constituatur, & olim quũ elementa (ut uos sentitis) deflagrabunt, necesse erit ut nomina etiam formarum materiæ, simul intereant, solus autem Dei spiritus relinquatur. Quis ergo corpora illa, quorum materia mutabilis & corruptibilis est, deos esse credat? Cæterùm illis qui Cronum (Saturnum) dicunt esse chronõ (hoc est tẽpus:) Rheã uerò, terram: & hanc è Crono concipere atq; parere, unde & mater omniũ existimatur: illũ gignere, ínque lucẽ edita rursus consumere: & uiriliũ exectionem, nihil aliud esse quàm uiri cũ muliere coitũ, quo ueluti resecta à uiri corpore genitura in uterũ demittitur: & hominẽ cui Venus, nẽpe concupiscentia insita est, generãt: Saturni uerò insanã, anni & tẽpestatis mutationẽ interpretãtur. unde & animata & inanimata corpora intereunt. Vincula & tartarũ, ipsum tempus, quod ab anni partibus ac tempestatibus uarijs subinde immutatur, & nec animaduertentibus nobis aboletur. Illis, inquam, respondeam, siue tempus, siue pars eius aliqua & tẽpestas Cronus est, conuertitur & mutatur: siue tenebræ, aut summa frigiditas, aut natura humida, hæc omnia transeũt. Deus uerò, immortalis, immobilis ac immutabilis est. Quocirca nec Cronus, neque dedicatum ei simulachrum, Deus fuerit. Similiter etiam Iupiter, siue is aër est à Saturno prognatus, cuius natura altera mascula sit, Iouis: altera fœminea, Iunonis nomine (quare & soror & coniunx illius fertur) mutationi obnoxius est: siue tempestas aliqua, non constat sibi? Numen uerò mutationis atque inconstantiæ omnis expers est. Sed quid est quòd multis importunus sim uobis, ea referendo quæ uos ex illorum libris qui naturales huiusmodi commentationes tractant, melius cognouistis? ut quæ uel de natura sentiunt scriptores: uel de Minerua, quam dicunt esse mentem per omnia extensam: uel de Iside, quam faciunt naturam æui, ex qua nata sint omnia, & per quam omnia existant.

ἀγένητῳ καὶ ἀϊδίῳ καὶ ἁπανταχοῦ συμφώνως ποιοῦντες θεῷ. Ζεὺς, ἡ ζέουσα οὐσία πῦρ τοῦ σφίνος. Ἥρα, ὁ ἀὴρ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο, εἰ αὐτὸ ἀντιστρέψοις, συνεκφωνοῦμεν. Ποσειδῶν, ἡ πόσις. Ἄλλοι δὲ ἄλλως φυσιολογοῦσιν. οἱ μὲν γὰρ ἀέρα διφυῆ, ἄρσενά θηλυ, τὸν Δία λέγουσιν· οἱ δὲ, καιρὸν εἰς εὐκρασίαν τρέποντα τὸν χρόνον. διὸ μόνον Κρόνον διέφυγεν. ἀλλ' ὦν μὲν τὸν ἀεὶ τοιοῦτον, εἰ ἔστιν εἰπεῖν, εἰ ἔνα τὸν ἀνωτάτω θεὸν, ἀϊδιόν τε καὶ ἀγέννητον νομίζετε, συγκείμενα δὲ ἐκ τῆς ὕλης ἀλλαγὴ, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ὕλης κεχωρηκὸς πῦρ τὰς παραλλάξεις αὖ τῆς, ἄλλο καὶ ἄλλο ὄνομα μεταλαγχάνῃ φατέ· σῶμα μὲν, τὰ ἐξ ὕλης τοῦ θεοῦ γινόμενα, φθειρομένων δὲ τῶν στοιχείων πῦρ τῆς ἐκπυρώσεως, ἀναγκαίως συμφθαρῆναι ὁμοῦ τοῖς εἰδέσι τὰ ὀνόματα, μόνου μένοντος τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ. ὧν οὐ σώματος φθαρτὴ ἡ πῦρ τῆς ὕλης παλλαγὴ, τίς ἂν ταῦτα πεισθείη θεὸς εἶναι; πρὸς ἃ οὖν λέγοντας, ἢ μὲν Κρόνον, χρόνον, τὴν δὲ Ῥέαν, γῆν· τὴν μὲν, συλλαμβάνουσαν ἐκ τοῦ Κρόνου καὶ ἀποτικτοῦσαν (γῆθεν γὰρ μήτηρ πάντων νομίζεται) τὸν δὲ, χρονοῦντα καὶ παλαίσκοντα καὶ εἰς τὴν μὲν τομὴν τοῦ αὐγενικοῦ, ὁμιλίαν τοῦ ἀρρένος πρὸς τὸ θῆλυ, τέμνοντα καὶ καταβάλλοντα σπέρμα εἰς μήτραν, καὶ γεννῶσαν ἄνθρωπον, φύεσθαι τῆς ὠμοθυμείαν, ὃ δὴ ἀφροδίτην, ἔχοντα τῆς μανίαν τοῦ Κρόνου, τροπὴν καιρὸν φθείρουσαν ἔμψυχα καὶ ἄψυχα· τὰ δὲ δεσμὸν καὶ τὸν ταρτάρου, χρόνον ὑπὸ καιρῶν τρεπόμενον καὶ ἀφανιζόμενον· πρὸς τοῦτο φαμὲν, εἴτε χρόνος ἐστὶν ὁ Κρόνος, μεταβάλλει. εἴτε καιρὸς, τρέπεται· εἴτε σκότος, ἢ πάγος, ἢ φύσις ὑγρὰ, ἢ ὅλως αὐτῶν μένει· ὁ δὲ θεὸς, καὶ ἀθάνατον καὶ ἀκίνητον καὶ ἀναλλοίωτον. ὅτε ἄρα ὁ Κρόνος, ὅτε ὁ ἐπ' αὐτῷ εἴδωλον, θεός. πρὸς δὲ τοῦ Διὸς, εἰ μὲν ἀὴρ ὅδε γεγονὼς ἐκ Κρόνου, ὃν ὁ μὲν αὐτὸς ὁ Ζεὺς, ὁ δὲ Ἥρα (διὰ τὴν ἀδελφὴν καὶ γυναῖκα) ἄλλοι τε καιρὸς, τρέπεται. εἰ δὲ μεταβάλλει, ὅτε μεταπίπτει θεῖον. τί δεῖ πλέον λέγοντα φλυαρεῖν, οἱ ἄμεινον τὰ περὶ ἑκάστοις τῶν πεφυσιολογημένων οἴδασιν· ἢ οἷα περὶ τοῦ φύσεως ἐνόησαν οἱ συγγραφόμενοι· ἢ ἃ περὶ τοῦ Ἀθηνᾶς, τὴν φρόνησιν ἅπαντα διήκειν φασὶν· ἢ περὶ τοῦ Ἴσιδος, ὃν φύσιν αἰῶνος, ἐξ ἧς πάντες ἔφυσαν, καὶ δι' ἧς πάντες 27

ἐστὶν ἅπαντα· ἢ ἄλλως τοῦ ἀεὶ ὄντος καὶ ἀϊδίου καὶ ἀκινήτου καὶ ἀναλλοιώτου θεοῦ, ἀνάγκη τὸν ἀεὶ τοιοῦτον, εἰ ἔστιν εἰπεῖν, εἰ ἕνα τὸν ἀνωτάτω θεὸν, ἀϊδιόν τε καὶ ἀγέννητον νομίζετε, συγκείμενα δὲ ἐκ τῆς ὕλης παλλαγὴ, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ὕλης κεχωρηκὸς πῦρ τὰς παραλλάξεις αὖ τῆς, ἄλλο καὶ ἄλλο ὄνομα μεταλαγχάνῃ φατέ· σῶμα μὲν, τὰ ἐξ ὕλης τοῦ θεοῦ γινόμενα, φθειρομένων δὲ τῶν στοιχείων πῦρ τῆς ἐκπυρώσεως, ἀναγκαίως συμφθαρῆναι ὁμοῦ τοῖς εἰδέσι τὰ ὀνόματα, μόνου μένοντος τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ. ὧν οὐ σώματος φθαρτὴ ἡ πῦρ τῆς ὕλης παλλαγὴ, τίς ἂν ταῦτα πεισθείη θεὸς εἶναι; πρὸς ἃ οὖν λέγοντας, ἢ μὲν Κρόνον, χρόνον, τὴν δὲ Ῥέαν, γῆν· τὴν μὲν, συλλαμβάνουσαν ἐκ τοῦ Κρόνου καὶ ἀποτικτοῦσαν (γῆθεν γὰρ μήτηρ πάντων νομίζεται) τὸν δὲ, χρονοῦντα καὶ παλαίσκοντα καὶ εἰς τὴν μὲν τομὴν τοῦ αὐγενικοῦ, ὁμιλίαν τοῦ ἀρρένος πρὸς τὸ θῆλυ, τέμνοντα καὶ καταβάλλοντα σπέρμα εἰς μήτραν, καὶ γεννῶσαν ἄνθρωπον, φύεσθαι τῆς ὠμοθυμείαν, ὃ δὴ ἀφροδίτην, ἔχοντα τῆς μανίαν τοῦ Κρόνου, τροπὴν καιρὸν φθείρουσαν ἔμψυχα καὶ ἄψυχα· τὰ δὲ δεσμὸν καὶ τὸν ταρτάρου, χρόνον ὑπὸ καιρῶν τρεπόμενον καὶ ἀφανιζόμενον· πρὸς τοῦτο φαμὲν, εἴτε χρόνος ἐστὶν ὁ Κρόνος, μεταβάλλει. εἴτε καιρὸς, τρέπεται· εἴτε σκότος, ἢ πάγος, ἢ φύσις ὑγρὰ, ἢ ὅλως αὐτῶν μένει· ὁ δὲ θεὸς, καὶ ἀθάνατον καὶ ἀκίνητον καὶ ἀναλλοίωτον. ὅτε ἄρα ὁ Κρόνος, ὅτε ὁ ἐπ' αὐτῷ εἴδωλον, θεός. πρὸς δὲ τοῦ Διὸς, εἰ μὲν ἀὴρ ὅδε γεγονὼς ἐκ Κρόνου, ὃν ὁ μὲν αὐτὸς ὁ Ζεὺς, ὁ δὲ Ἥρα (διὰ τὴν ἀδελφὴν καὶ γυναῖκα) ἄλλοι τε καιρὸς, τρέπεται. εἰ δὲ μεταβάλλει, ὅτε μεταπίπτει θεῖον. τί δεῖ πλέον λέγοντα φλυαρεῖν, οἱ ἄμεινον τὰ περὶ ἑκάστοις τῶν πεφυσιολογημένων οἴδασιν· ἢ οἷα περὶ τοῦ φύσεως ἐνόησαν οἱ συγγραφόμενοι· ἢ ἃ περὶ τοῦ Ἀθηνᾶς, τὴν φρόνησιν ἅπαντα διήκειν φασὶν· ἢ περὶ τοῦ Ἴσιδος, ὃν φύσιν αἰῶνος, ἐξ ἧς πάντες ἔφυσαν, καὶ δι' ἧς πάντες

uel

ἀσι, λέγοντες· ἢ περὶ τοῦ Ὀσίριδος, ὃν σφαγέντος ὑπὸ Τυφῶνος τοῦ ἀδελφοῦ περὶ Πελούσιον τοῦ ἰοῦ, ἵνα ζητοῦσα τὰ μέλη καὶ εὑροῦσα ἔστησεν εἰς ταφὴν· ἣ ταφὴ ἕως νῦν Ὀσιρικὴ καλεῖται. ἄνω γὰρ κάτω περὶ τὰ εἴδη τῆς ὕλης στρεφόμενοι, ἀπὸ πάσης τῆς λόγῳ θεωρητῆς θεοῦ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν θεοποιοῦσιν, ἄλλοθεν ἀλλαχόθεν ὀνόματα τούτοις τιθέμενοι· τὴν μὲν τοῦ σίτου ἀπορὰν, Ὀσιριν (ὅθεν, φασὶ, μυσικῶς τῇ τῆς αὐξήσεως τῶν μελῶν ἢ τῶν καρπῶν συλλεχθῆναι τῇ Ἴσιδι, εὑρήκαμεν, συγχαίρομεν)· τὴν δὲ τῆς ἀμπέλου καρπὸν, Διόνυσον· καὶ Ἄμπελον, αὐτὴν τὴν ἄμπελον, ἢ Κόραννον τῆς ἡλίου φλογὸς. καὶ πάντα μᾶλλον ἢ θεολογοῦσιν οἱ τοὺς μύθους θεοποιοῦντες, οὐκ εἰδότες ὅτι οἷς ἀθεολογοῦνται κατὰ τῶν θεῶν, τούτοις ἐπ' αὐτοῖς λόγους βεβαιοῦσι. τί ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ Ταῦρος καὶ ὁ Κύκνος καὶ ἡ Λήδα πρὸς γῆν καὶ ἀέρα, ἵν' ἢ πρὸς ταῦτα μιαρὰ τοῦ Διὸς μίξις, ἢ γῆς καὶ ἀέρος; ἀλλ' ἀρπάσαντες τοῦ μεγέθους τοῦ θεοῦ, καὶ ὑποκύψαντες λόγῳ. οὐ γὰρ ἔχουσι συμπάθειαν εἰς τὸν ὑπερκόσμιον τόπον οὐδὲ διώκουσιν, ὧν τὰ εἴδη τῆς ὕλης σωτηρίας· μὴ κατὰ πάντας, τὰς τῶν στοιχείων προπάτορας θεοποιοῦσιν. ὅμοιον εἰ καὶ ναῦν τις φήσειε πλοῦσαν, αὐτὴ τοῦ κυβερνήτου ἄγοι. ὡς δὲ οὐ λογικὸν νεὼς, κἂν ᾖ πᾶσι ρυθμοῖς κεκολλημένη, μὴ ἐχούσης τὸν κυβερνήτην· οὐδὲ τῶν στοιχείων ὄφελος διακενοσπουδούμενον, δίχα τῆς πρὸς τοῦ θεοῦ προνοίας. ἦπου γὰρ ναῦς καθ' ἑαυτὴν οὐ πλευσεῖται, τάχα στοιχεῖα χωρὶς τοῦ δημιουργοῦ οὐ κινηθήσεται. εἴποιτε ἂν ὡς σωίσει πάντας ἐπιφέροντες, τίνι οὖν τῷ λόγῳ φήσειε τῶν εἰδώλων φέρειν, εἰ μὴ εἰσὶ θεοὶ ἐφ' οἷς ἱδρύομεθα τὰ ἀγάλματα; οὐ γὰρ εἰκῆ τὰς ἀψύχους καὶ ἀκινήτους εἰκόνας, καθ' ἑαυτὰς ἰσχύειν χωρὶς τοῦ κινοῦντος. τὸν μὲν δὴ τόπους καὶ πόλεις καὶ ἔθνη γίνεσθαι ἕνεκα ἐπ' ὀνόματι εἰδώλων φέρειν ἐνεργείας, οὐδ' ἡμεῖς ἀπαγορεύομεν· οὐ μὴν εἰ ὠφέλησάν τινες, καὶ ἂν ἐλυπήσαντο ἕτεροι, θεοὺς νομιοῦμεν οὓς ἐφ' ἑκάτερα φέρειν ἐνεργήσαντας. ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ νομίζετε ἰσχύειν τὰ εἴδωλα, καὶ τίνες οἱ φέρειν ἐνεργοῦντες, ὧν βατεύοντες αὐτῶν τοῖς ὀνόμασιν ἀπ' ἀκεραίου ζῆν τάπαμεν. ἀναγκαῖον δὲ μοι μέλλοντι δεικνύειν τίνες οἱ ὕδη τοῖς εἰδώλοις φέρειν ἐνεργοῦντες, καὶ ὅτι μὴ θεοί, πρόσχημα δαιμόνων καὶ τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας μαρτύρων. πρῶτος Θαλῆς διαιρεῖ (ὡς οἱ τὰ ἐκείνου διαιροῦντες, ἀκριβοῦντες μνημονεύουσιν) εἰς θεὸν, εἰς δαίμονας, εἰς ἥρωας.

ἀλλὰ

uel de Osiride, cuius à Typhone fratre occisi Isis cum Horo filio membra quærens quum inuenisset, ad sepulturam comparauit: quæ etiamnum Osiriaca nominatur. Quid, inquam, est quòd pluribus his immoremur: quum sursum deorsum circa diuersas materias occupati, à uero illo qui mẽte sola comprehenditur Deo aberrent? Itaque elementa eorúmque partes deificant, aliàs alia nomina eis imponentes. Nam frumenti sationem Osirim uocant: aiúntque Isin, quum siue Osiridis membra, siue fruges inuenisset, exclamasse, Inuenimus, gaudemus. Vitis uerò fructum, Bacchum appellãt: uitemq; ipsam. Semelen: & fulmen, æstum Solis. At qui illi qui fabulas in rebus diuinis introducũt, quiduis potius quàm theologi sunt dicendi: nec uident se, interim dum deos suos huiusmodi argumentis defendunt, uanitatis ipsorum suspicionem magis augere. Esto Iupiter aër, Iuno terra, sitq; aliquod secundum naturam ipsorum coniugium: Europa uerò quid ad aërem pertinebat quid Leda, ut cum hac in cygnũ, cum illa in taurum turpis adulter mutatus Iupiter rem habere uoluerit? Huiusmodi ergo deorum assertores, ut iam dixi, nõ assequuti maiestatem Dei, quum ratione in locum cælestem (nulla ad eum mentis cognatione aut deuotione ducti) conscendere non possint, circa materię species hęrent: & semper deorsum uergentes, elemẽtorum mutationes deificant: perinde ac si nauigium aliquis, quo uectus est, gubernatoris loco, haberet. Atqui ut nulla est utilitas nauis, utcunq; rebus omnibus instructæ, si desit gubernator: sic elementa in hoc mundo digesta, nihil absq; Dei prouidentia iuuerint. nam & nauis per se nunquam nauigat: & elementa sine Deo ne mouerentur quidem.

28

Porrò uos, qui intellectu omnibus præstatis: hoc forsan à me interrogabitis, Qua igitur ratione simulachra quædam certos edũt effectus, si dij quorum honori dedicantur, non sunt? neque enim inanimatas & immobiles imagines per se aliquid posse, absque eo qui moueat, credibile est. Fieri quidem in diuersis ciuitatibus & populis aliquos ab idolis eorúmque nomine effectus, nos etiam non negamus. non tamen idcirco quòd ab alijs fructũ aliquem perceperint aliqui, uel etiã læsi fuerint nonnulli, deos esse qui aut obfuêre, aut profuêre, putamus. Verũ qua ratione posse aliquid existimẽtur idola: & quinam in eis agant, eorũ sibi nomina usurpantes, diligentius trutinemus. Sed antequã hoc aggrediar, ut quinã in idolis operẽtur, quodq; dij non sint, demonstrẽ, necesse erit philosophos etiam aliquos testes mihi proferre. Primùm igitur Thales, triplici diuisione (ut referũt qui philosophiam eius altius sunt scrutati) deum, dæmones, & heroes [seu genios] nuncupat.

Deum autem definit esse mentem mundi: dæmones, essentiás animales siue spirituales: heroes, separatas hominum animas: bonos nimirum, bonas: malos uerò, improbas. Plato uerò quum de cęteris [de heroibus] nihil pronuntiet, substantias natura superiores, in DEVM ingenitum, & stellas ab ingenito, illo creatas, perque mundum siue cœlum digestas, tum fixas, tum planetarum, tertiò in dæmones distribuit. de quibus dæmonibus quum quid sibi uideretur, exponere recusaret, maioribus qui de illis aliquid protulissent, adhibendam fidem iudicat. Cæterorum uerò [inquit: dixerat autem prius de stellis tanquam dijs] qui dæmones appellantur, & cognoscere & enuntiare ortum, maius est opus quàm ferre nostrum ualeat ingenium. Priscis itaque uiris hac in re credendum est: qui dijs geniti, ut ipsi dicebant, parentes suos optimè nouerant. Impossibile sanè deorum filijs fidem non habere, licet nec necessarijs, nec uerisimilibus rationibus eorũ oratio cõfirmetur. Verùm quia de domesticis rebus loqui se affirmabant, nos legem sequuti, fidem præstabimus. Sic igitur ut ab his est traditum horum deorum [dæmonũ] generatio habeatur, atque dicatur, Terræ Cœliq; filij Oceanus & Tethys fuisse traduntur. Ab ijs Phorcyn, Saturnus & Rhea, geniti, & reliqui horum fratres. Ex Saturno & Rhea, Iupiter & Iuno, & reliqui, quos eorum fratres quotidie memorari audimus, nati dicuntur. Ex his deinceps, ut traditur, alij. An uerò Plato ille, qui excelso animo mentem æternam, & sola ratione comprehendendum Deum est contemplatus: & perpetuò ei adiuncta effatus: nempe id quod uere est ens q uniforme, & q ab eo emanat bonum, hoc est ueritatẽ: q de potestate suprema differũt, & q circa Regẽ omniũ oĩa sint, & oĩa ipsi⁹ gratia: quodq; ipse causa sit omniũ, & rebus omnib⁹ adsit: nõ uno quidẽ modo, sed secũdo secũdis, tertio tertijs: illéne, inq;, de dijs aut dęmonib. illis, q ex tẽ sibilib. corporib. Cęlo & Terra nati ferunt? ueritatẽ intelligere supra sui ingenij captũ existimasset? Nequaq; opinor. Sedcũ deos gignere & gigni ĩpossibile putaret, quũ omne q incepit, finiri aliquãdo oporteat: nec min⁹ impossibile persuasionẽ uulgi, q temere fabulas recipit, immutare: has ob causas supra suas uires esse dixit reliquorũ dæmonũ generationẽ uel noscere uel efferre: cũ neq; ingenio cõsequi, neq; uerbis exprimere posset quo pacto generarent dij. Nam q alibi ait, Magnus utiq; dux in cælo Iupiter, citãs alatũ currũ, primus incedit, exornãs cũcta, prouideq; disponens: hunc sequitur deorũ dæmonumq; exercitus: Non de Saturni filio Ioue, sed de cõditore uniuersitatis intelligendum est. quod & ipse Plato innuit: qui quum aliud conueniens nomen [unum] non haberet, communi uocabulo Iouis, non tanquam

ἀλλὰ θεὸν μὲν, τὸν νοῦν τοῦ κόσμου ἄγει δαίμονας δὲ, οὐσίας νοερὰς ψυχικάς· καὶ ἥρωας, τὰς κεχωρισμένας ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· ἀγαθοὺς μὲν, τὰς ἀγαθὰς, πονηροὺς δὲ, τὰς φαύλας. Πλάτων δὲ τὰ ἄλλα ἐπέχων, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν τοῦ ἀγεννήτου θεοῦ καὶ τοῦ νοῦ τοῦ ἀγεννήτου εἰς κόσμον τὸν οὐρανοῦ γεγονότας, καὶ τὸ πλανᾶσθαι ἀστέρας, καὶ εἰς δαίμονας πέμπει. περὶ μὲν δαιμόνων αὐτὸς ἀπαξιοῖ λέγειν, τοῖς περὶ αὐτῶν εἰρηκόσιν πιθόμενος ἀξιοῖ δὲ περὶ αὐτῶν ἄλλον δαιμόνων ἐπεῖν, καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν, μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς. πιστεύων τοῖς εἰρηκόσιν ἐμπεσθαι, ἐγγόνοις μὲν θεῶν ὄσιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς γὰρ τοὺς ἑαυτῶν προγόνους ἐ- 29
δόσιν. ἀδύνατον γὰρ θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, κἂν πῇ αὖθι ἐνότων μὴ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγωσιν. ἀλλὰ ὡς οἰκεῖα φασκόντων ἀπαγγέλλειν, ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστοτέρους. ὅτως οὖν κατ' ἐκείνους καὶ ἡμῖν ἡ γένεσις περὶ αὐτῶν τῶν θεῶν ἐχέτω, καὶ λεγέσθω, γᾶς τε καὶ Οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε καὶ Τηθὺς ἐγεννήθησαν. τούτων δὲ, Φόρκυς τε καὶ Ῥέα, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων· ἐκ δὲ Κρόνου τε καὶ Ῥέας, Ζεὺς, Ἥρά τε, καὶ πάντες, οὓς ἴσμεν παῖδας ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν· ἐπὶ τε τούτοις ἄλλους ἐκγόνους. ἀφ' οὗ ὁ μὲν πλάτων νοῦν καὶ λόγῳ κατα-
λαμβανόμενον θεὸν νοήσας θεοῦ, καὶ τὰ ξυμβεβηκότα αὐτῷ ἰδεῖν, τὸ ὄντως ὄν, τὸ μονοφυὲς, ἀγαθὸν ἀπ' αὐτοῦ ἀποχεόμενον, ὅτῳ δύναμιν ἐλήθεια· καὶ τε
λευτῆς δυνάμεως· καὶ ὡς περὶ μὲν πάντων βασιλέα πάντα δεῖ, καὶ ἐκείνα ἕνεκεν πάντα, καὶ ἐκεῖνο αἴτιον πάντων, καὶ περὶ δύο· τρία· δύο δὲ περὶ τὰ δύο· τρίτον περὶ τὰ τρίτα· περὶ τῶν ἐκ τῶν ἀϊδίων γῆς τε καὶ οὐρανοῦ λεγομένων γεγονέναι, μεῖζον ἢ καθ' ἑαυτὸν ἀληθὲς μαθεῖν νόμισεν· ἢ ὅτι ἐστὶν εἰπεῖν· ἀλλ' ἐπεὶ ἀδύνατον μὲν γένεσιν ἀποκινίσκεσθαι θεὸς νόμισεν, ἑπομένων τοῖς γιγνομένοις τέλων, τὸ τοῦτο ἀδυνατοῦ τόδον, μεταπεῖσαι τὸν πολὺν ἀβασανίστως τὸν μεταπεῖσαι τὸν πολὺν ἀβασανίστως τὸν μύθους πᾶσι δεχομένους· δεῖ τοῦτο μεῖζον ἢ καθ' ἑαυτὸν γνῶναι καὶ εἰπεῖν ἔφη περὶ τῶν ἄλλων δαιμόνων γένεσιν, ὅτι μαθεῖν, ὅτι δεῖ εἰπεῖν γένεσθαι θεὸς ἅπασι μόνος. τὸ ἀγένητον αὐτῷ, οὐδὲν μέγας ἡγεμὼν φαίνεται Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ὧν μέλει· τῷ δὲ ἕπεται στρατιὰ θεῶν τε καὶ δαιμόνων. οὐκ ὢν τοῦ ἀεὶ Κρόνου λεγομένου ἔχει Διός. ἔστι γὰρ φανερῶς τοῦτο ὄνομα τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων. δῆλοι δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πλάτων· ἑτέρῳ συμφυτικῷ προσεπεῖν αὐτὸν ἐκ ἔχων, τοῦ δημιουργὸν ὀνόμασεν, ἐχώς

proprio

ἰδίῳ τ̃ θεῦ, ἀλλ' εἰς ⟨αφ⟩ήνειαν, ὅτι μὴ δυνατὸν εἰς
πάντας φέρειν τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ, πεσεχρήσα-
το, ὥσπερ κατηγορήσας τὸ μέγας· ἵνα ἀγαθείλῃ τὸν ὀ-
ρανίον ὑπὸ τ̃ χαμαθῆ, τὸν ἀγέννητον ὑπὸ τ̃ γεννη
τ̃, τ̃ νεωτέρου μὲν ὄντος τ̃ κόσμου, νεωτέρας δὲ κρι-
θῆναι, διὰ διεκλείψαν αὐτὸν, μὴ αὐαιρεθῆναι ὑπὸ τ̃ πα
τρός. τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον ποιεῖσθαι, ἢ ποιητ̃ μνημονεύειν, ἢ ⟨ε⟩τέρας δόξας διὰ
πλείω; ἀρκῶν εἰπεῖν ἔχοντι· εἰ μὴ ποιηταὶ ⟨ο⟩ι
λόσοφοι ἦσαν μὲν ἂν ἐπιγίνωσκον θεὸν, πρὸς δὲ τού-
τοις, οἱ μὲν ὡς περὶ δαιμόνων, οἱ δ' ὡς περὶ ὕλης οἱ δ' ὡς
περὶ ἀνθρώπων γεγονότων ἐφρόνουν, ἡμεῖς τε ἂν εἰ
κότως ξενηλατήσαιμεθα, δαιρεθέντες λόγῳ ⟨ο⟩ περὶ θεοῦ ⟨ο⟩
ὕλης μὴ περὶ τ̃ τούτων αὐτ̃ οὐσίας κεχρημένοι. ὡς γὰ
θεὸν φαμὲν, ⟨ο⟩ ὑὸν τὸν λόγον αὐτ̃, καὶ πνεῦμα
ἅγιον, ἐνόμισα μὲν τὴν δύναμιν, τὸν πατέρα, τὸν
υἱὸν, τὸ πνεῦμα· ὅτι τί ἐστι, λόγου, σοφία, υἱὸς τ̃ πα-
τρὸς καὶ ἀπόρροια, ὡς φῶς ἀπὸ πυρὸς τὸ πνεῦμα· ὅ-
τως καὶ ἑτέρας ἂν δυνάμεις κατειλήμμεθα περὶ τὴν
ὕλην ἐχούσας καὶ δι' αὐτ̃, μίαν μὲν, τῷ αὐτίθεον· ἔχ ὃ
πανταχοῦ τι ὄντι τῷ θεῷ, ὡς τῇ Φιλίᾳ τὸ νεῖκος,
τὴν τὸν ἐμπεδοκλέα. καὶ τῇ ἡμέρᾳ νὺξ, τὴν τὰ φαινό
μενα (ἐπεὶ εἴπερ εἰ ἀνθεστήκει τι τῷ θεῷ, ἐπαύετο τ̃
εἶναι, λυθέντος αὐτ̃ τῇ τ̃ θεῦ δυνάμει καὶ ἰσχύι τ̃ συστά
σεως) ἀλλ' ὅτι τῷ τ̃ θεῦ ἀγαθῷ, ὃ τὴν συμβεβηκὸς
ὂν αὐτῷ, καὶ συναπέχον, ὡς χρόα σώματι, ὃ ἄνευ
οὐκ ἔστι (οὐχ ὡς μέρους ὄντος, ἀλλ' ὡς κατ' ἀνάγ-
κην συνόντος παρακολουθήματος ἀνωμαλοῦ καὶ
συγκεχρωσμένου· ὡς τῷ πνεῖ, ξανθῷ εἶναι, καὶ τῷ
ἀθεῖ, κυανῷ) φανερὸν ὃν τὸ περὶ τὴν ὕλην ἐ-
χον πνεῦμα, γεγόμενον μὲν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθὸ
δὲ λοιποὶ ὑπ' αὐτοῦ γεγόνασιν ἄγγελοι, καὶ
τὴν ἐπὶ τῇ ὕλῃ καὶ τοῖς τῆς ὕλης εἴδεσι πισευ-
σάμενον διοίκησιν. τοῦτο γὰρ ἡ τῶν ἀγγέλων σύ-
στασις ⟨ο⟩ θεῷ ὧν πρόνοια γέγονε τοῖς ὑπ' αὐ-
τοῦ δεκεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν πανταχοῦ
καὶ γενικὴν ὁ θεὸς τῶν ὅλων πρόνοιαν, τὴν δὲ ἐ-
πὶ μέρους, οἱ ὑπ' αὐτῆς ταχθέντες ἄγγελοι. ὡς
δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀναίρετον καὶ τὴν 31
ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν ἐχόντων. ἐπεὶ οὐκ ἂν ὄντ' ἐ
τιμᾶτε τοὺς ἀγαθοὺς, ὄντ' ἐκολάζετε τοὺς πο
νηροὺς, εἰ μὴ ἐπ' αὐτοῖς ἦν καὶ ἡ κακία καὶ ἡ ἀ-
ρετή. καὶ οἱ μὲν, προυδαῖοι πρὸς ἃ πιστεύοντα
ὑφ' ὑμῶν, οἱ δὲ, ἄπιστοι ἐυρίσκοντα. καὶ ὁ κατὰ
τοὺς ἀγγέλους ⟨ο⟩μοίως καθέστηκεν. οἱ μὲν γὰρ ἄλ
λοι ἀναίρετοί δὴ, οἷοι γεγόνασιν ὑπὸ τ̃ θεῦ, ἔμει
ναν, ἐφ' οἷς αὐτοὺς ἐποίησεν καὶ διέταξεν ὁ θεός·
οἱ δὲ φθάρεισαν καὶ τῇ τῆς οὐσίας ὑποστάσει καὶ
τῇ ἀρχῇ τ̃ τε ὁ τῆς ὕλης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ εἰδῶν
ἄρχων, ⟨ο⟩ ἑτέροις τὸν περὶ τὸ πρῶτον τοῦτο σερέωμα.

proprio Dei, sed perspicuitatis causa, (Deum enim illum summũ in uulgus efferre homini possibile non est,) uti uoluit: adiecto tamen magni cognomine, ut cælestem à terrestri distingueret, ingenitum à genito: qui non modò Cælo Terráque, sed ipsis etiam Cretensibus (infantẽ ipsum, ne à patre occideretur, suffuratis) posterior est. Sed quid opus est, coram uobis, qui omne genus literarum scrutati estis, uel poëtarum carmina, uel aliorum sententias examinare? Hoc (summatim) à me dictum, sat fuerit: quòd si non etiam poëtæ & philosophi Deum unum agnouissent, de reliquis uerò [qui uulgò dij habentur] tanquam uel dæmonibus, uel materia duntaxat, uel hominibus olim claris, sensissent: meritò nos, qui Deum & materiam & utriusq; essentiam discernimus, reijceremur. Quippe ut deum asserimus, & Filium ipsius Verbum, & Spiritum sanctũ: (*tria quidem secundum potentiam, Patrem, Filium & Spiritum: actu uerò & essentia unum. Filius enim, Patris mẽs, uerbum & sapientia est: & [ab eodem] Spiritus, ut lumen ab igne, profluit:) sic & alias quasdã potestates esse cognoscimus, quæ uel circa materiã uel intra eam uersantur: * unam Deo inseruientem, alteram uerò ei aduersantem. Non quòd ulla uis cum Deo pugnare queat, ut amicitiæ lis aduersatur, secundum Empedoclem, & nox diei: ficut sensibus nostris apparet: (nam etiamsi quid Deo se opponeret, mox abderetur, ui et potentia Dei dissipatũ:) sed quoniã Dei bonitati, quæ ei adiuncta copulataq; est ita ut corpori color, (hic enim sine illo non est, non ueluti pars ipsius, sed tanquam res necessariò consequens, unita illi ue lutíque concorporata: ut igni color fuluus, ætheri cæruleus, (spiritus materiæ adhærens aduersatur: qui tamen & ipse à Deo creatus est, ut reliqui angeli, & materiæ eiúsque formis administrandis præfectus. Idcirco enim angelos Deus creauit, ut rebus à se digestis prouideret. quamuis enim ipse uniuersali sua & cõmuni prouidentia uniuersis prospiciat: particularem tamen rerum singularum, quæ cuique fuerint commissæ, angelis imposuit. Cæterùm ut hominibus arbitrij libertas circa uirtutes et uitia data est, [neque enim uos uel honore bonos, uel pœna malos afficeretis, ni si sponte consultóque alteri boni, alteri mali essent:) & alij bona fide res sibi creditas procurant, alij improbi perfidiq; deprehenduntur: sic etiã circa angelos res se habet. alij enim ultro tales manserũt quales à Deo facti erãt, & in munere suo fideles se præbuertũt: alij & res sibi concreditas proteruè contumelioseq; tractarunt, & præter omne officij sui ac dignitatis decorũ se gesserunt: hic inquam materiæ eiusq; formarũ constitutus princeps, et alij ex illis qui circa primũ mundi firmamentũ erãt.

Neque uerò hîc comminiſcimur quicquam, ſed ea quę tradiderũt Prophetæ, exponimus. Itaque à ſtatu ſuo defecerunt, alij quidem amoribus capti uirginum, & libidine carnis accenſi: ipſe uerò princeps, tum negligentia, tum improbitate circa procurationem ſibi cõcreditam. Ex amatoribus igitur uirginum, gigantes, ut uocant, nati ſunt. (quorũ ſi poëtæ etiam aliqua ex parte hiſtoriam prodiderũt, non eſt quòd miremini: quum diuina & cæleſtis ſapientia tantùm à terreſtri: & humana abſit, quantùm abipſa ueritate ueriſimilitudo. nam ſecundum principem materiæ,

Nouimus effari mendacia plurima, ueri
Quæ ſpeciem referant.)

Hi igitur angeli qui quum cælis excidiſſent, circa aërem & terram obuerſantes, non amplius euehi ſupra cęlos potuerũt: nec nõ animæ gigantũ, dæmones illi ſunt qui circa mundum oberrant: & motus, hæ quidem conſtitutioni quam à parentibus] acceperunt: illi uerò priſtinę libidini ſuę conuenientes edũt. Cæterùm princeps ille materiæ, ut ipſe rerum euentus probat. Dei bonitati ſua procuratione ſe opponit.

Sæpe mihi ſubiuit cura
Animum, dubitaui anxiè,
Deus an fortuna regat
Hominum inconſtantem uitam.
In qua & inopinatò ſæpius
Et iniquè miſeri ſunt quidam.
In familijs etiam claris
Aliqui, quod nemo ſperaſſet,
Abſque Deo fortunati.

Perplexum ſe his carminibus fatetur Euripides, nec ſcire cuinam rerum terreſtrium huiuſq; mortalis uitæ gubernatio ſit adſcribenda, in qua boni plerunq; miſerè, mali uerò fœliciter degant: & in qua aliquis dixerit,

Hæc nos uidentes, quomodo uel legibus
Vtemur, eſſe uel deos fatebimur?

Hinc & Ariſtoteles commotus, ea quæ infra cælum ſunt, nulla prouidentia regi putauit. At qui æterna Dei uniuerſalis prouidentia undiquaque ex æquo ſe nobis extendit.

Coacta tellus, ſeu uelit, ſeu non uelit,
Producit herbas, & pecus paſcit meum.

Ea uerò quæ ad ſingulos pertinet, non pro hominum opinione, ſed ueritatis ui, ut quiſque meretur, procedit, & res etiam cæteras ſecundum communem earum conſtitutionis legem gubernat. Quoniam autem commotiones illæ & operationes dæmonicæ, quæ à contrario ſpiritu proficiſcuntur, inordinatos iſtos impetus excitant: atque inſuper homines, alium aliter, tum ſingulos, tum integras gentes, particulatim & publicè, pro ratione materiæ & erga Deum affectionis, intus foríſque mouent: eam ob cauſam aliqui, quorum non parua authoritas eſt, non certo ordine hanc uniuerſitatem eſſe conſtitutam, ſed temere fortuitóque agi ferríque omnia cenſuerunt. Neſciebant enim illi, nihil

ἴσε δὲ μηδὲν ἡμᾶς ἀμαρτυρον λέγειν, ἃ δὲ οἱ προφήται ἐκπεφώνηκε, μηνύειν. ἐκεῖνοι μὲν, εἰς ἐπιθυμίαν πεσόντες παρθένων, καὶ ἥδονης σαρκὸς ἐυρεθέντες· τοῦτος δὲ, ἀμελήσας, καὶ πονηρὸς περὶ τὴν τῶν πεπισθυμένων γενόμενος διοίκησιν. ἐκ μὲν οὖν τῶν περὶ τὰς παρθένους ἐχόντων, οἱ καλούμενοι ἐγεννήθησαν γίγαντες· εἰ δέ τις ἐκ μέρους εἴρηται περὶ τῶν γιγάντων καὶ ποιητῶν λόγου, μὴ θαυμάσητε, τῆς κοσμικῆς σοφίας, ὅσον ἀληθείᾳ πεπαυσθαι διαφέρει, διαλλατούσης, καὶ τὰ μὲν, οὐσης ἐπουρανίου· τῆς δὲ, ἐπιγείου· καὶ κατὰ μὲν ἀρχοντα τῆς ὕλης, ἴσως ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα. οὐ μὲν τοίνυν οἱ ἄγγελοι οἱ ἐκπεσόντες τῶν οὐρανῶν, περὶ μὲν αἴρα ἔχοντες καὶ τὴν γῆν, οὐκέτι εἰς τὰ ὑπερουράνια ὑπερκύψαι δυνάμενοι. καὶ αἱ τῶν γιγάντων ψυχαὶ, οἱ περὶ μὲν κόσμον εἰσὶ πλανώμενοι δαίμονες, ὁμοίας κινήσεις οἱ μὲν ἕτις ἔλαβον συστάσεσιν οἱ δαίμονες, οἱ δὲ ἕτις ἔσχον ἐπιθυμίαις οἱ ἄγγελοι, ποιούμενοι. ὁ δὲ τῆς ὕλης ἀρχων, ὡς ἔσιν ἐξ αὐτῶν τῶν γινομένων ἰδεῖν, ἐναντία καὶ ἀγαθῷ τοῦ θεοῦ ἐπιτροπεύει καὶ διοικεῖ, πολλάκι μοι περαπίδιον δύναθε φροντίς, ἔτε τύχα ἔτε δαίμων τὰ βιότια κραίνει. παρὰ τ' ἐλπίδα καὶ παρὰ δίκαν τοὺς μὲν ἀπ' οἴκων δυγατίσαντας ἀτὰρ θεοῦ, τοὺς δὲ δύτυχοῦντας ἄγαν ἐκ παρ' ἐλπίδα. καὶ δίκλιν δυ πράττειν ἢ κακῶς, ἐν ἀφασίᾳ περ εὐεπιπλάνητοι. ἔνος ἁ διαύτη τ πρηγέων διοίκησις, ἐν ἢ εἴποι τις καὶ, πῶς οὖν τὰ δ' ἐσορῶντες, ἢ θεῶν γένος εἶναι λέγωμεν ἢ νόμοισι χρώμεθα; ἔτε γὰρ Αριστοτέλης ἀπρονόητα ἐᾶσειν τὰ κατωτέρω τοῦ οὐρανοῦ ἐποίησε. καί περ ἢ ἀΐδιον ἐπίσης ἡμῖν μένουσης προνοίας τοῦ θεοῦ, ἡ γῆ δὲ ἀνάγκη κἂν θέλῃ, καὶ μὴ θέλῃ, φύουσαν ὅσα τὰμὰ πταίνει βοτά. τῆς δ' ἐπὶ μέρους πρὸς ἀλήθειαν οὐ πρὸς δόξαν χορούσης ἐπὶ τοὺς ἀξίους, καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ μὲν κοινὸν συστάσεως νόμον λόγου προνουμένων. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τοὐναντίου πνεύματος δαιμονικὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας τὰς ἀπάκτους ταύτας ὠλιφορὰς παρέχουσιν· ἤδη τὴν τὰς ἀνθρώπους ἄλλον ἄλλως τὴν καθ' ἕνα ἕκ τε ἔθνη, μερικῶς τὴν καὶ κοινὰς κατὰ τὸ τῆς ὕλης λόγον καὶ πρὸς τὰ θεῖα συμπαθείας, ἐν δόθῃ καὶ ἐξωθῇ κινῆσαι· δόξα τοῦ τινες, ὧν δόξαι ὀλίγαι καὶ μικραὶ, γνώμισαν, ἐ τάξει τινὶ τὰ πάντα τὸ συνεστάναι, ἀλλ' ἀλόγως τύχῃ ἀτάκτως καὶ φερομένως. οὐκ εἰδότες,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ὅτι τῶν μὲν πρὸς τὴν τοῦ παντὸς κόσμου σύστασιν, οὐδὲν ἄτακτον οὐδὲ παρημελημένον, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν γεγονὸς λόγῳ· διὸ οὐ δεῖ τὴν ὡρισμένην ὑπ' αὐτοῖς παραβαίνουσι τάξιν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, κατὰ μὲν τὴν πεποιημένα καὶ αὐτὸς δι' ἄκτου ἔχει, καὶ τῇ κατὰ τὴν γένεσιν φύσει, ἕνα καὶ κοινὸν ἐπέχουσι λόγον, καὶ τῇ κατὰ τὴν πλάσιν διαθέσει, οὐ παραβαίνουσι τὴν ἐπ' αὐτῇ νόμον, τὴν δὲ τοῦ βίου τέλει, ἴσῳ τῷ κοινῷ μένοντι. κατὰ δὲ τὸν ἴδιον ἑαυτῷ λόγον καὶ τὴν τοῦ ἐπέχοντος ἄρχοντος, τὴν τῶν παρακολουθούντων δαιμόνων ἐνέργειαν, ἄλλος ἄλλως φέρεται καὶ κινεῖται· κοινὸν πάντες γὰρ ἐν αὐτοῖς ἔχοντες λογισμόν. οἱ μὲν περὶ τὰ εἴδωλα αὐτὸς ἕλκοντες, οἱ δαίμονές εἰσιν οἱ πολέμιοι, οἱ προσεληλύθοτες τῷ ἀπὸ τῶν ἱερέων αἵματι, καὶ ταῦτα περιλιχμώμενοι. οἱ δὲ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκοντες θεοί, καὶ ταῖς κόσμου ἐπονομαζόμενοι, ὡς 33
ἔστιν ἐκ τοῦ κατ' αὐτὸς ἱστορίας εἰδῆναι, ἄνθρωποι γεγόνασιν. καὶ τοὺς μὲν δαίμονας οὐκ ἔστιν τοὺς ὠμοβατεύοντας τοῖς ὀνόμασι, πίστις ἡ ἐκάστου αὐτῶν ἐνέργεια. οἱ μὲν ἀρτέμωσι τὰ αἰδοῖα, οἱ περὶ τὴν Ρέαν. οἱ δὲ ἐγκόπτουσιν ἢ ἐντέμνουσιν, οἱ περὶ τὴν Ἄρτεμιν. καὶ ἡ μὲν ταύροις, φονεύει τοὺς ξένους. ἐσθίει τοὺς ταῖς μαχαίραις καὶ τοῖς ἀγραύλοις αἰκιζομένους αὐτοὺς λέγειν, καὶ ὅσα εἴδη δαιμόνων. ὁ γὰρ θεοῦ κινεῖν οὐ τὰ παρὰ φύσιν.

Ὅταν δ' ὁ δαίμων αὐθρὶ πορσύνῃ κακά,
Τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον. --

ὁ δὲ θεὸς, ἐλεέως ἀγαθὸς ὤν, ἀεὶ δίκαιος ἀγαθοποιὸς ἔστιν. ἔοικεν οὖν μὴ εἶναι τοὺς ἐνεργοῦντας, ἐφ' ἑτέρῳ δὲ αἰτιᾶσθαι τὰς εἰκόνας, ἐκεῖνο μέντοι γε μισήσειεν, πρὸς καὶ πάσειεν· ἢ μὴ, Νηρυλλίνου εἰκόνας ἔχει. ὃς ἀνὴρ ἦν καθ' ἡμᾶς· ὁ δὲ πάσειεν, Ἀλεξάνδρου καὶ Πρωτέως. τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τοῖς ἄρμασι καὶ ὁ τάφος καὶ ἡ εἰκών· οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐθριάντες τοῦ Νηρυλλίνου, κόσμημά ἐστι δημόσιον (εἴπερ καὶ τοῦτο κοσμεῖ πόλις) εἰς ὃ αὐτῷ καὶ χρηματίζειν καὶ ἰᾶσθαι νοσοῦντας νομίζεται· καὶ θύουσί τε δ' αὐτὰ, καὶ χρυσῷ περιαλείφουσι καὶ στεφανοῦσι πρὸ αὐθριάντα οἱ πρωαδλεῖς. ὁ δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὁ τοῦ Πρωτέως (τοῦτον δ' οὐκ ἀγνοεῖτε ἑαυτὸν εἰς τὸ πῦρ περὶ τὴν ὀλυμπίαν) ὁμοίως καὶ αὐτὸς λέγεται χρηματίζειν· ὧν δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου (δι' ὑπαρι, εἰδωλοποιεῖσε, γραμμαικῆς) δημοτελεῖς ἄγονται θυσίαι καὶ ἑορταὶ, ὡς ἐπικώῳ θεῷ, πότερον οὖν ὁ Νηρυλλίνος καὶ ὁ Πρωτεὺς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰσὶν οἱ ταῦτα ἐνεργοῦντες περὶ τὰ ἀγάλματα, ἢ τῆς ὕλης ἡ σύστασις;

nihil eorum quæ ad totius mundi constitutionem spectant, uel inordinatum: uel neglectum esse: sed singula quæq; certa ratione facta. quamobrem præscriptum sibi ordinẽ nihil est quod transgrediatur. Homo etiam ordinem à creatore sibi decretum seruat, tum in generationis suę natura, quæ una communiq; ratione in omnibus perficitur: tum formationis & mẽbraturæ modo, qui ueluti lege quadã intra suos fines cohibetur: tum termino uitæ, qui æqualis communisq; omnes manet. Quanquã uerò etiam ratiocinãdi uis eadem & cõmunis omnium sit, unusquisq; tamẽ, put partim suo ingenio inclinat, partim à principe [materiã] obtinente & assectis eius malis genijs afficitur, alius aliter fertur motuq;. Et hi quidem qui ad idola eos pertrahũt, genij sunt illi de quibus diximus: qui sanguine uictimarum gaudent, easq; lambũt. Dij uerò illi qui uulgo hominum placent, & sua statuis nomina communicant, aut ab eis accipiunt, homines fuerunt, ut ex ipsorum historijs constat. Quòd autẽ dæmones sint qui hominum illorum aut deorũ [ut uulgus credit] nomina sibi assumunt, ex actionibus singulorum comprobari potest. Alij enim ut pudenda excidantut, authores sunt, qui coniuncti sunt Rheæ: alij ipsa hominũ corpora uulnerant aut incidunt, qui Dianæ adhærent. Taurica quidẽ etiam hospites iugulat. Vt nihil dicam de [hominibus] illis qui cultris & flagellis nodatis seipsos discrutiant: nihil etiam de diuersis dæmonum generibus. Deus certè ad ea quæ præter naturam sunt, neminẽ mouet.

At dæmon homini quum struit aliquod malum,
Peruertit illi primitus mentem suam.

Deus uerò quum absolutè bonus sit, perpetuò beneficus est.

Porrò quòd alij sint qui agunt, alij uerò quorum in honorem collocãtur statuæ: illustria nobis argumenta Troas & Parium fuerint. habet enim illa imagines Neryllini, uiri qui nostro seculo claruit: Parium uerò, Alexandri & Protei. Alexãdri quidem etiãnum in foro & sepulchrũ & simulacrũ est. Porro Neryllini cæterę quidẽ statuæ, ornatus sunt publicus (nãhis quoq; ciuitas ornatur) una exillis tum consulentibus respondere, tum medicari creditur. Quamobrẽ & sacra ei faciunt, & auro illinunt, & coronent statuam Troadenses. Protei uerò (quẽ non ignoratis in ignem se iecisse circa Olympiã) statuta similiter responsa dare perhibetur. Alexandri uerò statuæ

(O Paris infœlix, quanquam formose, libido
Te facit insanum)

Sacrificia publicè & festa peragũt, tanquam propitio & exaudienti deo. Anne igitur Nerillinus, & Proteus & Alexander ea quæ circa statuas fiunt, efficiunt, an materiæ natura?

At qui materia, res est: quod quidnam posset per se? quũ in aliam quanuis figuram cóflari queat, ut peluis ac Amasidem illo apud Herodotũ? Cæterùm Nerylinus & Proteus & Alexander, quidnã opis laborantibus adferrent? Nam quæ hoc tempore statua Neryllini efficere dicitur uiuente ipso & ægrotante facit. Quid igitur dicendum? Primùm sanè irrationales animæ & phantastici circa opiniones motus, aliàs idola (spectra aut simulacra) partim à materia trahunt, partim ipsimet sibi confingunt & pariunt. Et hoc tunc maximè in animam cadit, quum spiritum materialem in se admisit, eiq; unione quadã permista est. quod fit quum non ad cælestia & eorũ conditorem, sed deorsum ad terrestria respiciẽs, tota in terram declinat, nihil iam quàm sanguis & caro, non amplius spiritus syncerus. Isti irrationales inquam & phantasmatũ (hoc est inaniũ uisorum) pleni animæ motus, imaginationes procreant, quarũ insana in idolorum amorem ruit cupiditas. Quũ uerò mollicula & flexibilis anima, rudis & expers sanæ doctrinę, quę nec ueritatẽ est contẽplata, neque patrẽ & opificem uniuersorum cogitatione complexa, falsis ipsa de se opinionibus fuerit imbuta: dæmones illi materiæ dediti, nidoris & sanguinis uictimarũ auidi, & hominum impostores, per falsos illos & uanos in uulgi ac imperitorũ animis motus (ceu instrumenta quædã) imaginationes quasdam, tanquam ab idolis & simulachris, quorũ ipsi nomina usurpant: profectas, eis infundunt. Et quum suapte ui ac ratione anima, utpote immortalis, plerunq; moueatur & agat in homine, ita ut futura prædicat, & rerum præsentiũ statum dirigat aut emendet, huius sapientiæ laudem dæmones sibi lucrantur. Sed de nominibus etiam deorum aut dæmonum ut aliquid adferamus, quæ antehac exposita sunt, postulare uidẽtur. Herodotus itaq;, & Alexander Philippi filius in epistola ad matrem (qui utriq; in diuersis ciuitatibus Aegypti, Heliopoli, Memphi & Thebis, in colloquium cum sacerdotibus ueniisse dicuntur) homines eos fuisse, ex illis cognouisse se aiũt. Sic enim scribit Herodotus, Eos itaque quorum imagines erant, (pontificum, in grandi quodam cœnaculo,) demonstrabant tales omnes extitisse, (uultu & forma corporis, habitúque in uita,) sed multum à dijs distantes. priores tamen his uiris fuisse deos in Aegypto principes, unà cum hominibus habitantes: & eorum semper unum extitisse dominatorem, & postremum illic regnasse Orum Osiridis filium, quem Græci Apollinem nominant. Hunc, postquam extinxit Typhonem, regnasse in Aegypto postremum. Osiris Græca lingua est Dionysus (id est Liber.) Ergo tum alij tum ultimus rex Aegypti, homines fuerunt: ab illis uerò ad

ἀλλ' ἡ μὲν ὕλη, χαλκὸς ἔστω· τί δ' ἂν καὶ χαλκὸς δύναιτο καθ' αὑτόν; ὃν μετὰ ποιήσωμεν πάλιν εἰς ἕτερον σχῆμα ἐξέσιν, ὡς τὴν πελονιπῆρα ὁ πρὸς τοῦ Ἡροδότου Ἄμασις. ὁ δὲ Νερυλλῖνος καὶ ὁ πρωτεὺς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος τί πλέον τοῖς νοσοῦσιν; ἢ γὰρ εἰκὼν λέγεται νῦν ἐνεργεῖν, ἐνεργεῖ καὶ ζῶντος καὶ νοσοῦντος Νερυλλίνου. τί οὖν ποιῶσι μὲν αἱ τῆς ψυχῆς ἄλογοι καὶ ἐνδιαλματώδεις πρὸς τὰς δόξας κινήσεις, ἄλλοτε ἄλλα εἴδωλα, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὕλης ἕλκουσι, τὰ δὲ αὐταῖς ἀναπλάττουσι καὶ κτῶνται. πάσχει δὲ τοῦτο ψυχὴ μάλιστα τοῦ ὑλικοῦ προσλαβοῦσα καὶ ὑδατουγρανθεῖσα σώματος· οὐ πρὸς τὰ οὐράνια καὶ πρὸ τούτων ποιητοῦ, ἀλλὰ κάτω πρὸς τὰ ἐπίγεια βλέπουσα καθολικῶς εἰς γῆν, ὡς μόνον αἷμα καὶ σάρξ, οὐκέτι σῶμα ἀλλὰ θαρὸν γινομένη. αἱ οὖν ἄλογοι αὗται καὶ ἐνδιαλματώδεις τῆς ψυχῆς κινήσεις, εἰδώλοις ἀεὶ πίπτουσι φαντασίας· ὅταν δὲ ἀπαλὴ καὶ ὑδατώδης ψυχὴ, αὐθαίρετος μὴ καὶ ἄπειρος λόγων ἐρῴη, ἀθεώρητος δὲ τοῦ ἀληθοῦς, ἀπρόνοητος δὲ τοῦ πατρὸς καὶ ποιητοῦ τῶν ὅλων, γλαφυροσφραγίσηται ψευδέσι πρὸς αὐτῆς δόξαις ὑπὸ τοῦτο ὕλῃ δαίμονες λίχνοι πρὸς τὰς κνίσας καὶ τὸ τῶν ἱερείων αἷμα ὄντες, ἀπατηλοὶ δὲ ἀνθρώπων, προσλαβόντες τὰς ψευδοδόξους ταύτας τῶν πολλῶν τῆς ψυχῆς κινήσεις, φαντασίας αὐτοῖς, ὡς ἀπὸ τῶν εἰδώλων καὶ ἀγαλμάτων, ἐνδιβατεύοντες αὐτῶν τοῖς νοήμασιν, εἰσρεῖν παρέχουσι. καὶ ὅσα καθ' αὑτὰ, ὡς ἀθανάτου ὄντα, λογικῶς κινεῖται ψυχὴ, ἢ προμαιούσας τὰ μέλλοντα, ἢ θεραπεύουσα τὰ γνησκόπτα, τούτων τῶν δόξαν καρπουῦται οἱ δαίμονες. ἀναγκαῖον δ' ἴσως, κατὰ τὰ προειρημένα, περὶ τῶν ὀνομάτων ὀλίγα εἰπεῖν. Ἡρόδοτος μὲν οὖν καὶ Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Φιλίππου, ὧν τῇ πρὸς τὴν μητέρα ἐπιστολῇ, (ἑκάτεροι γὰρ ἐν τῇ Ἡλιουπόλει τῇ μεμφει βύβλους, εἰς λόγους τοῖς ἱερεῦσιν ἀφῖχθαι λέγοντα) φασὶ παρ' ἐκείνων, ἀνθρώπους αὐτοὺς γεγενῆσθαι, μαθεῖν. Ἡρόδοτος μὲν οὖν ἦλθεν ὧν τὰ εἰκόνια ἦσαν, ποιητοὺς ἀπεδείκνυσαν σφίας αὐτοὺς ἐόντας, θεῶν ἓν πολὺ ἀπηλλαγμένους. ἦν δὲ πρότερον τὰ ἀνθρώπων τούτων, θεὸς ἐν τοῖς ἀνθρώποισι· καὶ τούτων ἀεὶ ἕνα τὰ κρατέοντα εἶναι. ὕστερον δὲ αὖτε βασιλεῦσαι ὥρην τὸν Ὀσίριος παῖδα τὸν, Ἀπόλλωνα ἕλληνες ὀνομάζουσι. τοῦτον μὲν παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον αἰγύπτου. Ὀσιρις δὲ ὁ Διόνυσος κατὰ ἑλλάδα γλῶσσαν. οἵ τε οὖν ἄλλοι, καὶ τελευταῖος, βασιλεὺς αἰγύπτου. παρὰ δὲ τούτων, εἰς

Græcos

ἑλλὰς ἦλθε τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν. Ἀπόλλωνα δὲ Διονύσου καὶ Ἴσιδος, ὡς ὁμοίως Ἡρόδοτος λέγει. Ἀπόλλωνα γὰρ καὶ Ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιδος λέγουσιν εἶναι παῖδας. Λητὼ δὲ, τροφὸς αὐτοῖς σωτηρίαν γεγενῆσθαι. οὓς ἀρχαίους γεγονότας, πρώτους βασιλέας ἔσχον. τῶν μὲν, ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθοῦς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας, τῶν δὲ χάριτι τῆς αὐτῶν θεοὺς ὁμοῦ τιμᾶς γυναιξὶν αὐτῶν ἀπονεμόντων. τοὺς μὲν νῦν καθαροὺς εἶναι τοὺς ἄρσενας καὶ τοὺς μόσχους οἱ πάντες αἱρύπητοι θύουσι. τὰς δὲ θηλείας ἱερᾶσθαι οὐκ ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱεραί εἰσι τῆς Ἴσιδος. τὸ δὲ ταῦρον μὲν γυναικεῖον, βόκερων ἐστίν. καθάπερ οἱ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι. τίνες δ' ἂν μᾶλλον τούτοις πιστεύσειαν λέγουσιν, ἢ οἱ τὴν ἱστορίαν παρὰ πατρὸς, ὡς τὴν ἱερωσύνην, καὶ τὴν ἐπιστήμην διαδεχόμενοι. ἀεὶ γὰρ τοὺς σεμνοποιοῦντας ἥκιστα τὰ ἑαυτῶν, εἰκὸς ἀνθρώπους αὐτοὺς ψεύδεσθαι. εἴ τι μὴ οὖν Ἡρόδοτος ἔλεγε, πρὸς τοὺς θεοὺς, ὡς πρὸς ἀνθρώπους, ἰσορρεπὲς ἀληθείας, καὶ λέγουσι τῷ Ἡροδότῳ, τὰ μὲν νῦν θεῖα τῶν ἀφηγημάτων, οἷα ἤκουον, ἐκείνοις πρόθυμος διηγεῖσθαι, ἐξ ὧν τὰ ὀνόματα αὐτῶν μοῦνα ἐλάχιστα· μὴ πιστεύειν ὡς μυθοποιῶν ἐστι. ἐπεὶ δὲ Ἀλέξανδρος, καὶ Ἑρμῆς ὁ τρισμέγιστος ὠνόμασε, σωτῆρα τὸν ἀΐδιον αὐτοῖς γένος, καὶ ἄλλοι μυθοὶ (ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον καταλέγωμι) ὃν λόγος ἐπιλαταλείπει, βασιλεῖς ὄντας αὐτοὺς μὴ νενομίσθαι θεούς, ἢ ὅτι μὲν ἀνθρώποι, ἅπαντες ἴσασι καὶ αἱρύπητον ἡ λογιώτατοι, οἱ θεοὺς λέγοντες, ἀιθέρα, γῆν, ἥλιον, σελήνην, τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους θνητοὺς νομίζουσι, καὶ ἱερὰ τοὺς τάφους αὐτῶν· δῆλοι δὲ καὶ Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ θεῶν. Ἡρόδοτος δὲ καὶ τὰ μαθήματα αὐτῶν φησὶ μυστήρια. ἐν δὲ Βουσίρει πόλει, ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσιδι ἑορτὴν, ἔργα πρόσφορά μοι. τύπτονται γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίαν πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες πάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων. τὴν δὲ τύπτονται τρόπον, οὐ μοι ὅσιόν ἐστι λέγειν. εἰ θεοί, καὶ ἀθάνατοι. εἰ δὲ τύπτονται, καὶ τὰ πάθη ἐστὶν αὐτῶν μυστήρια, ἀνθρωποι· ὡς αὐτὸς Ἡρόδοτος, εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ, τοῦ ὄντος ὅσιον ποιοῦμαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τὸ οὔνομα. ἐν σάι, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ὄπισθεν τοῦ νηοῦ πάντες τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμενοι τοίχου. λίμνη δ' ἐστὶν ἐχομένη λιθίνη, κρηπῖδι κεκοσμημένη ἐν κύκλῳ, μεγεθος ὡς ἐμοὶ δοκέει, ὅσην περ ἐν Δήλῳ ἡ τροχοειδὴς καλεομένη. ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεινὰ τῶν παθέων αὐτὸ νυκτὸς καλέουσι μυστήρια αὐτοί.

Græcos translata sunt nomina deorum. Apollo Dionysi & Isidis filius fuit: ut idem Herodotus ait, Apollinem & Dianam aiũt Dionysi & Isidis filios esse: Latonam uerò, nutricem horum ac liberatricem. quos cælesti origine natos, primos habuerunt reges: & partim ignorantia ueræ erga Deum pietatis, partim quòd imperio eorum adularentur, unà cum uxoribus eorum, diuinis honoribus affecerunt. Boues mares eosdemque mundos (inquit Herodotus) ac uitulos uniuersi Aegiptij immolant, fœminas eis immolare non licet, utpote Isidi consecratas. Nam Isidis simulachrum, muliebre est, bubulis præditum cornibus quemadmodum Io Græci describunt. Cuinam uerò fides his de rebus æquius adhiberetur, quàm qui à maioribus suis, secũdum generis successionem, filij subinde à parentibus, ut sacerdotij munus, ita historiam acceperũt? neq; enim ipsos ministros ædium sacrarũ, qui magnificare idola assolent, deos suos homines fuisse mẽtiri uelle [si res secus haberet] uerisimile est. Quòd si Herodotus solus diceret, Aegyptios tradere, illos qui pro dijs ducuntur, olim homines fuisse: forsan ei hæc prodenti, & huiusmodi (Atque ex ijs narrationibus, quæ ad rem diuinã pertinentia (ex sacerdotibus Aegyptijs) audiui, ea nõ libenter enuntiauerim, nisi ipsorum tantummodo nomina: æquũ existimans omnes homines idem sentire de his) tãquam fabulatori, fides habenda nõ esset. Nunc quoniam Alexander quoq; & Mercurius ille ter maximi cognomẽto, generis eorũ æternitatem consentientes inter se negant, & alij insuper innumeri (quid enim singulos recensere?) ne suspicandi quidem locus relinquitur, quin reges quum essent, diuini cultus eis decreti sint. Hoc & doctissimi quiq; Aegyptiorum testantur: qui deorũ nomine cælũ, terrã, solem & lunã comprehendunt: reliquos uerò homines, mortales existimãt, & tẽpla, ipsorũ sepulchra. Idẽ in libro de dijs Apollodorus docet. Herodotus etiã passiones eorũ, mysteria nominat. In Busiri urbe (inquit) quòd diẽ festum Isidi agant, superius à me dictũ est. Verberantur enim post sacrificium cũcti, multa 36
sanè hominũ milia, uiri & mulieres quomodo autem (aliàs, quo autem) uerberentur, non est mihi fas dicere. Si dij sunt, immortales sunt: sin uerberantur, & passiones eorum, mysteria sunt, homines fuerint. Rursus enim Herodotus, Sunt etiam, inquit, sepulchra (cuius nomen si nuncupauero hac in re, haud sanctè fecero) in urbe Sai in templo Mineruæ: post totum delubrum, eius parieti, contiguæ. Atque in fano stant ingentes obeli (id est uerua) lapidei: locúsque contiguus lapidea basi adornatus, & circunquaque probè elaboratus: magnitudine, ut mihi uidebatur, quanta in Delo lacus qui dicitur trochoides. In hoc simulachra habentur passionum eius, quæ, mysteria nocturna Aegiptij uocant.

Nó solùm autẽ simulachrum Osiridis [apud Aegyptios,] sed conditura quoque ostenditur. Et alibi, Certi quidam homines condiendis mortuorum corporibus constituti sunt. qui, quum ad ipsos cadauer portatum est, ostendunt ijs qui portauerunt exemplaria mortuorum lignea, pingendo assimilata. Et eorum unum accuratissimè fabrefactum esse aiunt: cuius ego nomen si nuncupauero, haud faciam sanctè. Quinetiã ex Græcis quidam eruditione circa poëtin & hystorias clari, dijs suis passiones quasdam animi absurdas tribuunt. ut Herculi Homerus,

Crudelis, quem non potuit reuerentia diuûm,
Non ius hospitij fidum, sacrataq; mensa,
Flectere, qui ipsum miserè demitteret orco.

Talis si fuit Hercules, mirum non est quòd insaniuit, quodq; rogo succenso seipsum cremauit. De Aesculapio autem Hesiodus,

Pater hominúmque deúmque
Fulmine Latoidẽ, sublimis ab æthere, diro
Iratus percussit.

Et Pindarus,

Vincitur & sapientia lucri spe.
Cessit & Asclepius auro
Præsenti, opifer uirum
Iam leto functum ut reuocaret.
Iratus at illos Saturnius
Atro fulminè traiecit.
Vnde uijs spirandi clausis
Ambo interierunt statim.

Atqui tales si dij fuerunt, quis credat ita pecuniæ & auri cupidine captos, ut homines solent?

O quàm beari se putat ab auro genus
Mortalium: non ut magis uel liberi
Parentibus, uel gaudeant hi liberis.

Nulla enim re indiget numen, & omnẽ concupiscẽtiam superat, Sed neq; mortem obire potuissent. Sin homines, improbi illi, pfectò, rudes, & nimium auari erant. Quid multa? An etiã Castor & Pollux & Amphiaraus me detinebunt? qui non ita dudum homines ex 38
hominibus nati, numina censentur? Quid quòd etiam Ino fœminam, post suum furorem, & quæ in illo perpessa est, deorum ordini ascisciunt?

Periclitantes in mari hanc cognomine
Diuam uocabunt Leucotheam.

Et de filio,

Nautæ inuocabunt opiferum Palæmonem.

Quòd si reprobi etiam & Deo inuisi homines, in deorum numerum relati sunt: & Dercetûs filia Semiramis, libidinosa & sanguinaria mulier, Syriæ deæ nomine culta est: & propter eandem Dercetûm, columbas & Semiramin honorant Syri (in columbam enim mutata est mulier, ut nugatur Ctesias:) quid mirum si imperio & tyrannide florentes aliqui, à subditis deorũ nomine nuncupati sint? Consentit nobis Sibylla, cuius & plato meminit,

Extitit

καὶ οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσείριδος δείκνυται, ἀλλὰ καὶ ταρίχεια. ἐπειδάν τισι κόμιδῆ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίζουσι παραδείγματα τῶν νεκρῶν ξύλινα τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὼ μὲν ἀπουδαιοτάτω αὐτέων φασὶν εἶναι τοῦ οὐκ ὅσιον ποιοῦμαι οὔνομα ἐπὶ τοιούτῳ πράγματι ὀνομάζειν. ἀλλὰ τῷ ἑλλήνων τις πρὸς ποίησιν εἰσορέων σοφὸν, ἢ ἥρωα Ἡρακλέος, ἢ Σχέτλιος ὃν θεῶν ὅτιν ἠθέλησε· οὐδὲ πρώτιστον, τὸν οἱ πρὸ ἔθηκεν ἔπεσι τὰ δὲ τίφνα καὶ αὐτῶν Ἰθυπρ. διοῦτος ὤν, εἰ τὸ μὲν ἐμαίνετο εἰ τὸ δὲ, αὐάψας πυρὰ, κατέκαυσεν αὐτόν. περὶ δὲ Ἀσκληπιοῦ Ἡσίοδος μὲν, πατρὸς ἀνδρῶν θ' ὅστ' ἐχώσατ' ἀπ' ὀυλύμπου δὲ βαλῶν φολόεντι κεραυνῷ, ἔκτανε Λυκόφρονα, θέλε σὺν θυμῷ θείνων. Πίνδαρος δὲ, ἀλλὰ κέρδεϊ καὶ σοφίᾳ δέδεκται, ἔτρατε κἀκεῖνον ἀγανοέμισθῳ χρυσὸς γ' χερσὶ φανείς. χερσὶ δ' ἄρα Κρονίων βίψας δ' ἀμφοῖν, ἀμπνοὰν εἴρυσε καθεῖλεν ὠκέως, αἶθων δὲ κεραυ- νὸς φθίσκωσε μόρον. ἤδη δίνων θεοὶ ἦσαν, καὶ οὔτε αὖθι πῶς χρυσὸν εἶχον·

(Ὦ χρυσὲ, ἀξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
Ὡς οὔτε μήτηρ ἥδονὰς τοιὰς δ' ἔχει,
Οὐ παῖδες. --)

ἀνεπιδεὲς γὰρ ἦν κρεῖττον ὑθυμίας τὸ θεῖον· οὔτε ἀπέθνησκον. ἢ ἄνθρωποι γεγονότες, ἦν πονηροὶ δι' ἀμαθίαν ἦσαν, καὶ χρημάτων ἐλάσσες. τί με πολλὰ λέγειν, ἢ Κάστορ ἢ Πολυδεύκης μνημονεύοντα, ἢ Ἀμφιάρεω, οἳ, ὡς εἰπεῖν λόγῳ, χθὲς ἦν πρώην ἄνθρωποι ἐξ ἀνθρώπων γεγονότες, θεοὶ νομίζονται· ὁπότε καὶ Ἰνὼ μετὰ τὴν μανίαν καὶ τὰ ὧν δι μανίας πάθη, θεὸν προξένουσι γεγονέναι; Πόντου πλαύστης Λευκοθέαν ἐπώνυμον. καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς, Σεμνὸς παλαίμων ναυτίλοις κεκλήσεται. εἰ γὰρ καὶ ὡς ἀποπλυσοι καὶ θεοσυγεῖς, πρόξεν ἔχον εἶναι θεοί, καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς Δερκετοῦς Σεμίραμις, λάγνος γυνὴ καὶ μιαιφόνος, ἐπρόξε συρίᾳ θεός· καὶ δὴ τὴν Δερκετὼ, καὶ τὰς περιστερὰς καὶ τὴν Σεμίραμιν σέβουσι σύροι (τὸν γὰρ ἀνθρωπον, εἰς περιστερὰν μετέβαλον ἡ γυνή· ὁ μῦθος παρὰ Κτησίᾳ·) τί θαυμαστὸν τοὺς μὲν ὑπὸ ἀρχῇ καὶ τυραννίδι, ὑπὸ τῶν κατ' αὐτοὺς πληθύειν θεούς; Σιβύλλα, (μέμνηται δ' αὐτῆς καὶ πλάτων)

δὴ τότε δὴ δεκάτῃ γένεῃ μερόπων ἀνθρώπων,
ἐξ οὗ δὴ κατακλυσμὸς ἐπὶ πρότερος γένετ' ἄν-
δρας,
καὶ βασιλεὺς Κρόνος, καὶ Τιτὰν, Ἰαπετός τε,
γαίης τέκνα φέριστα, κὴ οὐρανὸς ἐκάλεσαν
ἀνθρωποὶ, γαῖάν τε καὶ Οὐρανὸν ἄνομα θγήτοι,
οὕνεκα οἱ πρώτιστοι ἔσαν μερόπων ἀνθρώπων.
τοὺς δ' ἐπ' ἐχύτ, ὡς Ἡρακλέα κὴ Περσέα· τοὺς δ' ἐ-
πὶ τέχνῃ, ὡς Ἀσκληπόν. οἷς μὲν οὖν ἢ αὐτοὶ οἱ ἀρ-
χόμενοι τιμὴς μετεδίδοσαν, ἢ αὐτοὶ οἱ ἄρχοντοι,
οἱ μὲν φόβῳ, οἱ δὲ αἰδοῖ, μετεῖχον τοῦ ὀνόματος.
κὴ Ἀντίνοος, Φιλανθρωπίᾳ τῶν ὑμετέρων προγό-
νων, πρὸς ὑπηκόους ἔτυχε νομίζεσθαι θεός. οἱ δὲ μεῖ-
ὑτὸς, ἀβασανίστως πρεσβεύω.
κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι· κὴ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' ὁ θάνες. --
πεσβύων Καλλίμαχε τοῖς γονεῦς τ' Διὸς, ἀπιστεῖς
αὐτῷ δὲ τάφῳ, κὴ νομίζων ὡσκιάσειν τἀληθες,
ὃς οὐκ ἀγνοοῦσι κυρίοτερος πεθνηκότα; κἄμ μὲν
ἐν ἄντρῳ βλέπως, ἐν Ῥέας ἀναμιμνήσκει τόκων·
αὐ δὲ τὸ σορὸν ἰδὼν, ὑφισταῖς τῷ τεθνηκότι, ἐκ
ἀδὼς ὅτι μόνος ἀίδιος ὁ γεννήτης θεός. ἢ γὰρ ἄ-
πιστοι οἱ κατὰ τῶν πολλῶν κὴ ποιητῶν λεγόμενα μῦ
θοι περὶ τῶν θεῶν, κὴ πόρρωθεν ἢ περὶ αὐτοὺς ὄντες
βασεβεῖς, ἀ γὰρ εἰσιν ὧν ψευδεῖς οἱ λόγοι. ἢ εἰ ἀληθεῖς
ἀγενέσεις, οἱ ἐρῶντοι, αἱ μιαιφονίαι, αἱ κλοπαὶ,
αἱ κοιμαὶ, οἱ κεραυνοὶ, ἐκεῖ εἰσι, παυσάμενοι εἶν.
ἐπὶ καὶ ἐνόμιζοντο, οὐκ ὄντοι. τίς γὰρ τοῖς μὲν πι-
στεύει, λόγῳ, τοῖς δὲ ἀπιστεῖ, ὧν ἐ σεμνότερον
περὶ αὐτῶν τῶν ποιητῶν ἰσορρεκότως; ὁ γὰρ αὖ δι' οὓς
νομίσθησαν θεοὶ, σεμνοποιήσαντες τὸν βίον κατ' αὐ-
τοὺς ἰσορίαν, οὗτοι τὰ πάθη τὰ αὐτῶν ἐψύσαν-
το. ὡς μὲν οὖν οὐκ ἐσμὲν ἄθεοι, θεὸν ἄγοντοι
ἐν ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντὸς, καὶ ἐν παρ' αὐ-
τοῦ λόγον· κατὰ δύναμιν τὴν ἐμὴν, εἰ καὶ μὴ
πρὸς ἀξίαν, ἐλήλεγκται. ἔτι δὲ, καὶ προφὰς καὶ
μίξεις λογοποιοῦσιν ἀθέους καθ' ἡμῶν, ἵνα τε μι-
σεῖν νομίζοιεν μετὰ λόγου, καὶ οἰόμενοι τῷ δεδίτ-
πεσθαι, ἢ τῆς γνώσεως ἀπέχειν ἡμᾶς τοῦ βίου, ἢ
μικροὺς καὶ ἀπαραιτήτους, τῇ τῶν αἰτίων ὑ-
περβολῇ, τοὺς ἄρχοντας παρασκευάσειν πρὸς
ἐλάττας παίζοντοι, ὅτι αὐθαδῶς ἔθεν, καὶ
οὐχὶφ' ἡμῶν μόνον, κατά τινα θεῖον νόμον καὶ λό-
γον παρηκολούθηκε, πρὸς τὸν πολεμεῖν τὴν κακίαν
τῇ ἀρετῇ. οὕτω καὶ Πυθαγόρας μὲν ἅμα τρια-
κοσίοις ἑτέροις κατεφλέχθη πυρί, Ἡρακλειτος δὲ

Extitit in terris decimum mortalibus æ-
uum,
Postquam diluuijs homines perire prio-
res:
Porrò saturnus, & Titan, Iapetusq;
Regnarunt: Cælo quos & Tellure creatos
Dixerunt homines, Terræ Cælique uocâtes
Nomine: quòd cunctos homines uirtute
præirent.

Alij uerò propter sui corporis robur dijs ad-
numerati sunt, ut Hercules & Perseus. Alij ob
præstãtiam artis, ut Aesculapius. Itaq; factum
est ut alios ipsi subditi ultro [& assentatione]
uenerarẽtur: alij uerò à subditis, uel metu af-
fectis, uel uirtutis ipsorum reuerentia inuita-
tis, cultum diuinum obtinerent. Antinoo
quoque, maiorum uestrorum facilitate, con-
tigit ut à subditis Dei loco haberetur: cuius
etiam posteri cultum, nulla amplius inquisi-
tione habita, admiserunt.

Mendaces semper Cretes sunt: atque se-
pulchrum
Creta tuũ ostendit defuncti Iuppiter: at tu
Immortalis eras, es, erisq; per omnia secla.

Tu uerò Callimache genitum quum credas
Iouem, nó admittis sepulchrum? imò quum
ueritatem ita te putes obumbraturum, igno
rantibus, etiam ut mortuum esse non dubiè
suspicentur, authores. Tu quum uides antrũ,
Rheæ partum animo recolis: loculum uerò
cernens, mortem eius obfuscas. nescis nimirũ
solum æternum esse Deum, qui & ingenitus
est. Certè aut fide dignę non sunt quas de dijs
uulgus hominum & poëtæ celebrãt fabulas,
& superfluus omnis illorum cultus est: (neq;
enim usquam extant illi de quibus inanes fe-
runtur fabulæ:) aut si uerè prædicãtur eorum
generationes, amores, cædes, furta, castratio-
nes, fulmina, non amplius sunt, & iampridem
esse desierunt: ita ut antequam nascerentur
etiam, non erant. Quæ enim ratio hæc per-
suadebit, ut gigni quidem credamus, interire
non item? Atqui credibile non est, poëtas, à
quibus & dij esse crediti sunt, & historia eo-
rũ splendidè celebrata est, passiones & mor-
tes eorum ementiẽdo, gloriæ ipsorum detra-
here uoluisse. Quantum igitur in me fuit,
etsi non pro dignitate rei, nequaquam nos esse, à Deo alienos qui uniuersitatis huius opi-
ficem, simúlque eius Verbum, ceu uerum Deum, ueneramur, demonstratum est. Illi uerò
etiam epulas detestandas & concubitus incestos fingere de nobis audent, partim ne teme-
re nobis infensi uideantur: partim quòd ita existimẽt uel nos metu perculsos à nostra pro-
fessione abduci: uel principũ animos, propter flagitiorũ magnitudinẽ, aduersus nos concita-
ri & exasperari posse. Nos uerò illudi nos intelligimus, & non cõtra nos tantùm, sed om-
nibus retrò seculis, morẽ hunc fuisse scimus diuina quadã lege & ratione, ut contrariã sibi
uirtutem improbitas impugnaret. Sic & Pythagoras cum trecentis alijs igne cõbustus est;

39

Democritus ab Ephesijs pulsus: Heraclitum Abderitæ, tanquam insanum, exilio, Socratem Athenienses morte affecerunt. Verùm ut illorum uirtus nihil est imminuta propter existimationem uulgi: sic nobis etiam temeritatis quorundã calumniæ sanctioris uitæ institutum non obscurant: neque per eas gloriæ nostræ corã Deo aliquid decedit. Respondebo tamen ad hæc etiam obiecta nobis facinora: etiamsi uobis, sapientissimi princeps, ex ijs etiam quæ hactenus dixi, satis ea esse dissoluta uideri possint. Neque enim dubitare uos puto, homines illos, quorum uita omnis ad Deum, ueluti normam ac regulam, dirigitur, ut inculpatum & irreprehensibilem unusquisq; ei se præbeat, ne cogitatione quidem uel minimum crimen ullum admissuros. Si enim solam hanc præsentem uitam nos uicturos crederemus, suspicioni foret locus, nos carni & sanguini indulgẽtes, aut auaritia aut concupiscẽtia captos, peccare. nos uerò omnibus (non modò factis, sed etiam) cogitationibus & sermonibus nostris, tum noctu tum interdiu, Deum adesse scimus: eumq; & totũ esse lumen, & quæ in cordibus nostris latent uidere, et hac mortali defunctos uita, alteram hac terrestri longè meliorem, nempe cælestẽ, uos uicturos, (ut apud Deum & cũ ipso, iam immutabiles & impassibili anima, non tanquam caro, etiãsi eam circunferamus, sed tanquam spiritus cælestis, maneamus) nó autem aliorum lapsus sequuti, deteriorem & in supplicijs ignis, persuasi sumus. Mon enim nos quoque Deus obiter tãquam pecora aut iumenta, neque ut periremus & aboleremur, creauit. Quod quum ita se habeat, spóte nos malos esse, & magno iudici tradere nos ipsos puniendos uelle, probabile non est. Illos quidem ea de nobis fingere, quæ de suis etiam dijs referũt: quorum (ut dixi) passiones (& libidines) mysteria nominant: mirum non est. Atqui si licentiosum & promiscuum coitum tantopere damnant, oportebat eos uel Iouẽ odisse, qui ex Rhea matre, & Core (Proserpina) filia liberos sustulit, & sorori suæ matrimonio iunctus est: uel Orpheum poëtã & fictorem huiusmodi scelerũ, qui ipso etiam Thyeste detestandum magis ac scelestum Iouẽ fecit. Nam Thyestes etiam oraculo monitus ut se suúmque regnum conseruaret, cum filia rem habuit. Nos certè tantùm à promiscua illa uenere absumus, ut ne intuitus quidem nobis lasciuior aut libidini couiunctus permittatur. Nam qui mulierem, inquit (magister noster) uel aspectu sibi desiderarit, adulterium iam corde suo designauit. Quomodo igitur non castos aut pudicos suspicetur aliquis illos, quibus in alium usum oculos suos uertere nefas est quàm à Deo conditi sunt, hoc est ut corpori luceant:

καὶ Δημόκριτον, ὁ μὲν, τῆς Ἐφεσίων πόλεως ἠλαύνετο, ὁ δὲ τῆς Ἀβδηρειτῶν, ὧν κατηγορούμενον μεμηνέναι. καὶ Σωκράτους ἀθλιωτάτοις θάνατον κατέγνωσαν. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι οὐδὲν χείρους εἰς ἀρετὴν λόγον, δι' ἃ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν. οὐδὲ ἡμῖν οὐδὲν ἀπιστεῖ πρὸς ὀρθότητα βίου ἡ παρά τινων ἄκριτον βλασφημία. οὐδοξούμεθα γὰρ πρὸς τῶν θεῶν. πλὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῦτα ἀπαντήσω τὰ ἐγκλήματα. ὑμεῖς μὲν οὖν οὐ δι' ὧν εἴρηκα δῆλοί εἰσιν ἀπολελογημένοι ἑαυτούς. σωφρονεῖν γὰρ πάντας ὑπερφρονοῦντες, οἷς ὁ βίος ὡς πρὸς τάθλιον τὸν θεοῦ κανονίζεται, ὅπως ἀνυπαίτιοι καὶ ἀνεπίληπτοι ἑκάστου ἡμῶν ἀνθρώπου αὐτοῖς γένοιτο, ἵστε τοὺς μηδ' εἰς γνῶσίν ποτε τοῦ βραχυτάτου ἐλθοῦσι ἁμαρτήματος. εἰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα τὸν βίον βιώσεσθαι πεπείσμεθα, κἂν ὑποπτεύειν φίλοις, δουλεύοντας σαρκὶ καὶ αἵμασι, πρὸς κέρδους ἢ τιμῶν ἢ ἡδονῆς ἐλάττους γινομένους, ἁμαρτεῖν· ἐπεὶ δὲ ἐφέστηκέναι καὶ οἷς γινόμεθα, οἷς λαλοῦμεν, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὸν θεὸν οἴδαμεν, πάντα δὲ φῶς αὐτὸν ὄντα, καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ὁρᾶν, πεπείσμεθα τοῦ ἐνταῦθα ἀπαλλαγέντας βίου βίον ἕτερον βιώσεσθαι ἀμείνονα ἢ κατὰ τὸν ἐνθάδε, καὶ ἐπουράνιον, οὐκ ἐπίγειον. ὡς αὖ μετὰ θεὸν, ἢ σὺν θεῷ ἀπλινεῖς τὴν ψυχήν. οὐχ ὡς ἀστέρας, λέγειν ἔχομεν, ἀλλ' ὡς οὐρανίων πνεῦμα, μιμούμεθα· ἢ συγκατακεκλῖσθαι τοῖς λιτοῖς χείρονα, καὶ δι' ὕπνου. (οὐ γὰρ καὶ ἡμᾶς ὡς πρόβατα ἢ ὑποζύγια, πάρεργον, καὶ ἵνα ἀπολοίμεθα καὶ ἀφανισθείημεν, ἔπλασεν ὁ θεός) ὥστε τοῖς οὐκ εἰκὸς ὑμᾶς ἐθέλειν, δι' ἃ ἀνθρώπους μεγάλῳ παραδιδόναι κολασθησομένους δικαστῇ. τοὺς μὲν οὖν θαυμαστὸν οὐδὲν λογοποιεῖν περὶ ἡμῶν ἃ περὶ τῶν σφετέρων λέγουσι θεῶν, καὶ τὰ πάθη αὐτῶν δεικνύουσι μυστήρια. χρὴ δ' αὐτοὺς, εἰ δεινὸν ἦν ἀδελφῶν καὶ ἀδιαφόρως μίγνυσθαι, κωλύειν ἔμελλον, ἢ γὰρ Δία μεμισηκέναι, ἐκ μητρὸς μὲν Ῥέας, θυγατρὸς δὲ Κόρης πεπαιδοποιημένον, γυναικὶ δ' ἰδίᾳ ἀδελφῇ χρώμενον. ἢ γὰρ τούτων ποιητὴν Ὀρφέα, ὅστις καὶ ἀνόσιον ὑπὲρ τὸν Θυέστην καὶ μιαρὸν ἐποίησε τὸν Δία. καὶ γὰρ τοῦτος τῇ θυγατρὶ κατὰ χρησμὸν ἐμίγη, Βασιλεὺς ἐθέλων καὶ Θυέστης ἐκδικηθῆναι· ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀδιάφοροι εἶναι ἀπέχομεν, ὡς μηδὲ ἰδεῖν ἡμῖν πρὸς ἐπιθυμίαν ἔξεναι. ὁ γὰρ βλέπων, φησὶ, γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη μεμοίχευκεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οἷς οὖν μηδὲν τὸ πλέον ἔξεσιν ὁρᾶν, ἢ ἐφ' ἃ ἐπλασεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ θεὸς, ἡμῖν φῶς αὐτοὺς εἶναι·

& quibus

ὠγοῖς τὸ ἰδιᾶν ἡδονὴν ὠσὶ, μοιχείας, ἐφ' ἑτέρᾳ τὸν ὀφθαλμὸν γυναικὸς, μέχρις ὧν οἴας λαμβανομένοις. πῶς οὖν τις ἀπεκθεῖν σωφρονεῖν; ὁ γὰρ θεὸς ἀνθρώπους νόμους ὁ λόγος ἡμῖν, ὃν ἂν τις γνώμῃ πονηρὸς ὢν λάθοι· ὁ δὲ ἀρχὴν ἡμῖν ἀνέσπασε θεὸς διδασκαλον εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς λόγον ὑπομένω. ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν νόμος δὲ δικαιοσύνῃ μέτρον ἐποίησεν αὐτὸς τὸ τὰς πέλας ἔχειν. διὰ τοῦτο καθ' ἡλικίαν, τοὺς μὲν ὡς θυγατέρας νομῶν, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς ἔχομεν καὶ ἀδελφάς· τῷ τοῖς προβεβηκόσι τῆς τῶν πατέρων καὶ 41
μητέρων ἡμῶν ἀξιοῦμεν. οὓς οὖν ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς τῷ τὰ λοιπὰ τοῦ γένους νόμων ὀνόματα, πεῖ πολλοῦ ἡμῖν αὐξήσεται τῷ διαφθορᾶς αὐτὰ τὰ σώματα μένειν. πάλιν ἡμῖν λέγοντος τοῦ λόγου. ἐάν τις διὰ τοῦτο ἐκ δευτέρου καταφιλήσῃ, ὅτι ἤρεσεν αὐτῷ, καὶ συμφέροντος, οὕτως ἂν ἀκριβώσαιτο τὸ φίλημα, μᾶλλον δὲ τὸ προσκύνημα διὰ· ὡς, εἴπου μικρὸν τῇ διανοίᾳ παρεβολωθείη, ἔξω ἡμᾶς τοῦ αἰωνίου πόθου ξωῆς. ἐλπίδα οὖν ζωῆς αἰωνίου ἔχοντες, τοῦ τοιούτου καὶ βίου καταφρονοῦμεν, μέχρι τῶν τῆς ψυχῆς ἡδέων. γυναῖκα δὴ ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἀγαγὼν τοῖς ὑφ' ἡμῶν τεθειμένοις νόμοις, νομίζων, τοῦ τέλους μέχρι τοῦ παιδοποιήσασθαι. ὡς γὰρ ὁ γεωργὸς καταβάλλων εἰς γῆν τὰ σπέρματα, ἄμπαυμα ποιεῖται, ὄνειρον ὑπαιθρον· καὶ ἡμῖν μέτρον ὑπὸ θυμίας, ἡ παιδοποιία. ἔνιοις δ' ἂν πολλοὺς τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ ἀνδρας καὶ γυναῖκας, καταγηράσκοντας ἀγάμους, ἐλπίδι τοῦ μᾶλλον συνέσεσθαι τῷ θεῷ. εἰ δὲ τὸ γε παρθενίᾳ καὶ γε δύνουχίᾳ μένειν, μᾶλλον παρείκοσι τῷ θεῷ· τὸ δὲ μέχρις γνοίας καὶ ἀθυμίας ἐλθεῖν, ἀπάγει· ὧν τὰς γνοίας φεύγομεν, πολὺ πρότερον τὰ ἔργα παραιτούμεθα. οὐ γὰρ μελετῶ λόγων, ἀλλ' ἀδιαλείπτως διδασκαλίᾳ ἔργων τὰ ἡμέτερα. ἤν οἷός τις ἔλεγχθῃ, μήν, ἢ ἐφ' ἑνὶ γάμῳ. ὁ γε δεύτερος, δὺ πρεπὲς ὅτι μοιχείας ὃς γε οὐ ἀκριβῶς φησί, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἐὰν γαμήσῃ ἄλλον, μοιχᾶται. ὅτι ἀκριβῶν ἀδιαπτώτως ἡμᾶς ἐπαινεῖς τῆς πρὸς θεόν πίστεως, ὅτι οὐ γαμεῖν. ὁ γὰρ ἀκριβῶν ἑαυτὸν μᾶλλον πότερος γυναικὸς, καὶ εἰ τέθνηκε, μοιχός ὅτι πρὸς καὶ καλύμμα μένος, πρὸς καίνων ἢ τῆς χεῖρα τοῦ θεοῦ, ὅτι γε ἀρχῆς ὁ θεὸς ἕνα ἄνδρα ἔπλασε καὶ μίαν γυναῖκα· λύων δὲ τῆς σάρκα πρὸς σάρκα καὶ τῶν ὕνωσιν πρὸς μίξιν τοῦ γένους κοινωνίαν. ἀλλ' οἱ προῦργι (ὧ τί αὖ ἕτοιμα τὰ ἀπόῤῥητα;) ἀκούομεν τὰ περὶ παρθενίας, ἡ πόρνη τῶν σώφρονα, οἱ γὰρ ἀγοραὶ σύξαντες πορνείας,

& quibus lasciuius intueri, adulterij instar est. quum in alios usus oculos sibi factos, & se cogitationum quoque suarum reos futuros intelligant? Non enim cum humanis legibus nobis res est, quas etiam improbus aliquis effugerit. A Deo quidem disciplinam nostram esse traditam, Domini, ab initio asserui. Summa apud nos lex est, quæ iustitiæ modum & exemplum in nobis ipsis requirit, à nobis ad proximum trãsfert. Quamobrem etiam pro ætatis discrimine, alios pro filijs & filiabus, alios pro fratribus & sororibus habemus: proiectiores ætate patrum & matrum loco honoramus. Illorum igitur quos tanquam fratres & sorores, aut alio cognationis nomine coniunctos nobis ducimus, inuiolata & integra manere corpora, maximi apud nos fit.

Rursus quum religio nostra nos doceat, (sicut uir quidã sanctus scripsit:) Si quis osculum suæ cupiditatis causa repetierit. Et mox, Summa igitur cautione communicãdum est osculum, ut nõ aliter quàm pia salutatio, uel potius adoratio quędam habeatur: quę si uel parum impura cogitatione inquinata fuerit, à uita æterna nos alienet. Ergo spe uitæ æternæ freti, præsentẽ hanc eiusq; delicias, & sensuum etiam animæq; (non puras) uoluptates contemnimus. Itaque uxorem quam secundum approbatas nobis lẽges, sibi quisq; duxerit, reputat, non in aliũ quàm in procreandæ sobolis finem. Quẽadmodum enim agricola, postquam semina terræ mandauit, messis tempus expectat, nec alia superinijcit: sic nobis etiam concupiscentiæ modus liberorum procreatione definitur. Inuenias autẽ multos ex nostris in utroque sexu, qui in cælibatu consenescant: quòd in hoc statu Deo coniunctiores se futuros sperent. Quòd si uirginum & illorum qui (ultro) eunuchi sunt, uita, Deo magis conciliat: concupiscentia uerò & impurior cogitatio (quanuis nõ erumpẽs) abducit: certè illa quæ cogitare non sustinemus, multo prius magisq; ne ipso perpetremus facinore, cauebimus. Non enim in meditatione sermonis, & structura uerborum, sed
42 in rebus opere declarandis, tanquam doctri-

na uiua, professio nostra posita est. quare uel ut natus est unusquisque nostrum manet, uel nuptijs copulatur unicis. secundæ enim, decorum quoddam adulterium sunt. Qui enim uxorem suam dimiserit, & duxerit alteram, adulteratur, inquit (Dominus noster:) neque illam dimittere concedens cuius delibata est pudicitia, neque alteram ducere. Nam qui prima uxore, licet defuncta, seipsum priuat, adulter est, quanquam dissimulanter: & manum Dei transgreditur. quoniam à principio Deus uirum unum & mulierem unam creauit: & carnem à carne, & unionem miscendi utriusque sexus separat. Cæterùm tales quum simus, (quid dico tacenda) non desunt qui hæc crimina nobis obijciant, & ut proverbio dicitur, Meretrix pudicam, nam qui libidinis mercenariæ ceu forum statuunt,

& di-

& diuersoria nefanda omnis obscenæ uoluptatis adolescētibus proponunt, & ne maribus quidē abstinent: masculi cū masculis scelus perpetrātes: corpora quæq; speciosa multis uiolātes modis: in pulchritudinē à Deo factam cōtumelios. neq; enim pulchritudo ullius in terra rei per se exorit, sed manu & uoluntate Dei immititur. Illi inquā facinorū de quibus ipsi sibi cōscij sunt, quæq; in suos etiā deos referūt, decq; ipsis eadem tanquā præclara prędicant, nos accusant. Itaque adulteri & puerorū corruptores, in eunuchos & semel nuptos nos inuehuntur: quū ipsi pisciū instar uiuāt. Nam & pisces obuiū quenq; deuorāt, & qui inter eos ualidior fuerit, imbecilliorē persequitur. Hoc nēpe est [quod nobis obijcitur ab illis] carnibus humanis uesci, quum prēter leges, quas uos et maiores uestri rebus omnibus iustissimè perpēsis, sanciuistis, innocentiū fama uiolatur, tāta quidē calūniatorū frequētia, ut Procōsules & præfecti à uobis in diuersas prouincias missi, causis audiēdis non sufficiāt: traducitur inquā fama illorum, quibus, quū uerberātur, nō licet non præbere seipsos, & quū maledicūtur, nō benedicere nō licet. Neq; enim illis iustis esse satis est (quum talionem, & par pari referri iustitia postulet) sed bonitatē & patientiā insuper sibi proponunt. Quis igitur nō amēs, in hoc uiuēdi instituto, nos homicidas appellet? non enim carnes gustare hominū licet, antequā cæsus aliquis fuerit. quēadmodum autē primū ab eis falsò dicitur: ita secundū quoq; mendacium est. Iā si quis ab eis rogitet an uiderint ipsi quę dicūt, nullus tū adeò impudēter mendax est, ut se uidisse fateatur. Atqui & seruos aliqui nostrum possident, alij plures, alij pauciores: quos ea quæ facimus latere nō possunt. uerū ne ex illis quidē ullo aduersum nos tale quicquā mētitus est. Quomodo enim quisquā uel homicidij uel humanarū carniū epulationis insimularet illos, quos ne iustè quidē occidēdi hominis supplicīū intueri uelle aut posse cognouerit? Quis nō spectacula illa, in quibus gladiatores & belluas populo, prefertim uos 43
Imperatores exhibetis, maximi facit? Nosue
rò non ita multum, siue spectator sit aliquis, siue author cædis, interesse iudicantes, alieno ab his spectaculis animo sumus. Quomodo igitur qui ne ab alijs quidē fieri, ne quidinde sceleris & piaculi in nos redundet, uidere sustinemus, homicidium committemus ipsi? Et qui mulieres medicamētis abortiuis utētes, homines occidere, & rationē reddituras Deo dicimus: qua ratione [iam natos & perfectos] homines nos iugulabimus? Non enim eiusdē est, fœtum in utero, animal esse, ideoq; curam eius à Deo sucipi existimare: & postquam in lucem editus est, interficere. ut neque, non exponere infantem, tanquam omnes qui exponunt parricidę [aut si ita dicere licet, infanticidæ] sint: iam uerò educatum occidere. Atqui per omnia nobis constamus, & cōsentanea rationi ubique facimus: à qua leges accipimus,

non

ἐκ ἀρχῆς ἐστιν αὐτῷ. τίς ἂν οὖν ἀνάστασιν πεπιστευκὼς, ἐπὶ σώμασιν ἀναστησομένοις ἑαυτὸν παράσχοι τὰ φησὶ γὰρ αὐτῷ, καὶ ἀναστήσεσθαι ἡμᾶς πεπεῖσθαι τὰ σώματα, καὶ ἐδίξειν αὐτὰ ὡς ἐκ ἀναστησόμενα. καὶ ἀπιστίαν μὴ νομίζειν τῶν τῶν ἰδίων νεκρῶν, οὓς δὲ ὡς αὐτὸς ἐκατέθαψεν αὐτῷ, μή τε ἀπαίτησθαι. πονηρὸν μὲν οὖν εἰκὸς, τὸν μὴ μέτε λόγον ὑφέξειν ἢ γενέσθαι ἢ πονηρὸν ἢ χρηστὸν βίον, μή τε ἀνάστασιν εἶναι οἰομένους, σωματοῦσθαι δὲ ἅμα σώματι καὶ τῇ ψυχῇ καὶ ὁπόταν γένηται βούλησθαι λογιζομένης, μηδενὸς αὖ ἀποχέσθαι τολμήματος· τὸν μὲν ἀνεξέλεγκτον ἔσεσθαι παρὰ τῷ θεῷ, συγκολασθήσεσθαι δὲ ἅμα τῷ ἀναστησομένῳ σώματι ταῖς ἀλόγοις ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς καὶ ἀθυμίαις, πεπεισμένους, ἀθανάτου λόγου ἔχει οὐδὲν τῶν βραχυτάτων τι ἁμαρτεῖν· εἰ δὲ τῷ λόγῳ πολὺς δοκεῖ, ὁ σαπὼ καὶ διαλυθὼ, καὶ ἀφανισθὼ σῶμα συνῆναι πάλιν, κακίας μὲν ἐκ ἂν ἐκότως δόξαν ἀποφεροίμεθα παρὰ τοὺς οὐ πιστεύοντας, ἀλλ' ἀνθέας· οἷς γὰρ ἀπατῶμεν ἑαυτοὺς λόγοις, ἀδικῶμεν εἰδόνα. ὅτι μὲντοι ὁ καθ' ἡμᾶς μόνον ἀναστήσεται τὰ σώματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς πολλοὺς τῶν φιλοσόφων, πρόδηλον ὑπὸ τῶν παρόντων δεικνύειν, ἵνα μὴ βραχυωνίους τοῖς προκειμένοις ἐπεισάγειν δοκῶμεν λόγους· ἢ πρὸ νοητῶν καὶ ἀοράτων, καὶ τὰ τῶν συστάσεως λέγοντες· ἢ ὅτι πρεσβύτερα τὰ ἀσώματα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ νοητὰ προάρχῃ τῶν αἰσθητῶν. κἂν πρώτοις πρὶ πίστωμεν τοῖς ἀοράτοις, συνισταμένων ἐκ μὲν τῶν ἀσωμάτων, καὶ τῇ ὑπὸ σώ- 44
σεσιν τῶν νοητῶν σωμάτων. ἐκ δὲ τῶν νοητῶν· ὁ γὰρ κωλύει, καὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Πλάτωνα, γινομένης καὶ διαλύσεως τῶν σωμάτων, εἰς ὧν τὴν ἀρχὴν συνέσιν, ἀπὸ τῶν αὖθις αὐτὰ καὶ πάλιν συνῆναι. ἀλλ' ἀνακείσθω μὲν πρὶ τῆς ἀναστάσεως λόγος. ὑμᾶς δὲ ὦ πάντα γὲ πάσι φύσει καὶ πλείαις χρηστοὶ καὶ μέτριοι καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι, διαλελυμένῳ μὴ τὰ ἐγκλήματα, ἀδικεῖσθαι δόξοτε ὄντι θεοσεβεῖς καὶ ἀδίκους καὶ τὰς ψυχὰς πεπλασμένοι, τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος ἀξίως ἐνεγκεῖν. τίνες γὰρ δικαιότεροι ὧν δέον ταῦτα ἐγκεῖν, ἢ οἵτινες πρὶ μὲν τῆς ἀρχῆς τῆς ὑμετέρας δυσχεραίνομεν, ἵνα παῖς μὲν πατρὸς καὶ δικαιότερον διαδέχηται τὴν βασιλείαν, αὔξηται δὲ καὶ ἐπίδοσιν καὶ ἡ ἀρχὴ ὑμῶν, πάντων εὐτυχούντων γινομένων, λαμβάνωμεν τοῦτο δ' ὃ καὶ ἡμεῖς ὑμῶν, ὅπως ἥσυχον βίον διάγοιμεν, αὐτοὶ τε πάντα τὰ κελευσμένα προθύμως ὑπηρετοῦμεν.

nó ipsi præscribimus. Quis obsecro futurã re surrectionẽ psuasus, corporibus resurrecturis seipsum prębeat sepulchrũ? Nó enim ad eos dẽ ptinet, & resurrectura corpora nostra nó dubitare, & ijsdẽ, ceu nó resurrecturis, uesci: & terrã quos acceperit mortuos redditurã, à se uerò quos intra se aliquis sepeliuerit, ne repetẽdos quidẽ existimare. Imò cótrà, lógè credibilius est, illos qui præsentis huius siue pbæ siue improbæ uitæ nunquam sibi rationẽ reddendam, nec ullam fore resurrectionẽ, sed animã cũ corpore simul interiturã, ueluti in eo extinguẽdã, putauerint, nullũ nó facinº aut furos: eos uerò qui in omnia & singula inquisitionẽ à Deo futurã, & corpus quod temerarijs animæ motibus libidinibusq; inseruiuit, cómunes ei pœnas luiturũ crediderint uel in minimis delinquere nequaquã consentaneũ est. Quòd si cui friuola & stolida hęc sententia uidẽ, putrefactũ, solutũ & planè abolitũ corpus, denuo coagmentatũ iri, nó improbitati tamen, qº nos credimus, ipse deridet, sed simplicitati nostræ imputari ab eo æquũ fuerit. Vt enim opinione hac nos ipsos decipiamus, cui per eam nocebimus? Resurrecturos quidẽ, mortuos, nó nostra tãtũ aut noua persuasio est, sed philosophis etiã multis approbata: quod in præsentia, si demonstrarẽ, extra orationis meæ propositũ euagari fortè uiderer. [*quãobrẽ paucissimis attingã.] Qui de rebus intellectilibus & sensilibus, earũq; cóstitutione aliqd prodiderũt [philosophi] corpora subtilissima & intellectu tantũ percipiẽda, priora antiquioraq; illis faciũt quæ sensu percipiũtur: etiãsi cognitioni nostræ sensilia primũ occurrãt [atq; ab illis discẽdi plerunq; initiũ fiat, ordine naturæ cõuerso:] hæc autẽ (sensilia inquã) ex primis et subtilissimis (quę, crassiorũ & sensiliũ cóparatione, incorporea dixeris) inuicẽ coagmẽtatis cóstitui aiũt. Ex principijs igitur & elemẽtis illis intellectilibus, unde ab initio cõcreta sunt corpora, ut & Pythagoras & Plato sentiunt, rursus postquã dissoluta fuerint, coalescere, & constitui denuo quidnã prohibet? Verũ hæc de resurrectione disceptatio differatur. Vos uerò ô undiquaq; in omnibus natura simul & disciplina boni, moderati, benigni & imperio digni Principes, mihi (obsecro) qui crimina nobis obiecta dissolui, & insuper nos esse pios erga Deum, uita & moribus honestos animo, sobrios ac tẽperantes ostendi, capitibus regis annuite. Ecqui enim cõsequentur æquius ea quę petũt, quã nos adeò uobis deuoti addictiq;? Nos enim pro imperio uestro preces ad Deum fundimus, & ut filius (quod iustissimũ est) in regno olim parenti succedat, utq; imperiũ uestrũ magis magisq; semper augeatur, denique omnia ex animi sentẽtia uobis eueniant, oramus. quod & nobis salutare fuerit, ut quietam tranquillamq; uitam degentes, uobis interim ad quælibet imperata promptè inseruiamus.

FINIS.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ ΑΘΗ-
ΝΑΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΧΡΙ-
ΣΤΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ.

ATHENAGORAE ATHE-
NIENSIS PHILOSOPHI
CHRISTIANI, DE MORTVORVM
RESVRRECTIONE.

PETRO NANNIO INTERPRETE.

PER ANDREAM GESNERVM F.
M. D. LIX.

(Zürich)

REVERENDISSIMO D. ANTONIO A GRANVELLA, EPISCOPO Atrebatensi, Petrus Nannius S. P. D.

SERIVS quidem quàm uolebam, non tamen importunè tibi libellum de resurrectione mortuorum offero. Paschales enim feriæ, quibus Christus resurrexit, primitiæ dormientium, solennem habent de resurrectione tractatum: adeò ut quod fortuitò factum est, consilio procuratum uideri possit. Non iniquus igitur hac in parte sum meis istis perpetuis negotijs, quæ mihi hanc comperendinationem attulerunt: quanquam aliàs ea satis molestè ferre soleo. Non hîc me uendito de laboribus: id tantùm dico, ludum iocumq; esse cætera, præut est in philosophis uertendis operam sumere. Habent ipsi suam phrasin etiam in Græca lingua à cæteris scriptoribus diuersam, & à uulgo abhorrentem: tantum abest ut cũ Latino sermone conueniant. Hinc est quòd tam pauci philosophos transferunt, atque inter eos qui transtulerunt, pauciſsimi probẽtur. Nobis præter ista incommoda id quoque molestiæ fuit, quòd hic noster Athenagoras non in philosophicis rebus, sed in altissimis Christianitatis mysterijs philosophetur: ut qui eum aggrediatur, non minus cum peritissimo theologo, quàm prudentissimo philosopho negotium habeat: idq; in re grauissima, nimirum defunctorum corporum resurrectione, de qua cardo ac summa totius Christianę religionis pendet. Nobis porrò non nisi unicum exemplar fuit, à doctissimo quidem uiro descriptũ, sed tamẽ non paucis uitijs infectum: nec mirũ. non enim meliora mihi poterat tradere, quàm in archetypo inuenerat, quod unum superesse aiunt in uniuersa Europa. Vtinam qui nostra legent, Prius Græca inspiciant, ut ipsi suapte experientia cognoscant quàm difficile sit huius philosophi linguam intelligere, atque, ubi intellexerint, ita in Latinum idioma refundere, ut nec Græcitatis peregrinitas, nec philosophicæ spinositatis asperitas appareat: sed obuium quiddam habeat & attemperatum uulgi ingenijs. Nihil mihi tale arrogo, sed me id conatum fuisse non dissimulo. Hermolaus certè ea omnia ad amussim præstitit. hic enim philosophos aliquot cũ pauculis scholasticis in diatriba murmurantes in forum & in publicum protraxit, ac luci assuefecit. Cæterùm inter elucubrandum semper mihi laborem mitigauit recordatio tui, cogitanti id operis summo uiro desudari, cui non minus Ecclesiæ negotia, quàm Cæsarianarum rerum curæ incumbunt & fœliciter innituntur. Non sentit faber, aut, si sentit, sine animi ægritudine lassitudinem transmittit, quum corona principi suo excudenda eum in labore occupatum tenet. Nec Nannius eam fatigationem duram existimauit, quæ mæcenati suo impenderetur in libello uere aureo, & super omnium gemmarum pretia æstimando. Hic enim refutantur omnia quæ resurrectionem ambiguam faciunt: afferuntur ea quæ incredulis hominibus uelint nolint resurrectionis fidem infigant. Non enim hic Athenagoras noster ueriſimilibus agit, quæ pronitatem credendi, non necessitatem habeant: sed omnia demonstrationibus communit, omnia inexpugnabilibus rationibus instruit, ut nihil habeat ceruicosa Gentilitas quod opponere possit. Accipe igitur eruditissime & religiosissime præsul, eum libellum qui de basi ac fundamento totius Christianitatis fœliciſsimè disceptat, ac Nannium ut soles tua propitia beneuolentia foue. Louanij, 13. Calendas Maias, Anno 1541.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ ΑΘΗ-
ΝΑΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ, ΧΡΙ-
ΣΤΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ.

ATHENAGORAE ATHE
NIENSIS PHILOSOPHI CHRISTIANI, DE MORTVORVM RESVRRECTIONE.

ΠΑΝΤΙ δόγματι καὶ λόγῳ πρὸς τὰ τοιαῦτα ἀληθείας ἐχομένῳ πᾶς ἀφύεται τὶ ψεῦδος. πᾶς ἀφύεται δὲ οὐκ ἐξ ὑποκειμένης τινὸς ἀρχῆς καὶ φύσεως ὁρμώμενον καὶ πρὸς ἅπαντ' αὐτὸ ὅπερ ἔστιν ἕκαστον αἰτίας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἀκουόντων καὶ διαφθορᾶς τῆς ἀληθείας ἐπιμηχανωμένων τοῦτο δὲ ὅτι εὑρεῖν, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν πάλαι ταῖς περὶ τούτων φρονήσεσιν ἐσχολακότων, καὶ τὰ ἐκείνων πρός τε τοὺς ἑαυτῶν πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ὁμοχρόνους γεγονότας διαφορᾶς· ἐσχάτη γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν μέσως πρεφομένων περαιτέρω· οὐδὲν γὰρ τῆς ἀληθῶν οἱ διὰ πρὸ καταλιπόντες ἀσυκοφαντήτου, οὐ τῆς οὐσίαν τοῦ θεοῦ, οὐ τῆς γνῶσιν, οὐ τῆς ἐνεργειαν, οὐ τὰ τούτοις ἑφεξῆς καθ' ἕρμου ἐπιμένοντα λόγον. ἀλλ' οἱ μὴ πάντη γε καθάπαξ ἀγνοοῦντες τῆς περὶ τούτων ἀληθείαν· οἱ δὲ ἢ πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς διαστρέφουσιν· οἱ δὲ μὴ περὶ τοῦ ἐμφανοῦς ἀπορεῖν ὡς ἂν ἐπιζητοῦσιν. οὐ θεμιτὸν οἶμαι δεῖν τοῖς περὶ τοιαῦτα πονηρεύοις λόγων δίκην, τὸ μὲν, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τὸ δὲ, περὶτῆς ἀληθείας· καὶ τὸ μὴ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας, καὶ τοὺς ἀμφιβάλλοντας· τὸ δὲ περὶ τῆς ἀληθείας, πρὸς τοὺς δυνωμονοῦντας καὶ μεῖζον δυνοίας διεχομένους τῆς ἀληθείας. ὧν ἕνεκεν χρὴ τοὺς περὶ τούτων βουλομένους τάττειν ἐθέλοντας, τῆς ἑκάστοτε προκειμένης χρείας σκοπεῖν, καὶ ταύτῃ τοὺς λόγους μετρεῖν· τοῦ τε περὶ τούτων τάττειν μεθαρμόζειν πρὸς τὸ δέον, καὶ μὴ τῷ δοκεῖν τῆς αὐτῆς πάντως φυλάττειν ἀρχῆς, ἀμελεῖν τῶν προσήκοντος, καὶ περιβαλλόντας ἑκάστῳ χώρας. ὡς μὲν γὰρ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ τοῦ φυσικοῦ ἀνομοιότητα, πάντα πρωτεῖα ἔστιν οἱ περὶ αὐτῆς λόγοι τῶν ὑπὲρ αὐτῆς· ὡς δὲ πρὸς τὸ χρειωδέστερον, ἀνεστραμμένως οἱ ὑπὲρ αὐτῆς, τῶν περὶ αὐτοῦ ὅτε γε χωρὶς δύναται· ἀλλ' οὐ προσηκόντως ἐπιβαλλόντων τῇ γῇ τὰ σπέρματα, μὴ προεξελόντα τὰ ἀρείας ὕλης, καὶ ἐπιβαλλομένοις ἁμάρτοις σπέρμασι λυμαινόμενα· ὅτε ἰατρὸς γενέσθαι καὶ τὸ ὑγιῆ φαρμάκων τῷ δεομένῳ θεραπείας σώματι, μὴ τῆς ἐν αὐτῷ πρότερον καθάρας, ἢ τῆς ἐπιῤῥεούσης ἐπιχώρ-

OMNIBVS dogmatibus & rationibus quæ ab harum rerum ueritate pendent & fulciũtur, aliquid falsi adnascitur & cohęrescit. Adnascitur autem, non ex origine & naturali ductu rerum, aut ex causis substantiæ, sed ex studio eorum qui adulterinam sementẽ ad corrumpendam ueritatem in pretio & ueneratione habent. Id ita esse deprehendas ex ueterum lucubrationibus, qui huic curæ operam impenderunt, dum pariter & cum prioris & cum sui seculi hominibus dissidẽt: imprimis autem ex ea quæ inter ipsos opinionum tumultuatio est. Nullã enim istiusmodi homines ueritatem sine obtrectatione dimiserunt, non substantiam Dei, non cognitionem, non operationem, aut ea quæ istas res per seriem consequuntur: imò nec pietatis depictricem orationem. Nam aliqui eorum planè desperant de istarum rerum ueritate: alij pro libidine torquent: alij de manifestis dubitationem instituunt. Quamobrem puto eum qui de istis rebus disputaturus sit, duplici oratione opus habere, altera nimirum quæ pro ueritate, altera quæ de ueritate disceptet: priore oratione aduersus incredulos & dubitantes, secunda aduersus beneuolos & ueritatis studiosos utendũ existimo. Qua de causa oportet eos qui hisce de rebus quæstionem instituere uolunt, subinde inspicere quid res exigat, & eatenus uerba metiri, earumq; rerum ordinẽ necessitati adaptare: ut non dum prima quęq; pro serie priori loco cõstituas, decorũ uioles, & necessitatis & congruitatis respectum deseras. Vt enim ad demonstrationẽ & naturale consequiũ, priora sunt ea quæ de rebus, quàm quæ pro rebus disputantur: ita quãdo ad utilitatẽ referũtur, priore loco ponenda ea quæ pro rebus, quàm quæ de rebus disceptant. Neq; enim agricola aptè potest inspargere semen, nisi purgato agro à syluestri materia, eisq; quæ sementibus bonis noxã adferunt: neq; medicus infundere salutare pharmacũ ægroto corpori, nisi uitiosa prius expurgarit, aut affluentem purulẽtiam cohibuerit

neque qui ueritatem docet, de ueritate loquens, persuadere potest, dum adhuc in animis inhabitat falsa opinio, quæ ipsis ueri rationibus obsistit. Quãobrem & nos quoq; cura & respectu utilitatis, nónunquam prius pro ueritate quàm de ueritate sermonem instituimus. idquod impræsentiarum non inutile factu uidetur, dum quod necessitas exigat, ante oculos habemus, præcipuè in oratione quæ de resurrectione corporum disputatura est. Nam & hîc quoque quosdam uidemus planè incredulos, quosdam dubitabundos, alios quoque qui primas suppositiones & statumina quæstionis admittunt, æquè tamen cũ illis qui dubitabundi animo incerto & ambiguo fluctuare: deinde patiũtur istam animi fluctuationem sine ulla quam ex rebus ipsis deriuare possunt dubitandi occasione. Nullam enim causam allegare possunt saltem uerisimilem, cur aut dubitent, aut hæsitent. Id ita esse, hoc pacto consideres. Siquidẽ omnis credendi difficultas non temere ex futili nulliusq; iudicij opinione nascitur, sed ex ualida causa & uerisimilitudine plurimũ munita. Tum enim incredulitas rationem iustã habet, quũ ipsa res de qua non creditur, quid dam incredibile continet. Nã rebus quæ dubitandi causam non habent non credere, eorum hominũ est qui sano iudicio in discutienda ueritate minimè utuntur. Decet igitur qui resurrectionem non credunt, aut ambigunt, non ad id quod ipsis temere apparet, aut quod nepotibus & luxuriosis opinari gratum est, sententiam suam dirigere, sed in excutienda contemplandaq; huius dogmatis ueritate, aut nullam causam assignare hominũ creationi (quod facillimum refutatu est) aut omnia creata Deo authori imputare, atque inde edocere resurrectionem ipsam nulla ex parte fidẽ mereri. Atqui illud facient si ostendant Deo aut uoluntatem aut facultatem restituendi mortui dissolutíque corporis deesse, ut illud rursus consolidet & couniat, ad hominis ueteris formam instaurandam. Quod si illud probare nequeant, desistant ab ista impia incredulitate & blasphemationе nefaria. Verum quòd falsa dicturi sunt, siue Deum allegent non posse siue non uelle, ex sequentibus apparebit. Impotentia enim alicuius inde deprehẽditur, si aut ignoret quid faciendum sit, aut si norit, imbecillior sit uiribus quàm ut probè efficiat. Qui enim ignorat quid faciendum, is neque conari, neque perficere quicquam potest, earum duntaxat rerum quarum notitiam nullam habet. Qui autem cognoscit quid faciendum sit, & quomodo & unde id confici possit, uires autem aut omnino non habet, aut nõ sufficiẽtes habet ad rem exequendã quam probè intelligit.

ὅτε μὲν ὁ τὴν ἀλήθειαν ἐθέλων διδάσκειν, περὶ τῆς ἀληθείας λέγων, πεῖσαι δύναται· ὧν ἕνα, τὴν δυσδοξίας ἐνοῦσαν τοῖς ἀκουόντων διανοίᾳ, καὶ τοῖς λόγοις ἀδυστάτους. διὸ πῶς χρὴ διέξοδον ἀφορῶντας ἡμᾶς ποιεῖσθαι ἐφ' ὅτε τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας λόγους τῶν περὶ τῆς ἀληθείας. ἤδη γὰρ αὐτῶν δὲ τρόπον ποιῆσαι καὶ νῦν ὧδε τῶν τῆς ἀναστάσεως λόγων οὐκ ἀχρεῖον φαίνεται, σκοπουῦσι τὸ δέον. καὶ γὰρ ἐν τούτοις εὑρίσκομεν τοὺς μὲν ἀπιστοῦντας παντελῶς καὶ ἀμφιβάλλοντας, καὶ τῶν γε τὰς πρώτας ὑποθέσεις δεχομένους τινὰς, ἐπίσης τοῖς ἀμφιβάλλουσιν ἀχρεοῦντας· τὸ δὲ παντῶν πταλεγώτατον, ὅτι ταῦτα πάσχουσιν, οὐδ' ἂν τινα οὖν ἔχοντος ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπιστίας ἀφορμὴν, οὐδὲ αἰτίαν εὑρίσκοντος ἐπεῖν δύλογον, δι' ἣν ἀπιστοῦσιν ἢ διαπροῦσιν. σκοπῶ μὲν οὖν οὕτως. εἰ πᾶσα ἀπιστία μὴ πρόχειρος ἢ κατά τινα δόξαν ἀκαιρον ἐγκινομένη ὑπόνοιαν, ἀλλὰ μετά τινος αἰτίας ἰσχυρᾶς ἢ τῆς τὴν ἀλήθειαν ἀσφαλείας. τότε γὰρ ἂν εἰκότα σώζοι λόγον, ὅταν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πρὸς ὃ ἀπιστοῦσιν, ἄπιστον ἔνν δοκῇ. τὸ γὰρ δι' ὃν οὐκ ὄντων ἀπίστων ἀπιστεῖν, ἀνθρώπων ἔργον οὐχ ὑγιαινόντων κρίσει πρὶ τὴν ἀλήθειαν χρωμένων· οὐκοῦν χρὴ μὴ τοὺς περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀπιστοῦντας ἢ διαπροῦντας, μὴ πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἀκρίτως, μὴ τοῖς ἀκαλάστοις λεχθεισομένον, τὴν περὶ ταύτης ἐκφέρειν γνώμην· ἀλλ' ἢ μηδεμιᾶς αἰτίας ἀξιάπιστον τὴν τῶν ἀνθρώπων γνῶσιν (ὃ δὴ καὶ λίαν ὄδιν ἀνεξέλεγκτον) ἢ τῷ θεῷ τὴν ὄντων ἀναιτίους αἰτίαν, εἰς τὴν τοῦ δόγματος ἀκριβέστειν ἐπόθεσιν, μὴ διὰ ταύτης δεικνῦσα τὴν ἀνάστασιν ἀναμόθεν ἔχουσαν τὸ πιστόν. εἰ δὲ ποιήσουσιν ἐὰν λέξαι δυνατὸν ὄν, ἢ ἀδύνατον ὂν τῷ θεῷ ἢ ἀβούλητον, τὰ νεκρωθέντα τῶν σωμάτων, ἢ μὴ ταῦτα διαλυθέντα, πάλιν φῦσαι καὶ συναγαγεῖν πῶς τὴν τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων σύστασιν. ἐὰν δὲ τοῦτο μὴ δύωνται, παυσάσθωσαν τῆς ἀθέου ταύτης ἀπιστίας, καὶ τοῦ βλασφημεῖν ἃ μὴ θέμις. ὅτι γὰρ οὔτε τὸ ἀδύνατον λέγοντος ἀληθεύουσιν, οὔτε τὸ ἀβούλητον, ἐκ τῶν ῥηθησομένων δηλόν ἐστι φανερόν. τὸ ἀδύνατόν τινι γινώσκεται κατ' ἀλήθειαν τοιοῦτον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γρηστόμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύνασθαι ἀρκοῦσαν μὴ ἔχειν πῶς τὸ ποιῆσαι καλῶς τὸ ἐνεργούμενον. ὁ γὰρ ἀγνοῶν τὶ τῶν δεόντων, οὐκ ἂν ὅτ' ἐγχειρήσαι, ὅ γε ποιῆσαι τὸ πρᾶγμα δυνηθείη· ὁ δὲ ἀγνοεῖ, δῆλον ὅτι γινώσκων καλῶς τὸ ποιηθησόμενον, καὶ πόθεν χρὴ αὐτό, καὶ πῶς, δύναμιν δὲ ἢ μηδ' ὅλως ἔχων πῶς τὸ ποιῆσαι τὸ γινωσκόμενον. ἢ μὴ ἀρκοῦσαν ἔχων

ἐκ αὖ ἐγχειρήσει τῷ ἀρχῷ, εἰ σωφρονοίη, τῇ ἰδίᾳ ὥπισκευῇ? δύαμιν. ἐγχειρήσας δὲ ἀποδυσκεπῶς, ἐκ αὖ ὥπιτελέσθε τὸ δόξαν· ἀλλ' ὅτε ἀγνοεῖν τὸν θεὸν δυνατὸν τὰ ἀναστησομένων σωμάτων τῷ φύσιν καθ' ἅπερ μέρος ὅλον καὶ μόριον, ὅτε μὲν ὅποι χωρεῖ τῶν λυομένων ἕκαστον, καὶ ποῖόν τι συνέχει μέρος διέλεκται τὸ λυθέν, καὶ χωρῆσαν πρὸς τὸ συγγενές, διὰ παύτης τῆς αὐθρώπους ἀδιάκριτον ἐν δοκεῖ, τὸ δὴ παντὶ πάλιν πρόσφυδς ἀνωμολόν. οὐ γὰρ ὄυκ ἠγνόητο τὸ πρὸς τῆς οἰκείας ἑκάστου συστάσεως, ὅτε τὰ γλυκυσμένων στοιχείων ἡ φύσις, ἐξ ὧν τὰ τῶν αὐθρώπων σώματα, ὅτε τὰ μέρη τούτων ἐξ ὧν ἡ μέλλει λήψεσθαι τὸ δόξαν, πρὸς τὴν τῶν αὐθρωπείου σώματος σύστασιν. δύδηλον ὡς ὃ μετὰ τὸ διαλυθῆναι τὸ πᾶν, ἀγνοηθήσεται πῶ κεχώρηκεν ἕκαστον ὧν ἔλαφε πρὸς τὴν ἑκάστου συμπλήρωσιν. ὅσον μὴ γὰρ ἦν τῇ νῦν κρατήσαν τῆς ἡμῖν τὰ πραγμάτων τάξιν, ἢ τῇ ἑφ' ἑτέρων κρίσιν, μεῖζον τὸ τὰ μὴ γεγόμενα προγινώσκειν· ὅσον ἢ πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ θεοῦ, καὶ τῆτότε σοφίαν ἀμφότερα ἦν φύσιν· καὶ ῥᾴδιον ἐπίσης, τὰ μὴ γενόμενα προγινώσκειν, τὸ καὶ διαλυθέντα γινώσκειν. καὶ μὴν καὶ τὴν δύαμιν, ὡς ἔσιν ἀρκοῦσα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δείκνυσιν ἡ τότων αὐτῶν γένεσις. εἰ γὰρ μὴ ὄντα ἦν τὴν πρώτην σύστασιν ἐποίησε τὰ τῶν αὐθρώπων σώματα, καὶ τὰς τότων ἀρχὰς· καὶ διαλυθέντα, καθ' ὃν αὖ τύχῃ τρόπον, ἀναστήσει μετὰ ταῦτ' αὖθις δύναμένας· ἐπίσης γὰρ αὖτοῖ καὶ τοῦτο δυνατόν. καὶ τοῖ λόγῳ βλάβος ἂν εἴη, κἂν ἐξ ὕλης ὑποθῶνταί τινες τὰς πρώτας ἀρχὰς· κἂν ἐκ τῶν στοιχείων, ὡς πρώτων, τὰ σώματα, τὰ τῶν αὐθρώπων. κἂν ἐκ σπέρματος. ἧς γὰρ ὅτι δυνάμεως καὶ τὴν παρὰ τῆς γενομισμένης ἄμορφον οὖσαν μορφῶσαι καὶ τὴν αὐείδεον καὶ ἀδιακόσμητον πολλοῖς καὶ διαφόροις εἴδεσι κοσμῆσαι, καὶ τὰ μέρη τῶν στοιχείων εἰς ἓν συναγαγεῖν, καὶ τὸ σπέρμα ἓν ὂν καὶ ἁπλοῦν εἰς πολλὰ διελεῖν, καὶ τὸ ἀδιάρθρωτον ἀδιάρθρωσαι, καὶ τοῖ μὲν ζῶντι δοῦναι ζωλ, τῆς αὐτῆς ἐστι καὶ τὸ διαλελυμένον ἑνῶσαι, καὶ τὸ κείμενον ἀναστῆσαι, καὶ τὸ τεθνηκὸς ζωοποιῆσαι πάλιν, καὶ τὸ φθαρτὸν μεταβαλεῖν ἀφθαρσίαν. τοῦ αὐτοῦ δὲ ἂν εἴη καὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ σοφίας, καὶ τὸ διατεθρυμμένον πολλὴ ζῴων πάντα διαπῶν, ὁπόσα τοῖς πιστοῖς σώμασιν ὠδιτρέχειν εἴωθε, καὶ τὸν ἐκ τότων ἀγείρειν κόρον, διακρῖναι μὲν ἑκάθεν, γνῶσαι δὲ πάλιν τοῖς οἰκείοις μέρεσι καὶ μοίροις, κἂν εἰς ἓν δὴ ἐκείνων χωρήσῃ ζῶον, κἂν εἰς πολλὰ, κἂν ἐντεῦθεν εἰς ἕτερα, κἂν ἐκείνοις αὐτοῖς συνδιαλυθῇ ἐπὶ τὰς πρώτας ἀρχὰς ἐνεχθῇ, κατὰ τὸν φυσικὸν εἰς ταύτας ἀνάλυσιν.

is si sapiat, suasq; facultates inspiciat, aut non tentabit, aut ubi incircunspecte tentauerit, fine operis destituetur. Atqui neque possibile est ut Deus ignoret uel ex parte uel ex particula naturam corporum resurrectioni destinatorum Neque enim latere potest quò singula ex tabidis membris abierint, & quę in se elementorum partes putrefacta receperint, & in cognatam naturam admiserint: tametsi omnino apud homines id quod rursum uniuersitati elementorum affusum est, insecernibile uideatur & indeprehensibile. Cui enim ante cuiusquā rei procreationem ignotanon erat futurorum elementorum natura, ex quibus corpora suum ortum traxerunt, neque partes elementorum incognitæ fuerunt ex quibus decepturus erat quod placeret ad humani corporis constitutionem: abundè manifestum est neque eum ignoraturum quò singula recedant quæ ad perfectionem operis assumpsit, ubi integritas illa dissipata fuerit. Quantum enim ad rerum nostrarum ordinem aliorumq; negotiorum dijudicationē, maius est, ea quæ nondum sunt præcognoscere: quantum autem ad Dei maiestatem eiusq; sapientiam, ambo ista, naturalia & ex æquo facilia sunt, & nondum nata præcognoscere & resoluta dignoscere. Atqui uires Dei sufficere ad corporum restitutionē indicat uel ipsorum procreatio. Si enim corpora, quum non essent, condidit, eorumq; principia unde originem trahunt, procreauit, etiam quomodocunque dissoluta, cum eadem facilitate instaurabit. id enim illi æquè possibile est. Neque inde hæc ratio labascet, siue ex materia originem rerum deducant, siue ex elementis, ut principijs omnium, corpora constituant, siue ex semine. Cuius enim est potestatis à sua conditione informem materiā transformare, nulláque figura indutam, multis & diuersis uultibus exornare, & partes elementorum in unum cogere; & semē quod unum est & simplex, in multa diuidere, & quod inarticulatum est, articulis distinguere, & uitam dare rei inanimatæ: eiusdem quoque potestatis est, & quod dissipatum est counire, & quod iacet surrigere, & quot mortuum, denuo uiuificare, & corruptibile mutare in incorruptibilitatem: eiusdem authoris fuerit, & eiusdem potestatis & sapiētiæ: id quod discerptum est à multitudine omnigenarum bestiarum, quotquot istiusmodi corpora inuadere solent, aut indefatietatem colligere, ab ipsis separare, rursúsque adiungere suis membris & partibus: siue illa antea in unam bestiam, siue in plures abscessere, siue inde in alias atque alias abiere, siue cum illis ipsis extabefacta ad initiales origines rediere, prout naturali putrefactione resolui solent.

Quod scilicet uiros eruditione admirabiles uisum est plurimum perturbare, qui uulgi hæ sitationes nescio quo pacto ualidas graues q; a bitrati sunt. Isti aiunt multa corpora miserorum in naufragijs & fluminibus piscibus escam de se præbuisse, multa item in bello oppetentium corpora, aut ex alia asperiori causa aliisque circunstantijs rerum, quum sepulturam non adepta sint, feris, ut quæque fuit obuia, in prædam cessisse. Corpora igitur ad eum modum absumpta, eorúmque membra & partes unde constabant, quũ à multis belluis dilaniata sint, ac proinde ex coalescendi natura, belluarum artubus cohæreant, impossibile esse aiunt ut secerniculum aut discriminationem patiantur. Præter hæc & illud secundum, quod adhuc implicatius est, in medium adferunt: in animalibus scilicet de pastu humanorum artuum nutritis, quum & ipsa uesca sint & idonea ad cibum, ac proinde in humanos uentres ingerantur, ac cum deuorantium corpore coalescant: necessarium omnino esse ut hominis membra, quæ prius istis animalibus in escam cessere, ad alia humana corpora transeant: quum animalia illa quæ hominum interea carnibus uicitata uerunt, acceptas ex eo nutrimento pulpas & thoros rursus in homines illos transmittant à quibus deuorantur. Deinde istis uerbis tragicè accumulant liberorum uel in fame uel in insania mactatos artus, rursusque per dolos & insidias inimicorum à parentibus deuoratos filios: simúlque & Medorum mensam, & tragicas Thyestæ epulas adijciunt & quæcunque uel apud Græcos, uel apud barbaros nouo & admirando modo patratæ sunt calamitates. Ex istis inducunt, ut sibi persuadent, impossibilem esse resurrectionem, quum fieri nequeat ut eadem membra cum alijs atq; alijs corporibus unà consurgant. Nam aut priora corpora constare nequire, quum eo transierint membra ubi complementum præbent: aut si prioribus possessoribus reddantur, sequentium corpora imperfecta fore. Istiusmodi homines uidentur mihi primùm conditoris & gubernatoris omnium non satis scire nec potentiam nec sapientiam, qui singulis animalium naturis & generibus cognatam & congruentem adaptat alimoniam, neque quamlibet naturam ad cuiuslibet corporis coagulationem & misturam transire constituit: neque rursus hæsitat in discriminandis rerum coalitarum partibus, ac singulis rebus secundum ipsarum naturam & agere & pati permittit ac nonnunquam prohibet, ac omne quod uult, & quò uult & traijcit, & aufert.

ὃ δ' ἂν καὶ μάλιστα παραθέμενοι ἐθαύμασέ τινας καὶ τῶν ἐπὶ σοφίᾳ θαυμαζομένων, ἰσχυρὰς οὐκ οἶδ' ὅπως ἠγωνισμένων τὰς παρὰ τῶν πολλῶν φερομένας διαπορήσεις. οὗτοι δέ γε φασὶν πολλὰ μὲν σώματα τῶν ναυαγίοις καὶ ποταμοῖς ὑσθέντων ἰχθύσι γεύεσθαι τροφὴν, πολλὰ δὲ τῶν πολέμοις θνησκόντων, ἢ κατ' ἄλλην τινὰ τραχυτέραν αἰτίαν καὶ πραγμάτων πυθέσθαι, ταφῆς ἀμοιροῦντα, θηρὶ προσυγχαύουσι ζώοις προκεῖσθαι βορά. τῶν οὖν οὕτως ἀναλισκομένων σωμάτων, καὶ τῶν ταῦτα συμπληρούντων μερῶν καὶ μορίων, εἰς πολὺ πλῆθος ζώων διασπειρομένων, καὶ διὰ τροφῆς τῶν τρεφομένων σωμάσιν γινομένων. πρῶτον μὲν τὸ διακρίναι τοῦτων φασὶν ἀδύνατον, πρὸς δὲ τούτῳ καὶ διὰ τρόμον ἀπρεπέστερον. τῶν γὰρ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων ἐκβοσκηθέντων ζώων, ὁποῖα πρὸς τροφὴν ἀνθρώποις ἐπιτήδεια, διὰ τὸ τούτων γαστρὸς ἰόντων, καὶ εἰς τῶν μετειληφότων σώμασιν γινομένων, ἀναγκαῖον εἶναι πᾶσαν, τὰ μέρη τῶν ἀνθρώπων, ὁποῖα τροφὴ γίγνεται τοῖς μετειληφόσι ζώοις, πρὸς ἕτερα τῶν ἀνθρώπων μεταχωρεῖν σώματα, τῶν μεταξὺ τόπους τραφέντων ζώων, τὰ δὲ ἐξ ὧν ἐτράφησαν τροφὴν διαπορθμεύοντων ἐς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ὧν ἐγένετο τροφή. εἶτα τοῖς ἐπιτραγῳδοῦσι τὰς φιλτάτους καὶ μανίαις φλεγθείσας τεκνοφαγίας, καὶ τοὺς κατ' ἀβουλίαν ἐχθρῶν ὑπὸ τῶν γεννηθέντων ἐσθιεσμένους παῖδας, καὶ τὴν μηδικὴν τραπέζαν ἐκείνην, καὶ τὰ τραγικὰ Θυέστου δεῖπνα, καὶ τοιαύτας δείπνας ἀθέσμως ἑέρουσι παρ' ἕλλησι καὶ βαρβάροις καινουργηθείσας συμφορὰς· ἐκ τε τούτων κατασκευάζουσιν, ὡς νομίζουσιν, ἀδύνατον τὴν ἀνάστασιν, ὡς οὐ δυναμένων τῶν αὐτῶν μερῶν ἑτέροις συνανασταῖναι σώμασιν· ἀλλ' ἤτοι τὰ τῶν προτέρων συστῆναι μὴ δύνασθαι, μετειληλυθότων τῶν ταῦτα συμπληρούντων μερῶν πρὸς ἑτέρους, ἢ τούτων ἀπρόσθητον τοῖς προτέροις, φησὶν, ἔσεσθαι τὰ τῶν ὑστέρων. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν οἱ τοιοῦτοι, πρῶτον μὲν τὸν τοῦ δημιουργήσαντος καὶ διοικοῦντος τόδε τὸ πᾶν ἀγνοεῖν δύναμίν τε καὶ σοφίαν, ἑκάστου ζώου φύσει καὶ γένει τὴν προσφυῆ καὶ καταλληλον συναρμόσαντος τροφὴν, καὶ μήτε πᾶσιν φύσιν πρὸς γνῶσιν ἢ κρᾶσιν παντὸς σώματος εἶναι δικαιώσαντος, μήτε πρὸς διακρισιν τῶν γνωθέντων ἀπόρως ἔχοντος, ἀλλὰ καὶ τῇ καθ' ἕκαστον φύσει τὰ γνωμογῶν, τὸ δρᾶν ἢ πάσχειν ἃ πέφυκεν, ἄλλοτε ποιοῦντος, ἄλλοτε δὲ κωλύοντος, ἢ πᾶν ὅ βούλεται, ἢ πρὸς ὃ βούλεται συγχωροῦντος, ἢ μεταστρέφοντος.

Præter

πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, μηδὲ τὴν ἑκάστου τῶν τρεφόντων ἢ τρεφομένων ἐπεσκέφθαι δύναμίν τε καὶ φύσιν. ἢ γὰρ ἂν ἔγνωσαν ὅτι μὴ πᾶν ὃ προσφέρεταί τις ὑπηνδόσει τῇ ἔξωθεν ἀναγκῆς, τοῦτο γίνεται τοῦ ζώου τροφὴ προσφυής· ἀλλὰ τὰ μὲν ἅμα τοῦ προσομιλῆσαι τοῖς περιπτυσσομένοις τῇ κοιλίας μέρεσι, φθείρεσθαι πέφυκεν, ἐμούμενά τε καὶ διαχωρούμενα, καὶ τρόπον ἕτερον διαφορούμενα, ὡς μηδὲ κατὰ βραχὺ τὴν πρώτην· καὶ κατὰ φύσιν ὑπομεῖναι πέψιν, ἤπου γε τὴν εἰς τὸ τρεφόμενον σύγκρασιν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ πᾶν τὸ πεφθὲν καὶ τὴν πρώτην δεξάμενον μεταβολὴν, τοῖς τρεφομένοις μορίοις προσπελάζει πάντως, τινῶν μὲν κατ' ἀντὴν τὴν γαστέρα τῇ θρεπτικῆς δυνάμεως ἀποκρινομένων, τῶν δὲ κατὰ τὴν δευτέραν μεταβολὴν, καὶ τὴν ἐν ἥπατι γινομένην πέψιν, διακρινομένων, καὶ πρὸς ἕτερόν τι μεταχωρούντων, ὃ τὴν τοῦ τρέφειν ἐκβέβηκε δύναμιν· καὶ αὐτῇ γε τῇ ἐν ἥπατι γινομένης μεταβολῆς οὐ πάσης εὖ τροφὴν ἀνθρώποις χωρούσης, ἀλλ' εἰς ἃ πέφυκε περιττώματα διακρινομένης· τῇ τε καταλειφθείσης τροφῆς ἐν αὐτοῖς ἐσθ' ὅτε τοῖς τρεφομένοις μέρεσι καὶ μορίοις πρὸς ἕτερόν τι μεταβαλλούσης, κατὰ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ πλεονάζοντος, ἢ περιττεύοντος, καὶ φθείρειν πως ἢ πρὸς ἑαυτὸ τρέπειν τὸ πλησιάσαν εἰωθότος· πολλῆς οὖν οὔσης ἐν πᾶσι τοῖς ζώοις τῇ φυσικῆς διαφορᾶς, καὶ αὐτῇ γε τῇ κατὰ φύσιν τροφῆς ἑκάστῳ γένει ζώου καὶ τοῦ τρεφομένου σώματι συνεξαλλαττομένης· τρίτης δὲ κατὰ τὴν ἑκάστου ζώου τροφὴν γενομένης καθάρσεως καὶ διακρίσεως, δεῖ πάντως φθείρεσθαι μὲν καὶ διαχωρεῖν ἢ πέφυκεν, ἢ πρὸς ἕτερόν τι μεταβάλλειν πᾶν ὁπόσον ἀλλότριον εἰς τὴν τοῦ ζώου τροφὴν, ὡς συγκραθῆναι μὴ δυνάμενον· συμβαίνουσαν δὲ καὶ κατὰ φύσιν εἶναι τὴν τοῦ τρέφοντος σώματος δύναμιν ταῖς τοῦ τρεφομένου ζώου δυνάμεσι, καὶ ταύτην ἐλθοῦσαν δι' ὧν πέφυκε κριτηρίων, καὶ καθαρθεῖσαν ἀκριβῶς τοῖς φυσικοῖς καθαρσίοις, εἰλικρινεστάτην γενέσθαι πρόσληψιν, εἰς οὐσίαν· ἣν δὴ καὶ μόνην, ἐπαληθεύων ἄν τις τοῖς πράγμασιν, ὀνομάσειεν τροφὴν, ὡς ἀποβάλλουσαν πᾶν ὁ πόσον ἀλλότριον καὶ βλαβερὸν εἰς τὴν τοῦ τρεφομένου ζώου σύστασιν, καὶ τὸν πολὺν ἐκεῖνον ὄγκον ἐπεισαχθέντα πρὸς τὴν τῆς γαστρὸς ἀπαπλήρωσιν, καὶ τὴν τῆς ὀρέξεως θεραπείαν. ἀλλὰ ταύτην μὲν τὴν εἰλικρινεστάτην οὐκ ἄν τις ἀμφισβητήσειεν ἐνοῦσθαι τῷ τρεφομένῳ σώματι, συμπλεκομένην τε καὶ περιπλαττομένην πᾶσι τοῖς τούτου μέρεσι καὶ μορίοις· τὴν δὲ ἑτέρως ἔχουσαν καὶ παρὰ φύσιν, φθείρεσθαι μὲν ταχέως ἢν ἐρρωμενεστέρᾳ συμμίξῃ δυνάμει, φθείρειν δὲ σὺν εὐμαρείᾳ τὴν κρατηθεῖσαν, εἴς τε μοχθηροὺς ἐκ τρέπεσθαι χυμοὺς καὶ φαρμακώδεις ποιότητας·

Præter hæc neque ijdem perspectas mihi habere uidentur uires naturasq; tum alentium tum alitarum rerum. alioqui cognouissent, non omne quod aliunde alicui inculcatur, cibum eius naturæ cognatum & idoneũ reddi: sed quędam statim ut complexu uẽtriculi recepta sint, perire uel uomendo, uel excernendo, uel alio aliquo pacto disijciẽdo: adeò ut ne paulisper quidem primam & naturalẽ sustineant concoctionem, aut ullam cum altricibus rebus commistionem. Vt igitur neq; omnino omne quod cõcoctum est primãq; mutationem suscepit, cum fomitibus corporis coniungitur, quum quædam per uentrem à nutritia uirtute excernantur, quædam post secundam mutationem concoctionemq; iecinoris secernantur, & ad alia segregẽtur, quę uim nutriendi excessere: ipsa quoque quæ in iecore mutatio est, ut nec ex toto in alimentum cedit, sed quædam in consuetas superfluitates excolat, ipsa quoque id ipsum quod retinuit ad membra nutrienda nõnunquam in aliud quippiam conuertit, secundum uim eius quod prædominatur aut superabundat: quod aut corrumpere sibi quod proximum est, aut in sui naturam transfundere solet. Quum multa igitur sit in omnibus animalibus naturalis differentia, ipsumq; alimentum unicuique generi animantium ex natura accommodetur, & cum corpore quod inde alitur commutetur, triplex item in animãtium cibis purificatio & excolatio fiat: omnino opus est perire & transmitti quo solet, aut in aliud uerti quicquid alienum est ab alimonia & fomite alicuius animalis, ut quod commisceri & contemperari nequeat: oportetq; uim nutrimenti animalis naturaliter consentire, eámque descendere per naturalia, ut sic loquar, cribra & secernicula, & expurgatam planè naturalibus illis emundationibus, syncerissimam reddi, ut corpori addatur: quam solam, si rerum uocabulis uerè utaris, alimoniam uoces, ut quæ abiecerit omne quod alienum est & noxium ad alendi animalis constitutionem, simulq; excusserit magnum illud infarctum & inculcatum pondus, quo stomachus usus est ad sui repletionem, & appetentiæ remedium. Sed hanc syncerissimam alimoniam nemo ambiget cum corpore uniri, omnibúsque illius & membris & articulis implicari & coalescere, eámque quæ se ita non habet & contra naturam est, perire quidem statim, si ualidioribus corporis uiribus affundatur, perdere autem paulatim eas corporis uires quas superarit, atque in prauos succos & uenenatos conuertere:

ut quæ nihil familiare aut amicũ alendo corpori afferat. Eius rei maximum argumentum est quòd corpora inde uel dolor, uel periculum, uel mors inuadat, si acriori appetitu uenenatum aliquid & alienum natura unà cum cibis ingurgitauerint: quòd haud dubiè uniuerso corpori exitiosum est: si quidẽ quæ nutriũtur: familiaribus & naturalibus rebus nutriantur, contrarijs autem corrumpantur. Si igitur disidio earum rerum quæ cum natura animalium pugnãt, naturalis quoq; alimonia corrumpitur, eaq; neque omnia quæ corpori admota fuerint, nec temere quiduis inde ad coalescẽtiam carnis assumit, sed illud solum quod omni cõcoctione purificatum, syncerũ peruenerit, ideoq; alendis membris accommodum sese exhibuerit: euidens satis est, nihil uniri innaturalium ijs animantibus, quibus is cibus & naturalis & idoneus nõ sit: sed uel peripsam aluũ crudum corruptumq; deijci, priusquam in alium succum degeneret: aut quum diutius inhæserit membris, uel uitium, uel morbum uix curabilem gignere, corrumpentẽ aut ipsam naturalẽ alimoniam, aut ipsam carnẽ alimoniæ indigam. Quòd si expellatur pharmacis, aut meliori diæta, aut naturalibus uiribus superetur, non tamẽ sine noxa parua è corpore effluxerit, ut quòd nihil pãratũ naturæ adferat, ob coeundi coalescendiq; inhabilitatẽ. In summa, si quis concedat inde summitti alimoniam, adijciat quoq; id usitatum esse, quanquam reuera præter naturam sit ut digeratur & transmutetur in aliquid uel humidum uel siccũ, uel calidum uel frigidum: ne istis quidem concessis futurum est ut inde aliquid momenti fiat resurgẽtium corporibus, ut inde membrorum pleniorem numerum consequantur: quũ nec membrum sit corporis, nec speciẽ uicemq; membri exhibeat, imò nec semper permaneat cũ membris alẽdis, aut, si unà consurgat cum resurgentibus membris, nihil ad usum uitæ cõferat: siue sit sanguis, siue pituita, siue bilis, siue spiritus. Non enim quo aliquãdo indigue runt alescentia corpora, indigebunt & tunc quum unà cum fame & corruptione, sublata fuerit necessitas sumendi nutrimenti. Iam si usque ad creationem carnis pertingere quis fingat istiusmodi ex cibis transmutationem, ne ita quidem necessitas coget, carnem recenter ex alimonia creatam, ubi accesserit ad alterius corpus, rursus ad absoluendam prioris corporis perfectionem, quasi membrum aliquod ipsius, emigrare: eo quòd caro quæ aduentitium illud ex alieno corpore assumpsit, neque perpetuò conseruet, neque ipsum illud aduentitium stabile sit quò peruenit, graueмq;

ὡς μηδὲν οἰκεῖον ἢ φίλον τῷ τρεφομένῳ σώματι φέρουσαν. καὶ τοῦτο τεκμήριον μέγιστον τὸ πολλοῖς τῶν τρεφομένων ζώων ἐκ τούτου ἐπακολουθεῖν ἄλγος, ἢ λοίμωμον, ἢ θάνατον, ἢν ὑποσφοδροτέρας ὀρέξεως τῆς τροφῆς κεκραμένον σωφελκυσθῇ τι φαρμακῶδες καὶ ξένη φύσις. ἢ ὅλως καὶ παύτως φθαρτικὸν ἂν εἴη τὸ τρεφομένου σώματος, εἴγε τρέφεται μὲν τὰ τρεφόμενα, τοῖς οἰκείοις καὶ κατὰ φύσιν, φθείρεται δὲ τοῖς ἐναντίοις. ἐπεὶ πῶς οὖν τῇ διαφορᾷ τῶν τῇ φύσει διαφερόντων ζώων ἢ κατὰ φύσιν συνδιέρκεται τροφή, καὶ ταύτης γε αὖτις οὔτε πᾶν ὅπερ ἂν προσενέγκηται τὸ ζῶον, οὔτε τὸ τυχὸν ἐκ τούτου τῷ προσφερομένῳ σώματι λέγεται σύγκρασις, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ διὰ πάσης πέψεως εἰλικρινῶς καθαρμένον, καὶ μεταβεβληκὸς εἰλικρινῶς πρὸς τὸ τοιοῦτο σώματος ἕνωσιν, καὶ τοῖς τρεφομένοις μέρεσιν οἰκεῖον. οὐδὲν γὰρ ὡς οὐσὲν τῶν κατὰ φύσιν ἕνωθείη ποτ' ἂν τούτοις, οἷς οὐκ ἔστι τροφὴ πρὸς φυὴς καὶ κατάλληλος, ἀλλ' ἤτοι κατ' αὐτὸ τοῦτο κοινίαν διαχωρεῖ, πρίν ἔτερόν τινα γνῶσαι χυμόν, ὁμόν καὶ διεφθαρμένον, ἢ συσσὰν ὧν πλεῖον, πίπτει πάθος ἢ νόσον συνδιαφθείρουσαν καὶ τοῦ κατὰ φύσιν τροφοῦ, ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο τῆ φύσιν τροφῆς δεομένου σάρκα· ἀλλὰ λαβὰν ἀπαθῆ ποτε, φαρμάκοις ὑσὶν, ἢ σιτίοις βελτίοσιν, ἢ τοῖς φυσικοῖς δυνάμεσι νικηθέν, μετ' ὀλίγης διαφθορᾶς βλάβης, ὡς μηδὲν φέρον τοῖς κατὰ φύσιν ἐναντίον, διὰ τὸ πρὸς τοῦ φύσιν ἀσύγκραιον, ὅλως ἂν λάβῃ συγχωρήσῃ τοῖς ἐκ τούτου εἰσιοῦσαν τροφοῦ (πρόσθεν δὲ τοῦτο σωθὲν ὕστερον) καὶ πρὸς ἂν τὰ φύσιν, διακρίνεσθαι εἰς μεταβάλλῃ εἰς ἓν τὸ ὑγραινόμενον ἢ ξηραινόμενον, ἢ θερμαινόμενον, ἢ ψυχόμενον· δεῖ δὲ τοῦτο ἐκ τῶν συγχωρηθέντων ἀνθρώπων γίνεσθαι τὸ πᾶν, τῶν μὴ ἀνισταμένων σωμάτων, ἐκ τῶν οἰκείων μερῶν πάλιν σωιστομένων, δεῖ δὲ τῶν ἑρπομένων μερῶν ὄντων, δεῖ τῶν ὡς μέρος ἐπέχοντος ἕξιν, ἢ τέλειον· τὸ μὲν δὴ πλαμένοντος παντοῖς τοῖς τρεφομένοις τῶν σώματος μέρεσιν, ἢ σωανιστομένου τοῖς ἀνισταμένοις· δεῖ δὲ σωτελεῖσθαι ἔτι πρὸς τὸ ζῶν, ἐχ αἵματος, ἐ φλέγματος, ἐ χολῆς, ἐ πνεύματος· δεῖ γὰρ ἐ δεήθη ποτὲ τὰ τρεφόμενα σώματα, δεηθήσεται καὶ ὅτε, σωανιεμένης τῆς τρεφομένων φιλίας καὶ φθορᾶς τῶν ἐξ ὧν ἐτρέφετο χρόας. ἐπεὶ οὐ καὶ μέχρι σαρκὸς φθάνειν ἐκ τοιαύτης τροφῆς μεταβολὴν ἐποιεῖ τότις, δεῖ ὅπως ἀνάγκη τὶς ἔσαι πνεῦσι μεταβληθεῖσαν ἐκ τοιᾶς δὲ τροφῆς σάρκα, πᾶσαν ἐλάσσω ἑτέρου ζῶου ἀνθρώπου σώματι, πάλιν ὡς μέρος εἰς τὸ ἐκείνου τελεῖν συμπληρῶσιν, καὶ μήτι αὐτὸ τοῦ προσλαμβανούσαν σάρκα πᾶν τοῦτο φυλαχθῆναι ὠφρσείλησε, μή τε τοῦ ἑνωθεῖσαν, ταύτη μόνιμον εἶναι καὶ πρὸς μένειν ἢ πρὸς ἐπὶ δη-

πολλὰ δὲ καὶ ταῖς ἑαυτῶν θάτραις διέχεσθαι μεταβολαῖς, ποτὲ μὲν πόνοις ἢ φροντίσι διαφορουμένοις, ἄλλοτε δὲ λύπαις, ἢ νόμάδοις, ἢ νόσοις σωπτηκομένοις, & ταῖς ἀξ ἐπαύσεως ἢ πορισμοῦ ὑδατογενομέναις δυσκρασίαις μὴ συμμεταβαλλομένων ἁρκεῖ τὴ πιμελῆ τῶν ἁγμῶν γε τῷ μένειν ἀπροσδεῖ τῶν προσιὼν δεχομένων. διὸ τῶν δὲ γινομένων ἐπὶ σαρκὸς παθημάτων. πολύ γ' ἔτι μᾶλλον ἔνεστι τὶς αὐτὰ τὰ πάσχουσαν τῶν ἀξ οἰκείων τρεφομένην σάρκα νῦν μὲν, εἰς ὄγκον πεφύκυῖα κὴ πιαινομένων ἀξ ὧν προσέληφε· εἶτα πάλιν ἀποπτύουσαν ὅν αὖ τύχῃ τρόπον κὴ μειουμένων, ἢ μιᾷ τινι ἢ ἐμποδὼν ῥηθεισῶν αἰτιῶν, ἢ πλείοσι· μόνα δὲ ἡμᾶς μένειν δεῖ τοῖς μέρεσιν ἃ σωσθῆναι ἢ σῆψαι ἢ θάλπειν πέφυκεν τὸ τοῦ φύσεως ἀφ' ἑλεγμένων κὴ τούτοις πεφυκυῖαν, οἷς τὴν κατὰ φύσιν συνεξέπλησε ζωὴν κὴ τὰς ἐν τῇ ζωῇ πόνους. ἀλλ' ὅτε γὰρ ἁλῶ ὁ δεῖ κενουμένων τῶν ἀγγείων ἀγχόμενον, ὅτε κατὰ συγχώρησιν πᾶσα ἐχόντων τῶν ἐπ' ἐκείνοις γυμνασμένων, ἀληθὲς δεικνῦναι ἁπλῶς ὃ πρὸς αὐτῶν λεγόμενον, οὔτ' αὖ συγκραθεὶν ποτὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα τοῖς κατὰ φύσεως, ἂν ἀπ' ἀγνοίας ποτὲ κλαπῶσι τὴν ἀπάτησιν δι' ἑτέρου ἵνος μεταχόντος τοιοῦτον σώματος, ἂν αὐτόθεν ἀπ' ἀγνοίας ἢ μανίας ὁ μοιδῆς ἵνος μιαν θῶσι σῶμα, εἰ γε μὴ λελήθασιν ἡμᾶς ἀνθρωποειδεῖς ἵνος ὄντος θῆρος, ἢ μικτὴν ἔχοντος φύσιν, ἀξ ἀνθρώπων κὴ θηρίων, οἷους πλάττειν ἐώθασιν οἱ θλιμερότεροι τῶν ποιητῶν. κὴ τί δεῖ λέγειν πρὶ τ μηδενὶ ζῴῳ πρὸς τροφὴν ἀκκληρωθέντων σωμάτων, μόνῳ δὲ τὴν εἰς γῆν ταφὴν ἐπιζημιᾶ κὴ φύσεως μεμοιραμένων; ὅπου γε μηδ' ἄλλο τι τῶν ζώων ἔθιδεν ἐκ τ αὐτ εἴδους εἰς τροφὴν ἀπεκλήρωσεν ὁ ποιήσας· εἰ μὴ ἄρ' ἄλλοις ἄσι τῶν ἑτερογενῶν τροφὴ γίνεται κὴ φύσιν. εἰ μὲν οὖν ἔχουσι δηκνῦναι σάρκας ἀνθρώπων ἀνθρώποις εἰς βρῶσιν ἀκκληρωθείσας, οὐδὲν κωλύσει τὰς ἀλληλοφαγίας εἶν κὴ φύσιν, ὡς πρὸ ἄλλο τι τῶν τῇ φύσῃ συγκεχωρημένων, & τὸς γε τὰ διαῦτα λέγειν θλιβῶντας, οἷς τῶν φιλτάτων γῆρυφᾶν σώμασιν ὡς οἰκειοτρόποις, ἢ κὴ τὸς δυνατὸς σφίσι, τοῖς αὐτοῖς ἐσιᾶν. εἰ ἦ γὰρ ἢ δεῖ εἰπεῖν δύαγες, τὸ δὲ σαρκῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπος μεταχεῖν, ἐχθιδὲς ἂν κὴ παμμίαρον, & πάσης ἐκθέσεως κὴ παρὰ φύσιν βρώσεως ἢ πράξεως γ' ἀγενέστερον· τὸ δὲ παρὰ φύσιν ἐκ αὖ ποτε χωρήσειν εἰς τροφὴν οἷς ταύτης δεομένοις μέρεσι & μορίοις· τὸ δὲ μὴ χωρεῖν εἰς τροφὴν, οὐκ αὖ γνωθεὶν τούτοις ἃ μὴ δὲ τρέφειν πέφυκεν· οὐδὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα συγκριθεὶν ποτ' αὖ τοῖς ὁμοίοις σώμασιν οἷς ὄδιν, εἰς τροφὴν, παρὰ φύσιν, κἂν πολλάκις διὰ τῆς τούτων ἐς γαστρὸς, κατά τινα πικρότατον συμφορὰν.

grauemq; in diuersum accipiat commutationem, quum nunc doloribus euanescat, nunc curis, mœroribus, laboribus morbisq; extabescat: nunc æstus frigorisq; intemperijs nó permutent & humores in carnẽ & adipem, adeo ut maneant corpora quæ cibos sumpserunt, id ipsum quod sunt. Quũ istiusmodi có tingant in carnis affectionibus, multò magis ea deprehendas in carne ex improprijs cibis nutrita, quum ea nunc quidem in molẽ succrescat, & pinguedinẽ induat ex cibis assumptis, mox rursum id abijciat aliquo modo ac diminuatur, aut unà ex superioribus aut pluribus causis quas superius recensuimus: ita ut sola maneat ea caro quæ colligandi, condensandi, fouẽdi uim habet: nimirum quæ electa sit à natura, ijsq; cibis affinis est & congenita, quibus secundum naturã uitam coadimplet, uitæq; labores sustinet. Sed neque ut par est excretis ijs de quibus loquuti sumus, neque, ut concedamus, receptis: uerum ostendi potest quod ab istis obijcitur. neq; affundi et admisceri poterint humana corpora ijs corporibus quæ sunt eiusdẽ speciei, siue in edendo fallãtur alicuius fraude, ut sensum eius rei non percipiãt: siue sponte, uel ex fame, uel ex insania, deuorãdis sui generis corporibus sese contaminent. nisi fortasse nos lateat esse feras humana forma prædatas, aut mistis naturis compositas, ut partim ex hominibus, partim ex belluis constent: quales confingere solent audacissimi poetarum. At quid dicã de corporibus nulli animalium in cibũ deputatis, & quæ sola dignitate naturę honorẽ sepulchri obtinuerunt? quum opifex rerum nulli animalium corpus cognatæ formæ in cibum assignauerit, licet secũdum naturam diuersæ speciei corporibus pascantur. Quòd si ostendere possunt, humanas carnes hominibus in cibũ ex instituto naturæ attributas esse, quid impediméti erit quominus mutuæ nostri cędes fiant, ut in rebus à natura concessis fieri solet: atq; adeò qui istud audent dicere, dilectissimorũ corporibus in usum epularũ helluentur, ut magis familiaribus cibis, charissimoq; sibi commanducent? Quod si istud dictu impium summumq; & teterrimum piaculum est, & supra omnes nefarios cibos & facinora detestandum, hominem humanos ortus deuorare: deinde si uerum est, non recipi à membris famelicis quod cõtra naturam est, ac rursus quod non recipitur pro cibo, cum illis corporibus coalescere nõ posse quibus ex natura cibus nõ est: fieri non potest ut unquã humana corpora sui generis corporibus confundãtur, quibus præter naturã in cibum obtrudũtur: etiãsi in horum uentres ingerantur, ex aliqua perquã acerba calamitate.

Resilientia

Reſiliétia enim à ui nutritiua, eoq; diſiecta un de primum orꝝm traxerunt, ſuis quidē primordijs unūſquiq; ad tempus aliquod, inde tamen rurſus diſcreta ſapientia & potentia illius qui omnia tēperat, ſingula ſingulis decētiſsimè coaptabuntur: ſiue ea igni concremata ſint, ſiue aquis contabuerint, ſiue à belluis deuorata, ſiue ex uiuentis adhuc corpore excīſa, ante alios artus computruerint: coeuntia autem rurſus inter ſe, eūdem locū obſidebunt, ut eandem proportionem conſtitutionemq; corporis reddāt, mortuiq; uel omnino diſſipati reſurrectionem & uitam inſtaurent. Hæc in longū extendere non eſt opportunū. confeſſam enim & minimè controuerſam indicationē habēt, ſaltem apud illos qui farinos & belluarū ritus odio proſequuntur. Sed quum multa utilia ſuppetant ad præſentis negotij examinationem, primùm excludi eos opto qui ad humana opera defugiūt, eorumq; operum artifices homines, quorū opera cótrita aut tempore cariosa aut alia ratione perdita, renouari nequeūt: deinde ex ſimilitudine inde capta oſtendere ſatagūt, Deum aut nolle, aut ſi uelit, non poſſe cadauer extinctum uel euanidū in integrum reſtituere: neque ſecum reputant quòd per hęc peſsimè in Deum contumelioſi ſunt, dum inter ſe comparant uires undiquaq; diſtantes, uel potius iſtarū uirium poſſeſſores, & artificialia cū naturalibus in cótentionem mittunt. Cū iſtiuſmodi hominibus ſeriò agere, culpa nō uacat. ſtultum enim reuera eſt, leuibus uaniſq; contradicere: lógè autem probabilius eſt, ac omnium ueriſsimū, illud ſcilicet allegare, quod hominibus impoſsibile ſit, Deo poſsibile eſſe. Si uerò per hæc ipſa ut probabilia, aut per omnia ſuperius excuſſa, ratio demonſtrat, id poſsibile Deo eſſe: ſatis liquet, pro impoſsibili habendum non eſſe. imò neque id à diuina uoluntate abhorrere. Quod enim ille non uult, ideo non uult, uel quòd iniuſtum ſit, uel quòd indignum ſit. Porrò iſta iniuſtitia uel deprehenditur circa illū qui reſurgit, uel circa alium extra ipſum. Cæterùm quòd nemini omnium quę foris & extra ipſos reſurgentes ſunt, & in rerum natura inueniuntur, iniuria fiat, manifeſta res eſt, non enim intellectuales creaturæ ex hominum reſurrectione iniuriā acceperint. nihil enim inde illorum eſſentia impeditur: neque hominum reſurrectio illis aut contumeliam aut damnū adfert. ut quoque neirrationalibus quidem aut inanimatis irrogare uidetur: non enim illa poſt reſurrectionem ſupererunt: iam uerò circa illud quod non eſt, nulla iniuria eſſe poteſt. Quòd ſi tum ea exiſtere fingas, ne ſic quidem ullam iniuriam ſenſerint ex hominum reſurrectione

ἀποχωροῦντα δὲ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως, καὶ σκιδνάμενα πρὸς ἑκεῖνα πάλιν ἐξ ὧν τὸν πρώτου ἔσχε σύστασιν, γνοῦται μὲν τούτοις ἐφ' ὅσον ἂν ἕκαστον τύχῃ χρόνου· ἐκεῖθεν δὲ διακριθέντα πάλιν σοφίᾳ καὶ δυνάμει τοῦ πᾶσαν ζῴου φύσιν συντᾶξι δικαίως δυνάμεσι συγκεράσαντος, ἑνοῦται προσφυῶς ἕκαστον ἑκάστῳ κἂν πυρὶ καυθῇ, κἂν ὕδατι καταλωθῇ, κἂν ὑπὸ θηρίων ἢ τῶν ἐπιτυχόντων ζώων καταλαπανηθῇ, κἂν τοῦ πανὸς σώματος ἐκπεσὸν, προσβαλυθῇ τῶν ἄλλων μερῶν· ἑνωθέντα δὲ πάλιν ἀλλήλοις, τὸν αὐτὸν ἴσχει χώραν πρὸς τὸν τοῦ αὐτοῦ σώματος ἁρμονίαν τε καὶ σύστασιν, καὶ τὸν τοῦ νεκρωθέντος ἢ καὶ παντὸς βλαβέντος αὐάστασιν καὶ ζωήν. τοῦτο μὲν οὖν πλεῖον μηκύνειν οὐκ εὔκαιρον· ὁμολογουμένῳ γὰρ ἔχει τὴν ἐπίκρισιν, τοῖς γε μὴ μισοθήροις· πολλῷ δὲ ὄντων τῶν εἰς τὸν προκειμένου ἐξέτασιν χρησιμωτέρων, παραιτοῦμαι δὴ νῦν τοὺς καταφρονοῦντας ἐπὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα, καὶ τοὺς τούτων δημιουργοὺς ἀνθρώπους, οἳ τὰ σωτηριβόητα τῶν ἔργων, ἢ χρόνῳ παλαιωθέντα, ἢ καὶ ἄλλως διαφθαρέντα καινουργεῖν ἀδυνατοῦσιν. εἶτα ἐξ ὁμοίου τοῖς ἀεραμοῦσι καὶ τεκταίνουσι δεικνύναι πειρωμένους, τὸ μὴ θεὸν μὴτ' ἂν βουληθῆναι, μήτε, βουληθέντα, δυνηθῆναι νεκρωθὲν ἢ βλαβὲν ἀνασῶσαι σῶμα· καὶ μὴ λογιζομένους ὅτι διὰ τούτων τοῖς χειρίσοις ἐξυβρίζουσιν εἰς θεόν, σωφρονιστέον πάντα διεκνοῦντας τὰς δυνάμεις, μᾶλλον δὲ καὶ πάντας χωμένους τοῖς θείοις καὶ τὰ τέχνητα τοῖς φυσικοῖς. πόθεν μὲν οὖν τούτων ἀπορίζειν οὐκ ἀνεπίμπλημι· ἤλιθιον γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸ τοῖς ἀθεωτάτοις καὶ ματαίοις αὐτιλέγειν· μακρῷ γε μὴν ὀξύτερον ἡγοῦμαι τῶν ἀληθεστάτων τὸ φῆσαι τὸ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, παρὰ θεῷ δυνατόν. εἰ δὴ δι' αὐτῶν τούτων ὡς φιλόξενον, ἡγοῦμαι πάντων τῶν μικρῷ πρόσθεν ἐξητασμένων, δείκνυσιν ὁ λόγος δυνατὸν, δῆλον ὡς οὐκ ἀδύνατον. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀβέλτερον. τὸ γὰρ ἀβέλτερον, ἢ ὡς ἄδικον, αὖθις ὄντων ἀβέλτερον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἡ πάλιν, τὸ ἄδικον ἢ πρὶν αὖθις θεωρεῖται τὸν ἀνασησόμενον, ἢ πρὶ ἄλλον ἢ περὶ αὐτόν. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐδεὶς ἀδικεῖται τῶν ἐξωθεν καὶ τῶν γε τοῖς οὖσιν ἀεὶ θεμουμένων, πρόδηλον. οὔτε γὰρ ἀνόητα φύσεις ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀνασάσεως ἀδικηθεῖεν ἄν· (οὐδὲ γὰρ ἐμποδίόν τι ταύτας πρὸς τὸ εἶναι, οὐ βλαβόν, ὑμεῖς ἢ τῶν ἀνθρώπων ἀναστασις) οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ἀλόγων ἡ φύσις, οὐδὲ τῶν ἀψύχων. οὐδὲ γὰρ ἔσαι μετὰ τὴν ἀνάστασιν· πρὶ ἢ τὸ μὴ ὄν, οὐδὲν ἄδικον. εἰ δέ καὶ ἐναίτιος τοῦτο εἴη ὁ παντὸς, οὐκ ἂν ἀδικηθείη τοῦτο, τὸ ἀνθρωπίνου σώματος ἀναιρεθέντος.

Si enim

ἀ γὰρ ἐπείκοντα νῦν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ῥητῶν χρείας ὄντων ἢ δεῖν ἐπὶ τοσοῦτον ζυγὸν ἀναγκαίαν καὶ δουλείαν παντοίαν, οὐδὲν ἀδικεῖται· πολὺ μᾶλλον, ἐφθάρτων καὶ ἀνοήτων γενομένων μηκέτι δεομένων τῆς τούτων χρείας, ἐλευθερωθέντα δὲ πάσης δουλείας, οὐκ ἀδικηθήσεται. οὐδὲ γὰρ εἰ φωνῆς μετεῖχον, ἐπάσχομεν ἂν ἢ δημιουργὸν ὡς παρὰ τὸ δίκαιον ἐλαττούμενα τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μὴ τῆς αὐτῆς τούτοις τετύχηκεν ἀναστάσεως. ὧν γὰρ ἡ φύσις οὐκ ἴσον, τούτοις οὐδὲ τὸ τέλος ἴσον ὁ δικαίου ἀδιαιρέτου. χωρὶς δὲ τούτων, παρ' οἷς οὐδὲ τὸ δικαίου μία κρίσις, οὐδὲ μέμψις ἀδικίας. οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο φῆσαι δίκαιον, ὡς πρὸς αὐτὸν θεωρεῖταί τις ἀδικία τὸν ἀνιστάμενον ἄνθρωπον. ἔστι μὲν γὰρ ὅπως ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, οὔτε δὲ εἰς ψυχὴν, οὔτε εἰς σῶμα δύναται τὴν ἀδικίαν. οὔτε γὰρ τῇ ψυχῇ ἀδικεῖσθαι φήσει τις σωφρονῶν, ὅπληστεται γε τούτῳ συνεμβάλλων καὶ τὴν παροῦσαν ζωήν. εἰ γὰρ νῦν ἐν φθαρτῷ καὶ παθητῷ καρικοῦται σώματι, μᾶλλον ἀδικηται, πολὺ μᾶλλον, ἀφθάρτου καὶ ἀπαθοῦς συζῶσα, οὐκ ἀδικηθήσεται. ἀλλ' οὐδὲ τὸ σῶμα ἀδικεῖται τί. εἰ γὰρ νῦν φθαρὲν ἀφθάρτῳ σωμάτι, οὐδ' ἀφθάρτῳ ἀδικηθήσεται. οὐ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο φαίη τις ἄν, ὡς ἀναξίων ἔργον ὢν θεὸς, τὸ θαλυθὲν ἀναστῆσαι σῶμα καὶ συναγαγεῖν. εἰ γὰρ τὸ χεῖρον οὐκ ἀνάξιον, τοῦτ' ἐστὶ τὸ φθαρτὸν ποίησαι σῶμα καὶ παθητόν· πολὺ μᾶλλον, τὸ κρεῖττον οὐκ ἀνάξιον, ὅπερ ὄντως ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. εἰ δὲ δεῖ τῶν ἡμῖν φύσιν πρώτων καὶ τοῖς ἐπομένων διέλειπται τὸν ἐξετασμένων ἕκαστον, σύνηλον ὅτι καὶ δυνατὸν καὶ βέλτιον καὶ ἄξιον τὸ δημιουργήσαντος ἔργον ἢ τὸν θαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. δεῖ γὰρ τούτων ἐλέγχθη ψεῦδος τὸ τάφις αὐτικείμενον, καὶ τὸ τῶν ἀπιστούντων πρόλογον. τί γὰρ δεῖ λέγειν πρὸς ἕκαστα τῶν πρὸς ἕκαστον αὐτισροφῆς, καὶ εἴ πρὸς ἄλλα συναφείας; ἐγκλεῖσαι καὶ σωάφειαν εἰπεῖν, ὡς ἑτερότητί τινι κεχωρισμένων. ὀχὶ δὲ ἡ τὸ δυνατὸν λέγειν βέλτιον, ἢ τὸ τῷ θεῷ βέλτιον, πάντως ἐστὶ δυνατὸν, ἢ ἡ τὸ βελτιοῦντος ἄξιον. ὅτι μὲν ἕτερος ὁ πρῶτος τὸ ἀληθείας λόγος, ἕτερος ἢ ὁ ὕστερος εἴρηται τὸ ἀληθείας, εἰρηται δὲ τῶν πολλαχόντων μετρίως, οἷς τε διεσήμανεν ἕκαστος καὶ πότε ἢ πρὸς τίνας ἔχει τὸ χρήσιμον· κωλύει δὲ ἴσως οὐδὲν, τῆς τε κοινῆς ἀσφαλείας ἕνεκεν καὶ τῆς τῶν εἰρημένων τρόπος τὰ λειπόμενα σωτηρίας, ἀπ' αὐτῶν τούτων καὶ τῶν ῥητοῖς προσηκόντων πάλιν ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν.

Sic enim nunc quum cedant hominũ naturę, & ad eorum adhuc miserię obsequiorũ usum sub iugum atq; in omnem seruitutem adigãtur, nullam tamen iniuriam patiuntur: multo minus, hominibus incorruptibilibus effectis extra omnẽ inopiam & miseriam cõstitutis, quum ipsa liberata fuerint ab omni seruitute, iniuriam patientur. Neq; enim si loquendi facultate instructa essent, incusarent rerũ opificem, quasi præter æquum, infra hominum sortem collocati essent, eo quòd in eiusdem resurrectionis participatum admitterentur. Quorũ enim natura æqualis nó est, istis neq; eundem finẽ & honorem qui iustus est admetitur. maximè quũ præter hanc rationem brutis illis & inanimatis nullus sit iustitiæ sensus, ac ideo nulla iniustitiæ indignatio. Cæterùm ne illud quidẽ dici potest, quòd circa ipsum hominẽ ex resurrectione aliqua iniuria deprehendatur. Hic enim ut ex anima & corpore componitur, ita in neutram partẽ uel in corpus uel in animam iniuriã accipit: neq; sapiẽs animã iniuriã pati dicet, ideo quòd hoc modo non eam rationẽ uitæ retineat in qua iam in præsentia agit. Si enim nũc in corruptibili & in patibili corpore habitans, nulla iniuria afficitur: multò minus, in incorruptibili & in impatibili habitans iniuria afficietur. Imò neque corpus iniuriã sentit. Si enim nunc ipsum corruptibile incorruptibilis animæ cõtubernio cõiunctum, nullã inde iniuriam accipit: multò minus, tum accipiet quum utrinq; ambo incorruptibilia erunt. Porrò neque illud dici potest, corpora resoluta in integrum restitui, rem esse indignã Deo Si enim quod deterius est, mortale scilicet & patibile corpus condere, nó indignum Deo uisum est, multò minus indignum erit, quod præstantius est et immortalitate & impatibilitate donatum, in rerum naturã producere. Quod si per ea quæ prima ex natura sunt, eaq; quæ his consequio adhærent, singula quę in quęstione erant, explicata & ostensa sunt satis manifestũ est, restitutionem corporum extinctorum talem esse quæ cõgna sit Deo, & quam uelit & possit efficere. Per hæc enim demonstrata est falsitas contrariorum, & absurditas non credẽtium Quid enim opus est dicere de singulorum & ad singula reciproca similitudine, mutuáque inter ipsa cohærentia & congruitate: quasi ea aliqua diuersitate discreta essent, ac non liceat dicere, id quod possibile sit, idem esse uoluntarium: & quod Deo uoluntarium, idem omnino esse possibile. Cæterùm quòd alia est disputatio de ueritate, alia pro ueritate, in superioribus utcunque dictum est, necnon quibus discriminibus altera ab altera differat, & quando & apud quos utilitatem habeat. Nihil tamen impedierit, communis securitatis causa, serieíque gratia, quò dicta cum dicendis cohæreant, ab illis ipsis iísque affinibus denuo exordium facere.

decet

decet enim hoc secundum naturam principatum habere, illúd autẽ, satellitis uice, principi suo uiam facere, & præuio cursu omnia impediméta & prærupta tollere. Nam disputatio de ueritate quum necessaria sit omnibus hominibus, & ad tutelam & ad salutem princeps consistit, & natura & ordine & ueritate: natura quidem, ut quæ rerum cognitionem adiuuet: ordine, ut quæ in istis & simul cum istis existat, quorum iudicium & notitiam promit: utilitate uerò, quia cognoscentibus & addiscentibus ipsam, tutelam simul & salutem conciliet. Disputatio autẽ pro ueritate, natura & potentia inferior est: minus enim est falsitatem redarguere quàm ueritatem stabilire. ordine quoq; posterior est. Nã contra falsa opinantes uim suam exercet, falsa autem opinio, ex secunda quasi semente et corruptione agnoscitur. Verùm quanquam ambo se ita habeant, præponitur subinde illa & utilior existit, ut quæ tollat & præpurget obturbantem incredulitatem, uel recentem, dubitationem, uel falsam opinionẽ. Ad unũ tamen ambæ referuntur finem: tendunt enim ad pietatẽ, tum ista quæ falsum reuincit, tum illa quæ ueritatem corroborat: non tamen omnino idem sunt. nam ista necessaria est, ut dixi, omnibus credentibus, ijsq; qui ueritatis propriæq; salutis cũram gerunt: illa nonnunquam quibusdam in rebus & apud quosdam fructuosior est. Hæc quidem summatim dicta sunt, ad memoriam superiorum uerborũ seruandam. nũc autem ad propositum redeundum ostendendumq; uera esse quæ de resurrectione dicuntur, idq; ex ea causa secundum quam & per quam primus homo eiusq; posteri nati sunt, etsi non eodem modo creati sunt. Deinde ex communi hominum, quatenus homines sunt, natura. Deinde ex conditoris super illos iudicio, quod de illis faciet prout uixerint: quod iudiciũ nemo dubitauerit quin iustissimum futurum sit. Causæ autẽ ratio in hoc consistit, ut exploremus, utrũ temere & frustra homo, an ob aliquam rationẽ factus sit. Si ob aliquam rationem, utrum ut uiueret perseueraretq; in sua, ad quam ex natura genitus erat, uita, an ut aliquem usum ali cui de se præstaret. Quòd si ob usum aliquem creatus sit, rursus an ob conditoris utilitatẽ, an alterius rei quę ad conditorẽ pertinet, eiq; maiori curę est quã homo. Hîc quidẽ etiã uulgari & simplici indagatione in rebus cõtemplãdis utẽtes, inuenimus quòd quicunq; mẽtis cõpos est, & rationali iudicio ad agendum mouetur, nihil eorũ quæ ex proposito destinat, temere facit. aut enim id instituit sui ipsius gratia, aut alterius cui studet, aut ipsius rei quã fecit amore & ꝓpẽsitate naturali inductus.

προσῆκε δὲ τὸν μὲν πρωτεύειν κατὰ φύσιν, τὸν δὲ ἡγεμονοφορεῖν τε τοῦτον, ὁδοποιεῖν τε, καὶ προανείργειν πᾶν ὁπόσον ἐμποδὼν καὶ προσαντές. ὁ μὲν γὰρ περὶ τῆς ἀληθείας λόγος, ἀναγκαῖος ὢν πᾶσιν ἀνθρώποις πρὸς ἀσφάλειαν καὶ σωτηρίαν, πρωτεύει καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ τάξει καὶ τῇ χρείᾳ. τῇ φύσει μὲν, ὡς τὸ τῶν πραγμάτων γνῶσιν παρεχόμενον· τῇ τάξει δὲ, ὡς τούτοις καὶ ἅμα τούτοις ὑπάρχων, ὧν γίνεται μιμητής· τῇ χρείᾳ δὲ, ὡς τὴν ἀσφαλείας καὶ τὴν σωτηρίας τοῖς γινώσκουσι γινόμενον πρόξενον. ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, φύσει τε καὶ δυνάμει κατωδέστερος. ἐλαττοῦται γὰρ τὸ ψεῦδος ἐλέγχειν τοῦ τὴν ἀλήθειαν κρατύνειν, καὶ τάξει δεύτερον. κατὰ γὰρ τὸν ψευδολογοῦντα ἔχει τὸν ἰσχυρὸν ψευδολογίας δὲ ἐξ ὧν ἀπορίας ἐπιφυὴ καὶ παραφθορᾶς. ἀλλὰ δὴ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, προτάττεται πολλάκις & γίνεταί ποτε χρειωδέστερον, ὡς ἀναιρῶν καὶ προκαθαίρων τὴν φλοῦσαν πᾶσαν ἀπιστίαν καὶ τοῖς ἀρτιπροσποῦσι τὴν ἀμφιβολίαν ἢ ψευδολογίαν. καὶ πρὸς μὲν ἑκάτερον ἀναφέρεται τέλος (ὡς γὰρ τὸν εὐσεβειαν ἔχει τὸν ἀναφορεύς, τὸ ψεῦδος ἐλέγχων, καὶ ὁ τὴν ἀλήθειαν κρατύνων) ὁμοῦ μὲν καὶ καθάπαξ ἢ εἰσιν, ἀλλ' ὁ μὲν, ἀναγκαῖος, ὡς ἔφην, πᾶσι τοῖς πιστεύουσι, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας φροντίζουσιν· ὁ δ' ἔστιν ὅτε καὶ τισὶ καὶ πρός τινας γίνεται χρεωδέστερος. καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν κεφαλαιωδῶς προειρήσθω πρὸς ὑπόμνησιν τῶν ἤδη λεχθέντων. ἑπόμενον δὲ ὦν τὸ προκείμενον, καὶ δεικτέον ἀληθῆ
58 τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον, ἀπό τε τῆς αἰτίας αὐτῆς καθ' ἣν καὶ δι' ἣν ὁ πρῶτος γέγονεν ἄνθρωπος, οἵ τε μετ' ἐκεῖνον (εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν ὅμοιον γεγόνασι τρόπον) ἀπό τε τῆς κοινῆς πάντων ἀνθρώπων, ὡς ἀνθρώπων, φύσεως· ἔτι δ' ἀπὸ τῆς τοῦ ποιήσαντος ἐπὶ τούτοις κρίσεως, καθ' ὅσον ἕκαστος ἔζησε χρόνον, καὶ καθ' οὓς ἐπολιτεύσατο νόμους. ἵνα οὖν καὶ τις ἀμφισβητήσειεν εἶναι δικαίαν. ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀπὸ τῆς αἰτίας λόγος, ἐὰν ἐπισκοπῶμεν πότερον ἁπλῶς καὶ μάτην γέγονεν ἄνθρωπος, ἢ τινός ἕνεκεν· εἰ δὲ τινος ἕνεκεν, πότερον ἵνα τοῦτο μόνον αὐτὸ τὸ ζῆν καὶ διαμένειν καθ' ἣν ἔσχε φύσιν· ἢ διὰ χρείαν τινός. εἰ δὲ κατὰ χρείαν, ἅπτει τὴν αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν αὐτοῦ προσκόντων καὶ πλείονος φροντίδος ἀξιωμένων. ὁ δὲ καὶ κοινότερος σκοπὸς εὑρίσκομεν ὅτι πᾶς οὖ φρονῶν, καὶ λογικῇ κρίσει πρὸς τὸ ποιεῖν τι κινούμενος, οὐδὲν ὧν ἐπιτηδεύει, γίνεται, ποιεῖ μάτην· ἀλλ' ἤτοι τῆς ἰδίας ἕνεκεν χρήσεως, ἢ διὰ χρείαν ἄλλου τινὸς ὧν ἐπιφρόντικεν. ἢ δι' αὖ γινόμενον, ὅλῃ τινὶ φυσικῇ καὶ σοργῇ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γένεσιν κινούμενον·

Veluti,

οὕτω, (λεγέσθω γὰρ δι' εἰκόνος τινὸς, ἵνα σαφὲς γένηται τὸ προκείμενον) ἄνθρωπος ποιεῖ μὲν οἰκίαν διὰ τὴν ἰδίαν χρείαν, ποιεῖ δὲ καὶ καμήλους, ἢ τοῖς ἄλλοις ζώοις ὧν δεῖται φύσεως, τίνι ἐκάστῳ τούτων ἁρμόζουσαν σκέπην· οὐκ ἰδίας ἕνεκεν χρείας, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τῆς μὲν τέλος, διὰ τοῦτο, κατὰ δὲ τὸ προσεχὲς, διὰ τὴν τούτων ὧν τε φρόνησιν ἐπιμέλειαν. ποιεῖται δὲ καὶ παῖδας οὐδὲ διὰ χρείαν ἰδίαν. οὔτε δι' ἕτερόν τι τῶν αὐτῷ προσηκόντων, ἀλλ' ἐπὶ τῷ εἶναί τε καὶ διαμένειν καθ' ὅσον οἷόν τε, τοὺς ἐπ' αὐτῷ γιγνομένους, τῇ τῶν παίδων καὶ τῶν ἐγγόνων διαδοχῇ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν παραμυθούμενος, καὶ ταύτῃ τὸν θνητὸν ἀπαθανατίζειν οἰόμενος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτων· ὁμοίως δὲ θεὸς ὢν, ἅτε μάλιστα ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον (ἔστι γὰρ σοφὸς· οὐδὲν δὲ σοφίας ἔργον, μάταιον) οὔτε διὰ χρείαν ἰδίαν· πάντως γάρ ἐστιν ἀπροσδεής. οὐδὲ μηδενὸς δεομένῳ τὸ παραπαν, οὐδενὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ γιγνομένων συντελέσειν εἰς χρείαν ἰδίαν. ἀλλ' οὐδὲ διά τινα τῶν ἐπ' αὐτοῦ γενομένων ἔργων ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον. οὐδενὶ γὰρ τῶν λόγῳ καὶ κρίσει χρωμένων, οὔτε τὸ μεῖζόν ἐστι τὸ κατασκευάσαν, γέγονέ τε γίνεται πρὸς ἕτερου χρείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν τῶν γενομένων ζωὴν τε καὶ διαμονήν. οὐδὲ γὰρ ὁ λόγος εὑρίσκει τινὰ χρείαν τῶν ἀνθρώπων γενέσεως αἰτίαν· τῶν μὲν ἀθανάτων, οὐδενὸς ὄντων, καὶ μηδεμιᾶς μηδαμῶς παρ' ἀνθρώπων σωτηρίας πρὸς τὸ εἶναι δεομένων· τῶν δὲ ἀλόγων, ἀρχομένων κατὰ φύσιν καὶ τὰς πρὸς ὃ πέφυκεν ἕκαστον χρείας ἀνθρώποις ἀπλημμελήτως· ἀλλ' ὁ τῶν τοιούτων κρατῶν πεφυκότων. θέμις γὰρ ὅτε μὲν ὅτε δὲ, τὸ ἄρχον ἡγεμονοῦν ἐπάγειν εἰς χρῆσιν τοῖς ἐλαττοῦσιν, ἢ τὸ λογικὸν ὑποτάττειν ἀλόγοις, ὅσοι πρὸς τὸ ἄρχειν ἀνεπιτηδείοις. ὅπου μὲν οὖν ἀναιτίως καὶ μάτην γέγονεν ἄνθρωπος (οὐδενὶ γὰρ τῶν ὑπὸ θεὸν γενομένων, μάταιον, κατά γε τὸν τοῦ ποιήσαντος γνώμην) μήτε χρείας ἕνεκεν αὐτὸν τοιήσαντος, μήτε τινὸς τῶν ὑπὸ θεοῦ γενομένων ποιημάτων· δῆλον ὅτι μὴ τὸν πρῶτον καὶ κοινότροπον λόγον διὰ ἑαυτὸν, καὶ τὴν ὑπὸ πάσης τῆς δημιουργίας θεωρουμένην ἀγαθότητα καὶ σοφίαν ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον. τὸν δὲ πρὸς ἐκείνου τοῖς γενομένοις λόγον, διὰ τὴν αὐτῶν τῶν γενομένων ζωήν. ἐκ μικροῦ δὲ ἅπτομένῳ, εἶτα παντελῶς σωφρονοῦντι. ἕρπετοῖς γὰρ οἶμαι, καὶ πλωτοῖς καὶ νηκτοῖς, ἢ καὶ κοινότροπον ἐπεῖναι, πᾶσι τοῖς ἀλόγοις τοιαύτην ζωὴν ἀπονέμει θεός· τοῖς δὲ αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς ἀναλλοιωτοφοροῦσι τὸν ποιητὴν, νοῦν τε συνεπιφερομένοις, καὶ λογικῆς κρίσεως μεμοιραμένοις, καὶ εἰς ἀεὶ διαμονὴν ἀπεκλήρωσεν ὁ ποιητὴς,

Veluti (adhibebimus enim similitudinem, ut propositum nostrum euidentius fiat) ædificat homo domum, idq; ob suũ ipsius usum: constituit item camelis aliisq; animalibus quorũ ope indiget, congruẽs tectũ: non ad suũ, usum ut uidetur, quanquã extremus finis ad ipsum referatur: sed secundum continuam & proximam causam, ad usum illorum quorum curam gerit? Liberos autem creat non ob proprium suum usum, non ob usum alicuius suorum, sed ut sint & superstites maneant qui ab eo creati fuerint: quatenus liceat & possibile sit, suæ morti nepotum successione remediũ adhibens, & hactenus sese credens mortalitatem exuere. Cæterùm ista quidem ad istum modum ab illis fiunt. Deus uerò nec hominem temere condiderit, quum sit sapiens (sapientis enim opus nullum temerarium) neq; ob suum usum & necessitatem: nullius enim indiget. quod autem omnino nullius indiget, nullum usum captat ex rebus à se creatis, neque ad gratiam ullius suorum operum hominem fecerit. nihil enim eorum quod ratione & iudicio utitur, siue id magnum siue paruum sit, creatum est aut creabitur ad alterius usum, illa enim tantũmodo creãtur, ad suam ipsorum uitam incolumitatemq;. Neque ratio inuenit aliquem alĩ usum cur homines gignantur: quãdoquidem immortales extra omnem indigentiam cõstituti sint, nullamq; opem ex hominibus ad tutelam suæ naturæ requirant, bruta omnia subiecta sint, singũlaq; sui usũm hominibus ad quem nata sunt de se præbeant: non autem ex natura hominibus utantur. fas enim neque est neque fuit, imperatricem & dominatricem creaturam deijcere ad usum inferiorum, aut quod rationabile est, irrationalibus ad imperium inidoneis subiugare. Quamobrẽ si neq; sine causa, neq; temere aut frustra creatus est homo (nihil enim, quantũ ad Dei intentionẽ, inter opera eius temerariũ) neq; item ob cõditoris aut rerũ conditoris utilitatem: satis liquet quòd inspectu primariæ & ũniuersalis rationis hominẽ Deus creauerit, ob seipsum suamq; & bonitatẽ & sapientiam, quem facilè in omnibus creatis perspicias. Quòd si propinquiorẽ cohærentemq; ipsis creatis hominibus causam explores, deprehendes ideo hominẽ natum esse ut uiueret: non autem uita eiusmodi, quæ paulisper caleſceret, mox deinde in perpetuum extingueretur. Reptilibus enim, existimo, uolucribus item & natatilibus istiusmodi uitam attribuit Deus: illis autem qui illius imaginem in seipsis circunferunt, unáque cum ea mentem rerum creatricem possident, iudiciisque rationis instructi sunt, perpetuam diuturnitatem assignauit conditor

ut suo creatore cognito, eiusq; potentiam & sapientiam legibus iustitiáque inimitantes, unà cum illis uirtutibus fœliciter in æternitate perennent, quibus superiorem uitam, quũ adhuc in corruptibilibus & terrenis corporibus agerent, corroborauerunt. Quę enim alterius gratia condita sunt, deficientibus illis quorum gratia condita sunt, meritò & ipsa deficiunt, neque frustra permanserint. quoniam nõ est in rebus à Deo creatis frustraneæ otiositati locus. Quæ uerò ideo creata sunt ut sint & uiuant, ipsa hac causa cum natura eorum cohærente & implicita, quum ea solummodò id exigat & requirat ut sint, fieri non potest ut unquam in se ullã uim admittant qua prorsus extinguantur. Porrò quum ista causa ex perpetua essendi ratione intelligatur, in eoq; consistat, necessum est incolume manere illud animal quod ita natum fuerit, ageréque ac pati quæ ipsius naturæ sunt, ambabus illis rebus unde cõstat, quod suum est in mediũ conferentibus: ita ut anima existat & permaneat æquabiliter in sua in qua genita est natura. est enim illa genita ut moderetur affectibus corporis, ac quicquid inciderit, decentibus iudicijs æstimet, & mensuris cõgruis demetiatur: corpus uerò se moueat ad ea quæ sibi naturalia sunt: eásque recipiat mutationes quæ illi à natura attributæ sunt: & inter reliquas sui euariationes, quę illi in ætate: forma, magnitudine obueniunt, etiam resurrectionem admittat. Resurrectio enim species quędam euariationis, eáque extrema, necnon & illa immutatio in melius, quæ tum futura est in superstitum corporibus. De istis rebus tam certi quàm de illis sumus quæ iam contigerunt, perpensaq; nostra ipsorum natura, & uitam istam indigam corruptibilemq; non ægrè ferimus, ut præsenti seculo congruã, & perpetuitatem æui synceram à corruptione firmissimè speramus: quã non ex hominum cõmentis effingimus, mendaci spe nosmetipsos lactantes, sed minimè uanæ locupletiq; testi, nimirum conditoris ipsius rationi & instituto, credimus, secundũ quod hominem ex anima immortali & corpore fecit: quémque & mente & æquitate ingenita ad cõseruationem & tutelam suorum donorum, necnon eorum quæ prudenti uitę & rationali animæ congruunt, instruxit. Vnde satis exploratum habemus quòd istiusmodi animal non ita instituisset, neque omnibus ad perpetuam durabilitatem idoneis instruxisset, si non id quod ita creatum esset, perdurare uoluisset. Si igitur uniuersitatis opifex hominem fecit ut prudentia in agendo uteretur, & ut factus spectator magnificentiæ suæ, eiúsque quam ubique exhibuit sapientiæ unà cum horum contemplatione permaneret, idq; secundum propositum & uolũtatem ipsius, naturámque quam illi ingenerauit: certe

ἵνα γινώσκοντες τὸν ἑαυτῶν ποιητὴν, καὶ τὴν τοῦ δυνάμεώς τε καὶ σοφίας, νόμῳ τε σωφρονοῦντες καὶ δίκῃ, τοῖς δὲ σωφρονίζουσιν ἀπόνως οἷς τὴν πολλαβοῦσαν ἐκράτυναν ζωὴν, καὶ πρὸς φθαρτοῖς καὶ χοϊκοῖς ὄντες σώμασιν. ὁπόσα μὲν γὰρ ἄλλου τοῦ χάριν γέγονεν, παυσαμένων ἐκείνων ὧν χάριν γέγονε, παύσεται καὶ αὐτὰ τὰ γεγονότα τοῦ εἶναι, καὶ ὅσα αὖ δι' αὐτὰ μάτην (ὡς μηδεμίαν ἐν τοῖς ὑπὸ θεοῦ γενομένοις τοῦ ματαίου χώραν ἔχοντος) τὰ γεγονὼς δι' αὐτὸ τὸ εἶναι καὶ ζῆν καθὼς πέφυκε γινόμενα ὡς αὐτὰ πλαστίας τῇ φύσει σωειλημμένης καὶ κατ' αὐτὸ μόνον τὸ εἶναι θεωρουμένης οὐδεμίαν οὐδέποτε δέξεται αὐτῶν τὸ εἶναι παντελῶς ἀφανίζουσαν αἰτίαν· ταύτης δὲ ἐν τῷ εἶναι πάντοτε θεωρουμένης, δεῖ σῴζεσθαι παντως καὶ τὸ γενόμενον ζῷον, ὃ ἔργον ὧν τε καὶ ποιον ἂ πέφυκεν, ἑκατέρου τούτων ἐξ ὧν γέγονε τὰ παρ' ἑαυτοῦ σωεισφέροντος, καὶ τῆς μὲν ψυχῆς ὅσης τε καὶ διαμενούσης ὁμαλῶς ᾗ γέγονε φύσει, καὶ διαπονούσης ἃ πέφυκεν (πέφυκε δὲ ταῖς σώμασιν ὑπηκόαις ὁρμαῖς, καὶ τὸ πειθαίτερον ἀεὶ τοῖς πειθομένοις κρίνειν καὶ μᾶλλον κρατικοῖς καὶ μέζοσι) τὸ δὲ σώματος κινουμένου καὶ φύσιν πρὸς ἃ πέφυκεν, καὶ τὰς ἀπολειφθείσας αὖθις ἀναπληρουμένου μεταβολὰς, μετὰ δὲ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὰς ἡλικίας, ἢ κατ' εἶδος, ἢ μέγεθος, ἢ ἀνάστασιν. εἴδους γάρ τι μεταβολῆς καὶ παύσεως ὑστάτου ἡ ἀνάστασις, ἥτις τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολή· ὧν δὲ τὸ δῆλον τεταρτημόριον, ὁ μέσον ἢ τοῖς ἄλλοις γενομένοις, καὶ τῆς ἑαυτῶν ὑπάρξεως ποιοῦντος φύσιν, τὴν τε μετ' εὐδαίμονος καὶ φθορᾶς ζωὴν εἰργομένων, ὡς τοῦ πρόνοιαν βίου πρόσκαιρον, καὶ τῆς ἀφθαρσίας διαμονὴν εἰς πέρασι βεβαίως· ὧν οὐ πᾶς ἀνθρώπων ἀναπλάττομένων μάτην, ψευδόμενοι ἑαυτοὺς βουλόμεθα ἐλπίσιν, ἀπλανεστάτῳ ἢ πεπεσύνῃ ἐχεγγύῳ, πατὶ δημιουργήσαντος ἡμᾶς γνώμῃ καθ' ἣν ἐποίησεν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος· νοῦν τε συνκαθεσκεύασεν αὐτῷ καὶ νόμον ἐμφυτον ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ φυλακῇ τῆς αὐτοῦ δεδομένων, ἐμφρονίζεσθαι ζῷον λογικὸν πρόσηκόντων. οὐ δήλοντες ὡς ἐκ ἂν τοιοῦτον κατεσκεύασε ζῷον, καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς διαμονὴν εὐκόσμησεν, εἰ μὴ διαμενεῖν ἐβούλετο τὸ γενόμενον. ἐ δοίνων ὁ τοιοῦτος τοῦ παντὸς δημιουργὸς ἐποίησεν ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ ζωῆς ἐμφρονος μεταλαβεῖν, καὶ γνόμενον θεωρὸν τῆς τε μεγάλης παρεπείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπὶ πᾶσι σοφίας, τῇ τούτων σωδιαμονῇ ἀεὶ θεωρίᾳ, καὶ τῇ ἐκείνου γνώμῃ, καὶ καθ' ἣν ἔλαχε φύσιν.

Universitäts-Bibliothek Paderborn

ἡ μὲν γὰρ γενέσεως αἰτία πρόσθετα τῷ εἰς ἀεὶ διαμο
νὴν ἢ διαμονὴ τῷ ἀνάστασιν· ἧς χωρὶς οὐκ ἂν διαμεί
νειεν ἄνθρωπος. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων δῆλον
ὡς τῆς γενέσεως αἰτίας, ἣ τῇ γνώμῃ τοῦ ποιήσαν
τος, δείκνυται σαφῶς ἡ ἀνάστασις. τοιαύτης γὰρ αἰ
τίας ἄσης καθ' ἣν εἰς τόνδε πεπήκτηται κόσμον
ἄνθρωπος, ἀκόλουθον αὖ ἐκ τῶν τοῖς περὶ φύσιν ἢ
καθ' ἑρμὸν ἐπόμενον διασκέψασθαι λόγον. ἑωρται
γὰρ τὰ διὰ τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως, ἢ τῶν
γεννηθέντων ἀνθρώπων φύσις. τῇ γὰρ φύσει τῶν γε
νομένων, ἢ τοῦ ποιήσαντος ὑπὸ τὸ τοῖς δικαίοις κρί
σις· τὸ τέρις τε πᾶσι τὸ τοῦ βίου τέλος. διεκπεσόντων
γὰρ ἡμῖν τῶν πρότερον λεγομένων, ὑπόκειται ἑξῆς τῷ
τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἢ διὰ τῶν τοῦ ἀληθείας λογι
σμῶν, ἢ τῶν ὁπωσοῦν εἰς διάθεσιν προβαλλομέ
νων. ἡ ἀπόδειξις τῷ ἁπλανῆ τοῖς λεγομένοις ἐπι
φέρεσθαι πίστιν, ἥτις οὐκ ἐξωθόν ποθεν ἔχει τὸ ἀρ
χὴν, οὐδ' ἐκ τῶν ὧδε λογιζομένων ἢ διαλογισμῶν,
ἀλλ' ἐκ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς γνοίας, ἢ περὶ τὰ
πρῶτα τοῦ διαθρῶν ἀκολουθίας. ἢ γὰρ περὶ τὰ πρώ
τιν ὅρι λογισμάτων, καὶ διὰ μόνης ὑπομνήσεως τῆ
φυσικῷ ἀνακινόσης γνοιαν· ἢ περὶ τὰ τῇ φύ
σει ἑπομένων τοῖς πρώτοις, καὶ τὰ φυσικῆς ἀκολου
θίας, καὶ διὰ τῶν τόπις τάξεως, διεκνύντας τί
θῆς πρώτοις ἢ θῆς πεπταγμένοις ἀκολουθεῖ κατ' ἀ
λήθειαν, ὧν τῷ μήτε τὰ ἀληθείας ἢ τὰ κατ' αὐτὴν ἀ
σφαλείας ἀμελεῖν, μήτε τὰ τῇ φύσει τεταγμένα καὶ
διωρισμένα συγχεῖν, ἢ τὰ φυσικὸν ἑρμὸν διαπαῖν.
δόξαι οἶμαι χρῆναι δίκαιον πρὸ τοῦ προκειμένων ἐπισκο
πεῖν κρίνειν ἐμφρόνως θέλοντας, εἴτε γίνεται
τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀνάστασις, εἴτε μὴ, πρῶ
τον μὲν ἐπισκοπεῖν καλῶς τὸν πρὸς τὸν τοῦδε
δεῖν συντελούντων τῷ δυνάμιν, καὶ ποίαν
ἕκαστον εἴληχε χώραν, καὶ τί μὲν τούτων πρῶτον,
τί δὲ δεύτερον, τί δὲ τρίτον, τί δὲ ἐπὶ τούτοις ὕ
στερον· ταῦτα δὲ διατεταγμένους χρὴ πρότερον μὲν
τάξαι τῷ αἰτίαν τῆς τῶν ἀνθρώπων γενέσεως,
τουτέστι τῷ τοῦ δημιουργήσαντος γνώμην καθ'
ἣν ἐποίησεν ἄνθρωπον· ταύτῃ δὲ προσφυῶς ἐπι
σκοπεῖν τῷ τῶν γενομένων ἀνθρώπων φύ
σιν, οὐχ ὡς τῇ τάξει διαθρούσαν, διὰ δὲ τὸ μὴ
δύνασθαι κατὰ ταὐτὸν ἀμφοτέρων γενέσθαι τῷ
κρίσιν. διὸν ὅτι μάλιστα σωπορεύεσθαι ἀλλήλαις,
καὶ πρὸς τὸ προκείμενον τῷ ὅσιν παρέχοντα
δύναμιν. διὰ δὲ ταύτην, ὡς πρώτην, καὶ τῷ
ἐκ δημιουργίας ἐχόντων ἀρχὴν φανερῶς διακρι
νομένης τῆς ἀναστάσεως, οὐδὲν ἧττον καὶ διὰ
τῶν τῆς προνοίας λόγων ἐστὶ λαβεῖν τῷ περὶ
ταύτης πίστιν· λέγω δὲ διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀν
θρώπων ὀφειλομένης κατὰ δίκαιον κρίσιν τιμῆς
ἢ δίκης, καὶ τοῦ περὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον τέλους.

certè creationis causa confirmat, credibilèq; facit æternam perdurabilitatem, perdurabilitas uerò resurrectionè, sine qua homo perdurare nequiuerit. Ex prædictis uerò manifestarium est, nimirum ex causa nascendi creatoriscq; uoluntate resurrectionem declarari. Quum igitur talis sit causa cur in hunc mundum homo introductus sit, consentaneũ iam fuerit utcunq; dispiciamus quæ naturali ordinè superiores rationes consequuntur. Sequitur enim, pensitato & excusso negotio, creandi causam creatorum hominum natura: creatorúmque hominum naturam, creatoris super ipsis iustum iudicium: & post ista omnia, uiuendi finis. Explicatis autem superioribus, explicanda iam deinceps hominum natura, idq; uel per ueras opiniones, uel qualescunq; tandem inquisitiones. Demonstratio illa minimè erroneam dictis fidem adstruit, quæ nõ forinsecus alicunde exordium habet, aut ex aliquorũ opinionibus aut placitis cooritur: sed quæ ex communi intellectu surgit, aut ex posteriorum ad priora consequio elicitur. Est enim illa uel de primis placitis, uel de ijs quæ sola admonitione naturalem intellectũ commouent & expergefaciunt, uel quæ naturaliter primis in comitatu adhærent, naturaliscq; consequentiæ sunt. oportetq; huius ordinis demonstratorem declarare quid prima aut superiora reuera consequatur: ut neque ueritatem, neque ex ueritate natam assertionem negligenter tractet, neque ea quæ natura discreta sunt confundat, aut naturalem seriem disipet. Quamobrem conuenire arbitror, illos qui proposito argumento studeat, & prudẽter dijudicare uolunt an humanorũ corporum resurrectio fiat, primùm dispicere rectè uim eorum quæ hanc demonstrationẽ collatis quasi partibus conficiunt, & quem quæq; locum obtineant, & quid inter ista primum uel secundum uel tertium sit, & quid denique ultimo ordine consistat. In istis dirigendis proponi decet causam illam cur homo creatus sit, hoc est, ipsius creatoris mentem siue destinationem, ob quam hominem condendum suscepit. hinc rursus congruenter conferenda & coaptãda est hominũ natura, ut quæ ordinẽ secundã sedẽ obtineat: tum quia non simul de utraq; iudicari potest, tum quia ambæ coexistũt, & ad præsens institutũ idem momẽtum adferunt, tum quia per istas principes primariasq; atque ex ipso opificio Dei ortũ trahentes euidenter resurrectio ostendatur: nihilominus tamẽ & per prudẽtiæ rationẽ huius rei fidẽ colligere licet. Prudẽtiæ rationẽ in hoc cõsistere dico, ut præmia suppliciaq; ex iusto iudicio cuiq; hominũ pro meritis attribuãtur, finisq; ipsorum uitæ respõdeat.

Multi enim quũ de resurrectione disputationem susceperunt, solo eo quod tertium est omne negotium conficere tentauerunt, arbitrantes causam resurgendi hominis propter iudicium fieri. Illud autem perspicuè falsum ostenditur, eo quòd omnes quidem resurgant, non omnes tamen resurgentes iudicentur. Si enim Sola iudicij iustitia causa resurrectionis esset, necessum uidelicet esset, eos qui nihil peccarunt, aut qui præclaras res in uita gesserunt, resurrectionis expertes esse: itidem & eos qui in prima ætate uitã finierũt: quod & ipsi quoq; æquum censent, ut non ob iudicium resurrectio fiat, secundũ primariam rationem, sed ob destinationem propositúmque conditoris, conditiq; naturam. Cæterùm quũ sufficiat uel una causa gignendi hominis, si inspiciatur, ad probãdam resurrectionem, quæ naturali ductu rationũ corpora dissoluta consequitur: æquum tamẽ fortasse fuerit nihil eorum refugere quę proposuimus, & cohærenti ordine per seriem uires efficaciásque rationũ, deinde consequentium, explicare, in gratiam eorum hominum qui ista suopte ingenio perspicere nequeunt: & inter reliqua, hominum creatorum naturam exponere, quod ipsum ad eiusdẽ rei intelligentiam ducit, & tantundem fidei resurrectioni astruit. Si enim uniuersa hominum natura ex anima immortali & corpore pro ipsius creatione attemperato consistit, neq; animæ per se, neque corpori seorsum Deus istiusmodi aut ortum aut uitam attribuit, sed hominibus integris, qui istis ambobus componerentur: ut ijsdem illis partibus quibus ortum uitámq; acceperint, in uiuendo utentes, ad eundm communémque finem & præmium peruenirent: necessarium omnino est, quum unum ex istis ambabus partibus animal conficiatur, quod & omnibus animi corporísque affectionibus imbuatur, paritérque & agat & faciat quæcunque uel sensuum uel rationis iudicium requirunt, ad unum finem referri omnem istarum rerum seriem: ut omnia & per omnia tum ortus hominis, tum natura hominis, tum uita hominis, tum quicquid egit uel passus est, tum finis naturę congruens ad unã harmoniam eandémq; sympathiam decurrant. Si uerò unus est concentus siue harmonia cuiusque animalis, ac sympathia siue communio affectionũ, tum earũ quę ex anima originem trahũt, tum earum quæ ex corpore proueniunt, unum in istis omnibus finem & premium manere oportet. Vnus autem reuera finis erit, quum idem animal ex suis partibus constiterit: quod ipsius finis gratia futurũ est. idẽ uerò animal synceriter extabit, quũ eadem illa ei adfuerint, partésq; illæ restitutę fuerint, quibus eius integritas absoluitur.

πολλοὶ γὰρ τὴν ἀνάστασιν λόγον ἐλάμβανον ποιεῖσθαι, τῷ τρίτῳ μόνῳ τῶν πάντων ἐπάραντες αἰτίαν, νομίσαντες τὴν αἰτίαν γίνεσθαι τῆς κρίσεως. τὸ δὲ πρόφασιν εἶναι δείκνυται φανερῶς ἐκ τοῦ πάντας μὲν ἀνίστασθαι τοὺς ἀποθανόντας ἀνθρώπους, μὴ πάντας δὲ κρίνεσθαι τοὺς ἀναστάντας. εἰ γὰρ μόνον τὸ τῆς κρίσεως δίκαιον, ἢ ἀνάστασις οὐκ ἂν ἦν τῷ πρώτῳ λόγῳ, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ δημιουργήσαντος γνώμην, καὶ τὸν τῶν δημιουργηθέντων φύσιν. ἀρκόσης δὲ καὶ μόνης τῆς ὕλης τῇ χύσει τῶν ἀνθρώπων θεωρουμένης αἰτίας, δίκαιον τὴν ἀνάστασιν τῇ φυσικῇ ἀκολουθίαν ἕπεσθαι τοῖς διαλυθεῖσι σώμασι· δίκαιον ἴσως πρὸς μηδὲν ἀρκοῦντα τῶν προτεθέντων, ἀκολούθως δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὰς ἐξ ἑκάστου τῶν ἑπομένων ἀφορμὰς ὑπάρξαι τοῖς ἐξ αὐτῶν συνιστᾶν μὴ δυναμένοις· καὶ πρός γε τῶν ἄλλων, τὴν τῶν γινομένων ἀνθρώπων φύσιν, ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἄγουσαν γνῶσιν, καὶ τὴν ἴσην παρέχουσαν πρὸς τῆς ἀναστάσεως πίστιν· εἰ γὰρ πᾶσα κοινὴ ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις, ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου, καὶ τοῦ κατὰ τὴν γένεσιν αὐτῇ σωματικοῦ θνητοῦ σώματος ἔχει τὴν σύστασιν, καὶ μήτε τῇ φύσει ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν, μήτε τῇ φύσει τοῦ σώματος χωρὶς ἀποκλήρωσιν θεὸς τὴν τοιανδὲ γένεσιν, ἢ τὴν ζωὴν καὶ τὸν σύμπαντα βίον, ἀλλὰ τοῖς ἐκ τούτων γινομένοις ἀνθρώποις, ἵν' ὦσι τῷ γενομένῳ καὶ ζῶσι διαβιώσαντες, εἰς ὃ τι καὶ κοινὸν καταλήξωσι τέλος· δεῖ πάντως ἑνὸς ὄντος τοῦ ἐμφορουμένου ζῴου, καὶ τοῦ πάσχοντος οὐσίαν πάθη ψυχῆς, καὶ οὐσίαν τοῦ σώματος ἐνεργοῦντός τι ἢ πράττοντος, οὐσίαν τῆς αἰσθητικῆς ἢ τῆς λογικῆς δεῖται κρίσεως, πρὸς ὃ τι τέλος ἀναφέρεσθαι πάντα τὸν ἐκ τούτων ἁρμόν· ἵνα πάντα καὶ διὰ πάντων συντρέχῃ πρὸς μίαν ἁρμονίαν καὶ τὴν αὐτὴν συμπάθειαν ἀνθρώπου· γένεσις ἀνθρώπου, φύσις ἀνθρώπου, ζωὴ ἀνθρώπου, πρᾶξις καὶ πάθη. καὶ βίος, καὶ ὃ τῇ φύσει προσῆκον τέλος. εἰ δὲ μία τις ὅλη ἁρμονία τοῦ ζῴου παντὸς καὶ συμπάθεια, ἡ τῶν ἐκ ψυχῆς φυομένων καὶ τῶν διὰ σώματος ὑπαρχόντων, ὧν εἶναι δεῖ καὶ τὸ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τέλος. ὧν ἓν τέλος ἔσαι κατ' ἀλήθειαν τὸ αὐτὸ ζῴου ἡ τὸ αὐτὸ συστὰν ὄντος, ὅταν ὅλον τὸ τέλος. τὸ αὖ δὲ ζῷον ἔσαι καθαρῶς, τῶν αὐτῶν ὄντων πάντων δι' ὧν ὡς μερῶν τὸ ζῷον·

Eadem

τὰ αὐτὰ δέ, κατὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἕνωσιν ἔσαι, τῶν διαλυθέντων, πάλιν ἑνωθέντων πρὸς τὴν τοῦ ζῴου συνασιν. ἡ δὲ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων σύστασις δι' ἀνάγκης ἐπομένη διδάσκει τὴν τῶν νεκρωθέντων καὶ διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασιν. ταύτης γὰρ χωρὶς, ὅτ' ἂν ἑνωθείη τὰ αὐτὰ μέρη πρὸς φύσιν ἀλλήλοις, ὅτ' ἂν συναίη τοῖς αὐτοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις. εἰ δὲ καὶ νοῦς καὶ λόγος διδόται τοῖς ἀνθρώποις πρὸς διάκρισιν νοητῶν, οὐκ οὐσιῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ ὄντος ἀγαθότητος καὶ σοφίας καὶ δικαιοσύνης· ἀνάγκη, διαμενόντων ὧν ἕνεκεν ἡ λογικὴ δέδοται κρίσις, καὶ αὐτὴν διαμένειν τὴν τοιάνδε δοθεῖσαν κρίσιν. ταύτην δὲ διαμένειν ἀδύνατον, μὴ τῆς δεξαμένης αὐτὴν καὶ ἐν οἷς ὅτι διαμένουσης φύσεως. ὁ δὲ καὶ νοῦν καὶ λόγον δεξάμενος, ἔστιν ἄνθρωπος, οὐ ψυχὴ καθ' ἑαυτήν. ἄνθρωπον ἄρα δεῖ εἶναι ἐξ ἀμφοτέρων ὄντα διαμένειν εἰς ἀεί. τοῦτον δὲ ἀδύνατον διαμένειν, μὴ ἀνισταμένων. ἀνάστασις γὰρ μὴ γινομένης, οὐκ ἂν ἡ τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀνθρώπων διαμένοι φύσις· ἐπεὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων φύσεως μὴ διαμενούσης, μᾶλλον μὲν ἡ ψυχὴ σωθήσεται τῇ τοῦ σώματος γὰρ δεήσει, καὶ τοῖς τούτου πάθεσι· μᾶλλον δὲ τὸ σῶμα πεπεδήκατο πρὸς τὸ τυγχάνειν ὧν ἐρέγεται, ταῖς τῆς ψυχῆς ἡνίαις ἐπόμενον καὶ χαλιναγωγούμενον. μάταιος δὲ ὁ νοῦς, ματαία δὲ φρόνησις, καὶ δικαιοσύνης πρᾶξις, ἡ καὶ πάσης ἀρετῆς ἄσκησις, καὶ νόμων θέσις καὶ διάταξις, καὶ σωφρόνως ἐπεῖν, φαῦλα, εἰ πρὸς γε ἀνθρώποις καὶ δι' ἀνθρώπους καλά, μᾶλλον δὲ ὧν αὐτὴ τῶν ἀνθρώπων ἡ γένεσίς τε καὶ φύσις. εἰ δὲ πάντων καὶ πάντα χάριν ἀπελήλαται τοῦ ἔργου τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἐπ' ἐκείνου διδομένων ἀγαθῶν, ὁ μάταιος δεῖ παντὸς ἐστὶ καὶ ψυχῆς ἀπολλυμένης συνδιαιωνίζειν τὴν τοῦ σώματος διαμονὴν τῇ τῆς ἰδίας φύσιν. ἐγκλείσθω δὲ μηδεὶς, ἐπὶ τὴν θανάτῳ καὶ φθορᾷ διαπεπομένην ζωὴν, ὀνομάζομεν διαμονὴν, λογιζόμενοι ὡς ἐκ εἰς τὸ προσῆκον ὁ λόγος· ἐκ γὰρ διαμονῆς ἐστὶ μέτρον· ὅτι μὴ τὸ διαμένοντος φύσις μία. εἴπερ γὰν τῇ τῆς οἰκείας φύσιν ἕκαστον τὸ διαμένον ἔχει τὴν διαμονὴν, ἐκ τοῦ τὸ καθαρῶς ἀφθάρτου καὶ ἀθανάτου εὑρεῖν τὸν αὐ ἰσάζουσαν τῇ διαμονὴν, τῷ μὴ τὰς ὁσίας τὸ κρεῖττον σωτηρίσθαι ταῖς καθ' ἑκάστην διαφορότητας. ὅτ' οὖν τὸ ἀνθρώπου τῇ ὁμαλὴν ἐκείνην τὴν ἀμετάβλητον οὐκ ζητεῖν ἄξιον· ἅτε δὴ τὸ μὴ, ἐξ ἀρχῆς γενομένων ἀθανάτων, μὴ διαμενόντων μόνον τῇ γνώμῃ τοῦ ποιήσαντος ἀτελευτήτως τῇ ἀνθρώπων, τῇ μὲν τῇ ψυχῇ, ἐκ γενέσεως ἐχόντων τὴν ἀμετάβλητον διαμονὴν, τῇ δὲ τὸ σῶμα, πολαμβανόντων ἐκ μεταβολῆς τὴν ἀφθαρσίαν.

Eadem porrò secundum propriam unitionē erunt, quum dissoluta & dissipata, rursus coierint ad conflationem & compositionem eiusdem animalis. Cæterùm eorundem hominum instauratio necessariò consequi ostendit corporum defunctorum resurrectionem: sine enim illa eædem partes inter se naturaliter uniri nequeant, aut ijdem homines restitui, aut in pristinam naturam redire. Quòd si mens & ratio datæ sunt hominibus ad iudicationem non intelligibilium modò substantiarum, sed sapientiæ quoque eius, iustitiæ & bonitatis qui ista dedit: necessum est, permanentibus ijs quorum gratia rationalis iudicatio data est, & ipsam quoque permanere iudicationem quæ istis discernendis attributa est. Hanc autem permanere impossibile est, nisi ea natura permaneat quæ illam intra sedē suam recipit & fouet: qui autem mentem & rationē intra se recipit, homo est, non anima per se: hominē igitur oportet utroq; constātem in perpetuum permanere. Hunc autem impossibile est permanere nisi resurgat. nisi enim intercedat resurrectio, nequaquā permanserit hominum natura: hominum porrò natura non permanente, frustra anima attemperata fuit corporis indigentiæ eiūsque accidētijs & affectionibus. Frustra quoq; corpus alligatum est, habenis animæ cedens, & frena patiens, ut quæ appetit adipiscatur: frustra mens, frustra prudentia, frustra iustitiæ obseruatio, & uirtutis omnis exercitatio, legúmq; institutio ac dispositio: &, ut summatim dicā, quicquid in hominibus & per homines pulchrum est. Imò quod magis est, ipsa hominū procreatio & natura frustranea est. Quòd si undiq; ab omnibus operibus Dei & ab illius muneribus excluſa est frustraneitas, necessarium est omnino cum animæ immortalitate coæternam esse corporis perdurationem secūdum suam naturā. Nemo admiretur quòd uitā morte & corruptione intersciſſam, perdurationem appellamus, qui nō immemores sumus, non simplicem esse huius uocabuli rationem, neq; unum esse perdurandi modum. nec mirū, quum non una sit rerum perdurantium natura. unumquodq; enim pro suā natura perdurationē habet. non inueneris in purè incorruptibilib⁹ & immortalibus parē istiusmodi perdurationē, eo quòd substantiæ sublimiorum nō coæquētur cum inferioribus

Neq; in hominibus par est istiusmodi æqualem sibi & sine ulla uarietate distinctam perdurationē requirere, ut in illis qui ab initio immortales creati sint, & solo instituto creatoris sine fine perdurēt, sed quòd secundū animā, ex creatione habeāt sine ulla uicissitudine uariationis perdurationē: secundū corpus uerò, ex ipsa immutatione immortalitatē capiāt.

hoc enim resurrectionis ratio desiderat: eoq; respicientes, dissolutionem corporis, ut sequentem hanc uitam inopem & corruptibilem, expectamus: & postmodum incorruptibilem sperantes perdurationem: neq; cum brutis nostrum finem, neq; cum immortaliū perdurationem æquiparantes: ne per imprudētiam, hac in parte hominum naturam & uitā adæquemus quibus minimè conuenit. Non igitur stomachandum est si qua inæqualitas spectetur circa hominum perdurationem: neque ubi segregatio animæ à corporeis membris & partium dissolutio continuam intersecat uitam, desperare oportet de resurrectione. Neque enim postquam sensualem uitam interscindere uidentur inquiete oborientes naturaliter sopitiones sensuum, necnon & naturalium uirium, idq; ad certa temporis interualla dormientibus hominibus, & quodammodo reuiuiscentibus, illud ipsum recusamus uitam ducere. qua de causa existimo nonnullos Somnium fratrem Mortis appellitare, non quòd genus utriusque indicare uelint, quasi ex ijsdem maioribus & parentibus sint nati: sed quòd similia accidant sopitis & defunctis, ratione quietis otióque sensuum, quum nihil intelligant de rebus præsentibus, aut quæ tum fiant, imò nec seipsos esse aut uiuere sentiant. Si igitur humanam uitam tanta inæqualitate à natiuitate ipsa usque ad dissolutionem refertam, & interruptam omnibus illis quæ superius enarrauimus, non detrectamus, uitam dicere: neq; ultra dissolutionem constitutam uitam, quæ una secum resurrectionem inducit, desperare debemus, tametsi aliquandiu interscindatur ipsius animæ à corpore recessu. Ipsa enim hominum natura primitus & secundum institutum creatoris coattributam possidens inæqualitatem inæqualem uitam & permansionem habet, nunc somno, nunc morte interscissam, singulisque ætatum euariationibus: ita ut non appareant euidenter prima, quum posteriora superuenerint. Quis enim crederet, nisi rerum experimentis doceretur, in similari & molliemine tot & tantas uires esse repositas: aut quę istinc surgit & compingitur, tantam molium ac magnitudinem latere: ossium, inquam, neruorum & cartilaginum, itidem & musculorum & carniū, & uiscerum, reliquarúmque corporis partium? Neque enim in liquidis adhuc seminibus quicquam tale uideas: neque in infantulis apparent quæ adulescentibus accrescunt: aut in adulescētia, ea quæ uirilis ætas possidet, eminent: aut rursus in uirili ætate, quę senectus habet. Cęterùm etsi ex supradictis quædam nullo modo, quædam obscuriter naturalem uicissitudinē

ὅπερ ὀφεῖλε ἀναστάσεως λόγον βούλεται. πρὸς ὃ δὴ ἀποβλέποντες, τὴν τε διάλυσιν τοῦ σώματος, ὡς ἐπομένην τῇ μετ' ὀφθορᾶς ζωῇ, προσδεχόμεθα, καὶ μετὰ ταύτην, τὴν μετὰ ἀφθαρσίας ἐλπίζομεν διαμονήν. ὥστε τοῖς τῶν ἀλόγων τελευτῇ σωπεριεσωῖσθαι τὴν ἡμετέραν τελευτήν, ἄντε τῇ τῶν ἀθανάτων διαμονῇ τὴν τῶν ἀνθρώπων διαμονήν, ἵνα μὴ λάθωμεν ταύτῃ σωπεριεσωῖσθαι καὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει καὶ ζωῇ οἷς μὴ πέφυκεν. ὁ δὲ οὕτω πάσχων δυχεραίνειν ἄξιον, εἴτις ἀνωμαλίαν θεωρεῖται ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων διαμονῇ, ἀπὸ ἐπιδήλου χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος μερῶν, καὶ μοίρων διάλυσις καὶ σωπεριεχομένη διακόπτει ζωήν, ἀλλὰ τοῦτ' ἀγνοήσειν χρὴ τὴν ἀνάστασιν. ὁπόταν γὰρ ἐπεισέλθῃ τὴν τοῦ σωπαύσειν ζωὴν ἀδιακόπτως διοικοῦσιν αἱ κατὰ τὸν ὕπνον φυσικῶς ἐγκινούμεναι πρόοδοι τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἰσομέτροις χρόνου διαστήμασιν ἀνακυπτόντων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τρόπον τινὰ πάλιν ἀναβιωσκόντων, τὴν αὐτὴν παραιτόμενα ζωὴν λέγειν. τίς δὴ αἰτίαν, οἶμαι, τινὲς ἀδελφὸν τοῦ θανάτου τὸν ὕπνον ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς ἐκ τῶν αὐτῶν προγόνων ἢ πατέρων φύσιν γνησιολογοῦντες, ἀλλ' ὡς τὰ ὅμοίων παθῶν τοῖς τε θανοῦσι καὶ τοῖς ὑπνοῦσιν ἐγγινομένων, γενικά γε τὰ ἀρέμιας καὶ τὰ μηδενὸς ἐπαισθάνεσθαι τῶν ὄντων, ἢ γινομένων, μᾶλλον δὲ μηδὲ τὸ εἶναι καὶ τὸ ἰδίας ζωῆς. ἔστιν οὖν τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν ὁσαύτως γεμούσαν ἀνωμαλίας ἀπὸ γενέσεως μέχρι διαλύσεως, καὶ διακοπομένην πᾶσιν οἷς πέφυκεν, ὁ πᾶς τόμος τὴν αὐτὴν λέγειν ζωὴν· ὃν τὸ ἐπέκεινα τοῦ διαλύσεως ζωὴν, εἴτις ἑαυτῷ σωεισάγει τὴν ἀνάστασιν, ἀκριβῶς γνώσεται ὀφείλομεν, ἕως ἐπὶ ποσὸν διακόπτεται τῷ χωρισμῷ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος. αὕτη γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ἀνωθεν καὶ κατὰ γνώμην τοῦ ποιήσαντος συγκεκληρωμένη ἔχουσα τὴν ἀνωμαλίαν, ἀνώμαλον ἔχει τὴν ζωὴν καὶ τὴν διαμονήν, πότε μὲν ὕπνῳ, ποτὲ δὲ θανάτῳ διακοπομένην, καὶ ταῖς καθ' ἑκάστην ἡλικίαν μεταβολαῖς, ἐκ ἐμφανομένων φανερῶς τοῖς πρώτοις τὰ ὕστερον ὑπογινομένων. εἴτις αὖ ἐπίσταται, μὴ τί πείρᾳ δεδιδαγμένος, ἢ ὁμοιομερῆ καὶ ἁπλᾶ τῷ ἀερμάτι ὑποστάτῳ καὶ τηλικούτῳ ἀρκεῖσθαι δυνάμενον, ἢ τὰ ταύτῃ ὑπωσωισταμένων καὶ πυκνουμένων ὄγκων διαφορὰν, ὁσέων φημὶ, καὶ νεύρων καὶ χόνδρων, ἔτι δὲ μυῶν, καὶ σαρκῶν, καὶ σπλάγχνων, καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν. οὔτε γὰρ ἐν ὑγροῖς ἔτι τοῖς ἀερμασι τούτων ἐστὶν ἰδεῖν οὐδέν, οὔτε μὴν τοῖς νηπίοις ἐμφαίνεταί τι τῶν τοῖς τελείοις ὑπογινομένων· ἢ τὰ τοῦ τελείων ἡλικίας τοῦ πρεσβυτικοῦ, ἢ τὰ τῆς τοῦ γεγηρακότων. ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς τοῦ εἰρημένων ἐνῶν ἢ ὅλως, ἐνῶν ἢ ἀμυδρῶς ἐμφανούσῃ τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν,

καὶ τὰς τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἐπιγινομένας μεταβολὰς, ὅμως ἴσασιν ὅσοι μὴ τυφλῶς ἔχουσιν ὑπὸ κακίας ἢ ῥᾳθυμίας περὶ τοῦτων κείσιν, ὅτι δεῖ πρῶτον μὲν γενέσθαι τῶν σπερμάτων καταβολὴν, διαῤῥωσθέντων δὲ τούτων καθ' ἕκαστον μέρος καὶ μόριον, καὶ προελθόντων εἰς φῶς τῶν κυηθέντων, ἐπιγίνεται μὲν ἡ κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν αὔξησις, ἣ τε κατ' αὔξησιν τελείωσις, τελειωθέντων δὲ ὕφεσις τῶν φυσικῶν δυνάμεων μέχρι γήρως· εἶτα πεπονηκότων τῶν σωμάτων ἡ διάλυσις. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τούτων οὔτε τοῦ σπέρματος ἐγγεγραμμένον ἔχοντος τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν, ἢ μορφὴν, οὔτε τῆς ζωῆς τὴν εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς διάλυσιν, ὁ τῶν φυσικῶς γινομένων ἑρμὸς παρέχει τὴν πίστιν τοῖς οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν φαινομένων ἔχουσι τὸ πιστὸν, πολὺ μᾶλλον ὁ λόγος ἐκ τῆς φυσικῆς ἀκολουθίας ἀνιχνεύων τὴν ἀλήθειαν, πιστοῦται τὴν ἀνάστασιν, ἀσφαλέστερος ὤν, καὶ κρείττων τῆς πείρας πρὸς πίστωσιν ἀληθείας τῶν πρώτων ἡμῖν εἰς ἔξετασιν προτεθέντων λόγων, καὶ τὴν ἀνάστασιν πιστουμένων, ὅτι πάντως μὴ ἔσιν ὁμολογεῖς, ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως ἀρχῆς (ἀρχὴ γὰρ αὐτοῖς ἡ τῶν πρώτων ἀνθρώπων ἐκ δημιουργίας γένεσις) ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ αὐτῆς κρατούσης τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐξ ἧσπερ ἔφυσαν, οἱ δὲ, παρεπόμενοι τῇ τε φύσει καὶ περὶ βίῳ τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς προνοίας λαμβάνουσι τὴν πίστιν. ἢ μὲν γὰρ αἰτία καθ' ἣν καὶ δι' ἣν γεγόνασιν ἄνθρωποι, συνέζευγμένη τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, ἐκ δημιουργίας ἔχει τὴν ἰσχύν· ὁ δὲ τῆς δικαιοσύνης λόγος, καθ' ὃν κρίνει θεὸς τοὺς δὴ καὶ κακῶς βεβιωκότας ἀνθρώπους, ἐκ τοῦ τούτων τέλους. φύονται μὲν γὰρ ἐκεῖθεν, ἀρτίζονται δὲ μᾶλλον τῆς προνοίας. δεδειγμένων δὲ ἡμῖν τῶν πρώτων ὡς εἴη τε, καλὰς αὖ ἔχοι καὶ διὰ τῶν ὑστέρων δεῖξαι τὸ προκείμενον. λέγω δὲ διὰ τῆς ὀφειλομένης ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων κατὰ δικαίαν κρίσιν τιμῆς ἢ δίκης, καὶ τοῦ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον τέλους. αὐτῶν δὲ τούτων πρότερα ἢ κατὰ φύσιν ἡγήμονα· ἢ πρὸς τὸν μᾶλλον ἐπιτήδεια ἢ πρὸς τὴν κρίσεως λόγον. ὅσα τὸν μόνον ἐπεὶ πονηρὰς φρονήσεις τὰ πρωτεύοντα τοῖς πρωτεύουσιν ἀρχῆς ἢ τάξεως, ὅτι δεῖ τοὺς ποιητὰς τὸ θεῖον τοὺς τε παντὸς πεπαιδευμένους, τῆς τούτου σοφίας καὶ δικαιοσύνης τῶν γενομένων ἁπάντων ἀπατιθένται φυλακήν τε καὶ πρόνοιαν· ἔγωγε ταῖς ἰδίαις ἀρχαῖς πεπαιδευμένοις ἐθέλοιμι. τοῦτο δὴ περὶ τούτων φρονοῦντας, μηδὲν ἡγεῖσθαι μήτε τὰ κατὰ γῆν, μήτε τὰ κατ' οὐρανὸν, ἀνεπιτρόπευτον, μηδ' ἀπρονόητον,

hominibusq; superuenientes uarietates indicant, sciunt tamen nihilominus qui malitia aut ignauia occæcati non sunt, quid de istis rebus iudicandum sit. primùm enim requiritur ut semina spargantur: ea ubi in membra & articulos distincta fuerint, ac fœtus iam effecti in lucem prodierint, accipiunt in prima ætate proceritatem: post proceritatem, totius corporis absolutam perfectitudinem: postmodum succedit naturalium uirium declinatio, quæ se usque ad extremum senium extendit: tum demum defectis corporibus dissolutio superuenit. Quemadmodum igitur in hoc negotio neque semen ulla imagine aut similitudine hominis uel uitam uel formam ostendit, neque uita dissolutionem illam præiudicat, qua se compago in prima elementa disparsura est: series tamen ductúsque naturalium euentuum fidem conciliat ijs quę pro sua apparentia & uultu nullam fidem admittere uidentur, ita quoque multo magis ratio indagine naturalis consequentiæ ueritatem inuestigans, resurrectionẽ corroborat, quæ multo certior est quàm experientia, ad comprobationem eorum dictorum quibus paulò antè fidem resurrectioni conati sumus astruere: idq; ideo quia omnes cõgeneres sumus, ut eodem exordio nati. exordium enim nobis ex primorum hominum proceatione quos Deus cõdidit. Sed alij ex ipso unde nati sunt exordio ad fidem corroborantur, alij ducem naturam hominumq; uitam sequentes, ex diuina aduersus nos prouidentia fidem capiunt. Causa enim secundum quam & ob quam nati sunt homines, coniuncta naturæ hominum, ex opificio conditi hominis uim suam obtinet. Cęterùm iustitiæ ratio, secũdum quam iudicabit Deus homines uel bonæ uel malæ uitæ, ex horum fine uires trahit: inde enim nascuntur. pẽdet tamẽ magis ex prouidẽtia. Quum igitur ostẽsa & probata sint à nobis quantum licuit quę primi ordinis erant, ostendamus quoq; quæ deinde sequuntur. loquor autem de præmio uel supplicio quod pro meritis cuique hominum ex iusto iudicio attribuetur, & de fine qui ad humanam uitam correspondebit. Verùm id ita fiat ut ea præcedãt quæ naturaliter prioris loci sunt: primúmq; tractemus de iudicij ratione. quæ uerba ideo loquimur, quòd nobis curæ est fundamentum ordóque institutæ disputationis, & quòd oporteat eos qui Deum admittunt ut conditorem huius uniuersitatis, illius ipsius sapientiæ & iustitiæ attribuere omnium rerum custodiam & procurationem, si modò fundamento constituto ac principijs semel admissis inhærere uelint. Porrò quum huius opinionis sint, æquum est ut nihil existiment neq; terrestrium neq; cælestium rerum curam & prouidentia destitutũ esse:

sed in omnia æquè, tum quæ in aperto sunt, tum quæ latēt, in magna itē & parua penetrare creatoris sollicitudinem. omnia enim quæ sunt, creatoris sui prouidētia indigēt: peculiariter autē unumquodq; pro sui natura, & ad quod cōditū est. Nō enim existimo ambitiosè singulatim explicandū & diuisionibus distinguendū quid cuiq; naturę conueniat: homo certè de quo sermo institutus est, ut fame licus, alimēto opus habet: ut mortalis, prolis successione: ut rationalis, iudicio. Indiget autem iudicio, ut legitimè ad uictū & successionem incūbat. necessum est autē, uictu & successione ad id quod ex utroq; cōpositum est pertinēte, ad illud idem quoq; iudiciū pertinere: (uoco autē ex utroq; compositum, hominē ex anima & corpore constantem:) atq; istiusmodi hominē omniū quæ agit reum fieri, ut pro illis uel præmiū uel supplicium recipiat. Quòd si cōtra id quod ex utroq; cōpositū est, pro factis ipsius sententia iusti iudicij profert, fieri non potest ut anima sola talionē referat eorū quæ cū corpore gessit. nam ipsa per se nō tangit peccatis, quæ per uoluptates corporales uel cibos uel cultus perpetrātur. Neq; itē solū corpus talionē referre oportet, ut quod legū & iudicij discrimen nō sentiat: sed homo qui istis cōstat, ꝓ unoquoq; facto iudiciū accipere debet. Id autē in hac uita cōtingere nulla ratione deprehēdas, non enim id in pręsenti uita legitimè obseruatur, quum multos uideamus impios & omnis iniquitatis studiosos usq; ad mortē malorum expertes persistere: eos uerò qui omni uirtute spectati sunt, inferēdis doloribus, uexationibus, calūnijs, cōtumelijs, ac omni genere afflictionis uitā absumere. Neq; item post mortē deprehendere id queas: non enim iam superest id quod ex utroq; cōstat, quum & anima separata sit à corpore, ipsúmq; corpus rursum dissipatū sit in ea ex quibus congestū fuit nihilq; iam supersit quod uel ueterē formā, uel naturā, imò ne memoriā quidē eorū quę acta sunt, retineat. Liquet igitur id quod sequitur, nimirū quòd oportet, secūdū Apostolū, corruptibile istud dissipatū induere incorruptionem, ut uiuificatis resurrectione mortuis, ac rursus unitis quæ disiecta erāt aut penitus cōsumpta, unusquisq; referat iustè ea quæ ꝑ corpus gessit, siue bona, siue mala. Aduersus illos igit q̄ ꝓuidētiā admittūt, & eadē principia & fundamēta nobiscū recipiūt, deinde à suis institutis & receptis opinionib⁹ nescio quo pacto excidēt & deficiūt, istiusmodi uerbis aliísque multo uberiorib⁹ uti possis: si q̄dē ea dilatare uelis q̄ breuiter & in trāscursu dicta sunt.

ἀλλ' ἐπὶ πᾶν ἀφανὲς ὁμοίως καὶ φαινόμενον, μικρόν τε καὶ μεῖζον, διήκουσαν γινώσκειν τῆς πρὰ τοῦ ποιήσαντος ἀμέλειαν. δεῖται γὰρ πάντα τὰ γενόμενα τῆς πρὰ τοῦ ποιήσαντος ἀμελείας, ἰδίως δὲ ἕκαστον καθ' ὃ πέφυκε, καὶ πῶς ὃ πέφυκεν ἀχρή. οὐ γὰρ οἶμαι φιλοτιμίας τὸ κατάνειν, ἢ διαιρεῖν νῦν, ἢ τὸ πρόσφορον ἑκάστῃ φύσει καταλέγειν ἐθέλειν. ὅτε μὲν ἄνθρωπος περὶ τοῦ νῦν πρόκειτο λέγειν, ὡς μὲν ἐνδεὴς, δεῖται τροφῆς· ὡς δὲ θνητὸς, διαδοχῆς· ὡς δὲ λογικὸς, δίκης. εἰ δὲ τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἔστιν ἀνθρώπῳ κατὰ φύσιν, καὶ δεῖτο μὲν τροφῆς διὰ τῆς ζωὴν, δεῖτο δὲ διαδοχῆς διὰ τὴν τοῦ γένους διαμονὴν, δεῖται δὲ δίκης διὰ τὸ τῆς τροφῆς καὶ τῆς διαδοχῆς ἔννομον, ἀνάγκη δήπου, τῆς τροφῆς καὶ τῆς διαδοχῆς ἀπὸ τὸ συναμφότερον φερομένης, ὑπὸ τοῦτο φέρεσθαι καὶ τῆς δίκην. λέγω δὴ συναμφότερον τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον· καὶ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον γίνεσθαι πάντων τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τήν τε ἐπὶ τούτοις δέχεσθαι τιμὴν ἢ τιμωρίαν. εἰ δὲ κατὰ τοῦ συναμφοτέρου φέρει τῆς ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις δίκην ἡ δικαία κρίσις, καὶ μήτε τὴν ψυχὴν μόνην δεῖ κομίσασθαι τὰ ἐπίχειρα τῶν μετὰ τοῦ σώματος εἰργασμένων· (ἀπὸ σπαθὴς γὰρ αὕτη καθ' ἑαυτὴν τῶν περὶ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ἢ τροφὰς καὶ θεραπείας γινομένων πλημμελημάτων·) μήτε τὸ σῶμα μόνον. (ἄκριτον γὰρ τοῦτο καθ' ἑαυτὸν νόμου καὶ δίκης·) ὁ δὲ ἐκ τούτων ἄνθρωπος τὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰργασμένων αὐτοῦ δέχεται κρίσιν. οὗτος δὲ οὔτε κατὰ τὴν δὲ τὴν ζωὴν εὑρίσκει συμβαῖνον ὁ λόγος. (οὐ γὰρ σώζεται τὸ κατὰ ἀξίαν ἐν τοῦ πρόντι βίῳ. διὰ δὲ τὸ πολλοὺς μὲν ἀθέους καὶ πᾶσαν ἀνομίαν καὶ κακίαν ὑπηρεδεύοντας, μέχρι τελευτῆς διατελεῖν κακῶν ἀπειρατοὺς, καὶ τοὐναντίον τοὺς κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐξητασμένον τὸν ἑαυτῶν βίον ὑπηρεξαμένους, ἐν ὀδύναις ζῆν, ἐν ἐπηρείαις, ἐν συκοφαντίαις, αἰκίαις τε καὶ παντοίας κακοπαθείαις·) οὔτε δὲ μετὰ θάνατον· (οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἔτι τὸν συναμφότερον χωριζομένης μὲν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, σκεδαννυμένου δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἐξ ὧν συνεφορήθη, καὶ μηδὲν ἔτι σώζοντος τῆς πρότερας φυῆς, ἢ μορφῆς, ἤπου γε τὴν μνήμην τῶν πεπραγμένων.) εὔδηλον παντὶ τὸ λειπόμενον, ὅτι δεῖ κατὰ τὸν ἀπόστολον, τὸ φθαρτὸν τοῦτο καὶ διασκεδαστὸν ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, ἵνα ζωοποιηθέντων ἐξ ἀναστάσεως τῶν νεκρωθέντων, καὶ πάλιν ἑνωθέντων τῶν κεχωρισμένων, ἢ καὶ παντὶ διαλελυμένων, ἕκαστος κομίσηται δικαίως ἃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε κακά. πῶς μὲν οὖν τοὺς ὁμολογοῦντας τὴν πρόνοιαν, καὶ τὰς αὐτὰς ἡμῖν παραδεξαμένους ἀρχὰς, εἶτα τοῦ οἰκείων ὑποθέσεων οὐκ οἶδ' ἐκπίττοντας, τοιούτοις χρήσαιτ' ἄν τις λόγοις, καὶ πολλῷ πλείοσι τούτων, εἴγε πλατύνειν ἐθέλοι τὰ συντόμως καὶ κατ' ἐπιδρομὴν εἰρημένα.

Aduersus

πρὸς δέ γε τοὺς περὶ τῶν πρώτων διαφερομένους ἴσως ἂν ἔχοι καλῶς ἑτέραν ὑποθέσθαι πρὸ τούτων ἀρχήν, συνδιατυποῦντας αὐτοῖς περὶ ὧν διαζητοῦσι, καὶ πρωτότυπα συνδιασκευαζομένους. ἔρημα γὰρ καὶ τεθάπται ἡ τῶν ἀνθρώπων παρουσία καὶ σύμπας ὁ βίος, ζόφος δέ τις βαθὺς κατακέχυται τὴν γῆν, ἀγνοίᾳ καὶ σιγῇ κρύπτων αὐτούς τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς τούτων πράξεις· ἢ πολὺ φυτῶν ἀσφαλέστερον, τὸ διαζητεῖν ὅτι τοῖς ἑαυτοῦ ποιήμασιν ἐφέστηκεν ὁ ποιήσας, πάντων τῶν ὁπωσοῦν ὄντων ἢ γινομένων ἐφορᾷ, ἐννοητικὸς καὶ βουλευμάτων κριτής. εἰ μὲν γὰρ μηδεμία μέλαμος τῶν ἀνθρώποις πεπραγμένων γίγνοιτο κρίσις, οὐδὲν ἂν ἔξουσι πλέον τῶν ἀλόγων ἀνθρωποι· μᾶλλον δὲ κἀκείνων πράξουσιν ἀθλιώτερον, οἷς τὰ πάθη διαυλαγωγοῦσιν, καὶ φροντίζοντες δυσεβείας καὶ δικαιοσύνης, ἢ τἆλλα ἀρετῆς· ὁ δὲ κτηνώδης βίος καὶ θηριώδης, αἵρεσις ἀρετὴ δέ, αὐτοῦ· δίκης δὲ ἄπειλή, γέλως πλατύς. τὸ δὲ πᾶσαν θεραπεύειν ἡδονήν, ἄγαθὸν τὸ μέγιστον. δόγμα δὲ κοινὸν τούτων ἁπάντων καὶ νόμος ἐς τοὺς ἀνολέτους καὶ λάγνους φίλον, φάγωμεν δὲ καὶ πίωμεν. αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν· τὸ γὰρ ζῆν τοῦτο βίου τέλος· ἡ δὲ ἡδονὴ κατάλυσις, ἀλλ' ἀναθυμίασις πάντελής. εἰ δ' ἐσί τις ὃς ποιήσαντι τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἰδίων ποιημάτων φροντίς, σώζεταί που τῶν δυ ἢ κακῶς βεβιωμένων ἡ διάκρισις, ἤτοι κατὰ τὸν παρόντα βίον ζώντων ἔτι τῶν κατ' ἀρετὴν ἢ κακίαν βεβιωκότων, ἢ μετὰ θάνατον χωρισμῷ καὶ διαλύσει τυγχανόντων. ἀλλὰ κατ' οὐδέτερον τῶν εἰρημένων εὑρεῖν διαπορῶ σωζομένην τὴν δικαίαν κρίσιν. οὔτε γὰρ οἱ ἀποδιδοῖ κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν φέρονται τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιχειρα, οὔτε μὴν οἱ φαῦλοι τὰ τῆς κακίας. παρίημι γὰρ λέγειν ὅτι σωζομένης τῆς φύσεως, οὐ νῦν ἐσμεν, οὐδ' ἡ θνητὴ φύσις φέγκειν ἀξία τε τὴν σύμμετρον δίκην πλειόνων ἢ βαρυτέρων φερομένων πλημμελημάτων. ὅ, τε γὰρ μυρίους ἐπὶ μυρίοις αὐτὸν ἀδίκως λῃσὰς, ἢ δυνάστης, ἢ τύραννος, οὐκ ἂν ἑνὶ θανάτῳ λύσειε τὴν πρὸς τούτοις δίκην· ὅ, τε μηδὲν πρὸς θεοῦ διαζητῶν ἀληθές, ὕβρει δὲ πᾶσι καὶ βλασφημίᾳ συζῶν, καὶ πορρωτέρω μὲν τὰ θεῖα, καταλύων δὲ νόμους, ὑβρίζας δὲ παῖδας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας, κατασκάψας δὲ πόλεις ἀδίκως. ἐμπρήσας δὲ οἴκους μετὰ τῶν ἐνοικούντων, καὶ διαφθείρας χώρας, καὶ τούτοις συναφανίσας δήμους καὶ λαοὺς ἢ καὶ σύμπαν ἔθνος, πῶς ἂν ἐνὶ ἢ δὶς ἢ τρὶς σώματι πρὸς τὴν τούτοις σύμμετρον ἀρκέσειε δίκην, προλαμβάνοντος τὸν θανάτου τὴν ἐκ δίκης, καὶ μηδὲ πρὸς ἕν τι τῶν εἰργασμένων τὸ θνητὸν ἐξαρκέσῃ φύσεως; ἐπ' οὐδὲν ἄρα τὴν παροῦσαν ζωὴν ἢ κατ' ἀξίαν δέικνυται κρίσις, οὔτε μετὰ θάνατον.

Aduersus illos autem qui de ipsis principijs controuersiam mouent, rectum fuerit aliud ante ista principium & quasi fundamentum statuere, ut interim dubitabilia fingamus & quæstionibus exploranda, de quibus ipsi hęsitant: num uidelicet hominũ uita moréque neglectui dati sint, ac crassæ terrarum umbræ offundantur, quę ignorantia & silẽtio inuoluunt tum ipsos homines, tum eorũ acta. An quod multò certius est, existimandũ, creatorem creatis rebus præsidere, omniúmq; quæ sunt & fiunt obseruatorem, factorũ simul & cogitationum iudicem esse. Si enim nulla usquam de hominum facinoribus censura, nihil supra bruta possidebunt homines, quinimo ijs ipsis infelicius agent qui affectus suos in seruitutem redigũt, & pietatem, iustitiam, aliásque uirtutes curæ habent. pecunia contrà uita & feralis, optima censenda est, uirtus è diuerso, stolida res: iudicij minæ, ingẽs ridiculum: uoluptatem colere, summum bonum. Cómune item placitum habendum est omnium & præcipua lex, id quod nequã & luxuriosis plausibile est, Comedamus & bibamus: cras enim morimur. Istiusmodi enim uitæ finis: non uoluptas est, secundũ nonnullos, sed sentiendi plena uacuitas. Quòd si est creatori hominũ suarum creaturarũ cura aliqua, & instabit ullo in tẽpore bonorũ & malorum facinorũ dijudicatio: siue dum in præsenti uita uel bene uel malè agunt, siue post mortẽ, dũ in dissolutione & separatione consistunt. Verùm neutro pacto inuenias iustum iudicium seruari posse. Nó enim boni in præsenti uita præmia uirtutis referũt, neque item mali pœnas scelerũ. ut omittã interea quòd incolumi natura in qua nũc sumus, ne possit quidem mortalis natura partẽ sceleribus aut multis aut grauibus talionem sustinere. Quũ enim innumeras hominum cædes alias super alias accumulat uel latro, uel princeps, aut tyrannus aliquis, fieri non potest ut una morte culpas suas expiet. quum item qui nihil ueri de Deo sensit, & in omni libidine & blasphemia uixit, diuina omnia despexit, leges perfregit, necnon & in fœminas & pueros stupris lasciuijt, urbes iniustè excidit, domos unà cũ suis incolis combusit, prouinciã euastauit, populos & gentes, imò integras nationes internecione deleuit, quomodo in hoc corruptibili corpore ad talionis pœnã suffecerit, præcurrente morte debitos cruciatus, & ne ad unum quidem scelus luendum suppeditante mortali hac natura? Non igitur in præsenti uitã iudicium pro dignitate & merito cuiusque ostendi potest, neque post mortem.

Siquidem

Siquidem illa aũt est totius uitæ in solidũ extinctio, perdita cum corpore anima: simulq; putrefacta: aut manet quidem per se indissolubilis anima, indisipabilis, incorruptibilisque: sed corpus dissoluitur, nullam ulterius memoriam factorum seruans, aut accidentium sibi sensum. Extincta enim omnino hominum uita, nullus apparet hominum respectus aut cura, neque ullum de bene, aut malè factis iudicium destinatum uidetur, ingruet autem denuo & inundabit quicquid est exlegis uitæ, reliquæq; absurditates, quas istiusmodi uita quasi comitum examen secum trahit, & una cum ipsis impietas Dei negatrix, quæ princeps & caput est eius uitæ in qua sine lege uiuitur. Quòd si corrumpatur corpus, & ad cognata sua, ut quodq; dissolutum est, elementa recedat, maneat autẽ per se anima ut incorrupta, ne ita quidem locus erit iudicandæ animæ, quum non affutura sit iustitia. Nefas autẽ est suspicari, ex Deo & à Deo iudicium fieri cui non adest iustitia: non adest autem iustitia quum non incolumis manserit & capax iudicij, qui iusta aut iniusta fecit. qui enim singula in uita egit de quibus iudicandum est, homo fuit, non anima sola. Vt summatim dicam, istiusmodi ratio nulla in parte iustitiam tuebitur. in recipiendis enim rerum præclarè gestarum præmijs iniuriam haud dubiè patietur corpus, eo quòd particeps fuerit laborum in bonis rebus gerendis: nunc autem exors sit honorum qui uirtuti repensantur, ac quum uenia sæpius animę indulgeatur in quibusdã delictis, respectu corporalis inopiæ & necessitatis, ipsum corpus excidat à communicatione præmiorum, pro quibus unà in uita labores sustinuit, quî quæso non iniquũ reputabitur? E diuerso si damnentur scelera, nõ iustè agetur cum anima. siquidem sola eorum culpam luet quæ ad obturbationes corporis & ad suos appetitus & motus trahentis in uita deliquit: dum nunc raptu, nunc quasi furto abducitur à recto, nunc uiolentiori prosensitate trahitur: inter dũ gratificandi studio, & ut ablandiatur non tubernio corporis, uitijs indulget. Aut quî quæso iniustum nõn est, animam solùm condemnari ob illa quorum, ex sua natura, neq; appetitum, neq; motum, neque impetum habet: ut luxuriæ, uiolentiæ, auaritiæ, iniustitiæ, eorumq; delictorum quæ hac de causa fiunt? Si enim pleraque mala fiunt, quòd homines non satis imperent tumultuantibus affectibus: tumultuantur autem ideo ut studeant & medeãtur corporis egentiæ & necessitati (horũ enim causa omnia parant, ut inde ad usum & fruitionem perueniatur: necnon & nuptiæ ineuntur, aliáque negotia quæ in uita fiunt, in quibus

ἄφρι γὰρ παντελὴς ἡ τοιαύτη φθορὰ ζωῆς ὁ θάνατος σωματολυομένης καὶ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ σωματοφθειρομένης· ἢ μένει μὲν καθ' ἑαυτὸν ἄλυτος ἡ ψυχὴ, ἀσκέδαστος, ἀδιαφθορος, φθείρεται δὲ καὶ διαλύεται τὸ σῶμα, οὐδεμίαν ἔτι σῴζον οὔτε μνήμην τῶν ἐργασθέντων, οὔτ' αἴσθησιν τῶν ἐπ' αὐτῷ παθημάτων. συννεμομένης μὲν γὰρ παντελῶς τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς. οὐδεμία φανήσεται τῶν ἀνθρώπων οὐ ζώντων φροντὶς οὐ τῶν κατ' ἀρετὴν ἢ κακίαν βεβιωκότων ἡ κρίσις· ἐπεισκυκλήσεται δὲ πάλιν τὰ τῆς ἀνόμου ζωῆς, καὶ τῶν ταύτῃ συνεπομένων ἀτόπων τὸ σμῆνος, τό, τε περὶ ἀνομίας ταύτης κεφάλαιον ἀθεότης. εἰ δὲ φθείροιτο μὲν τὸ σῶμα καὶ χωροίη πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν λελυμένων ἕκαστον, μένοι δὲ ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν ὡς ἄφθαρτος, οὐδ' οὕτως ἔξει χώραν ἡ κατ' αὐτὴν κρίσις, μὴ προσόντος δικαιοσύνης. ἐπειδὴ μηδὲ θεμιτὸν ὑπολαμβάνειν ἐκ θεοῦ καὶ παρὰ θεοῦ γίνεσθαί τινα κρίσιν, ἣ μὴ πρόσεστι τὸ δίκαιον. οὐ πρόσεστι δὲ τῇ κρίσει τὸ δίκαιον, μὴ σῳζομένου τοῦ διαπραξαμένου τὴν δικαιοσύνην ἢ τὴν ἀνομίαν. ὁ γὰρ διαπραξάμενος ἕκαστον τῶν κατὰ τὸν βίον ἐφ' οἷς ἡ κρίσις, ἄνθρωπος ἦν, οὐ ψυχὴ καθ' ἑαυτήν. τὸ δὲ σύμπαν εἰπεῖν, ὁ λόγος τοῦτος ἐπ' οὐδενὸς φυλάξει τὸ δίκαιον. καταθραυσθήσεται γὰρ τιμωρούμενον, ἀδικηθήσεται τὸ σῶμα ἀφῶς, ἐκ τοῦ κοινωνῆσαι μὲν τῇ ψυχῇ τῶν ἐπὶ τοῖς πονουμένοις πόνων, μὴ κοινωνῆσαι δὲ τῆς ἐπὶ τοῖς κατορθωθεῖσι τιμῆς, καὶ συχνάκις μὲν τυγχάνειν πολλάκις τῆν ψυχὴν ἐπί τινων πλημμελημάτων, δι' ἃ τὴν τοῦ σώματος φύσειάν τε καὶ χρείαν, ἐκπίπτειν δὲ αὖ τὸ σῶμα τῶν ἐπὶ τοῖς κατορθωθεῖσι κοινωνίας, ὑπὲρ ὧν τοῖς γε τῇ ζωῇ συμπαλαίσασι πόνος, πῶς ἂν ἄδικος; ἐμοὶ μὲν πλημμελημάτων κρινομένων σώζεσθαι τῇ ψυχῇ τὸ δίκαιον, εἰ μόνη τινὶ δίκῃ ὑπέρ ὧν, φησὶ χλωῦτος τὸ σῶμα, μὴ πρὸς τὰς οἰκείας ὀρέξεις ἢ κινήσεις ἐλθόντος, ἐπλημμέλησεν· ποτὲ μὲν τῇ τῶν συναρπαστῶν καὶ κλοπῶν, ποτὲ δὲ κατὰ ἕνα διαπόρων ὁλκῶν, ἄλλοτε δὲ τῇ σωφρονῶν, μὴ χαίροντος μέρει μὴ θεραπείας τοῦτο συπάσεως. ἢ πῶς ἂν ἄδικον τὴν ψυχὴν κρίνεσθαι καθ' ἑαυτὴν ὑπὲρ ὧν ὁ μὲν ἐνεργῶ ἐχθ, τῇ ἑαυτοῦ φύσιν, ἐπ ὄρεξιν, ἐ κίνησιν, ἐχ ὁρμήν· οἷον λαγνείας, ἢ βίας, ἢ πλεονεξίας, ἢ ἀδικίας, μὴ τοῦ ἐπὶ τοῖς ἀδικημάτων· εἰ γὰ τὰ πλεῖστα τοιούτων γίνεται μᾶλλον ἐκ τοῦ μὴ κρατεῖν τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐνοχλούντων παθῶν· ἐνοχλοῦνται δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος χρείας καὶ χρείας, καὶ τῆς πρὸ τούτου πορισμοῦ καὶ θεραπείας. (πάντων γὰρ ἕνεκεν πᾶσα ἡ κτῆσις, καὶ πρὸς ταύτης ἡ χρῆσις· ἔτι δὲ γάμοι, μὴ ὅσαι τοῦ βίου πράξεις,

φοῖς καὶ περὶ ἃ θεωρεῖται τό, τε πλημμελὲς, καὶ ὁ μὴ δεῖ πρᾶττ·) πῶς δίκαιον, ἢ οἷς πρωτοπαθεῖ τὸ σῶμα καὶ τῇ ψυχῇ ἕλκει πρὸς συμπάθειαν καὶ κοινωνίαν τῶν ἐφ' ἃ ἔοικε πράξεως, αὐτῇ κρίνεσθαι μόνῃ; καὶ τὰς μὲν ὀρέξεις καὶ τὰς ἡδονὰς, ἔτι δὲ φόβους καὶ λύπας, ἐφ' ὧν παῖ τὸ μὴ μέτριον, ἀπὸ δήπου, ἀπὸ τοῦ σώματος ἔχειν τῇ κίνησιν· τὰς δὲ ἐκ τούτων ἁμαρτίας καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις πομπὰς ἐπὶ τὴν ψυχὴν φέρεσθαι μόνῃ, καὶ μήτε δεομένῃ τοιούτου τινός, μήτε ὀρεγομένῃ, μήτε φοβουμένῃ· ἢ πάσχουσάν τι τοιοῦτον καθ' ἑαυτήν, ὅτου πάσχειν ἀνθρωπον; ἀλλὰ κἂν μὴ μόνον τὸ σῶμα τοῦ, ἀνθρώπου δὲ θᾶττον ἂν τὰ πάθη, λέγοντες ὀρθῶς, ἀλλὰ τοῦ μίαν ἀμφοτέρων εἶναι τοῦτον ζῷον, ὁ δήπου γε καὶ τῇ ψυχῇ τοῦτο προσήκειν φήσομεν, ὁπόταν καθαρῶς τῇ ἰδίαν αὐτῆς ἀπολαύσῃ φύσιν. εἰ γὰρ πάσης καθάπαξ τροφῆς ὄντες ἀνενδεεῖς, οὐκ ἂν ὀρεχθείη ποτὲ τούτων ὧν ὁτιοῦν ἔοικεν πρὸς τὸ εἶναι, ὅτ' ἂν ὀρμήσειεν ἐπὶ τὰ τούτων οἷς μηδ' ὅλως χρῆσθαι πέφυκεν· ἀλλ' οὐδ' ἂν λυπηθείη δι' ἀπορίαν χρημάτων ἢ κτημάτων, ὡς ὀλίγων αὐτῇ προσηκόντων. εἰ δὲ καὶ φθορᾶς ὅτι περεῖπεν, ὀλίγῳ φοβεῖται τὸ πᾶπαν, ὡς φθαρτικὸν ἑαυτῆς. οὐ γὰρ λοιμὸν οὐ λιμὸν, οὐ νόσον, οὐ πήρωσιν, οὐ λώβην, οὐ πῦρ, οὐ σίδηρον· ἐπεὶ μηδὲ πάθειν ἐκ τούτων δύναταί τι βλαβερὸν, ὅτ' ἀλγεινὸν, οὐχ ἁπλουμένων αὐτὸ τὸ πᾶπαν ὅτε σωμάτων, ὅτε σωματικὴν δύναμιν. εἰ δὲ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ἰσχύοντος προσάπτειν ἄκρου, τὰς ἐκ τούτων ἁμαρτίας καὶ τὰς ἐπὶ ταύταις τιμωρίας ἐπὶ μόνας φέρειν τὰς ψυχὰς, ὑπερβαλλόντως ἄδικον, καὶ τοῦ θεοῦ κρίσεως ἀνάξιον. πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, πῶς οὐκ ἄτοπον τῷ μὲν ἀρετῷ καὶ τῇ κακίᾳ μηδὲ νοηθῆναι δύνασθαι χωρὶς ἐπὶ τῆς ψυχῆς· (ἀνθρώπου γὰρ ἀρετὰς ἀναγινώσκομεν τὰς ἀρετὰς ὡς πρόῤῥω καὶ τῶν ταύτας ἀντικειμένων κακίαν, οὐ ψυχῆς κεχωρισμένης τοῦ σώματος, καὶ καθ' ἑαυτὴν οὔσης·) τῷ δ' ἐπὶ τούτοις τιμῷ ἢ τιμωρίαν ἐπὶ μόνης φέρεσθαι τῆς ψυχῆς; ἢ πῶς ἂν τις καὶ νοήσειεν ἐπὶ ψυχῆς μόνης ἀνδρείαν, ἢ καρτερίαν, οὐκ ἐχούσης οὐ θανάτου φόβον, οὐ τραύματος, οὐ πυρώσεως, οὐ ῥιπίας, οὐκ αἰκίας, ἢ τῶν ἐπὶ τούτοις ἀλγημάτων, ἢ τὸ ἐκ τούτων κακοπαθείας; πῶς δὲ ἐγκράτειαν ἢ σωφροσύνην, ἀφυμίας ἐλπίσης αὐτὴν ὑπὸ θυμίας πρὸς τροφῇ, ἢ μίξιν, ἢ τὰς ἄλλας ἡδονὰς τε καὶ ἁφὰς, οὐδ' ἄλλου τινὸς οὔτ' ἐσωθεν ἐνοχλοῦντος, οὔτ' ἔξωθεν ἐρεθίζοντος; πῶς δὲ φρόνησιν, ἐκ ὑποκειμένων αὐτῇ πρακτέων, οὐδ' ἀρετὴ καὶ φυκτῶν μᾶλλον ἢ μηδεμιᾶς φύσεως αὐτῇ κινήσεως τὸ πᾶπαν, ἢ φυσικῆς ὁρμῆς ἐπί τι τῶν πρακτέων;

in quibus & circa quæ ſpectatur quicquid in laude uel in uitio eſt:) ubi hîc æquitas, quum ob ea quibus præafficitur corpus, animámque trahit ad conſortium eiuſdem affectionis, ſtudio obtinendi ſui uſus, anima ſola condemnetur, quúmque cupiditates, uoluptates, formidines & dolores, quorum immodeſtia omnis iudicio obnoxia eſt, motum trahant à corpore, peccata tamen inde manantia eorúmque ſupplicia in ſolam animam incumbere, quæ nihil tale requiſiuit, nihil tale appetiuit, nec metuit, nec paſſa eſt iſtiuſmodi quippiam per ſe, qualia homo pati conſueuit? Quinimo ſi nõ ſolius corporis ſed hominis ſtatuamus eſſe paſsiones, eo quòd una illi ſit ex ambobus uita, nequaquam tamen eas ad animam pertinere allegabimus, quum liquidè eius propriam materiã inſpexerimus. Si enim nullius omnino alimenti eſt indiga, nunquam ea appetierit quorum uſum non requirit ut ſuam eſſentiam tueatur: neque ad ea rapietur quibus ut fruatur ex natura non habet. imò ne doluerit quidem ob inopiam pecuniarum aut poſſeſsionum, ut nihil ad ipſam pertinentiũ. Quòd ſi ſupra corruptionem conſiſtit, nihil ſcilicet ſibi exitiale ueretur, non enim famem aut morbum, aut mutilationem, aut truncationem, aut ignem, aut ferrum timet. quãdoquidem nihil cladis aut triſte ab ijs accipere poteſt, quum nullum corpus aut corporeum ulla ex parte illam attingere ualeat. Quòd ſi abſurdum eſt peculiariter affectiones animæ aſsignare, etiam harum pœnas attribuere animabus, immenſæ iniquitatis eſt, & alienum à diuino iudicio. Præter iſta quæ iam dicta ſunt, quî quæſo non abſurdũ ſt, uirtutes & uitia ne intelligi quidem poſſe, ſeorſum in anima conſiſtere: (hominis enim eſſe uirtutes, quæcunque uirtutes ſunt, perſentiſcimus: ut itidem & uitia uirtutibus contraria, non animæ ſeparatę à corpore, & per ſe exiſtentis dijudicamus:) ſuppli cia tamen & præmia iſtorum ad ſolas animas referre uelle. Aut quî quæſo ſentias ſolius animæ fortitudinem, aut tolerantiam eſſe, quæ nec mortem, nec uulnera, nec mutilationem, nec damnum, nec contumelioſam tractationem exhorret, neq; eos qui inde proueniunt, uel dolores, uel miſerias? Aut quî rurſum tẽperantiã uel prudentiã intelligas, ubi nulla appetentia animũ ad cibum, ad cubitum, aliáſue uoluptates & oblectationes trahat. nihilq; uel intus obturbet, uel foris irritet? Aut quî denique prudentiã imaginaueris, quũ materiarum eligendarũ & fugiendarũ ad animas non ſpectet, quũ materia delectus in rebus agẽdis animæ nõ ſubijciatur, uel potius, nullus ei inſit motus aut naturalis impetus ad res agẽdas?

Vbi

Vbi autem omnino inter duas animas congruens iustitia, siue res cognatas siue externas respicias: aut unde, aut quibus, aut quomodo tribuent id quod æquum est uel secundum dignitatem cuiusq, uel secundum proportionem? nihil profectò tale est, si excipias honorem Deo ab illis impartiendum quum neque impetum aut motum habeant, ut uel suis utantur, uel ab alienis abstineãt: quum usus abstinẽtiáque in illis cernatur quibus istiusmodi res ex natura necessariæ sunt, anima cõtrà ita nata sit ut nihil horum requirat: atque inde est quòd in re ita ingeniata propriã membrorum functionem deprehendere nequeas. Quin illud quoq; absurdissimum, leges conditas ad homines referri, pœnam legum ad solas animas retorqueri. Si enim qui leges recipit, iure etiam receperit uiolatarum legũ multas, leges autẽ recepit homo, nõ anima sola, æquum est hominem delictorũ pœnas luere, non animam solam. Quandoquidem nó animabus præcepit Deus ut ab illicitis abstinerent, ut pote adulterijs, cædibus, furtis, rapinis, & neglectu parentum, & ab omni noxa & iniusta alienę rei cõcupiscentia. Non enim præceptum, Honora patrem & matrem, animabus competit, quum ad eas istiusmodi nomina non pertineant. non enim anima animã gignit, ut inde sibi uendicet nomen parentis: sed homo hominem. Neque item, Ne adulteresium facias, de animis aut dici aptè aut intelligi potest, quũ in ipsis nõ sit masculini aut fœminini sexus ullũ discerniculum, aut coituũ aptitudo, aut coeundi appetitus. at ubi appetitus ille non sit, misturã illã fieri impossibile est: apud quos autẽ istiusmodi mistura nõ est, ne legitima quidem coitio, nimirum connubialis, reperiri potest. ubi uerò connubialis coitio nõ est, neque illegitima & alienæ uxoris uel appetentia uel coitio (id enim adulterium est) locum habet. Neque item præceptum de furto uitando, aut nimietatis concupiscentia in animas congruit. nihil enim illis opus habent, quorum qui indigi sunt, ob naturalem inopiam uel necessitatem, uel furto uel latrocinio ea sibi parare solent: quale est aurum, argentum, pecus, aut quippiam quod ad uictum uel cultum idoneum sit. Inutile enim est immortali naturæ quicquid indigis ideo appetibile est, quia utile. Cæterum exactior ratio illis relinquatur qui ista diligentius cupiunt rimari, aut ardentius cum aduersarijs contendere. Nobis autem quum sufficiant superius dicta, eáque quæ cum istis concorditer & quasi uno concentu resurrectionem stabiliunt, ijsdem diutius immorari intempestiuum uidetur.

τοῦ δὲ ὅλως ψυχᾶς ἢ πρὸς ἀλλήλας δικαιοσύνῃ πρόσφυής, ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν ὁμογνωμόνων ἢ ἐτερογνωμόνων, ὀκ ἐχόσας ὅτε πόθεν, ὅτε δι' ὧν, ὅτε πῶς ἀπονέμωσι τὸ κατ' ἀξίαν ἢ κατ' ἀναλογίαν ἴσων, ἐξαιρουμένης τῆς εἰς θεὸν τιμῆς· ὀδὲ ἄλλως ἐχόσας ὁρμὴν ἢ κίνησιν πρὸς χρῆσιν ἰδίων, ἢ πρὸς ἀρχὴν τῶν ἀλλοτρίων· τὸ μὴ χρήσεως τῶν ἰδίων φύσιν, ἢ δὲ ἀρχῆς τῶν τοῦ χρῆσθαι πεφυκότων θεωρουμένης· δὲ δὲ ψυχῆς μήτε δεομένης τινός, μήτε χρῆσθαι δυνάμενης ἢ λυπεῖσθαι πεφυκυίας, ἢ δὲ ὅτε μήτε δὲ λεγομένης ἰδιοπραγίας τῶν μερῶν τῶν τοῦ ὅλου ἐχόσης ψυχῆς ἐνεργεῖν δυναμένης. ἢ μὴν κἀκεῖνο παντὸς παραλογώτατον, τὸ τοὺς μὴ θεοσεβοῦντας νόμοις ἐπ' ἀνθρώπους φέρειν, τῶν δὲ νομίμως ἢ παρανόμως πεπραγμένων τὴν δίκην μόνας τρέπειν τὰς ψυχάς. εἰ γὰρ ὁ τοὺς νόμους δεξάμενος, οὗτος ἐξαιρεῖται ἀπὸ δικαίως ἢ τὰ παρανομίας τὴν δίκην, ἐὰν ἐξαιρῇ δὲ τοὺς νόμους αὐθρωπος, ὁ ψυχὴ καθ' ἑαυτήν, ἀνθρωπον δεῖ ἢ τὴν τοῦτο τὸ ἁμαρτημένων ὑποσχεῖν δίκην, ὁ ψυχὴ καθ' ἑαυτήν. ἐπεὶ μὴ ψυχᾶς ἐθέσπισε θεὸς ἀπέχεσθαι τῶν οὐδ' ἁπτῶν προσηκόντων, οἵων μοιχείας, φόνου, κλοπῆς, ἁρπαγῆς, ἢ ἢ τῶν γεννησαμένων ἀμιξίας, πάσης τε κοινωνίας ἢ ἐπ' ἀδικίᾳ ἢ βλάβῃ τῶν πέλας γινομένης τῶν θυμίας. οὔτε γὰρ τὸ τίμα τὸν πατέρα σοῦ ἢ τὴν μητέρα, ψυχᾶς μόνον δύναται ὁμοῦ, ὁ προσηκόντων αὐτᾶς τῶν ἰδίων ὀνομάτων· ὁ γὰρ ψυχὴ ψυχὰς γένοιτο, τὸ τοῦ πατρὸς ἢ ἢ μητρὸς οἰκειοῦται προσηγορίαν, ἀλλ' ἄνθρωπος ἄνθρωπον. ὅτε οὖν τὸ μοιχεύσεις τῶν ψυχῶν λεχθὲν ποτ' ἂν ἢ νοηθείη δέοντος, ὀκ ὄσης γε αὐτᾶς ἢ ἢ τὸ ἄρσεν καὶ θῆλυ διαφορᾶς, ὀδὲ πρὸς μίξιν ἴνος τῶν τελειότητος, ἢ πρὸς ταύτην ὀρέξεως. ὀρέξεως γὰρ ἅπτεται ὀκ ὄσης, οὐ μίξεως ἂν δυνατόν· πρὸς οἷς ἡ μίξις οὐκ ἔστιν, ὅλως οὐδ' ἐνθεσμος μίξις, ὅπερ ἔστιν ὁ γάμος. γένοιτο δὲ μίξεως οὐκ οὔσης, οὐδ' τὴν παράνομον καὶ τὴν ἐπ' ἀλλοτρίᾳ γυναικὶ γινομένην ὄρεξιν ἢ μίξιν εἶναι δυατόν. τοῦτο γάρ ἐστι μοιχεία. ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ κλοπὴν ἀπαγορεύει, ἢ τὸ τοῦ πλέονος ἐπιθυμίαν, ψυχᾶς προσφυές· οὐδὲ γὰρ δέονται τούτων, ὧν οἱ δεόμενοι, διὰ τὸ φυσικὸν ἐνδεᾶ ἢ χρείαν, κλέπτειν εἰώθασιν, ἢ λῃστεύειν, οἷόν χρυσόν, ἢ ἀργυρον, ἢ ζῶον ἢ ἄλλο τι τῶν πρὸς τροφὴν ἢ σκέπην ἢ χρῆσιν ὠφελοῦντος. ἄχρειον γὰρ ἀθανάτῳ φύσει πᾶν ὁπόσον δεῖται δέονται, ὡς χρήσιμον. ἀλλ' ὁ μὲν ἐντελέστερος περὶ τούτων λόγος ἀφείσθω τοῖς σπουδαιότερον ἕκαστον σκοπεῖν βουλομένοις, ἢ φιλονικότερον διαγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς διαφερομένους. ἡμῖν δ' ἀρκούντων τῶν ἄρτίως εἰρημένων καὶ τῶν συμφώνως τοῖς τῆς ἀναστάσεως πιστευομένοις, τὸ περὶ αὐτοῖς ἂν πλεῖον διατρίβειν, ὀκ ἔτ' ἂν ἔχοι καιρόν.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ἐγὼ γὰρ μηδὲν παραλιπεῖν τῶν γιόντων ἐποίησα, πεποιήμεθα σκοπόν, ἀλλὰ τὰ κεφάλαια ὡς ὑποδεῖξαι τοῖς συνελθοῦσιν ἃ χρὴ περὶ ἀναστάσεως φρονεῖν, καὶ τῇ διανοίᾳ τῶν παρόντων συμμετρῆσαι τὰς ὧν ἕκαστοι φιλοτιμίας ἀφορμάς. ἐξετασμένων δὲ πάντων τῶν προτεθέντων, ὑπόλοιπον ἂν εἴη καὶ τὸν ἀπὸ τέλους διασκέψασθαι λόγον, ἤδη μὲν τοῖς ἑρμηνεῦσι ἐμφαινόμενον, σαφῶς δὲ μόνον ὑπὲρ στάσεως καὶ προθήκης δεόμενον, ὡς μὴ δοκεῖν τῶν μικρὸν ἑρμηνέων ἡμῖν ἀμνημόνευτον καταλιπεῖν, καὶ παραβλάψαι τὴν ὑπόθεσιν, ἢ τὸν ἐξ ἀρχῆς γενόμενον διαίρεσιν. τούτων τε οὖν ἕνεκεν καὶ τῶν ἐν τούτοις ἐγκεκομένων, καλῶς ἂν ἔχοι προσθεῖναι σύντομα μόνον, ὅπη δεῖ καὶ τῶν ἐκ φύσεως συνεστώτων, καὶ τῶν ἐπὶ τέχνῃ γινομένων οἰκεῖος ἑκάστου τέλος ἓν τρόπου, καὶ ἡ κοινὴ παύτων γνῶσις ἐκδιδασκέσθω ἡμᾶς, ἐν τῷ γε ὀφθαλμοῖς τρεφομένων ὑπομαρτυρούντων. ἡ γὰρ θεωρουμένη ἑτέρου τινὸς γεωργοῦσιν, ἑτέρου δὲ τοῖς ἰατρεύουσιν ὑποκείμενον τέλος· καὶ πάλιν ἄλλο μόνον τῶν ἐκ γῆς φυομένων, ἄλλο δὲ τῶν ἐπ' αὐτῇ τρεφομένων ζώων, καὶ κατὰ λόγον φυσικὸν εἱρμὸν γινομένων· εἰ δὲ τοῦτ' ἔστιν γεωργεῖς, καὶ δεῖ παύτως τοῖς φυσικοῖς ἢ τεχνικοῖς διαφέρουσι, καὶ ταῖς ἐκ τούτων ἐνεργείαις τὸ ἐπὶ φύσιν ἐπιτεθὲν τέλος, αὐτὴ πᾶσα καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων τέλος, ὡς ἐξεζήτησις ὑπὲρ φύσεως, ἐξηρῆσθαι τῶν ἄλλων κινούντος. ἐπεὶ μηδὲ θεμιτὸν τοῦτο ὑποθέσθαι τέλος τῶν λογικῆς κρίσεως ἀμοιροώντων, καὶ τῶν ἐπὶ τὸν ἔμφυτον νόμον καὶ λόγον ἐνεργοώντων, ἐμφερὲς πᾶν ζῷον καὶ ἰδίᾳ χρωμένων. ὅτ' οὖν τὸ ἄλυπον, οἰκεῖον τοῦτ' αὐτὸ εἶναι τέλος· (μετείληφε γὰρ αὐτὸ τότε καὶ τοῖς παυτελῶς ἀναισθήτοις·) ἀλλ' οὐδὲ τῶν τὸ σῶμα τρεφόντων ἢ τὸν πόντων ἀπόλαυσις, καὶ πλῆθος ἡδονῶν· (ἢ πρωτεύειν ἀνάγκη τὸν κτηνώδη βίον, ἀτελῆ δὲ εἶναι τὸν κατ' ἀρετὴν. κτηνῶν γὰρ οἶμαι καὶ βοσκημάτων οἰκεῖον τοῦτο τέλος, ἐκ ἀνθρώπων ἀθανάτῳ ψυχῇ καὶ λογικῇ κρίσει χρωμένων.) οὐ μὴν οὐδὲ μακαριότης ψυχῆς κεχωρισμένης σώματος· οὐδὲ γὰρ τῶν θατέρου τούτων ἐξ ὧν συνέστηκεν ἄνθρωπος ἑκατέρου μέν ἐστι ζῷου, ἢ τέλος, ἀλλὰ τοῦ συνεστῶτος ἐξ ἀμφοῖν. τοιοῦτος γὰρ πᾶς ὁ τόνδε λαχὼν τὸν βίον ἄνθρωπος, καὶ δεῖ ἐπὶ τοῦτο ζῴης εἶναί τι τέλος οἰκεῖον. οὐδὲ τοῦ συναμφοτέρου τὸ τέλος, ὅσον δέ ἔτι ζώντων αὐτῶν ἐπὶ τόνδε τὸν βίον εὑρεθῆναι δυνατὸν, διὰ τὰς πολλὰς ἤδη ἐφ' ἑκάστοις αἰτίας. ὅτε μὲν γὰρ χωρισμὸν τυγχανούσης ἡ ψυχῆς, ἵν' μηδὲ σωτεσαῦναι τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, διαλυθέντος ἢ καὶ παύτη σκεδασθέντος τοῦ σώματος, κἂν ἡ ψυχὴ διαμένῃ καθ' ἑαυτήν.

Non enim eum fecimus scopum, ut nihil eorum quæ huc pertinent, omitteremus: sed ut summatim subostenderemus omnibus huc conuenientibns quid de resurrectione sentiendum esset, & ut ui eorum quæ iam in præsentia diximus, emetirentur alias rationum facultates eodem pertinentes. Excussis aliquo modo & examinatis quæ proposita erant, reliquum iam fuerit, rationem finis cõ templari, iam ex superioribus uerbis perspicuam & euidentem: cuiq; nulla maiore cura opus est quàm ut cæteris apponatur, ne uel per obliuionem uideatur omissa, uel susceptum argumentum & institutam ab initio di uisionem lædere. His de causis alijsq; eodem pertinentibus, pulchrum fuerit, uel eatenus tãtùm rem aperire, quòd eorum quæ ex natu ra aut artificio constant, suos quoq; fines & peculiares habent, ipso modo & communi intellectu id edocente, idemq; rebus illis quæ ante oculos obuersantur, contestantibus. An non uidemus alium finem esse agricolis, alium medicis constitutum: rursumq; alium è terra succrescentibus, alium inde uictitantibus animalibus, ac secundum naturalem seriem successionisq; consequentiam procreatis? Quòd si illud euidens est, & necessum est omnino naturales & artificiales facultates earumq; actus suum pro ipsorum natura finem sequi, necessum est omnino hominum finem, ut peculiaris naturæ, excipi ab aliorum communione. Quandoquidem fas non est eundem finem statuere eorum quæ carent rationali iudicio, & eorum quæ secundum insitam legem & rationem agunt, uitæq; prudentia & iustitia utuntur. Neq; igitur indolentia, propria istorum & peculiaris finis: id enim pariter inuenias in sensu carentibus. Neque rursus eorum quæ corpus uel oblectant uel alunt perfruito, aut copia uoluptatum: alioqui præstare necessum pecuinam uitam, ac uitam uirtutibus præditam, rem imperfectam esse. bestiarum enim & pecorum istiusmodi finis est, non hominum immortali anima & rationali iudicio utentium: Neq; item beatitudo animę à corpore segregatæ. non enim alterutrius partis, ex quibus homo constat, respicimus aut uiam aut finem, sed illius quę ex ambabus plenitudinem & integritatem accipit. Talis enim est qui hanc uitam sortitus est homo, eiúsque uitæ necessum est esse suum proprium finem. Quòd si eius quod utrunq; simul est, nimirum cõpositi ex anima & corpore, finis statuendus est, neq; illum, dum in hac uita agit, reperire queas, ob causas iam sæpius allegatas: neque tum quum anima segregata à corpore est, eo quod nihil tale censeri homo debeat, dissoluto aut penitus dissipato corpore, etiamsi anima per se superstit:

omnino necesse est in alia aliqua utriusq; partis eiusdem animalis recompositione & instauratione hominum finem apparere. idq; quum ex necessitate consequatur, omnino necesse est, mortuorum aut penitus dissolutorum corporum resurrectionem fieri: eosdemq; homines rursus constitui. quandoquidem finem non quemuis neq; quoruumuis hominum esse iubet naturæ illa lex, sed illorum ipsorum qui in superiori uita uixerunt. Eosdem autem homines rursus constitui impossibile est, nisi eadem corpora animabus reddantur. ut autem idem corpus eandem animam recipiat, aliter fieri non potest quàm per resurrectionem. Ea enim quum fuerit, etiam naturam hominum congruens finis sequitur: finem uerò uitæ prudentis & rationalis iudicij non errarit si dicat id esse ut perpetuò ijs inhæreamus & perennemus, cum quibus maximè & principaliter naturalis ratio congruit & consentit: idq; respectu & contemplatione eius qui est, eorumq; gratia quæ illi placuit in perpetuum promittere. tametsi uulgus hominum acrius & uehementius rebus quæ istic sunt iam antea affecti, nihilq; curant & respiciunt istiusmodi finem. Nó enim infirmat communem officij designationem multitudo eorum qui à fine ipsis decoro deficiunt & absistunt: quum peculiaris aduersus illud constituta sit examinatio, suppliciáque & præmia destinata sint quæ ad benefactorum uel malefactorum mensuram respondeant.

ἀναγκη πᾶσαν κατ' ἄλλου τινὰ τοῦ σωματοτέρου καὶ αὐτοῦ ζώου σύστασιν τῶν ἀνθρώπων φανεῖται τέλος. τότου δ' ἐξ ἀνάγκης ἐπομένου, δὲ πάντως γενέσθαι τῶν προτεθνηκότων ἢ ὑπ' αὐτὰ διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασιν, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους συστῆναι πάλιν. ἐπεὶ δὴ γε μὴ τέλος ἐστὶν ἁπλῶς, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων ἀνθρώπων ὁ τῆς φύσεως τίθεται νόμος· ἀλλ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν κατὰ τὸν προλαβοῦσαν ζωὴν βεβιωκότων. τοὺς δ' αὐτοὺς ἀνθρώπους συστῆναι πάλιν, ἀμήχανον, μὴ τῶν σωμάτων ταῖς ψυχαῖς αὐταῖς ἀποδοθέντων. ἐπεὶ οὐκ σῶμα τὸν αὐτὸν ψυχὴν ἀπολαβεῖν, ἄλλως μὴ ἀδύνατον, κατὰ μόνον δὲ τὸν ἀνάστασιν δυνατόν. ταύτης γὰρ γινομένης, καὶ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων πρόσφορον ἐπακολουθεῖ τέλος. τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις εἰπὼν τὸ πύρις ἀποδόσεως σωδιαιωνίζειν, οἷς μάλιστα καὶ πρώτως ὁ φυσικὸς συμφέρεται λόγος, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὄντος καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαύσως ἐπαγάλλεται· ἧπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμπαθέστερον καὶ σφοδρότερον τοῖς τῇ δεδιωκότι θέσει, ἄσχοι φύσιν διακεῖνται. οὐ γὰρ ἀκυροῖ τὸν κοινὸν ἀποκλήρωσιν τὸ πλῆθος τῶν ἀποπιπτόντων τοῦ προσήκοντος αὐτοῖς τέλους, ἰδιαζούσης τῆς ἐπὶ τούτοις ἐξετάσεως, καὶ τῆς ἑκάστῳ συμμετρουμένης ἐπαίρτων δὴ ἢ κακῶς βεβιωμένων τιμῆς ἢ δίκης.

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

CONR. GESNERVS LECTORI.

ETSI propter alias occupationes in translationem Apologiæ Athenagoræ non licuerit mihi ita incumbere ut optabam, & par erat: uolui tamen, quod res ipsa postulare uidebatur, annotationes quoque adijcere, quibus partim obscurius quædam ab authore dicta elucidarem, partim contextum orationis eius Græcæ emendarem, partim & translationis meæ rationem redderem: atque hæc omnia non penitus, nec accuratè, sed quantum præpropera festinatione licuit. Quòd si aliquid desiderent in me oculatiores, non tam ab illis ignosci mihi petam, quàm ut suppleant ipsi & perficiant ea, quæ ego tum ob angustiam temporis, tum insciti am, præterij. Certè homines moderatos (qui neque ipsi nimium sibi placent, ueque aliena tantùm incessere, ipsi nihil præstare solent) neque omnia, neque nihil in hac utcunque festinata lucubratione uidisse me dicent: nec deerit fortè unus aut alter qui etiam gratias agat. Non patiebantur negotia mea integros authorum locos à me exscribi, quibus, Athenagoræ dictis lux maior afferetur: itaque citare ipsorum libros, & ueluti digito per capita & paginas interdum demonstrare, sat habui. Si tantum mihi otij fuisset, ut Tatianum, Theophilum, Iustinum, Cyrillum, Eusebium, Theodoretum, Clementem, Arnobium, Lactantium, & alios qui idem quod Athenagoras argumentum tractarunt, studiosius euoluere licuisset, nulla fortasis aut minori excusatione mihi opus fuisset, sed hanc lampadem trado alijs. Hæc interim, ceu lucrum quoddam & ἔρμαιον, non quidem theologi & philosophi, sed homines philologi habebunt.

CONR. GESNERI ANNOTATIONES IN ATHENAGORAE APOLOGIAM, SIVE Legationem pro Christianis: Quibus etiam Hen. Stephani typographi Annotationes, seorsim prius æditæ inseruntur, asteriſco * passim notatæ, anà cum literis H. S.

Ex numeris, ubi duo sunt, prior paginam, posterior uersum significat.
ubi unus, uersus paginæ prius expressæ, indicatur.

S. † 4. 3 πρεσβεία περὶ Χριστιανῶν] Addat qui uolet ἢ ἀπολογία, ex altero exemplari. Ego certè illam inscriptionem huic præfero, quam suspicor ex margine irrepsisse, in quo adnotata esset Iustini ad eosdem argumenti eiusdem oratio, eo titulo. Quanquam non πρὸς sed ὑπὲρ Χριστιανῶν apud illum legitur. uerùm legi utroque modo potest. quia idem Isocrates qui in Busir. Encomio dicit, ὁ μὲ ἀπολογίαν ὑπὲρ Βουσίριδος, in Hel. Encomio ita loquitur, ἀπολογεῖσθαι μὲν γὰρ προσήκει πρὸς τοὺς ἀδικεῖν αἰτίαν ἐχόντας. Sic harum præpositionum in hac phrasi & quibusdam alijs significationes confunduntur: quæ alioqui distinguntur, ut pulchrè infra, pag. 39. λόγων διηθῶν, τῶν μὲν, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τῶν δὲ, περὶ τῆς ἀληθείας. & alibi.

† H.S. 24. μεγάλοι βασιλέων] Crediderim legendum esse μείζοσι. ut pag. 17 dicet, μείζοσι αὐτοκράτορσιν. nec dubium est quin potius superlatiuũ gradũ in huiusmodi locis consuetudo Græci sermonis exigat. At uerò pag. 6, μέσοι αὐτοκράτορες, dicere poterat μεγάλοι.

27. γλοῖα uidetur referri ad δίκη. ego εἴδεια proparoxytonon legerim, gen. neutro, numero plurali, ut referatur ad τὰ πάντα: nisi quis malit γλοῖα penanflexum, sicut ueteres Attici protulerunt. Lege Indicem Eustathij in Homerũ, in uocabulis ὁμοῖον & ὁμοῖος.

28. θεὸν Ἑκάτην λέγει. idem dicit infrà pag. 14.

29. Ἑλένην Ἀδράστειαν. Helenæ templum apud Lacedæmonios fuisse Pausanias scribit: & alterum apud Rhodios Helenæ cognomine Dendritidis, cuius ipse causam affert. Adrastiam uerò Helenam hactenus nõ legi.

30. Agamemnonem in Clazomeniorum lauacris coli author est Pausanias. De Phylonoe nihil inuenio. Tyndari uerò filios prodijs habitos idem Pausanias scribit.

31. Pro Ὀδίαν fortè legendum Τενέδιον. Tenem apud Tenedios putant esse sanctissimum deum, ac eorum urbem condidisse. Cicero 3. Act. in Verrem. Eustathius Τένην scribit ν simplici, alij duplici. Cynici filium hunc fuisse aiunt, arcæ inclusum, & in mare immissum. Vide Pausaniam in Phocicis. Eras. Rot. in prouerbio Tenedia bipennis.

32. Neptuni Erechthei meminit Gyraldus De dijs. Erechthei etiã filias in numero deorum habitas, M. Cicero refert. Agraulos (aliàs Aglauros) & Pandrosos Cecropidis filiæ fuerunt. Aglaurõ in lapidẽ conuersam canit Ouid. Agraule Minerua legit apud Eusebiũ.

† H.S. 39. ἐν Μοιρῶν] Particulã οὖν habet utrũq; exemplar: quæ tamẽ quod ad sensum, supervacanea est: ut & pag. 59 post ὥσπερ. ubi coniunctim ὡσπερουῦν legere malui (ut solet ὡσπερεὶ dici) quàm separatim ὥσπερ οὖν, ut antea legebatur. Sic uocula γὰρ sæpe uacare cõperitur.

† H.S. 43. ἡμῖν ὑμῖν (καὶ μὴ πᾶσαν. &c. Non dubito quin author scripserit, ἡμῶν ὑμῶν ut sit τῷ ὀνόματι ἡμῶν ἀπεχθανέσθαι. paréthesim tamẽ audacter notaui, eã esse uidens necessariã: at lectionẽ immutare nec hîc ausus sum, nec alibi usquã: nisi ubi apertè mẽdosa erat lectio, & huiusmodi quę nullo modo defendi posset: eius autem emendatio certis argumentis testata esse poterat.

49. ἡ σύμπασα οἰκουμένη ἀπολαύσει, pulchra est locutio, qualis & ab initio libri statim. nam & in οἰκουμένη synecdoche est, & in constructione figura, ut in illo, Turba ruunt.

† H.S. 50. τῇ ὑμετέρᾳ σωφροσύνῃ καθάπερ εἰρωνικῶς ἀπολ. Tali utitur insinuatione Tertullius in sua apud Felicem præsidem oratione. Act. cap. 24. eius enim hæc sunt uerba, πολλῆς εἰρωνίας τυγχάνοντός σε, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ σῆς προνοίας. Athenagoras statim pòst, ὅπερ μὲν προνοητικὸν καὶ ἡμῶν.

56. ἐλαύνεσθαι καὶ φέρεσθαι. Vide prouerbiũ, Agi & ferri: apud Eras. Inferius pag. 26. dicit ἄγεσθαι καὶ 16. Lego ἐν μὲν αὐτοπαίσιν. (φέρεσθαι.

† H.S. 30. ἡ κοινὴ] Hûc uersum, sicut & præcedentẽ, & aliquã partẽ sequẽtis, inclusi nota paréthesis, ut lectori hûc locũ expedirẽ. sed ei aliquid impedimẽti adfert articulus ἡ, nó quidẽ quod ad sensum, sed quod ad loquendi formã attinet. si. n. huic orationi, quæ planè similis est, ἃ ὑπὲρ ἡμῶν θρυλλῶσι, μῦθοι ἀρα καὶ λῆροι, articulo itidẽ addito, dicã, οἱ μῦθοι ἄρα, an nó oës Græco sermoni assuefactas aures offẽdã? Cęterùm huc ptinet quod pag. 6. dicit, καὶ μὰ τὴν κοινὴν καὶ ἀλόγῳ φύσει σωματογεχθῶντας. & 13. ἵνα γὰρ μὰ τὴν κοινὴν καὶ ἀλόγῳ σωματοφερεῖσθαι γνώμην.

H.S. 32 μετρίως.

*H.S.32. μεγίσωμ τὴ φιλανθρώπωμ τὴ φιλομαθεστάτωμ) Vereor ne putidum sit admonere legendum esse φιλανθρωποτάτωμ. Cur enim omnium honorificentissimum titulum in eodem gradu quo cęteros non poneret? Sic & pag. prędcedēte huius uocabuli uim quasi dilatans, dixit, τὸ πρᾶον, ὑμῶμ τὴ ἡμέρομ & τὸ πρὸς ἅπαμτας ἁρμόττομ, & ad extremū addit, τὴ φιλάνθρωπομ. Ac certè, ut aliunde discimus, nullo nomine magis aures regū & imperatorū illius seculi permulcebant, quàm hoc. unde etiam extat Themistij oratio τῶν φιλανθρωπίας Θεοδοσίου τοῦ αὐτοκράτορος. At ut nunc sunt mores, si quis ad regem scribens, non serenissimum, sed humanissimum eum appellet, barbarismum propemodum commisisse existimabitur: etiamsi is sit rex cuius non minus quàm illorum testata sit humanitas.

*H.S.34. ἢ συμπαθεῖαις) Vel addo οἰκουμέμῃ, uel saltem subaudi, repetitum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ex pagina prædcedente. Mihi tam procul uocem hanc non placet arcessere.

*H.S.6.2. σιμ, εἰδότες) Omnino cōiunctione aliqua opus habet hęc period⁹. Ego copulatiuā τὴ ante εἰδότες addiderim: ut sit, τὴ εἰδότες ὅτι, &c. γὼ ἴσως τάξει λέχομτι. id est ἀλλὰ τὸ εἰδέναι.

31. Thyestæ & OEdipi fabulæ satis protritæ sunt. uocant aūt Thyesteas epulas, quib. caro humana deuorat: & OEdipodios coitus, incestos. quæ duo crimina Christianis obiecta, in postrema huius orationis parte refellet. Impio ore garriunt nos humanis uesci carnibus. &c. Theophilus cōtra Gentes lib. 3. pag. 331. uoluminis nostri Locorū cōmunium Theologicorū, quod è Græco transtulimus: & Theopili Tatianiq; aduersus Gentes scripta addidimus: ac idem uolumen Græcè edidimus. Apud nos non inuenitur anthropophagia, &c. Tatianus in eodem uolumine, pag. 358, huius rei meminit.

38. τὸ ἐπ' ἀφροδίσιας) Licentiosè & libidinis tantùm gratia. Sic infrà pag. 32. εἰ δέμομ τὸ ἐπ' ἀφροδίσιας διαφορᾶς μίγμυσθαι.

26. Φυσικῷ λόγῳ πρὸς τὴν ἀρετήν) Eandē sententiā repetit inferius pag. 31. paulo post medium.

†H.S. 44. καὶ πολεμούτωμ ἀλλήλοις τὰ ἐμαμτίωμ θείῳ νόμῳ) Id est, Et quum diuina lege fiat ut quæ sunt contraria, inter se pugnent. Hæc est horum uerborum sententia: sed ego pro τὰ legēdo τὸ, aliam inuenio nō ita frigidam, et quam alius eiusdem scriptoris comprobare uidetur locus: hanc uidelicet, Et quum diuina lege fiat, ut hæc duo sibi inuicem contraria sint & repugnent: nimirum uirtus & uitium: uel potius, cū Cicerone, uitiositas. Locus quem dico, pag. 31. est hic, ὅπ ἄμωθέν πως ἔθος τὴ ὀμ ἐφ' ἡμῶμ μόμομ, κατὰ ἓμα θεῖομ νόμομ τὴ λόγομ πᾶμ τὸ μοθέτημα, πρὸς πολεμεῖν τὴ κακίαμ τῇ ἀρετῇ: utroq; autem loco ponit τὴν ἀρετὴμ τὴ τὴμ κακίαμ, αὐτὶ τῶμ ἐμαμτίωμ τὴ τῶμ κακῶμ ἀμθρώπωμ. Et intelligit, hanc legem statuisse Deum ut perpetuò improbi bonos persequantur, quem admodum uidelicet Athenis Socratem uirum optimum nebulones pessimi oppugnauerunt, atq; adeò expugnauerunt.

45. κελεύοντος μὴ ὁμονοεῖν) Hęc uerba, quòd parum quadrare uiderentur, omisi: mallem ea præcedente uersu legere post θείῳ νόμῳ, sed κελεύοντι pro κελεύοντος.

7.12. De Eleusinijs sacris, quæ uiris occulta bantur, unde & mysteria dicebantur, nimirum propter Baubo mulierem, quæ ut Cererem tristantem exhilararet, sua ei pudenda detexerat, &c. lege Eusebium de præparatione Euangelica 25 Horum mentionem facit & Arnobius contra Gentes, lib. 5.

*H.S.20. γμυτὴ] At præcedenti uersu habetur ἀγμήτῳ, duplici ν. quam scripturę uarietatem & in Platonis exemplaribus reperi in eodem uocabulo: ideoq; à meo codice ne in hac quidem scriptura discedere uolui. quam certè qui mendosam esse putauerit, longè falletur. Est enim γίνεσθαι fieri, γεγέσθαι factum esse. unde γμητὸμ factum, ἀγμήτῳ infectum. ut aput Aristot. 7. Ethnicorum, μόμου γὰρ αὐτῷ ὁ θεὸς σεσίγηται ἀγμήτα ποιεῖμ ὅσα αὖ ἐκ πεπραγμέμα, id est, facta, infecta reddere. Est item γίνεσθαι gigni, nasci, γεγέσθαι natum esse. unde γμητὸμ genitū, ἀγμήτῳ ingenitum: idem significantia quod γμυτὸμ & ἀγμήτωρ à γμυτᾶσθαι. Sic dicitur γέγομεμ ὁ κόσμος, καὶ γέμεσις τοῦ κόσμου. Et ἀγμήτῳ Cicero uertit aquod Platonem, Quod nunquam oritur, Cuius nulla est origo. ut legere potes in meo Ciceroniano Lexico Græcolatino. At in Lexicis istis uulgaribus, etiam in nouissimis editionibus, scribitur, Ἀγμήτος, Ingenitus. Item, Non factus, Fallò, ut infinita alia: ex nō perspecta ea quam modò annōtaui deriuatione. Nam γίνεσθαι quod simpliciter significat Fieri, accipitur & pro γμυᾶσθαι, Gigni, Nasci, Oriri. At uerò γμυᾶσθαι non itidem pro γίγνεσθαι. i. Fieri. unde fit ut ἀγμήτῳ ubiq; pro ἀγμήτῳ usurpari possit, at non uicissim ubiq; ἀγέμμητῳ pro ἀγμήτῳ. Verbi gratia in eo quem modò citaui Aristot. loco, pro ἀγεμήτα malè scripseris ἀγέμμησα duplici ν. quum illi oppositum sit nō γεμμητά, sed πεπραγμέμα. Et hanc differentiam quiddam Græci theologi in Christi persona diligenter obseruarunt: qui fuit ἀγέμμητος.

ut & Pater: at non ἀγέννητος. ut contrà in omni animantium genere, quę prima extiterũt, fuerunt ἀγέννητα, at nõ ἀγένητα. siquidẽ γενόμενα σιν, i. ἐκτίσθησαν, condita fuerunt à Deo cõditore omnium & creatore: nõ aũt ἐγεννήθησαν ἢ ὁμοίων, id est, non generata fuerunt ex eiusdem generis animantibus. Repugnantia enim loqueretur qui diceret prima esse quædam, & γεννηθῆναι ἐκ τ ὁμοίων. Quinetiam hîc si dicas, Prima animantia ἐγεννήθησαν, unica ν, id uerum comperietur: si ἐγεννήθησαν duplici, falsum. Magna igitur attentione & cautione in huiusmodi locis opus est. At in hoc Athenagoræ nostri loco ubi habetur γένναμεν, deinde γεγεννῆσθαι: quemadmodum γεγεννῆσθαι scribi possit, ut sit ab eodem uerbo à quo ἀγέννητον: ita uicissim nõ malè scribat ἀγένητον simplici ν ut ab eodem sit à quo γεννητὸν. Cur uerò (dicet aliquis) non utrobique duplici ν ἀγέννητον & γεννητὸν, uel utrobiq; simplici ἀγένητον & γεγένητὸν scribitur? Atqui non uideo cur hoc magis mirari quis debeat quàm πέλαγος & πέλαγος in eadem periodo in exemplarib. interdum reperiri, sicut ὀϊῆ & ὀΐη & alias uarias διτ τογραφίας. Eius uerò quæ est in isto Athenagoræ loco, mentionem facere dignatus non fuissem, nisi passim in hoc libello eam offendissem.

29. ὅπερ τὸ ὂν τὸ γίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μὴ ὄν. Vide Aristot. lib. 1. physicæ auscultationis.

32. & 40. Hos uersus sic lego, Ὡρᾶτε δ' ἔπερ ἐσί πατὸ γὰρ ὁρᾶν Ζεὺς, μὴ τ' ἐσθλὸν δυσυχῆ καθῆσθαι. Alios etiam Euripidis uersus, quibus dubitat Deus an fortuna res humanas regat, eodem argumẽto, quoniam boni ferè infortunati, mali uerò fortunati sint, Athenagoras affert infra pag. 26. Eusebius quoq; de præp. Euang, lib. 14. cap. 6, in Trapexuntij translatione, Euripidis, Diagoræ & aliorum, qui Deo hæc inferiora curæ non esse putauerunt, sententias explicat. item Plutarchus de placitis philosophorum lib. 1. cap. 7.

41. ὡς ἐκεῖνος] Vide an melius legatur ὅπ θεός.

† H.S. 43. ὁρᾷς] Hos uersus ita uertit Cicero lib. 2. De nat. deorum,

Vides sublimè fusum immoderatũ æthera,
Qui terram tenero circumiectu amplectitur? (hibeto Iouem.
Hunc summum habeto diuũm, hunc perhibeto Iouem.

81. Lego, ὃν ἀδήλων νοῶν (uel τ) φαινομένων.

7. πῶς ἡ τ θεῖα φύσις] Constructio uerborum hoc in loco non bene quadrat. Quid si sic? ἡ τ θεῖα φύσις ἀεὶ τ κάλλους τ ἐκείνου (τοῦ ὁρατοῦ) ἀνανεάζεσκων ἑκάστοτε, &c. nam ex pulchritudine mundi homines primùm commotos, de Deo cogitare cœpisse, Plutarchus De placitis philosophorum docet.

12. λύσις δὲ καὶ ὄψει) Vox ὄψει corrupta est. debebat enim esse nomen philosophi alicuius.

14. πρὸ τ ἐγγυτάτω) Lego πρὸ τ ἐγγυτάτω. ut mox etiam sequitur, scilicet ἀριθμόν.

19. pro ἐλάχισον, malim ἀριθμόν.

30. Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν κ πατέρα) Timæi apud Platonem uerba sunt. Eandem sententiam pluribus & grauissimè quidem Mercurius Trismeg. ad Tat. exposuit, quam recitat Stobæus in sermone de dijs.

35. Iouis uerba ex Timæo sic leges, θεοὶ θεῶν ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων· ἃ δ' ἐμῆ γε νόμιμα, ἄλυτα ἐμοῦ γε θέλοντος. τὸ μὲν οὖν δὴ δεδεμένων, λυτόν. τόγε μὴν καλῶς ἁρμοσθέν καὶ ἔχον οὐκ λύειν ἐθέλειν. κακοῦ. &c. Locus in Basilien si editione, pag. 481, paulò infra medium. Nos in translatione plusc ula addidimus quàm Athenagoras citarit.

† H.S. 36. De hac lectione ἐμοῦ μὴ θέλοντος, an melior sit uulgata, ἐμοῦ γε θέλοντος, satis longa est in meis in Ciceronem castigationibus disquisitio. Illam certè non hanc sequutum ipsum fatebitur, quicunq; Me inuito, non autem Nutu meo, in eius interpretatione legerit.

42. Aristotelis de Deo sententiam Plutarchus De placitis philosoph. lib. 1, cap. 7 (ex quo etiam Eusebius lib. 1. cap. 6. De præp. Euangelica repetijt) aliter quàm hîc Athenagoras, & melius exponit.

9. 10. ὧν τρυφῆς) Plutarchus & Eusebius, locis proximè citatis, hanc quoq; Stoicorum definitionem afferunt, & pro τρυφῆς habent τρυφῆς, & pro ἐμπαθειλικφὸς, ἐμπαθῆ λιφοῦς. Apparet autem eos Deum uocasse ignem artificiosum, ut à naturali distinguerent: & artificiosi uocabulum actiuè usurpare, quòd arte, id est ratione, mensura, pondere & numero, certis omnibus omnia faciat, ut Plato alicubi scribit. Cic. 2. de Nat. Zeno igitur naturam ita definit, ut eam dicat esse ignem artificiosum ad gignendum progredientem uia. Cẽset enim artis maximè proprium esse creare & gignere, &c. Et paulo pòst, Ipsius enim mundi qui omnia complexu suo coercet & continet, natura, non artificiosa solùm, sed planè artifex à Zenone dicitur. Porrò Deum esse unum, pro diuersitate autem materię & operum eius, nomina uaria sortiri, multis & eleganter Aristot. quoq; differit circa finem lib. De mundo, quem Alexandro dicauit. Spiritus (inquit Tatianus) ineſt ſtellis, Angelis, ſtir-

lis, stirpibus, aquis, hominibus, animalibus: & quanuis unus acidem sit, differentias tamen in se habet.

†H.S.20. Τοῖς ἄλλοις] Post hæc uerba in exempl. legitur, ἀσκιμᾶζουσιν. ἐπεὶ δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἰδιωτῶν ἡμῖν, & ccera uerba, quę habes infrà pag. 13. & 14, nimirum omnia quæ sunt à 30. uersu pag. 13, usq; ad 14 uersum 6, inclusiuè. si quidem ibi has uoces ἐπ' ἀσελείας δέεσθαι proximè præceduntillæ poeticæ λοιβῇ τεκνίοισι τε πᾶσι τῶν. Vnde autem acciderit ut bis posita sint in exempl. eadem uerba, sed illic suo loco, at hîc omnino alieno: ne suspicari quidem adhuc potui. Memini certè, dum pater meus excuderet Dionysij Halicarnassei historiarum uolumen, usos nos exemplario in quo idem acciderat. nisi quòd non bis eadem uerba diuersis in locis posita erant, ut hîc: sed eo in loco erant unde prorsus abesse debebant, utpote non solùm orationis contextum, sed ipsam etiam historiæ seriem perturbantia in suo uerò loco, qui erat aliquot quaternionibus pòst, desiderabantur. Quæ dere ego alios admoneo, ut eos cautiores in uersandis ueteribus libris reddam.

25. Pro ὡς, malim οἷ & mox post συγκατασκευάζουσιν distinxerim, non post ἐπιβάλλον.

26. συμπάθειαν hîc φιλεργείαν uel συνεργείαν interpretor.

29. Lego Ὅσα τοῦ δὲ ὅσον μὴ δυνηθέντος πρᾶξαι. Dictio quidem ὅσον sæpe uel abundat, uel potius auget: ut, ἀμήχανον, ὅσον θαυμαστὸν ὅσον, ὀλίγοι ὅσοι. Verbum νόησαι simpliciter aliarum rerum cogitationi, προνοῆσαι uerò contemplationi de Deo conuenit. est enim ὁ προνοητὴς καὶ διαφορόν τι νοῆσαι.

30. Pro ὃν, lego ὡς uel οἷ.

46. ἀγαθοὶ θεοί] Legendum fortè, εἰ γὰρ ἦσθεοί.

10. 13. Lego, καὶ τὸν τοῦ κόσμου.

23. Lego, φιλεπόρρωθεν πρὸ ἑπόρου.

26. καὶ ἐκ ἔσιν] καὶ hîc est particula illatiua, ut etiam aliquando Latinis in hypothetico sermone.

29. ἆλλ' ἔστι τί ἑπόρου] ἆλλα hîc interrogat, & est interrogatio negationis loco. Ibidem pro μετὰ lego μετά.

30. τὰ τοῦ θεοῦ] Intelligo bonitatem, sapientiam & potentiam Dei, quæ infrà ὑπερουσιότης καὶ δύναμις Dei nominat, pag. 24, circa medium.

32. Legerim, καὶ μᾶλλον ἀδὲ πόνοις, εἰ μὴ πεπόνηκε.

38. Lego, νομίζω δὲ κἀγὼ ὑμᾶς.

11. 20. Pro γὰρ, malim δέ.

25. Lego, φῶς μὲν ὄντως.

34. Materiam omnem dicit esse subiectã Verbo opifici, ὀχέως instar. quod uocabulum quomodo uel commodè uel honestè satis hoc loco exprimam, uix inuenio. neq; enim etiam ijsdem uocabulis, hoc est rem eãdem significantibus, in diuersis linguis honestas eadem est. itaq; sententiam potius quàm uocabulum (cuius similem apud alios authores usum non memini legisse) respexi, quum uerti, materiam rationem habere subiecti quod se formandum præbeat. ὀχεῖται γὰρ πως ἡ ὕλη, ὑφ' ἑποχεῖται αὐτῇ ὁ δημιουργὸς, ὁ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σφαίρᾳ τὸ ἀγαθός. ut materia uehiculi instar sit, super quo opifex inuehitur ipse immobilis: (quod si uerum esset, per accidens moueretur, quod falsum est. neq; enim per se neq; per accidens, qui undiquaq; immutabilis est, moueri potest.) sed ὀχεῖον Græcis uehiculum est ὀχέα non item. An quòniam Deus pater est omnium, materia, uelut mater, quæ in suo ueluti utero concipit omnia, & formas recipit omnes, ὀχέα idcirco dicenda est? Timæus de Deo, Συνήσας ὑπὸ πᾶν, ὅσα ἐστὶ ψυχὰς ἴσας ἐνείμας τοῖς ἄστροις, ἕνα μὲν ἑκάστῳ πρὸς ἕκαστον, καὶ ἐμβιβάσας ὡς εἰς ὄχημα, τὸν τοῦ παντὸς φύσιν ἐδήλωσε.

36. An filius idea dicetur, ut in patre ab æterno fuit: φέργα uerò, quòd ab eo ueluti exierit, & in cõdito mundo se manifestarit?

37. Κύριος ἔκτισέ με) Epiphanius in Panarijs contra Ariomanitas hæreticos agés, Hebraica lingua, inquit, non sic habet. Vndẽ & Aquila dicit, Dominus possedit me. Septuaginta autem ij qui liberos generant, dicunt, Posse di uel adeptus sum filium. Hebraica ueritas dicit קָנָנִי quod, dici potest, tum, excusit me, tũ, possedit me, &c. Athenagoras simpliciter uulgata translatione usus est, non oportunam nactus erat subtiliorem huius loci explicationem.

38. τὸ φέργον τοῦ φέργου ἑκφωνῆσαι. De filio & patre plura leges inferius p. 17, quæ melius ad hunc locum quadrassent.

12. 24. Post κατηγορούμενον, addo διδασκόντων.

†H.S. 25. Lege ἐναισχυνόμενοι. aut adde οἷ ante

†H.S. 33. Pro κακὸν γράψαι σκιάν. (δυσδαίμονας.

13. 7. φοβούμεθα καὶ αἰδούμεθα. αἴσιον γὰρ ἐκφθήσκουσι) Apud locupletes Aegyptiprum (inquit Herodotus lib. 2.) quum multi conuenerunt, & à cœna discessum est, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, sed pictura & opere uerum maximè imitantẽ, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali: ostendensq; singulis conuiuarũ ait. In hunc intuens, pota & oblectare, talis post mortem futurus. Idem scribit Plutarch. in lib. de Iside & Osiride, Τὸ δηκνύμενον αὐτοῖς

ἄλλων κὐθρώπος γενομένους φ' κιδωπίω πολιφερόμενον, ὃκ ἔστιν ὑπόμνημα τῆς οἰκείας πάθους, ἢ ὅτι ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' οἰομένους [fortè ἀλλ' οἰομένων, uel ἀλλὰ μόνον ἐστὶ] τῷ ἀκολάστῳ, αὐτὸς γὰρ ὁ Σαρδανάπαλλος, ὡς πάντας ἀνιστιμάλας διὰ τοῦτο ἐσομένους· ὃ χάριν ὧδε κόσμου ἐπιτάφιον. Nó igit ad moderationem aliquam aut tristem de morte cogitationem, sed ad hilaritatem & lætitiã conuiuij promouendam, ut ederent ac biberent omnes, hoc est hilaritati & lasciuiæ indulgerent, tanquam citò morituri, nec ulla amplius fruituri uoluptate, mortis hoc simulacrum in conuiuijs ostentabant illi. Talis Sardanapali uita fuit, & dignum tali uita epitaphium, quod incidi iussit in busto, ut refert Cicero lib. 5. Tuscul.

Hęc habeo quæ edi, quęq; exaturata libido Hausit: at illa iacẽt multa & pręclara relicta.

Eadem pluribus Græcè recitat Scholiastes in Auibus Aristophanis. Plura leges in Onomastico nostro, in Sardanapalo.

9. ὕπνῳ καὶ θανάτῳ διδυμάονε] Casus sunt tres dualis numeri, nescio quàm rectè, neq; cuius authoris. malim ego datiuos, ὕπνῳ καὶ θανάτῳ διδυμάονι. Tum consanguineus leti sopor, Virgilius. Et alibi, Dulcis & alta quies, placidæq; simillima morti. Hesiodus quoq; in Theogonia, Somnum & Mortem fratres, & Noctis filios, facit.

12. ὁμοίως θεὸν] pro ἴσως lego ὡσθυμᾶσι uel θύχον ται, uel tale quid. Prolixa est hæc periodus: sed alibi apud hunc scriptorem etiam prolixiores inuenias, & hyperbata quoq;. nos utrunq; in translatione nostra plerunq; cauimus.

15. τοσότῳ] Bene quidem est: sed etiam τὸ ζῳ uel ἢ τριῶν legi poterat.

27. ὄρμ ὀρὸν] Fortè οἶνον, uel μύρον, uel ὀπὸν legendum. dicitur autem ὀπὸς per excellentiam de lasere seu liquore Cyrenaico.

14. 10. Lego, ὁ ἢ περὶ τῶν ποσιγάαι, scilicet τοῖς ἀλλοίοις. nam & paulo pòst aliquoties expressè coniungit.

19. Lego Ἀρισταῖον. Vide Gyraldum De dijs Syntagmate primo, ubi de Aristæo scribit: & rursus secundo, ubi de Ioue Aristæo.

20. De Theagene scribit Pausanias in Eliacis, cùm alia, tum quod eius statua ærea collapsa quendam oppresserit.

22. Lego, Ἀλκμαὶ καὶ Ἡσίοδῳ Μήδειαν, Νιόβην Κίλικος. Nam Hesiodus in Theogonia circa finem Medeæ tantùm meminit, non etiam Niobes. Bonam deam siue Gynæceam aliqui Medeam putauere, quòd in eius æde omne genus herbarum esset, &c. Gyraldus.

Osiris quidem ab aliquibus traditur Iouis filius ex Niobe Phoronei filia.

29. τύπτοντ' γὰρ ἐν τοῖς ἱεροῖς λεγόμενα] ut pluribus scribunt Herodotus lib. 2. & Plutarch. in libro de Iside. sicut & de cultu & sepulturis ferarum in AEgypto Herodot.

45. ὕλαν, id est materiã, passim Athenagoras uocat omne corpus, siue simplex, id est elementũ: siue ex elemẽtis cópositum. mox uerò in hac pag. ἡ παντὸς ὕλη ab eo dicitur, materia prima tãtùm, omniũ. s. formarũ capax, chaos poetarũ, terra inanis & informis, in sacris 15. 3. pro ἀλλὰ lego ἢ. (literis.

13. pro ὡς legendum puto ὥστε.

16. τῇ διαθέσει τοῦ] Scilicet ἀέρος. Et proximè antè, ἢ τῷ μεγέθει πρέχων. Paraphrasin huius loci de pulchritudine mũdi ratione figurę, coloris, & magnitudinis, Plutarc. dabit lib. 1. de placitis philosophorũ, cap. 6. ubi inter cætera de magnitudine sic scribit, ἢ ἐκ τοῦ μεγέθους καλός. παντὸς γὰρ ὁμογενῶς τὸ περιέχον καλόν. hoc est, Magnitudinis etiam ratione pulcher est mundus. quod enim omnia suæ naturæ eognata in se contineat, pulchrum est, uel potius, quod enim omnibus suæ naturæ cognatis excellat, pulchrum est. nam περιέχειν uerbum aliquando excellere significat.

28. πάντα] melius ἅπερ πάντα.

† H. S. 39. ὧδε τὰ πάντα καὶ ἀδελφὴ στοιχεῖα κατακεκραμένα) Hîc non ad Pauli locum alluit duntaxat, ut alibi: sed eius uerba accepit, ex epistolæ ad Gal. cap. 4.

15. Cælum & mundum pro eodem corpore cælesti usurpant philosophi, ὁ δὲ πᾶς οὐρανὸς, ἢ κόσμος, ἢ καὶ ἄλλο ὅ, τι ποτὲ ὀνομαζόμενος μᾶλλον αὖ λέγοιτο, τοῦτ' ἡμῖν ἀνομάσθω, Plato in Tim.

15. χθὲς καὶ πρώην) Vide prouerbium apud Erasmum, Heri & nudiustertius. qui & hoc citat absq; authore, ὁ χθὲς ἢ πρώην ἑαυτῷ σῆλος θεὸς, simile ijs quæ hîc ab Athenagora dicuntur.

* H. S. 15. ὅτι χθὲς ἢ πρώην γεγόνασιν, ὡς λόγος, εἰπεῖν. At pag. 30. οἵ, ὡς εἰπεῖν λόγος, χθὲς ἢ πρώην ἄνθρωποι ὄντες &c. quo modo quin & hîc legi debeat non dubito.

20. Post Ἡσίοδον addiderim ἰσοχρόνους uel ὁμήλικας.

22. τὰς γυναῖκας καὶ ὀνόματα λόντας) Hæc uerba non sunt in Græco codice Herodoti nostro.

27. νομίζοντο) Malim ὠνομάζοντο.

Plastices fuit fingere ex argilla similitudines, è gypso reddere hominũ imaginem, rubrica item & creta, ut ex cap. 12. lib. 35. Plinij didicimus. Nostræ ætatis artifices (inquit Guilielmus

Guilielmus Philander) quod huiusmodi in antiquorum ruinis reperiuntur, Stucchum appellat. illosq; imitati, marmoreas nonnulli assulas pilis ferreis contusas cribris excernunt, subtilissimaq; scobe, admista purissima calce, in lacu macerata utuntur, effinguntq; quodlibet. Longè politius fuerit, illustriusq;, si pro marmore, silice fluuiatili candido & pellucido, ut una pars ad duas calcis respondeat, utaris. &c.

Coroplastes figilla fingit ex argilla: coroplastes è cera. κηροπλαστῶν Diodorus de apibus fauificantibus dixit. sed κηροχοϊκὴ nuper inuenta (ut rei nouæ nomen ponamus nouum) elegantiora magisq; ad uiuum quàm coroplastice opera facit. ut ex argẽto etiam non pridem apud Germanos excogitata argyrochoice. Aleuroplastas dixerim qui farina triticea cum melle subacta placentas formis ligneis imprimendas, uel imagines uarias conficiunt.

30. ἡ σκιαγραφίας μὲν εὑρεθ.) Picturam (inquit Plin. lib. 35. cap. 3.) Græci alij Sicyone, alij apud Corinthios repertam affirmant, omnes umbra hominis lineis circumducta, (sciagraphiam hanc uocat Athenagoras) itaq; tales primam fuisse: secundam singulis coloribus, & monochromaton dictã, postquam operosior inuenta erat: duratq; talis etiam nunc, Inuentam linearem dicunt à Philocle AEgyptio, uel Cleãthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius, sine ullo etiamnum colore, iam tamen spargẽtes lineas intus: (quasi sciagraphia tãtùm foris circumscripserit) ideo & quos pingerent ascribere instituti.

32. φ' πίνακι λελευκωμένῳ) Picturam hanc ex Plinio monochromaton dixeris.

43. χρόνῳ ὀλίγῳ ὕστατα) Tempus adeò breue, eleganter dictum.

46. ὡς οἱ μυσικώτεροι) Scilicet ὀνομάζουσι: uel potius οἱ μυσικώτεροι, scilicet ὀνομάζουσι. sed hîc Ἀθλιωῦ & Ἀθλιῶν pro eadem ea accipit: in frà uerò pag. 19. diuersas facit. Fust. in Illiad. α, Ἀθλιωῦ dictam ait quasi ἀθύμλιω quòd è capite Iouis sine matre nata, neq; lactata sit. Statua quidem eius oleagina facta non temere uidetur. nam & oleum ei sacrum est: & oleam ipsam reperit: & galea eius oleagina corona tegebatur.

47. καθημένην) Legimus Mineruam sæpius stantem (inquit Gyraldus,) sed & sedentem, cuius & Eustathius meminit. Perinam enim scribit, mulierem quandam AEgypti, ipsam sedentem contexuisse: unde ait, Mineruæ sedentis statua fieri cœpta est.

17. 5. Pro ἑταῖραι lege ἑταῖραι, quod est metetrix. Hetæræ autem Veneris Athenis & in Samo cultæ Gyraldus meminit.

8. εἰ δέ γε θεοὶ οὐκ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς) Vir quidam eruditus negationem hîc expungendam putabat: sed inferius etiam in hac pagina sic legitur, οὐκ ἐξ ἀρχῆς ὡς φασὶν ἦσαν οἱ θεοί.

† H. S. Ibidem. εἰ δέ γε θεοὶ οὐκ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς) Existimau expungendam particulam οὐκ tanquam suppositititiam: ut argumentaretur ab absurdo, Si igitur dij erant à principio, ut uulgus hominum credit: quomodo ætate posteriores sunt ijs qui ipsos fecerunt? At qui dicit, Si igitur dij non erant ab initio, quî posteriores sint, &c. nihil dicit. consentaneum est enim ut qui illud fatetur, etiam hoc fateatur. Nunc uerò existimo relinqui posse hanc particulam, modò ei præfigatur τί: ita legendo, εἰ δέ γε θεοὶ, τί οὐκ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς; Id est, Atqui si dij, quî fit ut ab initio non fuerint? Nam ab initio eos nõ fuisse iam euicit Athenagoras, quũ eorũ opifices ꝓtulit.

† H. S. 13. αἱ τὰς πρόοδους ἃς τοῖς πρόσασι) πρόοδος ꝓ supplicationib. accipio: ut coniunxerit Athenagoras hęc duo uocabula πρόοδος & θυσίας, ut à Demost. cõiũgi uidem⁹, dicẽte, τῷ θυσίας ταῖς θεοῖς & πρόοδος ὡς ἀναθῶν ἕστων ὄν ἕων ἡμᾶς πεποιῆσθ. (ναι θεοῖς τὰ πρόοδια.

14. πρόσασι) Apud Aristoph. etiã legit πρόσιε

24. Fortè ἔχεσε uel ἔχοισεαῦ.

25. ἐλαφόσι] si inducatur, sensus erit clarior: & erroris occasio uidetur, ꝙ in altero mox uersu ἐλαφόσι similiter post βασιλέαν legatur.

35. Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν) Illiados ξ, ubi & uersus ille, quem Athenagoras Orpheo (à quo fortè mutuatus est Homerus) in fine huius paginæ tribuit, sic legitur, Ὠκεανὸν, ὅς περ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

† H. S. 38. πεπίσθυται πρ' αὐτοῖς] In exempl. post uerbum πεπίσθυται habentur hæc uerba, Βασιλέαν ἐξετάζειν. ὡς γὰρ ὑμῖν πατρὶ καὶ ὑῒ πάντα κεχάρωται αὖ ὠθῶν. deinde πρ' αὐτοῖς, &c. quæ uerba perperam esse interiecta, & malè hoc loco repetita ex uersu 25 & 26 huius paginę, quis nõ uidet? Sed animaduertendũ legi in hac repetitione βασιλέαν ἐξετάζειν, rectius quàm illic βασιλέαν ἐλαφόσιν ἐξετάζειν. ideoq; dũ excuderẽ librũ, parũ abfuit quin tollerem hoc participium: & certè in eo retinẽdo nimiũ religiosus fuisse mihi uideor.

43. ἀπὸ τῆς ὕδατος ἰλυσματίου] Similia quædam in sua theologia circa limum & ouum Phœnices apud Eusebiũ de prępar. Euãg. 46. αὐτῶν) malim αὐτ. (fabulant.

† H. S. 50.

† H.S.50. ἐραὸς δὲ ἐπαλέδη] Accipio ἐπαλέδη pro ἐπὶ πλεῖστον χρησιόδη, quod Latina uoce una exprimi non potest.

18.3. Hesiod. in Theogonia Κόπλον, γύαλα, καὶ βένθεα πόντου ἑκατόγχειρας Cœli terræq; filios nominat.

† H.S.10. οὔνεκα λισσάδα μὲν γαν] In expl. legitur, οὔνεκα λιμορρόσιον, ἢ λιμόσιον σάδα μέγαν, &c. Ego ex tribus uerbis id quod uersui accommodatum erat delegi, præfixa ei quæ deerat particula λ fasiens λισσάδα: nec dubitans quin illa duo uerba λιμορρόσιον & λιμοσάδα pro scholio adscripta margini, in contextum ab imperito librario translata essent. Sic apud Diogenem Laertium in Empedoclis uersu (quem cum alijs citat in eius uita, pag. 432. Germ.) in eadem uoce est error, & qui ex eodem fonte manauit. Legitur enim illic πωλοῦμαι μετὰ πᾶσι πεπαμένος, ὡς πρὶν ἔοικα. quum legi debere πελμὸς satis ostendat metri ratio. Sed nimirum πέλμανος erat explicatio τοῦ πελμός (siquidem πέαν hîc est λεῖον) quæ in locum eius uocabuli quod exponebat, irrepsit. At in uersu isto quem citat Athenagoras, πέαν significat λεῖον, nõ λεῖον. adeò ut ex duabus illis explicationib. quas dixi, uera sit una, falsa altera.

12. ἐκεῖνο δίνων. ἕκαστον γὰρ τῶν τεθεολογημένων ὡς τὴν ἀρχὴν ὄν ἐστιν. Locum hunc corruptum, ex coniectura sic restituo, ἕκαστον δὲ τῶν γεγενημένων, ὡς τὴν ἀρχὴν ἔχον, φαμέν. ἐκεῖνο τοίνυν σκεπτέον. εἰ γὰρ γεγόνασιν, &c.

17. Τί δ' ὂν ἀεί] Locus est in Timæo Platonis, ubi sic legit, πρῶτον διαιρετέον τόδε· τί τὸ ὂν μὲν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον· καὶ τί τὸ γιγνόμενον μέν, ὂν δὲ οὐδέποτε.

30. ἀλλ' ὃ ἦν κατ' αὐτούς] Lego τὸ γεγὼς κατ' αὐτούς, & post ἄρχῃ punctum nõto.

36. ἃ μὴ οἷόν μοι χρὴ φῆσαι] Prolixissima hæc periodus, membra magna & parentheses duas magnas continet: priorem de formis seu figuris deorum absurdis, alteram de facinoribus eorum. extenditur autem usque ad hæc uerba decimi octaui uersus paginæ sequentis, τί δὲ σεμνὸν, &c.

43. Ῥέας τὴν Δήμητρος] Pro καὶ lego ἢ. Rheam quidem & Cererem, eandem esse deam nũ quis tradiderit, ignoro. Hesiodus omnino discernit, Rheam è Saturno Cererem peperisse canens.

† H.S. Ibidem. ὧν ἐκ τῆς μητρὸς Ῥέας καὶ Δήμητρος ἢ Δημήτορος τὴν αὐτῆς ἐπωκεδοποιήσατο. Corrupus locus, qui ex his pag. 32. uerbis restitui posse mihi uidetur, ἐκ μητρὸς μὲν Ῥέας, θυγατρὸς δὲ Κόρης πεπαιδοποιημένον. Sed & in sequenti 18. pag. uers. 2, habemus τῇ Ἀθηνᾷ τῇ ἀπὸ τοῦ Κόρης.

44. τὴν αὐτῆ] Lego τῆς αὐτῆς, sine commate præcedente.

† H.S.19.44. ἄγριος ἀέρᾳ] Apud Homerum legitur ἤρᾳ, & legi debet illic, habita ratione præcedentium & sequentium. solent tamen nonnunquam authores in citandis uersibus, magis sui sermonis ἀκολουθίαν quàm præcedentia & sequentia poetæ uerba spectare (quod & in Maximo Tyrio nuper, dũ eum Græcè excuderem, deprehendi) eoq; uerborum tempora præsertim immutare. Fortasse igitur Athenagoras, ut dixerat, ἵνα μὴ βλέπωμεν σκυζομένην, ita etiam subiunxerat ἀέρᾳ. quod in ἀέρᾳ perperam uersum postea fuerit. nam ἵνα μὴ ἤρᾳ dicere non poterat. Quanquam nec id affirmare ausim obstat proximè sequens uersus, ἦρα δ' οὐκ ἐχάδε, &c. Nisi quis respondeat, saluo metro, tempus itidem hîc non potuisse mutari. Sunt autem ex ιλ. θ. hi uersus,

19.13. De Herculeo nodo lege Erasmum in Prouerbijs.

21. ἀνθρωπος ἀκεκριμένος) Id est homo alicuius iudicij, prudens. participium passiuum, nominis significatione actiua, ὁ κεκριμένος ἀνάμενος. Valla etiam Latinè discretum uocat uirum qui personarum qualitates ac rerum momenta discernit: sed authoris, qui ita fit usus, testimonium nullius affert.

22. Talem seu deam seu nympham semiserpentem, ex Phorcyne & Ceto prognatam Hesiod. in Theog. describit.

31. ἢ ἵνα μὴ προθέωσιν ὑπὸ τοῦ Διὸς) Addo τῆς Μήτιος. non enim Phanetem à Ioue deuoratum legimus, sed Μῆτιν (apud Hesiodum, Clementem, Epiphanium, Theophilum Antiochensem episcopum) qua deuorata mox Mineruam conceperit. Vide Gyraldũ De dijs Syntagmate 11, in Mineruæ historia. Iupiter (inqt Hesiodus) quum deberet parere Mineruam, Mêtin uxorem suam, deorum atque hominum sapientissimam deuorauit, Cœli Terræq; consilio ne quis alius deorum imperium ei præripere posset, &c. Si cui uacat, Græcorum etiam (Procli & Moscopuli) hunc in locum annotata adeat. Ibidem pro ἀχώρητος equidem malim ἀνώρυτος, quod est insatiabilis, idem quod ἀνώρετος.

34. τῶν ἀπὸ τῆς ὕλης ἀκεκριμένων] eorum quæ à materia separantur, hoc est, ex materia gignuntur: tanquam materia una quadam & communi ceu massa existente, cuius ueluti segmenta quædam sunt res singulæ quæ generantur, & per generationem ab ea separan-

ea seperantur, superueniente forma: ut fœtus iam formatus & perfectus ab utero matris seperatur. Sic infrà in fine paginæ 21, ἀεὶ γὰρ ἡ ὕλης διακεκριθείσης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡ τούτων σύστασίς τε καὶ γένεσις.

20.6. Versus In hac pagina primus apud Homerum Iliad. ω, sic habet, Ω μοι ἐγὼν ὄφελον μοι ζαρπηδόνα, &c. ἐγὼν facilè in λέγων muta tum est.

*H.S. ibidem. Αἴ αἰ (λέγων) ὄφελον μοι] Aut pro ἐγὼν perperam positũ fuit participium hoc λέγων: aut quum scripsisset author, Αἴ αἰ ἐγὼν (λέγων) harum uocum affinitas cur altera omitteretur in causa fuit.

*H.S.9. ἀδμωατῆ] Legendum est ἀδμωατῖ, ut in ultimo pag. præcedentis uersu habetur ὀδύρεται. debet enim & illud ad ὅταν referri. nam omissis ijs qui per parenthesin interijciuntur uersibus, talis remanebit oratio, ὅταν δὲ ὁ πατὴρ αὐδήσῃ τε θεῶν τε ὀδύρεται μὲν ὃν υἱόν, ἀδμωατῖ δὲ ὀδυρόμενος τὸν κινδυνώδη ὄδε πάσαι, τίς ἐκ αὖ τὸς &c.

Post uersum decimum nonum huius paginæ, nempe post hæc uerba, ἀϊδηλον Ἄρκα, addiderim, μηδὲ Ἄρης ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.

*H.S.26. καὶ τῶν μοιχείαν] Ξενοφάνης, inquit Sextus philosophus, διελέγχων τὸς πρὸ Ὁμηρον καὶ Ἡσίοδον, φησὶ,

Πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν Ὅμηρός θ' Ἡσίοδός τε,
Ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστὶν,
Κλέπτειν, μοιχεύειν τε, καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Idem alio loco, Ὁμήρου δὲ καὶ Ἡσιόδου, κατὰ τὸν φιλόσοφον Ξενοφάνη, οἱ πλεῖστ' ἐφθέγξαντο θεῶν ἀθεμίστια ἔργα, Κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν. Κρόνου μὲν γὰρ ἐφ' ὃ &c. Totum enim locum citarem qui cum hoc Athenagoræ facit, nisi authorem ipsum à me editum iri sperarem.

38. Lego, εἰ γὰρ θεοὶ, οὐκ ἄψεται αὐτῶν ὠκὺθυμία.

39. ἀλλ' ἀρκὰ θεός;] Interrogatio est loco negationis.

*H.S.21.II. Δμῶαι'] Hic uersus & proximè sequens sunt primi tragœdiæ Euripidis quæ inscribitur Alcestis.

*H.S.14. Ἐλθὼν δ' ὃν ἄϊαν] Ibidem habentur hi, sed interfectis inter illos & hos, quinque alijs. Rectius autem hîc legitur δ' ὃν αἴαν quàm in uulgatis editionibus δ' γαῖαν.

18. Hyacinthꝰ Amyclę filius ab Apolline discoludẽte interfectus est: Vide Onomasti-

20. pro ζ malim χ. (con nostrum.

29. Ἀϊδωνεὺς, id est Pluto, creditꝰ est esse aer, & ἀΐδηλος quasi ἀϊδὴς dicit, id est obscurus & inuisibilis, (& ἄϊδος κυνῆ, Orci galea, inuisibiles reddere putabatur,) quòd aer omnis suapte natura opacus & caliginosus sit, nisi extrinsecus illustrẽt, luno uerò, terrã: unde & φερέσβιος epitheton ei attribuitur. ut terra ab Homero ζείδωρος cognominat, quòd fruges & alia omnia ad uitã dictumq; necessaria producat Stoicis tamen ἄρα aerẽ significat. Cæterùm νῆσις Empedocli aqua est, fortè à uerbo νάω, quod est Fluo: unde & Naides dictæ sunt, & νῆσος, insula. In uersib. Empedoclis, quos lib. primo de anima Aristot. citat, Philoponus νήσιδα αἰγλῶ (liquidum uel humidum splendorem) aquam & aerem interpretatur: quòd utraq; hæc elementa & humida & splendida seu pellucida sint. Eustathius in Iliad. Ζ, Νῆσις, inquit, perhibetur etiam dea quædam esse in Sicilia, Σικελική τις θεός.

Quod autem κρύνωμα βρότειον in his uersib. legimus, hinc forsan est, quòd de humani corporis constitutione ex elementis Empedocles in eis uerba faciat. Βρότειον enim humanum est. Per κρύνωμα intelligo κενὰς, uenas & meatus qui humorem continent.

†H.S.30. Τὸ γὰ κρύνωμα βρότειον] In exempl. legitur, διακρύοις τ' ὐδατόρ νωμᾶ βρότειον. Quam adeò corruptam scripturam dum cernerem, & eundem uersum apud Plutarchum, & Sextum philosophum ac Diogenem Laertiũ, legere me meminissem, eos adij. Apud hunc igitur inueni hanc lectionem, διακρύοις ἐκπικροῖ ὄμμα βρότειον, non solùm in editione uulgata, sed etiam in ueteri codice Veneto, alio qui satis fideliter descripto, ut ex collatione totius operis deprehẽdi: in eo tantùm à uulgata editione dissentiebat quòd pro ἐκπικροῖ haberet ὠπικροῖ. At uerò apud illos duos eam lectionem reperi quam hîc posui. Huic autem uersui Ζεὺς αἰθὴρ &c. præponunt istum, Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε. Vocat autem (inquit Plutarchus) νῆσιν καὶ κρύνωμα βρότειον, οἱονεὶ τὸ ἀπύερμα καὶ ὕδωρ.

29. ὁ ἀὴρ] addo ἡγῶ.

*H.S.36. Πῦρ, & ὕδωρ] Sextus philosophus paulo pòst quàm citauit illos uersus quos modò protuli, interiecta duntaxat Ocelli sententia (nam apud illum mendosè, ni fallor, legitur ὁ ὤκελος, pro ὠκελὸς) adiungit, ἐκ τῶν δὴ τ' πάντων τοιόνδ' ὠγὼ γίνεσιν οἱ περὶ τ' Ἐμπεδοκλέα. φ' οἷς ἦ γὰρ λέγει τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα, ἐκ τεσσάρων πυρὶ τῇ γῇ σιν· ὅταν δὲ προσθῇ, Νῆκός τ' ὀνλόμενον δίχα τῶν ἀτάλαντον ἀπαύτῃ, Καὶ φιλίη μετὰ τοῖσιν, ἴσον μῆκός τε πλάτος τε δῇ προσλίδωσι τὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς, τέσσαρας ἦ τὰς ὑλικὰς, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, πῦρ· δύο δὲ τὰς δραστηρίους. Φιλίαν & νῆκος. Vnde apparet omissum esse uersum unũ apud nostrũ Athenagorã.

Acne quis

Ac ne quis existimet hunc uersum νεῖκος &c. apud Sextum esse pro illo πῦρ καὶ &c. positum: audiat quid idem Sextus alibi dicat, λέξαι δ' ὡς, ὡς πᾶσι πρόσεστι στοιχείοις τὸ νεῖκος καὶ τῷ φιλίαν καταλυθῆναι· τῷ μὲν φιλίαν ὡς συναγωγὸν αἰτίαν, τὸ δὲ νεῖκος ὡς διαλυτικόν. deinde ipsos uersus adscribit,

Πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ ἠέρος ἄπιδος ὕψος,
Νεῖκός τ' ὀλοόμενον δίχα τῶν ἀτάλαντον ἅπαντη,
Καὶ φιλότης μετὰ τοῖσιν, ἴσον μῆκός τε πλάτος τε.

Obserua autem hîc esse φιλότης pro φιλίᾳ ut apud Athenagoram, & in altero eiusdem Sextiloco. quod tamen uocabulum idem sonat. Alibi etiam στοργὴν pro eodem dicit idem Empedocles, ut in hoc uersu, Στοργὴν δ' οὔ πω, νεῖκος δέ τε νέμεσσι λυγρόν. Vide infrà pag. 25.

40. De Empedoclis opinione, quatuor elementa cum amicitia & lite, unientibus & dissipantibus illa, mutationum omnium causam facientis, Aristoteles etiam scribit lib. i. de anima. Athenagoras quidem uidetur amicitiæ nomine Deum accipere: uel potius, tanquam Empedocles ita acciperit, uæ orationis argumentum ducere.

41. Lego, ὥστε ἐὰν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τοῦ τε ἀρχομένου.

22.4. σωεκφωνεμένοις] Fortè συμφωνεμένοις.

5. διφυῆ] duplicis uel utriusque sexus, ut ipse per epexegesin interpretatur, ἀρσενόθηλυ, quod in homine ἀνδρόγυνον & ἑρμαφρόδιτον dicimus. Cecrops Athenis olim διφυὴς dictus est, ut Eusebius scribit, hoc est duplicis naturæ: siue ob longitudinem corporis: siue idcirco quòd quum esset AEgyptius, utranque linguam calebat, Græcam & AEgyptiacam: uel quòd primus utrunq; sexum instituto matrimonio copularit. uel quòd superior in eo pars, uirilis, inferior, muliebris aut ferina fuerit. &c. Vide Suidam. Hac ultima ratione & πᾶσα διφυῆ Plato uocat in Cratylo.

10. ἓν ἅ] Lego ὅσα.

13. τὰ εἴδη τῆς ὕλης] Mundi partes, cælum & elementa.

22. ἀναγκαῖα uocat pudenda. quam significationem Camerarius etiam obseruauit, de partibus humani corporis scribens.

25. Venerem, exectis Cæli uirilibus in mare proiectis, è spuma esse natam fabulantur. unde & ἀφροδίτη & ἀφρογένεια dicitur à spuma: & à coleis φιλομμήδεια. Ἡ δὲ φιλομμήδεια, ὅτι μηδέων ἀφεφαάδη, Hesiodus in Theogonia.

31. πάγος, id est summa frigiditas, quæ gelu & glaciem parit, quam similiter πάγος & κρύσταλλον uocant. Αἱ φλόγες μὴ τὸ παγετῶδες παίνσιν, (fortè χλιαίνσιν,) οἱ πάγοι δὲ τὰς φλόγας ἀνιᾶσιν. Aristot. de mundo.

38. φοχλεῖν] addo ὑμῖν.

42. Pro πάντες bis lego πάντα. Simpliciter omnia ab Isside esse facta testis esse potest Plutarchus in libro de Iside, Τὸ δ' ἐν Σάϊ τῆς Ἀθηνᾶς, ὃν Ἴσιν νομίζουσιν, ἑαυτὸν ἐπιγράφειν ἔχει τοιαύτην. Ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς, καὶ ὂν, καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδεὶς πω θνητὸς ἀπεκάλυψε. Et rursus, Ἡ γὰρ Ἴσις ὅτι μὴ τὸ τῆς φύσεως θῆλυ καὶ δεκτικὸν ἁπάσης γενέσεως· καθὸ λαθοῦσα τὸν πατέρα ἔσχεν ὑπὸ τῶν πλησίον, ὑπὸ τοῦ μὲν μυθώδη καὶ ἀνόμαστον κλῆσιν, ἀπὸ δὲ πάσας ὑπὸ τῶν λόγων τρεπομένην μορφὰς εἴληφεν ἐπωνυμίας. Et rursus, Πολλαὶ δὲ αἱ μὴ Ἴσιδος, ποικίλαι ταῖς βαφαῖς. πᾶσι γὰρ ὕλαις ἡ δύναμις αὐτῆς, πάντα γινομένῳ καὶ δεχομένῳ. Verùm de Iside, Osiride & Typhone innumera eodem libro scribit Plutarchus.

23.2. περὶ Πελώρου] fortè πρὸς (uel potius μετὰ) Ὧρου. Pelorum enim Isidis filium nusquam legi. In Onomastico autem nostro, non allegato authore, sic legitur, Horus Isidis filius, quem quum Isis amisisset, uerita ne obueniret quod Osiri patri acciderat, multum fleuit: sed eo inuento mœrorem in lætitiam conuertit. Plutarchus in libro de Iside. Horum seniorem fratrem Isidis facit, qui aliàs Apollo & Arueris dicatur: item fratres alios Typhonem & Osirim: Nephthen sororem: parentes Saturnũ & Rheam. Idem non ex filio suo, sed ex Anubide Nephthes sororis filio, ubinam Osiridis cadauer esset, cognouisse scribit. Et filium quoq; eius Horum nominat, pag. 334, in Basiliensi editione Frobeniana, Ἡ δὲ Ἴσις ὅτε μὲν ὑὸν Ὧρον ἔθρεφεν ἔτι νήπιον τρεφόμενον πορφυρίσεως, &c. Et pag. 335, circa finem, Aegyptios ait deorum quorundam genitorum & corruptibilium sepulchra habere, quorum animæ in cælo, mutatis nominibus, splendeant: interq; cæteras Horum esse, qui Orion dicatur. Herodotus Horum Osiridis filium, quem Græci Apollinem nuncupent, nominat. Et fortè aliqui Horum Isidis fratrem cum filio eiusdem nominis confundunt,

4. De Osiridis sepultura quoq;, à quo Taphosiris urbs nominata, Plutarch. leges pa. 335, mox Infra medium.

Ibidem. Ἄνω κάτω] Vide in Chiliadibus Erasmi, Sursum, deorsum.

6. τοὺς λόγους] Lego τὸν λόγον.

13. καὶ τί γὰρ] Lego, καὶ τί γε.

15. λόγος,

15. λόγους) id est fabulas.
17. πῶς ταῦτα) Fortè τὰ αὐτὰ ἃς.
18. Post ἀεὶ Θ, signum interrogationis notos: & ἀεὶ πάντοντα, lego in recto plurali.
19. Lego ὑπογκύψαι, ut inferius pag. 26. circa medium rectè habetur.
41. ἐξυτανίκαμεν.) Defendi potest, sed malim ἐξιτηλωμεν.
44. διαῤῥεῖ) Addi potest τὸ θεῖον. Ibidem διαῤῥωῦται abundare uidetur.
24.6. τὸν οὐρανὸν) Malim τοῦ οὐρανοῦ, ad ornatum cæli.
16. φασκόντων) Codex Platonis noster habet φάσκοσι.
18. πρὸς αὐτὸν) Lego, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν Θεόν.
20. Φόρκυν) Aliâs Φόρκυς.
25. De accidentibus Dei, uide annotata in sequentis paginæ uersum 25.
26. Lego ἐξεπώρ.
28. πρὸς μὲν πάντων βασιλέα πάντα ἐστί) partim necessariò: (quid enim ab eo separatum duraret?) partim ministerij causa.
30. δεύτερον δὲ πρὸς τὰ δεύτερα.) Locus est apud Platonem in epistola secunda ad Dionysium, ubi Græcè sic legitur: Περὶ μὲν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνο ἄριστον ἁπάντων τῶν καλῶν. δεύτερον δὲ, περὶ τὰ δεύτερα· καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα. Hoc est, ut Marsilius Ficinus uertit: Circa omnium regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia: ipse pulchrorum omnium causa: circa secundum, secunda: tertia, circa tertium. Nos fortè dilucidiùs, nisi quòd καλῶν exemplaris uitio omiseramus. Videtur autem Deus aut natura Dei primùm esse & cõsiderari circa substantias immortales, Angelos & corpora cœlestia, ut Platoni uidetur: deinde ex immortali natura mistas, ut homines animo immortales, corpore mortales: tertiò circa reliqua quæ undiquaque mortalia sunt. Vel, circa essentias & formas materiæ expertes primùm, deinde circa formas à materia inseparabiles, tertiò circa ipsam materiam. Plato in Timæo de Deo mundi conditore sic scribit, Καὶ πάλιν ὧν μὲν πρώτον κράτιστα, γόνιμον τῷ θεῷ θεῶν ψυχὴν κίρανυς ἐμισγε, τὰ δὲν πρόσθεν ὑπόλοιπα κατεχεῖρ μίσγων, τρόπον μέν τινα τὸν αὐτὸν, ἀκήρατα δ' ὀκέτι τὴν ταυτὰ ὡσαύτως, ἀλλὰ δεύτερα τῇ τρίτα. Ergo Deus, qui & ingenitus & incorruptibilis est, unus & ipsa unitas fuerit: deinde genita quidem, sed incorruptibilia τὰ δεύτερα dixerim: tertiò genita simul & corruptibilia, τὰ τρίτα. Possem & ex Pythagoræ philosophia aliquid de his numeris depromere, sed properandum est. Hoc tantùm addam, Deum etiã alio modo primum esse in seipso, τὸν ὑπερφυῆ, τὸ ὑπερούσιον, τὸ νοῦ τε καὶ νοητὸν πανὸς ὑπερτερον καὶ κρείττω, τὸν τῇ τῶν τὰ ἄῤῥητον καὶ ἄπειρον: secundò ὑπὸ νοῦν οἷς: tertiò ὑπὸ οἷς αἰσθητοῖς. Immensa hæc contemplatio est, neq; humanę opis: sed, quæ ad tertium usq; cœlum rapiatur, mentis.
36. ἐν) Malim ἐπὶ.
41. δεδαιμένος) Lego δεδαιμονῶ.
42. ὁ δὲ μέγας ἡγεμὼν) Vndenam quæso didicit retulitq; Plato (inquit Iustinus in Parænetico) alato curru Iouem per cœlum duci, quàm à Prophetarum historijs? quibus nouit de Chrerubinis ita memoriæ mandatum: Et à domo egressa est gloria Domini, & ascendit super Cherubin: & susceperunt Cherubin alas suas, in quibus erant rotæ.
48. ἐτόρξω) adde γὰρ.
25.2. τῇ δυνάμει) Videntur hæc abundare nisi addas αὐθρωπίνῳ. Locus est ex Timæo. Vide suprà.
7. ταῦτα λόγου κεκινηκότας) Loquutio est affinis prouerbio, Omnem lapidem mouere.
9. εἰ καὶ μὴ) Lego, εἰ μὴ καί.
10. περὶ δὲ φύτων) Clarius legeretur, περὶ δὲ τῶν ἄλλων.
* H.S. 12 ἡμᾶς τε αὖ εἰκότως ἐχθηλατόμεθα] Vbi pro τε repositum fuerit γε (quod mendũ frequentissimum est) nondum emendatum locum habuerimus. nam ut hæc uerba significent, Meritò non reijceremur, ex præsenti ἐχθηλατόμεθα, faciendum fuerit præteritum imperfectum ἠχθηλατόμεθα, quod iungatur cum αὖ. neq; enim ita loquetur quisquam Græci sermonis peritus, ἐγὼ αὖ εἰκότως ἐχθηλατόμαι, dicere uolens, Ego meritò reijcerer. Verùm hoc modo, ἐγὼ αὖ εἰκότως ἠχθηλατόμην, uel ἐχθηλαθείμην. Sequendo igitur illam interpretationem, legendum fuerit, ἠχθηλατόμεθα uel ἐχθηλατοίμεθα. Sed mihi magis placet, tempus præsens retinendo, αὖ cum εἰκότως iungere, ut sit αὖ εἰκότως. legendo etiam in principio huius periodi, εἰ καὶ οἱ ποιηταί. Sequendo enim illam priorem sententiam, uidetur pendere quodammodo oratio.

Ibidem. Lego ἡμᾶς γε αὖ. nisi malis ἡμᾶς γε αὖ εἰκότως. & ab initio huius periodi, εἰ καὶ οἱ ποιηταί. sed sensus eodem recidit.
16. φῦλα μὲν τῇ δυνάμει) Quid si sic? τρία μὲν τῇ δυνάμει, φῦλα δὲ κατ' οὐσίαν, τὸν πατέρα, &c.
17. Post πάντος punctum geminum signo. Ibidem sensus & constructio uidentur requirere ut ad ἀπῤῥοια subaudiamus τὸ πα-

πρὸς, uel πρὸ αὐτοῦ: quare uertimus, & (ab eodem) Spiritus, &c. quod moneo, nequis mecum Græcis illis sentire putet, qui Spiritum à solo Patre procedere asserunt.

25. ὃ περὶ] συμβεβηκὸς circa medium etiam præcedentis paginæ, τὸ ἀγαθὸν, τὸ ὄντως ὄν, &c. ἐπισυμβεβηκότα τῷ θεῷ, hoc est accidentia uel adiuncta Dei, appellauit. hîc autem docet accidentia hæc huiusmodi esse ut perpetua & inseparabilia sint. In Deum quidem, qui simplicissima purissimaq; & totus undiquaque essentia est (quamobrem & uerè ens, & ens entium appellatur, & in sacris literis, Ego sum qui sum) accidentia non cadunt: sed ueluti accidentia quædam ei attribuit contemplatio nostra, quæ absq; phantasia in hoc ergastulo nihil cogitat, ὥστε καὶ τὰ ἀμερῆ μερισῶς νοεῖ.

26. Color est accidens corporis necessariò. sine corpore enim aut superficie eius, nec esse nec definiri potest. Separabile tamen accidens dicitur, non quòd ipsum sine corpore esse queat: sed contrà corpus sine ipso: siue re ipsa: (corpora enim quædam colorem nullum habent, ut aer, aqua) siue cogitatione & definitione. nihil enim ad corporis essentiam facit. Sic bonitas, sapientia, &c. & primò & necessario in Deo insunt, sed tanquam ideæ & essentiæ quædam potius, id est formæ essentiales, ut Platoni uidetur, quàm accidentia. itaq; sine ijs Deus esse non potest, ne sine seipso sit. ipse enim ipsissima bonitas est. Sic fons sine aqua esse non potest: ratione tamen ab ea distinguitur, quòd aquæ principium sit, non simpliciter aqua: & quòd aqua in eo purissima: & quòd perennet. nec exhauriri possit, ut aliæ in lacunis aquæ: & quòd corpore aut loco minimus, potentia maximus sit. Verùm hæc omnia magis ut intelligentiæ nostræ accommodantur, quàm ut reuera sunt, de Deo dicuntur aut dici possunt. Et pulchrè Timæus apud Socratem, Εαν ἄρα μυδιγνὸς ἦτον λόγους παρεχόμεθα εἰκότας, ἀγαπᾶν χρὴ, μεμνημένον ὡς ὁ λέγων ἡμεῖς τε οἱ κριταὶ φύσιν ἀνθρωπίνην ἐχομεν· ὥστε πόδι τούτων τὸν εἰκότα μῦθον ἀποδεχομένους πρέπει μηδὲν ἐπιτι ζητεῖν.

29. συγκεχρωσμένα] Pulchrum hoc uerbum est, tum raritate (non memini enim apud alios legisse) tum significatione. uidetur autem idem significare quod συσσωματοῦσθαι, ut ita dicam, hoc est concorporari, in unam & eandem corporis essentiam redigi (nam χρὼς χρωτὸς corpus est) ut aqua & farina subigendo in unam massam uniuntur. Præsens huius participij uidetur συγχρόω, inusitatum.

33. πεσυσάμενον] Passiuè accipitur: quod rarum est in aoristis medijs. Ibidem pro ὃν γὰρ, lego καὶ γὰρ, uel ὅτι ὃν γάρ.

37. Post πρόνοιαν deest uerbum quod accusatiuum illum regat, ἀντέχῃ, uel ὠφελεῖ τὰ, uel διοικῇ, uel aliud simile.
Ibidem post τῶν δὲ, adde τῶν.

39. αὐθαίρετον καὶ τῶν ἀρετῶν] Plerique ueterum Græcorum nimium uidentur tribuere libertati arbitrij: nimirum quòd ex philosophia eam opinionem sibi retinuissent. Augustinus, utpote exercitatus à Pelagianis, multò circumspectius de eo disseruit. Dominus in Euangelio dixit, Sine me nihil potestis facere. Et Paulus, Non sumus idonei ex nobis ipsis cogitare bonum, &c.

26.3. Quæ de angelis uirginum amatoribus dicit, cautè legenda sunt. Nam quæ Moses de filijs Dei, id est religiosis hominibus, aut saltem prognatis ex pijs, qui se matrimonio iunxerant cum puellis impijs (unde נְפִלִים gigantes, prognati sunt) scribit Gen. 6, ipse ad Angelos transfert, qui alicubi in Scripturis filij Dei nuncupantur.

11. διαλαβήσομαι] Clarius dixisset διαλαβήσομαι τὴν θείας uel πανφυσικῆς.

12. τὸν ἄρχοντα τῆς ὕλης] Sic & Christus principem huius mundi uocat.

19. οἱ δαίμονες] Lego οἱ γίγαντες.

25. ἀπ' οἴκων δ' ἀπιόντας] Lego ἀπ' οἴκων κατιόντας (uel ἀφικόμενους) ἀπὸ θεῶν. τοὺς δ' δυτυχοῦντας ἄγειν τὸν (τὸ uidetur abundare) πᾶν' ἐλπίδι καὶ δίκαν. ut hactenus sint uerba Euripidis, deinde author subijciat, δυπροφήτευτ' ἂν κακῶς.

35. Lego, φύσεα ποίαν.

38. λόγῳ.

46. ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι] Vide prouerbium, Agi & ferri, apud Erasmum.

27.22. ἐγκόπτουσιν) Huc pertinet quod de Nemorensi uel Aricina Diana scribit Giraldus, cuius sacerdos rex dicebatur. serui de honore decertabant, fugitiui, qui uictimam prior mactasset, alteri quem gladio uicisset, succedebat, &c. Meminit idem Tauricæ Dianæ cui hospites mactabantur: & uirgines etiam Dianæ aliquando mactatas refert. Herodotus libro 2, Gladijs (inquit) frontes concidunt Cares in AEgypto, in festo Isidis: & in alijs quibusdam sacris, fustibus se inuicem cædunt.

24. τοῖς ἀσπαγάλοις) ἀσπαγαλωταὶ μάσιγοι ab Eustathio nominantur Iliad. ξ & ψ. καπικροτοῦντ'

κροφῶν δὲ (φησὶν) ἢ ἀσφαλάλωψ ἢ χρίστων πινῶν φαιρομένων.

30. ἐφ' ἑτόρων] Fortè ἐφ' ἑτόροις. sic enim aliquoties hanc præpositionem cum datiuo construit Athenagoras, hoc sensu, in alicuius honorem.

32. De Neryllino an alius quisquam meminerit nescio.

43. Δύσπαρι] Versus est Homeri: unde Parianos Alexandrum Priami filium, qui alio nomine Paris dicebatur, coluisse suspicor. Est autem Parium ciuitas Asiæ in regione Mysiæ.

28.3. Peluis aureæ Amasidis AEgypti regis historiam prosequitur Herodotus libro secundo.

27. ὠνομακότων αὐτῶν τοῖς νοήμασιν) Lego τοῖς ὀνόμασιν: hoc est, eorum nomina inuadentes, uel subeuntes, nomina aliena sibi usurpantes. nam & suprà pagina 27, similiter hac loquutione utitur author, & similiter de idolis loquens, quorum nomina sibi dæmones usurpant.

36. μέμφι) Datiuis huiusmodi ἵσι, βουσίρει, μέμφι, Herodotus uti solet.

43. ὕστερον) ὕστατον scribo, ex Herodoti codice.

47. οἵτε οὖν ἄλλοι) Videtur uerbum aliquod deesse, ut sensus sit, Ergo & alij quos pro dijs Aegyptij colunt, homines fuerunt, uel potius, reges AEgypti, & postremus eorum Horus.

29.8. ἄρσωας) Lego ἔρσενας Ionica dialecto, qua usus est Herodotus. cuius & hæc sunt, θηλέας pro θηλέας, κατάπερ pro καθάπερ: & ἰοῦν pro ἰὼ in accusatiuo, eiusdem, ni fallor.

14. Post ἀναλεχόμενοι interrogatio signanda est.

15. ζακόρους hîc uocat ipsos sacerdotes. Annotarunt quidam ζάκορον honestiore loco habitum quàm νεωκόρον.

19. Lege ἀνωγημάτων, Ionicè.

20. Sic lege, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἀγορεύεσθαι, ἔξω ἢ τὰ ὀνόματα αὐτέων μοῦνον, νομίζων ταύτας ἀνθρώπους ἴσα περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι: & ita subiunge, μὴ πλανᾶσθαι ὡς μυθ. &c.

23. σιωπῶν) Ex coniectura sic lego, συμφωνοῦσι μὴ εἶναι ἄξιον αὐτοῖς γράφειν.

25. Negationem μὴ ante βασιλεῦς reposuerim, perspicuitatis causa.

26. καὶ ὅτι μὴ ἀνθρώποι) Pro μὴ lego ἧσαν: quod & sententiæ conuenit, & constructioni. alioqui enim ad μὴ nihil redditur.

31. Apollodori bibliothecam siue de dijs librum Romæ nûper euulgatum esse audio. Pro μαθήματα lego πάθήματα: quod ex sequentibus tribus aut pluribus locis approbari potest, & res ipsa loquitur.

35. τὴν τυφῶνος ὀπήν) Herodoti codex noster habet, ὡς δὲ τύφοντα ὄμοιόν ὅτι λέγειν. Suspicetur autem aliquis rem turpem & obscœnam, quam aures honestæ uix etiam in profanis rebus nominandam audire sustineãt. Quum Typhon inuentum Osiridis ea dauer (ut refert Plutarchus) in partes XIIII. diuisum discerpsisset: Isis perquirendo singulas reperit, præter pudendam: quæ in fluuium proiecta mox à phagro & oxiryncho piscibus deuorata fuerat. illius igitur loco ad eius similitudinem factum τὸν φαλλὸν consecrauit. cui etiam nunc diem festum AEgyptij celebrant. Hæc ille. hoc autem phallo (aut potius phallo) percuti solitos in sacris illis execrandis AEgyptios probabile est.

38. εἰσὶ δὲ καὶ αὐ ταφαὶ] De Osiridis sepultura eum sentire conijcio.

40. Et deinceps sic lege ex codice Herodoti, ὧν ὡς ἱρῶ ἐν Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ πάντες ἐχόμενοι τοίχου, καὶ ὧν ὡς τειμένεϊ εἰβελοὶ ἑστᾶσι μεγάλοι, λίθινοι· λίμνην τε ὄπην ἐχομένην, λιθίνη κρηπῖδι κεκοσμημένην, καὶ ἐργασμένην δὴ κύκλῳ, μεγάθεϊ, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε ὅσον περ ἂν ἐν Δήλῳ, ἡ τροχοειδὴς καλεομένη. ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικηλα, &c. quanquam etiam δείκηλον per ε in medio scribi potest.

30.1. καὶ οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσίριδος) His uerbis Athenagoras ipse insinuat Herodotum de Osiridis sepulchro sensisse. Memorantur & aliorum deorum sepulchra passim ab Arnobio & alijs. Sepulchrum Olympij Iouis apud uos ostenditur, Tatianus contra Gentes: apud quem & Dionysium in Omphalo sepultum legimus. De diuersis quidem Osiridis sepulchris non pauca tradit Plutarchus in libro de Iside, &c.

3. τὰ δαιδαλεύματα τῶν νεκρῶν ξυλίνα) Vide quæ ex Plutarcho scripsi, suprà ad paginam 13.7.

5. τὸ οὖν ὅσιον ποιοῦμαι, ὄνομα) Iterum de Osiride eum sentire dixerim: cuius & phallum & sepulturam suprà nominare noluit. Vide annotata superius ad pag. 13.7.

9. Lege τῶν δ' ἀνοί.

*H.S. 10. καὶ αὐτὸν Ἰάσονα.) Non est apud Homerum hic accusatiuus Ἰάσονα. nec dubito quin superscriptum ab aliquo fuerit tanquam declaratio pronominis αὐτόν.

13. Lego αὐδῶν τε) χώσατ' &c. Hos uer-

sus Hesiodi in ipsus poematis non reperio.

17. Post φὴ χρῆσι φασεις, sic lego ex codice Pindari, Ανδρ' ἐκ θανάτου νομίσσαι. Ηδη ἑαλωκότα. χερσὶ δ' ἄρα κρονίωνος Ρίψας, &c. Locus est in Pythijs, Carmine 3, in quem scholia Græca leget cui uacabit.

21. Malim Ω χρυσὲ δεξίωμα, ut alij legunt, locum hunc citantes.

*H.S.22. Ως ὅτε] Particula ὡς in exempl. non est. eam, quòd necessaria esset, addidi ex alijs authoribus qui eosdem citant uersus. apud quos etiam δεξίωμα legitur, non ἀξίωμα. quod tamen retinui, non quin illam lectionem hac meliorem iudicarem: sed quòd hæc non penitus displiceret.

23. οὐ πᾶσιν ἀνθρώποισιν, ὁ Φίλος πατήρ. Versus sunt Euripidis, quos & Stobæus recitat in Laude diuitiarum, cum alijs pluribus.

26. τίμι] Lego τὶ δῆ, uel τίμι δῆ.

30. De Ino uel Inone, & Melicerte seu Palæmone lege Onomasticon nostrum, & Eustathium in Odysseę.

34. ὡς, lego οἱ.

35. De Derceto uel Decertone est quod legas in Onomastico nostro. De Syria dea Luciani libellus extat.

31.1. Lege δεκάτην γῆν, ut sint duo nomina tiui.

Versibus 5.6.7. Γαίης τέκνα φέριστα καὶ ἀρανῶ ὑψηκάλεσαν Ανθρωποι, Γαίης τε καὶ Οὐρανῶ ὄνομα θέντο, οὕνεκα οἱ πρῶφέρεσσι ἔσαν μερόπων ἀνθρώπων.

12. De Antinoi cultu apud Romanos, & sacratis ei lucis, Theophilus etiam & Tatianus mentionem faciunt: & nos in annotationibus in Tatianum multa diximus, pag. 371. editionis apud nos excusæ.

15. Κρῆτος ἀεὶ ψεύσαι) Versus sunt Callimachi in hymno Iouis, qui hodieq; extat. secundus integer erit si addas, ἐσσὶ γὰρ αἰέν. Adi scholiasten Callimachi super his uersibus: & prouerbium in Chiliadibus Erasmi, Cretiza cum Cretensi. Epimenidis uersiculum diuus Paulus citat, Κρῆτος ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. Sic & Hesiodus in Theogonia, Ποιμένες ἄγραυλοι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον, Musis sic alloquentibus pastores.

22. ὁ γεννητὸς) Lege, ὁ ἀγέννητος, uel ὁ μὴ γενητός.

26. Lege οἱ ἔρωτες.

29. ὧν τὸ σεμνότερον πρὸς αὐτῶν) Simili argumento usus est superius à sacerdotibus AEgypti, qui & ipsi deos mortales faciunt.

38. νομίζοιεν) Melius νομίζοιντο.

†H.S.32.9. ὑμᾶς μὲν οὖν) Puto legendum ὑμῖν, ut sit σὺ οἶδας ἀκριβολογῆσθαι ἐμαυτῷ ὑμῖν. id est πρὸς ὑμᾶς. nam si post ἐμαυτῷ, futurum νομίσετε aut aliquod huiusmodi ponamus, palàm pronomine composito pro simplici abutemur, dicitur enim σὺ οἶδας ἀκριβολογῆσθαι ἐμαυτῷ, at σὺ οἶδατε ἀκριβολογῆσθαι ἐμέ. Quanquam miror cur non potius dixerit Athenagoras, σὺ οἶδας ἀκριβολογημένῳ, quàm σὺ οἶδας ἀκριβολογῆσθαι ἐμαυτῷ. est enim illud genus loquendi elegantius quàm hoc.

10. Post ἐμαυτῷ uidetur deesse uerbum νομίσετε, aut simile, sequente commate, & mox legendum, σωφρονοῦσι πάντας ὑπερφρονοῦντος. ὃς γὰρ ὁ βίος. &c.

13. Lego ἑκάς.

22. Lego, καὶ τ' ἐντεῦθα.

25. μετὰ θεοῦ καὶ σὺν θεῷ) An pleonasmus hîc est, an μετὰ θεοῦ simpliciter apud Deum significat? σὺν θεῷ uerò, Deo adiuuante? an σὺν præpositio maiorem coniunctionem & ueluti unionem quàm μετὰ insinuat?

27. Pro ἢ lego ἀ.

41. καὶ γὰρ ἔσχε τὴν θυγατρὶ) Alij non cum filia Thyesten, sed cum fratris uxore concubuisse dicunt. Vide Onomasticon nostrum. Quæ ibidem sequuntur, Βασιλεῦς ἐθέλων καὶ Θυέστης ἐκδικηθῆναι, nescio quomodo commodè reddam.

46. Pro τὸ lego ζ.

33.5. δεσπότια.

7. ἀντοὺς καὶ τοὺς πέλας) Pro καὶ lego πρός.

14. ἡμῖν λέγοντος τ' λόγου) Hæc citatio uidetur tantum sacræ scripturæ aut ipsius Filij Dei uerbis conuenire: quis autem horum uerborum sit author, iam non inuenio.

24. Αμητὸς proparoxyt. messem interpretantur, hoc est ipsas fruges: oxytonum uerò tempus messis.

33. Lege, ὁ γὰρ γ' μελέτης.

35. ὁ γὰρ δ' σύτος) Atqui coniugium institutum est, teste Paulo, non modo ad procreandos liberos, sed etiam ad uitandam scortationem. Idem satius esse docet matrimonium contrahere quàm uri. Et uetustas concubitum cum uxore legitima (siue secunda siue tertia) castitatem appellauit. Fieri potest ut ab Encratitis uel Tatiano, qui & ipse doctrinam suam sub Antonino philosopho sparsit, hæc inserta sint.

*H.S.30. πάνακεια λυμμένως malim aduerbialiter. ut dicitur ἀπαναλύπως, pro Palam, Manifestè.

40. τῶν χείρα τ' θεοῦ) Hoc est τῶν πλασμ<u>ά</u>των ἢ κτίσεως

ἄκτίσιν θεῦ. sequente pagina, χεῖρα καὶ γνώμλω θεῦ nominat.

42.1. Pro ᾧ fortè legendum καὶ. Rara quidem est hæc loquutio, λύειν τὶ πρός τι, pro ἀπό τινος.

45. ἢ πέρυσι τῶν σώφρονα] Subaudi, monet uel arguit. Speciem habet prouerbij quod est Sus Mineruam. Vsus eius esse poterit, ubicunq; improbi homines bonos ex suo animo suisque moribus metiuntur, aut immerentes uituperant. Erasmus in suis Chiliadibus non obseruauit.

*H. S. 34.3. ἀβρωνες γὰρ ἄβρωσι) Alludit ad D. Pauli locum.

5. ἀπμοῶτος) Ab ἀπμόω, sed receptius est ἀπμάω.

7. ὅτι ἢ) Lego ὅτι γε.

11. οἱ δίκῃ ἰχθύων ζῶντων) Alludit ad uersus Hesiodi lib. 1. Operum, ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσὶ καὶ οἰωνοῖς ποτήνοις. Ἔδμεν ἀλλήλους (νόμον δ' ἔσαν) ἐπεὶ οὐ δίκη ἔστιν ἐν αὐτοῖς.

17. Pro αὐτοὺς fortè ἄλλους reponendum.

25. ὁ δὲ ὑστερος) Addo φύδοντα.

33. Malim, τίς ἐχθρῶν πόλεμον συνάψας τὰς δ' ὅπλων, &c.

†H. S. Ibidem. τίς ἐχὶ τῶν πολεμοσύνης) Idem ualet τῶν πολεμοσυνῆς, ac τῶν πολεμοσυνάων. Siue autem dicas ἔστό μοι δὴ πολεμοσύναον, siue τῶν πολεμοσύνάων (ut dicitur ἔστό δὴ τῶν ἀδυνάτων) perinde est. Aut igitur mutanda non est hæc lectio, τίς ἐχὶ, Aut, si mutetur, hæc loquendi per genitiuum forma retinenda est.

35.24. ἢ) Lego ἦ, præcedente commate, ut sit una periodus usque ad ἐκ δὲ τῶν νοητῶν. ubi sic lego, ἐκ δὲ τῶν νοητῶν οὐδὲν κωλύει, τὴν μὲν Πυθαγόραν καὶ τὴν Πλάτωνα. De Platonis sententia lege Eusebium De præpar. Euang. 11. 18. Quòd si atomi rerum principia sunt, ueluti incorporea, νοητὰ καὶ λόγῳ θεωρητὰ μόνον, & horum dissipatione interire mundus, & rursus coagmentatione nouus exoriri potest, cur non singulorum etiam corpora noua oriri & resurgere possent? Quòd si etiam alia statuantur principia, homœomeriæ, elementa quatuor, si mundus poterit nouus ex eis coalescere, eadem & de singulis corporibus fuerit ratio, aut ut nihil tale circa mundum eueniat, poterunt tamen singula ex quibus constituta sunt initio, in eadem q; resoluta, denuo ex ijsdem principijs renasci. Plato mihi uidetur (inquit Iustinus) etiam de resurrectione sententiam, à Gentibus minimè creditam, à Prophetis didicisse. in eo enim quod affirmauit animam unà cum corpore iudicari, nihil aliud insinuauit, quàm si sententiæ de resurrectione astipularetur.

41. Lego ἀπαλέχηται.

42. καὶ redundat.

Ibidem. πάντων ὑποχειρίων γιγνομένων) Poterat & ὑποχειρίων legi, hoc sensu, ut omnes homines uobis subijciantur, uel omnes hostes uestri in potestatem uestram ueniant, ἐπίχειρον quidem uel ὑπόχειρον, mercedem, præmium & manupretium significat.

43. Lego ἡμῶν per η.

FINIS.

H. STEPHANVS P. NANNIO. S. D.

ANNVS agitur septimus, Nanni, quum ego ex Britannia rediens, uestram Louaniensem Academiam & te eius columen celeberrimum inuisi: à quo tempore mihi non iam de nomine duntaxat, sed etiam de facie notus esse cœpisti. Ibi cum de alijs scriptoribus δυσευρέτοις, tum de Athenagora orto sermone, quam de illius exemplaribus spem tibi quidam eripuerant (suum solum in uniuersa Europa antigraphum extare dicentes) memini me non sine magna tua uoluptate reddere. Iam enim alterũ exemplar de illius resurrectione libelli reperisse me, insuper uerò de tertio sperare etiã audere aiebam. Tuum uerò gaudium eo quem paulò pòst attuli nuntio de inuenta altera eiusdem Athenagoræ oratione, cumulasse me recordor. Cuius itidem unum præterea exemplar nancisci, non solùm in uotis, sed in spe etiam mihi esse dicebam. Iam uide Nanni quàm non inanis illa fuerit. Vtriusque orationis exemplar unum, ultra iam inuenta, in manus meas peruenit. Orationis De resurrectione antigraphum in regis Gallorum bibliotheca offendi, quæ est non extra Europam, sed in pago Calliroe Parisus uicino: alterius autem exemplar Romæ Guilielmus Sirletus uir doctissimus mihi ostendit, & eius copiam perlibenliter fecit. Nunc utranque ad te mitto, ex mea editione: si non ut uolui, certè ut potui emendatam. Atque utinam nulli mendosiores libri essent, Huius authoris stylum hyperbatis plenum postquam tandem mihi familiarem reddidi, in hac mea editione positis passim parentheseωs notis, uiam lectoribus straui, & aditum ad quosdam locos, qui mihi difficillimus fuerat, illis facillimum effeci. Quas habebam coniecturas in multos prioris orationis locos, in unum collectas ad calcem libri reijciendas putabam: quia, meo more, nimium religiosus in sequendis meis exemplaribus, quàm temerarius in ijs corrigẽdis esse malebã. Sed Gesnerus (ille literariorum laborum Atlas) in suis annotationibus me hoc onere leuauit. Sunt tamen quæ addenda illis existimem, nonnulla. Quinetiam in libellum De resurrectione alicubi meas coniecturas protuli, necnon aliquot locis (quos fortè inter legendas operarum nostrarum formas consideraueram) in tuam interpretationem familiariter & liberè inquisiui. Quod quanto cum fructu fecerim, nescio: illud quidem certè poetæ Græci uerbum uerissimum esse scio, σύν τε δὴ ἐρχομένῳ. Vale. Ex typographeio nostro. X. Cal. Iun.

HENRICI STEPHANI TYPOGRAPHI ANNOTATIONES in Athenagoræ philosophi Christiani orationem De resurrectione mortuorum.

PAG. 40. vers. 26. τοῖς ἀκολάστοις κεχαρισμένον] Infrà pag. 57. τὸ τοῖς ἀκολάστοις καὶ λάγνοις φίλον, φαγωμεν. &c.

42.29. τὴν μηδικὴν τράπεζαν ἐκείνην] Hoc, ut opinor, referendum est ad historiam illam quam narrat primo libro Herodotus, de Harpago qui filij sui membra ab Astyage apposita imprudens comedit.

43.30. τρίτης δὲ κατὰ τὴν ἑκάστου ζώου τροφὴν γενομένης] Puto legendum γινομένης. ut pag. 45. uer. 7. γινομένων pro γενομένων. Hîc præterea non malè fortasse ante κατὰ adatur ἐν.

44. τὸν πολὴν ἐκεῖνον ὄγκον ἐπεισαχθέντα) Ferri utcunque potest hoc participium ἐπεισαχθέντα ab ἐπεισάγομαι. sed, aut ualde fallor, aut scriptum reliquit Athenagoras ἐπεισαχθέντα per ι non ει, ab ἐπισάττομαι. significat enim ἐπισάττομαι non solùm Sternor, Insternor: sed etiam Accumulor. unde ἐπισαχθεὶς uel ἐπισεσαγμένος. Accumulatus, Congestus. ut ita hîc interpretemur, Et magnam illam molem ad saburrandum uentrem congestam. Suum tamen cuiq; hîc relinquo iudicium. tolerari enim potest, uti, dixi etiam nostra lectio.

44.16. μεταβεβληκὼς) Antea legebatur μεταβεβηκὼς. sed certior illa lectio ex nomine μεταβολὴ, quo toties hac in re utitur, & participijs μεταβληθεῖσαν & συμμεταβαλλομένων, quæ proximè sequenti pagina usurpat.

31. (προσειρήσθω δὲ οὖν συνηθέστερον) καὶ περ.) Id est. Ita enim, consuetudinem sequendo, appellet. At tu uertis Nanni, Adijciat quoq; id usitatũ esse. longè, ni fallor, à sententia authoris discedens, & magnã etiam uerbo προσειρήσθω uim afferens. Nam προσερεῖν (sicut & προσειπεῖν & προσαγορεύειν) nõ significat Adijcere, sed Compellare, Appellare. Vnde & pag. 43. προσρήματος, appellationis, ὀνομασίας: non autem adiectionis siue additionis significat. Deinde προσειρήσθω passiuam & terminationem & significationem habet: adeo ut Latinè quoq; tibi passiuo uerbo utendum fuerit. Sed fortasse non animaduersa parenthesis tibi imposuit.

45.46. μέρεσι καὶ μορίοις) In superiori editione legitur, μέρεσι καὶ χωρίοις.) At illam lectionem comprobant cum alij loci, tum qui sunt pag. 41 & 45 & 53.

46.17. μὴ μιζοθήροις) Antea legebatur μὴν μισοθήροις. quam lectionem in tua interpretatione sequutus es, quum hanc, ut suspicor, non inuenisses. quæ si tibi, ut & mihi, magis placuerit, interpretationẽ tuam mutare poteris.

48. οὐδὲ γὰρ ἔσται] In margine prioris editionis adnotatum est, τὸ γὰρ πρέλκει. sed adnotatum, opinor, ὄναρ οὐκ ὕπερ.

48.16. καὶ πραφθορᾶς] In priori editione habet καὶ ὑπαραφθορᾶς. in ueteri codice πρὰ φθορᾶς. Lectionem illam prætuli, sed υ sublata, ob omnino similem eiusdem uocabuli usum in hoc libello.

50.3. τρύτοις) συνδιαιωνίζωσιν) Videtur potius impedimento quàm adiumento huic loco esse particula δὲ. Porrò gaudet hoc uerbo συνδιαιωνίζειν Athenagoras: utitur enim & infrà pag. 53, item 62.

51.29. ὅθεν οἶμαι χρῆναι δίκαιον) In ueteri codice legitur χρῆν. at ego non dubito quin author scripserit ἦν, per parenthesin οἶμαι addens, ut ferè solet. Id est, Vnde (opinor) par erat. Nisi fortè legamus, ὅθεν οἶμαι εἶναι δίκαιον. sed mihi non placet.

41. οὐχ ὡς τῇ τάξει δευτερεύουσαν) Prior editio negatiuam particulam non habet, quam ex ueteri codice posui: ut pro καὶ μάλιστα συνυπάρχουσιν, κἂν ὅτι μάλιστα συνυπάρχωσιν. Non quidem, inquit, quòd ordine sit posterior: sed quia &c.

52.2. πᾶσαν ἐπείρησαν αἰτίαν) Non uideo quomodo ferri uerbum ἐπείρησαν possit: sed nec ἐπεχείρησαν in eius locum reponi quî possit, satis perspicio. quod legisse tamen uideris.

9. μηδ' ἀνίστασθαι. Hæc quæ sequuntur uerba, τουτέστι τοὺς κομιδῆ νέους παῖδας· ἐξὸν δὲ πάντας ἀνίστασθαι, in priori editione deerant. ego pro δὲ, legendum aut δὴ aut γε existimo. alioqui perperam suspensa sententia maneret.

12. δικαιοῦσιν) Aliam huius uerbi interpretationem desidero. Ais enim, Ipsi quoque æquum censent ut non ob iudicium resurrectio fiat. Quasi uerò Deus ex eorum pendeat iudicio, quid illi æquum esse uel non esse censeant, respiciat. Et, ut nihil ab-

surdi ex hac interpretatione sequeretur, dicendum esset δικαιοῦσιν οὐ γίνεσθαι, uel potius δικαιοῦσι μὴ γίνεσθαι. Sed in hoc genere loquendi locum haberet ἀξιοῦσι; an item δικαιοῦσι habere possit, nescio. Quare δικαιοῦσι puto uertendum Probant, quasi διὰ δικαιωμάτων. δικαιώματα enim latè aliquando pro quibusuis probationibus accipi, satis notum esse potest.

20. καὶ πρός γε τῶν ἄλλων) Vertis, & inter reliqua. at πρὸς cum genitiuo id significare nullo modo queat: imò ne aliam, quidem ullam huic loco aptam habere potest significationem. unde fit ut legam πρό γε τῶν ἄλλων, id est Ante alia.

53.5. καὶ διαλυθέντων) Hæ uoces in priori editione non erant: quæ tamen uidentur esse necessariæ.

35. κατὰ τὴν ἰδίαν] γράφεται οἰκείαν.

38. λογιζόμενοι) γράφεται λογιζόμενος. Quæ lectio mihi magis placet. ut sit ξενιζέσθω μηδεὶς, λογιζόμενος ὡς. &c.

39. τὸ μέτρον) Malim uertere Mensuram, quàm Modum. etsi Modus pro Mensura etiam accipitur. sed uitandam esse in interpretatione ambiguitatem, optimè nosti. Quæ sequuntur in tua translatione uerba, non inueni quomodo distinguenda essent: ista, Nec mirum, quum non una sit rerum perdurantium natura: unumquodq; enim pro sua natura perdurationem habet: non inueneris in purè incorruptilibus & immortalibus parem istiusmodi perdurationem. Hæc enim uerba non satis aptè cum præcedentibus colligari uidentur. at sublatis ijs quæ de tuo addidisti, optimè cohærebunt, hoc modo, Neque unam esse perdurandi mensuram: quia ne perdurantium quidem rerum una est natura. Si enim secundum propriam naturam unumquodq; perdurantium habet perdurationem, non inueneris &c.

46. ἅτε δὴ τῶν μὲν). Valde me turbauit hîc tua interpretatio, cuius neque per se, neque cum Græcis uerbis collatæ sententiam probabilem inuenire potui. nam quum dicat Athenagoras τῶν μὲν, & τῶν δὲ, nimirum τῶν μὲν καθαρῶς ἀφθάρτων καὶ ἀθανάτων, deinde τῶν δὲ ἀνθρώπων. tu hæc duo & horum duorum ingens discrimen confundis, & quæ duabus diuersis tribuuntur naturis, tu uni humanæ tribuis. Considera diligenter hunc locum obsecro, & uide an non hæc uera sit eius interpretatio, Vtpote quum illæ incorruptibiles naturæ, ab initio immortales creatæ sint, & sola creatoris uoluntate sine fine permaneãt: homines autem, secundum animam quidem, iam inde à creatione habeant mutationis expertam perdurationem: at secundum corpus ex ipsa immutatione incorruptibilitatem assumant. Hanc eandem distinctionem apertè etiam declarant quæ sequuntur, ubi ait, Ad resurrectionem respicientes, & corporis dissolutionem (ut quæ hanc uitam consequatur, egestati & corruptioni obnoxiam) expectamus: & post eam, corruptionis nesciam perdurationem speramus. Adeo ut neque brutorum morti hominum mortem, nec immortalium perdurationi hominum perdurationem assimilemus.

54.11. ὠθὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δαμονὴν] Ex accusatiuo genitiuum faciendum puto: ut legatur, ὠθὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων δαμονῆς. at contrà alibi hæc præpositio genitiuum pro accusatiuo habere mihi uisa est.

21. ἀδελφὸν τοῦ θανάτου τὸν ὕπνον ὀνομάζουσιν] Vide in præcedenti oratione pag. 13, uers. 9 & 10, ὕπνω καὶ θανάτω διδυμάονε.

25. ἕνεκά γε τῆς ἠρεμίας) interpretaris, Ratione quietis. quasi ἕνεκα τῆς ἠρεμίας idem esset quod διὰ τὴν ἠρεμίαν, aut τοῦ λόγῳ τῆς ἠρεμίας. quum uelut restrictionem quandam denotet: quasi diceret, non usquequaque similia, sed in ijs tantùm quæ ad quietem spectant. Malim igitur, Quantum quidem ad quietem attinet. uel, Quietis quidem respectu. uel Quatenus quidem ambo quiescunt, & nihil. &c. Sed & illud non placet quod quum hîc bellè procedant omnia ex ijs quę in contextu Græco habentur uerbis, tu de tuo nescio quæ addideris.

56.5. καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν ἃ χρή. οὐ γὰρ οἶμαι) Me torsit hic locus, & in eo immoratus sum aliquandiu: sed grande pretium moræ tandem me reportasse existimo. Nam hæ duæ particulæ ἃ χρὴ quid sibi uolunt? quid aliud quàm sententiam alioqui manifestam perturbant? Deinde ista loquutio, οὐ γὰρ οἶμαι φιλοτιμίας τὸ ἐθέλειν, qualis erit, & quid significabit? Certè nihil aliud sonare potest, οὗτος φιλοτιμίας ἐστὶ, quàm οὗτος φιλοτιμίᾳ προσήκει, uel τοῦτο φιλοτίμου ἀνδρὸς, uel οὗτος φιλοτιμῶν ἀνδρῶν ἔργον ἐστί. Hîc igit̃ dicet id οὐκ εἶναι φιλοτιμίας, quod sententia ostendit & ratio etiam docet eum uelle dicere εἶναι φιλοτιμίας. Quid enim aliud, οὐ γὰρ οἶμαι φιλοτιμίας (sub. εἶναι) significare possit? At tu quũ absurditatẽ sequi ex hac particula negatiua animaduerteres, prudenter eam reiecisti: sicut & ἃ χρὴ, quæ sententiam præcedentem

dentem impediebant. Sed quid tu pro illis? Nihil. At ego articulum ἃ reijcio, uerbum χρὴ respuo, negatiuam οὐ repudio: uerùm literas omnes, harum particularum, prærer unam, seruo. & ex tribus uocibus unam, literis seruatis & earum ordine, compono: ex ἃ χρὴ οὐ faciens ἀχρείου. ut post πέφυκεν notetur τελεία σιγκὴ, deinde legatur, ἀχρείου γὰρ οἶμαι φιλοτιμίας τὸ &c. Id est, Inutilis enim ambitionis esse puto, uelle, &c. aut, uanæ ambitionis. Aut commutata forma loquendi, Inutiliter enim, uel, Intempestiuè enim ambitiosi hominis fuerit, uelle. &c. Vides quàm parua sit mutatio ex ἃ χρὴ οὐ in ἀχρείου. animaduertis quàm bene fluat oratio cum hac uoce: quæ quàm usitata sit in hoc sensu passim apud authores, non ignoras. Sed & ex hoc ipso scriptore si testimoium requiris, habes locum pag. 40, οὐκ ἀχρεῖον φαίνεται. Pro quo etiam sæpe dicunt Græci, οὐκ ἄκαιρον φαίνεται, quo modo & Latini, Non intempestiuum uidetur. Quid igitur superest? quid uerò aliud quàm ut hanc emendationem approbes? Ac ne putes apud Athenagoram solum huiusmodi menda reperiri. tale est apud Diogenem Laertium in uulgata editione πρὸς μὲν ὃν pro προσμένον. & contra apud Strabonem, ῥιοχάρος ποταμὸς, pro ῥεῖ ὀχάρος ποταμός. Et hæc quidem quasi ἐξ ὑπομέτρου habe.

6. τὸ κατάνειν ἢ διαιρεῖν νῦν.) Quum mihi aliquantum negotij exhibuisset superioris loci difficultas, utpote turpiter deprauati: eã excepit hæc non minor, imò uerò multò maior, ob errorem quem initio quidem inextricabilem esse credebam: ex eo tamen, ni fallor. me extricaui, & nunc alios itidem extricabo. Igitur quum uiderem ex ueteri codice adnotatum esse κατάγειν, initio de hoc loco minus laborare, & tanquam aliquid adiumenti ad eum intelligendum allatura illa esset lectio, minus anxius esse cœpi. Sed tandem comperi nihil differre scriptam lectionem ab impressa: nisi quòd hæc nihil prorsus significaret, illa autem significaret quidem aliquid, sed quod longè à sententia nostri authoris remotum esset. Tunc id quo me in alijs locis usum memineram remedium, huic quoque adhibendum censui: & an ex duabus malis lectionibus bona una confici posset, tentaui. sed hoc non processit, nihil enim aliud quàm κατάγνειν, ita efficiebatur. Quum hac non succederet, alia aggressus sum uia, & aliquam de meo literam addendam esse cogitaui. Adita ergo literam feci καταγνύειν, tale quid apud Platonem esse putans. Qua de re quum ambigerem, etiam de lectione ea ambigebam: donec tandem in eum quem quærebam Platonis locum incidi. is est in Phædro: ubi ait Socrates oportere in disputando de re qualibet τὸ κατ' εἴδη διατέμνειν κατ' ἄρθρα ἢ πέφυκε, καὶ μὴ ὑπιχειρεῖν καταγνῦναι μέρος μηδὲν, κακοῦ μαγείρου τρόπῳ χρώμενον. Quinetiam ex abundanti locum Ciceronis illic libri mei margini adscriptum reperi, in quo apertè ad hunc Platonis locum allusit. is est in 2. De finibus, ubi cupiditatum diuisionem quam Torquatus libro primo posuerat, reprehendens, ait, Quomodo autem philosophus loquitur tria genera cupiditatum, naturales & necessarias: naturales, non necessarias: nec naturales, nec necessarias? Primùm diuisit ineleganter. duo enim genera quæ erant, fecit tria. hoc est non diuidere sed frangere rem. Qui si diceret. &c. Quid aliud sonant apud Ciceronem hæc duo uerba, Diuidere, Frangere, quàm apud nostrum Athenagoram καταγνύειν, διαιρεῖν? nónne eadem in re utrobique usurpata? Opus enim habent (inquit Athenagoras) quæcunque creata sunt, sui creatoris cura: singula autem peculiariter, secundum quod & ad quod à natura edita fuerunt. Inutilis enim ambitio, & uana quædam doctrinæ ostentatio eius fuerit qui nunc frangere, aut diuidere, aut sigillatim quid cuiq; naturæ accommodatum sit, recensere uoluerit. Sed ad probandam tibi cæterísque doctis uiris meam de hoc loco coniecturam nihil fortasse tot uerbis opus erat.

15. ὧν ἔσσον] Pro ἔσσον hîc ἔσσον reposui, sine mei exemplaris authoritate, cuius lectio, opinor, inter conferendum, aures meas præteruolarat. sed quin ita legendum sit, nemini dubium esse potest, quum referatur ad συναμφότερον. hæc autem quæ sequuntur uerba, λέγω δὴ συναμφότερον, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον, parenthesi inclusisse debueram. ut & in tua interpretatione feci.

19. εἰ δὲ κατὰ τοῦ συναμφοτέρου] Hoc est initium periodi (si periodus uocãda est) quam claudit paginæ præsentis uersus 48. adeo ut ad illa usque uerba, εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε κακὰ, suspendatur. Ex tam longo & sinuoso hyperbato ut facilè se expedire posset lector, diligenter parentheses notaui suis locis. At in tua interpretatione eas notare eodem modo non potui, quia quam noster scriptor per tam longum spatium protrahit periodum

dum, tu aliquot in locis abscindis. Ego omissis omnibus ijs quæ per parenthesin addita sunt, huic orationi pro sinnuoso, ut dixi, hyperbato, rectum cursum dabo, hoc modo, εἰ δὲ κατὰ τὸ συναμφοτέρου φέρει τὴν ὑπὲρ τοῖς εἰργασμένοις δίκην ἡ δικαία κρίσις, καὶ μήτε τὴν ψυχὴν μόνην δεῖ κομίζασθαι τὰ ἐπίχειρα τῶν μετὰ τοῦ σώματος εἰργασμένων, μήτε τὸ σῶμα μόνον· ὁ δὲ ἐκ τούτων ἄνθρωπος τὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰργασμένων αὐτὸς δέχεται κρίσιν· οὗτος δὲ οὔτε κατὰ τὴν δὲ τὴν ζωὴν εὑρίσκει συμβαῖνον ὁ λόγος, οὔτε δὲ μετὰ θάνατον· εὔδηλον παντὶ τὸ λειπόμενον, ὅτι δεῖ. &c. Libet etiam meo modo hæc interpretari, his uerbis, Quòd si aduersus utrunque simul (hominem, ex utroque, anima & corpore compositum) iustum iudicium (Dei) statuit retributionem eorum quæ fecit: & neque animæ soli rependi oportet ea quæ fecit unà cum corpore, neque corpori soli: homo autem ex ambobus his conflatus, singulorum factorum iudicium subit: iam uerò hoc neque in hac uita, neque post mortem fieri ratio euincit: Equidem manifestum est omnibus id quod consequitur, nimirum esse necesse secundum Apostolum, ut &c.

30. διὰ δὲ τὸ πολλοὺς] Omnino legendum est διαὶ γε aut διά τε. Quarum uocum utramlibet posuerimus, ad ornatum aliquid, ad sensum nihil faciet. tantundem enim ualet διὰ τὸ, nulla interiecta huiusmodi particula. Simul autem pro hypostigme ponenda fuerit hypodiastole post βίῳ.

40. καὶ μηδὲν ἔτι σώζοντος τὴν πρότερας φυῆς, ἢ μορφῆς, ἤπου γε τὴν μνήμην τῶν πεπραγμένων] Hæc tu ita reddidisti Latinè, Nihilq; iam supersit quod uel ueterem formam uel naturam, imò ne memoriam quidem eorum quæ facta sunt retineat. Quum autem ita uertis, planè orationem non sine periculo inuertis, quasi uidelicet legeretur, καὶ μηδενὸς ἔτι σώζοντος τὴν πρότεραν φυὴν, ἢ μορφὴν. Deinde non rectè particulam ἤπου Latina uoce Imò interpretaris: ac uim eius si exprimere uolebas, particula Nedum potius utendum erat. Denique ita uertissem ego hunc locum, Nihilq; iam (ipsum corpus) ex pristina natura uel forma, nedum memoriam rerum actarum, seruet.

57. 9. ἢ πολὺ τούτων ἀσφαλέστερον, τὸ δοξάζειν] Id est, An multo tutius est, existimare. At tu ita uertis quasi legeretur, ἢ τὸ τούτων πολὺ ἀσφαλέστερον, δοξαστέον, inuertens uerba. sic enim interpretaris, An quod multo certius est, existimandum. Non enim statuit sed quærit an statui debeat tanquam certius.

16. οἱ τὰ πάθη δουλαγωγοῦντες] Voce Diui Pauli elegantissima & significantissima utitur.

A me dum hi libelli excuderentur, Nanni, artificum nostrorum quotidiana opera examinante, hæc obiter animaduertebantur: aliaq; nonnulla, quæ, quòd ijs locus in hoc ternione non sit, omitto. In istis si perspicax fui, est quod gaudeam: si parum uidi. non est tamen quòd reprehensionem reformidem: quia nihil neque in Græcis neque in Latinis, ex meo sensu, immutaui, sed omnia integra & tuo et aliorum doctorum hominum iudicio seruaui.

FINIS.

ΑΙΝΑΙΟΥ ΓΑΖΑΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ, ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΨΥΧΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΞΕΩΣ ΣΩΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΛΟΓΟΣ.

AENEAE GAZAEI PLATONICI, PHILOSOPHI CHRISTIANI THEOPHRASTVS, SIVE DE ANIMARVM IMMORTALITATE, ET CORPORVM RESVRRECTIONE DIAlogus, è Græco in sermonem Latinum conuersus, Ioanne Vuolphio Tigurino interprete.

Αἰνείου πόνος οὗτος, ὃς ἔξοχος ἀπίδι μούσῃ,
Ῥήτορος ἐκ γεγαώς, καὶ θεωτέροις ἐνὶ μύθοις,
Τοὺς νῦν καὶ τοὺς πρός θε πρέσβαμεν ὡς τόδε γράμμα
Ατρεκέως ἤλεγξε. μηκέτι πικυνὴ *
Γάζα μέγα φρονέοις, ὅτι τοίου πατρὶς ἐτύχθης,
ὅστις καὶ ῥητῆρ' Ἐπιφανίου ἐζεδίδαξεν.

Exemplar Græcum suppeditabat nobilis bibliotheca Reipublicæ Augustanæ Vindelicorum.

PER ANDREAM GESNERVM F.
M. D. LIX.

(Zürich.)

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ.

I. Οτι οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων πεοβιοτή.

II. Ελεγχος τῆς πρ' ἕλλησι λογομαχίας.

III. Οτι οὐ μεταβαίνει εἰς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ἄλογα ζῶα ἡ ἀνθρωπεία ψυχή. καὶ περὶ πεονοίας.

IIII. Διὰ τὶ τῶν τικτομένων τὰ πάθη.

V. Οτι χρήσιμον τῆς τελευτῆς τὸ διάφορον.

VI. Οτι γίγνονται καὶ ἀθάνατοι αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί.

VII. Οτι πεπερασμέναι καὶ οὐκ ἀπέραντοι. καὶ περὶ κόσμου γενέσεως. καὶ τῆς πεὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς. Καὶ ὅτι οὐ πολλὰ ἅμα σώματα τῆς μιᾶς ψυχῆς, ἀλλ' ἐν. ὃ καὶ ἀνίσταται καὶ ἀθανασίας μεταλαγχάνει.

VIII. Διὰ τὶ μὴ καὶ τῶν ἀλόγων ἀνάστασις γίγνεται.

IX. Οτι ἡ ἂν τῷδε τῷ βίῳ γέγονε πολλάκις νεκρῶν ἀνάστασις, πεὸς ἀπόδειξιν τῆς μελλούσης.

CLARISSIMIS VIRIS, D. HIERONYMO FROBENIO, ET D. NICOLAO

Episcopio, typographis Basilienſibus, Iohannes Vuolphius Tigurinus S. D.

ALIAS me res ſcribere ingreſſum, Viri clariſſ. & ijs libris, quos aliquot ante annos inchoaueram, perficiendis intentum, è curſu ipſo reuocauit uoluntas Conradi Geſneri medici noſtri, atque ueſtra. Cùm enim is pro ſua erga me beneuolentia ſumma ac propè ſingulari, Aeneæ librum hunc ex illa nobili Reip. Auguſtanæ bibliotheca ſibi ſuppeditatum, mihi deſcribendum, anno ſuperiore, conceſsiſſet: uóſque deinceps Philonis ueſtri libris quid potiſsimum adiungendum, ipſe exiſtimaret, rogaſſetis: ille ut hũc ipſum ad ueterem traductionem comparatum atque emendatum uobis darem, me rogauit. Ego uero: tametſi mihi tunc fuiſſet longe alia ſtudij ratio propoſita, atque etiam in multis & uarijs occupantibus meis parum temporis ſupereſſet: tamen & illi uiro doctiſsimo, & de me optime merito, & uobis uiris clariſsimis, præſertim præclaram, reíque publicæ ſalubrem rem petentibus omnino obſequendum duxi. Ac primum quidẽ Græcum exemplar meum cum tranſlatione ueteri contuli, quæq; deerant addidi: deinceps autem cum Baſileam ueniſſem, túque Epiſcopi nouam te traductionem meam, quàm ueterem interpolatam malle, & mihi tunc dixiſſes, & deinceps Tigurum reuerſo, tuis ad me literis ſignificaſſes: etiam in eo ipſo, ut ne tibi roganti deeſſem, operam dedi. Idq; feci eò libentius, quod rerum pariter & uerborum ordo non idem in tranſlatione ueteri ſeruatus eſſet, quem Græcus liber meus haberet: quódque alicubi integra folia, alicubi multi uerſus, interdum uerba quædam deeſſent. Quam mererum confuſionem digerente, deſideratáq; uerba atque folia, ad reſtaurandum & implendum ipſum opus adſcribente: ne quis ſuam ueteri interpreti conuerſionem uel temere mutatam, uel rebus ab ipſo conſultò prætermiſsis auctam, uel etiam deprauatam quereretur: ueſtro conſilio factum eſt, ut ſua illi ſalua manſerit, & ad meum Græcum exemplar facta conuerſio noua habeatur. In qua profectò fateor, me & temporis anguſtia, & negocijs ſubinde nouis ingruentibus impeditum, non quantum uolui, quantúmque fortaſsis, animo magis uacuo, & à negocijs liberiore potuiſſem, præſtitiſſe: auſim tamen hoc uobis polliceri, hunc iam librum, ſi non elegantiorem & faciliorem, ſaltem pleniorem & perfectiorem factum. Nam de mea cõuerſione nihil quicquam dicam, niſi me ſtuduiſſe, ut bona fide Græca redderem Latinis, eáque interdum etiam facerem planiora. Quod ſi conſecutus ſum, non dubium eſt, quin optimis quibuſque gratiſsimum fecerim: ſin aliquod, ſeu ignorantia, ſeu obliuione peccatum ſit commiſſum, equidem admonitus & libenter agnoſcã, & diligenter emendabo. Iſtum enim librum dignum exiſtimo, qui & fideliter & eleganter conuertatur. Quorum alterum ipſe quidem ſtudui, alterum autem, ut neque à propoſita re, neque ab authoris uerbis recederem longius, minus potui præſtare. Spero tamen æquis & alienis ab inuidia animis, uel ipſa uoluntate & ſtudio ſatis factum eſſe. De authore uerò, quis fuerit, quóque tempore uixerit, certi nihil inuenio, ſed ueriſimile tamen exiſtimo, quod Beatus Rhenanus, ex hiſtoria perſecutionis Aphricę, ſub libri finem adducta colligit: eum circa Zenonis & Anaſtaſij tempora floruiſſe. Res autem ipſa, quam hoc libro docet, digna eſt & neceſſaria cognitu, his præſertim tam deperditis moribus & temporibus: quibus plerique mortales, uitam ſic inſtituunt ſuam, ut cœleſtis illius & ſempiternæ uitæ, nulla neq; cura tangi, neque ſpe & fiducia confirmati, ſed hac terrena, quam præſentem habent ſi lauta ac quieta potiri queant, contenti eſſe uideãtur: quibus rurſus aliqui eò proteruiæ & impietatis proceſſere, uti ſibi noſtram illam, licet certiſsimis ac ſolidiſsimis confirmatam argumentis, de ſempiterna poſthanc futura uita, ſpem è medio omnem tollant. Præclaram igitur, & ad hęc tempora aptam, quaſiq; accommodatam operam noſter hic Aeneas nauat: qui non ſolum animas eſſe immortales, uerum etiam corpora, ad ineundam cum animabus ſuis nouam, eamq; ſanctam & ſempiternam ſocietatem, reſurrectura docet. Ac quoniam, ut principibus artis diſſerendi doctoribus & magiſtris placet, quæ ad faciendam fidem pertinent, in confirmationem & in reprehẽſionem diuiduntur, eandem ipſe etiam docendi uiam ac ra-

tionem seruat. Axitheum enim è Syria, quæ prima diuinam hanc doctrinam hauserat, in Aegyptum ad Theophrastum Philosophum Athenienſem ducit, cum quo partes aduersarias defendente, ipse pro ueritate pugnet. Qua in disputatione, quoniam remotis è medio uanis ac falsis opinionibus, tanquam impedimentis, facilis ac plana ad ueritatem uia patet, Theophrasto priores differendi partes attribuuntur: nempe uti is, quod sui erat muneris atque officij. Philosophorum omnium, siue ueterum siue recentium, ut Heracliti, Empedoclis, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, Academicorum, Stoicorum, Aegyptiorũ, Plotini, Numenij, Porphyrij, Iamblichi, & aliorum opiniones cõmemoret. Veluti quod queritur, an hic uiua prius extiterit anima, & post iterum sit uictura: utrum anima humana ex corporib. alijs in alia tam brutorum animantium, quàm hominum commigret: quibus ex causis accidant ijs, qui procreati sunt, perturbationes & arumnæ: quamobrem non idem sit omnibus constitutus mortis terminus, uitæq; finis: multáque generis eiusdem alia. Axitheus autem, cui partes confirmandæ ueritatis sunt attributæ falsas illas, quas Theophrastus retulit, philosophorum opiniones confutans, & ueras ac certas ad confirmandam ueritatem rationes afferens introducitur. Eæ ferè omnes ab optimi maximi patris uoluntate, & sapientia, & potentia deducuntur. Velle enim hoc Deum, ut homo totus reuiuiscat, ac uel æternum uirtutis præmium assequatur, uel commissorum scelerum pœnas sempiternas luat: cùm multa alia, tum uerò maxime hæc ipsa, quæ in rerum gubernatione & conseruatione cernitur, prouidentia, itémque summæ illæ dotes homini concessæ, quasi quædam æternitatis illius indices atque nunciæ, certissime nobis attestantur. Præstare uero opificem illum tanta sapientia, uti possit partes hominis, seu collapsas erigere, seu consumptas restaurare, seu eò unde colectæ fuerãt reuersas rursus inuenire & colligere: argumento sunt artes & scientiæ, & rerum absconditarum atque mirabilium inuentio cognitióque, quas, ut res ipsa comprobat homines non aliunde, quàm ex illo omnis sapientiæ fonte promanantes hauserunt. Eum ipsum etiam habere sese tantam uim atque potentiam, ut mortuis uitam facile reddat, réſque abs se procreatas, perinde ut uelit, aut frangat, aut saluas conseruet: earum quas in cœlo, terra, aquis: itemq; in rerum seminibus, in plantis, in brutis animantibus, in ipsis denique hominibus admirabiliter agit, rerum usu atque obseruatione facillime comprobatur. Quas res Axitheus noster egregie persequens & compluribus argumentis & similibus: & exemplis, & euentis comprobans: tandem exclamat, miruendas atque explodendas esse illas Philosophorum opiniones, quod eas asserendo, plus hominibus uirium atque potentiæ, quàm eorum ipsorum parenti & omnipotenti procreatori Deo tribuatur. His ita ad hunc modum adductis atque explicatis, Theophrastus ille tandem ad agnitionem & confessionem ueritatis adducitur. Quæ ueritatis proponendæ & demonstrandæ ratio, hoc ipso mihi probatur magis, quòd eadem quoque Domino nostro Iesu Christo, illi ipsi nostræ salutis uitæq; uindici, sanctísque eius Apostolis usurpata fuit. Christus enim hac ipsa de re, cum Sadducæis, planè prophano hominum genere, disputans, eorum argumenta primum refellit, & erroris causam in ignoratione sacrarum literarum, & uirtutis, & sapientiæ Dei, monstrat: tum autem argumenta à natura dei petita ad faciendam fidem affert. Eandem autem Paulus Corinthijs suis scribens, uiam demonstrationis sequitur: quando initio, quæ ex opinione contraria consequuntur, absurda commemorat, & deinceps ex sacris literis pariter & ex rerum natura sumptas, ad confirmandam resurrectionis uitæq; sempiternæ spem, rationes solidas affert. In quam sententiam Diuus Augustinus sub finem magni illius de ciuitate dei uoluminis multa scribit. Nec præmittendum est etiam quod Eusebius in libris præparationis Euangelicæ docet, Platonem ex Mose tantum didicisse, ut confiteretur mundi mutationem, resurrectionem, iudicium apud inferos fore. Ac quoniam, ut noster hic Aeneas sub finem sui libri scribit, ipse etiam Plato suis placitis eatenus standum dixit, dum quis ipso sapientior adueniat: sanè quæ Plato confessus est aliquando futura, cum iam ipsa Dei patris sapientia, Christus plenius ac melius doceat expectanda, de ueritate non possumus amplius dubitare. Eodem referendum est etiam quod Athenagoras Athenienſis libro peculiari, & Lactantius in Institutionibus, ex Cicerone & Sibyllis docent. Ex quibus omnibus multísque alijs, quæ ut ne sim longior, prætereo, perspicuum fit, quantum sit huic libro tribuendum, quantíque referat eum ad fidem Græci codicis emendatum, & restitutum, &

iterum

iterum in lucem editum esse. Vobis autem, uiri clarissimi, hunc à me in sermonem Latinum iterum conuersum, eò mitto & dedico: quòd eum uos in illa celeberrima & optimorum librorum feracissima officina uestra, iam antea quoque editum, quasi proprium possidetis: quod uos soli cum paucis, non modo religionem, theologorum ueterum editione, uerùm etiam omnium artium studia, suppeditatis ex officina uestra libris, adiuuatis: quod denique me & ante annos sedecim Francofordiæ, & deinceps Basileæ, quoties isthuc ueni, summa beneuolentia complexi semper estis: ac nuper etiam Origenis libris recens editis donauistis. Quamobrem cum ego ad referendam uobis gratiam plus uoluntatis quàm facultatis habeam: hac dedicatione effectum puto, ut extet uel in illo opusculo, & uestræ erga me beneuolentiæ, & paratæ ad remunerandum uoluntatis meæ memoria quasi sempiterna. Valete. Datæ Tiguro, Calen. Februarij, Anno ab orbe redempto,

M. D. LVIII.

ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ, ΑΞΙΘΕΟΣ ΣΥΡΟΣ, ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

INTERLOCVTORES. AXITHEVS SYRVS. THEOPHRASTVS ATHENIENSIS. AEGYPTVS ALEXANDRINVS.

AEGYPTVS. Quonam tendis, & unde nobis ades Axithee? Axith. A Syris quidem huc aduenio, & ad Athenienses contendebam Aegypte: sed uentus siniſter nauim uiolenter abripuit, atque interrupit nauigationem. Quò fit ut tibi nunc adsim, Nilum quidem non autem Iliſſum, Pharum non Piræum intuens. Aegyptus. Magnam me hercle uento gratiam habeo, qui te ui ſua actum ad amicos aduxerit. Sed obſecro te, num adhuc meminiſti Hierocles & eius, quamis docebat, philoſophiæ: quem nos pueri in philoſophia præceptorem habuimus: quando nobis hoc ipſo, quod mutuum amaremus, permultos amicos conciliabamus? Ego uerò haud ſcio an unquam tantopere doluerim, quàm cùm ipſe multa ac uaria ſapientia repletus & excultus hinc ad Syros tuos diſcedens. Ac longum quidem tempus hoc eſt: ſed tamen amorem in te meum haud quaquam interrupit, magisq; in eodem ipſum, quo te diſcedente fuit, uigore conſeruauit, utut multis annis te nec uiderim, nec uiſurum unquam ſperauerim. Igitur mihi bona quædam fortuna ad id, ut in conſpectum meum mihi redderere, nũc adiumento fuit: téque mihi tantopere petitam prædam, optima uenatrix ipſa, præter ſpem meam eſt aſſecuta. Axith. Iam uerò cum ea, quam dicis, fortuna conſentit, nec ſiniſter eſt, ſed gratioſus & amicitiæ noſtræ amicus uentus, qui amicum amico tranſmiſerit. Verùm dic mihi num adhuc ſint apud nos aliqui, qui perinde ut Hierocles præceptor noſter conſueuerat, philoſophiæ myſteria doceant? Et utrum eorum ſcholas adeant nobiles aliqui & boni adoleſcentes, cuiuſmodi erat Protagoras ille Lycius, qui mihi ætate quidem par atque æqualis fuit, ſed me uenuſtate & ingenio longe ſuperabat. Aegypt. Olim quidem uigebant hic præclara illa humanitatis ſtudia, uerùm iam periere prorſus & diſſoluta ſunt. Nam qui in numero diſcipulorum ſunt, ij prorſus abhorrent à diſcendi ſtudio: qui uero doctorum perſonas ſuſcipiunt atq; gerunt, ij docẽdi uiam ac rationem prorſus omnem ignorant. Orcheſtrã quidem & circus abundant hominum frequentia ac turbis: at Philoſophorũ auditoria, & Muſis ſacra loca ſunt in uaſtam atq; aſperã ſolitudinẽ redacta. Axith. Eadẽ ipſe quoq; ſuſpicatus Aegypto præterita Athenas cõtendebam, exploratũ uidelicet, an ſapiens

1 ΑΙΓΥΠΤΟΣ. Ποῖ δὴ καὶ πόθεν Ἀξίθεε. Αξιθ. Παρὰ τῶν Σύρων μὲν πρὸς Ἀθηναίους δ' Αἰγυπτε. σκαιὸς δέ τις ἄνεμος τὴν ναῦν ἐκβιάζεται, καὶ προκαταλύει τὸν πλοῦν. καὶ ἰδοὺ σοι πάρειμι. τὴν νῆσον οὐ τὴν Ἰλισσὸν· τὸν δὲ φάρον οὐ τὴν Πειραϊκὴν θεώμενος. Αιγυπ. Ἦ πολλῶ χάριν οἶδα τῷ δαίμονι, ὅτι σε παρὰ φίλους κατάγειν ἐκβιάζεται. ἢ οὐ μέμνησαι τοῦ Ἱεροκλέους, καὶ τῆς Ἱεροκλέους φιλοσοφίας, παρ' ᾧ φιλοσοφίαν ἐπαιδεύθης, καὶ ἀλλήλω ἐρῶντε, πολλοὺς ἔχομεν τοὺς ἐρασάς. Εγὼ γοῦν οὐκ οἶδα ὅπως οὐχὶ ἀλγῆσαι, ὡς ὅτι παρ' ἡμῶν ἀπῆρες ποικίλης σοφίας σεαυτὸν μεμίσας τοῖς σύροις. καὶ συχνὸς μὲν ὁ χρόνος. οὔπω δὲ κατέλυσε τὸν ἔρωτα. ἀλλ' ὁμοίως ἀκμάζει, ὥσπερ οὖν ἔχε ὅτ' ἀπῆρες, καίτοι πολλῶν ἐτῶν οὐκ εἴδομεν οὐδὲ ὤμεν ὄψεσθαι. ἀλλά μοι τύχης συναγωνιζομένης, τὸ ποθούμενον πάρεστιν ἐλπίδα θαρρεῖν. Αξιθ. Νῶν τῇ τύχῃ συνῆδομαι, καὶ οὐκ ἄρα σκαιὸς ἦν ὁ ἄνεμος. ἀλλ' εὐχαρίς τε καὶ θεοῖς ἔρωτι φίλος. εἰγὰ τῷ ἐρασθῆναι παρατέμπει τὸν ἐρώμενον. ἀλλ' εἰπέ μοι, ἔτι παρ' ὑμῖν εἰσίν οἱ τῆς φιλοσοφίας δεινώτατα τὰς τελετὰς οἷον ἦν Ἱεροκλῆς ὁ διδάσκαλος, ἔτι δὲ φοιτῶσιν νέοι καλοὶ κἀγαθοὶ οἷος ἦν πρωταγόρας ἐκεῖνος Λύκιος, ὃ ἐμοὶ μὲν ἡλικιώτης, καλλεῖ δὲ καὶ σύφυτα προῆκεν. Αιγυπ. Γοῦν μὲν ἦν τὰ καλὰ, νῦν δὲ οἴχεται καὶ διαλέλυται. ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἐθέλει μανθάνειν, ὡς τοὺς μαθητὰς ἐγγραμμάτους. ὁ δὲ διδάσκειν ἐπίσταται, τὸ μυσταγωγὸν ὑποκεινόμενος. ἐρχύσρα μὴ σύθηνεῖν ἡ ἱππομιμία φιλοσοφία δὲ ἡ τὰ μεσεῖα εἰς δεινὸν ἐρημίαν ἀφῖκται. Αξιθ. Ταῦτα καὶ αὐτὸς ὑποπτεύων, τὴν Αἴγυπτον περιβραμὼν, τὰς Ἀθήνας ἐζήτουν·

εἴτις που σοφὸς παρὰ Ἀθηναίοις ἔτι λείπεται, βούλομαι γὰρ πυθέσθαι παρ' αὐτοῦ, ὅ τοῖς τε πάλαι καὶ τοῖς νῦν πολλοῖς παρέχει τὴν ἀπορίαν, ὡς ἄλλοτε ἄλλα καὶ περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι. Αιγυπ. Ἔχεις ὦ Φιλότης, τὰς Ἀθήνας. εἰ γὰρ μήτε τὴν ἀκρόπολιν, μήτε τὰ προπύλαια, μήτε τὰ νεώρια βούλει θεωρεῖν, ἀλλ' αὐδρα σοφόν. κατῆργε ἡμῖν τὸ μέγα κλέος Ἀθηνῶν ὁ Θεόφραστος, καὶ τρίτῳ ἄγει τούτῳ ἡμέραν. ἀλλὰ παρ' αὐτὸν ἴωμεν, παρ' ἐκείνου μαθοις ἂν ὅπερ ζητεῖς, ἢ μάθοις ἂν ὡς οὐδὲ παρ' ἀνθρώπων τοῦτο προσήκει ζητεῖν. οὐ γάρ ἐσιν οὔτε παρ' Ἀθηναίοις, οὔτε παρ' ἄλλοις Θεοφράστου σοφωτέρους πυθέσθαι. Αξίθ. Ερμαιον λέγεις, εἰ παρὰ τὸν πάλαι εὑρεθὲν ἂν τις τῶν Ἀθηναίων φιλοσοφίαν· ὡς μήτε μεγάλα πελάγη διατέμνειν, καὶ ταῦτα μανθάνειν. ἀλλ' ἴωμεν, ἤδη γὰρ με Θεοφράστου ποιήσας ἐρασθῆναι. Αιγυπ. ἥκω σοι τὸν Αξίθεον ἄγων αὐτόθεν ὦ Θεόφραστε. ἐρᾷ γὰρ καὶ αὐτὸς φιλοσοφίας. Θεοφ. ἡ μάλα μοι παλαιὸς φίλος Αξίθεος. ἄγε φιλοσοφίας ἐρασής. καλὸν γὰρ καὶ σπάνιον τὸ χρῆμα. ἐπεὶ καὶ παρ' Ἀθηναίοις γνῶθι μάλιστα διαφανὴ φιλοσοφία, παντελῶς ἄγονος καὶ ἐς τὸ μηδὲν ἀπεῤῥιπται. Αξίθ. μαντεῖόν ἄρα πρὸς Ἀθηναίους ἐνομίζομεν, εἰ μηδενὸς φησ ἀξιόχρεων καταλιπεῖν τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι. οὐμαντεῖον δὲ προκατέλυσα τὸν πλοῦν, εἰ κατὰ θεὸν τὴν φιλοσοφίαν προύκοντα, καὶ τῶν Ἀθηναίων τὸν κράτιστον παρὰ τὸν νεὼν εὑρίσκω. ἀλλ' ἐπεί μοι. λέγει γὰρ ὁ Αιγυπτος ὡς οὐκ ἔσιν ἄμοθεν ἢ παρὰ σοῦ μανθάνειν· ἔξεσιν ἐρωτᾶν ὅπερ καὶ βούλομαι. Θεόφ. Ερώτα μὴ ἔπορ μοι βέλει χαρίζεσθαι· ὀθνεῖος γάρ με πολλῶν ἐτῶν ἠρώτηκε καινὸν οὐδέν

Αξίθ. Ευτυχοῦμεν ἔγε μανθάνειν ἔξεσι, καὶ τῷ ἐκδιδάσκοντι χαρίζεσθαι. πρότερον γὰρ σωθῆναι προβεβίωκεν ἡ ψυχὴ καὶ πάλιν βιῶσεται. ἢ τὸν παρόντα βίον βεβιωκυῖα, τῶν τῆδε πραγμάτων ἀπαλλάγη. Θεόφ. Προβεβίωκε καὶ βιώσεται. τοῦτο γάρ με διδάσκειν ἐθέλουσιν οἱ πάλαι σοφοί. Αξίθ. Λέγεις ὡς πολλάκις ἡ αὐτὴ ψυχὴ κάτεισιν εἰς τόνδε τὸν βίον; Θεοφ. λέγω γὰρ μὲν οὖν καὶ μὴ πισφωτέρους λέγεις. Αξίθ. Ηξει δὲ πάλιν ἑκοῦσα, ἢ ἐξ ἀνάγκης.

Θεόφ. Εγὼ σοι διανοίγειν ὥσπερ ἐν ἱεροῖς πειράσομαι τὰ τῶν παλαιῶν ἀπόῤῥητα.

an sapiens aliquis apud Athenienses supereſſet. Id enim uelim ab eo ſciſcitari, quod & apud priſcos & apud noſtros homines ſæpe & multum in quæſtionem uenit, at adeò dubiũ & incertum fuit, ut de eo aliter atque aliter ſit diſceptatum. Aegypt. Habes hic, ô amicum caput, ipſas Athenas, ni malis arcem, aut propugnacula, aut naualia, quàm ſapientem uirum uidere. Appulit huc ad nos magna Athenarum gloria, Theophraſtus, & tertium hic iam agit diem. Sed agedum ipſum accedamus. Ab illo diſces quicquid rogaueris: ſin minus hoc, diſces tamen illud ipſum ab homine ne quæri quidem oportere. Neque enim fieri poteſt ut uel Athenis uel uſpiam alibi Theophraſto ſapientiorem hominem nanciſci queas. Axith. Diuinum quiddam ac ſane quàm auſpicatum narras: quando pene Nilum philoſophiam Atticam inuenio, ac propterea, ut hanc diſcam, immenſa maria percurrere non ceceſſe habeo. Sed eamus ad illum, iam enim effeciſti me Theophraſti illius amantiſsimum. Aegypt. Venio Theophraſte, mecum adducens Axitheum illum, quaſi quendam riualem meum, qui philoſophiæ ſtudia perinde atque ego amplectitur. Theophraſtus. Veteris amici loco mihi ſanè fuerit hic Axitheus, quando philoſophiæ ſtudio ducitur. Hæc enim & præclara, & rara quædam res eſt: quippe quæ Athenis, quæ in urbe quondam illuſtris fuit, iam prorſus eſt obſcurata atque in niſilum redacta. Axith. Igitur fruſtra Athenas ferebar, ſi nemo, quem admodum ipſe aperis, iſthic ſupereſt, qui ad propoſitam quæſtionem quamque poſſit reſpondere: minimeque fruſtra nauigationem interrupi meam, quando mihi ceu deo ad philoſophiam duce, præcipuum Athenienſium uirum ad fluenta Nili reperio. Sed quæſo te, quoniam dicit Aegyptus, non poſſe me ex quoquam melius quod uelim, quàm ex te cognoſcere: an ne mihi licet, quacunque de re libuerit te percontari? Theoph. Quin percontare, ſiquidem mihi uelis gratum facere. Neque enim quiſquam multis iam annis noui quicquam ex me quæſiuit.

2. Axit. Perbeati nobis uidemur eſſe, quibus dat & diſcere, & hoc ipſo, quod diſcere uolumus, doctori gratũ facere. Igit quæro, nũ hic uiua prius extiterit anima, & poſt iterũ ſit uictura: an etiam peracto uitæ præſentis curſu, rebus humanis ſoluta ac libera ſit futura. Theoph. Et uixit antea, & eſt omnino iterum uictura, ſiquidem uerum eſt quod ſapientes priſci tradiderunt. Axith. An ſtatuis eandem animam in humanam hanc uitam iterum atque iterum deſcendere? Theoph. Sanè quidem hoc ipſum dico, niſi tu quid ſapientius proferas. Axith. Sed eſt ne ſua ſponte, an neceſsitate quadam acta reditura?

3. Theoph. Ego tibi ueterum arcana, quaſi in ſacrario quodam ſedens, pandam.

Heraclitus igitur, qui idem successionem esse necessariam uoluit, assimam sursum & deorsum ferri statuit. Esse etiam aiebat immodici laboris apud superas eodem subinde loco fatigari, & cum Dijs habere cõmercium, eorúmque imperio subijci. qua de causa non solum quietis & ocij desiderio, uerùm etiam libertatis ac dominationis ipse excitatam animam dictitabat à superis in terras descendere. Ab hac autem opinione deterret nos Empedocles, qui dicit lege cautum esse, ne quæ peccatorum aliquorum reæ sunt animæ, possint inde descendere: nimirum ad id ipsum sensim acedens quod Pythagoras etiam sub obscurè significauit. Proauus autem noster Plato multa præclarè de anima disseruit. ac de hac eius siue motu siue incessu multa cùm dicat, non ubique eadem dicit. Et in Phædone Socrates quicquid sensum habet, honore omni quasi exspoliat, & eam quæ est animæ cum corpore coniunctionem sic reprehendit, ut animam quasi uinculis constrictam, atque in corpore quasi in quodam tumulo sepultam cõqueratur: tum uetus illud quasi cũ mysterij loco habitum dictum probet, ὡς γὰρ τινὶ φρουρᾷ ἐπεισὴλ ἀφικόμεθα γεγόναμεν: Id est, Quasi in quodam carcere, postquã huc uentum est, fuimus. Quod Empedocles αὖτρον, Plato uerò in lib. De repub. nomine σπήλαιον appellarunt. Quod denique anima hinc emigrat, id aliud nihil esse, ait ipse, quàm uinculis solui, & ex antro effugere. Aliàs autẽ in Phædro Socrates dicit, se uidere animas quasi pẽnis sensum nudatas descendere: ac nonnullas pennis iam diffluentibus grauatas eousque descendere, dum corpori aliquo coniunctæ consistant. Atque hæc sit eius in terras descẽsus causa. Post euolutis aliquot temporis partibus, ferunt eam iterum eodem ascendere, quo quidem eam tanquam in iudicium atque ad pœnas mittunt. Quin uolunt etiam eam & sorte & fortunâ, & necessitate trahi. Verùm ad hunc modum illo animæ in corpus descensu uituperato, eum, qui Timæus inscribitur, librum deinceps componẽs, sententiam mutauit, quando animæ in corpus aduentum illum magnis laudibus uehit, & mundum hunc admiratur, eumq; beatum Deum appellat, & animam quæ in ipso apparuit, multa salute impertit, ac peramanter appellat, ut quam ab optimo maximo opifice datam credat, idq; ab omni hominum genere credi postulat. Illud ipsum enim quod uniuersum appellatur, etiam mente præditum sit necesse est: quippe quod citra animam non potuerit fieri perfectũ ac suis partibus omnibus absolutum. At hoc ipsum ut perfectũ sit ei quod uniuersum dicitur, anima cuiusque suppeditat, quando id quod sensum habet, & solet excitare, & complecti, & exornare, & loco suo collocare: nempe ut hoc requirenti opifici ipsa sua sponte subseruiat, ac ne pulchrum hoc opus eius maneat imperfectum, faxit.

ὁ μὲν γὰρ Ἡράκλειτος διαδοχὴν ἀναγκαίαν τιθεὶς, κάτω καὶ ἄνω τῆς ψυχῆς τὴν πορείαν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ γίγνεσθαι. ἐᾶσι κάμνοντος ἐᾶσι τοῖς αὐτοῖς ἄνω μοχθεῖν, καὶ πρὸς θεοὺς συμπολιτολεῖν καὶ ἄρχεσθαι. Διὰ τοῦτο τὴν τοῦ ἡρεμεῖν ἐπιθυμίαν καὶ ἀρχῆς ἐλπίδι, κάτω φησὶ φέρεσθαι τὴν ψυχήν. ὁ δὲ ἐμπεδοκλῆς ἐκφοβεῖ νόμον εἶναι λέγων ταῖς ψυχαῖς ἁμαρτούσαις, φυγοῦσαι πεσεῖν· ἐπιδικνὺς ἡρέμα, ὃ καὶ πυθαγόρας αἰνίττεται. ὁ δὲ πλάτων ὁ ἡμέτερος πρόγονος πολλά τε καὶ καλὰ ψυχῆς περιδιαλέγεται. περί τε τῆς πορείας πολλαχῆ λέγων, οὐ ταυτὰ πανταχοῦ λέγων. ἀλλὰ νῦν μὲν ὁ φαίδωνι Σωκράτης αὐτῷ, ὡς ἀδήκτου ἅπαν ἀπαλλάσσοις, καὶ τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς κοινωνίαν μεμψάμενος δεσμῷ τινι καὶ οἷον γὰρ σώματι θαπτομένῳ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν ὀλοφύρεται. καὶ τὸν μὲν ἀποῤῥήτοις λόγοις ἀποθαυμάζει λέγοντα, ὡς γὰρ τινι φρουρᾷ ἐπεισὴλ ἀφικόμεθα, γεγόναμεν. καὶ τόδε τὸ ὦᾶν, ἐμπεδοκλῆς αὖτρον πεποίηκεν. ἐν πολιτείᾳ δὲ πλάτων μεταβάλλων σπήλαιον ὀνομάζει. ἀμέλει καὶ τῶν δεσμῶν λύσιν, καὶ τοῦ σπηλαίου φυγὴν, τὴν γὰρ ταῦθα τῆς ψυχῆς ἔφοδον πορέαν. Ἄλλοτε δὲ ὁ τοῦ φαίδρου Σωκράτης, τὰς κατιούσας ψυχὰς τῶν πτερῶν ἐπιλωμένας φησὶ θεωρεῖν. τὴν γὰρ πτεροῤῥυήσασαν, βαρύνεσθαι καὶ φέρεσθαι κάτω, ἕως ἂν σῇ, σώματι προσπελάσασα. καὶ αὕτη τῆς ἀφίξεως αἰτία. καὶ περίοδοι τινὰς ἀνελθοῦσαν πάλιν τὴν δὲ φέρουσιν. καὶ κεῖσε καὶ δίκη κατατρέμουσιν. ἀλλὰ καὶ κλῆροι καὶ τύχαι καὶ ἀνάγκαι καθέλκουσιν. οὕτω πανταχοῦ τὴν τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς πάθοδον μεμψάμενος τὸν τίμαιον συμπεθεὶς μεταβαλόμενος τὴν ἄξιν ἐπαινεῖ, καὶ τὸν δὲ τὸν κόσμον ἀποθαυμάζει, θεὸν εὐδαίμονα προσονομάζων, καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ φανεῖσαν ἀσπάζεται. παρ᾽ ἀγαθοῦ γὰρ τοῦ δημιουργοῦ αὐτὴν δεδόσθαι πείθεται, καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν παρασκευάζεται. εὖ δεῖ γὰρ γίνουμ ἐὰν τὸ δὲ τὸ πᾶν, αὐτὸ δὲ ψυχῆς ἔυχ τε οἷον τ᾽ ἂν γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ τέλειον. τοῦτο δὲ ἡ ἐκάστου ψυχὴ πλήσασα τοῦ παντὸς, τὸ ἀδήκτον ἐγείρουσα, καὶ σωέχουσα καὶ κοσμοῦσα καὶ τάττουσα. ὥστε ἐκοῦσαν ἑκόντι τοῦ δημιουργῷ δημονεῖν πρὸς τὸ μὴ ἀτελὲς διαμένειν τὸ δὲ τὸ καλὸν αὐτοῦ ποίημα.

Voluit

ἐβούλετο γὰρ γέ τινα αὐτὸν τοῦτον κόσμον ἀεικινήτου ὅσαπερ γέ τινα νοητὸν προυπάρχει. ταῦτα μὲν ὁ πρόγονος. ὁ δὲ τούτου μαθητὴς Ἀριστοτέλης οὐ ταῦτ' ἀλλ' ἐντελέχειαν ὀνοματοποιῶν εἶναί τινα ψυχὴν, οἷον τὴν ἄλυτον τέλειον ἐπείσαγουσαν. καὶ εἶδος οὖσαν τοῦ σώματι συναλύεσθαι. Ἀξιθ. Εὐδαίμονες ἐῶ Θεόφραστε, ὅτι πολλῶν ὄντων καὶ ποικίλων τῶν παλαι λεγομένων, οὐδέν σε διέλαθεν, ἀλλὰ πάντα διδάσκεις σαφῶς, ὡς αὐτός ἔξεστιν, οὐ τὰ τῶν παλαιῶν διεξιών. μνημονικὸς δὲ μᾶλλον τοῦ ἱππίου ἐφάνης, καὶ οὐκ ἀμελέτητος. ἀλλὰ τί φάσω, ἀμφίβολος ἔτι διαμένω, καὶ οὐκ ἔχω τίς γένωμαι, οὐκ εἰδὼς ὅτω χρὴ μᾶλλον συντυχεῖν. πότερον Ἡρακλείτῳ ᾧ δοκεῖ τῶν αὖθις πόνων τὴς ψυχὴς ἀνάπαυλαν ἔνιά τινι εἰς τίνα τὸν βίον φυγὴν, ἢ τοῦ ἐμπεδοκλεῖ, ὃς κατά τισιν ὥσπερ ὧν ἥμαρτεν ψυχῶν θάτερον ψυχὴν ἀπέρριψεν, ἢ τοῦ Πλάτωνι μᾶλλον; ὃς νῦν μὲν κατά τίσιν, νῦν δὲ πρὸς τὸ τέλειον εἶναι τόδε τὸ πᾶν· καὶ νῦν μὲν ἀκούσαν νῦν δὲ ἑκοῦσαν. καὶ ἴσως μὲν πρὸς βίαν. ἴσως δὲ αὐτοκινήτως ὅπη βούλεται τὴν ψυχὴν ἐκπέμπεσθαι. τὸν μὲν Ἀριστοτέλη σπουδάσομαι· ὃς δ' ὑπερβολὴν σοφίας τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν ἀφείλετο. τὰ ἀλλήλων ἕκαστοι καταλύοντες. καὶ πρὸς ἄλλοις καὶ ἑαυτοῖς τἀναντία φιλοσοφοῦντες. Θεοφρ. Βούλονται μὲν οἱ δι' ἀκαδημίας πείθειν ὡς οὐ διαφωνεῖ Πλάτων αὐτὸς ἑαυτῷ. νοήματα καὶ ὀνόματα ὡς αὖ ἐθέλουσι μετατιθέντες. ὥσπερ οἱ τοὺς χρησμοὺς πρὸς τὴν ἑαυτῶν βούλησιν ἑρμηνεύοντες. δοκοῦσι δέ μοι πανταχοῦ ἐκβιάζεσθαι. οὔτε γὰρ γέγονεν, οὐδ' ἂν γένοιτο μᾶλλον τοῦ Πλάτωνος ἐκεῖνος ἑρμηνεῦσαι σαφῶς πᾶν ὅτι ἐθέλει. οἱ δὲ αἰσχυνόμενοι τὸ δοκεῖν διαφωνεῖν, ἐτέραν δὲ ἀπολογίας αὐτοῖς κατηγορίαν ἐφέλκονται. ἢ γὰρ ἀσαφῆς διδάσκαλος ὁ φιλόσοφος, ἢ φθόνῳ τὴν διάνοιαν ἀποκρύπτει. οὐδ' ἕτερον δέ τινα πέπονθεν ὁ Πλάτων. ἀλλὰ τοὺς ἐκείνου σοφιζομένους λέληθε. τὴν τῶν Χαλδαίων. καὶ Αἰγυπτίων φιλοσοφίαν εἰσφέρων τῇ ἑλλάδι. καὶ τὰ Πυθαγόρου τε Ἡρακλείτου τε Ἐμπεδοκλέους ἐπισείων.

Volait enim rerum conditor quæ in illo qui mentis & rationis compos est, mundo iam ante extiterunt, in hoc nostro, qui sensibus est expositus, atque coram cernitur mundo demonstrare. Atque hæc quidem Plato. Aristoteles autem eius discipulus diuersum sentit, & animam, excogitato nouo nomine, ἐντελέχειαν, id est, continuatam quandam & perennem motionem appellat: quam existimat materiæ quasi extremam manum imponere, ac forma cùm sit, simul cum corpore dissolui. Axith. Equidem felicem te esse Theophraste, iudico, qui cùm hac de re ueterum placita sint multa ac uaria, nullum eorum omnium ignores, eáque adeò perspicue tradas, ut abs te ipso potius quàm à priscis sapientibus inuentas res oratione efferre uideare. Quin mihi uideris Hippiam superare memoria, & in his rebus usu atque experientia plurimùm ualere. Verùm ipse quid faciam incertus sum, necdum comperi, cuius partes sequi potissimum conueniat. Heraclito ne accedam, cui uidetur anima quę defuncta suis apud superos laboribus, quietis locum aliquem inueniat, in hanc uitam quasi confugere: an Empedocli assentiar, qui putat animam, uti peccatorum antea commissorum pœnas luat, in hanc uitam ablegari: aut Platoni potius astipuler, qui modo statuit, animam, ad exoluenda supplicia, modo dicit eandem ut illud quod uniuersum dicimus, perficiatur, idq; modo sua sponte, modo coactam: iam aliunde excitatam, iam suo ipsius motu proprio emitti. Aristotelem enim, qui nimia quadam sua atque intemperata sapientia falsus, animarum immortalitatem è medio omnem tulit, silentio prætereo. Reliqui deinceps hoc omnes agunt, ut alij aliorum sententias destruant atque conuellant: quo fit ut & alijs & sibi ipsis contrarias opiniones prodant. Theophrast. Equidem in hoc mirifice sese torquent Academici, ut omnibus persuadeant, Platonẽ secum ipsum minime dissidere, ideóque solent eius & sententias & dictiones, quocunque placet, detorquere, haud secus ac qui diuina oracula ex animi sui sententia exponunt. At illi mihi uidentur Platonem ipsum iniuria afficere. Neque enim quisquam aut fuit aut futurus est, qui potuerit Platone plenius ac melius, quæ uoluerit, uerbis efferre. Alij quos itidem putet uideri diuersum quiddam ab eius sententia docere, hoc ipso quod eius defensionem suscipiunt, nouum ei crimen impingunt. Aut enim obscurus præceptor est philosophus, aut inuidia quadam agitatus mentem & sententiam suam de industria obscurauit. At neutro horum uitiorum Plato noster laborauit, magísque hi ipsi eius interpretes ignoratione philosophiæ Platonicæ laborarunt. Is enim in eam curam ac cogitationem potissimum incubuit, ut Chaldæorum & Aegyptiorum philosophiam in Græciam suam importaret: itémque Pythagoræ, & Heraclici, & Empedoclis placita in medium afferret.

Itaque

Itaq; dum ſtudet efficere, ut eos qui in Academia philoſophantur, omnium quæ ſunt uſpiam ſapienter cogitata, nihil lateat, accidit, ut aliàs aliud dicere uideatur. Quale eſt illud, quod ab eo de materia dicitur, alibi quidem eam natam, alibi uero nõ natam eſſe. Verùm poſteri cùm Platonis doctrinam multarum & uariarum rerum atque opinionum cognitione perpolitam atque ornatam ignorarẽt, idq; unicè ſpectarent, ut nouæ alicuius opinionis excogitatione alius alium anteuerteret, turbas inter ſeſe ipſi concitarunt, ac deinceps partes in contrarias ſparſi, neque Platonem neque ſeipſi ſequuti ſunt. Qua ex re dolorem maximum cepi. Axith. Egregiè tu quidem iſta profers. Ego uerò multitudine & uarietate illarum opinionum perturbatus, patria amicisq; relictis, Athenas nauigandum mihi duxi. Iam uerò ubi in te incidi, eã, quæ in te eſt, ſapientiam ſuſpicio, multoq; magis miror te, qui iſtis iam explorate cognitis, adhuc ſtudeas Pythagoram, Platonem, Chaldæos & Aegyptios ſurſum uorſum ferri ſolitos, ſibi ipſis conciliare. Hi enim ijſdem de rebus non unum idémque iudicium omnes ferunt, ac ne ſinguli quidem eadem ſtatuunt. At pugnantia atque inter ſe contraria dicere, non eſt hominis ſapientis, uerùm imperiti. At mihi quidem non uidetur deus huius doctrinæ dux eſſe, alioquin eadem omnes docerent. Sed exiſtimandum eſt eſſe humanã quãdam ſui ipſius admirationem atq; arrogantiam, in qua multæ eæq; inter ſe cõtrariæ opiniones uarient. Theophr. Agnoſco, quod dicis, optime. Nam & Platoni ipſi placuit, uti ſuis decretis eatenus ſtaretur, dum aliquis diuinior homo in terris appareret, qui ueritatem ipſam aperiat: cui conueniens ſit omnes aſſentiri atque obtemperare.

Axith. Rectè ſanè hęc dicis. Verùm dic ſodes, num hoc antea aliquando cognitum atque etiam animo reputatum fuerit. Me enim priſcorum philoſophorum perturbatio ſanè quàm perplexum facit. Quando eorum alij rurſus in homines, alij in feras animam quaſi præcipitẽ agunt. Theophraſt. Si omnes noſſes, non poſſes ſatis demirari tantam docentiũ contentionẽ. Sæpe ego quaſi è ſublimi ſpecula perſpiciẽs, ſolus omnia quaſi cęde, ſanguine, tumultu plena uidi, quę tibi, quoniam & audire & diſcere multa cupit in tabula depingere minime grauabor. Aegyptijs ſanè uidetur, eadẽ anima cùm hominem, tum uerò bouẽ, & canem, & auem, & piſcem induere. Quæ ipſa, queadmodũ eorũ fert opinio, modo ceu brutũ animal, ut formica, aut camelus, humi paſcitur: modo in piſcẽ collapſa, modo in balenã ſeu rumbũ cõuerſa in mari uiuit: rurſus in naturã auis traducta, monedula aut luſcinia apparet, & in aërem tẽdit: deniq; in aliud atq; aliud animantiũ genus uerſa, tãdẽ peragratis omnibus eò rurſus unde erat digreſſa recurrit.

ὅθεν ἄλλοτε ἄλλων λόγων ἔσῖν ὡς ἂν μηδὲν τῶν πανταχοῦ σοφῶς εὑρημένων ἀμελᾶσθαι τοὺς φιλοκαλημίᾳ φιλοσοφοῦντας. οἷον καὶ περὶ τῆς ὕλης, ἣν μὲν γεγενῆσθαι, ἣν δὲ ἀγένητον αὐτὴν ἀποφαίνει. οἱ δὲ ὕστεροι τὸ γλαφυρὸν καὶ ποικίλον τῆ πλάτωνος γνώσεως ἀγνοήσαντες, καὶ ὀρεγόμενοι τοῦ πρώτου ἕκαστον ἐπινοεῖν τι καινὸν, ἐν σοφίσμασιν αὐτοῖς συνεπαράχθησαν, καὶ ἀμφισβητοῦσι, ὅτε μὲν πλάτωνι, ὅτε ἀλλήλοις συνέπονται. ἃ πολλάς μοι παρέχει τὰς ἀσθενείας. Axith. Τίκτεις οὐκ ἀγεννῶς. ἐγὼ δὲ πρὸς ταύτην ὀλιγωρίαν τῆς ἀποφοίτου, πατρίδος καὶ φίλων τῶν ἀπολελησμένος, ἐπλεον ἀθήναζε. νυνὶ δέ σοι περιτυχὼν καὶ τῆ σῇ σοφίᾳ θαυμάζων, ἐπιμᾶλλον ἀθαύμαστα, εἰ ταῦτα καταμαθὼν ἐπὶ πυθαγόραν καὶ πλάτωνι χαλδαίοισι καὶ αἰγυπτίοις ἄνω κάτω συμφερομένοις, οἷς γε μὴ ταῦτα περὶ τῶν αὐτῶν λέγουσιν ἅπαντες, μηδὲ ταῦτα ἕκαστοι. ἀπειρίας δὲ τἀναντία λέγειν, οὐκ ἐπισήμης. καὶ ὡς ἔοικεν τόπου τὸ δόγματος, οὐθεὶς ἔμοιγε μᾶλλον, ἢ γὰρ ἂν τῶν πᾶσιν ἐδόκει. ἀλλ' ἀνθρωπίνη τις οἴησις ἐν ἕκαστον πολλά τε καὶ ἐναντία ποιεῖται. Θεόφ. Οἶδα ὦ γαθὲ. ἀλλὰ καὶ πλάτωνι συνῳδοκεῖ πρὸς αὐτοῦ πειθεσθαι· ἕως ἂν θειοτέρου ἀνδρὸς αὐτοῦ ἀναφανείς ἀνάγκη τάληθὲς ἐκδιδάσκοι ᾧ προσήκει πάλιν συνέπεσθαι.

Axith. Η καλῶς λέγεις. ἀλλ' εἰπέ μοι, ἤδη ποτέ διενοήθης καὶ ὤου; ἐμὲ γὰρ ἐκταράττει τῶν πάλαι φιλοσόφων ἡ ταραχή. οἱ μὲν γὰρ εἰς ἀνθρώπους ἀνιᾶσι, οἱ δὲ εἰς θηρία τὴν ψυχὴν ἀπείρῥιψαν. Θεόφ. Εἰ πάντας εἰδείης, θαυμάσας ἂν ὅσῃ τῶν λεγόντων ἡ μάχη. ἐγὼ γὰρ κατ' ἐμαυτὸν πάσης ἐξανθρωποκτασίας ἐκθ ἅματος, ἐκπυκλοῖμοῦ, οἷον ἐκ πρίωνος τῆς μάχης τὴν ποικιλίαν ἐθεώρουν, καὶ σοὶ ταύτην, (φλήνων γὰρ εἶ καὶ φιλομαθὴς,) ἐθέλω συγγράφειν. Αἰγυπτίοις μὲν γὰρ δοκεῖ τὴν αὐτὴν ψυχὴν καὶ ἀνθρώπου, καὶ βοὸς, καὶ κύνα, καὶ ὄρνεον, καὶ ἰχθὺν μεταμφιέζεσθαι. καὶ νυνὶ μὲν αὐτὸν οἷόν τι θηρίον μύρμηκ ἢ κάμηλον τὴν γλῶν νέμεται. νυνὶ δὲ εἰς ἰχθῦν ὀλισθήσασα κάτω ἢ μεμβρὰς γρομφὴν τὴν θάλατταν ἔδλυ. αὖθις δὲ εἰς ὄρνεον φύσιν μεταπθεμένη, ἡλοιός ἢ κορώνη ὀφθεῖσα, εἰς ἀέρα διέπτη, ἄλλοτε ἄλλο διακινήσασα τῶν ζώων, ἕως ἅπαντα διεξελθοῦσα, πάλιν ἀνασφαλμοὶ ὅθεν τὸ πρῶτον κατέβη.

Aegypt.

Αἴγυπ. Φεῦ τῆς τερατολογίας, εὐδαιμονοίμην ἂν ἐκάμηλος, ἢ μέμβρας, ἢ κωλοιὸς γοῦν ἐμοί. Αξιθ. σὺ μὲν Αἴγυπτε κατάγελας. ἐγὼ δὲ τὸν Θεόφραστον ἐκπέπληγμαι, εἰ ταῦτα εἰδὼς ἔτι τοῖς Αἰγυπτίοις συμφέρεται. Θεόφ. Αὐτός ὁ Ἀπόλλων, καὶ ὁ τούτου παῖς ὁ Πλάτων, ὁμογνώμονες ὡς Αξιθέᾳ τοῖς Αἰγυπτίοις γεγόνασι. ὁ μὲν, οὕτως ἔως χρησμῳδῶν ὁ Ἀπόλλων, καὶ κελεύων τοῖς τῶν Αἰγυπτίων εὑρήμασι πανταχοῦ πείθεσθαι. ὁ δὲ δὴ Πλάτων τὸν Τίμαιον ἐπισκήνυς, τὰς τῶν ἀνδρῶν ἐφη ψυχὰς ἐν τῷδε τῷ βίῳ θηλυνομένας εἰς γυναῖκας ἀναβιῶναι. κακίαν δὲ ἐμπεπλεγμένας, εἰς θηρία καταβαίνειν καὶ χερσαίοις σωματοῦσθαι, ἕως τε πήνοις συμπεσεῖσθαι, καὶ τοῖς ὑδρόοις σωναγελάζεσθαι. τὸν δὲ πρὸς φαίδωνα Σωκράτους σωφροσύνην διεξιόν, τὰς ἀπὸ πλεονεξίας ἐπαιρομένους, καὶ πρὸς ἁρπαγὰς ἐπίμους, εἰς ἵππους καὶ λύκους μεταβάλλει. τὸν ὑπὸ ἐπιθυμιῶν δεδουλωμένον, εἰς τοὺς ὄνους ἀπελαύνει. τὸν δὲ εὐδαίμονα πόλιν οἰκίζων, ἐκεῖνον λέγει τὸν ὀρφέα τὸν τῆς καλλιόπης. ἐπειδὴ παρὰ γυναικῶν δεσποσθεὶς τόνδε τὸν βίον ἐτελεύτησεν, τὸν ἄνδρωπον φεύγοντα κυκνὸν γενόμενον. δῖα μουσικὸν ὄντα, τὴν μουσικὴν ἐργάζεσθαι. ὁ δὲ θερσίτης, ὃς πάντων αἴσχιστος ἦν ὅσοι ὑπὸ ἴλιον ἦλθον, τὸν ἀχιλέα οὐ πολεμοῦντα, ἀλλ' ὀνειδίζοντα τοῖς ἀγαμέμνονι, καὶ τοῖς ἥρωας μιμούμενον, εἰς πίθηκον μετάγει. ματίζεται, καὶ ἰκμιμᾶται τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, τὸ εἶδος οὐ τὸ ἦθος αὐτοῖς μεταβάλλων. Αξιθ. Τί οὖν ὦ φιλότης, οἱ τῶν Πλάτωνος ὀργίων μυσταγωγοὶ οὐδὲν ἐν τούτοις ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις σοφίζονται, ἀλλὰ τὸν πλατωνικὸν γέλωτα συγκαλύπτουσιν ὀνόματα μετακινοῦντες καὶ νοήματα συγχέοντες. Θεόφ. Οἱ μὲν παλαιοὶ μυσταγωγοὶ τῶν λεγομένων μετεκίνησαν οὐδέν. οὐκ εἰδότες ὅτι τῶν Αἰγυπτίων ὁ Πλάτων μαθητὴς γενόμενος, καὶ παρ' ἐκείνων διατεθρυλλημένος τὰ ὦτα ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων ψυχὴ πανταχοῦ ζῶα μεταβαίνει. πανταχοῦ τὸν λόγον διαπείρει τὸ δόγμα. Πλωτῖνος γοῦν καὶ ἀμποκρατίων ἀμέλει καὶ βοηθὸς καὶ νουμήνιος τὸν Πλάτωνα ἵππον παραλαβόντες, ἵππον ἐξεδείλοσιν, καὶ τὸν λύκον λύκον, καὶ τὸν ὄνον τὸν ὄνον. καὶ ὁ πίθηκος αὐτοῖς οὐκ ἄλλο ἢ ἔστιν. καὶ ὁ κύκνος οὐκ ἄλλο ἢ κύκνος νομίζεται. καὶ πρὸς τὸ σῶμα συμπλάττεσθαι τὴν ψυχὴν, δυνατὸν εἶναι λέγουσι καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐνδεικνύεσθαι. ὥστε οὖν ὁμοιοῦσθαι κατὰ σῶμα φέρεται ἄλλη ἄλλο ζῶον γενομένη.

Aegypt. Heu quæ prodigia commemoras quàm felix essem, si camelus, aut sumbus, aut monedula euaderem. Axith. Rides tu quidem Aegypte: ego uero Theophrastum intuens obstupui, quòd etiam cognitis his nenijs, Aegyptiorum consuetudine & placitis nihilominus adhuc detinetur. Theophrast. Ipse etiam Apollo, atque huius filius Plato, idem Axithee, quod Aegyptij senserũt. Vbicunque enim Apollo oracula reddit, semper ut Aegyptiorum inuentis homines acquiescant mandat. Plato uerò tradit uirorum animas molles atque effœminatas in mulieres reuiuiscere. Eas item quæ uitijs sint immersæ, in feras descendere, & cum terrestribus animantibus uictitare, cum auib. uolitare, uel cũ aquatilibus coniungi & commisceri. Socratis autem cum Phædone habitum colloquiũ persequens, animas eorum qui ab auaritia in transuersum rapti, & ad prædã prompti semper ac parati fuissent, in miluos & in lupos transformat. Qui uerò fœdis libidinib. sese dedissent, eos in asinos uertit. At ubi felicem illam ciuitatem constituit, Orpheum Calliopes filium, postquã à mulieribus discerptus, uitam cum morte commutasset, dum homo fugeret, cygnum euasisse: nempe ut qui musicus insignis extitisset, artem musicam deinceps etiam exerceret. Thersites autem is, qui fuit omnium, quotquot ad Ilium uenere, turpissimus, Achillem non quidem in bello fortiter pugnando, sed Agamemnonẽ reliquósque heroas conuicijs petendo imitari consueuit, in simiam transformatus est: atque etiamnum hominem uidetur magis imitari, quàm præstare posse. Ax. Quid igitur, ô amice, Platonis sacrorum custodes & interpretes: nihil ne in his, perinde ut solent in alijs eius placitis, subtiliter & acute excogitant, aut nomina transponunt, aut sententias alias alijs confundunt, nempe, ut quod ridiculum sit, sacratiore aliquo mysterio tegant. Theo. Prisci quidem huius sacrorum antistites, eorum quæ sunt dicta nihil suo loco mouent. quippe quibus explorate sit cognitum, Platonem, postquam Aegyptiorum discipulus extitisset, illorumq; uerbis aures implesset: hoc ipsum, quod anima humana in omne genus animantium transeat, per omnes libros suos sparsisse. Plotinus igitur & Hapocration: itemq; Boethus atq; Numenius, Platonis miluũ, qualẽ acceperunt, alijs tradiderũt miluũ: & lupum, lupũ: & asinũ, asinũ, nec simia quicquã aliud est eis, quàm simia nec cygnus aliud quàm cygnus. Et animã, aiũt illi, priusquã cũ aliquo corpore cõiungatur, posse eorũ, quę ratione carent, animantiũ similitudinẽ assumere: ac cuicũq; similis facta fuerit, secũdũ eius naturã ferri: denicq; etiã aliã aliud animal induere.

Hos

Hos secuti Porphyrius & Iamblichus, non solum maiorum suorum philosophiam paulò altius considerarunt, sed etiam ueriti sunt de Platonis asino & lupo & miluo dicere: tum etiam reputarunt, aliam esse eius quod rationem habet, & aliam rursus eius quod ratione caret, animantis substantiam: quodque non soleant ita solum uertere substantiæ, uerum eadem, quæ cùm primum egrederentur erant, permanere. Neq; enim ratione esse præditum, accidens quoddam animæ esse, quod eam modo accedere, modo deserere soleat, sed esse differentiam in ipsa substantia constanter permanentem: minimeq; fieri posse, ut ratio in naturam brutam conuertatur: nisi concedas aiunt, animali bruto hoc datum esse, ut rationem furto auferre queat. His sero tandem consideratis & errorem ueterum minuendum, & bruta animalia silentio præterеunda arbitrati: hominem, inquiunt, non in asinum, uerùm in hominem asininum neq; in leonem, sed in leoninum hominem reuiuiscere. Non enim naturam, sed corporum formam transmutari: quemadmodum in scena qui personas tragicas suscipiunt, ac modo Alcmeonis, modo Orestis personam gerunt. Axith. Linum lino, Theophraste, mihi uidentur illi nectere, & malum remedium adhibere malo. Quid enim attinet corporis uinculis animum liberari, quæ rursus in aliud corpus immittitur. Inutilis etiam ad leuandam molestijs animam, frustráque in medium introducta mors est. Erat enim perditissimorum hominum uita eo usq; propaganda, quoad ipsorum pœnæ fuerant extendendæ. Ac si in lasciuiam prouoluta anima, mille libidinibus in hac uita, haud secus ac reginis quibusdam mancipata seruierit: quæ ratio suaserit, ut ob hoc ipsum supplicio afficienda in hominem asininum reuiuiscat? nimirum ut suæ libidini magis magísque inseruiat: ac supplicio illo non tollatur, sed augeatur etiam & firmetur lasciuia. Atqui pœna, uitiosorum animæ motuum, quasi medicinâ quædam existimatur, quæ coerceat, truncet, secet, & penitus excindat: non autem suscitet, inflammet, ullam materiam uitioso motui suppeditet. Id enim si fiat, perinde fuerit, ac si quis iudex hominem furti rerum, non supplicio aliquo affici, uerùm in sacram ædem ingredi, & inde, quicquid libeat, abripere iubeat: tum quoniam furti reus est, ut habendi studium satis supérque expleat, etiam dona dijs suspensa auferenda præbeat. Iam turpis aliquis puerorum amator, qui consueuit florentem adolescentium ætatem corrumpere, fiat iterum ipse puer formosus, ut eadem ipse patiatur, scilicet. Alius sit adulter, & in mulierem conuertatur, ut adulterio prorsus infamis efficiatur.

ἐπιγενόμενοι δὲ πόρφυριός τε καὶ ἰάμβλιχος καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν σοφίᾳ πολὺ φρονοῦντας, καὶ ἐρυθριῶντας μὴ πλάτωνος ὄνον καὶ λύκον καὶ ἰκτῖνον, καὶ κατανοήσαντας ὡς ἄλλη μὲν λογικῆς ψυχῆς ἡ οὐσία, ἄλλη δ' ἀλόγου. ἔστι οὖν μεταπίσαντα, ἀλλ' ὡσαύτως ἔχουσιν αἱ οὐσίαι οἷαι πρῶτον προῆλθον. οὐ γὰρ τὸ λογικὸν τῇ ψυχῇ συμβεβηκὸς ὡς μεταχωρεῖν, ἀλλ' οὐσίας διαφορὰ βεβαίως ἱδρυμένη. καὶ ὅλως ἀδύνατον μὴν λόγον εἰς ἀλογίαν μετατίθεσθαι. εἰκὴ καὶ τὸ ἄλογον φέρουσιν ὑφαρπαζειν τοῦ λόγου τῷ φύσει. τοῦτο δὲ ποτε διαλογισάμενοι, ὑπερπηδήσαντες τὰ ἄλογα τῶν ζώων μεταβαλόντες, οὐκ εἰς ὄνον φασίν, ἀλλ' ἀνώδυνον ἄνθρωπον ἀναβιῶναι μὴν ἄνθρωπον. οὐδ' εἰς λέοντα, ἀλλ' εἰς λεοντώδη ἄνθρωπον· οὐ γὰρ τῇ φύσει ἀλλὰ τῷ τῶν σωμάτων μορφὴν μεταμπίσχεσθαι. ὥσπερ ἐπὶ τῆς σκηνῆς οἱ τῆς τραγῳδίας ὑποκρινόμενοι· οἱ νῦν μὲν μὴν Ἀλκμαίωνα, νῦν δὲ μὴν Ὀρέστην ὑποκρίνονται. ἀξιοῦ. Λῖνον λίνῳ σώζουσι τὸν τοῦ λόγου θεόφραστε. καὶ κακῷ κακὸν ἰῶσαντο. Τί γὰρ ἔδει σώματος τῇ ψυχῇ ἀπαλλαγῆσθαι, εἰ πάλιν εἰς ἕτερον σῶμα καταπέμψεται. περίεργος ἡ τελευτή, καὶ μάτην εἰς μέσον παρεισφέρεται. ἔδει γὰρ τῶν πονηροτάτων ἐπιτείνειν μὴν βίον, εἰς ὅσον ἔδει τὴν τιμωρίαν παρεκτείνεσθαι. καὶ ἄλλως εἰ μὴς ἀκολασίαν ἐκτίσει ψυχή, καὶ ὑπὸ μυρίων ἐπιθυμιῶν ὥσπερ δεσποινῶν ἦ δὲ δὲ βίῳ κρατουμένη καὶ αἰσχρῶς δουλεύουσα. διὰ τοῦτο πάλιν ὑπὸ τῆς δίκης ἐκπεμπομένη εἰς ἀνώδυνον ἄνθρωπον ἀναβιώσῃ, ὡς ἂν ἔτι μᾶλλον ἐπιθυμίαις δουλεύοι, κακίας χορηγίαν τῇ τιμωρίᾳ ἰδίᾳ ἔχουσα· καὶ γίγνεται τῆς ἀκολασίας οὐκ ἀφαίρεσις ἡ τίσις, ἀλλὰ βεβαιοτέρα προσθήκη. καὶ μοῦ ἡ λίκη τῶν παθημάτων ἰατρικὴ νομίζεται. συσέλλουσά τε καὶ πολεμοῦσα καὶ διατέμνουσα καὶ ὅλως ἐκκόπτουσα, ἀλλ' οὐ διεγείρουσα, οὐδὲ παροξύνουσα. οὐδετέραν ἐπινοοῦσα δεῖ πάθει τῷ ὕλῃ. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, παραπλήσιον ἦν, ὥσπερ ἂν εἴ τις δικαστὴς λαβὼν ἄνθρωπον κλοπῆς ἑαλωκότα ἀποδεῖν τι κελεύοι, ἀλλ' εἰς ἱερὰ φοιτᾶν λαμβάνῃ ὅτι βέλτιον. ὡς ἂν τὸ πλεονεξίας ἀφθόνως ἔχοι. καὶ αὖθις πρέχοι τῶν ἀναθημάτων ἁπτεῖσθαι, ἐπειδὴ κλοπῆς ἑάλωκεν. νῦν ὁ δεῖνα τῶν ἀγρίων ἐστί, νῦ τῶν νέων διαφθείρει τὴν ὥραν, ἄθλιος γιγνέσθω νεανίσκος, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ταῦτα πάσχοι. ἕτερος μοιχὸς εἰς γυναῖκα μεταβαλλέσθω, ὡς ἂν ὑπὸ μοιχείας ὑβρίζοιτο.

Aegypt.

Αιγυπ. τῷ ἰὼ ἰὼ Παιάνιος, πλαγωγὸς ἡ δίκη γίγνεται. Αξίθ. κελεύει γὰρ ὦ Αιγυπτε ὁ πολυμαθὴς πορφύριος, καὶ ὁ ἔνθους ἰάμβλιχος ἐφ' ἡμῖν τοῖς μὲν ἄλλοις δικασταῖς ἀναπθρότοις, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων παιδευμάτων τῷ δίκῃ αἰτιώμενοι. τοῦτο ἀκολουθεῖν ἡμᾶς ὁ Θεόφραστος βούλεται. Θεόφ. οὐκ ἂν ἐπιβουλοίμην Αξίθεε. ὅτε γὰρ συρίαμός ὅτε ὁ Πρόκλος ἀνθρώπους σωίζουσι. ἀλλ' ἴδιόν τι καὶ καινὸν ἐυρήκασι. Αξίθ. Τί δῆτα ὦ Θεόφραστε. Θεόφ. Τὴν πᾶσι ἁρπαγὴν ψυχὴν ἀπεικάζουσι μίλῳ ψυχὴν ὀνείς ἰκτῖνον μεταβάλλουσιν. ἄλογον γὰρ εἰς ἄλογον τὴν λογικὴν μετατίθεσι. διὰ εἰς ἰκτῖνά δικαίως ἄνθρωπον ἐκπέμπουσιν. ἄτοπον γὰρ ἐὰν πλείονος αἰτίας γίγνεται κόλασις. ἀλλὰ τὸν μὲν ἰκτῖνον λέγουσι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔχειν τὴν ἄλογον, τὴν δὲ ἀνθρωπείαν ταύτην σωίζεσθαι, καὶ πλανᾶσθαι καὶ συμπέτεσθαι. ἡ δὲ τοιμωρίας ὁδός. Αξίθ. Καινότερον ἢ τὸ ἐύρημα. ἀλλ' ἔτι μᾶλλον καταγέλαστον. εἰ μύρμηκι ἢ ὀδυσσεὺς σωίζεται. οἰωνόμωρ γὰρ ἄμφω, καὶ πολλοὺς πόνους ἀνατλᾶναι δυναμένω. σφηκὶ δὲ ὁ ἕκτωρ σωίζεται. κορυθαιόλῳ γὰρ ἄμφω, καὶ μαχιμωτάτω. ὁ δὲ δὴ βάτραχος καλέωρ λιῦ. θαμὰ γὰρ ἑοῦσιν ἀμφότεροι, μετὰ τὸ τὰ ἑρβολοῦλκε. αὐαίδαγὲ ἑκατέρῳ τὸ γνώσιμα. ἡ δ' ἁπλῆς ὡς ὦν μύρμηξ. ὁ σφὴξ ὁ βάτραχον, ἡμᾶς διελανθάνει. ὁ γὰρ αὖδι σώματος, ὅτ' ὁ δυσσεύς, ὅτ' ἄλλος ὀδεὶς σωίζεται, εἴπερ σωίζεται. οὐ γὰρ παντελῶς φησι τὸ σώματος ἀπαλλάττεσθαι ἢ μέχρι τοιμωρίας δόμεν. Θεοφ. Οὐ μὰ δῶ. Αξίθ. Πότερον οὖν γὰρ τῆς μύρμηκος ὁ ὀδυσσεὺς ἀφανὴς ἔσται, ἢ τοῦ ποδὸς ἀφῃρτῶται, καθάπερ τοῦ κεῖθ πρὸ τῷ κύκλωπι. ἡ ὡπισύρεται ὅποι αὖ τῷ μύρμηκι δοκεῖ. τί δῆτα γελᾷς ὦ Αιγυπτε. Αιγυπ. Οὐ καταγέλαστον μυθολογία τοσοῦτο ἀλαζονείας μηδὲν ἔτι ἀδαίνειν. Αξίθ. Φέρε γὰρ ὦ Θεόφραστε ἐὰν φάρων ἀετέλλω, ἢ γεραίων κλαγγηδὸν πετομένων κατίδοις; ἴσως ἂν φαίης τοὺς ἐπὶ σκηνῆς στρατάρχους, ἡ ὑβρισὰς, ἡ θορυβοῦντας καὶ ἀσελγαίνοντας τελευτήσαντας, τοὺς τοῖς ὀρνέοις σωζεσθαι, ἡ σωτηρίαν καὶ βοᾶν οἷά περ ἐκεῖνα, καὶ πανταχοῦ σωίζεσθαι. εἰ δὲ ἁλόντα τὰ ὄρνεα θύοιτο, πῶς δεσμῶν γίνεται φυγή ἢ τῶν ὀρνίθων σφαγὴ λύονται γὰρ ἀφανιζομένης τῆς ψυχῆς, ἢ σωιζεσθαι. Οὐ γὰρ ἀθανάτου τὸν ἄλογον ψυχὴν εἶναι φήσουσιν. τί δὲ ἐ ταῖς ἀφύαις σωζεσθῶν. οὐ πάντως δὲ καὶ τῶν ἀστραλισύτων ἢ σαγή-

Aegipt. Heu quàm absurda narras: sic enim pœna sceleribus irrogata, id est, rerum omne genus homines, ceu leno quispiam prostituere ret. Axith. Sanè, cùm iubeant doctissimus ille Porphyrius, & numine afflatus Iamblichus, id quod in nobis est ijs, qui sunt apud inferos, iudicibus remittere, & illas humanis delictis pœnas irrogare. Atq; hosce ut sequamur, Theophrastus uolet scilicet. Theoph. Minimè uerò isthuc amplius uelim Axithee: nam neq; Syrianus, neq; Proclus hos sequuntur, uerùm proprium quiddam ac nouum excogitarunt. Axith. Quid uerò id est Theophraste? Theoph. Animam eam, quæ semper ad rapinam prompta sit & parata, non in miluum conuertunt illi: quando sit absurdum eam quæ ratione sit prædita, in id quod ratione caret, traduci: tum neque in milui similem hominem transmittunt, quando sit absurdum, pœnam maioris auaritiæ causam fieri. Sed docent illi, miluum quidem habere suam ipsius animam, eamq; ratione destitutam: humanam huic alligatam, adhærentem, una uolitantem. Atque hæc est supplicij illius forma ac ratio. Axitheus. Recentius quidem inuentum hoc est, sed multò magis ridiculũ. Quod si ita sit, formicam Vlysses sequetur, qui rei familiaris gubernatores prudentes & industrij sint ambo: uespæ Hector alligabitur, cùm ornatam galeam habeant & bellicosi sint ambo: itémque rana & Cleon unà uitam agent, quando eundem ambo clamorem edũt, sicq; ille quasi lapidem ceruici alligatum trahet. Impudentia enim utriusq; est insigne. At formicas, uespas, ranas esse duplices nos hactenus latuit. Neq; enim sine corpore, uel eorum qui sequuntur ea, quisquam sequetur: siquidem sequatur, quandoquidem non puto te statuere, corpore liberum ac solutum esse eum, qui supplicio sit afficiendus. Theoph. Minimè uerò. Axith. Vtrum igitur intra formicam Vlysses quasi conclusus occulitur, an ex atiquo eius pedę pendet, uelut ex ariete apud Cyclopem. Et, quo libuerit formicæ, trahitur? Sed quid tu rides Aegypte? Aegypt. Quis non rideat tam fabulosas narrationes eorum, quod præ summa arrogantia ueritatis sensum nullum habent? Axith. Age enim si sturnorum turmam aut gruum cum clangore & strepitu uolantium uideas: fortasse dicas eos esse, qui in scena personatos exercitus ducunt: aut eos, qui iniuria alios afficere, tumultus excitare, petulanter agere consueuere: iam mortuos huiusmodi auibus alligatos unà cũ ipsis strepere & clamitare, easq; quocunq; sequi oportere. Iã si quis has aues captas mactet, earum ipsarũ mactatio præstabit animab. certũ quoddã ex his uinculis effugiũ. Etenim ea, cui astrictæ erãt, anima cõfecta atq; sublata, ipsę quoq; liberétur necesse est: quãdoquidẽ haud statuũt etiã brutã ac ratione carẽté animã esse immortalẽ. Quid aũt si piscib. illę cõiũctæ fuerit, diuesq; sit ac plena piscatorũ sage

na: an non illæ se supplicio suo liberatum irrisum risu excipiant? Nam piscium captiuitas, animabus existit liberatio: & piscium uenatio, est humanis animabus libertas. Iam & apum ministri deficientibus apibus tale quiddam machinantur. Bouem arcta domuncula concluſum fustibus tantisper cædunt, dum animam exhalet. qui si ita miserabiliter isthic prostratus iaceat, illi ita accuratè, ut nulla ex parte uel leuis aura penetret, clausis ianuis, discedunt: tum præteritis diebus quadraginta, ianuis reseratis, bouem quidem putrefactum, at eius unius loco innumera animalia circumuolantia reperiunt. Apum enim, quæ ex boue sunt enatæ, & instar uuarum passarum iacentes, alas mouent, domus tota repente facta est plena. His apum ac mellis administri sumptis atque curatis mellis opus non sine bona fruge aggrediuntur. Iam quæro, num hæc una bouis anima minutatim concisa in illas innumeras est diffusa, quas bos unus coactas comprehendit: an uerò ipsa multis illis sibi in societatem ascitis hæc apum examina collegit, atq; in unum congregauit? Atq; hæc mihi uidentur admodum ridicula: tibi uerò non item. Sed fortasse uenient, qui uel quarto nouum quiddam comminisci possint. Sed quanto plus uerba faciendo secum ipsi pugnarint, tanto magis docendo fallent & errabunt. Quo ferimini, ô Athenienses, qui tam fabulosa referenti tam promptas aures porrigitis? Vides. n. ut isthæc ipsa secũ collisa ratio, ut ignis igniferi silicis multũ lucis reddiderit, & quæ in tenebris hactenus latebant arguat, minimeq; permittat, ut animam antea uixisse, in posterum quisquam confidenter asse ueret. Theophr. Eadem mihi quoq; priusquam hoc ex te audirem, animo sederunt, mentemq; inde sæpenumero retraxerunt: sed maiorum reuerentia, & eius, quo cum disputabam rationis & consilij inopia, me adigebant ac continebant. Axith. Illud autem an non ante omnia ueniebat in mentem tibi? animam, si quidem antea uixisset, rerum præteritarum meminisse, uel recordari oportere. Veteres enim solebant omnes liberales disciplinas ἀναμνήσεις, id est, quasi quandam rerum ante actarum recordationem appellare. Deinceps & creatoris, & illius quæ mente percipitur pulchritudinis, unde longo tempore discesserat, recordatur. An ergo uitæ prioris, & earum, quas audisset, præceptionum, & eorũ quæ tulisset malorum, & patriæ & parentum, unde heri discesserat, penitus oblita esse crederetur? Et quæ ratio hoc dabit, ut rerum secundarum meminisse, aduersarum autem obliuisci credamur, cùm earum ipsarũ memoria magis magisq; animis imprimatur. Ego quidẽ hac ipsa de causa filium, aut famulũ, ob id quod cõmiserint peccatũ, puniens, antequã de ipsis supplicium sumam, præmoneo, ut meminerint, ne posthac unquam in eadẽ mala recurrãt. Deus autẽ, quãdo ultima supplicia decernit, nó edoceat eos, q patiunt, pœnarũ causas: sed sceleru-

νη. ἀλλ' ὅτι ἡ λυθεῖσα τῆς μωρίας παῖς γελάσεται· ὁ γὰρ τῶν ἰχθύων δεσμὸς τῶν ψυχῶν λύσις ἐστί. καὶ τῶν ἀφύων ἡ θήρα ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς ἐλευθερία γίγνεται. ἤδη δὲ μελιτουργοὶ τῆς μελίσσης ἀπλετίσης μηχανῶνται τρόπον. εἰς οἰκίσκον βοῶν εἰσελάσαντες, παίουσι ξύλοις ἕως ἀποθάνοι. καὶ ὁ μὲν, ἐλεεινῶς ἔκειτο. οἱ δὲ τὰς θύρας ἀκριβῶς συγκλείσαντες, ὡς μηδαμόθεν εἰσρυῆναι τὸ πνεῦμα, ποτὲ μὲν ἀπῆλθον. ἀριθμήσαντες δὲ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ ὕστερον ἀνοίξαντες. σεσηπότα μὲν ἦν βοῶν εὑρίσκουσι. μυρία δὲ αὖθ' ἑνὸς ζῶα πτερόεντα. μελιτῶν γοῦν ἀζαίφνης πλήρης ὁ οἶκος ἐφάνη, ἀπὸ βοὸς ἀγενόντο. καὶ τραφεῖσαι βοτρυδὸν τοῖς πτεροῖς ἐχρήσαντο. τότοις οἱ μελιτουργοὶ παλαβόντες κηρία θεραπεύσαντες, τῷ τῆς μελιτουργίας ἔργασίαν οὐ πράττειν ἐποίησαν. ἆρ' οὖν ἡ μία ψυχὴ κερματισθεῖσα εἰς τὰς μυρίας διεσκέδασε. ἃς συλλέξας ὁ βοῦς μόνος κατέσχεν. ἢ τὰς πολλὰς ἐκείνας πρόσκλησαμένη τὰς τῶν μελισσῶν ἀγέλας σωΐστησιν, ταῦτά μοι κατάγελαστα φαίνεται. σοὶ γὰρ ἔχ ὅτως; τάχα δ' ἄν ἔσοιτό τις ἑταῖρος νεωτεροποιοῦντος. ἀλλ' ὅσον τὸ λόγων μάχης, τοσοῦτον τῶν λογμάτων ἡ πλάνη. τοῖς φερεσθενῶς ἀβυκναῖοι, ὁ τῶν μυθολογοῦντι παθόμενοι. ὁρᾷς γὰρ ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ πρόσφορος ὁ λόγος, οἷον οἱ πυρφόροι τῶν λίθων φῶς ἐξέλαμψε. καὶ τὰ μὲν σκότος τέως λανθάνουσα διελέγχει. νῦν δὲ οὐκέτι συγχωρεῖ πρὸς βιβλιοκρύπτην τὴν ψυχὴν ἰσχυρίζεσθαι. Θεόφ. ταῦτα μοι μὴ πρόσθεν ἐφιλονείκησε, πολλάκις ἀνερρίφη διανοίαν. τῇ πατρίων αἰδὼς, ⸗ συμμαχοῦσα ἀκρία κατέργασται ἐπέχειν. Αξίθ. ἐκεῖνο δέ σε πρὸ ἄλλων οὐκ εἰσέρχεται. εἰ πρόβιόν ποτε ἡ ψυχὴ, ἐμέμνητο ἂν ἢ ἀνεμιμνήσκετο. καίτοι τὰς μαθήσεις ἀναμνήσεις καλοῦσιν οἱ παλαιοί. εἶτα τῆ μὴ διαμουσοῦν τὴν τοιαύτην κάλλους ἀναμιμνήσκειν; ὅθεν μακρὸν ἂν χρόνον ἀπέστη, τῆ πρότερα βίου τῶν τοιούτων πάθημάτων, τὴ παιδὸς τῆ γονέων πάντελῶς ἀπολέλησαι, ὅθεν χθὲς μετῳκίζετο. καὶ τοι τίνα λόγον ἔχει τῶν μὴ καλῶν ἀναμιμνήσκεσθαι, τῶν δὲ οὐ τοιούτων ἀπολελῆσθαι. ὧν μᾶλλον φιλίονται καὶ φύτυποῦται μνήμη. ἐγὼ μὲν οὖν ἔγωγε τὴ οἰκέτῃ ἐφ' οἷς ἥμαρτε κολάζων, πρὸ τῆς τιμωρίας πολλάκις πολλὰ λέγω. ἀξιῶ τε μεμνῆσθαι ὡς μηκέτι τοῖς αὐτοῖς πρᾶγμασιν ὁ δὲ θεὸς τὰ ἔσχατα διορίζων ὧν τίμια, ἐκδιδάσκει τοὺς πάσχοντας ἐφ' οἷς τὰ ἀθέμιτα.

ἀλλ' ἀφαιρεῖται τὴν ἁμαρτημάτων τὴν μνήμην, ἀκεῖται τὴν αἴσθησιν τὴν ἁμαρτίας ἐπάγων. τί οὖν ὠφέλησε ἁμαρτία τὴν ἁμαρτίαν ἀκριβοῦσα, τὸν ναυτίον μὴν ἧττον μὴ προσέχει μὴ εἰς ἀπόνοιαν ἐκκαίρει. ῥᾳδίως δὲ μὴ δικαίως κακίζει γὰρ δικαιοῦν ἐκεῖνον· εἰ φαύλην μνήμην αὐτὸς αὐτῷ σωτηρίως ἐποιήσατο τὴν ἁμαρτίαν. αὐτὸς δὲ ἡμῖν ὦ Θεόφραστε πόσων θεωρημάτων ἀναμνησθείς, σαυτοῦ μόνου ἀμνημονεῖς; μὴ γὰρ αὖ ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι εἰ στρεβλώτης ἢ Φιλόσοφος γέγονας· ὅτι εἰ λαγωὸς ἢ λέων· ὅτι εἰ ἀηδόνιον ἢ ἰκτῖνος σωπηθόλογος· Θεόφ. Λέγεται πυθαγόρας ἀναμνησθῆναι ὡς εἴη ποτὲ Εὔφορβος ὁ Πριαμίδης. ἀξίως. ταῦτα λέγων πλάζονα δύεται, μηχανώμενος πεῖσαι ὅπερ ἐδίδασκεν, ὡς πρόσθεν καὶ ψυχὴ ἀεὶ δὲ τὸν αὐτὸν διανοίας ἐν ὀρύγματι λαθὼν ἐπὶ γῆς δέκα ἔτη ἢ πλείω ἄδης δεῦρο ἐκεῖθεν ἀνέβη. μὴ πρὸς τὸν Πλάτωνα ἀκηκοέναι λέγων, ὡς ἀθάνατος ἡ ψυχὴ διεπιστεύετο. ταύτης τὰ ἀλαζονείας ὕστερον ἀρχαλονίου ὁ καππαδόκης ἐρασὴς γενόμενος πρὸς τοὺς ἕλληνας ἐμυθολόγει πρὸς τοὺς ἰνδοὺς σοφῶν. ὡς ἴσασιν οἱ ἴλιες ποτὲ γεγόνασιν εἰς μάρτυρας ἔξω τῆς οἰκουμένης καταφεύγων. ἀλλ' ὅμως ἐλέγχεται. ὅτι γὰρ κτησίας πολλὰ μὴ μυθώδη περὶ τῶν ἰνδῶν συνέθηκεν, ἀδίκημα τοῦτο μυθολογεῖ. ὅτε ἀρρίανος ὁ καὶ ἀλήθεστερον μᾶλλον ἢ μυθωδέστερον συγγράφων τὸ δόγμα τοῦτο ἐμνήσθη. καίτοι τὸ βραχμάνων πρὸς ἀλέξανδρον σωφροσύνην ἐκδιδάσκων. ᾧ ἔπαινον ἂν ἀλέξανδρῳ πλεονεξίας ἀπέχεσθαι. μὴ ὁ καιρὸς ἀπιστεῖ τὸ πλάσμα. ὡς αὖ τὸν ἀλέξανδρον, ἐπιδεῖξαι τὸ φαινομένων κατέπληττον ἀδίκως ἀφανῆς βοῦς ἀναπλήττουσι κατὰ πλήξωσι. τότε γὰρ ἐδίδαξαν μᾶλλον δύνασθαι τὸ φιλοσοφίας τὸν ὑπερβολὴν, ὅτε πρὸς αὐθραδισμὸν καὶ ἀνάστασιν ἐκινδύνευον οἱ ὁμόφυλοι. ἀλλ' ὅμως ὅτε πρὸς ἀλέξανδρον τοῦτον οὐδὲν ἐπεδείξαντο, ὅτε ὕστερον τοῖς ἕλλησι τοῖς ἐλλογιμωτάτοις. ἐν τὴν τὸ ἑλλήνων Φιλοσοφίαν διαβάλλουσι, μὴ τὴν ἑαυτὸ ἀρσενικωτάτην. ἐδίδαξαν τὸ ἀλαζονείας τὸ ἔδος τῶν σοφῶν πρόσεξιν. εἰ τοίνυν μήτε τὸ πρότερον μήτε τὸ ὕστερον μνησθεὶς τῷ λόγῳ συμμαρτυρεῖ, μεμονωμένος ὁ ἀρχελάου, ἀλλὰ ψευδῆ λέγων ἐλέγχεται. ἱερωκλῆς γὰρ ὁ δικάσκαλος, ἀλλ' ὁ πρὸς βαλλόμενος τὰ θαυμάσια, ἄπιστον καὶ τοῦτο προσέθηκεν. ὅπερ νέος ἀτυρικῶς, κερκυραῖος δὲ νέος,

sed scelerum memoriam omnem tollat, dum plenum uindictæ sensum non infert. Quid igitur ea, quæ peccatũ celet, pœna profuerit? Sanè contra ac instituta fuit, & irritat magis, & in contumaciam trahit. Facilè uerò fuerit atq; ab iustitia minimè alienum, ei, qui supplicio afficitur, quoniam nullius sibi culpæ conscius supplicium patitur, conuitijs atq; contumelijs iudicem incessere. Tu uerò Theophraste, qui tot artium præcepta recolis, an tui ipsius solùm es immemor? nec potes nobis, miles ne an philosophus: lepus ne an leo antea fueris: lusciniam an miluum secutus sis, referre? Theophrastus. Fertur Pythagoras meminisse, sese Euphorbum ad Troiam fuisse. Axitheus. Hæc dicens ille superbè mentiebatur, ac quod docebat animam antea quoque uixisse, hoc ipso conabatur confirmare. Eodem autem æstu atque consilio, cùm in meatu quodam subterraneo, annos decem latuisset, atque inde tanquam ex inferis reuersus prodijsset, ex Plutone audisse sese atque credere dictitabat, animam esse immortalem. Eiusdem impudentis arrogantiæ deinceps Apollonius ille Capadox factus imitator, Græcis hominibus referebat, de ijs qui apud Indos essent sapientibus, quod illi nossent, qui nam olim ipsi fuissent. Rectè sanè homo uanus, ad eos qui extra orbem degunt, testes confugiebat. Sed nihilominus falsi conuincitur: quando ne Ctesias quidem, qui multa alioquin de Indis fabulosa conscripsit, harum illius neniarum uspiam mentionem facit. Neque uerò Arrianus, qui uerè magis quàm fabulosè historiam scribit, dogmatis huius uspiam meminit, etiam cum Brachmanũ cũ Alexãdro cõgressu refert, ac quo pacto ipsi regem ab illo habẽdi studio nimio dehortati sint, diligenter exponit. Et certè tempus ipsum tale quoddam commentum requirebat, nempe ut Alexandrum illum Magnum, quem earum quę in hoc orbe uisuntur rerũ nihil ab animi sui proposito abterruit, aliquibus quæ non uidẽtur monstris perterrerẽt. Ac profecto oportebat cũ potissimum egregiamillam ac præpotentem philosophiæ uim exerere, quando nostris hominib. seruitutis & excidij metus iesset. Illi uerò quos paulò antè memoraui, sapiẽtes Indi, neq; apud Alexãdrũ tale quicquã demõstrarũt: neq; deiceps cùm literas quib. & Græcã re prehẽderũt, & suã ipsorũ philosophiã ut uenerandã laudib. ueherẽt, ad Græcos ipsos darẽt, huiusce uanitatis uel leuẽ speciem ullam suis literis inseruerunt. Itaq; si illi neq; ueterũ, neq; recentiorũ quisquã uel uno uerbo testimoniũ dicit, solus ipse relictus Apollonius, ac testibus omnibus destituetus, cõuincitur falsum tradidisse. Hierocles autẽ, nõ is, quẽ ipsi præceptorẽ olim habuimus: uerùm scriptor ille q miracula quædã refert, incredibile etiã illud factũ suis narrationibus adiecit. Adolescentẽ quendã impudicũ, qui quidẽ Corcyreus esset,

eum Myrone quodam amatore suo nauigasse: delata autem in quendam desertum atque inculsum locum naui, cùm paulum secessisset, fleuisse, quòd recordatus esset, quendam ex amatoribus, dum olim uiueret antea, quia ibidem adolescentis amore frui non potuisset, suffocatum esse: seq; propterea flere, quod illi non gratificatus esset. An ergo ridiculum non est, lasciuum illum atq; impudicum adolescentem anteacta recolere, Socratem autem & Platonem, eorum quæ sunt olim facta nil meminisse, nihilq; sese scire, gloriari posse? Equidem qui apud Chaldæos, & Aegyptios, & Græcos sacras quasdam ac solennes cerimonias peragunt, & euocare iam olim mortuorum animas, eásque sacris quibusdam carminibus se quoque uelint, & ducere & pertrahere posse pollicentur: si mactatis gallinaceis, & scriptis quibusdam characteribus, aut Homeri, aut Orphei, aut Phoronei, aut Cecropis animam dicant sese uelle euocare & ostendere: siquidem alius luscinia, alius cygnus, alius homo, alius leo fuit, quomodo quæso euocati uenient? an non auem, bestiam, hominem anima destitutos relinquent ac uenient? Et quo modo quæso, uel cygnus, uel leo scribunt se quondam fuisse hominem, cùm id homo ipse ignoret? Ergo suis illis carminibus fallunt: quippe non patrem, aut mulierculam producunt, sed dirum quendam dæmonem patris aut mulieris personam repræsentantem monstrãt. Quare & sole uixdum oborto spectrum hoc omne statim euanescit. Atq; sic anilis est fabulæ simile quicquid in hanc sententiam dicitur, nec quicquam habet, quod sit probabile. Theophr. Bene mihi uideris isthæc dicere, minimeq; mæste ad obiecta respondere. Sed si uitam animæ priorem prorsus è medio tollamus, uidetur nescio quæ rerum perturbatio inde exurgere, si mali bene, boni malè habeant. Axith. Ad id respondebo, si quidẽ tibi nõ sit ingratũ. Theo. Erit mihi sanè pergratum. Axith. Principio mihi dicas uelim, quid tu malum, seu fortunam aduersam putes. an morbum, & pauperiem, aut torqueri, aut è medio prorsus tolli, malum appellas? Theophr. Hęc ipsa malorũ numero comprehẽdo. Axith At ijs, qui in opes & potentiam & uoluptatem prorsus intẽti sunt potius cõpetebat hæc oratio, quàm Theophrasto. Neq; enim ipse ignoras, pauperiem & morbũ, & ipsam mortem, neq; turpia neq; mala esse, uel Socrati atq; ipse quoq; philosophię uideri: quippe quę ipsa multis sępe saluti fuere. Ipse. n. Socrates in paupertate quasi supbiebat, eáq; diuitiarũ nomine dignã ducebat, et philosophię sociã atq; amicã appellabat. Quẽadmodũ etiã morbũ Theagi multum momẽti ad philosophiã attulisse idẽ aiebat: sic de illo uerba faciẽs, si bene memini: Theagi uero nostro oia, ut philosophiã deserat, ãsam administrãt, sol⁹ aũt hic morb⁹ obstat, atq; eũ quo min⁹ id faciat, coërcet.

μετὰ ἑρασθῆ μύρωνος ἐπλέ. καθορμισθέισης δ' αὐτοῖς εἰς τινα χῶρον ἔρημον, ἀναχωρήσας ὁ λοφύρετο. ὠαμνημόνευε ὅτι πρὸ ἐκεῖ τὸ ἐρασθῆναι ὡς ἐν τῷ πόθῳ τὸ εἶναι ὥρας τὸ νέου ἁμαρτὼν, ἀπεπνίγη. ἢ γλαυκύνει ὅτι μὴ αὐτῷ πρότερον ἐχαρίσατο. ἐκεῖνον γὰρ οἶον ἐὸ μὲν ἀτυχηκὼς ἀναμιμνήσκετο. σωκράτης δὲ ἀμνημονεῖ ἢ πλάτων. ἢ οὐδὲν ἐπίσταται πρόσθεν ἀλαζονεύεται. ἢ μὴν οἵ ἢ πρὸς ἀλαζονείοις ἀεὶ γυναίοις ἕλληνιν οἱ τὰς τελετὰς ἀγείροντες, ἢ γοητεύειν τὰ πάλαι τελευτησάντων τὰς ψυχὰς ἐπαγγέλλομενοι. ἢ ταῖς ἐπῳδαῖς ἄγειν τε ἢ ἕλκειν ὅτῳ ἂν ἐθέλωσιν. εἰ τὴν ὁμήρου ψυχὴν ἐθέλοι ἐκκαλεῖν, εἰ τὴν ὀρφέως, εἰ τὴν φορωνέως, εἰ τὴν τῆ κέκροπος, ἀλεκτρύονας θύοντες, ἢ χαρακτῆρας ὑποτραφόντες, λέγουσι πῶς καλεῖσθαι ἢ ἀκκωύαι. ἢ οἵ ἢ ὁ μὲν, ἀηδὼν, ὁ δὲ, κύκνος. ὁ δ' ἄνθρωπος. ὁ δὲ, λέων ἐγένετο. πῶς ἂν ἔτι καλέσαιμι. εἰ μὲν ὄρνεον, ἢ τὸ θηρίον ἢ τὸ ἄνθρωπον ἄψυχον ἀκλαπόντες ἥξουσι. πῶς δὲ ὁ κύκνος εἶσειν ἅλιον, ὅτι ἄνθρωπος ποτὲ ἐγένετο. ὅτι δ' ὁ ἄνθρωπος εἶσεται. καίτοι κἀκεῖνοι ταῖς τελεταῖς σοφίζονται. ὁ γὰρ τὸν πατέρα ὁ τὸ γύναιον ἐδίδαξαν. ἀλλὰ καλεπόν τινα δαίμονα τὸ πατέρα ἢ τὸ γύναιον ὑποκρινόμενον. ἅμα γοῦν ἀνέσχεν ὁ ἥλιος, ἢ τὸ φάσμα διαλύεται. ὅτω γραὸς μυθολογία τὸ θρυλλούμενον, ἢ πιθανὸν ὀφθῆ. θεόφ. οὐ λέγειν μοι δοκεῖς, ἢ ἐκ ἀγχῶνος ἀνεπιστάχθαι, ἀλλ' εἰ παντελῶς τὸ πρότερον ἢ ψυχῆς βίον ἀνέλοιμεν, ἀπεξία δόξει τὸ γιγνόμενον, εἰ κακοὶ ἢ δυ πράξουσιν, ἀτυχήσουσιν ἢ ἀγαθοί. ἀξίθ. ἀποκεκινδύνευμαι εἰ σοι ἥδιον. θεόφ. ναὶ μὰ δία. ἀξίθ. ἀτὰρ μοι πρότερον δὲ τίνα φὴς ἀτυχίαν. ἢ νόσον λέγῃς ἢ πηρίαν, ἢ φθείρεσθαι, ἢ τὸ ὅλον αὖ ἀπολλύναι. θεόφ. ταῦτα φημί. ἀξίθ. ἀλλὰ τοῖς μὲν πένησι πλοῦτον, ἢ ἀσθενείαν ἢ ὑδρωπιῶσιν ἐπιθυμοῦσιν, ἅρμοττον ὁ λόγος. θεοφράστῳ ἢ ὀκ ἔπι. ὁ γὰρ ἀμνημονεῖς ὁ μανία ἢ νόσος ἢ βανάσους, ὅτ' αἰσχρὰ, ὅτι κακὰ, σωκράτει ἢ φιλοσοφίᾳ δοκεῖ. ἔγε πολλὰς πολλάκις ὠφέλησεν. αὖτος μὲν γὰρ ὁ σωκράτης ὧν πενία μέγα φρονεῖ, ἢ πλοῦτον αὖτ' ὀνομάζει, ἢ φιλοσοφίας φίλτρον. ὥσπερ ἢ τὴν νόσον τῷ θεαγεῖ μέγα πρὸς φιλοσοφίαν ἔφη συμβαλλεσθαι. ὅτωσὶ λέγων. εἴ πως μέμνημαι. ἀλλάμην καὶ θεαγεῖ τῷ ἡμετέρῳ πάντα συμβάλλεται πρὸς τὸ ἐκτὸς σῆν φιλοσοφίας. ἡ δὲ νοσοτροφία κατέργουσα

ἐπέχῃ. ὁ δὲ πλάτων ἐρρωμένους γε, νοσώδες χωρίον κα
ταλαβὼν ὑγιεινότατον, τὸ ὑγιὲς τὸ πλέον ἀφαιρούμε-
νος. καὶ σωφρονίσειν τὸ θρασὺ αὐτοκράτορα ποιούμε-
νος, τὸ δὲ θανάτου, κακῶν ἀπολύσεων καὶ ἐλευθερίαν καὶ λύσιν μάλα σε-
μνῶς ὀνομάζει, διδάσκων ὡς ὁ θεὸς ἐλεήσας τὸ ἀν-
θρώπου, θνητὰ αὐτῷ καὶ δεσμὰ πεποίηκεν. εἰ δὲ οὖν
ἀγαθῶν ἄπια, πῶς ἂν ἔτι κακά. ἀνολοσία δὴ καὶ πλεο
νεξία, καὶ αὐοια καὶ ἀμελία, ἀλλ' ἴσχυσε τὰ κακῶν καὶ ἔστι τε
καὶ λέγεται. ὧν ὀλίγα μέτεστι τοῖς ἀγαθοῖς. ἀεὶ δὲ πάρεσιν εὐδαιμονία, ᾧ ὁ θεμις ἁφίσασθαι, ἔστε σωφρο-
σύνη καὶ δικαιοσύνη, ᾧ αὐδρεία καὶ φρόνησις, οὐκ ἄλ-
λης εὐδαιμονίας. ὧν ὀλίγων μεταλείπει τοὺς ἀγαθούς. οὐ
δ' ἀφαιρήσεται τὸ ἆστον ὁ ἀδικεῖν πεφυκὼς, ὁ γε
δίκης. ἀλλὰ τὸ μὴ βαλάντιον πρίασθαι καὶ τὸ σῶμα
ἀπτέμνειν σίδηρος. πᾶσα γὰρ ἀσκεῖ καὶ τὸ εὐδαι-
μονίας ἀδιάφθορος. ἀλλὰ τὸ μὴ ἄκων ὑπάρχειν. ἀρε-
τὴν δὲ ἀφελέσθαι. καὶ τὸ αὐτεξούσιον ψυχῆς λογικῆς
κάλλιστον ἀξίωμα. αὐτὴ πρώτη πᾶσι ἡμᾶς ἐμεγί-
σησε δημιουργὸς ἀνθρώπου, ὡς ἐγὼ πάντων μάλιστα ἀ-
σπάζομαι, καὶ πλείστου ὀίδα τῷ δεδωκότι τὴν χάριν.
τί γὰρ ἐλευθερίας σεμνότερον; ἢ πῶς ἀφαιρεθεῖεν ἂν αὖ
θρωπον, θεὸν ἐκ ἀνθρώπου ἀποτελέσαι. Θεόφ. ἆρ'
οὖν ἐκ ἄμεινον ἦν ἀγαθὸς ἀνάγκη γενέσθαι, ἢ ἐλευθε-
ρίας ὀνόματα ἔχειν κακίαν αἱρεῖσθαι; ἀξίθ. Καί τις
αὐτὴ χρήσις αὖ ἀρετὴ δ' ἐλεύθῳ ἀναγκασμένη ψυ-
χῇ βέβαιον γε ὀδὲν κάλλιστον μάθημα. ὀδ' αὐάγκη
τι γινόμενον πῶς εὐφημίαν ὠφελήσειν. πῶς δ' ἀ-
μένων ὁ ἄνθρωπος ἦν, εἰ λίθιος ἦν, ὅποι βέλοιτο ὁ τε
χίτης ἀφιερόμενος; ἢ τίνα φθόγγον ἂν ἔσαν πα
ρεχόμενος, ὃν εἰς τὴν ἁρμονίαν ὁ δημιουργὸς σω
τηρίαν. Θεόφ. ἀλλὰ θαυμάζω ὅτι μὴ τῶν τῶν
φαυλοτέρων μισήσας κακίαν, καὶ τὸ ἀνάγκῃ συνκα-
ταλύσῃ τὴν ἀξίαν. ἀξίθ. Τί δ' ἀχαριέστερον ἀγαθὸν
ἔνεκα, τὸ τὸ κακῶν ἀπαθείας ἀνέχεσθαι, ἢ δίκῃ τὸ φαύ
λων ἀνοσμίαν, τὸ πρὸς ἡδονὴν τὸ κόσμου ἀρνεῖσθαι. φέ
ρε γὰρ εἴ τις γεωργεῖν ἐπιχειρεῖς, καὶ γεωργὸς ὀνομαζόμε
νος, τὰς ἀμπέλους ἀποδρὰς, εἰς ἄντρα δράμοι, ἐταί
ραν ἀναίφνης καταμαθὼν κοσμεῖ καὶ χρυσῷ στε-
φανώσασαν, μύρου τε ὀζούσαν, καὶ προσπαίζοι
τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἁμύλα φθεγγομένη, ἐκπλα-
γὰς τούτῳ σωέπειτα τῶν βοτρύων ἐπιλελησ-
μένος. ὁ δὲ τις γεωργίας αὐτοῦ κοινωνὸν πυ-
θόμενος τοῦ ἑταίρου ἦρ' ἔρωτα, νεανικώτερος πρὸς
ἔργων ἀνέχοιτο καὶ τὰς ἀμπέλας ἔτι μάλλον θερα-
πεύοι, ὥστε τὰ ἀπολωλότος ἐκπληρῶσαι τὴν χρείαν.

coërcet. Et sanè Plato, qui quidem erat robusto admodum ac uegeto corpore, locum minimè salubrem, in quo ingenium exerceret, delegit, sicq; & id quod habebat firmæ ualetudinis nimium detrahebat, & cum temperantia atq; modestia corporis robur commutabat. Mortem autem malorum omnium solutionem ac tutam ab his libertatem sanè quàm pie & reuerèter appellat: docès, quod Deus hominis misericordia tactus, hæc eius uincula mortalia fecerit. Iam si bonorum cau sæ hæc sunt, qua fronte mala appellamus? Porrò prodigalitas & auaritia, itemq; temeritas & ignauia: omnium fœdissima & sunt & nominantur mala: quorum nullum bonis inest. Sed eis uera felicitas semper adest, neque eam fas est recedere: siquidem temperantia, iustitia, fortitudo, prudentia, quarum nulla bonos destituit, uera felicitas existunt. Sed nec improbitas horum quicquam potest auferre. Marsupium quidem amputare, & corpus dissecare potest: felicitatem autem auellere nequaquam potest. In alias quidem res habet interdum imperium: uirtus autem ab omni dominatione est immunis ac libera. Et certè animæ, quæ ratione sit prædita, pulcherrima hæc est dignitas, quod sui iuris sit, ac planè libera. Atq; hoc ipsum est eorum quæ sunt in nos collata, præcipuum ac maximum conditoris munus, quod ego omnium maximè exoscular, maximásq; Deo datori gratias ago. Quid enim libertate est augustius? hæc quem hominem accepit, ex homine Deum facit. Theoph. Sed an non præstiterat necessariò bonos nasci, quam sub illo libertatis nomine deligendi & faciendi mali licentiam habere? Axith. Ecquæ cedo & qualis uirtus esset, animam sic coactam esse & seruire? Nec firma est ulla, ui quę geritur, disciplina: nec laude dignũ est, quod coactus feceris. Quo pacto autè præstaret hominẽ quasi lapideum esse, qui quocunq; libeat artifici mitti queat? quàm qui uocalẽ aliquem ex se ipse sonum edat, quẽ uniuersi illius opificij cõditor ad hãc sui operis harmoniam totã pulchrè ac commodet? The. Miror uerò, quod cùm malorum uitiosam naturam seu improbitatem odio habeat: non etiam ob id suam bonis libertatem ac facultatem soluat ac frangat. Axith. Quid ita? An nõ præstat, propter bonos malorum contumaciam tolerare: quam propter malorum deformitatem, eorum qui meliores sunt ornatum atque formam uelle decurtare. Age enim, si quis sit operis rusticis obeundis destinatus, ac nomen agricolæ obtineat, relictis uitibus in urbem currat, ac statim etiam uideat scortillum auro formáque fulgens, unguentum redolens, blandè obuios quosque alloquens: captus eius amore, uitibus relictis eam sequatur: is autem qui socius huius in colenda ac plantanda uinea esset, amore sui collegæ cognito, tanto magis strenuè laboraret, uitesq; excolleret, quo damnum socij negligentia datum resarcirent:

num tu ſiquidé illius agri dominus eſſes, frugi ſeruum & ſpurantem agricolam propter eum, qui in urbe crapulæ & amoribus indulget, ædibus eijceres? Theoph. Minimè uerò. ſic enim magno meo malo, mihi prædium horridum ac ſylueſtre euaderet. Axith. An non potius colonum induſtrium collaudares, quod cùm æquè potuiſſet in urbem ire, atq; unà cũ ſocio amare & potare, honeſtos amores turpi uoluntati antetulit? Theoph. Ita prorſus, ſi quidem mihi uelim botros abunde prouenire. Verùm oportebat, bonos quidem ſaluos atq; incolumes conſeruari: malos autem, uel prorſus nullos procreari, uel eos qui nati iam eſſent, ſtatim extirpari. Axith. Atqui Solonis lex non ſinit ius cuiquam peculiare, ſed unũ idemq; hominibus omnibus imponit. Tu uerò de toto genere mortalium ſic ſtatuis, ut ueles, alios quidem procreari & nutriri, alios uerò priuſquam generentur (ſi modo poſsit fieri) interire. Qua ratione ſol quoq; nõ omnes calefacere, neq; terra fructũ omnibus proferre debebunt. Quod ſi hoc ſuperfluè dici ipſe exiſtimes, & hominem omnia præclare & rectè facere, nec unquam à uirtute aberrare ſtatuas: nimium tu quidem homini tribuis: mini meq; mirum eſt, ſi quando is peccet, te tanto pere mirari. At homo non eſt illa ſumma ac principe, uerùm infima illa rationem habentis animæ præditus facultate: quippe qui animæ immortalitate & ratione ſolùm bruta animantia ſuperat: quin ob corruptionem corporis, & alimenti ſibi neceſſarium uſum, ab illis ſuperioribus & cæleſtibus & ſumma ratione præditis ſubſtantijs longe ſuperatur. Quã obrem illum peccare, non eſt tantopere mirandum, & ab eius natura alienũ. Si enim ſeorſim à corpore degens anima, ad appetitũ aut ad iram rapiatur, mirandum quiddam accidit: ſin cũ corpore aliquo ſit coniuncta ac conociata, ſanè eorum, quæ in his terris uerantẽ, & alimentis conſeruantur, corporum curam gerat neceſſe eſt. Ergo uel creatoris ipſius iudicio concupiſcet rectè & moderatè. Vnde enim infans recens natus lac appetit? Vnde ijs qui uexant aut moleſtiam faciunt, iraſcitur? Nempe quia hoc datum, illud remotum, ſaluti ſit & uideatur. Ex quo ſequitur, eam uitæ uiam ac rationem, quæ ſecundum naturam eſt, & bonam & ſalutarem eſſe: ac rurſus eam quæ eſt naturæ contraria, & turpem, & puniendam: illam deinde, quæ naturam ſuperat ipſam, eſſe excelſam & honoribus ſummis afficiendam. Iam ſi quæ ſunt ultima, propterea quod prima non ſint, libeat accuſare: an non eodem ipſo modo omnem omnium rerum ordinem diſſoluemus? Credo enim, ſi lapidem abijcias, eò quòd non perinde ut terra, plantas alióſue fructus edat: ſi plantas fodiaſ, quia terram ipſe non arent, ut boues: ſi bouem plectas, quod nõ ijſdé quib. arator rebus afficiat: ſi denicq; ipſe etiam agricola abigat, quod nõ piſide atq; cœleſtes illę & ſupæ facultates ſiue potentię, alimẽti curã omnẽ abijciat: an nõ hac abſurda ſapiẽtia ad diuinas uſq; res euecti, ſupis quoq; facultatib. officia ſua auferem?:

quæ tamen

ἐὰν σὺ δὲ ἀγρῶν δεσπότης ἐτύγχανες, ἆρα ἂν, σωφρονῶν τε καὶ ἐργαζόμενον δι' ἃ ἂν ἐρῶντα καὶ φιλόσε μεθύοντα τ' οἰκίας αὖ ἐξέκλεις; Θεόφ. ἔμοιγε. διὰ νῶς γὰρ αὖ μοι τὸ χωρίον ἐξεργάζοιτο. ἀξιθ. ἐκὸν ἂν γεωργῶντα μᾶλλον ἐπαινεῖς, ὅτι ἐξὸν εἰς ἄσυ βακίζειν, καὶ τῷ ἐρῶντι συμπίνειν, ὅδε καλὸς ἐφώτας ἀδόνης αὐλακα τελλάτηται. Θεοφρ. ἴσαν μὲν ἔγωρ ἐθέλω μοι τοὺς βότρυς δι' πράτειν. ἀξιθ. ἀλλ' ἐχρῶ τοὺς μὴ ἀγαθοὺς ἐκσώζειν, τοὺς δ' ἄγαν φιλοτόρους ἢ τῇ ἀρχῷ μὴ ποιεῖν ἢ γνωμοβόρους δύβυς ἐκφθείρειν. ἀξιθ. εἶθ' ὁ μὲν τοῦ σόλωνος οὐκ ἐᾷ νόμον ἐπ' αὐδρὶ ἰδιάζειν, ἀλλ' ἢ τ' αὐτὸ τῶν πᾶσιν ἀνθρώποις τίθεσθαι. ἀλλ' εἰσὶν οὓς ἀφοείζεις κελεύων τοὺς μὴ καλοὺς ἀγαθοὺς μὴ βλέφειν. τ' ἦ, πρεσβυτόραν ἔτ' τούτου τῇ τελευτῶν. ἐκὸν μήδ' ὁ ἥλιος ἅπαντας θερμαινέτω. μήδ' ἡ γῆ καρπὸν ἅπασι φερέτω. ἢ τ' ὃ μὴ λέγειν πρέπειν, ἐθέλεις ἢ τ' ἄνθρωπον ἅπαντα καθορᾶν ἃ μηδὲν ἐκμαρτεῖν, σφόδρα θαυμάζεις τ' ἄνθρωπον. διὸ θαυμάζεις εἰ καὶ διήμαρτον. ἀλλ' ἔσιν ὁ τ' πρώτης λογικῆς μερίσιος, ἀλλὰ, τ' ἐσχάτης ὁ ἄνθρωπος. ὃς ψυχῆς μὲν ἀθανασίᾳ, τῷ λόγῳ τ' ἀλόγων ὑπερατεῖ. φθορᾷ δ' σώματος τῇ τροφῆς γνδείᾳ τ' ἀνωλογικῶν ἐσιῶν ἀπλέπεις. ἐκ ἂρ' πρὸς λογον τ' γινόμενον ἀδ' ὧν. εἰ μὴ γὰρ μονοθεῖα τ' σώματος ἡ ψυχὴ πρὸς ὑπερθυμίαν τῷ ὀργίλῳ ἐξήγετο, θαυμαστὸν ἴσ. νῦν δὲ μετὰ σώματος ἐδ' τ' τῶδε σωμάτων ὠμιλέκασ, ὁ τροφὴ ἐκσώζειν. ἐκὸν ὑπερθυμέτω καλῶς τῷ μερίσας φησὶν ὁ δημιουργός. ἢ πόθεν τὸ παλαιὸν ἀρπαγμόμενον τ' γάλακτος ἐθέλειν. τῷ πρὸς τὸ λυπᾶν ὀργίζειν. ἵνα τὸ μὴ πωσιέμενον, δὲ ἀμονόμενον σωθέιν. τὸ μὲν ἐπὶ φύσιν ζῷ, καλὸν τῷ ἐκσώζειν. τὸ δὲ παρὰ φύσιν, αἰσχρὸν τῷ πολάζεται. τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν φύσιν, μέγα καὶ τιμῆς ἄξιον. εἰ δὲ τὰ ἔσχατα ὅτι μὲν τὰ πρῶτα ἐκαγραφόμεν, οὐκ ἂν φθαίοιμεν πᾶσαν τάξιν διαλύοντες. φέρε γὰρ εἰ τὸν λίθον ἐκβαλεῖν ἐθέλοιμεν ὅτι μὴ καρπὸν οἷα φυτὰ ἐλίδωσι. τὰ δὲ φυτὰ ἐκβοᾶσιν ὅτι μὴ τὴν γῆν οἷα βοῦς ἐργάζεται. τὸν δὲ βοῦν πακίζειν, οὐ γὰρ ᾧ γεωργῷ παραπλησίως βούλεται. ὁ δὲ γεωργὸς αὖτὸς ἀπελαυνέσθω, ὅτι μὴ ταῖς ἄνω δυνάμεσιν ἐξ ἴσου τροφῆς ἐμέλησεν. εἶθ' ὑπ' ἀλόγου σοφίας μέχρι τῶν θείων ἀναβαίνει τις, ὡς δὲ ἂν ἄνω δυνάμεις δημιουργεῖν,

ἀλλὰ τῷ δημιουργῷ δεῖ πανθ' ὑπάρξαι. εἰ ταῦτα ποιήσει. τί δ' ὄντων τῶν χώραν ἐᾶσαι καταλείψει. ἀλλ' οὐδὲν ἀνόητος ὁ δημιουργός ἐστιν. πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα μένειν. σμικρὸν γὰρ καὶ γινόμενον οὐδέν. ἀλλὰ πάντα καλὰ καὶ μεγάλα καὶ τεταγμένα. καὶ ὁ λίθος καλὸς, εἰ λίθος. καὶ τὸ δένδρον, εἰ δένδρον. καὶ ὁ λέων καλὸς. κἂν ἐπὶ καὶ τὸν λόγον τὸν ἀλόγου ζῴου ἔλθῃς. ἐν γὰρ ὅλῳ τῷ ἀλογίας κρεῖττόν ἐστιν, διόπερ ἀνόητος, ὅτι οὐ παραλογίζεται. ἐπουδασμένον δὲ λιθίνην καὶ χάλκειον ἄνθρωπον, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ. μέχρι τοῦ ἀγαθὸς καὶ τοῦ ἀγαθὸς σοφίας ἀναβαίνων. ἀλλὰ καὶ τροφῆς ἐφίεται, καὶ τοῦ λυπούσης ἀγαθάνεται. ἀμφότερα γὰρ ὁ ἄνθρωπος. νοῦς ἀγαθὸς ἀλόγως σώματι χρώμενος. αὐτοκράτωρ δὲ χρώμενος κατ' ὀρθουσίαν ἄνω καὶ κάτω μεταχωρεῖ. ἕτερον αἱρούμενος πότερον, τοῦτο γὰρ ἡ ἀνθρώπου παίρεσις δώσειε. καὶ τεταγμένη μὲν ἡ τοῦ λόγου δύναμις καὶ ἀρχή. ἄπεικος ἡ φορὰ ἡ τοῦ λόγου ἀποδίδη, εἰ μὴ λόγῳ ῥυθμίζοιτο. λαβὲ ὁ λόγος ἀρετὸς ἢ δεῖ ῥαθυμίαν καὶ ὄκνον. ἢ δὲ ἀπαιδευσίαν. καὶ τὸν κάτω χολὴν, καὶ τοῦ ἄνω λήθην. ἀθυμία καὶ θυμὸς. οἷον ἐπὶ τῶν ζώντος ἐκπεσόντος ἡνιόχου συνταράττει. ἀλλ' ἐκ ἀνδύθιον τὸ πρᾶγμα. ὁ γὰρ ἀγωνοθέτης παραδείξει τὰ γυμνάσια. καὶ ὅταν δεῖ τοῦ ἀγωνίζεσθαι ἀσκεῖν ποιήσει. ὧν ἀμελήσας ὁ λόγος, δίδωσι δίκας ἔχων ἐπίσης, ἀλλ' ὧν προείδεν. ὁ γὰρ τοῦ λόγου τοῦ ἀπαξίαν παῦσαι δυνάμενος λόγος, προορᾷ καὶ ἀλλοῖον αὐτὸ δεῖ πράττειν. ἐκ ἄρα τὰ ἐν ἡμῖν παιδὶ τῷ ἀρχὴν ἐπιτρεπτέον. ἢ μὴ θαυμαστέον εἰ πάντα ἄνω καὶ κάτω γένοιτ' ἂν τὰ ἡμέτερα. πολλῷ γὰρ ὁ παῖς ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἀρίστη διάνοια, καὶ ὁ θυμὸς ταύτῃ συμμαχῶν κωλύει, καὶ συνέλκει τὰς μυσίας ἐπιθυμίας. εἰ δὲ ἀχρειοῦται ἡ τοῦ χείρονος διάνοια, τοῦ ἀμείνονος γίνεται ταραχή. ἰῶ θεραπεύειν ἐστί. πολλὰ γὰρ τὰ φάρμακα. ἀγαθὴ τροφὴ καὶ παιδεία καὶ νόμος. καὶ λόγος, καὶ ἡ τῶν κακῶν μελέτη, καὶ συνήθεια καὶ ἐπιστήμη. καὶ ἡ τοῦ πανὸς τάξις. καὶ μὴν δὴ τὴν ὠνὴν εὑρόντων ἡ μετάθεσις ἱκανὸν διδασκάλιον σωφροσύνης τοῖς ὁρῶσιν ἐστίν. οἷον τῶν χρημάτων αἱ μεταβολαί.

quæ tamen in hoc, ut supremo rerum opifici seruiant, sunt procreatæ & constitutæ. Quod si fiat: quid quæso omnium, quæ sunt, rerum suo loco relinquemus? Statuendum est autem, & benignum esse rerum opificem, & suum quæq; locum obtinere. Eorum enim quæ facta sunt, humile & abiectum est nihil: sunt autem omnia pulchra, & magna, & concinno ordine collocata. Etenim lapis, siquidem sit ac maneat lapis: tum arbor, sit arbor: & leo, si leo sit: formam ac bonitatem suam habent. Ac leo quidem, & si eius, quæ bruta sit ac ratione careat, uitæ uiam secet: tamen quia præstantissimum illud rationis munus non habet, neglectæ rationis crimine uacabit. At homo, quoniam est dotibus egregijs refertum & elaboratum quoddam opus, tunc quoque bonitati & pulchritudini suæ responderit, quando sit ac maneat homo. Idq; tunc fiet, quando & ad bonum ipsum, & ad boni cognitionem aspirat: sed & alimentum apetit, & tristibus rebus offenditur. Vtrum enim respicias, erit homo. Mens bona, quæ secus ac suadet ratio, corpore utitur, ubi fuerit summa rerum potita, pro sua potestate sursum uorsum uertitur, & alterum alteri præfert. Id enim ea, quæ homini inest, quodlibet eligendi facultas potest: ea uidelicet, quæ est ordinata rationis facultas, quasiq; principium. Et autem inordinata motio omnis, quæ non est rectæ rationi consentanea, mentis industria. Quanquam inutilis sit interdum, & ociosa ratio: uel ob torporem & inertiam, uel ob ruditatem & inscitiam: itemq; ob rerum futurarum negligentiam, præteritarum obliuionem. Iam cupiditas & ira, haud secus ac par equorum, elapso è uehiculo auriga, perturbantur. Quæ res crimine haud uacat. Nam magister certaminum prædixit, quæ qualiáque forent certamina, & quando potissimum oportet pugilem sui curam habere, proclamauit: quæ cùm ratio neglexerit, non eorum quæ fecit, sed eorum quæ neglexit pœnas luit. Ratio enim ea, quæ stultitiæ incuriam atque in rebus gerendis inscitiam coërcere potest, adeò facile quid facto opus sit, dispicit, ut ipsum deinceps rectius ac melius perficiat. Quæ ergo in nostra sunt potestate, ea pueris minimè sunt permittenda nisi uelimus mirabiliter omnia nostra sursum uorsum ferri. Multarum rerum desiderio tenetur puer: sed mens optima, atque opem eiferens animus prohibent, & reprimunt innumeras cupiditates. Sin quæ deterior est in homine, uis ferociat, & quæ melior est sanè quàm turbatur: quæ tamen aliquo reremedio curari potest. Et sunt remedia multa & uaria: ut bona educatio, & disciplina recta, & lex: itemq; ratio, rerum honestarum studium, honestus conuictus, scientia, & omnino omnium uitæ partium rectus ac concinnus ordo. Et sanè eorum, quæ mortalibus affluunt, bonorum commutatio, quasique huc illúcque ferri solita possessio, ad temperantiam siue continentiam momenti satis afferens est documentum ijs, qui ipsam uident atque obseruant. Quemadmodum eos qui conquirendis opibus dediti sunt, homines, ipsæ etiam pecuniarum permutationes,

quàm instabilem & fluxam rem magno studore comparari: quámque infidum & parum tutum bonum abs se dimiserint, satis superq; docent. At qui nihil horum cogitat, animo tranquillo esse non potest, multóque magis, turbatus temerè fertur: ac ueluti in tenebris obambulans, sed offendés, conuiciatur, quã do nihil eorum quæ in uia posita fuerant, sciuerit: suam ipsius nesciens ignorantiam, duplici morbo laborat: uno quod non se, qui non aduerterit, sed res in uia positas accusat: altero, quod idipsum quod accidit, nolit æquo animo ferre, multoq; magis quod ipsi libebat, bonum ac commodum putet. Igitur si quis improbus & sceleſtus homo, bonum & probum aliquem iniuria affecerit: ille quidem qui scelus ausus est patrare, obliquæ rationis œstro percitus peccauit: Deus autem omni illius rei culpa uacat. Quemadmodum enim, qui sagittam iamiam uult eiaculari, eumq; sagittæ sese obuium dederit, quisquis sit, necessariò uulnerabit: sic ille quoniã improbus est, quem, poterit, quémue obuium habuerit, eũ iniuria afficiet. Ipse etiam auarus, nó quidé recto fertur ordine: at peruersum auaritiæ ordinem, Deus in ordinem atque in uiam rectam reducit: idq; ceu artifex optimus, qui communi utilitati suã operis bene consulturus, quicquid est eius quod temerè effluat, sitq; alias inutile, totum expurgat, & ut cæteris sit accommodatum cogit, inq; totius operis complementum adducit. Ergo iniuria facta, ei qui fecerit, ceu peccatum imputatur, estq; etiam damno: quippe qui, cùm fecerit, nec facti culpa uacet, nec pœnas effugiat. Ei uerò qui passus fuit iniuriam, saluti potius est quàm damno: quandoquidem ei ad fœlicitatem momenti multum attulerit, & in utilitatem publicam quoque cesserit hæc afflictio. Hominibus enim sapientibus atque ad uirtutem aspirantibus sufficiens est solatium, hoc sibi persuasum habere: metu mortis ei qui bonus sit, uirtutem minimè esse fugiendam. uirtutem enim Deus propterea diuitijs, potentia, uoluptatibus omnino uacuam esse uoluit, ut athletæ boni, non illarum quas dixi rerum, sed illius ipsius gratia, uirtutem ipsam amplecterentur: nempe ut ne cum effectibus uirtutem confunderent, & concederent aduersa bonis superari. Veluti si quis certamen cum eo quod malum est, decernat, ac uelit omnem animæ facultatem exuscitari: quo pro pulchro & bono tantum periculum subire queat: sanè ea ipsa perturbatio, fortitudinis, non imbecillitatis specimẽ erit. Et ut hoc addã etiam, si quis bonus, alicuius boni gratia, mali quiddam patiat, ac tandẽ obeat mortẽ: Spes est certissima, eũ etiã mortuũ, uiuere, & ad primũ principiũ ascẽdere, nec esse quod ullã aliã mutationẽ ptimescat: sed habeat fœlicitatẽ sempiternã, & uoluptatẽ anima pura dignam. quæ certè sunt & uidẽtur esse iusta uirtutis prẽmia: nó aũt dominatio, nó opum affluentia:

ἀλ τοὺς μὴ πλεονικτεῖν ἐφιεμένους, ἱκανὰ ἐστὶ κουσιν ὡς οὐδενὶ βέβαιον πολλῷ χρόνῳ κτηθέν ἐστι προσεκτήσαντο. ὡς ἀτείχισου καὶ ἀφυλάκτου πρὸς ληστὰς ἀπῳκοδόμησαν. ἃ δὲ μηδ' τότων ἐστὶν ἐνοικοδομεῖς, ἡσυχίαν ἄγειν οὐ δύναται. ἀλλὰ σωταραχθεὶς, ἐκεῖ φέρεται. καὶ οἷον γὰ σκότῳ προσπταῖον λοιδορεῖται, οὐδ' γὰ εἰδὼς τῶν γὰ μέσῳ πεκειμένων καλῶς, ἀλλ' αὐτὸν ἀμαθῶς. ἀγνοήσας τὸν ἄγνοιαν, ἁπλάσιον νοσεῖ. οὐτ' αὐτὸς θεωρῶν, καὶ τὰ γὰ ποσὶ βαλλων. καὶ οὐχὶ θέλων μὲν γιγνόμενον, ἀλλ' ὅπερ ἂν αὐτῷ δοκῇ τῶν καλὸν καὶ χρήσιμον ὑπολαμβάνων. ὥστε ἂν ἀδικήσῃ μὲν γὰ ἀγαθὸν ὁ φαῦλος. αὐτὸς δὲ ἀλογίας παρωξυμμένος, θεὸς αἰτίαν. ἀδικήσῃ δ' γὰ πεποιόντα. οἷον πρόσω μέλλοντα, ἀνάγκη γὰ πεστυχόντα βωθῆναι, ὁποῖος ποτ' ἂν ᾖ. ἀλλ' ὁ πλεονέκτης ὁ μὴ τάξιν χωρεῖ. ὁ δὲ θεὸς τ πλεονεξίας τὴ ἀταξίαν εἰς τάξιν ἀπ. οἷον ἀρίστος τεχνίτης πρὸς τὸ κοινὸν τ ἐργασίας καλῶς τῷ φαινόντι χρησάμενος. κὴ τὸ ἀπερρίμμενον ἐκεῖ κὴ τοῖς ἄλλοις ἄχρηστον ἐκκαθαίρων καὶ σωαρμόζειν ἀναγκάζων. καὶ πρὸς τὸ ὅλον σωτάττων. ὥστε τὸ γιγνόμενον ἀδίκημα τῷ μὴ ποιῆσαι, κακὸν καὶ ἀδίκημα· καὶ οὐκ ἀφείθη τῆς αἰτίας ὁ δράσας, οὐδὲ ἀποδιδράσκει τὴ δίκην· ὠφ' ᾗ παθόντι τὸ κακὸν ἀλλὰ χρήσιμον. εἴγε προσθήκην εὐδαιμονίας αὐτῷ τὸ πάθος πρὸξεγένετο, κὴ εἰς ὄφελος τῷ κοινῷ σωτάττεται. ἐπεὶ παράκλησις ἱκανὴ τοῖς εὖφρονοῦσι πρὸς ἀρετὴν τὸ μὴ φόβῳ θανάτου τὸν ἀγαθὸν φεύγειν ἀρετήν. δῶρον γὰρ αὐτὴν ὁ θεὸς πλουσίας καὶ δυνασείας καὶ ἡδονῆς γυμνὴν ἔκτησεν. ὥστε τοὺς ἀγαθοὺς ἀγωνισὰς μὴ ἕνεκά του τὴν ἀρετὴν ἀρεῖσθαι, ἀλλ' αὐτῆς ἕνεκα, ὡς ἂν μὴ σωταράξωσι πάθει τὴν ἀρετήν. καὶ τὰ ἀλγεινὰ τῶν ἀγαθῶν ἡγεῖσθαι συγχωρεῖ, οἷον ἀγωνοθετῶν. καὶ βουλόμενος ὅλην τῆς ψυχῆς ἀνακινῆσαι τὴν δύναμιν. ὡς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τυλικοῦτον κίνδυνον αἱρεῖσθαι δύναται. ὥστε τῆς ἰσχύος οὐκ ἀδενείας τὸ πάθος ἐπίδειξις γίνεται. καὶ ἄλλως ἐὰ ἀγαθὸς ὁ πάθων εἰς ἀγαθὸν ἢ τελευτὴ τοῦτο συμβαίνει. ἔστι γὰρ ἔστι καὶ τελευτήσαντα ζῆν ὡς ἀληθῶς. καὶ μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀναβαίνειν, καὶ μηκέτι δεδιέναι μεταβολήν. ἀλλ' ἀθάνατον ἔχειν εὐδαιμονίαν καὶ τρυφὴν ἐμπρέπουσαν ψυχῇ καθαρᾷ, ταῦτα γὰρ ἀρετῆς ἆθλα νομίζεται. οὐ τυραννὶς, οὐδὲ πλούτου πρόνοια.

quæ multo

ἐ πολλὸς πολλάκις μεταβέβληκε δεσπότας. καὶ ὅτε ἀγαθὰ τοῦ τὰ ἔπῃ ἡ κακῶν αἴτια. ὅτε ἀθάνατα, ἀλλὰ σκιοειδῆ φαντάσματα ἐφ' ἡμέρα γίνοιτ' ἂν ἀσθενὴς πρὸς ἀρετὴν ὁ ἄνθρωπος, ὥλιδε δὲ. καὶ ἢ παράνομόν τι δὲ πράξας, ἢ διενοήθη, ἡ ἡμῖν ἢ σὺ ἔχειν δοκεῖ. τὰ γὰρ ἡμέτερα πρόκαλυμματα, ἡ τἀκεῖνα ἐμποδὼν γίγνεται σαφῶς τὰ γνῶναι θεωρεῖν. ἡ θαυμάζομεν αὖ εἰ πολλὰ πῆ τῆς αὐτίας ἀγνοίᾳ. ὅταν δὲ δικασῇ γυμνὰ πάντα καὶ κατιδὼν ὁ ἄνθρωπος τὰ μὲν ἄλλα πραπόντα καλῶς, μικρὸν δέ τι αὐτοῦ λελωβημένον. ἐὰσιμον δὲ φαρμακῳ, ἡ ταῦτα συγχωρεῖ πάθειν τι αὐτὸν καὶ ἀποτίσαι. ὥστε καθαρὸν γιγνόμενον τῶν ἐκεῖ καλῶν καθαρῶς ἀπολαύειν. εἰ δέ τις ἀδικῶν ἄνθρωπον ἄλλον, παρ' ἄλλου πάθοι κακῶς, οὐκ μὴ πέπονθε δικαίως. ὁ δὲ δράσας, ἀδίκως ἔπαθεν, καὶ ὁ μήποτε ἐκφύγοι. θεὸς δὲ ἀμφότερα συνέταξε. καὶ τὸν πεισόμενον ὡς ἐπιτηδείως ποιῆσαι τοῦτο ὁ πάθειν ἐχρῆν ἐκεῖνον εἰς τοῦτον συμβαγε. καὶ ἑκάστου δίον φθόγγου ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν φωνὴν ἀφιέντος. τὸν μὲν, βελτίω, τὸν δὲ, χείρω. καὶ τοῦ μὲν, ποιοῦντος, τοῦ δὲ, πάσχοντος. μίαν ἐν αὐτοῖς ὅμως τὴν ἁρμονίαν συνεκέρασε. καὶ οὐ δίχα τοῦτο κακὸν ἐγγένοιτο ὡς ἂν συνταχθείη. ἀλλ' ἐπεισῆλθε μᾶλλον ἡμῶν ἀπὸ τῆς προνοίας συνεπάθετο. δύναμις δὲ καὶ τοῦτο μεγάλη, καλῶς καὶ τοῖς κακοῖς χρῆσθαι. καὶ τοῖς δὲ ἡμῶν ἀμόρφοις γιγνομένοις, εἰς μορφὰς ἑτέρας συντελεῖν δύνασθαι. οὕτω δὴ ταῖς ψυχαῖς τὸ κατ' ἀξίαν συλλέγεται. καὶ τὸ πεπονηκὸς θεραπεύεται. καὶ τὸ κοινὸν διασώζεται πολυτέτω δὲ καὶ ὑγιαινέτω τέως ὁ πονηρὸς φησιν. ἡ τῆς προνοίας φιλανθρωπία. ἢ γὰρ τῇ θεραπείᾳ γένοιτ' ἂν βελτίων, καθάπερ οἱ παῖδες ἡδονῇ τινι πρὸς τέχνην παρακαλούμενοι. ἢ ἀζήλευκτος καὶ πᾶν ὅτι τῆς ψυχῆς ὕπουλον γυμνώσας, καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἐπιδεξάμενος, ὡς ἑαυτῷ προσπυρπολεῖ τὸν φλόγα. πολλὴ ὕλην ἐπορμένος. διὰ τοῦτο πεσὼν συμφορὰν ἔξει παραίτησιν οὐδὲ συγγνώμην. ἐγὼ γὰρ ἂν ἔχοι σκῆψιν ἄτοπον. ὅτι διὰ ἀπορίαν ἐκ βουλῆς ἐς δυσπαθῆ δόμους, ἐπλούτει γάρ. δεῖ ὅτι δυνάστου γνώμης πολιτῶν ἀδικούμενος. ἐτυράννεις γάρ. δεῖ ὅτι ἀρρωστίᾳ τὸ δύνασθαι ἀπῆλθε τῶν ἡδονῶν. ῥώμη γὰρ σώματος προσῆν.

que multis etiam ipsorum dominis damnum sępenumero dedere: multoq; minus, ea bona, ex quibus mala prouenire constaret; queq; non æterna sunt, sed spectra umbrarum similia, & monumenta. Interdum autem ad uirtutem contendit homo, in eoq; proposito susceptoq; consilio perit. Hic, si quid aduersum legibus patrarit, aut saltem cogitarit: nobis quidem uidetur optimè eius res habere, quippe quibus nostri, seu potius illius prætextus obstant: quo minus quid intus lateat uideamus. Ex quo solet usuuenire, ut ignoratione causæ decepti, quamobrem aduersi quid protulerit, admiremur. At in conspectu supremi iudicis, nuda detectaq; sunt omnia. Qui si uideat hominem aliquibus in rebus officium suum præclarè facere, in aliquibus rursus utcunque uitiatum quidem esse, uerumtamen aliquo adhuc remedio curari posse: tunc sanè permittit, ut leniore aliquo malo afficiatur, nempe ut pœnis, quas dederit, factus purior, ijs, quæ isthic adsunt, bonis castè perfruatur. Cæterum, si quis, ubi in alium fuerit iniurius, ab alio rursus malum accipiat: iure quidem ipse malum illatum feret, sed qui damnum ei dedit, iniustè dedit, minimeq; pœnas effugiet. Deus autem utrunque, quemadmodum factum est, constituit: quippe qui hominem illum iniuria uel malo afficiendum, homini ad id, quod debebat pati malum inferendum, apto atq; idoneo adduxit: quaq; utri usq; ex utroq; uocem emittens ipse, hanc quidem meliorem, illam uerò deteriorem: altero quidem egente, sed patiente altero: unum quendam in ijs ambobus concentum dedit. Neq; uerò hoc ipsum cõstituendo peccatum commissum est: quando factum ipsum ab hominibus patratum est, à prouidentia constitutum & coordinatum. Magnæ uerò facultatis est, etiam ea, quæ malefacta sunt, in usum aliquem bonum conuertere, & quæ nos informia fecimus, ea in formam pulchram posse redigere, & perfecta exhibere. Atq; sic quidem animabus sua dignitas acquiritur, & quod aliquid est mali passum curatur, & publicum bonum conseruatur. Sed si scelestus aliquis ditescat ac ualeat, id quidem constat esse ex prouidentiæ diuinæ erga nos propensa uoluntate & gratia. Siue enim hoc remedio fiat melior, quemadmodum pueri quibusdam illecebris ad bonarum artium studia inuitari solẽt: siue conuictus desperatæ maliciæ, atque nudato eo, quod lãtebat, animæ totius ulcere; seipsum, quàm sit intus & iucute malus, prodiderit flammam ipse sibi parat, multam uidelicet materiam cumulans, unde etiam lapsus nullam habebit neq; excusationem, neq; culpæ cõdonationem. Neq; enim potest comminisci, quod propter inopiam egentibus non potuerit succurrere, q diuitijs abundabat: neq; etiã fingere, quod potẽtia ac uirib. destitutus, eos q premerẽtur iniurijs, neglexerit, qui summ⁹ rerũ dominus erat: neq; prętexere, quod imbecillitate suapte factũ sit, ut uoluptatib. succũberet, cui corporis robur alias ad res affuerat.

Nam ut

Nam ut omnibus constet, quàm multum sit huius iudicis, & excellens iustitia: uult ille, ipse iudicium suum nec obscurum esse, nec ambiguum: uerùm sic iudicare, ut reus & pœnam sibi irrogatam ferat, & sententiam ab iudice de se latam suspiciat atque reuereatur. Etenim si mors omnium rerum finis ultimus esset: rectè in quæstionem uocarent homines, quî nam fieret, ut homo sceleratus in imperio, atq; in lauta fortuna uitam suam omnem finiret. Iam uerò cùm immortalis sit anima, ac neque ad inferos demissa pœnam effugiat, sed istic maximè anteactæ uitæ uindictam sentiat, cùm in ima tartara ceciderit, inde nunquam est exitura. Quamobrem insperati lucri uice fuerit, hic ægrotare, egere, seruum esse: cùm is qui illa præfert, in priuato uitæ genere, parum deliquerit, ac deinceps membrorum suorum compactione iam soluta, iamq; ejus fortunæ suæ causa cognita, ac satis deplorata, à supplicijs inferorum liber & immunis euadat. Alius execto oculo factus hic exemplum iustitiæ, uitij sui, siue perturbationis euentum odio prosecutus ac detestatus, liber etiam ipse euadit.

Theophr. Egregiè tu quidem abstrusas illas atque abditas res exponis. At ille de quo dixeras, quia fecerat iniuriam alteri, ideo priuatus est oculis, puer autem qui recens natus cæcus est, quando antea nec uixit, nec peccatum commisit ullum: quibus de causis, dic so des, oculorum morbo grauatur? Axith. Quæ sunt huius generis seu miseriæ, seu ægritudines, eas ego potius ex aliquo corporis infortunio, quàm animæ puniendæ causa arbitror euenire. Etenim ex principio deficiente & debili, quæcunque consequuntur, confusa ac manca sint necesse est. Quid enim sibi cohæreat, eo ipso, ex quo totum desumptum est, dissoluto? Ergo si principium seminis, & ipsa materiæ uis præpolleat, quicquid coagmentatum est, & affabre effictum, & exornatum abopifice procreãte, idipsum fœtus pulcherrimus, ac quasi uiua quædam statua existit. At humano semine, propter caloris inopiam tabescente, & materia per nimium humorem turbata, aquis totum corpus illud quasi undis obruitur, tantoq; magis cadit, ac suffocatur. Quo fit uti necesse sit id quod nascitur in contrarium conuerti. Contraria uerò sunt, robori debilitas: ei quod saluum est, id quod perijt: sano & incollumi, quod morbidum est & ægrum. Atq; hac ratione potissimum accidit, ut multi infantes, imbecilles, & monstri similes, & mutili nascantur. Vnde etiam alius digito uno abundat, alius uno caret: & alius quidem secundum naturam, alius obuerso tergo in lucem prodit, tum alius uel ex parentum uel cognatorum aliquo tabidum aliquid sibi contraxit. Ac rursus oculus alij imperfectus mansit, alij detortus fuit. Nec defuêre, quibus dextræ cõtractæ essent: quorũ aliq

ad summum

βάλεται γὰρ ὁ δίκαιος δι' ὑπερβολὴν δικαιοσύνης οὐκ ἀμφίβολον εἶναι τῷ κρίσιν. ἀλλ' ὥστε μὲν ἑαυτὸν κἀκὼν παθεῖν καὶ τὸ δικαζῆ θαυμάζειν, τῷ ψῆφον. εἰ μὲν γὰρ ὧν ὁ θάνατος τὸ πάντες ἀπαλλαγή, καλῶς ἂν ἠπόρουν· εἴ τις πονηρὸς ὢν καὶ τυραννίδι τὸν βίον ἐτελεύτησε. νῦν δὲ ἐπεὶ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ οὐδὲ εἰς ἅιδου μεταχωρήσασα φεύγει τὴν δίκην, ἀλλ' ἐκεῖ μάλιστα τῆς τιμωρίας ἀιδαίνεται, εἰς τάρταρον πεσοῦσα ὅθεν οὐποτε ἐκβήσεται. ὥστε ἔρμαιον τῆς κακοῖς γε τοῦδε νοσεῖν τε καὶ ἀπορεῖν καὶ δουλεύειν. ἤδη γάρ τις καὶ ὑπὲρ ἰδιοτεύειν μικρὰ διαμαρτῶν, τῆς τῶν μελῶν ἁρμονίας αὐτῷ διαλυθείσης τὴν αἰτίαν μαθὼν καὶ τούτῳ ἐκδακρύσας, τῆς μὲν ἄδου τιμωρίας ἀπηλλάγη. ἑτέρῳ δὲ ἐκνοεῖς τὸ ὀφθαλμῷ, τὴν πρόδηλον μὲν δίκης τῇ δὲ γενόμενον. μισήσας τὸν τ' πάθος ἑαυτὸν ἐλεύθερον ἀφείθη.

Θεοφρ. Καλῶς ὦ γενναῖε τὰ ἀπόρρητα διηγορεῖς. ἀλλ' ἐκεῖνο ἦ ἐδίκαιον, τ' ὀφθαλμῶν ἀφῃρῆσθαι τὸν παιδίον τυφλὸν ἀπὸ τεχθέν, εἰ μὴ πρὸ βίωνα, σὲ πρὸ διήμαρτε. πῶς γὰρ πρόσθεν οὐκ εἶπέμοι τὸν ὀφθαλμὸν ἡ νόσος. Αξιθ. Τούτων ἐγὼ τὰ πολλὰ, σώματος συντυχίαν ὁ ψυχῆς τιμωρίαν εἶναι λογίζομαι. τὰ μὲν ἀρχῆς μὲν ἀρχόσης, ἀνάγκη τὰς ἑπομένας συμφορὰς ἕπεσθαι. τὸ γὰρ σωθὲν ἐλαττούμενον ἐκεῖνο ἐξ οὗ τὸ ὅλον ἐξήρτηται. εἰ μὲν οὖν ἡ τ' σπέρματος ἀρχὴ τὴν δυνάμεις τὰ ὕλης ἰσχυρᾶ. συνιστάμενον τοῦτο τ' διαμένοντος καὶ χρωματιζόμενον καὶ διακοσμούμενον. καλὸν τὸ κύημα καὶ εὖσον ἔμψυχον ἄγαλμα γίνεται. τὰ δὲ γονῆς μαραινομένης θερμότητος τὸ ὑδατώδης κρᾶσις. τὸ ὕδωρ ὧν κλύζεται, καὶ μᾶλλον ὀλιθαίνει, καὶ ὅλως κατέδυ. καὶ εἰς τοὐναντίον ἀνάγκη τὸ φυόμενον μεταβάλλειν. γὰντίον δὲ διαφθορὰ μὲν, ἀδιαφθορία. τῷ δὲ ἐῤῥωμένῳ, τὸ διεφθαρμένον, τῷ δὲ ὑγιεινῷ τὸ νοσερόν. καὶ ταῦτα μᾶλλον τὰ ἀδρῶν τὴν τεράτωδη τὴν λεπτὰ μὲν τ' παίδων γίγνεσθαι. γὰ τοῦθον τ' μὲν, πολυπὸς δάκτυλος ἔζηρε. τ' δ', ἀφῄρηται. καὶ τὸ μὴ, πλῆθε τὴν φύσιν. τὸ δ' κατόπιν ἐκβύη. ὁ μὲν, ἐκμύους τί φθινῶδες ὑπεσύρεται. τὸ δὲ, ἀτελὴς ὁ ὀφθαλμὸς διέμενεν, ὁ μὲν, τὸς πόδας διέστραπε. ὁ δὲ συνεπαμφὶ ἕτερος διεξιὰν. καὶ τούτων οἱ μὲν,

εἰς ἄκρον φιλοσοφίας ἀνέβησαν. καὶ οὐδὲν ἐμποδὼν ἐγένετο παρακεκομμένον τὸ σῶμα. οἱ δὲ εἰς κακίαν ἐκπεπωκότες οὐ πράττουσιν ὅσον ἐθέλουσιν. καὶ γίγνεται ψυχῆς αὐτοῖς φυλακὴ ἡ τοῦ σώματος βλάβη, καὶ σωτηρία μᾶλλον οὐ τιμωρία τοῖς πάθεσι τοῖς ὁρῶσιν ἐφαίνη. οἱ δὲ οἷον γὰρ σκότος πλανηθέντες, καὶ τῆς αὐτῶν ψυχῆς τὸ ὄμμα πεπηρωμένον καὶ ἀτελὲς καταλελοιπότες, τῷ τυφλοῦ τὴν ψυχὴν. ὥσπερ γὰρ ἄδηλον τιμωρουμένην ἥδιον κακίζουσιν. ἔχω δέ σοι καὶ ἕτερον λόγον ἀπόρρητον διεξιέναι. οὐ τὸ παρὸν μόνον βλέπει ἡ τῶν προνοίας νόμος. ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον γίγνεσθαι καὶ οἷς προσήκει, τὴν ἀξίαν ἑκάστοις τάττει. τὸν μὴ γενέσθαι δοῦλον ἀφῆκε, χαλεπὸς γὰρ αὐθέντης ἐφαίνη. τὸν δὲ, πτωχὸν καταλέλοιπε κακῶς γὰρ ἂν ἐπράττετο καὶ πλούτῳ. ὁ δὲ, ἔμελλε γὰρ βλάπτειν καὶ πολακεύειν, καὶ ὀξέως πρὸς ἁπάντας διέγνω τὸν πεσόντα, σωτηθλασθῆ τῷ κεφαλῇ, ἵνα μάλιστα ἡ ψυχῆς ἡ ἐνέργεια· καὶ ὁ λόγος ἤρχησε, καὶ αὐτὸς διέμεινεν, οὗτος ὁ ἄνθρωπος οἰόνει τις πρὸς φόνον ἕτοιμος γιγνόμενος, αἰσχυνομένης αὐτὸν ἡ δεξιᾶς, ἡσυχίαν ἄγειν ἠνάγκασεν. ἀκίτω δὲ ἡμῖν εἰς μέσον ὁ τυφλὸς παῖς πρὸς οὗ ὁ λόγος. χειραγωγούμενος ὑπὸ λόγου οὕτως ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς χρήσεται, εἰ χρήσεται. διὸ συγκεκλῆσθαι σωφρόνησεν· τοῦτο ὑπὲρ πεπονθὸς σωήνεγκε. καὶ ὁ τυφλὸς ἐκείνου τοῦ λυγκέως δυδαιμονέστερος. εἰ δικαιότερος γένοιτο. οὐ πολλοῖς δὲ τοῦτο συμβαίνει. ἀεὶ γὰρ ἔδει πολλὰ παρὰ φύσιν συγχωρεῖν γίγνεσθαι. ὡς ἂν μὴ σωταραχθείη φύσις, ἣν αὐτὸς ἔταξεν. ἔδει δὲ συγχωρεῖν. ὡς ἂν μάθοιμεν τῇ τοῦ ἀμόρφου πταῖσαι, οἷον τὸ κάλλος. τὴν ὀθνείαν ἀφίκτῳ τῇ φύσει κάλλος ἡ χορηγία. ἀκριβεστέρα γὰρ καλῶν γνῶσις, ἢ τῶν κακῶν γίγνεται πεῖρα. τὸν χαριέστερον, ἐχθὲς ἡ θρασυτέρας ὁ τρόπος. ὁ γὰρ ἐνὶ φαρμάκῳ ἡ τῆς προνοίας ἰατρικὴ χρήσαιτ' ἄν. ἀλλ' ἄλλο ἄλλῳ προσφέρει. ἅπασι δὲ προσφέρει. ποικίλη γάρ ἡ τέχνη. ἐπεὶ τὰ πάθη ποικίλλεται. ὁ μὲν, ἡδὺ μὴ ὁρᾶν, τοῦ κακῶς ἐρᾶν ἀπηλλάχθαι. ὁ δὲ καὶ τούτου καταφρονήσας, τοῦ ὀξέως ὁρῶντος ἐξύστερος πρὸς ἡδονὰς ἀφάνη, καὶ φάρμακον ἕτερον ἐπιζητεῖ. ἐνίοτε δὲ καὶ πῦρ ἀναμίγνει καὶ σίδηρον. ὑπὲρ δὲ, πρὸς σωφροσύνην ἤρκεσεν ἡ τῶν χρημάτων ἀπορία. καὶ ἄλλῳ ἄλλο συμφέρει. καὶ οὐ πᾶσι.

ad summum sapientiæ culmen ascenderunt: nec corporis uitio quo minus isthæc peruenirent, impediri potuere; aliquâ uerò in malitiam lapsi, nó quantum uellent peccare possunt: estq; illis hoc corporis incommodum, quasi quædam animæ eorum diuinitus attributa custodia: uideturq; rem rectè reputantibus saluti potius esse quàm damno. Qui uero in tenebris oberrant, & suæ ipsorum animę oculum mancum atq; imperfectum haud respiciunt, illi solent cæci illius animam, quasi pœnis inferorum affecta iam esset, sic contẽptã atq; abiectam iudicare. Verùm aliã etiam occultam rationem possum tibi referre. Non in eas solùm quæ modò ante pedes sunt res, prouidentiæ lex animaduertit: uerùm etiam in eas quę longo post tempore eueniunt, prospicit: tum quæ quibusq; conuenientia sunt atq; digna, ea ut eueniant, decernit. Hunc qui dem, quoniam durus in seruos herus futurus esse uidebatur, seruum fieri permisit: illum uerò quod malè esset usurus opibus, pauperem reliquit atq; egenum. Ille quia decepturus & adulaturus, ac falsos statim damno affecturus erat: capite, in quo animæ sedes ac uis est, lesus atq; ictus est: unde eum ipsum ratio defecit, ipseq; stolidus atq; imprudens euasit. Alij rursus procliui ad cædem facto dextra contabuit: eoq; factum est, ut sibi tranquillè potius pacateq; uiuendum putet. Sed prodeat in medium cæcus ille puer, qui ratione duce aliàs uti solet: quo de nobis antea quoq; sermo fuit. Hic si eorum haberet oculorum usum ullum, certè haberet lasciuum atq; impudicũ. Quare ei Prouidentia oculos clausit, hácque plaga ipsum affectũ coërcuit: estq; cæcus hîc factus Lyncæo ipso fœlicior, quãdo simul etiã iustior euasit. Neque uerò multis id usuuenit quando minimè oportuit præternaturam ut euenirent plurima, dare: sed pulchritudinis suæ munus, naturæ quã Deus ipse constituit, ut ne tota turbata tandem euerteretur, saluũ atq; integrum relinqui. Ac rursus hæc ut euenirent, oportuit concedi, ut ei quod pulchrũ est, eò quòd deforme est oppositio, quantopere excellit pulchritudo, unde esset suus naturę decor, cognoscceremus. Perfectior enim penes eos est, & plenior boni cognitio, q malorum aliquid experti sunt. Ac quod gratissimũ est, non una eadẽq; est huius medicinę ratio. Hæc enim prouidẽtię medicina, omnia quidẽ curat, nõ autẽ unũ idemq; medicamentũ omnibus affert, sed ad alios morbos pharmaca alia profert: quãdo cùm morbi sint multi & uarij, ars quoq; ipsa multiplex sit necesse est. Hic quidẽ eo ipso quod nil uidet malis etiã amotibus prohibitus atq; exclusus est: ille etiã hoc aspernatus remediũ, aũquo alio acutissimis oculis prædito longè uehementius ad libidines fertur, ac propterea alio quoq; remedio opus habet. Vnde & interdũ flamma aut ferro coërcetur. Alijs ad temperantiam pecuniarũ inopia sufficiẽs remedium, alijs aliud salubre fuit. Neq; idem pharmacum omnib. adhibitũ.

Suntq;

Suntq; etiam cuiusque morbi remedia multa & uaria: Quæ de causa ars quoque ipsa est & habetur illustrior. Verùm qui medicæ facultatis huius est ignarus, is, si quod antea sibi nec uisum nec exploratum medicamentum uidet, medicum ipsum conuicijs statim petit. Solent enim qui sine ratione & doctrina medicam artem aggrediuntur, cùm unum quoddam medicamentum cognorint, illud ipsum omnibus ægrè affectis semper adhibere, nulla naturæ, temperamenti, loci, ætatis, morbi habita ratione: quarum rerum eum, qui peritus sit artis medicæ, nihil omnino præterijsset. Existimandum est autem omnino, nec pauperiem, nec morbum, nec quæcunque alia, quæ uulgo uidentur & dicuntur mala, ijs qui boni sunt, esse mala: quando ipsi neque diuitijs, neque corporis robori atque formæ comparandis multum student. Malis autem hæc existimantur mala, quæ etiã bonis potuerint boni plus afferre. Omnis enim naturę uitiositas uoluptate haud secus atque oleo flamma excitatur: dolore uerò ceu mandragora sopitur. Neque enim in corporibus modo, uerùm etiam in animis: contraria contrarijs adhibita, remedio solent esse. Neque etiam futura malitia, priusquam in apertum erumpat, semper aliquo morbo reprimitur: quando prouidentiam non oportuit eiusmodi esse, uti nos in nihilum omnino redigeremur. Etenim si quicquid est, prouidentia sit, nihil prorius esset. Ac cuius quæso, quicquid est, esset, si diuina omnia foret? Itaque parentes etiam, ut imbecillitatis natorum rei, sunt accusandi: Nascuntur enim ex caluis calui, itémque ex ægris ægri: quemadmodum & Hippocrates, & ipsa rei ratio docent. Et intemperantia atque ebrietas, ea quæ iam fata fuerant damno plerunque affecere: quando semen ipsum deterius & omnino euanidum est, ac ueluti argentum adulterinum artificis manum refugit, atque formam omnem recusat: sic illud ipsum formam à ratione sine causa recipere nullam potest. Atque hinc quidem monstra permulta, multiq; morbi nascuntur. Minimeq; hæc etiam

ὴ ἑκάστω πάθος συχνὰ τὰ φάρμακα. ὅθεν ἡ τέχνη καλλωπίζεται. ἄλλ' ὁ μὲν ἰατρικῆς ἄπειρος, εἰ κατίδοι φάρμακον ὅτῳ πώποτε τὸ ἰαθὲν ἐπορέχθη. ὅδ' ἄνους λόγῳ μὴ ἐπισκήπτων ἐπεμβαίνων τῇ τέχνῃ ὧν μαθὼν φάρμακον, τοῦτο πάσιν ἐπάγει δῆσι κάμνουσιν· ὅδε διορίζων, ὁ πίσιν, ὁ κράσιν, οὐ χώραν, οὐχ ἡλικίαν, οὐ πάθος. ὧν οὐδενῶν γε τεχνικώτατον παρείληφεν. ἔλως δὲ πενίαν καὶ νόσον καὶ τὰ λεγόμενα κακὰ, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οὐδὲν. οὐ γὰρ εἰς πλοῦτον ἢ σώματος ῥώμην, ἢ κάλλος αὐτοῖς ἡ παρασκευή. τοῖς δὲ φαυλοτάτοις συμφορά νομίζεται· ἀλλ' ὅμως κἀκείνοις ἔτι μᾶλλον σωτήριον. πᾶσαν γὰρ δίκην ἀδίκου μὲν ὥσπερ ἔλαιον φλόγα διεγείρει. λύπη δὲ καθάπερ ὁ μανδραγόρας κοιμίζει. οὐ γὰρ μόνον ἐν τοῖς σώμασιν ἀλλὰ καὶ ταῖς ψυχαῖς τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα γίγνεται. οὐκ ἀεὶ δὲ μέλλουσα κακία νόσῳ προκατέλλεται. οὐ γὰρ ἔδει τὴν πρόνοιαν οὕτως εἶναι. ὡς μηδὲν ἡμᾶς εἶναι. πάντα γὰρ οὐσης προνοίας, οὐδ' ἂν εἴη. τίνος γὰρ ἂν εἴη. εἰ μόνον οἷόν τε θεῖον διὸ δὴ καὶ πατρὸς τῆς τῶν πεπτωκότων ἀδρωνείας αἰτιατέον. γίγνονται δὲ καὶ ἐκ φαλακρῶν, φαλακροὶ. καὶ ἐκ νοσούντων νοσώδεις. ὡς ἱπποκράτης βούλεται καὶ ἡ ἀληθὴς λόγος. καὶ ἀκολασία καὶ μέθη τὸ σωθέν πρόωρον κατέβλαψε. χεῖρον παρεχομένη τὸ σπέρμα καὶ ἀβίτυπον. ὡς μὴ ῥᾳδίως ὑπομένειν τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου μορφήν. οἷον ἀργυρος κίβδηλος, δι' ἀδρόνειαν ἀποφεύγει τοῦ δημιουργοῦ τὴν τέχνην, καὶ τὸ εἶδος ἀναίνεται. ὑπὸ δὴ θεῶν τὰ πολλὰ πρᾶτα καὶ παθήματα πίπτεται. καὶ οὐδὲ τοῦτα παντελῶς ἄχρηστα τῷ παντὶ. ἐλεγχος γὰρ ἀκολασίας γίγνεται. καὶ ἐγείρει καὶ ἐγρηγορέναι τοὺς ἄλλους ἀνατείθει, ὥστε νήφοντας εἰς παιδοποιΐαν ἰέναι. ἐπεὶ καὶ τῶν ἑβραίων τὸν νόμον προσίεμαι, ὃς τοῦ λελωβημένου τὸν πατέρα κατέλυσεν, ὅτι δι' ἀκρασίαν τῆς γυναικὸς τὸν καθαρμὸν οὐκ ἐπέμενεν. ὅθεν ἡ τῆς ὕλης πλεονεξία καὶ ἡ αἰσχίστου παιδὸς νόσος. καὶ ὁ τῶν λακεδαιμονίων νομοθέτης οὐ βουλεύσατο. οὐδὲ ταῖς γυναιξὶν ἀργεῖν συγχωρῶν. ἀμφοτέρων γὰρ ὄντων ἐρρωμενεστέρων ἐρρωμενέστερα καὶ τὰ τικτόμενα φιλεῖ γίγνεσθαι. οὕτως τῆς προνοίας ὁ λόγος, ὃν οὐδεὶς μέμφεται, πλήν. ἀλογία χρώμενος ὥσπερ οἱ τῆς γραφικῆς ἄπειροι.

utilitate sua carẽt cùm sint hominibus intemperantię non obscura reprehensio, eosq; excitent etiam, uti uigilent magis, atq; ad liberorũ procreationẽ sobrij potius accedãt. Quamobrem Hebræorũ legem ipse quoq; recipio, quæ mutili nati hominis patrẽ lapidib. obruit, eo quod tãtisper se cõtinere, atq; à muliere dũ munda fieret, abstinere nequiuerit. Vnde materiæ nimia copia, & turpissimus pueri morbus enascerẽ necesse fuit. Et Lacædemoniorũ legislator, hocipso Reipu. suæ præclarè cõsuluit, quod nec muliebri sexui quietis atq; ocij locum ullũ reliquerit: existimãs, si uterq; parens robore laborib. confirmato præpolleat, oportere etiam robustiores liberos gigni. Atq; hæc est illa prudẽtiæ ratio, quã nisi q; ratione recta destitutus est, reprehendit nemo. Quemadmodum etiam qui pingẽdi artem ignorãt,

scite, &

δὶ τὰ ποικίλα καὶ γλαφυρὰ καὶ χαρίεντα τῆς τέχνης κατίζουσιν.

Θεοφρ. Εἶτ' ἐκ αὐτῶν ἄλλον μὲν, πρὶν γένεσιν, τεθνᾶναι, μὴ δὲ, ὧν γέγονεν ἀδίκως. Ἀξιῶ. θεὸς ἐπ' ὠφελείᾳ συνέλλει, καὶ ὧν μακρότατον ποιῶν τὸν βίον. εἰ μὲν γὰρ ἡ ψυχὴ θᾶττον ἀπέλθοι διεκόσμησε μὲν τῷ ὕλῃ πρὸν εἰσῆλθεν ἐπεδήκεν. αὐτὴ δὲ πρὸ τῆς βλάβης ἀπῆλθε. καὶ ποιήσαντα τὴν γνῶσιν τῆς πείρας, καὶ τῷ θνητῷ σώματος τὸ ἀθάνατον ἄμεινον ἔγνω. καὶ τῷ θνητῷ σώματι. τὴν ἀθανασίας μὲν λόγον ἐκατέπαυσε. καὶ τὸν ὄντας ἐκδιδάσκει μὴ παύτα τῇ φύσει πιστεύειν. ἐπὶ γὰρ αὐτῇ τοῦτο ἔχει τὸ κῦρος· ἢ γὰρ ἂν ὧν ἦν βροτὸς γένοιτο καὶ τὸν χρόνον διώρισε. καὶ τοῦτον ἄμεινον ἐχορήγησε. τὸ δὲ πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἴτε ἄμεινον, εἴτε μὴ. πρόνοιας γάρ ἐστι φύσεως οὐκ ἔστιν. διόπερ αὐτὴν πρὸς τὸ λυσιτελοῦν τὸ διάφορον ἔχει. καὶ μετατίθησι ὡς ἂν τῷ ὅλῳ συνοίσῃ τὸ ὅλον διοικεῖν. εἰ δὲ ἦν ἐπὶ γῆρας ἀφικνεῖσθαι, κίνδυνος μείζονος δὲ τῶν ἄλλων ἀπήλαυσεν. εἰ τὰ πρειγμένα μαθὼν καὶ ποιήσας πᾶσάν τε σοφίαν καὶ ἀδιήμητον καὶ τέχνην εἰσαγαγὼν τῷ βίῳ. καὶ μὴ μόνον ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἅπασιν ἀκοσμήτους ἀπέλθοι. οὐ γὰρ ἐφῆκε τὸν αὐτὸν χρόνον ἅπασι διορίζεσθαι. ἢ γὰρ ἂν ἀσελγείᾳ συζήσαντες ἄνθρωποι, σωφροσύνῃ πρὸ τοῦ πολιὰν ἐπιδείξονται. καὶ φιλοκερδείᾳ τοῖς ἀλλοτρίοις φυφήσαντες, τοῦ γήρως τοῦ δικαιοσύνῃ προσβάλωσι. εἰ γὰρ νῦν ἀπολασίαν καὶ πλεονεξίαν οὕτω ῥᾴστα διώκουσιν, οὐκ εἰδότες εἰ μέχρι τοῦ ἑσπέρας βιώσονται. τί ἂν ἔδρασαν οὐκ εἰδότες ὡς εἰς γῆρας ἀφίξονται. μὴ δή τις φιλοχρηματείτω παιδίων γένεσα. ἀδύνατον νομίζων εἰ πρίν ἂν ἦν κλῆρον ἐλθεῖν, διαφθαρήσονται. καὶ μὴ δὴ θεῶν καὶ οὕτω νόμῳ πρὸ τῆς ὥρας γήϊους ἀπελθεῖν. καὶ πέρα ὅρου βιῶναι τὸν αἴσιον εἰ καιρὸς παλαίειν καὶ χρεία. πρόνοιας γὰρ πᾶς τὸ καλὸν πιθέσθαι. καὶ πᾶς τὸ κάλλιστον μεταπιθέσθαι. εἰ δὲ παγίως ὁ ὅρος ἵδρυτο, ἀνάγκης οὐ πρόνοιας ἐδόκει. νῦν δὲ τοῦτον ἐᾷ παραβαίνεσθαι τοὺς σωιένας δυναμένους ἐκδιδάσκουσα. ὅπου πρὸς οὐσίαν οὐ πρὸς ἀνάγκην εἰς τάξιν ἕκαστα τίθησι. καὶ πρὸς τὸ βέλτιον μεταπίθησι. καὶ ἡ νοῦν, ὁ μάτην. καὶ πᾶς διδασκαλίαν, ὁ πᾶς εἶναι ἀρίστη, καὶ ἐκ ἀρίστη.

interdum etiam picturas uariè, scitè, & ut delectare possint, factas reprehendant.

Theophrast. An uerò non iniquum est, alium quidem, ut primum natus est, uita priuari alium rursùs hac ipsa ad ultimam usque senectutem frui? Axioth. Vitam humanam Deus, utilitatis nostræ habita ratione, & ut breuior sit, contrahit, & ut sit diuturnior, producit. Etenim anima, si citius recedat, materiam cui formam dedit, eo ipso ornauit: ipsa uerò citra detrimentum suum discessit, quando generationis experimentum lucrata est, & oppositò sibi corpore mortali, quantò præstet immortalem esse, pleniùs atque meliùs cognouit: denique etiam immortalitatis rationem mortali corpori inseuit, atque homines reliquos edocuit, ne omnia naturæ credant. Neque enim hæc dominium uitæ habet: alioquin eam certis legibus extenderet, ac tempus eius terminis suis definiret, atq; adeò illam ipsam suppeditaret: nec utrum melius deteriúsue esset, magnopere laboraret. Prouidentiæ uerò, non naturæ munus hoc est. Vnde etiam ea secundum nostra commoda, diuersos hosce uitæ nostræ terminos figit, eósque ut rerum omnium moderatori usum erit, huc illucq; transfert. Sin aliquis ad ultimam senectutem perueniat, eò maiorum quidem certaminum periculum erit: sed si quæ proposita sunt didicerit ac fecerit omnia, omnemq; etiam sapientiam, & scientiam, & artem in usum humanæ uitæ introduxerit: hic postquam non modo sibi ipsi, uerū etiam uniuersæ terræ summo ornamento fuisset, è uiuis excessit. Neq; enim oportuit ijsdem terminis atq; spacijs definitum uitæ tempus omnib. dari: quando hoc dato, eò res delaberentur, ut homines multò minus pudicè uitam agerent, ac continētiam usq; in ętatem ultimam differrent: quiq; dum florerent ætate, rebus alienis frui consueuissent, iam senes facti, uix dum iustitiam seruarent. Ac si iam impudicitiam atque auaritiam adeò facilè persequuntur, cum nesciunt, an usq; ad senectā ultimā sese peruenturos certè scirent, facturos putes? Et ne quis liberorum suorum gratia pecunijs coaceruandis nimium studeret, ac potius cogitaret incertum esse, an prius intereat, quam hæreditatem adire possint: hęc quoque diuinitus introducta lex est, ut ante tempus è uiuis excędant aliqui: ac rursus, si tempus & res ferant, ultra terminum optimus quisque uiuat. Solet enim prouidentia non solum bene res constituere, uerùm etiam optimè, quæ constituta fuerant, quocunque par est transferre. Terminum enim suo loco fixum manere, uidetur esse necessitatis, non prouidentiæ. Interdum autem, ut fixum terminum transiliant aliqui, permittit, nempe ut eos, qui ingenio ualent, edoceat: solere sese, ex libera quadam ac nullis legibus astricta potestate, non autem ulla coactam necessitate, in ordinem rectum, quæ fiunt, cogere, atque ad id quod optimum sit transferre: idq; prudenter, & adductam aliqua ratione: non temere & frustra: ut doceat non ut cogat, uel concedere, uel non concedere.

Quę res potentię nõ imbecillitatis: industrię, non ſocordię ſignificationem habet. Nemini igitur mirum uideri debet, ſi corporib. accidant innumera huius generis incõmoda cum non accidant citra grauem aliquam cauſam: ac ſæpe materia, ſuis ipſa uiribꝫ deſtituta, animę comitẽ ſe præſtare non poſsit, & priuſquã bene & pulchre uideatur, cadat. Ex quo cognouerunt qui cum creatore materiam ſimul conferunt, & paris momẽti ducũt, quod hęc ſit ultimũ quiddam non principium: imbecillis, nõ uirtute pari prædita: aliunde non ex ſe uitam nacta. Sed & interdũ materia, corpore iam ornata cõfunditur atq; diſſoluitur: cum eam aut irruens fera diſcerpſerit, aut incidens in ipſam lapis contriuerit. Nonnunquã etiam homo uel nimio potu ſuffocat, uel potu nullo prorſus uſus occumbit. Nec raro ſatietas atq; fames idem fecere. Quinetiã hoſtis irrues obuium quendam iugulauerit, & undę maris demerſerint, aut terræmotus abſumpſerit, aut fulmen proſtrauerit. Quamobrẽ cum hominib. adeò multæ & uariæ res eueniant non eſt illud inopinatũ quiddam, ſi quis illarum aliqua intercipiatur, multoq; magis mirandum eſſet, ſi tot caſus omnes effugerent. Hęc enim ſingula ſi cõſideres, contrarium eſt alterũ alteri: ſin uniuerſa reſpicias, congruunt. Habet enim hoc ipſum harmonia, ut ex cõtrarijs ſonis cõcentum unum efficiat. Iam ſi pater eius qui perijt, filij, inuiſus fuit, ut maiore dolore affectus, æquior ac melior euadat, eo caſu minime potuit impediri. Sin autem iuſtus fuit, hoc ipſo ad illuſtriorẽ uirtutis probationem deuenit. Nihil enim fortaſſe puer ille præclare & fortiter facturus fuerat. aliõquin ſupra quàm ſperari uel optari poterat, ſaluus conſeruatus eſſet. Veluti ſæpe & multum uſu uenisſe ferunt. ut quod Pelias, Telephus, Cyrus feris obiecti, ab his nutriti atque educati ſunt quibus paſcendis ac nutriendis expoſiti fuerant. Futurum enim erat, ut magnas ipſi res atque ſtupendas gererent. Quemadmodum & Hercules fertur, rupta, qua uehebatur naui, à quadam balena deuoratus, & nihilominus ſaluus conſeruatus eſſe. Et colligi poſſet ingens heroum turba, eorum, qui cùm in pericula maxima incidiſſent, tamen ope diuina magis quàm ſpe & expectatione ſua ſemper euaſerunt. Rurſus non pauci ſunt, qui in his ipſis, in quæ inciderant, malis capti atque irretiti perieruut. Idq; perinde omnino accidit, ut uidebatur & ijs, qui inciderant, & illis, qui ſpectabant utile fore. Alijs morbus læſę mentis ſedatus eſt: in alijs rurſus horrendus uiſus eſt. Sæpe etiam qui uirtute eſt præditus, miſeriarum aliquid perfert, nempe ut ne ſe ipſum efferens, ipſam uirtutem contumelia atq; iniuria afficiat, néue qui ab illo ſæpe conſeruati ſunt, obliti mortalis naturę, iam ipſum Deũ, non amplius hominis loco habendũ putent. Quo morbo plerique Græcorũ, Thracum, Aegy-

τῶν τε δὲ δυνάμεως ὲκ ἀδῳνείας. καὶ ὧδ μελείας οὐκ ἀργίας σύμβολα γίγνεται. μὴ δὴ θαυμαζέτω μηδεὶς, εἰ τῷ σωμάτων μυεία τὰ συμπτώματα γίγνεται, οὐ γὰρ μάτην ὧδ γίνεται, ἀλλὰ πολλάκις μὲν ἀδυνατήσασα ἡ ὕλη ὧδε ἀπεθάνατο ψυχῆ πρὶν δὴ καὶ καλῶς ὀφθῆναι, κατέπεσεν. ἐγνωσαν δὲ οἱ θεοὶ δημιουργῶ τῇ ὕλῃ ἅμα συνεισφέροντες καὶ ἰσόῤῥοπον ἄγοντες, ὡς ἐχάτερον οὐκ ἀρχὴ καὶ ὡς ἀδῳνὶς οὐκ ἀντίπαλον καὶ ὡς ἐξῃδεν οὐ πρὸ ἑαυτῆ ζωῆς ἀπήλαυσεν. ἤδη δὲ καὶ δημιουμβῆσα τὸ σώματος ἡ ὕλη, συνταραχθεῖσα καὶ δηλύεται. ἢ γὰρ ὧδῑθέμενον θεῖον διεπάραξεν, ἢ λίθος ἐμπεσὼν ἐπάραξεν. γνῶσι δὲ πολλὰ πεπωκὼς αὖθρωπος, ἀπεπνίγη, ἢ οὐδὲν πεπωκὼς ἀπέθανε. πλησμονήν τε καὶ λιμὸς τὸν ἐδρασαν· καὶ μὴν καὶ πολέμου εἰσβαλὼν, ὃν πεποιούντα κατέσφαξε, καὶ κατέκλυσε θάλασσα, καὶ σεισμὸς κατέχωσε, καὶ σκηπὸς ἀφάνισε. καὶ οὐ παραδόξου εἰ πρότων γὲ μέσῳ συμπτωμάτων ἁλώσεται. ἀλλ' εἰ πάντα διαφύξεται. γὰντίον μὲν γὰρ ἄλλῳ ἄλλο. ὃς δὲ παντὶ οὐδεγὲ. ἁρμονίας γὰρ καὶ τοῦτο, ὃς γὰντίων τῶν φθόγγων μίαν τὴν μελῳδίαν ἐργάζεται. εἰ μὲν οὖν ἁδίκου ὁ τοῦ διεφθαρμένου πατὴρ ἵνα μᾶλλον ἀλγήσας ἔσαι μετριώτερος, οὐ διεκωλύθη τὸ σύμπτωμα. εἰδ' αὖ δίκαιος, εἰς λαμπροτέραν δοκιμασίαν ἀπέβη. οὐδ' γὰρ σεμνὸν, οὐδὲ νεανικὸν ἐμέλλεν ὁ παῖς ἐκεῖνος ἐπιδείκνυσθαι. ἢ γὰρ αὖ ἐκπαραδόξου καὶ κρεῖττον δύχης διεσώθη, οἷα δὴ πολλὰ γέγονε πολλάκις. λέγεται γοῦν πελίας τε καὶ τήλεφος καὶ κῦρος ἄρτι τεχθέντες ἐρῥιφέναι τῶν θηρίων γὲ μέσῳ, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τούτων τρέφεσθαι, ἃ τρέφειν ὑπετέθησαν. ἐμέλλον γὰρ μεγάλα ὄργα καὶ θαυμαστὰ ἐργάζεσθαι. ὥσπερ καὶ ἡρακλῆς ἄδεται, διαῤῥαγείσης αὐτοῦ γὲ νεὼς ἐφ' ἧς ἔπλει, ὑπὸ κήτους καταποθῆναι καὶ διασώζεσθαι. ὑπῆρξε δὲ πλῆθος ἡρώων μέγιστον κίνδυνον ἐμπεπωκότων, καὶ κατὰ θεῖον, οὐ κατ' ἐλπίδα διαφυγόντων. οἱ δὲ πολλοὶ τοῦ συμβεβηκότι παρατυχόντες ἁλίσκονται. παύτως δ' ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν τε καὶ τῶν θεωμένων. τοῖς μὲν γὰρ ἐκ παιδιανοίας ἡ νόσος. τοῖς δὲ φοβερόν ἡ νόσος ἐφαίνη. πάθοι δ' ἂν καὶ ὁ κεκτημένος τὴν ἀρετὴν. ὡς μήτε αὐτὸν ἐπαρθέντα τὴν ἀρετὴν ὑβρίζειν, μήτε τοὺς πρ' αὐτοῦ πολλάκις διασωθέντας γὲ φύσεως ἀθλαθομένους. θεὸν δὲ αὖθρωπον ἀνατρέπειν ἢ αὖθρωπον, ὃ δὴ πολλοὶ τ' ἐλπήνων καὶ θρακῶν

καὶ αἰγυπτίων καὶ ἰταλῶν πεπόνθασι, τοὺς ἐκ τῶν εὐεργέτας ἢ ὅλως ἄρχοντας, οὐχ ἥρωας ἀλλὰ θεοὺς νομίζοντες καὶ προσκυνοῦντες. καὶ οἷς θεοῖς τελούμενοι καὶ θύοντες. τὸν γοῦν Μενέλεων, καὶ νὴ Δία τὴν Ἑλένην μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, μετὰ τὸν Δηίφοβον ἐπὶ θεραπαίναις τῶν Λακωνικῶν τοῖς θεοῖς συναριθμοῦσι μετ' ἐκεῖνον ἄλλοις, θυσίαις τε καὶ ἀναθήμασι θεραπεύοντες. τὸν δὲ τῶν Σεμέλης Δία νομίζουσι, καὶ τὸν ἐκ Ἀλκμήνης Ἡρακλέα μέχρι τῶν Ἡρακλείους στηλῶν, θεοὺς εἶναι πάντες ἐπιφημίζουσιν. οὓς ἐξελέγχει θνητοὺς γεγονότας ὁ Πορφύριος. τοὺς γὰρ δαίμονας διαγράφων τῷ λόγῳ, λέγει· ποῦ τοὺς φαυλοτάτους δαίμονας τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι λόχους καὶ ἐνέδρας καθίζειν καὶ ἐξαίφνης ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἥρᾳ τῷ Διονύσῳ καὶ Ἡρακλεῖ, οἰκοῦσι τὴν Θρᾴκην. οἰκεῖται δὲ ποταμῷ ἴστρῳ παροικοῦντες, οἱ τὸν Πυθαγόρου θεράποντα, σάλμοξιν ὄνομα, φυγάδα γεγονότα, καὶ τὴν τοῦ Δεκάστου φιλοσοφίαν ὑποκρινόμενον, μόνον θεὸν ἄγουσι. τοὺς καλοὺς καὶ βελτίστους ἀποφαίνοντες αὐτῶν, ἀθανατίζουσιν ὡς οἷόντε. τὸν δὲ πρωτεύς θεὸς ἐν Πάφῳ τῶν αἰγυπτίων νομίζεται. καὶ ἡ Ἑλένη τῶν ἱερῶν αὐτῷ κοινωνεῖ. ὃν ἔξεστιν ἀφροδίτην ὀνομάζουσιν οἱ τελούμενοι. τὸν Ἰταλοὶ θεοῖς συναριθμοῦσι τοὺς βασιλέας ἅπαντας καταλέγοντες. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, πρισκαιδέκατος θεὸς παρ' Ἀθηναίοις ἀνηγορεύετο. ἀλλὰ πολλάκις τραυματίας γενόμενος τὸν νοσήσας, καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐγνώσθη τῇ φύσει θνητὸς ὑπάρχων, ὁ τέως εἰς τοὺς θεοὺς ἀναγεγραμμένος. ἔστω καλὰ τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα, τὰ τῶν καλῶν παθήματα γίγνεται. Θεόφ. οὕτω λέγεις μοι δοκεῖς. τὸν δὲ καλὸν ὡς ἔοικε μετατίθεσθαι. ὁ γὰρ ἐπὶ μετὰ τῶν γενομένων ὀλίγον ἐκβιάζεται προβεβιωκέναι τῇ ψυχῇ ὁμολογεῖν. ἀξιῶ. Καλῶς γε ποιῶν ὦ ἑταῖρε οὐ γὰρ ἐθελήσει λόγῳ γραμμὴν ψυχὴ μετὰ τὴν πεῖραν τοσοῦτον κίνδυνον αὖθις ἀναπλῆναι. ὃ ἔξεστιν ἡμῖν δ' ὑστερον ἀγωνίζεσθαι. ἱκανὸς γὰρ ὁ παρὼν βίος πρὸς ἐπίδειξιν. οὐ θυσίας γε ἐκ παιδὸς ἡ τῆς ψυχῆς δυάμεις τῷ ἀγωνοθετοῦντι δηλοῦσιν. δυεξία τε ἡ καχεξία πρὸ τῶν παλαισμάτων γνωρίζεται, τὰ ὕστερον ἐπιτηδεύματα καὶ προαιρέσεις καὶ πράξεις, ὀλίγα τὸν θεατὰς λανθάνει, μήτι γε τὸν κριτήν. διὸ πρὶν ἀναμεῖναι δεύτερον βίον· δεύτερον δοκιμασίαν ὥσπερ οἱ τὰ πόνηρα μὴ δεδιηνεκῶς πονοῦντες, μὴ τὰ μέλλοντα πονηρεύσασθαι. ἀλλὰ τὴν μὲν δεδοκιμάκαμεν τόνδε τὸν ἀγῶνα, καὶ δυεξίαν ἡ τέχνη ἐπιδεδειγμένην.

Aegyptiorum, Italorum laborarunt: qui uel homines, à quibus beneficiorum aliquid acceperant, uel etiam magistratus atque principes suos, non heroès, sed eos esse existimarunt: hísque ut dijs immortalib. & initiati sunt, & uictimas obtulerunt. Ergo Menelaum, & per Iouem ipsam quoque Helenam, post Alexandrum & Deiphobum inter ancillas Laconicæ dijs annumerant, cúmque ijs unà colunt, ac sacrificijs, & suspensis ad eorum aras, donis prosequuntur. Bacchum autem Semeles filium, & Alcmena illa natum Herculẽ, profecto deos esse, quotquot hinc usque ad columnas Herculis habitant, omnes asseuerant. Quos tamen mortales fuisse natos Porphyrius conuincit, cùm scribit alicubi, sceleratissimos dæmones optimis uiris insidias tẽdere, eosq; repente atq; improuisos adoriri: ueluti Bacchum atq; Herculem; Iuno. Habitant in Thracia ad Istri fluminis ripas Gethæ, qui Pythagoræ seruũ, Zamolxim, fugitiuũ, & heri sui philosophiam profiteri ausum, solum esse deum autumant: eiq; pulcherrimos atq; optimos quosq; ex suis mactatos immortalitati solent, ut eorũ fert opinio, consecrare. Protheus etiã Aegyptijs uidetur deus esse: atq; eius sacrorum Helena, quam, qui sacris illis sunt initiati, Venerem Hospitam uocant, partem eũam ipsa capit. Et Itali priscos reges suos, quotquot ex animalibus coligunt, in numerum deorum omnes retulere. Alexander autem decimus tertius deus apud Athenienses numeratur. At ille sæpe saucius, sæpe æger, demum uita defunctus, qui nihil humana natura haberet maius, exploratè cognitus est & deprehensus homo: & tamen in numerum deorum relatus. Ergo uirorum illustrium ærumnæ præclara sunt hominibus & illustria documenta. Theophrastus. Recte mihi quidem tu uideris hęc docere. Nec mihi probatur amplius illa trãsmigratio. Neque enim eorum quæ facta iam sunt, quicquam cogit, ut animam antea uixisse confiteamur. Axith. Rectè sanè facis amice. Neque enim uolet ratione prædita anima, ad tanta, quæ iam antea est experta, pericula denuo sustinenda redire. Nec concessum est etiam nobis in certamen illud iterum prodire. Sufficit enim præsens hæc uita, ad cuiusque uirtutis demonstrationem. Et certaminis huius magistro, uel etiam in puero, statim animi uis ostenditur: ac siue bonus siue malus sit animi habitus, priusquam ad certamen ueniatur, innotescit: quæq; post sequuntur studia, consilia, facta, non modo non iudicem, sed ne spectatores quidẽ ipsos latere possunt. Quamobrem nec uitã, nec probationẽ alterã expectant: ut qui nec dignoscũt præsentia, nec præsciũt futura. Iudex autem eam animam, quæ uirtute sua luctã hãc ornauit: quæ bonæ indolis atq; artis specimẽ de se præbuit:

quæ omnes eius leges seruauit: ut uictricem iam coronã nectare, honoribus, cœlitum consortio dignatus est, unde fas non est eam unquam excidere. Inertem autem & ignauã, & stolidam, & futilem: itémque & theatrum turbare, & leges confundere solitam, statim ut uinculis corporis soluta fuit execratus in pœnarum carcerem demisit: unde fas non est unquam effugere. Theophrastus. Vnde ergo tot certatores accersit, cùm tam longis temporibus, adeo multi iam antea è palæstra excesserint? non enim dicis, opinor, eosdem omnes fuisse. Axith. Nequaquam. Theophrastus. Vnde ergo, dic sodes. Axith. Deus omnia, quæ quidem procreantur, ipse nihilominus hoc ipsum quod est permanens, facit: neque alia cùm facit, in substantiam aliam ipse mutatur: neque multa cùm promit, ipse consumitur. Sed eò magis totus integer manet, quod subinde maiorem rerum copiam facit. Nam ei, non ex singulis ijs quæ nascũtur, uerum ex hoc ipso, quod rerum conditor aliàs est, opificis nomen datur. Quemadmodum etiam in hominum rebus atque negocijs, architectus non in ea, quæ facit, ædificia diuiditur: nec propterea quod multa facit, ideo uel de eius anima, uel de tota eius scientia, quicquam decedit: liget iam delubra, iam ædes, modo naues fabricet. Igitur manet primus rerum conditor, manent etiam quæ sunt ab eo procreata, eáque ipsa ab eius nutu & prouidentia pendent. Omitto ergo, quod quærebas, unde sit hæc in theatrum prodeuntium tanta copia: quando de nobis ipsis hoc potius, quàm de summo rerum cõditore quæri posset: quódque rerum omnium opifex præstare & efficere possit omnia, uel mulieribus asseuerantibus crede. Quid enim unde ueniant, qui in theatrum intrant, certatores, quæras: cum is ipse qui certamen hoc instituit, eos omnes accersat, hócque eius edictum opus naturæ statim fiat? Eodem consilio superas illas mente & intelligentia præditas facultates produxit, neque earum ulla, unde nam esset, ausa est scisciscitari. Eeodem modo cœlum pariter ac terram fecit: quorum illud astris, hanc plantis ornauit. Vides etiam plantas, partim enatis iam fructibus grauatas, partim nondum natas parturire: tum ubi tempus fuerit, huic iterum edicto obsequi, & flores protrudere, & uirere, & tandem perfectos fructus edere: ui illa facultatéque naturali, qua præditæ primum genuerant, intus manente, sæpéque & iterum fructuum copiam suppeditante, ita ut radix, non modo non corrumpatur, uerum etiam firmior ac ualidior fiat. Quid igitur mirum, si supremus ille rerum opifex, omnia, quæ & futura sunt, & iam olim facta, comprehendat: & eorum unumquodque, qualecunque uult, quóque tempore conuenit, quáque forma pulcherrimum est, arte & sapientia sua profert?

καὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ νόμοις ἐμμένουσαν. ὡς νικῶσαν ἐστεφανῶσε νίκτωρός τε καὶ τιμῆς, καὶ τῆς ἄνω χορείας ἠξίωσεν, ὅθεν ἐκπίπτειν οὐ θέμις. τὴν δὲ ῥᾳθυμον, καὶ ἀνάβροον, καὶ αὐάντορ, καὶ ἀλλοκότορ. καὶ διαταράττουσαν μὲν τὸ θέατρον, τοὺς δὲ νόμους συγχέουσαν, μισήσας δεδεκε τῆς φρουρᾶς εἰς τὸ τῆς τίσεως δεσμωτήριον ἀπεπέμψεν ὅθεν ἀποδιδράσκειν οὐ θέμις. Θεοφ. Πόθεν οὖν εἰσκαλεῖται τοὺς πολλοὺς τούτους ἀγωνιστὰς τοσούτων γε δὴ μακρῷ χρόνῳ προεξελκυθότων, οὐ γὰρ τοὺς αὐτοὺς λέγεις. Αξίθ. οὐ μὰ δῶ; Θεοφρ. ἀκοῦσ πόθεν ἐστί μοι. Αξίθ. Θεός μέν πῃ ἔστιν, ποιεῖται τὰ γιγνόμενα, ἀγαρ ἄλλα ποιῶν ἄλλα ἠλλαχέται, οὐδὲ πολλὰ προβαλόμενος ἀναλίσκεται. ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ὅλος μένει, ὅσῳ μᾶλλον πλῆθος ἐργάζεται. ἀγὰρ ἐκ τῶν καθέκαστ γινομένων, ἀλλὰ παρ' ἑαυτοῦ δημιουργὸς ὁ δημιουργός. ἐπεὶ καὶ παρὰ ἀνθρώποις οὐχ ὁ τεκτονικὸς εἰς ἃ δημιουργεῖ διαμερίζεται, οὐδὲ πτῆς ψυχῆς, οὐδὲ τῆς ὅλης ἐπιστήμης ἀφίεται. οὐδὲ εἰ ναῦν μὲν ἱερᾶ, ναῦν δὲ οἰκίας, ναῦν δὲ ἐνετώρια τεκτήνεται. ἀλλὰ πρῶτος μέν ὁ δημιουργός, μένει δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ γιγνόμενα τῆς αὐτοῦ προνοίας δέομενα. ἀναθέμενος οὖν ὁ πόθεν, πόθεν ἐμὲ γὰρ καὶ σὲ τοῦτο ταῖς δὲ γυναιξὶ πιθόμενον, ὅτι δὴ δημιουργῶ τῶν ὅλων οὐδὲν τῶν ὅλων ἀδύνατον. μὴ ζήτει τοὺς ἀεὶ καταβαίνοντας ἀγωνιστὰς ὅθεν ἕκαστοι ἔρχονται. αὐτὸς γὰρ ὁ τὸν ἀγῶνα παθεὶς εἰσκαλεῖται. καὶ τὸ κήρυγμα φύσις γίγνεται. ὅτῳ βουληθεὶς τὰς νοερὰς δυνάμεις ὑπέσυρε, καὶ ἐδέμιᾳ πόθεν ἐρωτᾶν ἐπέρθη. ὅτῳ γὰρ ἐρανὸν καὶ γῆν γεωποίει. καὶ τοῖς ἄστροις. τῇ δὲ, τοῖς φυτοῖς διεκόσμει. ὁρᾶς δὲ που καὶ τὰ φυτὰ γῆν ἤδη βρίθοντα τοῖς καρποῖς. τὸς δὲ μήπω γεγομένους ὠδίνοντα. ὅταν δὲ πάλιν καιρὸς καλῇ, πάθεται γὰρ κηρύγματι, καὶ ἐξάγει καὶ ἐπικφαίνει, καὶ ὅλως τελέους ἀποδίδωσι τοὺς καρπούς, τῆς δυνάμεως δι' ἧς τὸ πρῶτον ἀπεγεννήσαν γῆν μενούσης. καὶ πάλιν καὶ πολλάκις τῶν καρπῶν ἀφθονία. τῆς δὲ ῥίζης ὅλη πάλισκεται. ὅπῃ μὴ καὶ βεβαιοτέρα γίγνεται τί. οὖν ἔτι θαυμάζομεν εἰ ὁ δημιουργὸς ἅπαντα πόθεν ἴσμεν τὰ γεγόμενα καὶ τὰ μέλλοντα ἔστε θαν. ἕκαστον δὲ οἷον ἐθέλει ὅτε προσήκει, καὶ ὡς ἂν κάλλιστα ἔχοι, σοφίᾳ καὶ τέχνῃ προφέρει.

Theophrastus.

Θεόφρ. Ἀλλὰ τί ποτε τὰς μὲν ἄλλας λογικὰς δυνάμεις οὐ προυπέστησεν ὁ θεὸς οὐ διώρισε. τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς λογικὰς οὔσας, ἔτι οὐ νῦν προβάλλεται; ἀξίως ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης ἐκ ἀναμένει πάντ' ἀνθρώπων τὰ πάθη, διαπεσοῦν γὰρ ἤδη τοῦτό γε, ἀλλὰ μηδὲ τῷ ἀρχῷ γενέσθαι προλέγει. ἐπεὶ οὐ τὰς πόας, οὐ τὰ πολλὰ φάρμακα καὶ ἰάσεις πρὸ τῶν νοσημάτων τῇ γῇ προέτρεψε πίζαι κελεύει, οὐ νεῦν προεῖδεν ὁ θεὸς ὅτι τὰς λογικὰς δυνάμεις θαυμάσαντες ἄνθρωποι ἀνάρχους τε καὶ ἀγενήτους νομίσαντες, καὶ πολλὰς ἀρχὰς οὐ μυρίους θεοὺς ποιησάντες δημοκρατίαν ἄτακτον ἀντὶ τῆς τεταγμένης μοναρχίας εἰσήσουσιν. οἷς καὶ τὴν αἰθέριον κόσμον ἐπαινέσαντες καὶ ἐν αὐτῷ σωτῆρα θεὸν ἄναρχον οὐ ἀγένητον ἔφασαν. οὐ οἱ πάνυ φιλοσοφίᾳ σφριγῶντες, εἰς φαντασίαν ἄλογον ἐξώκειλαν. διὰ τοῦτο τὰς ἡμετέρας ψυχὰς λογικὰς οὔσας, ἔτι οὐ νῦν προβάλλεται παράδειγμα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ διὰ σπανιότητα τῶν προυφεστηκότων ὡς ἐξ ἑνὸς δημιουργοῦ πάντα, καὶ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς πᾶσαν λογικὴν καὶ νοερὰν δύναμιν καὶ οὐσίαν προῆλθε, καὶ ὅτι πρόεισι, μὴ ἀπιστήσητε εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς νεωστὶ φυομένους ἀποβλέποντες. οἷς ταῖς προυπαρχούσαις οὐσίαις ὁμοίως ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν βαδίζετε. καὶ μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀναβαίνετε, οἷον ἀμέλει ἐκ τῶν ἐγγυτέρω τοῖς ἐρανίοις σώμασι πεπτώκητε τῷ σελήνῃ μόνῃ ἀσθενῶς παρῆκε φθίνειν καὶ ἀφιέναι τὸ φῶς, καὶ πάλιν ἄρχεσθαι, καὶ νεωτέραν γίγνεσθαι. ὡς οὖ μὴ φθῶ τῶν ἄνω σωμάτων ἀγήρων ὑπονοήσαντες, οὕτω ἀλογίας τι πάθοιμεν. ὥσπερ οὖν ἐκ τοῦ ἐγγύτερον τῶν ἀστέρων ἄρτι φανέντος καὶ ἀφανιζομένου, οὐ τὸν αὐτόθεν γνώσεσθαι παιδευόμεθα. ὅτως ἐκ τῆς τελευταίας λογικῆς οὐσίας τῆς ἀνθρωπείας ψυχῆς νεωστὶ προβαλλομένης, καὶ τὰς πρὸ αὐτῆς λογικὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ δημιουργοῦ τῷ ἀρχῷ εἰληφέναι καλῶς ὁ λόγος κατείληφεν. οὐδὲν γὰρ ἀργὸν οὐδὲ περιττόν. ἓν μάτην ἐργάζεται. εἰ δὲ γε ὄντως ἐν ἀνθρώπου τῇ μίαν ψυχῇ προυπάρχειν πολλῷ δὲ ὕστερον τὸ σῶμα συμπεπλάσθαι φήσομεν, ἀργήσειν αὐτὸν καταδεῖναι οὐ πρὶν ἦς χρόνον τοσοῦτον ἡ ψυχὴ, οὐ ἐκ ἐδύνατο ἐνεργείᾳ τὴν δυναμιν. οὐδὲ ἔτι ὅπως ἔχει. ταῦτα γὰρ καὶ ἐν κεφαλαίῳ. ἀργότερα ἢ μᾶλλον ἢ ἀρίστη. ὧν ἡμεῖς ἀδιάφθορον καὶ νεοτελῆ καλεῖτε.

Theophraſtus. Qua uero de cauſa, Deus illas alteras mente & ratione præditas facultates, & initio procreauit, & certo numero definiuit: humanas autem animas, quæ & ipſe mentis ſunt & rationis compotes, ſubinde adhuc producit? Axith. Optimus ille legiſlator, non omnes hominum morbos, dum erumpant, expectat: hoc enim eſſet eius, qui ſolum modo iudicis fungitur officio: tantum autem principiũ ortus eorum prædicit. Nam & herbas, & multa pharmaca, & remedia, antequam ulli eſſent morbi, terræ ut proferret, mandauit. Equidem præuidit deus, quod deinceps accidit, ut homines illas ipſas ratione præditas facultates admirati, & nullũ ſui principium habere, & nunquam natas eſſe exiſtimarent: itemq; multa principia & innumeros deos ſtatuerent, eoq; ipſo democratiã quandam inordinatam introducerent, illa uidelicet optimè inſtituta monarchia repudiata. Qui etiam hunc ipſum, qui noſtris eſt expoſitus & percipitur ſenſibus, mundũ, diuinis laudib. celebrarunt, & deum, qui ũt ab æterno, nec unquam ex quoquam natus, eſſe ſtatuerunt: unde & qui in philoſophia plurimũ pollebant, in opiniones ſanè quam abſurdas impegerunt. Qua de cauſa noſtras animas, etſi rationis compotes eſſent, nihilominus quotidie adhuc creat, uidelicet indiciũ ipſius potentiæ: & documentum iam olim procreatarum facultatum originis: quã hæ ſeu ratione, ſeu mente & intelligentia præditæ facultates & ſubſtantiæ, ex eodem omnes opifice, atque ex eodem omnes principio trahãt. Ac quod hinc illæ quoq; prouenerint, facile credetis, ſi in uos ipſos recens creatos animos conuerteritis: quippe qui perinde ut illæ iam olim factæ ſubſtãtiæ, ſupra mortalium rerum curam in ipſum cœlum contenditis, atque etiam ad principium primum uſque aſcenditis. Quod certè in cœleſtibus corporibus itidẽ fecit. Solam enim ex omni ſyderum numero lunã, uoluit lucẽ ſuã modo minuere & remittere, modo reſtaurare, quaſiq; ad iuuentam denuo reuerti. Nempe ut cogitarẽt homines ſuperiorũ illorum corporũ nullũ prorſus eſſe quod nõ ſit natũ, quódue ſuapte ſpõte exiſtat: hocq; abſurdo errore abſtineremus: ac potius ex infimo illo ſydere, quod etiãnũ modo magis, modo minus lucere cernimus, ſuperiora quoq; illa facta eſſe colligeremus. Eodẽ modo, ex anima humana, illa uidelicet ultima, ac nuperè procreata, quæ rationis eſt particeps etiã ipſa ſubſtãtia, eas etiã, quæ ſunt ante ipſam creatę, ratione præditas facultates, ex eodẽ opifice exortas eſſe, ut colligamus, ipſa ratio ſuadet. Nihil enim ille ocioſum, nihil ſuperfluũ, nihil fruſtra fecit. Sin demus, cũm unus homo fuiſſet unã etiã animã iã antè extitiſſe, corpus autẽ longo poſt tẽpore effictũ: ocioſa profecto fuit anima, priuſquã in corpꝰ deſcẽderet, & tãdiu ſuperflua, ſeu fruſtra cõdita, nec potuit uires ſuas exerere, neq; qd quãtúmue poſſet, ipſa ſcire: quæ omnia, poſtquã de ſcẽderit, demũ acquirit. Ea uerò, quã uos incorruptã ac recẽs effectã appellatis, ocioſa potius erit quã bona:

quando corporis usum prius non est experta, sed iam primum nata uiuit: cuiusmodi Bacchi atque Herculis Thebis fuisse ferunt. Sed si quæ apud superos antea uersata, aliquid isthic egit: post ubi descenderit, uacuam, desertam, & in ocio sedem suam reliquerit, necesse est. Reliquæ enim facultates, ut primum prodiere, & quo loco oportuit, collocatæ sunt, & suum quæque munus obire, & ministrare, & subseruire, & curare iussæ. Humanã autem animam illi, postquam cõstituere longum tempus in ocio, sero tandem uinctam in sepulchrum, nempe corpus mittunt. Equidem ei iniunctum hoc est, ut terram ornet ac iuuet: minimeq; hominis esset, si cessaret quæ ad dei cultum pertinent prædicare, & ut nullus deo uacuus sit locus, efficere. An ergo nó præstat, eam, ut primum prodierit, commissum sibi munus obire, quàm perinde ac si nódum esset nata atque perfecta, adeò diu cunctari, eóque ipso quod initiò nihil agat, suam ipsius uim facultatemq; prorsus omnem ignorare? Actio enim quid aliud est, quàm quædã cognitio demonstratioq; uirtutis? Theophr. Sed si tempore certo & definito prodit, quî potest esse immortalis? Axith. Non alius est qui superiores illas facultates creat, & alius rursus, qui hominis animam condit: sed unus idemq; & illas, & hãc ipsam producit. Quod si idem sit, non erit nouum aut rarum quiddam, quod una facultas, una scientia, & olim & etiamnum hanc efficiat. Eiusmodi enim est supremus ille rerum opifex, ut neque eius potentia consenescat, neque eius scientia limitibus ullis circumscribi concludíque possit. Quamobrem aut ne illas quidem immortales esse fateamur. aut etiam hanc immortalem esse concedamus necesse est. Hæc enim perinde ut illæ, ad principium primum usque ascendit. Et certe Deus, nullam earũ, quæ sunt rationis compotes, substantiarum mortalem fecit. Quî igitur factum esset, ut suam hanc legem transgrederetur, cum nostram animam crearet: quam & si non communi secum substantia donauit, similem tamen, quasiq; quandam sui ipsius imaginem fecit? Ac si quidem ei philosophari libeat, Dei similis euadit. At

ἢ μὴ πρότερον ἐπειράθη σώματος, ἀλλὰ πρώτιστα γένεσιν τήνδε βιοτεύει. ὅθεν ἡ τοῦ Διονύσου καὶ Ἡρακλέους φύσις θήβαις λέγεται γένεσθαι. εἰσὶ δ' αὖ πως τῆς διωρισμένης αὐτῇ προθεσμίας. ὕστερον ἐπειδὴ κατέβη κενὸν καὶ ὄρφνον καὶ ἐν ἀργείᾳ τινὶ ἑαυτῆς χώραν καταλελοιπὸν. ἀνάγκη γὰρ ἅπασαι δυνάμεις, ἅμα τε προῆλθον καὶ ἐτέχθησαν, οὗ δεῖ ἑκάστου. καὶ ὅτι χρὴ λειτουργεῖν καὶ διακονεῖν καὶ ὑπηρετεῖν, καὶ φυλάττειν. τῷ δὲ ἀνθρωπίνῳ ψυχῷ μακρόν τινα χρόνον ἐν ἀργείᾳ καθίσαντες ὀψὲ ποτε δεσμώτην εἰς σῆμα τὸ σῶμα πέμπουσι. καί μοι τῷ γε διακοσμεῖν αὐτὴ προστέτακται. ἐπεὶ οὐδὲ ἀνθρώπου ἐν ἴσῃ πᾶσιν τὰ τοῦ θεοῦ κηρύττειν ὄργια. ὡς μηδ' ἁπάντων ἄθεον πέφυκε θεωρᾶσθαι. ἀκουῶ ἄμεινον ἅμα τε πορευθεῖν τὸ προστηκόμενον ἐκτελεῖν, ἢ ἀγόνου καὶ ἀτελοῦς ἁπάντων διημένειν, ἢ τῷ μὲν τῶν ἀρχῶν φέρεσθαι, τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων πάντελῶς ἀγνοεῖν. ἐπίδειξις γὰρ καὶ γνῶσις δυνάμεως ἡ ἐνέργεια. ἀλλ' εἰ χρόνῳ προσέρχεται πῶς ἀθάνατος. ἐκ ἄλλου τὰς ἄνω δυνάμεις, ἄλλου δὲ τῷ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῷ δημιουργεῖ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἐκεῖνός τε καὶ ταύτην προβάλλεται. εἰ δὲ ὁ αὐτὸς καινὰν ἀεί, εἰ μία δύναμις καὶ ἀδιαίρετος μία τό τε καὶ νῦν ταύτῃ ἐργάζεται. ἀεὶ γὰρ χρόνου ἡ τοῦ δημιουργοῦ δύναμις ἐναπομαράνεται, ἀδιαίρετος μέχρι τοῦ διορίζεται. ἢ δεῖ νῦν μηδ' ἐκείνας ἀθανάτους εἶναι συγχωρῆσαι. ἢ καὶ ταύτῃ ἀνάγκη διαύτῃ εἶναι πεύθεσθαι. ἀναβαίνει γὰρ μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς ὥσπερ ἐκείνας. ἀδεμίαν γε λογικὴν οὐσίαν ἀνθρώπῳ ἐποίησε. πῶς οὖν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν δημιουργῶν τὸν ἑαυτοῦ παρέβαινε νόμον, ἵν' ὁμοούσιον μὴ ἐποίησεν, ὅμοιαν δὲ καὶ θεῖον εἰκόνα. καὶ εἰ φιλοσοφοίη, θεῷ προσεικάζεσθαι. τὸ δὲ θεῖον ἀθανάτῳ προσόμοιον καὶ ἀθάνατον. τὸ γὰρ θνητὸν ἀθανάτῳ ἐκ ὅμοιον, ἀλλ' ἐναντίον. σὺ δέ ὁ τὸν πλάτωνα καταπιὼν λέγεις, πᾶν γιγνόμενον πάντως εἶναι θνητόν, καὶ φθείρεσθαι, καὶ διαλύεσθαι. ἀναμνήσω δέ σε τίμαιόν, καὶ τὸ τοῦ δημιουργοῦ διαμνησθείς. ἦς τὸ προοίμιον ὡς ἐγὼ μέμνημαι. θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ πατήρ τε καὶ δημιουργὸς, ἀθανάτοι μὲν πάμπαν ἐκ ἐστε. ἐπεὶ πόρ ἢ γένεσθε, ἔτι γε μὴν λυθήσεσθε, θελήσει βουλήσεως κρείττονος θανάτου λαχόντος. ἀμφότερα γοῦν ἅμα σώζει, καὶ πεποιῆσθαι, καὶ μὴ διαλύεσθαι. μὴ γένεσθαι, μὴ τοῦ θανάτου κρείττους γίνεσθαι.

id quod immortali simile est, ipsum quoque sit immortale necesse est: quando id quod est mortale, ei quod immortale est, non simile sed contrarium est. Tu uerò, qui Platonẽ ipsum totum ebibisti, dicis, omne quod natum sit, prorsus esse mortale, & interire, & solui. At ego Timæi memoriam tibi renouabo, & orationis illius egregiæ, quam conditor ipse habet, cuius exordij memini: O uos (inquit) dij deorum, quorũ ego & pater sum, & procreator: immortales quidem omnino uos haudquaquam estis, quia procreati estis: neq; tamen solúemini, hoc uidelicet cósecuti ex mea, quæ mortẽ superat, uolũtate. Quibus uerbis hęc ambo introducit, & factũ esse, & nunquã interire: & natũ esse, & morte superioré euasisse.

Ergõ

αὐτὴ πρῶτη ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ οὐσία λογικὴ ἀεικίνητος καὶ αὐτεξούσιος, ζωὴν δὲ αὐτὴ ἔχουσα· καὶ σώματι χορηγεῖν δυναμένη. ἃ θνητὸν οὐδὲν ἔλαχεν, ἀλλὰ ταῦτα ταῦτα τὰ ἀθανασίας ἀτεχνῶς γνωρίσματα. καὶ θαυμάσαις ἂν τὴν ἔνδον τῆς ψυχῆς δύναμιν ἀεὶ τὰς ποικιλίας τῶν ἔξω καταμαθών. πᾶσα γὰρ τέχνη καὶ ἐπιστήμη, καὶ πρᾶξις καὶ θεωρία, ἱκανὸν τὸ τῆς ψυχῆς ἐρμηνεύειν ἀθάνατον. ὁ γὰρ τὸν ἔνδον, καὶ τὸ ἀεὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς εἶναι, δῶρον παρέχει. καὶ τὸ δῶρον φύσει λῶον. πλάτωνι δὲ δοκεῖ καὶ τὸν ὅλον κόσμον τοῦτον καὶ γενέσθαι, καὶ θνητὸν εἶναι. ἀθανάτου δὲ σώζεσθαι. ὁ γὰρ τὸ γενόμενον καλέσαι πάντως καὶ ἐστὶ, φησὶ πλάτωνα μὲν ἐπαινέσαι, καίπερ λέγοι τὰ σώματα γενέσθαι καὶ μὴ δόλυσθαι. ταῖς δὲ ψυχαῖς ὅτι ἐθέλεις συγχώρει, ἃ τοῖς σώμασι βαδίως χαρίζονται. Θεόφρ. ἐπεσιμὴ ἐχὶ τοῦτοις σωέπεσθαι. ἓν δὲ ἡμᾶς παρέδραμεν ὅτι τὰς μὲν ἄλλας νοερὰς καὶ λογικὰς οὐσίας μέτρῳ διωρίσθαι λέγομεν τὰς δὲ ἀνθρωπίνας εἰς ἀμετρίαν ἐξεγηκέναι. εἰ μὴ τῷ αὐτῷ ψυχῷ ἐπὶ πολλὰ σώματα μεταβαίνειν συγχώρησον ὁ λόγος. ἀξίδ. τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν τὸ πλῆθος πρὸς ἡμᾶς μὲν ἄπειρον. θεῷ δὲ δημιουργῷ πεπερασμένον, ὥσπερ καὶ ἄλλα τῶν λογικῶν οὐσίαι. ἃς σὺ μὲν οὐκ ἀριθμήσεις, θεὸς δὲ ὅσπερ πρόσεστιν ἡμῖν μὲν ἀόριστα. θεῷ δὲ προλαβόντι διωρισμένα. καὶ αὐτὸς αὐτῆς μέτρον γίνεται, ὧν περιέλαβεν. ἐν δὲ ταῖς ἀΰλοις καὶ λογικαῖς οὐσίαις, οὐ συνοχωρεῖ τὸ πλῆθος. ἓν γὰρ τὰ πάντα. καὶ ἕκαστον ὅλον ἐπλήρωσε, καὶ πάντα τὸ ὅλον ὑπεδέχεται. καὶ οὐκ ἐμποδίζει ἄλλο ἄλλῳ, καθάπερ τὰ ἔνυλα σώματα. ἐπεὶ καίτοι τοῖς φυτοῖς τῶν νῦν λεγομένων εἰδώλα φαίνεται. ἐξ ἑνὸς γὰρ δένδρου βλαστήματα μὲν μυρία τέμνεται, ἕκαστον δὲ τῶν ἀποτεμνομένων, τὸ ὅλον τῆς ζωῆς ἔχει. ὡς τῇ γῇ δοθὲν βλαστάνειν. καὶ τῆς ζωῆς τὸ ὅλον θεῷ μεγάλῳ δένδρῳ ὁμοίως ἐμμεμένηκε. καὶ ἐξ ἑνὸς ἀπειράτα γιγνόμενα, καὶ ἓν πάντα καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων οὐδὲν ἐκεῖνο ἐξ οὗ τὰ γενόμενα. λέγειν εἰς ἀπειρίαν ἡμῖν προβαίνειν δοκῇ, καὶ ἀόριστον οὐδέν. πρὸς δὲ τούτοις, πᾶν ἐξ ἀνομοίων συνθετὸν χρόνῳ ποτὲ καὶ διαλύεται. τοιοῦτος καὶ ὁ αἰσθητὸς κόσμος. καὶ οὗ τὰ μέρη φθείρεται. ἐξ ὧν τὸ ὅλον,

Ergo hominis anima primùm sic facta prodijt, uti sit substantia rationem habens, quæ semper moueatur, sitq; sui iuris ac libera: quæ uitam ex se habeat suam, eámque possit etiam corpori impertire. Quibus bonis eorum, quę mortalia sunt, nullum est præditum: sed sunt hæc, extra controuersiam, uera ac certa immortalitatis argumenta. Et certè miraberis uim illam intus in anima latentem, si rerum quas foris agit, uarietatem noris. Omnis enim ars, omnis scientia, itémque actio & contemplatio satis superq; docere possunt, animam hominis esse immortalem. Qui enim ei suum illud esse dedit, ille ipse etiam perpetuum ut esset hoc eius donum, dedit. idq; donum est ipsa iam natura. Platoni uerò uidetur, etiam mũdus hic totus & factus olim fuisse, & mortalis esse, & perpetuo conseruandus: quando quod uri queat, non ideò prorsus comburi possit. Iam Platonem commendant, licet asserat, corpora facta quidem esse, non autem dissolui, cótra animabus nolunt tribui, quod corporibus facile concedunt. Theophrastus. Non possumus non has rationes sequi. Sed unum nos adhuc fugit, quod cùm cæteras ratione atque intelligentia præditas substantias certo quodam modo numeróque circumscriptas asseramus: humanas autem animas dicimus, extra modum numerúmque omnem prouenire, nisi eandem animam in multa corpora cómigrare concedamus. Axith. Animarum humanarum multitudo omnis, nobis quidem in immensum excrescere: at ea penes ipsum opificem æquè est finita ac certa, atque aliarum rationem habentium substantiarum. Eas ipse quidem minimè facile numeraueris: deus autem facillime. Et quæcunque ipse comprehendit, ea nobis quidem infinita sunt omnia: ipsi uero complectenti illa deo prorsus finita. Hicq; est eis modus, quẽ uult qui comprehẽdit. In incorporeis autem & rationem habentib. substantijs, multitudo non facit, ut ipsis substantijs aliqua accidat angustia. Vnum enim sunt omnia, & singula totum explent, & omnia totum suscipiũt: nec impellitur aut premitur alterum ab altero, quemadmodum corpora alia alijs impedimẽto esse possunt. Nam & in plantis, eorum quæ iam dicta sunt quasi quædam simulachra cernuntur. Amputantur enim ex una aliqua arbore surculi propè innumeri, qui tamen, iam amputati, uitam in se totam quique habent: ita ut terræ mandati germinent, eóque ipso ostendant, sibi non minus quàm magnæ arbori uitam intus affuisse. Atque ex uno illo germine fiunt innumera, & unum omnia, & eorum quæ ex eo sunt nata nullum est idipsum, ex quo sunt enatæ. Ac quanquam nobis hæc in infinitum deduci uideantur, tamen infinitum eorum est nullum. His adde, quod quæ eximparib. composita sunt, tempore suo dissoluãtur necesse est. Atq; eiusmodi mundus hic est, qui cernitur. Si quid sit, cuius partes, ex quibus ipsum constabat, intereant:

sanè totum illud cum suis, ex quibus compositum fuerat, partibus unà pereat necesse est: usque dum mortalitatem puram accipiat. Omne uerò tempus deo quidem breue est, hominibus contrà longum. Igitur si corpora aliquo usque finita sunt ac terminis suis circumscripta: non certe committendum est, ut animas in immensum producamus. Sed ibi sistetur animarum motus, ubi corporum animas ipsas suscipientium numerus gradum sistit. Quò fit ut animabus is sit præscriptus numerus ac modus, quem earum usus postularit: isq; ipse modus in eo, qui anima aliqua eget, gradum sistit. Mirum sit autẽ, cùm Apollinem fama ferat, omnem arenam in numerato habere: & supremum illum opificem animarum, quas ipse procreauit, numerum nescire? Atq; earum, quæ sunt intelligentia prædictæ, facultatum plenum est totum cœlum: plenus etiam æther angelorum atq; dæmonum: itemq; plenus aër, plena terra, plenum mare, plena denique quæ sub terra sunt omnia: ac quemadmodum ait quidam sapientum nostratiũ, adeo nihil est in rerum natura uacuũ, ut ne sit etiam, quo capillum inijcias. Sed & si mortalibus in decies millenos annos hæc externis sensibus expositа uita producatur, nunquam tamen, opinor, tantæ angelorum atq; dæmonum multitudini, humanarum animarum numerus par erit, ac quẽadmodum nũc fiunt, in hac quoq; uita fiet, ut hæc animarũ copia omnis cesset atq; deficiat. Hac enim durante & permanente uita, boni quidẽ in campum Elysium euecti ibidem agent sempiterna conuiuia, semperq; erunt pleni nectare, quæ & ipsa Platonis in ciuitate lex est: mali uerò in tartara delapsi, ex quibus nunquam sunt egressuri: ipsi quidem non amplius proficiunt, sed exemplum iustitiæ facti æternum isthic iacebunt. Quod in Phædone & Gorgia Socrates constanter affirmabat. Animarum igitur numero tantopere diminuto, ipsæ uitam hanc quasi destitutam desertamq; relinquẽt. Nec dices deinceps unquã fore, ut in hanc uitam redeat anima, uidelicet hic iterũ uictura: cũ hæc omnia sint iam antea confutata, & siquidẽ inuenili quodam modo gloriari libeat, uinculis adamantinis ligata. Iam si mille annis semel (ut ait in Phædro Socrates) unaquæque anima consuetudinem cum corpore habeat, & in decẽ millium annorum ambitũ modus animarũ sufficere statuatur: nos longe minore numero animarum egebimus. Neq; enim in tam longũ tempus mortalia corpora produci ipsi statuimus. Quò fit ut mihi potius animarum numerum atq; modũ finitũ statuenti, quã tibi diuersum existimãti, sit assentiendũ. Theoph. De anima quidẽ nullũ mihi dubiũ reliquisti: sed putas nefore aliquãdo, ut mũdus hic dissoluat? Axith. Sic sanè. id enim, cùm mũdus ipse sit corporeus, & sua sponte atq; ex se ipso minime existat, facile est demõstratu.

ἀναγκη τὸ ὅλον ἐξ ὧν τῆς μέρεσιν ἐξ ὧν συνεστάθη ταῦτα πεῖσθαι, ἕως αὖ τὸ ἀθάνατον καθαρῶς λαβοι. πᾶς δὲ χρόνος θεῷ μὲν βραχὺς. θνητοῖς δὲ μακρότατος. οὐκοῦν, εἰ μέχρι τούτου τὰ σώματα διορίζεται, οὐκ εἰς ἀπειρίαν τὰς ψυχὰς ἐξαγομεν. ἀλλὰ στήσεται τῶν ψυχῶν ἡ φορὰ. ὅταν σὺν τῷ δέοντι, καὶ μηδενὸς ἐνδεόμενον, ὥστε μέτρον ταῖς ψυχαῖς ἡ χρεία. καὶ τὸ μέτρον ᾧ δέοντι διορίζεται. ἢ ἀπόλλων μὲν τῆς ψαμμου πάσης εἰδήναι τὸν ἀριθμὸν ἐπαγγέλλεται, αὐτὸς ὁ δαιμονιώτατος τῶν ψυχῶν ἀγνοήσει τὸν ἀριθμὸν ὧν αὐτὸς προβάλλεται. καὶ μὴν νοερῶν διαφερει μεσὸς ὅλου ὁ οὐρανὸς, μεσὸς δὲ ὁ αἰθὴρ ἀγγέλων τε καὶ δαιμόνων. πλήρης μὲν ὁ αἰθὴρ, πλήρης δὲ καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ θαλαττα, καὶ τὰ ὑπὸ γῆν πάντα. καὶ ὡς ἔφη τις τῶν παρ' ἡμῖν σοφῶν, κενὸν οὐδὲν ὅλως ὅσον αἰθέρα καὶ τρίχα βαλεῖν. ὥστε κἂν εἰθελήσειεν εἰς μυελὸν ἔτι τὸν αἰθέρα βίον αὐθρώποις ἐπεκτείνειν, οὐκ ἂν οἶμαι τῶν ἀγγέλων καὶ δαιμόνων πολυπληθείᾳ τῶν ἀνθρώπων αἱ ψυχαὶ χώροιντ' ἂν ἐπὶ πλεῖστοι. ὡς δὲ νῦν λέγεται, πάντελὴς ψυχῶν ἐπίληψις χώροιτ' ἂν τῷδε τῷ βίῳ. εἰ γὰρ ὄντες τοιοῦτοι διαμένει. καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ εἰς τὸ πλούσιον ἀναδραμόντες ἀθανάτῳ συμπωσιάσουσιν, ἀεὶ τοῦ νέκταρος ἐμπιπλάμενοι. νόμος γὰρ καὶ οὗτος τῆς πλάτωνος πολιτείας. οἱ δὲ κακοὶ εἰς τάρταρον ἐμπεσόντες, ὅθεν οὐ ποτὲ ἐκβήσονται, αὐτοὶ μὲν οὐκέτι ὀνήσονται. παράδειγμα δὲ τῆς δίκης γενόμενοι εἰς ἀεὶ κείσονται. ταῦτα γὰρ ἐν φαίδωνι καὶ γοργίᾳ σωκράτης διϊσχυρίζετο. ἐκ τοῦ μέτρου τοσοῦτον ἀφαιρημένον λάθοιεν ἄν ποτε πλήρη τῶν ἀνθρώπων τὸν βίον καταλιπόντες. καὶ οὐκέτι φήσεις ὡς τόνδε τὸν βίον αὖθις ἡ ψυχὴ βιώσεται. ταῦτα γὰρ ἐξελήλεκται. καὶ εἰ νεανικὸν εἶεν, ἀδαμαντίνοις δεδεται. εἰδὲ γε χιλίοις ἔτεσιν ἅπαξ φησὶν ὁ τοῦ φαίδρου σωκράτης τὴν ψυχὴν ἑκάστην σώματι κοινωνεῖν. καὶ εἰς μυρίοσταν πορίσομεν τῶν ψυχῶν τὸ μέτρον ἀρκεῖν λέγεται, ἡμεῖς ἐλαττόνων ψυχῶν δεησόμεθα. οὐ γὰρ εἰς τοσοῦτον χρόνον τὰ θνητὰ σώματα φαμὲν παρατείνεσθαι. ὥστε παρ' ἐμοὶ μᾶλλον. ἢ παρὰ σοὶ μέτρῳ τὰς ψυχὰς διορίζεσθαι. Θεόφρ. Ψυχῆς μὲν δὴ περὶ οὐδὲν ἀμφισβήτησιν ἀπολέλοιπας. εἶεν δὲ τὸν κόσμον χρόνῳ ποτὲ διαλύεσθαι; Αξίθ. εἰκὸς γοῦν γεγονέναι ὡς ἑταῖρε, καὶ μὴ αὐτόματον τὸ καλὸν τοῦτό θέαμα.

Quod

πῶς λέγεις; ἐ τῶν σωμάτων ἡ γένεσις οὖσα δὴ κίνησις οὐκ ἐθέλει, ἀεὶ δὲ τοῦ τελείου καὶ ἑνὸς ὅθεν προῆλθεν ὀρέγεται. καὶ πρὸς ἐκεῖνο σπεύδει καὶ σπείγεται. ἐπεὶ γὰρ μᾶλλον ἡ κίνησις, ἐλλείποτε αὖθ' ἑστῶσα, ἕως ἂν τὸ ποθούμενον, ἐνδοιεὶ εὑρήσει δὲ, ὅταν ὁ δημιουργὸς αὐτὸς βούλοιτο. βουλήσεται δὲ, ὅταν ἐπιτήδειον ἦ. μετὰ γὰρ τὴν τῶν ψυχῶν δοκιμασίαν καὶ τὴν προφανῆ τῶν κακίας ἔλεγχον. τὸ καθ' ὅλον ἐπὶ τὸ ἀθανάτου μεταλλάξει. ὥστε σωφρόνειν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀθανασίαν. καὶ πάλιν οἰκεῖον γενέσθαι τὸν τόπον, τὴν τῶν οἰκούντων εὐδαιμονίαν. ἐπεὶ γὰρ θνητῷ κόσμῳ, θνητὸν ζῷον γενέσθαι. ἀθανάτῳ δὲ τὸ ἀθάνατον. μία γὰρ τοῦ παντὸς σύμπνοια. ἄπακτον οὐδὲν, οὐδὲ ἀσύμφωνον, ἀλλ' ἕκαστον ἑκάστῳ φίλιόν τε καὶ ἐπιτήδειον. καὶ πλὴν τοῦ δημιουργοῦ βούλησιν, πεποίηται φύσιν. σοφοῦ δὲ ὄντος καὶ δυνατοῦ τὰ αὐτὰ θνητὰ καὶ ἀθάνατα μεταποιεῖν. ἢ, πόσης δυνάμεως καὶ σοφίας. μήτε τὸ θνητὸν ἡμᾶς ἀγνοεῖν μήτε γε αὖθις διαμένειν. τί δὲ οὐκ ἀγένητον ὁ κόσμος καὶ ἄναρχος. ἢ πῶς δημιουργὸς ὁ δημιουργός. ἐ χρόνῳ μὲν ὁ τε μὴ τὰ αὐτοῦ εἰργάζετο. ἄξιον. ἄκουε δή φασι μάλα καλοῦ λόγου. Ὁ παύτων βασιλεὺς, ἀεὶ οὗτος τὰ πάντα βασιλεὺς ἀεὶ οὗτος τὰ πάντα. ἢ τῶν ὄντων ἀρχὴ, καὶ γονή. οὐ γὰρ ἄγονος πώποτε, αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, ὁ τῆς σοφίας πατὴρ, καὶ τῶν ὅλων δημιουργὸς, οὐ χρόνῳ τῆς τόκου δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἤρξατο. ἀεὶ γὰρ τοῦ λόγου καὶ σοφίας πατὴρ. οὐ πάθει χρηνήσας. οὐ γὰρ ἦν ἀνάγκης, ἐδὲ σπαρτόν τῆς χρηνήσεως λαβὼν, ἐ γὰρ μὴ ἄλλο. ἐδὲ ἑαυτὸν τῆς δυνάμεως κρύσας. ἀεὶ γὰρ ἐν ἑαυτῷ, ὃν τέτοκεν ἔχει. ὅλον ἐν ὅλῳ πεπληρωῦται καὶ πληρούμενον, μόνον γὰρ πατὴρ εἶναι, μόνος ἠβούλετο. καὶ ὁ προῆκεν τὸ χρόνημα. ὁ γὰρ ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας. ὁ γὰρ σώσεως ἐν ἑαυτῷ. διὰ τοῦτο τὸν λόγον ὅσιον ὄντα τέτοκεν. ἵνα πλὴν κρύσασιν, καὶ τοῦ πατρὸς δυνάμιν διηγήσεται. αὐτολόγος ὤν. αὐτὸς νοῦς καὶ τῷ νοῖ ἅπαντα συναθροίσας. πάντα ὁ πατὴρ δι' αὐτοῦ δημιουργεῖ. σοφία γὰρ ἔδει τόδε τὸ πᾶν ἐργάζεσθαι. καὶ ἅμα τῷ τόκῳ τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἅγιον πνεῦμα προήνεγκε. ὁ βία, φησίν. ἀλλ' ἐξουσίᾳ δυνάμεως, διὸ δὴ καὶ τέτοκε βουλόμενος, καὶ προήγαγε, δυνάμενος.

Quid enim dicas? Si corporũ generatio, quæ ipsa motus quidam est ut deficere, manere uno in loco nolit, ac potius ad unum illud & perfectum, ex quo prouenit, principium tendat, properet, atque etiam propellatur: neq; enim sine causa aliqua fit motus, neque uspiam sistitur, antequam id quod desideratum est, inuentum sit: inuenietur, quando supremus ille rerum opifex uoluerit: uolet autẽ ille, cùm ei uisum fuerit opportunũ. Etenim facta iam animarum probatione, & perspicua atq; omnibus nota malitiæ reprehensione: hoc omne quod sensibus est expositum, in id quod immortale est atq; æternum conuertetur: quando conueniens est hominum immortalitati, ut locus aptus atque accommodus fiat incolarum felicitati. Oportuit in eo, qui periturus est, mundo, mortale quoque seu periturum animãs esse, ac rursus in illo æterno æternum atque immortale. Omnium enim rerum una quædam est concordia: nec est inordinatum, aut ab hac concordia deflectens quicquam: sed singula singulis sunt amica, apta atq; idonea. Atque hæc supremi conditoris uoluntas est ipsa natura. Nam & sapientis & prepotentis esse puto, res easdem & mortales facere, & immortales. Quanta enim potentia & sapientia fit, ut & mortalis naturę non expertes atq; ignorantes simus: & in illa ipsa iam explorata non maneamus? Theophrastus. Quid uero? An non hic mundus, & nunquam natus est, & principio omni caret? Aut quomodo opifex ille est opifex: si quidem tempus fuit ullum, quo suarum rerum nihil peragebat? Axith. Idipsum audias quæso: reddunt enim rationem, sanè quàm bonam. Supremus ille rex omnium, ex quo omnia promanant, rerum omnium principium & origo, in primísque fœcundus fons est: quippe qui sit summum bonum, sapientiæ pater, rerum omnium conditor. Is non tempore aliquo cœpit habere generationis uim atque facultatem: sed semper uerbi & sapientiæ pater exiftit. Neque uerò passus est quicquam generando: quippe qui nec aliqua necessitatis ui, nec assumpto generationis consorte (quanquam non esset quisquam alius) neque exhausta per hoc sua potentia genera uit. Semper enim in se eum quem genuit, totum in toto, replentem & repletum habet. Solus ipse pater esse uoluit. Nec propterea est superflua illa soboles: alioquin enim non haberet eum in se, & ipse esset eiusdem naturæ atque substantiæ. Iam quia compositum in eo non est quicquam, ideo uerbum naturaliter, aut, ut sic dicam, substantialiter genuit: nempe ut substantiam & uirtutem patris enarret: qui ipse est uerbum, quiq; ipse est mens, & mente in unum omnia cogit, omniáque per ipsum pater facit. Sapientia enim hoc quicquid est sola potuit effici. Atq; unà cum filio, qui naturæ est eiusdem, spiritũ sanctũ etiam produxit: non ui certe ulla adigente, sed uirtutis suæ facultate. Vnde & quia ualuit, & quia potuit, eũ produxit.

Quo

Quo ſpiritu deus omnia mente & ſenſu prædita ſoleat affare, & uirtute replere, & complecti, & ad ſeſe pertrahere. Semper enim ſpiritus ad patrem ſe conuertit, eoq; etiam quicquid contigerit, prorſus trahit. Atque eiuſmodi eſt perennis hæc magna patris ſapiẽtia & uirtus quæ eſt unitas & diuina trinitas, nec maius nec minus quicquã in ſe recipiens. Eſt enim una ſubſtantia, quæ mentem habentes ſubſtantias conſtituit ac fecit: quãdo uoluit habere quibus benefaceret, ideoq; ſuperas illas facultates produxit, nempe ut ipſo bono, primaq; ſua beneficentia abunde fruerentur. Nullus enim in bono inuidiæ eſt locus. Atq; ſic quidem conditor antequam hæc ipſa quę ſenſibus ſunt expoſita procreaſſet, minimè ocioſus fuit. Cœlum autem, à quo tempus initium ſumpſit, & terram, & aẽrem, & mare, his iam procreatis effecit. aliàs etiam aliud, pro ſua ſumma potentia facit, materiámque rebus omnibus ipſe præſtat, exuſcitat, coagmentat, concinnat, ornat. Neque enim credendum eſt materiam non naſci, principioq; carere. Quod te Chaldæi docent: itemq; Porphyrius in eo, quem καθόλου inſcribit, libro, cùm rationes Chaldæorum in medium omnes affert, ijs materiam eſſe natam affirmat: tum Plotini librum explicans dicit, exiſtimare ſecũdum naturam ac rectè dici, materiam non natam, & tanquam rerum principium poni, planè ut impiam opinionem minuendam ac explodendam. Si igitur materia eſt nata, nec habenda pro primo rerum omnium principio, ſed ultimo creata: quomodo ſenſibus expoſitus ille mundus poterit non natus eſſe, aut principio carere, aut omni tempore prior extitiſſe? Opus enim ipſum non poteſt eſſe prius aut antiquius ſua materia. Idem nobis etiam Plato, quemadmodũ ipſe non ignoras, in Timæo, nullo colore uerborum uſus, affirmat. Ac primum ſit ne factus, an infectus hic mundus, quęrit: tum cauſa aſcribitur, poteſt enim cerni: ipſaq; coli ſuauiſsima portio, ſydera itidem facta ſunt. Ipſorum enim commigrationes ſiue motus, & decurſus, & conuerſiones, & aduerſus Boream aſcenſus, & in auſtrum deſcenſus: ſolisque & lunæ defectiones, & quicquid ſenſus non eſt expers, gigni quidem Platoni uidentur, uerum eſſe firma ac ſolida nunquam. Theophraſt. At Platonis myſteriorũ interpretes, τὸ γέγονεν, ideſt, factum eſt, non ſimpliciter accipiunt, ſed perinde ac ſi diceretur ſecundũ cauſam factũ, exponunt. Vt umbræ meæ cauſam meum ipſius corpus aio: at eam corpus meũ nõ fecit, ſed hęc ipſum ſecuta eſt. Axith. Ergo conditor non eſt cõditor: ſiquidem quæ fecit, minime ſua uoluntate fecit: & uniuerſum hoc quicquid eſt, ſpõte ſua atq; ex ſeſe exiſtit. Et ni ſit factum iam aliquod corpus, quod ſtet è regione ſolis, nõ cõcedit ut à tergo lux fiat, idq; ipſum eſt umbra.

καὶ τότῳ ὅλῳ τῷ δυνάματι τάτε νοητὰ καὶ αἰσθητὰ ἐμπνέων, ἅπαμεως πλήρει. κὴ σωέχει καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἕλκει. ἐπιστρέφει γὰρ ἀεὶ πρὸς τὸν πατέρα τὸ πνεῦμα, καὶ πᾶν αὐ ἕλκει ὅπερ ἂν ἐφάψηται. οὕτως ἄρχον ἡ μεγάλη τοῦ πατρὸς σοφία καὶ δύναμις. ἡ μονὰς ἡ θεία τριὰς, οὐ δὲ μᾶλλον καὶ ἥπλον ἐπιδέχομένη. οὐσία γὰρ μία, καὶ τὰς νοερὰς οὐσίας σωέτακε, καὶ πεποίηκεν. ἠβούλετο γὰρ ἔχειν οὓς εὖ ποιῇ. διὰ τοῦτο τὰς ἄνω δυνάμεις προβάλλεται τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς πρώτης εὐεργεσίας, ἱκανῶς ἀπολαύειν. ἀγαθῷ γὰρ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς φθόνος. ὅτως ὃν ἐν ἀρετῇ πᾶσι τοῖς αἰσθητοῖς ἀμέμπτως. οὐρανὸν δὲ, ὅθεν ὁ χρόνος ἄρχεται. καὶ γῆν ἀέρα καὶ θάλατταν. μετὰ τὰ πρῶτα δημιουργεῖ, ἄλλοτε γὰρ ἄλλα κατ' ἐξουσίαν ἐργάζεται. αὐτὸς δὲ ἀεὶ ἐργάζεται. αὐτὸς καὶ τῇ ὕλῃ χορηγεῖ τοῖς πᾶσι. ἐγείρει τε καὶ σώζει μόνη καὶ τιθῆσι καὶ διακοσμεῖ. οὐ γὰρ ἀγένητος οὐδ' ἀνάρχου ἡ ὕλη. τοῦτό σε καὶ Χαλδαῖοι διδάσκουσι. καὶ ὁ πορφύριος. ἐπιγράφει δὲ καθ' ὅλον τὸ βιβλίον, ὃ εἰς μέσον προάγει τῶν Χαλδαίων τὰ λόγια. φ' οἷς γεγονέναι τὴν ὕλην ἰσχυρίζεται. καὶ τὸ πλωτίνου διανοίγων βιβλίον. ὅθεν τὰ κατὰ φύσιν που λέγων. ἀγένητον δὴ εἶναι τὴν ὕλην. καὶ τὸ φ' ἀρχαῖς πιθήναι, ὡς ἄθεον δόγμα, παραιτητέον. εἰ γοῦν ἡ ὕλη γένητὴ, καὶ οὐκ ἀρχὴ ἀλλ' ἔσχατον, πῶς ὁ αἰσθητὸς κόσμος ἀγένητος ἢ ἀνάρχος, ἢ πρὸ τοῦ χρόνου. οὐ γὰρ πρὸ τῆς ὕλης ποίημα. αὐτὸς δὲ ἡμῖν ὁ πλάτων μέμνηται φ' τιμαίῳ, πῶς οὐδ' φ' σχηματιζόμενος ἀποφαίνεται. πρότερον ἐρωτῶν πότερον γέγονεν ὁ κόσμος, ἢ οὐ γέγονεν. εἶθ' ἅπ αἰτίας προσγέγραπται. ὁρατός τε γάρ ἐστιν, αὐτός τε ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ τὰ χαριέστατον. οἷ ἀχέροι. ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτοι γεγόνασιν. αἵτε γὰρ μετοικήσεις καὶ δρόμοι καὶ ἀποστροφαὶ. καὶ αἱ πρὸς τὸ βόρειον ἀναβάσεις, καὶ αἱ πρὸς τὸν νότον κάθοδοι. ἡλίου τε καὶ σελήνης ἐκλείψεις, αἰσθητὰ ταῦτα. ἃ γίγνεσθαι μὲν δοκεῖ πλάτωνι, εἶναι δὲ βεβαίως οὐδέποτε. Θεοφρ. οἱ τοῦ πλάτωνος μυσταγωγοί. τὸ γέγονεν, λέγουσι, ἀλλὰ κατ' αἰτίαν γέγονεν. ὅσον ἐμῆς σκιᾶς αἴτιον, τοῦτο μὲν σῶμα, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ πεποίηκεν αὐτῷ, ἀλλ' ἐκείνῳ τούτῳ συνηκολούθησεν. Αξιθ. οὐκ ἄρα δημιουργός ὁ δημιουργός, εἰ μὴ βούλομένου ὁ πεποίηκεν δημιουργεῖ. ἀλλ' αὐτόματον τόδε τὸ πᾶν. εἰ μὴ γέγονεν αὐτισπάσῃ τοῦ ἡλίου τὸ σῶμα, οὐ συγχωρεῖ, κατόπιν γενέσθαι τῷ λαμπυρίδα καὶ τοῦτο ἡ σκιά.

Vnde

ὅθεν οἷον τὸ σῶμα, φιάλη διαγράφεται. ὁ δὲ δημιουργὸς ἀσώματος, ἀθεώρητος, αὐτὸ τὸ φῶς ὑπάρχων. πῶς οὖν ἡ τόθεν συμβέβηκεν ἡ σκιά· πῶς δὲ ἀμείνων μᾶλλον καὶ ὡς ἀληθῶς δημιουργός, αὐτὸς ποιῶν καὶ σωφρονίζων ἃ βούλοιτο. ἢ σκιᾶς ἐξαναγκὴς ἐπομένης. τίς δ' ἂν τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν κοσμεῖν ἢ καθαίρειν βούλοιτο. οὐκοῦν καὶ τὴν φρόνησιν ὁ τῶν αὐθέντων λόγος σωφανεῖλεν. οὐ γὰρ ἂν ἐβούλοιτο σκιᾶς ἐπιμέλεια. ἔτι δὲ ἅμα τοῖς σώματι σκιὰ παραφαίνεται. ἀλλ' ἀδύνατον ἅμα τοῖς δημιουργῷ παραλαμβάνειν τὴν ὕλην. τοῦτο πλωτῖνος πολυεργαζόμενος τὴν ὕλην σαφῶς παύει προλέγει, καὶ γὰρ ἀναξαγόραν κωμῳδεῖ ὅτι μὴ προλέγει. ἀλλ' ἅμα γὰρ δημιουργὸν καὶ τὴν ὕλην εἰσάγαγεν. ἀδύνατον δὲ ἅμα. δεῖ γὰρ εἶναι πρεσβύτερον τὴν ποιήματος γὰρ ποιητήν. ὁ δὲ πολὺς καὶ ἀπλοῦς ὁ τῶν πλάτωνος ἐρασὴς, τὰ τοῖς ἑρμείνου δοκοῦντα διειδὼν, ἔφη πού τοῦ κόσμου τὴν φύσιν καὶ τάξιν ἐπιζητῶν. τοιοῦτον δὲ αὐτὸν ὄντα οὐκ ἀγένητον, οὐδ' ἀΐδιον εἶναι. ἀλλ' ὑπὸ τοῦ μείζονος τῆς δυνάμεως καὶ τελειοτέρου θεοῦ τὸ πρεσβυτάτου καὶ νοητοῦ γεγονέναι. ὁρατὸν γὰρ ὄντα καὶ ἁπτὸν καὶ πάντη σωματοειδῆ, ἀμήχανον μὴ ἀγένητον εἶναι. ὧν γὰρ ἡ οὐσία βοηθείας δεῖται τοῦ παρ' ἑτέρου πρὸς τὸ εἶναι, πῶς ταῦτα μὴ ὁμολογοῦμεν γεγονέναι τε καὶ ὑπὸ τοῦ ποιήσαντος διασώζεσθαι. ὧν δὲ ἀειστελῆ, καὶ γελοῖον ἀφαιρεῖ. ὁμολογοῦντα μὲν τὸ δὲ τὸν ὁρατὸν εἶναι καὶ ἁπτὸν καὶ σωματοειδῆ, ἀγένητον δὲ καὶ ἄφθαρτον εἶναι φιλονεικοῦντα. ἢ πῶς οὐ καταγέλαστος ἐκεῖνος, εἰ μὴ δὲ τοῖς τῶν αἰγυπτίων προφήταις ἐδέλει συνέπεσθαι. δι' οὗ δὲ τοῦ παντὸς ἀρχὴν καὶ γένεσιν λέγοντος, ἐπέσησαν καρκίνῳ τοῦ κόσμου τὴν ὥραν. ἀλλὰ καὶ ἀπόλλων ποτὲ χρησμῳδῶν γενέσθαι καὶ τοὺς δαίμονας ἄδει καὶ πρὸ τοῦ ἀνθρώπου γενέσθαι, καὶ πρὸ τοῦ κόσμου κατασκευῆς. καὶ πρὸς χρείαν ἀνθρώπου τῷ δημιουργῷ διακονεῖν. ὁ δὲ χρησμός, ἐκτίσθη πρὸ ἡμῶν θεῖαι τε κόσμου γονῆς. ἄφθαρτα πνεύματα εἰς ἡμετέρας χρείας. πῶς οὖν οἱ τοῦ πλάτωνος μυσταγωγοὶ τάδε νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ ἅμα πάντα πρᾶγμα τάσσουσιν. ἐκ ἐναντίας σοφίζονται, τῷ ἀπόλλωνι καὶ τῷ πλάτωνι. ὁ γοῦν ἅμα μὴ ταυτανοῦ τὸ θέρος ἢ ὥρα ἐστὶ φυτὰ τοῖς καρποῖς ἐγκαλλωπίζεται, ὅπου ἡ χειμὼν καταβρύγνυται. ἆρ' οὖν τὸ μὴ θέρους ὄντος ποιητής, τοῦ δὲ χειμῶνος οὐκέτι; οὐδ' ὅτου ὕει;

Vnde & talis est umbra, quale corpus illud existit. At cõditor est incorporeus, & immensus, & lux quædam æterna: quomodo igitur, aut undenam umbra accessit? Quomodo uerò præstantissimus & uerus rerum creator erit? utrum, si quæ uelit, ipse condat & componat: an uerò umbra necessariò comitante? Et quis est qui suam ipsius umbram ornare aut demoliri uelit? Nunquid non prouidentiam etiam hæc desipientum hominum ratio sustulerit? Sic enim nulla prorsus haberetur umbræ cura ac ratio. Adde, quod iuxta corpus umbra cernitur: at fieri non potest, ut simul cum creatore sumatur ipsa quoque materia. Atq; hoc ipsum Plotinus inquisiuit, & apertis uerbis dixit materiam antea fuisse, simulq; Anaxagoram obiurgat, quod, eam non etiam dicat antea fuisse, magisq; creatorem simul & materiam unà introducat. Quod tamen fieri non potest: cùm opificem opere suo priorem esse omnino oporteat. Atticus autem assiduus ille Platonis imitator, exponens Platonis sui carissimi placita, huiusq; mundi materiam atq; ordinem inquirens, ait: illũ ipsum, quoniam dicimus mundum neque non natum, neque sempiternum esse: sed ab eo, qui potentia sit maior & perfectior, & antiquior, & sapientior, conditum esse: cùm fieri non possit, ut ipse, qui cerni & contingi queat, quíque corpus habeat, nunquam natus esse uideatur. Quarum enim rerum natura, ad id ut existat, ope & auxilio eget: quomodo audebimus dicere, eas nec natas esse, nec ab eo qui ipsas fecerit, conseruari? Aristotelem autem ridiculum appellat, quod & uniuersam hanc mundi machinam cerni tangíque posse, itémque esse corpoream fateatur: & nihilominus contendat, eam nec creatam olim, nec perituram unquam esse. Sed cur non rideatur ille, qui nec Aegyptiorum uatibus assensum præbeat, qui cum mundi initium generationémque exponunt, cancro tempus ætatis eius ascribunt. Sed & Apollo quodam oraculo edito respondit: ante hominum mundíque creationem, dæmones factos esse, qui conditori salutem hominis curanti subseruirent. Oraculum autem ipsum sic habet: ἐκτίσθη πρὸ ἡμῶν θείασ τε κόσμου γονῆς, ἄφθαρτα πνεύματα εἰς ἡμετέρας χρείας. Id est, Conditi sunt ante nos, diuinámque mundi generationem, immortales spiritus in nostram utilitatem. Qui fit igitur ut Platonis & interpretes, & mentẽ & sensum habentia simul omnia introducant? an nó contrariã Apollini, ipsíq; etiam Platoni philosophiam hoc ipso efficiunt? Neque enim omnia simul existunt. Iam ætatis tempus est, & plantæ fructibus ornatæ mirificè sibi placent: nec dum hyems nos obruit. Num ergo ille solum ætatis, ac non etiam hyemis est creator? num ille non pluit?

an uerò

an uerò tellurem propterea non hic etiá proferendis frugibus aptam atque idoneam facit, quia cum hyeme non confundit ęstatem? At hoc neque imbecillitatis, neque neglecti ordinis: sed & seruati ordinis, & summæ potentiæ significationem habet. Silentium quidem Pythagoræ decretum fuit, & tamen nihilominus rationis compos erat, utut ei tunc tacendum uideretur. Statuariam artem Phydias nouerat, atque etiam bonus erat artifex: & si non in arce Athenien. simul & in Olympia statuas erigeret. Theophr. An ergo uniuersam hanc mundi machinam malè compactam censes? Axitheus. Non est aliud hoc opificio melius ullum. Theophrastus. Quo pacto igitur poterit dissolui? Axith. Quia hoc opus non simplex est, sed compositum: quippe in quo alterũ cum altero coniungatur. At quicquid est ex multis & disimilibus: ijsq; etiam inter se cõtrarijs rebus compactum id uerò facile dissolui potest. Quicquid autem uim & naturam aptam ad sui dissolutionem atq; interitum habet, id aliquãdo hoc ipsum aget, ad quod ab sua natura uocatur. Theophrastus. An uerò tu sapientis esse putas, id quod bene compactum est, & concinne coagmentatum dissoluere? Axitheus. Si quidem & partes eius interituras fecit: & ut totum ipsum dissoluatur, iam antea decreuit. Ex his enim illud sequitur. Si oculus, & digitus, & unumquodque corporis membrum aliquid mali pati possunt: non erit à malis immune corpus: sed ipsum totum idem feret quod partes. Porrò si interitum hæc membrorum dissolutio toti corpori importet, ipsum quidem soluere, est alienum à ratione & prudentia: sed si interitum siue mortem hęc partium dissolutio frangat ac soluat ipsa: magnæ est profecto sapientiæ, & immensæ potentiæ, quæ mortalia fuerant immortalia efficere. Theophrastus. Cur igitur non initio hoc fecit? Vtrum non potuit, aut noluit? Axitheus. Dei uoluntatem nullæ unquam uires deficiunt. Voluit igitur ille ea quæ mentem habent esse sempiterna: non item ea quæ sensum tantum habent. Theophrast. Inuidiáne, an alia aliqua causa? Axitheus. Penes eum qui summum bonum est, nulla prorsus est erga quenquam inuidia. Sed si similia essent omnia, nihil essent, cum unum essent. Iam uerò mente & ratione præditas substantias, & illum mente præditarum facultatum mundum omnino omnem immortalitate donauit: nec est ulla inuidia. Secundo ordine sensum habentia, eáque mortalia collocauit: quæ pulchra quidem sunt & magna: sed primis illis longe minora. Non ergo quod secunda primis adiunxit: sed aliquid pulcherrimarum illarum rerum, quod quidem procreare poterat, infectum prætermittere, fuisset inuidiæ. Et immortalia pariter ac mortalia creare potentiæ potius est quàm imbecillitatis. Diuitis enim illius & omnipotentis uerbi atque opificis est, non modo res diuersas, uerum etiam inter se contrarias procreare, ut album & nigrum, calidum & frigidum, mortalia & immortalia:

οὐδ' εἰς καρπογονίαν προδυτρέπιζει τὴν γῆν. ὅτι μὲν θερῶ ἅμα καὶ χειμῶνι συμφύρεται, ἀλλ' οὐκ ἀδρᾳνείας οὐδ' ἀταξίας. ἀλλὰ τάξεως καὶ δυναμεως σημεῖον. ἡ σιωπὴ τοῦ Πυθαγόρου τὸ λόγιμα. ἀλλ' ὅμως λογικὸς ἦν. εἰ καὶ τότε σιωπᾷ ἐγνώκει. ἡ δὲ ἀγαλματοποιία τοῦ Φειδίου τέχνη, ἀλλ' ὅμως δημιουργός ἦν. εἰ καὶ μὴ ἅμα ἐν Ἀκροπόλει καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγάλματα. Θεόφρ. Πότερον οὖν κακῶς τόδε τὸ πᾶν συνέστηκεν. Ἀξίθ. οὐ μὴν οὖν ἦν ἄμεινον. Θεόφ. Πῶς οὖν λυθήσεται; Ἀξίθ. ὅτι τὸ συνεστὼς οὐχ ἁπλοῦν· ἄλλο γὰρ ἄλλῳ συμπέπλεκται. τὸ δὲ ἐκ πολλῶν καὶ ἀνομοίων καὶ ἐναντίων συνεστὼς, δῆλον ὅτι δυνάμει. τὸ δὲ δυνάμει πρὸς διάλυσιν ἔχον πάντη δήλον, ἐνίοτε ἤδη ποτὲ καὶ ὅπου ἡ δύναμις ὥδινε. Θεόφ Τί δὲ τὸ καλῶς συνεστὼς καὶ ἁρμοσθὲν λύειν, σοφίας ἂν σοι δοκεῖ; Ἀξίθ. εἰ τὰ μέρη ὀνητὰ καταλείποι· καὶ τὸ ὅλον διαλύειν προθυμούμενον. ἐκείνων γὰρ ἕκαστον. εἰ ὀφθαλμὸς, καὶ δάκτυλος καὶ μέρος ἕκαστον πάσχειν δύναται, εἰ καὶ πάσχες τὸ σῶμα· ἀλλὰ τὸ ὅλον τῆς μέρεσι παρὰ πόσιν. ἐπεὶ εἰ μὲν ἡ λύσις φθορὰν ἐσήνεγκε τῷ παντὶ, λύειν ἀνόητον ἦν. εἰ δὲ τῶν φθορὰν αὐτῶν ἡ λύσις καταλύσει, μεγάλης σοφίας καὶ ἀφάτου δυνάμεως τὰ ὄντα τὰ ποιεῖν ἀθάνατα. Θεόφ. Τί οὖν μὴ τῶν ἀρχῶν πεποίηκε; πότερον οὐκ ἠδύνατο; ἢ οὐκ ἠβούλετο; Ἀξίθ. Ἦ τοῦ θείου βουλήσεως οὐκ ἀπλέπεται λύναμις. Βουληθεὶς γοῦν τὰ νοητὰ πάντα πεποίηκεν ἀθάνατα. τὰ δὲ αἰσθητὰ οὐκ ἠβούλετο. Θεόφρ. δῆλα φθόνου, ἤ τί; Ἀξίθ. ἀγαθῷ πρὸς οὐδενὸς φθόνῳ οὐδείς. ἀλλ' εἰ πάντα ὅμοια ἦν, οὐδὲν ἦν. οὐ γὰρ ἦν. νῦν δὲ νοερὰς μὲν λογικὰς οὐσίας μὲν ἁπλῶς τῶν νοητῶν ἦρ κόσμον ὅλον ἀθανάτων πρὸ βάλλεῖν. καὶ φθόνου οὐδείς. διάφορα δὲ αἰσθητὰ καὶ ὀνητὰ προσέθηκε. καλὰ μὲν ὄντα μεγάλα. τῶν δὲ πρώτων ἐλαττονα. οὐκ ἄρα τὸ διάφορα προσθεῖναι φθονοῦντος ἦν. ἀλλά τι τῶν καλῶν παραλιπεῖν ὧν ποιεῖν ἠδύνατο. καὶ ἀθανάτα καὶ ὀνητὰ διαμιμργεῖν, αἰτία δυνάμεως ἦν ἐκ ἀδυνείας. πλείστου γὰρ λόγου καὶ δημιουργοῦ, μὴ μόνον διάφορα ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλοις ἐναντία. οἷον λευκὸν καὶ μέλαν. καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν. καὶ ἀθανάτα καὶ ὀνητά.

ἃ δ' ἐπιβολῇ δυνάμεως, ἀθανάτα μεταποιήσῃ. διὸ δὴ πᾶσαν ἐφιεμένην ἀρχῆς ἡ φύσις ἀπεστέρησε, καὶ τὸ ἔλαττον ἐκφύσει, καὶ πᾶσι τοῖς μετασκευάσῃ. καὶ ἀειθαλεῖς ἔξει τοὺς καρπούς. καὶ παράδειγμα τόδε· λόγος ἐστὶ ἐλάχιστον ὅσον τ' ἐρανοῦ καὶ γῆς τὸ ἀκραιφνέστατον ἀθάνατον καὶ νῦν διασώζεται. ὃ δὴ ὄλυμπόν τε καὶ μακάρων νήσους, καὶ πλούσιον πολλάκις ὀνομάζει τὸ λόγιον, εἰς ἀποδείξιν ὅτι τὸ ὅλον τοῦ ἐρανοῦ καὶ γῆς ἔσεσθαι τοιοῦτον. οὐδὲν γὰρ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ γενόμενον παντελῶς θνητόν. ἀκούω δ' αὐτοῦ φαμένου θνητὸν. ὥσπερ δὲ τὸ αἰώνιον καὶ ἄνυλον χρόνου τινὰ γένεσιν καὶ φθορὰν ὑποδέχεσθαι. μεῖζον ἀγαθὸν πονούμενον. ἅμα μὲν ταῖς ἰδέαις καὶ τοῖς ποικίλοις τῶν εἰδῶν κάλλεσι χώραν διδοὺς, ὥστε τὴν φθορᾶς καὶ τῇ γενέσει πολλάκις γίνεσθαι. καὶ τὴν συνεχείᾳ τῶν μεταβολῆς τὰ καλὰ τῶν μορφῆς σχήματα ἐν τῇ ὕλῃ γυμνοῦσθαι. καὶ τὸς περὶ τῶν εἰδῶν λόγους μελέτῃ βεβαιοῦσθαι καὶ τῇ κινήσει διαδείκνυσθαι. ὥστε τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἔξω θαυμάζειν τὰς περὶ αὐτῶν ἐνδον νοήσεις. οἷον εἴτις ζωγράφον καλοῦν ὄντος τοῦ ἀρχετύπου πολλὰς τοῦ αὐτοῦ εἰκόνας ἐξεργάσαιτο. ὡς μηδὲν τοῦ κάλλους διαλαθεῖν, καὶ παντάχοῦ διαφαίνεσθαι καὶ σεμνοτέραν δεικνύναι τὴν τέχνην. ἅμα δὲ καὶ ταῖς λογικαῖς οὐσίαις ἐνδεικνύμενον. ὅτι μὲν δι' ἀνάγκην, ἀλλὰ μὴ βουλεύσει τὴν ἀθανασίαν αὐτῆς χαρίζεται. καὶ γὰρ τοῖς πρώτοις ἐνόντι θήσειν· οὐ τῶν δευτέρων ἀποριάν, καὶ ὡς δεῖ τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων ἀποριάν. καὶ ὡς δ' ἐπιμέλεσθαι καὶ μηδὲν αὐτῶν ἐμπίπλασθαι. ἀλλὰ τῶν ἐσχάτων ἐφάπτεσθαι, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐξηρτῆσθαι. καὶ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ βλέπειν, καὶ ποιεῖν τὸ κελεύομενον, καὶ ἄρχεσθαι μᾶλλον, ἢ ἄρχειν βούλεσθαι. ἐλευθερία γὰρ καὶ ὡς ἀληθῶς δύναμις τοῦ ἀγαθῷ δουλεύειν ἐφίεσθαι. δεῖ δ' ἔνια τοὺς λογικὴν οὐσίαν λαχόντας ἐνόντας ἄρχεσθαι σεμνῶς εἰ μέλλουσι τοῦ αὐτεξουσίου κεχρῆσθαι καλῶς. ὃ δὴ μέγιστον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῆς ἀθανασίας ἔχουσι τὸ σύμβολον. εἰ δὲ ὑπερετεῖν τῷ πρώτῳ βαρύνονται, μὴ ὅτι μὴ πρῶτοι αὐτοὶ ἕκαστος γένονται διυχεραίνει. μὴ τυραννίδος ὀρέγονται, μὴ παρανομεῖν ἄρχονται, τῆς τάξεως ἀποσφαδάζοντες, εἰς ἀταξίαν ὑποσύρονται. μὴ τοῦ βασιλέως ἀστραπῆς ἀποσκότοι, θνητοὶ μὲν ἐκ ἔσονται, ἀθανάτοι παρ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον γενόμενοι.

quæ tamen ipsa quoq; pro sua summa atq; excelléti potétia, deinceps immortalitate donauit. Qua de causa iam antea quoq; mortalibus rebus immortalitatis semen aliquod iniecerit, quod aliquādo germinabit, & superabit, & quod minus est absumet, sibiq; accommodabit, æternūq; florentes fructus feret. Estq; huius rei minime leue argumentū, quod illa purissima cœli terræq; pars, uel iam ab interitu salua atque immunis conseruatur. Quibus sanè Olympi, & fortunatarū insularum, & campi Elysij nomen ueteres attribuerunt: nempe ut ostenderent fore, ut cœlum totum, terraq; tota eiusmodi essent. Neque enim quicquam est à creatore factum, quod usque quaque sit mortale. eaq; de causa corruptio seu interitus rerum, uim suam non semper obtinebit. Hoc autem fecit, ut id quod sensum mouet, & est corporeum, aliquantisper sui ipsius ortum interitúmque susciperet: idq; alicuius, quod cogitabat, boni maioris causa. Simul enim & formis earúmque multitudini & uarietati, & pulchritudini locum dedit: uoluítque eas sui ipsarum interitu atque ortu subinde iterum atque iterum imprimi, & continuata illa mutatione, hæc pulchra formarum genera, in materia quasi detecta ac nudata ob oculos ponere: uoluit etiam eas quæ sunt formis rationes siue causas studio quodam confirmari, motúque demonstrari: nimirum ut externa illa uarietate ducti internas illas rationes siue causas admiremur. Veluti si quis pictor alicuius pulchri simulachri multas imagines fingat: ut nulla pulchritudinis pars lateat, sed ea tota undequaq; appareat, artémque efficiat augustiorem. Sed & productis ijs, quæ rationæ sunt præditæ substantijs simul ostendit, se non necessitate ulla, uerum sua liberali uoluntate ductū, immortalitatis munus eis concessisse, eásque loco priore, magis quòd uellet, quàm quod posteriora nulla haberet, collocasse. Est igitur earum officium, ut ipsæ, quoniam primæ sint, secundis inseruiant, eásque potius curent, quàm præ se contemnant, multoq; magis illas ultimas etiam amplectantur: tum ad primum principium semper respiciāt, & imperata faciant, malintq; parere quā dominari. Vera enim est & libertas & potentia, ei qui uerè bonus est, seruire uelle. Oportet igitur eos qui rationē habente natura sunt donati, suapte uoluntate, huic imperio quāta possunt reuerentia parere: siquidē suo iure, suáue libertate bene uti uelint. Quod enim sui iuris sunt, ac uerè liberi, idipsum acceperūt à creatore maximum immortalitatis signū. Sin qui supremo rerum moderatori grauatè inseruiant, quódque ipse primus factus non sit quisque molestè ferat, atque aspiret ad imperium, & uiolare leges occipiant: ij ab ordine recto auulsi in quandam ἀταξίαν incidunt, ac quoniam à clarissima summi regis luce defecerunt, mortales quidem non erant, quippe qui initio facti sunt immortales,

sed tenebras mortalium sentient, quasiq; in profluentem lapsi, in ciuitatum que ferentur, subiecti potius quàm præfecti imperio. Atque hæc supremus opifex præuisa, cauit, ac ne eue nirent, fecit: ac neque propter eos qui deficiunt, obedientibus libertatem ademit, sed potius obedientium imbecillitatem corporis seu terrenis rebus castigatam curauit, quia deserti perdere non seruare norunt. Eos miseratus, non sinit morbo tabescere, idq; mortale fecit, quo cupiunt ipsi maxime perfrui: quo deinceps soluto saluti sunt & libertati ipsi, tum post tyrannorum interitum rursus immortalem faciet partem eam, quam propter illos initiò mortalem dimisit. Atque hoc ipsum introduxit ceu escam, deprehensionem, solutionem tyrannidis: tum uelut demonstrationem quandã eius, qua pollet conditor, potentiæ, iustitiæ, mansuetudinis, propensæ erga humanum genus uoluntatis, atque etiam uictoriæ. Hoc autem corruptionis genus, etiam Plato uidit, licet immortalitatem futuram ignorauit. Neque enim terræ solum, uerum etiam cœli interitum satis claris & apertis in Timæo uerbis introduxit, dicens cœlum ex sua ipsius propria corruptione quasi quodam modo nutriri. Ergo si corruptio quædam nutritio conseruatióque est: ubi locorum erit immortalitas, nisi creator corruptionem cœli terræq; sic prorsus omnem conuertat, sicq; induat immortalitate, ut eam nulla amplius mors, nulla malitiæ insultatio, nihil denique mortale consequatur. Stoicis autem cælum simul ac terra sæpe interire sæpéque renouari uidebantur. Sed si sunt iterum interitura, inutilis eis erit & superuacanea mutatio. An non præstaret eius modi semel fieri mutationem, quam mutatio alia nulla consequatur? Estq; omnino sic reuicturus homo, ut non iterum moriatur. Nihil enim erit in eo mortale. Sed & homo, & totus hic mundus, & omnino omnia fient noua atque æterna. Theophrastus. Sed utrum cum corpore reuiuiscet homo an sine corpore? Axith. Siquidem integer est homo, anima rationem habens corporíque coniuncta. Theophrastus. Quali uero corpore? huic ne simili, aërio, aut ostrei simili? Eiusmodi enim corporibus coniuncta est anima, per quæ qualiáque loca uenit. Axith. Dicis tu quidem animam multorum & uariorum corporum onus ferre. Ac quemadmodum parua illa animalcula in aranearum telas illapsa, statim inuoluuntur & capiuntur: sic tu statuis animam humanam, ubi corpori licet, multum diuerso, appropinquauerit, eo ipso statim indui & capi. ut si per astra habeat iter, astrorum simili: si per æthera æthereo corpore uestiatur:

ἀλλ' ὅιον μὴ σκότει τῶν θνητῶν αἰσθήσονται. ὡς ὥσπερ εἰς ποταμὸν ἐμπεσόντος, τῇ ὑῇ τῇ φεροινῇ κρατούμενοι μᾶλλον ἢ κρατοῦντος. τῶν προγόνος ὁ δημιουργὸς προεξεῦρεν ὅπως παύσηται τὸ γιγνόμενον. ὡς ὅτε τὸ αὐτεξούσιον οὐκ ἀφῄρηται ἀσθενοῦσιν ἀλλὰ τοὺς ἀφισταμένους ἠλέησε. ὡς τοῖς τῶν ἀφισταμένων ἀθῴαν ὑπεμένουσι δεῖξαι. ὅτι μεμονωμένοι διαφθείρειν ἢ σώζειν ἐπίστανται. ὃ τότους ἐλεήσας, ἀκίνδυνον ἀθανάτου θνητὸν ποιήσας. ὅτε πλέον ἀπολαύειν ὀφείλοντα, ὃ λυθέντος καὶ ἡ τυραννὶς σωθήσεται. ὡς μετὰ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν, ἀθανάτου αὖθις ποιήσει τὸ μέρος, ὃ δι' ἐκείνους θνητὸν τὸ πρῶτον ἀφῆκε. ὃ τοῦτο σωφίνεγκεν εἰς ἐλεημοσύνην καὶ ἔλεγχον, καὶ λύσιν τῆς τυραννίδος. εἰς ἐπίδειξιν δὲ τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως καὶ δικαιοσύνης καὶ πρᾳότητος τῆς εἰς ἀνθρωπίας καὶ νίκης. οἷσδὲ τὴν φθορὰν ταύτην ὁ πλάτων εἰ καὶ τὴν ἀθανασίαν τὴν μέλλουσαν ἠγνόησεν. οὐ γὰρ τῆς γῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ οὐρανοῦ φθορὰν σαφῶς ἐπεισάγει τιμαίῳ λέγων. ἐκ τῆς οἰκείας φθορᾶς τὸν οὐρανὸν τρέφεσθαι. ἐ τοίνυν τροφὴ καὶ ἡ φθορά, πῶς ὁ ἀθανάτων; εἰ μὲν τὴν φθορὰν ὁ δημιουργὸς μεταλλάξει τοῦ ἀρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὸ ὅλον εἰς ἀθανασίαν ἀναστήσαμενος. μεθ' ὧν οὐκ ἔτι τελευτὴ, οὐδὲ βιαίας ἐπανάστασις. οὐ θνητὸν οὐδεμίαν. τοῖς δ' ἀεὶ τῆς σῆς ἐδόκει, πολλάκις μὲν φθείρεσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· πολλάκις δὲ ἀνανεοῦσθαι. ἀλλ' εἰ πάλιν φθείρεσθαι μέλλοι, μεταλλάττειν πρίεργον. οὐκοῦν ἄμεινον ἦν εἰσάπαξ μεταβολὴν, μεθ' ἣν οὐκέτι μεταβολὴ. καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀναβιώσεται οὐχ ὥστε πάλιν τεθνάναι, οὐδεμίαν γὰρ ἔσεσθαι θνητὸν. ἀλλὰ τὰ αὐτὰ καινὰ καὶ ἀθάνατα, καὶ ὁ πᾶς οὗτος κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος. Θεόφρ. Πότερον δὲ μετὰ τοῦ σώματος ὁ ἄνθρωπος ἀναβιώσεται, ἢ μετὰ τοῦ σώματος; Ἀξίθ. ἦπερ ἄνθρωπος ψυχὴ λογικὴ σώματι χρωμένη. Θεόφρ. Ποίου δὲ σώματος, τοῦ αὐτοειδοῦς, ἢ τοῦ ἀδρώδους, ἢ τοῦ ὀστρεώδους. Οὐδέτερον γὰρ καὶ τοσούτων ἡ ψυχὴ σωμάτων ἐμπέπλεκται. δι' ὅσων καὶ οἵων χωρίων παρέρχεται. Ἀξίθ. Ποικίλων σωμάτων φορτίον λέγεις τὴν ψυχὴν πεφιφέρειν, καὶ ὥσπερ τὰ μικρὰ ζῶα τοῖς ἀραχνίοις ἐμπεσόντα δύσις πεφιβάλλεται καὶ πέφρακται. οὕτως ὡς ἔοικεν ἡ ἀνθρωπεία ψυχὴ προσπελάζουσα σώματι. ἔστ' ἂν διάφορα ᾖ, ταχέως μὲν δύεται καὶ ἁλίσκεται. ἔστ' ἂν δὲ ἀφ' οὐρανὸν διαβαίνῃ, οὐράνιον τὸ σῶμα περιποιεῖται. εἰ δὲ ἀφ' ἑτέρων, ἑτεροειδές. εἰ δὲ, ἀφ' αἰθέρος ἢ πάροδος, αἰθερίῳ σώματι πεφιοιχίζεται.

sin descen-

ἐὰν εἰς ἀέρα καταβῇ, ὑφ' ἀερώδους περιαιρεῖται. εἰσὶ δὲ τινὲς ὀφθεῖσι, γίνονται αὖθις τὸ σῶμα συμπήγνυται. τὸ δὲ τινων τῶν ἄλλων στοιχείων ὅτῳ ῥᾳδίως ἐμπίπλαται, τὸ κωλύει κἂν εἰς πῦρ ἐμπέσοι, πυρίνῳ σώματι πολλάκις ἐνδῦναι. ἐὰν γοῦν θαλάττης κατακλύζοιτο, ὑδατί που ἀνιμᾶται τὸ σῶμα. βούλει τῶν θείων σωμάτων πεῖραν λαμβάνειν ὦ Αἰγύπτιε. Αἰγύπτ. ὀκνῶ μοι σχολὴ κατακαίειν, οὐδὲ ὕδατος ἀφθονίᾳ. Ἀξίθ. ἀλλὰ τοῦτο σῶμα φησὶν ὁ Θεόφραστος, ἁρμόττον τῇ ψυχῇ, καθάπερ ἱμάτιον. τὴν τριπλῆν ἢ καὶ τετραπλῆν ἡμᾶς ἐλαύνειν. Θεόφρ. Παίζεις σὺ ἀξίθεε τὰ τῶν παλαιῶν ἀπόῤῥητα. Ἀξίθ. Σὺ δὲ καταγελᾷς ὦ Θεόφραστε, ἢ τι γελοῖον εἶναί σοι δοκεῖ τὸ ἀσώματον ὅτῳοῦν σώματι ῥᾳδίως συμπλέκεσθαι. ἢ οὐ πανταπᾶσιν ἅμα ἅμα, καὶ πολλὰ ἅμα σώματα ἐπιγίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ ἔμψυχα τὰ σώματα, πολλὰ ζῷα τὴν μίαν ψυχὴν, ὥσπερ ἀγέλην συμπεφυκότων βοσκημάτων φῆς ἐλαύνειν. καὶ ὁρμαθὸν ἀλλήλοις ἐμβεβηκότων ζώων σωαίρειν; Θεόφρ. ἔοικεν μὲν ἄτοπα ταῦτα εἶναι. καὶ οὐδὲν ἧττον ἀνέλεγκτον, ἀλλ' ἀκούεις οἷα τὰ πρὸ τῶν μνήματα σκίσεσι φαντάσματα. ταῦτα ἐστὶ τὰ ἀερώδη τῶν ψυχῶν σώματα. ἃ δὴ εἴδωλα καλοῦσιν. Ἀξίθ. ὅτῳ μεμαθήκασ ὁ ταῦτα μαθὼν, ὅτι δαιμόνια πανοῦργα καὶ φύλακα τὰς ἀνθρωπείας ψυχὰς ὑποκρίνεται καὶ οἱ μαγεύειν σοφιζόμενοι. καὶ γὰρ τεθνηκότα καλεῖν ἐπαγγελλόμενοι, οὐκ ἄνθρωπον ταῖς ἐπῳδαῖς ἕλκουσιν, ἀλλά τι δαιμόνιον, ὃ τοῦ ἀνθρώπου τὴν εἰκόνα πρὸς ἔδωλον χρηματίζεται. καί τι πρὸς ἀπάτην περατοῦται καὶ φθέγγεται. ἀλλ' ὁ ἥλιος ἀνίσχει. καὶ τὸ φάσμα διαλέλυται. εἰ δὲ ἦν ἀνθρωπίνη ψυχὴ, καὶ ἡμέρᾳ τοῖς φιλτάτοις μᾶλλον ἤδεως προσδιαλέγετο, καὶ σωδίδου. Θεόφρ. πῶς οὖν ἀλγήσει ψυχὴ ἀμοιρουμένη. εἰ δὲ ἄνευρον ἀνέλοι μέν σῶμα. οὐ γὰρ αὖδυ σώματος ἀλγήσει. Ἀξίθ. ἢ καλῶς λέγεις οὐκ αὖδυ σώματος. ἀλλὰ τὸ οἰκεῖον ἀναλήψεται, καὶ ᾧ φανερῶς ἐχρήσατο. ὅτ' αὖ ὀκταμοίρου τῆς κρίσεως χρόνος καλοίη. οὐ γὰρ ἄλλο μὲν ἅδῃ, ἄλλῳ δὲ ἀλγήσει. οὐδ' ἄλλο μὲν διανοήσει. ἄλλῳ δὲ πρὸς κρίσιν ὑπάξεται. Θεόφρ. Τὸ γοῦν λέγεις; μέγα θαῦμα καὶ μέν διαλέλυται καὶ διασκέδασαι. καὶ τὸ μὲν, ὑπὸ τῶν ἰχθύων διατέμνεται. τὸ δὲ, ὑπὸ τῶν ὀρνέων διαδιαράττεται. καὶ ταῦτα ὑφ' ἑτέρων ἁλίσκεται καὶ διόλλυται. ὡς μηδὲν εἶναι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος γνώρισμα. Ἀξίθ. μορμολύττῃ ὦ γύναι, μαθὼν δὲ ἡμερώτερος ἔσῃ.

sin descendat in aërē, circundet aerio: sin uero in terris sit, cū terreno corpore coniungatur. Si igit alijs elementis adeo facile cóiungitur, quid prohibet, quin si in ignē inciderit, igneo corpore amiciatur? sicq; marinis undis obruatur, aqueum sibi corpus hauriat? Vis ne Aegyte huiusmodi corporum experimentum sumere? Aegyptus. Mihi non est ocij tantum ut uel lignibus comburi uelim, uel aquis suffocari. Axith. Ac omne corpus, ait Theophrastus, animæ perinde ac uestem conuenire: quanquam eam uel triplam uel quadruplam esse, nos hactenus latuit. Theophrastus. Rides tu quidem prisca mysteria. Axith. Tu uero seriò doces hęc: minimeq; ridiculum uidetur tibi incorporeum quiddam cum quocunque corpore coniugi, aliudq; alij & cōalescere, & cōsui, multaq; corpora eodem uestimento tegi. Sin autem animata sint corpora, tu multa animalia unam animā quasi quēdam cognatorum pecorum gregem dicis impellere, & ordinem in sese ascendentium animalium simul trahere. Theophr. Absurda quidem uidentur hæc esse, nihilque ipse non confutatum reliquisti. sed an nō audis etiam circa sepulchra uideri umbras ac spectra, quę profecto sunt illa aëria animarum corpora, quæ simulachra uocant. Axith. Nunquid hoc ignoras, qui cognita habes omnia: hæc spectra esse mala dæmonia, humanas animas repræsentantia? quodq; ij qui incantationibus operam nauant, secq; posse profitētur, iam olim, defunctum euocare: non hominem carminibus suis attrahunt, sed dæmoniū aliquod malum, quod simulachrum hominis effingat, atq; ut imponat, miracula simul ac humanam uocem edat. Quod tamen spectrum orto sole statim euanescit, cum uerisimile sit ipsum, si esset hominis anima, etiam interdiu, quos charissimos habet, suauiter allocuturū, unaq; futurum. Theophr. Quē igitur anima in modum cruciatus ullos sentiet atq; feret, si corpus aëriū è medio tollam⁹? Necq; enim cruciatus ullos sentiet corpore destituta. Axith. Recte quidem hæc dicis, illā sine corpore sentire dolores ullos posse. Sed corpus suū ipsius repetet, quo iam antea publice atq; in conspectu hominum est usa: idq; tūc fiet, cū definitū iudicij tēpus postularit. Necq; enim fiet, ut cū alio uoluntatem ceperit, cum alio uero dolorem communem capiat: necq; corpus aliud animæ subseruierit, aliud rursus, uocetur in iudiciū. Theophr. An ergo terrenū hoc corpus resuscitatū iri putas? at id miraculi simile fuerit: quādoquidem diffluxit & dispersum est: & aliud quidē à piscibus laniatū, aliud autē ab auibus discerptū est: eaq; animalia deinceps ab alijs capta, sic absumpta sunt, ut ne uestigiū quidē humani corporis ullū amplius existat. Axith. Terres tu me quidem, ò generose uir:

ſed hac re plenius ac melius cognita, prorſus eris mãſuetior. Verũm dic mihi, eſt ne corpus humanum, ſimplex, an compoſitum? Theophraſt. Omnino compoſitum Axith. Quibus igitur ex partibus compoſitum putas? ex quatuor dices? Theophraſtus. Elementis, inquam. Axith. Iam uero ſi id quod compoſitum eſt, diſſoluitur: aſi non in res eas redit, ex quibus compoſitum fuit? Theophraſtus. Omnino. Axith. An igitur non humanum corpus, & piſcis, & auis, & fera in elemẽta recurrunt: & unumquodque in id ex quo collectum fuerat, redit? Theophraſtus. Omnino. Axith. Iam ſi elementa conſeruantur, & una corporis noſtri cauſa conſeruatur, conſequens eſt fore, ut omnia, cum ſupremus opifex uocarit, undecunq; colligantur. Etenim ſi principio parua quædam, eáque informis atque humida materia, totum hominem concepit: non miraboripſe amplius, ſi totius, hominis corpus in elementa diſſeminatum, non amplius aut maius, ſed priori par reddiderit. Vidi ego grandem pulchram amplam, umbroſam uitem: quæ meas ipſius ædes ornabat, non ab ullo uinitore plantata, neque ab ullo ſurculo nutrita: ſed eam mihi quidam acinus in fundum lapſus totam porrexit. Vbi igitur truncus ſeu ramus ille latitauit? Vbi tot folia? Itemq; fructus ubi delituit? Qui uero rei ruſticæ ſedulam operam nauant, ij ficum iunco perforatam & ſeminibus replent, & unà cum iunco defodiunt: nec multo poſt, ad numerum ſeminum ficus arbores eodem ordine ſitæ apparent. Atqui ſemen quàm parua, propéque indiuidua, & puncti ſimilis res eſt? & tamen protritum poſt quàm fuit, adeo magnam arborem parit. Et palma arbor licet oſſe duriſſimo orta, uſque in ſublimem aërem exaltatur. His adde & humanam illam artem, cuius paulò antè meminimus, quæ apes facit. Quomodo uero apes hæc facit? Solent apum producendarum ſtudioſi, taurum fuſtibus mactatum, ac mortuum in aliqua caſa, pauca terra, dum totus conſumatur ac computreſcat, defoſſum accurate claudere. Ibi tum præter omniũ ſpem, unius tauri corruptio & putrefactio, plurimarum apum ortus uitaque exiſtit. Et Phœnix auis fertur in quingentos annos uitam producere: tum deinde mortua totáq; conſumpta reuiuiſcere. Succurrit etiã ingens animalium copia, quæ ex aliorum animantium interitu generatur. Sed horum nihil Theophraſtus admiratur: ſolumq; hominis corpus reuiuiſcere & admirandum & credendum opinatur: qui tamen Athenienſibus indigenas ſe eſſe dicentibus fidem habet. Sed naturam hanc ad credendum adeo difficilem, conditor eo ipſo iam antea ſuſtulit, quod tanta miracula huic ipſi affinia dedit, ut illud deinceps incredibile uideri nequaquam poſsit.

ἀλλ' ἀπόκρινον. ἆρ' ἀνθρώπινον σῶμα, πότερον ἀπολοῦν ἢ σώθεται; Θεόφ. διλῆνόπι σώθεται. ἀξίθ. ἐκ τίνων δὲ ἢ σώθεται. [illegible] φὴς. Θεόφρ. στοιχείων φημί. ἀξίθ. διαλυόμενον δὲ τὸ σώθεται, οὐκ εἰς ταῦτα πάλιν ἀναχωρεῖ ἐξ ὧν συνετέθη. Θεοφ. παύ μὲν οὖν. ἀξίθ. ἀπολῶ δ' ἀνθρώπου τὸ σῶμα, καὶ ὁ ἰχθὺς, καὶ τὸ ὄρνεον, καὶ τὸ θηρίον εἰς τὰ στοιχεῖα πάλιν ἀνέδραμε. καὶ ἕκαστον ὅθεν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνο διαλύεται. Θεοφρ. παύγε. ἀξίθ. εἰ τοίνυν τὰ στοιχεῖα διασώζεται, καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου σώματος ἀφορμὴ συνδιασώζεται· ἡνίκα ὅταν ὁ δημιουργὸς παλῇ, πανταχόθεν συλλέγεται. εἰ γὰρ τὴν ἀρχὴν μικρὰ ὶς καὶ ἀνειδὴς ὑγρότης ὅλον ἄνθρωπον ἀπεκύησεν, οὐκ ἄν ἔτι θαυμάσαιμι. εἰ ὅλου τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα τοῖς στοιχείοις κατασπαρὲν, οὐ πλέον ἀλλ' αὐτὸ τὸ μέτρον ἀποδίδωκεν. εἰδίου ἐγώγε θέλω τε καὶ πάλαι ἀμφιλαφῆ τε καὶ σύσκιον ἄμπελον. ἣ τὴν ἐμὴν οἰκίαν διακόσμει οὔτε χεὶρ γεωργοῦ πεφυτευμένην. οὐδὲ ὑπὸ βλαστήματος ἀπέτρεμμένην. ἀλλὰ γίγαρτον κατασπαρὲν ὅλην ἐχορήγησε. πόθεν δῆτα τὸ σκέλος τὸ κρυπτόθεν; πόθεν δὲ τὰ μύρια φύλλα. ὁ δὲ καρπὸς, πόθεν διελανθάνων. οἱ δὲ γεωργεῖν δεινοὶ σῦκον χοινίκῃ πεστρίψαντες, καὶ λιγχνιδίῳ ἐμπλήσαντες, κατέχωσαν τὸ χοινίκιον. χρόνου βραχὺς, καὶ πᾶς μέτρον τὸν λιγχνιδίῳ σῦκα τὸ σίκυον λείμμα διεφύησαν. ἰδοὺ μικρόν τι καὶ ἄτομον καὶ οἷον σημεῖον ἡ λίγχνις. ἀλλ' ὅμως πόσα φθορεῖα, τί μέγα δηλοῦν ὠδίνει. καὶ τὸ δηλοῦν ὁ φοῖνιξ εἰς αἷρα μετωρίζεται. ἀλλ' ὀστέον ἀπεσκληκὸς ἢ γλοιότητος ἢ τρόφασις. ἔτι δὲ καὶ ἀνθρωπεία τέχνη ἧς καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν, ἣ μελίσσας ἐργάζεται. πῶς οὖν ἐργάζεται. ταῦρον ἀνελόντες οἱ τῶν μελισσῶν ἐρασαὶ. καὶ νεκρὸν γῆ δίκῃ καταχώσαντες μετρίως. καὶ συγκλείσαντες ἀκριβῶς. ἕως διαφθείρεσθαι. καὶ καταση[illegible]σθαι. καὶ τὸ παραδοξον, ἡ τοῦ ζῴου φθορὰ καὶ σῆψις, μυρίων μελισσῶν γένεσις καὶ ζωὴ καὶ βίος ἐγένετο. καὶ τὸ ὄρνεον ὁ φοῖνιξ εἰς πεντακόσια ἔτη βιῶναι λέγεται. πολυτήσας δὲ καὶ ὅλως διαχυθεὶς, αὖθις ἀνεβίωσε. καὶ ἐπιῤῥεῖ πλῆθος ζῴων ἐκ φθορᾶς λαχόντων τὴν γένεσιν. ἀλλὰ ταύτῃ μὲν οὐδὲν ὁ θεόφραστος θαυμάζει. εἰδ' ἀναβιῶναι τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα τοῦτο πεθαύμακε καὶ ἀπιστεῖ. ὁ τοὺς προγόνους ἀθλιωτάτους αὐτόχθονας εἶναι πεποιηκὼς ὁ δημιουργὸς, τοσαῦτα θαύματα παραπέπλασται, ὡς αὖ μηδὲν ἐκεῖνο ὕστερον ἄπιστον ὀφθεῖη.

Etenim

καὶ τὴν γῆν διαλύειν κελεύει, πολλὰ μὲν ζῶα, πολλὰ δὲ φυτά. μυρία δὲ σπέρματα προγυμνάζων εἰς τὸν ἔπειτα. ὡς οὐ μὴ καινὸν αὐτῇ δόξει τὸ πρόσταγμα. εἰ γὰρ ζῶντα σώματα καὶ ἔμψυχα διάλυσιν, οὐκ ἂν ἔτι ἔργον ὀφθείη. αὐτὰ μόνα τῶν ἀνθρώπων ἀδιάλυτα τὰ σώματα. Θεόφρ. ἔστιν ἃ πείθεις. ἀλλ' εἰ μὲν τὸ σῶμα μεμορφωμένον διέμενεν, οὐκ ἀπίθανα μὲν οὖν ἂν οὕτως ἔφαλμα τὴν ψυχὴν ὑποδύναι. εἰ δὲ πολλῶν ἐτῶν ἡ τοῦ σώματος ἁρμονία λέλυται, πῶς ἂν ὕστερον αὐτῷ χρήσεται ἔτι; Αἰγύπ. ἢ ποῦ χρὰ τὰ παρ' ἡμῖν σώματα ῥᾳδίως ἀναβιώσεται. κεῖται γὰρ τεταριχευμένα, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν ψυχῆς ἕτοιμα. Ἀξίθ. ὡς δύχαρις ὁ Αἰγύπτιος. ὁ δὲ Θεόφραστος οὕτω κατεγίνωσκεν ὡς ἀδηλῶν διαφέρει νεκρὸς διαχυθεὶς καὶ ἔτι συμπεπηγώς. ὁμοίως γὰρ ἂν ἀμφοτέροις ἡ ἁρμονία διαλέλυται. οὐ γὰρ ἂν ἀποσαίη σώματος ἡ ψυχὴ μὴ διαρμονίας λυθείσης, ὥστε τοῦ γεγραμμένου ὁ νεκρὸς ἄνθρωπος, οὐδὲν ἄμεινον ὅτι μὴ τῇ ἀθανασίᾳ. ὁ μὲν γὰρ δύχρους τε καὶ ἂν ὥρας δεῖ ἀπολωλεκὼς, καὶ ὅλος ἔρρει. ἡ πίνω τὰ χρώματα καὶ τοὺς εἰργασμένους λίθους εἰς ὑποδοχὴν ψυχῆς νεκροῦ σώματος χρὴ προτιμᾶν. ἢ οὐδὲν διαφέρειν ὁμολογεῖν εἰς κοινωνίαν ψυχῆς τὸ σωθὲν τοῦ διεσκεδασμένου. ἐπεὶ καὶ νῦν ἀφικνουμένους οὐ τέλεον εὑρίσκει τὸ σῶμα. ἀλλ' ἄμορφον τὸ σωθέν. ἀλλ' οὔτε φαινόμενον ἰσχυρὸν, ἀλλ' ἢ γοῦν λανθάνουσα δυνάμις. Θεόφρ. ὅπως δὲ ἐκάστη ψυχὴ τὸ ἑαυτῆς ἀναλήψεται σῶμα; Ἀξίθ. ἐξ ὕλης καὶ εἴδους τὸ σῶμα. ἡ μὲν οὖν ὕλη φθείρεται καὶ διαλύεται. μένει δὲ ὁ ἄνισος τοῦ εἴδους λόγος. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ὁ σῖτος ὅταν ἀνθρωποι σπείρωσιν γῆ κρύψωσιν, ἀνῆκε μὲν ἐφθάρη καὶ ἐξεχύθη καὶ τέθνηκεν. ὁ δὲ δημιουργὸς αὐτοῦ λόγος, ἀδιάφθορος καὶ συγκεκροτημένος. καὶ οἷον ἀθάνατος. ὃς ἐρρωμένος διαμένων, καὶ τὴν μὲν κύκλῳ τοῦ σπέρματος γῆν συλλέγων, καὶ τὸ περικεχυμένον ὑγρὸν ἐφέλκων, καὶ τῇ θέρμῃ περιθάλπων ἀναζωπυρεῖ. καὶ σβεσθέντα τὸν σῖτον, καὶ ῥίζαν ἐγκατέσπειρε καὶ φύλλον ἐξέφυσε, καὶ τὴν καλαμέαν διήγειρε. καὶ τοὺς στάχυς ἐξέθρεψε. καὶ ἁπλῶς ἄνω τὸν κάτω σῖτον οἷος ἀναβιῶναι πεποίηκεν. καὶ ὁ τῶν ὅλων λόγος ὅλους διέσωσε. καὶ ὁ τὴν κύαμον κυάμους, καὶ ἄνισον τούτων ὄντων. εἰ δὲ δέοι τὸν ἄνθρωπον ἀνασωθῆναι, φθόνος δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων ἀπιστία. εἰ πίνω γὰρ τοῖς θνητοῖς ὁ τοῦ εἴδους λόγος ἀθάνατος.

Etenim telluri mandat, ut multas producat & plãtas & bestias, ipse interea ad uberiorem partum innumera semina præparans, ut neouum ei uideatur hoc deinceps imperiũ. Nam si uiua atque animata corpora dederit, non erit deinceps nouum quicquam, si hæc eadẽ hominum corpora solum reddat. Theophr. Licet hoc mihi persuadeas: sed si corpus in ea, quam nunc habet, forma perduraret, haud incredibile mihi uideretur animam iterum in idipsum, quasi quandam statuam subire. Sin autem sit multis iam annis hæc corporis constitutio proportióque soluta: quo pacto hoc ipso iterum utetur? Aegypt. At certe nostra corpora facile reuiuiscent, quando iacent belle condita, atque ad suscipiẽdam animam præparata. Axith. Quàm lepidus est Aegyptus? Theophrastus autem nondum animaduertit parui referre, diffusum ne sit cadauer, an adhuc compactum, æque enim in ambobus compago compositióq; mẽbrorum soluta est. Neque enim à corpore discedit anima, nisi compositione soluta, quò fit ut homine picto nihilo præstet, sitq; potius imbecillior. Ille enim pulchro colore uenustus, & in suo & quasi flore est: hic autem florere omnino desijt, estq; totus exoletus. Igitur aut colores, & elaboratos lapides ad suscipiendum animam aptiores esse, quàm sit hominis defuncti corpus, existimandum: aut confitendum est, ad consortium animæ, sit ne compactum an diffusum corpus, nihil afferre: quando anima, nenunc quidem in corpus migrãs ipsum perfectum atque omnibus suis partibus absolutum corpus, sed informe semen inuenit. Quin illud ipsum etiam eius robur, nondum cernitur, magísque intus latens uis est ipsum erigens. Theophrastus. An igitur suum quæq; anima proprium corpus recipiet? Axith. Corpus hominis materia & forma constat. Iam materia quidem corrumpitur atque dissoluitur, immunis autem ab interitu formæ causa aut ratio, omnis manet. An uero non uides, ut triticum quod quisẽmentem faciunt homines, humi condunt: ipsum quidem totum perijt, diffusum est & mortuum: at efficiens eius causa incorrupta, inconcussa, quasiq; immortalis existit. Quæ etiam salua permanens, & omnem circum se humum colligens, humorémque undiquaque circumfusum attrahens & calore fouens, extinctum iam triticum resuscitat, & radices altius figit, & florem emittit, & culmum erigit, & aristas nutrit, omninóque defunctum triticum ut reuiscat, facit. Eodemq; modo siliginis causa siliginem, fabæq; fabas hucusq; cõseruarunt: nec est eorũ incredibile quicquã. Sin res postulet hominem saluũ conseruari, dæmonũ inuidia accidit, ut ab eo assensum cohibeamus. Si igitur in caducis mortalibusq; rebus formæ cõseruatrix causa sit immortalis,

multo magis immortalis animæ causa fuerit immortalis, neculla tempore dissoluitur, sed in seipsa manes cum libuerit, & opportunum uisum erit, (sunt enim omnia perbene constituta atque optimo ordine collocata) materiam totam exuscitat, ui sua in pristinum statum restituit atque exornat. Quò fit, ut sua animæ cuiusque forma sit cognitu facillima.

Sed & Deus ipse, qui in unum animas omnes uocat, ad suam propriam formam, etiam unãquamq; animã mittit: & separat alias ab alijs, & distribuit præmia ac pœnas. Idq; haud secus facit, ac qui apud nos sunt boni pastores, solent sua pecudibus, quas innumeras habẽt, loca propria destinare: nempe ut & eas ipsi facile discernant, & illæ quàm minimum inter sese perturbentur. Iam uero cum pluat ipse Deus, cum multæ sint arbores & plantæ: cum una aqua: iuxta tamen cuiusque illorum omnium causæ, illa una eandemq; aquam in suã ipsius propriam formam trahit: tum confert colorem, magnitudinem, dulcorem, amarorem, caloré, frigus, & aut bonum aut malum odorem. Atque hæc res homines sapientes nunquam perplexos fecit: sin opificis edicto fiat: ut anima, quæ est aliàs immortalis, suam ipsius recolens formam agnoscat, ac recipiat: solum id est & uidetur illis eiusmodi, ut de eo dubitent, ac secum ipsi pugnent. Statuendum est igitur, formam, qualis initio prodijt, talem prorsus mansisse: materiam autem, quoniam subiecta est, & ad susciendã quamlibet formam facta, eam quę melior est & præstantior, omnino susciepere Veluti ponas ob oculos Achillis statuam æreã. Is æreus Achilles temporis uetustate consumatur: æsq; illud abiectum aliqui sibi sumant, atque in frusta minutissima sectum, passim disseminẽt. Ibi tum peritus aliquis artifex, æris materia, ut ad artẽ aptissima collaudata: æs illud omne conquirat atque inueniat: ac deinceps conflatum & expurgatum arte & facultate quadam sua, ipsum æs in aurum conuertat, eíque Achillis formam inducat: erit profecto & uidebitur aureus idem ille Achilles, qui prius fuerat æreus. Eodem modo nostrorum corporũ materia procul ab se remotis, pondere, & situ, & mortalitate: supremi conditoris arte & summa gratia, pura, & leuis, & immortalis euadit. Oportebat enim eam, quoniam ad immortalem animæ societatem facta fuit, immortalitate, cuius antea quoque gustum aliquem, siue fructum ceperat, aliquando potiri. Aliàs enim, ut sæpe dictum est, obisse nonnunquam profuit: nempe ut malitia, aut amputetur, aut ipsa sibi pœnam inueniat. Cæterum si nostra corpora omnino rediguntur in nihilum, quamobrem eis tanta uirtus insedit, uti sepulchris condita plus possint, quàm olim, cum terra tota oberrarent. Audis Oedipum, ut Coloneiacens, Athenienſibus sit uisus in Scyro sepultus esse.

ἀπουγε τ ἀθανατου ψυχῆς ἀθάνατ ὁ λόγ. καὶ ὅποτε χρόνῳ διόλυται. ἀλλ' γ αὐτῷ μόνῳ, ὅταν ἡ προθυμία ᾖ. πάντα γὰρ διῆρται, καὶ τέτακται. διεγείρει τὼ ὕλω ὁ κοσμεῖ γ τὼ ἑαυτ διώαμιν πρ ἀρχαῖον τρόπον. ὥστε τῇ ψυχῇ γνωριμώτατρ εἶναι τ εἰδ. καὶ αὖτος ὁ συγκαλῶν θεός ἑκάστῳ ψυχῷ πῶς τ οἰκεῖον ἐκπέμπει γ διαχωρίζει, γ διανέμει, καθάπερ ποιμὴν οἱ ἀγαθοὶ νομεῖς. ὁἱ μυρίων ὄντων βοσκημάτων, διακρίνουσι ῥᾳδίως ἢ χρὴ ἕκαστα καὶ οὐδ μή ποτε σωταραχθείη. καὶ νῦ ὕει μὲν ὁ θεός. μυρία δὲ διάφορα γ βοτάνας. γ δὲ τ ὕδωρ. ἀλλ' ὅμως ἑκάστου λόγ τ αὐτ ὕδως ἕλκω, πῶς τ οἰκεῖον μετέβαλεν εἰδ, καὶ χῆμα γ χρῶμα. καὶ μέγεθ, καὶ ἡδὺ γ πικρόν. καὶ θερμὸν καὶ ψυχρόν. καὶ ὐῶδ καὶ ὀδῶδ. καὶ ἀεὶ μὲν πᾶ δ' οξον τ γιγνόμεον. ἀλλ' ὅμως οὐ διετάραξε τοὺς σοφούς. εἰ δ' δημιουργ πεῶλθε τ κήρυγμα. γ ἀθάνατος ψυχὴ μεμνημένη τ οἰκεῖον εἰδ ἐπέγνω καὶ ἀνέλαβε. πῶς δ μόνον ἀφροῦσι γ διαμάχονται. τ μὲν δὴ εἰδ οἷον τ πρῶτον προῆλθε, δι' ὃ διέμεινεν. ἡ δ ὕλη ἑτοίκητ γὰρ πᾶσι ποι ὅτι δέξεται τις ἕξιν μεταβολὴ ἐστ διέχεται. οἱ ὀνεὶ ἀχιλλεὺς εἰη χαλκοῦς. λυθείη δ χρόνῳ ἐτ ὁ ἀχιλλεύς, καὶ τινὸς τ χαλκὸν ἠμελημένον λαβόντος, καὶ κατακερματίσαντος, παντα χοῦ διαπέρουσιν. ὁ δ σοφὸς δημιουργὸς ἐπαινέσας τὸ χαλκῶ τὼ ὕλω ὡς ἀδιτηδείαν τῇ τέχνῃ, γ χαλκῷ συλλέγων τ ὅλον ἀξύρῃ συγχωνεύσας, καὶ ἐκκαθάρας, καὶ σοφίᾳ τινὶ γ διαμᾷ τ χαλκὸν εἰς χρυσὸν μεταβαλὼν, τὸ ἀχιλλέως ἐπάγοι τ εἰδ, ὀφθείη ἂν χρυσοῦς ὁ πάλαι χαλκοῦς. ἀχιλλεὺς μόνον. ὅτω τῶν σωμάτων ἡ ὕλη. τὸ βαρὺ καὶ κεχυμένον καὶ θνητὸν διαφυγοῦσα. τῇ τοῦ δημιουργοῦ φιλοπμίᾳ καὶ τέχνῃ, καθαρὰ καὶ κούφη καὶ ἀθάνατ γίγνεται. ἐδεῖ γὰρ αὐτὼ τρὸς τ ἀθάνατον τ ψυχῆς κοινωνίαν ποιημένω ἀθανασίαν ποτὲ μεταλαχεῖν. ἧς γ τ τρῶτον ἀπόλαυσιν ἂν. εἰ μὴ διὸ πολλάκις ἔρηται χρόνου τινὰ τεθνάναι συνεχωρήθη. καὶ ὡς ἂν ἡ κακία διακόπτῃ. ἢ καὶ αὐτὴ ἑαυτῇ τὼ τιμωρίαν ἀξύροι. εἰ γὰρ εἰς τ μηδὲν τὰ σώματα διελυεν, τί ποτε ἄρα τοσοῦτον ἰσχύ αὐτοῖς ἐνατεθείμην. ὥστε μεῖζον ἰσχύειν γ θήκαις διαδιδρυμένα. ἢ ὅτε πανταχοῦ γῆς περιέει. ἀκούεις τ οἰδίποδα ὡς γ κολωνῷ κείμεν, γ σκύρῳ κεῖσθαι τοῖς ἀθηναίοις ἐξόκησε;

Fertur

λέγεται δὲ ἀθηναίοις ἐπειδὴ φῶσομῶν ἢν ἀπόλλω χῆσαι θησέα ἢν ἀιγέως ἐπὶ τὰς ἀθήνας μεταβιβάζειν. ᾧ σκύρῳ δὲ κατωρώρυκτο. ἐκεῖ γὰρ δολοφρονηθεὶς ἐτελεύτησεν. ὑπειπόντα οὖν εἶναι τῶν παθημάτων λύσιν, πρὶν αὖ τοῖς ἀθηναίοις κατατεθνηκὼς ὁ θησεὺς συνοικισθείη. ἅμα τε τῆς ἀτιμίας τοῦ θησέως ἀναιρουμένου ἐπέβη. καὶ ὁ λοιμὸς οὐκ ἐπὶ πολύ. ἢ οὖν μεμάθηκας ὅτι ὁ ὀρέστης φ σορῷ παρὰ τοῖς ἀρκάσιν ἐκρύπτετο. συχνῷ δὲ χρόνῳ μετὰ τὸν ὀρέστου τελευτὴν οἱ λακεδαιμόνιοι τοὺς ἄλλους πολέμους εὐπραττόντων, ἀπὸ τῶν ἀρκάδων οὐχ ὡς ἤθελον ἀπηλλάττοντο. ὡς δὲ οὐκ ἔχοι ὅ τι πρὸς γένωνται ὅτι χρὴ ποιεῖν, ἐρωτῶσι ἢν ἀπόλλω. ὁ δὲ αὐτοῖς αὖθις, οὐχ ὁπλίτας παρακαλεῖν, οὐδὲ ἱππέας συλλέγειν. ἀλλ' ἕνα νεκρὸν ἄνδρα εἰς συμμαχίαν ἐυρίσκειν. καὶ ἐδίδασκεν ἀσαφῶς μέν, ἀλλ' ὅμως ἐδίδασκεν ὡς φ χαλκίδι τοῦ ἀγαμέμνονος ὁ παῖς καίοιτο. καὶ ὡς τοῦτον ὑποκλέψαντες μεταθήσουσι. μετ' ἐκείνου τὴν νίκην. ἐυρίσκουσι ἢν ὀρέστην, καὶ ὑποκλέπτουσι καὶ ἢ λοιπὸν φίλων. ἐπὶ τοίνυν οἰδίποδος ὃς τὴν μητρὶ συγγενόμενος καὶ ὀρέστης ὁ τὴν μητέρα ἀπεκτονὼς. καὶ θησεὺς ὁ σωφρονοῦντα ἢν παῖδα τὰς ἀρὰς κατασύρων ὑπὸ γῆν ἔντος τὴν γῆν διασώζειν λέγοντα, ἅπουγε ἄνδρος ἢν βίον ὅλον ταῖς ἀρεταῖς συμμετρήσαντος, καὶ τὸν τελευτὴν αὐτὸν ὑπὲρ εὐσεβείας λαμπρῶς ἀναδιεξάμενοι, ὡς ἐγὼ κατανενόηκα ἀνδρῶν ἀγαθῶν συχνὰ σώματα τοσοῦτον ἐκλειπόντων τῶν δαιμόνων τὰς φάλαγγας, ὅσον ἐκεῖνοι ἢν τεθηραμένον ἄνθρωπον, καὶ τὰ μυρία νοσήματα., φ οἷς τῶν ἰατρῶν ἠδυήσω ἡ τέχνη ῥαδίως χαλῶντα καὶ ἐκκαθαίροντα, καὶ ὅλως ἐκνόησαντα. ἐὰ δὲ μελλούσης ἀθανασίας τὰ σώματα παντελῶς ἄμοιρα ἐῶν, ἀδυνῆ τε καὶ περιπὰ καὶ ἐκῆ λείμμνα ἐῶν, καὶ ἄλλως ἐς τοὺς πονηροὺς ἀνάγκη μετὰ σώματος ὁποτόρου βούλεσθαι εἰς ἢ τῆς τίσεως εἶναι δεσμωτήριον. ὡς οὐ δίκαιον τῶν τῆς ψυχῆς καλῶν ἀπολάυειν ἢ σῶμα. ὑπὲρ φ ταῖς συμφοραῖς οὐκ ἀποδιδράσκει τὴν κοινωνίαν. σοφὸν δὲ τὸ μηχάνημα, τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος ἀπανίεσθαι. ὡς αὖ τὸ παθημα μάθοιμα γένοιτο. ὅσα μὲν ἢ τῆς ψυχῆς δυνάμις, οἷα δὲ ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια. νόμος δὲ αὖθις ἀναβιῶναι. οὐ γὰρ ἦλθε ἢ σῶμα ὃν ἀεὶ μάτην ἐρρῖφθαι ἐπειδὴ ἢ πρῶτον, ψυχῆς ἀθανασίας ἐγεύσατο.

Fertur etiam, Athenienſibus, cum peſte premerentur, Apollinem conſultum reſpondiſſe, ut Theſeum Aegei filium Athenas transferrent. In Scyro autem ſepultus fuerat, in qua etiam dolo oppreſſus obierat. Monebat igitur Apollo, finem morborum nullum prius fore, quàm apud Athenienſes Theſeus iam defunctus conderetur. ac poſtquam in Atticam regionem Theſei reliquiæ ſunt deportatæ peſtis etiam illa ceſſauit. An uero non hoc etiam cognouiſti, ut Oreſtes quadam apud Arcades urna delituerit: Longo uero poſt eius mortem tempore Lacedæmonij, cum bella prius omnia fœliciter geſsiſſent, ab Arcadibus, contrà ac cogitarant, uicti ſunt & profligati? Cum rerum ſuarum incerti porſus eſſent, Apollinem, quid facto opus eſſet, rogarunt. Is reſpondit, non armatos milites aduocandos, non cogendos equites: ſed unum iam olim uita functum hominem in belli ſocietatem inueniendum. Et docuit obſcure quidem, ſed docuit tamen: quod in Chalcide Agamemnonis filius iaceret, eum illi clam ſurriperent, ſicque unà cum ipſo uictoriam ſimul ad ſe transferrent. Inueniunt igitur Oreſtem, eúmque ſuffurantur ac deinceps ſemper uincunt. Igitur, ſi Oedipus ille, qui rem cum matre turpiter habuit, & Oreſtes, qui matrem interemit, & Theſeus, qui pudicum puerum corrupit, terra iam operti, terram ipſam conſeruare dicuntur: an non ij potius, qui uitam omnem in uirtutum ſtudio conſumpſerunt, ac mortem ipſam illuſtriorem, pro uera erga deum pietate fortiter obierunt? Quemadmodum ego noui multa bonorum uirorum corpora, quæ etiam phalanges dæmonum tantopere terrerent, quantopere ipſi uexabant hominem abs ſe captum atque obſeſſum: itémque morbos innumeros, quibus curandis ars medica non ſuffecerat, ipſa facile curarent, perpurgarent, omninóque auferrent. Si uero futuræ illius immortalitatis omnino expertia ſunt noſtra corpora: certe etiam infirma, ſuperuacanea, prorſúſque abiecta ſint neceſſe eſt. Præterea ſi ſceleratos oporteat in pœnarum carcerem deſcendere, quo pacto iuſtum non erit, animæ bonis id corpus frui, cuius in aduerſis rebus ſocietatem nunquam declinauit? Eſt autem hoc ſanè quàm ſapienter excogitatum, ut anima aliquauſque à corpore diſcedat: quando hoc ipſum pati diſcere eſt, uidelicet, quanta ſit animæ uirtus, quantáque ſit corporis imbecillitas. At legis habendum loco, quod ipſum reuiuiſcat. Neque enim oportebat corpus, quaſi fruſtra factum, ſemper abiectum eſſe, cum initiò ſtatim animæ immortalitatem deguſtarit:

sed neque in hanc quoque uitam reuiuiscere, quandó primus in hanc uitam ortus noster ad demonstrandum usum uitæ humanæ sufficiebat. Sed & ociosa mors esset, si in uitam eandem iterum esset redeundum. Inanes autem, & fabularũ similes esse rationes istas iam antea satis est demonstratum. Neque enim obliuiscí illarum potuisti, qui memoria polles maxima. Illud potius est uerum, in uitam immortalem nos reuicturos esse: eámque bonis quidem iamdudum optatam, malis autem & ijs, qui dum in uiuis essent, nullarum rerum metu coërcerí poterant, omnino terribilem ac metuendam.

Theophrastus. Egregiè tu quidem hæc oratione explicasti. Sed si corpora ad tuendum suam cum animabus societatem æterna fiunt, uidetur profecto, brutorum animantium corpora, ipsa quoque sempiterna fore: quippe quæ & ipsa suas animas adepta sint. Axith. Animas quidem, sed rationis expertes, & mortales, & quæ simul cum corporibus intereant. Iam si defecerit anima, superuacaneum fuerit corpus suscitare, quando non sua ipsorum, uerum animæ gratia corpora suscitantur. Ergo brutis animantibus nihil insitum est, quod sit immortale. Nam & illorum animam mors superat: nostra uero anima, quæ est immortalis ipsa, ubi in unam cum corpore societatem coierit, immortalitatis ei semen quasi quódam modo infudit. Ac quoniam homo supremi illius opificis maximum, quasi germen atque opus sit: nec conueniebat, nec poterat fieri, ut humanæ substantiæ quicquam prorsus mortale permaneret. Sed quoniam brutorum animantium ortum ex elementis educi iussit, idq; eius edictum sit iam ipsa naturæ uis & potentia: ea talibus támque fluxis rebus quasi parentibus orta, ipsa quoque dissoluantur atque intereant necesse est. Neq; enim æternitatis siue gustum, siue fructum ullũ ceperunt. Humanum autem corpus, quoniam cum anima simul egit, immortali quoque alimento, quasi nutriri cœpit, & ad omnem artem apte & suauiter incitatum est, hócque ipso sibi immortalitatis aliquid iam attraxit, nec parum illius nectaris gustauit. Qua de causa collapsum non perpetuo iacebit. Etenim si sole ui caloris sui in frigidam aquam agente, aqua ipsa calescit atque ex se quasi ignem flammamq; emittit: quis non credat, humanum corpus, suscepta anima tota immortali, uim ignémue æternitatis sibi quoque uendicasse? Veluti sulphur quid est aliud quàm terra quasi igne succensa? ea tamen iacet, estq; & uidetur ei qui tangit frigida & abiecta: at ignem, quem occultatum intra se habet, adhibitum facile & extemplo arripit, celeritérque succendit, uímque suam re ipsa monstrat, atque in ordinem seu naturam ignis propere transit.

ἀλλ' οὐκ εἰς τόνδε γε βίον ἀναβιῶναι, ἱκανὴ γὰρ ἡ πρώτη γένεσις τοῦ παρόντος ἀῶνος ἐκπλιδάξαι τὴν πεῖραν. καὶ ἄλλως περίεργος ἡ πολυτή. εἰ γὰρ ἐγὼ ἀνθρωπῶδις ὑπεστρέφετο βίον. ἢ ταῦτα μὲν μυθολογία ὡς καὶ πρόσθεν ἡμῖν ἀρδέδεικται. οὐ γὰρ ἐπιλέλησαι μνημονικώτατος ὢν σὺ δὲ ἀληθέστερον ἐς ἀθάνατον ἀναβιώσεται βίον τοῖς μὲν ἀγαθοῖς πάλαι πεφυτευμένον. φοβερὸν δὲ τοῖς οὐδὲν φοβουμένοις γε βίον.

Θεόφρ. Οὐκ ἀγνοῶ ἐπεξέρχεσθαι λόγῳ. ἀλλ' εἰ τὰ σώματα, ἅπερ τῇ τῆς ψυχῆς κοινωνίαν ἀπαθανατίζεται, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων ὡς ἔοικεν ἔσαι τοιαῦτα. μετέσχε γὰρ καὶ ἄλογα ψυχῆς. ἀξίθ. ἀλλὰ ἀλόγου καὶ θνητῆς ὦ σοφώτατε. ἢ γὰρ σώματι σωθιελύετο. εἰ τοίνυν ἐκλέλοιπεν ἡ ψυχὴ, πρόρρυγον διεγείρειν τὸ σῶμα. οὐ γὰρ ἑαυτῶν ἕνεκα, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῆς ψυχῆς τὰ σώματα διανίσταται. οἷς μὲν οὖν ἀλόγοις οὐδεὶς ἀθανάτου ἐγκατέσπαρται. ἐπεὶ καὶ τῆς ἐκείνων ψυχῆς κρεῖττον ὁ θάνατος. ἡ δὲ ἡμετέρα ψυχὴ, ἀθανάτου γὰρ ἐς ἓν ἐλθοῦσα γε σώματι, ἀθανασίας αὖ γε σπέρμα καταλέλοιπε. καὶ τὸ μέγιστον, αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ ὁ ἄνθρωπος οἷον γέννημα καὶ ποίημα. οὐδεὶς οὖν ἀνθρωπίνης οὐσίας παντελῶς θνητὸν διαμεῖναι ἠδύνατο. τῶν δὲ ἀλόγων ζώων τῷ γένεσιν τοῖς στοιχείοις ἀξιωθῆναι ἀξίστατον. καὶ τὸ πρόσταγμα, φύσις μὲν καὶ δύναμις. οἷα δὴ ἐκπρεπούσης πατρῴας προσελθόντα παντελῶς διαλύεται. οὐ γὰρ ποτε τῆς ἀθανασίας ἐγεύσατο. τὸ δὲ ἀνθρώπειον σῶμα ψυχῇ συνεργαζόμενον ἀθανάτῳ παρεπέφυκε. καὶ πρὸς πᾶσαν τέχνην ἐπιτηδείως καὶ μάλα καιρίως συγκινούμενον ἀθανασίας τί παρεσπάσατο, καὶ τοῦ νέκταρος οὐ παντελῶς ἄγευστος. οὐκ ἄρα πεσὸν ἐσαεὶ κείσεται. εἰ γὰρ ἡλίου προσπίπτοντος ὕδατι ψυχρῷ, θέρμη τε ἐπεγένετο. καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος πῦρ ἀνήκει καὶ φλόγα, τίς ἂν ἀπιστήσειεν εἰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα ψυχῇ ὅλῃ ἀθανάτου εἰς ἀρξάμενον διαμεῖναι καὶ ἀκτῖνα τῆς ἀθανασίας ἐκτήσατο. οἷον γὴ πυρωθεῖσα ὑπὸ θεοῦ. ἢ τέως μὲν κεῖται ψυχρὰ ὡς ἀπομεμῶ καὶ ἄτυφος. ἐπειδὰν δὲ πυρὸς ἐγγὺς γένηται, τοῦτο ῥᾳδίως ἀνήρπασε. πρὸς ὃ πρῶτον ἐλαύθανεν ἔχουσα, καὶ ταχέως ἐξήφθη, καὶ ἐνεργείᾳ τῇ ἀμείνῳ ἐλείξε, καὶ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς τάξιν ἐπάγεται,

Hoc

οὕτω δὴ τῶν ἀνθρώπων τὰ σώματα ἐκ τῆς ψυχῆς ἀθανασίᾳ συμμίξαντα, ἦν μὲν ἄλλον χρόνον ψυχρὰ καὶ ἀκίνητα παντελῶς ἀπέρριπται. ψυχῇ δὲ κοινωνεῖν ἐπιτηδεία, λαβὰ ποτε αὖθις συμμιξις, ἑτοίμως πρὸς θάλπεται καὶ διανίσαται. καὶ ἡδέως σωίεται. καὶ πρὸς ἀθανασίαν ἀνέδραμε. καὶ οὐκ ἀπίθανον ἡ πρὸς ἄκρον μεταβολὴ τῆς ὕλης. ἐπεὶ καὶ παρ' ἡμῖν οἱ πρὶ τὸν ὅλμον σοφοὶ ἀργυρον καὶ κασσίτερον παραλαβόντες καὶ ἐκ εἶδος ἀφανίσαντες, ἐπὶ δὲ σεμνότερον μεταβαλόντες τὴν ὕλην, χρυσὸν κάλλιστον ἐποίησαν, καὶ ἡ ψαμμος διεσκέδασαι, καὶ ὁ λίτρον διακέχυται. ἀλλ' ἀνθρωπεία τέχνη καινήν τινα καὶ διαφανῆ τὴν ὕλην ἐκ τούτων ἐπιφάνεται. τὴν δὲ τῶν φυτῶν μεταβολὴν ἄδουσι τῶν γεωργῶν οἱ παῖδες. τί οὖν ἀνθρώπων ὁ τῶν ἀνθρώπων δημιουργὸν ἀσθενέστερον καὶ ἀπειρότερον ὑπειλήφατε. ἢ καὶ οὐδὲ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γιγνομένων ἡ πίστις τὴν πρὸ τῶν μελλόντων ἀπιστίαν ἐξέλασεν. ἀλλὰ πολλὰ μὲν πρὸ τοῦ ἀγῶνος τὰ γυμνάσια πρὸς δὲ τὸν ἀγῶνα πάντων ἐπιλελησμένοι διαλύεσθε. εἰ γέγονεν ὁ κόσμος, ὥσπερ οὖν γέγονε γυγενὴς κατὰ τὸ σῶμα τὸ πρῶτον ἄνθρωπος. πόθεν γὰρ ἄλλοθεν. οὐκοῦν κατὰ φύσιν ἀπὸ τῆς γῆς ὕστερον γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον, τί οὖν πρὸς τὰ ἀληθῆ, καὶ τὰ ὁμολογούμενα νεανικῶς διαμαχεσθε. οἱ τὰ ἀφανῆ καὶ τὰ ἄτοπα μᾶλλα ἡδέως προσιέμενοι. ὑμᾶς γὰρ εἰ ἦν γλαῦκον ὄν μίνωος ἀποσυλήσαντα ἐλθεῖν μέλιτι πολύειδος ὁ μάντις ἐξ Ἄργους εἰς κρήτην ἀφικόμενος ἀνασῆσαι λέγοιτο. παρὰ τοῦ δράκοντος τὴν πόαν μαθὼν ἀναστήσαι ἐδύνασθε. καὶ ὅτι ἦν ἐκ πόλυτον ὁ ἀσκληπιὸς. ἢ ἦν τῶν δαμόνων. λέγεται γὰρ καὶ τοῦτο. καὶ ὡς τὴν ἄλκησιν ἡρακλῆς, καὶ ἦν θησέα, καὶ τίμωνα, καὶ λυδὸν. καὶ τιμοσθένη ἦν ἀθλιώτερον, ἐγὼ δ' ὄφελον τὰ τοιαῦτα συγγράφοντι πείθεσθε. πίνδαρος δὲ ὁ θηβαῖος, καὶ ἡρόδοτος ἁλικαρνασεὺς ἀρισέα φασὶ ἦν προκόνησον εἰσελθόντα παρὰ τὸν κναφέα ἐν προκοννήσῳ, ἐκεῖ καὶ τεθνάναι. καὶ ἀφανισθέντα κυζικηνοῖς φανερῶς διαλέγεσθαι. καὶ διαπλοίοις ὕστερον ἔτεσι καὶ τεσσαράκοντα ἐν Ἰταλίᾳ μεταποντίνοις ὀφθῆναι. καὶ κελεύειν ἑαυτὸν θυσίαις τιμᾶν. καὶ ἦν ἀπόλλω, σωίεσθαι γὰρ, ἔφη ἐκ ἀπόλλωνι τότε κόραξ συνάρχων ὁ νῦν ἀρισέας. καὶ τοὺς μεταποντίνους πέμψαντας εἰς δελφοὺς ἐρωτᾶν ἦν ἀπόλλω εἰ χρὴ ἐκ ἀρισέᾳ πείθεσθαι.

Hoc modo hominum corpora, postquam cum animæ immortali natura coniuncta fuerint atque commixta: aliàs quidem frigida & immobilia prorsus iacent: at cùm sint ad ineundam cum anima societatem apta, quam primum eadem deinceps eis iterum obtigerit coniunctio, prompta profecto sunt & parata ad id, ut se foueri sinant ac resurgant, ut suauitate ipsam sequantur, & ad immortalitatem recurrant. Neque incredibile est materiam in meliorem statum commutari. Nam & apud nos qui materię peritiam aliquam habent, ij sibi argẽtum & stannũ sumunt, priore metalli genere deleto, materiam ipsam in augustius & preciosius conuertunt, atque aurum pulcherrimum efficiunt. Pariter etiam arena dispersa, & nitrum diffusum iacent: at ars humana, uitrum ex his nouum & perspicuum ut fiat, excogitauit. Plantarum autem mutationes uel agricolarum pueri canunt. Quid igitur eum, qui creauit homines, hominibus ipsis imbecilliorem & rudiorem suspicamur? Annon debebat earum, quæ quotidie eueniunt rerum seu fides, seu certa ac firma persuasio, ut ne de futuris dubij perplexiq; essemus, prohibere? Sed multa cùm sint ante nostrum hoc certamẽ exercitia: cur eorum omnium obliti quasi metu soluti cedimus? Si factus est mundus, quemadmodum etiam homo factus est, & initio, quoad corpus, terrigena prodijt: Vnde enim aliàs prodijsset? an non est naturę consentaneum, eundem etiam terra deinceps hominem nasci? Quid igitur de rebus omnino ueris & concessis pueriliter disceptatis? præsertim qui & obscura & absurda tã libẽter admittitis? Vos enim quod Glaucum Minois filiũm eum, qui melle suffocatus erat, Polydius uates Argis in Cretam profectus fertur suscitasse, herba uidelicet per Draconem cognita, nulla alia rei probatione requisita recipitis. Et quod itidem fertur, Hyppolitum atque unum Tindari filium Aesculapius, quodq; Hercules Alcestẽ, Theseum, Timonem, Lydum, Timosthenẽ Athenæensem suscitarint, Eudoxo rex eiusmodi cõscribenti fidem habetis. Pindarus & Herodotus Halicarnasseus Aristeum illum Proconnesium aiunt in ipsa Proconneso ad fullonem quendam ingressum isthic mortem obijsse: cúmque aliquantisper latuisset, Cycicenis deinceps oppressis uerbis locutum esse: tum ducentis post ac quadraginta annis in Italia Metapontinis apparuisse: ijsq; iussisse, uti ipsum & Apollinem simul, sacrificijs honoribusq; diuinis prosequerentur. Erat enim, inquit, tunc coruus, & sequebatur Apollinẽ, qui nunc iterũ est Aristeus. Vbi uerò Metapontini Delphos misissent, qui consulerent Apollinem, utrum Aristeo fidẽ habendam cẽseret,

Apollinem, siquidem uerbis eius fidem habuissent atque obtemperassent, salutii id fore, respondisse. Quo factum est, ut statua Aristei nomen habens, ponè simulachrum Apollinis erecta iam uideatur, quódque, ut dijs, ambobus uictima communis decernatur. Atque hæc uos omnia, nulla rerum habita ratione, perinde sequimini, ut frutices pecudes, uobísque inuicem instar Corybantum insanientium applauditis. Nec contrà quisquam unquam scripsit. Cæterum si conditor immortali animæ corpus etiam immortale se facturum polliceatur: aduersus eum ut atrox & subitum bellum moueatur, alij alios incitatis. Atque Plato fertur, Harmonium ex inferis, unà, cum corpore reduxisse. Zoroastres autem uaticinatur fore tempus, quo sit omnium mortuorum resurrectio futura. Sciuit etiam Theopompus quod dico, idq; ipsum alios quoque docet. Sed illis priscorum sapientum nemo, quicquam contradixit. Soli recentiores adeo sunt audaculi, ut uerbo diuino repugnandum existiment: quippe qui à uia seu acie diuina digressi, multum brutæ, & eius quæ rationis omnis est expers naturæ secum trahunt: non solum corpus perpetuo mortale esse sinunt, sed & ipsam animã sua uicti stultitia, mori quasi quodammodo cogunt. Virtutis enim ignorantia reuera animæ mors est. At Hebræorum uaticinia, quæ profecto ipsa quoque nonnullis Apollinis oraculis commendantur, non unam tantũ hominis partem, sed hominem ipsum totum atque integrum uitæ redditum iri pollicentur.

Sunt autem adhuc aliqui, cùm apud Syros, tum alibi quoque homines, qui ab ineunte ætate usque ad senectam ultimam, temperantem modestámque uitam egerunt: atq; etiam animum ad cœlestium, & omnino omnium, quæ mente & intelligentia percipiuntur rerum contemplationem aduerterunt: & ut ei corpus quoque subseruiret, coëgerunt, & hymnis Deum celebrarunt: sicq; & agendo & contemplando ad summum philosophiæ culmen ascenderunt. Hi quo suam, quæ erat eis cum deo, cognationẽ re ipsa comprobarent, pura mente deum ipsum precati, ut mortui reuiuiscerent, effecere. Hancq; satis firmam huius doctrinæ probationem attulerunt. Nullum enim apud eos receptum est dogma, quod solis uerbis constet, ac non potius ex ipsis rebus gestis statim fidem sibi sumat. Et qui miraculi spectator est, is etiam doctrinæ minime dubius aut perplexus auditor abit. Nec fabulæ sunt quod dicimus, nec è longa uetustatis memoria repetitum, sed hac tempestate factum miraculum. Ego ipse uidi senem, & egregie bonum, & deo cumprimis charum. Ei familiaris erat quidem agricola uir simplicis ingenij, & pater unius tantum pueruli: cum quo puero uir ille rusticus senem illum frequenter adibat, uolens aliquid boni facere & discere, illucq;

καὶ τῇ πειθοῖ χρῆσαι ὡς πειθομένοις ἄμεινον ἔσαι. καὶ νῦν αὖ δρίας ἔστηκεν ἐπωνυμία ἀρίστευς, παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀπόλλωνος. καὶ ὡς θεοῖς ἀμφοτέροις ἡ θυσία κοινὴ νομίζεται, καὶ τούτοις ἀπορισκέπτως σωίεσθε. καθάπερ πρὸς θαλὸν τὰ θρέμματα, καὶ ἀλλήλοις σωήδιεσθε κορυβαντιῶντες. οὐδεὶς γὰρ ταὐναντία γράφειν αὐτῆργε. εἰ δὲ αὖτε ὁ δημιουργὸς ἀθάνατον ψυχῇ ἀθάνατον αὖτῆς καὶ τὸ σῶμα ποιεῖν ἐπαγγέλλεται, πρὸς τοῦτον ἀστασιαστον πόλεμον καὶ ἀκήρυκτον διενεγκεῖν ἀλλήλοις παρακελεύεσθε. καί τοι καὶ πλάτων τὸν σώματι τὴν ἁρμόνιον δὴ ἅιδου πρὸς τοὺς ζῶντας ἀνάγει. ὁ δὲ ζωροάστρης προλέγει ὡς ἔσαι ποτὲ χρόνος ἐν ᾧ πάντων νεκρῶν ἀνάστασις ἔσαι. ὅιδεν ὁ θεόπομπος ὃ λέγω, καὶ τοὺς ἄλλους αὐτὸς ἐκδιδάσκει. ἀλλὰ γὰρ πρὸς ἐκείνους μὲν τὸν πάλαι σοφὸν αὐτεῖπεν οὐδείς. οἱ δὲ νέοι θρασύνονται, καὶ θέῳ λόγῳ πολεμεῖν ἐπαίρονται, ὅια δὴ θέας μοίρας ἀφεστηκότες, καὶ πολὺ τὸ ἄλογον ἐπισύροντες. οὐ μόνον τὸ σῶμα θνητὸν εἰς ἀεὶ καταλείπουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν σὺν ἀλογίᾳ τινὰ θνάναι προσαναγκάζουσι. θάνατος γὰρ ψυχῆς ἡ περὶ ἀρετὴν ἄγνοια. τὰ δὲ τῶν ἑβραίων λόγια. ἃ τὰ τοῦ ἀπόλλωνος ἀνύμνησε λόγια οὐ τοῦ ἀνθρώπου τὸ μέρος, ἀλλὰ ὅλον ἀναβιῶναι τὸν ἄνθρωπον.

Νῶν γοῦν ἔτι παρὰ τοῖς σύροις εἰσί, καὶ ἄλλοθι αὖθρωποι ἐκ παιδὸς εἰς γῆρας σεσωφρονηκότες, πρὸς τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ νοητὰ μετεωρίσαντες. καὶ τὸ σῶμα δουλεύειν αὐτῇ, κἄν τοῖς ὕμνοις ἀναπείσαντες. καὶ πραξει καὶ θεωρίᾳ φιλοσοφίας εἰς ἄκρον ἀφικνούμενοι τὴν τοῦ θεοῦ διακωλύτες συγχύσιαν. καὶ αὐτὸν καθαρῶς προσκαλούμενοι, νεκροὺς ἀναβιῶναι πεποιήκασι. ταύτην ἱκανὴν ἀπόδειξιν τοῦ δόγματος προεισφέροντες. οὐδὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς δόγμα μέχρι τῶν λόγων ἵσταται. ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων δύθυς λαμβάνει τὴν πίσιν. καὶ ὁ τοῦ θαύματος θεατὴς, ἀπῆλθε τοῦ δόγματος οὐκ ἀμφίβολος ἀκροατὴς. καὶ οὐ μῦθον τὸ λεγόμενον οὐδὲ παλαιὸν θαῦμα γηρόμενον χρόνῳ διαπετάχεται. ἀλλ' εἶδον ἐγὼ πρεσβύτην μάλα καλὸν καὶ τὸ ὅλον θεῷ κεχαρισμένον. τοῦτο σωήθης ἦν γεωργὸς, ἁπλοῦς ἀνὴρ. καὶ γόνος παιδαρίου πατὴρ. οὗτος μετὰ τοῦ παιδὸς ἅμα τῇ πρὸ τῶν πρεσβύτῃ ἐφοίτα. χρεὼν τι ποιεῖν καὶ μαθεῖν βουλόμενος.

καὶ τῶν καρπῶν τὰς ἀπαρχὰς ὥσπερ ἱερὸν ἐκεῖ διενέμιζε. χρόνου βραχέος καὶ ὁ παῖς νοσήσας, τελευτᾷ τὸν βίον, καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, οὐ γὰρ ἐφύλαττεν, καθάπερ ὁ νόμος ἐκέλευεν. ἀλλὰ σπουδάσας καταθεὶς ὁ πατὴρ, τοῖς φύλλοις συγκαλύπτει. καὶ ἐπὶ τὸν ὦμον ἀράμενος, παρὰ τὸν πρεσβύτην εἰσέρχεται. καὶ τὸ φορτίον ἀποθέμενος. καὶ διαπεύθεται προσιὼν, καὶ σιωπήσας τοῖς ὀφθαλμοῖς καθήμενος μικρὰ ἐπῶν, καὶ ἀκούσας αὖθις ἀπῆλθε. ὁ παιδίον ὡς ἔχει καταλιπὼν. ὡς τῶν βοτρύων τὰς ἀπαρχὰς ὁ ἥλιος ἔδυ. καὶ ὁ πρεσβύτης προσδεξάμενος, ἤμελλε τῶν καρπῶν ἅψεσθαι. καὶ τὰ φύλλα μετακινῶν, οὐ βότρυς ἀλλὰ νεκρὸν εὑρίσκει τὸν παῖδα. ἐθαύμασεν ὁ γέρων ἥλιον ὁ πατὴρ ἤλπισε. καὶ πρὸς τὸ θεῖον μεταπεισάς τὸν νοῦν ἐπὶ τὸν παῖδα κατατείνων, οὐ πρότερον ἔσκαι μὴ τὸ παιδίον αἴσθ. ὅτω δὴ τὸν μὲν ἀποστέλλει παρὰ τὸν φύσαντα. αὐτὸς δὲ φυγὰς ἀπαλάττεται. ὡς αὖ μὴ φθόνῳ θαυμάζοντες αὐθρωποι. τοῦτο τὸ ὄργον σωάδει ᾧ λόγῳ. καὶ οὐκ αὖ τοσοῦτον ἐκεῖνος ἐργάσατο, ἐ δόξαν ψευδῆ παρελέξατο. ἀλλὰ παρὰ θεοῦ τὸν λόγον μαθών, εἰς ὄργον μετὰ τοῦ θεοῦ προφέρει τὸν λόγον. τοῦτι δὲ μέγιστον εἶδος ἐλέγχου πιθὲν ἐκεῖνο ὅπερ ὑπίσχνη δύνασθαι γενέσθαι. Θεόφρ. Παράδοξον μὲν, ἀληθῆ δὲ θεατὴ ῥᾳδίως ἀπιστεῖν οὐ δέμας. ἀξίθ. ἔχω δέ σοι καὶ ἕτερόν τι λέγειν. ἀλλ' ἄκουε ὅπερ ἐγὼ πεθέαμαι, ὦ βέλος ἀγαθοῦ μαθητὴς οὐ φαῦλος ὑπῆρχον. ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ἔχων, τῶν ὀφθαλμῶν ἐστέρητο. ἐπειδὴ δὲ τὸν βίον μεταλλάττειν ἐμελλεν ὁ διδάσκαλος. παρεσὼς ὁ τυφλὸς ἐδεῖτο βοηθεῖν αὐτῷ ὅπ ἔχοι. ὁ δὲ ἔφη, εἰ ἀληθές μοι δόξα, ἑβδόμην ἡμέραν τῆς ἀχλύος διαλυθείσης, πρωτονὶ θεωρήσεις τὸν ἥλιον. τοσοῦτον εἰπὼν ὁ γέρων ἀπέπνευσε. καὶ οὐκ ἀπέβη ἄλλως αὐτῷ, ἀλλ' ἡ ἡμέρα ἐπᾶ. ὁ δὲ τυφλὸς ἐκεῖνος τέως χειραγωγούμενος βαίφνης ἐθαύμασε τοῦ ἡλίου τὰς ἀκτῖνα. καὶ αὖ λαβὼν τὰ λόγια, καὶ ἀγαγὼν δημοσίᾳ κατεπολόγησε τὸν θεατὴν, καὶ πείθει πλόνεικον ἀκροατὴν, καὶ ὡς ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, καὶ ὅτι μετὰ καλῆς τροφῆς καὶ παιδείας ἀπελθοῦσα, ὁ τεθνηὼς τοῦ σώματος ἀμνήσησιν. Θεόφρ. δύσκολόν ἐστι, καί σοι τοῦ λόγου καὶ τῆς θέας σωήσομαι. ἀξίθ. ταῦτα μὲν παρ' ἡμῖν. γέγονε δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα καὶ γενήσεται. ὁ δὲ χθὲς καὶ πρώην γεγόμενον, καὶ αὐτὸς εἶδες θέασαι. Θεόφ. ὁ ποῖον δὴ λέγεις. ἀξίθ. τὴν μεγάλην λιβύην πικρὰ κατέχει τυραννὶς.

illúcque suarum quoque frugum primitias, tanquam ad fanum quoddam afferebat. Accidit haud ita multò post, ut puer graui morbo correptus, uitam cum morte commutaret. Eum iam defunctum pater, non uti lex mandabat, sepulchro condit, sed sportæ impositum, foliis obtectum, atque in humeros sublatum, portans ad senem ipsum intrat: deinceps autem depositò onere, senem, uti consueuerat, affatus: cùm ei intentis in ipsum oculis assedisset, paucáque & dixisset & audisset, puero, ut habebat, ceu uuarum primitijs illic relicto, discessit. At ubi sol iam occidisset, facta solita precatione senex, fructus illos attracturus, foliis remotis, non uuas sed mortuum inuenit, ac quantam pater spem fidémque habuisset, est admiratus. Ergo cum animo in Deum intento super puerũ incubuisset, prius non surrexit, quàm puerum resuscitasset. Atque sic eum suscitatum ad patrem misit, ipse uerò in exilium iuit, ne admiratione eius homines perciti nimis molesti deinceps essent. Atque hoc opus cum sermone cõuenit, cum id ille nõ potuisset unquam efficere, si falsam animo opinionem cepisset. Sed ut uerbum hoc à deo accepit, uerbum in opus auxilio dei producit. Est autem optima argumenti forma reuera præstare, quod facile præstitu polliceare. Theophr. Inopinatum & rarum hoc est quidem, sed ei, qui factum uiderit, fidem non habere, nec facile nec fas est. Axitheus. Est etiam aliud quod tibi commemorem: idq; ipsum quoniam his oculis uidi, ut audias per quàm uelim. Fuit boni cuiusdã uiri discipulus minime malus. Is animi uenustate præstabat quidem, sed oculorum sensu carebat. Igitur ut magister iamiam uitã cum morte commutaturus esset, cæcus assistens illi, rogabat, uti sibi ad recipiendum uisum opem ferret. Ille uero, si uerum est, inquit, quod ego mihi persuadeo, & deus erit propitius: septimo ab hinc die, soluta hac caligine, certe solem uidebis. Tantum effatus senex, animam exhalauit. Nec secus res euenit, quàm ut die septima cæcus ille, qui hactenus manu ducebatur, repente solis radios, dictu mirum, aspexit, & librũ sumptum publice legit: eoq; & in stuporẽ omniũ animos conuertit, & auditori cõtentioso, quod anima sit immortalis, quodq; bene hic nutrita atq; educta, ac deinceps hinc digressa, corpus mortuũ sit suscitatura, facile persuasit. Theophr. Equidẽ te felicem iudico, tibíque & de ea tua persuasione & te eo quod hoc uideris gratulor. Axith. Atque hæc quidem apud nos ita sunt facta: sed etiam eiusmodi multa, alibi cùm facta sunt olim, tum adhuc fiẽt. Quod autem heri, & quidẽ paulò ante factum est. id opinor, ipse quoque uidisti. Theophr. Quid id est cedo? Axith. Magnam Libyam dura premi tyrannide.

Ac quoniam

Ac quoniam tyrannis humanitatem siue benignitatem, & sanam atque veram de rebus sententiam haud admittit, sanè tyrannus criminis in loco ducit eorum, qui ipsius imperio subsunt, pietatem, iubetq; illud tam præclarum ac bonum dogma sacerdotes abnegare: ijs qui non obtemperant, proh scelus, charam deo linguam excindit: Terei illius, de quo scriptum est in fabulis, exemplum imitatus, qui cùm uim uirgini fecisset, & accusationem sceleris declinare studeret, linguam excuit. At uirgo peplo facinus intexuit, & exponit arte, cum natura, ut eloqueretur, non daret. Illi uero, de quibus nobis est oratio, nec peplo opus habent, sed ipsius naturæ conditorem implorant, qui recentiorem eis naturam die tertia post largitur: non dato quidem alterius linguæ, sed facultatis sine lingua articulatius quàm unquam antea quod uellent eloquendi munere. Ego uerò putabam fieri non posse, ut tibicen carens tibijs artis suæ specimen ullum daret: itemq; citharœdus destitutus cithara, Musicam artem eam exerceret. At nouum hoc spectaculum cogit me sententiam illam mutare, nihilque earum quæ uidentur rerum fixum ac firmum existimare, siquidem id deus loco suo mouere uelit. Ipse ego hos uiros uidi, & loquentes audiui, & uocem adeò articulatam esse posse miratus sum, instrumentum uocis inquirebam: & auribus non credens, oculis iudicandi munus remisi, atque ore aperto linguam totam radicitus euulsam uidi ac stupefactus mirabar, non sanè quo pacto uocem conformarent, sed quomodo conseruati essent. Atque hoc ipsum etiam imperiti cuiusque ad credendum duritiem emolliret: ac doceret, uerum ne sit quod dicimus, corpora collapsa resurgere. Illic enim ex ijs, quę existunt, rebus, corporum resurrectio existit: hic uerò ex ijs, quæ nusquam sunt, rebus harmonia uocis efficitur. Ac certè ijs quę ferunt, quæq; norunt illi, quis nisi planè stupidus non accedat atque acquiescat? Theophrastus. Quid enim faceret, ô charissime? uerum dic mihi, unde hæc illis sapientibus est cognitio atq; facultas, ut factis asseuerēt quæ uerbis docent? Axith. Deus, ô optime, idipsum, quod est, manens, amore nostri generis homo factus est, uerbi sapientiam & operis potentiam ijs qui sunt ad percipiēdum apti, inspirauit. Atq; hic ipse primus, ut qui deus est, suum ipsius corpus ad immortalē uitā resuscitauit, idq; munus deinceps omnibus commune pollicetur. Mendacij uerò arguere non sapiētem uirum, nedum ipsum deum fas est. Quin etiā quasi deus immortalis euadit, nec mortalis est amplius, quisquis dei legibus obtemperat. Est enim & immortalitatis munus, & ut idē quod mēte præditæ facultates solēt, agat iam adeptus: nēpe ut magnificè regi maximo astet, eumq; semper & quocūq; sequatur.

ἄπιστον δὲ τυραννίδι φιλανθρωπία καὶ ἀληθὴς δόξαι. ὁ γοῦν τύραννος ἔγκλημα ποιεῖται τῆ τῶν ἀρχομένων δυσεβειαν, καὶ τουτί κάλλιστον δόγμα ζημιοῖ ἱερέας ἀρνεῖσθαι κελεύει. οὐ πειθομένων δὲ, ὡς ἀσεβείας, θεοφιλῆ γλῶτταν ἐκτέμνει. καθάπερ ὁ τοῦ μύθου τυρεὺς, βεβιασμένης παρθένου πλανελεῖν κατηγορίαν οἰόμενος τὴν γλῶτταν ἀπέκειρεν. ἀλλ' ἡμῖν νόμος φύσιν φαίνει ὡς πέπλος τὸ δράμα μὴ ἑρμηνεύειν τῇ τέχνῃ. ὁ γὰρ ἐπὶ λαλεῖν παρέχων ἡ φύσις. οἱ δὲ, πέπλου καὶ τέχνης δεόμενοι, τὸν τῆς φύσεως κάλουσι δημιουργόν. ὁ δὲ νεωστὶ δοὺς αὖ τοῖς φύσιν, ἡμέρᾳ τρίτῃ χαρίζεται. τὴν γλῶτταν ἑτέραν δίδους, ἀλλ' αὖθις γλώττης ἀφέστερον ἢ πρότερον διαλέγεσθαι. ἐγὼ δ' ἐπειθόμην ὡς ἀδύνατον αὐλητὴν γε ἄνευ τῶν αὐλῶν, αὐλητικὴν ἐπιδείκνυσθαι. ἀδύνατον δὲ κιθαρῳδὸν γ' ἄνευ τῆς λιθάρας, μουσικὴν ἐργάζεσθαι. νῦν δέ με τουτὶ τὸ καινὸν θέαμα ἀναγκάζει μετανοεῖν. καὶ μηδ' τῶν ὁρωμένων πεπηγέναι νομίζειν. εἰ θεὸς ἐθέλει μετακινεῖν. εἶδον ἐγὼ τοὺς ἄνδρας, καὶ λαλοῦντων ἤκουσα, καὶ τῆς φωνῆς τὸ ξένον θαυμάζων, τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον ἐζήτουν. καὶ τοῖς ὦσιν ἀπιστῶν, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπέτρεπον τὴν κρίσιν. καὶ τὸ στόμα διανοίγων ὅλην ἐκ ῥιζῶν ἀνατεταμένην εἶδον τὴν γλῶτταν. καὶ ἐκπλαγεὶς ἐθαύμαζον. οὐχ ὅπως τὸν λόγον σωφρόνουν, ἀλλ' ὅπως ἐσώζοντο. τοῦτο καὶ τοῦ ἀγνώμονος λύετω τὴν ἀπιστίαν. εἰ σώματα πεσόντα διανίσατο. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐκ τῶν ὄντων ἢ τῶν σωμάτων ἀνάστασις. γινέσθω δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἢ τῆς φωνῆς ἁρμονία, εἰ ταῦτα δρῶσι. τίς δύτως ἠλίθιος ὥστε μὴ οἷς ἐκεῖνοι γινώσκουσιν ἀκολουθεῖν. Θεόφρ. πῶς γὰρ ἐμελλον ὦ φίλότης, ἀλλ' εἰπέ μοι, πόθεν οἱ σοφοὶ μαθόντες ἀνατείθουσι τοῖς ὀργοις ἃ τοῖς λόγοις προδιδάσκουσι; Ἀξίθ. Θεὸς ὢν γυνᾶξε, θεὸς μένας ὅπερ ἐῶν διὰ φιλανθρωπίαν ἄνθρωπος γενόμενος, τὴν τοῦ λόγου σοφίαν, καὶ τοῦ ὀργου τὴν δύναμιν τοῖς ἐπιτηδείοις ἐνέπνευσε. καὶ αὐτὸς πρῶτος οἷα θεὸς ἀνάστασας τὸ ἑαυτοῦ σῶμα πρὸς ἀθανασίαν, κοινὴν τὴν δωρεὰν ἅπασιν ἐπαγγέλλεται. ψεύδολογίας δὲ ἄλλην, οὐδὲ ἄνδρα σοφὸν θέμις, μήτι γε θεόν. ὁ τοῖς ἐκείνου νόμοις πειθόμενος. θεὸς ἄμβροτος οὐκέτι θνητός. ὥστε τῆς ἀθανασίας μεταλαχόντα, ταῖς νοεραῖς οὐσίαις πάντη ἐργάζεσθαι. καὶ σεμνῶς ἤδη πρὸς μεγάλου βασιλέως παρεῖναι, μὴ βεβαίως πανταχοῦ συνέπεσθαι.

Theophr.

Θεόφρ. Πείθομαι. ἤδη γὰρ τῆς εὐμενείας αἰσθανόμεθα τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ χαιρέτω μὲν ἀκαδημία. πρὸς ἐκεῖνον δὲ ἰώμεθα. αὐτὸς γὰρ ὁ πλάτων μέχρι τούτου ἐλεύει πείθεσθαι πλάτωνι, ἕως ἂν αὐτοῦ σοφώτερος ἀναφανῇ. θεοῦ δὲ σοφώτερον οὐδὲν. ἀξίθ. ἀλλ' ἐπειδὴ πεπείκαμεν, χαριστήρια τοῦ θεῷ θύσωμεν. οὐχ ἑκατόμβην ὡς παρὰ ἀθηναίοις τῇ ἀθηνᾷ. οὐδὲ μύρμηκα, ὥσπερ ἐν Ἰσθμῷ ἡλίῳ καὶ ποσειδῶνι. ἀλλὰ τὸν νοῦν ἐκκαθαίροντες, ὡς αὐτῷ τοῦ θεῷ προσεικάζεσθαι. μὴ θεμιτοῦ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι οὐ θεμιτὸν εἶναι νομίζεται. ὦ βασιλεῦ καὶ πάτερ καὶ δημιούργε τῶν ὅλων. ὦ τρώτη σοφία τοῦ πατρὸς καὶ λόγε δι' οὗ τὰ πάντα προήγαγε. Τίνι γὰρ ὁ θεὸς ἢ σοφίᾳ καὶ λόγῳ δημιουργεῖ; ὦ πνεῦμα ἅγιον. δι' οὗ ὁ θεὸς ἅπασιν ἐμπνέων, συνέχει τε διασώζει, καὶ ἐπὶ τὸ τέλειον ἄγει. ὦ θεία τριὰς, καὶ μονὰς ἁγία. δοίης ἡμῖν τοῦ ἄνω κάλλους τὴν μνήμην δοίης δὲ τῷ παντὶ τὴν ἀθανασίαν. ἱκανῶς ἡμῖν ἠύκται, ἀλλ' ἰωμὲν.

ΤΕΛΟΣ ΑΙΝΕΙΟΥ.

Theophr. Credo. Iam enim quendam diuinæ gratię sensum percipio. Itaque ualeat academia, potiusque ad ipsum eamus: quando ipse etiam Plato, eousque sibi credendum dicit, dum quis ipso sapientior adueniat. At deo sapientior est nemo. Axith. Iam quoniam isthuc uenimus, sacrificium gratiarum actionis deo offeramus: non hecatomben, ut apud Athenienses, Mineruæ: nec formicam, ut in Isthmo, Soli & Neptuno: sed perpurgata mente, quo Deo similes euadamus. impuris enim quæ pura sunt attingere nefas existimatur. O rex, & pater, & conditor omnium. ô prima sapientia patris & uerbum, per quod is omnia produxit. Qua enim re alia quàm sapientia & uerbo deus omnia creat? O spiritus sancte, per quem deus omnibus aspirat, omnia comprehendit ac conseruat, & ad suam perfectionem adduxit. O diuina trinitas & sancta unitas: des nobis supernæ illius pulchritudinis memoriam: des omnibus æternitatem. Sed iam satis precati sumus. Itaque hinc eamus.

FINIS AENEAE.

ΤΟΥ ΚΥΔΩΝΙΟΥ ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΚΑΤΑΦΡΟΝΕΙΝ ΤΟΝ
ΘΑΝΑΤΟΝ.

ΕΡΜΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΔΙΑ-
ΣΥΡΜΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩ ΦΙ-
λοσόφων.

CYDONII DE CON-
TEMNENDA MORTE
ORATIO.

HERMIAE PHILOSOPHI
IRRISIO GENTILIVM
Philosophorum.

EX INCLYTI AC GENEROSI D. D. IO-
ANNIS IACOBI FVGGERI splendidiss. ac ornatiss.
bibliotheca desumpta: & nunc primùm cùm Græcè, tum Lati-
nè, Raphaelis Seileri Augustani, Geryonis C. V. filii, ope
ra ac uersione in lucem prolata.

APVD ANDREAM GESNERVM, F.
M. D. LIX.

(Zürich)

ΤΟΥ ΚΥΔΩΝΙΟΥ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΦΡΟΝΕΙΝ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ.

CYDONII DE CONTEMNENDA MORTE, ORATIO RAPHAELE SEILERO AVGVSTANO INterprete.

ΤΟΝ ἀπὸ ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν, ὃν μὴ θάνατον εἰώθαμεν ὀνομάζειν, πάντες μὲν φεύγουσι, πάντες δὲ μισοῦσι, πάντες δὲ πάντων κακῶν χείριστον οἴονται. οὓς δέ τις αὐτῶν ἔρηται, τί τὸ παθὸν ἔστως αὐτὸν ἀνιαρὸν δοκεῖσι, ἢ τί λέγειν καὶ πάσχουσί γε βαδίως οὗτοι αὐτοῖς ὁμοίως διακειμένοις, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πολέμων ἀπέχεσθαι παραινοῦσιν. ῥᾴσα γὰρ ἂν ἔστω πείσαιεν, ἀπὸ τοῦ πάθους ὁμοιότητος πιθανὸς αὐτοῖς πρὸς ἀποστροφὴν συμβούλους. οὓς δὲ πρὸς αὐθαδείας ὑβρίζουσι κατηγορεῖν, οὐδὲν εὔλογον ὑπὲρ ἀὐτῶν λόγους ἔχουσι λέγειν, ψυχῆς δὲ μόνον ἄγνοιαν καὶ μαλακίαν νοσοῦντας ἐλέγχονται, ὑφ' ὧν τὰ ἀδεᾶ διαβάλλεσθαι καὶ κατασκήπτειν τὰ μὴ βλάπτοντα πάσχουσιν. φέρε γὰρ ἴδωμεν, ἐκ ποίων λογισμῶν καὶ παῖδες ἐκεῖνα τὸν θάνατον οἴονται. ἀκούειν γὰρ δὴ ὁ λεγόμενος, τριχῆ τὰ πάντα διέλασε. τριχῆ συμβαίνει καὶ τοῦτον τὸν θάνατον κακίζοντας δικρεῖσθαι. οἱ μὲν γὰρ προχειρότεροι, μᾶλλον ἢ ἀληθέστεροι, καὶ τὰ ἑαυτῶν ἐκ ὕβρεως ἁμαρτάνοντες συγκαλύπτειν ὀνείδη, τῷ πάντα πανταχοῦ ἅπασιν ὁλόκληρα εἶναι σήπεσιν, καὶ τὸ τούτους ἀφανίζον πάντων εἰκότως ἀκηδέστερον τὸν καὶ φοβερώτατον ἄγονται. οἱ δὲ κομψότεροι, καὶ ὅσοις ἀλόγως τί ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχύνη, πᾶσι φασὶ τοῦτ' εἶναι καὶ τῆς οὐσίας ἔφεσιν καὶ φύσιν ἐγκεῖσθαι. τὸ δὲ οἶνον τὸ πᾶσιν ὀρεκτὸν ἀναιροῦσι, καὶ τὸ μὴ εἶναι τῶν ὄντων ἐλαττονούμενον, ἀπόλειαν ἢ ἐπάγουσι καὶ τὴν ἐκ φθορᾶς ἀμορφίαν καταχέασι τοῦτο κάλλισα τῆς φύσεως εἰργασμένων, τίς ἐκ ἂν φείσεται; τίς ἢ ἐκ ἂν μισήσειε; τίς ἢ ἐκ ἂν καὶ μόνον λεγόμενον ὡς τῇ φύσει πολέμιον ἀκροπέμψαιτο; ὃ τῇ φύσει δὲ μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πρότερον καὶ θεῷ, ὃ μόνον ὡς μόνῳ τῷ τελεωτάτῳ ἀθανασίαν κεκληρωμένῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ τῇ τοῦτο προαιρέσει πάντων φαντιώτατον, εἴπερ ἃ πέφυκεν ἐκεῖνος καὶ σωτηρεῖν προθυμεῖται, ταῦτ' ἐκεῖνος φθείρει καὶ διαλύει. ταῦτα καὶ οἱ σοφώτεροι, καὶ τῇ φύσει κεχρημένοι πρὸς τὸ δικαίως μίσους ἀποδιδόναι, οἱ καὶ λοιποὶ τρίτοι, σεμνότεροί τινες ὄντες, καὶ ἀβλαβέστεροι, καὶ τι τῶν ἄλλων σοφώτερον ἀξιοῦντες δοκεῖσθαι, ἐχ ὧν ἐφυμνοῦσιν εἵνεκα τοῦ θανάτου ἀξιοῦσι κακίζειν, ἀλλ' ὅτι μετ'

ANIMI à corpore discessum, quem mortem nominare solemus, cum omnes perhorrescant, omnes oderint, omnes omnium malorum perniciosissimum ducant: tamen si ex eis quæras, qua ratione adducti, eam tantoperè auersentur, causam habere sibi uidentur, & ijs qui eodem modo sunt affecti, citra negotium persuadent, quemadmodum ignaui, qui timidos à bellis deterrent. Nam cum affectionis similitudo fidem eis conciliet, facilimè auditores in suam sententiam adducunt. Sed si apud uiros eandem criminationē instituant, nullam opinionis suæ rationem probabilem reddere possunt. Sed morbū animi sui, inscitia & mollitie laborantis indicant: quib. adducūtur, ut ea quæ timēda nó sunt, timeāt, & ijs quę nihil nocent, pcellantur. Agè uerò uideamus, quibus de causis morte omnia alia mala superare putent. Vt aūt prouerbio dicitur, Trifariā omnia esse diuisa: ita fit, ut eorū etiā qui mortē uituperāt, tria sint genera. Nam prōptissimi quiq, ac potius ueracissimi, qui sua ꝓbra uelare nesciunt, omnis generis uoluptatū priuationē lamentātur: & quod eas delet, omnium meritò & mōlestissimū & maximè formidabile existimāt. Vrbaniores aūt, & quos pudet sine causa aut agere, aut admittere quicquā, id à natura cunctis insitū aiunt, ut se & esse & uiuere cupiāt. Iam uerò quod id aufert, quod ab omnibus appetitur, atq; efficit ut ea quæ sunt, nó sint, & ꝓniciem affert, & reb. tāta pulchritudine à natura cōparatis, caliginē exintricatu offundit, quis nó horreat? quis nó oderit? quis, si duntaxat nominetur, tanq̄ naturę inimicū non abominetur? Nec; uerò naturæ solū, uerùm ac multò magis, etiā Deo: nó eo tantum, quòd solus absolutissimā immortalitatem sortitus est, sed quòd eius instituto, omnium maximè aduersātur siquidem quæ ipse procreare & conseruare studet, ea mors extinguit & dissipat. Hęc modestiores, quiq; naturam sequuntur, ad iusti odij comprobationem. Reliqui autem & tertij, qui cum grauiores sint, & saniore mente prædi ti, & alijs aliquid prudentius considerare uelint, non ob ea quæ commemorauimus, mortem in crimen uocandam censent, sed quòd post

eam, confestim uitæ ac rationē redderē, & acerbissimas actoribus mœnas in perpetuum dare cogamur. Quarū expertes futuri essemus, nisi mors animos à corporibus auelleret, & ad illius loci leges ac quæstiones mitteret. His igit uerbis quidā & sibi & auditoribus timore iniecto, tū ipsi mortis nomine perturbātur, tū alijs persuādet ut sint metus socij. Videamus ergo, utrū uerè aliquid dicāt & honestum sit uirum eū appellare, qui huiusmodi sermonibus se dedat. Primos itaq; ut nimium uoluptarios & molles, ideoq; uirilium bellorum imperitos, parūæ operæ est ad deditionem compellere: quamuis & multos socios habeant, & cum multis nos inuadāt. Omnes enim qui Epicuro nomina dederunt, suauem uitā, & quæ cruciatu uacat, humanæ felicitatis finē existimāt: & difficile inter homines ullū inuentu esse aiunt, qui reuera absq; uoluptate uiuere uelit, nisi quis ob stuporem à cōmunissimo bono abhorreret. Tamen rectè eis dicere possim⁹: O uiri (si modò hoc nomine appellādi estis, qui adeò dissoluti et eneruati, stolidiq; omnino sitis) ut nimiū pueriliter in eo facitis, cū uoluptatib⁹ tantū boni iudiciū permittitis. Si qd autem cū molestia prodesse queat, id uitupere tis, & quouis modo effugere studeatis: tametsi nihil aliud habeatis reprehendendum, nisi illud solū, quod sensum non demulceat. Quid enim uetat, medicos quoq; ijsdem ratiōnib. criminari, qui corporibus nō aliter succurrunt q̄ cogēdis ęgrotis, ut res insuaues & comedāt & bibant, & tangant, & modis, omnib. tractent? Quibus ęc quòd hoc modo molesti nobis sint, & magnas mercedes pendim⁹, & debere illis, tū nos ipsi, tū ij quibus curæ sumus, prædicamus. Quibus si ad solam uoluptatem omnis referri oporteret, quinam inimiciores appellari deberent? Verùm mea quidem sententia res bonæ & malæ non dolore & uoluptate, sed utilitate & noxa iudicandæ sunt. Si uerò ad uoluptatem cuncta referemus, incommodabit, id quod dixi, corpori medicus, & maximè nocebunt animo leges, & institutores, & parentes, deniq; preciosissima & utilissima quæque. Ii enim omnes cum frustra officij commonent, contumacibus molestissimi fiunt, ignominia mulctando, & in carcerem cōijciendo, & diuturno supplicio afficiendo: quorum nullū nobis esset commodum, si quouis modo ociū illud amplecteremur. Sed cinædos, lenones, adulatores, q̄q; flagitia tū ipsi exercēt, tum alijs inde uoluptates cōciliant, opportunos scilicet nobis ipsis iudicabimus, si ubiq; uoluptates dominentur,

ἐκεῖνον δὲ τοὺς αὖ καζόμεθα λόγον τῶν βεβιωμένων ὑπέχειν, καὶ τὰς ὀδυνηροτάτας καὶ ἀλγεινοτάτας δικὰς ἀνθ' ὁτιοῦν δίκας δικάζεσθαι, ὧν οὐκ αὖ ἐλαμβάνομεν πεῖραν. μὴ γὰρ θνάττειν τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς διαῤῥηγνυμένων, καὶ πῶς οὐκ ἐκείνοις ἂν ἤδεταστὰς πραγματεύοντο. τοῖς μὲν γὰρ λόγοις τινὲς καὶ ἴσως οὐδ' ἀκούοντας διαδιηθήσονται, αὐτίκα καὶ πῶς τὸ νόμισμα τοῦ θάνατος παράπλουται, καὶ οὐδὲ ἄλλος πάθος τοῦ δίκους αὐτοῖς κοινωνεῖν. σκεπτέον γὰρ οὖν, εἴ τι μετ' ἀληθείας λέγεται παρ' αὐτῶν, καὶ εἰ καλὸν, αὐξῆσαι φάσκοντα εἶναι φιούτοις ἑαυτὸν λόγοις πραδιδόναι. οὓς μὲν οὖν πρώτους ὡς λίαν ὄντας φιληδόνους καὶ μαλακοὺς, καὶ ἅμα ὥσπερ αὐδενὸς πολέμου ἀπείρους, οὐ χαλεπὸν παρασῆσαθαι, καί τοι καὶ πολλοὺς ἔχοντας συμμάχους, καὶ μετὰ πολλῶν ἡμῖν ὠθοῦντας. παύτους γοῦν οἱ μετ' ὠδικέρατου δυόμενοι τὸν ἡδιστον καὶ ἀνάλγητον βίον ἀνθρωπίνης δυσαιμονίας οἴονται πέρας, καὶ χαλεπὸν φασὶν εὑρεῖν τοῖς ἀνθρώποις εὑρεῖν τὸν αὖτε ἡδονῆς αἰρούμενον ζῆν ἄτεχνος, εἰ μή τις διὰ ἀναισθησίαν ἀγνοῶν ἔχοι πῶς τὸ κοινότατον ἀγαθὸν, ὅμως εἰκότως ἂν αὐτοῖς λέγοιμεν, ὦ ἄνδρες, εἰ γε δὴ καὶ καλεῖν ὑμᾶς ἔστιν ἐκλελυμένους καὶ ἐκνενευρισμένους, καὶ βρακύνοντας ἀτέχνως, ὡς λίαν ὑμῶν παιδικὸν τὸ ταῖς ἡδοναῖς μόνον τοῦ κείσθαι ὑπερφέρειν τὸ ἀγαθόν. εἰ δὲ πῃ μετὰ ἀνδρίας ὠφελεῖν δύναιτο, ὅσον κακίζειν, καὶ πάντα τρόπον φεύγειν πρέποι. ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐγκαλεῖν ἔχοντας, ἀτ. ἢ μόνον ὀκνεῖν τοῦ ἀνδρισθῆναι. τί γὰρ κωλύει σὺν ἰατροῖς τοῖς λόγοις τοῖς κακίζειν, εἰ τοῖς σώμασιν ἐκ ἄλλως ὠδικηρόσιν, ἢ τοῦ ἀνδρῶν ἕνεκα, καὶ πίνειν, καὶ ἅπτεσθαι, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι σὺν κάμνουσι ἀναγκάζουσιν, οἷς τοῦτον γὰρ τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθὸς μεγάλας ἀπολαμβάνειν, καὶ συργασίας αὖτε τινὰς, καὶ οἷς τοῦ ἡμετέρου μέλει πολλοῦ. ὧν εἰ πρὸς μόνῃ τοῦ ἡδονῇ ἕνεκα πάντα ἀνάγειν, τίνες αὖ ἐχθίους ὑπῆρξε καλεῖν; ἀλλ' οἶμαι τἀγαθὸν καὶ κακὸν, ὁ λύπη καὶ ἡδονῇ, τῷ δὲ ὠφελίμῳ καὶ βλαβερῷ κεῖνα δοκεῖ εἶ πρὸς τοῦ ἡδονὴν πάντα ἀνοίσομεν, κακὸν, ὅπερ ἔφην γὰρ σώματι μὲν ἰατρὸς, χείρισον δὲ γε ψυχῇ νόμοι καὶ παιδευτοὶ καὶ γονεῖς, καὶ ὅλως τὰ τιμιώτατα καὶ ὠφελιμώτατα. ὅτῳ γὰρ πάντες αὖ μὴ πείθωσι, τὰ προσήκοντα παραινοῦντες, ἀπολέσαρ γένοντο μὴ πειθομένοις, ἀλιμοῦντες καὶ ἐργοντες, καὶ μακρᾷ κολάσει παραδιδόντες, ὧν ὀλίγου αὖ ἡμῖν ὄφελος ἐκ παντὸς τρόπου τοῦ αὐτοῖν προτιμῶσι. πόρνας δὲ καὶ προαγωγέας, καὶ κόλακας, καὶ ὅσοι τὰ αἴσχιστα αὐτοῖς τε ὠδικηδόσιν, καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς ἐκ τούτων ἡδονὰς προξενοῦσιν, ὡς τιμίους ἡμῖν αὐτοῖς ὡς ἔοικε νομιοῦμεν αὖ τὰ τοῦ ἡδονῶν κρατεῖ παντα χοῦ.

Primùm

πρῶτον μὲν οὖν ἡ κοφότητος νομιστέον κλάειν τὰ ἡδονῶν στερισκόμενος, ὥσπερ τὰ παιδία, ὅταν αὐτὰ οἱ παιδαγωγοὶ οὐκ ἀστραγάλους, ἢ τι τῶν ἄλλων παιδιῶν ἀφαιρῶνται. ἔπειτ' ἀξιωτέον, μὴ τίνας τὰ ἡδονὰς θανάτου ἀφαιρίζωμαι, ὅτως ὄντι λυπηρός. ἀκόμη καὶ τούτων εἰς τρεῖς μοίρας διαιρουμένων, τὴν μὲν μίαν μὲν πρώτην, μὲν θειοτάτην, μὲν ἣ μόνη καθαρῶς ἐστιν ἀνθρώπου καθ' ἑαυτὴν αἱρετὴ (λέγω δὲ τὴν περὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν νοῦν, καὶ ὅση τούτου γόνος) τοσοῦτο ἀπέχει φθαρῆναι ὁ θάνατος, ἡγοῦμαι τὸ τυχὸν ἐλαττοῦν, ὥστε μὴ τῶν παντελῶς ἀδιωάτων, εἰ μὴ μετὰ θάνατον καθαρῶς τε καὶ ἀσφαλῶς ἐκείνας ἀπολαῦσαι τὰς ἡδονάς. καὶ τάχ' ἄπιστον μὲν ἴσως δόξει τοῖς οὐ τυγχάνουσι. πάντες δὲ μᾶλλον ὄντως ἀληθὲς, τοῖς οὐκ ἀβασανίστως περὶ τὰ πραγματα ψυχαγωγουμένοις. καὶ τῷ ἡμῶν δὲ πού ἆρα ἔσται τῇ δόξῃ ταύτῃ συμφωνία, ὅταν αὐτὰν ἐξετάζωμεν. λέγεται δὲ ἡμᾶς ἐν τοῖς ἀποθνήσκουσιν εἰς τὰς τῶν σώματος ἡδονὰς, ἀλλὰ καὶ ταύτας πολὺ δὲ διάφορον. αἱ μὲν γὰρ φύσεως τέ εἰσιν ὄργανον, καὶ πρὸς θεοῦ συγκεχώρηται, ἢ τὰ ἡμῖν μέρη δι' αὐτῶν σωτηρωῦτο, ἢ τοῖς κοινοῖς εἴδεσιν μηχανωμένου τὸ διαρκὲς τε καὶ μόνιμον, καὶ τῇ διαδοχῇ τοῖς γιγνέσι καὶ φθορᾷ, ἐπισκευάζειν ἀθανασίαν ὑφαινόμενον, ὡς μέχρι τοῦ πολλοῦ τοῦ σωθέντος μένειν δυναμένου. αὗται μὲν εἰσιν, ὅσαι τῇ γενέσει λυσιτελοῦσιν ὧν τὸν διδόντα ζῶα ταῖς ἡδοναῖς προκαλέμενα, καὶ ὅσαι τὸν ὄρεξιν θέγγεσθαι πρὸς τὸν τροφὸν, κινεῖ τὰ δυνάμενα τρέφεσθαι, καὶ ταύτην τὸν καθημέραν ἀποῤῥέουσι καὶ θύσιας ἀναπληροῦσι, καὶ βοηθοῦσι πρὸς τὸ ζῆν ἕως ἔξεισιν. οἶδεις γὰρ ὅτι αὖ ὧδε πράπεζαν ἤλθεν, ὅτι γενέσεως ἥψατο, μέλλων ἀναδῶς ἐπ' αὐτὰ βαδιεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως κράτος ἐνδοθεν ὠθοῦν, ἀσυγχωρεῖ παραμελεῖσθαι τὸν τῆς γενέσεως δρόμον. αὗται μὲν ὅσαι ἔφαμεν ἡδοναί, θεὸν καὶ φύσιν ἔχουσαι νομοθέτην, οὐδεμίαν αὖ εἰκότως ὧν διέχοντο μέμψιν, εἰ μόνον οὕτω τὸ λόγου ῥυθμίζοιντο, μὴ μὲν ἀταξίαν τὸν πρὸς ἐκένου χαλινὸν ἀποπτύσαι, κρημνίζοιν τε ἐνίοτε εἰς τὰ τοῦ ὀλόου ἤθη, μὴ τὸν βίον αὐτῶν καταισύρασαι. ἀλλὰ μὴ ἕτερον τὸν ὑμῖν ἡδονῶν γένος ἀνίχνευε, ὃ μήτε θεὸν, μήτε φύσιν ὄντα ἀπαδοῦσι. αὐτόματον δὲ φύσμενον τὸν ἡμῖν ὥσπερ τὸ τοῦ μύθου, μὴ οὕτω τὸ ἡμετέρας γεωργούμενον, ἀμαθίας ἢ ῥᾳθυμίας ὄχως ἐκβλῶν χρωμένων τῇ φύσει τῷ λόγου τὸν ἀνασώζειν, καὶ ὅσον θεῖον τὸν ἡμῖν μὴ φιλόσοφον τὸ διανοίας ὀξυφανίζειν, μὴ τὸ τῆς ψυχῆς ἀκρόπολιν, ὥσπερ τις τυραννος ἄγριος, καταχόν τὸ ἀνθρωπον μὴ τὸν αὐτῶν τῶν πολίτειαν φυγῆς, μὴ στάσεως, καὶ ἀταξίας ἐμπλησιν, ὄκ ἔτι συγχωρεῖν ἀνθρωπον εἶναι τὸν τυραννούμενον, ἀλλα τι θηρίον πολύμορφον καὶ ἀλλόκοτον,

Primum igitur illud leuitatis putādū est, deplorare uoluptatū priuationē, quā pueri, cum magistri talos, aut aliud quippiā iudicrū illis eripiunt. Deinde quærendū, quib. adimēdis uoluptatibus, mors tam grauis sit. Cum autē hæc quoq; in tres partes diuidantur, unā quidem & primam & maximè diuinam, & quæ sola hominis est, & propter semetipsam expetenda (eam autē dico, quæ in ueritate indaganda uersatur, & in mente posita est, & quæ sunt eiusdem generis) tantum abest ut mors perdat, uel minima ex parte diminuat, ut nullo modo fieri possit, ut illis uoluptatibus pure & securè pfruamur, nisi post mortem. Atque hoc incredibile fortasse uidebitur hominib. temerè uiuentibus, cum omniū uerissimū sit ijs, qui non sine adhibita exploratione de reb. decernunt. Et à nobis etiā ipsis patrocinium nihilominus adhibebitur, cum in eam inquiremus. Reliquū ergo est, moriētes corporearū uoluptatū iacturam facere. Verumetiam harum magnū est discrimen. Nam aliæ & naturæ opus sunt, & à Deo concessæ, uel particulares res per eas conseruante, uel id communib. formis machinante, ut durēt & maneant: atq; id propositū habente, ut per successionem ijs quæ oriuntur & intereunt, immortalitatē p instaurationē cōciliet: quippe cum ea quę cōposita sunt, longo tempore durare nequeant. Hæ aūt sunt, quæ ad generationem prosunt, & ad sobolis propagationem animantia uoluptatibus prouocant: & quæ uictus appetitionem acuentes, ea quæ nutriri possunt, ad alimoniam mouent: & sic quod indies decedit, implent, ac uitā dum licet ppagant. Nemo enim uel ad mensam accessisset, uel pcreandę soboli animū adiecisset, si ad eas res cū molestia fuisset accedēdū. Verùm naturæ stimulus, intrinsecus impellens, nō sinit naturæ cursum prēteriri. Hæ ergo, ut dixi, uoluptates, Dei & naturę sancitæ legibus, nullā iurè reprehensionē incurrunt, modò ratione aptentur: nec ordine perturbato, illius frenos respuentes, aurigam præcipitent, atq; in belluarum mores deprimant. At uerò aliud etiam in nobis uoluptatum genus existit, cuius culpa nec Deo, nec naturæ ascribenda est, sed ultrò in nobis ortū quem admodum ij qui ex fatis serpentis dentibus extiterunt, quodq; nostra insciti a aut socordia excolitur, dum natura non ut decet & secundū rationem utimur, quod quidē dominatū sibi uendicat, & quod diuinā ac sapientiæ studiosam animi partē solū mutare cogit, quodq; animi arce, tanq; seuus aliquis tyrannus, occupata, hominē & rempub. eius, exilio & seditione & cōfusione implet. Neq; amplius cōcedit eū, in quē tyrānidē exercet, hominē esse: sed belluā q̄dā multiformē & mōstrosam,

donec & Deo & sibijpsi & necessarijs inutilē effecerit eum, q semel cautus sit, qui p uoluptatū amicitia libertatē uendat, & se p omnē ætatem illis seruiturū profiteatur. Ac harum uoluptatū priores necessarias esse, homines modesti pronunciant: ciborū præsertim, & potionum, & quibus corpus tum alitur, tū sine quibus consistere nó potest. Atq; etiā eas quæ in cómiscendis corporibus versant, tanq; quæ ad generis conseruationem faciāt, quæque solæ humanæ naturæ id præstent ut semper & uno eodemq; modo sē habeat, in huius necessitatis societatem admiserunt: existimantes, quod singulis uictus est, hoc idē has uoluptates præstare, respectu uniuersi. reliquas autem, turpes & impuras, & beluinas: nonne uerò eas turpissimas nominat, in quibus deprehensos, & leges mulctāt, & eos qui eis succūbunt, dedecus, omniūq; pbra comitentur? Ob utrarum igitur uoluptatū ablationem rerū omniū molestissimarū, quæ hominibus accidunt, mortem grauissimam putāt? Nunquid ob posteriores mors iurè accusabit? Cur uerò, cum humanā uitā tanta corruptela liberet, & naturæ rationi præditæ auxilietur, eamq; brutorū cōsuetudine contumelioſè uexari non sinat? Quid enim turpius aut magis brutū, homine ad solam uoluptatē ppenso, atq; rerū honestarū & pretiosarum penitùs oblito? qui ne homo qdē deinceps uocari debet, sed portētosa bestia, quales in fabulis describūtur, qui aspectu duntaxat falsam hominis præ se ferat speciem. Nam qua ratione, iure, homo dicetur, cui solum quid edere, quid bibere uelit, cure est: de ratiocinando aūt, & sciendo, planè sit securus? Nam is porcis rectius cóparabit, quos, pabulo affatim prębēdo saginantes, mactamus. Imò porcis inutiliores etiā existimādi sunt. Sępe enim porcorū sagina frui licet. Viri aūt sese carne onerātis nullus usus est: nisi alios quispiā castigare uolēs, de eo uerba faciat, atq; in eo luxuriæ dedecus ostendat. Quemadmodū Lacedæmonij feruntur, per Helotū ebrietatē, liberis, sobrietatis præstantiam demonstrasse. Quid uerò de inanis laboris istius infinitate dicemus? & de necessitate quotidie implēdi perforati dolij? quam pœnam Danai filiabus irrogatā esse, nescio ob quod scelus in maritos suos cómissum, fabulæ perhibent. Nunquid adhuc mors accusanda est, cum uoracē aliquem hominem tollit, & uitā tam inutili ponderē liberat: quem etiam dum uiuere uideretur, rectius olim mortuū esse dixisses? quoniā ad uitā, quæ rationis particeps est, adeò immobilis fuerit, & omni rerū sensu ob ppetuā ebrietatem caruerit: ac non potius, si nó ob aliud, hac saltē gratia morti agēdę gratię essent, quæ

μέχρι αὖ καὶ θεῷ, καὶ ἑαυτῷ, καὶ τοῖς ἑωμένοις ἄχρηστον ἀπεργάζηται, ὑπὲρ ἅπαξ ἁλόντα τῇ τῶν ἡδονῶν φιλίας, ἀπεδόμενον μὴ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ βίον δοῦλαις διαλύειν ὁμολογήσαντα. τὰς μὲν ἔμπροσθεν ἀνάγκας τῶν ἡδονῶν τούτων, καὶ ἀναγκαίας ἡδονὰς οἱ σωφρονοῦντες φασί, μάλιστα μὲν τὰς τοῦ ὁτίου, καὶ ποτοῦ καὶ ὅσαις τὸ σῶμα τρέφεται τούτων αὐτὰ διαμάχεσθαι συνεστάναι, ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς τὴν μίξιν ὡς λυσιτελούσας ἔχειν, μὴ διὰ ἐκείνην μόνην τοῦ ἀεὶ τοιούτου τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τυγχάνουσαν, διὰ ἀνάγκης ταύτης μετέχουσαν, ὅπερ ἡ τροφὴ τῷ καθέκαστον, οὐκ ἂν καὶ ταύτας οἰόμενοι γίνεσθαι τῷ παντί. τὰς δ' ἐπιπάσας ἀσχρὰς καὶ ἀκαθάρτους καὶ θηριώδεις, καὶ τί γ' ἂν ἀσχίονα πάντων καλέσειμ, ἐφ' αἷς καὶ οὐ μόνον οἱ νόμοι κολάζουσι, καὶ παρὰ τοῖς αὐτῶν ἡδονῇ χαίροντες ἀσχύνην καὶ ἀνείδη πρὸ πάντων ἀπολαθεῖν; τοσοῦτον δεῖν τοῦ ἡδονῆς ἀναιρουμένης ὑπὲρ θανάτου, πάντων αὖ πάντων τῶν μὲν ἀνθρώπων δυσχερῶν χαλεπώτατον οἰόντων; ἐφ' ᾧ τὸ ὕστερον φύσει τῷ θανάτῳ δίκαιον ἐγκαλεῖν; καὶ πῶς, τόν γε προσάντη φθορᾶς καὶ παλαίοντα τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τῇ λογικῇ συναγωνιζόμενον φύσει, καὶ ταύτῃ σκεδαννύντα τῇ τοῦ ἀλόγου ὁμοιότητι καθυβρίζειν; τί γὰρ ἄξιον ἢ ἄλογώτερον ἀνθρώπου πρὸς μόνην τὴν ἡδονὴν νενευκότος; ἢ καλῶμεν καὶ τιμῶμεν παντελῶς ἀπολαθομένης; ὅμως γε δεῖ ἀνθρώπου χρὴ καλεῖν τὸ λοιπόν, ἀλλὰ θηρίον ἀλλόκοτον, οἷα τὰ ἐκ τοῦ μύθου, μέχρις ὄψεως μόνον ἀνθρωπείαν φύσιν ὑποκρινόμενον. ἔγωγ' ἄνθρωπον δίκαιον ὀνομάζειν τὸν οὐ φάγου καὶ πίνου μόνον φροντίζοντα, ὅπου δὲ λαγιεῖται καὶ εἴσεται παντελῶς ἀμελοῦντα; οὕτω γὰρ τοῖς χοίροις δικαιότερον προσκαλεῖσθαι, οὓς τῆς τροφῆς ἀφθονίας παύσαντος νόμος. μᾶλλον δὲ καὶ τῶν χοίρων ἀχρηστότερος τοιοῦτος ὑπολαμπέσθω. τῶν μὲν γὰρ δὴ πολλάκις καὶ πολυσαρκίας ἀπόναδαι. αὐλοῦ δ' ἑαυτὸν κατασαρκῶν τοῦ δὲ λόγου ὄφελος, πλὴν εἴ τις οὐ ἄλλως σωφρονίζεσθαι βούλομεθα, λέγοι γ' ἑαυτόν, τῆς τυφοῦς αἰσχύνης διαλασκομένους· ὥσπερ φασὶ καὶ Λακεδαιμονίους τοῖς τῶν εἱλώτων μέθαις παισὶν ὑποδεικνῦναι τὸ καὶ νήψεως ἀγαθόν. τί δ' ἂν εἴποις τὸ καὶ ματαιοπονίας ταύτης ἀπέραντον, καὶ τὸ καθ' ἡμέραν εἰς τὸ πεπρωμένον ἀναγκάζεσθαι πίθον αὐτὸν ὅ, τινὰς φησὶν ὁ μῦθος κατακεῖσθαι, ἐκ οἷσ' ὅτι περὶ οὗ ἑαυτὸ θεὸς ἁμαρτόντας. εἰ δοίνω τῷ θανάτῳ μεμπτέον φάρον ἀνθρωπον ἀναιρεῖν, καὶ τοιούτης ἀχρηστίας τὸ βίον ἐλευθερῶν. ὅμως γε οὐκ ἂν ἔγωγε, οὐ λογώτερον ἂν τις εἴποι πάλαι τεθνάναι, ὅτῳ πρὸς τὸ λογικὸν βίον ἀκίνητον ὄντα, καὶ τῇ συνεχεῖ μέθῃ πρὸς πάντα ἀναισθήτως ἔχοντα. ἀλλ' εἰ μήγ' ἄλλο, τόγε φῶτα ὑπὲρ θανάτου ἐχρῆν δυσχεραίνειν καλεῖν,

ἐκ πολλῶν ποιεῖσθαι τοὺς τῆς ἀρχῆς ἐφιεμένους.
οἶμαι μηδ' αὐτοὺς ἐκείνους εἰ γιγνώσκοιεν ὑπὲρ
ἑαυτῶν κακίζειν τὸ θάνατον, μὴ ὡς ἀδικοῦνται φάναι
μὴ συγχωρήσοντες φιαύτην ἀναβαρσίαν ἀσκεῖν. τί
δ' αὖ ἔποις τὰς ἄλλας, τὰς ὥσπερ ἐκ μυρίου πόνου
βλησφῆς πικρωγίας κακίας; (πᾶσι γὰρ σχεδὸν τοῖς
ἀνθρώποις πρὸς ταύτας αἱ ἀφορμαὶ) ἃς ὁ θεὸς παρα-
γόντας ἡμῖν τοῦτο τὸ φύσεως ὅριον, ὑπερβαίνοντας οὐκ αὖ
θρώπους εἰς τὸ τῶν ἀναθάρτων ἡδονῶν ἐμπίπλασθαι κρη
μνοῦ, ὧν πρὸς κατηγορεῖσθαι οἶμαι ἂν μόνων τῶν μυ-
θικῶν αἰχμάλωτα αὖ γενέσθαι. δυσχεραινόμεν ἂν εἰ μὴ τὴν
ἀθάνατον ὁμοιότητα, τὴν ἐν παιδεραστίᾳ σπουδαζομένην
τῆς νόσου εἰς ἀπέραντον πρᾶσιν, μὴ τὰς ὑπὲρ
τῶν χρημάτων ὠνὰς βολάς, καὶ φιλονεικίας, καὶ φθόνους, καὶ
τοὺς ὑπὲρ τῶν παιδοσπάστων πλεονεξίας πολέμους, οὓς
φανερὸν τῆς ἡδονῆς εἵνεκα τοὺς ἀνθρώπους αἱρεῖσθαι,
ἀδίκως ἂν θελήσομεν, ὥσπερ τὸν μυθικὸν ὄφελον
ὄν, αὖ μὴ σπουδῶς μεγάλα κακὰ τὰ μὴ ποιῶμεν, τὰ
δὲ πάσχομεν, καὶ τῇ πολυμόρφῳ κακίᾳ τὰ ἡμέτερα
αὐτῶν ὑπηρετοῦμεν, ἀλλὰ ἴσως τί ποτ' ἐστὶν ἕτερον, ἢ
τὸ μὴ κακὸν συμβαλόντα, τὸ δὲ ἀγαθὸν φυγεῖν καὶ ἀ-
πωλίας πεμφθῆναι; ἢ πόθεν ἀναίδειαν ὁτῳσοῦν τῆς ἡδο-
νῆς εἶναι φαῦλον τ' ἀνθρώπινον ἀγαθόν, ἀρετῆς δὲ καὶ
σοφίαν καὶ σωφροσύνην λόγῳ καὶ εὐπρεπείας μό
νον, ἐρῆσθαι, καὶ τότε καὶ τῷ θανάτῳ μεμπτέον, τὰ κάλ
λιστα καὶ τιμιώτατα ἡμῶν ἀφαιροῦντι, ἢ νομίζοντας τὴν
ἡδονὴν τὰς μὲν τῇ ψυχῇ λώβην αὖ πικρὰς εἶναι, καὶ τῇ
κοινῇ τῶν ἀνθρώπων πολιτείᾳ παντελῶς φαύλους
τάτας, τὰς δὲ καὶ αὐτὰς ὀδυνῶν ἥδιον βλάπτειν δυνα-
μένας, αὖ δὲ πρὸς τὸ λόγου μέτρον μὴ κατασχόντας, δεῖ
τὸν θάνατον παντελῶς ἀπωστέον, ὀδὲ ὡς τι τῶν βλα
βερῶν φευκτέον, ἀλλ' ἡγητέον εἶναί τινα καὶ τότε
τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλειαν, τὸ μὴ ἀρίστου ὄντος, εἶπερ τὸ
βίου ἀναμάρτητον καὶ μετ' ἀρετῆς διεξιόν, ὁ μὲν δὴ τοῦ
τον αὐτὰ νοσοῦντα ταῖς προσκρούσαις ὑπάγειν δίκαις, ἀχρήστα παντάπασι γινόμενα. πρὸς ὃν ὁ ἀ-
θάνατος δὴ τὸν πανὸς ἡγεμόνι καὶ δικαιοργῷ πλεῖ-
στον συμβάλλεται, τῇ ἑαυτοῦ δικαιοσύνῃ τὸ τῶν ἀνθρώ-
πων κακίαν κολάζοντι, καὶ ὀκνοῦντι πλημμελῶς καὶ
ἀτάκτως καὶ φερέσθαι τὸν ἐπ' αὐτοῦ γινόμενον κόσμον, ἀλ
λὰ τῇ προθυμίᾳ τοῦ ἀγαθότητος, καὶ τῆς ἡμετέρας κακί
ας πρὸς τάξιν καθιστῶντι τῇ τιμωρίᾳ, ὥσπερ ἰατρὸς
τομαῖς καὶ καυτῆρσιν ὀκνοῦν ὧν παῦν τὸ σῶμα τὸ πο
νηρὸν ῥᾴδιμα χυθῆναι. τοῦ αὖ τοῦ πρίν αὐθρὸς τότε δί
καιον καὶ τῆς δίκης κακίζειν, καὶ τὸν θάνατον κατηγορεῖν, ὁ
ἐλέγχος τὸ κακὸν. εἰ δὲ οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες, καὶ
ταύτης ὀκνοῦντο τὸ δουλείας ἐλόμενοι ζῆν, ζῆν λόγου μὲ
τὰ δ' ἐχοιντο, ἀλλὰ) ἥτοιγε πᾶν ὁ μὴ ταύτας αὐτοῖς
πρέξειε, δῆλον ἡ τούτων κρίσις τότε ἀληθὲς πεφαυλά
κασι (τὸ γὰρ τῆς ἐκείνων γνώμης κυρῶν, νῦν ἡμῖν πρό-
κειται, ἀλλὰ τὴν ἀληθείαν ὅπως ἐφ' ἑαυτῆς ἔχει)

quæ hos è medio tollit, quos prius ne nasci quidē oporteba? Verò ne illos ipsos quidē, si quādo cruditate dormiuissent, de morte cō questuros esse puto: nec iniuria se affici dictu ros, cū eis non concedat, in hoc libidinū cœ no uolutari. Quid uerò de reliqs uitijs dicas, quę à delicijs, ueluti matre, oriunt (omnibus enim ferè flagitijs ansam hæ p̄bent) aut de eo q̄ homines nobis à natura p̄fixos limites tran silientes, in impurarū uoluptatū p̄cipitium incidūt? quas, ut arbitror, q reprehēdunt, nel sola illarū cōmemoratione erubescūt. Ergo molestè feremus, si adulter nō sit immortalis & unà cum puerorū amatore uota faciem⁹, ut morbus eius in infinitū producat: aut etiā insidias, quæ pecunię causa tēdunt, & cōten tiones, & inuidias, & bella quæ ob uaria iniqua lucra suscipiunt, quæ p̄pter uoluptates ab hominib. appeti cōstat) æterna esse uelimus. quasi uerò uitæ nulla sit utilitas, nisi cō timenter magna mala aliàs demus, aliàs feramus, & res nostras in multiplicis uitiositatis potestatē p̄mittamus. Verùm hoc q̄d tandē est aliud, q̄ malo senatoriā authoritatem tribuere, bonū aūt exilio & ignominia mulctare? Aut igit apertè adeò p̄nunciandū est, uoluptatē hominis esse bonū: uirtutē aūt & sapientiam, & scientiā, uerbi tantū gratia & propter speciē nominari, & tūc morti exprobrā dum est, quę, ea quæ & pulcherrima & preciosissima habeamus, adimat. Aut si quāsdā uoluptates euidentē anim⁹ morū esse perniciem⁹ existimemus, & cōmuni hominū uitæ ab omni parte aduersissimas, alias & ipsas nihilo minus obesse posse, nisi rectæ rationis regula adhibeatur: neq; mors penitùs infamia notāda est, neq; ut res pernicio sa fugienda. Sed homines ex hac aliq̄ etiā utilitatē capere putandū, cum q̄dem optimū sit, si quis uitā delictorū expertē & cum uirtute exigat: ac ne illud q̄dem omni prorsus utilitate careat, hūc meritis affici supplicijs, quī sanari nō potest. Quā ad rem uniuersitatis principi & opifici, mors plurimū cōfert, pro iua iusticia hominū neq; tiā punienti: nec sinēti, ut mūdus à se fabrefactus, temerè & perturbatè ferat: sed immensa bonitate, nostrā quoq; improbitatē in ordinem p̄pœnā redigenti: tanq̄ medicus, qui sectionib. & ustionib. nō sinit per totū corpus malū fluxū fundi. Eiusdē igit est, ius æq̄tatēq; uituperare, & mortē quæ melum grassari nō patitur, accusare. Quōd si qui uoluptatib. seruiūt neq; sine hac seruitute uitā expetendā ducūt, rationes has nō ap p̄barint, sed quicquid has illis non comparat, malum existimarint: nec horū iudicium ueritati detrimentū afferet (neq; enim eorum sententiā confirmare nunc nobis propositū est, sed ueritatē, ut per se est)

neq; est quisquam qui pro rerum sententia suffragium ferre aut pronuncia contra eos quod supplicium eis luendum, considerare uelit: sed satis huic fuerit, pronunciatũ esse legitimum. Ne igitur nos uelut in iudicij uoluptariorũ lamentationibus moueamur, qui suas appetitiones, ceu uxores & liberos, producunt, ut aliter de se quàm de alijs iudicetur. Sed quouscq; aut antedictas uoluptates, bonũ, aut id quod malaprohibet, malum esse demonstrare non poterũt, nihilo minus priorib. nobis suffragijs insistendũ erit, quæ id uitæ institutũ amplexis, mortem expedire demonstrarunt. Ob procreationis aũt uoluptates, quæ turpes nõ sunt, si morti quis maledicat, ut quę & eas funditùs tollat, ei & ipse assentior accusandã esse. Nam & natura nobis ab opifice Deo sunt ingeneratæ, & in causa sunt cur hominũ genus immortale sit. Itaque qui tẽperanter & modestè illis utunt, eos nemo unq; reprehensione mereri iudicauit, nec morti tanq; carnifici ob illarũ petulãtiam tradẽdos esse ꝓnunciauit. Verum quẽadmodũ nõ dixerim, mortẽ illis bonam esse, cùm nihil sit quo uiolato rectè meliores fieri possent, si ab ea punirent: sic affirmo, hanc ne damnũ quidem eis dare, tollẽdis ꝓ obitum concessis uoluptatibus. Nam hæ nõ tanq; peculiare eorũ bonũ, hominib. à natura insitæ sunt, neq; propter ipsos, ut ijs tanq; fine inter semetipsos fruerent: sed eorũ qui nascerẽtur ratione habita, eas in parentib. excogitauit, ut liberorũ successio facilius ab hominib. ꝓficeretur, cũ uoluptas obliuionẽ molestiarũ, quę generationẽ consequunt, inducat. Quẽadmodũ à medicis etiã ægris fucos fieri uidemus, & dulcia quædã amarissimis cõmisceri ut suauiũ liguritione facilius quoq; medicamenta sumant. Cernimus etiã eos qui onera subeunt, canere cum premunt, & putare, cantu se onus sibi leuiꝰ reddere. Quòd si hoc uoluptatũ genus, alterius causa & ad tẽpus hominib. sit concessum, constat, ubi ministeriũ defierit, nec ipsos quicquam detrimenti accepturos cum proprijs bonis relinquantur: sicuti nec baiulos illos puniri quisquã dixerit, cum simul & onus gestare, & canere desinunt. Aequius igitur esset, eos morti gratias propterea agere, quòd non permittat, hos propter alios defatigari, cum ipsi simulachro duntaxat uoluptatum fruantur: sed imposturam cõpescat, & homines ad sese conuertat. Id quod Sophocles poeta respõdisse fert Cephalo, tanq; egregiũ quiddã ꝓcontanti, An in senectute cum uxore rẽ habere posset? Bona uerba homo, inqt ille, quippe uir cordatus

ἢ τὴν κεινομήνων γνώμης τὴν ψῆφον ἐνοιτ' ἂν φέγκαν, ἐδὲ μετ' αὐτῶν ὑπὲρ ἢ δίκης, ἢν τινα δῇ τὸ δοκεῖν δίκαια σκοπεῖν· ἀλλ' ἀρκέστω τὴν ἀποφασιν γνώμιμον εἶν. μὴ τοίνυν, μηδ' ἡμεῖς, ὥσπερ γὰ ταῖς δίκαις τῶν φιλοδόνων πρόσεχωμεν δυρμοῖς, ὥσπερ γυναῖκας ἢ παιδία τὰ ἑαυτῶν ὀρέξεις ἀναβιβαζομένων, ἢ ταύτῃ διάφορον τὸν δίκαιον ἀποτομένων πρὸς αὐτὰ φιλοσοφεῖν, ἀλλ' ἕως ἂν ἢ τὰς εἰρημένας ἡδονὰς ἀγαθὸν, ἢ δὲ τὰ φαῦλα κωλύον κακὸν εἶν δίκαιον μὴ διδόντα, δίκαιον ἡμῖν ταῖς προτέραις ψήφοις ἐμμένετέον, αἷς δοκεῖ ζῆν εἰρημένοις ἀγαθὸν τὸ θανάτου ἀποδέκνυσθαι. διὰ δὲ τὰς πρὸς τὴν γένεσιν ἡδονὰς, ὃν ἐπονείδιστος ἕκαστος, εἴτις κακῶς τὸν θανάτον λέγοι, ὡς ἀφίλον καὶ αὐτὰς ἀναιροῦντα. τὸ μὲν ὡς ὁ χρὴ κατηγορεῖν ἐκείνων φαμὲν καὶ αὐτός. φύσει τε γὰ ἡμῖν ἐγκεῖνται πρὸς τὸ δημιουργόν, καὶ τῷ τὸ ἀνθρώπων γένει, ἢ ἀεὶ διὸ τοῦτο αἰὲ αἰ γίνονται, ὥστε ἐκ τοῦ σωφρόνως καὶ μετρίως αὐτοῖς κεχρημένος ἐδεὶς πώποτ' ἀδικημένος ἀξίως ἤγήσατο, ἐδ' ἀπεφήνατο δεῖν αὐτὸν ἐκ θανάτου δίκαι τιν ὕβρεν, ὥσπερ τινὶ κολάσει πρωδιδόσθαι. πλὴν ὥσπερ ὀκ ἀγαθὸν αὐτοῖς εἰποιμ' ἂν εἶν τὸν θανάτον, ὀδ' ὄντος ὁ πρὸς βαίνοντος ἑκάστως ἂν ὑπ' αὐτ βελτίσ. γένοιντο κολαζόμενοι, ὅτως ὀδὲ ζημίας αὐτοῖς ἄπορ ἐκ ἔν φαμὶ τὴν πλουτὴν τὰς ἐφειμένας ἐκείνας ἡδονὰς συναιροῦντα. οὕτω γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὀχ ὡς ἴδιον αὐτ ἀγαθὸν, ὀδ' ἀὐτῶν εἵνεκα πρὸς φύσεως τόποις ἐγκατωκίσθαι, ἵνα ἐ τούτων ὥσπερ τέλος γ' ἑαυτοῖς ἀπολαύσιν. ἀλλὰ τὴν γνησομένων πόνον μήν, τούτας γ' οἷς γονεῦσιν ἐμηχανήσατο. ἵνα ῥᾴον τοῖς ἀνθρώποις τὰ πρὸς τὸν διαδοχὸν τ τέκνων αἰῶνα, ἢ ἡδονῆς λήθην ἐμποιόσης τῶν πρεπομένων δυσχερῶν τῇ γνώσει, ὥσπερ καὶ τοῦ ἰατρὸς ὁρῶμεν γίνοτε σοφιζομένους τὸν πάμονᾶς, καὶ γλυκέα τινα τοῖς ἀηδεσάτοις πραμιγνύντας, ἵνα τῇ πρὸς τὰ ἡδέα λιχνία, ῥᾴον καὶ ἀβαραπόνητα δέξονται. ὁρῶμεν δ καὶ τοὺς ὑπούλους τὰ ἄχθη, ἄδολους ὅταν πιέζωνται, τοῖς ὠδαῖς κοφότερον ἑαυτοῖς οἰομένους τὸ φορτίον ποιεῖν. εἰ δοκεῖ τοίνυν ἑκόντων εἶνεκα καὶ μέχρι τινὸς τοῖς ἀνθρώποις τὸ χρῆσθαι τὴν ἡδονὴν συγκεχώρηκε, δῆλον ὡς ἢ λειτουργίας παυσαμένης, ὀδ' ἂν αὐτοὶ ζημιώσοντο γνήσιοι κέοις ἀγαθοῖς καταλιμπανόμενοι. ὥσπερ δ' οὐ ἀχθοφορήσαντας ἐκείνους, εἰποιεῖς ἂν ζημιῶσαι, τί ἀχθος ἅμα τὸ ὠδῆς ἀπαλλαττομένους. μᾶλλ' ἢ δ' καὶ εἶσας ἂν ἔγν δίκαιος εἶσται γε ὁμολογεῖν τῷ θανάτῳ, ὀκ ἐῶντι τοῦτος ὑπὲρ ἄλλων κόπτεσθαι, ἐδ' ὠδὰν ἡδονῆς αὐτοὺς καρπουμένους, ἀλλ' ἴσως τ ἀπάτ, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ὠμοφρόνως τοὺς ἀνθρώπους. ὀκ σοφοκλέα τ ποιητ λέγετ πρὸς τ κέφαλον ἀπορίναθαι, ἐρόμενον ὡς δύσκολον, εἰ οἷόν τι ὄσιν γ' ἡρᾳ μίννυσθαι γυναικί, δύφημι, εἶπεν ἐκεῖνος, νὴ ἔχων, ὦ ἄνθρωπε.

iam

πάλαι γὰρ τούτων ὥσπερ ἀγρίων ἀπήλλαγμαι λειτουργιῶν. τὰς ἡδονὰς οὖν λέγω, ὑφ' ὧν ὁ τῶν ἀνθρώπων καλούμενον γένος ὥσπερ κακῷ δεσπότῃ χαίρει πᾶσιν αὐταῖς. οὐ μὴν ἔγωγε διὰ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, εἴ τινες αὖ εἶεν αὗται, τὸν θάνατον φεύγοντας, καὶ κακὸν ἔχειν οἰομένους αὐτὸ τοῖς ἀνθρώποις, τῶν παιγνίων τούτων, μᾶλλον δὲ μανίας, καὶ ἀκηκοσώτας αὐτὰς ἀπαλλάττοντα, οἶμαι τοῖς λόγοις τούτοις σωφρονιεῖν, καὶ τὴν παιδικὴν ἀπορρίψαντας γνώμην, τὴν σώφρονα καὶ ἀνδρικὴν ἀντιλήψεσθαι, καὶ μὴ πρὸς τὸ χρεὼν ἀηδῶς, τό γε ἡδονῶν ἕνεκα δειλῶς. τοῖς δὲ δὴ τὸ εἶναι κοινοτάτῳ ὠθυμίαν, καὶ τὸ φύσει πᾶσιν ἐγκείμενον φιλοζωίας ταύτης ἐφιεσιν, τὴν πλευστὴν δυσχεραίνουσιν, ὡς αὖ τὸ γ' ἡμῖν τὸ ἄριστον καὶ θεόπαρον ἀναιροῦσαν, ὃ πᾶσι τοῖς ὀπωσοῦν ἔστι καὶ τὴν φύσιν ὁρῶμεν φιλονεικεῖαν τηρεῖν. ἐκεῖνο αὖ τίς ἐρεῖ ποτ', καὶ ἴσως οὐκ ἄκαιρον, τὸ μὴ πρὸς τὰς ἡδονὰς, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀπάτην ὁρῶσι περὶ τὰ πράγματα ψυχρείαν, ἀλλὰ τὸ θεῖον καὶ οὐκ φύσιν ἀγαθὸν, τὸν γ' ἡμῖν ἀγαθὸν ποιεῖν τεκμήριον, καὶ τὰ μὴ ἐκείνῳ συμβαίνοντα, καὶ ἡμῖν λυσιτελεῖν νομίζειν. ὅσα δ' ἐκείνῳ μάχεται, ταῦτα καὶ τὰ κακὰ μοίρας οἴεσθαι, καὶ πρὸς ἓν ἡμῖν βλαβερά. τούτοις τοίνυν καὶ γνώμης πολλὴν χωρὶς ἡμῖν. ἀτεχνῶς γὰρ ἡ δόξα σωφρονοῦντων ἀνθρώπων, καὶ πρὸς ὃ δεῖ πάντα ἀναφερόντων. ἀλλ' εἰ μὴ ἡ ψυχῆς αὖ ἐνεζώμεν, τὸ σῶμα μόνον ὢν ὅπερ ἐσμὲν, ὃ φθειρόμενόν ἀδιαμὲν ἀδιαμῶς αὖ ὧν ὁ πρόσθεν ἦμεν, ἀδιές τις ἡμῶν μετέπεσεν ἐλπὶς, ἢ λόγου ἐλάττων, ἢ καὶ ψυχῇ χρώμενοι πρὸς τὸ ζῆν ἐκ ἀφθαρσίαν πᾶσαν ἡμιεργὸν ταύτῃ εἴχομεν, καὶ δυναμένῳ καθ' αὑτὸν πᾶσαν ἐνδεῖν, ἀλλ' οἷον μόνον συνεῖναι τῷ σώματι, καὶ ὀχουμένῳ σωθήσεσθαι, ἐκ αὖ παντάπασιν ἄλογον ὧν διεδίδοσθαι τῷ παντὶ μέλλοντας κινδυνεύειν, καὶ τὸ ὄντως ὡς ἀγαθὸν πόνος ἀεὶ πονοῦντας ὧδε τὸ μὲν ὄντος πέλαγος, καὶ τὸ χάος ὄζοντα διαπλεύσειν. νῦν δὲ τίς ἐκ οἶδεν, ὅτι καὶ ψυχὴν ἔχομεν, καὶ τὸ ἀλόγων κρείττω πολλῷ, ἃ τε λόγῳ κυβερνωμένῳ, διὸ καὶ κρατεῖν τοῦ σώματος δυνατὸ, καὶ πρὸς τὸ δοκεῖν τὰ τοῦτο διαπτῆναι, καὶ πρὸς σὲ τὸ ἀθάνατον, καὶ ἀνώλεθρον, καὶ εἶναι καὶ μηδὲν ἐφ' ἑαυτοῦ μέχρι παντὸς δυναμένῳ, ἀδεεμίαν οἰχομένου τοῦ σώματος αὐτὸ νομίσασαν βλάβειν; τοιαύτης τοίνυν αὐτῇ τοῦ φύσεως ὄσης, πῶς ἐκ ἔνεσθες ὑπὲρ αὐτοῦ δεδιέναι, μὴ λάθῃ διαφθαρεῖσα τῷ σώματι, καὶ θάνατον τὸ ἀθάνατον νομίσῃ καὶ μεγάλα τὸ ἄφθαρτον ἢ; ὅπου δὲ τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, καὶ τοῦ αἰωνίου καὶ μονίμου φύσεως ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ διὰ ταύτην τὸν γηΐνον τοῦτον ζῶον ἄνθρωπος θειότατόν τε καὶ μονιμώτατον, γνοίη τις αὖ ὧδε ὀλίγοις τεκμηρίοις πρὸς τὸν λόγον χρησάμενος. φασὶ τὸν ἄνθρωπον ζῶον εἶναι καὶ ζῆν. τὸν μὲν ζῆν σημεῖον,

iam olim ab his tanquã agrestibus dominis recessi. Voluptates hoc nomine notans, quibus genus mortale delitum delectatur, & apud quas quasi herũ improbum remanet. Ac eos quidã quorũ corporis uoluptates, si quę modò sunt, mortẽ expauescũt, eãq; malum hominibus extremum putant, quæ ab istis ludicris, ac potius ab insania hac, & turpitudine eos repellat: arbitror his rationib. eruditos, & puerili sententia abiecta, modestã & uirilẽ illius loco sumpturos: nec fato, uoluptatũ quidem gratia, fore infestos. ijs aũt qui obitũ, ob latissimè patentẽ uiuendi cupiditatem, & natura huius uitę desideriũ innatũ, q; & optimum & diuinissimũ eorũ quę habeamus auferat, quod à natura etiã in reb. uilissimis studiosè cõseruari uideamus: illud dicere queas, ac opportunè fortassis, iudicandũ esse de reb. nõ uoluptatũ & illarũ fraudis ratiõe habita, sed de nostris bonis, è diuino & naturali bono coniecturã capiendã: existimandũq; quę eum illo cõgruãt, ea nobis pariter expedire: quę uerò cũ illo pugnẽt, ea in malis, atq; adeò nobis noxijs, habenda esse. Et hæc quidem sententia nobis admodũ grata esse debet. Omnino enim hæc opinio est hominũ cordatorum, & qui omnia referant quò oportet. Verùm siue absq; animo uiueremus, & corpus id solũ esset quod sumus, quo intereũte nullo modo usquã futurũ esset, id quod prius fueramus, neq; nobis ulla deinceps uel spes, uel ratio relinqueret: siue animo ad uiuendũ utentes, eũ ab opifice immortalẽ nõ accipissemus, quiq; suapte ui cõsistere posset: cuius ea cõditio esset, ut corporis tantũ consuetudine uteretur: eoq; pereũte, simul interiret: nõn omnino uecordiæ esset, nos timere cũ tota natura periclitaretur, & si ab essentia tanquam rate quapiã in inanitatis pelagus caderemus, & in chaos delaberemur, Nunc quis nescit, nos & animum habere, eumq; brutorum anima multo præstantiorem, nimirum qui ratione gubernetur, qua & imperare corpori potest, idq; arbitratu suo regere, atque etiam immortalem & interitus expertem, qui & esse & permanere suapte ui in omnem æternitatem queat: quiq; pereunte corpore, nihil damni faciat? Cùm igitur ea eius sit natura, nonne stulticiæ est, ei metuere, ne fortè una cum corpore pereat, & immortale mortem subeat: & id quòd corruptioni obnoxiũ nõ est, non sit. Esse aũt uera, ea quæ de eo dicuntur, & æternę & permanentis naturę animũ esse, & hominẽ ob eũ, q; in mundo degunt animaliũ diuinissimum & maximè diuturnũ, ita cognoscetur, si quis ad hanc rationem examinandã, pauca argumẽta adhibuerit. Asserimus hominẽ animal esse, & uiuere. Vitę porrò signũ est, quod

quod loco mouetur non ab alijs extrinsecus impulsum, aut concitatum, sed quod motũ intra se habet, quòcunq; se applicuerit. Omnes enim ea quæ hoc modo moueantur, uiuere pronunciant. Neq; uerò quicquam aliud corpus hoc modo afficit, præterquàm animus. Nam omnia quæ mouent & uiuunt, ob animi præsentiã mouent & uiuunt. Iam tactus, & uisus, & auditus, euidens argumentũ est essentiæ animalis. Omnes enim, animalia sensu definiũt, q quo perfectior fuerit, & quẽ quo quod q animal meliorem exactioremq; acceperit, eo pfectiorem locum in numero animaliũ obtinet. Homo aũt nullo sensu destituit, atq; etiam omnia ea pcipit, quorũ causa sensus factus est. Itaq; quod ad hos attinet, cæterorũ animalium nullo est inferior: sed eius excellentia in eo posita est, quòd natura rationem soli illi tribuit, sensuũ ducem. Neq; uerò his sensib. hominem tradidit duntaxat, & ut illorũ arbitratu duceretur, permisit: sed rationis elegantia exornauit, & eam uitę illius tanq; pastorem quempiã & magistrũ præfecit, ac ipsum à reliquis gregalib. ea distinxit, & quasi præcipuam generis notam eum separauit: per quam solam homo, inter animalia, Deũ & agnoscit & colit, fana ei consecrat, & sacra & uota facit, & ab eo tum sibi, tum alijs bona petit, & solus eorum quæ terram incolunt, ueritatem nouit, ac in eius inquisitione occupatus est, & uirtutem exercet. Idem & leges sanxit, & Respub. instituit, & tum benefactorum pmia constituit, tum maleficiorum certum pœnæ modum præfiniuit, atq; artes inuenit, nó tam ad necessitatem, quàm honorem elaboratas, easq; in cõmune contulit: in omnib. ad diuinum exemplar respiciens, ad quod & fabrefactus est, & ad q sua omnia componit. Quarum rerum nullius participes sunt cæterę animantes, cum ne rationis quidem sint capaces, qua hæc & inueniuntur & peraguntur, & ad utilitatem utenti um accómodantur. Hę enim necessitatẽ tantum intuent, quatenus res eis ad pastũ códucunt, & procreationẽ: ulterius aũt non sunt solicitę. Et cũ in solius huius necessitatis potestate sint, nullum ornatus studiũ habent, utq; nó audeant præfinitos quosdã à natura limites prætergredi. Itaq; in unoquoq; genere easdem & ædificiorum formas uideas & & pastus ritus, & dormiẽdi consuetudinẽ, & curas eorũ quæ pcreata sunt, & solicitudinẽ ad picula uel declinãda, uel ppulsanda. Nã harũ rerũ omniũ, una omnib. natura lex incumbit: quã trãsgredi illis nó licet, tanq; quæ sola natura & uita sensu pdita coerceantur. Hominem aũt ratio non passa est, his quasi aranearũ telis irretitũ uiuere, sed his soluto, uitã liberã concessit, nó remoto tantũ quouis dominatu, sed depulsa omni etiã necessitate in factis:

τὸ μὴ πρὸς ἄλλων ἐξωθεῖσθαι ὠθούμενον, ἢ ἐπιγόμενον μεταβαίνειν· ἀλλ' ἐφ' ὁποσονοῦν ἵστησι τὴν κίνησιν, ἐφ' ὃ, πορεύσεται. πάντες γὰρ τὰ ζῶντα τὸν τρόπον κινούμενα φαμὲν ἀφ' αὑτῶν. τοῦτο δ' ἐκ μόνου, πλὴν τῆς ψυχῆς ἄλλου τῷ σώματι γίνεται. ψυχῆς γὰρ πρόσεστι πάντα τὰ κινούμενα καὶ ζῶντα κινεῖται, καὶ ζῇ. καὶ μὴν τὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ ὁρᾶν, καὶ ἀκούειν, τί καὶ ζῶον οὐκ φανερὸς ἔλεγχος γίνεται. αἰσθήσει γὰρ τὰ ζῶα πάντα ὁρίζονται, καὶ ὅσον μᾶλλον τὸ κατ' αὐτὴν πλεονάζῃ, μᾶλλον βέλτιον καὶ ἀκριβέστερον πρὸς αὐτὴν πράττειν· πρεσβεύει γὰρ τῆς ζώων τάξεως τελεστέρας χώρας τυγχάνειν. αὖθρωπος ἢ πάσαις μὲν αἰσθήσεσι χρῆται, ὧν ἔφυσε μὲν αἴσθησις μεμηχανημένη πάντων αὐτάρκως ἔχειν, ὥστε τούτων γε ἕνεκα τῶν λοιπῶν ζώων μηδενὸς ἐλαττοῦσθαι. ἡ δ' ὑπεροχὴ, ὅτι καὶ λόγον ἡ φύσις αὐτῷ μόνῳ δέδωκε τῶν αἰσθήσεων ἡγεμόνα. τούτοις δὲ μόνον ἐκδοῦσα ἀνθρωπον, καὶ ὡς αὐτῷ χρῆσθαι ἄριστα ἄγειν ἀγεδιασυγχωρήσασα, ἀλλὰ καὶ τῷ τῶν λόγων κάλλει κοσμήσασα, καὶ ὥσπερ αὐτῶν τῷ βίῳ ὥσπερ τινα νομέα καὶ διδάσκαλον ἐπιστήσασα, καὶ τούτῳ τὸ συνόμωμον αὐτῶν διασήσασα, καὶ ὥσπερ τι σύμβολον τῶν γνώσεως αὐτῶν ἀφορίσασα, διὸ μόνον τῶν ζώων ἄνθρωπος θεὸν πεδίκαι σέβεται, ἱερά τε ἵστησιν, ἢ θύει, καὶ εὐχεται, καὶ πρὸς αὐτῶν τἀγαθὰ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτεῖ, καὶ ἀληθείας μόνος τῶν ἁπάντων ἔχει γνῶσιν ἐπίστασθαι, καὶ πόλεις αὐτὸς πραγματεύεται, καὶ ἀρετὴν ἀσκεῖ, καὶ νόμοις τέθυκε, καὶ πολίτειας κατεσκεύασε, ἀγαθοῖς τε ἔργοις ἀμοιβὰς, καὶ πονηροῖς μέτρα κολάσεως ὥρισε, τεχνάς τε ἁπάσας μόνος ὁ πρὸς χρείαν μᾶλλον, ἢ φιλοτιμίαν ἀσκημένας, καὶ ἑαυτὸς φέρων εἰς τὸ κοινὸν καὶ ἑαυτῷ δίδωσι πάντων πρὸς τὸ θεῖον ἀκριβέστατον πρόσχημα, πρὸς ὃ καὶ δεδημιούργηται, καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὰ ἑαυτοῦ πάντα ἁρμόζων· ὧν ἁπάντων τὰ λοιπὰ ζῶα μετέχει, ὅτι μὴ λόγου μετέχει, ὦ τοῦτα καὶ ἐυρίσκειν, καὶ πλάττειν, καὶ λυσιτελεῖ τοῖς χρωμένοις. τοῦτα γὰρ πρὸς τὴν χρείαν μόνον ὁρᾷ, καὶ ὅσον πρός τε τροφὴν αὐτοῖς καὶ γένεσιν συμφέρει. ἁπλῶν δὲ πορευτικῶν πολυεργάζεται, καὶ τούτοις μὲν ἀνάγκης γινόμενα μόνης, φιλοτιμίαν ἁπλήρωτον ἀσφαίρητα, ὥσπερ ἔοικέν τινας καὶ φύσεως ὅρους ὑπερβαίνειν τολμῶντα. ὡς ἐφ' ἑκάστῳ τὸ ὁμογενῶν τὰ αὐτὰ αὐτὰ ἁπλᾶ, καὶ οἰκιῶν σχήματα, καὶ τροφῶν νόμιμα, καὶ ὕπνων ὠδῆς διδύματα, καὶ θεραπείας ἐκγόνων, καὶ πρὸς ἀκροφυγὰς ἢ καὶ μάχας πολυεργίας. τὰ ζῶν γὰρ πάντων εἰς πᾶσι μὲν ἀρκεῖ φύσεως ἐπικρατῆ νόμος, οὐ δεῖν αὐτοῖς πρελθεῖν, ὡς αὐ φύσει μένῃ καὶ ζῇ καὶ ἀδηκτον ζωὴ περικεκλεισμένοις. αὐθρωπον δὲ ὁ λόγος τοῖς ἀρχαίοις τοῦτοις φύσεδεσμον ἐκπεφευγέναι ζῷ. τούτων δὲ λύσας ἐλεύθερον αὐτῷ δέδωκε βίον, ἐμόνον δεσπότην πάντων ἀπαλλάξας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔργοις πᾶσαν ἀφελόμενος τὴν ἀνάγκην

ad picula uel declinãda, uel ppulsanda. Nã harũ rerũ omniũ, una omnib. natura lex incumbit: quã trãsgredi illis nó licet, tanq; quæ sola natura & uita sensu pdita coerceantur. Hominem aũt ratio non passa est, his quasi aranearũ telis irretitũ uiuere, sed his soluto, uitã liberã concessit, nó remoto tantũ quouis dominatu, sed depulsa omni etiã necessitate in factis:

neq;

τῆς φύσεως ὁ πολυτράπεζος σχοινοβατῆσαι, ὁ πῶς
ἂν εὐτελέστερον τὰ αὐτὰ πάντων ἐάσας, ἀλλὰ πολλῷ
πλέον καὶ τοῦ δεῖν διδλωξας λόγον ποιεῖσθαι. ὃ-
θεν οὐκ ὑετῶν μόνον, καὶ πνίγους ἀλεξιτήριον τῇ
οἰκίαν ἐπισυσιν, ἐδ' ἑφ' ἑνὸς σχήματος ταύτην ἱ-
δρύεται, οὐδ' ἐκ τῶν αὐτῶν ταύτην συμπήγνυσιν, ὁ-
περ ἡ τῶν ζώων πάσχει πηγία· ἀλλὰ πάσας μὲν οἰκί-
ων ἰδέας ὑπονοεῖ. πάσαις δὲ ἀναλογίαις σωδλεῖ καὶ
τῇ ὕλῃ ἐκ αὐτόθεν μόνον ποιεῖται, ἀλλὰ τῆς ὑπερο
είαν λιθοδομεῖ, θετταλῷ πορφυρίτιδι λίθῳ τοὺς τοί-
χους ἀμφιγνύς, καὶ τοῖς τῶν λειμώνων ἀνθεσιν τοὺς γρα
φῳ, τὴν τοῦ δαφνος ποικίλλων, καὶ τοῦ δαφνος χρυσόν
πολυτρήτων, καὶ ὅλως τῆς μὲν χρείας καταφρονῶν,
πρὸς πολυτελείαν δὲ μόνον ὁρῶν. τὸ δ' αὖ μηχα-
νᾶται καὶ περὶ τὴν ἀμπελόνην, ὁ πῶς τὰς τῶν ὁ-
ρῶν μόνον ὑπερβολὰς τοῖς ἱματίοις φαντάζηται
(ὀλίγης γὰρ αὐτοῦ δεῖται πρὸς τὸν φροντίδος) νῶν δ'
ἐκεῖνο μὴ τῇ φύσει καὶ τοῖς ζώοις ἀπεχθάνῃ. ὁ δὲ λό-
γος πολλὴν κἀν τοῖς ἱματίοις ἐξευρὼν αὐτῶν τὴν ἀβρό
τητα. τὴν γὰρ ὕλης διαφορὰν ἀγάπησε, τὴν αὐθος ἐ-
ξεῦρε, τὴν χρυσὸν συνέφλωσε, καὶ παντοδαπῶν ζώων
τε καὶ φυτῶν ἰδέας γράφεται, τὴν ἱματίων
ἰδέας ἄλλας ἄλλοις ἀπένειμε, ὡς αὖ ἕκαστος γέ-
νους, ἢ ἀξίας, ἢ ἡλικίας ἔχων τυγχάνῃ. τῶν δ' αὖ-
τῶν αὖ ἰδίοις πολυτέλειαν ἐπέτρεψεν, καὶ ὑ-
ποδέσεων, καὶ ὀχημάτων, καὶ σκευῶν, καὶ ἄλ-
λης τῶν ἀνθρώπων γε βίου κατασκευῆς, ὡς γὰρ
ἐδ' ἑνὶ τῷ γράμματι ἀνθρωπος τοῖς αὐτοῖς
οἷς καὶ οἱ ἕτεροι χαίρει, ἀλλὰ πᾶσι ποικίλῃ τινα
ἀλλαγὴν καὶ φιλοτιμίαν ὑπονοεῖ, ἀπεναντίας
τῇ τῶν λοιπῶν ζώων φύσει, ἃ μικρὰ μὲν ἐργάζεται,
μικροῖς δὲ ἀρκεῖται, ἵνα δὲ δίχα πέρα τῆς φύ-
σεως ἐδὲ ἅχθη. ἀλλὰ ταῦτα μὴ εἴποτε καὶ τὴν ἀ-
νάγκην ἔχῃ τι προαμειψόμενον. δᾶ γὰρ τοῖς μέλλο
σι βιώσεσθαι τὴν σοφῆς, τὴν οἰκίας, τὴν ἱματίων, ὧν ἡ φύ
σις φροντίδα τὴν τῶν ζώων ἑτέθηκεν. εἰ τὴν τοῦ
τοῦτων κτῆσιν ἀνθρώποις πολυτελεστέραν, τὴν διαφ
ορεστέραν ἐμηχανήσατο. ἀλλ' ἐπὶ ποίας ἦλθε τὸ ῥᾳ
ᾴονας, ἀνθρώπῳ φιλοσοφίας ἐμέλησε; εἰ μὴ πρὸς
τὰ ἀλόγιστα ἀριθμητικὴ, καὶ λογιστικὴ, τὴν γεωμετρίας;
ἄτιμότερον αὖ ἔχον τῶν ἀναγκαίοις ὁ βίος, εἰ μὴ
διαλεκτικῆς ἢ ῥητορικῆς ἄσκησις ἦν; ἢ τι
πρὸς ψυχὰς ἢ καιρίους ἀπαλλαγὴν, τὸ πρὸς κάλ
λος λέγειν συμβάλλεται; ἃ μετὰ τὴν ἀναγκαῖον τὸ
σισμὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐξευρεθέντα, δείκνυσι φανε
ρῶς ὡς ἡ σωφροσύνης μόνον ἀνάγκης ἢ ἡδονῆς, ἀλ-
λ' ἅπασι περαιτέρω τὴν μείζονος ἀνθρωπος ἐχάζεσθαι
πέφυκεν. ὃ δὲ μᾶλλον τὸ ἡ ἀνθρωπίνης φύσεως
πρὸς τἄλλα πράξεις ἐνδείκνυται; ἢ τὸ τοσοδεστέρων
δεῖ προνοίας, τὴν τὸ ὁμογενῶν ὠφελείας λόγον τοι
εῖσθαι. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἀρκεῖ, ἂν αὐτὰ μὴ πεινᾷ,

neque eum naturę angustijs concluſit, nec id duntaxat conceſſit, ut incolumitatis, ſed multo magis ut felicitatis rationem adhiberet. Vnde non ad propulſandos imbres & æſtus modò, ædes erigit, nec una quapiam figura eas extruit, neque ex eadem materia coagmentat, quod beſtiarum inopiæ accidit: ſed omnia tum ædificiorum genera excogitat, tum ea multis modis compingit. Et materiam non è proximo tantum conquirit, ſed lapides peregrè excidit, & Theſſalico marmore, aut porphyritide parietes ueſtit, & pratorum floribus eos pingit, & ſolum uariat, atque inaurat: denique neceſsitate contempta, ſolum precium reſpicit. Eadem comminiſcitur etiam in amictu, non ad anni intemperiem, tantum ſe ueſtibus muniens (nam hæc res non magnam curam poſtularet, quam quidem naturæ & beſtijs obiecit) ſed ratio multas etiam delicias in ueſtibus excogitauit. Nam & materiæ uarietatem indagauit, & purpuram reperit, atque aurum intexuit, & omnis generis tum animalium, tum plantarum imagines in ijs depinxit, & alijs alias ueſtium formas attribuit, pro cuiuſque natalibus, aut dignitate, aut ætate. Eoſdem ſumptus uideas & in ſtratis, & in calceamentis, & uehiculis, & uaſis, & cæteris rebus, quibus uita inſtruitur. Itaque homo in nulla re ſua, ijſdem quibus alij utuntur, delectatur: ſed in omnibus ſuperuacaneam quandam diuerſitatem, & elegantiam, excogitat, contrà quàm reliquorum animantium natura fert, quæ tum puſilla quædam agunt, tum paucis contenta ſunt. Verùm dici queat, hæc aliquid etiam neceſsitatis habere admiſtum. Qui enim uitam conſeruatam cupiunt, uictu & domicilio & ueſtimentis indigent, quarum rerum curam natura beſtijs etiam quibuſdam indidit: quamuis horum poſſeſsionem precioſiorem & uberiorem, hominibus conſtituerit. Sed qua uiuendi neceſsitate adductus homo, ſapientiæ ſtudium ſuſcepit? Quid autem ad uictum confert ars ſupputandi, & ratio cinandi, aut geometriæ? Aut quid rebus uitæ neceſſarijs deceſsiſſet, ſi nulla eloquentiæ, uel Dialecticæ exercitatio fuiſſet? aut quid ad frigus aut æſtum, dicendi uenuſtas confert? quæ cum ab hominibus poſtea quæ neceſſaria ſunt, excogitata ſint, apertè oſtendunt, conſilia eius non tantum ad corporis aut uoluptatis neceſsitatem, ſed ad aliquid ulterius & maius referri. Quod autem maximè oſtendat humanæ naturæ, ſi ad cætera comparetur, excellentiam, eſt conſulendi ſtudium ijs ſunt inferiores, & conſideratio utilitatis cognatorum. Nam alijs ſatis eſt, ſi ipſa non eſuriat,

non frigeant, non uiribus ad procreationem destituantur: sui autem generis nullam curam gerunt. Neque uerò reperies Respublicas leonum, aut elephantorum, aut aliorum animalium: sed ciuitates solorum hominum sunt opera, in quibus sapientiæ suæ inuenta & mutua beneficia deponunt, atq; his alij leges præscribunt, alij dicto sunt audientes. Ac à subditis honores & tributa principibus penduntur, quæ uirtutis & inferiorum Curæ præmia sunt: principes autem assiduam eorum solicitudinem, qui ipsis parent, perpetuamq; prouidentiam conferunt: quam tantam præ se ferunt, ut bonus & iustus princeps suopte periculo salutem alijs præstet, ac multi pro patriæ defensione occubuerint: quod à bestiarum natura remotissimum est. Vix enim uel sese, aut fœtus suos defendere uideas. Sed inferiorum cura hominum duntaxat est, sicut ipsa mens & ratio suadet. Enimuero quód nam purius specimen tum ad humanam perfectionem, tum ad brutorum inopiam demonstrandam dicatur? Nam hæc quidem suarum duntaxat rerum utcunq; satagunt. Inter homines autem rationis perfectio aliorum etiam curam suscipit, eorumq; necessitates explet. Videas itaq; unum hominem, qui in suam potestatem redegerit non reliquorum tantum animaliũm greges, sed etiam multis urbibus, multis nationibus, & multis regionibus imperet. Quidam uerò totius etiam orbis terrarum imperio potiti fuerunt, atq; in se non obscurum diuinæ dignitatis signum demonstrarunt. Iam illud admiratione dignum est, unum hominem, cùm, & brutis bestijs, & hominibus imperare conetur, ipsum, hoc iugũ excutere, & quiduis perpeti malle, quàm alteri seruire, tanquam à primordio natura eius libertatis consors & seruitutis inimica sit. Hominis autem mens usq; adeò resuaria & libera est, & nunc hoc, nunc illud agendum suscipit, atq; aliàs sic, aliàs cõtrà actiones suas componit, easq; semper arbitratu suo. Hoc uerò à ratiõis opulentia habet, quæ res sola libera est, atq; tum facere tũ excogitare contraria potest. Natura autem, quippe mendica & inops, & ipsa uno quodam termino continetur: & animalia quæ ei seruiunt, egena & seruilia facit, minutis inclusa legibus. At homo sic ab initio diuinitùs ad imperandũ à Deo paratus est, ut non cæteris tantũ præesse uelit, sed idem etiã impium ergà semetipsum usurpet, præsertim cum suam naturam conseruat. Itaq; homines modestos & prudentes appellandos censemus eos, q se & moderant, & sibi imperant. Qui cùm ipsi felicissimi sunt, tum eos q parẽt, felices reddũt, q brutæ illi parti, quæ in hominib. est, tanq popu li multitudini, rectissimè, imperare sciũt. Itaq; negãt homines cordatiãte, partũ hoc impium homini-

μησὲ ῥιγοῦν, μησ' ἐ πρὸς τὴν γονὴν ἀδρανῆς | τὴν δὲ ὁμοίων σῦσ' ἐμίαν τόκον. φρονοῦσι. ὅκαν αὖ ἐνδοῖς λεόντων ἢ ἐλεφάντων, ἢ τῶν ἄλλων τῶν ζώων, μόνα δὲ ἀνθρώπων αἱ πόλεις ἔργα, ᾧ αἷς τὰ τῆς σοφίας ἐυρήματα, καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλας εὐεργεσίας φέροντες, καταθίθενται, καὶ μὴν τούτοις οἱ μὴ ὡσαύτως ἔχουσιν, οἱ δὲ νόμοις διακεῖσι. καὶ παρὰ μὲν τῶν ἀρχομένων τιμαὶ καὶ φόροι δοῦναι τοῖς ἄρχουσιν, ἀρετῆς ἄθλα τοῦτα καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἐλάττους προνοίας. παρὰ δὲ τῶν ἀρχόντων διλωνεκὴς τῶν ὑπὸ χεῖρα φροντὶς, καὶ πρόνοια συνεχὴς, ὡς τοσαύτην διάκεινται, ὥσθ' ὅγε καλὸς καὶ δίκαιος ἄρχων ἰδίοις κινδύνοις σωτηρίαν τοῖς ἄλλοις πορίζει, καὶ πολλοὶ πατρίδι ἀμύνοντες ἔπεσον, ὑπὲρ τῶν ἀλόγων φύσεως πορρώτατον. ὑπὲρ γυναικὸς μόνον, ἢ καὶ τέκνων μόλις ἴδοι τις ἂν ἀμυνόμενα. ἀνθρώπων δὲ μόνων ἡ τῶν ἐλαττόνων πρόνοια πρόωνυμός τις ἔσα λόγου παντός. καίτοι τί ἂν εἴποι τούτου καθαρώτερον διάγραμμα, ἢ τε ἀνθρωπίνης τε λιότητος, καὶ ἢ τῶν ἀλόγων φύσεως; τὰ μὲν γὰρ σφίσιν αὐτοῖς μόνον ἐν ὅροις πεφασμένως ἀρκεῖ, φύσει δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παρὰ τὸν λόγον τέλεον, ἐν τῶν ἄλλων ὠθιλαμβάνεται, καὶ οὐ δεομένοις πλησίον. καὶ ἴδοις ἂν ἕνα ἄνθρωπον, ὀ τῶν ἄλλων ζώων μόνον ἀγέλας πεποιημένον ὑφ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ πολλῶν μὲν πόλεων, πολλῶν δὲ ἐθνῶν, πολλοῖς δὲ γῆς ἄρχοντα. τινὲς δὲ καὶ ἢ οἰκουμένης πάσης ἐκράτησαν, οὐκ ἀμυδρὸν σύμβολον δόξαντες ἑαυτοῖς ἢ θείας ἀξίας. ὃ δ' ἂν τις θαυμάσειεν, ὅτι μὲν ἀλόγων ζώων καὶ ἀνθρώπων εἷς ἀνθρωπος ἄρχειν ὠθιλεῖν, αὐτὸν τὸν ζυγὸν τοῦτον ἀποδιδράσκειν, καὶ πάντα μᾶλλον αἱρεῖται πάσχειν, ἢ δουλεύειν ἑτέρῳ, ὡς ἂν αὐτῷ, ἢ μὴ ἐλευθερία ἢ φύσεως συγκεκληρωμένης. τῷ δὲ δουλεύειν ἀπεχθημένῳ. ὅταν δὲ πανδοκεῖον ἀνθρωπον ψυχὴ ἐλεύθερον, καὶ νοῦν μὴ ἔχον, νοῦν δὲ ἐκεῖνο ποιεῖν αἱρεμένην. καὶ ποτε μὲν ὅταν, ποτὲ δὲ φανερῶς, καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ δοκεῖν τὰς πράξεις ἁρμοζομένην. ὅτου δ' αὐτῇ παρὰ ἢ ἀρρίας ὁ λόγος, ὁ μόνον ἐλεύθερον, καὶ ἢ φανερῶν καὶ ποιητικὸν καὶ ἐνεργητικόν. ἢ ἡ φύσις πλουσία ὡς ἔοικε, καὶ ἄπορος πρὸς ἓν μόνον αὐτῇ γε ὥρισται, καὶ τὰ ταῦτα δουλεύοντα ζῶα φιλεῖ καὶ ἄλλα καθίστησι μικροῖς ἐγκείσθαι νόμοις. ἄνθρωπος δὲ ὅσῳ πρὸς τὸ ἄρχειν φανερὸν ἢ θεῷ πεποίηται, ὥστε ὁ μόνον ἢ ἄλλων ἡγεῖσθαι βούλεται, ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν ἢ ἀρχὴν ἀποδείκνυται ταύτην, καὶ ἢ θ' ὅταν ἢ ἑαυτοῦ φύσιν τηρεῖ. ὥστε τοὺς μὲν σώφρονας καὶ φρονίμους ἐγκρατεῖς ἑαυτῶν καὶ ἀρχοντας καὶ ἑαυτοῦ ἀξιῶμεν καλεῖν, καὶ θέλει μάλιστα αὐτοῖς εὐδαίμονες, καὶ τοῖς ἀρχομένοις δὲ δαιμονίας εἶναι αἰτίοι, οἱ ἂν μάλιστα ὥσπερ ὄχλου ἢ τῶν ἀνθρώποις ἀλογίας ἀρχὴν ἐπίσωνται. καὶ πρὸ τούτου ἢ ἀρχῆς ὁ φασὶν οἱ νῦν ἔχοντες,

imperandũ à Deo paratus est, ut non cæteris tantũ præesse uelit, sed idem etiã impium ergà semetipsum usurpet, præsertim cum suam naturam conseruat. Itaq; homines modestos & prudentes appellandos censemus eos, q se & moderant, & sibi imperant. Qui cùm ipsi felicissimi sunt, tum eos q parẽt, felices reddũt, q brutæ illi parti, quæ in hominib. est, tanq popu li multitudini, rectissimè, imperare sciũt. Itaq; negãt homines cordatiãte, partũ hoc impium

βεμιὸν ἐὰν τοῖς ἀνθρώποις, ὡδὶ τὸ δημόσιον πρᾶγμα ναι, ὡς οὐδὲν πράξοντι ἄξιον λόγου, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις καὶ ἑαυτοῦ πᾶσι διαφθεροῦσι. τοῦτο δὲ πάντη τὸ τῶν ζώων γένος ἀκούσεται, καὶ οὐδὲν ἂν εὕροι τις ἐκείνων τοῖς ἰδίοις ἀνθυμίαις μαχόμενον, ἀλλὰ ταῖς παρὰ φύσεως ὁρμαῖς ἀκωλύτως ἑπόμενον. οὐκοῦν ἡ μὲν φύσις τροφῆς ὑπομιμνήσκει, τὰ δὲ πόκους λιμόν, οὐδὲ ὧν τὸν ἄγει, τὰ δὲ αἱρεῖται δὲ ψάν, τοῖς δὲ μίξεως καιροῖς, καὶ νομοῦσι, καὶ ἀλλήλοις ἀφόρητα γίνεται, καὶ τὸν πρὸς τὴν γένεσιν οἶστρον οὐδὲν οὕτως ἰσχυρὸν ὥστε κολάζει μᾶλλον δὲ τὸ, τὴν φύσιν γὰρ αὐτοῖς χωρίζομένην τοῦ λόγου μὴ ἔχειν τὸν οἷς ὁρμᾶ πράττειν ἢ τιμήσοντα, καὶ ἅπαξ ἐκ παντὸς τὰ ἑαυτῆς ἔθη θέλειν ἀκρίβωσαι. ἀλλ' γὰρ ἀνθρώποις πολὺς πρὸς τὰ φύσεως νόμους ὁ πόλεμος, καὶ τοῦ τούτου πᾶς τις ἑαυτῷ προσέχων, γὰρ ἑαυτῷ καθημέραν πειρᾶται, πόσοι πλησμονῆς ἀνθυμίας λιμὸν αὐτεξαγόσιν, ὁ ἰατροῖς παθόμενοι, ἢ σαρκὶ νομοθετοῦντες, ἢ ἄλλως εἵνεκα τοῦ τοῦ σώματος, πᾶσι τὸ μένοι θεράπειαν; τὸν δὲ μίξεως ὄρεξιν, ὧν δὲ τυραννικώτατον νόμων πᾶσι τοῖς ζώοις ἡ φύσις ἐπέβαλεν, οὕτως ἅπαντες ἐβδελύξαντο, ὡς καὶ γυναικείας ὄψεως διὰ τοῦτο ταντελῶς ἀπέχεσθαι. τοῦτο δ' αὐτὸ τὶς ἀνθρώπων ποιοῦντος καὶ πρὸς θυμόν. οὕτως γὰρ ἀδικημένου κατὰ τῶν ἀδικησάντων ὁπλίζει, καὶ χεῖρα καὶ ξίφος ἐπαγωγεῖν αὐτῷ παινεῖ, γὰρ ὀργὴ δέ τινος τῶν μὲν ὁ κινήμενος ἀνθάνεται, ὁ διδάσκουσι, ὡς ἐφεκτέον ἐστὶ τῆς ὀργῆς, ἀμείνης ἡ ἀφεκτέον, ὁ φυλακτέον ἐστὶ τοὺς τῶν λεόντων καὶ ἀρκτων συνῳδομοιώσεις, ἀναχωρητέον ὁ τῷ τὸν ἄνθρωπον τῇ τοῦ λόγου μέτρον, ὁ τῇ δυσκημοσυνίῃ. ὁ τοσοῦτον αὖτε πολλάκις τιμήσεις ἰσχύσαν, ὥστε τὸν θυμὸν σβέσαι, ἢ πεῖσαι τὸν ἐλαττωθέντα τὰ τῶν πλησίων πρὸς τὸν πλεονεκτεῖν βουλόμενον τιμᾶν δίκαια, καὶ ἔστιν ὅπως ἐπάσαι τὰ τῆς τὸν ἀνθρωπον πολιτεύόμενα, γὰρ ὧν λόγος ὁ φύσις, ὥσπερ ἐκεῖ ἀρχὴν καὶ ἰδιωτεία. καὶ βασιλεύει μὲν ὁ λόγος, ἄγονται δὲ ἡ φύσις. καὶ νόμος οὕτως παρὰ θεοῦ τοῖς μέλλουσι δυσδαιμόνως βιώσεσθαι, μηδ' γὰρ παρὰ τὸν λογισμὸν γὰρ πᾶσιν ἀδύνατον. δῆλοις δ' ὅς τις ἐκ γὰρ ἑαυτῷ διαφορᾶς ταύτης πέρατα, ὡς ἄλλο μὲν γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος, ἄλλο δὲ ἡ τοῦ σώματος φύσις. ὁ τὸ μὲν οἷον γὰρ ἡμῖν νομοθετεῖν τε καὶ ἄγειν, τὸ δὲ οἷον ὑπέκειν καὶ ἄγεσθαι, ὅπερ ἑπόμενον μὲν πρὸς ἅπερ ἐκεῖνο σκοπεῖ, παρ' αὐτοῦ τυγχάνει προνοίας, ὥσπερ τῶν ἡμιόνων αἱ πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῖν καὶ τὰ ἄχθη λυσιτελοῦσα, αὖ δ' αὐτιλέγει καὶ τοῖς παρ' ἑαυτοῦ τὰ παρ' ἐκείνου συγχέει. γὰρ τοῦθ' οἷόν τε καθαρῶς ἡ τοῦ λόγου πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὰ σωματικὰ διαστοτέα.

hominibus ad Rempublicam, administrandam accedere fas esse: omnia nihil præclari gesturi essent, sed semetipsos cum alijs in perniciem coniecturi. Hac re homo ab omni animantium genere distinguitur, quorum nullum reperias, quod suis cupiditatibus repugnet. Sed omnia, citra impedimentum, naturæ suæ impetus sequuntur. Neque uerò cum natura pastus ea commonefaciat, illa famem anteferunt: neque ad potum ducit, ipsa autem sitire malunt. Tempore autem coitus, & pastoribus & sibijpsis intolerabilia sunt stimulúmque illum quoad procreationem feruntur, nulla uis coercere potest. In causa illud est, quòd eorum natura rationis expers, non habet quod appetitus incitationem reprehendat, ideóque libidinem quouis modo explere studeant. Verùm in hominibus magnum cum naturæ legibus bellum est, cuius quilibet qui semetipsum obseruat, in sese quotidie periculum facit. Quàm multi repletionis cupiditati famem opponunt, siue medicis obtemperantes, siue carnem coercentes, siue alijs de causis curam corporis repudiantes? Appetitionem uerò rei uenereæ, quam natura omnibus animantibus instar uiolentissimę legis indidit, adeò quidam detestati sunt, ut idcirco penitus etiam aspectum fœminarum abominati sint. Idem te facere sentias contra iracundiam, quæ iniuria lacessitum aduersus eos qui læserunt armat, eúmque monet, & manibus & gladijs in eos irruendum esse: interius autem quendam incitatus obiurgantem sentit, docentémque & reprimendam esse iram, & ab ultione abstinendum, & cauendum tum ne leonibus, aut ursis, aut suibus similes fiamus, tum ad hominem & rationis regulam, ipsúmque decorum, redeundum esse. Ac hæc obiurgatio sæpe tantum ualet, ut ardore extincto, eum qui damnum fecit, adduxerit, ut amore complexus sit eum à quo iniuria fuit affectus. Ac hominum conditio urbi quodammodo cóparari potest. Nam is rationem & naturam habet, quemadmodum illa magistratus & plebem. Ac ratio quidem regnat, natura autem paret. Et hæc lex à Deo ijs sancita est qui felices sunt futuri, ut nihil omnium rerum agrediantur, nisi quod rationi consentaneum est. Neque uerò quisquam est, qui hanc in se contentionem non experiatur: uidelicet aliud corporis naturam. Ac illam quidem quasi leges præscribere & ducere: hanc autem quasi obtemperare & duci. quæ, si eò sequatur quòd illa spectat à ratione curata: tanquam mulæ, quæ in itinere faciendo & sarcinis ferendis nobis operam nauant. Sin repugnet, & sua cum illius confundat, tum uerò rationis in corpus & res corporeas dominium apertè ostendit.

Prehenso enim corpore tanquã fugitiuo seruo, fame primùm & siti afflictæ ærumnis torquet. Deinde nisi post castigationem à contumacia recesserit, tũ uerò ratio, iracundia tanquam socio quodam contra hostes adhibita, acerbum corporis uexaniæ supplicium infligit. nec amplius parcẽdum censet equi aduersari non, dubitat. Itaq; uel per præcipitia deijcit, uel laqueo suspendit, uel ense traijcit, & hominem sibi manus afferre cogit. Quod euidentissimum signum est, animum rationis participem non à corpore tantum diuersum esse, sed etiam dominum: & quidem eò usq;, ut etiam perdat. Non enim, nisi aliud quiddam esset, puniret, neq; per iracundiam occideret. Quod si quid corporeum in nobis dominaretur, corpus ad necem, cum uisum esset, non condemnaret. Neq; enim quicquam sese perditum cupit, atq; adeò ne uires quidem contra se habet. Omnia enim pro uiribus se tueri studet, & cum ijs quæ salutem prohibent, irreconciliabile bellum gerunt. Quare si homo nihil ꝑter corpus & sensum esset, quiuis corporis appetitiones sequeretur, atque in id solum studeret, ut ei bene esset: bellum uerò cum corporis uoluptatibus nullum esset. Neq; res quę sensum excedunt, expeterentur, sed despicerentur & contemnerentur. At forsitan sine necessaria causa, tantum uerborum fecisse quibusdam uidear cũ constet, hominem maius aliquid quàm corpus aut corporea habere. Idq; esse rationem, quæ cuncta consideret, & dijudicet, & peragat, & ad legitimum finem quęq; referat. Sed huius, ne aliorum quidem animantium naturam expertem esse, nam illa uideri, officium suum certa ratione facere, & cuiuslibet actionis certum sibi finem præstituere. Neq; enim ita agerent, nisi ratione ad finem ducerentur: quoniam alioquin, ea quæ faciunt, casui ascribere necesse esset, eoq; pacto nihil in actionibus eorum esset definiti: sed id quod casus tulisset, eis accidere, cum ea quæ in oculos nostros incurrunt, contrarium de eis testentur. Nam aut semper, aut maxima ex parte, ea quæ ab eis geruntur, omnia eodem modo eueniunt. Ego uerò statuo etiam, quæ ab animalibus geruntur, ratione geri. Neq; enim in ijs duntaxat, sed in inanimatis quoque, rationis aliquod uestigium uideas, cum ipsa etiam ordine quodam & oriantur & agant. Sed idem nego, ipsa eorum quæ fiunt rationem in se habere, & sese secundum illam, suóque arbitratu, gubernare. Sed assero uniuersitatis auctorem pro ea quam in se habet ratione, quoduis ad finem ei animanti conuenientem incitare. Ipsa uerò omnia rerum causas nó intelligere. Nã & sagitta cũ metã ignoret, à sagitario dirigit, quò eã ferri cõuenit.

λαβόμενος ὥσπερ τινος δραπέτου δούλου τὸ σῶμα βλάπτει, πρῶτον μὲν ἐσιξ εἰμῶ καὶ δίψει καὶ ταῖς ἄλλαις κακοπαθείαις· ἐπειτα μὲν σωφρονισθῇ, καὶ ἀνθαδίας ἀπόσχηται, τότε ἡ λογικὴ θυμὸν ὥσπερ τινα κατὰ πολεμίων συμμαχον ὁ λογισμὸς προσπαραλαβὼν, πικρὸς ἐπὶ τὸ σῶμα τὸ ἀγνωμοσύνης γίνεται κολαστὴς, οὐκ ἔτι ἀξιῶν φείδεσθαι τοῦ τολμῶντος ἀνατιθέναι. ὡς μὴ κατὰ κρημνῶν ὦσον, ἢ βρόχοις ἀνῆψεν, ἢ ξίφος ἐπήνεγκεν, αὐτόχειρα γὰρ αὐθρωπον ἀναγκάζει γενέσθαι. ὁ φανερώτατον ἂν εἴη δείγμα, τὸ τὸν λογικὸν ψυχὴν ὁ μόνον ἔτερον τοῦ σώματος εἶναι, ἀλλὰ καὶ δεσποινάν, καὶ τοσοῦτον ὥστε μὴ ἀπολλύναι. οὐ γὰρ ἂν, εἰ γε μὴ ἕτερον ἦν ἡμῶν τὸ, δι' ἃ ἀπέκτεινε χολωθεῖσα. καὶ εἰ καὶ τῶν σωμάτων κύριον ἦν ἡμῖν τὸ σῶμα, ὅμως ἂν θανάτου τὸ σώματος, ὅτι ἐδόκει, κατεψηφίζετο· οὐδὲν γὰρ ἂν ἑαυτὸ ἀφελοῦσα, ἐπεὶ μηδ' ἔσιν ἐχὺς ἂν τοῦ τινι καθ' αὑτό. πῶς γὰρ ἂν τὸ δυνάμενον τρόπον σῴζειν ἐπάγεται, καὶ οἷς τὴν σωτηρίαν κωλύουσιν ἀπλιάλακτα πολεμεῖ. ὡς εἰ μὴ δὲ παρὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἄδηκτον ἄνθρωπος ἦν, πᾶς ἂν τοῖς τοῦ σώματος ὀρέξεσιν ἕπετο, καὶ ὅπως ἂν τὰ δύπαθοι μόνον ἐφρόντιζε. πόλεμος δὲ πρὸς τὰς ἡδονὰς οὐδεὶς ἂν ἦν, οὐδὲ τὴν μὴ ὑπὲρ τὴν ἄδηκτον ὠθυμία, αὐτοῦ δ' ὑπεροψία καὶ καταφρόνησις. ἀλλ' ἴσως δόξω πόρρω ἐμαυτοῦ ἀνάγκης ὧν τὴν πολυλογίαν ταύτην ἐλθεῖν. εἶναι γὰρ δοκοῦν, ὡς ἔχει, τί πλέον σώματος καὶ τῶν σωμάτων, ἄνθρωπος. ἔστω δὲ εἶναι μὲν λόγον, ᾧ πάντα λογίζεται, καὶ κρίνει, καὶ ποιεῖ, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἕκαστα τέλος ἁρμόζει. τούτου γε μὴν οὐδὲ τὴν τῶν ἄλλων ζώων φύσιν ἄμοιρον εἶναι. κἀκεῖνα γὰρ τὰ προσήκοντ' ἑαυτοῖς κατὰ λόγον ὁρᾶται ποιοῦντα, καὶ τέλος αὐτοῖς ἐσιν. ἐκάστη τῶν πράξεων ἐκ αὖ δ' ὅτως ἐποίᾳ μὴ λόγῳ πρὸς τὸ τέλος ἀγόμενα ἄλλως γ' τύχῃ ἀναγκαῖον αὖ ἦν ὧν πράττουσι αἰσθάνεσθαι. νῦ ὅτως οὖν αὖ ἦν ἐν οἷς πράττουσιν ὠθισμένον, ἀλλ' ὅπερ αὖ ἔτυχε τοῦτο συμβαίνειν, ὃ δὲ ἐναντίον τὰ περὶ αὐτὰ φαινόμενα μαρτυρεῖ ἀεὶ ἢ τὸ πλεῖσον πάντων ὧν ὡσαύτως δύσιν ὁμοίων ἀβλαβῶν. ἐγὼ δ' οὐ νῦ λόγον μὴ γίνεσθαι τὰ ἐκτὸς τῶν ζώων γινόμενα πάθεμαι. ἐκ ἐστι τούτων γ' μόνον, ἀλλὰ νῦ ἐπὶ τὰ ἀψύχων τὸ περὶ λόγου ἴδιόν τισ αὖ, πάξῃ τινὶ τούτων γινομένων νῦ φύεργάζεσθαι, ὁ μὲν αὐτὰ τὸν γινομένων λόγον φ' ἑαυτοῖς ἔχοντα, ἑαυτὰ καθ' ἑκάτερον νῦ τὸ δοκεῖν ἄπῃ φημί. τὸ δ' ἡμιεργὸν περὶ τὸ φ' αὐτῷ λόγον, ἑκάστου πρὸς τὸ προσῆκον αὐτῷ τέλος ἐπάξῃ, αὐτὰ δ' ἀσώματα πάντα τὰ τὸ γινόμενον αἰτίας ὑπάρχῃ. ἐπεὶ νῦ τὸ βέλος ἐκ οἶδ' ὅτι σκοπὸν, παρὰ δ' τὸ ἔδοτο ἐφ' ὅπερ ἀνεχθῆναι προσῆκον, ἰθυνεῖ,

Neq;

καὶ ὀκ αὖ εἴποι τις ἵνος ὁ βέλος τυχήσεται, ὁ δὲ τυ-
σιν, ἢ βάλουσιν ἔχειν τὸ τέλος. ὅτω μὴ λόγον μὴ
ποιεῖ μὴ τὰ ζῶα, ὧν μὴ δι ποιεῖ αὐτὰ μὴ τὸν αὐτὸ-
κν ὀκοίσε. διωκεται δὲ τυγχάνει πρὸς τὰ ποιητικὰ
εἰδότος ἀγόμενα. καὶ τοῦτο τεκμήριον, ὁ μόνοις
ἐκείνοις ὧν χειρεῖν, ἃ πῶς τ* ἂν τὸ εἶν συμβάλλε-
ται, πρωτόρω δὲ ἵνος μηδ' ἅπτεσθαι τὸν αὐχένα.
εἰ γὰρ ἵνα λόγον καὶ θέλουσιν αὐτοῖς ἔχειν ἢ ὄρεξις.
ἕπρεπον αὖ ἂ καὶ τὰ ἀνάγκης ἕνεκες, τὴ πρὶ παύ-
τα δυνάμει τὸ λόγε προχερόμενα, ὅσε καὶ τὸ ἐναν-
τίων μὴ γνωσικὸς δὲ μὴ αὐσικος. διοίνυν ἄλλα τὸ
πρᾶτ ἀνθρωπον ζώων ψυχὴ λογικὴν ἐχέμψυχον πλέ-
πεον, ἀλλ' ὅτι μόνης τὴ ἀνθρωπίνης φύσεως ἴδιον
ἀνθρωπος τίνων οὐχ ἁπλᾶς τῶν αἰσθήσει
μόνη ζώντων ὅτι πῶς οὐδὲν τῶν ὑπὲρ αὐτὸν πε-
φυκὼς διαβαίνειν, ἀλλ' ἔχει μὴ αἴσθησιν, καὶ τού-
τη πολλ' ἔχει πῶς τἄλλα ζῶα κοινά. ὁ δ' ἀνὴρ καὶ
θαρῶς ἄνθρωπος καὶ τῶν λοιπῶν διαιρεῖ, ὁ λό-
γος ὅτι, καὶ ὁ νοῦς, ὥσπερ ὁς ἡγεμὼν τὸ μετεώρου
καθήμενος, καὶ πῶς ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ, πᾶσι
τοῖς πρὸ τὸν ἄνθρωπον χρώμενος, ὡς αὖ τὸ οἰκία
δεσπότης, πῶς ὃν ποιητὰ τέτακται, καὶ τὰ τῶν
ὑέων, καὶ τὰ τῶν δούλων. λογικὴν τίνων καὶ νοε-
ρὰν φύσιν πρὸς τ δημιουργὸν λαβοῦσα ἡ ἀνθρωπί-
νη ψυχὴ, σῶμα μὴ ὀκ αὖ εἴη. ὅτε γὰρ αὖ αὐτὴ τὸ σῶ-
μα πρώτως ἐκείνη, ὅτ' αὖ ἐχώρει δ' ὅλου τότε. ἀλλ'
ἵν αὖ ἡ τοῦ εἰς ἀλλήλας ἐμβαλλομένας κάδους,
φοῦς ἢ σώματα, ἡ μὴ δια ποιητὰ δικνεῖσθαι,
πολλὰ τὸ σώματος, καὶ μάλιστα τὸ ἔξω ποιῶν, ἐξ
ἀνάγκης ἄψυχον καταλέποντα. ἵν αὖ καὶ μέγε-
θος τῇ ψυχῇ κατὰ σωμάτων μεγέθη. ὥστε εἶ-
ναι λέγειν καὶ τὸν αὐτὸν τὸν μὲν πελαμώ-
νιον μείζονα. τὸν δὲ λοκρὸν ἐλάττονα ψυχὴν πε-
ριφέρειν. καὶ μὴν τεμνομένε τὸ σώματος μετέ-
χειν αὖ ἐκείνη τὸ πάθους, ἀλλὰ καὶ τὸν φ αὐτῇ γι
νομένων εἰδῶν ἵν αὖ ἕκαστον ἀδιαίρετος. διαῦτα τὰ
φ ὕλη καὶ σώμασιν, ὥσ' ὁσίφ αὖ ἡδὴ καθόλου, ἀλλ'
ἔχειν αὖ μόνον αἴσθησιν ὧν νῦν ὧδε ἡμῖν. οὕτως ὁ
τὴν ψυχὴν σωματωθεὶς λόγος πολλοῖς ἀτόποις
φ ἔχεται. ἀλλὰ μὴν ἀσώματον ὄσαν, ἢ κρατοῦσαν
τ σώματος, καὶ ὅτε ἡ δοκοῦσιν κυβερνᾶσαι,
τὶς μηχανὴ μὴ ἢ θανάτε κρείττω, ἢ φθορᾶς αὐτὴν
ὑποτίθεσθαι; ἅτε γὰρ ἡ τοῦ σώματος ἀρχὴ, καὶ τὸ
μὴ λῦσαν εἰς αὐτὸ, πανταπασιν ἀθανατίζειν, ἀλλ' αὖ ἔ-
χειν, καὶ τὸ μὴν σῶμα χωρισθὲν ἐκείνης, μηδὲν δύ-
νασθαι πρᾶξαι, αὐτῆς καὶ τὰς μεγίστας καὶ σε-
μνοτάτας φ ἐργείας καὶ ἑαυτῇ συμφύτους, τοῦ
σώματος καὶ τῆς ἐκεῖθεν φυλακείας πανταπα-
σιν ἀπαλλαχθαι, τεκμήριον φ ἀργόν, εἶναι τινὰ
καθ' ἑαυτὴν τὴ ψυχῆς θείαν φύσιν μὴν σώματος,

Neq; uerò quisq; dixerit, iaculum aliquid habere propositi, aut cognitionis, aut finis cupiditatem. Sic etiã animalia, rationem in agendo sequũtur, sed eorum quæ faciunt causam ignorant. Mouentur autem & ducuntur ab eo qui scit omnia. Atq; istius rei argumentũ est, q̃ ea sola aggrediuntur, quæ ad naturæ cõseruationem conferunt. Quicquam autẽ ultrà, ne attingunt quidem. Nã si eorum appetitio aliquid rationis aut uoluntatis haberet etiam extra necessitatem aliquid agerent, ad omnia rationis facultate adhibita, Solus igitur homo contraria & intelligendi & perficiendi uim habet. Ergo nullum aliud animal, p̃ter hominem, animum intelligentem habere existimandum est. Sed is, peculiare quiddam solius humanæ naturæ est, Itaque homo non ex eorũ numero simpliciter est, quæ solo sensu uiuunt, neque eius hæc est conditio, ut ad nihil ulterius transire possit: sed & sensum habet, & quod ad hunc attinet, multa cum cæterit animantibus communia. Quod autem eũ planè faciat hominẽ, ac à reliquis distinguat, ratio est, & mens, instar principis in superiori loco sedens, tũ ad se, tum ad suum usum cuncta humana accomodans: tanquam dominus ædium, ad quem & filij & serui omnes actiones suas referunt. Humanus igitur animus, natura rationali & intelligenti ab opifice Deo accepta, corpus non erit. aliequin enim nec ipse corpus præcipuè moueret, nec id totũ penetraret, sed ineſſet corpori, quem admodum uasa, quorum alia alijs infunduntur. Et q̃a per totũ peruadere nõ posset, multas corporis partes, præsertim exteriores omnes, necessariò inanimatas relinqueret. Haberet etiam magnitudinem pro corporum magnitudine. Vnde dici posset, inter duos Aiaces, Telamonium maiorem, Locrensem uerò, minorẽ animũ circumferre. Atq; etiam cũ corp⁹ secaretur, ille etiã eius calamitatis esset particeps. Præterea singulæ quæ in eo cõtinẽtur species, indiuiduæ futuræ essent. talia emin materia & corporib⁹ sunt. Itaq; nihil uniuersale sciret: sed sensum duntaxat haberet, ubi nunc scientiam. Sic quæ ratio animũ corpus esse statuit, in multas incidit absurditates. Enimuerò q̃ fieri potest, cũ sit incorpore⁹, & corpori imperet, idq; arbitratu suo gubernet, ut eũ aliquis & morte præstantiorẽ esse, & interitui nõ subijci neget? Nam animi in corp⁹ imperiũ, atq; illud etiã q̃ corpus ingressus non omnino immergitur, sed eminet, & q̃ corp⁹ ab eo separatũ nihil facere potest: ipse uerò omnino à corpore, & nugis quæ inde oriunt, separat⁹, in maximas & grauissimas cõtẽplationes & sibi cognatas recedit: euidẽs argumentũ est, animi quãdã naturã perse cõsistentẽ esse, quæ corporis ministerio carere possit,

atq; esse & permanere quoad suopte robore. ad hæc, quæ suum negotium eò perfectius & purius agere possit, quò corpus magis effugerit, atque operâ dederit, ut secũ ipse agat. Nã cũ semetipsum à corpore & eius generis curis absoluit, aut mundi etiam errorem qui in oculos incurrit, missum fecit, & obscuras rerum rationes considerat, & ueritatem per se probat: tum sui demum iuris planè factus, ac quémadmodum ipse incorporeus est, attingés exempla materiæ & corporis expertia: ac uelut adita fanorum ingressus, corpus foris relinqt, quasi nefas sit illo comitante, & ipsum animum tanquã tenebris quibusdam sua dementia perfundente, ueritatem comprehendere. Verùm liberatus tanquam onere, tũ ad essentiam & ueritatẽ expeditus penetrat. Et tunc hominem perfectissimum & sapientissimum, & uirum optimum, & omnes uirtutis titulos promeritum appellare licet. Sin cum corpore commisceatur, & sensu ac imaginatione disciplinas captet, tum regi eum comparare queas, qui ultrò purpuream chlamydem & diadema abiecerit, quiq; seruis sese cómisceat, & ad seruilia ministeria descẽdat. Quòd si uoluptatibus etiam seruiat, & maculis corporis impleatur, tum ei comparandus fuerit, qui in lutum aut cœnum se impellat, atq; pulchrũ illum & amabilem aspectum obscuret, & faciem quandam deformem & abominabilem assumat. Atq; si animus derelinquẽdo corpore pfectionem suã consequitur, qs homo creatus eum mortalem esse, & cũ corpore interire cõcesserit? cum etiam antequã morte soluatur, ab illo ab sese recedat, & operã det, ut sese ab illo separet, quasi hoc pacto maximum fructum ex sese capere possit. Eñ uero si eius uita in corpore posita est, atq; sine eo interit ac dissipatur, quî fit ut omni corpore transcenso, incorporea desideret, & in earum rerum contẽplatione suauiter acquiescat, & si qs inde abstraxerit, molestè ferat, & doleat, ut q à suis & cõiunctissimis reb⁹ auellatur? Mam q delectatur, cũ incorruptis coniungitur: & rursum dolet, cum seiungitur. iã testimonio est, eum cognationẽ & similitudinẽ cum immortali habere. Quod si immortalia mutationi obnoxia nõ sunt: consentaneũ est, ne ipsum qdem sub interitũ cadere. Quo uerò pacto, cum immortalis sit, eaq; de causa immobilis (corporũ eñ mot⁹ est) interitũ sustineat, quẽ in ullã rẽ sine motu cadere, nullo modo fieri potest. Neq; uerò à cõtrario aliquo superat⁹ cõcidet. Neq; eñ qcquã est, q cũ eo pugnet. Quod si qs dicat ei⁹ improbitatẽ, tanq; æruginẽ ferrũ, animũ posse absumere: sed pessimi quidã cũ nihilomin⁹ uiuãt quã boni, etiã hãc argumentationẽ euertunt, & ostendunt nõ posse eũ ne à suapte quidẽ malicia interire

δωαμένου ἐφ' ἑαυτῇ μὴ εἶναι. καὶ πῶς· ἢ πρωτίστη τὰ ἑαυτῆς ὅσον τελεώτερον τῆς καθαρώτερον, ὅσῳ καὶ μᾶλλον ἀφιδρύσκει τὸ σῶμα, καὶ ἑαυτὴν ἀφῇσι σωθῆναι. ὅταν γὰρ τοῦ σώματος τοῦ πρὸς αὐτὸ φροντίδων ἑαυτὴν ἀπολύσασα, ἢ μὴ τῆς περὶ τὸν ὅλον κόσμον πλάνης ἀφεῖσα, οὐδὲ ἀφανὲς τὸν τῶν λόγος σκοπῶν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐφ' ἑαυτῇ δοκιμάζει· τότε καθαρῶς ἡ αὐτὴ γυμνωθεῖσα, μὴ τὴν αὐλὴν περιδιζήσασα ἀσώματον ἀσωμάτου ἐφαπτομένη, μὴ ὥσπερ ἔνδον ἱερῶν γινομένη, καταλιμπάνει μὴ ἔξω τὸ σῶμα, ὃς ὁ θεμιτὸν ἐκείνα περιπομένη μὴ τὴν ἰδίαν ἀφροσύνην ὥσπερ λιπόντος αὐτῇ κατακεόντος, ἢ ἀληθείας λαβέσθαι. ἀλλ' ὥσπερ ἐν σπηλαίῳ ἄχθους ἀπαλλαγεῖσα, κόφη πρός τε τὴν ὄσιαν μὴ τὸ ἀληθὲς διαβαίνει· καὶ τότε τὸν αὐθεντικὸν τελεώταθον, μὴ σοφώταθον, μὴ αὐτῶν ἄξιον, μὴ πάντα τὰ ἀρετὴ ὀνόματα προσήκειν ἔξεσιν. ἀναμιγνύμενον δὲ τῷ σώματι, καὶ τὰ μαθήματα ἀλδήσει ἢ φαντασία θηρεύοντα, ἐπάσαις αὖ αὐλαῖς βασιλεῖ, τὴν μὲν ἀληργῆ χλαμύδα μὴ τὸ διάδημα ἐνόντα ἀποτιθέμενον, ἀναμιγνύτη δὲ τοῖς δούλοις αὐτὴ, μὴ πρὸς τὰς δουλικὰς κατίοντα δόξας, εἰ μὴ μὴ τοῖς ἡδοναῖς δουλεύοι, μὴ τοῦ σώματος αὐαπιμπλῶν κυλίδων, τότε εἰς πυλὸν ἢ βόρβορον ἑαυτὸ εἰσωθοῦσα πρὸ ἡδασίου, μὴ τὴν μὴ καλὴν ὄψιν μὴ ἀστέρασον ἀφανίζοντα, εἰδεχθὲς δέ τι καὶ βδελυρὸν ἀναλαμβάνουσα πρόσωπον. εἰ δὲ ἴνα ἡ τελείωσις ἐκ τοῦ τὸ σῶμα καταλιμπάνειν, τῇ ψυχῇ περιγίνεσθαι, τίς νοῦν ἔχων συγχωρήσειεν ἂν αὐτὴν θνητὴν εἶναι, μὴ τῷ σώματι σωαπόλυσιν τὴν πρὸς τὸ θανάτου λυθῆναι, εἰς ἑαυτὴν ἀπ' ἐκείνου σωαγομένην, μὴ ἑαυτὴν ἀφιεμένην τότε χωρίζειν, ὡς ὅτου μάλιστ' ἐνὸν ἑαυτὸ ἀπολαύειν, μὴ μὴ μετὰ τοῦ σώματος ταύτην τὸ εἶναι, καὶ τούτου χωρὶς φθορὰν μὴ σκεδασμὸν ὑπομένειν· πῶς ὑπερβαίνουσα πᾶν σῶμα, τὸ ἀσωματωτάτην ἐφίεσθαι, μὴ τῇ τούτων γνῶσιν παθεῖν θεωρίᾳ, λαβοῦσα ἐκεῖθεν ἀφέλειαν, ἄχθεσθαι καὶ ἀλγεῖν, ὥσπερ πρὸς σκηνὴν καὶ οἰκιδιάτων ἀποστομένην; τὸ γὰρ ἥδεσθαι τοῖς ἀφθάρτοις σωαπομένην, μὴ πάλιν λυπεῖσθαι διϊσταμένην, συγγένειαν αὐτῇ μὴ ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἀθάνατον μαρτυρεῖ. εἰδὲ ἐκεῖνο λειπτὸν μεταβολῆς, ἀλλ' ταύτην εἰκὸς ἐνέχεσθαι τῇ φθορᾷ. πῶς δ' ἂν ἀσώματος ὄσα, μὴ ὅλως ὅπερ ἀκίνητος (τὸ γὰρ σωμάτων ἡ κίνησις) ὑπομεῖναι φθοράν; διὰ τοῦ κινήσεως συμβῶσαι τὸ τῶν φαντελῶς ἀμηχανώτατον, τὸ μὲν ἀλλ' ἀναντίστατον πλεονεκτοῦντος πεσεῖν δύνασθαι γὰρ ἐστί τι ταύτῃ μαχόμενον. μὴ εἴ τις τῇ αὐτῇ πονηρίαν ἐρεῖ, δυναμένῳ ὥσπερ ἰὸς σίδηρον τὴν ψυχὴν ἀναλίσκειν. ἀλλ' οἱ πονηρότατοι τῶν ἀνθρώπων ὀλίγου ἥττον ζῶντες, μὴ ὅταν τὸ λογισμὸν ὀφελέγχουσιν, ὡς ὀκ ἀγαθὸν αὐτῇ ὀλέθρου τὸ οἰκείας ἡλικίας φθαρτικὴν,

per-

ὑφ ἧς μόνης. ἐκεῖσε ἰὼν αὐτὴ ἀπολεῖται. ὡς ἡ τῆ ἀρχῆ
δύσγον ἐοικυῖα τῷ τέλει, ᾧ πρὸς θεὸν μόνον ἐσκομένη
χωρεῖς ὕλης, ἣ γένεσις. ὥστε οὐ πρὸς θεὸν μόνα θέλον-
τος τὴν φθορὰν εἶναι συνακολουθῆσαι. ἀλλὰ μὴν τὸ
καλῶς συναλύειν ἐθέλειν, τοῦ καλοῦ, σοφοῦ τινος ἔφη,
πρὸς τὸ κόσμα διαλεγόμενος. χωρὶς ἂν τούτων καὶ τὴν
φύσει νοῦ κοινοπάθειαν ὑβρίζειν ἐκ φύσεως μάταιον ἂν
εἴη. οὐ γὰρ μέτριον, ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἐλπὶς πώποτ' οὐ
ῥᾴδιον. τίς γὰρ πώποτε φρονῶν πτερῶν ἐπεθύμησεν,
ἢ ὥσπερ τοὺς νεφέλας ἀρθῆναι, ἢ διὰ λυμάτων
ὡς δι' ἐλάφρας πόδι πατεῖν; ἃ λιᾶν ἐστὶν ὄναρ ἰδόντι δια-
γενέσθαι, γελοῖον. ἀλλὰ τῶν δυνατῶν μόνων ὀρέγειν ἡ
φύσις ἐνέθηκεν. διὸ καὶ ἀρῶν ὁ φύσει πάντων ἐφίεται,
ὥσπερ καὶ πρὸς τὸ φύσεως οὐ μάταιον ἔχειν, ἀδυνάτου. ἀλ-
λὰ μὴν ἐν τῇ τοῦ ἀεὶ ζῆν ὧν θυμίᾳ πάντων συμβαί-
νουσιν, ἐκοῦσι οὐκ ἀνάγκῃ. ὥστε οὐ θέσει, καὶ τὸ τοῦ αὐ-
τῇ συνεχομένῳ ψυχῇ, ἀδυνάτου τοῦ δυνατοῦ ἁμαρ-
τεῖν. οὐκ ἄρα νοῦν ἐχόντων τὸ πρὸς τὴν ψυχὴν πνεῦ-
σθαι, μὴ μετὰ τοῦ σώματος ἀθανατίσειν, οὐ σκέπτου-
σθαι. ὁ μόνον γὰρ σώζειν φθειρομένῳ, ἀλλὰ τὰ ἑαυ-
τοῦ πράττειν καθαρῶς ἐχόντα, εἰ μὴ τὸ πρὸς τὸ
σώματος λωλυμένου ἀπαλλαγῆναι. τὸ γὰρ φρονεῖν,
νοεῖν, τοῖς θείοις καὶ ἀσωμάτοις συνάπτεσθαι (ὃ
δὴ κατὰ φύσιν πάσῃ ψυχῇ, καὶ πρὸς ὃ πάντα ἃ
λέγομεν καὶ διανοούμεθα τείνει, ὡς εἰ τῶν γε ἡμῖν ἄρι-
στον ὂν καὶ βέλτιστον) ὥστε πάντελῶς φεύγειν τὴν τοῦ
σώματος κοινωνίαν, οὐ μόνης ψυχῆς ἔργον δεῖ, κα-
θαρῶς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος πρὸς ἑαυτὴν καὶ τὰ
νοητὰ συναγούσης. εἰ γὰρ ποτὲ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι
χρῆσθαι, λαμβάνουσα αὐτῇ πρὸς τὸ νοεῖν γίνονται τινες ἀ-
φορμαὶ, ἀλλ' ἀρχομένης τοῦ πράγματος, οὐ οἷον ἅμα
θαυμάζειν, καὶ τὸ λεγόμενον δὴ ὥστε τὴν πρώτην ἐπ
φέρεσθαι βίαν, τότε τῷ τρόπῳ τοῦ μαθήσεως χρῆσθαι. ὥ
σπερ οἱ τῶν πλαφῶν τῶν πραγμάτων τυχάνειν
πειρώμενοι, ὅταν ὄψις αὐτοῖς ὑπῇ. ὅταν οὐ ψυχὴ
ἄρτι διὰ ὑβρέσεως εἰς τὴν ζωὴν πορεύσασα καὶ τὸν
φθαλμὸν αὖθι πολλῷ τῷ πρὸς τὸ σώματος ἀχλύι
καλυπτόμενον ἔχουσα, καὶ οἷον βαθεῖ νάρκῃ κεκρατη
μένον, διεῖσι τοῦ αἰσθήσεων, ἃ ταύτην ὥσπερ οὐ κα-
θεύδουσαν ἀφυπνίζουσιν, ὑφ' ὧν τὴν πρώτην κίνη
βεῖσα καὶ ἑαυτὴν ἀνεγείρασα, οὐκέτι ταῖς αἰσθήσεσιν
ὡς ταῖς τοῦ ἀληθείας ζητήσεσι χρῆσθαι. μᾶλλον μὲν οὖν
ταύταις ὡΐστε τοῦ ἀμαθίας ὠθουμένης, ὅταν τὸ ταύτας
φαινόμενον καὶ αὖ τῷ σωματοειδὲς ἀναπάλσιν, ὥσπερ
οἱ τῶν διὰ γραμμάτων ὅταν ἄρχωνται μανθά-
νειν δεόμενοι, μετὰ δὲ τὴν ὕβρισμένην εἰς αὐτὰ πάλι
ν ἐπιστρέφειν ἀπαξιοῦντος. οὕτω δὴ καὶ ψυ-
χὴ τῷ σώματι μὲν ἔτ' ὄσῃ ὀδὲν ἀποκνὸς καὶ ταῖς αἰσθή-
σεις περὶ τῶν μαθημάτων ἐπορωτᾶν, λυθεῖσα δὲ,
αὐτὰ τὰ νοητὰ δι' ἑαυτῶν πρόντα τὴν τῶν αἰσθή-
σεων χρείαν ἐκ ἀναγκαίαν ποιεῖ. ἅτε φανερὰ τῇ
ἑαυτῇ ὄντα φύσει τῷ τοῦ ψυχῆς ὀφθαλμὸν δι' ἑαυτοῦ
περιλάμποντα, οἷς σωθεῖσα τρέφεται τε καὶ ὀυπαθεῖ.

per q̃ solam eum perire credibile sit. Quod si probabile est, initium respondere fini; consequens etiam est, id q̃ solius Dei uolũtate absq; materia ortũ est, solꝰ etiã Dei uolũtate interiturũ. Atq; id uelle soluere, q̃ bene cõposi tũ est, nõ esse boni, q̃dam sapiẽs, cũ de mũdo dissereret, dixit. Præterea fieri nõ potest, ut naturalis & communissima appetitio frustra sit indita. Eiusq; rei argumentũ est, quòd nemo ũq; ea quæ fieri nõ possũt, appetiuit. Quis em̃ unquã mẽtis cõpos, cupidꝰ fuit alarũ? aut supra nubes sẽ tolli, aut p̃ fluctꝰ tanq̃ p̃ solũ ambulare? quæ si qs uel in somno tãtũ uisa narrauit, ridemus. Nã eorũ tãtũ quæ cõtingere possunt, natura appetitum indidit. Itaq; q̃ omes natura apetũt, id ut cõtra naturã et frustra sit fieri nõ potest. Verũ in ppetuitatis cupiditate, omes cõsentiunt. Necesse igit̃ est, tum hoc futurum esse, tum fieri non posse, ut animus cum æternitate cõiunctꝰ, uoto frustret. Quapp̃ter non cordatorum hominum est, quorundã de animo angor, ne fortè cum corpore extinguantur, & usquã esse desinat. Non enim incolumis tantum illo pereunte manet, sed suo munere rectè fungi nõ potest, nisi corporeis impedimẽtis liberet. Nã sapere, & intelligere, & cũ diuinis incorporeisq; cõiungi (id q̃ cum cuiusuis animi natura cõuenit, & quo cũcta quę dicimꝰ cogitamꝰ, tẽdũt, ut q̃ eorũ quę in nobis sũt, optimũ ac diuinissimũ sit) id omnino corporis societatẽ respuit, & soliꝰ anĩi, se planè à corpore, ad sese, & res quę intelligẽdas, cõprehẽdunt colligẽtis munꝰ est. Etsi em̃ aliquãdo etiã sensibꝰ utit̃, atq; inde occasiones quasdã intelligẽdi sumit, tamẽ id in rei auspicio dũtaxat facit, & dũ uelut indoctꝰ est, & in dubio, ac paulo momento huc illuc impellit̃, hac discẽdi ratiõe utit̃: quẽadmodũ q̃ palpãdo res asseqũ studẽt, dũ uisu destituũt. Sic animꝰ quoq; uitã modo per natiuitatẽ ingressꝰ, oculũq; suũ magna corporis caligine tectũ habẽs, ac profũdo sopore oppressũ, sensibꝰ indiget, q̃ eũ tanq̃ somno excitẽt. à quibꝰ principio cõmotꝰ, & expgefactꝰ, sensibꝰ in ueritatis indagatiõe nõ amplius utit̃. Quin potiꝰ eos ob inscitiã aliquãdo increpat, quãdo cogũt, ut in id cõsentiat, q̃ ipsi uolunt, quemadmodũ ij q̃discere incipiũt, certa quadã linearũ cõformatione opꝰ habent, post partã autẽ sciẽtiã ad eas denuò reuerti abnuũt. Sic etiã animũ, dum adhuc in corpore est, nihil absurdi est, sensus de scientijs percontari. Cũ aũtis à corpore solutꝰ fuerit, tũ res intelligẽtię obnoxię cũ per sese adsint, efficiunt usum sensuũ nõ esse necessariũ: quippe quæ sua natura dilucidissimè sunt, & animi oculũ per sese illustrant, quarum præsentia & alitur & delectatur

cibo ſuauitate q; ſibi conueniente: cui ſi corporeas uoluptates q; is aſſimilare uelit, ſimulacra potius uoluptatum, quàm quod nominantur, uerè appellabit. Nam illarũ nulla eſt eſſentia, ſed omnino in motu uerſantur. Et quod eas recipit, eſt perforatum corporis dolium, undiq; perfluens, & quod nihil continere poſsit. Cur ergo nihilũ nihilo imponas? aut quid tandem eorum quæ non manent, in fugitiuo manere queat? In animo autem uoluptatis cauſæ ſunt, quæ uerè ſunt: neq; quicquã aliud niſi eſsentia, & quod eas recipit, ſanum quiddam eſt, & ſolidum, & eis ſimile & immortale. Itaq; probabile eſt, inter eos qui delectantur, hos qui corporis uoluptates appetunt, deludi potius ab eis, & ſemper uacuos illis reperiri, cum id nunquam continere poſſint, quod ſequuntur: non aliter quàm ſi & ipſi umbras perſequantur, & corpus, cui illa parãt, ſuapte natura non ſatis fidum, et ea quæ data ſint, non contineat: qui autem animi uoluptates præferunt, eos reuera ſubinde ſatiari et aliquo expleri, quod eodem modo perpetuò ſe habeat, & quàm ſuauiſsimè uiuere. Sic ea quæ poſt corpus eueniunt, animo & utiliora & iucũdiora, et ut uniuerſe dicam diuina, & melioris partis ſunt. Itaq; primorum etiam ſententia, qui uoluptatum deſiderio mortem ægrè ferunt, & ſecundorum, qui bus nihil amplius eſse reliquum poſt mortẽ uidetur: non modò mors natura aduentans, horrenda non eſt: ſed eius etiam cunctatio ægrè ferenda: & cum abeſt, uocãda eſset, quippe cum aliter fieri nequeat, ut aut ueris uoluptatibus perfruantur, aut ſint & uiuant ſecurius, & mortali ac bruta parte, quæq; perpetuò nihil eſt, liberentur. Deſinant igitur & qui corporeas uoluptates deplorant, & qui ſe nuſquam poſt corpus fore arbitrantur. Optimum enim eis manet, ac potius totum, & quo ſolo, ſi ſapiant, ſunt in quo diuinæ imaginis pulchritudo interitus expers repoſita eſt, nulli calamitati obnoxia, quæ uirtutis & prudentiæ particeps eſſe poteſt: cui id unum dãni eſt, ſi carni ſeruiat, & eam amplexetur. Sed ſi eam relinquat, id eſt reditus ad uitam, & ad id quod uerè eſt, & ſacræ ueritatis fructus. Quocirca quî fieri poteſt, ut non melius nobiſcum agatur, corpore recedente, quod animum degrauat, atque attrahit, neque ſinit ultra cœlos attolli? Nam auro etiam cum quauis alia materia confuſo, quídnam eſset melius, aut ſuauius (ſi modò quid prudentiæ haberet) quàm ab eis ſeparari, quæ ſe inferiora ſunt, ſuaq; admixtione apparere nõ ſinunt, quantũ illi uenuſtatis inſit? itaq; ſtultitiæ eſset purgatione illa dolere, qua manifeſtè perficitur, & ad ſuã naturã redit. Sic nobis propterea indignandum non eſt, quòd mors rerum noſtrarũ aliquid, quæ & nunc habemus, abripit:

τὴν αὐτῆς προσήκειαν ζοφῶν καὶ δυπάθειαν, ἢ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς εἴ τι παραβάλλειν ἐθέλοι, εἰδωλα μᾶλλον ἡδονῶν ἢ τὰς ὄντως ἡδονὰς τοῖς μετ' ἀληθείας ἐρᾶν. ἀεὶ γὰρ οὐσίας μὲν ἐπαμφοτερίσεις δέμνον τὸ ὅλον εἰσίν. τό, τε ἀγχόμενον αὐτὰς ὀπτεγμὸν καὶ ὅτι τὸ σώματος πίθος, πανταχόθεν ἐκρέων, καὶ μηδὲν ἀναμένων στέγειν. τί δ' οἴνῳ τῷ μὴ ὄντι, τὸ μὴ ὂν αὖ γνῶναι, ἢ τί ποτε αὖ τὸ μὴ μενόντων γνῶναι τῷ φρόνιμοι μένοι. ὧν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὰς ἡδονὰς αὖπερ, καθαρῶς ὄντας, καὶ τὸ ὅλον εἰσίαν, καὶ τὸ ἀγχόμενον ὑγιές, καὶ στεγανὸν, καμένοις ἐοικῶς, καὶ ἀθανάτῳ. ὡς ἐικὸς καὶ τῶν ἡδομένων οὐ μὴ τὰς σωματικὰς ἀλιώντας ἡδονὰς, παίζεσθαι μᾶλλον ἀεὶ αὐτὰς, καὶ ἀεὶ κενὸς ἐκείνων εὑρίσκεσθαι, μηδέποτε πλησμένους κατασχεῖν, ὅπερ ἀλιώντας, ὡς αὖ αὐτὸς τε ἑαυτόν πῃ σκιῶν ἐπειγομένους, καὶ τὸ σώματος ὧν ταῦτα πορίζοντι ἀπίστου φύσιν ὄντος, καὶ τὸ ἀθρόν ἐ κατέχοντος. οὐ δὲ τὰς τῆς ψυχῆς ἡδονὰς πεπτιμῶντας, ἀεί τινος ὄντος γε τῷ ἑαυτῷ ὄντι πορφυρομένους ἀεὶ καὶ πληρωμένους εἶναι, καὶ ὡς ἥδιστα ζῶν. ὅτω ψυχὴ τὰ μετὰ τὸ σῶμα, καὶ λυσιτελέστερα, καὶ ἡδίω, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, θεῖα καὶ τῆς ἱερᾶς νόμος μοίρας, ὥστε καὶ τοὺς πρώτους, οἱ πόθον τῶν ἡδονῶν τὸν θανάτου φρίττειν ἐκ ἐᾶν, ἀλλὰ καὶ μέλλοντος δυσχεραίνειν, καὶ ἀπύλατα καλεῖν, ὡς ἀκμὴν ἑτέρως ἢ τῶν ἀληθῶν ἡδονῶν ἀπολαύειν, ἢ εἶναι καὶ ζῶν ἀσφαλέστερον, ἢ τῶν θνητῶν, καὶ ἀλόγου, καὶ μηδέποτε ὄντος ἀπαλλαγῆναι. παυσάσθω δεῖνα καὶ οἱ τὰς τῶν σώματος ἡδονὰς ὀδυρόμενοι, καὶ οἱ μὴ κεῖσε ἐσεσθαι μετὰ τὸ σῶμα νομίζοντες. μένει γὰρ αὐτοῖς τὸ βέλτιστον. μᾶλλον ἢ τὸ ὅλον, καὶ ὃ ᾧ μόνον αὖ σωφρονῶσιν, εἰσὶν· ἐν ᾧ τὸ θείας εἰκόνος τεθησαύρισται κάλλος ἄφθαρτον, ἀπαθὲς, ἀρετῆς καὶ φρονήσεως μετέχειν δυνάμενον· ᾧ μία ἐλάβη σαρκὶ δουλοῦσα, καὶ ταύτῃ συμπλέκεσθαι. τὸ δ' ἀπωλλάχθαι ταύτης, ἐπανόδος πρὸς ζωὴν, καὶ τὸ ὄν, καὶ τῆς ἱερᾶς ἀληθείας ἀπόλαυσις, ὥστε πῶς ἐκ ἐν βελτίοσιν ἐσόμεθα, ὑποχωροῦντος τοῦ σώματος, ὃ τῇ ψυχῇ βρίθον συνεπιπάσται, καὶ ἐκ ἐᾶ πρὸς τὸ ὑπερφρονίου τόπου κομίζεσθαι; ἐπεὶ καὶ χρυσίῳ τοῖς ψυχόσαις ὕλαις συμπεφυρμένῳ, τί ποτ' ἂν ᾖ βέλτιον ἢ ἥδιον (εἰ γε φρόνησις τοῦτ' ἂν εἴη) ἢ χωρισθῆναι τοῦ αὐτοῦ χειρόνων, καὶ τῇ μίξει μὴ συγχωροῦντος, ὅσον αὖ κάλλους προσεῖναι φαίνεσθαι. ὡς ἀνάγκη ἂν ᾖ ἀλλὰ τὸν καθαρμὸν ἐκεῖνον ἀλγοῦν, ἀλλὰ σαφῶς τελεῖσθαι, καὶ πρὸς τὴν αὖ τοῦ φύσιν ἐπανιέναι, οὕτω καὶ ἡμῖν οὐχ ὅτι τῶν ἡμετέρων, καὶ ὧν νῦν ἔχομεν, ἡμῶν ἀφαιρεῖται· ἀλλὰ τοῦτ' ἀγανακτέον,

nec

δὴ ζημίαν ἐκεῖνο φέρειν δυσχερῆ ἡμῖν νομιστέον, αὖ μὴ πρὸς κακοῦ τούτου ἡμῖν τὴν ἀφαίρεσιν δι' ἐξωμεν ὅλα. ἕως δ' αὖ τοῦ χείρονος, ἢ τοῦ πρὸς τὴν εἰλικρινῆ ζωὴν ἡμᾶς ἐκωλύσε κωλύμη ἀπαλλαττώμεθα, οὐ δεμίαν ἂν ἡμῖν ὁ θάνατος ζημίαν φέροι καί. δὴ γὰρ ἡμῖν φοβερὸν, ὃ μὴ πρότερον τῇ ψυχῇ χαλεπὸν, καὶ τὸ δυσκολαινόμενον ἡμῖν ἦν ἕτερον ἢ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως ἔχειν. ἡμεῖς γὰρ ἐκείνη καὶ τὰ ἐκείνης δυσκολαίνομεν, κἂν ἐκείνη μὴ δι' ἐχθρὰν τοῦ θανάτου, οὐδὲν τὸ ἐκλυόμενον, καὶ ἡμᾶς ἀθανάτους καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἡμῖν θνῆσκον, μικρόν τε ὄν, καὶ οὐχ ὅπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ἕτερον, καὶ οὐκ ἂν δύναιτο τῇ αὐτοῦ μεταβολῇ καὶ ἡμῖν θανάτου ὑφορᾶν ἐπαγωγεῖν. ὥσπερ οὐδ' ἂν τις τῷ σώματι τὰς τῶν ἱματίων πονηρίας λογίσαιτο. οὐδ' ἂν ἐκείνων ξυννοσούντων ἢ καταρριπτομένων, ἢ τοῦ σώματος εἶναι ταῦτα πάθη νομίσειεν. ὅμως εἰ τοῦτο τὸ μικρὸν φθειρόμενον θνητὸν ἀξιοῖ τις δι' ἐκεῖνο καλεῖσθαι ὁ ἄνθρωπον, πόσῳ δικαιότερον τὸ μεῖζον καὶ πρῶτον ὑπερέχοντος, τὴν φθορὰν νικῶντος, ἄφθαρτον αὐτὸ καὶ ἀπαθῆ δεῖ καλεῖσθαι, ὃ μόνον καθαρὸς ἄνθρωπος, ἢ γῶ μόνῳ τὸ φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι οἷς τὸ λοιπὸν ζῷων ἄνθρωπος διακρίνεται; ἢ τοίνυν θνητὴν τὴν ψυχὴν ἀποδείξαντες, ἢ μετὰ τὸ σώματος ἀπιέναι, οἱ τὴν τελευτὴν ὅλεθρον ἡμῶν ἀπώλειαν λέγοντες, ἔχειν τινὰ λόγον αὐτοῖς καὶ τὸ θανάτου δεῖσθαι εἰκότως ἂν θεὸς καὶ οἱ ὀρθοὶ λογισμοί, καὶ φιλοσοφία, καὶ τὰ καθ' ἡμέραν πρὸς αὐτὴν φαινόμενα ἱκετεύοιτο φθορᾶς εἶναι ἐκείνης ἀσία ἀπωδεικνύσιν, ἀναθαρρόντων, καὶ μὴ πρὸς τὸ χρεὼν ὥσπερ εἰς βάραθρον, ὅθεν οὐκ ἔστιν ἀνάδυσις ἐμπεσούμενοι, δυσκείδων. καίτοι εἰ μὴ παντελῶς ἀφανίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον σωτέον ἀποθνήσκοντα· οὐχ ὅτως ἐχρῆν τῷ τὸ θανάτου μνήμην φέρεσθαι, φιλοσοφοῦντας ὅσων πρὸ τοῦ σώματος ἀηδῶν ὁ βίος ἐμπέπλησε, καὶ ὡς κρεῖττον ἀναδήτως ἔχειν πρὸς πάντα, ἢ πρῶτον καθημέραν ἡμῖν πρὸ τοῦ σώματος ἐρχομένης χάριν ἀνέχεσθαι. ὃν μήτε παύειν δυνατὸν τῇ ψυχῇ μήτε φέρειν, τῆς συμπαθείας ἡμῶν ἐπ' ἐκείνῃ τὰ τούτου πάθηματα διαβιβαζούσης. ὅταν γὰρ τῇ ψυχῇ, μέχρις ἂν τῇ γνώσει δουλεύει, πάσχειν ἀνάγκη, καὶ πολλὰ τῶν τοῦ σώματος ἄκοντα εἰς ἑαυτὴν παραδέχεσθαι, ὡς ἂν μὴ παντελῶς κρατοῦσαν αὐτοῦ. ὡς ἀναγκαῖον ἀπέραντα πονεῖν ἡμᾶς, ἀμαυροῦντας μηδέ ποτ' ἐκπίπτειν πολέμου. νῦν μὲν γὰρ λιμὸν αὖ παραμυθούμενους, ἄλοτε καὶ τὴν δίψαν σβεννύντας, καὶ ποτὲ μὲν αὖ προβλήματα πρὸς ψυχὸς κατασκευάζοντας, ποτὲ πρὸς καῦμα μηχανομένους αὖ καταδύσεις. καὶ σιωπῶ τὰς ὑπὲρ τὸ πρεσμὸ τούτων, καῦμά τε γλῶ καὶ θάλασσαν ἀποδημίας, neq; statim putandum, id detrimentum nobis afferre si ablationem istam nobis non esse maximam ostenderimus. Sed donec deteriore, & eo quod prohibere nos à uitæ puritate potest liberamur nihil dani mors nobis allatura est. nihil enim formidabile nobis est, nisi quod animo in primis graue sit: & felicitas nostra nihil aliud est, quàm proba animi constitutio. Nos enim animus, & quicquid ad eum pertinet, sumus. Quod si is mortis periculum non facit: nihil prohibet, quo minus nos immortales & simus, & nuncupemur. Quod enim in nobis moritur, & paruum, & non idem quod nos, sed nostrum quid dam est, nec sua mutatione contra nos mortis quoq; suffragium ferre potest: quemadmodum nemo corpori malas uestes imputabit, neque si illæ rumpantur, aut deterantur, id corpori accidere censebit. Si tamen exiguo hoc intereunte, hominem id circo mortalem uocandum esse quis putet, quanto æquius est, ob id quod maius est, adeóque excellit, & interitum superat, & manet, eum & immortalem, & nulli cladi obnoxiũ uocari? Mens enim sola, purus homo est: in eá que sola, prudentia & ratiocinatio sita est, quibus homo à reliquis animantibus distinguitur. Aut igitur qui obitum totos nos perdere dicunt, aliquã timendæ mortis causam se habere putent, ubi demõstrauerint animũ mortalem esse, & cum corpore abire: aut quoad Deus & recta ratio & philosophia, & ea quæ in ipso animo quotidie apparent, demonstrant, eius essentiam interire non posse: recipiant animum, neque ita erga fatum affecti sint, quasi in barathrũ quoddam, ex quo nullus regressus pateat, casuri sint. Quod si uerò hominem morte penitùs deleri contingeret, ne sic quidem mortis memoria affligi oporteret. Sed cogitandum potius esset, quantis corporis molestijs uita referta sit: & quanto sit leuius, omnis sensus expertem esse, quàm tantam tempestatẽ, quæ à corpore nobis indies excitatur, tolerare: quam animus neque frangere, neq; ferre potest, cũ compages nostra, corporis affectiones ad eum trãsmittat. Nam hoc animo necessariò ferendum est, dum generationi seruit, & multa quæ ad corpus attinent, inuito in se recipienda sunt, ut qui illi non penitus imperet. Quare infiniti labores necessariò nobis sumendi sunt eius causa, quòd nunquam non bello petitur, dum aliàs famem eius sedamus, aliàs sitim extinguimus, aliàs frigus abeo propulsamus, aliàs loca quę æstus deuitandi causa subeat, excogitamus. Taceo peregrinationes, terra marique susceptas.

harum rerum parandarum causa: & blanditias ac seruiles gestus, quibus sæpe propter obulū execrandis hominibus præstantur. Quæ res quo non laqueo grauior est homini, qui uel minima ex parte semetipsum nouit, & considerat à quali ueritatis & uirtutis altitudine, in qualem scurrilitatem & uilitatem decidere cogatur? Iam quid de uariorum morborū doloribus dicendum est, cum sæpe corpus ita corrodatur, ut uix calamitosæ ueteris hominis reliquiæ superfint? Miseri igitur non modò non possunt reliquis nō uti, sed nec quod ijs corporis patribus substituant, quæ eis perierunt, habent: atq; adeò ne eos quidē, à quibus consolationem audiant, quoniam omnes ianiem, & putredinem, & molestiā quæ inde oritur fugiant, quod ipsis doloribus ijs est acerbius, ut doloris acerbitas eos sæpe laqueos, aut præcipitia aut enses desiderare coegerit. Vt autem concedamus, nullam à corpore perturbationem animo oriri (quasi fieret monstri instar haberetur) quis satis enarrarit tempestatem, quæ in adolescentia, & corpore incolumi, animis à corporibus cōcitatur? Omnino enim homines, tum ne homines quidem esse possunt, cum ueluti fluctibus ab agitatione illa mentis, in brutorum naturam detrudantur. Seruilis enim animi pars, & rationis obnoxia imperio, arrepta occasione, satietate insolescens, seditionem contra mentem mouet, neque amplius obtemperandum censet. Sed animo oppresso, sobrias & honestas cogitationes exilio & ignominia mulctat, atque sibi asscito imperio, quò fortuna tulit, impellitur. Et cùm uirtutem omnem tanquam impotentiam aliquam contemnit, tum existimat in sola improbitate fortitudinem esse sitam: denique assiduæ ebrietati, & petulantiæ, & omni iniquitati hominem tradit, neque prioris figuræ quicquam aliud præter hominnis nomen illi admittit. Sic corpus dolore afficit animum, non minus per uoluptates, quàm per molestias: ac potius plus damni facit ex otio. Nam etiam auriga plus læditur, cum equi eius malo pastu & satietate lasciuiunt, atque temerè saltant, quàm cum ob famem & imbecillitatem lentè progrediuntur. Atque hæc dicta nobis sint ad eos qui opinantur, hominibus post mortem nihil esse reliqui, sed omnia perire: quiquæ putant ipsam hac de causa rerum humanarum esse pessimam. Ac eadem ad persuadendum satis etiam uidentur ijs, qui non tardissimo sunt ingenio, licere nobis uiuere etiam sine hac uita alibi, eo quod in nobis & maximum est & diuinissimum, ut & incolumes simus, & permaneamus. Tametsi maximas & ualidissimas demonstrationes prætermisi,

Τὰς τοιαύτας ὀδολοῦ πολλάκις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις πολυτελοῦς θωπείας τε καὶ δουλοπρεπείας, ὁ τίνος οὐκ ἂν βαρύτερον βρόχος ἀνθρώπῳ, ὃς ἀπὸ μικροῦ ἑαυτὸν οὐδενὸς ποιῶ, καὶ θεωροῦντι ἀφ' ὁποίας ἀληθείας καὶ ἀρετῆς ὕψους εἰς οἵαν παρὰπτῶμα βωμολοχίαν καὶ δουλείαν ἀναγκάζει; τί δ' ἂν εἴποις τὰς ἐν ταῖς πολυδιαιτίαις νόσους ὀδυνάς, ὃ τε πολλάκις μὴ ὅτω τὸ σῶμα διαβιβρώσκεσθαι, ὡς μόλις τοῖς παισὶ τοῦ ἀνθρώπου ἄθλιον λείψανον λελεῖφθαι; ὥστε μηδ' ἔχειν οἷς παλαιτώρους ὁ μόνον ὅτι τοῖς λοιποῖς χρῆσονται, ἀλλ' ὀδυνᾶς αὐτὶ τῶν ἀπολωλότων αὐτοῖς μερῶν τοῦ σώματος χρήσονται. μηδ' ἀφ' ὧν τοῦ παραυτίκα ἀκόσουσι πάντων ἂν ἐχθρὰς, μὴ τῆς σωτηρίας, μὴ τοῦ ἐκεῖθεν ἀγυιᾶν φοβηθῶσι, ὃ μὴ τῶν ὀδυνῶν τοῖς ὀδυνηρότερον, ὡς αὐ πολλάκις αὐτὸς τῆς ἡδονῆς ἀριμύτητι εἰς βρόχους, ἢ χρημνὸν, ἢ ξίφος ὠθυμίαν ἐλθεῖν ἀναγκάζαν. εἰ δὲ μὴ τὴν ἀλόγιμον μηδεμίαν ἀπὸ τοῦ σώματος παραχὴν συμβαίνειν τῇ ψυχῇ, ὅ τε νόμφον τερατῶδες ἂν νομισθείη· τίς αὖ ἀρκέσειεν διηγούμενος τὴν νεότητι καὶ ὑγιείᾳ πρὸς τῶν σωμάτων ταῖς ψυχαῖς ἐγειρόμενον σάλον; ἀτεχνῶς γὰρ ἀνθρώποις τότε συγχωρεῖν ἔστ' οἱ ἄνθρωποι, ὥσπερ ὑπὸ τινῶν κυμάτων τοῦ διανοίας κλύδωνος, εἰς τὴν τῶν ἀλόγων ἐξωθούμενοι φύσιν. ἐπεὶ γὰρ ἀναπαυσθῆναι δεῖ τὴν ψυχὴν ἢ διαλύειν ὀφείλει τῷ λόγῳ λαιτρεῖα λαβόμενον καὶ διὰ κόρον ὑπερίζον, τάσιός τε μὴ πρὸς τὸν νοῦν, καὶ ὑπακούειν ἐκ τοῦ ἀνέχεσθαι. ἁρπάσαν δὲ τὴν ψυχὴν οὐκ ἂν σώφρονας τῶν λογισμῶν ἢ κοσμίους φυγὰς καὶ ἀτιμίας κολάζει, διὰ ἑαυτὸν δὲ ποιησάμενοι τὴν ἡγεμονίαν, ἐφ' ὃ, τι αὐ τύχοι φέρει, ἀρετὴ μὴ πάσης ὡς ἀδυναμίας καταφρονοῦσα. μόνῳ δ' ἀνδρίαν τὴν κακίαν οἰόμενον, καὶ λοιπὸν συνεχεῖ μεθῃ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ πάσῃ παρανομίᾳ τὸν ἄνθρωπον παραδίδωσι, πλὴν ὀνόματος μηδὲν ἄλλο συγχωροῦσα αὐτῷ· τὸ πότερα φέρεσθαι ῥέμματος, ὅτως ἔχ ἥδιον. ἢ ταῖς ἡδοναῖς ἢ ταῖς ἀνδίαις τὴν ψυχὴν ἀλτύνῃ τὸ σῶμα. μᾶλλον δ' αὐτῇ πρὸς τὴν αὐτέσεως μείζων ἢ βλάβη· ἐπεὶ καὶ ἡνίοχον χεῖρον αὖ πάθοι, διὰ κακὴν τροφὴν κόρον σφεισάντων αὐτοῖς καὶ παιδιώντων ἀτάκτως τὸν ἵππον, ἢ δι' ἄβοιαν καὶ ἀδυναμίαν ἠσυχῇ πορεύοντων. πρὸς μὲν οὖν οὐ οἰόμενος μετὰ τὸν θανάτον λείπεσθαι, ἀλλὰ πάντα πάσιν ἀπόλυσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸν χείσιον τῶν ἀνθρώπων συμβαίνοντων νομίζοντας, τοσαῦτα ἤμην εἰρήσθω. ἱκανὰ δὲ νομίσαιμι αὖ μὴ πάντα πᾶσι βραδεῖς καταπεῖσαι, ὡς ὅτι καὶ πρὸ τοῦ τὸν βίον ἄλλοθι ζῆν τῷ μείζω τῶν νῦν ἡμῖν καὶ θειοτέρῳ, καὶ σωζομένους καὶ ὄντας, μαίνοιτ' ἂν μεγίστας τῶν ἀπορρήξεων καὶ ἰσχυρότατα πάγης,

quibus

δ' ὧν ἐμοὶ μὴ σὺ θεῖος χρησμὸς τοῖς λεγομένοις δόξαι συμφερόμενος. οἱ τὰ μετὰ τὸν παρόντα βίον ὅσον οὐδ' ἔσιν εἰπεῖν ἡδέως καὶ πιστότερα τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν προλέγουσιν ἔσεσθαι, εἰ μὲ τοῖς ἁπλουστέροις μᾶλλον καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν προχείροις ἐβαλήθη πρὸς τὸ διαλεξειν χρήσασθαι. λοιπὸν οὖν καὶ πρὸς τοὺς τρίτους εἰπεῖν ἐστιν, καὶ δόξαι, μὴ τοὺς ἐκείνων λογισμὸς παραλόγως διελίας ἀπηλλαγμένους. εἰ μὴ οὖν γε ἄδικόν τισιν τῶν ἐντεῦθεν ἁμαρτανομένων, καὶ τὸ νῦν τῶν ἡδονῶν μετρίας, ἀνδρῶν ἐκεῖ πολλῶν αὐτοδίδακτον πεῖραν ἔχ ἡ τῶν σοφῶν πάντων ὁμολογία, μόνον ἐρρῶσθαι τὴ δόξαν ταύτην πορίσηται· ἀλλὰ καὶ ἡ τῆ θείας δικαιοσύνης ἰσότης, ἣ πάντα καὶ οἱ ἀναιδέστατοι συγχωροῦσιν, ἀκίνδυνον ἂν τοῖς ψυχαῖς τὸ δόγμα τοῦτο τυγεῖν ἀναγκάζει. δεῖ γὰρ ἀγαθῷ μὴ πλειστάτῳ θεῷ ἐνδεῖν τι τὸν ἀγαθῶν, ἔχ ὅσιον οἴεσθαι. ἀγαθὸν ἢ δικαιοσύνη πᾶσιμὲν, μάλιστα δὲ τοῖς ἄρχειν λαχοῦσιν, ἧς αὖ πολλῆς αὖ τὴ ἀρχὴν ἐμπλήσαιεν πλημμελείας. μάλιστα δὲ ἄρχει θεὸς, μὴ τῆ μεγίστου μὴ τελεωτάτου ἀρχὴν ὧν μηδ' ἐχέτω πόθεν αὐτῆ. ἐπεὶ ἔσιν ὃ δεῖ, ἵν' ἡ χρεία μὴ πρὸς δουλείαν αὖ ἑλκύσῃ τὸν μέρους. πάντων δίκην καθήμενον, μὴ τῶν αἰρεσιν ἐπίσκοπον ὄν, πάρεδρον δὲ ἀνάγκης αὐτῷ τῆ δικαιοσύνῃ ποιήσεται, ἣ τῶν μὴ ἀγαθῶν ἀμοιβὰς, ὠμοείας ἢ τῶν κακῶν ὁρᾶ· ὁ μόνος ὄρος δικαιοσύνης. εἰ δίκαιον ἀγαθὸς ὁ θεὸς ἀνάγκης μὴ ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν σεφάνους, τιμωρίας ἢ δεῖ πονηροῖς ἡτοιμάσθαι· ἂν εἰ μὴ τούτους ἐντεῦθεν δίκαιον, ἀνάγκη τοῖς μετὰ τὸν τελευτὴν ἐκείνους τηρᾶσθαι. τὸν γὰρ δικαιοσύνῃ τὸ κατ' ἀξίαν πρελθεῖν ἔχ ὅσιον τε, τὸ μὲν εἰ ἔστ' ἀληθες, ἤδη μὴ τὸ θανάτου ἐν δεῖ κακίσεσι θετέον. εἰ μὴ γὰρ τῶν μετὰ τοῦτ' ἀπολωλῶν ἔστ· κἄπ· ἴσ, εἰκότως ἂν τὶς αὐτὸ ἐδυσχέραινεν, ὡς δι' ἀνὸν ἄβλιβ· τὸ κακοδαίμων ἐσόμεν· εἰ δὲ μετὰ τὸν τελευτὴν οἱ μᾶλλ σεφάνους δέχεσιν, οἱ ἢ ὧν βασανισθέντι, τί τό γε συμβαῖνον λογιζόμεθα τῷ θανάτῳ; μᾶλλον δὲ ὧν τῶν προσλοκώμενον ἕνεκα, τὸ βίου ἐδὲ κακίζομεν. ὁ γὰρ ἀρθνησκόντων, ἀλλὰ τῶν ζῶν κακῶς βεβιωμένων, οὐ ζημίαν. ὥστε ταύτας ἀποδοτέον δίκην, δικαιότερον ἂν ἐνδιατῶν ζῶν ἀεὶ τὸ θανάτου τὸ μεῖν μετάγοιμεν, ἀφ' ἧς τὰ κακὰ προστίνεται τοῖς ψυχαῖς, ὧν ἀπαυτόμεθα δίκας· ὁ ἢ θανάτου ἀνόνητος παντελῶς, ὅπ μηδ' ἄπ· τῶν μετέωρα φοβερῶν. εἰ ἢ τοῦτο τὰ μετ' αὐτ· ὀχερῆ λογιόμεθα δεῖ πρὸν τὴν τὰς τῶν δικαίων ἀμοιβὰς, ὧδι ἔχον ἀνοίσομεν; οὐ γὰρ ἀπολαύσεις μετὰ ἔχον τοῖς ἀγαθοῖς, ὡς' ἀφ' τῶν ἐπομένων, ὁ μᾶλλον κακὸν ἢ ἀγαθὸν ἐξεσιν αὐτὰ προσφπεῖν

quibus sacra quoq; oracula, quæ cũ his protulimus consentiunt, demõstrari potuissent, quæq; post hanc uitã tam iucunda & blanda uiris bonis futura promittunt, ut nullo modo uerbis explicari queant, nisi ad hãc disputationẽ rudiora & magis obuia sensibꝰ adducere uoluissem. Restat igitur, ut & tertijs aliquid respondeamus, & declaremus, ne ipsorum quidem cogitationes carere timiditate nõ cõueniente. Ac ultionem esse apud inferos, eorum quæ hic delinquuntur, & multis acerbitatibus illic mulctari redundantes huius temporis uoluptates: hanc opinionem firmã esse, non doctorum tantum uirorũ consensus approbat, sed & diuinæ iusticiæ æqualitas, quam omnes etiam impudentissimi cõcedunt, ac necesse est, hãc sententiam immotã in animis retinere. Neq; eñ sine scelere cõgitare possumus, bono & perfectissimo Deo aliquid boni deesse. Iustitia autẽ cùm omnibus bona est, tum uerò ijs quibus principatꝰ obtigit, sine qua multis peccatis imperium complebunt. In primis autem Deus regnat, & maximo ac absolutissimo imperio præditus est. *

* nihil est quo opus habeat, ut necessitas cum aliqua ex parte ad seruitutem trahat. Ipse igitur cum præsideat omnibus, & humana facta intueatur, iusticiam necessariò iuxta se collocabit, qua & bonorum remunerationes & malorum supplicia definiat: quod solius iusticiæ munus est. Quòd si Deus est bonus, necesse est uiris bonis coronas, ac improbis supplicia præparata esse: quæ nisi hic luant, necesse est ea illis post obitum reseruari. Neque enim fieri potest, dignitatis à iusticia rationem non haberi. Quod si hoc uerum est, iam mors pessimis, in rebus numeranda non erit. Nam si author esset secutarum molestiarum, meritò ab ea quispiam abhorreret, ut qui per eam miser et infelix futurus esset. Si uerò post obitum alij ad coronas currunt, alij ad tormenta adiunguntur, cur eam rem mõrti imputemus? dum uitã magis ob ea quæ expectanda sunt, criminari oporteret. Non enim morientibus, sed ijs qui perperam uixerunt, pœnæ destinatæ sunt. Quòcirca si hæ iunt auersandæ, æquius fuerit, à morte ad uitam odium transferre, à qua, mala in animis redundant, quorum pœnas luimus. At mors omnino criminis expers est, quia causa non est sequentium formidinum. Cum illi uerò quæ post ipsam molesta sunt assignemus, quid obstat cur bonorum compensationes acceptas illi non referamus? Viri enim boni post eam solatia consequuntur. Itaq; ex illis quæ pòst obueniunt, non magis mala, quàm bona appellanda erit.

Ac

Ac potius, si ueritatem spectemus, etiã in bonis numerandam esse inuenietemus. Eos enim qui iustè uixerunt, ad uirtutis præmia accersit, et improbis improbitatis finẽ statuit, quã cordati quouis supplicio grauius ferũt. Quapropter impendentium calamitatum minæ morti imputandæ non sunt, sed nobis ipsis, et uoluptatũ seruituti, per quas animis nostris læsis, prætorium illud, ipsi nobis formidabile reddimus. Itaq; si has caueremus, nihil impedimento esset, quo minus bene etiam mortẽ de nobis mereri putaremus, quæ ad bonorum remunerationes celerius nos transmitteret. Quare metus ille non à morte, sed horror à conscientia oritur: quemadmodum ijs accidit, qui grauissimorum scelerum sunt conuicti. Nam illi quoq; præstitutã à legibus diem expauescunt: & cum eam accedere animaduertunt, exanimantur, cum ijs facinoribꝰ quę cõmiserunt, imperare debuissent. Aiunt, quinta, quarta, tertia, deinde ea quam maximè omnium dierum timeo, & horreo, et execror. Miser, quod nam est diei uitium, propter quod hanc ita abomineris, cum ea quidem multi sacrificent, & libationes ob uictorias offerãt, & coronas gestent, & rerum benè gestarum præmia consequantur? Tu uerò petulantiæ deditus, uelut ij qui diem à legibus præfinitũ expectant, times. Atqui illis euadere non licet, ubi semel condemnati fuerint. Nobis autem pœnitentia, & uitæ modestior institutio, si actiones nostras ipsi condemnauerimus, irritum facit atrox illud suffragiũ, & ipem melioremsuppeditat. Quòd si ergo ea quæ mortem sequuntur, hos ad eam metuendam uerè impellunt, uitæ correctio timorem illum consoletur. Ea in nostra potestate est ac uoluntate tantum opus: & sic timor euanescet, & admirando loco prioris tempestatis, tranquillitas in animos introducetur. Quid igitur uerbis opus est, cum calamitatum depulsionem tantum non in manibus habeamus? Sin quis putet uitam uirtute præditam molestam esse, & receptum ad hanc à uoluptatibus, non cuiusuis hominis officium esse existimet: eum iatis apparet, timoris huius causam, in quandã animi dissolutionem & mollitiem conferre. Nam omnis metus fore expertes eos, qui diligentiam adhibere uelint, ipse utiq; assentietur. Ergo non ab ipsa re metus existit: sed ab eorũ stultitia, qui se corrigi nolunt: tãquã si qs fraudator, cũ in ius trahatur, omissa æris alieni restitutione, aut etiã ad iudicẽ accurrere, atq; supplex illi esse nolit, sed potiꝰ iter ad illũ ut longũ culpet, et ociosè difidẽs, ijs quæ per iniuriam abstulisset, frui uelit, postea accusetꝰ eos à quibus damnatus esset, aut etiã alios præter meritũ Demẽs restitute id q̃ cõtra leges detines, & iudices non modò in te non animaduertent, sed etiam benè tibi cupient:

μᾶλλον ἢ σωθῶμεν ἀληθῶς σωθησόμεθα, ἢ τ ἀγαθὰ μοίρας εὑρήσομεν ὄντα. τῶν γὰρ τὰ ἀρετῇ ἆθλα πραξάντων οὓς δικαίως βεβιωκότας, τοῖς πονηροῖς ἡ κακίας γίνεται τέλος. μὴ τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὠφελοῦς ἀλγεινότερον ὑμωρίας. ὃ δεῖνων γὰρ θανάτου τ ἀπειλημμένων ἀδικωτέρου, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὴν τ ἡδονὴν δουλείαν, ὑφ' ὧν τὰς ψυχὰς λωβηθέντες, φοβερὸν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο ποιοῦμεν. ὡς εἰ ταύτας ἐφυλακήσομεν, ἀδηλὸν ἂν ὦ τὸ ἰωλυόν ἡ δύναιτ' ἂν θανάτου οἰκεῖα, θᾶττον ἡμᾶς ἐπὶ τὰς τ ἀγαθῶν ἀμοιβὰς πέμποντα. ὀρθῶν πρὸς τ θανάτου τὸ δεῖν, πρὸς δὲ τὸ σωφρονοῦντος ὁ φόβος, ὅπερ συμβαίνει τοῖς τ δεινοτάτων ἀλόντι. διὰ κεῖνοι γὰρ τ πρὸς τὸν νόμον φρίττουσι πρὸ θεσμίαν, ἢ προσούσης αἰδῶ ἀνομήμασι ἀκρηνίγοντας, δεῖν αὐτῶν ὧν ἐτόλμησαν ἄρχειν. πέμπτη φασὶ, τρίτη, εἶθ' ὡς ἐγὼ μάλιστα πάσων ἡμερῶν δέδοικα καὶ πέφρικα καὶ ἐδελυττόμαι. οἵα τις, καὶ τίς ἡ τ ἡμέρας κακία, δι' ὃ ὅτῳ τοιούτῳ ἐδελύττῃ, ᾧ ἡ πολλοὶ θύουσι καὶ σπένδουσι νικητήρια, ἢ στεφανοῦνται, καὶ λαμβάνουσι ἀειστείας; σὺ δ' ἀκολασίαν ἀσκῶν, ὥσπερ οἱ ἐκτὸς πρὸς τ νόμων προσδεχόμενοι δέδοικας. καίτοι τοιούτοις μὲν ἐξεστὶν ἀφροντιστεῖν ἅπαξ κατεγνωσμένοις. ἡμῖν δὲ ἡ μετανοία, ἢ τ πεπραγμένων ἡμῖν αὐτοῖς ἀδικημάτων πρὸς τὸ σωφρονέστερον βιῶναι τ βίον, τὴν σκυθρωπὸν λύει ψῆφον, καὶ δίδωσι πρὸς τ χρηστέρων ἐλπίζειν. εἰ τοίνυν τοῦτο τὰ μετὰ θανάτου, αἴτιον πρὸς ἀληθῆ τ δέδοικέναι τ θανάτου, ἡ τ βίου διόρθωσις τὸ δεῖν πραμυθεῖται. ἐκεῖνα ἐφ' ἡμῖν, καὶ βελτιοῦσθαι δεῖ μόνον, ἢ ὅτως ὁ μὴ φόβος οἰχήσεται, θαυμαστὴ δέ τις γαλήνη ταῖς ψυχαῖς αὖτι τ πρὸ τοῦ χειμῶνος αὐτῆ ἐγγενήσεται. ὥστε τί δεῖ κελεύειν, μόνον ἐκ τῶν χειρῶν τὴν τ δεινὴν λύσιν ἔχοντας. εἰ δέ τις δυσχερῆ τ μετὰ ῥᾳστώνης βίον ἡγεῖται, καὶ τὴν ἐπὶ τούτων ἀπὸ τ ἡδονῶν ἀναχώρησιν οὐ πάντες ἀνδρὸς ὄρθου ἔργον εἶναι νομίζει, ἐκλυσιν τινὰ καὶ μαλακίαν ψυχῆς τ δέους τοῦτο δεῖν ἀπαμβλύνοντος. τῆς γὰ βελομένοις ἀποδιδόναι, ἀδεᾶ πάντα ἔσται, καὶ αὐτὸς δὴ πάντων συνομολογήσει. ὁ πρὸς τ πράγματος τοίνυν ὁ φόβος, ἀλλὰ πρὸς τ μὴ βελομένων ἑαυτὸν παιδεύειν ἀβελτηρίαν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀρτεργάτης ἐληλυθὼς ἐπὶ δικαστήριον, ἀφεὶς τ ὀφειλὼ διαλύσασθαι, ἢ καὶ παρὰ τὸν δικαστὴν δραμὼν ἱκετεύειν, ὁ δὲ τὴν μὲν ἐπὶ τοῦτον ὁδὸν ὡς μακρὰν αἰτιῶτο, τὸν δὲ κακῶν ἀφαιρεθέντων βούλοιτο καθυμῶν ἀπολαύειν. ἔπειτα τῶν διαγνωστῶν, ἢ διὰ ὕπνου ἄλλων μὴ προσκούσων. διαπηρεῖν· αὐόητε, ἀπόδου ὃ πρὰ σὸν νόμος διατάξει, τ δικασῶν φίλον αὐτὶ κολασῶν πράθεσθαι.

ἕως δ' ἂν φιλονεικῇς, σαυτῷ τὴν αἰτίαν, ὧν πάσχεις λογίζου. οὕτως ἦμεν ἀντὶ τῶν τριττῶν οἱ πρῶτοι καὶ νῦν ἐπαλγοῦσιν ἄνδρες, οἱ τῶν ἡδονῶν εἵνεκα, καὶ τῆς τούτων ἀπολαύσεως ἧττον θανάτου φεύγοντες. οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ τὰς ἡδονὰς καὶ τοὺς αἰτιωμένους ἐνεῖσκομεν. οὐδὲ γὰρ τοῦ σφόδρα ταύταις συμπεφυκέναι, οὐκ ἀνεκτὸν ἡγοῦνται πᾶν ὅτιοῦν ἡδυπάθειαν ἴσχυσι. τοσοῦτον δὲ τῶν προτέρων ἔχουσι πλέον ὅσον βύλαβίνης τινὸς χρήματι προὐκαλοῦντο τὴν ἀκολασίαν, οὓς οὐ χαλεπὸν ἐξελέγξαι, οἷς λέγουσι ῥᾳδίως ἀλλισκομένους. εἰ γὰρ ὥσπερ ἡ τῶν κολάσεων ὑποψία φοβερὸν ἐργάζεταί σοι τὸν θάνατον, τί μὴ πρὸς ὀλίγον τὰς ἡδονὰς ἐξορίζας, οὕτω πίεζοντος ἄχθους τὴν ψυχὴν ἀπαλάττεις, καὶ ἡδονῶν ἡδονὰς ἀπαλλάττῃ, τῶν ἀκηδιῶν τὰς ἀσφαλεῖς, καὶ τῶν μικρῶν τὰς μεγίστας, καὶ τῶν προκαίρων τὰς αἰωνίους; ἐκείνας μὲν γὰρ διολυθύσῃ, καὶ τὸν παρόντα βίον μεστὸν ἀπολίας αὐτοῖς, τρέμων ἀεὶ τὴν λίκνα, καὶ δεδιὼς, καὶ ταύτης μηδεμίαν αἴσθησιν λαμβάνων τῶν λεγομένων ἡδονῶν. κἂν δὲ μέλλοντι τῶν νῦν προσδοκωμένων ἀπείρασε καταλήψεται. αὖ δὲ μικρὸν ἀνάσχῃς, καὶ τοῦ σώφρονος ἄψῃ βίου, κἂν τῷ παρόντι τῆς ἀγαθῆς τῶν ἐλπίδων ἡδύσῃ, κἂν δὲ μέλλοντι μετ' εὐφροσύνης διόξεις ὁ τῶν δυσχερῶν μόνον ἐμποδῶν γιγνομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν παντὸς μετ' εὐφθονίας σοι πεπραγμένων. ἀλλ' ὡς ἔοικε τὸ πρωτεῖα ἡδονὴ γινομένου, τὸ ἐλευθερίας ἐπιλανθάνει, καὶ σωτηρίᾳ τρόμῳ συζῶν αἰεί· βούλομένου δὲ τῶν ὀνειδῶν ἀπαλλάττειν σαυτὸν, καὶ θανάτου λογίζῃ τὸ δεινὸν, δεῖν σαυτὸν πρὸ τῶν αἰσχίστων ἡγεῖσθαι κρημνίζειν. συμπεραίνουσι τοίνυν δυοῖν ταυτὶ φαίνεται αἴτια τὸν θανάτου δεδιέναι. ἢ γὰρ ἀμαθίᾳ τινὶ τοῦτο συμβαίνει, μηδὲν εἶναι πρὸ τὸ σῶμα τῶν ἀνθρώπων ἑαυτοῖς οἰομένων, ὃ εἴ τι καὶ πρὸ τοῦτ' ἄλλο ἐν ἀνθρώποις, τῷ σώματι τοῦτο καὶ σωθῆναι καὶ σωματόλυσθαι, καὶ δὴ τοῦτο καὶ τελευτᾷ προσιόντος παράπαν τοῦτο, ὡς ἂν οὐδενὸς ἄλλου μετὰ τὸν θάνατον ὄντος λοιπὸν, οἱ τοῖς ἡδοναῖς ἑαυτοὺς παραδόντες, ἀλγοῦσι τούτων χωρίζεσθαι μέλλοντες, δειλίαν ἄλλην ἀλλόθι τοῦ σαρκὸς ἡδονῶν ἥδιον καὶ καθαρωτέραν ἐνεῖσκειν ἐλπίζοντες. ὥσ' εἰκότως δακρύοντες χωροῦσι πρὸς τὸ χρεών, ὡς ἂν αὐτοῖς παντάπασι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ τέλος ἀκήλυμενα. τὸ μὲν ἢ τοῖν δυοῖν ἐστὶν ἀλλήλων ἡ γένεσις. ἡ μὲν γὰρ τῶν ἡδονῶν δουλεία τῇ ψυχῇ τῷ σώματι παντελῶς ἀναμίξασα, ὁ συγχωρεῖ τούτῳ εἰλικρινῶς ἑαυτὴν κατιδεῖν, ἀλλ' ἀεὶ δὴ μίγματι συνεσυγχεῖται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅλης δὴ ὅλα τοῦ σώματος συμπεφυρμένης τῆς ψυχῆς ἀεδαιμόνιος, ὥσπερ πολλῷ τῷ τιμιοτέρῳ μετάλλου γένει χρυσίον ὀλίγου, καὶ δι' ἐπισήμης φύσεως,

Quod autem contendis, ipse tibi culpam eorum quæ perpessurus es, ascribito. Sic primi illi homines, pro tertijs nunc etiam reuertuntur, qui propter uoluptates, earúmq; suauitem mortem horrent. Deprehendemus enim, etiam hos nihil culpare aliud quàm uoluptates. Nam quia nimium arctè has complexi sunt, non ferendum esse censent quicquam, quod illam suauitatem sistat. Eo autem priores superant, quòd immodestiæ suæ quādam uerecundiæ speciem prætexunt. Neque derò difficulter redargui possunt, cum suapte oratione facilè uincantur. Nam siquidem (bone uir) suppliciorum suspicio mortem tibi horribilem facit: cur non paulisper eiectis uoluptatibus, animum usque adeò premente onere liberas, & uoluptates uoluptatibus permutas, periculosas tutis, & minutis maximas, & breuibus æternas? Nam illis seruiendo, hanc quoq; uitam molestiarum plenam perages, pœnam subinde tremens & metuens, & hic nullum sensum percipies earum quæ uoluptates dicuntur: & in posterum re ipsa experieris, quæ nunc expectas. Quod si paulisper ad sanam mentem redieris, & uitæ modestæ periculum feceris: etiam in præsentia, spe bona delectaberis, & deinceps suauiter ætatem deges, non molestijs modò remotis, sed bonis etiam omnibus ubertim tibi affluentibus. Sed si præsenti scilicet suauitate in seruitutem tradis, libertatis obliuiscaris, neque recusas in perpetuo tremore uiuere: & dum ipsum probro liberare studes, mortis timorem imputas, cum ipse te culpare debeas, qui turpissimis reb. succumbas. Quod si in summam contrahamus, duæ causæ apparent, ut mors timeatur. Nam hoc aut inscitia quadam accidit, cum homines se præter corpus nihil esse existimant: aut tametsi in eis aliquid præter illud sit, id unà cum corpore & esse & interire. ideóque qui uoluptatibus sese tradiderunt, morte aduentante conturbantur, quasi nil sit eis post mortem reliqui: & dolent, cum hæ relinquendæ sunt, quòd desperent se usquam aliam suauitatem, carnis uoluptatibus iucundiorem & puriorem, reperturos. Itaque non iniuria cum lachrymis fato concedunt, nimirum bono & fine eis penitùs pereunte. Verùm horum duorum, alterum ex altero nascitur. Nam uoluptatum seruitus cum animum corpori plane commiscuit, non patitur eum seipsum perspicuè contueri, sed homo perpetua commistionis illius cōsuetudine deuinctus est, & sentit totū animū toti corpori permixtū esse quemadmodū parum auri uarijs alijs abiectiorib. metallis: atq; cum obscientiæ inopiam,

instar imperiti metallici, hæc inuicem separare nequeat, illi quod uidentur, & hominem esse ait; qui quàm plurimis uoluptatibus ingurgitari possit: id unum in lucro deputans, quod commederit, & biberit, & rebus uenereis impenderit: quod Sardanapalus monumento suo inscripsisse fertur, id ipse animo suo sic inscribens, ut deleri non possit. id quod ei non accideret, si continentia uoluptates coerceret: & lucrum putaret, non autem damnum, si quid his decederet. Nam si sic paulatim à corpore se resolueret, & se intueri assuesceret, non ignoraret sese, sed ueritatis & incorporeorum fieret contemplator: atq; intelligeret, nihil ad illam sibi contemplationem corpus prodesse: & reperiret ibi animum suum à corpore liberatum, & per sese etiam ante mortem consistere posse: eóque & pulchriorem & robustiorem esse, quo minus corporis consors sit. Et sic tali statui assuefactus, non doleret, cum partes eius diuellerentur: nec sibi timeret, cum persuasum haberet, ijs rebus quarum periculum fecisset adductus, animum sibi permansurum esse. Sic etiam uoluptates animum corpori commiscentes illi sensum sui eripiunt, & timidate & ignoratione replent. Ob hanc porrò inscitiam, uoluptatibus, earumq; sordibus magis commiscetur, neque ullum huius infelicitatis exitum reperit, cùm in inscitiam propter uoluptates delabatur, & ab illa inscitia in uoluptatum barathrum præcipitetur. Neq; uerò mirum hoc est. Quilibet enim homo bonũ aliquod appetit, istiúsq; gratia cuncta & dicit, & considerat, & agit. Neque enim quisquam adeò infelix esse potest, ut sibi & actionum suarum malum finem statuat. Quod si scientia & cura boni naturam comprehenderit, illius lumine tanquam duce utens: tum & perspicuè cernit quò properandum sit, & cursum citra errorem conficit, & id quod desiderat consequitur, & dolere desinit, & de se fidit: quippe qui nunquam priuandus sit essentia, & uita, cum essentiæ & uitæ causa coniunctus. Sin ignorauerit desiderium suum ob ignauiam quandam, tanquam parentem ij qui longo tempore à suis seiuncti fuerunt, & barbaris seruierunt: boni desiderium ne sic quidem eum deserit, quippe quod innatum ei sit: sed quæres quibus comprehensis amorem sedet, fertur ob bòni inscitiam ad eius simulacra & similitudines: ac à ueritate scientiáque delapsus, ad opiniones & mendacium festinat, atq; assilit intemperanter corporibus, ijsq; rebus quæ per corpus exercentur, umbra pro ueritate ipsa arrepta. Itaq; boni loco suauitatẽ colit atq; amplectit, & mẽdacio loco ueritatis quæ à bono existit, delectat:

μεταλλικοῦ τὸν φαύλου λίκνω, ἀλλήλων οὐ δυνάμενον ταῦτα χωρίζειν, καὶ φαινομένω πρόσθεπαι, καὶ φησὶν ἄνθρωπον εἶν ὃν δυνάμενον ὅσον πλεῖσον ἡδονῶν ἐμφορῆσθαι, καὶ μόνον ὃ, τι φάγοι καὶ πίοι, καὶ λαγνύσειε κεἰς ὃ τι ἡνυμένον, ὁ ἄρ δαναπάλου τῶν γράψαι τῷ μνήματι λέγεται, ἅτ' αὐτὸς ἀνεξάλειπτον ἐγγράφειν ᾧ τῇ ψυχῇ, ὅπερ ἂν αὐτὸ ἔπαθεν, ἐγκρατείᾳ κολάζων τὰς ἡδονὰς, μὴ κεἰς δύο, ἀλλὰ μηδεμίαν ἡγούμενον, εἴ τι τούτων ἀφέλοι. ὅτω γὰρ αὐτὸν μὴ μικρὸν λύων τοῦ σώματος καὶ ἑαυτὸν σωθιζόμενον, βλέπειν οὐκ ἂν ἡγνόησεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δὴ ἀληθείας καὶ τῶν ἀσωμάτων γινόμενον θεωρὸς, καὶ καταυοήσειν ὡς ἀδύνατον αὐτῷ τὸ σῶμα πρὸς τὴν θεωρίαν ἐκείνην λυσιτελεῖ, εὑρίσκων αὖ ἐν ταύτῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπημαγμένην τοῦ σώματος, καθ' ἑαυτὴν ἐν δυναμένην, καὶ πρὸ θανάτου, μὴ ποσῶς μᾶλλον καλλίω καὶ ἐρρωμενεστέραν, ὅσον ἦπερ μέτειχε τοῦ σώματος. καὶ ὅτω τῇ διαύτῃ κατασκέσει σωθιζόμενον, ὅτ' αὖ ἤλγει δυσαμένων αὐτῷ τῶν μερῶν, ὅτ' αὖ ἐνδεέν πού ἑαυτῷ, πεπεισμένον μενεῖν αὐτῷ τὴν ψυχὴν, ἧς ὧν ἐπεπείραν. ὅτως καὶ αἱ ἡδοναὶ τὴν ψυχὴν ἀναμιγνῦσαι τῷ σώματι, τὴν αὖθ' αὖθις ἀφαιρεῦντα, μὴ δυλίας ἐμπιπλῶσι, καὶ ἀμαθίας. διὰ ταύτην δ' αὖθις τὴν ἀγνοιαν μᾶλλον ταῖς ἡδοναῖς τῷ πρὸ ἐκείνων ῥύπῳ συμφύρεται, καὶ πέρας ὀδὲν αὐτῇ τοῦ κακοδαιμονίας γίνεται ταύτης, διὰ μὴ τὰς ἡδονὰς ἀμαθαίνειν. τὸ δὲ ἀμαθίας, τῷ τῆ ἡδονῶν βαράθρῳ κρυμνιζομένη. μὴ εἰκότως· ἐρᾷ μὲν γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ πᾶς ἄνθρωπος, ἐκείνου τε γένεσ πάντα μὴ λέγει, καὶ διανοεῖται, καὶ πράττει. ὀδύεις γὰρ ὅτων μὴ οἷός τ' ἂν κακοδαίμων. ὧδ' ἑαυτοῦ καὶ ὧν ὑπερδύνει ὁ κακὸν τέλος ποιεῖσθαι. ἂν μὲν ὧν ὠφελήμενοι καὶ μελέτῃ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν λάβοι, ὥσπερ ἡγεμόνι χράμενον τῇ τοῦ ἐκείνου φωτὶ, ὁρᾷ μὲν ἀκριβῶς οἷ δεῖ σπεύδειν. ἄνευ δὲ πλάνης τὸ δρόμον στωτέον, τυγχάνει τοῦ ποθουμένου, ὡδίνος τε λήγει, μὴ βαρεῖται πρὸς ἑαυτοῦ, ὡς ὀδύνῃ ἔτι οὔσας καὶ ζωῆς στερησόμενος, τῆ τοῦ οὔσας καὶ ζωῆς αἰτίᾳ συμφύς. ἂν δὲ διὰ πυκνοκλὼ ἀγνοήσῃ τὸν ἑαυτοῦ πόθον, ὥσπερ γονέας οἱ πολὺν χρόνον τὸν οἰκείων δυστυχήσαντες, καὶ βαρβάροις δυλεύσαντες· τὸ μὴ τὰγαθὸν ποθεῖν ὀδ' ὅτως αὐτὸ ἀπολείπει, ἅτε συγγεγνημένον αὐτῷ, καὶ τοῦ δ' ὧν λαβόμενος ἀναπαύσει τὸν ἔρωτα, ἀγνοίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ ὑπὸ τὰ εἴδωλα τοῦτο, καὶ τὰς ὁμοιότητας ἴσται. ἀληθείας τε καὶ ὑπὸ σκιὰς ἀποπεσών, ὧν τὰς δόξας φέρεται, καὶ τὸ ψεῦδος ἀκρατῶς τε τοῖς σώμασι, καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ γινομένοις ὧν πέδας, πῆ σκιὰς αὐτὶ τοῦ ἀληθοῦς λαμβανόμενον. ὡς αὐτὶ τοῦ ἀγαθοῦ μὴ τιμᾷ τὸ ἡδύ, καὶ τοῦτο προσπλέκει· αὐτὶ δὲ εἰκείθου ἀληθείας χαίρει τῷ ψεύδει.

καὶ οὕτω δὴ ἄγνοιαν ταῖς ἀκαθάρτοις ἡδοναῖς σπένδεται, καὶ ταύταις ὁμολογεῖ δὰ βίου δουλεύειν, αὐτὰς εἶναι τὸ ἀγαθὸν πανταλῶς πεπεισμένος. καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ἐσχάτη κακοδαιμονία, καὶ ὁ βόρβορος, καὶ τὸ σκότος, ἡ κείσεσθαι τοὺς ἀμυήτους ἡ ἀληθὴς ἔχει ἐμὴ· ὃ δεῖ πάντα ἄνδρα φυλαττόμενον τόν γε ὡς ἀληθῶς εὐδαιμόνως ζησόμενον, φίλον μὲν ἀεὶ πρὸς δύναμιν γίνεσθαι ἀληθείᾳ καὶ ὠθεστήμῃ. ἐχθρὸν δὲ ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς, ἵνα μήτε δι' ἀμαθίαν ἄλλοθι πλανώμενος ζητῇ τἀγαθὸν, καὶ οἰόμενος εὑρηκέναι, πρὸς ἐκείνου τὸ ἡδὺ θεραπεύῃ μήτε διὰ τὸ ταῖς ἡδοναῖς ὠθικλύζεσθαι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, καὶ δι' ἀφροσύνην τυφλοῦσθαι, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀληθῶν ἡδονῶν διαγάγῃ τὸν βίον. εἰδ' οὕτως ἑαυτὸν ῥυθμίσειε, καὶ τῇ καλλίστῃ τῶν ἁρμηνιῶν τὰ αὐτοῦ διὰ πάντων ἁρμόσειεν, ἀθάνατον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὑρίσκει καὶ εἴσεται. καὶ τὸ λοιπὸν, οὐ μόνον ἀδεῶς πρὸς τὸν θάνατον ἵξει, ἀλλὰ καὶ μέλλος ἀνιάσεται, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦτον εὔζεται, ἵν' οὕτως ἡδίονος αὐτῷ γένοιτο βίου λαβέσθαι.

ΤΕΛΟΣ.

sicq; cum impuris uoluptatibus paciscitur, & se his per omnem ætatem seruiturum pollicetur, persuasum omnino habens ipsas summum esse bonum. Et hæc extrema miseria est, & cœnum & tenebræ: in quibus, uerè dictum est, fore ut iaceant non initiati. Hoc igitur cuiuis homini cauendũ erit, qui uerè beatè uiuere uolet: ac opera danda, ut uirtuti & sciẽtiæ ꝓ uirili semp amicus, corporis uerò uoluptatib. hostis sit, ut ne ex inscitia oberrans, bonum alibi quærat: & se reperisse putans, id quod iucundum est prę illo colat, neque in ignoratione uerarum uoluptatum ætatem exigat, animi oculo uoluptatibus suffocato, & uæcordia excœcato. Quod si ita se composuerit, & hac ratione res suas disposuerit, ut pulchrius comparari non possint, tum animum suum immortalem esse inueniet & sciet, & deinceps non modò mortẽ non timebit, sed eius etiam cunctationem molestè feret, eamq; à Deo exoptabit, ut eo pacto, suauiori uita potiatur.

FINIS.

ΕΡΜΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ
ΔΙΑΣΥΡΜΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ.

HERMIAE PHILOSOPHI
GENTILIVM PHILOSOPHORVM IRRISIO, RAPHAELE SEILERO interprete.

BEatus Apostolus Paulus, Corinthijs, qui iuxta Laconicam Græciam habitant, scribens, dilecti, cum pronunciauit sapientiam mundi huius apud Deum stultitiam esse, præter rei ueritatem locutus non est. Videtur enim mihi ab angelorum defectione principium repetijsse, cur philosophorum decreta inter se neq; cósentiant, neq; approbent. Nam eorum alij dicũt, animum ignem esse, ut Democritus: alij aerem, ut Stoici: alij mentem, alij motionem, ut Heraclitus: alij exhalationem, alij uim à siderib. promanantẽ, alij numerum mouendi ui præditũ, ut Pythagoras: alij aquam genitalẽ, ut Hippon, alij elementum ab elementis, alij harmoniam, ut Dinarchꝰ: alij sanguinẽ, ut Critias: alij spiritũ, alij unionẽ, ut Pythagoras: & prisci diuersa. Quot de his sentẽtiæ? quot philosophorũ & sophistarũ contendentiũ magis, q̃ueritatem inuenientium, argumentationes? Verùm esto, de animo inter se dissentiant: nunquid uerò de cæteris cócordes pronunciauerunt? Atqui alius uoluptatẽ eius bonũ, alius malum, alius rursum mediũ inter bonũ & malũ appellat. Eius porrò naturã alij immortalẽ, alij mortalẽ esse aiũt, alij ad paruũ aliquod tẽpus pmanere: alij eam in bestiarũ conditiones deuoluunt, alij in corpora indiuidua dissoluunt, alij ter ad corpora transire, alij ter millẽ annorũ circuitũ ei præfiniunt. Et qui ne centũ quidem annos uiuunt, de tribus futuris annorũ millibus pollicentur. Hæc igitur quid aliud nominanda sunt, quàm, ut mihi sanè uidetur, portentum, aut demẽtia, aut insania, aut hæc simul omnia? Quod̃ si uerum aliquid inuenerunt, aut eadem proferant, aut alijs alij assentiatur: tunc & ego libens eis obtemperabo. Verùm illi animum diuellunt, atque in diuersas partes trahunt, alius in aliam naturam, alius in aliam essentiam, materiam ex materia mutantem. Fateor enim, me crebram rerũ conuersionẽ molestè ferre. Nunc immortalis sum, & gaudeo: nunc contrà mortalis fio, & ploro:

Ἐγὼ ὁ μακάριος ἀπόστολος, τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν λακωνικὴν πεποικοῦσι κοινυθίοις γράφων, ὦ ἀγαπητοί, ἀπεφήνατο λέγων· ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ θεῷ, ἐπ' ἀσκόπτως εἰπών. διὸ καὶ γάρ μοι τὴν ἀρχὴν ἐληφέναι ἀπὸ τῶν ἀγγέλων ἀποστασίας, δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ συμφωνα, οὐδὲ ὁμόλογα οἱ φιλόσοφοι πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, ἐκτίθενται τὰ δόγματα. οἱ μὲν γὰρ φασιν αὐτὸ ψυχὴν εἶν τὸ πῦρ, οἷον δημόκριτος, τὸν ἀέρα, οἱ στωικοί. οἱ δὲ τὸν νοῦν. οἱ δὲ τὴν κίνησιν ἀράκλητος, οἱ δὲ τὴν ἀναθυμίασιν, οἱ δὲ δύναμιν ἀπὸ τῶν ἄστρων ἔφασαν, οἱ δὲ ἀριθμὸν κινητικὸν, πυθαγόρας. οἱ δὲ ὕδωρ γονοποιὸν ἵππων οἱ δὲ στοιχεῖον ἀπὸ στοιχείων, οἱ δὲ ἁρμονίαν δεινάρχος, οἱ δὲ τὸ αἷμα κριτίας, οἱ δὲ τὸ πνεῦμα, οἱ δὲ τὴν μονάδα πυθαγόρας, καὶ οἱ παλαιοὶ τὰ ἐναντία. πόσοι λόγοι περὶ τούτων; ὧν ἐπιχειρήσεις πόσας; πόσας δὲ καὶ σοφισῶν ἐριζόντων μᾶλλον, ἢ τἀληθῆ ἐυρισκόντων; ἀλλὰ γὰρ ἔστω, κατιάζοσι μὲν περὶ ψυχῆς, τὰ δὲ λοιπὰ περὶ αὐτῆς ὁμονοοῦντες ἀπεφήναντο; καὶ ἄλλοι τὴν ἡδονὴν αὐτῆς, ὁ μέν τις ἀγαθὸν καλεῖ, ὁ δὲ κακόν, ὁ δ' αὖ μέσον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. τὴν δὲ φύσιν αὐτῆς, οἱ μὲν ἀθανάτον φασιν, οἱ δὲ θνητὴν, οἱ δὲ πρὸς ὀλίγον ὑπομένειν ἀξιοῦσιν, οἱ δὲ ἀπὸ εἰδῶν αὐτὴν, οἱ δὲ εἰς ἄτομος διαλύσιν, οἱ δὲ τρίσ σωματον. οἱ δὲ χιλίων ἕτη προδόντες αὐτῇ ὁρίζασαν. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐκαστον ἔτη ζώντων περὶ χιλίων ἐστὶ μελλόντων ἀπαγγέλλειν. ταῦτα δὴ τί χρὴ καλεῖν; ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τερατείαν, ἢ ἄνοιαν, ἢ μανίαν, ἢ σάσιν, ἢ ὁμοῦ πάντα. εἰ μή τι ἀληθὲς, ἐυρήκασαν, ὁμονοήσαντες, ἢ συγκατιθέμενοι ἔδοσαν, κἀγὼ τότε ἅσμενος αὐτοῖς προσθήσομαι, εἰ δὲ ἀντιπαδοῦσι τὴν ψυχὴν, καὶ αὐθέλκουσιν, ἄλλως εἰς ἄλλην φύσιν, ἔτερος δὲ εἰς ἑτέραν οὐσίαν, ὕλην δὲ ὕλης μεταβάλλουσαν. ὁμολογῶ γὰρ ἀχθεσθῆ τῇ παλιρροίᾳ τῶν πραγμάτων. νῦν μὲν ἀθάνατός εἰμι καὶ γέγηθα. νῦν δ' αὖ θνητὸς γίνομαι,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

καὶ διακρύω, αὖτε δὲ εἰς ἀτόμους διαλύομαι, ὕδωρ γίνομαι, καὶ ἀὴρ γίνομαι, πῦρ γίνομαι· εἶτα μετ' ὀλίγον, ὅτε ἀὴρ. οὔτε πῦρ, θνητὸν μὲν ποιεῖ, ἰχθύι με ποιεῖ. πάλαι ὑπὸ ἀδελφὰς ἔχω δελφῖνας, ὅταν δὲ ἐμαυτὸν ἴδωμαι φοβοῦμαι τὸ σῶμα, καὶ οὐκ οἶδα ὅπως αὐτὸ καλέσω ἄνθρωπον, ἢ κύνα, ἢ λύκον, ἢ ταῦρον, ἢ ὄρνιν, ἢ ὄφιν, ἢ δράκοντα, ἢ χίμαιραν. εἰς ταῦτα γὰρ τὰ θηρία ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων μεταβάλλομαι, χερσαῖα, ὑδρα, πτηνὰ, πολύμορφα, ἄγρια, τιθασσα, ἄφωνα, εὔφωνα, ἄλογα, λογικὰ νύχομαι, ἵππαμαι, θέρμαι, ἕρπω, θέω, καθίζω. ἔστι δὲ ὁ ἐμπεδοκλῆς, καὶ θάμνον με ποιεῖ. ὅπου γοῦν τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν ὁμογνωμόνως εὑρεῖν ἐχ οἷόν τε τοῖς φιλοσοφοῦσι, σχολῇ γ' ἂν πόδι τῶν θεῶν, ἢ περὶ νόσων διανοηθεῖεν ἀληθῆ ἀπφήνασθαι. καὶ γὰρ ταύτην ἀνδρείαν ἔχουσιν, ἵνα μὴ τὴν ἀμαθίαν εἴπω. εἰ γὰρ τὴν ἰδίαν ψυχὴν εὑρεῖν οὐδυνάμενοι, οὐ ζητοῦσι τὴν τῶν θεῶν αὐτῶν· καὶ οἱ τὸ ἴδιον σῶμα οὐκ εἰδότες, τὴν τοῦ κόσμου φύσιν πῶς ἐργάζονται; παύ γὰρ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς φύσεως ἀνδίσανται ἀλλήλοις, ὅταν μὴ ἀναξαγόρας παραλάβῃ με, τοῦτο παιδεύει, ἀρχὴ παντὸς ὁ νοῦς, καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ κύριος τοῦ ὅλου, καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διάκρισιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. τοῦτο τὰ λέγων ἀναξαγόρας ἐστί μοι φίλος, καὶ τοῦ δόγματος πείθομαι. ἀλλ' ἀνδίσανται τοῦτον μελισσοῦ καὶ παμμανίδιος. ὁ γὲ μὴν παμμανίδιος καὶ ποικιλοῖς ἔπεσιν ἀνακρύσει τὴν οὐσίαν ὡς ἔστιν, καὶ ἀΐδιον, καὶ ἄπειρον, καὶ ἀκίνητον, καὶ παντὶ ὅμοιον. πάλιν οὖν εἰς νοῦν τὸ δόγμα ὑπὸ οἶδ' ὅπως μεταβάλλομαι· ὁ παμμανίδιος ἦν ἀναξαγόραν φησὶν ἐμὲ ὑβρίζειν. ἐπειδὰν δὲ ἡγήσωμαι δόγμα ἔχειν ἀκίνητον, ἀναξιμανδρίζει ὑπολαβὼν ὁ πυκνός· ἀλλ' ἐγώ σοι φημὶ, τὸν παῖδα ἀὴρ, καὶ ὅτε μὲν πυκνόμενον καὶ συνιστάμενον ὕδωρ, καὶ ἀὴρ γίνεται. ἀραιούμενον δὲ καὶ διαχεόμενον, αἰθὴρ καὶ πῦρ. εἰς δὲ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἐπανιὼν, ἀὴρ ἀραιούμενον· εἰ δὲ καὶ πυκνωθὲν φανήσεται, καὶ πάλιν αὖ τοῦτο μεθαρμόζομαι, καὶ τὸν ἀναξιμανδρίζω φίλον. ὁ δὲ ἐμπεδοκλῆς αὖ πικρὸς ἐστὶ καὶ ἐμβριμούμενος, καὶ ἐκ τῆς Αἴτνης μέγα βοᾷ· ἀρχὰς τῶν πάντων ἐχθρὰ καὶ φιλία, ἡ μὲν συνάγουσα, ἡ δὲ διακρίνουσα· καὶ τὸ μὲν ἓν αὐτῶν ποιεῖ τὰ πάντα. ὁρίζομαι δὲ αὐτὰ καὶ ὅμοια, καὶ ἀνόμοια, καὶ ἄπειρα, καὶ πέρας ἔχοντα, καὶ ἀΐδια, καὶ γινόμενα. σὺ γὲ ὦ ἐμπεδοκλεῖς, ἕπομαί σοι καὶ μέχρι τῶν κρατήρων τοῦ πυρὸς. ἀλλ' ὦν θάτερα προταγόρας ἐσπικὼς αὐθέλκει με, φάσκων, ὅρος καὶ κρίσις τῶν πραγμάτων ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὰ μὴ ὑποπίπτοντα ταῖς αἰσθήσεσιν ἐσὶν πράγματα· τὰ μὲν ὑποπίπτοντα οὐκ ἐσὶν ἔξω τῆς ἐμῆς θεωρίας. τούτῳ τῷ λόγῳ κηλακδύομαι ὑπὸ προταγόρα, πείθομαι, ὅτι ὁ τῶν ἁπλῶς) καὶ ἀ-

& ploro: mox in indiuidua corpora soluor, aqua fio, fio aer, fio ignis: paulò post nec aerem, nec ignem, sed feram me facit, piscem me facit. Itaque uicissim fratres habeo delphinos: cum uerò me intueor, corpus pertimesco, & nescio quo nomine id uocem, hominémne, an canem, an lupum, an taurum, an auem, an serpentem, an draconem, an Chimæram. In cunctas enim bestias, ab illis sapientiæ studiosis commutor, terrestres, aquatiles, uolucres, multiformes, agrestes, cicures, mutas, uocales, brutas, ratione munitas. Nato, uolo, sublimis in aere feror, serpo, curro, sedeo. Offert autem sese Empedocles, & arbustum me facit. Cum igitur hominis animum philosophi concordes deprehendere non possint, multo minus de dijs, aut mundo, uerum pronunciare poterunt. Etenim ea fortitudine præditi sunt, ne stuporem potius dicam. Nam qui suum animum inuenire nequeunt, ipsorum deorũ nõ perscrutabuntur: & qui suum corpus ignorant, superuacaneũ in mundi natura indaganda laborẽ sumũt. In naturæ certè principijs alij alijs summopere aduersantur. Vbi Anaxagoras me exceperit, hæc docebit: Mens omnium est initium, eaq; causa & omnium domina est, & ordinem cõfusis præbet, & motionem immobilibus, & discrimen commistis, & ornatum inornatis. Hæc cum dicit Anaxagoras, amicus mihi est, & ipsius sententiæ me subijcio. At obstiterint illi Melissus & Parmenides: quorum hic poeticis etiam uerbis prædicat, hoc quod sit, unum & æternum, & infinitum, & immobile & cuiuis simile esse. Rursus igitur nescio, quo pacto in hanc opinionem concedo. Parmenides Anaxagoram animo meo expellit. Post quam autem me firmam habere sententiam existimo, Anaximenes uices excipiens, contrarium uociferatur. Imò dico tibi, uniuersum quod est, id aer est: qui densatus & concretus, aqua fit: sin rarescat & diffundatur, æther & ignis: in suam uerò naturam reuersus, aer liquidus: sin densetur, inquit, mutatur. Et rursus in hanc quoque sententiam transeo, et iam Anaximenem diligo. Sed Empedocles contrarius obstat, minas iactant, & ab Aetna magnum clamitans: Principia omnium sunt inimicitia & amicitia: quarum hæc congregat, illa dissipat, & earum contentio cuncta facit. Definio autem ea, & similia esse, & dissimilia: & infinita, & extremũ habentia, & æterna, & facta. Euge Empedocles te sequor, etiãusq; ad crateres ignis. Ab altera aũt parte stans Protagoras, me distrahit, dicens: Terminus & iudiciũ rerũ, homo est: & quæ in sensus cadũt, res sunt: quæ uerò in eos nõ cadũt, ne in naturæ quidẽ formis existunt. Hoc uerò sermone à Protagora delinitus, delector, quòd aut omnia, aut certe plurima, ho-

mini reliquantur. Aliunde autem Thales ueritatem mihi suggeret, aquam uniuersorum esse primordium statuens, & ex humido cuncta constare, & in humidum resolui, & terrã in aqua ferri. Cur igitur Thaleti non crediderim, Ionum antiquissimo? Verùm ciuis eius Anaximander æternam illam motionem humido uetustiorem esse dicit, eaq; alia oriri, alia interire. Itaq; fides Anaximandro adhiberi debet. Nónne uerò celebratur Archelaus? qui uniuersitatis principium esse calidum & frigidum statuit. Sed huic magno loquus Plato non assentitur, qui rerum exordia, Deum, & materiem, & exemplar esse dixit. Iam uerò persuasum mihi est. Quid ni uerò? cum philosopho, qui Iouis currum etiam fecerit, credidurus sim? A tergo autem stat eius discipulus Aristoteles, qui magistrum ob currus fabricationem illam æmulatur. Ille alia principia describit, facere nimirum, & pati. Ac id quidem quod faciat nulla re affici, uidelicet ætherem: id uerò quod patiatur, quatuor habere qualitates: ariditatem, humiditatem, caliditatem, frigiditatem: horum enim mutua inter se mutatione omnia & oriri, & interire. Defatigatus iam sum, sursum ac deorsum opinionibus iactatus. Verum Aristotelis sententiæ stabo, neq; ulla amplius sententia tumultum mihi concitabit. Sed quid agam? nam senes his uetustiores, animi mei neruos incîdunt: Pherecydes, qui principia esse dixit, Iouem, Tellurem, & Saturnum: Iouem æthera, Tellurem terram, Saturnum tempus. Ac æthera quidem producere, terram autem ferre: tempus uerò esse, in quo fiãt omnia. At inter senes illos etiam est æmulatio. Etenim hæc omnia Leucippus nugas esse existimãs, primordia esse dicit, infinita & immobilia, & minima, & subtilia sursũ ferri, ignẽ & aerẽ fieri. crassa aũt infrà subsistere, in aquã ac terram conuerti: Quo usq; andẽ talia edoceor, ueri tamen nihil addisco. Nisi democritus ab hoc errore me liberet, demonstrans, initia esse id quod sit, & id quod nó sit: Ac id quod sit, esse plenum: quod uerò non sit, esse uacuum. Plenum aũt in uacuo uel conuersione, uel figura, efficere omnia. Fortasis autem pulchro Democrito assentirer, & unà cum eo riderem uellem, nisi à sententia me deduceret Heraclitus, simul & plorans, & dicens: Vniuersorũ exordium est ignis. Duæ autem ipsius affectiones, raritas & densitas, quarum altera facit, altera patitur: altera coagmentat, altera separat. Abunde iam satur sum, atq; etiã tot principijs inebriatus. Sed & illinc Epicurus me adhortatur, ut nequaquam pulchram suã de atomis & de uacuo opinionem, cõtumelia afficiam. nam horum multiplici & multiformi cõplexione cũcta & oriri, & interire,

θρώπῳ μᾶλλον. ἀλλαχόθεν δέ μοι θαλῆς τὴν ἀλήθειαν δίδωσιν, ὁρίζομενος ὕδωρ τὸ πάντων ἀρχὴν, καὶ ἐκ τοῦ ὑγροῦ τὰ πάντα συνίστασθαι, καὶ εἰς ὑγρὸν ἀναλύεσθαι, καὶ ἡ γῆ ἐπὶ ὕδατος ὀχεῖσθαι. ἆρά τί γε μὴ πειθοῦ θαλῆ τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν ἰώνων; ἀλλ' ὁ πολίτης αὐτοῦ ἀναξίμανδρος τὸ ὑγρὸν πρεσβυτέραν ἀρχὴν εἶναι λέγει τοῦ ἀϊδίου κίνησιν, καὶ ταύτην τὰ μὲν γεννᾶσθαι, τὰ δὲ φθείρεσθαι. καὶ δὴ τοίνυν πρὸς ἀναξίμανδρος ἔσω, καὶ μοῦ ἐκ δοκιμείου ἀρχέλαος, ἀφαινόμενος τῶν ὅλων ἀρχὰς θερμὸν καὶ ψυχρόν· ἀλλὰ καὶ τούτου πάλιν ὁ μεγαλόφρων πλάτων ἐχομολογεῖ, λέγων ἀρχὰς εἶναι θεὸν καὶ ὕλην, καὶ παράδειγμα. νῦν μὴ καὶ δὴ πέπεισμαι. πῶς γὰρ οὐ μέλλω πεισθεὶς φιλοσόφῳ τῷ τοῦ διὸς ἅρμα ποιήσαντι κατόπιν δὲ αὐτοῦ μαθητὴς ἀριστοτέλης ἕπομαι, ζηλωτὴς ὢν μάλιστα τῶν διδασκάλων περὶ ἁρματοποιίας. ὅτου ἀρχὰς ἄλλας ὁρίζεται, τὸ ποιεῖν, καὶ τὸ πάσχειν. καὶ τὸ μὲν ποιοῦν ἀπαθὲς εἶναι, τὸν αἰθέρα· τὸ δὲ πάσχον ἔχον ποιότητας τέσσαρας ξηρότητα, ὑγρότητα, θερμότητα, ψυχρότητα. τῇ γὰρ τούτων εἰς ἄλληλα μεταβολῇ πάντα γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι. κεκμήκαμεν ἤδη μεταμελόμενοι αὖθις κἀτορθοῦμεν δόγμασι, πλὴν ἔτι γε περὶ ἀριστοτέλους γνώμης ἐσόμεθα, καὶ μηκέτι μοι μηδεὶς εἰς λόγον ἐλθέτω. ἀλλὰ τί δὴ τὰ πάθοιμ' ἄν; νδυροῦμαι γάρ μου τὴν ψυχὴν ἀρχαιότροι τούτων γεγονότων. φερεκύδης μὲν ἀρχὰς εἶναι λέγων ζῆνα, καὶ χθονίην, καὶ κρόνον. ζῆνα μὲν γὰρ αἰθέρα, χθονίην δὲ τὴν γῆν· κρόνον μὲν γὰρ χρόνον. ὁ μὲν αἰθὴρ τὸ ποιοῦν, ἡ δὲ γῆ τὸ πάσχον, ὁ δὲ χρόνος ἐν ᾧ τὰ γινόμενα. ζηλωτύποι δέ νυν τῶν γερόντων πρὸς ἀλλήλους. ταῦτα γάρ τοι πάντα ὁ λεύκιππος λῆρον ἡγούμενος, ἀρχὰς εἶναι φησὶ τὰ ἄπειρα, καὶ ἀκίνητα, καὶ ἐλάχιστα· καὶ τὰ μὲν λεπτομερῆ αὖν χωρήσαντα, πῦρ καὶ ἀέρα γεγονέναι· τὰ δὲ παχυμερῆ κάτω καθεσάντα, ὕδωρ καὶ γῆν. μέχρι πότε ταῦτα δοσάμενος μανθάνων; πλὴν εἰ μή τί γε δημόκριτος ἀπαλλάξει με τῆς πλάνης, ἀφαινόμενος ἀρχὰς τὸ ὄν, καὶ τὸ μὴ ὄν· καὶ τὸ μὲν ὂν πλῆρες, τὸ δὲ μὴ ὂν κενόν· τὰ δὲ πλήρες ἐν τῷ κενῷ τροπῇ, ῥυθμῷ ποιεῖν πάντα, ἴσως ἂν πειθοίμην τῷ καλῷ δημοκρίτῳ, καὶ συνείμην αὖ σὺν αὐτῷ γελᾶν, εἰ μὴ μεταπέσοι μοι ἡράκλειτος, κλαίων ὁμοῦ τε λέγων, ἀρχὴν τῶν ὅλων τὸ πῦρ. δύο ἢ αὐτοῦ πάθη, ἀραιότης καὶ πυκνότης. ἡ μὲν ποιότης, ἡ δὲ πάσχουσα. ἡ μὲν συγκρίνουσα, ἡ δὲ διακρίνουσα· ἱκανῶς ἔχει μοι, κἂν ἤδη μεθύω τὰς τοσαύτας ἀρχὰς· ἀλλά με πρόσω καλεῖ κεῖθεν ἐπίκουρος, μὴ δαμῶς ὑβρίσαι τὸ καλὸν αὐτοῦ δόγμα, τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ κενοῦ. τῇ γὰρ τούτων συμπλοκῇ πολυτρόπῳ τε καὶ πολυχρηματίστῳ τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι,

ἐκ αὐτιλέγω σοι βέλτιε ἀνδρῶν ἐπίκουρε· ἀλλ' ὁ κλεανθης ἀπὸ τ φρέατος ἐπάρας τὴν κεφαλὴν, καταγελᾷ σου τὸ δόγματος, καὶ αὐτὸς αὐεμῶ τὰς ἀληθεῖς ἀρχὰς, θεὸν καὶ ὕλην· τὴν μὲν γῆν μεταβαλεῖν εἰς ὕδωρ, τὸ δὲ ὕδωρ εἰς ἀέρα, τὸν δὲ ἀέρα φέρεσθαι, τὸ δὲ πῦρ εἰς τὰ περίγεια χωρεῖν, τὴν δὲ ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν, ἧς μέρος μετέχοντος ἡμᾶς ἐμψυχῶσθαι. τούτων τοσούτων ὄντων, ἄλλοι μοι πλῆθος ἀπὸ λιβύης ἀθρόοι, καρνεάδης, καὶ κλειτόμαχος, καὶ ὅσοι τούτων ὁμιλοῦσι, σκάπτα τὰ τῶν ἄλλων δόγματα καταπατοῦντες· αὐτοὶ δὲ ἀπὸ φαινόμενοι διαῤῥήδην ἀκαταλήπτα εἶναι τὰ πάντα. καὶ ἀεὶ τῇ ἀληθείᾳ φαντασίαν ἀεὶ πλησίαζειν τὴν ψευδῆ. τί πίνω πάθω πρὸς τὸν χρόνον ταλαιπωρήσας; πῶς ἂν μοι γνώμης ἐκχεώμενα δόγματα; ἀλλ' μὴν ἐπὶ καταληπτόν, ἀλήθειαν μὴ δὲ ἀνθρώπων οἴχεται, ἡ δὲ ὑμνουμένη φιλοσοφία, σκιομαχεῖ μᾶλλον ἢ τῶν ὄντων ὕλῃ ἔχει. ἄλλοι πίνω ἀπὸ παλαιᾶς φυλῆς, πυθαγόρας καὶ οἱ τούτου συμφυλέται, σεμνοὶ καὶ σιωπηλοὶ, κρυπτὰ δόγματα ἄλλα μοι δόγματα, ὥσπερ μυστήρια. καὶ τοῦτο δὴ τὸ μέγα καὶ ἀπόῤῥητον τὸ αὐτὸς ἔφη, ἀρχὴ τῶν πάντων ἡ μονάς· ἐκ δὲ τῶν σχημάτων αὖθις, καὶ ἐκ τῶν ἀριθμῶν τὰ στοιχεῖα γίνεται. καὶ τὸ τῶν ἑκάστου ὁρισμὸν, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ μέτρον οὕτω πῶς ἀποφαίνεται· τὸ μὲν πυρ ὑπὸ τετραέδρων καὶ ἑπτὰ τριγώνων ὀρθογωνίων συμπληροῦται, τετράσι τριγώνων ἰσοπλεύροις περιεχόμενον. ἑκάστου ἰσόπλευρον σύγκειται ἓξ τριγώνων ἓξ, ὅθεν δὲ καὶ πυραμίδι προσεικάζουσιν αὐτό. ὁ δὲ ἀὴρ ὑπὸ τετραέδρων καὶ ὀκτὼ τριγώνων συμπληροῦται περιεχόμενον ὁσόπλευρον ὀκτώ. ἐικάζεται δὲ ὀκτάεδρον, ὃ περιέχεται ὑπὸ ὀκτὼ τριγώνων ἰσοπλεύρων, ὧν ἑκάστου εἰς ἓξ ὀρθογώνια διαιροῦνται, ὥστε γίνεσθαι τετράκοντα ὀκτὼ τὰ πάντα. τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ εἴκοσι περιέχομένων, εἰκάζεται δὲ εἰκοσάεδρον, ὃ δὴ συνέστηκεν ἐξ ἴσων καὶ ἰσοπλεύρων τριγώνων εἴκοσι ς δὲ κρ κ. ὃ δὲ πάθης συμπληροῦται δώδεκα πενταγωνίοις ἰσοπλεύροις, καὶ ὁμοίοις ὅτι δώδεκάεδρον. ἡ γῆ συμπληροῦται ἐκ τριγώνων μὲν κ καὶ μ. περιέχεται δὲ καὶ τετραγώνοις ἰσοπλεύροις ἓξ. ἔστι δὲ ὅμοια κύβῳ· ὁ γὰρ κύβος ὑπὸς τετραγώνων περιέχεται, ὧν ἑκάστου εἰς λ τρίγωνα ὥστε γίνεται τὰ πάντα κ λ. τὸν μὲν δὴ κόσμον ὁ πυθαγόρας μετρᾷ, ἐγὼ δὲ πάλιν ὑθεν γνώμων, τὸ μὲν οἰκίας καὶ πατρίδος, ἢ γυναικὸς, καὶ τῶν παιδίων καταφρονῶ, καὶ τούτων ἐκέτι μοι μέλει. εἰς δὲ τὸν αἰθέρα αὖθις ἔρχομαι, καὶ τὸν πῆχυν πρὸς πυθαγόρου λαβὼν, μετρεῖν ἄρχομαι τὸ πῦρ. ὁ γὰρ ἀπόλλων μετρῶν ὁ ζεὺς· ἀλλὰ μὴ τὸ μέγα ζῶον, τὸ μέγα σῶμα, ἡ μεγάλη ψυχὴ, αὐτὸς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλθοιμι, καὶ μετρήσαιμι τὸν αἰθέρα. οἴχετ' ἡ τοῦ διὸς ἀρχή.

Non cõtradico tibi Epicure, uir optime: sed Cleanthes capite è puteo elato, sententiam tuam deridet. Itaq; & ipse uera principia haurio, Deum nimirum & materiam: ac statuo, terram in aquam migrare, aquam in aerem ferri, ignem ad terræ proxima accedere: animum autem per totum mundum penetrare, cuius partem aliquam nos adeptos animari. Cum autem horum tantus sit numerus, alia mihi ab Aphrica multitudo affluit. Carneades & Clitomachus, eorumq; sectatores, qui omnium aliorum placita conculcant, ipsi uerò planè pronunciant, uniuersa incomprehensa esse, & ueritati semper fallam quãdam imaginationem esse proximam. Quid igitur agam post tanti temporis ærumnas? quo pacto tot opiniones ex animo meo effundam? Si enim nihil cõprehensum est, & ueritas homines deserit, & celebrata philosophia umbras potius consectatur, quàm rerum scientiam comprehensam habet. Iam uerò alij ex antiqua tribu, Pythagoras & tribules eius, graues & taciturni, alias mihi opiniones, quasi Cereris quædam initia tradunt, atq; etiam illud magnum & arcanum ipse dixit: Omniũ initium est unio, è cuiuis figuris & numeris elementa fiunt. Atque eorum cuiuslibet numerum, formam, & mensurã ita demonstrat: Ignem quatuor & uiginti triangulis rectis perfici, & quatuor æquis lateribus contineri. Vnũquodq; autẽ æquilaterũ sex triangulis rectangulis constare. unde eum pyramidi assimulant. Aerem autem octo & quadraginta rectis triangulis impleri, & æqualibus lateribus octo contineri. Aequiparari autem figuræ octonorum sessuum, quæ octo triangulis æqualium laterum contineatur, quorum singula in sex rectos angulos diuidantur. Itaq; anguli omnes fiunt octo & quadraginta. Aquam autem centum & uiginti contineri, & comparari figuræ uiginti sessuum, quæ ex æqualibus constat. & triangulis æquorum laterum sexies uiginti.

* Aetherem uero perfici duodecim quinquangulis æqualium laterum, & similem esse figuræ duodecim sessuum. Terrã compleri triangulis octo & quadraginta, cõtineri autem sex triãgulis æqualium laterum, & cubo similem esse. Cubum enim sex quadrangulis cõtineri, quorum singuli quatuor triangulos habeãt: ut summatim omnia fiant quatuor & uiginti. Mundum igitur Pythagoras ita metiri. Ego uerò rursum numine afflatus, domũ, patriã uxorẽ, liberos contẽno, nec amplius curo: uerùm in ipsum ætherem ascendo, & cubito à Pythagora sumpto, ignẽ metiri incipio. Nec enim satis est metiri Iouẽ: sed nisi exiã ego magnũ illud animal, magnũ corpus magnus animus, ipse in cœlum uenero, & dimetiar ætherem, interibit Iouis imperiũ.

Vbi uerò mensus fuero, & Iupiter ex me cognouerit, quot angulos habeat mis, rursus ex cœlo descendo: & oliuas comedés, ficus, ac olera, quam primum ad aquam me confero, & per ulnam & digitum & semidigitum, humidam naturã metior, & profunditatem eius supputo, ut Neptunum quoq; doceam, quantum sit mare, cui imperat. Nam terram quidem uniuersam una die obeo, & numerũ eius colligo, & mensuram, & figuras. Persuasum enim habeo, me ne dodrantem quidem totius mundi prætermissurum, tum talis & tantus sim. Præterea etiam stellarum numerũ & piscium & bestiarum noui, & mundo in bilancem imposito, facilè pondus eius possum cognoscere. Hactenus quidem animus meus his rebus intentus, totius uniuersitatis imperium affectat. prospiciens autem Epicurus, mihi ait: Tu quidem amice unum duntaxat mundũ dimensus es, cum sint multi mũdi, & infiniti. Itaq; denuò dicere cogor multos cœlos, alios ætheres, eosq; multos. Agè uerò non amplius morans, comparato paucorum dierum commeatu, Epicuri mundos peragrato. Terminos igitur Tethyn & Oceanum facilè transuolo. In nouum autem mundum, & quasi in aliam ciuitatem ingressus, cũcta paucis diebus metior. Illinc iterum transcendo in tertium mundum: postea in quartum, & quintum, & decimum, & centesimũ, & millesimum, & quòusq; ? Omnia enim iam mihi ignorantiæ tenebræ sunt, & nigra fraus, & infinitus error, & imperfecta cogitatio, & incomprehẽsa insciẽtia: nisi ipsas etiam atomos numerare uelim, è quibus tot mundi orti sunt, ut nihil inexcussum prætermittam, præsertim res tam necessarias & utiles, unde & domus & ciuitatis felicitas pendet. Hæc itaq; enarraui, ut contrarietatẽ quæ in eorũ opinionibus est patefacerẽ, & inquisitionem rerum quam suscipiunt, & infinitum uagari, & nullo termino contineri, eorumq; finem esse inexplicabilem atq; inutilem: quippe quod nulla re euidenti, & ratione perspicua confirmetur.

FINIS.

ἐπεισλὰν δὲ μετρήσω, κἀκεῖ ζεὺς πῦ ἐμὲ μάθῃ, πόσας γωνίας ἔχει τὸ πῦρ· πάλιν δὲ οὐρανῷ καταφαίνομαι, καὶ φαγὼν ἐλαίας καὶ σῦκα καὶ λάχανα, τὴν τα χίστην τῶν τοῦ ὕδατος ἔλπομαι, ἵνα καὶ πῇ πλωτὴν καὶ δίπλυθον καὶ ἡμιδίπλυθον μετρῶ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, καὶ τὸ βάθος αὐτῆς ἀναμετρῶ, ἵνα καὶ ποσειδῶνα διδάξω, πόσης ἀρχει θαλάσσης. τὴν μὲν γὰρ ἅπασαν ἡμέρᾳ μιᾷ περέρχομαι, συλλέγων αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέτρον, καὶ τὰ σχήματα. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι τοῦ κόσμου παντὸς οὐδὲ τὸ ἡμιδιπλοῦν παρήσω, ὅσος τις καὶ τηλικοῦτος ὤν. οἷός δ' ἐγὼ καὶ τῶν ἀστέρων τὸν ἀριθμὸν, καὶ τῶν ἰχθύων, καὶ τῶν θηρίων, καὶ ζυγῷ τὸν κόσμον ἰσας, δυκόλως τὸ σταθμὸν αὐτοῦ διώσασθαι μαθεῖν. ἀμφὶ μὲν δὴ ταῦτα μέχρι νυῦ ἐασόδιακον ἡ ψυχή μου, τῶν ὅλων ἀρχειν. προσκύνας δέ μοι φησὶν ἐπικορος, σὺ μὴ δὴ κόσμον ἕνα μεμέτρηκας, ὦ φιλότης· εἰσὶ δὲ κόσμοι πολλοὶ καὶ ἄπειροι. πάλιν δὲ ἀναγκάζομαι ἔπειμι ὁρᾶν πολλὸς, ἀθέρας ἄλλους, καὶ τέτταρας πολλούς. ἄγε δὴ μηκέτι μέλλων ὧδε ἵστασάμενος ὀλίγων ἡμερῶν εἰς αὖ ὧν κρείσσονα κόσμον ἀφίκωμαι. τὰ μὴ ἔν πέρατα τάθων καὶ ὠκεανὸν δυκόλως ὑπερέπλαμαι. εἰσελθὼν δὲ εἰς κόσμον κενὸν, καὶ ὥσπερ εἰς ἄλλην πόλιν, μετρῶ τὰ πάντα ὀλίγαις ἡμέραις. κἀκεῖθεν ὑπερβαίνω πάλιν εἰς κόσμον. εἶτα εἰς τέταρτον, καὶ πέμπτον, καὶ δέκατον, καὶ ἑκατοστὸν, καὶ χιλιοστὸν, καὶ μέχρι τοῦ· οὐδὲ γάρ μοι σκότος ἀγνοίας ἅπαντα, καὶ ἀπάτη μέλαινα, καὶ ἄπειρος πλάνη, καὶ ἀτελὴς φαντασία, καὶ ἀκατάληπτος ἄγνοια. πλὴν εἰ μέλλω πῇ τὰς ἀτόμους αὐτὰς ἀριθμεῖν, δι' ὧν οἱ προτοὶ κόσμοι γεγόνασιν, ἵνα μηδὲν ἀνεξέτασον παραλείπω· μάλιστα τοῦτο ἀναγκαίων καὶ ὠφελίων δι' ὧν οἶκος καὶ πόλις δυδαιμονᾷ. ταῦτα μὴ δοίνων διεξελθὸν, βουλόμενος δ' ἐξαιρεῖσθαι τὸ ἀντίστασιν, καὶ ὡς ἐς ἄπειρον αὐτοῖς καὶ ἀόριστον προέσιν ἡ ζήτησις τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ τέλος αὐτῶν ἀτέκμαρτον, καὶ ἄχρηστον, διὰ τοῦτο μηδὲν πρόσθεν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ βεβαιοῦν.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΩΝ, ΣΧΕΔΙΑΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, πρὸς βασιλέα Ἰουστινιανόν.

EXPOSITIO CAPITVM ADMONITORIORVM, AEDITA EX TEMPORE AB AGAPETO DIACONO SANCTISSIMAE DEI MAgnæ Eccleſiæ, ad Iuſtinianum Imperatorem.

APVD ANDREAM GESNERVM F.

M. D. LIX.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΩΝ, ΣΧΕΔΙΑΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗσίας. ὧν ἡ ἀκρόστιξις ὧδ' ἔπως ἔχει.

EXPOSITIO CAPITVM ADMONITORIORVM, AEDITA EX TEMPORE AB AGAPETO DIACONO SANCTISSIMAE DEI MAGNAE Ecclesiæ. Quorum apex literarius sic pote habet.

Τῷ θειοτάτῳ, καὶ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ ἡμῶν ἰουστινιανῷ, ἀγαπητὸς ὁ ἐλάχιστος διάκονος.

1 Τιμῆς ἁπάσης ὑπερτέρον ἔχων ἀξίωμα βασιλεῦ, τιμᾷς ὑπὲρ ἅπαντας τὸν τούτου σε ἀξιώσαντα θεόν. ὅτι καὶ καθ' ὁμοίωσιν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ἔδωκέ σοι τὸ σκῆπτρον τῆς ἐπιγείου δυναστείας, ἵνα τοὺς αὐθρώπους διδάξῃς τὴν τοῦ δικαίου φυλακὴν, καὶ τῶν κατ' αὐτοῦ λυσσώντων ἐκδιώξῃς τὴν ὑλακὴν, ὑπὸ τῶν αὐτοῦ βασιλευόμενος νόμων, καὶ τῶν ὑπὸ σὲ βασιλεύων ἐννόμως.

2 Ὡς ἡνιβερνήτης ἀγρυπνεῖ διαπαντὸς ὁ τοῦ βασιλέως πολυόμματος νοῦς, διακατέχων ἀσφαλῶς τῆς εὐνομίας τοὺς οἴακας, καὶ ἀπωθούμενος ἰσχυρῶς τῆς ἀνομίας τοὺς ῥύακας, ἵνα τὸ σκάφος τῆς παγκοσμίου πολιτείας μὴ περιπίπτῃ κύμασιν ἀδικίας.

3 Θεῖον μάθημα καὶ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι, τὸ γνῶναί τινα ἑαυτὸν διδασκόμεθα. ὁ γὰρ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται θεόν. θεὸν δὲ ὁ γνοὺς, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ. ἄξιος δὲ γίνεται θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πρᾶττων θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ, λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ, ποιῶν δὲ ἃ λαλεῖ.

4 Ἐπὶ προγόνων εὐγενείᾳ μηδεὶς ἐναβρυνέσθω, πηλὸν γὰρ ἔχουσι πάντες τοὺς γένους προπάτορα, καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ καυχώμενοι, καὶ οἱ ἐν πενίᾳ καὶ νόσῳ τρυχώμενοι, καὶ διαδέματα περικείμενοι, καὶ οἱ διὰ δώματα προκείμενοι. μὴ τρίνυν εἰς πήλιον ἐγκαυχώμεθα γένος, ἀλλ' ἐν χρηστότητι σεμυνώμεθα τρόπων.

5 Ἰσθι ὦ εὐσεβείας θεότευκτον ἄγαλμα, ὅτι ὅσω μεγάλων ἠξιώθης παρὰ θεοῦ δωρεῶν, τοσούτῳ μείζονος ἀμοιβῆς ὀφειλέτης ὑπάρχεις αὐτοῦ. οὐκοῦν ἀπόδος τοῦ εὐεργέτη τὸ χρέος τῆς εὐχαριστίας, τῷ λαμβάνοντι τὸ χρέος ὡς χάριν, καὶ τῆς χάριτος χάριν ἀντιδίδοντι. αὐτοὺς γὰρ ἀεὶ καὶ χαρίτων ἄρχει, καὶ ὡς χρέος τὰς χάριτας ἀποδίδωσιν.

Diuo & pientissimo Imperatori nostro Iustiniano, Agapetus minimus Diaconus.

HONORE quolibet sublimiorem quum habeas dignitatem, ô Imperator, honoras supra omnes qui hoc te dignatus est deum. quoniam iuxta similitudinem cœlestis regni, tradidit tibi sceptrum terrenæ potestatis, ut homines edoceres iusti custodiã, & eorũ qui aduersus ipsum rabiunt insectareris latratum, tum ipsius obtemperãdo legibus, tũ subditos tibi regẽdo pro iure.

Ceu gubernator uigilat perpetuo Imperatoris oculatissimus intellectus, continens tuto æquitatis clauos, atque expellens fortiter impetuosos iniquitatis fluctus, ut ne cymba mũdanæ reipub. illidatur fluctibus iniqtatis.

Diuinum documẽtum & potissimum nos homines ut cognoscat se quisq; docemur, qui enim seipsum cognouit, cognoscet deũ: deũ uero qui cognouit, assimilabitur deo: assimilabitur autẽ deo, qui dignus factus deo est. dignus deniq; fit deo, qui nihil indignum patrat deo, sed qui ut cogitat quę ipsius sunt, ita tam loquitur quę cogitat, quã facit quę loquitur.

Maiorum nobilitãte ne quis delicietur. Limum enim habẽt omnes generis autorem, & qui purpura byssoq; turgẽt, & qui paupertate & aduersa ualetudine affliguntur, tam qui diademate redimiti sunt, quam qui per cubicula excubant. Ne igitur lutulẽtum iactemus genus, sed morum integritate gloriemur.

Scito ò pietatis diuinitus fabricatũ specimẽ, quia quãto maiorib. dignus habitus es tribuẽte deo munerib⁹, tãto maius ipsi nomẽ es. Ergo redde bñfactori debitũ gratitudinis, acceptãti debitũ ut meritũ, & bñficio beneficiũ repẽdẽti: ipse enim semper & beneficijs prior promeretur, & ut debitũ beneficia repensat.

Gratitudinem autem exigit à nobis, non quæ uerborum blandorum prolatione, sed quæ rerum piarum oblatione peragitur.

Nulla res adeò commendabilé reddit hominem ut posse quidem quæ uelit efficere: semper autē humana & uelle, & agere. Quoniam igitur à deo tibi donata est facultas, qua indigebat propter nos bona tua uoluntas, omnia & uelis & agas, prout ei placet, qui eam tibi dedit.

Terrenarum opum instabiles diuitiæ, fluuiatilium undarum imitantur cursum. Modicum enim affluunt his qui habere se eas arbitrantur, mox uero refluentes ad alios accedunt. Solus autem beneficentiæ thesaurus stabilis est possidentibus eum. bonarum enim actionum meritum ad autores retorquetur.

Inaccessus nimirum existis hominibus propter celsitudinem huius, quod hic deorsum est imperij. facilis idem aditu es indigentib. ob uim supernę illius potestatis. atque apertis aureis his qui à paupertate obsidentur, ut inuenias dei auditum adapertum. quales enim erga nostros fuerimus conseruos, talem circa nos reperiemus dominum.

Solicitam Imperatoris animam, speculi in modum abstergi oportet, ut diuinis splendoribus. semper coruscet, rerumq; distincta iudicia inde condiscat. nihil enim adeo facit quæ peragenda sunt conspicere, atque custodire eam perpetuo lynceram.

Sicuti fit apud nauigantes, quum nauta erratmodicum, affert nauigantib. nocumentū. quum uero ipse gubernator, totius efficit nauigij perniciem: sic & in ciuitatibus, si quis ex subditis peccet, nó tam remp. quam seipsum lædit. sin uero ipse princeps, uniuersæ infert reipu. detrimentum. is igitur ut non exiguam redditurus rationem, siquid neglexerit eorū quæ facto opus sunt, cum exquisita diligentia, & dictitet cuncta, & factitet.

Circulus quidam humanarum reuoluitur rerum, qui modo sic, modo aliter agitat ipsas, & circumfert. atque in his inæqualitas est, eo quòd nihil ex præsentibus in eodē statu maneat. oportet igitur te potentissime Imperator in hac rerum uersatili mutatione, immutabilem habere pietatis cognitionem.

Auersare adulatorum pellaceis sermones, ut coruorum rapaceis mores. Illi namque corporis effodiunt oculos, isti autē animæ hebetant cogitatus, quū non permittāt perspicere rerum ueritatē: uel enim cómendant nónunquā quæ reprehēsione digna sunt, uel reprehēdunt plerunq; quæ omni laude sunt maiora:

συχαρισίαν δὲ ζητεῖ παρ' ἡμῶν, ὁ τῶν ῥημάτων ἀγαθῶν προφορὰν, ἀλλὰ τῶν πραγμάτων εὐσεβῶν προσφοράν.

6 Οὐδὲν οὕτως εὐδόκιμον ἐργάζεται ἄνθρωπον, ὡς δύνασθαι μὲν ἃ βούλεται πράττειν, ἀεὶ δὲ φιλάνθρωπα καὶ βέλτιστα καὶ προαιρεῖν. ἐπεὶδὴ τοίνυν ἐκ θεοῦ σοι μεχάνεται δύναμις, ἧς ἐδεῖτο δι' ἡμᾶς ἡ ἀγαθή σε βούλησις, πάντα καὶ βούλου, καὶ πράττε, ὡς ἀρέσκει τῷ καὶ τούτῳ σοι δόντι.

7 Τῶν ὑδρηλῶν χρημάτων ὁ ἄστατος πλοῦτος, τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὴν ῥύμην. πᾶσι ὀλίγον μὲν ὑπάρχειν τοῖς ἔχειν νομίζουσι. μετ' ὀλίγον δὲ παραρρεῖν, εἰς ἄλλους ἀπέρχεται. μόνος δὲ τῆς οὐσίας ὁ θησαυρὸς, μόνιμός ἐστι τοῖς κεκτημένοις αὐτὸν. τῶν γὰρ ἀγαθῶν ἔργων αἱ χάριτες ἐπὶ τοὺς ποιήσαντας ἐπανατρέφουσιν.

8 Ἀπρόσιτος μὲν ἐπάρχεις ἀνθρώποις, διὰ τὸ ὑψος τῆς κάτω βασιλείας. εὔπροσιτος δὲ γίνῃ τοῖς δεομένοις, διὰ τὸ ἱλαρὸν τῆς ἄνω ἐξουσίας. καὶ ἀνοίγεις τὰ ὦτα τοῖς ὑπὸ πενίας πολιορκημένοις, ἵνα εὑρῇς τὴν τοῦ θεοῦ ἀκοὴν ἀνεῳγμένην. οἷοι γὰρ ἂν ὦμεν τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις, τοιοῦτον πόδα ἡμᾶς εὑρήσομεν τοῦ δεσπότου.

9 Τὴν πολυμέριμνον τοῦ βασιλέως ψυχὴν, κατόπτρου δίκην ἀπεσμηχέσθαι χρὴ, ἵνα ταῖς θείαις αὐγαῖς ἀεὶ καταστράπτηται, καὶ τῶν πραγμάτων τὰς λύσεις ἐκεῖθεν διδάσκηται. ὀδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖ τὰ δέοντα κατορθοῦν, ὡς τὸ φυλάττειν ἐκείνην διὰ παντὸς καθαράν.

10 Ὥσπερ ἐπὶ τῶν πλεόντων, ὅταν μὲν ὁ ναύτης σφαλῇ, μικρὰν φέρει τοῖς συμπλέουσι βλάβην. ὅταν δὲ αὐτὸς ὁ κυβερνήτης, παντὸς ἐργάζεται τὸ πλοίου ἀπώλειαν. οὕτω καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἂν μέν τις τῶν ἀρχομένων ἁμάρτῃ, ἐ τὸ κοινὸν βοσύτον, ὅσον ἑαυτὸν ἀδικεῖ. ἂν δὲ αὐτὸς ὁ ἄρχων, πᾶσιν ἐργάζεται τοῖς πολίταις τὴν βλάβην. ὡς οὖν μεγάλας ὑφέξων δύθυνας, εἴ τι παρίδοι τῶν δεόντων, μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ λογέτω πάντα, καὶ πραττέτω.

11 Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων πράγματα περιτρέχει πράγματα, ἄλλοτε ἄλλως φέρων αὐτὰ, καὶ παραφέρων. καὶ τούτοις ἀνίσοτης δέ, τὸ μηδὲν τῶν ὄντων ἐν ταυτότητι μένειν. δεῖ οὖν σε Βασιλεῦ ἐν τῇ τούτων ἀγχιστρόφῳ μεταβολῇ, ἀμετάβλητον ἔχειν τὸν εὐσεβῆ λογισμόν.

12 Ἀποστρέφου τῶν κολάκων οὐκ ἀκατηχήτους λόγους, ὥσπερ οὐκ ὀρέκων οὐκ ἀρπακτικοὺς τρόπους. οἱ μὲν γὰρ, οὐ τὸ σώματος ὀξορύττουσιν ὀφθαλμούς. οἱ δὲ, οὐ τὰς ψυχὰς ἀμβλώττουσι λογισμούς, μὴ συγχωροῦντες ὁρᾶν τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν. ἢ γὰρ ἐπαινοῦσιν ἐνδ' ὅτι τὰ ψόγου ἄξια, ἢ ψέγουσι πολλάκις τὰ ἐπαίνων ἱερέπεια, ἵνα δυσῖν

ἵνα ἀνοΐᾳ θάτερον αὐτοῖς ἁμαρτανόμενον, ἢ τὸ κακὸν ἐπαινούμενον, ἢ τὸ χεῖρον ὑβριζόμενον.

Ἴσον δεῖ καὶ ταύτὸν τοῦ βασιλέως φρόνημα. τὸ γὰρ συμμεταβαλλόμενον ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς, ἀστάσιας ἀβεβαίου τεκμήριον γίνεται. τὸ δὲ παγίως καὶ βεβαίως ἐρηρεῖσθαι, ὡς τὸ εὐσεβὲς ὑμῶν ἐπήεικται κράτος, καὶ μήτε πρὸς ἀλαζονείαν ὑπεραίρεσθαι, μή τε πρὸς ἀθυμίαν καταφέρεσθαι, βεβήκοτων ὄντων ἀσφαλῶς, καὶ ἀκραδάντων ἐχόντων τοῦ ψυχικοῦ. 13

Εἰλικρινὲς ἀπαθρμοῦν ἔχει τὸν λογισμὸν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀπάτης, καὶ βλέπει τὸ ἀτιμότατον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, τό, τε βραχὺ καὶ ὠκύμορον τῆς ἐντεῦθεν ζωῆς, καὶ τὸν συνεζευγμένον τῇ σαρκὶ ῥύπον, εἰς ὃν τῆς ὑποκρυφανίας ἐκκέκαυται λῆμμον, λαμπρὸν ἀξιώματι ὑπάρχειν ὑλικῷ. 14

Ὑπὲρ πάντα τῆς βασιλείας τὰ ἔνδοξα, τῆς δυσεβείας τὸ σέμνωμα τὸν βασιλέα κοσμεῖ. ὁ γὰρ πλοῦτος ἀπέρχεται, καὶ ἡ δόξα μετέρχεται. τὸ δὲ εἰλικρινὲς τῆς ἐνθέου πολυτείας ἀθανάτοις αἰῶσι συμπαρεκτέτακται, καὶ λήθης ἐπέκεινα, οὗ ἔχοντας ἴσους. 15

Σφόδρα μοι δοκεῖ ἀτοπώτατον εἶναι, ὅτι πλούσιοι καὶ πένητες ἄνθρωποι, ἐξ ἀνομοίων πραγμάτων βλάβην πάσχουσιν ὁμοίαν. οἱ μὲν γὰρ, ὑπὸ τοῦ πόρου διαῤῥήγνυνται. οἱ δὲ, ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διαφθείρονται. καὶ οἱ μὲν, κατέχουσι τοῦ πόρου τὰ περατα. οἱ δὲ, ἐκ ἔχουσι πῶς σῶσαι τὰ τέλματα. ἵνα δίκαιον ἄμφω τῆς ὑγείας τύχωσιν, ἀφαιρέσει καὶ πρόσθεσει τὸ τὸ θεραπευτέον, καὶ πρὸς ἰσότητα, τὸν ἀνισότητα μετρητέον. 16

Ἐφ' ὑμῖν ἀνεδείχθη τῆς δυζωίας ὁ χρόνος, ὃν προεῖπέ τις τῶν παλαιῶν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. καὶ γὰρ φιλοσοφοῦντες, ἠξιώθητε βασιλείας. καὶ βασιλεύσαντες ἐκ ἀπέστητε φιλοσοφίας. εἰ γὰρ τὸ φιλεῖν σοφίαν ποιεῖ φιλόσοφον, ἀρχὴ δὲ σοφίας ὁ τοῦ θεοῦ φόβος, ὃν γε τοῖς σέρνοις ὑμῶν διαπαντὸς ἔχετε, δῆλον ὡς ἀληθὲς τὸ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενον. 17

Βασιλέα σε κατὰ ἀλήθειαν δείκνυμι, ὡς βασιλεύειν καὶ κρατεῖν τῶν ἡδονῶν δυνάμενον. καὶ τὸν σέφανον τῆς σωφροσύνης ἀναδησάμενον καὶ πορφύραν τῆς δικαιοσύνης ἀμφιασάμενον. ἡ μὲν γὰρ ἄλλη ἐξουσία, τὸν θάνατον ἔχει διαδοχόν. ἡ δὲ τοιαύτη βασιλεία, τοῦ ἀθάνατον σώζει διαμονήν. καὶ ἡ μὲν, τῷ δεῖ αἰῶνι τέτῳ λύεται. ἡ δὲ, τῆς αἰωνίου κολάσεως ῥύεται. 18

Εἰ τῆς ἐκ πάντων εὐλογημένης δόξης ἐμοῦ, γίνεσθε ἅπασιν εὐεργέτης κοινός. ὅλως γὰρ οὕτω πρὸς εὔνοιαν ἐφέλκεται, ὡς εὐποιίας χάρις διδομένη τοῖς χρῄζουσιν. ἡ γὰρ διὰ φόβον γινομένη θεραπεία, 19

ut de duobus alterum ab ipsis commitatur, uel prauorum laus, uel contumelios⁹ bonorum contemptus.

Aequalem oportet semper esse Imperatoris animum: mutari enim pro rerum uarietatibus, mentis instabilis argumẽtum efficitur. Firmiter autem bonis inhærere, qua firmitate pium uestrum cõroboratum & fixum est imperium, & neq; usq; ad insolentiam extolli, neque usq; ad animi cõsternationẽ deijci, in tuta ueluti basi stabilorũ est hominum, animã que inconcussam habentium.

Si quis pũrum habet cogitatũ humanæ deceptionis, perspicitq; suæ naturæ uilitatem, breuitatemq; ueloci fato obnoxiæ præsentis uitæ, tum carni coniunctas insitasq; sordes, ad superbiæ nunquam illabetur præcipitium quãuis in excelso dignitatis fastigio cõsistat.

Super omnia præclara quæ regnum habet pietatis, cultusq; diuini corona regem exornãt. Diuitiæ nanq; euanescunt, uulgi fauor & aura transit. Sola uitæ deo placẽtis gloria immortalibus seculis coextenditur, & trans obliuionis tenebras collocat possidenteis.

Vehementer mihi uidetur absurdissimum esse, quod diuites & pauperes homines ex dissimilibus rebus detrimentũ simile patiuntur. Illi nanq; à copia rerũ perrũpuntur, hi uero fame pereũt. Nẽ illi occupãt ultimos mũdi terminos, hi nõ habẽt ubi callosa pedũ uestigia sistãt. Vtigit utraq; pars sanitatis fiãt cõpotes, auferẽdo & diminuẽdo istos tegere oportet, atq; ad æqualitatẽ inæqualitas trãsferẽda est.

Nostris tẽpõribus ostensum est, prosperæ uitæ tempus, quod prædixit quidam ex ueteribus futurum, cum uel philosophi regnabũt uel reges philosophabunt: nam tum philosophãdo digni habiti regno estis: tũ uero regnãdo à philosophia nõ desciuistis. Si eũ amare sapiẽtiã efficit philosophiã, principiũ aũt sapiẽtiæ, dei est timor, quẽ in pectoribus uestris iugiter habetis, clarũ quã uerũ sit quæ à me dicitur.

Te reuera Imperatorem asserimus, quippe qui & imperare ac dominari uoluptatibus uelis, & tum corona castitatis reuinctus, tũ purpuram iustitiæ indutus incedis. Alijs nanque potestatibus mors ipsa succedit. Huiuscemodi uero regnum immortalem seruat perpetuitatem. Item aliæ hoc in seculo soluuntur, hæc autẽ à perpetuo supplicio liberatur.

Si honore qui ab omnibus proficiscitur perfruiuis, præstate communem omnium benefactorem. nihil enim adeo attrahit ad beneuolentiam, ut beneficij gratia, quæ detur indigentibus. quæ enim ob metũ præstatur obsequiũ,

fucata figuratáq; est adulatio, ficti honoris titulo fallens eos qui ipsi animum aduertunt.

Venerandum iure est uestrum imperiū, qa hostibus quidem suæ demonstrat potestatis aculeos, subditis uero exhibet humanitatem Et quum illos uincat armorū ui, inermi charitate uincitur à suis. Quantum enim feræ & ouis instertitium est, tantum esse inter eos discrimen arbitratur.

Essentia corporis æqualis est cuilibet homini Imperator, potestate autem dignitatis cunctorum præsidi deo. Non enim habet in terris se quenquam altiorem. Oportet igitur ipsum ut deum non irasci. ut mortalē non efferri. Nam etsi effigie diuina honoratus est, at puluere tamen terreno connexus est, quo edoceatur ut erga omnes seruet æqualitatem.

Accepta eos qui bonorum te consiliorum admonitum uolunt, nō eos qui adulari sæpenumero studeant. Illi enim quod reuera expedit, perspiciunt. Hi uero ad ea quæ placēt potentibus respiciunt, corporumq; umbras imitantes, singulis eorum dictis applaudunt.

Talem te præsta tuos erga famulos, qualem optas erga te dominum esse. Prout enim audimus, audiemur, & ut respicimus, respiciemur à diuino cunctaq; obtuente aspectu. Priores igitur nos misericordiæ misericordiam conferamus, ut pari pari recipiamus.

Sicut exquisita specula tales mōstrant uultum apparientias, qualia ipsa sunt archetypa, nitidas uidelicet nitentium, tristeis autem tristantium. Eodem pacto iustum dei iudiciū nostris actionibus assimilatur. Qualia enim sunt quæ à nobis præstantur, talia ipse nobis par pari referens exhibet.

Consulta quæ agenda sunt cūctanter, exequere autem quæ decreueris mature. Quoniam periculosum est admodum inconsyderata in rebꝰ temeritas. Si quis em, quæ ex incō sulta mente prouenium mala, conceperit animo facile comperiet boni consilij commoda ut qui sanitatis dotem, post ægrotationis experimentum persentiscunt. Debes igitur cordatissime rex tum consilio prudentiore, tum precibus ad deum impensioribus exquirere diligenter, quæ munō sunt expeditura.

Optime reges egregium tuum imperium, si omnia tes operam perspicere, nec negligere patiare quicquā. neq; enim paruū est in te, q paruū esse apparet comparatione tuorū. quoniam uel exile imperatoris uerbū & minimū inge/item obtinet apud omneis uim.

Tibi ipsi custodiēdi leges impone necessitatem, quū non habeas in terris qui te possit

κατεγνωσμένη ὅτι θωπεία, ὑπὸ πλασμένης λιμῆς ὀνόματι φωνακίζουσα ἑαυτῇ προσανέχοντας.

20 Σεπτὴ δικαίως ὅλην ἡ ὑμῶν βασιλεία, ὅτι τοῖς πολεμίοις μὲν δεικνύει τὴν ἰσχύν, τοῖς ὑπηκόοις δὲ νέμει φιλανθρωπίαν. καὶ νικᾷ μὲν ἐκείνους τῇ δυνάμει τῶν ὅπλων, ἀσπλάγχνῳ ἀγάπῃ τῶν οἰκείων ἡττᾶται. ὅσον γὰρ θηρία καὶ πρόβατα τὸ μέσον, τοσοῦτον ἡγεῖται τὸ διάφορον.

21 Τῷ μὲν οὐσίᾳ τοῦ σώματος, ἴσος παντὶ ἀνθρώπῳ ὁ βασιλεύς, τῇ δὲ οὐσίᾳ δὲ τοῦ ἀξιώματος ὅμοιος ὅτι θεὸς ὢν πάντων θεῶν. οὐκ ἔχει γὰρ ὑπὲρ γῆς αὐτοῦ ὑψηλότερον. χαμαὶ γίνων αὐτὸν καὶ ὡς θεὸν μὴ ὀργίζεσθαι, καὶ ὡς θνητὸν μὴ ἐναίρεσθαι. εἰ γὰρ καὶ ἐνόπλοις θείοις τετίμηται, ἀλλὰ καὶ κόνει χοϊκῇ συμπλέκεται. δι' ἧς ἐκδιδάσκεται τὴν πρὸς πάντας ἰσότητα.

22 Ἀπόλεξον οὖν τοὺς χρησὰ συμβουλεύειν ἐθέλοντας, ἀλλὰ μὴ οὐ κολακεύειν ἑκάστοτε ἀποδύοντας. οἱ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον σωροῦσιν ἐν ἀληθείᾳ. οἱ δὲ πρὸς τὰ δοκοῦντα τοῖς κρατοῦσιν ἀφορῶσι, καὶ τὸ σωμάτων τὰς σκιὰς μιμούμενοι, τοῖς πᾶν' αὐτῶν λεγομένοις σωφρονοῦσι.

23 Τοιοῦτον γίνου πρὸς οὖν σοὺς οἰκέτας, οἷον σὺ χρὴ σοὶ τὸν δεσπότην γενέσθαι. ὡς γὰρ ἀκουσόμεθα ἀκουσόμεθα, καὶ ὡς ὀψόμεθα ὀφθησόμεθα ὑπὸ τοῦ θείου καὶ παντεφόρου βλέμματος. προεισφέγκωμεν οὖν τοῖς ἐλέῳ τὸν ἔλεον, ἵνα τοῖς ὁμοίῳ τὸν ὅμοιον ἀπλάβωμεν.

24 Ὥσπερ τὰ ἀκριβῆ τῶν κατόπτρων δικαίους δείκνυσι τοὺς τῶν προσώπων ἐμφάσεις, οἷα περ ὄντα τὰ πρωτότυπα, φαιδρὰ μὲν τῶν φαιδρωμένων, σκυθρωπὰ δὲ τῶν σκυθρωπαζόντων, ὅτω καὶ ἡ δικαία τοῦ θεοῦ κρίσις, ταῖς ἡμετέραις προσφοραῖς ὁμοιοῦται. οἷα πέρ γὰρ αὖ τὰ πρὸς ἡμῶν ἐργασμένα, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ὁμοίων ἀπέχει.

25 Βουλοῦ μὴ τὰ πρακτέα βραδέως, ἐκτέλει δὲ τὰ κριθέντα ἀσφαλῶς. ἐπεὶ λίαν ὀκνηρὸν, τὸ μὴ βεβαίοις πράγμασιν ἀποκρίσκεσθαι. ἐὰν γὰρ τὰ μὴ ἀβουλίας τις γνώσεται κακὰ, τότε γνώσεται κακῶς ἡ δυβουλίας τὰ χρήσιμα, ὡς καὶ ἡ ὑγείας τὴν χάριν, μετὰ τὴν νόσον. διὸ καὶ σὺ φρονιέστατε βασιλεῦ, καὶ βουλῇ σωφρονεστέρᾳ, καὶ δυχῇ σωφρονεστέρᾳ. ἐξερευνῶν ἀκριβῶς τὰ συμφέροντα τῷ κόσμῳ.

26 Ἀριστὰ διοικήσεις τὴν ἀγαθὴν σου βασιλείαν, εἰ πάντα προσβάλοις ἐφορᾶν. καὶ μηδὲν ἀνέχου παρορᾶν. ἐν γὰρ μικρὸν ὧν σοὶ, ὅπερ μικρὸν ἐὰν δοκεῖ τῷ συγκρίσει τῶν σῶν. ἐπεισδύνει καὶ ῥῆμα βασιλέως ψιλὸν, μεγάλην ἔχει τὴν τῶν ἰσχύν.

27 Σαυτῷ τὴν τοῦ φυλάττειν οὖν νόμους ἐπίθου ἀνάγκην, ὡς μὴ ἔχων ὧν γῆς ὑπὲρ σοῦ ἀμφίβολον

ἀναγκάζειν

ἀναγκάζειν. ὅτα γὰρ καὶ τῶν νόμων ὑβρίζειν τὸ σέβας, οὗτος πῶς τῶν ἄλλων τούτους αἰδέσεται, καὶ τοῖς ἄλλοις φανήσεται τὸ παρανομεῖν οὐκ ἀκίνδυνον.

Ισον δὲ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου. ἔξεστι γάρ τις πολίτου μὲν οὐ θέμις, αὐτὸς δὲ τῶν βιοῦντων ἀθέμιτος, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. εἰ δὲ βούλει διττῶς δοκιμεῖν, καὶ σὺ τὰ κάλλιστα ποιοῦντας προτίμα, καὶ τοῖς τὰ χείριστα δρῶσιν ἄτιμα.

Λίαν συμφέρειν ὑπολαμβάνω, τὸ φεύγειν τὰς τῶν κακῶν συνδιαιτήσεις. ὃν γὰρ συνόντα πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις πονηροῖς, ἢ παθεῖν, ἢ μαθεῖν ἀνάγκη τι πονηρόν. ὁ δὲ τοῖς ἀγαθοῖς συνδιάγων, ἢ μίμησιν τῶν καλῶν ἐκδιδάσκεται, ἢ μείωσιν τῶν κακῶν ἐκπαιδεύεται.

Εὐκόσμιον ὑπὸ θεοῦ πεπολυθεὶς βασιλείαν, μὴ ῥᾳθύμοις τῶν πονηρῶν πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων διοικήσεις. ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνοι κακῶς διαπράξωνται, λόγον ὑφέξει θεῷ, ὁ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς δεδωκώς. μετὰ πολλῆς οὖν ἐξετάσεως αἱ τῶν προβολαὶ γινέσθωσαν.

Ισον νομίζω κακὸν, τὸ τοῖς ἐχθροῖς θυμοῦσθαι τοῖς κακουργίαις, καὶ τὸ φίλοις θέλγεσθαι τοῖς κολακείαις. δεῖ γὰρ πρὸς ἑκατέρους γενναίως ἀνθίστασθαι τό τε πρέποντος καὶ δικαίως ἀφίστασθαι μήτε τῷ ἀλόγιστον ἐκείνων δυσμένειαν ἀμιμούμενον, μήτε τῷ ἐπιπλαστον τούτων εὐμένειαν ἀμειβόμενον.

Ηγοῦ τότε εἶναι φίλους ἀληθεστάτους, μὴ οὓς ἐπαινοῦντας ἅπαντα τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα, ἀλλὰ οὓς βρίσει δικαίᾳ πάντα πράττειν ἀποδέχοντας, καὶ συνηδομένους μὲν τοῖς χρηστοτέροις, ἀδιευγνάζοντας δὲ ἐπὶ τοῖς φαύλοις. ὅτι γὰρ ὄντως ἀψευδεστάτης φιλίας δείκνυσι τεκμήριον.

Μὴ μεταβαλέτω σοι τὸν μεγαλόφρονα γνώμην ἡ τῶν γείτονα ταύτης ἰσχὺς, ἀλλ' ὡς ἐπίκυρον δίκαιον ἀρχὴν, ἅτε πόρρω ἔχειν νοῦν πραγμάσι βεβηκότα, μήτε ἐν ταῖς εὐθυμίαις ὑψηλόφρονα, μήτε ἐν ταῖς ἀθυμίαις ταπεινόφρονα.

Ωσπερ χρυσὸς ἄλλοτε ἄλλοις ὑπὸ τέχνης μεταπυπτόμενος, καὶ πρὸς διάφορα κοσμίων εἴδη μεταπλαττόμενος, ὅπερ ἐστὶ καὶ βούλεται, οὐκ ὑπομένει, ὅτω καὶ αὐτὸς ἐπιλείπεται βασιλεῦ, ἄλλο ἐξ ἄλλης ἀμείβων ἀρχῆς, φθάσας δὲ καὶ αὐτῇ τῇ ἀνωτάτῳ τιμῇ, ὁ αὐτὸς διαμένεις ἐν οἷς αὐτοῖς πράγμασιν, ἀναλλοίωτον ἔχων τὸν τοῦ καλοῦ τὸ φρόνημα.

Νόμιζε τότε βασιλεύειν ἀσφαλῶς, ὅταν ἑκόντων αὐτὸς ἄρχῃς τῶν ἀνθρώπων. τὸ γὰρ ἀκόντων ὑποστατόμενον, στασιάζει

cogere. Sic enim tum legum præ te feres cultum ipse, ante alios eas reuerendo: tum subditis constabit legũ præuaricationem periculi non esse immunem.

28 Peccare & non cohibere peccanteis iuxta æstima. Si quis enim in ciuitate uitam quidem ipse traducat eque, toleret autem uiuenteis iniquè, socius malorum apud deũ iudicatur. Quod si uelis bifariam approbari, ut pulcherrima quæq; gerenteis honora, ita teterrima patrantibus succense.

29 Expedire admodum arbitror, effugere prauorum contubernia. Qui enim cum hominibus improbis semper uersatur, eũ uel pati uel discere malũ aliqd necesse est. Qui uero unà cũ bonis degit, uel imitationẽ honestorũ docetur, uel diminutionem uitiorum cõdiscit.

30 Terrarum orbis à deo cum concreditũ tibi sit regnum, caue ne aliquo utaris exprauis ad rerum administrationes. Quæ enim illi perperam fecerint, eorum rationem reddet deo qui peccandi facultatem ipsis indulserit. Magna igitur & diligenti cũ perscrutatione magistratuum permotiones fiant oportet.

31 Aequale reor esse malum, & inimicorum excandescere flagitijs, & amicorum demulceri blanditijs. Oportet enim utrisq; resistere, nec usquam à decoro discedere: neq; irrationabilem eorum maleuolentiam ulciscendo, neq; fictitiã horũ beneuolentiã remunerãdo.

32 Existima ueriss imos amicos, non q laudẽt omnia, quę dicantur abs te, sed qui nihil non integro iudicio facere contendunt. Sic ut gratulentur tibi, si bene: tristentur contrà, si perperam dixeris fecerisue. Hi eñ reuera ab omni fraude abhorrentis amicitiæ præ se ferunt insignia.

33 Ne mutet tibi magnanimam mentẽ, terrenæ huius potestatis moles, sed ut fragilem fatoq; obnoxium regens principatum, immutabilem habeto intellectũ in reb. mutalibus nimia neq; lætitia sublimem te extollens, neq; mœstitia uilescens.

34 Sicuti aurum quãmuis modo sic, modo aliter ab arte transfiguretur, atq; ad uarias ornamentorum species transformetur, permanet tamen id quod est, nec mutationem patitur. Sic ipse quoq; inclytissime Imperator, licet aliud ex alio per gradus obtineueris regimen, peneris q; ad ipsum supremum honorem, idẽ tamen permanes non in eisdem rebus, inalterabilem continens in officio animum.

35 Existima tũc demum te tuto regnare, cum uolentibus imperas hominibus. Quod enim inuito animo subijcitur, seditionibus fluctuat

capta occasione. Quod uere uinculis benefolētiæ regitur, stabilem seruat erga rectorē obedientiam.

Vt dominium imperij tui facias decantabile, quantam habes aduersus subditos peccanteis iram, tantā habendam esse tibi aduersus teipsum peccantem censeto. Nemo enim ualet tanta pollentē potestate corrigere, nisi ratio propria, quæ ex ipso peccante moueatur.

Magnam qui potestatem adeptus est, largitorē potestatis imitetur pro uiribus. Si enim imaginem gestat rerum præsidis dei, atq; per ipsum continet rerum principatum, in eo maxime imitabitur deum, ut non existimet quicquam misericordia preciosius.

Super aurum & lapidem preciosum, beneficentiæ diuitias nobis ueluti thesaurū recondamus. Illæ nanq; tum in præsenti uita oblectant spe futuræ fruitionis, tum in futura dulcedinem afferunt, experimento gustuq; speratæ beatitudinis, quæ uero nunc circa nos apparent, tanq; nihil ad nos pertinentia, ne nos

Da operā ut eos splen- (nimium allectent. didioribus, demerearis remunerationib. qui cum beneuolentia capessunt, quæ mandatur abs te. Hoc enim pacto & bonorum augebis alacritatem, & malos docebis ut dediscant malitiam. Eisdē enim censeri dignos, qui non eadem faciunt, nimis nefarium est.

Procisiosissimum omniū est imperiū. Tūc uero uel maxime huiuscemodi est, quum hāc qui circumdatus est potestatem, non ad pertinacem & temerariam sæuitiam propensus sit, sed ad æquitatem respiciat: inclementiem ut ferinam auersando: humanitatem, ut deo similem præ se ferendo.

Aequa lance tam ad amicos quā ad inimicos uergens iudicandi munus obito, neq; benesentientib. de te gratificans ob beneuolentiam, neq; maleuolis resistens, propter inimicitias: quoniam eiusdem est absurditatis, & secundum iniqua petentem dare litem, etsi sit amicus, & iniuriam iusto inferre, etsi sit inimicus, malū enim utrobiq; simile est tametsi in contrarijs inueniatur.

Intenta mēte auscultare debent rerū iudices. Difficilis nanq; captu est iusti inuentio, facileq; effugere solet non admodū attendenteis, q; si prætermissa dicentiū eloquētia, dictorumq; neglecta uerisimilitudine, ad penitissimam intentionum profunditatem penetrauerint, sic demum haurient, quod ab ipsis quæritur, geminiq; insontes erunt delicti, neque ipsi honestū prodendo, neq; alijs id ut cō mittant concedendo.

λαιρε λαβόμενον. ἡ γὰρ τοῖς θεσμοῖς τῆς ἐωθοίας ἱερατόμενον. βέβαιαν ἔχει πρὸς τὸ ἱερατοῦ τὴν εὐπάθειαν.

36 Ἵνα τὸ ἱεραρτὸν ἡ βασιλείας ποιήσῃς ἀοίδημον, ὅσων ἔχεις ἐξ᾽ τῶν ὑπηκόων ἁμαρτανόντων ὀργήν, τοσαύτην ἔχειν καὶ ἐξ᾽ σαυτὸν πλημμελοῦντος ἀξίαν. ἐδεὶς γὰρ ἰσχύει τὸν ἐν ἐξουσίᾳ τηλικαύτῃ παιδεύειν, εἰ μὴ λογισμὸς οἰκεῖος ἐξ᾽ αὐτοῦ ἐξ᾽ πλημμελοῦντος λιμόμενος.

37 Ὁ μεγάλης ἐξουσίας ὢν λαβύλιος, τὸν ἐλατῆρα ἐξ᾽ ἐξουσίας μιμείσθω ἐξ᾽ ἐνώπιον. ἐὰν γάρ πως τὴν εἰκόνα φέρει ἐξ᾽ ὢν παντὸς θεοῦ, καὶ δι᾽ αὐτοῦ κατέχει τὴν ὅλην παντὸς ἀρχήν, ἐν τούτῳ ἐλπὶ μάλιστα τὸν θεὸν μιμήσεται, ἐν μηδενὶ ἡγεῖσθαι ἐξ᾽ ἐλεεῖν προλαμπρότερον.

38 Ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον, ἐξ᾽ εὐποιίας τὸ πλοῦτον ἑαυτοῖς θησαυρίσωμεν, τὸν καὶ ὡσὲ κατὰ φραίνοντα τὴν ἐλπίδι ἐξ᾽ μελέτης ἀκλαύστως, λοιπὸν κατανυκαίνοντα τῇ πείρᾳ ἐξ᾽ ἐλπιδέσης μακαριότητος. τὰ δὲ νῦν πρὸς ἡμᾶς ὡς ἐδενὶ πρὸς ἡμᾶς, μὴ τρωτέτω ἡμᾶς.

39 Σπεύδαζε λαμπροτέραις ἀμείβεσθαι δωρεαῖς, ὃν μετ᾽ εὐνοίας ποιοῦντας τὰ παρὰ σοῦ προστάγματα. τοῦτο γὰρ ἐξ᾽ πρόπω, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐπαυξήσεις σὺν προθυμίαν, καὶ οὐ πονηρὸς διδαξεις μεταμαθεῖν τὴν κακίαν. τὸν γὰρ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι οὐ μὴ τὰ αὐτὰ ποιοῦντας, ἄγαν ἐδὲν ἀθέμιτον.

40 Τιμιώτατον παντὸς ἐδὲν ἡ βασιλεία. τότε δὲ μάλιστα ἐστὶν ἐδὲν, ὅταν ὁ ταύτην περικείμενος τὸν ἱερατὸν, μὴ πρὸς αὐθάδειαν ᾖ ἐπὶ, ἀλλὰ πρὸς ὑπὲρ ἐικειαν βλέπῃ, τὸ μὲν ἀπαράδεκτον, ὡς θηριώδη ἀποστρεφόμενον. τὸν δὲ φιλανθρωπον, ὡς θεοείκελον ἐνδεικνύμενον.

41 Ἴσως πρός τε φίλους καὶ ἐχθροὺς ποιοῦ τὰς κρίσεις, μήτε τοῖς ξυνοῦσι χαριζόμενος ἐξ᾽ τὴν ξύνοιαν, μήτε τοῖς ἀνισμενέσιν ἀνθιστάμενος διὰ ἀπέχθειαν. ἐπεισὴ ἐδὲν ἀρπίας, καὶ δικαιοῦν τὸν ἄδικον, εἰ καὶ φίλος τυγχάνει, καὶ ἀδικεῖν τὸν δίκαιον, εἰκὸς ἐχθρὸς τυγχάνει. τὸν γὰρ κανὸν ἐν ἀμφοτέροις ὅμοιον, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἐυρίσκηται.

42 Νουνεχῶς ἀκροᾶσθαι δεῖ οὐ τῶν πραγμάτων κριτάς. δυσάρατον γὰρ ἐδὲν ἡ ἐ δικαίου εὕρεσις, ῥᾳδίως ἐκφεύγουσα οὐ μὴ λίαν προσέχοντας. ἂν δὲ καὶ τὴν τῶν λεγόντων ἀφῶντος δεινότητα, καὶ τὴν τῶν λεγομένων ἐγγύτος πιθανότητα, εἰς τὸ βάθος τῶν νοημάτων ἑαυτοῦ ἐμβάλωσιν, ὅτως ἀνιμήσονται τὸ ἐξ᾽ αὐτοῦ ζητούμενον, κἀ ἀπλῶς ἁμαρτίαν ἐκφεύξονται, μήτε αὐτὶ τὸ καλὸν προδιδόντος, μήτε ἄλλοις οὐκ ἐῶν συγχωροῦντος.

Ἰσάρι-

Ισάριθμα τοῖς ἄστροις ὑπάτησον τὰ κατορθώματα, ἀλλ' ὅσα ποτὲ νικήσεις τοῦ θεοῦ ἀγαθότητα. ὅσα γὰρ ἂν τῷ προσενέγκῃ θεῷ ἐκ τῶν αὐτοῦ, τὰ αὐτοῦ προσφέρεται σοί. καὶ ὡς ἐκ ἔστιν ὑπερβῆναι τὴν ἰδίαν σκιὰν, μηδὲ μικρὸν ἡλίου σκιὰν, πολαμβάνουσαν ἀεὶ καὶ τὴν λίαν ἐπειγόμενον. οὕτως ὁ ἀεὶ τῷ ὑπερβλύζοντι τοῦ θεοῦ χρηστότητα τοῖς ὑπαρχούσαις ὑπερβήσονται ἀνθρωποι.

43 Aequalia numero syderibus etsi ædideris bona opera, nō tamen ob id superabis dei bonitatem. Quæcunq; enim quisq; iam obtulerit deo, sua ipsi offeret ex suis. Et sicuti transilire uel ante re nullū datur suam in sole umbrā, prævenientem semper uel nimis properantē, ita inseperabilem dei bonitatem, nulli bonis operibus homines excedent.

Ἀσπαστόν ὅτι τὰ ὑπαρχούσας ὁ πλοῦτος. ἐν τῷ διδόναι γὰρ λαμβάνεται, καὶ ἐν τῷ σπορίζειν σώζεται. οὕτω ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ σου πλουσιώτερε βασιλεῦ, δίδου πᾶσι πλουσίως τοῖς αἰτοῦσι παρὰ σοῦ. ἀνεκλειπτος γὰρ ἕξεις τὰς ὑπαρχούσας μοιβὰς, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῶν ἔργων ἀντιδόσεως.

44 Inexhaustæ sunt beneficentiæ opes. Nā largiendo acquirūtur, & dissipādo colligūtur. Has tuo insitas animo habēs munificentissime Imperator, largire omnibus affatim petētib. abs te. Infiniticuplas em̄ p̄ suis habebis remunerationes, quū tēpus reddendi uicē uenerit.

Μιμοῦ θεοῦ τὴν βασιλείαν λαβών, μίμησαι αὐτὸν ἐπὶ ἔργων ἀγαθῶν. ὅτι τῶν σὺ ποιεῖν δοκεῖ μόνον ἐγένου, ἀλλ' ὁ τῶν σὺ παθεῖν δεόμενον. τὸ γὰρ ἕτοιμον τῶν χρημάτων πλουτείας ἀνεμπόδιστόν ὅτι πρὸς τὰς τῶν πενήτων ὑποστάσεις.

45 Nutu dei regnum adeptus imitare eum bonis operibus, quia inter eorum numerum natus es, beneficio qui afficere possunt, nō qui affici postulant, paratæ enim rerū copię nullum impedimentum esse potest, quo minus conferantur in pauperes beneficia.

Ὡς πρὸ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ φύκει σώματι, οὕτω βασιλεὺς τῷ κόσμῳ ἐνήρμοσαι, ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδομένον εἰς συνεργίαν τῶν συμφερόντων. χρῆσαι αὐτὸν, ὡς οἰκείων μελῶν, οὕτω καὶ τῶν ὑπηκόων ἀνθρώπων προνοεῖν, ἵνα πρὸς πάσι ἐν καλοῖς, καὶ μὴ προσκόπτωσιν ἐν κακοῖς.

46 Sicut oculus innatus est corpori, ita Imperator mundo adaptatus est, à deo datus pro administratione eorum quæ usui sunt. Oportet igitur eū omnibus hominibus quasi proprijs membris prospicere, ut proficiant in bonis, neu malorum offensiculo illidantur.

Ἀσφαλεστάτω ἡγοῦ τὴν σωτηρίας σου φυλακὴν, τὸ μηδένα ποτὲ τινα τῶν ὑπηκόων ἀδικεῖν. ὁ γὰρ ἕνα μὴ ἀδικῶν, οὐχ ὑφορᾶται ἕνα. εἰ δὲ τὸ μὴ ἀδικεῖν ἀσφάλειαν προξενεῖ, τὸ εὐεργετεῖν πολλῷ πλέον. τὸ ἀσφαλὲς γὰρ δίδωσι, καὶ τὸ προσφιλὲς ὁ προδίδωσι.

47 Tutissimam arbitrare salutis tuæ custodiam, nulla quenquam ex subditis afficere iniuria: qui enim offendit neminē, suspitioni habet neminem, quod si nulla quenquam affice re iniuria tutelam conciliat, longe beneficijs collatis magis id præstabit. Nam ut tutelam exhibet, ita charitatem non prodit.

Γίνου τοῖς ὑπηκόοις εὐσεβέστατος βασιλεῦ, καὶ φοβερὸς διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς οὐσίας, καὶ ποθεινὸς διὰ τὴν προκοπὴν τῆς εὐποιίας. μήτε τοῦ φόβου καταφρονῶν διὰ τὸν πόθον, μήτε τοῦ πόθου παραμελῶν διὰ τὸν φόβον. ἀλλὰ τὸ μέτρον ἔχων ἀκαταφρόνητον, καὶ τὸ εὐκαταφρόνητον ἔχων ἀνέμετρον.

48 Esto subditis pientissime imperator, & formidabilis ob excellentiam potestatis, & amabilis ob largitionem beneficentię. Nec formidinem contemnens propter amorem, nec item amorem negligens ob formidinem. Sed tam mansuetudinē præ te ferens haud aspernabilem, quam nimiam & aspernabilem familiaritatem immiti seueritate castigans.

Ἃ τοῖς ὑπηκόοις νομοθετεῖς διὰ τῶν λόγων, ταῦτα προλαβὼν ὑπέδειξας διὰ τῶν ἔργων. ἵνα τοῖς λόγοις οἷς πείθεις, μὴ χρυσὸς συναγωνίζηται εἰκών. ἕτω γὰρ εὔλογον ἀπροφανῆ σου τὸ ἱκανὸν, ἀλλὰ λόγῳ πρακτικῶς, καὶ πράξει λογικῶς.

49 Quæ subditis uerbo quasi lege præscribis, hęc tu præueniens re ipsa præstitisti, ut uerbis, quibus persuades, integra quoq; uita adpuletur, sic enim commendabile tuum asseuerabis imperium, si & rationeris non sine opere, & opereris non sine ratione.

Πλέον ἀγάπα βασιλεῦ γαλήνιότατε, οὓς λαμβάνειν παρὰ σοῦ χάριτας ἱκετεύοντας, ἢ πρὸς οὓς ἀπαλλάζοντας δωρεάς σοι προσφέρειν. τοῖς μὴ γὰρ ὀφειλέτης ἀμειβὴς καθίστασαι. οἱ δέ σοι τὸ ὀφειλέτην ποιοῦσι τὸν οἰκειούμενον τὰ εἰς αὐτοὺς γινόμενα, καὶ ἀμειβόμενον ἀγαθαῖς ἀντιδόσεσι τὸν φιλόθεον, καὶ φιλανθρωπόν σου σωτῆρα.

50 Eos plus ama sereniſsime Imperator, accipere abs te beneficia q̄ supplicāt, quā tibi qui contendunt offerre munera. His enim debitor referendi gratiam efficeris, illi uero deum. dant tibi uadē, uendicantē sibi, pertineréque ad se putantem, quæcunq; erga suppliciis cō-tuleris, & remunerantē bonis retributiōnib. tuam tam piā, quàm perhumanā intentionē.

Solis

Solis profecto partes sunt illustrare radijs ter orbem. Principis uero uirtus est egenorum misereri. Porrò ijs clarior est Imperator, qui pius est. Ille namque cedit succedenti nocti, hic autem rapacitati prauorum non concedit indulgetue quicquam, sed lumine ueritatis, iniquitatis occulta coarguit.

Priores quidē te Imperatōres principatus adornauit. Tu uero eum præstantissime, illustriorē reddidisti, māsuetudine temperans diluensq; austeram potestatis molē, bonitateq; uincens aduentiū te formidinē. Quapropter tuę serenitatis portū subeunt omnes, qui misericordia indigēt. Fluctibusq; paupertatis liberati, gratiarū actores hymnos ad te missitāt.

Quantum potestate cæteris antecellis, tantum factis etiā emicare ante alios enitere. Perfrequentissimum enim habe, eam abs te postulari honestorum operationem, quæ magnitudini uirtutiū proportione respondeat. ut igitur à deo quasi per præconem uictor declareris, corona inuicti imperij tuo capiti imposita, coronam etiā ex promerēdis pauperib. acquirito.

Contemplator bene prius quam mandes quæ fieri uelis. Sic fiet ut semper prudenter iubeas quæ fas est. Lubricū enim est instrumentum linguæ, maximumq; affert negligentib. periculum, quòd si pium intellectum ueluti musicum illi præfeceris, omnibus harmoniæ numeris concinnatum modulabitur melos.

Acutum quidem esse oportet principem cum in alijs, tum uel maxime in afferendo de rebus difficillimis iudicio, lētum autē ad irascendū. Et quoniā omnimoda iræ absentia aspernabilis est, & iracatur mediocriter, & nō iracatur oportet. Illud ut prauorū impetū cōprimat, hoc ut ppēsiones bonorū puestiget.

In exquisita tui cordis curia diligēter perspicito conuersantium tecum mores, ut per noscas examussim, & quos charitas te colere compellit, & qui tibi per fraudem adulantur. Plerique enim beneuolentiam simulātes, magno credentibus detrimento sunt.

Sermonem cum audis iuuare ualentem ne auribus modo, uerùm opere etiam excipito. sic enim Imperatoris exornatur decoraturq; dominium, quum uel ex se consyderat quorum indiget usus, uel ab alio reperta non despicit, sed tum discit sine uerecundia, tum exequitur sine cunctatione.

Arx quidē indepopulabilibus muris munita contēnit obsidentes se hostes. Piū autē uestrū imperiū quū & liberalitate erga miseros ueluti muro cinctū, & precū turrib⁹ corroboratū sit, inuictū nullisq; hostiū telis peruiū fit,

Ηλίου μὲν ὀφείλει, τὸ παταλάμπειν τοῖς ἀκτῖσι τὴν οἰκουμένην. ἀνακτὸς δὲ ἀρετή, τὸ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους. ἐκείνου δὲ φανότερος, ὁ εὐσεβὴς βασιλεύς. ὁ μὲν γὰρ ὑποχωρεῖ τῇ ἐπιούσῃ νυκτός. ὁ δὲ οὐ παραχωρεῖ τῇ συναρπαγῇ τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἐξελέγχει τὰ ἐρωπτὰ τῆς ἀδικίας.

52 Τὸν μὲν πρὸ σοῦ βασιλεῖς ἡ ἀρχὴ κατεκόσμησε, σὺ δὲ ταύτην ἐκόσμησε, φαιδροτέραν ἐποίησας, ἡμερότητι εἰρηνῆς τῆς ἐξουσίας τὸν ὄγκον, καὶ χρηστότητι νικῶν τὸ προσιόντων σοι τὸν φόβον. ᾧ λιμένι τῆς σῆς γαληνιότητος πανταχόθεν προσορμίσονται οἱ ἐλεεῖν δεόμενοι, καὶ τῶν ἐνυπνίων τῆς νίκης ἀπαλλαττόμενοι, εὐχαριστήριόν ὕμνον σοι ἀναπέμψουσιν.

53 Ὅσον τῇ δυνάσει πάντων ὑπεραίρεις, τοσοῦτον καὶ τοῖς ἔργοις ὑπερλάμπειν ἀγωνίζου. ἀναλογοῦσαν γὰρ τῷ μεγέθει τῆς δυνάμεως τὴν ἐργασίαν τῶν καλῶν ἀπαιτεῖσθαι προσδόκησον. ἵνα τοίνυν παρὰ θεοῦ ἀνακηρυχθῇς, μετὰ τὸ σεφὰν τῆς ἀπήμου βασιλείας, λαβεῖν καὶ τὸ στέμμα τῆς τῶν πενήτων εὐποιΐας.

54 Σκέπτου πρὶν ὧν πάσχειν ἃ θέλεις, ἵνα προστάττῃς ἐμφρόνως ἃ θέμις. εὔλιθον γὰρ τὸ τῆς γλώττης ὄργανον, καὶ μέγιστον πρόσεχε τοῖς ἀμελοῦσι κίνδυνον. εἰ δὲ τὴν εὐσεβῆ λογισμὸν ὡς μουσικὴν ὠδὴν σύσεις αὐτῷ, τὸ πανάρμονιον τῆς ἀρετῆς ἀνακρούσεται μέλος.

55 Ὀξὺν μὲν εἶναι χρὴ πρὸ πάντα τὸν ἄνακτα, καὶ μάλιστα πρὸ τῆς λοιπῆς τῶν πραγμάτων, βραδὺν δὲ λίαν εἰς ὀργὴν ὑπάρχειν. ἐπεὶ καὶ γὰρ τὸ πάντη ἀόργητον ἀνατρέπει, καὶ θυμόδη μετρίως, καὶ μὴ θυμόδη. τὸ μὲν ἵνα τὰς φαύλων τὰς ὁρμὰς ἀναστέλλῃ. τὸ δέ, ἵνα τὰς ἀφορμὰς τῶν χρηστῶν ἀνιχνεύῃ.

56 Ἐν τῷ ἀκριβεῖ τῆς καρδίας σου βουλευτηρίῳ, ἐπιμελῶς παταύσει τῶν συόντων σοι τοὺς τρόπους. ἵνα γινώσκῃς ἀκριβῶς καὶ τοὺς φιλοῦντας θεραπεύοντας, καὶ τοὺς φιλοῦντας ἀπάτῃ κολακεύοντας. πολλοὶ γὰρ εὐνοεῖν ὑποκινούμενοι, μεγάλα πρὸς πεσεῖν καταβλάπτουσι.

57 Λόγον ἀκούσας ὠφελῆσαι δυνάμενον, μὴ μόνον ἀκοῇ δέχου, ἀλλὰ καὶ πράξει δεξαίμενος, ὅτω γὰρ τὸ τοῦ βασιλέως ἀγλαίζεται κράτος, ὅταν ἢ πρὸ ἑαυτοῦ τὰ δέοντα σωρεύσῃ, ἢ πρὸ ἄλλου εὑρεθέντα, μηδαμῶς πτοῆται, ἀλλὰ μανθάνει μὴ ἀνεπαισχύντως, ἐπιτελεῖ δὲ ἀνυπερθέτως.

58 Ἀκρόπολις μὴ ἀχρεωθέντοις τείχεσιν ἀσφαλισμένην καταφρονεῖ τῶν πολιορκούντων αὐτὴν πολεμίων, ἡ εὐσεβὴς δὲ βασιλεία ὅπλοις, ἐλεημοσύναις πεπυκασμένη, καὶ προσευχαῖς πολυπυργουμένη, ἀήττητον γίνεται πρὸς τῶν ἐχθρῶν βέλεσιν,

Ισάριθμα

ἀοίδιμα κατ' αὐτὴν ἐγείρωσι τρόπαια.

Χρῆναι δὲ τὸν τῶν κάτω βασιλέα, ἵνα μικρῷ σοι χαμαί τοῦ ᾖ κάτω δυνάστου. οἱ γὰρ ταύτῃ καλῶς διοικοῦντες, μετὰ τοῦτον ἐκείνους ἀξιοῦνται. ταύτῃ δὲ διοικοῦσι καλῶς, οἱ παρὰ τῶν ἀρχομένων ἀδικίας ἀποκινοῦντες πόθον, καὶ ἀρχικὴν παρ' αὐτῶν αὐτὴν λαμβάνοντες φόβον· ἀφαιλαῖς μὲν τὰ πλήσματα προαναστέλλοντες, πιμωρίας δὲ ὥραν αὐτοῖς ὀπίσω πάγοντες. 59

Ἱμάτιον ἀπαλαίωτόν ἐστι τὸ ἐλεοποιίας πόθον βάλλεσθαι. καὶ ἀδιάφθορος στολή ἐστιν ἡ πρὸς τοὺς πένητας εὐεργεσία. λαβοῦσα γὰρ βουλόμενον εὐσεβῶς βασιλεύειν, φιλανθρωπίαις φαιδρύνασα τὴν ψυχὴν κάλλει πίζαν. φιλοπτωχίας γὰρ ἡμφιεσμένος πορφύραν, καὶ ἐπουρανίου βασιλείας καταξιοῦται. 60

Σκῆπτρον βασιλείας παρὰ θεοῦ δεξάμενος, σκέψαι πῶς ἀρέσεις ᾧ ταύτην σοι δεδωκώς, καὶ ὡς πάντων ἀνθρώπων μᾶλλον αὐτῷ προσηκούσης, πλέον πάντων ἐπάγου καταγεραίρειν αὐτόν. ὅσον δὲ γέρας ἡγεῖται μέγιστον, αὐτὸς ὑπὲρ σοῦ μᾶλλον ἀφ' ἑαυτοῦ πλατύνοντας ὁρᾷς, καὶ ὡς χρεὼν καταβολὴν τὰς ὑποίας πληροῖς. 61

Τρέχειν μὲν εἰς τὸν ἄνω βοήθειαν πᾶς ἄνθρωπος ὀφείλει, ὁ σωτηρίας ἐλπιζόμενος. ὁ βασιλεὺς δὲ πρὸ πάντων, ὡς μεμνημένων ὑπὲρ πάντων. ὑπὸ τοῦ θεοῦ γὰρ φυλαττόμενος, καὶ οὗτος πολεμίους καταγωνίζεται χειναίους, καὶ οὗτος οἰκείους κατασφαλίζεται πεπλαίους. 62

Ὁ μὲν θεὸς ἐνδεὴς ἐστιν, ὁ βασιλεὺς δὲ μόνου θεοῦ. μιμοῦ τοίνυν τὸν ἐνδεᾶ τὸν ἐλεεῖν, μὴ ἀκριβολογούμενος πρὸς τοὺς σοὺς οἰκέτας, ἀλλὰ πᾶσι παρέχων τὰς πρὸς τὸ ζῆν αὐτάρκειας. πολὺ γὰρ ἱερώτερόν ἐστι δικαίως ἐλεεῖν ἢ τοὺς ἀναξίους, ἢ τοὺς ἀξίους ἀφειδῶς δικαίως ἀναξίους. 63

Συγγνώμην αὐτομάτων ἁμαρτημάτων, συγχώρησιν ἢ αὐτὸς τοῖς εἰς σὲ πλημμελοῦσιν, ὅπου ἀφέσεις αὐτὶ δίδοται ἄφεσις. καὶ τῇ πρὸς τοὺς ὁμοδούλους ἡμῶν καταλλαγῇ, ἡ πρὸς θεὸν φιλία καὶ οἰκείωσις. 64

Δεῖ τὸν ἀμέμπτως αὐάσειν βουλόμενον, καὶ τὰς τῶν ἔξωθεν ἀδοξίας φυλάττεσθαι, καὶ ἐὰν τὸν πρὸ ἐκείνων αἰσχύνεσθαι, ἵνα καὶ τοῦ φανερῶς ἁμαρτάνειν δι' ἐκείνους ἀπέχηται, καὶ ἧττον κατ' ἰδίαν πλημμελῇ ὑφ' ἑαυτὸν κυλίηται. εἰ γὰρ οἱ ὑπήκοοι ἀδελοὶ ἄξιοι φαίνονται, πολλῷ πλέον ὁ βασιλεὺς ἄξιος ταύτης γίνεται. 65

Ἰδιώτου μὲν εἶναι κακίαν φημὶ, τὸ πράττειν φαῦλα καὶ κολάσεως ἄξια. ἄρχοντος δὲ νόσημα, τὸ μὴ ποιεῖν τὰ καλὰ καὶ σωτηρίας πρόξενα. οὐ γὰρ ἡ τῶν κακῶν ἀποχὴ δίκαιον ὑπὲρ ἐραβεῖται, ἀλλ' ἡ τῶν καλῶν παροχὴ στεφανοῖ τὸν πιοῦτον. 66

μὴ

precłara & celebrja cõtra eos erigẽs trophea.

Vtere ut oportet regno hoc inferiore, ut scala tibi fiat superioris claritatis, Qui enim hanc recte gubernant, illa quoque postmodum digni censentur. Hanc autem recte gubernant, qui paternã subditis ostendũt charitatẽ, & principi debitũ ab ipsis recipiunt timorem. Itaq; minis quidé uitia compescent. Supplicij autem sensum ipsis neutiquam infligẽt.

Vestimentum inuetustabile est, beneficentiæ amictus. Et incorrupta stola est, charitas erga pauperes. Eum igitur oportet qui pie regnare uult, talium indumentorum pulchritudine animam exornare. Amoris enim in egenos qui indutus est purpuram, cœlestis quoque regni compos efficitur.

Sceptrum imperij quum à deo susceperis, cogitato quibúsnam modis placebis, qui id tibi dedit, quoq; omnibus hominibus ab eo sis prælatus, magis omnibus eum hõnestare festina. Porrò id ipse honestamentum arbitratur maximum, si quasi te factos à se tuearis, atque ut debiti exolutionem, benefaciendi munus adimpleas.

Recurre ad supernum auxilium cum homo quiuis debet, salutem qui expetat, tum ante omneis Imperator, utpote qui pro omnibus solicitus est: quum enim à deo custodiatur, tam hostes gentis sua manu debellat, quã suos sedulo communit.

Deus nullare indiget, Imperator solo deo. Imitare igitur nullius indigũ, petentibus q; facuberẽ misericordiæ copiã, nõ exacta & ad uiuum resecãte rem ratione impensarũ tuũ erga famulatũ utẽs, sed omniũ de sustinẽda uita petitionib. satisfaciẽs. Lõge enim satius est meritodignorũ etiã indignis misereri, quã indignorum uitio dignos ijs defraudare quę meretur.

Veniam quum delictorũ tuorũ petas, ipse quoq; te offendentib. ignosce, qm̃ remissioni retribuitur remissio, nostręq; cũ cõseruis nostris recõciliatiõi, dei amicitia & familiaritas.

Qui inculpabiliter principẽ agere studet, cum notas cauere debet, quæ forinsecus inaruntur, tum seipsum ante alios uerecundari: ut & aperte delinquere abstineat propter alios, & à seipso cohibeatur, quo minus priuata seorsum flagitia committat. Si enim ex subditis sunt, qui reuerentia digni habentur, multo magis ea dignus Imperator efficitur.

Priuati uitium esse assero, patrare praua, supplicioq; digna. principis uero culpam, non facere quæ honesta sunt, salutemq; parit: neque enim malorum abstinentia iustificat potentem, sed bonorũ æditio coronat eundem.

Ne igitur

Ne igitur malitia duntaxat abstinere cogitet, sed iustitiam etiam capessere contendat.

μὴ μόνον διὰ πονηρίαν ἀπέχεσθαι λογιζέσθω, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνης αὐτέχεσθαι σπουδαζέτω.

Dignitatum splendores mors haud reformidat, omnibus enim uo faces suos dentes infligit. Ergo ante illius ineluctabilem aduentum opum copiam trãsportemus in cœlum. Nemo enim quæ colligit in mundo, illuc profectus abducit, sed omnib. in terra derelictis, nudus de uita sua reddit rationem. 67

Ἀξιωμάτων λαμπρότητας ὁ θάνατος οὐ φείδεται· πᾶσι γὰρ τοῖς βάλλει τοὺς πανταχόθεν αὐτοῖς ὀδόντας. ἀκοῦσαι πρὸς τὴν ἐκείνου ἀναιδεστάτην πρᾶσιν, μεταθῶμεν εἰς οὐρανὸν τὰ τῶν χρημάτων πλούσιον. οὐδεὶς γὰρ ἃ τις κόσμῳ συναγει, ἐκεῖσε ἀπελθὼν ἀπάγει, ἀλλὰ γυμνὸς λογοθετεῖται τὸν βίον αὐτοῦ.

Imperator ut est omnium dominus, ita cum omnibus dei seruus existit. Tum igitur demum uocabitur dominus, quum ipse sibi dominari, nec illicitis uoluptatibus famulari patietur. Tum adiutricem piam rationem assumens, inuictam scilicet imperatricem animi, perturbationum rationis expertium indomitas cupiditates armatura castimoniæ debellabit. 68

Κύριος μὲν γὰρ πάντων ὁ βασιλεὺς, δοῦλος δὲ μετὰ πάντων τυγχάνει θεοῦ. τότε δὲ μάλιστα κληθήσεται κύριος, ὅταν αὐτὸς ἑαυτοῦ δεσπόζῃ, καὶ ταῖς ἀτόποις ἡδοναῖς μὴ δουλεύῃ, ἀλλὰ συμμαχον ἔχων τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν, τὸν ἀήττητον αὐτοκράτορα τῶν ἀλόγων παθῶν, οὗτος πανοπλίᾳ τῇ σωφροσύνης καταγωνίζεται.

Quemadmodum umbræ corpora sectantur, sic animas flagitia comitantur, euidenti effigie actiones exprimentia, ideo non datur in iudicio negare. Ipsa enim uniuscuiusque opera obtestabuntur, haud sanè uocem emittendo, sed talia prorsus sese repræsentando, qualia iam à nobis patratata sint. 69

Ὅτι πρόσωπα αἱ σκιαὶ τοῖς σώμασιν ἕπονται, ὅτως αἱ ἁμαρτίαι τοῖς ψυχαῖς ἀκολουθοῦσιν, ἐναργῶς τὰς πράξεις ὑφηνίζουσαι. διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κρίσει ἀρνήσασθαι. αὐτὰ γὰρ ἑκάστα καταμαρτυρήσει τὰ πράγματα, οὐ φωνὴν ἀφιέντα, ἀλλὰ τοιαῦτα φαντάζοντα, οἷα πρὸ ἡμῶν ἐπράχθησαν.

Nauis per mare commeãtis imitatur transitum compendiosa præsentis uitæ conditio, qua sanè nos nautas fallens suos, & pedetentim cunctanti raptans cursu tandem ad suum cuiusque exitum perducit. Si igitur hæc ita se habent, prętercurramus præcurrentia mundi negocia, adcurramúsque his quæ ad sęcula sęculorum permanent. 70

Νηὸς πορθμεύσης μιμεῖται διαβασιν ἡ βραχυτελὴς τοῦ παρόντος βίου καταστασις, ἡμᾶς οὐκ αὐτοῖς πλωτῆρας λανθάνουσα, καὶ καταμικρὸν πρασύρουσα δρόμον καὶ πρὸς ἴδιον ἑκάστου παραπέμψασα τέλος. εἰ τοίνυν ταῦτ' ἔτως ἔχει παραδράμωμεν τὰ παρεχοντα τοῦ κόσμου πράγματα, καὶ προδράμωμεν πρὸς εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων μένοντα.

Fastosus & supercilios us homo, ne ut taurus altic ornis eleuetur, sed animaduertẽs carnis subsistentiam, sedare debet cordis tumorem. Nam etsi factus est princeps in terra, ne tamen ignoret sese ortum ex terra, quum ex puluere ad solium conscendere, atque in puluerem tandem descendere possit. 71

Ὁ σεβαρὸς καὶ ὑπερόφρυς ἄνθρωπος, μὴ ὡς ταῦρος ὑψίκερως ἐπαίρεσθω, ἀλλ' γινοέσθω τῆς καρδίας τὸν ὄγκον τὴν ὑπόστασιν, καὶ πανέσθω τῆς καρδίας τὸν ἔπαρσιν. εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄρχων ἐπὶ γῆς, μὴ ἀγνοείτω ὑπάρχων ἐκ τῆς γῆς, ἀπὸ χοὸς εἰς θρόνον ἀναβαίνων, καὶ εἰς αὖθις μετὰ χρόνον καταβαίνων.

Studeto semper inuictissime Imperator: & sicuti scalas qui scãdunt, non prius desistunt, aut ad superiora ferri desinunt, quàm ad supremum perueniant gradum: ita tu quoque iugiter honestorum ascensum continuato. Sic fiet ut cœlestis quoq; regni fructum aliquando percipias, quod utinam & tibi tribuat & conjugi Christus rex omnium & qui regnant & qui regnantur in secula, Amen. 72

Σπούδαζε διαπαντὸς ἀήττητε βασιλεῦ. καὶ ὥσπερ οἱ τὰς κλίμακας ἀναβαίνειν ἀρξάμενοι, οὐ πρότερον ἴσανται τῆς τῶν ἄνω φορᾶς πρὶν ἂν τῆς ἄκρας ἐφίκωνται βαθμίδος, ὅτω καὶ σὺ ἔχου τῆς τῶν καλῶν ἀναβάσεως, ὅπως ἂν καὶ τῆς ἄνω βασιλείας ἀπολαύσειας ἧν σοι πράχοι χρισὸς μετὰ τῆς σῆς ὁμοζύγου, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ βασιλευομένων, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ.

FINIS.

INDEX IN CA-
NONES CONCI-
LIORVM.

* * *

A.

ABSTINENTIAE ab ouis & caseo præceptæ 141
Accubitus primi, à quibus non sint amandi 128
Accusantes Episcopos videndum quales sint 37
Accusator & reus quomodo se gerere debeant 70
Adam mortalis à Deo non est factus 102
Adulterorum pœna 18
Aegri baptizati symbolum fidei doceantur 34
Aegrotantes baptizandi 74
Æneas Gazæus quando vixerit 96
Æneæ Gazæi Epistolæ 9
Aequitius Episcopus condemnatus 84
Aetius Episcopus 56
Agape 32
Agapetus quis fuerit, & quando vixerit 10
Agnus, qui Christi imago est, in Ecclesia picturis erigendus 146
Altari assidens de altari pascatur 5
Altari quæ admouere liceat 1
Alipius Episcopus Tagastensis 60
De Anabaptismis 75
Anastasij Romani Pontificis literæ 84
Ancyra Galatiæ Metropolis 6
Ancirana Synodus, quando celebrata, et qui huic Synodo interfuerint 6.7.8
Angeli non sunt colendi 33
Animalium sanguis non comedendus 144
Anthiochenum Concilium quando conuocatum 6.7.
Apiarius presbyter, communioni restitutus 111
Apollinaristæ 38
Apostolorum canones 1
Aqua in misterijs non utendum 134
Arrius in Niceno Concilio damnatus 5
Athenagoras ex philosopho, ad Christianam fidem conuersus est 9
Athenagoras christianorum legatus ad Antoninum 9
Attici Episcopi Constantinopolitani Epistola, ad Concilium Aphricanum 115
Augurum ac maleficorum pœna 18
Aurelius Papa 58
Auaritiæ exemplum in Episcopis 50
Augustinus Episcopus legatus Numidiæ 5
Augustini de lectione scriptorum sanctorum patrum regula 4
Aurelij Episcopi decreta 58. 59 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69

B.

Baptismus domi non peragendus 141
Baptismum hæreticorũ probans, ab Ecclesia deponendus 5
Baptizare quomodo oporteat 5
Baptizatus non rebaptisandus 5
Baptizati in Ecclesia hæretica rebaptizari non possunt 46
Baptizati post baptismum Chrisma recipiant 34
Baptizandos quid discere oporteat 34
Basilicas esse contemnendas 28
Benedictio quid sit 133
Bonifacius Romanus episcopus primatũ in Ecclesiam inuexit 8
Botrorum oblatio 1
Brumalia tollenda 142
Byzaceni Episcopi qui fuerint 93

C.

Cælestium sequentes presbyteri excommunicandi 40
Cæmeteria martyria hæreticorum 31
Canones concilij Niceni 9. 10. 11. 12. 13. 14.
Canones de Monachis & Monasterijs 137
Canones Patrũ qui secundo Nicenæ conuenerunt 152
Canones qui à sanctis patribus sanciti & confirmati sunt 125
Canones sacros in omnibus obseruandos esse 152. 153
Canones sanctorum Apostolorum 1
Canones sanctorum patrum, Anciræ congregatorum 14. 15. 16. 17. 18.
Canones sanctorum Patrum Antiochiæ congregatorum 24. 25
Canones sanctorum Patrum Constantinopoli congregatorum 35. 36
Canones sanctorum Patrum Gangræ congregatorum 21. 22. 23. 24.
Canones sanctorum Patrũ Neocæsariæ congregatorum 19. 20. 21
Canones sanctorũ Patrum qui Calcedone conuenerunt 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49.
Canones sanctorum Patrum qui in carthagine conuenerunt 58. 59
Canones sanctorum Patrũ qui in Epheso conuenerunt. 39. 40. 41. 42 43
Canones sanctorum Patrum qui in Laodicea Phrygiæ conuenerũt 30. 31. 32.
Canones sanctorum Patrum qui in Trullum Regium Palatium conuenerunt 118. 119
Canones sanctorum Patrum qui Sardicæ conuenerunt 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57
Canones velitarum nuptiarum 141
Canonicæ scripturæ quæ sint 69
Canonici libri in Ecclesia legendi 34. 35
Catholica scriptura in Ecclesia legenda 69
Catechizandi ritus 38
Cantores et uxores ducere possunt 28
Capillorum ornatus 149
Carnes elixæ sacerdotibus an sint offerendæ 159
Carnes non tanquam immundæ contemnendæ, sed contingendæ 17
Carniuori esum condemnans, condemnatus sit 22
Carnium esus prohibitus 6
Carthaginense concilium sextum 8
Carthaginensi Episcopo licet clericũ undecunque ordinare 78
Carthaginis plura concilia 8
Castratus permaneat in clero 9
Cataphrygæ catechizandi & baptizandi 31
Catechumeni lapsi si sint, quomodo tractandi 12
Cauponandum vbi non sit 145
Calcedonense Concilium cuius iussu congregatum, & quid in eo actum 7
Charisij scelerata dogmata 40
Chorepiscopus 11
Chorepiscoporum munus 27
Chrisma non fiat à presbyteris 64
Christianus quam vitam eligere possit 138
Christiani ad nuptias non eant tripudia

& saltationes exercendo 34
Christiani Iudaizare non debent 33
Christus Dei filius ex duabus compositus naturis 124
Christus ouem errantem quærit 122
Christi humanitatem à diuinitate separandam esse docuit Nestorius 7
Circoncellionum detestabilis munus 96
Clericus cauponariam tabernam non habeat 129
Clericus cum clerico negotium habens, non ad seculariajudicia concurrat 45
Clericus Episcopum conuitians deponatur 6
Clericus in caupona comedens à sodalitate communionis seponatur 6
Clericus in duabus Ecclesijs non colocandus 158
Clericus in Ecclesijs duorum ciuitatum non ordinetur 45
Clericus insignem vestem non induat 158
Clericus loripedem ridens sodalitio arceatur 6
Clericus non deserat suam parœchiam ignorante Episcopo 156
Clericus ordinatus canones seruare debet 67
Clericus pauper si aliquid acquisierit id subiaceat potestati Episcoporum 71
Clericus quis esse non possit 2
Clericus si cum Episcopo negotium habeat vbi causam suam agere debeat 45
Clericus vestem illi non conuenientem induere non debet 133
Clerici ad virgines & viduas non ingrediantur 73
Clerici alieni ab alijs Episcopis non recipiantur 78
Clerici causas suas intra annum peragere debent 88
Clerici condemnati 83
Clerici Donatistarum in clerum catholicæ Ecclesiæ recipiantur 85
Clerici Episcopi mortui bona ad se non rapiant 47
Clerici in balneis cum mulieribus non lauent 145
Clerici in cauponam non diuertant nisi peregrinantes 73
Clerici non nisi ad Aphricana concilia appellent 107
Clerici qui ab vxoribus sibi continere debeant 86
Clerici quid docere publice debeant 132
Clerici seculares gubernationes non administrent 44
Clerici sine proprij Episcopi epistola dimissoria in aliena Ecclesia ordinem non habeant 131
Clerici subditi sint Episcopis 45
Clerici sunt examinandi 135
Clerici vxoribus abstineant 67
Clericorum accusatorũ existimatio discutienda 47
Clericorum auaritia 44
Cœnantium in templis idolorum pœna 15
Commonitoriũ quod legati aduersus Donatistas missi acceperunt 95
Communicãtes in Aphrica in mare trajicere volentes 101
Communicandum cum excommunicatis non est 25
Communicare qui debeant 15
Communioni sacramentorum qui sint applicandi 31
Communio non indulgenda ei facile est qui excommunicatus est 55
Communio orationum 17
Concilia Episcoporum neglecta 47
Conciliorum vsus 122
Sine Concilio sacræ scripturæ nihil facias 41
Concilium ab Episcopis bis in anno fieri debet 10
Concilium Anciranum quando celebratum 6
Concilium Antiochenum quando, & cur celebratum 6. 7.
Concilium Carthaginense 8.9
Concilium Chalcedonense 7. 8.
Concilium Constantinopolitanum quando conuocatum 8.9
Concilium Ephesinum cur sit conuocatum 8. 8
Concilium Gangrense cur sit conuocatũ 6. 7
Concilium Laodicenum 7
Concilium Neocæsariense cur conuocatum sit 6
Concilium Nicenum 5.6
Concilium Nicenum secundum 8
Concilium perfectum 28
Concilium Sardicense, & quid in eo actum 7. 8
Concilium singulis annis conuocandum 67
Confessio fidei Niceni concilij 62
Coniugale vinculum, cur à multis dissolutum 21
Coniugatos non habere spem apud Deũ 21
Coniugium prohibitum 6
Coniugium qui deuitare debeant 127
Coniugij institutio & consecratio 130
Coniugia sacrorum virorum legitima, valere debent 130
Coniurationum crimen prohibitũ 47
Consideratio tempestiua quid cõferat 42
Conspiratio factiosorum militari etiam auxilio submouenda 96
Constantinopolis priuilegia 136
Cõstantinopolitanæ Ecclesiæ dignitas 48
Constantinopolitani Episcopi 8
Constantinopolitani Episcopi honor qualis esse debeat 37
Constantinopolitani concilium à quo conuocatum, & quid in eo actum sit 7
Constantinopolitanum Concilium in Trullo 8
Constantinus Pogonatus 8
Consuetudo mala, æque ac pernitiosa corruptela eradicanda est 50
Continentia fucata 23
Continentiæ effectus 63
Continentiæ virtus quos maximè ornet ibidem
Continentiam seruare volentes à mulieribus abstineant ibid.
Conuentus Episcoporum quoties habendus 4
Conuentus publicos execrantium pœna 24
Conuiuia in Ecclesijs non sunt celebranda 74
Conuiuia gentilium celebranda 83
Conuiuia pauperibus exhibita contemnens sit Anathema 23
Conubia cum hæreticis non sunt commiscenda 33
Corporibus defunctorum Eucharistia non danda 67
Creaturas Dei bonas execrans, ex Ecclesia depellendus 5
Cresconius 88
Crimen vnum non probans ad alterum admiti non debet 109
Crucis Christi efficacia 121
Cruci viuificæ quis honor tribuendus 145
Curæ seculares à quibus deponi debeãt 1
Cydonius quis fuerit 9
Cyprianorum sanctæ synodi constitutiones 41
Cyrillus Alexandrinus Episcopus 7
Cyrilli Alexandrini Epistola missa ad Concilium Aphricanæ prouinciæ 114

D.

Decimæ Episcopo aut presbytero mittendæ, non altari imponendæ 1
Decreta conciliorum seruanda 67
Demetrius Thessalonicensis vir doctus, & qui eius fuerint labores 9
Deus homines auxilij inopes non relinquit 121
Diaboli voluntas quæ sit 121
Diaconissa quando ad ministerium ordinanda 46
Diaconissæ 14
Diaconus aleæ aut ebrietati vacans gradu suo deiiciatur 50
Diacon⁹ ante presbyterũ nõ sedeat 32.128

Diaconus

Diaconus à tribus Episcopis audiendus 66
Diaconus non sit conductor aut procurator 67
Diaconus panem non det nec calicem porrigat 32
Diaconus quis ordine suo sumouendus 2
Diaconus sine voluntate Episcopi nihil faciat 4
Diaconi eligendi quot annos habere debeant 67
Diaconi quod esse debeant 20. 130
Diacono quis manū imponere debeat 1
Diaconi exarati ministrare possunt 16
Diaconorum sedes 13
Diœcæses inter Episcopos quomodo diuidendæ 105
Diœcesis ab hæresi liberata non repetenda 105
Diœcesis conuersa à Donatistis 99
Digamorum ius 18
Dignitas pecunijs acquisita detestanda est 43
Dioscorus damnatus 7
Dioscorus naturarum in Christo confusionis author 124
Dispensatores oportet esse in Episcopi taberna & monasterijs 156
Dissentiones in Ecclesiam ἀταξίαν mouebunt 5
Diuortij leges à Basilio latæ 147
Docendi facultas à quibus concedenda 132
Doctor aliorum quis esse debeat 8
Dominicis diebus genua non flectenda 148
Dominicis diebus quid sit docendum 132
Donatistæ conueniendi quomodo sint 94
Donatistæ mansuetè tractandi 84
Donatistarum & Maximianistarum acta, literis ad Principes transmittenda 85
De Donatistis & infantibus qui ab illis Baptisati sunt 74
Donum Dei non est contemnendum 22
Draco primus Assyrius 120

E.

Ecclesia commissa Ministro non est relinquenda nec ad aliā trāseundū 54
Ecclesia Romana & Alexandrina quo modo sit pacificanda 100
Ecclesia sancta quid defendat 12
ab Ecclesia qui separandi 1
Ecclesiæ Barbaricæ quomodo regēdæ 36
Ecclesiæ capita vnde defentionem petere debeant 98
Ecclesiæ conuentus celebrandi 23
Ecclesiæ debēt habere suū œconomū 48
Ecclesiæ negotia qui iudicare debeāt 29
Ecclesiæ non sunt permiscendæ 36
Ecclesiæ recta gubernatio quibus in rebus consistat 36
Ecclesiæ res à nemine dispergantur 69
Ecclesiæ viduatæ redditus seruandi 48
Ecclesiarū defensores petendi à Rege 87
Ecclesiarum gubernatores non sunt accusandi 37
Ecclesiasticus ordo conseruandus est 63
Ecclesiastica disciplina qualis esse debeat 89. 90. 91
Ecclesiastica statuta contemnentes quomodo tractandi 33
Ecclesiasticum forum 17
Ecclesiasticum ordinem confundentes quid moliantur 37
Ecclesiasticarū rerum gubernator quis esse debeat 48
ab Electis Iudicibus prouocare non licet 98
Electorum Iudicum sententia non est contemnenda 107
Epigonius Episcopus 77
Episcopus ab Ecclesia longiori tempore non absit 55
Episcopus ab omnibus Episcopis qui in ea prouincia sunt est ordinandus 10
Episcopus accusatus ab Episcopis vocandus 7
Episcopus aleæ & ebrietati vacans deponendus 5
Episcopus alteri non succedat sine electione 41
Episcopus citra Synodi tempus aliquorū criminum reus inuentus à 12. Episcopis audiatur 65
Episcopus ciuitatem quæ illi non est subiecta non adeat 29
Episcopus conueniat ordinem Episcoporum & cum his consentiat 52
Episcopus cum hæreticis orans à societate separandus 5
Episcopus de parochia ad parochiam aliam migrare non debet 29
Episcopus de sua prouincia ad aliam prouinciam non transeat 50. 51
Episcopus dignitatis pecunia compos factus deponendus 3
Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem 30
Episcopus Ecclesiæ suum habeat œconomum 48
Episcopus esse quis non possit 2
Episcopus etiā à trib° ordinari potest 66
Episcopus extra suos terminos, ordinationes facere non debet 4
Episcopus fideles aut infideles iniuria afficiens ab officio deponendus 3
Episcopus in publicas administrationes se non coniiciat 8
Episcopus iracundus esse non debet 61
Episcopus iracundus presbyterum aut Diaconum non facile exterminare debet 55
Episcopus manifestas & proprias facultates habeat 4
Episcopus mundi fauore Ecclesiam consequutus, deponatur 3
Episcopus munerum acceptionem deuitet 153. 144
Episcopus neminem damnet insciis finitimis Episcopis 61
Episcopus non abutatur rebus sub titulo Ecclesiasticæ matricis 71
Episcopus non eligatur nisi qui prius lectoris & Diaconi munere sit perfunctus 54
Episcopus non eligatur absque Synodo et ab absente Episcopo metropolitano 28
Episcopus non nauiget absque literis dimissionis 82
Episcopus non nisi à plurimis ordinetur 66
Episcopus non quemuis cōmunione priuet 110
Episcopus non sit conductor aut procurator 67
Episcopus non sit miles 8
Episcopus non sit vsurarius 129
Episcopus non temerè & leuiter eligendus 54
Episcopus officium publicum non suscipiat 4
Episcopus omnium rerum ecclesiasticarum curam gerat 4
Episcopus peregrinans non sedeat in ea cathedra vbi peregrinatur 87
Episcopus Presbyterum & Diaconum innocentem non damnet 61
Episcopus primus, non nominandus sacerdotum Princeps 73
Episcopus pro se alterum successorē non substituat 29
Episcopus quando à consortio segregandus 1
Episcopus qua ratione causam absentiæ suæ cōuentus debitæ, significare debeat 53
Episcopus quis ordine suo sūmouēdus 2
Episcopus sua, moriens, relinquat Ecclesiæ 30
Episcopus suburbana Ecclesiæ aut præsidem alienare non debet 157
Episcopus suæ parochiæ potestatē habeat 27
Episcopus suæ diœcesis contemptor communione priuetur 107
Episcopus vnde alendus 4. 5
Episcop° vbi & à quib. sit ordinādus 52
Episcopi accusati res ad primatum prouinciæ deferenda 67
Episcopi ad Synodū vocati non sunt contemnendi 33
Episcopi Catholici dignitas 11

Episcopi catholici & à Donato conuersi 105
Episcopi conscientia libera esse debet 37
Episcopi ad comitatum non accedant nisi prius sint vocati 53
Episcopi dignitates & sæculares administrationes postulantes 52.53
Episcopi diligenter concilijs adesse debet 87. 88
Episcopi diutius in concilio non tenendi 108
Episcopi excommunicantis eum qui sibi soli proprium crimen confessus est, officium 110
Episcopi extra diecæsim Ecclesim non adeant 36
Episcopi fratres duo dissidentes, quomodo conciliandi 51
Episcopi iudicio Ecclesiæ negotia iudicanda sunt 29
Episcopi monasteriorum curam habere debent 44
Episcopi multi congregati eligant Episcopum 66
Episcopi non abeant peregre trans mare 68
Episcopi non ordinandi nisi ante suos omnes fecerint Christianos 73
Episcopi pecunia ordinati deponendi 132
Episcopi qui Donatistas secum communicasse negarunt 107
Episcopi qui in parochijs ordinati sunt ne quam diecæsim sibi vendicent 79
Episcopi quomodo ad principatum Ecclesiæ sint constituendi 31
Episcopi quot alium ordinare debeant 75
Episcopi villis & vicis non ordinandi 34
Episcopi vxor monasterium ingrediatur 140
Episcopo facultates propriæ non sunt intercipiendæ 4
Episcopo manus qui imponere debeant 1
Episcopum in presbyteri gradum referre sacrilegium est 49
Episcopum qui accusare non debeant 37
Episcopum quid inquinet aut lædat 8
Episcoporum concilia bis quotannis conuocanda 29
Episcoporum conuentus quotes habendus 4. 47
Episcopis relinquentibus hæredes hæreticos, vel gentiles, anathema post mortem dicantur 89
Epistola Attici Episcopi ad concilium Aphricanum 115
Epistola concilij Aphricani missa ad Papam Celestinum vrbis Romanæ Episcopum 116
Ephesinum concilium cuius iussu conuocatum 7
Epistola Cyrilli Alexandrini Episcopi missa ad concilium Aphricanæ prouinciæ 114
Epistolæ missa ad Bonifatium Romanæ Ecclesiæ Episcopum 111
Epistolas pacificas dare qui possint 26
Eremitæ quales esse debeant 138
Eunuchi qui in Ecclesiam sint recipiendi 9. 10
Eustachij infirmitas 42
Eustachy mali imitatores 21
Eustachy Sebastiæ Armeniorum Episcopi absurdissimi errores 6
Eucharistia mortuis non impartienda 147
Eutyches abbas, & eius hæresis quæ fuerit 7
Eutyches damnatus ibidem
Eutychetis mores ibidem
Eutichianus Episcopus nominari non debet 57
Exactores Ecclesiæ 98
Excommunicatus priusquam audiatur communicare si ausus fuerit, hic seipsum condemnat 70
Excommunicatus sine literis commendatitys non excipiatur, aut exceptus excommunicetur 2
Excommunicatus ab alijs in communionem non sunt recipiendi 10
Excommunicati ad accusationē admitti non debent 109
Exemplaria Synodi Nicenæ missa ad Bonifacium Episcopum Romæ 115
Exuli larga beneuolentia & humanitas est exhibenda 56

F.

Faustinus Episcopus 58. 61
Felix Episcopus 65
Fideles verberans Episcopus ab officio deponendus 3
Fides Patrum in Nicæa Bithiniæ congregatorum rata manere debet 36
Flauianus Episcopus constantinopolitanus Eutycheti sese opposuit 7
Fortitudo spiritualis 42
Fortunatus Episcopus 64

G.

Gangrensis Synodus 6
Gaudentij Episcopi decreta 51.57
Græco Latinæ interpretationes quid commodent 3
Gratia Dei destituti nihil implere possumus 103
Gratiæ diuinæ quæ sint effecta 103
Gregorij ordo 143

H.

Hæresis omnis anathemizanda 36
Hæreticus contra Episcopatū in testimonium non est recipiendus 7
Hæretico nō licet accusare orthodoxū 37
Hæretici quando suscipiendi 149
Hæretici qui vocentur 37
Hæreticorum benedictiones non sunt accipiendæ 33
Hæreticorum nuptijs non consociandum 31
Hæreticis non liber debet esse ingressus in templum Dei 31
Hebræi non suscipiantur nisi sincero corde conuersi fuerint 156
Hermias Philosophus, quis fuerit 9.10
Hipponensis concily canones non esse emendandos 72
Hipponensis Ecclesiæ curatores qui sint 88
Histrionibus pœnitentibus reconciliatio non neganda 74
Homicidæ voluntarij quomodo puniēdi 18
Hominis quanta sit dignitas 150
Humericus vvandalorum Rex 9
Hydroparastarum hæresis 135

I.

Idololatriæ peccatum 33
Idolorum & templorum reliquiæ abrogandæ 82.89
Ieiunandum quandiu sit 34
Ieiunia contemnenda esse 21
Ieiunia & festa Iudæorum Christianis non esse obseruanda 7
Ieiunia quæ seruanda ibidem
Ignatius Ecclesiæ Antiochenæ post Petrum Apostolum Episcopus 8
Ignatius damnatus ad bestias Romam vinctus mittitur 8
Ignatius quando passus sit 9
Ignatij Epistolæ 8.9
Imaginum vsus in templis damnatus 8
Infames personæ nō debēt accusare 109
Infantes Baptizandos, dubitatur an Baptizati sint 87
Interpretes mali, errores gignunt 3
Ioannes Antiochenus Nestorij hæresim defendit 7
Iocundus Episcopus 61
Iudæi Circenses non accedendi 133
Iudæorum azyma non accipiendum 33
Iudæorū azyma non comedendum 129
Iudæorum feriatica à Christianis nō sunt accipienda 33
Iudæorum pascha à Christianis non celebrandum 25
Iudæorum sacrificia, ieiunia, festa Christiani imitari non debent 7
Iudæorum synagogæ orationis causa non ingrediendæ 6
Iudicum electorum sententia non est contemnenda 107
Iumenta in templa non inducenda 147
Iustinianus Rex pius 120. 121

Laicus mutum aut loripedem irridens sodalitio arceatur 6
Laicus publice non disputet 143
Laicus quis ab alijs separari debeat 2
Laodicenum Concilium quo tempore celebratum 7
Lectores vxoros ducant 66. 67. 128
Legatio libera esto 97
Legatio mittenda ad Donatistas, pacis componendæ gratia 86
Legationes diuersarum prouinciarum 97. 98
Liberi ab Episcopis & clericis non facile emancipandi 73
Libera legatio esto. 99
Liberi Clericorum hæreticis non sunt matrimonio iungendi 68
Liberi sacerdotum non accedant secularia spectacula 66
Libertas eorum qui in Ecclesia fuerunt à Rege petenda 83
Liberti accusare non debent 109
Libri Canonici qui sint 8. 9. 35.
Libri impij vt sacri inscripti, remouendi 6
Libri sancti & venerabiles qui sint 8. 9
Libri veteris & noui testamenti non sunt corrumpendi 144
Libros hæresis accusatricis nemo Christianorum occultet 156
Literæ cõmendatitiæ quibus dandæ sint 45. 46

M.

Macedoniani 38
Macedonij condemnatio 123
Manus præsentibus catechumenis sacerdotibus non sunt imponenda 31
Manuum impositio 1
Mariam Dei genitricem non esse appellandam 7
Martianus Imperator 7
Martyres falsi, alieni à Deo sunt 33
Martyribus Christi relictis ad falsos martyres non est eundum 33
Martyrum historiæ confectæ in Ecclesia non publicandæ 143
Martyrum monumenta ficta 89
Martyrum natalitia quãdo celebranda 34
Mauritaniæ Episcopi qui fuerint 93
Maximianus Episcopus 92
Maximus Cynicus Episcopus esse non debet 37
Metropolitani Episcopi honor 26
Militans Deo non implicat se negotijs sæcularibus 67
Mimi Christiani facti 83
Ministerio ecclesiastico quis non sit admittendus 19. 20
Minister ad altare non accedat sine canonicis literis 33
Minister altaris non peregrè proficiscatur sine iussione Episcopi 33
Minister cum mulieribus lauacra communia non habeat 33
Minister Ecclesiæ nullius sine commendatione recipiendus 3
Minister orõne non vtatur 32
Ministri adsint oßtiis & orent 33
Ministri altaris, non sint mathematici & astrologi 33
Ministri infucata debent Episcopis prestare officia 56
Ministri persona odiosa non est 53
Monachus coniurator cadat de proprio gradu 47
Monachus fornicator qua pœna afficiendus 139
Monachus Iudæos circenses adire non debet 133
Monachus non ducat vxorem 76
Monachus quando in monasterium recipiendus 137
Monachæ sacræ sine muneribus recipiendæ 159
Monachi in monasterijs Episcopo sint subiecti 44
Monachi non relinquant suã monasteria & in alia transeant 160
Monachi quomodo cum mulieribus cibum sumere debeant 160. 161
Monachi res Ecclesiæ cum politicis confundunt 44
Monachi sine muneribus recipiendi 159
Monachi sui fructus 6
Monachi sua monasteria deserere non debent 159
Monachi tumultus mouentes 47
Monachi vrbe regia egrediendi 47. 48
Monacharum vestitus qualis esse debeat 139
Monachorum regula 137
Monasteria dedicata consilio Episcoporũ perpetuo maneãt monasteria 48
Monasteria dedicata secundum sententiam Episcopi semper monasteria maneant 140
Monasteria duplicia ex duplicibus monasterijs fieri non debent 160
Monasteria egredi quibus liceat 139
Monasteria publicantes grauem damnationem merentur 157
Monasteria quando sint ædificenda, & à quo gubernanda 44
Monasterio alieno suscepti in rectores et clericos ordinandi non sunt 88
Monasterio deputati non ad militiam et seculares honores venire debent 05
Monasteriorum bona reseruanda 48
Monasticæ vitæ author 6
Monotheltarum hæresis vbi & quando condemnata 8
Mulieris duobus fratribus nuptæ pœna 19
Mulierem extraneam non habeat Minister verbi 10
Mulierum fornicantium & partus suos necantium pœna 18
Mulier habitum muliebrem non mutet 23
Mulier in virorum monasterio non dormiat 140
Mulier propter diuinum cultum crines attondere non debet 23
Mulier quando mœchetur. 148
Mulier secundas nuptias execrare non debet 23
Mulieres ad altare non ingrediatur 33
Mulieres à viris dimissæ sic maneãt 100
Mulieres episcopia non inhabitẽt 157
Mulieres in templis sileãt 144
Mulieres monasteria virorum non inhabitent 159
Musæus Episcopus nominari non debet 57

N.

Neocæsariense concilium, & qui huic interfuerint 6
Neophytus ad ordinem sacerdotalem nõ admittendus 38
Nestorius damnatus 7
Nestorius naturarum in Christo diuisionis author 124
Nestorij hæresis 7
Nestorij nugatoria diuisio ac separatio in naturis Christi 124
Nestorij præceptor quis 124
Nestorium sequentes damnati & excommunicati sunt 39
Negotia in suis locis orta finienda 11.
Negotia omnia à Deo auspicanda 123
Nicenum Concilium à Constantino congregatum ob quas causas sit 5
Nicenum concilium secundum, cur sit conuocatum 8
Niceni concilij Canones 60
Niceni concilij Canones, in concilio Carthaginensi adprobati 58. 59
Niceni concilij regulæ non sunt dissoluendæ 25
Niceni concilij canones singulis annis recitandi 67
Niceni Synodi exemplaria qualia 60
Nicenæ Synodi statuta seruanda 63
Nouatiani in Ecclesiam non sunt recipiendi 31
Nouatiani quomodo in consortium Ecclesiæ recipiendi 11
Nuadius Episcopus 64
Numidiæ Episcopi qui fuerint 93
Nuptiarum secundarum appetitio libera sit nec ne 117

Nuptias qui accusent 21
Nuptias vituperans anathema sit 22
Nuptijs alteris quibus vti non liceat 2

O.

Oblationes quomodo offerendæ 23
Offendicula non esse danda 129
Offendiculi author quomodo quis fiat 5
Olera cum carnibus cocta comedēda 17
Olympius Episcopus 56
Orandum cum hæreticis non est 33
Orandum pro quibus sit 17
Oratio fidelium quomodo fieri debeat 32
Oratio non flexis genub. facienda 14
Oratio stando Domino facienda est 14
Orationem qui cum populo in Ecclesia non communicant excommunicandi 25
Orationes in domibus coniugatorum nō debere celebrari 22
Orationum communio 17
Ordinatio illicita quæ sit 56
Ordinationes Episcoporum 48
Ordinatoribus Episcoporum, decreta conciliorum aurib. inculcanda 67
Orthodoxus cum muliere hæretica non copuletur 144
Osij Episcopi decreta 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57
Otij & securitatis mala 42

P.

Paganorum festa non celebranda 33
Panis quando afferendus 34
Paphnutij de cœlibatu sententia 5. 6
Parochiam deserens Episcopus, in aliam non insiliat 2
Parochij rusticani ab Episcopis non mutentur 47
Parochij rusticani innobiles manere debent 133
Paruuli à Donatistis baptisati in catholica clerici ordinentur 81
Paruuli in remissionē peccatorum baptisentur 102
Paschæ dies annuntianda in die synodi 87
Paschæ dies quando celebrandus 1
Paschasimus Episcopus 49. 50
Patres accusantes quomodo tractādi 64
Patrologi 3. 4
Patrum scripta quo iudicio legenda 3. 4
Patrum traditiones valere debere 129
Paulianistæ rebaptizandi 13
Pauperibus iter facientibus literæ pacificæ, non commendatitiæ dandæ sunt 45
Peccatores sunt omnes homines 104
Peccatum ad mortem 154
Pecunia Episcopus non est ordinādus 43
Pellicem habens nō potest esse Episcopus 2
Peregrini sine commendatitijs literis non suscipiendi 26
Pharmaca abortus facientia 148
φρατρίας ἐγκλημα Græcis quid sit 47
Picturæ mentis corruptrices 150
Plebem suam deserentes 87
Penitentes recipiendi 15. 12. 31
Pœnitentia pœnæ tempus abbreuiat 19
Pœnitentia triēnij quibus imposita 15
Pœnitentiæ fructus attendendi 12
Pœnitentiæ locus quibus sit difficilis 19
Pœnitentiæ quot anni dati 14. 15. 16 17. 18
Pœnitentibus tempus decretum propositum 74
Pœnitentium oratio qualis esse debeat 32
Populus conuersus à Donatistis 99
Populus electionis ministrorum ad altare ius non habeat 31
Populi à Donatistis conuersi 105
Populi qui nunquam Episcopos habuerunt 99
Populos ad se pertinentes, negligentes 106. 107.
Possessiones ab Episcopis, clericis, Monachis non sunt conducendæ 44
Preces Catechumenorum 32
Preces penes altare quæ dici debeant 101
Prægnantes quomodo Baptizari oporteat 19
Presbyter ager nec baptizatus ad ministerium ordinari non debet 20
Presbyter aleæ, aut ebrietati vacans officio suo priuetur 5
Presbyter ante Episcopum templum non ingrediatur 34
Presbyter ante trigesimum annum non ordinandus 130
Presbyter à quinque Episcopis audiendus 66
Presbyter collectas agens, & aliud altare sine Episcopo struens, doponatur 3
Presbyter contra Episcopū inflatus schisma faciens, anathema esto 65
Presbyter damnatus ad Episcoporū concilium maius conuertatur 27
Presbyter illicitis nuptijs implicatus non benedicat 133
Presbyter non intersit, conuiuio secundarum nuptiarum 19
Presbyter non sit conductor aut procurator 67
Presbyter qualis esse debeat si ad ministerium ordinatur 44
Presbyter quis ordine suo sumouendus 2
Presbyter sine voluntate Episcopi nihil faciat 4
Pretbyteri & clerici accusati quomodo tractandi 68
Presbyteri & Clerici qui in suis causis appellatione trans mare utuntur, in communionem non recipiantur 70
Presbyteri & Diaconi ob grauius aliquod delictum correpti, laicam manuū impositionem non accipiant 70
Presbyteri immolantes & postea certantes quomodo tractandi 14
Presbyteri nihil sine consilio Episcopi agant 34
Presbyteri non nisi ad Aphricana concilia appellent 107
Presbyteri qui à suis Episcopis corripiuntur quomodo tractandi 65
Presbyteri qui sacrificare non possint 20
Presbyteri res Ecclesiæ in qua consecrati sunt non vendant 71
Presbiteri exorati pœna 19
Presbytero quis manum imponere debeat 1
Primitiæ frugū Episcopo, aut ante presbytero mittendæ, non altari imponendæ 1
Primitiæ quibus destinatæ 21
Principes non eligant Episcopos 153
Probanda sunt omnia, bona vero retinenda 3
Prouinciæ vnius in duas diuisio prohibita 45. 46
Prouincialis Synodus fiat constituto tempore 155
Psallentium in Ecclesia mores 145
Psallere in Ecclesia quibus liceat 32
Psalmistæ orari victi non debent 32
Psalmorum lectio qualis esse debeat 32
Puellam innuptam vi retinens ab Ecclesiæ consortio arceatur 7

R.

Recōciliatio eorum qui in periculo sunt 64
Regis officium 10
Regnum pium quid conferat 35
Regulæ sanctorum patrum quomodo traditæ 6
Rerum Ecclesiasticarum dissentiones remanere non debent 57
Resipiscens ab Ecclesia recipiendus 6
Rogi in nouilunijs non sunt accendendi 143
Romæ veteris & nouæ primatus & dignitas qualis 48

S.

Sabbathiani 38

Sabbatho non ieiunandum 141
Sabbathorum Euangelia 32
Sacerdotes fœnerari non debent 31
Sacerdotij gradu qui priuandi 39. 40
Sacramenta à ieiunis celebranda 73
Sacramenta qui porrigere debeant 13
Sacramentum altaris à quibus percipi debeat 134
Sacramentum non accipiat Diaconus ante Episcopum 13
Sacra misteria tractantes à mulieribus abstineant 69
Sacrificia præter Domini constitutionem non sunt offerenda 1
Sacrificium præsanctificatorum 140
Sacris adferenda sunt panis & vinum aqua mixtum 73
Saltationes publicæ mulierum prohibitæ 142
Sancti recte dicunt dimitte nobis debita nostra 104
Sardicæ Synodi canones 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57
Sardicense concilium, à quo conuocatum 7
Scelestus rabidus veritatis hostis 123
Scenicis pœnitentibus reconciliatio non neganda 74
Seditiones quomodo cauendæ 12. 13
Seditiosi segregandi 17
Serum proprium Dominum non contemnat 22
Serui accusare non debent 109
Simila quando non sit coquenda 146
Spectacula diebus dominicis & in festis sanctorum non sunt peragenda 83
Spicarum oblatio 1
Spiritualis cognatio corporum coniunctione maior 140
Spiritus sancti gratia pecunia non emitur 43
Subdiaconus quando sit ordinandus 130
Subdiaconi in secretario seu sacrario licentiam non habeant 32
Suggestio Maurentij Episcopi 99
Supplicationes orationum quousque fieri debeant 32
Synodus contra dogma Pelagij & Celestij 102
Synodus contra Donatistas 102
Synodus prouincialis fiat constituto tempore 155
Synodus quos indicare debeat 29
Synodi perfectæ leges obseruandæ 28
Synodi sanctæ collocutio quando fieri debeat 40
Synodo qui interesse debeant 29
Synodo sanctæ placentia firma maneant 49

T.

Templa consecrata absque depositione reliquiarum, impleri oportet 155
Testimonys qui admitti debeant 109
Theodorus Ascidas Cæsariæ Episcopus damnatus 8
Theodorus Episcopus Ephesinus 42. 43
Theodorus Monipsuestiæ, Nestorij præceptor 124
Theodosius Rex pius 53
Theophanes græcus auctor 8
Timore persecutionis fugientes quomodo tractandi 14. 15
Trinitatis sanctæ prædicatio 63
Trinitatis sanctæ vnitas 63
Tripolitani Episcopi qui fuerint 93
Typographi praui 3
Typographicæ artis abusus & verus vsus 3

FINIS

V.

Valentinus Episcopus primæ sedis Numidicæ regionis 65
Vatibus nemo se tradere debet 142
Veterum libelli cur in vnum volumen 3 in hoc opere colecti
Veterum scripta etsi næuos aliquos habeant tamen non sunt reiicienda 3
Vicarij Episcoporum offerant 20
Viduæ vere anni 137
Viduas & orphanos qui potissimum defendere debeant 44
Virgines minores velandæ 108
Virgines non sint vagabundæ 74
Virginitas cũ humilitate admirãda 24
Virginitatis falsæ custodum pœna 24
Virginitatis vere anni 137
Vir in mulierum monasterio non dormiat 140
Viri boni officium & studium 3
De visitatione prouinciarum 76
Vita solitariæ commendatio 44
Vnctio vel Chrisma nõ fiat à presbiteris 64
Vota tollẽda quando sint 142
Vrbanus Episcopus excõmunicãdus 112
Vrsæ ad lusum non sunt circumferendæ 142
Vsuræ in decimis non sunt accipiendæ 13
Vxor electa non pro cõcubina adiungẽda 5
Vxor religionis occasione non reiicienda 1
Vxorum raptores quomodo puniẽdi 48

Z.

Zosimus Romanus Episcopus 8

INDEX IN EPI-
STOLAS IGNATII
MARTYRIS. 2.

**
*

A.

ABNER capite cur plexus sit 12
Absolom cur infelix & in arbore pendulus spiculis sit trasfixus 12
Abiron cur viuus orco absorptus sit 12
Aduersariorum verbera ferenda 40
Aduersariorum in hoc seculo magnitudo, cum futura vita non comparari potest 3
Aetas in ministro verbi non est despicienda 12
Agatopus Syriæ diaconus 20
Aliena gloria non sectanda 13
Anencletus D. Petri minister 7
Animi boni puris fontibus similes 3
Animi leuis iudicium quod sit 48
Animi mobilitas fugienda 17
Anthropolatræ fugiendi 9
Antiquitas summi sacerdotis 32
Antiqua fides quæ sit 32
Antiquitas ipsa Christus est 32
Apollonius presbyter magnesiorum 11
Artes mali fugiendæ 40
Aula Christi 15
Aures Christiani, contra Christum loquentium patere non debent 8
Apostolos incarnationis filij Dei non puduit 43

B.

Baptizandi in nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti 21
Baptizare cui liceat 37
Basilides Diaboli surculus 9
Bassus presbyter magnesiorum 11
Beatus quis sit 21
Beatus vere quis dicatur 12
Birrhus Hephesiorum Diaconus 50
Bonus non est qui bono malum admiscet 7

C.

Calumniandi ansæ uitandæ 8
Caro Christi pro nobis tradita vna caro est 28
Castitatis commendatio 48
Castitatis exempla 29
Castitatis nemo sit gloriabundus 40
Charitas duplex est 36
Charitas mutua conseruanda 10
Chore cur flamma cœlitus exustus sit 12
Christianismus vbi, ibi nullus iudaismus est 15
Christianus mundo exosus, Deo gratus & acceptus est 58
Christianus sui ipse potestatem non habeat 41
Christiani nominis mercatores 6. 7.
Christiani suo cognomine se dignos gere re debent 15
Christianum non tantum appellari sed esse maxima dignitas est 12
Christianum esse non persuasionis opus est 58
Christus ascendit in cœlos 8
Christus corpus distinctum habet 8
Christus corpus habet cum nostris corporibus commune 9
Christus cur esuriuerit 24
Christus Deus verus, & homo verus 30. 31
Christus homo absque peccato 8
Christus ieiunij diuturnitate Deum se esse probauit 24
Christus Legis & Prophetarum Deus 30. 31
Christus non solus est homo 47
Christus omnia quæ passus est nostri causa perpessus est 34
Christus ostentationis cupiditate nunquam laborauit 24
Christus post resurrectionem etiam in carne est 5. 34. 35
Christus pro inimicis precatus est 53
Christus quomodo Sathanæ tantationes sustinuerit 24. 25
Christus tentatus à Sathana 23. 24. 25
Christus vere Baptizatus est 9
Christus vere condemnatus 9
Christus vere cruci affixus est 8
Christus vere resurrexit 8
Christus vero corpore edibit ad iuditiũ 35
Christus verus homo natus 21
Christus verus homo non opinione sed re ipsa 8
Christus vnus est 15
Christi doctrina & miracula 15
Christi in terris vita qualis fuerit 15
Christi passionem negantes fugiendi 4
Christo digni qui sint 6
Christum diligentes quid maneat 4
Christum iactitantes quidam eundem repudiant & quibus modis id faciãt 7
Christum Iesum in carne habitare non credens, vitam non consequetur 35
Christum qui abnegent 7
Circuncisio præterijt 14
Clemens D. Petri minister 7
Cleobulus Diaboli propago 9
Cœlibes quomodo viuere debeant 29
Cœtus sacri conuocandi 47
Cœtus sacri cur sint instituti, aut quid in ijs sit agendum 54
Cogitationes rerum cœlestium quales sint 6
Conciones constãter & frequenter sunt habendæ 40
Concordia Deo placet 17
Concordiæ & dilectionis mutuæ effecta 54. 55
Concordiæ & vnitatis causæ mouentes 28
Concordiæ exemplum in Ecclesia Philadelphiorum 27. 28
Concordiæ Ministro verbi ratio habenda 40
Concordiæ princeps & dux est Iesus Christus 50
Concordiã quæ dissoluunt fugienda sunt 27
Concordia qualis esse debeat 50
Concordiæ vinculum quomodo conseruetur 29 30
Confessioni post mortem locus non datur 37
Coniugalis permixtio non à naturæ corruptione profecta est 31
Coniugium approbante Episcopo fiat 41
Contumelia seruorum Dei disciplina est 59
Conuentus sanctus Ministrorum necessarius 41
Corpora mortalium si non resurgunt, ab animantibus nihil discrepamus 19
Corpus Christi quale 8
Crux Christi fidelibus salus ac vita est æterna 56
Crux christi per quos homines promota & excitata 22
Crux Christi trophæum est aduersus Sathanæ potentiam 21
Crucis Christi neminem pudeat 43
Crucis spes quæ sit 5
Crucem Christi qui negare gaudeant 21

D.

Daniel duodecim annos natus cum spiritu Dei regeretur Seuum crimen protraxit 11
Dathan cur viuus orco absortus sit 12
Dauid vir mitis 53
Decipere secũdum carnem potest homo,

mo sed non secundum spiritum 31
Deus non est tentandus 25
Deus vnus est 20. 21
Deus vnus est, sed Filius Dei Deus & homo est 42. 43
Deus inuisibilis decipi nequit 12
Deus quomodo consequi possit 40
Deus vnus ac trinus est 20
Deus vnus est veteris ac noui testamenti 30
Dei immensa Bonitas 28
Deus nos osores & nos odisse oportet 28
Dei osores non sunt persequendi sed pro inimicis habendi, & ab ijs nos separare debemus 28
Dei vnitas diuinam Christi naturam non tollit 42. 43
Delitiæ summæ mori propter Christum 59. 60
Diabolus omnium hæresum radix 9
Diabolus in malis astruendis artifex summus est 22
Diaconi quid sint 7
Diaconi munera amãtes cõdẽnandi 44
Dies octauus salutis nostræ memoria 14
Dignitas summa quæ sit 12
Dilectionis exemplum 6
Discipulus verus Christi quis 58
Diuina in Christo natura non est pernegãda 42
Docet præclare, qui facit quod docet 55
Doctrina aliena à Christi doctrina est fugienda 28
Doctrina quæ sacra scriptura non confirmata est, non recipienda 46
Doctrinæ falsæ authoritas nihili facienda 40
Dominicus dies resurrectionis Domini memoria 8.14
Dominicæ Diei hostes 14
Dominorum erga seruos officium 29

E.

Ecclesia Christi super quid sit fũdata 27
Ecclesiæ dona à spiritu sancto proficiscuntur 21
Ecclesiæ membra vera & falsa quæ sint 13
Ecclesiæ ministri qui sint 6
Ecclesiæ multitudo cui assimiletur 13
Ephesiorum Encomium 49
Episcopus quid sit 7
Episcopus quomodo sit honorandus 3
Episcopus subditus sit Christo 30
Episcopus summus & verus quis sit 12
Episcopi officium quod sit 5
Episcopi Philadelphiorum encomium 27
Episcopi quanta sit dignitas 37
Episcopo obtemperans intra alare est 7
Episcopo cõtra dicere est periculosum 12
sine Episcopo nihil agendum 13
Episcopo parendum esse 5
Episcopo Presbyteris, & Diaconis obtemperandum esse 51
Episcopum contemnentes à Deo puniuntur 37
Epistolarum conscribandarum vsus 3
Errata aliorum ferenda 47
Errantes sunt reuocandi 53
Eucharistiæ quis præesse debeat 37
Euodius beatissimus Pastor 44
Euphanius anagnosta vir religiosus 26

F.

Familia conueniẽs Deo probatur 17
Felix vere quis dicatur 15
Feriæ spirituales 14
Fermentum lethale 15
Festum Christianorũ dominicus dies 14
Fideles cuius sint imago 13
Fide Iustus viuet 17
Fides Christiana vnica & concors est 20
Fides in Deum 36
Filius Dei expectandus 40
Filius Dei verbum Patris vnus tenendus 21
Filius Dei visibilis quomodo factus 40
Fractio panis pharmacum immortalitatis 57

G.

Genealogijs animum non attendendum esse 13
Glorificandus is est à quo nos sumus glorificati 50
Grauissima, Dei causa ferenda 40

H.

Hæresibus quomodo resistendum 42
Hæresum Diabolicarum fines 42
Hæresum author quis sit 9
Hæretici fugiendi 9
Hæreticos Deus non plantauit 9
Hebion inops 31
Herõ Antiochæni populi gubernator 48
Hieremias adolescens prophetat 12
Homo vnus & idem quomodo Dei & Diaboli esse dicatur 13
Hominis duæ diuersæ conditiones natura sunt 13
Homines quidam in Ecclesia similes sunt monetæ in ærario 13
Humiles alta consequuntur 16
Humilitas Christi Sathanam & sui similes offendit 24
Humilitas docetur & comendatur 16
Humilitas Deo grata 7
Humilitatis effecta 6

I.

Iacobus gladio cæsus 18
Ieiunij & precibus vacandum 4
Iesus Christus an ex Maria deum, quo esset, susceperit principium 19
Iesus Christus Deus est & Λόγος ille à quo effecta sunt omnia 18
Iesus Christus vere natus est ex Maria, factus ex muliere 18
Iesum non esse filium architecti Dei quidam asseruerunt 17
Iesum esse nudum & solum tantum hominem quidam tradiderunt ibid.
Iesum esse solum Deum super omnia quidam dixerant ibid.
Iesum opinione natum & crucifixum esse ibid.
Iesu Christi carnem non esse resuscitatum ex mortuis quidã docuerũt, ib.
Ignatius ab hominibus tanquam bestia discerpitur ibid.
Ignatius carcere molestatur 55
Ignatius imperfectus 6
Ignatius in vinculis Christi virtute roboratur 35
Ignatius ob quam rem in vincula coniectus 8.9
Ignatius terra mariq; exagitatur 17
Ignatius exoratus fuit 4
Ignatij ad Antiochænos Epistola 42
Ignatij ad Ephesios epistola 49
Ignatij ad Heronem Antiochiæ Diaconum Epistola 46
Ignatij ad Magnesios Epistola 11
Ignatij ad Mariam Epistola 3
Ignatij ad Philadelphios epistola 27
Ignatij ad Philippenses epistola 20
Ignatij ad Polycarpum epistola 39
Ignatij ad Romanos epistola 57
Ignatij ad Smyrneos epistola 34
Ignatij ad Trallianos epistola 5
Ignatij ærumnæ 3
Ignatij epistola ad Tarsenses 17
Ignatij literarum summa 60
Ignatij in hac vita conditio 54
Ignatij vincula non sunt ex opinione sicuti nec crux Christi ex opinione fuit 35
Imperium Christi finem non est habitu rum 13
Impietatis author Diabolus 13
Impiorũ ridiculos erit interitus 51
Impius homo Diaboli homo non naturæ sed propriæ voluntatis inclinatione est 13
Incarnatio filij Dei asseritur 43
Incarnatio seruatoris non est opinio 31
Increduli hominis conditio 21
Infideles quid sint 13
Iofirmi tollerandi 40
Inuidiæ exemplum 47
Inuidiæ primus quis fuerit author 47
Iniuria non semper vlciscenda 53
Inuocatio Ecclesiæ ad Deũ directa quid possit 50

Ioannes exul in Patmo 18
Iosias puer octo annorum Idololatriam euertit 12
Irati humilitate placandi 53
Iudæorum & Christianorum fides qua in re discrepat 14
Iudæorũ nefaria scelera qui tegãt 9.10
Iudæorum opiniones fugiendæ 42
Iudæorum pascha peragens Christum & Apostolos interficit 26
Iudaica lex præteryt 14
Iudaicè Christianis non est feriandũ 14
Iudaismus exoletus 15
Iustus viuendo seruabitur 51
Iuuentus in ministro verbi non est despicienda 12

L.

Lectioni assiduè incumbendum 46
Legem Dei culpans sit tanquam Antichristus 47
Liberi quomodo instituendi 29
Liberorum erga parentes officium 29
Linus Pauli minister 7
Λόγος Caro factus est 8
Λόγος verbum quid sit 14
Λόγος verus Deus natus est 9
Longanimitas Dei non contemnenda 54
Lucæ Euangelium magna in laude habetur apud Ecclesias 55

M.

Magnesia ad Meandrum 11
Magnus in regno cœlorum quis 55
Malis etiam benefacit dominus 28
Mansuetudo mutua colenda, ad exemplum redemptoris nostri 8
Maria quid pepererit 9
Maria virgo peperit 24
Mariti quomodo uxores diligere debeãt 25
Maritorum erga coniuges officium 29
Matrimony fines 29
Matrimonio usi sunt sancti patres & Apostoli 29
Mediator Dei & hominũ unus est 30.43
Medicus noster verus, Filius Dei 52
Membra Dei qui fieri possint 7
Membra Ecclesiæ vera & falsa quæ sint 13
Menander hæreticus 9
Mendacium fugiendum 47
Mentes humanæ quid considerare debeant 6
Mẽtis cogitationes cœlestes liberæ sunt 6
Minister Domini non sit contentiosus 53
Minister verbi quomodo se gerere debeat 39.40
Ministri cui placere debeant 41
Ministri Ecclesiæ cuius serui sint 5
Ministri Ecclesiæ debent esse inculpabiles 5
Ministri verbi militaris virtus quæ sit 41
Ministri verbi veræ virtutes quæ sint 39.40
Ministris mysteriorum Christi parendum 5
Monetæ duplex forma 13
Morbi quomodo curandi 39.40
Mors Christi quid nobis conferat 18
Mors est viuere sine Christo 59
Moses humanus 16
Moses vir mitissimus 53
Mulieris sexus non abominandus 47
Mulieres in precio cur sint habendæ ibidem

N.

Natiuitas Christi vera est non ex opinione 8.9
Natiuitas vera Christi multis argumen & signis confirmatur 23
Nicolaita quis sit 31
Nicolaitæ amatores libidinum 9

O.

Occon temporis seruanda 40
Offendiculum non est ponendum 7
Offendiculorum est grauitas ac pœna 8
Officia Christianorum hominum quæ sint 19
Onesimus Ephesiorum Episcopus 49
Orantis mens qualis esse debeat 48
Oratio communis esse debet 13
Oratio fidelis quantum prosit 40
Oratione Christum qui falso iactitent 7
Orationis dignitas ac præstantia 13
Ordine in Ecclesia omnia fieri debent 36.37
Otiosus inter Christianos non sit 20
Otiosus non fruatur cibo 44
Otium fugiendum 14

P.

Paracletus est vnus 30
Parens pius quis 29
Parentum erga liberos officium 29
Passionis Christi vaticinium 43
Passionis hebdomada non despicienda 26
Pastori vero aures præbendæ 51
Pastorem oues sequi debent 27
Paulus Ephesiorum doctor & magister 51
Paulus gladio occisus 18
Pauperum cura suscipienda 48
Perfectus perfecta cogitanda 38
Petrus cruce peremptus 18
Philippensium Episcopi 48
Philippensium laus 20
Philo diaconus 20
Pietas alia seria est, alia vero emẽtita 13
Pietatis nomen tantum gerens nummo deprauato similis 13
Pietatis vere author quis ibidem
Py hominis exemplar 27
Pius homo natura homo Dei est 13
Pœnitentes cum lenitate & mansuetudine in Ecclesiam recipiendi sunt 28
Pœnitentiæ post mortẽ locũ non esse 37
Pœnitentibus ignoscit Deus 32
Polybius Episcopus 5
Polycarpi de Deo sententia 39
Polygamia & Bygamia à Deo non est instituta 44
Precationis concordia seruanda 10
Precationibus nostris Deus satisfacere potest 10
Preces aliorum quoque piorum nobis necessariæ sunt 16
Presbyteri eruditio non iuuentus inspicienda 11
Presbyteris tanquam Apostolis parendum esse 5
Presbyterium quid sit 7
Presbytero parens intra altara est ibi.
Principes se submittant Cæsarij 29
Prophetæ cur persequutionem sint passi 24
Prophetarum & Apostolorum spiritus qualis 30
Proximo debitum remittendũ cur sit 8
Proximum quis pestilentia inficiat 7
Prudentia carnis non exercenda 19
Pseudoprophetarum & Pseudoapostolorum spiritus quis aut qualis 30

Q.

Quadragesimã non contemnenda 25

R.

Reges sunt honorandi 37
Reges contemnentes puniuntur ibid.
Regis quanta sit dignitas ibid.
Regnum Dei qua in re consistat 55
Resurrectio corporum mortuorum asseritur 19
Resurrectionis Christi clara demonstratio 35

S.

Sabbathi cessatio abrogata 14
Sacerdotij quanta sit dignitas 37
Sacerdotem contemnens Deum et filium eius contemnit ibid.
Sacerdotes occiduntur 12
Samuel puellus senẽ Eli reprehẽdit 11.12
Sancti omnes per solum Christum salutem sunt consecuti 30
Sanguis Christi pro nobis effusus vnus sanguis est 28

Sapien

Sapientiam quis conferat 11
Sathan ad Angelorum conspectum contremuit 24
Sathan ambitiosa sua sapientia ignorantiam summam prodit 22
Sathan aspectu crucis Christi contremiscit 21
Sathan bona quæ in oculis suis ferre non potest, mala appellat 23
Sathan cur impediat & obscuret crucem Christi 22
Sathan dominum gloriæ ventris sollicitudine tentat 24
Sathan habendi amore Christum ad impietatem pertrahere studet 25
Sathan humanæ vitæ insidiatrix Bestia 28
Sathan omnium malorum causa & author esse demonstratur 36
Sathan quemadmodum ad excitandam crucem omnia auxilia commouerat, ita ad eam comprimendam cuncta conatur 22
Sathã quomodo Iudæos, Gentiles, & hæreticos decipiat 22
Sathan versutus 22
Sathanæ epitheta 25
Sathanæ multi sunt internuntij 48
Sathanæ tentationibus Christus superari non potuit 24
Saul cur dignitate spoliatus 12
Schismatici finis quis futurus 28
Sectæ, inuentum serpentis diaboli sunt 9
Sedes conuenientis familiæ Deo probatur 17
Serui quomodo tractandi 40
Seruorum erga dominos officium 44
Seruorum officium 29
Simon surculus diaboli 9
Smyrnæorum laus 34
Sobrietas colenda 40
Solomon duodecim annos natus regnum accipit ac iudicat 12
Spes perfectissima quæ sit 36. 38
Spiritus diabolicus ex quo loquatur 52
Spiritus sanctus & paracletus vnus est 21
Spiritus sanctus quæ loquatur 52
Stella in cælo noua quæ sit 56
Stephanus Hierosolymus Iacobi & presbyterorum minister 47
Stephanus lapidibus enecatus 18
Stephanus sancti Iacobi minister 7
Superbi quantum peccent 51
Superbis resistit Dominus 47
Superiores venerandos esse exemplis illustratur 12
Syriæ pax 38

T.

Tarsenses ciues & discipuli Pauli 17
Theodorus Diaboli propago 9
Timotheus Pauli minister 7
Timotheus Ephesiorum magister 51
Timotheus iuuenis docet 12
Tralliani inculpabiles 5
Turpitudo quomodo rebus accedat 23

V.

Verbum caro factum est 34
Viduarum iudex est Deus 47
Viduarum officium 30
Viduæ non sunt negligendæ 40
Vinctum Iesu Christi honorans præmio à Deo afficietur 37. 38
Vino & carnibus Ministro vêrbi non prorsus abstinendum 46
Virgines custodiendæ vt thesaurus Christi 47
Virgines honorandæ 19
Virgines subditæ sint Christo 29
Virginis diuæ partus decuit Deum 47
Vita æterna quæ sit 36
Vitalius Episcopus 26
Vita Christianorum qualis esse debeat 19
Vita fidelium Iesus est 59
Vita nostra amori erga Deum non est anteponenda 17
Vita nostra quomodo in his terris sit trãsigenda 19
Vita nostra secundum quem sit instituenda 5
Vitæ initium quod, & quæ eiusdem perfectio sit 15
Vitam æternam quomodo homines consequantur 9. 35
Vnguentum in se cur acceperit Dominus 55. 56
Voluntati diuinæ non humanæ obsequendum 85
Vsias cur lepra affectus 12
Vxores maritos diligere quomodo debeant 25
Vxores subditæ sint maritis 29
Vxorum mores & virtutes quales esse debeant 44

Z.

Zacharias sacerdos irreprehensibilis 27
Zotion Diaconus Magnesiorum 11

FINIS.

INDEX IN ATHENAGORAE APOLOGIAM

PRO CHRISTIANIS, ET ORATIONEM EIVSDEM DE RESVRRECTIONE mortuorum. 3.

* * *

A.

ADVLTERIVM quid 60
Aegyptiorum Ceremoniæ ridiculæ 14
Aegyptiorum sacrificia 29
Aesculapius pro Deo habitus 30
Aglauros 64
ἀϊδονεὺς 71
Alentium natura 43
Angeli sunt essentiæ diuinæ 11. 12
Angelorum classes & centuriæ quæ sint 12
Animæ vsus 49
Angelorum conditio qualis sit 25.26
ἀνθρωποφαγία reprehenditur 45
Antoninus Imperator summus Philosophus 3
Antonini Imperatoris libri περὶ τῶν εἰς ἑαυτόν. 3
Antonini imperatoris regnum quale 4.5
Aristotelis de Deo sententia 8. 9
Athenagoras Atheniensis Theologus & Philosophus doctissimus 3
Aurum & argentum cur non sit adorandum 14. 15

B.

Bacchus vitis fructus vel ipsa vitis appellatur 23
Baubo mulier 65
Belluæ gentiles sui generis animantes non attingunt 6
Belluarũ erga benefactores gratitudo 6

C.

Calumniatorum iniquorum exemplum 6
Caro ex improprijs cibis nutrita 45
Castor & pollux numina censentur 30
Cerophistes 69
Cecrops διφυὴς dictus 72
Cherubin 73
Christiani cur non sacrificent 13
Christiani cur statuis non supplicent 14
Christiani qualem Deum colant atq; celebrent 7
Christianorum integrorum notæ 5.6.7
Christianorum nomen non est culpandum sed crimen 6
Christianorum piorũ vere virtutes 5.12
Christianorum puritas & innocentia 12
Christianorum tribulationes 5
Christianorum vera quæ sit philosophia aut scientia 12.13
Christianorum vita examinanda nomen non culpandum 6
Christianis flagitia quæ olim sint imputata 6
Christianis multa falsa crimina impinguntur 32
Christi sectatores à quibus accusentur 34
Commodi Imperatoris regnum quale 4.5
Concoctio 43
Concupiscentiæ carnalis modus quis esse debeat 33
Coniugij fines 76
Constantiæ exemplum 5
Corpora nutriuntur naturalibus rebus, contrarijs corrumpuntur 43.44
Creatio hominis 41
Credendi difficultas vnde 40

D.

Dæmones esse qui Deorum nomẽ sibi assumunt 27
Dæmones homines fuerunt 28. 29
Dæmones Idolorum inuentores 28
Dæmones quomodo gignantur 24
Dæmonum conditio quæ sit & qui horum sint motus 26
Dæmonum nomina qualia 28. 29
Dæmonibus collocantur statuæ 27
Dercetus Dea Syrorum 30
Democritus ab Ephesijs pulsus 32
Deus à materia separandus 7
Deus à Platone Iuppiter appellatur non proprio quidem nomine, sed perspicuitatis causa 25
Deus cur Græcis ζεὺς dicatur 9
Deus est ingenitus & æternus 7
Deus est vnus 8. 9
Deus humanis affectibus & cupiditatibus non est obnoxius 19.20
Deus immortalis & immobilis est 22
Deus materialis à hominibus excogitatus peperit Idololatriam 28
Deus nihil sine causa condidit 49
Deus partibus corporis non constat 9. 10
Deus potest & vult mortuos excitare 41
Deus prouidet rebus à se creatis 10.11
Deus quomodo comprehendi possit 11
Deus rerum creatarum opifex non materiæ, vel res ab eo creatæ adorandæ sunt 14. 15
Deus solus est adorandus 15. 16
Dei cognitio vera vnde sit petenda 9
Dei diuina natura & vnitas quibus argumentis asseratur 3
Dei Filius quid sibi velit 11. 12
Dei filius quid sit 11
Dei magnitudo quæ sit ibidem
Dei natura quæ sit vel vnde inueniatur 8
Dei Patris cum Filio vnio quæ sit 11
Dei potentia & sapientia 42
Dei veræ proprietates quæ sint 10. 11
Dei vnitas sacræ scripturæ testimonijs asseritur 9
Dei vnitate Stoici asserunt 9
Deo tam facile est corpora restaurare quàm creare 41
à Deo alieni qui sint 31
in Deum accidentia non cadunt 74
Deorum cultus necessarius cur sit 4
Deorum & Dæmonum generatio, ordo & exercitus 24
Deorum generatio à quibus primũ decantata sit 16
Deorum gentilium licentiosus & promiscuus coitus 32
Deorum imagines quando nominatæ sint 16
Deorum nomina nuper sunt inuenta 16
Deorum nomina quæ sint 28. 29
Dij etsi carnem habeant tamen vulnera non accipiunt 20
Dij ex aqua constituti sunt, ergo constare non possunt 18
Dij Gentilium ab improbissimis bestijs nihil differunt 19
Dij Gentilium homines fuerunt 27
Dij Gentilium qui fuerint 4
Dij Gentium mortales & mutabiles cum sint, verl Dij esse non possunt 21. 22
Dij Gentium varij munerantur 14
Dij hominibus famulantur 21
Dij humanis affectionibus sunt obnoxij 19. 20

Dij

Dij non permanent quia suapte natura non consistunt sed nati sunt 18
Dij plures in unũ non sunt coniuncti 9
Dij quando sint nati 17
Dij quomodo generarentur Plato ignorauit 24
Dij veri non concupiscunt 20
Dij unde extiterint, an semper, aut cuius speciei fuerint antiquitus ignoratum est 16
Deos gignere & gigni impossibile est 24
Diagoræ sacrilega impietas 7
Διαμονή 53
Diana Taurica 74
Diuos nõ esse ingenitos, hoc est, æternos, sed genitos, hoc est, corruptibiles 18
Diuina natura in Christo non est neganda 7
Diui sunt homines 28.29
Diuorum catalogo qui nam homines sint adnumerati 31
Diuorum corporibus figuræ indignæ attributæ sunt 18
Diuorum gesta impudica 19
Diuorum nomina primus inuenit Orpheus 17
Diuorum passiones quæ fuerint 29
Diuorum prima generatio quæ sit 17. 18
Diuorum quæ sit apud Philosophos diuisio 23. 24
Dogmata omnim impetuntur 39

E.

Elementa eorumq; partes à Gentilibus deificantur 23
Elementa sine Dei prouidentia nihil iuuant 23
Eleusina sacra 65
Errores unde sint 39
Essentiarum diuinarum professio quæ sit 11. 12
Euripidis de Deo persuasio 7

F.

Filius Dei quid sit 11
Filius Dei quid sibi velit 11.12
Finis 61
Finis bonorum & malorum 56. 57

G.

Genitum nihil est quod dissolui non possit 18
Gentilium deorum catalogus 14
Gigantes unde nati sint 26
Gratitudinis exemplum 6
Gubernatio rerum terrestrium cui sit adscribenda 26

H.

Herculis insania 30
Herodotus fabulator 29
Herodotus quid de diuis & dæmonibus Gentilium senserit 28. 29
Heroes quomodo gignantur 24
Helenæ templum 64
Hesiodus deorum generationem descripsit 16
Homerus deorum generationem carminibus decantauit 16
Homicidium quantum sit peccatum 34
Homo ad quem finem sit conditus 50
Homo non frustra creatus 49
Homo ordinem à Deo creatum seruat 27
Hominis creatio & restitutio Deo non est difficilis 41
Hominis immanitas summa quæ sit 6
Homines reprobi & Deo inuisi in deorum numerum relati sunt 30
Hominum natura 51
Horus 72
Hyacinthus 71

I.

Idola quare sint adinuenta 28
Idololatriæ origo 28
Idolorum cultus est adulterium 32.33
Idolorum insana cupiditas unde 28
Idolorum quæ sint opera 17
Ilienses quem Deum prædicent & adorent 4
Imagines ab hominibus factæ sunt 17
Imagines non sunt dij, nec honores sacri illis conferendi 17
Imagines quid sint 17
Imaginum artifices qui olim fuerint 16. 17
Imaginum cultum defendentes, quæ argumenta adferant ibid.
Imaginum quæ sit efficacia, vel quæ earum sint opera ibid.
Impietatis sacrilegæ exemplum 7
Impij homines qui sint aut vocari debeant 11.12
Improbitas contrariam sibi virtutem impugnat 31
Incredulitatis causa 40
Iuno furiosa dearum ordini ascita 30
Inquisitio Christianorum circa quas res fieri debeat 6.7
Isidis filij 72
Iudicij causa homines non resurgunt 51
Iudicij ratio 55
Iuno unde nomen suum sortita sit 22
Iuppiter apud Græcos unde nomen habeat 22
Iuppiter Metin uxorem suam deuorauit 70

L.

Lacædemonij quem Deum adorent 4
Lapides cur non sint adorandi 14
Libero arbitrio multum tribuerunt veteres 74

M.

Maledicentiæ exemplum in Philosophis 12
Μεταβολὴ alimenti 43
Mundus à Deo non indigente conditus est 15
Mundus non est adorandus, sed artificis sui eius conditor ibid.
Mundi constitutio non est inordinata, sed Dei prouidentia regitur 27
Mundi initia apud poetas quæ sint 17.18
Mundi pulchritudo admiranda, ad Deũ tamen accedendum est 15
Mundi pulchritudo unde constet ibid.
Mysteria nocturna 29

N.

Neptunus quid sit 22
Nomen ad malitiam nihil confert 6
Numen mutationis & inconstantiæ expers est 22
Numen tollere impietas est 4
Nuptiæ secundæ 76

O.

Opifex mundi totum ipsius ambitu obtinet 10
Opiniones falsæ eijciendæ sunt ex animis priusquam veras instillemus 40
Orpheus primus diuorum nomina inuenit 17
Osiridis sepulchrum 75

P.

Γάγος 72
Pandrosos 64
Parianos 75
Parium ibid.
Passiones absurdæ dys Gentilium attributæ 30
Patientiæ exemplum 5
Φαλὸς 75
Philolai de Deo sententia 8
Philosophus quis malus esse iudicetur 6
Philosophi Deum unum agnouerunt 25
Philosophi quid de Deo sentiant 7. 8
Pictura 69
Picturam coloratam quis inuenerit 16
Pictura umbratilis quando inuenta ibid.
Plastice 68

Plato videtur resurrectionē credidisse 77
Platonis de Dei adoratione sententia 16
Platonis de vno vniuersitatis ingenito Deo sententia 8. 9
Poëtæ vnum Deum agnouerunt 25
Poëtæ quid de Deo pronuntient 7. 8
Potentia Dei 42
Prophetæ de Deo ingenito quid testificentur 10. 11
Prophetarum sermones vnde 9. 10
Prouidentia Dei omnia gubernans 55
Prouidentia Dei reguntur tam quæ in cœlo quàm quæ infra cœlum sunt 26
Prudentiæ ratio 51
Pulchritudo hominis vnde 34
Pythagoras igne combustus 31

R.

Ratio & mens cur data homini 53
Regum piorum officium 5
Resurrectio corporum nostrorum asseritur 35
Resurrectio corporum varijs argumentis colligitur 41. & sequentib. fo.
Resurrectio hominum nemini obest 46
Resurrectio quibus argumentis confuta ta sit ab hominibus 42
Resurrectionis veritas vnde probanda sit 48
Rhea 70
Rumoris infamis exemplum 5. 6

S.

Sacrificia quali Deus indigeat 13. 14
Sapientia Dei 42
Saturnus quid sit 22
Σκιαγραφία 69
Secundæ nuptiæ decorum adulterium est 33
Simulachrum Osiridis 29. 30
Simulachra cur certos quosdam edant effectus 23
Simulachra cur sint excogitata 28
Simulachrorum artifices qui olim fuerint 16. 17
Somnus frater mortis 54
Sophocles quid de Deo senserit 7. 8
Statuæ ab hominibus cur sint admissæ & confectæ 28
Statuæ cur non sint honorandæ & adorandæ 14
Statuæ heri & nudiustertius sunt factæ 16
Statuis sacrificia publica, & festa peraguntur tanquam propitio Deo 27. 28
Statuarii & plastice quando inuenta 16
Stoicorum de Deo opinio 9

T.

Thales quomodo Deum definiat 24
Trinitatis sacrosancti distinctio coniunctio & veræ potestates 25
Trinitatis sanctæ vnio quæ sit 11

V.

Venus è spuma nata 72
Veritas confirmanda non modo mendacium refutandum 47. 48
Vitæ terminus omnes homines æqualis & communis manet 27
Vnitas diuinæ naturæ quomodo asseratur 3
Voluntas diuina 45

Z.

Χάκορος 75
Χάλωρος 71

FINIS.

INDEX IN AENEAE GAZAEI THEOPHRASTVM.

* * *

A.

ACHILES æreus aut aureus 42
Actio quid sit 30
Adolescentis bene instituti indicia 19
Aegritudini contraria quæ sint 22
Aegritudines ex corporis infortunio esse 22
Aegyptiorum de animæ conditione opinio 10
Aegyptiorum neniæ 11
Aeneas Gazæus quis fuerit 3
Aeneas Gazæus in Theophrasto suo qua sit vsus docendi via 3
Aeternitas à Deo 45
Alexander 13. pro Deo habitus cum homo sæpenumero sit deprehensus 27
Anima an in homines rursus, aut inferas agatur 10
Anima an peracto præsentis vitæ cursu libera sit reditura 7
Anima an prius viua extiterit, an iterum postea sit victura 7
Anima an rerum præteritarum meminerit 14
Anima ignaua execrationem æternam nunquam effugiet 28
Anima immortalis est 22
Anima immortali similis cum sit, mori non potest 30. 31
Anima non coacta est ergo non seruit 17
Anima quando & quomodo otiosa fuerit 29. 30
Anima quæquæ an suum propriũ corpus sit receptura 41
Anima quæ virtute luctã huius mundi emitit cœlesti consortio nunquam excidit 27. 28
Anima quomodo possit esse immortalis 30
Anima si sit aëria quos cruciatus ferat 39
Anima vitæ anteactæ apud inferos pœnas sentiet 22
Animæ è superis in terras non descendunt 8
Animæ Immortalitas asseritur 30. 31
Animæ rationis compotes cur subinde producantur 29
Animæ sedes vbi sit 23
Animæ successio an sit necessaria 8
Animæ variæ formæ fictæ sunt 10
Animæ vitijs inuersæ quorsum perueniat 11
Animam corporis vinculis liberari, & in aliud corpus immitti quàm absurdum sit 12
Animam cum miluo volitare 13
Animam esse ἐντελέχειαν iuxta Aristotelem 9
Animam in omne genus animantium transire 11
Animam non in miluum conuerti 13
Animarum beatarum conditio 32
Animarum damnatarum quæ futura sit conditio 32
Animarum humanarum multitudo finita 31
Animarum in terras descensus quæ sit causa 8
Animarum migrationem esse quasi ex vinculis solutionem ibid.
Animarum præscriptus numerus ac modus 32
Animarum numerum Deus in numerato habet ibid.
Animas esse immortales 3
Animas è superis in terras descendere 8
Animas molles in mulieres reuiuiscere 11
Animabus in toto orbe omnia plena sunt 32
Animalia ex aliorũ animantium natura oriuntur 40
Animi motio inordinata quæ sit 19
Apes vnde nascantur 14
Apum natura 40
Apollo Aegyptiorum inuentis homines acquiescere iubet 11
Apollo arenas maris in numerato habet 32
Apollinis de mũdi machina oraculũ 35
Apollinis & Platonis philosophia contraria 35
Apollonius Capadox Plutonis imitator 15
Aristoteles animarum immortalitatẽ è medio tollit 9
Aristoteles cur sit ridendus 35
Aristoteles quo nomine animam appellarit 9
Aristotelis de mundi machina ridicula sententia 35
Arriani fabulosa historia 15
Athenagoras Athenienſis libro peculiari resurrectionẽ corporũ fore docuit 4
Attica philosophia 7
Attici Platonis discipuli de mundi materia sententia 35
Auari ingenium ac mores 20
Auaritiæ malum 17
Axitheus animæ immortalitatem & corporum resurrectionem asserit 4
Axitheus Dei voluntatem, sapientiam & potentiam, quales scilicet sint, variis argumentis comprobat ibid.
Axitheus philosophiæ studiosus ibid.

B.

Bacchus est homo 27
Bacchus pro Deo habitus 27

C.

Christus quomodo resurrectionem Carnis nostræ comprobet 4
Cœlum & terram interire & renouari 83
Cœli interitum Plato introduxit ibid
Compactum bene, an dissolui possit 36
Compositum an in id redeat vnde compositum est 40
Contumacia propter bona toleranda 17
Corpus à anima discedens exoletum 41
Corpus animæ ac vestis conuenit 38
Corpus hominis quibus ex rebus constet 41
Corpus hominis reuiuiscere exemplis & similibus declaratur 40
Corpus humanum simplex nè sit an compositum ibid.
Corpus humanum quibus ex partibus sit compositum ibid.
Corpus terrenum dispersum an resuscitetur 39
Corpus quoque an suam propriam animam sit recepturum 41
Corporis incommoda quid prosint 23
Corpora hominum ad vitam æternam esse resurrectura 3
Corpora hominum bellè condita ad suscipiendam animam præparata 41
Corpora mortalium hominum, gratia conditoris immortalia euadunt 42
Corpora multa eodem vestimẽto tegi 39
Corporibus hominum cur incommoda accidant 26
Corruptio & interitus vim suam non semper obtinent 37
Creaturæ Dei quales 19
Ctesias de Indis fabulosa scripsit 15
Cytharoedus cythara destitutus artis suæ specimen præbere potest 44

D.

Dæmones quando facti sunt 31

Deus cum sit substantia substantialiter genuit 33
Deus doctrinæ simplicis, unicæ, & certæ Dux est 10
Deus immutabilis ac æternus est 28
Deus integer cur sit ibid.
Deus mundi opifex non aliquo tempore cœpit generare, sed semper verbi & sapientiæ pater existit 33
Deus nihil superfluum & otiosum condidit 29
Deus non est author peccati 28
Deus opifex rerum cur constituatur 28
Deus peruersa in ordinem reducit 20
Deus rerum omnium conditor 28
Deus solus pater esse voluit 33
Deus vult vt homo totus reuiuiscat 4
Dei sapientia summa celebratur ibid.
Dei prudentia quanta ibid.
Deo possibile partes hominis collapsas erigere, & consumpta restaurare ibi.
Diues cur pauper fiat 23
Diuitis scelesti conditio 21
Diuitum incommoda 20. 21
Diuitum calamitates & miseriæ 19. 20
Discere volentes beati 7
Documenta vera quæ sint 19
Doloris effecta quæ sint 24

E.

Ebrietas liberorum procreationi parum prodest 24
Educationis puerilis partes principuæ speclandæ 19
Empedocles animas è superis descendere negauit 8

F.

Factum aliquod esse quomodo exponatur 34
Factum quod est quomodo non interire dicatur 30. 31
Fortuna aduersa quid sit 16

G.

Gratiarum actio vera quæ sit 45

H.

Harpocrationis de animæ transformatione & conditione sententia 11
Hector vespæ quomodo allegetur 13
Heraclitus animæ successionem necessariam esse voluit 8
Heroes magni maximis periculis impliciti euaserunt 26
Herus durus seruus cur factus 23
Hierocles philosophiæ doctor 6
Homo an corpore reuiuiscet vel sine corpore? 38
Homo nouus 38
Homo quali corpore sit resurrecturus 38
Homo quando homo maneat 19
Homo quomodo bruta animantia superet 18
Homo si omnia præclare facit nunquam errabit ibid.
Homo virtutem insectans aliquando perit 21
Hominis variæ mortes 26

I.

Ignauia noxia 17
Immortalis diæ causa est Immortalis 41 42
Immortalitas liberali Dei voluntate concessa mortalibus 37
Immortalitatis vera quæ sint argumenta 30. 31
Immortalitatis munus quod sit 44
Immortalium hominum officium 37
Improbitas veris virtutibus nihil aufert 17
Incantatorum artes 39
Incorporeum cum quocunque corpore coniungi 39
Iudex supremus omnia prospecta habet 21
Iudicis supremi iustitia quanta 21. 22
Iniuriam facientis qualis conditio 20
Iniuriam patiens damnum non patitur 20
Inuidia in bono locum non habet 34
Italorum dij qui 27
Iuuentus quibus remedys ne pereat, conseruari possit 19

L.

Lasciuiæ quomodo inseruiri maximè possit 12
Liberi robustiores quomodo nasci possint 24
Libertas immortalitatis signum 37
Libertas vera quæ sit ibid.
Libertatis encomium 17
Linum sine nectare quid sit 12

M.

Malum quid sit 16
Malis mala quæ esse videantur 24
Materia nascitur & principio eorum caret 34
Medicæ artis peritorum notæ quæ sint 24
Medici sine ratione doctrinæ qui sint ibid.
Mentis bonæ effecta 19
Morbus ad philosophiam occasio 16
Morbus non est mala res ibid.
Morbis antequam extarent remedia à Deo producta 29
Mors à quibus frustra introducta sit 12
Mors malorum omnium solutio 17
Mors non est malum 16
Mors rerum omnium extremus finis 22
Mortem obiens boni alicuius gratia non perit 20
Mortalia quæ sint 36
Mortalis non est qui Dei legibus obtemperat 44
Mortales pro dijs habiti 27
Motio animi inordinata quæ sit 19
Mundus an natus sit vel an omni principio careat 33
Mundus hic an dissoluatur 32. 33
Mundus nouus 38
Mundi machina an male sit compacta 36
Mundi opificium quale sit ibid.
Mundo nullum est melius opificium 36

O.

Occuli hominibus cur claudantur aut excoecentur 23
Opifex opere suo prior est 35
Opificis summi est res inter se contrarias creare posse 36
Opus aliquod non potest antiquius esse sua materia 34
Oraculum Apollinis de dæmonibus 35
Orpheus in Cygnum conuersus 11

P.

Paulus quomodo resurrectionem corporum demonstrauerit 4
Pauperies non est turpis 16
Pauperis superbi exemplum ibid.
Pauperies philosophiæ amica ibid.
Peccatorum pharmaca varia sunt 22. 23. 24
Perfectior boni cognitio penes quos sit 23
Phœnicis natura 40
Phydias statuariæ artis ignarus 36
Piscium captiuitas hominibus quid sit 14
Plato de anima hominis multa disserit sed non eadem vbique 8
Plato ingenij exercitio loca insalubria delegit 17
Plato Mosis discipulus 4
Plato resurrectionem fore confessus est ibidem
Platonis de mundi creatione sententia 34
Platonis doctrina & studia 9
Platonis & Apollinis philosophia contraria 35. 36
Platonis Philosophia cur sit obscurata 9 10.
Platoni de animæ conditione sententia 11
Pœna peccatum cœlans non prodest 14. 15
Pœnarum diuinarum vsus 12. 21
Potentis est res easdem mortales & immortales facere 33
Principium debile manca parit 22
Prodigalitas mala 17
Protheus deus Aegyptys videtur 27
Prouidentiæ diuinæ lex in omnes res animaduertit 23
Prouidentiæ diuinæ Medicinæ multiplex est 23
Puerorum desideria qualia 19
Puerorū vera ac salutaris educatio 19

Pugi

Pupillem sui curã habere oportet ibid.
Pythagoras ad Troiam Euphorbus fuit 55

R.

Rationis effecta quæ sint 19
Resurrectio corporum nostrorum quomodo à Christo asseratur 4

S.

Sacrificium Christianorum verum 45
Scelerum patrocinium vnum potissimũ oriatur 12. 13
Sempiterna quæ sint 36
Senectutis pericula 25
Sensum habentia mortalia 36. 37
Sensum mouens & corporeum sui ipsius ortum & interitum suscipit 37
Seruorum seruire nolentium conditio 37. 38
Socrates in paupertate superbus 16
Socratis de animarum transformatione sententia 11
Spectra humanas animas representant 39
Spectra orto sole euanescunt ibid.
Spectra simulachra vocantur ibid.
Spectra sunt mala dæmonia ibid.
Spiritus sanctus quomodo genitus 23
Spiritus sancti effecta 33. 34
Studia humanitatis dissoluta 6
Substantiæ rationis compotes non sunt mortales 30
Summum bonum non laborat inuidia 36
Sydera diuina virtute consistunt 29

T.

Temeritas noxia 17
Tempus omne Deo breue hominibus longum 32
Terræ interitus qualis à Platone introductus 38
Teagi morbus ad philosophiæ studium occasionem dedit 16
Theophrastus ad veritatis cognitionem adductus 7
Theophrastus Athenarum gloria 7
Theophrastus quas opiniones de animæ immortalitate & corporum resurrectione commemoret 4

FINIS.

INDEX IN CYDONIVM HERMIAM ET AGAPETVM

ACCESSVS facilis indigentibus ad magistratus probatur 36
Adulatores coruis rapacib. cõferũtur ibi.
Adulatores non acceptandi 38
Adulatorum mores qui sint 36. 37
Adulterum mortalem esse bonũ est 7
Aeterna tormenta cui imputanda 21
Amici veri qui sint 39
Anaxagoræ de rerum principijs sententia 27
Anaximenis de rerum vniuersitate sententia ibid.
Anima hominis qualis 9
Animam immortalem esse 26
Animam mortalem esse ibid.
Animal quod animum intelligentem habeat 15
Animalia homini seruiunt 11. 12
Animalium acta ratione geri 14
Animalium definitiones vnde sumantur 10
Animalis essentiæ argumenta ibid.
Animantia iuxta rationem se non gubernant 14
Animantia rerum causas non intelligunt 14. 15
Animantia ratione destituta necessitatem tantum tuentur 10
Animarija suis cupiditatibus non repugnant 13
Animantium humilis sors & conditio 11
Animantium leges 10
Animantium motus vnde 15
Animantium opera quæ sint ibid.
Animus à Philosophis diuellitur 26
Animus constans quis 39
Animus cum corpore non perit 15. 16
Animus hominis corpus non est 15. 16
Animus hominis immortalis 15. 16
Animus hominis incorporeus, corpori imperat ibid.
Animus immortalis est 9
Animus intelligens peculiare quiddam est humanæ naturæ 15
Animus Philosophis quid sit 26
Animus nisi corporeis impedimentis liberetur suo munere fungi nõ potest 17
Animus rationis particeps corporis humani dominus 14
Animi bonum quod sit 26
Animi consistentia per se est 15. 16
Animi humani proprietates 17
Animi natura quæ sit 26
Animi potestas in corpore humano 10
Animi voluptates exaturãt homines 18
Animum hominis Philosophi deprehendere non potuerunt 27
Animo à corpore nullam perturbationem oriri 20
Animo à corpore soluto vsus sensuum non amplius necessarius est 17
Appetitio hominis circa possibilia versatur 17
Appetitio hominib. cõmunis indita 17
Aquam vniuersarum esse principium iuxta Thaletem 28
Archelaus quale principium vniuersitatis constituat ibid.
Aristoteles principia rerũ quæ cõstituat 28

B.

Beate quis viuere possit 25
Benefactor omnium hominum beneuolentiam ad se trahit 37
Benefactori gratos nos præstare debemus 36
Beneficentia inuestabile vestimẽtũ 43
Beneficentiæ thesaurus stabilis 36
Beneficentiæ merces 40
Beneficentiæ opes inexaustæ 41
Beneficia accipere supplicantes quam offerentes imperatori amplectendi ibi.
Beneficia repensanda 36
Beneuolentiæ simulatores quã obsint 42
Bonæ res non voluptate sed vtilitate iudicandæ sunt 4
Bonorum conuersationis vtilitas 39

C.

Carneades & Clitomachus rerum vniuersitatem incomprehensibilem esse asserunt 29
Cereris initia ibid.
Charitatis veræ officia & exempla 43
Circulus humanarum rerum 36
Cognitio sui ipsius quid præstet 35
Coantes rerum principium Deum ex materia statuit 29
Composita quæ sunt diu aut perpetuo durare non potest 5
Corona vera principis 42
Coronam regiam quid exornet 37
Corpus quo nomine sit appellandum 27
Corpus hominis animi præsentia, mouetur & viuit 10
Corpus quomodo dolore afficiat animũ 20
Corporis humani Dominus quis sit 14
Concilia cunctanter suscipienda 38
Consilia prudenter suscepta quæ sint 38

D.

Decreta mature exequenda 38
Decreta Philosophorum non approbantur 26
Democriti de rerum principijs sententia 28
Deus imperator maximus & absolutissimus 21
Deus iuxta Platonem omnium rerũ exordiũ, materia, & exemplar est 28
Deum agnoscens cui assimiletur 35
Dies mortis expauesci à nobis non debet 22
Diuitiæ euanescunt 37
Diuitiæ instabiles sunt 36
Dominus erga famulos quomodo se gerere debeat 38
Dolium perforatum 6

E.

Ebrietas per Helotũ à Lacedæmanis demonstrata 6
Ebrios tollẽs mors non accusanda ibid.
Empedocles corpus humanum arbustũ facit 27
Empedocles quæ rerum principia constituat ibid.
Epicurus quale rerum principium statuat 28. 29
Epicurus summum bonum voluptatem statuit 4
Essentia corporis æqualis est cuilibet homini 38

F.

Fastuoso quid sit discendum 44
Fraudatoris ingenium ac artes 22

G.

Genus luculentum non iactandum 35
Gratitudo vera quæ sit 35. 36
Gubernatoris nauis officium 35

H.

Heraclitus rerum principium ignem constituit 28
Hermiæ Philosophi de rerum initijs ac causis sententia 27
Helotus Lacedemonius 6
Homo actionum suarum nullum malũ finem statuit 24
Homo ad imperandum creatus est 12
Homo animal viuum est 9
Homo beatus quis sit 25
Homo facere & excogitare contraria potest 12
Homo hominis curam suscepit ibid.
Homo hominibus & brutis bestijs imperare studet 12
Homo maius quiddam quàm corpus habet 14
Homo modestus & prudens quis sit 12
Homo nullo sensu destituitur 10
Homo qua in re ab omni genere animãtium distingatur 12. 13
Homo quilibet bonũ aliquod appetit 24

Homo

Homo quis vocari non debeat 6
Homo rerum terminus & iudicium 27
Homo seruitutis inimicus 12
Homo solus inter alia animum intelligentem habet 15
Hominis excellentia vnde 10
Hominis facta casui non adscribenda 14
Hominis facultates quantæ 10
Hominis summa dos, ratio 10
Hominis præstantissima pars quæ sit 14
Hominis vita libera 10
Homini ad voluptatem propenso quid turpius 6
Homini magnum cum naturæ legibus bellum est 13
Hominem quid ab animantibus distingat 15
Hominem quid commendabilem reddat 36
Homines cur immortales sint 18. 19
Hominum conditio vrbi comparatur 13
Hominum cordatorum opinio quæ sit 9
Hominum est elegantia & magnifica fingere 11
Honorandus supra omnes quis sit 35
Honores quis conferat hominibus 35
Humanæ rationis opulentia 12
Humanus animus corpus non est 15

I.

Ignem rerum esse principium 28
Ignoscendum esse 43
Immortales cur homines dicantur 19
Imperatoria dignitas à Deo 38
Imperator confertur gubernatori nauium 3
Imperator Dominus quando sit 44
Imperator oculatissimus intellectus 35
Imperator pius quis 42
Imperator populi est oculus 41
Imperator sibi succenseat tanquam subditis peccantibus 40
Imperator solo Deo indiget 43
Imperator vt hominum Dominus, ita Dei seruus est 44
Imperatoris anima sollicita 36
Imperatoris animus qualis esse debeat 37
Imperatoris dominium quomodo ornetur 42
Imperatoris leges exemplo vitæ sunt confirmandæ 41
Imperatori religionis cognitio necessaria 36
Imperatorem ornat bona facere 43
Imperatorum officium 35
Imperat tuto qui volentibus imperat 39
Imperium quando sit pretiosum 40
Inanimata ratione non gubernantur 14. 15
Ingenij humani facultates quantæ 10. 11
Inimicorum excandescere flagitijs & amicorum demulceri blanditijs idem est 39
Iudicis probi officium æqua lance ad vtrasque partes vergere 40
Iudices quomodo auscultare debeãt ibi.
Iudicium Dei iustum quomodo nostris actionibus assimiletur 38
Iudicium de rebus quale sit habendum 4
Iustitiæ diuinæ effecta seu opera 21
Liberalitatis principium effectus 42
Limus totius generis humani author 3

M.

Magistratuum officium 35
Magnanimæ mentis iudicia 39
Malæ res non dolore sed noxa iudicandæ sunt 4
Mansuetudo in Principe cõmendatur 42
Medici hominibus sunt molesti sed vtiles 4
Mens hominis qualis 12
Mens sola purus homo est 19
Mentem omnium rerum initium, causam & Dominum esse 27
Metus mortis vnde oriatur 22. 23
Miseria hominis extrema quæ sit 24. 25
Modestus quis sit 12
Molles virilium bellorum imperiti 4
Morientes corporearum voluptatum iacturam faciunt 5
Mori bonum est 18
Mors criminis expers est 21
Mors ea quæ Deus procreat & conseruare studet dissipatur ergo abominãda 3
Mors efficit vt ea quæ sunt non sint, ergo horrenda vt pernitiosa ibid.
Mors humanam vitam à corruptela noxia liberat 6
Mors hominibus quædam auferens detrimentum non adfert 18. 19
Mors in bonis numeranda 21
Mors medico cõparatur 7
Mors & priuationem voluptatum heluinarum non est accusanda 6
Mors omnibus hominibus voraces dentes infligit 44
Mors quibus adimendis voluptatibus grauis sit 5
Mors quid sit 3
Mors reditus ad vitam 18
Mors respectu diuinæ iustitiæ pessima non est 21
Mors secundum Dei iustitiã, hominum nequitiam punit 7
Mors veras voluptates non perdit 5
Mors voracem tollens non accusanda 6
Mortis diem expauescunt quidam 22
Mortis memoria nos contristare non debet 19
Mortis metus à conscientiæ horrore oritur 22
Mortis timor quomodo euanescat ibi.
Mortis timorem vitæ correctio consolatur ibid.
Morti æterna tormenta non sunt imputanda sed hominibus qui male vixerant 21
Mortis calamitates impendẽtes non sunt imputandæ 22
Mortem abhorrentes de secta Epicuri sunt 4
Mortem abhorrentes molles sunt 3
Mortem bonorum solatia cõsequuntur 28
Mortem cur omnes homines perhorrescant & oderint 3
Mortem esse priuationem omnis generis voluptatum ibi.
Mortem non sequi interitum 20
Mortẽ omnia mala superare asseritur 3
Mortem quid horribilem faciat 22. 23
Mortem quis non timere possit 25
Mortem sequi tristissimas pœnas 4
Mortem vituperantiũ tria genera sunt hominum 3
Mortales omnes esse & viuere cupiunt ibid.
Motus animantium vnde 15
Motus corporis humani vnde 10
Mundi negotia præcurrenda & ad perpetua contendendum 44
Mundus quomodo à pythagora metiatur 29
Mundos esse multos at infinitos 30
Mundi naturam Philosophi indagare non potuerunt 27

N.

Natura rationi tanquam legislatori paret 13
Naturæ stimulus non sinit naturæ cursum præteriri 5
Naturæ principia à Philosophis diuersa constituta sunt 27
Nobilitate maiorum non delitiandum 35

O.

Obiurgatio interior in homine 13
Opum copia in cœlum transportanda 44
Orandum pro imperatore 43

P.

Parmenidis de rerum principijs sententia 27
Pacis custodia neminem iniuria afficere 41
Pauperum conditio 37
Peccat qui peccantes non cohibet 39
Pecunias æternas esse non est optandum 7
Pherecydes quæ principia rerum esse dixerit 28

Philosophiã vrbra potius sectari quã veram scientiam 29
Philosophi animi bonum varie definiũt 26
Philosophi de Deo nihil certi pronuntiare possunt 27
Philosophorum contrarietas 30
Philosophorum de animo sententiæ 26
Philosophorum decreta cur non consentiant ibid.
Platonis de rerum principijs sententia 28
Pœnæ æternæ quibus hominibus sint destinatæ 21
Pœnitentiæ effectus 22
Potens potentissimum rerum omnium largitorem imitatur 40
Praui homines ad rerum administrationes non sunt admittendi 39
Prauorum contubernia fugienda ibid.
Præmia æterna quibus hominibus sunt destinata 21
Princeps inculpabilis quis 43
Princeps si Reipub. inferat detrimentũ magnam redditurus rationem 36
Princeps sit accutus 42
Principis virtus egenorũ misereri. ibi.
Principis iusti officium 12
Principia rerum quæ sint 27
Procreationis vis & stimulus in animantibus 13
Procreationis voluptates non sunt turpes 8
Protaghoræ de rerũ vniuersitate sententia 27
Prudens quis sit 12
Prudenter quis imperet 42
Pythagoras qualia rerum principia constituat 29

R.

Ratio in homine est præstantissimum donum 14
Ratio in homine tanquam princeps in supremo loco sedet 15
Ratio leges præscribit & imperat 13
Ratio vitæ humanæ pastor & magister 10
Rationis humanæ opulentia 12
Regna vnde 41
Rerum crebram esse conuersionem 26.27
Rerum initium & causa quæ sit ibid.
Rex custodiendarum rerum necessitatem sibi imponat 38.39
Rex neminem negligat ibid.

S.

Sapere & intelligere animi propria sunt 17
Sapientia huius mundi coram deo stultitia est 26
Stultitia mundi vnde principium habeat ibid.
Sapientiæ principium 37
Sapientiæ studium cur ab homine susceptum 11
Sardanapali monumento quid fuerit inscriptum 24
Sceptra Imperatorum vnde 35
Seditionum occasiones animi inuiti 40
Senex an cum vxore rem habere possit 8.9
Sensus qui sint animalis 10
Sobrietatis specimen. 6
Solis partes 42
Sophoclis ad Cephalum responsum 8
Superbiæ medicamina 37
Superbo quid sit discendum 44
Supplitiorum suspicio an mortem horribilem faciat 23

T.

Terminus rerum quis sit 27
Tales Ionum antiquissimus 28
Timor mortis quomodo euanescere possit 22
Timoris mortis duæ causæ 23
Tormenta æterna cui imputanda 21
Tributa cur pendantur 12
Trifariam omnia sunt diuisa, vulgari prouerbio 3

V.

Vestiũ formæ variæ quibus conueniũt 11
Viri carne sese onerãtis nullus vsus est 6
Vita beata quæ sit 25
Vita Deo placens perpetua est 37
Vita hominis qualis sit 10.11
Vita futura bona est 21
Vita modesta maxima est delectatio. 23
Vita voluptatibus dedita molestissima ibid.
Vitæ humanæ qualis sit conditio 19.20
Vitæ signum quod sit 9.10
Vitæ tempus prosperum quando futurũ 37
Viciorum origo 7
Vltionem esse apud inferos 21
Vniuersitas rerũ incomprehensibilis 29
Vniuersum quod sit 27
Voluptas mater viciorum 6.7
Voluptatis incommoda 4
Voluptatem summum esse bonum 7
Voluptates animorũ sunt pernities ibid.
Voluptates appetentes à voluptatibus deluduntur 18
Voluptates belluinæ & Tyrannicæ noxiæ sunt 5.6
Voluptates corporeæ differũt inter se ib.
Voluptates homines seruos faciunt ac libertate priuant 23
Voluptates naturæ à Deo concessæ 5
Voluptates naturæ lege sancitæ ibid.
Voluptates naturales à Deo ingeneratæ sunt, & in quem finem & quam diu perseuerent 8
Voluptates naturales irreprehensibiles 5
Voluptates necessariæ quæ sint 6
Voluptates sunt herus improbus 9
Voluptates turpes quæ non sint 8
Voluptates voluptatibus permutãdæ 23
Voluptatum priuationem deflere leuitatis est 5
Voluptatum seruitus quid possit 23.24
Voluptatibus beluinis deprehensos leges multant 6
Voluptatibus imperare ac dominari imperatoris officium est 37
Voluptatibus veris fruimur post mortem 5
Voluptuaria vita molestissima 23
Voluptuarij morientes non sunt lamentandi 7
Voluptuari post mortem de homine nihil amplius superesse credunt 13
Vulgi fauor transit 37

FINIS.

EMENDANDA.

In Athenagoræ Legatione pro Christianis numeri aliquot, Græco, & Latino contextui inserti, abundant Item pag. 11. vers. 39. post ἐνεργοῦν adde ἐν τοῖς. & 13. 30. lege τὴν ἀθεότητα. & p. 17. ver. 16. pro reditus lege supplicationes. & .p 24. ver. 40. post omnium adde pulchrorum. Item de resurrectione mortuorum, pag. 58. v. 8. à fine, & 21. 42. pro οἶται repone οἷον.

Liber Collegij Societatis Iesv Paderbornæ 1596.

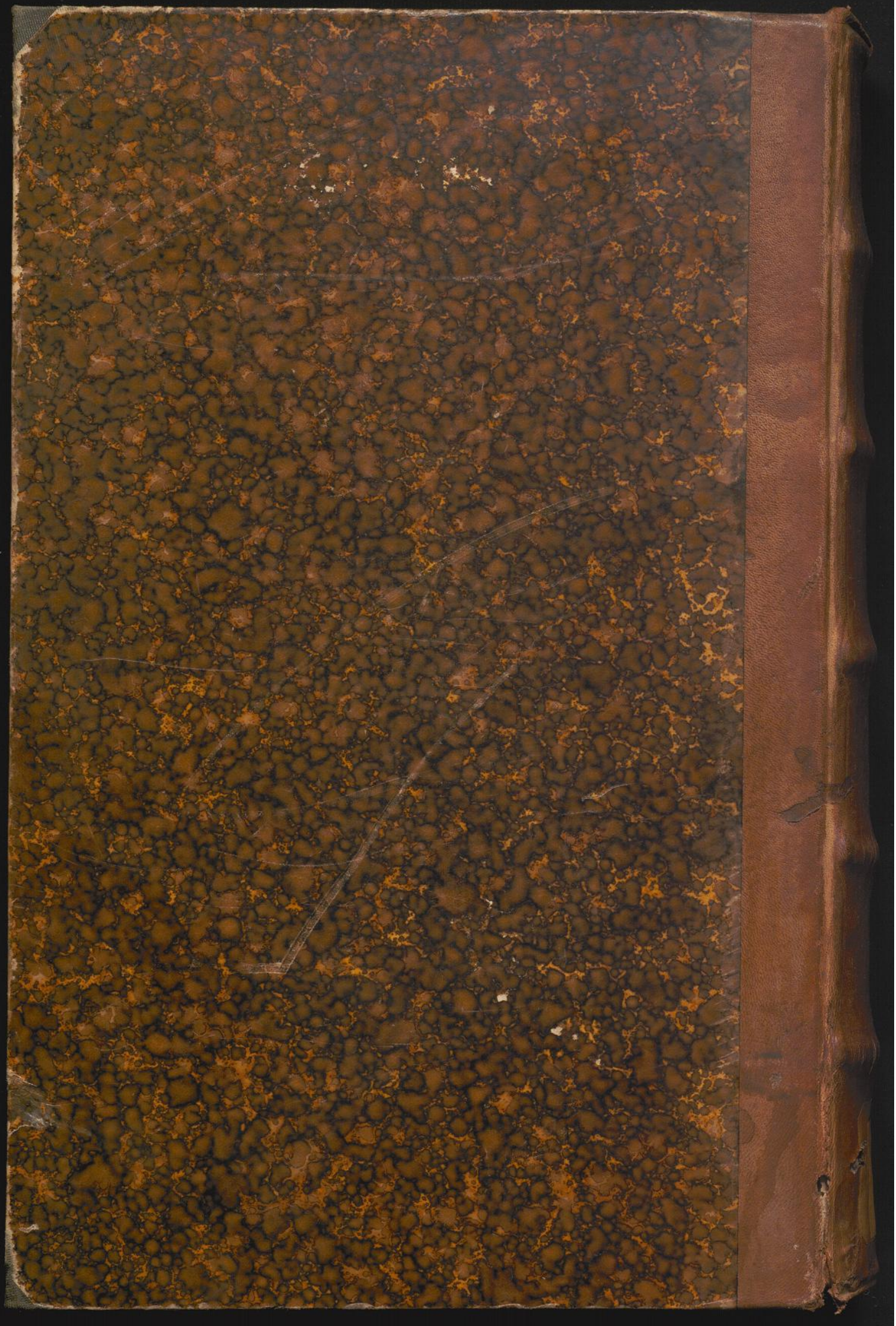
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

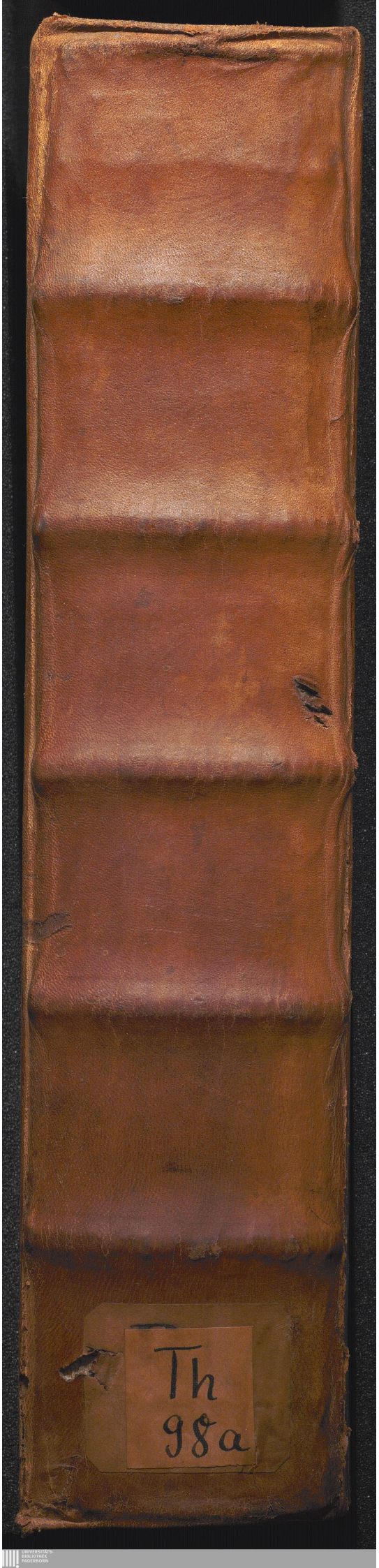
Th
98a

S
ISIDORUS
PELUSIOTA
&
VARIA
BII
5ª.